

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Hatice ÇELİK

BENDÎ MUSTAFA BABA DÎVÂNİ
(İnceleme-Metin)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

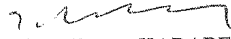
ERZURUM-2010

TEZ KABUL TUTANAĞI**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

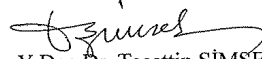
Bu çalışma Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalının Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU
Danışman/Jüri Üyesi

Prof.Dr. Turgut KARABEY
Jüri Üyesi

Y.Doç.Dr. Tacettin ŞİMŞEK
Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 29 / 01 / 2010

Prof.Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖN SÖZ.....	V
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
XIX. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİNDE SİYASÎ DURUM.....	1
XIX. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ	7
 BİRİNCİ BÖLÜM.....	 9
1. BENDÎ MUSTAFA BABA’NIN HAYATI, TARİKATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ... 9	
1. 1. Hayatı.....	9
1.2. Tarikatı	15
1.3.Eseri	18
1.3.1 Dîvân.....	18
1.4. Edebî Kişiliği ve Şiirinin Özellikleri	19
1.4.1. Bendî Mustafa Baba’nın şiirinde dil ve üslup.....	26
1.4.2. Etkilendiği şairler	30
1.4.3. Şiir ve şairlik hakkındaki görüşleri.....	32
1.4.4. Bendî Mustafa Baba’nın şiirinin başlıca özellikleri	34
 İKİNCİ BÖLÜM	 36
2. BENDÎ MUSTAFA BABA’NIN DÎVÂNI’NIN DİL, BİÇİM VE MUHTEVA	
ÖZELLİKLERİ	36
2.1. Dil ve İfade Özellikleri	36
2.1.1. Kelime varlığı.....	37
2.1.2. Ses olayları.....	42
2.1.3. Tamlama ve cümle yapısı	43
2.1.4. Edebî sanatlar	45
2.2. Biçim Özellikleri.....	52
2.2.1. Tertip şekli	52
2.2.2. Nazım şekilleri ve türleri	53

2.2.3 Vezin.....	55
2.2.4. Kafiye ve redifler	57
2.3. Muhtevâ Özellikleri	61
2.3.1. Din ve tasavvuf.....	67
2.3.2. Tipler ve kişilikler.....	73
2.3.2.1. Dinî kişilikler.....	77
2.3.2.2. Tasavvufî kişilikler	79
2.3.2.3. Tarihî- efsanevi kişiler.....	79
2.3.2.4. Edebî kişilikler	80
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	81
3. 1. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nın İnceleme Metni	81
3. 1. 1. Metin tespitiyle ilgili hususlar.....	81
3. 1. 1. 1. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp. Numara: 445	81
3.1.2. Teknik özellikler	82
3. 1. 3. Transkripsiyon sistemi	83
3. 2.Dîvân'ın Metni	84
SONUÇ.....	224
SÖZLÜK	226
EK-1	254
EK-2.....	256
TABLO.....	295
KAYNAKLAR	296
ÖZGEÇMİŞ.....	299

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BENDÎ MUSTAFA BABA DÎVÂNİ
(İnceleme- Metin)**

Hatice ÇELİK

Danışman: Doç.Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

2010 - SAYFA: VII+ 298

Juri: Doç.Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

Prof. Dr. Turgut KARABEY

Yrd. Doç. Dr. Tacettin ŞİMŞEK

Bu çalışma XIX. yüzyıl şairlerinden Bendî Mustafa Baba'nın hayatını ve Dîvânını konu almıştır.Kaynaklarda Bendî'nin adı geçmemektedir.Yapılan araştırmalarda Dîvânın tek nüsha olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma giriş kısmı ve üç bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş kısmında şairin hayatını ve edebî kimliğini ortaya koyan XIX. yüzyıl, tarihî ve edebî açıdan tanıtılmıştır.

Tezin birinci bölümünde Bendî Mustafa Baba'nın hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde Dîvân, dil, biçim ve muhteva özellikleri bakımından incelenmiştir. Eser biçim açısından incelenirken nazım teknikleri ve nazım şekilleri dikkate alınmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde metni oluşturmada takip edilen yol, transkripsiyon işaretleri, transkripsiyonlu asıl metin verilmiştir. Bölüm sonunda sonuç, sözlük, dizin, ekler, tablo ve kaynaklar verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bendî, dîvân, şekil, muhteva, vezin

ABSTRACT
MASTER THESIS
COLLECTED POEMS OF BENDÎ MUSTAFA BABA
(Analysis- Text)

Hatice ÇELİK

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

2010 - PAGE: VII+ 298

Jury: Assoc. Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

Prof. Dr. Turgut KARABEY

Asst. Prof. Dr. Tacettin ŞİMŞEK

This thesis comprises the life and collected poems of 19th century poet Bendî Mustafa Baba. Bendî's name is not mentioned in the resources. It has been discovered in research that only a single copy of the collected poems exists.

The paper is composed of introduction and three parts. In the introduction, the 19th century, which has influenced the poet's life and literary identity, has been introduced historically and literary.

In the first part of the thesis, information on Bendi Mustafa Baba's life and literary identity has been given.

In the second part, the collected poems have been analysed in terms of language, form and content. During form analysis of the work, verse techniques and verse forms have been taken into consideration

In the third section, the method used in forming the text, transcription marks and the transcribed original text is given. Conclusion, dictionary, appendixes, index, tables and resources are submitted at the end of this section.

Key terms: Bendî, collected poems, form, content, metre

ÖN SÖZ

XIX. yüzyıl, reformların yapıldığı, eski ile yeninin bir arada olduğu, Bektaşiliğin yasaklanmasıyla birlikte Osmanlı tarihinde ilk kez bir tarikatın kapatıldığı dönemdir.

1826 yılında Yeniçeri Ocağının kaldırılmasıyla Yeniçerilerin Bektaşî tekkelerine sığınmaları sonucu Bektaşîler de sıkı bir takibe uğramış, tekkeleri kapatılmış, babalar ve dedeler ya sürgüne gönderilmiş ya da idam edilmiştir. Bektaşîlikle ilgisi olmayan kimselerin dahi ‘Bektaşî’ diye ihbar edildiği bir dönemde, 1249/1833, 1252/1836 tarihleri arasında Bendî Mustafa Baba da hapsedilmiştir. Hakkında hiçbir bilgiye ulaşamadığımız Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nın bilinen tek nüshası şairin hayatı, edebî kişiliği ve yaşadığı dönemi aydınlatmada son derece önem arz etmektedir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı (İnceleme-Metin) isimli çalışmamızda amacımız Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nı ilmî usullere uygun olarak incelemek ve Bendî Mustafa Baba’nın hayatı, sanatı, şiir dünyası ile XIX. Yüzyılın siyasî ve toplumsal yaşamının edebî eserdeki yerini değerlendirmektir.

Çalışmamızda sistematik tahlil metodunu kullanmakla birlikte, eserin vermek istediği mesaj ve derin yapıdaki anlamları incelenerek ait olduğu kültürel bağlamda ve şairde neye tekâbül ettiği ve neyi ifade ettiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın giriş bölümünde şairin yetiştiği sosyo-kültürel zeminin karakterinin oluşumuna ve dolayısıyla sanatına etki edeceği prensibinden hareketle bu zeminin, tarihsel arka planını ve dönemin edebiyat dünyasını ortaya koymaya çalıştık.

Hayatı ve edebî kişiliğinin ele alındığı Birinci Bölümde şairin hayatı ve tarikatı hakkında bilgiler verilerek, edebî kişiliği şiirlerinden hareketle ortaya konulmuştur.

Çalışmamızın İkinci bölümünde şiirlerin dil- ifade, biçim ve muhteva özellikleri değerlendirilmiştir.

Bendî Mustafa Baba’nın Dîvânı’nın metninin ortaya konulduğu üçüncü bölümde kullanılan nüsha tavsifi ve metin tespitinde gözetilen esaslar belirtilmiştir.

Bu çalışma esnasında tezin hazırlanış aşamasının her anında karşılaştığım güçlükleri aşmamda her türlü yardımlarını gördüğüm sevgili babama ve anneme, benden hiçbir yardımı esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Turgut KARABEY’e, Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi’nin değerli çalışanı Şükrü AYDIN’a, saygılarımı ve şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca tezin başlangıcından itibaren kaynaklarını benden esirgemeyen, sabrı ve desteğiyle, çalışmanın ortaya çıkmasında

emeği olan danışmanım saygıdeğer hocam Doç. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU'ya en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu çalışma gerek bu sahayı gerekse Bendî Mustafa Baba'yı yeterince tanıtmaya yetmeyecektir. Çalışmamızın, şahsiyet ve eser noktasında edebiyat dünyasına yararlı olması tek dileğimizdir.

Erzurum–2010

Hatice ÇELİK

KISALTMALAR

age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
agy	: adı geçen yayın
bs.	: baskı
bk.	: bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
G.	: Gazel
H.	: Hicrî
İA	: İslam Ansiklopedisi
İÜEF	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
KHG	: Kara Hece Gazel
LDG	: Leb Değmez Gazel
Muh.	: Muhammes
Mün.	: Münâcât
Mur.	: Murabba
Müs.	: Müseddes
Mstz.	: Müstezâd
N.	: Nazm
NG.	: Noktasız Gazel
Nu.	: Numara
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
Ş.	: Şarkı
T.	: Tahmis
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
DİA	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayınevi

GİRİŞ

XIX. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİNDE SİYASÎ DURUM

XIX. yüzyıl, eski ile yeninin bir arada olduğu, aydınların tarihi ve dini sorguladıkları, Bektaşiliğin yasaklanmasıyla birlikte Osmanlı tarihinde ilk kez bir tarikatın kapatıldığı dönemdir.

III. Selim (1789–1807), VI. Mustafa (1807–1808), II. Mahmut (1808–1839), Abdülmecit (1839–1861), Sultan Abdülaziz (1861–1876) ve II. Abdülhamid XIX. yüzyılın Osmanlı padişahlarıdır.

Bu yüzyıla Osmanlı İmparatorluğu ıslahatla başlar ve yüzyılın sonuna kadar da öyle devam eder. Ancak bütün ıslahatlar, başlayan bir yabancılaşma sürecinin muhtelif atılımlarından ibaret kalır ve sonuçlara ulaşılmaz; başka bir yol da bulunmadığından yine ıslahatlara devam edilir.¹

XIX. yüzyıl imparatorluğun kuruluşundan itibaren iktisadî, içtimaî, idarî, askerî, tedrisî, mimarî, sınaî velhasıl bütün alanlarda değişimin ve yenileşmenin yaşandığı bir devirdir ve asrın başlarında kurulan Nizam-ı Cedid’le (1789–1807) başlayan yenileşme, beraberinde getirdiği yeni vergiler, yeni okullar, tercümesi gereken kitaplarla kapsamlı bir çalışmayla devam etmiştir. Aynı dönemde Kafkasya’daki Rus ilerlemeleri; Napolyon’un Mısır’ı işgali (1789–1800), buna mukabil İngilizlerin Osmanlıya destek sağlaması, Nizam-ı Cedid’e karşı başlayan Kabakçı İsyanı (1807), akabinde III. Selim’in tahttan indirilerek öldürülüşü, gidişatı beğenmeyen Alemdar Mustafa Paşanın İstanbul’a gelerek olaylara el koyması (1808); Balkanlarda Yunan ve Sırp ayaklanmaları (1807), Rusya ile süren savaşlar (1806–1812), İran Savaşı (1821–1823), Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılması (1826), Rusların Edirne’yi almaları, Yunanistan’ın bağımsızlığını kazanması (1830), Fransa’nın Cezayir’i işgali, Mehmet Ali Paşanın Suriye ve Irak’ı işgal edip Kütahya’ya dayanması (1833–1841) bu devrin önemli olaylarıdır.²

Bu dönemde, 23 yaşında padişah olan II. Mahmud, 30 yıl saltanatı kalmıştır. II. Mahmud döneminde Yeniçerilerin yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye adıyla

¹ Nevzat Köseoğlu, *Ondokuzuncu Yüzyılda Türk Dünyası*, Büyük Türk Klasikleri, Ötüken Yay., İstanbul, 1988, s.14.

² Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. VIII, TTK Yay. , Ankara, 1995, s. 53- 54.

yeni, talimli bir ordu ihdas edilmiş, rüşdiye mektepleri kurulmuş, ilköğretim mecburi hale getirilmiştir. (1824) İlk nüfus sayımı yapılmış, posta teşkilatı kurulmuş, yurt dışı çıkışları için pasaport ihdas edilmiştir. Uzun müddet üzerinde düşünülen karantina usulünün kabul edilmesi, geleneksel “Dîvân” örgütünün değiştirilerek Batılı usulde bakanlıkların kurulması, valilerin maaşlı hale getirilip merkeze bağlanması ve yarı resmi de olsa ilk gazete olan Takvim-i Vakayi’nin çıkarılması da II. Mahmud dönemi ıslahatlarındandır.

II. Mahmud’un saltanatı 1826’ya kadar 17 yıl süren birinci dönem ve bu tarihte Vaka-i Hayriye ile başlayıp padişahın ölümü ile sona eren (1839) ikinci dönem³ olmak üzere iki döneme ayrılır.

II. Mahmud’un saltanatının ikinci dönemi 1826 süreciyle başlar. Bu dönemde Yeniçeri Ocağı’nın Osmanlı yönetimi karşısında bir güç unsuru olma durumundan çıkmasıyla devlet yapısında köklü değişikliklerin yapıldığı görülmektedir.

1826’ya gelindiğinde, Yeniçerilik kurumunun askerlikle olan ilgisi eski yüzyılların çok ötesindedir. Ocak, zamanla ulufe kapısı olarak görülür olmuştur.⁴

‘Eşkinci’ adıyla talimli bir sınıfın oluşturulmasına karar veren Sultan II. Mahmud, yeni kuvvetin Hristiyanlar ve yabancılar tarafından değil, sadece modern askeri yöntemleri bilen Müslüman subaylar tarafından eğitileceğini özellikle belirtir.⁵ Bu yeni birlik bağımsız bir kuruluş görünümündeyse de, Yeniçeri Ocağı’na bağlıdır ve sürekli olarak Yeniçerilerin hedefi durumundadır.⁶

II. Mahmud, Yeniçerilerin ayaklanacağını biliyormuşçasına gerekli önlemleri daha önceden almıştır. Topçu, humbaracı, lağımcı ve tersane ocakları reisleri uyarılmış, aralarında Yeniçeri düşmanı olarak yorumlanan Hüseyin Paşanın da bulunduğu Boğaz Muhafızları, üç bin kadar askerle, isyan çıktığı zaman hızla müdahale edilebilsin diye, kayıklarla hazır bekletilmiştir.⁷

³ Yılmaz Öztuna, *II. Mahmud*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, s. 11.

⁴ Reha Çamuroğlu, *Yeniçerilerin Bektaşiliği ve Vaka-i Şerriye*, Ant Yay., Ankara, 1994, s. 64.

⁵ Bernand LEWIS, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, TTK Yay., Ankara, 1970, s. 80.

⁶ Abdülkadir ÖZCAN, *Eşkinci Ocağı*, DİA, C. XI, İstanbul, 1995. s. 471.

⁷ Mustafa Nuri Paşa, *Netayic ül-Vukuat*, C. III- IV, TTK Yay., Ankara, 1980, s. 254.

15 Haziran günü Yeniçeriler, kazanlarını Etmeydanı'na çıkartarak isyana başlamış, mahalle mahalle dolaşarak, sadrazamın, Yeniçeri Ağasının, Ağa Hüseyin Paşanın öldürüldüğünü ilan etmiş, halkı Etmeydanı'na davet etmişlerdir.⁸

Yeniçerilerin Ulemayı yanlarına almadan yaptıkları bu isyan hareketi, yapılan üç-beş saatlik savaşın ardından birçok Yeniçeri'nin öldürülmesi, birçoğunun da dağılıp kaçmasıyla ve nihayetinde II. Mahmud'un ocağın kaldırıldığını ilan etmesiyle sona ermiştir.

Ocağın lağvından sonra başlatılan Yeniçeri kovuşturması sonucunda 20 binden fazla Yeniçeri veya o iddiada bulunanlar İstanbul dışına sürgüne gönderilmiş,⁹ lağv olayından sonra saray meydanında kurulan çadırlarda devlet işlerini gören devlet adamları, iki aydan fazla bir süre sonra saray meydanını terk etmiş ve hayat normale dönmüştür.¹⁰ Başta son Yeniçeri Ağası olan Mehmet Ağa olmak üzere, ocağın kaldırılmasında büyük yararlılığı olanlar, II. Mahmud tarafından mevkice yükseltilirken, vezir Hüseyin Paşa da Serasker olmuştur.¹¹ Sancaklara gönderilen emir ve buyruklarda, kaçan Yeniçerilerin cezalandırılması gerektiği, Yeniçerilerle ilgili her türlü namın, tabirin, giysinin yasaklandığı, herkesin kendi işiyle gücüyle uğraşmasının gerektiği, tersi harekette bulunanların da cezalandırılacağı vurgulanır.¹²

Ocağın lağvından sonra on beş gün içerisinde on binden fazla asker yazılarak, Asakir-i Mansure-i Muhammediyye adıyla yeni talimli bir ordu oluşturulmuştur.¹³

Yeniçeri Ocağının hayatiyetine son verilirken Ocağın bağlı bulunduğu Bektaşî tekkeleri de kapatılır.

Bektaşîliğin ordu üzerindeki moral kaynağı olma ile ilgili bütün faaliyetleri, o günden itibaren Mevlevilik tarikatına geçer ve tarikatın ordudaki temsilcisi olan şeyhe 'mareşallik' unvanı verilir.¹⁴

Bektaşîliğin yasaklanmasıyla birlikte Bektaşî vakıf, tekke ve şeyhleri sıkı takip altına alınmıştır.

⁸ Karal, *age.*, C. V, TTK Yay. , Ankara, 1994, s.147.

⁹ Öztuna, *age.*, s. 71.

¹⁰ Şamil Mutlu, *Yeniçeri Ocağının Kaldırılışı ve II. Mahmud'un Edirne Seyahati*, İÜEF Yay. , İstanbul, 1994, s. 25.

¹¹ Sühelyl Ünver, *Yeniçeri Kışlaları*, Belleten, C. II, Sayı 167–180, TTK Yay. , Ankara, 1976, s. 591.

¹² Hamiyet Sezer, *Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılışının Taşradaki Yansıması*, Tarih Araştırma Dergisi, C.XIX, Ş. 30, Ankara, 1998, s. 221.

¹³ Mutlu, *age.*, s. 24.

¹⁴ Mustafa Kara, *Tekkeler ve Zaviyeler*, Dergâh Yay. , İstanbul, 1990, s. 210.

İstanbul tekkelerindeki babalar ve müritleri tutuklanarak darphane mahzenine hapsedilirler. Kıncı Baba, İstanbulağasızade Ahmet Baba ve Salih Baba idam edilir. Diğerleri Şeyhülislam Efendi tarafından iman yoklamasına çekilerek Sünnilikleri kontrol edilir. Yapılan sorgular neticesinde idam edilmeyen Bektaşilerin İslami ilimlerde derin bilgileri olmamakla beraber zındık ve mülhid olmadıkları anlaşılır, fakat hepsinin siyaseten sürgününe karar verilir.¹⁵

1826 sonrası insanların hırsları ve düşmanlıkları yüzünden Bektaşilikle ilgisiz kimseler ‘Bektaşî’ diye ihbar edilmektedir. Bu da o dönemde Bektaşî olmanın büyük bir suç unsuru olduğunu gösterir.

Bu süreçte Bektaşî olmadıkları halde isimlerinin sonunda ‘baba’ unvanı bulunan pek çok şeyh de aynı akıbete uğrayarak sürgün edilmiştir. Örneğin, Halep’teki Bayram Baba Tekkesi kapatılarak mallarına el konulmuş, daha sonra ise bu tekkenin Halveti’lere ait olduğu anlaşılınca, 1831 yılında yeniden açılarak şeyhliğine Abdulhamid Dede tayin edilmiştir.¹⁶

Bektaşilere yönelik olarak uygulanan takip siyaseti öyle bir boyuta varmıştır ki, Yeniçeri isyanı sırasında hapiste olmalarına rağmen, 15 kişi daha sonra tutuklanarak diğer Bektaşiler gibi Şeyhülislamın sorgusuna çekildikten sonra yedi tanesinin ehl-i sünnet olduklarına kanaat getirilerek serbest bırakılmasına, diğer sekiz tanesinin ise bozuk itikatları sebebiyle ayrı ayrı yerlere sürgün edilmelerine karar verildiği anlaşılmaktadır.¹⁷

¹⁵ Rumelihisarı’nda Şehitlik tekkesinden Mahmud Baba ile yedi nefer müridi Kayseri’ye, Öküz ya da Paşalimanı tekkesindeki Ahmed Baba ve Kazlıçeşme tekkesindeki Hüseyin Baba ikişer nefer müridleriyle Hadim’e, Karaağaç tekkesinden o tarihte aynı zamanda ‘Hacı Bektaş Vekili’ olan İbrahim Baba ile sekiz nefer müridi, Sütlüce tekkesinden Mustafa Baba ve Eyüp’te Karyağdı Tekkesinden Mustafa Baba üç nefer Bektaşî ile Birgi’ye, Karaağaç Tekkesinde misafir olan Yusuf Baba Amasya’ya, yine misafirlerden Ayıntablı Mustafa Baba Güzelhisar’a, Kıncı’nın kardeşi Mehmed Baba, Çamlıca Tekkesinden Mehmed Baba ve Merdivenköyü tekkesinden diğer Mehmed Baba dört nefer müridi ile Tire’ye gönderilirler.

Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih- i Cevdet*, C. XII, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1966, s. 238. ; John Kingsley Birge, *Bektaşilik Tarihi* (Çeviren: ÇAMUROĞLU, R), Ant Yay. , İstanbul, 1991 s. 89.

¹⁶ Âdem Boz, *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması ve Kapatılmanın Doğurduğu Sonuçlar*, Kayseri, 1999, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 88.

¹⁷ Mesut Ayar, *Yeniçeri Ocağı’nın İlğasından Sonra Bektaşî Tarikatı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998, s. 42.

Bu hengâmede Ehl-i Beyt'e Resûl-i Huda'ya muhabbetleri görülen diğer tarikatlara mensup bir hayli meşayih ve mensuplarının da değişik yerlere nefyedildikleri iddia edilmektedir.¹⁸

Devletin her tarafında, özellikle de Rumeli'de yaygın olan Bektaşî tekkelerinin bir kısmı cami, medrese ve mekteplere tahsis edilmiş, bir kısmı da özellikle Nakşibendîlerin kontrolüne verilmiştir¹⁹

II. Mahmud, Bektaşiler ve tekkeleri hakkında nasıl işlem yapılacağı konusunda ülkenin değişik yerlerine gönderdiği buyrukta tarikatın neden yasaklandığını belirttikten sonra, şeriatın gereği olarak bütün Bektaşî tekkelerinin yıkılmasını, tekke vakıflarının iptal edilmesini, bu arazi ve vakıfların devlete (Beytülmal) döndürülmesini aldığı iki adet fetva eşliğinde emretmektedir²⁰

Yeniçeri Ordusu'nun lağvı, ulemanın gücünün kırılması ve yeni reform programlarının uygulamaya konulmasının ardından Mustafa Reşid Paşa (1800–1858) ve onun himayesinde yetişmiş olan Mehmet Ali Paşa (1815–1871) ile eski bir tıp öğrencisi olan Mehmed Fuad Paşa (1815–1869) gibi bürokratlar siyasi güç sahibi olmuşlardır.

II. Mahmud döneminin aksine bu dönemde her din ve mezhebe bilhassa tarikatlara hoşgörüyle bakılmaya başlanmıştır.²¹

3 Kasım 1839 tarihinde devlet ile fert arasındaki münasebetleri tayin edecek kanunların çıkarılmasını vadeden Tanzimat Fermanı Sultan Abdülmecid tarafından ilan edilmiştir.

¹⁸ Üsküdar'da Toptaşı civarında *Tarîkat-i Aliyye-i Nakşibendiye'den*, Enderun-u Hümayun Buhârî-i Şerif hocalarından Şeyh Hasib Efendinin bina ve tesis eylediği dergâhın kapısında, eimme-i isnâ aşere efendilerimizin isimlerinin yazılmış olması, Bektaşîliğe atfolunup, o sırada postnişin olan Fazıl- ı şehir Mustafa Efendi Manisa'ya; Nuh kuyusu civarında *Tarîkat-ı Aliyye-i Bayramiyye'nin* asitanesi bulunan Hazreti Himmet hangâh-ı şerif, şeyhi Seyyid Ali Efendi Hadim'e; Fazl ve kemâl ile mâruf zühd ve salah ile meşhur olan *Meşâyih-ı Celvetiyye'den* Şeyh Galib Efendi Konya civarına; *Kibar-ı Meşâyih-ı Kadiriyye'den* şair-i şehir Vecdi Efendi Kayseri'ye ve *Meşayih-i Nakşibendiye'den Karacaahmet zaviyesi'nden* mukîm Ahmed Dede Sivas'a; Kutb-ı muhakkıkîn Ali Behçet El-Konyavî hulefasından olup "Lehçet'ül Bütûn", "Hadikatü'l Ebdâr" ve "Tezkiretü'l Evliya" müellifi *Nakşibendî* Halil Sahib Efendi Sinop'a sürülmüşlerdir. Müşerân ileyim bir hayli müddet menfâlarında ikamet ettikten sonra, Şeyhü'l Meşâyih Nusûhizâde Şemseddin Efendinin Hüsn-ü şehadetleri üzerine affedilip geri dönebilmişlerdir. Ahmed Rıfkı, *Bektaşî Sırrı*, Dersaadet, 1328, C. II, s. 129–130.

¹⁹ Gündüz, İrfan, *Yeniçeri Ocağı'nın İlğasından Sonra Meydana Gelen Bazı Tasavvufî Gelişmeler*, İLAM Araştırma Dergisi, C. II, 1997, s.19.

²⁰ Baki Öz, *Alevilikle İlgili Osmanlı Belgeleri*, Can Yay. İstanbul, 1997, s. 88.

²¹ H. Mahmud Yücer, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf* (19.Yüzyıl), İnsan Yay. , Ankara, 2003, s. 54.

Tanzimat Fermanı ile her din ve mezhep ve özellikle tarikata da II. Mahmud döneminin tersine, hoşgörü ile bakılmıştır, hatta Abdülmecid zamanında bazı Bektaşî tekkelerinin tekrar faaliyet göstermeye başladıkları bilinmektedir.

Bu dönemde Rusya ile bir savaşa girilmesi, Islahat Fermanı'nın ilan edilmesi (1856), ilk defa dışarıdan borç alınması, Meclis-i Daniş (Encümen-i Daniş), Darulfünun, Ebe Mektebi, Ziraat Mektebi, Orman Mektebi, Telgraf Mektebi gibi okulların Maarif Nezaretine bağlanması gibi gelişmeler olmuştur.

1861'de tahta geçen Abdülaziz döneminde Bektaşîliğin yeniden eski haline dönme yoluna girdiği görülmektedir.²²

Sultan Abdülaziz 1881'de Mısır, 1867 Haziranında ise Fransa ve İngiltere seyahatlerine çıkar. Avrupa'dan pek çok yeni silah alır, bugünkü İstanbul Üniversitesini Harbiye Nezareti olarak inşa ettirir. Askeri Rüşdiye, birçok askeri kışla ve tersane inşa eder, Bahriye Nezaretini kurar, aldığı firkateyn, zırhlı, kalyonlarla Türk deniz kuvvetini dünyada üçüncü sıraya çıkarır. İzmit-Sofya arasında döşettiği ağla toplam 452 km. olan demiryolu ağını 1344 km.'ye çıkartmış, yeni karayolları yaptırmış, 1874'te Galata Tüneli açılmış, itfaiye teşkilatını kurmuştur.

1861'de Nas Okulu faaliyete geçmiş, 1864'te Dil okulu, 1868'de Fransa'nın verdiği nota sonucu Galatasaray Lisesi eğitime başlamış, 1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi neşredilerek eğitim işinin devletin asli görevi olduğu ilân edilmiş, yeni meslekî ve teknik okullar açılmış, 1866'da Mekteb-i Tıbbiye, 1867'de Eczacılık Mektebi kapılarını açmış, Fransız sisteminden alınan darî Teşkilat kanunuyla 1864'te Eyalet sistemi terk edilerek Vilayet sistemine geçilmiş, adalet sisteminde değişikliklere gidilmiş, Mecelle Cemiyeti kurulmuş, Batılı devletlerin baskısıyla yabancılara mülk edinme hakkı verilmiş, 1873'te yayımlanan irade ile vakıf mallarının yabancılara satılması serbest bırakılmış, “emniyet sandıkları” ve “memleket sandıkları” oluşturulmuş, Bank-ı Osmanî-i Sahane kurulmuştur. Dört milyon altın sarf edilerek Çırağan Sarayı, Kasırlar ve av köşkleri yaptırılmış, borçlar 200 milyon altına ulaşmıştır.

Bu arada Eflak ve Boğdan'ın Prenslige geçmesi (1861), Osmanlı İmparatorluğu'nun Sırbistan ve Karadağ'dan çekilmesi (1862), Islahat Fermanı (1875), Yemen isyanı (1870–73), Girit isyanı (1876), Bulgar isyanı (1876) gibi karışıklıklar

²² Ahmet Yaşar Ocak, “Bektaşîlik”, DİA, C. V, s. 373–379.

devlet adamları arasındaki huzursuzluğu artırmış, 1876'da Sultan Abdülaziz hal edilmiş, 1 Haziran 1876 günü de odasında intihar süsü verilerek katledilmiştir.

Tahta geçen II. Abdülhamid'in temel politikası Osmanlı topraklarının parçalanmasını önlemektir. Bu amaçla II. Abdülhamid Balkanlar'daki milliyetçilik akımları konusuna çözüm adına Arnavutluk'ta yoğun olarak bulunan Babağan Bektaşileri ile yakınlık kurmuştur. Bunun yanı sıra II. Abdülhamid döneminde Bektaşilik ile Osmanlı Devleti arasında fazlaca olumlu gelişmeler olmaz.²³

II. Abdülhamid döneminde Almanlara Bağdat demiryolu ihale edilmiş, Mekteb-i Mülkiye, Mekteb-i Hukuk, Sanayi-i Nefise, Hendese-i Mülkiye, Darulmuallimat gibi yüksekokullar, Maliye Mektebi, Halkalı Ziraat Mektebi, Ticaret Mektebi, Orman ve Maadin, Lisan, Dilsiz ve Ama Mektepleri kurulmuş, vilayet merkezlerinde Rüştîyeler, Bayezid ve Yıldız Kütüphaneleri açılmış, arşivler, kataloglar hazırlanmış, Almanya'ya eğitim için Türk subayları gönderilmiş, Yıldız Çini fabrikası açılmış, Güney Afrika ve Japonya gibi uzak ülkelere din âlimleri gönderilerek İslamiyet'in yayılmasına gayret gösterilmiştir.

XIX. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ

Klasik şiirimizin önde isimlerinden olan Nedim (ö.1730) ve Şeyh Gâlib (ö.1799)'in gölgesinde kalan bu yüzyılda eski ile yeni yan yanadır.

XIX. yüzyılın ilk yarısında Türk şiirinin manzarası bir bakıma geçen asırlardan pek değişik değildir, Nedim'den sonra ârâzı iyiden iyiye görülen, fakat başlangıcı daha evvelce çıkan bir zevk bozulması ve dağılışı, ilhamın umumiyetle küçük kelime ve ifade oyunlarına dayanan buluşlardan öteye geçememesinden gelen bir yoksulluk, mesnevîlerde Nâbî'den beri çalışılan fakat bir türlü sırrı bulunamayan bir yerli icat arzusu, daha ziyade nesre ait hususiyetlerin artması bu yarım asrın şiirinin de esas vasıflarıdır.²⁴

Bu dönemde de tasavvuf, şairlerin beslendiği önemli şiir kaynaklarından biri olma özelliğini devam ettirmiştir. Bazı şairler tasavvufî bir derinlik için tasavvufa yönelmişler ve XVII. yüzyıl şiirini örnek almışlardır. Yine bu yüzyılda kendileri Sünnî oldukları halde devletin Bektaşiliği yasaklamasına bir tepki veya sadece ehl- i beyt

²³ Birge, *age.*, s. 94.

²⁴ Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1997, s.77.

sevgisinden dolayı Hersekli Arif Hikmet, Kâzım Paşa, Sâid Paşa gibi bazı şairlerin mersiye, muharremiye ve Hz. Ali na'ı yazdıkları görülmektedir.

Eski kültür ve teknikleri kuvvetli, zevk sahibi bazı şairler, eskiyi canlandırarak, yaşatmak arzusuyla Encümen-i Şuara isimli bir edebî topluluk kurmuşlardır. Toplulukta bulunan şairlerin en önemlileri, Leskofçalı Gâlib (ö.1864), Üsküdarlı Hakkı (ö.1893), Yenişehirli Avni (ö.1883), Hersekli Arif Hikmet gibi şâirlerdir. Ayrıca yeni edebiyatın kurucularından olan Nâmık Kemâl ve Ziya Paşa da önceleri bu topluluk içinde yer almışlar ve topluluktan etkilenmişlerdir.

Bu devirde geçmiş asırlarda kullanılan nazım şekillerinin kullanımına devam edilmiştir. Şarkı, terci ve terhib-i bend, muhammes gibi bentli nazım şekillerinin sayısında artış, mesnevi gibi nazım şekillerinin sayısında da azalma olmuştur.

XIX. Yüzyılda Dîvân şiiri geleneğini sürdüren ve dîvânları basılanlardan en tanınmışları şunlardır: Enderunlu Vâsıf (ö.1874), İzzet Molla (ö.1829), Refi-i Kalâyî (ö.1821), Halim Giray (ö.1823), Dâniş (ö.1829), İffet (ö.1832), Mahir (ö.1843), Âkif Paşa (ö.1845), Hoca Fehim (ö.1845), Leyla Hanım (ö.1847), Sermet (ö.1847), Esat Muhlis Paşa (ö.1851), Âlî (ö.1856), Ârif Hikmet (ö.1859), Zîver Paşa (ö.1860), Ayıntaplı Aynî (ö. 1837), Şeref Hanım (ö.1861), Şeyh Nazîf (ö. 1861), Fatîn (ö.1866), Osman Nevres (1876), Abdülahim Gâlib Paşa (ö.1876), İrfan Paşa (ö.1888), Kâzım Paşa (ö. 1889), Sâid Paşa (ö. 1891), Osman Şems (ö.1893), Eşref Paşa (ö.1894) ve Memduh Paşa (ö.1925).

Tanzimat'la birlikte Batı tesirli akımlarla Şinasi, Ziya Paşa ve Namık Kemâl gibi kimselerin başını çektiği vatan, millet gibi kavramları ön plana alan Fransız Edebiyatı'ndan mülhem şahsiyetler öne çıkmıştır.

Bu dönemin önemli bir özelliği de halk edebiyatına ait birçok unsurun klasik şiirde, klasik edebiyata ait unsurların da halk edebiyatında kullanılmasıdır. Dîvân şairlerinin yeniyi bulabilmek için halk şiiri şekilleriyle hece ölçüsünü kullanmaları, atışmalar ve müşâara usûlüyle şiir yazmaları; halk şairlerinin de kendi sanatlarını dîvân şiirinden alınmış kelime ve unsurlarla zenginleştirdikleri, aruz vezni kullandıkları görülmektedir.

Saz şairlerinin kullandığı dili Dîvân edebiyatı lügatine açan, âşık tarzının bütün özelliklerini iyi bilip şiirlerinde tasavvufu işleyen Erzurumlu Emrah (ö.1876), Ruhsati bu dönemin önemli şahsiyetleridir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BENDÎ MUSTAFA BABA’NIN HAYATI, TARİKATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1. 1. Hayatı

Dîvânının başında “*Ümmet-i nâcî fukarâ-yi pîr el Ḥorâsânî kuddusallah sırr-ı Hûvel‘azîz bendelerinden Bendî Muştafa Baba* ” diye tanıtılan Bendî Mustafa Baba’nın hayatı ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Manzumelerinde ismi geçen bir şahıs ve yer ismi de bulunmayan şairin doğum ve ölüm tarihi de bilinmemektedir.

Dîvânda bulunan manzumeler, şairin edebî, ilmî hayatıyla ilgili bilgilerle birlikte yaşadığı dönem hakkında da bilgiler içermektedir. Bazı manzumelerde vermiş olduğu tarihler ve olaylardan hareketle Bendî Mustafa Baba’nın XIX. asırda yaşadığı tespit edilmiştir.

Şiirlerinde Ehl-i Beyt sevgisini içten ve coşkulu bir şekilde dile getirip dîvânın sadece bir mısrasında “*Ḳatr-i ḥânedânından ayırma kemteri bes*” tabiriyle Ehl-i Beyt sevgisinde bulunduğu Kadiri tarikatından olabileceğini düşündüren, Bektaşilerin içinde bulunduğu durumdan hareketle dîvânında Bektaşî kelimesini hiç kullanmayıp, Bektaşî olabileceğini tahmin ettiğimiz Bendî Mustafa Baba’nın, Yeniçeri Ocağı’nın kapatılması ile Bektaşiliğin yasaklanıp sıkı takip edildiği bir dönemde hapiste olması, hayatıyla ilgili şüpheleri çoğaltmış, bu da şairin hayatını bilinmez kılmıştır.

Mutasavvıf bir şair olan Bendî Mustafa Baba, dîvânında 1249/1833 yılında zindanda olduğunu, 1252/1836’de zindandan çıkarıldığını bildirmektedir. Bendî Mustafa Baba’nın hangi sebeple hapsedildiği bilinmemekle birlikte, Bektaşilerin kendilerini sakladıkları bir dönemde Bektaşî olmadıkları halde isimlerinin sonunda ‘baba’ unvanı bulunan ve Ehl-i Beyt sevgisini dile getiren pek çok şeyhin sürgün edildiği de bilinmektedir.

Bu dönemde sürgüne gönderilenler arasında isimleri Mustafa olan üç Bektaşî babası da vardır. Birgi ya da Güzelhisar'a sürgüne gönderilen Sütölçe tekkesinden Mustafa Baba'nın²⁵, Eyüp'te Karyağdı Tekkesinden üç nefer Bektaşî ile Birgi'ye sürgüne gönderilen Mustafa Baba²⁶ ve Mürüvvet Baba Tekkesi şeyhi olup Tire'ye sürgüne gönderilen Mustafa Baba'nın²⁷ Bendî Mustafa Baba olup olmadığı bilinmemektedir.

Dîvândaki 96. 104. 108. 128. 132. gazel; 1.ve 2. tarih manzumeleri ve 5. şarkı şairin hayatında önemli bir iz bırakıp Bendî mahlasını seçmesine sebep olan zindan ile ilgili bilgileri içermektedir.

²⁵ “Sütölçe, Münir Baba veya Bademli Bektaşî Tekkesi, ilkin Şeyhülislam Damadzâde Feyzullah Efendi tarafından inşa ettirilmiştir. Yine Şeyhülislam Damadzâde Ebu'l Hayr Ahmed Efendi (vefatı 1154/1741)'nin oğludur. 1112/1701 tarihinde doğmuş olup 1168/1762 yılında ma'zulen Sütölçe'deki yalısında vefat etmiş kendi yaptırdığı tekkesinde defnedilmiştir. (Bk. Devhatu'l Meşayih, s. 99.). Nakşibendîliğin müceddiye koluna ait bir zaviye olarak yaptırılan tekke, (Şeyhülislam Feyzullah Efendi ile Babası Ebu'l Hayr Efendi, her iki Şeyhülislam da nakşibendiyyenin müceddiye şeyhlerinden olup İstanbul'da vefat eden, ünlü Keşmirli Şeyh Murad Efendiye bağlıdırlar. Eyüp nişancılar semtinde bir medrese yaptıran Ebu'l Hayr Ahmed Efendi Şeyh Murad Efendi'yi 1132/1720 de vefat edince bu medreseye gömdürterek medreseyi Nakşibendî dergâhına çevirmiştir.) sonradan Şeyh'ül İslâm'ın torunu Anadolu Payeli Arif Efendi tarafından Bektaşî babası Mustafa Baba'ya verilmiştir. Bu olay Hadikatu'l Cevamî'de şöyle anlatılır:

“Zaviye-i mezbureyi Anadolu Payeli hafidleri Arif Efendi Bektaşîyyeden bir herife vermekle 1241 zilhiccesinde (1826) nefyolunan (sürgüne gönderilen Bektaşîler ile bu herif dahi nefyolunup, tekke dahi hedmolunmuştur. Ve hafid-i mezbur (adı geçen torun) dahi su-i amel sebebiyle Güzelhisara nefy ve iclâ kılınmıştır”. (Hadika, C. I, s.305.)

Hadika'daki anlatıma göre Şeyhülislam tarafından yaptırılan dergâh torunu tarafından bir Bektaşî babasına verilmiş, ancak 1826 da bu dergâh da diğer Bektaşî dergâhları meyanında yıktırılmış ve söz konusu baba sürgüne gönderilmiştir. Ayrıca dergâhı bu babaya veren şeyhülislamın torunu da (kendisi de Anadolu payeli kadı imiş) bu fiilinden dolayı cezalandırılarak Güzelhisar'a sürgün edilmiş.

Osmanlı dönemi kaynaklarına göre sürgüne gönderilen bu Baba'nın adı, Mustafa Baba'dır. Üss-i Zafer, Mustafa Baba'nın Birgi'ye sürülmesinden söz ederken Tarih-i Lütî bu Baba'nın Güzelhisara sürüldüğünü kaydeder. (Üss-ü Zafer, s.212, Tarih-i Lütî, C.II)

Müfid Yüksel, “İstanbul Bektaşî Tekkeleri”, Cem Aylık Siyaset ve Kültür Dergisi, s.71 (Ekim), İstanbul, 1997, S. 3643; s.72 (Kasım,1997), S.3439.

²⁶ Karyağdı Tekkesi, Eyüp sırtlarında, İdris köşkü mevkiinde (Piyer Loti'ye yakın) Karyağdı sokağı ile Ballı Baba'nın (eski adı Balî Baba) birleştiği yerde olup etrafı duvarlarla çevrilmiştir. Karyağdı tekkesi dergâh Şeyhi olan Mustafa Baba, 1241/1826'daki hadiselerde üç müridiyle beraber Birgi'ye sürgün edilir. Yüksel, agm. S.3439, s.72.

²⁷ Mürüvvet Baba Tekkesi: Üss-i Zafer'de ve Tarih-i Lütî'de 1826'da çeşitli yerlere sürgün edilen Bektaşî Babaları sıralanırken, Üsküdar Kasım Ağa mahallesinden Mustafa Baba'nın Tire'ye sürüldüğü yazılıdır. Üss-ü Zafer'de ise « Üsküdar'da Kasım Ağa Mahallesindeki Mürüvvet Baba Tekkesindeki Mustafa Baba Tire'ye... » diye bir kayıt yer almakta, aynı kayıt, J. Kingsley Birge tarafından da alıntılanmıştır. (Es'ad Efendi, Üss-i Zafer, 1243, s.212; J. Kingsley Birge, 1937, s.77),

Bugün Üsküdar'da bulunan Kasım Ağa Sokağı'nda geçmişte Mürüvvet Baba adıyla bir tekkenin var olup olmadığı tespit edilmemiştir. Mürüvvet Baba Dergâhının Üsküdar'daki Bektaşî dergâhlarından birinin diğer bir adı mı yoksa başka bir dergâh mı olduğu belirlenememiştir. Yüksel, agm. , S. 3441.

Dîvânın sonunda yer alan tarih manzumelerinde şair, bir aylık bir yolculuktan sonra zindana gittiğini belirterek zindana atıldığı ve zindandan kurtuluş tarihini de bildirmektedir.

Ayrıca “*Hezâr dü-şad sivârun gül-i ruhsârı sefîd oldı*” mısrasıyla da Yeniçeri Ocağının kapatılmasına telmihte bulunması şairin Bektaşilikle ilgili olarak zindana atılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Tarih At Berâyı Vâsf-ı Zindân

Bu eyyâmı belâ-yı gam-ı hârı çarh -ı dîn buldı
Zemîn ile samânîñ vâşfına gam leşkeri doldı

Görünce aîladım fermûde-i tahrîdi Yezdânı
Hezâr dü-şad sivârun gül-i ruhsârı sefîd oldı

Rızâ-ı Hakkâ râzılardan olub eyledik teslîm
Bir aylık râhdan zindâna geldik vechimiz soldı

Okudu târihi bir âh idince gam-güsâr Bendî
Bu takdîr-i ilâhîdir diyüb zindânda bend oldı

1.N.

Tarih-i Halâs-ı Zindân

Nice dem ‘aşkıle Ya ‘kub gibi ben eyledim giryân
Oturdum üç sene Yûsuf gibi zindânda nâ-çârdan

2.N./4

Şair 108. gazelde de takdire razı olduğunu belirterek yine zindana giriş ve çıkış tarihlerini vermektedir.

Sene biñ iki yüz kırk dokuzuñ târihi vâhin oldum
İdüb üç sene ben gayret be-gâyet bu kadar çekdim

Degil medhî dil aḥvâl celle nâmımdır nazar eyle
Ḥalâşım elli ikide şu hikâyet bu kadar çekdim

108.G./ 3- 4

Zindana atılan şair, aşağıdaki manzumede iki şahın emriyle zindana atıldığını zindanın kendisini yetiştirdiğini belirtmektedir.

İki kişver şehiniñ dest gîrinde yesîr oldum
Murâdım zerre yok cismimde gör kim köhne pîr oldum

İkisinden vürûd itdi bugün fermûde-i sâmi
Hükümlerin edâ idüb dü‘inde mihri mîr oldum

Hamân dâm-ı cezâdan yâre hâ etmek murâd anca
Anıñ-çün iki şâhın pâyı altında ki zîr oldum

Be rûh-ı ‘aşk-ı ‘aqlan söyle durdum ‘arsâgâh içre
Sînem itdi kesîd sad dağ anuñla ben münîr oldum

İki kişver şâhınıñ ugruna Bendî olaldan bend
Suhângâhı cihâna böyle bir özge dilîr oldum

104.G.

Aşağıdaki manzumede de şair, Hz. Yûsuf misali zindanda olduğunu acı çektiğini bildirmektedir.

El-amân Yûsuf misâli düşmüşüm bir çâha ben
Şâhib-i zülfeķâre yalvaruram ol şâha ben

Maḥpûs-i zulmetde kaldım kimse bilmez ḥâlümü
İzṭırâb-ı ğamla eyvâh başlamışım âha ben

Kendi başıma gezerken serteser bu ‘âlemi
Koç gibi kurbân için düşdüm meded bu râha ben

Himmeti pîrlere ile yetiş Hızır İlyâs baña
Nâ-gehân daldım amândır şu der-i günâha ben

Bendî sen zindân içinde aglakan Ya‘kub gibi
Zâr idüb Yûsuf gibi yüz dutmuşum dergâha ben

128.G.

Zindanda kaldığı süre içerisinde vatanından da ayrı kalan şair, feleğe sitem etmektedir.

Bir ‘aceb kâhbe işin kim bî-nâmus hem bî-ḥayâ
İntikâmın geçmedi aldıñ vaṭânımdan felek

96.G./3

Şair, bütün insanların birlikte olmaktan mutlu olduğu Kurban bayramında zindanda olmaktan yakınmaktadır.

Ḥasret-i yâr bir yaña hem ‘aşk-ı sevdâ bir yaña
Ḥâl-i gurbet bir yaña maḥbûs-ı zulmet bir yaña
‘Âşık âhınla pâyemiz Bendî dilde miḥnet bir yaña
Şad hezâr işler sînemde yâre bayrâm günüdür

5.Ş./3

Dîvânda şairin zindan hayatıyla ilgili verdiği bilgilerden başka, II. Mahmud’un toplumsal yaşama yeni bir çehre kazandırmak için uyguladığı kıyafet kanunuyla ilgili şairin kişisel görüşüne de ulaşmaktayız.

3 Mart 1829’da Türkiye tarihinde mühim bir dönüm noktası olan Kıyafet kanununu yayınlayan²⁸ Sultan II. Mahmud, kavuk taşımak mecburiyetini kaldırarak asker ve memurlar için fes takılmasını emretmiştir.²⁹ Kızı Atıyye sultana subay üniforması giydirip, saçlarını fes altında toplatarak, pantolonla ve erkek kıyafetinde yanına bir yaş büyük ağabeyi veliaht şehzâde Sultan Abdülmecid’i verip, askeri birliklerle seraskerlik makamına, şuraya-buraya göndermesi, muhafazakârların tepkisine yol açmıştır.³⁰ Sarığın kaldırılıp yerine fes konulması halk arasında oldukça büyük mukavemetle karşılandıysa da ciddi bir hadise olmamıştır.³¹

²⁸ Necdet Hayta, Uğur Önal, *Osmanlı Devleti’nde Yenileşme Hareketleri*, Başak Matbaacılık, Ankara, 2003, s.107.

²⁹ Karal, *age.*, s.162.

³⁰ Öztuna, *age.*, s. 97.

³¹ N.Hayta, U. Ünal, *age.*, s.107.

Fesin tam olarak benimsenmeyip dilimize “püsküllü bela“ deyiminin yerleştiği o dönemde³², Bendi Mustafa Baba, redifi “fes“ olan 68. gazelinde dönemin üstatları tarafından fesin dolayısıyla kıyafet kanununun iyileşme, düzelme hareketi olarak algılandığını bildirir, fesi över.

Bunı üstâd-ı zamân şöyle *şalâh* etmiş kim
Güzeliñ râ’sın ağûş itdi zürâfâdır fes

68.G./5

Fes, 137. gazelde ve şairin sevgilinin perçemini övdüğü 9. şarkıda püskül birlikteliği ile sevgilinin bir güzellik unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ba’zı güzel pek hoş olur gûşunda bir mengûş olur
Zîri fesde serpûş olur o yeter nâlân olana

137.G./5

Kâkülûñ ‘âlemde velvele iken
Fesden ħurûc dört bir yana perçemin

Sen ne derseñ kodı ħayrân oldum ben
Çîn çîn olmuş ak gerdâna perçemin

Ġamzeleriñ ‘alâmeti bir yaña
Kaşla müjgân ħalâveti bir yaña

Püskülle fes letâfeti bir yaña
Hamân girmek ister kana perçemin

9.Ş./1- 2

Bendî Mustafa Baba’nın yaşadığı dönem ve hayatıyla ilgili bilgilere dîvânında fazla yer vermemesini onun şiir yazmadaki birincil amacının ilahî aşkı ifade etmesine bağlayabiliriz.

³² Hülya Tezcan, “Fes”, DİA, C. XII, İstanbul, 1995, s. 416.

1.2. Tarikatı

Tasavvufî düşüncede kendini bulmuş ilahî aşkını, ifade etmek için şiir yazan Bendî Mustafa Baba, şiirlerinde Ehl-i beyt ve Hz.Ali sevgisini coşkunun bir şekilde dile getirmektedir.

XVII. yüzyıla kadar Osmanlı tasavvuf kültürünü belirleyen başlıca tarikatların Horasan kökenli olmasına karşılık, bu dönemden itibaren Arap kültür sahasında çıkıp gelişen Hz. Ali soyundan geldiği kaydedilen Abdülkâdir-i Geylânî'ye nisbet edilen İslam dünyasının ilk ve en yaygın tarikatı olan Kadiriyye tarikatı³³ da Bektaşî tarikatı gibi Ehl-i Beyt sevgisini üstün tutan tarikatlardandır. Bu sevgi iki tarikatı birleştirmektedir. Şair bu birlikteliği aşağıdaki manzumede ifade etmektedir.

Ger biñde olsak bir bağceniñ gülüyüz
Zâhidler 'indinde sanki delüyüz
Ümmet-i Muḥammed evlâd 'Alîyüz
Şân u şöhretimiz Kur'ân ile dir

6.Ş./3

Dîvânın 67. gazelinde katr-i hanedanının kemteri olduğunu ifade etmesine rağmen, şiirlerinin tamamında Bektaşî tarikatına daha yakın durmakta olan şairin adındaki Baba sıfatı da Bektaşî erkânındaki hiyerarşi ile ilgilidir. Bektaşî tarikatına göre mürşit olan kişiye “Baba” denir.³⁴ Bunlardan bazıları Halife Babadır, hepsinin rûhânî babası ise Dede babadır.³⁵

Îlâhî 'ind-i cebinde işim etme 'abes
Katr-i ḥânedânından ayırma kemteri bes

Anlarıñ 'âşık-ı abdâl bir dil-i özgelerim
Olam âdab-ı anlar ile Ḥuda saña peres

Bunlarıñ 'avn ü 'inâyet tırığı üzre hamân
Murğ-ı rûḥum ide ol râhda revân kim bu kafes

³³ Ekrem Işın, “Kadiriyye”, DİA. C. XXIV. İstanbul, 2001, s. 131–132.

³⁴ Abdülkadir Sezgin, *Hacı Bayram Veli ve Bektaşilik*, Sezgin Yayınları, İstanbul, 1990, s. 222.

³⁵ Bedri Noyan, *Bektaşilik Alevilik Nedir*, Ankara, 1985, s. 57.

Beni etse pâre pâre hâriciler dönmem
Şehâdet tîğî ide gerdânımı Yârab mes

Şer‘-i Hâkkin selsebin tarıkında Bendî
Cûst ider çehâr diyü ma‘rifeti bunda herkes
67.G

Alevî-Bektaşî inancında Ehl-i Beyti sevenlerin topluluğu, “kurtuluşa eren fırka olarak tanımlanan Gürûh-ı Naci”³⁶ topluluğundan olduğu ifade edilen Bendî Mustafa Baba, şiirlerinde Hz. Ali evladı olduğunu sıklıkla dile getirir.

Bî-şek ey dil gir hamân sen bu *Gürûh-i nâcidir*
Himmet-i pîrile irer elbet saña imdâda şeyh

El alup pîr-i Horâsandan ki kayd-bendîyim
Hû diyüp oldım bu dem ben gûşşadan âzâde şeyh
32.G./4–5

Gürûh-i hânedânîñ kavli Hâkdan hiç ba‘id olmaz
Riyâzet-çün bile bulmaz kendine bir yir ne mümkündür
48.G./2

Meded mürvet şâhım ‘Alî dilde şems ü mâhım ‘Alî
Artı yetiş âhım ‘Alî direm amân şeyhim saña
6.G./3

Her ne kadar dîvânında Bektaşî kelimesini kullanmayıp Bektaşîlerin Piri Hacı Bektaş Veli’nin ismini zikretmese de, nübüvvet nurunun, peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed’de; nübüvvet halkasının tamamlandığı yerde başlayan velâyet nurunun da Hz. Ali’de olduğuna inanan Bektaşî inancının izlerinden hareketle Bektaşî kültürüyle şiirlerini oluşturan Bendi Mustafa Baba’nın Bektaşî olması muhtemeldir.

Nübüvvet bahriniñ ser- hânedânı şâh velâyettir

³⁶ Hz.Muhammed’in : “Ümmetim yetmiş üç bölüğe ayrılacak, hepsi de cehennemdedir, ancak bir bölümü cennetliktir, kurtulmuştur.”dediği söylenir. Her tarikat kendilerini “kurtulmuş topluluk” olarak ifadesini bulan Gürûh-i Naci diye adlandıırırlar. Alevi- Bektaşîler, bu kurtulmuş bölüğün, kendileri olduğunu iddia ederler. (Ayrıntı için bk. Muhibe Akarsu, “Alevi-Bektaşîlikte Sayılar Olgusu”, <http://www.alevileriz.org> 12.10.2009

Süvârı düldülün kim zülfekâr-ı lâ-fetâdır bu

8.K./3

Çeḥârı yârânın serveridir hem şâh-ı velâyetdir

Naşîb ola mı ey dilber Bendî ednâya ḥaḳıḳat

24.G./5

Kimi der şîr-i Ḥudâdır kimi der şâh ‘ül -veli

Ben bilürem şâh-ı ḥoşım velâyet irşâd eyledi

157.G./5

İçinde bulunduğu grubun bir geleneği olarak mahlasının sonuna baba unvanını eklemiş, mutasavvıf bir şair olan Bendî Mustafa Baba, ilm-i ledün esrarının Hz. Ali’de toplandığını ve ilm-i ledün öğrendiğini, ifade ederek mensubu olduğu inancın görüşlerini dile getirmiştir.

Her yolumuz dört bâbile üç yâr u kırk aḥbâb ile

‘İlm-i ledûn küttâb ile ders-i gülistân okuruz

59.G./4

Menziliñ ‘aşḳ meydânında serv-i sehîdir Bendîyâ

Çün ledûn ‘ilmiyle dersi okuyub yakdın çıra

7.Ş./4

Türk siyasî, kültürel ve sosyal tarihinde derin izler bırakan Bektaşilik, Türk-İslam geleneğindeki on iki tarikattan biridir. XIII. yüzyılda Kalenderilik içinde teşekküle başlayıp XV. yüzyılın sonlarında Hacı Bektaş-i Veli ananeleri etrafında Anadolu’da ortaya çıkan bu tarikat, zamanla gelişmiş, yaygınlaşmış tasavvufî bir akım haline gelmiştir.³⁷

Hacı Bektaş-ı Veli, Türk sûfiliğinin önemli şahsiyetlerindendir. XI. Yüzyılda Ahmet Yesevi’nin öğretileri ile başlayarak gelişen ve Anadolu’ya taşınan tasavvufî düşünce Hacı Bektaş-ı Veli ile belirli bir temele oturtulmuştur. Bektaşilik Orta Asya’daki eski Türk inançları Şamanizm ve Budizm gibi dini öğretilerle mistik bir niteliğe bürünmüştür. Bunlara Maniheizm ve Zerdüştlük inancı ile Yesevilik ve İslâm sufiliğinin damgası da vurularak Horasan Melâmetiliğinin Kalenderâne tavrı eklenmiştir. Bu şekilde Anadolu’ya gelen Bektaşilik, XV. yüzyılda İran Hurufiliğinin

³⁷ Ocak, agm. , s. 373.

ilkeleri ile XVI. yüzyılın başında Safevi Şiîliğinin motiflerini alarak bugünkü çehresini kazanmıştır.³⁸

Bektaşî tarikatının tarihi gelişimini iki aşamada incelemek mümkündür. İlk olarak XIII. yüzyıldan başlayıp XIV. yüzyılda gelişerek XV. yüzyıla kadar olan teşekkül devresi, ikinci olarak XVI. yüzyıldan itibaren tarikatın kurucusu, ikinci piri sayılan Balım Sultan ile başlayan ve günümüze kadar gelen dönemdir. Bektaşîliği, Kalenderi ve Haydari unsurlardan ayırarak ona bugünkü yapısını kazandıran Balım Sultan'dır. Balım Sultan Hacı Bektaş Zaviyesi'ni güçlendirerek sağlam bir teşkilat kurmuş, âyin, erkân ve usulleri yeniden düzenlemiştir. Bektaşî âdâb ile erkânının kaynağını "Dört Kapı Kırk Makam" anlayışı oluşturur. Kul ancak şariat, tarikat, marifet ve hakikat kapılarını ve her kapıdaki on makamı geçerek Hakk'a ulaşır.³⁹ Bütün âyin ve erkân kulun bu yolculuğunu temsil eder.⁴⁰ İçerisinde pek çok inancı ve kültürel unsuru birleştiren Bektaşî Tarikatı bugün evrensel bir noktaya gelmiştir.

Osmanlı Beyliğinin kuruluş devrelerinde başlayan Osmanlı- Bektaşî yakınlığı, XIV. yüzyılın ikinci yarısında Yeniçeri teşkilatının kendisini Hacı Bektaş ananelerine bağlaması, XV. yüzyılda da ocağın resmen tarikatla birleşmesiyle devam etmiştir. Bu birliktelikle siyasi bir güç haline gelen Bektaşilik, 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kapatılmasıyla birlikte yasaklanmıştır. 1826'da Ocağın kapatılmasıyla tarikatın ilga edildiğini belirten fermanda, II. Mahmut Hacı Bektaş Velinin ve Bektaşî tarikatının olup bitenlerden özenle tenzih edilmesine dikkat etmiştir.⁴¹ II. Mahmut döneminden sonra tekrar başlayan Bektaşî faaliyetleri, Cumhuriyetin ilanı, tekke ve zaviyelerin kapatılması ile durdurulmuştur.

1.3.Eseri

Bendî Mustafa Baba'nın bilinen tek eseri dîvânıdır.

1.3.1 Dîvân

Bir tek nüshası bulunan Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nda, toplam 212 manzume bulunmaktadır. Bunların on dördü kaside, yüz altmış beşi gazel (Biri imâlî dîvân gazel ü

³⁸ Ocak, agm. , s. 373- 374-375-376.

³⁹ Bektaşilikte Dört Kapı Kırk Makam anlayışı için tasavvuf kısmına bakınız.

⁴⁰ Ocak, agm. , s. 373- 374- 376.

⁴¹ Ocak, agm. , s. 377.

had, ikisi noktasız gazel, ikisi lebdeğmez gazel, biri kara hece gazel, biri mülemmâ gazel), ikisi mesnevî, ikisi tahmis, on altısı şarkı, birisi muhammes, üçü müseddes, yedisi müstezâd, ikisi de nazmdır.

Derin Ehli Beyt ve Hz. Ali sevgisiyle şiirlerini kaleme alan Bendî Mustafa Baba, bu sevgiyi gazelleri başta olmak üzere hemen hemen bütün manzumelerinde dile getirmiştir. Kasideleri, na‘t, münacât, methiye ve mersiye türündedir.

1.4. Edebî Kişiliği ve Şiirinin Özellikleri

Hayatı hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığımız Bendî Mustafa Baba’nın edebî kişiliği onun şahsiyetinin en belirgin yönünü oluşturmaktadır. Dîvânındaki şiirlerinden hareketle onun tasavvufî düşünce yapısını, edebî ve sosyal dünyasını, hayatını, içinde yaşadığı yüzyılın durumunu bir dereceye kadar öğrenmek mümkündür.

Bendî Mustafa Baba’nın tasavvufî terbiyeden geçmiş fikirleri, öncelikle kendinde yeniden ses bulmuş, hem gerçek hem de mecazi olarak içinde bulunduğu zindan hayatından kurtulmanın çaresini aramış, bu öğretiyle duygularını okuyana-dinleyene ulaştırmayı arzulamıştır.

Şairin mahlas olarak, kelime anlamı esir demek olan “Bendî” kelimesini seçmesi oldukça manidardır. 1828 yılında Merzifon’a sürülen⁴² son Bektaşî postnişini olan Mehmet Hamdullah Çelebi’nin, Amasya’ya sürgününden sonra ‘Hasreti’ mahlasıyla şiirler yazması her iki şairin de mahlas seçmesinde durumlarının etkili olabileceği izlenimini vermektedir.

Bendî Mustafa Baba, *bendî* kelimesini dünya hayatı, sevgiliden ayrılık, üzüntü ve sıkıntılı durumlara sebep olan bir kavram adı olarak kullanmanın yanı sıra gerçek manada zindandaki yaşantısını ifade eden bir nitelik olarak da kullanmıştır.

Bendî olub ‘aşk-ı yesîrim râh-ı yâr efgendeyim

Dem-be-dem artmaktadır o dosta ağâzım benim

115.G./5

Zindanda üç yılını geçiren Bendî, Hz. Yûsuf gibi zindanı aşk yolunda çekilen sıkıntıların mükâfatı olarak düşünmüş, “Dünya mümine zindan, kâfire cennettir.”⁴³

⁴² Gündüz, *agm.*, s. 19.

⁴³ Sahib-i Müslim, *Kitabu’z-Zühed* 1, Sünen-i Tirmizî, *Kitabu’z-Zühed*, s.16.

Hadis-i şerifinin ışıǰı altında ilahi aşkını terennüm edip şeyhine baǰlılığını vurgulamıştır.

El- amân Yûsuf misâli düşmüşüm bir çâha ben
Şâhib-i zülfeâne yalvaruram ol şâha ben

Mağbes-i zulmetde kaldım kimse bilmez hâlimi
İztırâb-ı gamla eyvâh başlamışım âha ben

128.G./1-2

Hükmi oldum dil ü ‘aqlıñ ger ki rûhen Bendîyim
Bendîniñ bu ‘aşk-ı bendin hükmi resenden ara

7.G./5

Şiirlerinden hareketle tasavvufî bir terbiyeden geçtiği anlaşılan Bendî Mustafa Baba, şiirlerinde insan-ı kâmil olmanın yolunu açık, sade bir üslûpla izah etmiştir. Tasavvufun en büyük öğretisi olan kendini bilmenin bilincinde olan şair, kişinin kendisini bilmesi için arınmasının ve bir şeyhe bağlanıp insan-ı kâmilden ders almasının gerekliliğine inanır.⁴⁴

Allah’a duyduğu derin sevgi ve teslimiyetçi bir tavırla ilahî aşkını anlatan Bendî Mustafa Baba samimiyetle aşkını dillendiren bir kuldur:

Yâver olur ‘âşıkınıñ her dâdına Feyyâz
Halk eyler anıñ bir sebep imdâdına Feyyâz

Taḥammül iden derd ü gam erd [i] murâda
Şabretmezün gûş vermedi feryâdına Feyyâz

Hikmet ne ararsın dil-i ‘irfân ola gör sen
Sebeb mi sorar ‘âlemi bünyâdına Feyyâz

Gel ademî ol ademi ile kıldı dil irşâd
Eşyâyı yaratdı kûlun irşâdına Feyyâz

⁴⁴ Tasavvuf bölümüne bakınız.

Çehar oldı unsur kim hemi bu eşyâda zâhir
Bu hâkile nâr âb ‘ârife vir bâdına Feyyâz

Sebeb bu imiş sırr-ı Hudâ eşyâda Bendî
Sır kenzini keşf eyledi üstâdına Feyyâz

78.G.

Şiirlerinin çoğunluğu tasavvufî bir özellik göstermesine rağmen onlarda kuru bir öğreti yerine zahide seslenerek samimi, içten bir lirizmle ilahî aşk anlatılmıştır:

Âhımız var şubh u şâm biz dîde nem-nâk ‘âşıkız
Dâd u feryâd eyleriz kim sîne-i çâk ‘âşıkız

Eşk-i cûy-ı bârımızdan âh ki hûn âbdır gelen
Derd-i hicri dost ile pâý altına Hâk ‘âşıkız

Ey tabîb bilür miseñ em tîg-ı dostun zahmına
Em olur mı zahm-ı ‘aşka eyle idrâk ‘âşıkız

Dost yoluna dünyâ vü ‘uqbâyı verdik bir pula
Cennet ü hûri vü gılmândan pîri- pâk ‘âşıkız

Ey efendim ben seniñ zülf-i siyâhı Bendînim
Cân u baş kıldım fedâ-çün fisebîlen ‘âşıkız

63.G.

Şairin şiirlerinde en fazla işlediği konu aşktır. Edebiyatta birer sembol halini almış olan bülbülün hiç dinmeyen feryadı, pervanenin aşk uğruna kendisini yakıp yok etmesi, Mecnun’un Leyla’ya olan aşkından dîvâne olması Bendî Mustafa Baba’nın şiirlerinde de sık sık dile getirilir.

Bendî, aşk bahsinde hep pervaneden yana bir tavır takınmış, pervanenin aşk uğruna yanmasını bülbülün zarından üstün tutmuş, kimi durumlarda ise sevgiliye meydan okuyarak kendini bülbülde de pervaneden de ayrı tutmuştur.

‘Âşık isen goncaya şeydâ gibi âgâz nedir
Şem-i dildârıña var pervâne-veş yan aña hâs

77.G./2

Beyhûde mi ider şeydâ güle zâr-ı nidâyâ
Pervâneniñ ‘aşkı bilürem şeydâdan evlâ

2.G./1

Şeydâ gibi zâr etmeye yok zerre murâdım
Pervâne gibi şem‘ine yanmaya mı kaldım

112.G./2

Şair, Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Ehl-i Beyte duyduğu derin sevgi ve bağlılığını her an dile getirmekle birlikte, din dışı sevgiyi de bazı şiirlerinde derinlemesine işlemiştir.⁴⁵

Çün Bendî bilür hem çağırır şubh u şâmî
Şâhım yâ ‘Alî eyle meded ‘âşık-ı zârım

114.G./5

Hakkını isteyecek kadar cüretkâr bir tavır sergileyen Bendî Mustafa Baba, hak istemektedir.

Eger himmet-i pîrden hâmemme destûr irişdiyse
Benim hakkımı hak it bunda ey şâhib-hükümet hâ

4.G./4

Bendî, orijinal hayallere ve ifadelere yer vermek yerine ifadelerini rumuz ile bildirmekten hoşlanır. Bunu yaparken de ebced hesabı ile harflere simgesel bir anlam kazandıran Hurufiliğe başvurmuş bir şairdir. Hz. Ali’nin şeyhi olduğunu, onun yolundan gidip Allah’ın sırlarına ait manevi bilgi, gayb ilmi olan İlm-i ledün⁴⁶ öğrendiğini ifade eder. Şairin kendini koruma ilkesi ifadelerini saklı tutma gerekçesi olabilir. Bu durum şiire herkesin anlayamayacağı bir gizem katmakta ayrıca şairi de esrarengiz kılmaktadır.

⁴⁵ Muhtevâ özelliklerine bakınız.

⁴⁶ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Yay. Haz. Aydın Sami Güneyçal, 18.bs, Aydın Kitabevi, Ankara 2001, s. 546.

Dîvânda gazeliyyat kısmının sonunda yer alan “*İ‘mâlî Dîvân Gazel ü Had*” başlığıyla yer alan gazel şairin bu tutumunu göstermektedir:

Harfi yâ çünküm tamam yazdı dîvân-ı gazeli
Gâzellerle bazı medh etdiñ cemâl-i güzeli

Gösterüb bazı maḥalde remzile terkipleri
Sırr-ı remzi her gazeliñ bildürür lem-yezeli

Gâhice bağçe vü bâg güller ile bülbülleri
Gâhi zikr ider meyi maḥbûb-ı câm-ı ezeli

Çok müṭâlâ‘ etmeden hiç fehm olur esrârı
Genc-i ḥikmet gevheriyle her gazeli bezeli

Her rumûzı ḥazne-i ḥikmet ḥayâtıñ âbıdır
Akdi çeşme-i ḥayât bu Bendî yolun düzeli

159.G.

Yine anlamsal olarak gizlilik arz eden Bedûh⁴⁷ isminin redif olarak kullanıldığı gazelde de bedûh kelimesinin anlamı ve ebcetteki izahı yapılmıştır:

Zikr ü fikrimdir hemişe ism-i rabbâni bedûḥ
Cümleñiñ olsa ne olurdu vird-ı zebânı bedûḥ

Ḥazret-i ma‘rufuñ ince mürvetidir bu isim
Şübhesiz vâşıl ider Mevlâya insânı bedûḥ

Vefkı konsa ger ne hoşdur kim nemiḳa üstüne
Sekiz bin altı yüz kırk ikidir ‘ünvân-ı bedûḥ

⁴⁷ Bedûh: Mektup zarflarının üstün e yazılan aslı meçhul bir kelime. Bunun yerine ebced hesabına göre karşılığı olan (2, 4, 6, 8) sayıları da kullanılır. Devellioğlu, *age.*, s. 78–79.

Nâil olmak isterisen himmet-i şeyh ma‘rufa
Zîr ü bâlâ nâmede yaz gör ne hoş şân-ı bedûh

Bendî bu esmâ-ı Hakkı yaz kalem mahfûzata
İki ‘âleme yürütdü şimdi fermânı bedûh

29.G.

Bendî Mustafa Baba, Allah’ın insanın yüzünde tezahür eden kelâmlarının harfleri olan “bist ü hest” (28) ve “si vü dü” (32) rakamının geçtiği şiirleriyle Hurufiliğin etkisi altında olduğunu gösterir. Hurufilere göre bütün varlığın asli unsuru olan bu 28 harfin insanın yüzünde görülmesi mümkündür. Hurufiler daha sonra bu sayılara Farsçadaki (j, ç, p, kef) harflerini de ekleyerek sayıyı 32’ye çıkarmışlardır.

Hurufilere göre insanlar ve âlem harflerle yaratılmıştır. Her peygambere inen harfler kademeli olmuştur. Hz. Âdem (a.s.) 9 harfle, Hz. İbrahim (a.s.) 14, Hz. Musa (a.s.) 22, Hz. İsa (a.s.) 24; Hz. Muhammed (s.a.v.) 28; Hurufiliğin kurucusu Fadlullah-ı Hurufi ise 32 harfle konuşmuştur. Buna göre her bir harf sayısı, her bir peygamberin konuştuğu dilin harf sayısını gösterir.⁴⁸

Aşağıdaki gazellerde Hurufiliğe ait kavramlar kullanılmıştır:

Ben münâdî olmuşam meydân-ı ‘aşka iş bu dem
Lâzım ancak çağıram-çün **Fazl**ının ihsânıyım

Lâ dimem bes dimişem kâlu belâdan her yola
Kâfiriñ küfri olmuşam bil mü‘minleriñ imânıyım

Bist ü hest harf-i ne lâzım bunda izhâr eylemek
Dirseñiz biz ger bu sırrıñ tâ ezel kurbânıyım

109.G./ 2- 3- 4

Ṭılsım-ı a‘zam vücûdum ‘allemel esmâ benim
Vechimde yigirmi sekiz harf sırr-ı subhân her yerim

110.G. /2

⁴⁸ Fatih, Usluer, *Hurufilik*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 191.

Bakdıkça alur ‘aqlımı bu ħüsn-i mücellâ

Yigirmi sekiz harf ile ħüsnündeki imlâ

5.G./1

Felekten ve bahttan şikâyet eden Bendî, talihsizliğine üzülmetedir:

Geçmedi nâzım benim cânâne bahtımdan mıdır

Düşdü nâ-çâr gözlerim giryâna bahtımdan mıdır

Ĥâlîmi söyleyemem sultâna bahtımdan mıdır

Bu sebeb başlar dilim efgâna bahtımdan mıdır

‘Âşıkım kaldım canân hicrâne bahtımdan mıdır

2.T./1

Mîre hem gedâya cellâd-ı felek vermez amân

Ĥâhr verir seyf-i cilâ keser biçer deler geçer

55.G./4

Bendî Mustafa Baba, diğer şairlerde de görüldüğü gibi zamane halkının cahillere kandığını belirterek, kıymetinin bilinmemesinden şikâyetçidir.

Âyıb mı güzel ‘aşkıle dil başlasa dâde

Zulmete ħadem basd [ı] gönül dâr-ı fenâda

Dil mest iken ‘aşkıñla bir asra yerişdi

Her bezmi cehil dutdu kemâl kaldı arada

Bir nuṭṭ-ı dürûs ehl-i suḥan varsa bir bezme

Diñlenmez anıñ nuṭṭ-ı kalur der-i belâda

Nâdân ile dânâ gedâ bay ħaḫkile bâṭıl

Fehm eyleyemez kimse anı hep bir sırada

Bendîya kerem kânını bil um kerem umma

Vezîr-i cihânıñ eli yok zerre vefâda

142.G.

İlim ehlinin cahillere kanmamasını isteyen şair, aşağıdaki gazeliyle din hırsızlarını ilmiyle aşikâr etmektedir.

Hamdilillah fehm etdik çeşm-i hünersizleri
Zerre yok ‘aşk eseri şol dil-i gözsüzleri

Kendini dâña satan nâ-dânîyi ‘âlim bilür
Bezm içinde kim sorar ol hâl-i esersizleri

Nicesin gördüm urur dem ‘ilm-i hikmetden saña
Çalar satar nice gör takvâyı dîn hırsızları

İblîs-i garrâ gibi aldar seni cehl- i dîn
Say eşek hem dağı el çek gûşu habersizleri

Gel inanma sen anıñ yalan olan cevâbına
Fehm it ‘ârif her zamân bu bî-nâmus (u) ‘arsızları

Añla gel izhâr şeri‘at hem tarikat ma‘rifet
Bendî bu râh-ı hakikatde bilür pîrsüzleri

156.G.

1.4.1. Bendî Mustafa Baba’nın şiirinde dil ve üslup

Bendî Mustafa Baba şiirlerinde genel olarak Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı geleneğine bağlı bir üslup sergilemiş, anlatımında içtenlik, samimiyet, sadelik, hikemîlik prensibine uymuştur. Gazel ve özellikle şarkılarında güzel, sade ve tabii bir şiir dili kullanmış, beşeri hislerini bayağılığa düşmeden çapkınca ifade etmeyi başarmıştır. Çoğu zaman ifadesini saklı tutma çabasıyla Hurufi öğretilere ve rumuzlara dayanarak simgeler dünyasına yönelmiştir.

Bendî Mustafa Baba, Hurufilikle ilgili imgelerin ve kişisel hayatıyla ilgili örtülü anlamın kullanıldığı birkaç gazelinin dışında şiirlerinde günlük konuşma dilinin sıcaklığıyla hikemi tarzın açık üslûbunu kullanmıştır. Halk ve dîvân edebiyatının ortak

kaynaklarından yararlanmış, özellikle nazım şekillerinde kendince yenilikler yaparak yeni bir tarz oluşturma çabasında olmuştur.

Bendî Mustafa Baba'nın Dîvânı'nda, insan-ı kâmil olmanın yollarını ve tasavvufî öğretileri nasihat ve hitap yoluyla anlattığı gazellerinin yanı sıra, zamanı, mekânı, neden ve sonuç ilişkisine dayanarak var olan durumu anlatmada tahkiye ve tasvirden yararlandığı gazelleri ve dîvân şiirinde sorulu cevaplı olarak, karşılıklı konuşma biçiminde yazılmış şiir⁴⁹ olarak tanımlanan mürâca'aları da bulunmaktadır.

Aşağıdaki gazel Bendî Mustafa Baba'nın açık samimi bir üslûpla kaleme aldığı hikemî şiirlerindendir.

İki âlemde dilâ 'ilmile 'irfâna savaş
Ders-i ledünni oku gitme yabana kardaş

Çünkü geldin ki beķâdan bu fenâyâ mihmân
Ėayrı durmam giderim dersin ara bul yoldaş

Bunda geldi nice mîr ü nice şâh nice gedâ
Cümle gitti sen daķı var girü gör ana ulaş

Çünkü irüñden ilinden devr alub sen geldin
Çıkamaz iyliğe bu yol râh-ı ĥânedana dolaş

Niceler bunda ķaribü'l vaţan olub kalmış
Pîre-zen ķahbe anı zîrine kılmış ferrâş

Geldigiñ illeriñ ey Bendî ţarîķı güçdür
Yol bulamaz bırakur bunda nice ercân baş

70.G.

Zindana götürölüşünü ve zindandan çıkışını anlattığı aşağıdaki gazellerde şair içinde bulunduğu durumu-çevreyi tahkiye ve tasvire başvurarak başarıyla anlatmıştır.

⁴⁹ Devellioğlu, *age.* , s. 731.

Yine dîvânın 90. 91. 104. 133. gazellerinde de tahkiye ve tasvire dayalı anlatım kullanılmıştır.

Bu derd ü miñneti şâhım nihâyet bu kadar çekdim
Naşîbe râzıyım degil şikâyet bu kadar çekdim

Tecellî takşirât vâşfın suâl ideriseñ câna
Derundan it ki bu nazm-ı ferâset bu kadar çekdim

Sene biñ iki yüz kırk dokuzuñ târihi vâhin oldum
İdüb üç sene ben ğayret be-ğâyet bu kadar çekdim

Degil medhı dil ahvâl celle nâmımdır nazar eyle
Halâşım elli ikide şu hikâyet bu kadar çekdim

Bu hâle şabrıle taħammülün artur âşık Bendî
Bu târih zindân olsun neyse âdet bu kadar çekdim

108.G.

Üstüme cülûs idüb ‘aşk-ı belâlar yürüdü
Ehl-i ‘aşka ser verir dil mübtelâlar yürüdü

Egnimü giydüm ‘abâ hil‘at-ı ‘aşkıdır diyü men
Görünce halk didi bak â budalâlar yürüdü

Kollarım derbend olub zulmete düşdüm aglarım
Boynuma dakmak için gör silsilâler yürüdü

Çağıram kırklar yediler Haydar-ı Kerrârı ben
Dergâh-ı Mevlâya benden es-şalâlar yürüdü

Mañbûs içre ser ü pâ tâ seyri için bu Bendîniñ
Kimi ekber kimi eţfâl velvelâlar yürüdü

132.G.

Âşıkla sevgili arasında geçen konuşmalar biçiminde düzenlenen Halk edebiyatında örneklerine sıklıkla rastlanan dedim-dedi tarzı mürâca'a şiir örneklerine Bendi Dîvâm'nda da rastlamaktayız. Aşağıdaki gazelde şair sevgili (Tanrı) ile konuşmakta, aşkın tarifini yapmaktadır. Yine halk şiirinden farklı olarak dedim-dedi ifadeleri sırayla her dizenin başında değil, beyit bütünlüğü içerisinde ya da birbirini izleyen iki beyit içinde kullanılmıştır.

Ey şâh-ı sa'âdet hele noğşânıma bakma
Ben 'âşıkınam çünkü her 'işyânıma bakma

Hüsn ikliminiñ pâdişâhıyım **didin** ey şûh
Hışmile benim hâl-i perişânıma bakma

Didin ki bize lûtf ile kahrım beraberdir
Kim bildim efendim dem-i devrânıma bakma

Didi eger üftâdem olub beni dilerseñ
Darbıma dayan gâzab-ı tuğyânıma bakma

Didim hele bu Bendî kuluñ koyma cezâda
Şabr et yâr iseñ bu dil-i tuğyânıma bakma

136.G.

Bendî Mustafa Baba, dedim-dedi üslubunun muhatabı olan sofiye, tahkiye unsurunu da kullanarak âşığın üstünlüğünü ilan ettirir.

Şofiyâ var mı haţâ etsem rûh-i zibâyı bûs
'Âşıkım maţlûbum anca dilber-i râ'nâyı bûs

Şofi **did**i ey 'âşık gel o küfrdür fârîğ ol
Didim dön sen nice küfr etmeden etdin pâyı bûs

Didi adâb-ı ricâl-i ekbere ta'zîm itdim n'olur
Didim pâyı yerde öpdük rûh-i ben belâyı bûs

Didi pây menzili zîrde ta‘zîm ana zîrde gerek
Ben aḥsen ü takvimi itdim o sırr-ı Mevlâyı bûs

Didi sen ḥikmet bilürsin sorma o ‘ilmi baña
Didim it gel pâydan a‘lâ dest-i Bendîyâyı bûs

66.G.

Bendî Mustafa Baba, anlatımı etkili kılmak için atasözü ve deyimlerle birlikte atasözü değerinde veciz ve hikmetli ifadelerle,⁵⁰ düşüncelerini kuvvetlendirmek ve ispat etmek için de ayet ve hadis iktibaslarına, telmihlere de başvurmuştur.

1.4.2. Etkilendiği şairler

Dîvân şiirinin etkisini kaybetmeye başladığı XIX. yüzyıl, bu şiirin kurulduğu dönemlerde olduğu gibi aynı kaynaktan beslendiği halk edebiyatıyla tekrar buluştuğu bir yüzyıldır. Bendî Mustafa Baba Divânı da bu buluşmadan nasibini almış, her iki edebiyatında etkisinde ortaya çıkmış, varlık bulmuştur.

Kaynaklarda Bendî ile ilgili bir bilginin bulunmamasından dolayı, onun hangi şairlerden etkilenip, hangi şairleri etkilediği konusunda bir bilgimiz olmamakla birlikte kendisi ilim ehli olduğunu, Arap ve Fars Edebiyatını bildiğini, aşk şairi olup Nesimi’nin yolundan gittiğini dîvânının 59. gazelinde bildirir.

Biz bu ‘aşka yâr olalı ğazel-i ḥûbân okuruz
Böyle dil-efgâr olalı beste-yi her an okuruz

Evvel şabaḥ dîvânı arturarak dil-efġânı
Baḥr-i selis koşma kanı şârkıyı ‘ayân okuruz

Semâ‘ yile ḳalenderi murabba tahmis ezberi
Tecnîse yazdık hüneri yol ile destân okuruz

Her yolumuz dört bâbile üç yârı kırk aḥbâb ile
‘İlm-i ledûn kitâb ile ders-i gülîstân okuruz

⁵⁰ “Kelime varlığı” kısmına bakınız.

Gerçi böyle söyler vâ'iz yüz şuhuf fakî ferâ'ız
İncil Zebûr Tevrâtı biz 'aşkıle Kur'an okuruz

Evvel elif ile yâyı kaşide-i Bürde iyi
Pend-i Attar Şâhidîyi Fârisî zebân okuruz

Mesnevîyi ma'nevîyle aşre 'izzî ile bile⁵¹
Tuhfeleri vezni ile meydâne 'irfân okuruz

İlm-i mûsikiyle nücûm 'ilm-i ihfâ kimyâ hüküm
Ledûnnun remzîni maḥşûm mekteb-i iz'ân okuruz

Pendi budur kim pîrlerûñ cehd ile menzîle irûñ
Katline biz münkirlerûñ tîg çeker fermân okuruz

Bendîya giy 'aşk câmesin koyma elden pîr dâmesin
Nesîmîniñ şâh nâmesin gönûlde pinhân okuruz

59.G.

Bendî'nin Nesimî ve Rûşenî etkisinde yazdığı şiirler de vardır:

Nesimî: Nâgehân gönlüme düşdi sûriş-i gavgâ-yı ışk
Âkılı divâne kıldı âkıbet sevdâ-yı ışk⁵²

Ruşenî: Başuma müşğîn saçundan düşeli sevdâ-yı ışk
Gitmedi sevdâlu başumdan menüm gavga-yı ışk⁵³

⁵¹ **Ma'nevi:** Şeyh İbrahim-i Gülşenî'nin Hz. Mevlana'nın mesnevilerine yazdığı naziredir.

İzzî: Medreselerde okutulan Arapça gramer kitabıdır.

Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 324.

⁵² Hüseyin Ayan, *Nesimî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara, 1990, s. 206.

⁵³ Orhan Kemal Tavukçu, *Dede Ömer Ruşenî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, 2005, s.109.

Bendî: ‘Âşıkâ özge muḥabbetdir şehâ gavgâ-yı ‘aşk
Aklı ermezdir zâhid nedir ‘aceb sevdâ-yı ‘aşk

88.G./1

Bendî, başta Fuzuli olmak üzere Nesîmî gibi şairlerden şiirsel bir uslûp almaktan öte aynı konular etrafında şiir yazarak etkilenmiştir. Bu etkilenme daha çok Ehl-i Beyt sevgisini ifade ettiği şiirlerinde karşımıza çıkmaktadır.

Sâbûhî: Tenünde şerhalar çek sîneñi döv seng-i mihnetde
Siyehler giy duḥân-ı âha boyan rûz-ı mâtemdür⁵⁴

Fuzûlî: Meydân-ı çarhı cilve-geh-i dud-ı âh kıl
Gerdûn-ı dûna kisvet-i mâtem-**siyâh kıl**⁵⁵

Bendî: Şâh-ı Kerbelânîñ ey dil ehl-i beytiñ ḥürmeti
Karalar giy mâtemin dut Bendî âh it her zamân

9.K./6

Kerbelâ konusunun işlendiği mersiyelede Fuzûlî ve Bendî Mustafa Baba’nın muhatabı farklı olsa da “kana kana kan ve bela” kelimeleriyle oluşturdukları söyleyiş, birbirini hatırlatmaktadır.

Dök dü-çeşmim gel bu demde hele **kana kana kan**
Bu *ateş- bâr-ı belâdır* Kerbelâdır Kerbelâ

1.Muh. /5

Devr-i felek içürdi sana **kana kana kan**
Ey teşne-i *harâret-i berk-ı belâ* Hüseyin⁵⁶

1.4.3. Şiir ve şairlik hakkındaki görüşleri

Duygu ve düşüncelerin şiir diliyle ifade bulduğu dîvânlarda şairler, şiir ve şairlik hakkındaki görüşlerini edebiyat eleştirisi de yaparak bildirirler.

⁵⁴ Sâbûhî (öl.1647) Mehmet Sarı, *Sâbûhî Şeyh Ahmet Dede, Hayatı, Edebî kişiliği ve Türkçe Dîvânı’nın Tenkitli Metni*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Doktora Tezi, 1992, s. 202.

⁵⁵ Fuzûlî, *Hadîkatü’s-Süedâ*, (Hazırlayan: Şeyma Güngör), Ankara, 1987, s. 480.

⁵⁶ Güngör, *age.*, s. 481.

Bendî Mustafa Baba'nın şiir yazmadaki amacı, ilahi aşkı dillendirmek ve insan-
ı kâmil olmanın yollarını anlayabilene anlatmaktır.

Ey şûh ki benim hâke beraber iderekden
Şerh ola hâlim nükte-i irfânıma bir ben

121.G./4

Bu 'abd-i 'aşi Bendîniñ hâli ma'lum saña Yâ Rab
Niyâz ile kapuña şerh oldu mazmûn ağlarım

4.K./11

Bu dîvâna medh-i şûhı dem-be-dem yazmak için
Kalemin bu Bendîyâ keser biçer deler geçer

55.G./5

Nutç-ı pâkim aňlayana hoş hikâyetdir benim
Sırr-ı 'aşkı her dile 'aceb ferâsetdir benim

111.G./1

Şiirde anlamın açık olmamasından yana olan şair, şiirinde nükteye ve rumuza
başvurur.

Nükteler eyler rûmûz ile temenniler kılub
Bendîyâ kapuñda çâkerdir seniñ ey şâh secâ

9.G./5

Bülbül gibi maharetli olduğunu, şiirinin aşkın sırrını açıkladığını belirten şair,
şiirini övmektedir.

Bilemez ehl-i zâhir Bendî bu 'aşk sırrı nedir
Nazmîle hâkî kez âhı nemi bülbül didiler

51.G./5

Mufaşşal kışsa-ı 'aşkı yazarsam cem idüb câna
Ne mümkün defter-i dîvâne sığarsa olur meknûn

123.G./2

Kâmil olanın şiirini anlayacağını belirten şair, şiirine güvenmektedir.

Mazhar-ı nazımından ey dil ders alur kâmil olan
Si vü dü harfile Bendî şi'irin kitâb olsun da gör

46.G./5

Derdini ifade etmede şiirinin eksik olduğunu, muhatabının şiirini anlamayacağını da belirtir.

Şi'r ile añlamaz derdimi kim yâr nâ-çâr
Kendine 'arz itmeli hâli o yârîñ illâ

1.G./4

1.4.4. Bendî Mustafa Baba'nın şiirinin başlıca özellikleri

1. Bendî, kaside, gazel, mesnevi, murabba, tahmis, şarkı, muhammes, nazm, müseddes, müstezâd nazım şekilleriyle şiirler yazmıştır. Kaside ve mesnevilerinin na't ve münâcât türünde yazılmış olması dikkat çekicidir. Farklı olmayı isteyen şair, noktasız, lebdeğmez gazeller ve kara hece gazel ekleyerek gazellerini çeşitlendirmiş, müstezâdlarında da farklı yazım yolları denemiştir.

2. Bendî Mustafa Baba'nın şiirlerinden hareketle onun edebî sanatları özellikle de mühmel gibi farklı edebî sanatları kullanmakta başarılı olduğu söylenebilir.

3. Şair, konuşma diline ait ifadeler, deyimlerle birlikte şiirlerinde Arapça, Farsça kelimeleri de kullanmıştır.

4. Bendî Mustafa Baba mutasavvıf bir şairdir. Hikemî tarzda söylenmiş şiirleri çoktur. Ehl-i beyt sevgisi, Bendî'nin şiirinde dikkati çeken en önemli husustur. Hz. Peygamber'e olan samimî muhabbetini her fırsatta ve her şekilde dile getiren şair, şiirleriyle Hz. Ali'ye duyduğu derin sevgiyi anlatmıştır.

5. Şiirleriyle ilahi aşkı anlatır. Şair, sanatkârane bir üslûpla ele aldığı manzumelerinde lirik, coşkulu bir dil kullanır. İlahî aşkın konu edildiği eserinde şairin, beşeri aşka dair gazelleri de bulunmaktadır.

6. Bendî Mustafa Baba hapiste olmanın acısını şiirlerinde sık sık dile getirerek bazen bir gazelin tamamını bu konuya ayırmıştır.

7. Bendî Mustafa Baba'nın dîvânında herhangi bir devlet büyüğünü metheden bir manzumesi bulunmamaktadır. İçinde bulunduğu durumdan hareketle isteklerine cevap beklemektedir.

8. Bendî Mustafa Baba, "esîr" anlamındaki mahlasını kelimenin gerçek ve mecaz anlamını vererek başarıyla kullanmıştır.

9. Tasavvufî gelenekten beslenen Bendî Mustafa Baba'nın şiirlerinde, halk, tekke ve dîvân şiirinin özelliklerini bir arada bulmak mümkündür. Bu özelliğiyle şair, ortak kaynaktan beslenen edebiyatımızı birleştiren bir konumdadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BENDÎ MUSTAFA BABA'NIN DÎVÂNÎ'NİN DİL, BİÇİM VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1. Dil ve İfâde Özellikleri

Edebiyatta yerlileşme ve sadeleşmenin görüldüğü; yerel renk ve motiflerin, bireysel yaşantıların dile getirildiği XIX. Yüzyılda, genel olarak dinî-tasavvufî geleneğe bağlı olup Dîvân edebiyatı geleneğini sürdüren Bendî Mustafa Baba, dîvânında akıcı, samimi, duru, yalın bir dil kullanmıştır.

Bendî Mustafa Baba'nın eseri, dönemin dil özelliklerini büyük ölçüde yansıtmakla birlikte nüshanın tek olması, imlâ yanlışlarının Bendî Mustafa Babaya mı, yoksa müstensih mi ait olduğunu bilmememiz imlâ, ses bilgisi ve gramer özellikleri bakımından eseri incelememizi zorlaştırmaktadır.

Zevk (1.K./1), nâzâr (37.G./4), menzile (79.G./4), bâzû (98.G./1), fuzûn (1.Müs./4), zebân (12.G./2) gibi kelimelerde z sesinin, dert (9.G./4), ot (137.G./6), ferzent (100.G./4) kelimelerinde ise t sesinin yanlış kullanılmasıyla bu kelimelerin yazımında yanlışlıklar yapılmıştır. İhîfâ (50.G./4), hâlas (108.G./4) ve Huda gibi kelimelerde çoğunlukla ħ 'nin noktası konulmamış; seher, sihir gibi kelimeler ş harfi ile yazılmış; dem, derun, deli, kelimelerinde ilk hecede güzel he kullanılmıştır. Burcu (96.G./4) t̤âbib (144.G./3) ve gül kelimesinde sesli harflerin kullanılmasından kaynaklanan yazım yanlışları dîvânda sık sık karşımıza çıkmaktadır.

Mesken-meskân (45.G./1) zevrak-zâvrâk (126.G./4), mânend- menend (95.G./9) gibi kelimeler vezin gereği değişmiştir.

Eklerin kullanımı aşağıda örneklerle gösterilmiş, dîvânda şahıs ve kip eklerinin ünlü gösterilmeden yazıldığı durumlarda ekler düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre yazılmıştır.

Şahıs ve kip ekleri: geldim (14.G./2) oldun (72.G./5) sunø (93.G./3), Ne kâr koyduk ne ki sorduk (2. Ş./ 2) ... zulmetde sanøsınlar (49.G./1) Seni saña bildürürler boş yeriñi doldururlar (52.G./3) Olam (67.G./2) düşmüşem (14.G./2) Ne alursın ne satarsın (102.G./5) cefâlar etsun (127.G./4) dirseñiz (109.G./4)

Kişi ekleri: 'Âşıkıyam şöhretiñiñ hayranıyam vuşlatıñıñ (95.G./5) sanki delüyüz (6.Ş./3)

-icek, -ub-üb, -üben, -übeni, -madan-meden zarf-fiil ekleri: (Yed alup (32.G./2) Nâzı istignâ idüb (8.Ş./2) Aba giyüb (3.Mstz./5)

şûhı görüben, yanuben (103.G./3) luṭfuñ umub (114.G./4) bakmadan añlar (42.G./3) geçmeden (83.G./7)

Tamlama ekleri: senin resmiñ (47.G./1) bunun ‘aklı (47.G./5) bizim gönlümüz (2.K./12)

-updur-üpdür geçmiş zaman eki: sergerde olubdur (9.G./3) dil bilübdür (148.G./4)

-lık, -lik, -luk, -lük İsimden isim yapım eki: Serserilik ḥâk-sârlık pâ-y-mâllık (1.Mstz.2) dimeklik (97.G./ 1–5)

-daş, -taş isimden isim yapım eki: yârı yoldaşı (158.G./1) kardaş (3.Ş./3)

-sız, -siz, -suz, -süz isimden isim yapım eki: hünersizleri, gözsüzleri, pîrsüzleri (156.G./1–3–5)

-dır, -dir, -dur, -dür fiilden fiil yapım eki: ḡussalar çekdirdin (13.G./3) yanduran (2.Mstz./2) doldururlar, bildürürler (52.G./3)

-dur, (durur)-dür; -durlar, (-dururlar,) –dürler Bildirme eki:

Oldur (11.K./2) Mir‘atdurur (5.Mstz./3) gündurur (1.Müs./2) ‘aẓîm belâdurur (85.G./3)

dur, -dür kuvvetlendirme eki: ḡûlundur (87.G./2) Zerrece yokdur (113.G./3) ma‘lûmdur (40.G./4)

-arak, -erek zarf-fiil eki: Yanarak (1.Müs..2) diyerek (93.G./1–5)

-erekden zarf yapım eki: diyerekden (140.G./3) iderekden (121.G./4)

-kan fiilden sıfat yapım eki: aglakan Ya‘kub (128.G./5)

-ınca, -ince, -unca, -ünce zarf-fiil eki: Ḳatlı olmayınca (13.G./5), şabaḥ olunca (1.M./9) görünce (132.G./2)

2.1.1. Kelime varlığı

Mutasavvıf bir şair olan Bendî’nin şiirleri Arapça, Farsça kelimelerden oluşmakla birlikte halk söyleyişlerini, deyimleri, atasözlerini de içine alan sade ve yalın bir Türkçe ile yazılmıştır.

Şairin mahlas olarak seçtiği *Bendî*⁵⁷ kelimesi, *kayd-bend* tamlamasıyla, Farsça köle anlamında olan *çâker* ve *bende-yi kemter* kelimeleriyle ve Arapça *esir* kelimesiyle birlikte hem gerçek anlamda hem de “aşk esiri” anlamında kullanılmaktadır.

Kapusunda *çâker* olur ‘aşkı ile perver olur
Bende-yi dil-kemter olur kâkül-i reyhân olana

137.G./2

Kapuñda *bendedir Bendî* nâzar kıl ey melek-simâ

154.G./5

Güzel hayretiñe kılmış dil-i maḥzûneleriñ var
Yesîr-çün *kayd- bend* olmuş nice meftûneleriñ var

57.G./1

Dîvânda şâhım itdi medḥiñ *Bendî* fakîriñ

Bâbîñda *esîriñ*

Yesîr kim o *Bend* seli seyli fermânı şehâne

Uğrakdı ṭufâne

2. Mstz./5

Şair, dest al- (19.G./1), el al- (32.G./5), yed al- (32.G./5) deyimlerini Türkçe al-fiiliyle birlikte, cennet (1.T./5), uçmak (141.G./2), beheyşt (12.K./7) kelimelerini de üç dille ifade etmiştir. Benzerlik ilgisini verebilmek için de Türkçe “kimi, gibi” edatlarını, Farsça “-âsâ , -veş, -vâr” eklerini, “mânend” kelimesini ve Arapça “misâl” kelimesini de bir arada kullanmıştır. Şair, farklı dillerde aynı anlama gelen kelimeleri bir araya getirerek dil zenginliğini ortaya koymuştur.

Mecnûna **menend** olmuşam yâ meded yâ dost diyerek

95.G./9

Kimi fazıl **kimi** dâñ kuluñ mecnûn ağlarım

4.K./9

⁵⁷ “Bend” kelimesi Farsça esir, köle anlamında olup, dilimizde hem isim, hem de sıfat olarak kullanılmıştır. İsim olarak: bağ, kelepçe, baraj, bent, kemer gibi anlamlara gelmektedir. Sıfat olarak sıkıca bağlı, iyice bağlayan, kuvvetlice bağlanmış manalarına gelir.

Manşûr- **âsâ** dem-be-dem dâra a‘dâyı çekerim

107.G./3

Dilâ bülbül **gibi** zâr eyleyüb fâş etme Yezdânı

Per aç pervâne-**veş** ol nûru-ı nârîñ olma sûzânı

148.G./1

Gezer üftâdeleriñ Mecnûn **misâl** Mecnûn **misâl**

8.Ş./1

Şair, “a cânım, hoş bul-, gayrı, budala, amuca, âh nideyim vâh nideyim” gibi halka ait kelimelerle ve kalksam dârpadağ, düşeyim şârpâdağ, puş puş dise dudak (91.G./2–3–4) gibi yansıma kelimelerle de şiirini samimi ve içten kılmakta, çoğu zaman ders verir gibi konuşma tonuyla muhatabına “ey, efendim, dilâ, arifâ, zahidâ, behey, âyâ, ilâhî, dilberâ, felek” ünlemleriyle seslenmektedir.

Dîvânın 120. gazeli ise mülemma gazel olup bu gazel haricinde bütün şiirler sade anlaşılır bir dille yazılmıştır.

Bendî, şiirlerinde halk söyleyişlerine, atasözü niteliğinde vecizeli sözlere ve deyimlere de yer vermiştir. Şair, eşk dök- (gözyaşı dök-) (112.G./3), gûş ver- (kulak ver-) (78.G./2; 8.Ş./4), gûşına mengûş it- (kulağına küpe et-) (34.G./4), (2.T./3), ser koy- (baş koymak) (20.G./5), yâr-ı kafadar dut- (arkadaş edin-) (34.G./5) gibi bazı deyimleri Farsça kelimelerle Türkçe fiilleri birlikte kullanarak ifade etmiştir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânında tespit edilebilen deyimler şunlardır:

Aba kan- (124.G./2)

Ah it- (9.K./6)

Aklı al- (5.G./1)

Aklı başından al- (27.G./1), (145.G./3)

Aklı er- (88.G./1)

Aklı tarumar ol- (129.G./2)

Aklını yağma it- (37.G./5)

Ayak bas- (1.M./7)

Baş ver- (13.K./5)

Baş açık dîvâna dur- (13.Ş./3)

Boyun eğ- (27.G./4)

Buse al- (91.G./4)

Can at- (1.M./9)
 Can bahş et- (7.Ş./2)
 Camı başı feda it- (6.K./5), (95.G./4)
 Cana kıy- (9.Ş./3)
 Can ver- (10.K./12)
 Cân virir serden geç- (95.G./7)
 Cigersiz ol- (10.K./15)
 Ciğere işle- (26.G./4)
 Ciğeri kebab eyle- (63.G./4)
 Dem ur- (48.G./3)
 Derd çek- (73.G./2)
 Dest al- (19.G./1)
 Dili açıl- (10.G./4)
 Dilini tut- (19.G./4)
 El al- (32.G./5)
 El çek- (60.G./3), (150.G./2)
 Ele gir- (63.G./5)
 Elele ver- (5.Ş./3)
 Eman gözle- (Eman dile-) (41.G./5)
 Eşk dök- (gözyaşı dök-) (112.G./3)
 Feryâda düş- (130.G./1)
 Ğaflete yat- (52.G./2)
 Gam çek- (14.Ş./1)
 Gafletten uyan- (4.Mstz./1)
 Gam ye- (155.G./4)
 Gavgaya düş- (14.Ş./2)
 Gönlü bağlan- (88.G./3)
 Göz aç- (6.K./10), (11.G./5), (53.G./2), (92.G./1)
 Göz süz- (91.G./2)
 Gözü görme- (1.M./10)
 Gûş ver- (78.G./2), (8.Ş./4)
 Gûşına mengûş it- (34.G./4), (2.T./3)

Günaha dal- (128.G./4)
 Hakkımı hak it- (hak ver-) (4.G./4)
 Haber al- (113.G./2)
 Hâke yeksan ol- (101.G./3)
 Halka rüsvay eyle- (94.G./3)
 Hasret çek- (5.Ş./1)
 Hırka pûş ol- (2.T./3)
 Hû çek- (1.Mstz./5)
 İkrânı dud- (34.G./3)
 Kâmile dânilik sat- (52.G./2)
 Kan dök- (10.K./12), (40.G./4)
 Kana gir- (9.Ş./2)
 Kan ağla- (153.G./4)
 Kapanup kal- (1.M./2)
 Karalar giyip matem tut- (9.K./6)
 Kulak as- (1.M./7)
 Kulak tut-(söz tutmak) (2.Ş./4)
 Kulu kurbanı ol- (5.K./9)
 Lâl ü gûng ol- (10.K./3)
 Naza çek- (100.G./1), (2.T./1)
 Ömrü heba et- (4.Ş./4)
 Öninü kes- (27.G./2)
 Özü yuf ol- (52.G./4)
 Rûz itmek (4.K./3)
 Safaya düş- (56.G./1)
 Sala çek- (55.G./1)
 Ser koy- (baş koymak) (20.G./5)
 Ser ver- (2.NG.5)
 Sevdaya düş- (68.G./3)
 Söz tut-(38.G./6), (137.G./9)
 Tarik tut- (5.K./5)
 Taştan taş a çal- (155.G./1)

Yakayı ele ver- (1.M./3)

Yalan düz- (52.G./2)

Yar-ı kafadar dut- (Arkadaş dut-) (34.G./5)

Yed al- (32.G./5)

Yüz sür- (60.G./1), (152.G./3)

Geçen güne yetilmez (53.G./2), Yoluñ doğrulığı erkân iledir. (6. Ş./ 1), Ehl-i ‘aşk sözinden bellidir. (45.G./3) Bir mesaldir söylenir zevâl ile gelür kemâl (46.G./2) ab ile dönmez âsyâb (7.G./4) gibi deyişler atasözü niteliğindedir. Bunlardan başka şairin Türkçe kelimelerden oluşan hikmetli sözleri de vardır:

Bilen dimez bulan sormaz (48.G./5)

Seni saña bildürürler boş yeriñi doldururlar

Ham yeriñi oldururlar bunda var ehl-i izânlar

Bendiyâ bak ne dillidir özü yuf sözi yalanlar (52.G./3–4)

Sen saña sor sen seni bul sen seni senden ara (7.G./3)

2.1.2. Ses olayları

Bendî Mustafa Baba’nın eserini ses olayları bakımından incelediğimizde ilk göze çarpan ben kelimesinin sonundaki ñ sesinin baştaki dudak sesi b ‘yi bazen nazal ses olan m’ye dönüştürüp ben zamirinin men ile ifade edilmesi ve Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan ur- (vur-) fiilinin; kangı (hangi) , kande (nerede), kancaru (nereye, ne tarafa), salt (yaln,sadece) ve gideyazdı kelimelerinin kullanılması dîvânın harekeli bir metinden istinsah edilmiş olabilme ihtimalini düşündürmektedir.

Bu-lar ve al-da-mış kelimelerinde bugün kullandığımız n sesi de kullanılmamaktadır.

Metinde, ekler klişeleşmiş bir halde yazılıp, imlâ şekli kalıplaştığı için, sert sessiz benzeşmesi ile karşılaşılmamıştır:

Yokdur (113.G./3), iderekden (121.G./4), uçmaktadır (126.G./4)

hâl ehline (143.G./5), Bendîya; Rû-yi; ricâyı, şalâyı, â’dâyı (3.Mstz./1), kelimelerinde n,y sesleriyle yapılan ses türemesi esîr kelimesinin yesîr şeklinde yazılmasıyla önseste yapılmıştır. Mülemmâ gazel olan 120. gazelde de *demezim* kelimesi “*demmezim*” yazılarak ses türemesi olmuştur.

N'etdim (143.G./2), n'ola (3.K./4), n'idem (1.Ş./1) kelimelerinde –e sesi düşürülerek ses birleşmeleri yapılmış şiirde ahenk sağlanmıştır.

Dudâh (84.G./1)-dudak (91.G./4) h< k değişimi şiirde kafiyein oluşması için yapılmıştır.

Yazmağa (2.M./1), eşiğin (2.M./11) kelimelerinde k<ğ dönüşümüyle yumuşama olmuştur.

Dîvânda, ünlü düzenini incelik-kalınlık açısından ayarlayan büyük ses uyumu, küçük ünlü uyumuna göre çok daha kuvvetlidir:

Layıkça ben kuluñ kapuñda kim kurbânıñ olsun mı (15.Ş./2–4),

Görüben (103.G./3), doldururlar (52.G./3)

2.1.3. Tamlama ve cümle yapısı

Şiirlerinde genelde bilgiden ziyade dinleyende-okuyanda estetik zevk ve duyuşsal bir farkındalık oluşturma çabasında olan Bendî Mustafa Baba, Türkçenin söz dizimsel yapısına uygun olan cümleleri Arapça, Farsça ve Türkçe tamlamaları kullanarak şiir diline hâkimiyetini göstermiştir.

Bu ma'nâsız kâhbe-zen dünyâ (38.G./1), *Püskül ile karışık gîsûları* (68.G./4), *Heft zemîn heft semâ* (10.Ş./1), sıfat tamlamalarında sıfat+[isim] sırası takip edilmiştir.

İsim tamlamalarında da *tamlayan+tamlanan* sırası takip edilmekle birlikte bazen tamlanan öne alınmıştır:

cinânın adeti (1.LDG./2), *hayâtıñ âbı* (158.G./5); *meftûnı* olmuş ol *nâmıñ-nâmıñ meftûnı* (49.G./4), *şerbeti şeḥâdet- şeḥâdet şerbeti* (10.K./9), *şahib hünerler-hüner sahipleri* (10.G./1), *luṭf-ı kâdemin- kâdemin luṭfı* (10.G./2), *ḥikmet-i ḥüsnuñ-ḥüsnuñ ḥikmeti* (123.G./3), *ḥalk-ı cihân* (126.G./5)

Yolunuza kurbân olsun (10.G./5) bu tamlamada olduğu gibi tamlayanı düşmüş (sizin yolunuza) isim tamlamaları da kullanılmıştır.

İlgi ekinin yerine –a ve –dan eklerinin kullanıldığı tamlamalar da vardır:

Kudret-i Hakka eger 'ibretile baksa kişi (43.G./2) (Hakkın Kudreti), *bâb-ı Ḥakdan* gel (53.G./1) (Hakk-ın babı), *naḳd-i 'ömrüñden seniñ* (53.G./2) (ömrünün nakdi), *mejdânı 'aşḳa* (109.G./2) aşkın meydanı

aşḳıñ nâr-ı nûrânı (148.G./5) tamlamasında bir tane olan tamlayan iki ismi de belirtmiştir.

Âşıkadır *kaşd anîñ-* anîñ kasd [1] (81.G./4) tamlamasında da iyelik eki, *sırr-ı ‘aşkı*m- aşkımın sırrı (111.G./1) tamlamasında da ilgi eki kullanılmamıştır.

Bendîniñ kalbi serâyı (123.G./3), ‘*Aşk bağçesiniñ ‘andelibi* (139.G./2) *muhabbet câminîñ hayrânı* (2.Müs./4–3) tamlamaları zincirleme isim tamlaması olup dîvânda örnekleri çoktur.

Bendîniñ iki gözüñden dökülen hûn-i ciger (10.K.18) tamlaması sıfat ve isim tamlamasından oluşan karma tamlama örneğidir.

Halk-ı âlem (5.Ş./1), *Hasret-i yâr* (5.Ş./3), *maḥbûs-ı zulmet* (5.Ş./3), *fermûde-i tahrîdi* (1.N./2) *Hâme-i kudret* (8.G./3), *Nûr-i çeşmi* (10.K./4) gibi iki kelimedenden oluşan Arapça ve Farsça tamlamalar da Dîvânda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Dîvânda Türkçe, Arapça, Farsça tamlamaların iç içe kullanıldığı da görülmektedir:

(senin), *âb-ı rûyındur mücrime raḥmet* (2.M./15)

Küfr-i zülfi dilberîñ bu dile zulmet evvelâ (8.G./1)

Şiirsel söyleyişin getirdiği bir zorunluluk olarak yüklemi sonda olmayan cümlelerin sıklıkla kullanıldığı dîvânda, hitap cümleleri, düz cümleler ve birleşik cümleler birbirine uyumlu ve akıcıdır.

Hitap grubu cümlelerin başında, ortasında veya sonunda kullanılarak Türkçenin kurallı (hitap+özne+tümleç+yüklem) cümle yapısı zaman zaman değişmiştir:

Ey felek aldın benim bu çeşm-i mestân aḥmerim

Gitdi n’idem ehl-i reftâr şeker lisân aḥmerim

106.G./1

‘Âşıkı gamzeñ *dilâ* keser biçer deler geçer

Hışm idüb çeker şalâ keser biçer deler geçer

55.G./1

Hüsne maḡrûr olma *ey sevdüğüm*

Geçer güzelliğin kalmaz bir eser

Şimdi bu çağında üftâdeleriñ

Yoluñda verirler bire bire ser

3.Ş./1

Bendî, soru cümleleri, devrik cümleleri ve hitap cümlelerini sıklıkla kullanarak cümlelerin vurgu değerini değiştirmekte vurguyu daha belirgin hale getirmektedir.

Ararsın vuşlat-ı yâri ararsın râh-ı dildârı
 Çeküb bu ‘aşk-ı efkârı sorarsın sırr-ı esrârı
 Bilenler söylesin hâli şu Bendî deni nâ-çârı
 Bunuñ derdini ey tabib bilüb devâ-yı çekdiñ mi

14.Ş./4

2.1.4. Edebî sanatlar

Bendî Mustafa Baba, dîvânında mana sanatlarından ziyade cinâs, aks, îade, ale’s-sadr gibi lafızla ilgili sanatlara ve muammâ, mühmel, leb değmez gibi edebî tarzlara öncelik vermiştir.

Türk Halk şiirinde sıklıkla kullanılan cinas sanatı Bendî’inde başarıyla kullandığı sanatlardandır. *Eser, dem, yola mı, bir ak* kelimelerinin cinaslı kullanıldığı dîvândaki 3. şarkı cinas sanatının başarılı örneklerindendir.

Aşağıdaki bentte dem kelimesi an, vakit; içki, nefes anlamlarında kullanılmıştır:

Bir gün olur sen ararsıñ bu **demo**
 Nûş eyle kaçırma elden bu **demo**
 Hüsniñün bâğına yâr hazân **demo**
 Eger bir eserse billâh sert eser

3.Ş./3

Bu fenâ devrân bizim **âl ile aldı** göñlümüz

2.K./12

Al kelimesi hile ve al- anlamında kullanılarak cinas yapılmıştır.

Çek- fiili cinas sanatında şairin sıklıkla kullandığı kelimelerdendir.

Rebî’ye mevsimidir şeydâ dili **zâra çeker**
 Gonca ârâyış ile ‘andelibi **hâra çeker**

Kudret-i Hakka eger ‘ibretile baksa kişi
 Vâkıf-ı esrâr olur hem dilin **efkâre çeker**

Küllî eşyâyı ki nakş eylemiş dest-i kudret
 Lisân-ı hâliyle inler hû diyüb **naz’a çeker**

Şitâ eyyâmı gelür naķşı gider eşcârın
Şûkûfe zûlme düşer her varaķa **kara çeker**

Hâke alûde olur cümlesi Bendî emsâl
Hânle alûde ne çâre sînede **yâre çeker**

43.G.

Nedir bu zâr u feryâdın ğam-ı dünyâyı **çekdiñ mi**
Bu ‘aşķın dest-i cevrenden yâ hicr yâyı **çekdiñ mi**

Çaırub rûz u şeb Hâķ dost nihân esmâyı **çekdiñ mi**
Nesîmi gibi sen dâre nâzı edâyı **çekdiñ mi**

14.Ş./1

Her beytin sonundaki kelime veya kelime grubunun sonraki beytin başında tekrarlandığı iade sanatı divânda 1. 2. 3. ve 6. müstezâta başarıyla kullanılmıştır.

1 Levh-i dilde tâ ezelden kayd olan sırr-ı ilâh
Dilde anı it **penâh**
Penâh ol dîn ü imân ikrârı ihyâmdır o şâh
Eyledim ‘aşķıle **ah**

2 Ah degil mi yanduran şâhım bu heft kişveri
Böyle oldum **serserî**
Serserîlik hâk-sârlık pây-mâllik dile câh
Tâlî‘im olmuş **siyâh**

3 Tâlî‘-i siyâhıma zâhid cefâ eyleme gel
Anı san saña **mehel**
Mehl ol kim gidesin uş bundadır Yezdâne râh
Kendi özüñ eyle **seyyâh**

4 Seyyâh olmak hoş velî bu ‘aşķ-ı yâr serde iken
Yürü kim **lezzet ilen**
Lezzet ilen cân o yolda verse ider mi zerre âh

Yârı kılssa **nûm-nigâh**

Nûm-nigâhıñ bu faķır Bendîye izhâr itdigiñ

Ya ne hikmetdir **hemîn**

Hemîn bir kemter kapuña geldi seniñ rûyı mâh

Hû çeker ol gâhı gâh

1. Mstz.

Beni yârdan yârı benden sakın â pîrim sorma (1.Müs./4–4) bu mısrada ben ve yâr kelimelerinin sırası değiştirilerek *aks-i nâkıs* sanatı yapılmıştır.

Bendî, harflerle ilgili edebî sanatları denemiş ve bunda da başarılı olmuştur. Divânda sadece noktasız harfler kullanılmak suretiyle mühmel sanatının yapıldığı 2 gazel, içinde b, p, f, m, v gibi dudak konsonantları bulunmayan kelimelerle yazılan 2 lebdeğmez gazel, 1 tane Elifname ve harfleri kullanarak kelimeler oluşturduğumuz, şairin adına kara hece gazel dediğı bir gazel bulunmaktadır.

“Kara Hece Gazel”den verilen aşağıdaki iki beyitten ilkinde zülf kelimesine bağlı olarak **kâf ü mim nûn dâl** harflerinin birleşmesiyle **kemend**, ikincisinde söz bu sözdür kelime grubundan hareketle **se vü nûn dâl** harflerinin birleşmesiyle de **sened** kelimesi oluşmaktadır.

Ağlayub zâr etme gönlüm şabra yâr olmak hüner

Yâriñ her zülf-i telidir **kâf ü mim nûn dâl** saña

Bîşnev ol gel hâl-i ‘aşkı yâd idem bir bir saña

Söz bu sözdür it şikârı **se vü nûn dâl** sana

Kara Hece Gazel 1/3- 4

Muamma sanatına örnek olacak aşağıdaki beyitte de şair, sevdiğinin ismini harflerle belirtmiştir. ع ل ى harflerinin birleşmesiyle oluşan على ismi Bendî’nin sevdiği kişinin ismi olan Hz.Alî’dir.

‘**Ayn-i lâm ye** ismi dilber gizimizdir dem-be-dem

Dersimiz leyl ü nehâr oldu didüm vardım bugün

129.G./5

Arap harflerinden Elif ve Dal harfinin boya, Ra harf-inin kaşa, gözün Ayn'a şeklen benzetilmesi klasik edebiyatta sıklıkla yapılan bir benzetme geleneğidir. Bendî Mustafa Baba da bu geleneği sürdürenlerdendir.

Elif kıddimi **dâl** etdin cazû gamze ile illâ

15.Ş./2 -3

İki kaşın seniñ şol zülfekârı şîr-î Yezdâni
Veli o ebrûlar Hakkâ işâret **râ-yı** Kur'ândır

İki çeşmiñ iki 'ayn iki 'âleme işâret

İki lebiñ iki ırmak dîle şehd-âb-ı revândır

160.G./3-5

Sevgilinin kaşları zülfekâra ve ra harfine, gözü ayn harfine, dudakları da ırmağa benzetilmiştir.

Dîvânda güllerin şeydânın zârından utanıp kızarması; fesin başa takılınca her sabah yârin destini öpüp, sevgilinin kaşını kucaklaması; insanın gönlündeki hastalıkların yaratılış toprağına acı suyun katılmasına bağlanması hüsn-i ta'lîl sanatının örneklerindendir.

Şerm idüb güller kızarır zâr elinden şeydânın

Şerm-i rûyın kim siyah itdiği gör maḥcûb-ı ḥaṭṭ

79.G./3

İhtiyârsuz her şabaḥ dest-i yârı bûs eyler

Mir'at etmiş aḥsen-i takvimi dâñâdır fes

Bunu üstâd-ı zamân şöyle Şalâḥ etmiş kim

Güzeliñ râ'sın agûş itdi zurâfâdır fes

68.G./2- 5

Telh-âba toprağın kurdu Hudâ çün Âdemiñ

Bu sebebdır dâ'imâ kalbimde emrâzım benim

115.G./2

Atasözü değerinde veciz ve hikmetli ifadeler kullanan Bendî, atasözlerini doğrudan doğruya çok az kullanmıştır. Aşağıdaki beyit irsal-i mesel sanatına örnek bir ifadedir:

Bu gündür gerçi geçer naqd-i ‘ömründen seniñ ğâfil
Geçen güne yetilmez aç gözüñ gözle gelecekler
 53.G./2

Şair, ahının semayı yakıp, dumanının felekleri dolanmasını istediği aşağıdaki beytinde mübalağa sanatını kullanmıştır:

Bu ‘aşk ile bir âh ideyim tâ semâ yansın
 Ahımdan olan dūd ki bu eflâki dolansın
 124.G./1

Çok müṭâlâ‘ etmeden hiç fehm olur esrârı
 Genc-i hikmet gevheriyle her ğazeli bezeli
 159.G./ 4

Esrârı hiç fehm olur mu? Sorusunu şair, soru edatını kullanmadan hiç kelimesiyle sorarak istifham sanatı yapmıştır. Yine aşağıdaki beyitte görüleceği üzere bilmez miyim? Bilirim, diyerek şairin cevabını kendisinin verdiği istifham sanatı örneklendirilmiştir.

Ġoncaneñ şeydâsıyım gülzâra sermest gelmişim
 Göñlüme aġyâr olan pür- ħârı ben **bilmez miyim**
 118.G./2

Divânda ayet ve hadislerin kullanılmasıyla oluşan iktibas sanatının kullanıldığı beyitler oldukça fazladır.

Nice var ehl-i riyâzet gözedir râh-ı vefâ
 Dem-be-dem okumada ⁵⁸ مَنْ عَلَيْهَا فَاَنْ herkes

Bize Bâki değil anca bu fenânın nakşı
⁵⁹ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ile ħayran herkes

⁵⁸ مَنْ عَلَيْهَا فَاَنْ “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.” Kur ‘an-ı Kerim, Rahman Süresi, 55/26 (Ekler: 1)

⁵⁹ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ “Her canlı ölümü tadacaktır.” Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/85 (Ekler:1)

65.G./5 -6

Telmih sanatı dîvânda Peygamberlerin hayatlarının özellikle de çektikleri sıkıntıların ve mucizelerinin hatırlatılmasıyla yapılmaktadır. Aşağıdaki beyitte Peygamberimizin parmak işaretiyle Ay'ı ikiye yardığı “şakk- ı kamer” ve bulutların peygamberimizin üstün e gölge etmesi belirten mucizesine işaret edilmiştir.

İşâretiñle **dü- şâkķ** oldu ķamer
Ebrûlar sâye dutdu üstüñe per

2.M./12

Bendî Mustafa Baba telmih sanatını Hz. Alî için de kullanmıştır. “Ben ilmin şehriyim ve Ali onun kapısıdır.” Hadis-i şerifine dayanan aşağıdaki beyit bunlardan biridir.

Ķamû kapularıñ miftahıdır kim pençe-i şîri
 Medinetü'l-‘ilm bâbı ‘Alî şaħib- livâdır bu

8.K./4

Anlamı kuvvetlendirmek için aynı kelime veya kelime grubunun tekrar edildiğı tekrar sanatı dîvânın 89. gazelinde ve Kerbelâ hadisesinin geçtiğı muhammesde büyük bir başarıyla gösterilmiştir.

Cemâliñ şevķıne dil **mübtelâlar mübtelâlar** çok
 Rûy- âbıñdan ‘inâyet **intihâlar intihâlar** yok

Göre bende zaķmler sende **emler** hem ker**emler** dürli mer**hemler**
 Atar ebrû **peykân** çeküb **şalâlar es-şalâlar** ok

Bilürem pür-ce**fâdır** bî-ve**fâdır** nâ-ħayâ**dır** ol
 Utanmazsın aña bin **maķķa‘âlar maķķa‘âlar (?)** sok

Vezinledür gibi sözünle aç gözünü gör **özi**
 Nevâziş gonca gülden **râyiħalar râyiħalar** kok

Bu mir‘atıñ celâliñ**dir** ‘ilâl**endir** şafâ**lendir**
 Yemez Bendî â dilber **velvelâlar velvelâlar** tok

89.G.

Bu ciĥâd-ı **Kerbelâdır Kerbelâdır Kerbelâ**Bu ateş- bâr-ı belâdır **Kerbelâdır Kerbelâ**

1.Muh./1–5 /5–5

Şair, aşk yolunda çekilen elem hoştur, diyerek tezat sanatını kullanmıştır.

‘Acebdır dil düşer dildâre çekdikce elem hoşdur

Yolunda ıztırâb-ı dert ider cevriyle gam hoşdur

44.G./1

Şair, giribânı ağlatıp, gülistanını güldürerek teşhis sanatını kullanmıştır:

Ehl-i ‘aşkın ĥâlini seyrân iden cân ağladı

Dîdesi eşk-i revân iden **girîbân ağladı**

153.G./1

Gül-i ra‘nâ için bülbül bu mevsimde kılar zânı

Görüb ĥâli için garîbin ‘andelibe **gül-sitân güldü**

133.G./3

Aşağıdaki beyitler hem telmih hem de cem sanatına örnektir.

Hiz. Muhammed’in nebilerin efdali, ekremi, ahiri olması miraç hükmüne bağlanmış, Miraç olayına da telmihte bulunulmuştur.

Nebîleriñ efđalidir ekremi hem ahiri

İtdi mi‘râc bundan âsumâne bismillah ile

2.K./ 8

Ağladı insile cinn hem ‘arş u kürsi cümle melek

Ĥâke kanı düşünce lerze itdi cihân âh Ĥüseyn

10.K./ 17

Hiz. Hüseyin’in şehit edildiği Kerbelâ hadisesine telmihte bulunan şair, insanların, cinlerin, meleklerin ağlamasını Hiz. Hüseyin’in yere düşen kanının cihanı titretmesine bağlayarak cem sanatını kullanmış, Kerbelâ hadisesine de telmihte bulunmuştur.

21 beyitlik bir na’t olan 2. mesnevide Hiz. Muhammed’le ilgili sıfatlar sıralanarak tensik-i sıfat sanatı yapılmıştır.

7. kasidede, taksim sanatının yapıldığı beyitler vardır. Hz. Muhammed ve Hz. Ali ile ilgili birden fazla şey söylendikten sonra ilerleyen beyitlerde Oniki İmamın her birine ait nitelikler sıralanmıştır.

Bilür mi ğafil-i nâdân Muḥammed ya ‘Alî kimdir
Muḥammed baḥr-i hikmet nûr-ı ‘Alî şîr-î Ḥudâdır

Zâhir aîladı ḥaleb İbrahimden ḥatem‘ül Mürsel
Muḥammed ‘Alî bâtında tâ evvel nûr-ı yektâdır

7.K./3–4

Aşağıdaki beyit şairin divânda sıklıkla başvurduğu tenâsüb sanatına örnektir. Bu beyitte şair, Deryâ, keşt, engin, yelken, reis kelimeleriyle tenâsüb sanatını kullanmıştır.

Deryâyı ‘aşk içre keştin engine sal Bendîyâ
Yelken aç re‘is iseñ tâ **engine** kenâre ne

1.Lebdeğmez Gazel 5

Mutasavvıf bir şair olan Bendî Mustafa Baba, edebî gelenek kapsamında, edebî sanatları daha çok duygularını ifade etmede yardımcı bir öge olarak kullanmış, edebî sanatların söze güzellik katmadaki rolünü ikinci plana atmıştır.

2.2. Biçim Özellikleri

Bu bölümde Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nın tertip şekli, Dîvânda yer alan nazım şekilleri ve türleri, şiirlerde kullanılan vezin, kafiye ve redifler incelenecektir.

2.2.1. Tertip şekli

Klasik edebiyatımızda şiirler belirli bir düzen içinde sıralanır. Bu düzene göre bir dîvânda eğer varsa “dibace” kısmından sonra genellikle sırasıyla şu bölümler yer alır: 1. Kasideler, 2. Terci-bend, terkib bendler, 3. Küçük mesneviler, 4. Tarih Manzumeleri, 5. Musammatlar, 6. Şarkılar, 7. Gazeller, 8. Mukattaat (rubâî, kıt’a, nazım, dü-beyt, tuyug), 9. Müfredat. Dîvânlardaki sıralama bu şekilde olmasına rağmen bazı nazım şekillerinin tertibi sırasında farklılıklar olabilmektedir.⁶⁰ Bu şekilde tertip

⁶⁰ Ömer Faruk Akün, “Dîvân Edebiyatı” maddesi, DİA., IX. C. , s. 397–398.

edilen dîvânlara “mürettep”, bu tertibe dikkat edilmeden meydana getirilen dîvânlara da “gayr-ı mürettep” dîvân denilmektedir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı Klasik edebiyattaki anlayışa göre tam anlamıyla mürettep bir dîvân olmayıp, ancak çok başarılı olmasa da bir düzen dâhilinde tertip edilmeye çalışılan gayr-ı mürettep bir dîvân diyebileceğimiz, bir özellik göstermektedir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda sırasıyla şu bölümler yer almaktadır: Kasideler, mesneviler, gazeller, şarkılar, müseddesler, tahmisler, noktasız gazeller, lebdeğmez gazeller, kara heceli gazel, müstezâdlar, nazmlar. Tahmislerin biri, şarkıların ikisi, bir tane olan muhammes ve müseddeslerin biri de dîvânda gazellerden önceki bölümde yer almaktadır.

2.2.2. Nazım şekilleri ve türleri

Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda Klasik Türk şiiri nazım şekillerinden kaside, mesnevî, gazel, tahmis, müstezat, müseddes, şarkı, muhammes ve nazm; tür olarak ise na’t, münâcât, Elifname, mersiye kullanılmıştır.

Bendî, Dîvânı’na beş beyitlik bir Hamdele ile başlamaktadır. Ardından yirmi beyitlik bir kaside ile besmeleyi tavsif etmektedir. Mesnevî nazım şeklinde yazılmış yirmi bir beyitlik bir münâcâtın devamında ilki 9, ikincisi 12 beyitlik 2 kasideden sonra na’tlara geçilmiştir. Bu kısımda ilki 21, ikincisi 10 beyit olan, üçüncüsü 18, dördüncüsü 8 beyit olan Hz. Muhammed için yazılmış dört n’at; Oniki imama yazılmış ilki 10, ikincisi 9 beyitli iki na’t; Hz. Ali’ye yazılmış 6 bendlik ilki tahmis şeklinde, ikincisi 6 beyitlik bir na’t bulunmaktadır. Hz. Muhammed için yazılmış 5 bendlik bir şarkıdan sonra Hz. Hüseyin’e yazılmış ilki 6, ikincisi 18 beyitlik iki kasideden sonra, 5 bendlik bir muhammes, yine 5 bendlik müseddes-mütekerrir nazım şekliyle yazılmış mersiyelelere geçilmiştir. Her ikisi de 5 beyit olan kaside şeklinde yazılmış iki münâcâtta sonra gazellere geçilmiştir.

Alfabetik olarak tertip edilmiş olan dîvânın gazeliyyat kısmında پ (pe), ت (te), ث (se), چ (çe), ذ (zel), ژ (je), ض (dat), ظ (zı), ع (ayn), گ harfleri kullanılmamıştır. Gazeliyyat başlığı altında 158 gazel bulunmaktadır. Bunlara ‘İmalî Divân Gazel ü Had’ Başlığı altında bu bölümün sonunda yer alan 5 beyitli bir gazeli, ‘Şi’ir Murabba-Muhammes’ başlığı altında verilen 7 beyitli bir gazeli, Divânın Müstezâd kısmından önce verilen 2 tane 5 beyitli Leb Değmez Gazeli, biri 5 diğeri 4 beyitli 2 tane Noktasız

Gazeli ve 1 tane de 6 beyitli Kara Hece Gazel başlığı altında verilen gazeli eklediğimizde divândaki gazel sayısı 165'e ulaşmaktadır. Gazeller genellikle 5'er beyitlik olup dokuzu 6'şar beyitten, dokuzu 7'şer beyitten, dördü alışılmışın dışında 4'er beyitten, ikisi 10'ar beyitten, biri de 9 beyitten oluşmuştur.

Bendî, Dîvânı'nın *şarkı, muhammes, tahmis, müseddesten* oluşan musammatlar kısmında, "*Şi'ir Murabba-muhammes*" başlığı altında edebiyatta örneğine çok rastlanılmayan ilk bendin 3. mısrası serbest olan 8 şarkı ile ilk bendin birinci mısrası serbest olan bir şarkı, 3'ü murabba-ı müzdevic kafiyeyle şarkı, ilk ikisi divânın başında bulunan 4 çapraz kafiyeyle şarkı ile divânda toplam 16 şarkı bulunmaktadır. Bu şarkılardan biri 5 bendli, on dördü ise 4 bendlidir.

Mısra başlarında Arapça harflerin alfabe'deki sırası göz önüne alınarak mısraların sıralandığı, Arapça harf-in ardından gelen sözcüğün de aynı harfle başlamasıyla oluşan Elifname örneğine divânda rastlanılmaktadır. Divânda bulunan Elifnâme 7 bendden oluşmuş murabba-ı müzdevic kafiyeyle bir şarkıdır.

Mersiye türünde yazılan muhammes-i müzdevic 5 bendlidir ve divânda gazeliyyat kısmından önceki bölümdedir.

Tahmislerden ilki na't olup 6 bendden, ikincisi de 5 bendden oluşmaktadır.

Dîvânda bulunan (ikisi müseddes-i mütekerrir) olan üç müseddesin hepsi 5'er bendden oluşmaktadır.

Dîvânda toplam 7 mütezâd vardır. Bunlardan birinci ve ikinci mütezâtta iade sanatı uygulanmıştır. Bu mütezâdların ardından gelen 3. mütezâtta da bu yinelemeler mütezâdın ziyâdelerinin son kelimeleriyle kısmen tekrar etmektedir. Mütezâdların dördü AaAa, BbAa, CcAa, DdAa, EeAa şeklinde kafiyelemiştir; biri serbest kafiyelelidir ve bu beş mütezâd da 5 bendlidir. 6.ve 7. mütezâdlar murabba şeklinde 4 bendli olup birinci bendde ziyâde iki beytin arasına konulmuş, diğer bendlerde ise ziyâde dördüncü mısranın sonunda yer almaktadır. Bu mütezâdlar "Mütezâd Murabbası Hem Müselsel" başlığıyla verilip ilk bendi ABbCBb ve ABbABb şeklinde kafiyeleyen (ilk bendleri altı mısralı) iç kafiyeleleri olan mütezâtlardır.

Dîvân, 4'er beyitli mahlasın söylendiği nazm şeklinde yazılmış iki tarih manzumesiyle sona ermektedir.

2.2.3 Vezin

Şairler, klasik şiirimizde ahengi sağlayan en önemli unsurlardan biri olan arûz veznine önem vermiş ve şiirlerinde bütün arûz kalıplarını kullanmaya gayret göstermiştir.

Bendî Mustafa Baba da Türk şairlerinin sıklıkla tercih ettikleri Remel ve Hecez bahirlerini tercih etmiş, Hecez bahrinin 4 kalıbıyla, Remel bahrinin 5 kalıbını kullanarak şiir yazmıştır. Ayrıca Hafif bahrinin 1 kalıbını, Recez bahrinin de 2 kalıbını kullanmıştır.

Remel bahrinin 5 kalıbıyla şiirler yazan şair, 91 gazel, 7 kasîde, 6 şarkı, 3 müseddes, 2 tahmis, 1 muhammes olmak üzere 110 şiirinde fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fa’ilün kalıbını; 2 kasîde, 1 mesnevi, 1 gazel, 5 şarkı, 3 müstezât olmak üzere 12 şiirin de fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fa’ilün kalıbını; 3 gazelinde fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün kalıbını; 4 gazelin de fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün kalıbını; fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün kalıbını da 1 gazelinde kullanan şair, remel bahriyle 130 manzume yazmıştır.

Şairin ikinci olarak kullandığı bahir hecez bahridir. Şair, bu bahrin 4 kalıbıyla 77 şiir yazmıştır. 32 gazel, 3 kaside, 3 şarkı, 2 nazm olmak üzere 40 şiirini mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün kalıbıyla; 2 şarkı, 1 kaside mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün kalıbıyla; 1 kaside, 1 gazel mefâ‘ilün fei‘ lâtün mefâ‘ilün fe ‘ülün kalıbıyla; 28 gazel, 4 müstezât da mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün kalıbıyla yazılmıştır.

Recez bahriyle de şiirler yazan şair, bu bahrin müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün kalıbıyla 2 gazel, müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün kalıbıyla da 2 gazel yazarak bu bahirde toplam 4 şiir yazmıştır.

Şair 1 gazelinde de Hafif bahrinin fâ‘ ilâtün mefâ‘ilün fa’lün kalıbını tercih etmiştir. Dîvân’da kullanılan vezinlerin nazım şekillerine göre dağılımı ayrıca bir tablo halinde verilmiştir.⁶¹

“Bendî Mustafa Baba’nın “okuruz” redifli 59. gazelinde ismi geçen selis, koşma, kalenderi, dîvân; Halk edebiyatında kullanılan aruzlu şekillerdendir. Bu gazelde Bendi Mustafa Baba bu türlerin yanında gazel, tahmis, şarkı yazdığını da belirtir. Bu gazelden hareketle dîvanı incelediğimizde gazel örgüsünde yazılıp aruzun üç fei‘lâtun bir fe ‘ilün

⁶¹ 1.Tablo (Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda kullanılan vezinlerin manzumelere göre dağılımı için Tablolar kısmına bk.)

kalıbına uyan 4 gazel (selis), aruzun *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün* kalıbında yazılan ve özel bir ezgi eşliğinde söylenen gazel, murabba, muhammes, müseddes biçimlerinde olabilen kalenderinin özelliklerine uyan 28 gazel, 4 Müstezât divânda yer almaktadır. Aruzun *fâ'ilatun, fâ'ilatun, fâ'ilatun, fâ'ilun* kalıbında yazılan 7 kaside, 91 gazel, 2 tahmis, 6 şarkı, 3 müseddes, 1 muhammes saz şairlerinin dîvân adını verdikleri türe kafiye bakımından uymamaktadır.

Bendî Mustafa Baba'nın şiirlerinde arûz kusurları o kadar fazladır ki şiirlerin arûzla mı yoksa hece ölçüsüyle mi yazıldığını anlamak oldukça güçtür. Dîvândaki 1. 3. 6. 9. 11. 12. şarkı, hece ölçüsünün 11'li ; müstezâdlardan 1. Müstezâd 15'li ; 2. 3. 4. 5. müstezâd 14'lü, 6. ve 7. müstezâd da 11'li hece ölçüsüne uyabilmektedir. Bu özelliğiyle Bendî Mustafa Baba, her iki edebiyatının ortak ürünlerini kullanan Divân ve Halk edebiyatının birbirinden etkilendiği bir yüzyılda daha çok Tekke edebiyatının bir temsilcisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerde vezni tutturmak gerekçesiyle kısa hecelerin uzatılması şeklinde ortaya çıkan imâle ve uzun hecelerin vezin zoruyla kısaltılması sonucunda ortaya çıkan zihaf lar hemen hemen bütün şiirlerde dikkati çekecek kadar çoktur.

Bir güzel gördüm melek *mi* yañi bilmem hûri- ced

Ġamzeler rûhunda derbân *müjeleri* çekdi sed

37 G./ 1

Cevrime bâb-ı Hâkdan gel yüziñ gözle gelecekler

Gel Hâkka dogru it da'im özüñ gözle gelecekler

53.G./1

Şair mahlasının sonundaki -î' de de sık sık zihaf yapmaktadır.

Bendî kim bend olalı râha nidâ kılmaktadır

Dir bu 'aşk sırrını kim farz u vâcibden almışız

58.G./5

Bu yolda Bendî hâk eylersen eger

Nâ-mahremdir saña nûr-i hüveydâ

11.K./18

Hece fazlalığından kaynaklanan vezin kusurlarıyla da sıkça karşılaşmaktadır.

Sırr-ı seyr ehline söyler ehl-i hayâdır ehl-i edeb

Hâşılı her bir mahalli menzile mergûb-ı hâtt

Nigâhımdan benim arâmi gönlüm n'eylediñ n'etdiñ
Dil ümîdimi ilâhî çarḥ-ı dîn kıldı ırâğ

8.G./22

2.2.4. Kafiye ve redifler

Mısra sonlarındaki simetrik ses tekrarlarına kafiye, söz tekrarlarına da redif denmektedir ve şiirde ahengi sağlayan unsurlardan biri de hiç şüphesiz kafiye ve rediftir.

Bendî'nin şiirlerine kafiye itibarıyla bakıldığında tam kafiyenin diğer kafiye çeşitlerine göre daha sık kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte yarım, zengin, tunç ve cinaslı kafiyelerin de varlığı Dîvânı kafiye yönünden oldukça çeşitli kılmaktadır.

Bendî'nin şiirlerinde redifler de önemli bir yer tutar. Toplam 212 manzumeden oluşan Dîvân'da sadece 41 manzumede kafiye yanında redif kullanılmamış, iki manzumede ise sadece redif kullanılmıştır. Rediflerin en az bir kelimedenden meydana gelmesine özen gösteren şair, birkaç manzume dışında sadece ekle yapılan redife itibar etmemiştir. Şair, -âr oldu didüm vardım bugün (129.G.), -ı ben bilmez miyim (118.G.), yâ meded yâ dost diyerek (95.G.) -ân olur bizde (147.G.) gibi hem ek hem kelimedenden meydana gelen ve beş kelimeye varan redifler de kullanmaktadır. Rediflerin pek çoğu Türkçe kelimelerden oluşmaktadır.

Yarım kafiyenin kullanıldığı 18 manzumenin hepsinde kafiye -â sesiyle yapılmıştır. Bu manzumelerin 7'sinde redif kullanılmayıp sadece yarım kafiye kullanılmış, 3'ünde ekten oluşan redif, 6'sında ek+kelimedenden oluşan redif, 2'sinde ise kelimedenden oluşan redif kullanılmıştır.

Güft ider her dem zebân ḥayr ü şer sır-ı Ḥudâ
Göz görür 'aql bilür kim ḥikmetiñ çok rabbenâ

13.K./1

'Âşıkı ğamzeñ dilâ keser biçer deler geçer
Ḥışm idüb çeker şalâ keser biçer deler geçer

55.G./1

Ġamze-i 'âhûların bir ḥışma gelse ey perü
Sanki bir 'acdâr gibi a'zâyı tir tir ditretir

54.G./2

Bakmasın ‘âşık-ı dîvâneyim ol ‘işyânıma

Mücrim ‘aşi ‘âşıkım ben beni ihyâ etsün

127.G./ 3

Zengin kafiye'nin kullanıldığı 18 manzumenin 4 tanesinde redif kullanılmamış, 11 tanesinde kafiye+ kelime redif, 2 tanesinde kafiye+ek+kelime redif, 1 tanesinde de kafiye+ ek redif kullanılmıştır.

Dîvânda tunç kafiye'nin (2. K.; 11. 35. 36. 50. 59. 102.105. 106. 130. 145. 150. 153. 157. 158.G.; 1.Müs. 3, 2. Müs.;1. NG.;1. Mstz./1) numaralı manzumelerde kullanıldığı görülmektedir.

Felek cevren beni bu haddeden bir ince **tel çekdi**

Bu derd ü gam ile çeşmim yaşı ‘âleme **sel çekdi**

Anıñ mevc ü hurûci akmasına kaldılar hayrân

O sırıñ mazharın bilen kamû eşyâdan **el çekdi**

150. G./1-2

Daha çok şarkılarda karşımıza çıkan cinaslı kafiye de Dîvânda sık sık kullanılmıştır. Aşağıdaki Murabba ‘-ı müzdevic kafiye’li şarkıda *eser, dem, yola mı, bırak* kelimeleriyle cinaslı kafiye yapılmıştır.

1 Hüsne mağrûr olma ey sevdüğüm

Geçer güzelliğin kalmaz bir **eser**

Şimdi bu çağında üftâdeleriñ

Yoluñda verirler bire bire **ser**

2 Bir gün olur sen ararsıñ bu **demi**

Nûş eyle kaçırma elden bu **demi**

Hüsniñ bîğına yâr hizân **demi**

Eger bir eserse billâh sert **eser**

3 Ey dil ‘ahdıñ erkânımı **yola mı**

Kâre mi pes didiñ ya ki **yola mı**

‘Ömr bâğın çarç varâkın **yola mı**

Vâ‘dem tamâm ise leşim **yola ser**

4 Göñül ideli sen bu ‘aşkı **bırak**

Her dem ‘arzı ider bir yeşil **bir ak**

Bendîya ‘âkılseñ bir eser **bırak**

Eser söziñ yerlerinde yel **eser**

Murabba ‘-ı müzdevic kafiye şarkı 3

Bendî Mustafa Baba’nın en çok rağbet ettiği kafiye çeşidi tam kafiye-
Rediften önce uzun sesli harfle oluşan hecenin kullanılmasıyla oluşan tam kafiye
örnekleri oldukça fazladır.

Meselâ; -âf (85. G.), -âh (84.G.; Müs. 15), -âl (3.K. ; 7.Ş. 2, 8.Ş. 1, 13.Ş. 4; 98.
; 101. G.) -ân (5. 9.K. ; 6.Ş.1, 8. Ş. 4, 13.Ş.2-3, 15.Ş.1-3; 3.Müs. 3; 6. 31. 41. 42. 52.
65. 72. 74. 83. 87. 90. 109. 113. 116. 124. 133. 136. 138 146. G.), -âb (26.46.G.),- âr (34. 56. 60. 80. 81. 86. 118. 129. 151. 152. G.; 10.Ş.1, 14.Ş.4; 2.T.4), -âm (76. 119.
120.G.), -ây (66. 94. 107. G.; 14.Ş.1-2), -ûb (12. 79.G.) -ûl (51.G) bunlardan
bazılarıdır.

Rûy-i kişveri Hâbeş gerdân-ı iklim-i siyâh

Sanki kurmuşdur t̤âbûr zengi sipâhlar şaf şaf

84.G./2

İş bu cevriñ haddı yok lâyıık degildir şânıña

Derd-i miñnetiñ çeküb hayrânınım ey sevdüğüm

116.G./4

Bî-lütf u kerem dilberi râ‘na bu ne hikmet

Cigeri kebâb eyledi ‘aşk şimdi beni sûz

64.G./4

Bendî Mustafa Baba uzun sesli heceden oluşmayan tam kafiye-
yi de kullanmıştır.

Nuṭṭ-ı pâkim añlayana hoş hikâyetdir benim

Sırr-ı ‘aşkı her dîle ‘aceb ferâsetdir benim

111.G./1

Matladan sonra gelen beyitlerin ilk ve ikinci mısra ortalarının ilk mısranın sonu
ile kafiyeleştiği 6. 40. 95. 137. ve 147. gazeller musammat gazeldir. “Müstezâd
Murabbası Hem Müselsel” adı verilen 6. ve “Diğer Usul” başlığı altında verilen 7.
müstezâd da iç kafiyeleşmiştir.

Yürü bu meclise ey **cân** nice seyrân olur bizde
 Hür görüb kem bakma ‘irfân Mışra sulţân olur bizde

Var sen Yûsuf Ken‘ân **ara** çün kim ermedin bu hayra
 Hükmi var şehr-i Mışra yâ ne Ken‘ân olur bizde

Ser vermiş ‘aşkın yoluna **hâtem** almış eline
 Ta‘lim etmiş kuşdil**ine** çok Süleymân olur bizde

Bendî hâlin izhâr **etmiş** özini Hakkâ yâr etmiş
 Heft- iklimi şikâr **etmiş** Şahib- dîvân olur bizde

G. 147

Bazı manzumelerde kafiye problemleri vardır. 79. ve 31. gazelin son beytinde, kafiye değişmiştir.

Meygedede pîr-i muğân itdi baña ihsân şûrâh
 Gülğûleyle akıdır sankim âb-ı hayvân şûrâh

Şâkî –i nevreste doldurmaga geldikde ki gör
 Şavt ider nâziyla ol piyâleler heman şûrâh

.....

‘Adl ile eyler hüküm ol şâkî destinde iken
 Bendiyâ taht-ı nişîndir kurdu dâ‘vâ-yı şûrâh

31.G./1–2–5

Kelime bulmakta zorlanan şairler, kelime tekrarlarından oluşan kafiyele dîvânlarında yer verirler. Bendî Mustafa Baba Divânı’nda kelime tekrarlarından oluşan kafiyele sadece manzumelerin beyitleri arasında olmaktadır.

Dîvânın 38. 84. ve 90. manzumelerinde kelime tekrarlarından oluşan kafiyele mevcuttur.

Bir iki kaç ehl-i hevâlar dest-i dâmânın dutub
 Gördüm ol pâkize dilber rûy açık **pîşânı ak**

Çok tazarrular idüb yaptı fesâdlar hâtırın

Açıvirdi anlara şehâde ol **pîşâmî ak**

90. G./ 3–4

100. ve 120. gazelde [“nâza” (1), “âgâza” (2), “pervâza” (3), “yelpâze”, (4), “peyâze” (5)] ve 99. gazelde [“kahıra” (1), “ahîre” (2), “zora” (3), “dura”, (4), “ara” (5)] olduğu gibi eski alfabemizde imlâyâ göre bir kusur gibi görülmeyen a-e değişimi az da olsa karşımıza çıkmaktadır.

Manzumelere kafiye sistemleri itibariyle bakıldığında, edebiyatta örneğine çok rastlanılmayan ilk bendin üçüncü mısrası serbest olan 8 şarkı ile ilk bendin birinci mısrası serbest olan bir şarkı bulunmaktadır. Bu durum murabbaları şarkı olarak adlandırmamızı gerektirmiştir. “Müstezâd Murabbası Hem Müselsel“ başlığıyla verilen iki müstezâttan biri ABbCBb, DDDBb, EEEBb, FFFBb; şeklinde diğeri ABbABb, CCCBb, DDDBb, EEEBb şeklinde olup diğeri müstezâdlardan farklı bir özellik göstermektedir.

2.3. Muhtevâ Özellikleri

İslam dini, tasavvuf, gelenek, efsane, çeşitli ilimler, aşk, şarap, tabiat, ızdırıp, sosyal hayat gibi Dîvân şiirini besleyen kaynaklar, Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda da benzer özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır.

Klasik Türk edebiyatının beslendiği en önemli kaynaklardan olan İslam dini buna bağlı olarak peygamberler, Kur’an-ı Kerim, ayetler, hadisler, Ehl-i Beyt, çar-yâr, on iki imam, mirac, cennet, cehennem gibi dini unsurlar daha çok dîvânın kasideler kısmında birebir ele alınan konulardandır. Bunlardan başka Leylâ ve Mecnûn, Ferhat ile Şîrîn gibi aşk kahramanları da dîvânda zikredilir.

Bendî Mustafa Baba’nın şiirlerinde geçen, Necef yer ismi olarak değil, Şah-ı Necef sıfatıyla, Kerbelâ ise Kerbelâ vakasıyla ilgili olarak; Mısır, Ken’an, Hindistan, ‘Acem, Özpek, Yemen, Fas, Habeş gibi ülke adları klasik şiirdeki geleneksel kullanımıyla dîvânda geçen yer isimlerindendir. Ceyhun, Fırat, Nil gibi nehirler ile Tûr Dağı Bendî Dîvânı’nda yer alan coğrafi unsurlardır.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda en çok işlenen konu aşktır. Aşkın türlü zevklerine ulaşmayı arzulayan şair, uzakta olmanın, kavuşamamanın verdiği ızdırabı şiirlerinde dile getirir. Allah’ın esma ve sıfatı insanda ve eşyada tecelli ettiğinden, şair kâinata, eşyaya, insana sevgiyle bakar. Her şey sevgi sıfatıyla yaratılmıştır. Allah’ın

âlemi yaratması Nur-i Muhammed sebebiyledir. Allah aşkı “Kentü kenz” sırrı ile ademi âdem kılmıştır.

Gel ademî ol âdemi ile kıldı dil irşâd
Eşyâyı yarattı kûlun irşâdına Feyyâz

78.G./4

İnsan dünyada ve ahirette aşk için yaşamalı, aşkın türlü çilelerine katlanmalıdır, çünkü âşık, aşkın ezelde câminı içmiş, aşkın lezzetini almıştır, aşktan el çekmez.

‘Âşıkdır lezzet-i ‘aşkın ezelden câminı içmiş
Girüb ‘aşkı bâzâr eyler ki o kârdan el çekmez

61.G.4

Aşk yolunda çekilen çile aşkı yüceltir, âşığa zevk verir.

‘Acebdir dil düşer dildâre çekdikce elem hoşdur
Yolunda ıztırâb u dert ider cevriye gam hoşdur

Dil ihtiyâr ider derd ü firâk-ı ‘aşk-ı nâr birle
Ne deñlü çekse de yârın yolunda derdi kim hoşdur

Giceler subha dek feryâd ü zâr u efgân eyler kim
Sorarsan ıztırâbın ne saña ahır bu dem hoşdur

Ya her bir hâl ile derdidilen fâş eylemez nasa
Derûnı nârile yansa bu gönlüm pek hurrem hoşdur

Hele bir söyledin Bendî dil efkârına ne söyler
Bu girdâb-ı belâda zevk iden akdem sitem hoşdur

44.G.

Âşık madde âleminden mana âlemine aşk şarabıyla kendinden geçerek ulaşır.

Cefâsı mevrût itmiş kim beni hılllet mest itdi
Didiler Bendîya mest ol ki göresin ‘ibret

21.G./5

Gerçek ‘aşkın mesti dil sanma añı mest-i şarâb
Nûş ide bî-mâr elinden dem-be-dem kıst-ı şarâb

18.G./1

Âşkî genellikle âşık-mâşûk ilişkisi içinde konu edinen şairin mâşûğu ilahî aşkının muhatabıyken bazen de ete kemiğe bürünen bir güzel olur. Dîvânda beşeri aşkın anlatıldığı şiirler de vardır. Şairin güzellik anlayışını ifade ettiği aşağıdaki şiirde dünya güzellerinin güzellik unsurları toplumsal bakış açısıyla verilmiştir.

Gönlümüz temennâ ider afet-i devrân olana
Gice gündüz senâ ider şâhib-i ihsân olana

Kapusunda çâker olur ‘aşkı ile perver olur
Bende-yi dil kemter olur kâkülü reyhân olana

Çeker anıñ sevdâsını her ne ise belâsını
Küfr-i zülfüñ dâ‘vâsını vâşfeder sultân olana

Seyr-i cinâna gidelim ‘aşkıla gayret idelim
Bir şanemi medh idelim meclisde yâran olana

Ba‘zı güzel pek hoş olur gûşunda bir mengûş olur
Zîr-i fesde serpûş olur o yeter nâlân olana

Ba‘zı güzel âhû bakar ‘âşıkı odlara yakar
Tîr idüb müjgânı atar hüsnine hayrân olana

Ba‘zısı var hûb şadâlî bazısı da pek edâlî
Ba‘zı var zülfi belâlî mey sunar mestân olana

Ba‘zı güzel soysuz olur güzelde olsa huysuz olur
Fitne ficûr boysuz olur cevri eder seyrân olana

Ba‘zı güzel dutar sözi söz dutmaz da olur ba‘zı
İşde o yoruldur bizi yâzık dilrân olana

Bu sözi bitürelî hâ meclise vireli celâ
Uzatma sen ey Bendîyâ cân fedâ ‘irfân olana

137.G.

Dîvânın 91. gazelinde şair, çapkınca bir ifadeyle beşeri aşkın kendisindeki izlenimlerini hayali unsurlarla sunar. Dîvânın 90. gazelinde de beşeri aşk toplumun bakış açısıyla tahkiye unsuru kullanılarak anlatılır.

Yaz gününde bağçe içre hâlice kalsa yatağ
Sevdüğüm dilber yanıma gelmeye bulsa satâğ

‘Azm idüb bağçede reftâr eylese göz süzerek
Ben anıñ geldiğini duysam da kalksam darpadağ

Ben elimle câme-i gülğünini soysam anıñ
Sarılub ince belîñ üstüne düşeyim şarpadağ

Sîne-ber-sîne olub rûhın nevâziş eylesem
Bûsesin alur iken ben şöyle puş puş dise dudak

Der-âgûş etmişken anıñ mûmiyânın Bendîyâ
Ansuzın gelse birisi dise maḥbûbı bırak

91.G.

Bendî Dîvânı’nda tabiat, mevsimlerle özellikle de bahar mevsimiyle kendini gösterir. Güzelliğin fark edildiği, güzelliğin herkesi büyülediği bahar mevsimi, mutlak varlığın tecellisidir. Şair baharı –kış karşıtıyla verir.

Rebî‘ye mevsîmidir şeydâ dili zâra çeker
Gonca ârâyış ile ‘andelibi ḥâra çeker

Ḳudret-i Ḥaḳḳa eger ‘ibretile baksa kişi
Vâkıf-ı esrâr olur hem dilin efkâre çeker

Küll-i eşyâyı ki naḳş eylemiş dest-i Ḳudret
Lisân-ı ḥâlile inler hû diyüb nara çeker

Şitâ eyyâmı gelür naḳş-ı gider eşcârın
Şûkûfe zülme düşer her varaḳa kara çeker

Ḥâke alûde olur cümlesi Bendî emsâl
Hâkle alûde ne çâre sînede yâre çeker

43.G.

Güzellik bilinmeyi, herkes de güzeli görmeyi ister. Bilmek ve görmek kendini bahar mevsiminde gösterir. Gözlerin gördüğü bu güzellik insana neşe verir, ama hazan mevsimi güzelliği uçuracaktır.

Eyyâm-ı yaz oldu çünkim ‘arz ider cân bâğçe bâğ
Seyrine ‘azm etmededir bunca cinân bâğçe bâğ

Ḳudret-i Ḥaḳdan arâyîş kemḥâ giymiş rûy-ı ‘arz
Dîbâ-ı biheşt çeker eşcâr-ı şukûfân bâğçe bâğ

Murgılar cümle dilir oldu çemen zâr etmege
Nice etmez yâ teferrüc ehl-i ‘irfân bâğçe bâğ

Bunca aḥbâb-ı suḥen gev‘i ile maḥbûb yârıgâr
Bâd-ı seḫer her bir gönûlde açdı dehân bâğçe bâğ

Güfte düşdi murğ-ı diller murğ u zârıyla böyle
Bu seḫer velvâla gûş eyledi gülşân bâğçe bâğ

Şebnemin cevrin unudub şermile kızardı gül
Gûşına irince kim bu zâr-ı efgân bâğçe bâğ

Geçmeden faşl-ı bahar Bendî çemenden mi gelür
 Harâb ider kim eserse bâd-ı hazân bâğçe bâğ

83.G.

Tabiatın canlanması, çiçeklerin güzelliklerini sunması, kuşların ötmesi, çimenlerde eğlence meclislerinin kurulması gibi pek çok unsur bahar mevsiminin güzelliğiyle anlatılır.

Yerişdi nevbahar faşlı dil-i şeydâ figân güldü
 Cilâlandı karanfiller açıldı gül hamân güldü

Dil-i nâşâdemiz gördü bu tarz-ı bahar-ı faşlı
 Dönüb cânib-i dildâre çağırd [1] el amân güldü

Gül-i ra'nâ için bülbül bu mevsimde kılar zârı
 Görüb hâl-i karîbin 'andelibe gülistân güldü

133.G./1-2-3

İnsanların bir arada olduğu bayramlar, güzelliğin yaşandığı anlardandır. Şair kurban bayramında güzelliği yaşayamamaktan dolayı ızdırab çekmektedir.

Başla dil bülbül misâli zâra bayrâm günüdür
 Sû-be-sû herkes çıkar gülzâra bayrâm günüdür
 Halk-ı 'âlem elele vermiş naħrir-i 'ıyd-ı şerif
 Başlasın hasret çeken efkâra bayrâm günüdür

5.Ş./1

Bendî Mustafa Baba feleği başına gelen hadiselerin sebebi olarak görmüş, bu yüzden felekten, bahtından şikâyetçi olmuştur:

Benim çekdiklerim kahbe felek senden sitemdir hep
 Görünmez asla luṭfın her işin 'aşıkâ kemdir hep

13.G./1

Feleğin gönül kırıcı olduğunu, intikam aldığını, acımasızlığını, feleğe meydan okuyarak- aşağıdaki gazelinde anlatmaktadır:

Nice aldıñ bu dil-i ârâmı elimden felek
Hiç hayâ etmez misiñ bu çeşm-i selimden felek

Ne sebep gördüñ sezâ bu göñlüme maḥzûnluḡu
Kurtulur musıñ bakalım gayrı dilimden felek

Bir ‘aceb ḳahbe işinkim bî-nâmus hem bî-ḥayâ
İntikâmıñ geçmedi aldıñ vaṭânımdan felek

Dekile girdiñ göñül gülşânına ey bî-vefâ
Ḥâr gibi kırdın o bir gonca-ı gülümden felek

Ey felek Bendîden efzûn yaş dökersin goncaya
Ḳani oldum ki ḳalursın burc-ı sâlimden felek

96.G.

2.3.1. Din ve tasavvuf

İslam düşüncesinin aynası olup insanı yücelten tasavvuf, dinden aldığı bilgi ve sezgiyle dîvân edebiyatında önemli bir konuma sahiptir. Din, insanın kulluḡuyla, tasavvuf bireyliḡiyle alakalıdır. Şiirlerinde İslam dininin bütün öğretilerini kabul eden bir kul olarak karşımıza çıkan Bendî Mustafa Baba, dinin bâtınî kısmını anlamayı hedefleyen ilahî aşkı terennüm eden bir bireydir.

Allah hakikatin kendisidir ve inancın merkezidir. Bendî Mustafa Baba, dîvânında mutlak hakikat olan Allah’ı, “Alimü’l-sırru’l hafiyyat, Azîm-üş-şân, Bedûh, Cebbâr, Celâl, Cemâl, Dest-i Kudret, Feyyâz, Gafûrû’z zünûbe, Hakk, Hallâk, Hâme-i Kudret, Hû, Hûda, İlâhi, Kerimü’z- Zülcelâl, Kudret-i Hakk, Lem-yezel, Mennân, Mevlâ, Mu ‘în, Padişah-ı âlem, Rabb, Rabbü’l- Âlemîn, Rabbü’l Mucîb, Rahîm, Settâr, Subhân, Şehenşâh, Vâhid, Yezdân” gibi çeşitli isim ve sıfatlarla anar.

Allah’ın her şeyi yoktan var ettiḡini bilen Bendî Mustafa Baba, bir kul olarak, Allah’a niyaz ve yakarıştta bulunur. Dünyadan ve günahlarından şikâyet edip Allah’ın Gaffâr ismine sığınır. Hz. Muhammed ve Hz. Ali’yi yüceltme ve dua etme gibi vesilelerle sık sık Allah’ı anar.

udretiñle yok iken sensiñ beni var eyleyen
 Sen dururken bes diyim mi Şubh u Şâmı bilmeze

143.G./3

atreden var eyledi ‘âlemi Settâr bilürem
 Heft-zemîn heft-semâ hep andan izhâr bilürem

..... 10.Ş./1

Yâ Rab dil-i maĥzûnemiziñ Şâd ide ayâ
 İĥsânıña muĥtac
 Her zerrede mevcûdeligiñ ‘âleme Şâyâ
 ‘Aĥıllara ĥayret

ûn kânı yekûn içre seniñ nâmıle Őânıñ
 Kim ĥaddi bî-ĝâye
 Mevcûdile nâ-mevcûdada serdesiñ Alâ
 Zâhirde mażâhir

5.Mstz./1–2

İlahî aşkın talibi olan Şair, nefisten, Őeytandan, açĝözlü olmaktan Şikâyetçidir. İbadette biçime deĝil öze önem veren Alevi- Bektaşî inancında kurallarla belirlenen namaz gibi ibadetler ikinci plana atılırken Bendî Mustafa Baba mescidin semtine gidememekten, namaz kılamamaktan duyduĝu acıyı dile getirir. Bu durum Şairin Kadiriyye tarikatına olan ilgisiyle de açıklanabilir.

Resulün hakkı için Allah’tan af diler, aklını, nefsini, gönlünü ruha teslim etmesini ister. ünkü Allah insana ruhundan üflemiştir.⁶²

‘Aĥl u nefsi dil-i rûĥa yâr it
 ‘Avn ü luĥfuñ yâ Ĥudâ izĥâr it

1.M./16

⁶² Kur’an-ı Kerim, El- Hicr Süresi, 15/29; Sâd Süresi, 38/72

Dîvânda sabır ve tahammülün, şükür ve hamdın önemli ibadetlerden olduğu vurgulanarak her işe Besmele ile başlamanın gerekliliği, besmelenin tavsif edildiği 2. kasidede belirtilir.

Kadiriyye tarikatında devrânı zikre büyük önem verilmiş, tarikatın bir esası haline getirilmiştir.⁶³ Bu tarikatta salık, nefs-i kâmile ulaşmak için nefsin yedi mertebesine göre değişen belirli sayıdaki esmayı zikretmelidir. Dîvânda esmânın zikriyle ilgili sadece iki mısra vardır. “Çağırub rûz u şeb *Hak* dost nihân esmâyı çekdiñ mi” (14.Ş./13) mısrasında şair, esmânın zikrinin gizli yapılması gerektiğini belirtmiş, “...Zikr eyleyen ismiñ dil ü ‘irfân nice biñ kaç” (25.G./3) mısrasıyla da Kadiriyye tarikatında görülen her bir esmânın belirli çok sayıyla zikredilmesi hususunu hatırlatmıştır.

Kadiriyye tarikatında seyrü sülûk bütün esmâ tarikatlerinde olduğu gibi Allah’ın yedi isminin (esmâ-i seb-a) zikredilmesiyle gerçekleştirilir. “Lâ ilâhe illallah, Allah, Hû, Hay, Vâhid, Azîz, Vedûd” isimlerine usûl esmâsı; “Hak, Kakhâr, Kayyûm, Vehhâb, Müheymin” isimlerine fûrû esması denilmektedir. Usul isimlerinden her biri nefsin yedi mertebesinden birine karşılık olarak zikredilir. Bir mürşidin gözetimindeki salık, seyrü sülûku esmâ-ı seb-a’nın zikredilmesiyle tamamlayarak nefs-i kâmile makamına ulaşabilir.⁶⁴ Dîvânda esma-i seb’adan sadece “Hû, Vâhid, Hak” isimleri zikredilmektedir.

Şair, Allah’ın güzelliğinin bir cevabı olarak nitelendirdiği Kur’an- Kerim’in 6666 ayet 114 süre olduğunu da belirterek, (11.G./1–2) diğer peygamberlere gönderilen 100 sayfanın da aşkı anlattığını, (88.G./2) bu ayetlerle belirtilen sırrı bildiğini, (110.G./4) ve İncil’i, Tevrat’ı, Zebur’u, Kur’an-ı Kerim’i aşk ile okuduğunu (59.G./5) ifade eder.

Dest-i Kudret’in ezelde yazdığı kaderine razı olduğunu belirten şair, kaderin-feleğin kendisine gam keder yüklediğini söyleyerek sitemde bulunur, ama bu sitem şairi isyana götürmez. Allah’ın “Nahnu kasemnâ” taksimine razı olduğunu (139.G./3), gönlün ün rûz-ı cezadaki kahırdan korktuğunu (99.G./1), Dost için dünya ve ahiretten vazgeçtiğini, cenneti değil cemali istediğini, (63.G./4) bezm-i elestten divâne olduğunu (129.G./2) belirterek dünya ve ahirete bakış açısını tasavvufî bir üslupla açıklar.

⁶³ Süleyman Uludağ, “Devrân”, DİA, C. IX, İstanbul, 1994, s. 248.

⁶⁴ Nihat Azamat, “Kadiriyye”, DİA, C. XXIV, İstanbul, 2001, s. 133.

Dost yoluna dünyâ vü ‘uqbâyı verdik bir pula
Cennet ü hûri vü ğılmândan pîr ü pâk ‘âşıkız

63.G./4

Fenâdan istemem habbe beğâdan uçmagı hâşâ
Hamân maṭlûb-ı dîdârım ser ü cân fîsebîlillah

141.G.2

Dîvânda Ka‘be, Sidretü‘l Müntheha, Mescid-i Aksa, Ehl-i Araf, Hac gibi dini terimler içerik olarak değil, çeşitli vesilelerle isim olarak kullanılır.

Öz vatanından bu fenaya gelip “garib‘ül vatan” olan kişi dosttan ayrıldığı için ızdırıp duyar, (62.G.) aslına kavuşup dostta ulaşmak ister ve yolculuk başlar. Bu yolculuk zordur, “nice ercan baş yol bulamaz.” (70.G) Dünya elbisesinden arınıp “yalın pâ baş açık sine uryan” seyyah olup bu yolculuğa çıkan birey bireylikten âşıklık makamına ulaşmak için şeriat, tarikat, marifet, hakikat kapılarından geçmelidir. Türk İslam tasavvufunun temel anlayışını oluşturan dört kapı ,“Evvel kapı şeriat, geçse andan tarikat/ Gönül evi marifet, ışık hakikat içinde” mısralarıyla Yunus Emre tarafından da dile getirilmiştir. Şeyh olmadan Hakk bilinip vuslata erişilmez. Bendî Mustafa Baba’yı vuslata götürecek kişi Hz. Ali’dir.

Her yolumuz dört bâbile üç yârı kırk aḥbâb ile
‘İlm-i ledûn kitâb ile ders-i gülistân okuruz

59.G./4

Şeri‘atle ṭarîkat hem ḥaḳîkat ma‘rifet genci
İmâmu‘l-müttakîn sûre-i sırr-ı heltâdır bu

8.K./5

Añla gel izhâr-ı şeri‘at hem tarikat ma‘rifet
Bendî bu râh-ı ḥaḳîkatde bilür pîrsüzleri

156.G./6

Meded mürvet şâhım ‘Alî dilde şems ü mâhım ‘Alî
Arttı yetiş âhım ‘Alî direm amân şeyḥim saña

6.G./3

Şerîât, Tarîkât, Mârifet ve Hakîkâten oluşan dört kapı ve her birinde onar tane olmak üzere kırk makam⁶⁵ bulunan tasavvufî sistem, kaynağını Ahmet Yesevi'den almış ve Hacı Bektaş Veli tarafından düzenlenmiştir.

Si vü düyi tarh iderseñ her hesâba çehâr olur
 Küllî semtinden bu bâbıñ râhı sevâba çehâr olur
 Ne ‘aceb bu tekkeniñ her semti bâba çehâr olur
 Her bir semtinde dü-günün ‘âlemi karâr bilürem

10.Ş./2

Şerîât kapısında İslâm dininin temel ilkeleri öğretilir. Bu kapı, bir yasa niteliğinde olup genel düzeni sağlamanın yollarını bildirir. Tarîkât kapısı dinin özüne, manevi derinliğe ulaşma kapısıdır. Bu kapıda bir mürşide bağlanma kuralı öğretilir. Mârifet kapısı Allah'ın nurunu her yerde görmektir. Bütün varlıkların gizemli bilgileri bu kapıda elde edilir. Hakîkât kapısında ise insan, Tanrı ile arasındaki her şeyi kaldırıp sevgiliye ulaşarak varlığın sırrına vakıf olur. Bendî Mustafa Baba Dîvânında aşkın hallerini, sırta vakıf olmanın yollarını, âşık-ârif-zâhid karşıtlığıyla sık sık dile getirir.

Dört Kapı aynı zamanda evrenin yaratılışındaki dört unsur olan ateş, hava, su, toprak ile de simgelenmiştir. İlk kapı şerîat kapısı, simgesi yel (hareket eden hava)

⁶⁵ Şerîatin birinci makamı, iman getirmektir. İkinci makam, ilim öğrenmektir. Üçüncü makam, namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak, gücü yetene hacca gitmek, seferberlik olunca kaçmayıp düşmana karşı gelmek ve cenabetten temizlenmektir. Dördüncü makam, helal kazanmak ve faizi haram bilmektir. Beşinci makam, nikâh kıymaktır. Altıncı makam, hayz ve loğusalıkta cinsi münasebeti haram bilmektir. Yedinci makam, sünnet ve cemaat (ehl-i sünnet ve'l cemaat) ehlinden olmaktır. Sekizinci makam, şefkâttir. Dokuzuncu makam, temiz yemek, temiz giyinmektir. Onuncu makam, iyiliği emredip yaramaz işlerden sakındırmaktır.

Tarîkâtın makamları, tarîkâtın ilk makamı pîrden el alıp tevbe etmektir. İkinci makam, mürid olmaktır. Üçüncü makam, saç kesmek (tırâş olmak) ve elbise değiştirmektir. Dördüncü makam, nefis savaşında mücahede etmek, olgunlaşmaktır, pişmektir. Beşinci makam, hizmet etmektir. Altıncı makam, havf yani korkudur. Yedinci makam, ümit etmektir. Sekizinci makam, hırka zenbil, makas, seccâde, subha (yüz taneli tesbih) ibrat (iğne) ve asadır.

Dokuzuncu makam, sahib-makam (makam sahibi), sahib-cemiyet (cemaat sahibi-iç bütün lügü), sahib-nasihat (nasihat sahibi) ve sahip-mâhabbet (muhabbet sahibi) olmaktır. Onuncu makam, aşk, şevk, sefâ ve fakirliktir.

Marîfetin makamları, birinci makam, ilim; ikinci makam, cömertlik; üçüncü makam, hayâ; dördüncü makam, sabır; beşinci makam, perhizkârlık; altıncı makam, korku; yedinci makam, edep; sekizinci makam, miskinlik; dokuzuncu makam, mârifet; onuncu makam, kendini bilmektir.

Hakîkâtin birinci makamı, toprak olmaktır. İkinci makamı, yetmiş iki milleti ayıplamamaktır. Üçüncü makamı, elinden geleni esirgememektir. Dördüncü makamı, dünyada yaratılmış bütün nesnelerin kendisinden emin olmasıdır. Beşinci makam, mülk sahibine yüzünü sürüp yüz suyunu (yaratılış sebebi olan Muhammed nurunu) bulmaktır.

Altıncı makam, sohbet hakikât sırlarını söylemektir. Yedinci makamı, sırdır. Dokuzuncu makam münacâttır. Onuncu makamı, Allah'a ulaşmaktır.

Esad Coşan (Sadeleştiren: Hüseyin Özbay), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s. 11–18.

dir. Bu grupta yer alan kişilere abidler denilmiştir. İkinci kapı, tarikat kapısı, simgesi od (ateş) dur. Bu grupta yer alan kişilere zahidler denilmiştir. Üçüncü kapı, mârifet kapısı, simgesi sudur. Bu grupta yer alan kişilere arifler denilmiştir. Dördüncü kapı, hakikât kapısı, simgesi topraktır. Bu grupta yer alan kişilere muhipler denilmiştir.⁶⁶

Kim ki ‘arif aîladı bu çâr ‘anâşır sırrını
İş bu dörtdür kim yed-i beyzâya verdi ni‘meti

149.G./4

Anâşırdan giyüb bir don gönül tahtın bezer ol zât
Bu dört bâbın rehâsınca yolu erkânı fark etse

138.G./2

İnsan Bektaşilerin şariat kapısında "el oğlu"dur. Yani bir baba ve ananın evladı, malıdır. Kendi şahsi düşünceleri, arzuları, menfaatleri peşinde koşar. Tarîkât kapısında "yol oğlu"dur. Bu kapıda kendi benliğinde bir miktar fedakârlıkta bulunarak bir mefkûreye, bir zümreye bağlanır. Burada da gereken terbiye ve irşadı aldıktan sonra hakikat kapısının tokmağını vurur, "il oğlu" olur, cemiyete devredilir. Bundan sonra ailenin de, zümrenin de malı değildir. Cemiyet için düşünür, onun için yaşar, çalışır. Bu makamda da gerektiği kadar duraklayan, erenlerin sohbetlerinden faydalanan cân, mârifet kapısına ulaşır. Artık "atam gök, anam yerdir", der. Benliğinden büsbütün sıyrılır. İyiliği kötülüğü, kahır, lütfu bir görüp, her şeyi eyvallahla karşılar.⁶⁷

Cemâl-i yâre müştâkım kâmu eşyâya eyvallah
Yalın pâ baş açık ‘uryân sîne kim eyledim seyyâh

Fenâdan istemem habbe beğâdan uçmagı hâşâ
Hamân maîlûb-ı dîdârım ser ü cân fîsebîlillah

Ben ol mücrim ü nâ-çârım bu yolda nâ-tüvân kaldım
Haqîkatine ermezsem özüm buldı fenâfillah

⁶⁶ Belkıs Temren, *Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. , Ankara, 1994, s. 71–80.

⁶⁷ Ethem Nuri Fırlalı, *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*, Ankara, 1991, s. 193–194.
(Hakikat ve marifet kapılarının sırası değiştirilmiştir.)

‘Ası ıuğyân murâdım isterem ıkad‘i ümîd etmem
Buyurdu âyet ile kim zünûb-çün ğafuramallah

Dil-i cân kayd-Bendim ki elest bezmindeki ‘ahde
Kâmu eşyâm ider ikrâr okudum ‘inde Hûvellah

141.G.

Allah’ın kudretine karşı duyduğu derin sevgiyle Bendî Mustafa Baba, gaflet zulmetine düşmekten korkar, sürekli kendi nezdinde insanlara telkinde bulunup, bir yola girmeyi öğütler.

Bu fenâda Bendîyâ hiç kimse ki etmez ıkârâr
Ğafil olma gitmege var sende bir râh ara dil

99.G./5

2.3.2. Tipler ve kişilikler

Bendi Mustafa Baba, klasik edebiyatımızda şahıslar kadrosunun şair- âşık kimliğiyle başkışisi olarak, mutasavvıf bir görüşle şahıs kadrosunda maşuka, kâmillik sıfatıyla arife, molla sıfatıyla zahid veya sûfiye, sevgili yolunda engel teşkil eden rakib veya agyara,⁶⁸ Dosta ulaştıracak pîr-i mugana, sâkîye yer vererek klasik edebiyatın tipler kadrosuyla şiirini oluşturur.

Hakikat kapısından geçen âşık, vefa görmeyip cefasını gördüğü maşûkundan ah etmekte, dosta ulaşma noktasında yardımını görememektedir. Aşığın aşk yolculuğunda ulaşmak istediği varlık “Dost” diye adlandırdığı Allah’tır. “Sevgili, dilber, hûri, şûh, melek simâ, yâr, canan, şah, sultan, sanem, güzel, mahbub” diye adlandırdığı maşûku, onu dosta ulaştıracak kişi, dîvândaki vasfıyla Hz.Ali’dir. Dolayısıyla cismi belli olan sevgili bir aracıdır. Sevgili, Dost (Allah) ve aracı (Hz.Ali) olmak üzere iki kimlikle Bendî Mustafa Baba Dîvanı’nda yer almaktadır.

Şair, klasik edebiyatımızdaki âşığın ve dosta ulaştıracak sevgilinin tavrını aşağıdaki müseddes- mütekerrirle başarılı bir şekilde izah etmiştir:

⁶⁸ “Şair, sevgili yolunda kendine engel teşkil edenleri ‘rakib’, yahut daha geniş bir çerçevede ‘agyar’... zahirde dindar geçinip kendisini her fırsatta tenkid eden, ardı arkası gelmez vaaz ve nasihatlarla bunaltan, halkı aleyhine kışkırtarak rahatını kaçıran, ancak fırsatını bulunca kendi de nefsine uymayı ihmal etmeyen sözde dindarları da daha çok ‘zâhid’ ve ‘sûfi’ adı altında hedef alır” (Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Atilla Şentürk, *Sûfi yahut Zâhid Hakkında*, Enderun Kitabevi, 1. bs., İstanbul, 1996, s. 1-2.)

1 Elbet ‘âşık râh-ı canâneye tekbîr idecek
 İntihâsını anıñ fikrile ta‘bîr idecek
 ‘Aşk-ı hâli diliyle dilbere takrîr idecek
 Çeşm-i edebnâkiyle şûh ‘âşıkı tekdîr idecek
 Şihirkâr gamzeleri gâliba tesîr idecek
 Añladım zülfi telin boynuma zencîr idecek

2 Zülfi-i dâmından anıñ çıkmaga hiç çâre olmaz
 Dil-i pervâneyi sûz etse de der- kâr olmaz
 Yanarak dûdı çıkar ise de ızhâr olmaz
 Böyle bir gamzesi hûn müjesi yeter kâr olmaz

3 Çünkü ‘âşıkına señ ey dil bu ne âh etme nedir
 Derseñ üftâdesiyim böyle günâh etme nedir
 Lâle-veş bunda beni sîne siyâh etme nedir
 Hışmile rindânı meyde nîm-nigâh etme nedir

4 Dâm-ı zülfünde güzel şimdi yesîrim sorma
 Râh-ı ‘aşkda kıldığım cevre şabırım sorma
 Sîne-i şûhda hazır mevt-i kabîrim sorma
 Beni yârdan yârı benden sakın a pîrim sorma

5 Dil-i giriftim na-gehân ‘âşıkına eyvâh nideyim
 Cân tahammül idemez cevriñe her gâh nideyim
 Beni sahtt eyleyecek ahır ol mâh nideyim
 Bendî bu bir pür-ateş ah nideyim vâh nideyim

Âşık, sırr-ı Huda’nın vechini güzelde gören (3.Mstz.) O’na ulaşmak için dört kapıdan geçerek hakikate ulaşan bir bireydir. Şeriat kapısında dinin bütün vecibelerini

bilir, ibadet ehlidir, ama bu kapıda kavuşmanın zevkini bulamaz. Tarikat kapısında dini kurallara bağlı, zahire önem veren zahidle karşılaşır ki dîvân boyunca aşkı bilmeyen zahide-mollaya-sufiye hep nasihat eder. Marifet kapısına vardığında gönlünün pasını silip özü kavramış arifle karşılaşır. Kâmillik vasfıyla âşığın bilgisine güvendiği ârif, âşığa çok yakın bir konumda yer alır, ama o da hakikate ulaşma noktasında bir adım geridedir ve şair arife aşkın hallerini anlatır.⁶⁹ Şair, zâhid-molla- sufi birlikteliğinde bu tipe, şiddetli tenkitlerin bulunduğu beyitlere dîvânında sık sık yer verir. Hatta bir gazelin tamamının bu tenkitlere ayrıldığı görülmektedir. (38.G.)

Bizim sırrımızı zâhid miyândan devr olan añlar
Yerin meclisde ‘âşıkın gine ehl-i izân añlar

Kendin etmiş halka ‘ayân ki olmuş evlâd şeytân
Kezzibin her sözi yalan anı ‘ârif olan añlar

Ehl-i ‘aşk belli sözinden kim cevâb gelmez özinden
Müdde‘îlerin gözinden er olan bakmadan añlar

Behey zâhid gel ‘ârif ol Hazret-i Hakk’a kim bul yol
Olasın ‘ind-i Hak maqbûl ledûnden okuyan añlar

Bendîyâ sen câhil misin ‘âlim misin kâmil misin
Evlâ gör ‘ilmile ‘âmel seni de bulunan añlar

42.G

Şair, kâmil olan arifi yüceltmekte, zahidin ise haddinin bildirileceğini belirtmekte, inatlaşmamasını istemektedir.

Seni zâhid ider irşâd bu meydânda dil-i ‘irfânlar
Gel itme hâr gibi ‘inâd nicedir gör yol erkânlar

⁶⁹ Dîvânda zahid kadar olmasa da nasihatlerine muhatap olan arife şairin aşkın hallerini anlatıp , aşka davet ettiği manzume ve beyitler için bk. (2.Ş./1, 13.K./2-3, 11.G./5, 18.G., 33.G./5, 1.T./6, 7.G., 13.G., 34.G., 50.G.,75.G., 79.G, 98.G., 131. G./4, 149. G./4, 156, G.7.Ş., 12.Ş.)

Be münker ğaflete yatma kendini ehli dutma
Kâmile dânilik satma düzüb bir iki yalanlar

Seni saña bildürürler boş yeriñi doldururlar
Ham yeriñi oldururlar bunda var ehl-i izânlar

Gör zâhidi ne hâllidir kâmil sözünden bellidir
Bendîyâ bak ne dillidir özü yuf sözi yalanlar

52.G.

Bendî Mustafa Baba'nın zâhîde karşı takındığı bu olumsuz tavırdan rakip de ağyar vasfıyla payını almıştır. Şair, sevgiliye kavuşacakken rakibin önünü kestiğini (27.G.2) belirterek, sevgiliden rakibe su bile vermemesini istemekte, (134.G./4) rakibin devamlı sevgilinin yanında olmasından duyduğu şikâyeti dile getirmektedir. Edebî geleneğe uygun olarak şairin, rakibi köpek diye adlandırdığı redifi kelp olan 19. gazelde, şair, rakibi aşkın cengine davet eder, ona aşk müftüsünden ferman götürür.

Âşığa ezel câmını sunan sâkî ve pîr-i mugân, şeyh vasfıyla birlikte tek bir tip olarak dîvânda yerlerini alırlar. Âşıkla ezel câmını içip mest olan sâkî, Dost, şarap, âşık gibi bakidir. (18.G.)

Şem-pervane, gül-bülbül, âşık-maşûk ilişkisinin belirtildiği beyitlerde şem-pervane, gül-bülbül, âşık-maşûk şairin sembolik olarak kullandığı tiplerdendir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı, klâsik Türk şiirinin yapı taşlarından olan kişilikler bakımından da zengin bir görünüm arz etmektedir. Şair, manzumelerinde Hz. Peygamber başta olmak üzere Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. Eyyüb, Hz. İbrahim, Hz. Süleyman, Hz. Davut, Hz. Musa, Hz. Yakub, Hz. Yusuf gibi peygamberlere; Ehl-i beyte; dört halifeye; meleklerden Cebrail'e; Hz. Meryem ve Hz. Havva'ya da yer vermiştir.

Şair, Leylâ ile Mecnûn, Ferhat ile Şîrîn gibi aşk kahramanlarına; Hızır ve İskender gibi tarihi-efsanevi kişiliklere; Hallac-ı Mansur gibi mutasavvıf kişiliklere ve Pendî, Şahidî, Nesîmî gibi edebî kişiliklere de yer vererek klâsik edebiyat geleneğinden kopmadığını göstermiştir.

2.3.2.1. Dinî kişilikler

Allah'ın seçilmiş kulları olup, ilahi nuru insanlara bildiren Peygamberler, üstün nitelikleri, Hak yolunda çektikleri çileleri ve mucizeleriyle dîvânda yer alan dini kişiliklerdendir. Şair, insanların ve cinlerin peygamberi olan Hz. Muhammed'i yüz yirmi dört bin peygamberden üstün tutar.

Dîvânda Hz. Peygamber ile ilgili dört na'tın yanında Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin birlikte anıldığı değişik nazım şekillerinde dört na't da bulunmaktadır.

Alevî-Bektaşî inancında Allah-Muhammed-Ali üçlemesinde ikinci sırada yer alan Hz. Muhammed iki âlemin padişahı ve nuru, enbiyaların mümtazı olarak üstün tutulmuş, her şeyden önce Hz. Muhammed'in nurunun ve bu nur sebebiyle de âlemin yaratıldığı ve ilahi sırrın sahibi olduğu belirtilmekte, mucizeleriyle övülmekte, şefaati istenmektedir. (2.M; 5.6.7.8.11.12.K.; 23.G)

Hânedân-ı Muştafaññ kûluyam

Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Anlarıñ pâyı altında yoluyam

Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Nâr-ı muhabbete kim düşeli ben

Bu nârile yand [1] kül oldı bu ten

Habîbâ hâlimi bilmez misiñ sen

Ben âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Benim senden girü yok yâr u gârım

Dem-â-dem artmadadır âh u zârım

Rağim it kalmadı şabr u qarârım

Ben âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Dil-i virânemi gel eyle 'abâd

Serim aldı çeri gam eyle imdâd

Efendim dâd ki benden işde feryâd

Ben âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Siyah zülfi telinde kayd- bendim
 Muhabbeti derûnda buldı kendim
 Şefâ'atın umar Bendî Efendim
 Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

1. Ş.

Şah-ı Necef, Şir-i Huda, Murtaza, Şir-i Yezdan, Haydar-ı Kerrar, Şah-ı velâyet, İmam-ı muttakin, La feta, ilmin bayrağı, Esadullah sıfatlarıyla sevgiyle anılan ceddi, halebî, nesli pâk olan Hz. Ali'nin Hz. Muhammed ile aynı nurdan yaratıldığı, velayet sahibi olduğu belirtilmiştir.(6.7.8.11.K. ; 1.T. ; 6.17.24.106.114.129.157.160.G.)

Ehl-i Beytin kulu olduğunu belirten Bendî Mustafa Baba, "Aba altına alınanlar" anlamında Hz.Muhammed, Hz.Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hüseyin'den oluşan Âli-i Abâ ve Ehl-i Beytten on iki imamı dîvândaki na'tlarla ve yazdığı dört mersiye ile anmaktadır. Şair, Resulullah'ın gözünün nuru, Hz. Fatıma'nın ve Hz.Ali'nin evladları olan Hz.Hasan ve Hz.Hüseyin'in Hz.Muhammed'in hürmetini tutmayan münafıklar tarafından şehid edilmelerini ve Kerbela vakasını ayrıntılarıyla anlatarak duyduğu acıyı dile getirir.

On İki İmamı sırasıyla ele alıp övdüğü üç manzumesinde (6. 7. K. ; 1.T.) şair, onların yolundan gideceğini belirtir. Bendî Mustafa Baba, Hz.Ali'nin, Hz. Hasan ve Hz.Hüseyin'in velayet sahibi olduğunu dile getirerek bilinen Alevi-Bektaşî inancının aksine⁷⁰ Hz.Muhammed'in "Çar-yâr"ını oluşturan sahabelerden Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz.Osman'ı da anar. (5.K./6)

Hz.Hüseyin'in Kerbelâ'da çektiği acı, Hz. Âdem'in, Hz. Musa'nın, Hz. İbrahim'in, Hz. Eyyüb'ün, Hz.Yakup'un, Hz.Yusuf'un ve Peygamberimizin çektiği acılarla kıyaslanmış, Hz.Hüseyin'in çilesinin daha büyük olduğu vurgulanmıştır.

Şair, Allah'ın temiz kulu anlamında olan Safiyullah sıfatıyla Hz. Âdem'i cennetten çıkarılması, Hz. Havva ile ayrı düşmesi ve yaratılış sırrıyla; Hz. Nuh'u çektiği çilesi ve gemisiyle; Hz. Musa'yı Tur dağında ilahi tecelliye mazhar olmasıyla; Hz. İsa'yı ölüleri diriltmesi ve Hz. Meryem ile; Hz. Süleyman'ı kuşdilini bilmesi ve yüzüğüyle; Hz. İbrahim'i Halilullah vasfı ve çilesiyle; Hz.Yakub'u ayrılıktan

⁷⁰ "...Sünniler dört halifeyi kabul ettikleri halde Şiiler ile Aleviler Peygamberimizden sonra halifeliğin Hz. Ali'nin hakkı olduğunu öne sürerek ilk üç halifeyi reddederler." İskender Pala,"Çâr yâr", Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1998, s. 93.

ağlamasıyla dîvânda anmıştır. Hz.Yusuf’un kuyuya ve zindana atılması şairin de zindanda kalmasından dolayı Hz.Yusuf’u, Hz.Muhammed’ten sonra en çok andığı ikinci peygamber yapmıştır.

Hak yolunun rehberi olarak Cebrail, dîvânda ismi geçen tek melektir.

2.3.2.2. Tasavvufî kişilikler

Rivayetlere göre “Ene’l Hak” (Ben Hakk’ım) dedigi için vücudu parça parça edilerek idam edilen ünlü sûfî Hallac-ı Mansur, Bendî Mustafa Baba’nın dîvânda ismini zikrettiği tek sûfidir. Şair, bâtınî manada anlaşılmayan Hallac-ı Mansur’u kendisiyle özdeşleştirerek kimsenin ilahi sırrı anlayamayacağını ifade eder. (107.G./3)

Kırklar diye bilinen halk erenleri, Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda da geçmektedir. Sûfîlere göre, dünyada Allah’ın tecellisine mazhar olan ve Hz. Muhammed’in gerçek varisi bulunan “kutub” veya “sahib-i zaman” denilen zatın yanında iki kişi bulunur. Bu üçüne birden “üçler” denir. Bunlardan sonra yedi, kırk ve en sonra da üçyüz er gelir.

Alevi-Bektaşî inanışında kırkların başında Hz. Ali bulunuyormuş.⁷¹

Çağırām kırklar yediler Hâydar-ı Kerrân ben

Dergâh-ı Mevlâya benden es-Şalâlar yürüdü

132.G./4

2.3.2.3. Tarihî- efsanevi kişiler

Bendî Mustafa Baba, hitaben “*Bendîya bu cihân Leylâya mâ’il/ Bunda olmaz nâ’il*” (7.Mstz.) mısralarıyla aşkın onulmaz yarasını belirtir ve o da diğer şairler gibi sevgiliye kavuşmanın zorluğunu bile bile aşk sahrasında Mecnunluğunu ilan eder. (1. G./3, 117. G./3, 123. G./3, 95.G./9; 15.Ş./2, 13.Ş./4, 8.Ş./1; 3. Mstz./5) Âşıkların aşklarını ispatlamak için Mecnun gibi kendinden geçip çöllere-dağlara düşmek gerektiğini belirterek (126.G./3; 14.Ş./2) kendini gam kasavet ve delilik yönüyle Mecnun’a eş tutar. Sevgilinin saçının geceye dolayısıyla Leyla’ya benzetildiği şiirlerde, Leyla saç ve gece ile ilgili kullanılır. Âşıkların bu saç için Mecnun gibi deli dîvâne olduğu ifade edilir. (57.G./3)

⁷¹ Pala, “Kırklar, yediler”, *age.*, s. 240–416.

Aşk yolunda çekilen çilenin timsallerinden olan Ferhat, Mecnun ve pervaneyle birlikte dîvânda bir yerde anılmaktadır:

Anîñ-çün dâğdadır Mecnûn anîñ-çün yandı pervâne

Anîñ-çün verdi Ferhat ser leb-i Şîrîn sorar gayrı

152.G./4

Şair, efsanevi kişiliklerden İskender'i ab-ı hayatı bulamamasıyla, (86.G./4), Hızır-İlyas'ı da kurtarıcı vasıflarıyla (128.G./4) anmaktadır.

2.3.2.4. Edebî kişilikler

Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nda, ismi geçen edebî şahsiyetler Pendî, Şahidî ve Nesîmî'dir. Şair, Fars edebiyatına vakıf olduğunu belirtmek için bu isimleri vermiş, (59.G./6–10) Nesîmî'yi aşk şehidi olma vasfıyla da anmıştır. (14.Ş./1) Nesîmî diğerlerine göre daha ayrıcalıklıdır. Ayrıca şair, eser ismi olarak Gülşeni'ye ait olan Mesnevi-i Manevi'yi ve Ka'b b. Züheyr'in (ö.645) Hz. Peygamber için yazdığı Kaside-i Bürde'yi anarak edebî bilgisiyle övünmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 1. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nın İnceleme Metni

3. 1. 1. Metin tespitiyle ilgili hususlar

3. 1. 1. 1. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp. Numara: 445

İstanbul Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi'nin 445 numaralı, “*Bendî Mustafa Baba Dîvânı*” ismiyle kayıtlı olan eserin tek nüsha olduğu tespit edildi. Bendî Mustafa Baba'nın hayatı ve sanatı hakkında yaptığımız incelemede elimizde bulunan bu eser, tek kaynak kitaptır.

Dîvân 216x155 ebatında, ciltsizdir. Dîvân'ın yaprak sayısı 50 olup 42a- 48b boştur. Şirazesı dağınık olan eserin sayfaları tarafımızdan yeniden sıralanmıştır. Krem Avrupa kâğıda, talik yazıyla, her satırda bir beyit olmak üzere bir varakta 24 satır halinde yazılmıştır. Başlıklar harekesiz, çerçevesiz, siyahtır. Son varak resimlidir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Telif tarihi olarak yazma eserler tespit fişinde 1242/1826 tarihi yazılı olmakla birlikte bu tarihin dîvândan edindiğimiz bilgilerden hareketle doğru olmadığı tespit edilmiştir.

Dîvânda 14 Kaside, 165 Gazel, 2 Mesnevî, 2 Tahmis, 16 Şarkı, 1 Muhammes, 3 Müseddes, 7 Müstezâd, 2 Nazm bulunmaktadır.

Baş: Hamd [ü] senâ Mevlâya ‘ale’l mûcîb

Şalvele âleyna resûle muhîb

2 b

حمد ثنا مولایا علی الموجیب

حلوهله الینا رسولہ محیب

Son: Nice dem ‘aşkıle Ya‘kub gibi ben eyledim giryân

Oturdum üç sene Yûsuf gibi zindânda nâ-çârdan **40 b**

نیجه دم عشقیله یعقوب کبی بن ایلدم کریان

اوتورددم اوج سنه یوسف کبی زندانده ناچاردان

3.1.2. Teknik özellikler

1. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nın inceleme metni oluşturulurken dîvânın var olan tek nüshası değerlendirilmiştir.

2. Metni kurarken XIX. yüzyılın dil ve imlâ özellikleri dikkate alınmıştır.

3. Şiirlerin üstünde orta kısımda şiir numaraları, oluşturulan metnin sol tarafına şiirlerin yazmadaki yerini ifade etmek üzere varak numaraları, şiirlerin her beytine veya bendine de ayrı ayrı numara verilmiştir.

4. Eserin transkripsiyonunda metne sadık kalınmıştır. Ancak noktalı harflerin unutulmuş ya da ihmal edilmiş noktaları tarafımızdan konularak ifadeler okunmuş, ancak transkripsiyonda metindeki halleri gösterilmiştir.

5. Birleşik isim ve sıfatları birbirine bağlarken -dilimizde tek kelime ile ifade edilenlerin dışında- kısa çizgi (-) işareti kullanılmıştır.

6. Şiirlerde geçen Rabb, Hatt, sırr, Hakk gibi ikiz ünsüzle biten kelimeler tek ünsüzle gösterilmiştir.

7. Telaffuz veya vezin gereği bitişik yazılan Türkçe kelimeler kesme işareti ile yazılmıştır. N'ettin, n'ola

8. Metinde iyelik birinci ve ikinci iyelik teklik ekleriyle çokluk ekleri genellikle ünlü gösterilmeden yazıldığı ve ünlünün yazıldığı yerlerde düzlük-yuvarlaklık uyumu korunduğu için bu ekler düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre okunmuştur.

9. Metinde ve dipnotlarda kullanılan işaretlerden bazıları şunlardır:

[] Metinde olmadığı halde, tarafımızdan ilave edilen ifadeler bu işaret içine alınmıştır.

(?) Doğruluğundan şüphe edilen ifadelerin yanına bu işaret konmuştur.

(.....) Metinde silinen ifadelerin yerine bu işaret konulmuştur.

10. Yazmalarda okunamayan ifadeler olduğu gibi kopyalanıp (resmi alınıp) dipnotta okunamadığı belirtilmiştir.

11. Metinde geçen âyet, hadis ve vecizelerin tam metinleri çalışmanın sonuna konan ekler bölümünde verilmiştir. Böylece söz konusu ibareler ikinci kez kullanıldıklarında bu bölüme gönderme yapılmıştır.

12. Çalışmamızın sonuna konan ekler bölümünde Ek-2 başlığı altında Dîvânın orijinal metni verilmiştir.

13. Metnin kuruluşunda, ilmi eserlerde kullanılagelen aşağıdaki transkripsiyon sistemi uygulanmıştır.

3. 1. 3. Transkripsiyon sistemi

آ	Ā	ā
ا	A, E, Ĩ, U, Ũ	a, e, i, u, ũ
ث	S	s
ح	H	h
خ	Ḥ	ḥ
ص	Ṣ	ṣ
ض	Ḍ Ṣ	ḍ ṣ
ط	Ṭ	ṭ
ظ	Ẓ	ẓ
غ	Ġ	ġ
ق	Q	q
ك	Ń	ñ
و	V, Ũ	v, ũ
ي	Î	î
Hemze	'	
ع	‘	

3. 2.Dîvân'ın Metni

[Kasîdeler]

ṬOSYAVÎ

Ümmet-i nâcî fukarâ-i pîr el Ḥorâsânî ḡuddus'allah sırr-ı Hûvel'azîz
bendelerinden Bendî Muşṭafa Baba Dîvânıdır.

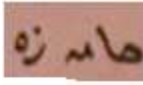
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

-1-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

2 b 1 Ḥamd [ü] senâ Mevlâya 'ale'l mucîb
Şalvele âleyna resûle muḥîb

2 Bu ḡakire avn [ü] lütf eyle Ḥuda
Şu dîvânıñ neḡretin ide naşib

3 Ḥaṭâlardan ⁷² yânemizi
Saklayub râzı ola Yeẓdân ḡabîb

4 Okudukça bulalar zevk ehl-i ḡâl
Zaḡm-ı dil 'uşşaka kim ola ṭabîb

5 Pîrimin himmeti ile Rabbenâ
⁷³ نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ

⁷² Bu kelime “hâmaze” (?) şeklinde okunmuştur.

⁷³ نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ “Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele!.” Kur'an-ı Kerim, Saff Süresi, 61/13 (Ekler: 1).

-2-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 İbtidâ Һamd idelim Rahmâne bismillah ile
Şükr-i şâbâş idelim Yezdâne bismillah ile
- 2 Ben bu yolda nâ-tuvânım ol mu‘înim Rabbenâ
Geldi işde Һâmemiz lisâne bismillah ile
- 3 Kudret-i hikmetiñiñ vaşfına yokdur kuvveti
Yazsın ismi şerifiñ dîvâne bismillah ile
- 4 Yüz yigirmi dört biñ nebîyullah kim Һalk eyledin
Geldi gitdi cümlesi ciҺâne bismillah ile
- 5 Mu‘cizâtla saña da‘vet itdiler ümmetleriñ
Һikmetiñ bildirdiler insâne bismillah ile
- 6 On sekiz biñ ‘âleme bildik Һabîbiñ nûr idi
Geldi mürsel bu aҺır zamâne bismillah ile
- 7 Һatmu‘l- enbiyâ nebiyyi Ebû‘l-Қasım MuҺammed Muştafa
İns ü cinni çekdi ol imâne bismillah ile
- 8 Nebîleriñ efdalidir ekremi hem aҺır
İtdi mi‘râc bundan āsumâne bismillah ile
- 9 Mi‘râc-ı Һaқdan hedâyeler getürdü ümmete
Tevcih⁷⁴ itdi nâmeler her yane bismillah ile

⁷⁴ Yazmada teveccüh şeklinde yazılıdır.

10 Altı biñ hem altıyüz ol altmış altı âyet idi
‘Ahd ü peymân eyledik Qur‘âna bismillah ile

11 Aḥmediñe ümmetiz biz yâ Kerim ü Zülcelâl
Beḳâdan geldik fenâ mekâna bismillah ile

12 Bu fenâ devrân bizim âl ile aldı göñlümüz
Yol bulub ben gidemem subḥâna bismillah ile

13 Çün kim ol ‘Âl-i abâdır ḥânedân-ı Mustafâ
Çâkeri hem kemterim ben aña bismillah ile

3 a 14 Ehl-i beytiñ kulu oldum okuyub Qur‘ânı ben
Koymuşum cân ile baş ḳurbâna bismillah ile

15 Cürmüme eyle naşîb Hak añların şefâ‘atin
Rûz-i maḥşerde çıkam meydâna bismillah ile

16 Vây şefâ‘at irmez ise rûz-i cezâda baña
Nice varam dergâh-ı Mennâne bismillah ile

17 ‘Aşidir mücrim ü tuğyân yâ İlâhi kul seniñ
Yüz sürüb zâr eyle asitâne bismillah ile

18 Magfîret bâbından ayru var mı [dur] bir bâb ki
İşde geldim sen ‘Azîmü‘ş-şâne bismillah ile

19 ‘Aşiler içindir seniñ Ğaffar ismiñ yâ Râhim
Yazılmışdır okudum Furḳâna bismillah ile

20 Nakd-ı cânım ‘aşkı yoluñda sebîlullah-durur
Tövbeler cürmüme kana kana bismillah ile

[Mesnevi]

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Îlâhî ‘aşkıda ben giriftârım
Nefs-i emmâreden dil-efgârım
- 2 Mevzu‘sinde hevâ vü hevesiñ
Kapanub kaldım hele bir göresiñ
- 3 İblîs-i telbîsiñ iğvâlarına
Aldanub yakamı verdim eline
- 4 Nefs-i emmâreye hiç hüküm idemem
Ma‘şiyetden ğayrı râha gidemem
- 5 Beni kul gibi kullanır kâfir
Mülk-i vücûdda rûha yok bir yer
- 6 Rûh-i bîçâre nâ-tuvân oldu
Nefsi emmâre kalṭabân oldu
- 7 Kelâm-ı Haḳḳa hiç kulak asmaz
Mescîdiñ semtine ayak basmaz
- 8 Şalâtıñ vaḳti kim girerse eger
Anı kendüye etmez aṣla keder
- 9 Giceler şabaḥ olunca yatur
Yanıña gitmez şikâre cân atur

10 Tâ'midir ol kim ħarîş gibi kör
Cihânı kabzetse görmez gözü kör

11 Nefs-i şeytân elinde böyle yesîr
Îlâhi eyle ħalâş kaldı faķîr

12 Yâ Rabbi 'aql u dilim it irşâd
Avn ile luţf bâbıñ eyle güşâd

13 Îlâhi eyle nefisden tefrîķ
Dîl ü 'aķlım rûĥum ile ola refîķ

3 b 14 Yed-i ħalâletden girîbânı
Kurtarub tâbiyle rûĥ sultânı

15 Şeytân bîkes-i nefis ola merde
Râm ola ħükmü rûĥa her yerde

16 'Aķl u nefsi dil-i rûĥa yâr it
'Avn ü luţfuñ yâ Ĥudâ izĥâr it

17 Bu rûĥ- [ı] mecrûĥ ki bir miskîn nâ-ċâr
Maĥcûb etme maĥşerde yâ Cebbâr

18 Ĥalâ yok içre vechin eyle sefîd
Çün Ġaffâru'z- zunûbesin sen yâ Vâĥid

19 Ĥabîbiñ nûri ĥaķķı-y-çün Yâ Rab
Etme bu 'abd [i] dil maĥzûn Yâ Râb

20 Eyle râhımı Resûluña ħarîn

Günâhkârım yâ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ⁷⁵

21 İlâhî kapuňa geldi Bendîn

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ⁷⁶

-3-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Yüzüm dergâhıña dutdum ey Kerim ü Zülcelâl

Nûr-i didârıña bu ben mücrimi eyle vişâl

2 Her şehir vaqtinde efgân eylerim kapuında çok

Vâkıf her esrârım sensiñ hamân ey Lâ-yezâl

3 Hâsret- i didârıñım giriyem fuzûn etmektedir

Gülistân-ı luţfuña hâsret bu dil şeydâ- misâl

4 Bu günâhkâr ‘aşî ‘abdiñ bâb-ı rahîmiñde müdâm

N’ola deryâ-yı ‘inâyet mevc urub görse cemâl

5 Gül cemâliñden fenânıñ naķşına bînâlarız

Bî-vefânıñ naķşı gösterdi girü baña celâl

6 Ben cemâliñden celâliñ şimdi agâh eyledim

Bî-haber geçmiştir ömrüm yâ İlâhî bunca sâl

7 Rabbena yâ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا⁷⁷

Makşûş ancak rahîmetiñ baķrine Allah buda bâl

⁷⁵ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ “O, merhametlilerin en merhametlisidir” Kur ‘an-ı Kerim, Yusuf Süresi, 12/64 Ayrıca bkz. Kur ‘an-ı Kerim, Yusuf Süresi, 12/92, Enbiya Süresi, 2183, Araf Süresi, 7/151 (Ekler: 1)

⁷⁶ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ “Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.” Kur ‘an-ı Kerim, Saffat Süresi, 37/ 182 (Ekler: 1)

⁷⁷ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا “Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla. Kötülüklerimizi ört.” Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/193 (Ekler: 1)

8 Var mı kapuñdan girü bir kapu hâcet ehline
‘Âlimu‘l- sırru‘l hafıyyâtsın beyân her kıl u kâl

9 Tövbe yâ Rabbi kuşûruma diyüb Bendî kuluñ
Kaza‘l hâcât efendim saña kıldı ‘arz-ı hâl

-4-

mefâ ‘ilün fei‘lâtün mefâ ‘ilün fâ ‘ilün

1 İlâhî kapuña geldi bu dil mahzûn ağlarım
Bağr-i ‘işyânda garķım hâl-i diger gûn ağlarım

2 Ki mücrîm ‘abd [i] nâ-çâr ehl-i ‘işyânım Rabbenâ
Cürmüme nâ-dem o dü-çeşmimdi dünü gün ağlarım

5 a 3 Ki şeytân nefle igvâlar idüb aldemiş gönüm
Kalub dâm-ı cezâda rûz idüb âh dün ağlarım

4 Bu rahmet bağrıññ bir katresine değmez ‘işyânım
Demâdem nûr-i didârıñ ile meftûn ağlarım

5 Bi‘ad olmaz bu dil-i ‘aşı ‘abdiñ vâ‘de vâşlıñdan
Ne çâre cürm ü ‘işyân ‘afvına maķrûn ağlarım

6 Bu mecrûh dîl-efgârı şaşırmış hîcr-i gam derdiñ
Nedir ‘aksine ey çarh böyle gerdîşun ağlarım

7 Dil-[i] üftâdemi kurtar dâm-ı zulmetden behey Mevlâ
Beni sen rahmetiñle yârlığa efzûn ağlarım

- 8 Duyup Ğaffâr ismiñ tövbelerle kapuña geldim
Oldum ‘aşkıñda ben bu nârile me‘mûn ağlarım
- 9 Ki sensiñ on sekiz bin ‘âlemiñ Ğallâkı yâ Mennân
Kimi fazıl kimi dâna kuluñ mecnûn ağlarım
- 10 Ğabibiñ haqqıçün yâ Rab ‘afv kıl ‘abd-[i] nâ-çârı
Şefâ‘atin naşîb it dü didem pür-ğûn ağlarım
- 11 Bu ‘abd-i ‘aşı Bendîniñ Ğâlî ma‘lum saña Yâ Rab
Niyâz ile kapuña şerh oldı maẓmûn ağlarım

Mesnevî Na‘t-ı Resûl

-2-

fâ ‘ilâtün mefâ ‘ilün fâ ‘lün

- 1 Ey pâdişâh u Ğabîb-i dü-‘âlem
Yazmağa medhiñi kâdir mi kalem
- 2 Ki sensiñ nûr u fağr-i dü-ciğân
Rûy-ı abıñla Ğalk bu kevn ü mekân
- 3 Sensiñ hep enbiyânıñ mümtâzı
Zemîn [ü] samânıñ sensiñ icâzı
- 4 Ziyâret-ğâh-ı ferîşte vechîñ
‘Arşa rûyını sürdü Ğabğâbıñ
- 5 Yüz yigirmi dört biñ nebî- i Ğudâ
Asitânıñda kıldı temennâ
- 6 Cümle Ğâcet ehli kapuñda resûl
Ğâcâtlarıñ Ğuda eyledi kabûl

7 Sensiñ çeşm-i nûr u dil-i ‘uşşâk
Şefâ‘atiñe muhtâcız mutlâk

8 Hâbibâ sensiñ şahib –i mi‘râc
‘Arşile kürs didârıña muhtâc

9 ‘Aşk ile ma‘şûkunu ‘arz itdiñ
Yedi kat çarhın sırrına yetdiñ

10 Yâ Resûl sırr-ı kenz-i Mevlâsıñ
‘Arş-ı a‘lâdan dañi a‘lâsıñ

5 b 11 Ümmete kıble-gâhdır eşiğiñ
Şemsile mâha sitredir eteğiñ

12 İşâretiñle dü-şakk oldu kamer
Ebrûlar sâye dutdu üstüñe per

13 Nebîyyü‘l cinn ü ‘arab ve‘l’acem
Muhammed-i aşî’ el hitaf ve‘l kerem⁷⁸

14 ‘İlmiñdir şeref-i rûz- i cezâ
Ahmed ü Maḥmud Muḥammed Muştafa

15 Şefâ‘atiñi umar hep ümmet
Âb-ı rûyundur mücrime raḥmet

16 Ben ‘aşı ümmet-i mücrim nâ-çâr
Rûz-ı maḥşerde etme serîm-sâr

⁷⁸ Cinnin, Arabın, Acemin cömert olan peygamberi, Muhammed’sin.

- 17 Şefâ‘atîñle bendeñi şâd it
 Hâlâ yok içre gönüm bünyâd it
- 18 Sensiñ dü-gûne devlet ü ni‘met
 Yâ Resûl sensiñ hazine –i şefkat
- 19 ‘Alî evlâdıña hem enşâbıña
 Hamd [ı] hezâr şalât ü selâm adıña
- 20 Bendîniñ na‘tını yâ fahre‘l enâm
 Qabûl it hâkkı-çün şalât ü selâm
- 21 Essalâtü vesselâmü ya resûl
 ‘Aleyke yâ Hak habîbü‘l makbûl⁷⁹

-5-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Aḥmed ü Maḥmûd Muḥammed mahbub-ı subḥâne hû
 Dü-ciḥânıñ nûr-i çeşmi Şaḥîb-i Furḳâne hû
- 2 Yüz yigirmi dört biñ nebîniñ sırrı tekmîl andadır
 Hem zemîn [ü] semâya ol ziynet viren sultâna hû
- 3 On sekiz biñ ḥalkı ‘âlemden evvel bir nûr idi
 Ḥatmü‘l nebiyyi yerişdi bu aḥir zamâne hû
- 4 Bil anıñ yüzü suyuna ḥalk olubdur dü-ciḥân
 ‘Ahdına bel bağlayan Şaḥîb-i dîn imâna hû
- 5 Ümmetiñe sırr-ı Qur‘ânı şeri‘at bağladı
 Şer‘ine tarîk tutub yârı olan yârâne hû

⁷⁹ Salât selam senin üzerine olsun ey Allah’ın resulu, Hak senin üzerine olsun kabul edilen sevgili.

- 6 Çehâr-yârî çehâr-vefk̂ kondu şeri‘at hânede
Bu şahâbeler Ebubekr ü Ömer Osmâna hû
- 7 Cedd-i pâki haleb-i pâki nesl-i pâki Mürteza
Muḥrem-i sırr-ı Muhammed ‘Alî hânedâna hû
- 8 Açdı ḥaḳîkat bâbıñ gösterd [i] yâre ma‘rifet
Çehâr-yâre faḥr olan sultândaki erkâne hû
- 9 Şer‘ile ṭarîḳ ḥaḳîkat ma‘rifet şahîbiniñ
Kulu ḳurbân olmuşam resîd iden fermâna hû

6 a

- 10 Çehâr-‘alemiñ fetḥ ider ‘Alî evlâdâñıñ
Bendîya bunlardadır her ‘ilm ü irfâna hû

-6-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 ‘Ārifâ câmda nûri ‘akılsañ tâ evvelâdan gör
Şecâ‘at nûr ziyâ pâkiñ Muḥammed Muṣṭafadan gör
- 2 Fed [â] etmek dilerseñ râḥ-ı Ḥaḳḳa cânla başı
Sebîlen fîsebil‘illâḥi ani Âl-i ‘abâdan gör
- 3 Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ zülfekârdur⁸⁰
Bunuñ sırrın ferâsetle ‘Alîyyü‘l Murtezâdan gör
- 4 Muḥibb-i hânedân-ı Mustafaya şâdık ol ey dil
Çün Ḥaḳ bâbıña teslim⁸¹ olmağı Ḥasan Rızadan gör

⁸⁰ Ali‘den başka yiğit , Zülfekâr‘dan başka kılıç yoktur.

⁸¹ tesennüm yazılmış.

- 5 İmâmîn fazılın ‘âlimîn hem ‘adlîndir
Şehîd olmaklığı mazlûm Hüseyn Kerbelâdan gör
- 6 ‘Alî Zeyne’l ‘Abâ Bakır Muḥammed vâris-i dîndir
İmâm Ca‘fer ṭarîḳın Kevâvet (?) özün faḥr ğınâdan gör
- 7 Musa-yı Kâzıma yâ hû neler itdi ḥavâricler
Şehâdet bâbına bevvâblığı Musa Rızâdan gör
- 8 Taḳı ve Şah Nâkî emriñ dutandır ‘âşık-ı şâdık
Bulara ‘abd [ü] evlâd olmagı ‘ahd ü vefâdan gör
- 9 Beri gel Ḥasan ‘ül Askeriden kim diñle hoş pendî
Veli Mehdi Muḥammed sırrını âḫir ulâdan gör
- 10 Bulara kayd- Bend oldum murâdım bu dü- ‘âlemde
Göñül aç gözüñi ‘aşk derdine bunu devâdan gör

Tahmîs Nat-ı ‘Al-î ‘Aba

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Âşık olanlara bunda derdile ğamdan ne hayf
Sînesinde ıztırâb-ı ḳahr u elem zaḥm [ı] seyf
Bu ciḥânîñ kârı olunca pîş-i çeşmimden ki def
Pâdişâhım ‘aşḳ râḫında dilim buldu şeref
Çok şükür beyḫûde yire olmadı sa‘yım telef
- 2 Ḥâk-i pâ-yı ḥânedânı dilde ḳıble-ġâh bilüp
Muḥabbet nâriyle dîdem anlarıñ pürḫûn olup
Muḥabbeti tîġ-ı ‘aşḳla sîne-i dâġım delüp
Cûst idüb ġarb ile şarḳı ‘alem-i zîri bulup
Bâbıññ kemteri oldum ki şükür Şâh-ı Necef

- 3 Asitân-ı devletiñ ni‘met bilür her ehl-i dîn
Şeref-i şâh-ı velâyet iki ‘âlemde mubîn
- 6 b ‘Aşık-ı şâdık olanlar çekmede âh-ı enîn
Hânedânı mazlûm içün âh emîr‘ül mu‘minin
İsmiñi yâd eylesem alur cigerim ‘aşk alev
- 4 Sırr-ı esrâr-ı ilâhîdir Muḥammed Muṣṭafa
Serâ perde-i nübüvvetdir delîl-i pîşîda
Şîr-i Yezdân ceddî Aḥmeddir ‘Alîyyü’l Murtezâ
Ḥasan -ı ḥalk er- Rażî hem Şâh Ḥüseyn-i Kerbelâ
Benî râḥ- ‘Al-i Resûlden yâ Ḥudâ eyleme nefy
- 5 Gûşvâr-ı ‘arş yaratdı Ḥaḳ bu iki gülteri
Cennetin ziynetidir bilsen bu şîrî şebperi
فَرَّةٌ أَعْيُنُ⁸²- resûl hem iki evlâd [ı] Ḥaydarı
‘Alî Zeyn‘el ‘Âbidîn Bâkır imâm-ı Ca‘ferî
Bunlarıñ râḥında yâ Rab cânı başım ola ref‘
- 6 Cân u baş diri gider mi ‘aşık-ı şâdık olan
Bunları bilen bilür faḥr-ı ciḥân-ı ‘ârifân
Musa-yı Kâzım imâm Rażı -yı sultân Ḥorâsan
Şâh Taķı ile Naķı hem ‘Askerî Meḥdi-beyân
Bendî bunlardan velâyet yagdı kim misâl-i berf

-7-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Göñül şem‘i kim ‘aşkıñla yanar yâr yâr ne ra‘nâdır
Dil ‘arşın kubbesinde o bir fernûsi mu‘allâdır

⁸² فَرَّةٌ أَعْيُنُ “Onlar, "Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle" diyenlerdir.“ Kur ‘an-ı Kerim, Furkan Sûresi, 25/74 (Ekler:1)

- 2 Ki bu seb'e's-semâvât tabaķan mâ-terâ sırrı
Muḥammed yâ 'Alî 'irfânı da esrâr-ı Mevlâdır
- 3 Bilür mi ğafil-i nâdân Muḥammed yâ 'Alî kimdir
Muḥammed baḥr-i hikmet nûri u'Alî şîr-i Hudâdır
- 4 Zâhir ańladı sulb-ı İbrahimden ḥatem'ül mürsel
Muḥammed 'Alî bâṭında tâ evvel nûr-i yektâdır
- 5 Bular pâkîze güherdir ki çıkdı baḥr [ı] ḥikmetden
Ḥasan ile Ḥüseyn ki bil lü'lü- i ey Zehrâdır
- 6 Ciger kûşe-i Zehrâ Muṣṭafanîñ kurretü'l'ayn-ı⁸³
Naķd-i pâk-i şâh- [ı] merdân ki bunlar 'Âl-i 'abâdır
- 7 İmâm-ı Zeyne'l' Âbidîn Muḥammed Bâķır u Ca'fer
İmâmı mu'minin ey dil Musa Kâzım u Rızâdır
- 8 Taķı veya Naķı imâm Ḥasan'ül 'Askeri bilgil
Velî Meḥdi imâmın pâ-yı ķadri 'arş-ı 'âlâdır
- 9 Tarîķayn-i imâmeynden dûr etme Bendî [yi] Yâ Rab
İmâmlar ḥâne-i kalbimde bir nûr-i mücellâdır

-8-

mefâ 'îlün mefâ 'îlün mefâ 'îlün mefâ 'îlün

- 7 a 1 Emîr'ül mû'minin zâhid 'Alîyyü'l- Murtezadur bu
Ḥuşûşâ yâr-i faḥr [ı] 'âlem Muḥammed Muṣṭafadır bu

⁸³ 78. dipnota bk.

- 2 Buyurdu ikimiz bir nûrdan maḥlûkuz diyü Aḥmed
Gözün aç baḥr- [ı] ḥikmetde ne sırr-ı kibriyâdır bu
- 3 Nübüvvet baḥriniñ ser- ḥânedânı şâh velâyettir
Süvârı düldülüñ kim zülfikâr-ı lâ-fetâdır bu
- 4 Kâmû kapularıñ miftaḥıdır kim pençe-i şîri
Medinetü'l 'ilm bâbı 'Alî şaḥib-ı livâdır bu ⁸⁴
- 5 Şeri'atle tarîkat hem ḥaḳîkat ma'rifet künci
Îmâmu'l müttakîn [ü] sûre-i sırr-ı heltâdır(?) bu
- 6 Nübüvvet taḥtına Bendî 'Âlîdir vâris-i muṭlâk
Dertliler derdine dermân 'Alî cûy -i suḥâdır bu

[Nakaratlı Çapraz Kafiye Şarkı]

-1-

mefâ 'îlün mefâ 'îlün fe 'ûlün

- 1 Ḥânedân-ı Muştafaññ kûluyam
Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz
Anlarıñ pâyı altında yoluyam
Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger- sûz
- 2 Nâr-ı muḥabbete kim düşeli ben
Bu nârile yand [ı] kül oldu bu ten
Ḥabîbâ ḥâlimi bilmez misiñ sen
Ben âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

⁸⁴ “Ben ilmin şehriyim ve Ali onun kapısıdır.” Sahih-iTirmizi, Kitab el-Menakıb, C.V, s. 637, hadis Nu. 37/23 (Ekler: 1)

3 Benim senden girü yok yâr-ı kârım
 Dem-â-dem artmadadır âh u zârım
 Raḥim it kalmadı şabr u qarârım
 Ben âh nidem ki vâh nidem ciger-sûz

4 Dîl-i virânemi gel eyle ‘abâd
 Serim aldı çeri gam eyle imdâd
 Efendim dâd ki benden işde feryâd
 Ben âh n’idem ki vâh n’idem ciger-sûz

5 Siyah zülfi telinde kayd- bendim
 Muḥabbeti derûnde buldı kendim
 Şefâ ‘atnî umar Bendî efendim
 Ya âh n’idem ki vâh n’idem ciger-sûz

-9-

MERSİYE-İ ŞÂH HÜSEYİN DEŞT KERBELÂ

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Muḥarrem girdi gine mâteme düşdi âşıkân
 Dutdı mülk-i cismi zâr u nâle vü âh u figân
 2 Şepîri şebpîri dü-gûş-ı vâri ‘arşı zâlimler
 Ḥasan tesnim Ḥüseyn leb-teşne dökdi ḥâkekân

7 b

3 İki dâne nesl-i pâki böyle şehîd itdiler
 Kerbelâ dâdında susuz el amâni el amân
 4 Naḳd-ı Murteza vü Zehrâ nûr-ı çeşm-i Mustafa
 Şehîd itdi ‘Al ü evlâd-ı Ḥüseyn ‘aşkıyân
 5 Dutmadı kâfir münâfıklar Muḥammed ḥürmetin
 Ümmetiz biz Muştafaya diyü söylerler yalan

- 6 Şâh-ı Kerbelânî ey dil ehl-i beytiñ hürmeti
Karalar giy mâtemin dut Bendî âh it her zamân

-10-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Şöyle bil kim kurretü’l ‘ayn [1]⁸⁵ resûlullah Hüseyn
Ciger-gûşe-i Zehrâ naqd-ı Esedullah Hüseyn
- 2 Didi bunlar çün Ebû’l- Kâsım Muḥammed Muṣṭafa
Gûşvâr-ı ‘arşdır Ḥasan ile vallah Hüseyn
- 3 Hil‘at-ı zümrüdî-fâm-ı giydi hikmetden Hüseyn
Kerbelâda lâ’l ü gûng oldu şehîdullah Hüseyn
- 4 Çünkü bunlardır Hudânîñ baḥr- [i] hikmet gevheri
Nûr-i çeşmidir Ḥasan mazlûm Ḥabîbullah Hüseyn
- 5 La‘net olsun bir gönüldeki ola kaşd-ı Hüseyn
Hem ola yevm yûmi cum‘a hem muḥarrem mâh Hüseyn
- 6 Medînede virmedi rahat yezîd la‘net aña
İhtiyârsız çekdi çün kim Kerbelâya râḥ Hüseyn
- 7 Kerbelâ baḥr-i belâdır düşdi ehl-i beyt kamu
Kaldı gird-âbı belâda elvedâ âh şâh Hüseyn
- 8 Bu kadar evlâd u aşḥâb yâr-ı vefâdârı ile
Nessâr itdi naqd-i cânı fisebîllillah Hüseyn

⁸⁵ 78. dipnota bk.

- 9 Ol münâfıklar Fırâtdan bir içim su vermedi
İçd [i] şerbet-i şehâdet Hasbeten lillah Hüseyin
- 10 Kim ki vermedi Fırâtdan su hezâr la‘net ona
Kerbelâda kaldı susuz ehl-i beyt eyvâh Hüseyin
- 11 Yüz yigirmi dört biñ nebî çekmedi seniñ çekdiğin
Kimse bilmez çekdiğin bilür hamân Allah Hüseyin
- 12 Behiştten ihrâc olup giryân figân eyledi çok
Kan döküp cân vermedi Âdem safiyullah Hüseyin
- 13 Çok cefâ [vü] cevır çeküp Şabr u tahammül eyledi
Olmadı baḥr-i belâya ğark Nebîyullah Hüseyin
- 14 La‘net ol Şimrî Yezîdiñ âline evlâdına
Görmedi gördüğüni Nemrûddan Halilullah Hüseyin
- 15 Dîde kan dökmez mi bunda yâ ciger olmaz mı sûz
Çekdi mi çekdiğini Fir‘avndan Kelimullah Hüseyin
- 16 Ya‘kûb u Yûsuf ü Eyyûb gibi mi bak çekdiği
Dîde kan dök sîne çâk it mâtem her-gâh Hüseyin
- 8 a 17 Ağladı insile cinn hem ‘arş u kürsi cümle melek
Hâke kanı düşünce lerze itdi cihân âh Hüseyin
- 18 Bendîniñ iki göziñden dökülen ḥûn- ı ciger
Âh meded Kerbelâya kan dökdi bî-günâh Hüseyin

[Muhammes-i Müzdevic]

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ser-nigûn olasin tâsen ey çarḥ-ı zâlim bî-vefâ
Zübde-i nesl-i Resûlî derde itdin mübtelâ
Pây-mâl oldu risâlet ḥânedânı el-vedâ‘
Teşne-leb oldu şehîd Hüseyin ibnü‘l- Murteżâ
Bu ciḥâd-ı Kerbelâdır Kerbelâdır Kerbelâ

- 2 Vâdî-i deşti belâda bunca yârı ehl-i dîn
Dü-ciḥânı dûrkâb itdi belâ pâ-y-ı Hüseyin
İçdi şerbet-i şehâdet anda ehl-i ḥâbirin
Fazılîn [u] ‘âlimîn [u] mazlûmîn [u] kâ‘ilin
Bî-günâh baḥr-i belâda oldılar hep şühedâ

- 3 Eylesin anda akan kanlar dîdeden cûy-bâr
Karalar giy mâtem-i Hüseyin ile kıl âh u zâr
‘Arş u kürsi giryân ider semâ zemîn hep kûhşâr
Vahş tuyûr melek beşerde kalmadı şabr u qarâr
Kerbelâ batn-ı belâda vâ‘ka oldu bu kazâ

- 4 Gonca-ı Zehrâ Ḥasan kurretü‘l-’ayn- ı⁸⁶ Resûl
Eyledi çün Kerbelâya ğam-ı ‘ummâne duḥûl
Ehl-i beyt kaldı bî-kes hep teşne-leb mest ü melûl
Şehîdâlar ‘alemîn çekdi Hüseyin urup ṭabûl
Nâr-ı mâtem yakdı cismim âh bu dem başdan başa

⁸⁶ 78. dipnota bk.

- 5 Hûn-i düşünce Hüseyniñ ‘arza lerze itd [i] ciḥân
 Ehl-i beyt âgâz idüb dirlerdi kim âh el amân
 Bendî yâ senden **nice** teskîn olur zâr u figân
 Dök dü-çeşmim gel bu demde hele kana kana kan
 Bu ateş- bâr-ı belâdır Kerbelâdır Kerbelâ

Diger Mersiye

[Müseddes-Mütekerrir]

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Kerbelâdan erdi nice gûşeye bu nâr meded
 Dâğ-ı sînem üstüne durdu bu yer dâğ daḥi med
 Hûn-feşân oldu sirişkim rûz u şeb âhı meded
 Şehîd oldu bunca ḥânedân- [1] nübüvvet ‘Alî- ced
8 b Kurretü’l ‘ayn-ı ⁸⁷ Ebû’l- Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
 Mâtem-i Hüseyn ile nârım fuzûn sönmez ebed
- 2 İzdirâb-ı bu kâzâ mîrim ki diger gûn-durur
 Mâtem-i Hüseyn ile kim ‘arş u kürsi maḥzûn-durur
 Teşne-leb hep ehl-i beyt nârıyla ciger-birûn-durur
 ‘Âşıkıñ sînesi dâğlı dîdesi pür-ḥûn durur
 Kurretü’l ‘ayn-ı ⁸⁸ Ebû’l-Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
 Mâtem-i Hüseyn ile nârım fuzûn sönmez ebed
- 3 Yetmiş iki yâradan âh yere kan dökdi Hüseyn
 İşde o dem çâk çâk oldu hamân rûy-ı zemîn
 Tâ o günden berü ins ü cinne düşdi âh enîn
 Buna ‘âşıklar ciger-sûz olmasın yâ neylesin

⁸⁷ 78. dipnota bk.

⁸⁸ 78. dipnota bk.

Kurretü'l 'ayn-ı ⁸⁹ Ebû'l- Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
Mâtem-i Hüseyin ile nârım fuzûn sönmez ebed

- 4 Hûnı düşünce Hüseyiniñ kim bu ḥâk üzre hamân
Lerze idüb tâḳ-ı felekler eyledi âh u figân
Kaldı ateşân nâr-ı ciger birle bunca şehîdân
Hüseyin mazlûm içün âh el amân u el amân
Kurretü'l 'ayn-ı ⁹⁰ Ebû'l- Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
Mâtem-i Hüseyin ile nârım fuzûn sönmez ebed

- 5 Cigeriñ ḥûnun süzer müjgân-ı çeşmimden bu gam
Zâr idüb çâk it giryân mâh-ı muḥarremdir bu dem
Bendîyi itdi helâk bu nâr-ı mâtem derd elem
Ya imâmu'l mü'minin zaḥm-ı ciger olur mı em
Kurretü'l 'ayn-ı ⁹¹ Ebû'l- Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
Mâtem-i Hüseyin ile nârım fuzûn sönmez ebed

-11-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün fe 'ülün

- 1 Afitâb-ı dü-cihândır Muṣṭafa
Anıñ her sırrına maḥrem Murteza

2 Muḥammed şaḥib-i gencine-i Hâk
Hem oldur añlarisen nûr-i Hudâ

3 Ara bul kendi kalbiñde bu nûr
Olasın ḥalk-ı 'âlem içre a'lâ

⁸⁹ 78. dipnota bk.

⁹⁰ 78. dipnota bk.

⁹¹ 78. dipnota bk.

- 4 a 4 Bu nûr-i Hakkâ gir sen ‘âşık isen
Yolun bulmak ilâzım evvelâ tâ
- 5 Bulub o râhâ sen gitmek diler sen
O yolda çok-durur hoş tabur illâ
- 6 Cebrâildir bu râhıñ rehberi bil
İlâzım bir de bir burâk saña hâ
- 7 Menziliñde Cebrâil olsa
Burâk-ı ‘aşkı süvâr eyle sezâ
- 8 Evvel- [i] demde kâdem kudsâ kendiñ
Müşerref ol didâr evliyâlarla
- 9 Âdem-i sâfiyden nûrî niyâz it
Gâh gel andan girü Nûh-i neciyâ
- 10 Halilullah ki cedd-i enbiyâdır
Tavâf it ⁹² mescid Akşâ
- 11 Hamân o sırrı sor Musa kelimden
Göründü Tûrda aña nûr tecellâ
- 12 İcâzet al Hakkıñ mürsellerinden
Niyâz ile yeriş dem-i Mesîhâ

⁹² Bu kelime okunamamıştır.

13 Nedir bil rûh-i udsî sırr-ı Meryem

Yürü feh m it nedir n r-i m cell 

14 H b b etmiş meger ol seyr-i Yezd n

Anı  mek nıdır hem ‘ar -ı ‘al 

15 Yüz yigirmi dört bi  neb ni  menzili

G   l ‘ar ın içinde i de tenh 

16 Bu ‘ar da kim bulan erdi mur da

Mu ammeddir ki bu n r-i sırr-ı Mevl 

17 Nice bu r h da r h-g z r s ‘iller

Kimi mah rum kimi v   l-ı b n 

18 Bu yolda Bend  h k  eylersen eger

N -mah remdir sa a n r-i h veyd 

[ apraz Kafieli  arkı]

-2-

mef  ‘ l n mef  ‘ l n fe ‘ l n

1 Behey z hid ne ararsı  cih nda

H k kat ehli  [in] sırr-ı ni  n n

Varan gördü duyan durdu d v nda

H k      d    n   bil mek n n

2 Bu ad  na ko anlar hep yeri di

Yolda Askeri ‘u      karı dı

Bu bir tenh  güzel alı  veri di

Ne k r koyduk ne ki sorduk ziy n n

3 Aramakla bunu  yolu bulunmaz

Bu r h da sadece r hv n olunmaz

4 b Kamer doğmağile şems dolunmaz
Hâli müşkil olur kardaş yapanın

4 Kulak dutan anda sonı nidâyâ
Süvârı oldu ol kim ki yaya
Bu yolda bes didiñ Bendî gedâyâ
Komuş ya bi'l -Hak râhında başı cânın

-12-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

1 Fehm itdiñ ise rûmûzi dilâ
Pirin himmet Hâkdan 'inâyet ola

2 Perde-i zûlmetde kalsa afitâb
Kamer anıñ gibi verir mi ziyâ

3 Mihr ile kameri eyle ferâsasa
Kangı burca menzîl 'agdı süreyyâ

4 Bir hûrşîd ki doğdı burcu zühalden

⁹³ hükmüne dek şu'le salar tâ

5 Sâbit-i seyyâre hem on iki burc
Her birisi menşub bir enbiyâya

6 Ademden berüsin yek yek it hesâb
Müterrihe menşubdır habîbi Hudâ

⁹³ Bu kelime okunamamıştır.

7 Cümleliñ efḍâli resûli Ekrem
‘Arşdadır bir ismi nûr-i hüveydâ

8 Bendî ol ḥabîbiñ pâyına tûrâb
Yâr-ı ḥânedâna yerişir şifâ

-13-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Güft ider her dem zebân ḥayr ü şer sırr-ı Hudâ
Göz görür ‘aql bilür kim ḥikmetiñ çok Rabbenâ

2 Çün bu ‘azâ-ı cevârihden dil irşâd olmadıñ
İnkâr itdiñ aḥseni takvîmi nice zâhidâ

3 Ger vucûduñda seniñ bu a‘zâlar fazlıñ-durur
Ni‘metullahdır hamân ol kudretullah ‘arifâ

4 Hâme mümkün mi ide bu kudret-i Ḥaḳḳı nûvis
Çünkü destin çâkeridir ser verir her gün yola

5 Kâtl olmayınca re‘isi zebânı güft idemez
Çünkü bildiñ sende baş ver yâr yolunda Bendîya

-14-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Her ne itdimse bu ‘aşk yolunda itdim ben baña
Koyma Ḥaḳ sen ki arada beni ricâm bu saña

2 Cürmümi fehm eyleyüb giryâna düşmüşem bu dem
Kapuña geldim çâ Ğaffârü‘z- zûnûbsuñ Rabbenâ

9 a

3 Beni aḥlâkı zemîmeden hamân eyle ḥalâş
Raḥmetiñe it müḳarin kıl Raḥîmağfirlena

- 4 ‘Âlimü’s sırru’l- ħafiyyât oldığına şübhe yok
Evveli men ahiri şânîñ seniñ ve’l ħasena
- 5 Bendîniñ bu ħâl ile bilmem ‘aceb ħâli n’olur
Firħati dîdârı nârîñla bîçâre koyana

İBTİDÂ-İ ĖAZELİYYAT

Ėarfü’l Elif

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 9 b 1 ‘Aşk-ın ħâli ıztırâben dir ki bu eşk-i belâ
Cûy-ı bâr eyler dîde-i dilimizden ħâlâ
- 2 Ėam-ĥ’avârım ki bu dem ben dil-i efkârım ile
Bu kadar azâra şâyeste mi olduk müptelâ
- 3 Ėâl- [i] diger- ġûnum efendim sînede dâġ-ı elem
Mecnûn-âsâ oldu dil mekânı kûh-î Leylâ
- 4 Şi’r ile añlamaz derdimi kim yâr nâ-ħâr
Kendine ‘arz itmeli ħâli o yârîñ illâ
- 5 Çûnki üftâde olan çekdiğini kendi bilür
Âh idüb miĥnet elem çekmededir Bendî belâ

-2-

mef ‘ûlü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ûlün

- 1 Beyhûde mi ider şeydâ ġüle zâr-ı nidâyâ
Pervâneniñ ‘aşkı bilürem şeydâdan evlâ
- 2 Perini açup şem’e yanar hic ġüzâf itmez
Şem’iñ ziyâsın çeşmi görür nûr-ı mücellâ

3 Bâğında lebiñ çeşmi ne görmüş güle karşı
Her şeb şubha dek zâr ider âgâz ile aya

4 ‘Aşk ehline laf eyleme hiç derd [i] nihândır
Anda da miñnetle ne olur kılssa nevâ tâ

5 Bir katre ise ‘aşkı anıñ baır-i muhît bil
‘Alem-i ara da gözüñ aç Bendî-i dâna

- 3-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Aşkile eşk-i sirişkim cûşa gelse illâ
Teşneler Hızır gibi nûşına anıñ taleb ola
- 2 Küfr-i zülfi yeñiden ruḥ üstüne çekdi bir şâf
Mihir vechine niḳâb oldı anıñ bî-hemtâ
- 3 Gözleri şahib- [i] ‘adâlet müjelerden el-amân
Gayrı ol gamze-i cadûlarıdır başa belâ
- 4 Gâhice eylese üftâdesine nîm-nigâh
Dil-i üftâdeyi o elbet virir kim neş‘âyâ

10 a

- 5 Vâşlına teşne olan dil hicrile neyler ola
Böyle gizli siteme Bendî kulu kimdir sezâ

-4-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Benim ḥâlimce ḥâme ile bir nâme buña inşâ
Güzelce şerḥ idüb bir bir idesin şöyle bir imlâ
- 2 ‘Aḳıl müderrisinden fetvâ aldım ‘aşk-ı dildâre
Ḥuḫûrî pâdişâhda kim ne söyler gayrı bu dâ‘va

- 3 Bu remzile nice ‘âşıklara kim eylemiş fendi
Hürûfla ism-i esmâsın kime iş‘âr ider canâ
- 4 Eger himmet-i pîrden hâmememe destûr irişdiyse
Benim hakkımı hak it bunda ey şâhib- [i] hükümet- hâ
- 5 Bu ‘aşkıñ şavbı içre Bendî ‘aşkıñ kâlesin ister
Harîdâr-ı ezeldir bu hakrîñ hâlini añla

-5-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Bakdıkca alur ‘aqlımı bu hüsn-i mücellâ
Yigirmi sekiz harf-ile hüsnündeki imlâ
- 2 Kim tâlîb olur ister ise ‘ilm-i ledûnni
Nezâket ile vech-i güzelde oku ihfâ
- 3 Dîdâr-ı şuhun mekteb olur bu dil-i tıfla
Tâlîbdir o kenziñ devrine ‘âlim-i eşyâ
- 4 Ey dil yürü bu mektebiñ at küncüne posdı
O dersi oku kenzi fetḥ it al dürr-i â‘lâ
- 5 Bakdıkça aña verme ‘aql sen girü ‘aql al
Beg etmeli hışset-ı şahâ Bend olmalı ammâ

-6-

müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün

- 1 Terk eyleyüb küllî varım geldim hamân şeyḥim saña
Kalmadı şabr u karârım cânım kurbân şeyḥim saña
- 2 Yandım ‘aşkı ateşiyle gözüm doldı kan yaşıla
Üftâdeyim cân baş ile etmem güman şeyḥim saña

- 3 Meded mürvet şâhım ‘Alî dilde şems ü mâhım ‘Alî
Artdı yetiş âhım ‘Alî direm amân şeyhım saña
- 4 Luṭfa irince üftâde nice dem düşer feryâda
Habîbim yok fani dünyada sırrım ‘ayân şeyhım saña
- 5 Derûnumda muḥabbeti müyesser olsa vuşlatı
Bendîniñ her dem şoḥbeti budur hamân şeyhım saña

-7-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Ârifâ dil bülbülü uçduysa gülşenden ara
Şeydâ çün kim goncaya sen anı cemenden ara

10 b

- 2 Aşıkâr şeydâlığı gerçi niḥan derdi anıñ
Gülistâna yürü sor zaḥmını dikenden ara
- 3 Kendisin derc eylesin bul menba‘ it kendisine
Sen saña sor sen seni bul sen seni senden ara
- 4 Bu meseldir taşıma ab ile dönmez âsyâb
Murg-ı diliñ uçdı çün ne fâide var benden ara
- 5 Hükmi oldum dîl ü ‘aqlıñ ger ki rûḥın Bendîyim
Bendîniñ bu ‘aşkı bendin hükm-i resenden ara

-8-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Küfr-i zülfi dilberiñ bu dile zulmet evvelâ
‘Âşıkın başına gamzesi kıyâmet- intiḥa
- 2 Hâllerin ben dem-be-dem fikr eyleyüb ḥayretdeyim
Nazmîle cemâliñi kıldım ḥikâyet añlata

- 3 Hâme-i kudret bir inşâ bağlamış gül hüsniñe
‘Âşıkı mecnûn ider baksa ferâset ile ha
- 4 Luţf- [1] Hâk hüsniñle neş‘e-yâb ider üftâdeyi
Hüsni harf-in oku şükr it bu yeter devlet saña
- 5 Vuşlata hasret karîndır hasrete ‘izzet yakın
Vaşlına hamd hicrete âh etmedir âdet Bendiya

-9-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ehl-i ‘aşk dildârına cevrin ider her dem ricâ
Ne ‘aceb seyrândır ayâ diñle gel sen ‘amucâ
- 2 Bunda gör hâli zebûnin yâre vaşfetmek ile
Best-i benddir ‘aşk ilinde her biri bir girücâ
- 3 Kimi özür ider görürseñ eski cürmünden ⁹⁴
Şû-be-Şu ser-gerde olupdur bir nażar eyle câ-be-câ
- 4 Güft ü keş zîr ü zeber hep derdi fâş etmededir
Râh-ı ‘aşkda derd elem çekmede dirler habbecâ
- 5 Nükteler eyler rûmûz ile temennâler kılub
Bendiya kapuñda çâkerdir seniñ ey şâh u şümâ

⁹⁴ Bu kelime okunamamıştır.

-10-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

1 Müşerref olduk şükür Şahib- [i] hünler merhabâ
 'Arz iderdim görmeğe çün tâc-ı serler merhabâ

2 Hâşılı bu teşrif-i luṭf-ı kademin hayr ola
 Kalmadı zerre kadar gitdi kederler merhabâ

3 Ğuşsa gamdan dil rehâdır irdi vâşlın rûzine
 Buldu ma'sûkun bu dem 'aşkı eserler merhabâ

4 Dem bu dem gayrı açılsın dil-i lâli gönlümüñ
 Bağ-ı İremden mi geliş ey gonca-terler merhabâ

11 a

5 Bunda bu Bendi haḳîrın haṭırın hoş itdiñiz
 Yolunuza kurbân olsun cân u serler merhabâ

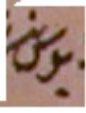
Harfü'l Bâdır

-11-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

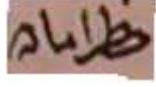
1 Faşîḥ olundı ey güzel maẓhar-ı ḥüsünüñden kitâb
 Çün ṭulû' itdi bu burci sa'id daldık afitâb

2 Altı biñ hem altı yüz bu altmış altıdır nişân

Şol yüz on dört ⁹⁵ nişanın iki çeşmi nûri âb

⁹⁵ Bu kelime okunamamıştır.

- 3 Bârgâhı aňların şadı-s-durur hem aşıkâr

⁹⁶ tasâ bilir çekdi yetmiş bin hicâb

- 4 Evveli olmuş idi bir dilberin hüsnuñde şerh
Şimdi vaşfoldı ‘ayân-ı ‘âleme fâşih cevâb

- 5 Sen bîdâr ol aç gözüñ gâfletden ey Bendîya kim
Kâlb-i zâhid gibi olma bunda da‘im mest-i h‘âb

-12-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Dil-rûbâ itdi bugün vuşlat için maşsûb cevâb
Hûn-feşân eyler sirişkim vermese maşbûb cevâb
- 2 Dilleri hayrân idüb ‘aşıkı sermest düşüren
Nârınla tûti zebândan niyâz dir hûb cevâb
- 3 Hâl bunu dil sevdi bir nevrete şavb-ı tıfl edeb
Al âl olur rûhi tâ kim ide maşcûb cevâb
- 4 Hâksâr üftâdeyim ki gayrı yokdur maşşûdım
Yeter eyvallah bu kim her vechile mergûb cevâb
- 5 Dil hazîn iken bu Bendî dâmi ‘aşkıñda aın
Dil-rûbânın maşsûbından geldi bir mektûb cevâb

⁹⁶ Bu kelime okunamamıştır.

-13-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

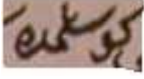
- 1 Benim çekdiklerim ahbe felek senden sitemdir hep
Görünmez asla lufın her işin 'aşıka gümdür hep
- 2 Ne dürlü saa şâdık râ sadâka ider 'âşıqlar
Derûnında olan şıdın âa minet elemdür hep
- 3 Düşüp ben 'aş-ı râ içre giderken ser-te-ser bî-od
Nice am ussalar çekdirdin ey çar dem bu demdir hep
- 4 Eger 'arif isen gör 'andelibde zâr u efgânı
Tuyûru insin ey dâa felekden kâr-ı amdır hep
- 5 Tövbən ger 'ibreten hâl-i perişân Bendîye yâ hû
Girîbânın girift itmiş felek dîdesi nemdir hep

-14-

mef 'ûlû mefâ 'ilû mefâ 'ilû fe 'ûlün

11 b

- 1 Mektebde okur gördüm o şû dersini fercât
Âazına dökdi dü dîdem nice ki ûn- âb
- 2 Faş ezbân mazmûn okur tefsîri vecin
Şerile beyân itdi bugün üsnini abâb
- 3 Dilbeste kalub 'aş-ı dîvâneler anda
Şekker suânı eyledi bu dilleri bî-tâb

- 4 Bîşnev olalı nuunı ⁹⁷ eser var

⁹⁷ Bu kelime okunamamıştır.

Şol vech-i niķâbından anıñ açıla bir bâb

- 5 Bendî nice dem bu güzelin yoluna kuldur
Her sözi anıñ teşne dili etmede seyr-âb

-15-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Derûnumda ıztırâb-ı ‘aşk u ‘illet bî-ķesâb
Hatt u hâl-i dilber ile itdim ülfet bî-ķesâb
- 2 Hicri elinden cekdigim bir ‘arz-ı hâl etsem aña
Hâk-i pâyında okunmaz celle miķnet bî-ķesâb
- 3 Dâ‘ima rû-yiñ ‘adûya meyl ider yok mu rû-yiñ
Olpe lid rû- siyah agyâra la‘net bî-ķesâb
- 4 Sen añın fikrindeki dâ‘vâyı bilseñ ey peri
Ol ‘ayn-ı pelidde var dürli fesâķat bî-ķesâb

- 5 Bendîniñ ‘ömri āhir oldı sözün gûş etmediñ
Hârice in‘am idersiñ baña nisbet bî-ķesâb

- 16-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Şâhımsın tab‘ı hâlımsın ciķân ķüsnuñe ‘âşık hep
Celâliñ çeşmi āvaz olmış imân rû-yiñde ne‘aceb
- 2 Müjen tûgi elemdir ‘âşıķa ģamzen belâ vallah
Gözüñ ‘ayne‘l yakîn câna iki kaşıñ mâh-ı receb
- 3 Bu ģisû leşkerin serden çeküp tâ zîre indirdi
O zülfi ķâm sihetâbı nigâhın itdi cebbe ceb

4 Amân gör zîr-i dest itmiş ser-â-pâ kişver-i ‘aşkı
Nice bir kayd- bend itmiş umar gözler ki çâr-ı ceb

5 Ne mümkün varanın zûlfi Bendî kim rehâsına
Ki bu burc-ı naḥsden tâ ḥalâş olmayıcak kevkeb

-17-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Dîdâr-ı yârı ilâhî ḥakîre eyle naşîb
Olmuşum rûz-ı ezelde añ cânile ḥabîb

2 Çün ki ‘uşşâk-ı ezel dendi bizim nâmımıza
İrişe bize bu râḥda ki hamân ḥûni mucîb

3 Dili şeydâm nice zâr eylesin ‘âşıkile kim
Rûz [u] şeb çağırşur üftâde olanlar yâ muḥîb

12 a

4 Rûz-ı ezelden kim anıñ cevrine râzı bu dil
Vech-i enver ismi maḥlâşı gibi ḥalkı ṭayîb

5 Râḥ-ı dilberde gel it derde taḥammül Bendî
İrişür derdiñe kim luṭf-ı Hudâ ‘ayn-ı ṭabîb

-18-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Gerçek ‘aşkın mest-i dil sanma añı mest-i şarâb
Nûş ide bî-mâr elinden dem-be-dem ḳast-ı şarâb

2 Ben sanurdum sâde dil-mest arada rûḥ bile mest
Şâḳî dâd eyle sürâḥî bir de bir desti şarâb

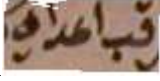
3 Zâhidi hod-bîne diñ kim bunu hic ṭan‘etmesin
Büsbütün eşyâ bu dem oldu hamân dost-ı şarâb

4 Çün ki biz mest-i ezel câm-ı mey-i mestâne yüz
Şâkî bir men bâkî bir dost bir de bir destî şarâb

5 Hele etrâfı dolaşdım böyle dil-mest ‘aşk ile
Olmasun mı ‘akıbet dil Bendî kim best-i şarâb

-19-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Gör neler itdi bize yâr olur kab â‘dâyı ⁹⁸ kelb
Almak ister dest- [i] ’âşıkdan dilberi hem-tâ-yı kelb

2 Nice kim fî‘l-i fesâdı gör zâhir oldı bu dem
Büyüdecek aîladım ‘âşık ile dâ‘vâ-yı kelb

3 Ey güzel ‘aşkı yolunda şöyle bil kim ser-te-ser
Rû-be-rû durup benimle eylesin gavgâ-yı kelb

4 Ehl-i ‘aşkın cengini görsün kim ol nice olur
Dilini dutsun o mel‘ûn yimesin her sâ-yı kelb

5 Dâ‘vâyı gördü rakîble râh-ı ‘aşkda Bendîya
Okusun ‘aşk müftüsünden götürdüm fetvâ-yı kelb

Harfü’l Tâdır

- 20-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

1 Ey nûr-ı kerem yâ ne bu resmindeki hikmet
Gösterd [i] şeref kim hüneri kısmında şefâ ‘at

⁹⁸ Bu kelime okunamamıştır.

- 2 Halk itdi Hudâ nârile bâd âb ile kim hâk
Bir katre menîdir ki o cismiñde delâlet
- 3 Sekzen ile ha dal durur ebceddeki nâmı
Meymene-i ebenmine mesminde ‘icâzet
- 4 Bu sırra nice itdi ‘aceb ‘âkıll ü kâmil
Böyledir efendim li hısmında ‘adâvet
- 5 Fehm eyleyecek râhına gör ser nice koydı
Bu Bendîyi cezbetdi o küsmendeki ‘izzet

12 b

- 21-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Dil-i ‘âşıka cefâsı güzeliñ bir devlet
Gamze-i hışm bile gör aña mürüvvet ‘izzet
- 2 Sitemi cevri görürse bu nezâketdir der
Râkibe san ki vefâ-yı zâhir eyler hikmet
- 3 Bezm-i ağıâra nagâhın yolumuz düşmüş idi
Bûs ider şûhı o mel‘ûn baña itmez ülfet
- 4 Bende dutdum güzeli eyledim ol bezme şâkî
Câmı aldıkca elinden dîle verdi neş‘at
- 5 Cefâsı mevrût itmiş kim beni hıllet mest itdi
Didiler Bendîya mest ol ki göresin ‘ibret

-22-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Düş oldı gönül ‘aşkına yâr var mı niḥâyet
Dil murgı ider bu ‘âşî çeşmün ile ülfet

- 2 Şayd itmiş añı gör ki bu şeh-bâze-i çeşmiñ
Rehâsını sor bir â cânım var mı selâmet
- 3 Çâre ne olur zûlf-i derûnda ide nâle
Rûh gül açıcak ol gine şeydâlanır elbet
- 4 Hem şem‘i dûhan özgece pervânesidir kim
Başı üzre döner yanmak için elveli sa‘at
- 5 Bekler kim açılsın iki rûhundaki güller
Feryâd idecekdir o ki bûlbüllere nisbet
- 6 Miskînin dîl-i gam nâkinin ahvâlini anlâñ
Bendî bu ne derseñ saña der böyledir âdet

-23-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey habîb-i cân-ı dil ‘arz etme hâlim ne hâcet
Rûh u cismim nefsi a‘dâdan eyle himmet ola fet
- 2 Leşker-i a‘dâ girift itdi kâmu kişverlerim
Hey meded düşmân elinde kaldı şimdi şeş-cihet
- 3 Ahı kim nâsire kaldım ben ‘adû içre heman
Hükmi â‘dâya oldu dil dûş nice ider emniyet
- 4 Dâd-ı dest ol kim efendim cân u ser oldu sebil
Çeşmim ayrılmaz râhında [n] kande idem hareket
- 5 Çün muhibb-i şâdık-ı dil ‘aşıkânım yâ habîb
Ser ü tâcı dü-cihânsın ey şahîb-i mu‘cizat
- 6 Yüce devletsin efendim dü-cihânda beğâsın

Bendîyâ luṭf eyleyüb râhında eyle merḥammet

-24-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

13 a

- 1 Velîler ‘arz idüb gider râh-ı Mevlâyâ ḥaḳıḳat
Göründi ḳudretiyle Âdem-i ihvâyâ ḥaḳıḳat
- 2 Mesîḥâ gör ki sırr-ı Meryemin naḳd- [ı] zuhûrıdır
Anuñçün didi Ḥaḳ rûḥum dem-i ‘Îsâyâ ḥaḳıḳat
- 3 Tekellüm eylemek her bir ḳula naşîb degil Ṭurda
Ne ḥikmet لَنْ تُرَانِي⁹⁹ kim didi Mûsaya ḥaḳıḳat
- 4 Kim açdı bu şeri‘atle ṭarîḳat ma‘rifet bâbıñ
Muḥammed Muşṭafadan kim ‘Âl-î ‘Âbâyâ ḥaḳıḳat
- 5 Çeḥârı yârânıñ serveridir hem şâh-ı velâyetdir
Naşîb ola mı ey dilber Bendî ednâyâ ḥaḳıḳat

Ḥarf-i Cim

-25-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Ḳande ideyim pâ-yı turâbın mi‘râc
‘Âşıḳlarıñ ol ḥâke yüzün sürmeye muḥtâc
- 2 Sanma dil-i zâr-ı bülbülü kim gonca içündür
Ḥar ile bu güller dil-i şeydâdan alur bâc
- 3 Muḥabbet-i şem‘iñle cinân leyl ü nehâr kim

⁹⁹ لَنْ تُرَانِي “Beni katiyyen göremezsın” Kur ‘an-ı Kerim, Araf Süresi, 7/143 (Ekler: 1)

Zikr eyleyen ismiñ dil-i ‘irfân nice biñ kac

- 4 Micâzi de hâkıķı de ‘âşıķlara dostsun
Sensiñ bilürem şeh-i ciḥân ‘âleme sertâc
- 5 Şefâ‘ati luṭfuñdan amân Bendî ḥakîri
Budur niyâzı ol kapudan eyleme iḥrâc

-26-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey şeh-i ṭab‘-ı ḥalim bu luṭf-ı bâbıñ baña aç
Okuyub ezber idem ḥüsni kitâbıñ baña aç
- 2 Ḥâşılı ‘ömrüm aḥir oldı seniñ râhıñdanım
Ġayre fâş olmaz âyâ gizli cevâbıñ baña aç
- 3 Demişsün işledürem müjelerim sinesine
Gel ki gör işlememiş mi o ¹⁰⁰ baña aç
- 4 Gelki bir ‘ibretile ḥüsne naẓar eyleyeyim
İşlesin cigerime vecḥ-i niķabıñ baña aç
- 5 Ansuzın kaydile ben Bend ola düşdüm zülfüne
Râzıyım var ise küllî ne ‘azâbıñ baña aç

-27-

fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün

- 1 Benüm ‘aķlımı başımdan gine aldı bir genc
Korkaram ġamzeleri kim ide āḥir baña renc

¹⁰⁰ Bu kelime okunamamıştır.

- 2 Dil-i üftâdesi olmak baña şâyeste iken
Önimi kesdi benim ol raķıb-i cennes-efrenc

13 b

- 3 Vâşlına ermeye sa'y it yürü sen ey dil kim
Rûz-ı vuşlatda küşâdınca olur o devr genc

- 4 Bir alây hercâi dildâre derüb boyun egme
Olacaksın yürü ol tıfl-ı edeb-nâki ne dilenc

- 5 Didiler bûse gedâsı Bendî şikârîñ kaçdır
Didi bilmem 'adedin deftere yazdım se-penc

-28-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Çünkü âşıkateşin ey dost etme 'aşkına renc
Gizli gizli zevbânı yeter beni âh atma se-penc

- 2 Şevhâsın dâğısınem hâlini fehmetdiñ ise
'Aşkı tecelli sebîline satarsın işpenc

- 3 Sen rûmûz ehl-i 'aceb gamzesi fettân mısın
'Âşıkıñ göñlüne âram mı virir bu çâğı genc

- 4 Bir güzide nâmıdar ehl-i hüner táb'-ı hâlim
İsmi şöhreti gibi maḥlâşıda olmuş genc

- 5 Ehl-i dil ḥâline anıñ ḥâlini ger dutma karîn
Ehl-i dil olsa bu Bendî aña olmaz mı dilenc

Harf-i Ḥadır

-29-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Zikr ü fikrimdir hemişe ism-i Rabbâni bedûḥ

Cümleniñ olsa ne olurdu vird-i zebânı bedûh

2 Hâzret-i ma‘rufuñ ince mürvetidir bu isim
Şübhesiz vâşıl ider Mevlâya insânı bedûh

3 Vefkı konsa ger ne hoşdur kim nemika üstün e
Sekiz bin altıyüz kırk ikidir ‘ünvân-ı bedûh

4 Nâil olmak isterisen himmet-i şeyh ma‘rufa
Zîr ü bâlâ nâmede yaz gör ne hoş şân-ı bedûh

5 Bendî bu esmâ-ı Hakkı yaz kalem mahfûzata
İki ‘âleme yürüdü şimdi fermânı bedûh

-30-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Rûz-i gamda hemdem-i dildir ki gülğûnî kadeh
Ey dil öldük yetişir çokdan be meftûn-ı kadeh

2 Aldanub rengi âlına sen anıñ tıflıñı
Bir sa‘at görmeden olma hicr-i mahzûn-ı kadeh

3 Hâr içinde şeydânıñ gül ile aldandığı-ves
Aldanub dîl bu fenâda oldu mecnûn-ı kadeh

4 Herkesi bir renkile aldâr bu kahbe pîre-zen
İçürür çarhın elinden derd ü elemden hûn-ı kadeh

14 a

5 Bendîniñ sormañ ki şurb-ı kadehinden hikmeti
Âb gibi nâmîya akdı yazdı mazmûn-ı kadeh

-31-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Meygedede pîr-i muğân itdi baña ihsân şûrâh
Gulğûleyle akıdır sankim âb-ı hayvân şûrâh
- 2 Şâkî –i nevreste doldurmaga geldikde ki gör
Şavt ider nâziyla ol piyâleler heman şûrâh
- 3 Gizlice meclis kurub durdum demün nûşine ben
Meclîsi zabteddi ahîr böyle dîlirân şûrâh
- 4 Bizide âhs idüb sonra gine itdi ‘aţâ
Neş‘elerle gamı sürdü şâhib-i meydân şûrâh
- 5 ‘Adl ile eyler hüküm ol şâkî destinde iken
Bendîya taht neşindir kurdu dâ‘vâyı şûrâh

Harf-i Hıdır

-32-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Râh-ı ‘aşkda câme-i şof giydi çün aqsâda şeyh
Vâkıf etmiş kendi özin subh [u] sâm orada şeyh
- 2 Yed alup şâhib-i ‘ilmden hoş küşâd etmiş tarîk
Vermededür kim yed illa dâ‘ima evlâda şeyh
- 3 Minbere çıkmaz ol ‘ârif kürside vâ‘ızda gel
Mihrâbıñ gerçek imâmıdır hamân irşâda şeyh
- 4 Bî-şekk ey dil ger hamân sen bu gürûh-i nâcidir
Himmeti pîrile irer elbet saña imdâda şeyh
- 5 El alup pîr-i Horâsandan ki kayd-ı bendîyim
Hû diyüp oldım bu dem ben guşşadan âzâde şeyh

33. Ğazel

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Gerdüş sorma hoca sırrıdır hüveyda çarḥ
Menzîli sitâre mihr ü mâha burc heftâ
- 2 Sa‘bit‘ül semâvât tabakân (buyur.....) Hâk
Sidretü‘l Müntehâya gör ne ‘azîm binâ çarḥ
- 3 Bu zemîn üzre o bir Şayedir illâ bî-sütun
Hem ferîşte maḳâmıdır kim bu mu‘allâ çarḥ
- 4 Yâ bu beyhûde mi döner başımız üzre müdâm
Şeyḥ –i levlâke¹⁰¹ irer dâmânı ki bâlâ çarḥ
- 5 Kürsi a‘zam ü ‘arş anda durur kim aşikâr
Zâhid fehm eyle hem ger âna çok sezâ çarḥ
- 6 Fâş eyle yaz berfi bârân çün ider ândan nuzûl
Dönmeşe ḳande olur yaz döne çün ola çarḥ
- 14 b 7 Çarḥı ger dönen hamân sırrına ḥayret dil ‘aḳl
Bendîya kim dönen oldur dönen ol nokṭa çarḥ

Harf-i Dal

-34-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Ârifâ bul bir sırâ var dâmen-i dildârı dud
Her zaman girmez ele yetiş hamân ol yârı dud

¹⁰¹ Levlâke "Sen olmasaydın ben kâinatı yaratmazdım" Aclûnî, Keşfü‘l –Hafâ, Kahire, II,2/32 (Ekler: 1)

- 2 Bunca demdir nârı hicrile cigersûz eyledin
Eyyâm-ı faşlı qarîn oldı kaçırma bâri dud
- 3 ‘Âşıkı miḥnetzedeler bulmadı bu eyyâmı
Râh-ı ‘aşkıda anladınsa ‘ahdeyle ikrârı dud
- 4 Kim sezâ şâyeste ise kad ider ‘aşk menzîli
Gûşına mengûş idüb dil hele bu güftârı dud
- 5 Çünkim’aşkın sırrı bu yüzden saña ey Bendîya
Derd ü elem kendi özine yâr-ı kafâdârı dud

-35-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Aşk elinden derde giriftâr oldum
Sen bilürsün ḥâlîm ilâhım meded
- 2 İstikâmetim yok bî-karâr oldum
Tâ semâya çıkar çün âhım meded
- 3 ‘Aşk u sevdâ benim kârım dâ‘ima
Buña düşdi baḥt-ı siyâhım meded
- 4 Pür- gâzabla baña cefâlar idüb
Dâğladı sinemi o mâhım meded
- 5 Çünki dili Bendîm zülfi telinde
Baña rahım etmez mi o şâhım meded

-36-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Reftâr iden ol kaşları siyâha meded
‘Aşkıyla anıñ bizde olan âha meded

- 2 Görelî anı kalmadı hiç Şabra taḥammül
İḥsânına muḥtâc dilim ol şâha meded
- 3 Dil miskîni kim kân-ı keremden kerem umdı
‘Ayıb degil ol ḥâl-i dil-i agâha meded
- 4 Luṭfın umarak eşkine eylesem efgân
Vâşıl eyyâmıdır eyleyi gör âha meded
- 5 Nokşânına bakılmaz imiş ehl-i dil-i ‘aşkın
Kusûr eyle ey Bendî yürü râha meded

-37-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 15 a
- 1 Bir güzel gördüm melek mi yañi bilmem ḥûri ced
Ġamzeler rûḥunda derbân müjeleri çekdi sed
 - 2 Görmedim emsâlini Hind u ‘Acem Ḥabeşde ben
Mışr ilinin sâni bu Yusufu mudur yâ hû meded
 - 3 Dest-i kûdretiyle bu bir ‘avn-i ilâhidir meger
Cust iden ġarbile şarkı görmemiş mislin ebed
 - 4 Ḥayrân oldu ‘aql u dil gördüm nice kim ben şûḥı
‘Aşkile nâzâr iderim yâ hamid ü yâ ehad
 - 5 Dâm-ı ‘aşkından ḥalâş-ı ġayrı yokdur Bendîniñ
Yagma itdi ‘aqlını kim bu güzel Mecnûn bu ad

-38-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Bu ma‘nâsız ḳahbezen dünyâyı neylersin zâhid
Çün faḳîr ednâ isen â'lâyı neylersin zâhid

- 2 Kevn içinde nâmurâd itd [i] felek dersin beni
Kandedir yâr dilber-i hüsnâyı neylersin zâhid
- 3 Misli yâruni bir vecḥile verdin ile
Yâr-ı varın çünki gitdi câyı neylersin zâhid
- 4 Bunca dem ben bülbül asâ goncaya zâr eylerim
'Âşıkıyım goncanıñ ben zâg'¹⁰² neylersin zâhid
- 5 Zâhiriñ dokmagına ben derdimi itmem küşâd
Derdimiñ çâresi nist o zâg' neylersin zâhid
- 6 Bendîniñ sözün dutub ders-i ledûnden almadıñ
Bilmediñ çün imlâyı inşâyı neylersin zâhid

Harf-i Ra

-39-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Ne denlü cevır idersende iki kaşına dil mecbûr
Yazar ise vaşfı ebrûlarını ḥâme çeker çok zor
- 2 Taḥammül idemez ḥâme anıñ medḥîn ide taḥrîr
Dökülür eşk-i çeşmi nâme üzre misâ-li yağmur
- 3 Dil-i 'uşşâkıde iskânın ey câna muhaqqakdır
Nice ider taḥammül etse 'aşkın bir cumhur
- 4 Degil görmek dîdârıñ nâmını bîşnev iden 'ârif
Zebân-ı lâl-ı dili nâlân ser â pâ cismidir maḥḥûr

¹⁰² Metinde "zây-ı" şeklinde yazılmıştır.

- 5 Dil-[i] 'aşkı hâli bir bir şerh iderdim şâh-ı bâbında
'Înâyet luţfîñ ile ger olursa Bendîyâ destûr

- 40-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Açılsın bâb-ı luţfîñdan görünsün şâh şecâ'atler
Ledûnnun ders kitâbından okunsun gizli âyetler
- 15 b 2 Dü- çeşmimdir giryân iden şehr-i mülküm seyrân iden
Ehl-i 'aşkı hayrân iden haqqına olan kırâ 'atler
- 3 Ben 'âşıkım rûy-i mâhım vuşlata dogrıdur râhım
Bu yolda biter mi şâhım 'adûv ile 'adâvetler
- 4 Fedâ kıldım ser ü cânım ma'lûmdur saña sulţânım
Râzıyım dökülse kanım olur baña 'inâyetler
- 5 Böyle olur şâhın ihsânı şabr idüb kılma efgânı
Bendîya erdi fermânı göründi hoş 'adâletler

- 41-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Şehâ bâbında ihsânı bu dîl-i nâ-tûvân gözler
Seniñ ol vech-i mir'âtın görenler her zamân gözler
- 2 'Înâyet luţfuñ ey cânâ güşâd oldukca 'âşıklar
Visâl eyyâmına cândan açub dü göz hamân gözler
- 3 Serin tob eyleyüb atmış 'âşıklar 'arsa gâhında
Sineler sankim â'dâya siperdir kim miyân gözler
- 4 Kurulu kaşların yâyı dili irşâda 'âşık çün
'Âşıklar nâ-mecâl elbette durmuşdur dîvân gözler

- 5 Lâyık mıdır bu denlü derd ü miḥnet Bendîya şâhım
Esîr-i zülfün olmuşdur ḥuẓûruñda amân gözler

-42-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Bizim sırrımızı zâhid miyândan dur olan añlar
Yerin meclisde 'âşıkın gine ehl-i izân añlar
- 2 Kendin etmiş ḥalka 'ayân ki olmuş evlâd- [1] şeytân
Kezzibin her sözi yalan anı 'ârif olan añlar
- 3 Ehl-i 'aşk belli sözinden kim cevâb gelmez özinden
Müdde'îlerin gözinden er olan bakmadan añlar
- 4 Behey zâhid gel 'ârif ol Ḥazret-i Ḥaḳḳa kim bul yol
Olasın 'ind-i Ḥak maḳbûl ledûnden okuyan añlar
- 5 Bendîya sen cahil misin 'âlim misin kâmil misin
Olagör 'ilmile 'âmil senide bulunan añlar

-43-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fe 'ilün

- 1 Rebî'ye mevsîmidir şeydâ dil-i zâra çeker
Gonca arayış ile 'andelibi ḥâra çeker
- 2 Kudret-i Hakka eger 'ibretile baksa kişi
Vâkıf-ı esrâr olur hem dilin efkâre çeker
- 3 Külli eşyâyı ki naḳş eylemiş dest-i ḳudret
Lisân-ı ḥâliyle inler hû diyüb na 'ra çeker
- 4 Şitâ eyyâmı gelür naḳş-ı gider eşcârın
Şûkûfe zûlme düşer her varaḳa kara çeker

16 a 5 Hâke alûde olur cümlesi Bendî emsâl

Hâkle alûde ne çâre sînede yâre çeker

-44-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

1 ‘Acebdir dil düşer dildâre çekdikce elem hoşdur

Yolunda ıztırâb u dert ider cevriile gam hoşdur

2 Dil ihtiyâr ider derd-i firâk-ı ‘aşk-ı nâr birle

Ne denlû çeksede yârın yolunda derd kim hoşdur

3 Giceler subha dek feryâd u zâr u efgân eyler kim

Sorarsan ıztırâbın ne saña ahir bu dem hoşdur

4 Ya her bir hâl ile derd- i dilin fâş eylemez nasa

Derûni nârile yansa bu gönlüm pek hurrem hoşdur

5 Hele bir söyledin Bendî dil efkârına ne söyler

Bu girdâb-ı belâda zevk iden aķdem sitem hoşdur

-45-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Bâbına el beste kılmış gör dîl-i maḥzûneler

Ser-i kûyun mesken etmiş gör ki mest [i] meftûneler

2 Kimi giymiş hil‘atı rusvâlîḡı pâ-mâl olub

Kimi dânâ kimi şeydâ her biri bir gûneler

3 Vâşf olunmaz derd-i ‘aşkı mihnet üftâdenin

Bu tariķde anda da gamla dilin mecnûneler

4 Beste besdür ankâya ankâdurur cihâd günü

Gör neler çeker hele bir kere gör yâ hû neler

- 5 Bu sebebdür kim müdâm zâr u nâ-çâr Bendînin
Gör ki dîdesinde dolmuşdır akar âb-hûneler

-46-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Ğaşsadan dil kurtulub tâ neş'eyâb olsun da gör
Şu'lesinden revnak alur feth -[i] bâb olsun da gör
- 2 Bir mesaldır söylenir zevâl ile gelür kemâl
Şem'i bahtımın rûyından ref-i nikâb olsun da gör
- 3 Çün bu ğaflet zûlmeti nefse tulû' i baht olur
Çeşm-i dil küşâd ile kişver bî-hâb olsunda gör
- 4 Hüküm-i rûh nuzûl idince dil ferah-nâk oldıçün
Nefy-i adû zîrinde anın şöyle bîtab olsun da gör
- 5 Mazhar-ı naẓmımdan ey dil ders alur kâmil olan
Si vü dü harf-ile Bendî şî'rün kitâb olsun da gör

- 47-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Nûr-i kevneynnim senin resmiñ ne hikmet kânıdır
Şerefüñdür ser ü pâ cismiñ ne hayret kânıdır
- 16 b 2 Kesmek itdi bâd u âb u hâk ü nâr u nûra ğark
Şaf be şaf zûlâle-i hısmın 'adâlet kânıdır
- 3 Şevk u luṭfıñ nûr u fazlıñ berk urunca 'âleme
Ebkem oldı dü-cihân kısmın icâzet kânıdır
- 4 Bir nice bî-dîn gümânda kaldı sırrına senin
Kalbi münkerde 'aceb nesmin fesâhat kânıdır

- 5 Bendî hayretinde kaldı bunun ‘aql u dil ü cân
Pâdişâhın lutfuna bismîn şefâ‘at kânıdır

-48-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Behey Şufi riyâda mevc-i ‘âlem-gîr ne mümkindür
Muhibb ü ‘âşıkın hâlin ide tedbîr ne mümkindür
- 2 Gürûh-i hânedânın kavli Hâkdan hiç ba‘id olmaz
Riyâzet çün bile bulmaz kendine bir yir ne mümkindür
- 3 Derûn-i sevûsiñden dem vurub halka ledûn dersin
Bu erkâna yaraşmaz böyle müdebbir ne mümkindür
- 4 Bu ‘ilmin mazharı hâric dilinden çok uzaktır çok
Eger bilse bile endûhına te‘sîr ne mümkindür
- 5 Bilen dimez bulan sormaz bu genciñ bâb-ı kayd ‘ül bend
Göremezsın açılmaz best-i ider zincir ne mümkindür

-49-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Gel ey dil âh u efgân it seni Zulmetde sansınlar
Çeküb çâk it girîbânı derd miḥnetde sansınlar
- 2 Cehâletle etmek âh vâh ehl-i hâle ne hoşdur râh
Bu nâ-çâr kûlunı ey şâh müdâm firḳatde sansınlar
- 3 Görenler luṭfuñı ihfâ yoluña cân ider a‘tâ
Sîne şâf olsak da hâlâ gine ḥaşretde sansınlar
- 4 Bu Bendî sürsün eyyâmın meftûnı olmuş ol nâmın
Teşnesidir ki bir câmın dem-i ‘işretde sansınlar

-50-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 'Ârif olan sırr-ı dil-i Hudâyı hep örter gider
Yerişür bir menzile sırâyı hep örter gider
- 2 Bu ne sırdır sevdüğüm biñde biri vâkıf degil
Zâhirin gördüğü bu ihfâyı hep örter gider
- 3 Ser ü cân fedâ idüb bu yola pes diyeni gör
Dir semâ üzre buludlar âyı hep örter gider
- 4 Gel berü 'ilm-i nücûmdan okudunsa bir iki ders
Biñ bir ism-i vefk yazar esmâyı hep örter gider
- 5 Bendîyâ bir cûş iderse ger bu 'aşkın deryâsı
Zâhir olan bu yedi deryâyı hep örter gider

17 a

- 51 -

fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün

- 1 Güzelin hâl-i siyâhın mı fülûl didiler
Leb ü şehdâb u revâhın mı mûlmûl didiler
- 2 Dü-cihân ehl-i anıñ nâmına hayrândur ezel
Sûz ider dûdi dir âhın mı silsîl didiler
- 3 Heybet-i ebrûları zûlfikâr-ı şîr-i Hudâ
Bezm-i elest 'âşık-ı râhın mı kulûl didiler
- 4 Ya hû şol 'âşık-ı abdal dil-i divânelerin
Na 'ra-ı âhı geyâhım mı gulgûl didiler
- 5 Bilemez ehl-i zâhir Bendî bu 'aşk sırrı nedir
Naẓmile hâkî kez âhın mı bûlbûl didiler

-52-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün

- 1 Seni zâhid ider irşâd bu meydânda dil 'irfânlar
Gel itme ħar gibi 'inâd nicedir gör yol erkânlar
- 2 Be münkir ğaflete yatma kendüni ehli dutma
Kâmile dânâlık satma düzüb bir iki yalanlar
- 3 Seni saña bildürürler boş yeriñi doldururlar
Ham yeriñi oldururlar bunda var ehl-i izânlar
- 4 Gör zâhidi ne ħâllidir kâmil sözünden bellidir
Bendîyâ bak ne dillidir özü yuf sözi yalanlar

-53-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Cevrime bâb-ı Ħakdan gel yüziñ gözle gelecekler
Gel Ħaĥķa dogru it da'im özüñ gözle gelecekler
- 2 Bu gündür gerçi geçer naķd-i 'ömrüñden seniñ ğâfil
Geçen güne yetilmez aç gözüñ gözle gelecekler
- 3 Nice günler nice yıllar nice aylar mürûr itdi
Ħaber gelmez birinden seb rûzuñ gözle gelecekler
- 4 Diliñ söyler sözünü gûşuñ birini duymaz ey ğâfil
Nefesiñ cânı vardır kim sözüñ gözle gelecekler
- 5 Bu bâbda Bendîya gel sen gelüb geçeni fehm eyle
Şuĥuf kitâbı ĥatm eyle cûzüñ gözle gelecekler

- 54-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Yâr dü-çeşmiñ 'izzeti dünyâyı tir tir ditretir
İki kaşuñ heybeti semâyı tir tir ditretir
- 2 Ğamze-i 'âhûların bir hışma gelse ey perü
Sanki bir 'acdâr gibi a'zâyı tir tir ditretir
- 3 Serî gûyuñda bir yol bulmuş eser on iki bâd
Zülfüne degse misâl deryâyı tir tir ditretir
- 17 b 4 Bağ-ı dîl ârâyış etmişdir güzel heft kişveri
Hük-m-i rûhın hikmeti beyzâyı tir tir ditretir
- 5 Yedi iklimden 'adûyı fetḥ idince Bendîyâ
Tîğî ḥarbiyle hamân 'adâyı tir tir ditretir

-55-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 'Âşık-ı ğamzeñ dilâ keser biçer deler geçer
Hışm idüb çeker Şalâ keser biçer deler geçer
- 2 İki kaşındır efendim zülfekâr-ı şîr-î Hâk
Müjeler sînem ḥâlâ keser biçer deler geçer
- 3 Ne 'aceb ḥâliñ ile her biri bir ḥâl kesbîder
Giysusin miḳrâsile keser biçer deler geçer
- 4 Mîre hem gedâya cellâd-ı felek vermez amân
Kâhr verir seyf-i cilâ keser biçer deler geçer
- 5 Bu dîvâna medḥ-ı şûhı dem-be-dem yazmak için
Kalemin bu Bendîyâ keser biçer deler geçer

-56-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

- 1 Şafâ beni sorma ğam-ı cihân kim baña yârdır
Şafâya düşen şeydâyı gör hâli ne zârdır
- 2 Biz şavb-i saâdetde ħayrıdar kadimiz
Kâlâsı fenânın ne zârâr bize ne kârdır
- 3 Mescîdi ararken şûfî biz meygede bulduk
Cün bu dil-i nâşâdımızıñ ħurremi vardır
- 4 Şâkî bize ebyâz ile engûri uzatma
Şufî degiliz 'âşıkânın rûyi kûbârdır
- 5 Mestâneliğimden yâ hu bu ħalka ne oldı
Zem eyler iseñ ħâlimi billahi zârardır
- 6 Mescide giden doğruca meyhâneyi sormaz
Bendî faķırın gitdiği yol heb o civârdır

-57-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Güzel ħayretiñe kılmış dil-i maĥzûnelerin var
Yesîr çün kayd bend olmuş nice meftûnelerin var
- 2 Siyah ğîsûların pür- mar¹⁰³ gibi baş gösterir ħâlâ
'Âşıkın boynuna çîn çîn teli şebbûnelerin var
- 3 Seniñ bu küfr-i zûlfüñden saçı Leylâ selâmet yok
Düşürmüş daglara 'aşkın nice mecnûnelerin var

¹⁰³ "mûr" şeklinde yazılmıştır.

- 4 Terahhüm eyle bu üftâdeye ey bî-vefâ dilber
Belâyı ‘âşkıña düşmüş seniñ meftûneleriñ var
- 5 Gice gündüz figân u zârile döker ciger hûnın
Bu Bendî çeşm ü seylance gibi ceyhûneleriñ var
- 18 a

Harfi’l Zâdır

-58-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Râh-ı Hakkâ biz â’gazı ‘andelibden almışız
Hüsn-i hattıñ hâmesin ‘irfân kâtibden almışız
- 2 Herc-i nuṭṭ u defteri endûha yazdık bu sebeb
Bâb-ı muḥabbet miftahın bir cân ḥabîbden almışız
- 3 Çün talebkârım efendim müştâkıñ dîdârına
Lezzet-i vâşlı hamân bir yâr ü muḥîbden almışız
- 4 Gör fakırı pâyımâl hem mest-i sermest ‘âşıkam
Câmı ‘aşkı deste kim Rabbü’l mucîbden almışız
- 5 Bendî kim bend olalı râha nidâ kılmaktadır
Dir bu ‘aşk sırrını kim farz u vâcibden almışız

-59-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün

- 1 Biz bu ‘aşka yâr olalı ğazel-i ḥûbân okuruz
Böyle dilefkâr olalı beste’yi her an okuruz

- 2 Evvel şabaḥı dîvânı arturarak dil-efḡânı
Baḥr-i selis koşma kanı şarkıyı¹⁰⁴ ‘ayân okuruz
- 3 Semâ‘ yile ḡalenderi murabba tahmis ezberi
Tecnîse yazdık hüneri yol ile destân okuruz
- 4 Her yolumuz dört bâbile üç yânı kırk aḥbâb ile
‘İlm-i ledûn kitâb ile ders-i gülistân okuruz
- 5 Gerçi böyle söyler vâ‘iz yüz şuḥuf fakî ferâ‘ız
İncil Zebûr Tevrâtı biz ‘aşḡıle Kur‘an okuruz
- 6 Evvel elif ile yâyı ḡaşıde-i bürde iyi
Pend-i Aṭṭar Şâhidiyi Fârisî zebân okuruz
- 7 Mesnevîyi ma‘neviyle aşre ‘izzi ile bile
Tuḥfeleri vezni ile meydâne ‘irfân okuruz
- 8 İlm-i mûsikiyle nücûm ‘ilm-i iḥfâ kimyâ ḥüküm
Ledûnnun remzîni maḥşûm mekteb-i iz‘ân okuruz
- 9 Pendî budur kim pîrleriñ cehdile menzîle irüñ
Ḳatline biz münkirleriñ tîḡ çeker fermân okuruz
- 10 Bendîya giy ‘aşḡ câmesin koyma elden pîr dâmesin
Nesîminiñ şâh nâmesin gönülde pinhân okuruz

¹⁰⁴ “şâkiyi” şeklinde yazılmıştır.

-60-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Felegiñ dest-i cevrenden bu nârım artar eksilmez
Yesîr-i zûlf-i şuhâm âh u zârım artar eksilmez
- 2 Varub pâyı türâbına temenni ile yüz sürsem
Terahhüm zerre etmez cevri-yârım artar eksilmez
- 18 b 3 Mey-i cânâneden el çekmiş olsam dehr ü dîn içre
Elesten içtiğim câmıñ hûmârım artar eksilmez
- 4 Bu 'aşkın şavbı içre kim ne hayrîdârı söyletdim
Kamûsu eylemişdir kâr zârârım artar eksilmez
- 5 Nitekim şu hâbir ıkrârile ben kayd-ı Bend oldum
Bu 'âlem içre gam benden na-çârım artar eksilmez

-61-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Vücûdum hâke yâr oldı gönül dildârdan el çekmez
Tıfılken meylini vermiş âl-ı ruhşârdan el çekmez
- 2 Hele vâşfeylesem ben bu perîşân 'aşk-ı ahvâlim
Hamân pervâne-veş şem'e yanar o yârdan el çekmez
- 3 Figân u zâr u feryâdım şehirde efsûn olmuşdur
Müdâm bülbül gibi zârî kılar gülzârdan el çekmez
- 4 'Âşıkdır lezzet-i 'aşkın ezelden câmını içmiş
Girüb 'aşkı bâzâr eyler ki o bu kârdan el çekmez
- 5 Didi ol 'aşk-ı râhdan gerü dönmem ne mümkündür
Anun-çündür ki bu Bendî çehâr envârdan el çekmez

-62-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Dostdan gelüb gönül geşt ü güzâr ettin biraz
Çün o dostuñ hasretiyle âh u zâr ettin biraz
- 2 Anladıñ mı ızırâbı endûh-ı âşk niydüğün
'Ömri fehm ettiñ mi beyhûde nisâr ettiñ biraz
- 3 Geldik uş mihmânsın anca bu ile dostdan beri
Bu fenâya öz vaţanıñdan firâr ettiñ biraz
- 4 Kim ki mihmândır ki gelmiş gitmesi elbet karîb
'Aqlın erdi bu bazarlıktan zârâr ettiñ biraz
- 5 Cigeriñ hûnin dîdeden Bendîya dök dost içün
Hasret-i dost nârıyla yanub karâr ettiñ biraz

-63-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Âhımız var şubh u şâm biz dîde nem-nâk 'aşıkız
Dâd u feryâd eyleriz kim sîne-i çâk 'âşıkız
- 2 Eşk-i cûy-i bârımızdan âh ki hûn-âbdır gelen
Derd-i hicri dost ile pâyaltına Hâk 'âşıkız
- 3 Ey tabîb bilür müseñ em tîg-ı dostun zaĥmına
Em olur mı zaĥm-ı 'aşka eyle idrâk 'âşıkız
- 4 Dost yoluna dünyâ vü 'uqbâyı verdik bir pula
Cennet ü hûri vü ğilmândan pîrî-pâk 'âşıkız

- 19 a 5 Ey efendim ben seniñ zülf-i siyâhî Bendînim
Cân u baş kıldım fedâ çün fisebîlen ‘âşıkız

-64-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Çün itdi güzel ile kerem ‘aşkıımız efrûz
Efgân idüb aram idemem ‘aşkla şeb rûz
- 2 Hûnun alır âhile cigerden iki çeşmin¹⁰⁵
Raḥmetme misin zârı duyub ğamzesi dildûz
- 3 Bilmez mi benim ḥâl-i diger gûnumı dilber
Dagladı sînem ki yeniden ‘aşkile ansûz
- 4 Bî-lütfi kerem dilber-i râ‘na bu ne ḥikmet
Cigeri kebâb eyledi ‘aşk şimdi beni sûz
- 5 Hiç âh u figân eyleme geçdi dem-i furşat
Durtmek ile girmez ele Bendî o deyrûz

Harf-i’l Sîndir

-65-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘lün

- 1 Sanbu fânide hamân ṭalîbi canân herkes
Tıfla barınca misâl-i ḥâili devrân herkes
- 2 Niceler câm u hevâ vü hevesiden nûş idüb
Mey-i zevkile hamân ḥâl-i perişân herkes
- 3 Dâlâlet mevzu‘unda kapalıdır cümle
Râh-ı Ḥaḳda bu ‘amel ile kim yayan herkes

¹⁰⁵ “çeşmim” şeklinde yazılmıştır.

- 4 Gerçi etmiş ehl-i hâl hâlvat-i zühd ü pinhân
Gâflet-i dâmdada çok kaldı yesîrân herkes
- 5 Nice var ehl-i riyâzet gözedir râh-ı vefâ
Dem-be-dem okumada ¹⁰⁶ مَنْ عَلَيْهَا فَانْ herkes
- 6 Bize Bâkı değil anca bu fenânın naķşı
¹⁰⁷ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ile hayran herkes
- 7 Zamânın baziçesi taleb-i cinânsan eger
Hakıkatın ara Bendî mecâzîyan herkes

-66-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Şûfiyâ var mı haţâ etsem rûh-i zibâyı bûs
‘Âşıkım maţlûbum anca dilber-i râ’nâyı bûs
- 2 Şûfi didi ey ‘âşık gel o küfürdür fânığ ol
Didim dön sen nice küfretmeden etdin pâyı bûs
- 3 Didi adâb-ı ricâl-i ekbere ta’zîm itdim n’olur
Didim pâyı yerde öpdük rûhî ben belâyı bûs
- 4 Didi pây menzîli zîrde ta’zîm ana zîrde gerek
Ben aḥsenü takvimi itdim o sırr-ı Mevlâyı bûs

¹⁰⁶ مَنْ عَلَيْهَا فَانْ “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.” Kur ‘an-ı Kerim, Rahman Süresi, 55/26 (Ekler: 1)

¹⁰⁷ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ “Her canlı ölümü tadacaktır.” Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/85 (Ekler:1)

- 5 Didi sen hikmet bilürsin sorma o 'ilmi baña
 19 b Didim it gel pâydan a'lâ dest-i Bendîyâyı bûs

-67-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'lün

- 1 İlâhî 'indi cebinde işim etme 'abes
 Kâtr-i hânedânından ayırma kemteri bes
- 2 Anlarıñ 'âşık-ı abdâl bir dil-i özgeleriym
 Olam âdabı anlar ile Huda saña peres
- 3 Bunlarıñ 'avn ü 'inâyet tırığı üzre hamân
 Murg-ı rûhum ide ol râhda revân kim bu kafes
- 4 Beni etse pâre pâre hâriciler dönmem
 Şehâdet tîğı ide gerdânımı Yârab mes
- 5 Şer'-i Hakkın selsebilen tırıkında Bendî
 Cûst ider çehâr diyü ma'rifeti bunda herkes

-68-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'lün

- 1 Nev-cüvâne yaraşur hâşılı râ'nâdır fes
 Güzeliñ ser-i 'azîzinde ne bâlâdır fes
- 2 İhtiyârsuz her şabah dest-i yârı bûs eyler
 Mir'at etmiş ahşen-i takvimi dânâdır fes
- 3 Âlı düştükçe o şûhun rûh-ı üstüne 'aşık
 Başña sevda düşer dalga-ı belâdır fes
- 4 Püskül ile karışık gîsûları gördüm 'aceb
 Râsı dildârda yâ hû bu dile evlâdır fes

- 5 Bunı üstâd-ı zamân şöyle şalâh etmiş kim
Güzeliñ râ'sın ağûş itdi zürâfâdır fes
- 6 Müjeler pîşân-ı ebru ile rûh zabtında
Vech-i dilberden alur ders-i 'ulâmâdır fes
- 7 Gine nev-resmile üftâdeyi bî-hûş itdi
Bendîyâ her ne disen medh'e kim sezâdır fes

Harf Şîn

-69-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'lün

- 1 Ey gönül âh idüb esrârını gel eyleme fâş
Elem-i 'aşkıle 'aşkıñ yolunda eyle savaş
- 2 Dil-i üftâde olan endûh-i gamda yesîr
Böyle tasvîri kim etmiş anı evvel nakkâş
- 3 Çâre ne dil ki düşer dâm-ı zülfüne ey şûh
Gamzeleri sîneme zaḥmı ider tîgı terâş
- 4 Nûş idenler seniñ ol 'aşk-ı cam-ı gamıñ ezel
Özi bî-hoşdur anıñ kim ne bilür 'aklı maâş
- 5 İki çeşmiñ yâ ḥabîb 'âlemi giryân itdi
Müje peykân bî-amân sanma dü-seyf iki kaş
- 20 a 6 Yâriden bunca cefâ bin 'adûlardan ḳahrı
Bendîyâ buña taḥammül nice itsin kardaş

-70-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 İki âlemde dilâ 'ilmile 'irfâna savaş
Ders-i ledûnni oku gitme yabana kardaş
- 2 Çünki geldin ki beķâdan bu fenâyâ mihmân
Ėayrı durmam giderim dersin ara bul yoldaş
- 3 Bunda geldi nice mîr ü nice şâh nice gedâ
Cümle gitti sen dahı var girü gör ana ulaş
- 4 Çünki irüñden ilinden devr alub sen geldin
Çıkmaz iylige bu yol râhı ĥânedana dolaş
- 5 Niceler bunda ķaribü'l vaķan olub kalmış
Pîre-zen ķahbe anı zîrine kılmış ferrâş
- 6 Geldigiñ illeriñ ey Bendî ĥarîķı güçdür
Yol bulamaz bırakur bunda nice ercân baş

-71-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Cûy-ı bâr oldı gine bu iki dîdemden yaş
Ėûn ile alûde gelür dâ'ima gör benden yaş
- 2 Kim ki nûş itdi seniñ 'aşķ-ı mey-i câm-ı ezelin
Dîdelerinden akar derd [ü] elem [ü] Ėamdan yaş
- 3 Bî-nâmaz telĥ-mâ ile kim cihânda telĥ hûrim
Bu sebebken nice akmaz ki 'ayn-ı Ėdemden yaş
- 4 Silsîl-i 'aşķa giriftâr kim oldı ma'lumdur
Rûz u şeb âhı ile döker bunda derd ü elemden yaş

5 Gözyaşıdır diyü ¹⁰⁸ bu bâbı Bendî

Bunda meşrûţadır anca iyi dökmeden yaş

-72-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâi'lün

1 Kurulu zîr-i pişânında bir kamândır kaş

İder 'uşşâka şalâsân tîğ-i 'uryândır kaş

2 Ğamzesiyle ğazab-ı müjelerinden sakınıñ

Ėatl ider 'âşıkı kim seyf-i fettândır kaş

3 Ėamline sîne-i üftâde tağammül idemez

Ėısn-ı eyvân-ı güzelde iki derbândır kaş

4 Vech-i Ėattından o şûĖuñ didiler dün çıkdı

'Âşıkın emrine kim tuğrâ-ı ¹⁰⁹ fermândır kaş

5 Yâzık ey dil saña oldun ki ittişâl-i Ėarîb

Dün helâk itdi bir 'âşık-ı teşne dil-i kandır kaş

6 İki'acdar gibi ser kûh-ı güzelde oturur

Leşker-i Ėîsû-yi mâriye Ėükümândır kaş

20 b 7 Müjeler şâfı çeküb 'asker-i Hindular ile
Bendîyâ 'aqlımı Ėüseyn üzre cihânı-bândır kaş

¹⁰⁸ Bu kelime okunamamıştır.

¹⁰⁹ "turrâ" şeklinde yazılmıştır.

-73-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fe 'ilün

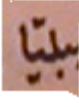
- 1 'Âşık iseñ ey gönül var semt-i cânâne dolaş
Çekme hiç derd [ü] elem [ü] gam zülf-i zişâne dolaş
- 2 İhtiyârsız miñnet ü derd çeker 'âşıklar
Şem'i dildâr-ı serin ey dil-i pervâne dolaş
- 3 Böyle sermest-i canân mey-i câm olub kıl efgân
Sırasınca yürü bir bu râh-ı sulţâne dolaş
- 4 Asitânında yalınpâ baş açık eyle niyâz
Hacılar gibi tavaf eyle mihribâne dolaş
- 5 Nice yüz biñ varanıñ âh ider üftâdeleri
Bendîya bâb-ı güzelde dolaş dîvâne dolaş

-74-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Düşdi bu endûdum içre 'aşk-ı canândan ateş
Sard [ı] bu serim meded gör şimdi her yandan ateş
- 2 Kime 'arz eyliyem âyâ bu dilefkâr nânı ben
Görmemiş bir kimse ger böyle yakar cândan ateş
- 3 Bâl acub pervâne-veş şem'e râzı dil yanmaga
Dûdı çıkmaz cigerim yakar ki nihândan ateş

- 4 İş bu nâr-ı 'aşka sözüm ki meded senden Hudâ

Teskin olmaz abla ¹¹⁰ biri dermândan ateş

- 5 Şabr idüb eyle tahammül lütfını gör Bendîyâ
Râh-ı 'aşkda müşkül anca tîğ-ı bürrândan ateş

Harf-i Şâd

-75-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Dünyâda derd ü elemden olamaz insân hâlâş
Leşker-i gam pençesinden olmaz girîbân hâlâş
- 2 Hâne-i zulmet dinilmiştir bunuñ ismine cün
Olmayınca gülmez 'âşık bu zulm u kândan hâlâş
- 3 Şeker-veş zehir verir dünyâ bu her bir dostuna
Zehri yer fehmi eyleyüb olmaz bu düşmândan hâlâş
- 4 'Ârif olan olmadı dünyâ ile bir dem biliş
Eyledi başın 'adûv-i fitne fettândan hâlâş

- 5 Aç gözüñ sen kim misâfirsîñ cihân fâni saña
Cifeden dâmân-i pâk ol Bendî meydândan hâlâş

-76-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 21 a 1 Ey dil ü cân bu cesed mülkünde it ahkâm-ı hâş
Râm ola emriñe o kişverde olan 'avâm-ı hâş

¹¹⁰ Bu kelime okunamamıştır.

- 2 Eyle a‘bâd zîr-i destînde olan iklimleri
Heft-i kişverde sürülsün ‘adlile eyyâm-ı hâş
- 3 Gâfil olma aç gözi bu pîre-zende şâh-ı rûh
Gerdişür çarh nûş idersin nîş dolusu câm-ı hâş
- 4 Hâil olma etmeden derdest girîbânıñ seniñ
İtdürür ger genc-i ğamda saña çok arâm-ı hâş
- 5 Şimdi gel hâliñe sen lâyıķ nâ-lâyık dime kim
Silsili ‘aşk-ı gerdâne talk Bendî pâyda dâm-ı hâş

-77-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey gönül şimdi haber ver ne bu dâ‘vâ-ı hûlâş
Âh u feryâd figânından cihân olsun halâş
- 2 ‘Âşık isen goncaya şeydâ gibi âgâz nedir
Şem‘i dildârıña var pervâne-veş yan aña hâş
- 3 ‘Ömr-i rûziñ serini gör kesemdedir çarh-ı dûn
Hızır illâ aramaz destindedir cevri makâş
- 4 Emr-i Hakkâ tabî ‘dir etmez aram ol bir sa‘at
Ne meşakkat dolabıdır çarh dileriken rakķâş
- 5 Der iseñ ehl-i beķâyım derdi râhı şaşurur
Bendîyâ bu ger düşürdüğün olur kûbâru pas

-78-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Yâver olur ‘âşıkınıñ her dâdına Feyyâz
Halk eyler anıñ bir sebep imdâdına Feyyâz

- 2 Taḥammül iden derd ü gama erd [i] murâda
Şabretmeze gûş vermedi feryâdına Feyyâz
- 3 Hikmet ne ararsın dil-i ‘irfân ola gör sen
Sebeb mi sorar ‘âlemi bünyâdına Feyyâz
- 4 Gel âdemî ol âdemi ile kıldı dil irşâd
Eşyâyı yarattı kûlun irşâdına Feyyâz
- 5 Çehar oldu unsur kim hemî bu eşyâda Zâhir
Bu ḥâkile nâr âb ‘ârife vir bâdına Feyyâz
- 6 Sebeb bu imiş sırr-ı Hudâ eşyâda Bendî
Sır kenzini keşf eyledi üstâdına feyyâz

Harf Dad Halâs Harf Tıdır

-79-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ta‘lim itsin mekteb-i ‘irfânede maḥbûb-ı ḥaṭṭ
İki ‘âlemde mubîndir aña menşûb-ı ḥaṭṭ
- 21 b 2 Ḥatem‘ül ḥaṭṭ vechidir ‘ibretle ‘ârif kılınazar
Cehîlin kârın ider her demde ger maḡlûb-ı ḥaṭṭ
- 3 Şerm idüb güller kızarır zâr elinden şeydânın
Şerm-i rûyın kim siyah itdiği gör maḥcûb-ı ḥaṭṭ
- 4 Sırrı seyr ehline söyler ehl-i ḥayâdır ehl-i edeb
Ḥâşılı her bir mahalli menzile mergûb-ı ḥaṭṭ

- 5 Bendî budur dünyâda maqbûle sâzı ‘ârifiñ
Mir‘atı dil pâsını sildi bu dem bu şavb-ı haṭṭ

Harf-i Ğayındır

-80-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Zaḥm-ı sînem üstüne urdu bu ‘aşkın nâr-ı dağ
Şimdi dilde buldı şöhret gam u feryâd zâr-ı dağ
- 2 Ehl-i ‘aşkın şabrı müftahı ferşdir şübhesiz
Nice eyler kim taḥammül cismi her civârı dağ
- 3 Nâ-ḥesâb zaḥm çeker ol tîğ-ı güzelden müdâm
Şimdi urmakda hamân dağ üzre bî-ḳarârı dağ
- 4 Vâcibe-i lâzıma şûḥ ‘âşıḳa rahmıñ seniñ
Yetişür ey bî-vefâ yakdı dil-i nâ-çârı dağ
- 5 Dağ-ı miḥnet derd elemdir vaşlı dildâre ḳarîn
Bendîyâ of deme çek kim işde budur yârı dağ

-81-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ḳatl âşıḳ-cün öper her demde dest-i yârı tîğ
Müjeler tîr-i Ḥorâsan gamze-i mekkârı tîğ
- 2 Tîğı vehminden vücûd-ı ‘âşıḳa lerze düşer
‘Aceb urmaz mıki bir de ḳahrile ağıyârı tîğ
- 3 Kûh-ı Ḳaf olsa dayanmaz şa‘şâ –i ḥarbine
Pâre pâre ider sanasıñ çarḥ-ı cefâkârı tîğ

4 ‘Âşıkadır kaçd [1] anıñ hiç korkusın çarḥ ile Kaf
Râh-ı ‘aşkıda kim ider üftâdeyi nisâr-ı tîğ

5 Bendîyâ ser çekme kim bu dest-i tîğdan yok ḥalâş
‘Âlemiñ ma‘lûmudur ‘aşkı ider ḥûnḥâr-ı tîğ

-82-

mefâ ‘ilün fei ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilün

1 Felek dâğ-ı derûnum üzre çekdi bir taze dâğ
Anıñ-çün cûşe gelüb eşk-i bârım itdi ferağ

2 Nigâhımdan benim arâm-ı göñlüm n’eylediñ n’etdiñ
Dil-i ümîdimi ilâhî çarḥ-ı dûn kıldı ırâğ

3 Sipâs u ḥamd idem ben gevheri nâ-yâbına ilkin
Anı itdiñ nigâh-ı dîde-i ḥûn efşâne yaşâğ

22 a 4 Bu firḳatle hamân dü-çâk idem sîne-i bîkîni
İtdi hicrile beni derd [ü] belâ taḥtı ayâğ

5 Nice ehli ne çeker sözimi teskîn ideyim
Miḥnetiñ gencine itdi bu derd-i Bendîyi bâğ

-83-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Eyyâmı yaz oldu çünküm ‘arz ider cân bâğçe bâğ
Seyrine ‘azm etmededir bunca cenân-ı bâğçe bâğ

2 Kudret-i Ḥakdan arâyîş kemḥâ giymiş rûyı ‘arz
Dîbâ-ı beheyşt çeker eşcâr şukûfân-ı bâğçe bâğ

3 Murgîler cümle dilîr oldu cemen zâr etmege
Nice etmez yâ teferrüc ehl-i ‘irfân-ı bâğçe bâğ

- 4 Bunca aḥbâb-ı suḥen gûy‘i ile maḥbûb-ı yâr-ı gâr
Bâd-ı seḥer her bir göñülde acdı dehân-ı bâğçe bâğ
- 5 Güfte düşdi murğ-ı diller murğ-ı zârıyla bile
Bu seḥer velvele-gûş eyledi gülşân-ı bâğçe bâğ
- 6 Şebnemin cevrin unudub şermile kızardı gül
Gûşına irince kim bu zâr u efgân-ı bâğçe bâğ
- 7 Geçmeden faşl-ı baḥar Bendî cemenden mi gelür
Ḥarâb ider kim eserse bâd-ı hazân-ı bâğçe bâğ

Ḥarf-i Fedir

-84-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘lün

- 1 Dilberiñ rûḥûnda gör ḥâl-i siyâhlar şâf şâf
Nice ‘uşşâkıñ serinde dudâhlar şâf şâf
- 2 Rûy-i kişver-i Ḥabeş gerdân-ı ıklım-i siyâh
Sanki kurmuşdur ṭâbûr zengi sipâhlar şâf şâf
- 3 Dil-i ‘âşık olmasın leşkeri ḥâliñde yesîr
Anları bu çeşm-i fettânıñ nigâhlar şâf şâf
- 4 Kişveri kişt ilini görüb bize verdi ḥaber
Ḥüsnini seyreyleyen dervîş seyyâhlar şâf şâf
- 5 Bendîyâ Hindi ‘Acem Özpek Yemen Fasdan berü
Ḥükmi-i ḥüsnüne muṭî’ oldu o şâhlar şâf şâf

-85-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Hüsüne hûrşîd degil kim ki didi dilber hilâf
Rûy-i şû'lenden seniñ 'âciz kamer lâzım mı lâf
- 2 Dest-i kudretten ayâ hûr-i şıfât naqşıñ seniñ
Kaldı hayretde kamu üftâde bile ehl-i a'râf
- 3 Seri sîneñ bir 'azîm balâdurur râ-sı 'âşıkâ
Gamze 'acdâr gîsûlar mâr baña seriñ kûh-ı Kâf
- 22 b 4 Kâfa ne çıkar ki bilmez 'ilm-i tılsımdan eser
Vefk-ı hüsnîñ 'ilm ü 'irfân kim okur sûre-i kâf
- 5 Bendî geç bî-gânelikden sırr-ı hüsne vâkıf ol
Sende gel oku ma'ârif dersin it bâbı şikâf

Harf Kaf

-86-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Ey kişi bu dehr içinde ferde yarârıñ mı yok
Lâl ü gevher hûb içinde dil harîdârıñ¹¹¹ mı yok
- 2 Sa'y idüb bu aşkile sür şavbıñ eyyâmına ir
Sâzı virâneni âbâdına mi'mârıñ mı yok
- 3 Gafil olma aç gözün bas râh-ı Hakkâ gel kadem
Râhrevânıña 'aceb bir pâ-yı yarârıñ mı yok

¹¹¹ “harîdârıñ” şeklinde yazılmıştır.

- 4 Şân-ı İskender gibi bes teşne –i âb-ı hayât
Sâkı elinden kanmaga bir tas-ı devras mı yok
- 5 On iki burc üstün e cevân ider çarḥ-ı felek
Ger düşer Leyl ü nehâr sâbit ü seyyârîñ mı yok
- 6 Gelki şâhib ‘ibretiñ öz ḥâline bir diḳḳat it
O mücellâ mir‘ata bak sırr-ı dîdârîñ mı yok
- 7 Yok mudur zerre müje şânıñda seniñ Bendîyâ
Meclîs-i ‘irfânda yâ hû câm-ı tekrârîñ mı yok

- 87-

mef ‘ülû mefâ ‘ilû mefâ ‘ilû fe ‘ülün

- 1 Luṭfeyle efendim dil-i virâneme bir bak
Yoluñda iken ḥâl-i perüşânıma bir bak
- 2 Tebessüm eyle geçme şâhım kendi kûlundur
‘Aşkıñla müdâm dîde-i giryânıma bir bak
- 3 Derdiñle hamân bunca zamân kılmadayım zâr
Gûş it hele gel âhile efgânıma bir bak
- 4 Zülfüñde yesîr etme beni şânına düşmez
‘Înâyet idüb irâde-i fermânıma bir bak
- 5 Levḥ-i dile evvel yazılan ismi duyanlar
Bendî gibi sermest dil-i mestânıma bir bak

-88-

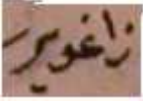
fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Âşıka özge muḥabbetdir şehâ gavgâ-yı ‘aşḳ
‘Aḳlı ermezdir zâhid nedir ‘aceb sevdâ-yı ‘aşḳ

- 2 Dört kitâbın mazharı hem dört bâbın miftahıdır
Yüz şuhuf fakh u ferâ'ız eyledi ma'nâ-yı 'aşk
- 3 'Arşda evvel yazılan ism-i Hudâ ile bile
Gönlümüz levhinde bağlandı bizim imlâ-yı 'aşk

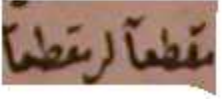
23 a

- 4 Müftüler fetvâsına hâkemler anın hükmüne
Kâdir olmaz ki sorulsın dünyâda da'vâ-yı 'aşk

- 5 Zırh giy şemşîre ¹¹² esbîne hem ol suvâr
Bendîyâ kurdu serinde ceng-i Kerbelâ-yı 'aşk

-89-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Cemâlin şevkine dil mübtelâlar mübtelâlar çok
Rûy âbından 'inâyet intihâlar intihâlar yok
- 2 Göre bende za'ımlar sende emler hem keremler dürli merhemler
Atar ebrû peykân çeküb şalâlar esşalâlar ok
- 3 Bilürem pür cefâdır bî-vefâdır nâ-ıhayâdır ol
 ¹¹³ sok
- 4 Vezinledur gibi sözünle aç gözüni gör özi
Nevâziş gonca gülden râyîhalar râyîhalar kok

¹¹² Bu kelime okunamamıştır.

¹¹³ Bu kelime okunamamıştır.

- 5 Bu mir'atıñ celâliñdir 'ilâlidir Şafâlerdir
Yemez Bendî â dilber velvelâlar velvelâlar tok

- 90-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Bir güzel gördüm bugün beni sîm gibi gerdânı ak
Dikkât ile eyledim nazar anıñ her yanı ak
- 2 Bir iki kaç ehl-i hevâlar dest-i dâmânın dutub
Gördüm ol pâkize dilber rûy açık pîşânı ak
- 3 Çok tezarrular idüb yapıd fesâdlar hâtrın
Açıvirdi anlara şehâde ol pîşânı ak
- 4 Meyle meclîs oldılar gel sen uzakdan seyre bak
Dilber ahmer nûş ider anlar içre peymânı ak
- 5 Zâhir oldu bunlarıñ fi'li fesâdı mey ile
Başladılar gör taşarruf etmege oğlanı ak
- 6 Bendîyâ sevme zamânenin gulâm-ı kâhbesin
Kevni duymaz gir ile aldanma o şeytânı ak

-91-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Yaz gününde bağçe içre hâlice kalsa yatak
Sevdüğüm dilber yanıma gelmeye bulsa satâk
- 2 'Azm idüb bağçede reftâr eylese göz süzerek
Ben anıñ geldiğini duysamda kalksam darpadak

- 3 Ben elimle câme-i gülğûnini soysam anıñ
Sarılub ince beliñ üstüne düşeyim şarpadak
- 4 Sîne bir sîne olub rûhın nevâziş eylesem
Bûsesin alur iken ben şöyle puş puş dise dudak
- 5 Der-âğuş etmişken anıñ mûmiyânın Bendîyâ
Ansuzın gelse birisi dise maḥbûbi bırak

-92-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 23 b 1 Zâhidâ gel aç göziñi olma bu râhdan ırak
Bu ṭarîḳ üzre gidenler old [ı] heb ḳarîn-ı ḥaḳ
- 2 Çıkma bu ḳatreden aşla râh-ı 'irfâne yürü
Almaga sa'y it yürü sen 'ilm-i ledûndan sibâḳ
- 3 Göçünü kaldırdı herkes kim gider yâr yoluna
Sen nice ayrıldıñ ḳatreden bunda itdiñ oturak
- 4 Var yürü 'aşḳ kevrânın bul aña hem-pâ yâr-ı ol
Yalnız kimse bu yola gidemedi hiç bir ayak
- 5 Bendî açmış ber ü bâlin 'aşḳıle uçub gider
Ârâm eyler mi bu yerde menzîl-i yârdır durak

Harf-i Kâfdır

-93-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Bir temâşâ yazalım vâşfına dilber diyerek
Okudu vâşfı kim herkes dilde ezber diyerek
- 2 Çün seniñ vâşfıñı yazmaga kalem nâcizdir
Cihân üftâdesidir ḥüsn-i münevver diyerek

- 3 Seniñ ‘aşk-ı ezeliñ tıfl-ı dilim eyledi mest
Şâkî meyi sun bize sen bâde-i gülder diyerek
- 4 Gördüm ‘âşıkları heb meygede mekân etmiş
Nûş iderler meyi anlar şîr ü sükker diyerek
- 5 Bendî bu zincir-i ‘aşkı çekene ‘aşk olsun
Baş açık seyyâh olur ‘aşkda serâser diyerek

-94-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey güzel cevriye kaddim pîç idüb yâ eylediñ
Nâz idüb ‘aqlım hamân bir fendile zây eylediñ
- 2 Pâyımâl etdiñ beni bu kevn içinde ey güzel
Müjgânîñ tîrin nice sîneme hay hay eylediñ
- 3 Kande ‘ahdîndır iden kim sev beni ben yârınım
Sevdüğün-çün mi beni halka rüsvây eylediñ
- 4 Gamla mihnet kevrânîñ dengini bağlatdın baña
Mâdeletle kûh-i Kâfî dengime tây eylediñ
- 5 ‘Aşkına meftûn olalı gülmedi Bendî kûluñ
Genc-i miḥnetde müdâm-ı postumu cây eylediñ

-95-

müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün

- 1 Zâr iderim ‘aşkın [i] le yâ meded yâ dost diyerek
Leyl ü nehâr şevkûnile yâ meded yâ dost diyerek

- 2 Çünkü saña şâhım didim dilde serpenahım didim
Mihr-i cemâl mâhım didim yâ meded yâ dost diyerek
- 3 Şehâ canânımsın benim ‘aşkıñile yandı cânım
Dîdelerden akar kanım yâ meded yâ dost diyerek
- 4 Çekdiğim ‘aşk u belâdır yoluñda cân baş fedâdır
Kapuñda dilber gedâdır yâ meded yâ dost diyerek
- 5 ‘Âşıkıyam şöhretiñiñ hayranıyam vuşlatıñıñ
Kemteriyem şefkatinin yâ meded yâ dost diyerek

24 a

- 6 Budur vird-i zebânımız ‘âşıkız budur şânımız
Yoluñda aksın kanımız yâ meded yâ dost diyerek
- 7 ‘Aşkile ‘alem açaruz cenk ider kanlar saçaruz
Cân virir serden geçerüz yâ meded yâ dost diyerek
- 8 Gör nice hâl ifâdeler vuşlat umar üftâdeler
Bâbıñda çok feryâdeler yâ meded yâ dost diyerek
- 9 Bendîyim dilbend olmuşam ‘âşık-ı efgend olmuşam
Mecnûna menend olmuşam yâ meded yâ dost diyerek

- 96-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Nice aldıñ bu dîl-i ârâmı elimden felek
Hiç hayâ etmez misiñ bu çeşm-i selimden felek

- 2 Ne sebep gördün sezâ bu gönölüme maḥzûnliḡi
Kurtulur musın bakalım gayrı dilimden felek
- 3 Bir ‘aceb ḳahbe işinkim bî-nâmus hem bî-ḥayâ
İntikâmın geçmedi aldıñ vaṭânımdan felek
- 4 Dekile girdiñ gönül gülşânına ey bî-vefâ
Ḥâr gibi kırdın o bir gonca-ı gülümden felek
- 5 Ey felek Bendîden efzûn¹¹⁴ yaş dökersin goncaya
Ḳani oldum ki kalursın burc-ı sâlimden felek

-97-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Lâyık mı güzel ‘âşıḳa dîvâne dimeklik
Şâyeste seniñ şânına cânâne dimeklik
- 2 Ma‘lûm ki seniñ ‘âşıḳ-ı ben tâ ezeliñim
Ne oldu sebep kim baña bî-gâne dimeklik
- 3 Destinden ezel câmını nûş itdi bu dilmest
Düşer miya şimdi aña mestâne dimeklik
- 4 Bu çâker-i sâbit kademiñ eski bâbında
Lâyık bu muḥib-şâdıḳa birdâne dimeklik
- 5 Aşḳ râhına cân başile durmuş gerü dönmez
Bendîye gerü dön dime âyâ ne dimeklik

¹¹⁴ “efsûn” şeklinde yazılmıştır.

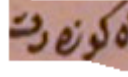
Harf-i Lâmdır**-98-*****fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün***

- 1 'Aşk-ı yâyı çekme dîl bâzû ile ğayet muhâl
Anıñ içün 'âşıkânıñ böyle işde kaddi dâl
- 2 Geştî-i Nûh kim dayanmaz baħr-ı 'aşkıñ hîzîne
'Ârifâ 'ibretle bak 'âşıkda var mı kîl u kâl
- 3 Bu fenâda dem-be-dem tası felekden bî-gümân
Zehri nûş ider 'âşık zâhid sanar âb-ı zülâl
- 24 b 4 Böyle kurmuşlar ezelden ehl-i 'aşklar bâzârı
Anlarıñ 'indinde birdir kahr u luṭf-ı zü'lcelâl
- 5 Anlara bir per ü bâl şabr u taḥammül kahr içün
Andada miḥnetle buldu evliyâlar çün kemâl
- 6 Gel berü gir meydân-ı 'aşka kim ol faħr-i ğınâ
Pâyınıñ altındadır 'ârifleriñ mâl ü menâl
- 7 Aç gözüñ şayd it şikârı gerdüşürken çarḥ-ı dûn
Rûzgârıñ mihri birgün Bendîya bulur zevâl

-99 -***fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün***

- 1 Cihânıñ naḳşına aldanmadadır zâhire dil
Râzımı rûz-i cezâda ki olan kâhıra dil
- 2 Dünyâ mi'mârı ile o da yanursın nâdân
Gelki bir fikr ü teessüf idelim aḥıre dil

- 3 Bunuñ bünyâdı vü naķşında ne zevķı ne şafâ
Bulmadı kimse gözüñ aç gitme râh-ı zora dil

- 4 Çarķ-ı dñn etmez aram mihriyle hem mâh ¹¹⁵
Bâd eser hem âb gider sen dime birkes dura dil

- 5 Bu fenâda Bendî yâ hiç kimse ki etmez ķarâr
Ėafil olma gitmege var sende bir râh ara dil

-100-

fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün

- 1 Benim ‘aķlımı başımdan aldı bu taze tıfıl
Şaşurur ‘âşıkı çekdikçe hamân nâza tıfıl
- 2 Ėâlîba mekteb-i ‘irfânda o dersi okumuş
Ėûb şadâ eyleyince başladı âğâza tıfıl
- 3 Zûlf-i hâmendenden alur bâd-ı şabah hoş bular
Rûhlarıñ gülüne dil bûlbülü pervâze tıfıl
- 4 Ėûrşide vech-i ziyâ salmasın diyü ferzent
Şemse karşı götürür dâimâ yelpâze tıfıl
- 5 Sezâdır medhe hele Ėaķķa güzeldir Bendî
Nâfile kendiñi yorma gelmez piyâze tıfıl

¹¹⁵ Bu kelime okunamamıştır.

-101-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Yesîri zülfüne lâıyk mı beni kaşı hilâl
Eşk-i bârım yoluna oldu revân seylî misâl
- 2 Asitânıña dil-i üftâde geldi eyle meded
'Aşk-ı nariña yanub oldu kim mükedder hâl
- 3 'Âşıkıñ ma'sûka kârı dem-be-dem 'arz-ı niyâz
Hâke yeksân olmadan gayrı var mı 'aşka me'âl
- 4 Şeydânıñ zârına gonca fem acub hânde olur
Şem'e yazık dimeyüb yakdı pervâne-i bâl

25 a

- 5 'Aşk-ı miñnet eleme dime âh u vâh Bendî
Hoş gelür her güzele 'âşık-ı etmek pâmâl

-102-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Niteki sende güzel hâli siyah bu rûhı âl
Leb (.....)lık idüb eyledi bunda bize âl
- 2 Nîm-nigâh ile gözün gözüme bir hışm etdi
Korkaram ki arada biz gine kırdık bir tâl
- 3 Çeşm-i fettânın ile gamzeleriñ kaçdımda
Gözcüdür cürmüme hiç birini etmez ihmâl
- 4 Ğazab-ı gamze ile hançeriñde olur 'uryân
Me'tâ'-ı hüsnün fer u hâttına sankim dellâl

- 5 Ne alursın ne satarsın sûk -ı dilber de ‘aceb
Şuḥdân azûrde olur Bendî bir dil-i abdâl

Harf-i Mimdir

-103-

fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün

- 1 Yürü gel ıflı edeb-nak saña ḥâlîm diyeyim
Sen dururken kime ben rûḥları alım diyeyim
- 2 Giceler tâ şubḥa dek ‘aşḳ odına yanmadayım
Gözlerim yaşı döker bir kerre sâlim diyeyim
- 3 ‘Aks-i raḳsına bu çarḥıñ nideyim yakdı beni
Kande şûḥı görüben ḳadd-ı niḥâlîm diyeyim
- 4 Şem‘e pervâne gibi cevreylediñ tâ yanuben
Ruḥşârıñ şem‘ine yandı ber ü bâlım diyeyim
- 5 Diseler kim Bendîya ḥâliñe vâḳıf mı şâḥıñ
Söyle ‘âlim mi diyem yoksa nâ‘âlim diyeyim

-104-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 İki kişver şâḥıñıñ dest-gîrinde yesîr oldum
Murâdım zerre yok cismimde gör kim köhne pîr oldum
- 2 İkisinden vürûd itdi bugün fermûde-i sâmi
Ḥükümlerin edâ idüb dü ‘inde mihri mîr oldum
- 3 Hamân dâm-ı cezâdan yâre hâ etmek murâd anca
Anıñ-çün iki şâḥıñ pâyıaltında ki zîr oldum
- 4 Be rûḥ-ı ‘aşḳ-ı ‘aḳlan söyle durdum ‘arsâgâh içre
Sînem itdi kesîd sad daḡ anuñla ben münîr oldum

- 5 İki kişver şâhınıñ ugruna Bendî olaldan bend
Suhângâhı cihâna böyle bir özge dilîr oldum

- 105-

mef 'ûlû mefâ 'ilû mefâ 'ilû fe 'ûlûn

25 b

- 1 'Aşkıñla güzel ben nîmi nigâhda yesîrim
Rehâ olamam pençe-i bir şâhda yesîrim
- 2 Hüsni ıklımıñe itdi güzâr göñlümüz amma
Kapıldı cinân-ı kişver-i siyâhda yesîrim
- 3 Bu 'aşk-ı dil ahvâlimizi şûh sora bir kez
Nesin sorasıñ dir ki dilim âhda yesîrim
- 4 'Aklıma didim gel berü bir kez başım üzre
Didi gelemem ben bu rûy-i mâhda yesîrim
- 5 Gör Bendî-yi kim 'aql u dili yagmaya vermiş
Kendiside der ben güzel-i râhda yesîrim

-106-

fâ 'ilâtûn fâ 'ilâtûn fâ 'ilâtûn fâ 'ilûn

- 1 Ey felek aldın benim bu çeşm-i mestân ahmerim
Giddi n'idem ehl-i reftâr şeker lisân ahmerim
- 2 Göñlümün eglencesiydi tıflı nevrete benim
Cânıma yâver idi ol kaşı kamân ahmerim
- 3 Rûz-ı gamda hem demimdi hem teselli hatırım
Kaldı yâd ellerde eyvâh şimdi hicrân ahmerim
- 4 Gayrı ben hasret elinde âh u zâr etmedeyim
Kande ey zâlim felek âmân el âmân ahmerim

- 5 Bendî her bir güzele etmez idi bu denli âh
Saña âh ider ölünce bil ki her an aḥmerim

- 107-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 İşbu demde bu naşb-ı emr-i Hudâyı çekerim
Kuvveti bâzu ile ben 'aşk-ı yâyı çekerim
- 2 Râzıyım luṭfuna hiç gam yemezem Mevlânıñ
Hey ne çâre a güzel 'aşk u belâyı çekerim
- 3 Felegiñ endûh esrârın 'aceb kim añlar
Manşûr-âsâ dem-be-dem dâra edâyı çekerim
- 4 Bezm elest kâlû beladan berü ıkrârımıza
Her şeher şâhımıñ 'aşkına şalâyı çekerim
- 5 Bendî hiç râh-ı şehenşâhdan olur mı iḥrâc
Muṭi'im leyl ü nehâr hep o rızâyı çekerim

108. Gazel

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Bu derd ü miḥneti şâhım nihâyet bu kadar çekdim
Naşbe râzıyım degil şikâyet bu kadar çekdim
- 2 Tecellî takşirât vâşfın suâl ideriseñ câna
Derundan it ki bu nazmı ferâset bu kadar çekdim
- 3 Sene biñ iki yüz kırk dokuzuñ târiḫi vâhin oldum
İdüb üç sene ben gayret be-gâyet bu kadar çekdim
- 26 a 4 Degil medḥı dil aḥvâl celle nâmımdır naẓar eyle
Halâşım elli ikide şu hikâyet bu kadar çekdim

- 5 Bu hâle şabrile taḥammülün artur âşık Bendî
Bu târiḥ zindân olsun neyse âdet bu kadar çekdim

-109-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Gelmişim dâr-ı bekâdan fenânın mihmânıyım
Zâhidiñ bağına ḥaṇçer mu‘miniñ ‘ulvânıyım
- 2 Ben münâdi olmuşam meydân-ı ‘aşka iş bu dem
Lâzım ancak çağırım çün Fazlınıñ iḥsânıyım
- 3 Lâ dimem bes dimişem ḳâlu belâdan her yola
Kâfiriñ küfri olmuşam bil mü‘minleriñ imânıyım
- 4 Bist ü hest ḥarf-i ne lâzım bunda izhâr eylemek
Dirseñiz biz ger bu sırrıñ tâ ezel ḳurbânıyım
- 5 Bir-durur iḳrârı ‘ahdim kayd Bendîm gün begün
Şol kelâmullah nuṭṭ-ı sürenin ‘umrânıyım

110. Ğazel

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Aç gözüñ fehm it zâhid gör nebiyâ nedir hünerim
Miftaḥı zebânımız kevnîñ nişânı eserim
- 2 Tılsım a‘zam vücûdum ‘allemel esmâ benim
Vechimde yigirmi sekiz ḥarf sırr-ı subḥân her yerim
- 3 Üçyüz altmış altı cûyuñ kâniyem hiç etmegiñ
Satulur bu şavb-ı ‘aşḳda ehline her gevherim
- 4 Yed-i beyzâımızda gizli yüz şuhuf hem dört kitâb
Vâḳıf-ı esrârı ḥaḳḳım sırr-ı Furḳân ezberim

- 5 Bendîyâ bir kıtreden cûş etmekim ‘ummân-veş
‘Aşkile coşsamda hakdır sırr-ı sultânken birim

111. Gazel

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Nuṭṭ-ı pâkim aňlayana hoş hikâyetdir benim
Sırr-ı ‘aşkımla her dîle ‘aceb ferâsetdir benim
- 2 Hâl-i ‘aşkımla kıra‘at ‘ârifâ ledûniyyeyim
Her sâzım ‘aşk ehline sırren berâdetdir benim
- 3 Deriseñ sâzıñ küfr ‘ibâdetiñ kande seniñ
Küfrüm ‘ibâdet ile her dem ‘imâretdir benim
- 4 Zâhidâ bu sözleri efsâne sen etme kıyâs
Rûz u şeb okuduğum dîlimde âyetdir benim
- 5 Gel berü ğûş it sözi çevirme yüzü ğâfilân
Şimdi âğâz etdigim Bendî sa‘âdetdir benim

-112-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

26 b

- 1 Cevriñ içün ey yâr saña sermâye mi kıldım
Bu kûhi-seriñ ğayri dolanmaya mı kaldım
- 2 Şeydâ gibi zâr etmeye yok zerre murâdım
Pervâne gibi şem‘ine yanmaya mı kaldım
- 3 Dil luṭfuñ umub eşki döker bâbıña geldi
Râhıñda güzel cevriñ cefâya mı kaldım
- 4 Hem râh olub ben ‘aşkıla maḳşûda giderken
Ağyârı pelîdiñ ile ğavğâyâ mı kaldım

- 5 Hicriñle seniñ Bendî fakîr etmede âhı
‘Aşkîñla hamân dünyâda da‘vâya mı kaldım

-113-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Etmese şâh-ı güzel derdime dermân ne diyem
Sarmasa zaḥm-ı sînem âh yâ olkan ne diyem
- 2 Sarmasa yâr bu sînem zaḥmını iflâḥ olmam
Bâbına varmaga ben bulmadım imkân ne diyem
- 3 Şeş cihet tâ bilürem bir ezeliden ben anı
Zerrece yokdur efendim dilde noḡşân ne diyem
- 4 Ben aña cânım didikçe yakdı ‘aşk-ı cismimi
Yansa nâyâb olsa cismim bunda el-ân ne diyem
- 5 Sevdüğünden dûr olur mı Bendî cevır ü ḡulmile
Dönemem ḡâl u belâdan ‘ahd ü peymân ne diyem

-114-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Seyyâḥ idüben ḡarb ilini geşt ü güzârım
Aldı bu güzel nâgehânî şabr u ḡarârım
- 2 Dil ḡüsn-i temâşâsını seyretmeye kaldı
İsminden evvel aldı ḡaber aldı bu kârım
- 3 Nâm-ı şerifi savtîle çağrıldı yâ Alî
Ḥalkuna menend ḡüsn-i ḡamer çeşm-i ḡammârım
- 4 Şeyh ekberidir beldemiziñ dilberi ra‘nâ
Vuşlat umub ben ‘aşkîle kim ḡâl-i nâ-ḡârım

- 5 Cün Bendî bilür hem çağırır Şubh u şâmı
Şâhım yâ ‘Alî eyle meded ‘âşık-ı zârım

-115-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ne ‘acebdir geçmedi bu dilbere nâzım benim
Dinleyin ‘âriflere hoş şîr ü elfâzım benim
- 2 Telh-âba toprağın kardı Hudâ çün Âdemiñ
Bu sebebdır dâ‘imâ kalbimde emrâzım benim
- 3 Çâr bâbı fetḥ idüb girdüm derûndan içeri
Şimdi ak oldu şükürler kim kara yazım benim

27 a

- 4 Bezm-i elestden pes diyüb bi‘âtı ikrâr vermişem
Mürşîdi kâmilden ey dil destûr icâzım benim
- 5 Bendî olub ‘aşkı yesîrim râh-ı yâr efgendeyim
Dem-be-dem artmaktadır o dostâ ağâzım benim

-116-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Çok zamândır ‘âşık-ı divânenim ey sevdüğüm
Ben leb-i lâl ü müli mestânınım ey sevdüğüm
- 2 Zerre mürvet etmedin bu ‘âşık-ı bî-çâreñe
Kapuña geldim bugün mihmânınım ey sevdüğüm
- 3 Ne çeker cevriñden el dîl ne duyar luṭfuña yâr
Kıl nazar bir sâili iḥsânınım ey sevdüğüm
- 4 İş bu cevriñ ḥaddı yok lâyıḳ degildir şânıña
Derd ü miḥnetiñ çeküb ḥayrânınım ey sevdüğüm

- 5 Tâ elestden kayd Bendî oldum seniñ her ‘ahdine
Eşiğinde koç gibi kurbânıñım ey sevdüğüm

-117-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Cinânıñ hasretiyle ben bir eyyâm agladım gezdim

Ateş-i firakatiyle ben ¹¹⁶dâm agladım gezdim

- 2 Murğ-ı dil serin dolandı vücûdum otlara yandı
Şâkı bize zehr sundu içüb câm agladım gezdim

- 3 Keştiyim gam-ı deryâda bu gönlüm saçı Leylâda
Mecnûn gibi bu Şahrâda Şubh u şâm agladım gezdim

- 4 Bendî der bu sevdâ bizde kanlı yaş doludur gözde
Gice gündüz gönlümüzde yâr merâm agladım gezdim

-118-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Bezm-i elestden söylenen güftârı ben bilmez miyim
On iki burcdan doğan ihtârı ben bilmez miyim

- 2 Goncanıñ şeydâsıyım gülzâra sermest gelmişim
Gönlüme ağıâr olan pür- hârı ben bilmez miyim

- 3 Bir gülü ruhşâra ben cân u başı kıldım fedâ
Dil-i fernevsim ziyâgir nârı ben bilmez miyim

- 4 Cenk benim düşmân benim ya n’oldı halka bilmezim
Cân u baş hasmım olan çerrârı ben bilmez miyim

¹¹⁶ Bu kelime okunamamıştır.

- 5 ‘Aşkile Hâk dost diyüb cânın sebîl it Bendî gel
Şavb-ı ‘aşk içre şikâr in kârı ben bilmez miyim

-119-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Bir dem ola ki yâr ile dil eyleye aḥkâm
Her demde ki ḥoş ‘âşıka yâr eyleye in‘âm

27 b

- 2 Cevriñi gören luṭfuna inanmadı şûḥuñ
Vehm eyleyüb ol açmadı kim yârına hiç fâm

- 3 Bin ‘âşık-ı bî-çâresi var zülfüne baḡlı
Nuşret dilerüz eylemege ḥâlimiz i‘lâm

- 4 Deryâ gibi cûş etmedeyiz ‘aşk-ı râhıñda
Feryâd ederiz dergâhıña şubḥ u eger şâm

- 5 Çün cânile baş şöyle fedâ eylemişiz kim
Bendî gibi ‘âşıkları dil-bend ider encâm

-120-¹¹⁷

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Sîne-i zaḥmıma ḥâzık tövbe menem demmezem
“گر سر اشکی ریزه” uşşâḳ “آنکه” şebnem demmezem

- 2 “سرّی مردم آنکه چرخ گردون” bu ad
“از همیشه قهری دل غم” ḥârdan “آنکه” demmezem

- 3 “ای پسر” çâre ne bu ad fermân “به آمد” lemyezel
“کربلا از” özge men kaçaya mübrem demmezem

¹¹⁷ Mülemmâ gazel

- 4 “آن دلی راضی چرا” to biyâ muḥarrem ezel
 “سری از من آن گوزارت باده” mufahḥam demmezem

- 5 “آن فلک ریزنکی ریزه جامی ازل” ey Bendîyâ
 “آمد از آنکه بیا من سر سرایم” demmezem

Harf-i Nundur

-121-

mef ‘ûlû mefâ ‘îlû mefâ ‘îlû fe ‘ûlûn

- 1 Vâsfe eyleyeyim derdimi suḥânıma bir ben
 Hoş yalvarayım âfet-i devrânıma bir ben
- 2 Ben ḥâl-i perüşan seniñ ‘aşkıñda yesîrim
 Gel eyle nazar dîde-i giryânıma bir ben
- 3 Etmede revân ḥûn-ı ciger cûy- ı dîdemden
 Karışdurayım ḥûn [ı] dil ‘ummânıma bir ben
- 4 Ey şûḥ ki benim ḥâke beraber iderekden
 Şerḥ ola ḥâlim nûkde-i irfânıma bir ben
- 5 Çâre mi olur Bendî güzel râhına benddir
 Görmüşdür ezel yârı lâyıḳ şânıma bir ben

-122-

mef ‘ûlû mefâ ‘îlû mefâ ‘îlû fe ‘ûlûn

- 1 Zâr eyledi dil bûlbûlü gülşâne içerden
 İrgürdi meni meclîs-i rindâne içerden
- 2 Meclisde baña şâḳı → cân versede nîş câm
 Biñ naz ider ol bezmi suḥândâne içerden

- 3 Nâz eyleyerek derd-i diliñ söyle utanma
Dak boynuna çek silsîli cânâne içerden

28 a

- 4 Zülfi teli bağladı dîlim ğayrı ne çâre
Müjgânı tîri işledi her yana içerden
- 5 Kov zâhidi koyma güzelim bezm-i derûna
Müş tâk-ı dîdâr Bendî-yi dîvâne içerden

-123-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Okur bülbül dîlim 'aşkınla dilber sûre-i kâf nun
Benim bu zâr u giryânım döker dü dîdeden pürhûn
- 2 Mufaşşal kışşa-ı 'aşkım yazarsam cem' idüb cânâ
Nemümkün defteri dîvâne sıgar ta olur meknûn
- 3 Yalınpâ râh güzârında dolaşdım 'arsa-ı kevnî
Saçı Leylâm seniñ ol kûh u şahrânda bu dil mecnûn
- 4 Hamân dem 'aşk u derdinle esîr ü kayd-bend olmuş
Görenler hikmet-i hüsnüñ bî-lâ- şübhe olur meftûn
- 5 Kerem kıl ta'mire mümkün ise gel ey melek sîmâ
Yıkılmış Bendîniñ kalbi serâyı hem dili mahzûn

-124-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

- 1 Bu 'aşk ile bir âh ideyim tâ semâ yansın
Âhımdan olan dîd ki bu eflâki dolansın
- 2 Öldümde zemîn üzre felek bârânı döksün
Dil teşne olan şuhte içüb bu âba kansın

3 Su kâr mı ider ‘aşkile kim yansa derûni
Her hâliyle ‘âşık o ki bu nâra dayansın

4 Eyyâm-ı bahar şeydâ dil-i zâra giriftir
Üftâde-yi dîdâreleriñ eşki boşansın

5 Bendî güzerân etmek ile ‘aşkıñ ilinde
Lâyık ise miskîn dili âbîñla sulansın

-125-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Sor dilâver dili dilden meydânı ‘irfânen
Mey-i câmi mülû müliden mestânı meyhânen

2 Kim bilür o esrârı her ervâhın biñ hâli var
Ehli ayırır kıl u kâlden suhânı izânen

3 Gevher-i yektâ-durur batın zâhir aşıl kamû
Naqqad añlar seyr-i serden o kânı dürdânen

4 Perde perde talka talka mevc urur ceyhûnumuz
Añlasın dil seyl- i selden revân-ı ‘ummânen

5 Şol muṭarra kâküli selsil olub kalsa ḥarûc
Bu dîvâne Bendî benden dîvân sultânen

-126-

mef ‘ülû mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

28 b

1 Giryân ideriz dilbere meftûnlığımızdan
‘Uryan gezeriz biz dil-i maḥzûnlığımızdan

2 Bu zincir [i] ‘aşkı savruruz ḥâl- i neşûḥa
İsbât ideriz Leylâya mecnûnluğumuzdan

3 Hem gösteririz Yûsufa Ya‘kubluğu her dem
Her leyl ü nehâr dîde-i pürhûnluğumuzdan

4 ‘Aşk baħrine uçmaktadır ol bâdbânın kim
Zevrâk salarız engine efsûnluğumuzdan

5 Dermiş bize kim halk-ı cihân Bendî dîvâne
Mevcimizi görmez mi o ceyhûnluğumuzdan

-127-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Yolunda çekdigimi hep güzel icrâ etsun
Vuşlatıñ devletini göñlüme i‘tâ etsun

2 Çünkü râhında anıñ çekdiğimiz bî-ḥaddır
İsterem cürmümi yarın baña hi‘pâ etsun

3 Bakmasın ‘âşık-ı dîvâneyim ol ‘işyânıma
Mücrim ‘aşi ‘âşıkım ben beni ihyâ etsun

4 Evvel üftâdesiyim ki güzelin lâ diyemem
Baña kim cevır ü cefâlar etsun ol hâ etsun

5 Bendî anıñ yoluna râzılarıñ râzısıdır
Keşte-i Nûḥ benim ancak ğamı deryâ etsun

-128-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 El- amân Yûsuf misâli düşmüşüm bir çâha ben
Şâhib-i zülfiķare yalvaruram ol şâha ben

2 Maḥpûs-i zûlmetde kaldım kimse bilmez ḥâlimi
İzṭırâb-ı ğamla eyvâh başlamışım âha ben

- 3 Kendi başıma gezerken serteser bu ‘âlemi
Koç gibi kurbân için düşdüm meded bu râha ben
- 4 Himmeti pîrlere ile yetiş Hızır İlyâs baña
Nâgihân daldım amândır şu der-i günâha ben
- 5 Bendî sen zîndân içinde aglakan Ya‘kub gibi
Zâr idüb Yûsuf gibi yüz dutmuşum dergâha ben

-129-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Yâre derdim şad hezâr oldu didüm vardım bugün
Başdan ‘aqlım târ[ü]mâr oldu didüm vardım bugün
- 2 Tâ ezel bezminde bâde nûş iden dîvâneyim
Mest hâlim şimdi hammâr oldu didüm vardım bugün
- 3 Vuşlatıñ eyyâmını luţfuñla bir göster baña
Pür-cefâ hâlim nâ-çâr oldu didüm vardım bugün

29 a

- 4 Mest hâlimle seniñ yoluna baş cân koymışım
Veli derdim bî-şümâr oldu didüm vardım bugün
- 5 ‘Ayn-i lâm ye ismi dilber gizimizdir dem-bu-dem
Dersimiz leyl ü nehâr oldu didüm vardım bugün

Harf-i Vav

-130-

mef ‘ûlü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ûlün

- 1 ‘Âşıkları gamzeñ gine feryâde düşürdü
Gör bu güzeli kaşları biñ âda düşürdü
- 2 Ferdâde diyü râzı iken hâkıkına ‘uşşâk
Yevm‘ül betere ‘âşıkı dünyâda düşürdü

3 Çünküm bir olur ‘ind-i ‘aşık dünyâ vü ‘uqbâ
Bu fikrile üftâde-yi berbâda düşürdü

4 Çün râzı olan نَحْنُ قَسَمْنَا¹¹⁸ sına bunda
Mürdeleri ihyâ idüb ‘abâda düşürdü

5 Gamzesi ile kaşları gör dem-i Mesihden
Bir dem yürüdüb Bendîyi irşâde düşürdü

-131-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Bu dil-i şeydâm benim gülşânenen gelmez berü
Teşnedir kanmaz ne’çün ‘ummânenen gelmez berü

2 Herkesin var tâ‘ati ‘ibâdeti bir hâliyle
Tâ‘at ü ‘ibâdetim meyhânenen gelmez berü

3 Mest olursam tâ‘atim tekmîl olur şâha benim
İşde o dem bu dîdem giryânenen gelmez berü

4 Sırr-ı esrârımızın kim fehmi idenler bî-gümân
‘Ârifi belli olur ‘irfânenen gelmez berü

5 Bir ‘acâyib derde düşdün it ferâset Bend [î] gel
Dil-i maḥzûnun niçün virânenen gelmez berü

¹¹⁸ نَحْنُ قَسَمْنَا “Rabbini rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında **biz paylaştırdık.**“ Kur ‘an-ı Kerim, Zuhur Süresi, 43/32 (Ekler: 1)

-132-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Üstüme cülûs idüb 'aşk-ı belâlar yürüdü
Ehl-i 'aşka ser verir dil mübtelâlar yürüdü
- 2 Egnimü giydüm 'abâ hil'ati 'aşkıdır diyü men
Görünce halk didi bak â budalâlar yürüdü
- 3 Kollarım derbend olub zulmete düşdüm aglarım
Boynuma dakmak için gör silsilâlar yürüdü
- 4 Çağırım kırklar yediler Haydar-ı Kerrârı ben
Dergâh-ı Mevlâyâ benden esşalâlar yürüdü
- 5 Maḥbûs içre ser ü pâ tâ seyri için bu Bendîniñ
Kimi ekber kimi eṭfâl velvelâlar yürüdü

29 b

-133-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Yerişdi nevbahar faşlı dil-i şeydâ figân güldü
Cilâlandı karanfiller açıldı gül hamân güldü
- 2 Dil-i nâ-şâdemiz gördü bu tarz-ı bahar-ı faşlı
Dönüb cânib-i dildâre çağırd [ı] el amân güldü
- 3 Gülü ra'nâ icün bülbül bu mevsimde kılar zârı
Görüb ḥâli karîbin 'andelibe gülistân güldü
- 4 Yâ benim dil-i maḥzûnum ne denli neş'eyâb olsun
Baña yerde beşer gökde melek kevn ü mekân güldü
- 5 Bu Bendî genc-i miḥnetde figân etmekden el çekmez
Anıñ her ḥâline elân zemîn u âsumân güldü

-134-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

- 1 Cevretme baña gel beri ey kâkül-i şeb-bû
Üftâde bu dil tâ ezeli hüsniñe yâ hû
- 2 Mecbûr oluben mürvetine bâbıña geldim
Gûş etse yeter bir kere güftem lebi dil-cû
- 3 Sen ehl-i semâ Şahibi en'âmsın işitdim
İhsâna sezâyım diyü geldim rûy-i meh-rû
- 4 İhsân idecekseñ gine bu bende-yi gözle
Şevtâli degil râkibe verme bile bir su
- 5 Vuşlat günü gözler durub ol astânıñda
Hâl 'arz temennâ idiyor Bendî kuluñ bu

Harf-i Hedir Bu

-135-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Ki sensiñ yârığârım başka nesnem yok dü-'âlemde
Sînemiñ zaḥmına senden girü em yok dü-'âlemde
- 2 Elâ yâ maẓhar-ı dil gamda kim mevcûdesin her bâr
Hamân ben gibi râhıñdaki bir kim yok dü-'âlemde
- 3 Efendim dilrûbâsıñ gayre vermezsın dil-i 'uşşâkıñ
Seniñ 'aşıklarına zerre elem yok dü-'âlemde
- 4 Benim ol çâkî sîne kim ki 'uşşâk-ı zaḥm-nâk hem
Yoluñda bil ki zerre bir enîsim yok dü-'âlemde

- 5 Seniñ nûr-i cemâli sırr-ı esrârına bu Bendî
Göreliden berü ey şâh dimem nem yok dü-‘âlemde

-136-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Ey şâh-ı sa‘âdet hele noķşânıma bakma
Ben ‘âşıkınam çünkü her ‘işıyanıma bakma

- 30 a 2 Hüsni ikliminiñ pâdişâhıym didin ey şûh
Hışmile benim hâl-i perişânıma bakma

- 3 Didinki bize luţf ile kahrım beraberdir
Kim bildim efendim dem-i devrânıma bakma

- 4 Didi eger üftâdem olub beni dilerseñ
Darbıma dayan ğâzab-ı tufânıma bakma

- 5 Didim hele bu Bendî kuluñ koyma cezâda
Şabret yâr iseñ bu dil-i tuĝyânıma bakma

-137-

müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün

- 1 Göñlümüz temennâ ider afet-i devrân olana
Gice gündüz senâ ider şâhib-i ihsân olana
- 2 Kapsunda çâker olur ‘aşkı ile perver olur
Bende-yi dilkemter olur kâkül-i reyhân olana
- 3 Çeker anıñ sevdâsını her ne ise belâsını
Küfr-i zülfüñ dâ‘vâsını vâşfeder sultân olana
- 4 Seyr-i cinâna gidelim ‘aşkıle gayret idelim
Bir şanemi medh idelim meclisde yâran olana

- 5 Ba‘zı güzel pek hoş olur gûşunda bir mengûş olur
Zîr-i fesde serpûş olur o yeter nâlân olana
- 6 Ba‘zı güzel âhu bakar ‘âşıkı odlara yakar
Tîr idüb müjgânı atar hûsnine hayrân olana
- 7 Ba‘zısı var hûb şadâlı bazısıda pek edâlî
Ba‘zı var zûlfi belâlî mey sunar mestân olana
- 8 Ba‘zı güzel soysuz olur güzelde olsa huysuz olur
Fitne ficür boysuz olur cevri eder seyrân olana
- 9 Ba‘zı güzel dutar sözi söz dutmaz da olur bazı
İşde o yoruldur bizi yâzık dilrân olana
- 10 Bu sözi bitürelî hâ meclise vireli celâ
Uzatma sen ey Bendîya cân fedâ ‘irfân olana

-138-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Hemîşe bir mürüvvet ehl-i ‘aşk meydânı farķ etse
Yakar şem‘i şecâ‘at ol ulû dîvânı farķ etse
- 2 Anâşîrdan giyüb bir don gönül tahtın bezer ol zât
Bu dört bâbıñ rehâsınca yolu erkânı farķ etse
- 3 Gözetle ikrânıñ ‘ahdiñde gâfil olma dîr câna
Ki reîs keşti salmaz girdâbı ‘ummânı farķ etse
- 4 Canânım berhudâr olmaz mı ‘âlemde kemâliyle
Hâl-i ‘uşşâka rahm idüb dîde giryânı farķ etse

- 5 Sakın zâhid-i şeytânı ʔan' etmesin kim ey Bendî
 30 b Ya zâhid zâhid olur mı bâb-ı raḥmânı fark etse

-139-

mef 'ûlü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ûlün

- 1 Coşdı gine dil 'aşkıle meydâna gelince
 Bülbül gibi zâr eyledi gülşâna gelince
- 2 'Aşk bağçesiniñ 'andelibi güle fehmi açdı
 Feryâdı şehir diñle bir efgâna gelince
- 3 Dir نَحْنُ قَسَمْنَا¹¹⁹ sına râzı bu dil ey dost
 Yazar o gine deftere dîvâna gelince
- 4 Geldim dîdârı şem'ine kim yanmaya şeksiz
 'Ahdım tâ elestden berü bu âne gelince
- 5 Kânûn idinüb 'aşkıñı dil-bend yola düşdi
 Başım fedâdır varımile câna gelince

-140-

mef 'ûlü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ûlün

- 1 Ḥasret ile dil ḥâl-i perüşâna düşünme
 'Âşık iseñ ol lebleri mercâna düşünme
- 2 Derseñ kim eger cevri hezâr vuşlatı yokdur
 İnşâfa gelür o sîm-i gerdâne düşünme
- 3 Zâr etme güzel nârıña yandım diyerekden
 Sen bülbül iseñ sînesi gülşâna düşünme

¹¹⁹ نَحْنُ قَسَمْنَا “Biz paylaştırdık.”. “Kur ‘an-ı Kerim, Zuhur Süresi, 43/32 (Ekler:1)

4 Vuşlat demini kande bulursañ fedâ etme
Sar şûhu hamân sînene hicrâna düşünme

5 Bendî cigerim ‘aşkıle suh̄tde oldu didikçe
Aña didiler ey delü dîvâne düşünme

-141-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Cemâle yâre müştâkım kâmu eşyâya eyvallah
Yalın pâ baş açık ‘uryân sîne kim eyledim seyyâh
- 2 Fenâdan istemem habbe beķâdan uçmagı hâşâ
Hamân maṭlûb-ı dîdârım ser ü cân fîsebîlillah
- 3 Ben ol mücrimi nâ-çârım bu yolda nâ-tüvân kaldım
Ḥaķıķatine ermezsem özüm buldı fenâfillah
- 4 ‘Ası ṭuĝyân murâdım isterem ķad’i ümîd etmem
Buyurdu âyet ile kim zünûbcün ğaferamallah
- 5 Dil ü cân kayd-Bendim ki elest bezmindeki ‘ahde
Ķâmu eşyâm ider iķrâr okudum ‘inde Hüvellah

-142-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Âyıb mı güzel ‘aşkıle dil başlasa dâde
Zulmete ķadem basd [1] göñül dâr-ı fenâda
- 2 Dil mest iken ‘aşkıñla bir asra yerişdi
Her bezmi cehil dutdu kemâl kaldı arada

31 a

- 3 Bir nuṭķ-ı dūrûs ehl-i suḥan varsa bir bezme
Diñlenmez anıñ nuṭķı kalur der-i belâda

4 Nâdân ile dâna gedâ bay haqqıle bâtl
Fehm eyleyemez kimse anı heb bir sırada

5 Bendîya kerem kânîni bil um kerem umma
Vezîr-i cihânîñ eli yok zerre vefâda

-143-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Yâ ilâhi beni kûl itdin ricâmı bilmeze
Ne düşürdün metrûkât içre bahâmı bilmeze
- 2 Lâcerem nâ-çâr bırakdın kimse bilmez hâlimi
Bilmezem n’etdim ilâhî bu merâmı bilmeze
- 3 Kudretiñle yok iken sensiñ beni var eyleyen
Sen dururken bes diyim mi şubh u şâmı bilmeze
- 4 Bir zamân luţfuñ görüben bir zamân gam elemin
Şimdi düşdüm hamd u şükre ki ahkâmı bilmeze
- 5 Yâ Hudâ Bendî kuluñ it hâl ehline yârı kâr
Pâyemi düşürme râh-ı haqqı nâmı bilmeze

-144-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Bu kafa hüküm ider şahib Süleymân sen misiñ söyle
Heft kişver şâh-ı râgıb Süleymân sen misiñ söyle
- 2 Güzeller mülküne senden girü şâh bilmezem şâhım
‘Adâlet tahtına tâlib Süleymân sen misiñ söyle
- 3 Hezâr ‘âşıqlarıñ bâbıñda elbeste kılar zârı
Kamûnuñ derdine tâbib Süleymân sen misiñ söyle

4 Kârârım kalmadı göñlüm felekler gibi dönmekde
Cunûnı göñlüme nasîb Süleymân sen misiñ söyle

5 Muşhaf-ı hüsnîni Bendî kulun ders-i kadim etmiş
Ziyâret hüsnîne vâcib Süleymân sen misiñ söyle

-145-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

1 Ğâyetle güzel kaşı hilâl beñ yanağında
Perçem yanadır mâl ü menâl beñ yañağında

2 Hayyâle şalâ mislini gördüm diyen olsa
Dü-ebrûlar 'acdârâ misâl beñ yañağında

3 Nigâhı benim 'aqlımı çün aldı başımdan
Bilmem nice olur bende bu hâl beñ yañağında

4 Seyrini iden 'âşık-ı dil medhıne durdu
Gör bağı deri gonca nihâl beñ yañağında

5 Ey Bendî pâkiñ medhını kim eyle temâşa
Dikkat ile bak rûhları al beñ yañağında

31 b

-146-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

1 Ey bâd-ı fenâ sen bağ-ı vîrânıma esme
Bülbülleri çün gelmedi gülşânıma esme

2 Şukûfelere eyle nazar ü remy-i sürûrî
Añladıñ ise bâğım u bostanıma esme

3 Hoş esmedi bâd ey bâd-ı fenâ sen
Râzı degilim ğarmına (?) bir yanıma esme

- 4 Ben bağbânıyım gerçi bu bâğîñ küçücükden
Ma'mûr ideyim gel bu perişânıma esme

- 5 Şabret bakalım ayîne-i devrânı Hudâyâ
Bendî sañadır ser-gâhı (?) seyrânıma esme

-147-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün

- 1 Yürü bu meclise ey cân nice seyrân olur bizde
Hor görüb kem bakma 'irfân Mışra sultân olur bizde
- 2 Var sen Yûsuf Ken'ân ara çünkim ermedin bu hayra
Hükmi var şehri Mışra yâ ne Ken'ân olur bizde
- 3 Ser vermiş 'aşkın yoluna hâtemin almış eline
Ta'lim etmiş kuşdiline çok Süleymân olur bizde
- 4 Bendî hâlin izhâr etmiş özünü Hakkâ yâr etmiş
Heft iklimi şikâr etmiş Şahib dîvân olur bizde

Harf-i Ye

-148-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Dilâ bülbül gibi zâr eyleyüb fâş etme Yezdânı
Per aç pervâne-veş ol nûr-ı nârîñ olma sûzânı
- 2 Tûlû' iden çün gönülde hamân nûr-ı hüveydâdır
Küşâd eyler derûniñ içre der-i genc-i neftânı
- 3 Benim ahvâl-i 'aşkıñ añlayan tan' etmez 'uryânım
Yalınpâ râh-revân sîne-siyâh añlar bu seyrânı

- 4 Kim ‘ârif aîladı bu çâr anaşır sırrını yâ hû
Şafâ ‘arz eylemez çün dil bilübdür bezm-i rindânı
- 5 Ser-â-pâ yansa cism-i pâk-i nâ-yâbım bu nâr içre
Gülistân eyler ey Bendî bu ‘aşkıñ nâr-ı nûrânı

-149-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 İbtidâ Hâkdur dile dünyâyâ verdi ziyneti
Hikmetden Âdem ü Havvaya verdi ‘izzeti
- 2 Bu keremler diñle ey yâr hâk u nârdandır zühûr
Hele bâdîñ hikmeti hevâyâ verdi şöhreti
- 3 Gel kâmu eşyâyı aîla varlığına ne sebep
Ab ile gûni derûn-ı deryâyâ verdi kuvveti

32 a

- 4 Kimki ‘arif aîladı bu çâr anaşır sırrını
İş bu dörtlüdür kim yed-i beyzâyâ verdi ni‘meti
- 5 Bu cihânîñ kayd-Bendî çâr olur hem çehâr-durur
İki ‘âlemiñ Muḥammed ‘Alî efendim devleti

-150-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Felek cevren beni bu ḥaddeden bir ince tel çekdi
Bu derd ü ğam ile çeşmim yaşı ‘âleme sel çekdi
- 2 Anîñ mevc-i ḥurûcî akmasına kaldılar ḥayrân
O sırrîñ mazḥarın bilen kāmû eşyâdan el çekdi
- 3 Felegîñ dest-i cevrenden alub dil taş-ı devvârı
Nûşîna ıkdâm idince zehir taşın bedel çekdi

- 4 Giderken ‘aşk-ı baħır içre gönül keştesi ey câna
Bu girdâb-ı ‘azîme nâ-gihân bir ‘aksi yel çekdi
- 5 Ne deñlü derd ü gamın vâşfıda yârân size Bendî
Bu meydân-ı erenlerde neler çekdi ne hâl çekdi

-151-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey gönül ‘arzıñ seniñ bu yârda mı dildârda mı
İştîyâkın hâlile ruhşârda mı etvârda mı
- 2 Bir kerre ‘ibretle bakub ‘aşk-ı hâliñ añlasam
Görsem ol müşkiliñi esrârda mı ızhârda mı
- 3 Okuyub ‘ilm-i ledûnni fehm iden esrârı kim
O bilür sırrıñ seniñ ikrârda mı inkârda mı
- 4 Bilmeyen nâ-dâna derdim nice ifşâ ideyim
Ne bilür dâ‘vayı ‘aşk bu yârda mı ağıârda mı
- 5 Aç gözüñ sen Bendîya râhıñda ol sâbit-ka-dem
Kim bilür şeydâ diliñ kim nârda mı gülzârda mı

-152-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Cefâ saña bakdı dil dilber ki bir cinân arar ğayrı
Vefâsuz oldıgın bildi vefâdârı sorar ğayrı
- 2 Bu ‘ömrüm aħır oldu luţfunı yâr görmedi gönlüm
Dil-i üftâdeme düşdi bunun-çün âh u zâr ğayrı
- 3 Yüzüm sürüb nice biñ asitâne pâ-yı bûs oldum
Yalıñpâ baş açık bundan gerü sen yürü var ğayrı

- 4 Anıñ-çün dâğdadır Mecnûn anıñ-çün yandı pervâne
Anıñ-çün verdi Ferhat ser leb-i Şîrîn sorar ğayrı
- 5 Bu Bendî hâl-i nâ-çârıñ hamân dem ‘aşk-ı râh içre
Rûz u şeb âh u efgân eylemekdir aña kâr ğayrı

-153-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

32 b

- 1 Ehl-i ‘aşkın hâlini seyrân iden cân ağladı
Dîdesi eşki revân iden girîbân ağladı
- 2 Çâre nedir lâcerem hasretle firhat el-amân
Çarh elinden şubh [u] şâm hükmi-i Süleymân ağladı
- 3 Ehl-i diller çâre buldı bil tevekkül Şabrile
Şabr-ı dil tevekkülü bilmeyen el-ân ağladı
- 4 Çünkü bildiñ bekle teslîm bâbın eyvallahda ol
Mışr ilinde Yûsufa Ya‘kub bile kan ağladı
- 5 Bâb-ı teslim Şabr-ı dil tevekkülü bilmez nâ-çar
Bendî bu böyle perîşân gör ki her an ağladı

-154-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Bugün gördüm o dildâr-ı ser-efrâzı kerem kânî
O nâz-ı reftârıñ ugrına koydum baş ile cânı
- 2 Nice tâvus gibi elvânlar giymiş bezenmiş ol
Görenler hû çeküb derler meded bu çeşm-i fettânı
- 3 O kaşlar yâyını kurmuş atar ok kibriğin cânâ
Yañakda beñ kurub tahtı ider hükmi-i Süleymânı

4 Boyu misl-i nihâl anca selviye nisbet bülend olmuş
Ne vâ-veylâ düşürdi ‘âşıka hâl-i perişânı

5 Kapuñda bendedir Bendî naẓar kıl ey melek-simâ
Vişâlin ‘arz ider her gâh gözetler emr-i fermânı

-155-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Çeşm-i dilber eyledi sevdâyâ mübtelâ beni
Şöyle taşdan taşa çaldı hâl-i ‘aşk-ı belâ beni

2 Añlamaz derdim güzeller bu sebeb nâ-şâd dilim
Pây-ımâl etdiñ arada yetişir dilâ beni

3 Hâk-sâr oldum düşelden çün bu ‘aşk dolabına
Vâşıl etmez vuşlata bu çarh-ı dîn hâlâ beni

4 ‘Aşk elinden hırka pûşam sîne ‘uryânım meded
Ġam yemezdim olsa zülfi bağladı kıla beni

5 Çeşmine yârin eẓelden ‘âşık-ı dil-Bendîyim
Sevdâ-yı hicri ki saldı baş açık yola beni

-156-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Hamdilillah fehm etdik çeşm-i hünersizleri
Zerre yok ‘aşk eseri şol dil-i gözsüzleri

2 Kendini dâña satan nâ-dâniyi ‘âlim bilür
Bezmiçinde kim sorar ol hâl-i esersizleri

3 Nicesin gördüm urur dem ‘ilm-i hikmetden saña
Çalar satar nice gör takvâyı dîn hırsızları

- 4 İblîs-i garrâ gibi aldar seni cehl-i dûn
Say eşek hem dağı elçek gûşu habersizleri

- 33 a 5 Gel inanma sen anıñ yalan olan cevâbına
Fehm it ‘ârif her zamân bu bî-nâmus ‘arsızları

- 6 Añla gel ızhâr şeri‘at hem tariķat ma‘rifet
Bendî bu râh-ı hâķıķatde bilür pîrsüzleri

-157-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Dilberiñ râhına nice ‘âşık-ı dâd eyledi
Gül cemâl-i hüsnine şeydâ ne feryâd eyledi
- 2 Lemyezel lemmâ yezel bilmiş anı evvel aķır
Heft kân serverligin üftâde de ad eyledi
- 3 Sanma ‘ayn-ı hayâlimde benim leyl ü nehâr
Anaşır hicâbını açub dilim şâd eyledi
- 4 Hem-zemîn ehl-i semâ bil bu dü-kevnin eşyâsı
Her biri bir dürlü ismiñ şâh-ı Necef yâd eyledi
- 5 Kimi der şîr-i Hudâdır kimi der şâh ‘ül-veli
Ben bilürem şâh hoşım velâyet irşâd eyledi
- 6 Kankı dilden çağıram ben bende-yi şâhım ezel
Tıfliken ben biñ bir ismiñ ta‘lim-i üstâd eyledi
- 7 Herbir ismin yakdı binbir şem‘a nûr-i ķalbime
İsm-i nûr Bendîyi ‘âşık-ı üftâd eyledi

-158-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Fedâdır ey güzel râhında 'uşşâkın cân u başı
Seniñ 'aşkıdır ey mâh rû bu diliñ yâr u yoldaşı
- 2 Seniñ bu derd ü gamın hicr ü âhıñ bende kim pinhân
Sînemi eylesin tâ pâre pâre hicr ü gam taşı
- 3 Kime idem küşâd sîne dâğım âh n'ola hâlim
Gürûh-i yâran içre kim eger derseñ baña nâşî
- 4 Degil midir viren âsâr-ı 'aşkıñ bu dile efkâr
Degil mi derde mâdem bunda baña zehr iden 'âşı
- 5 Naşîb olmaz ise bu Bendîye vâşlıñ e yâ dilber
Su yüzdürsin yedi tîmûyî tâ kim gözlerim yaşı

İ'mâlî Dîvân-ı Gazel ü Had

-159-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Harf-i yâ çünküm tamam yazdı dîvân-ı gazeli
Gâzellerle bazı medhetdiñ cemâl-i güzeli
- 2 Gösterüb bazı maḥalde remzile terkipleri
Sırr-ı remzi her gâzeliñ bildürür lem yezeli
- 3 Gâhice bağçe-yi bâg güller ile bûlbûlleri
Gâhi zıkr ider mey-i maḥbûb câm-ı ezeli
- 4 Çok müṭâlâ' etmeden hiç fehm olur esrârı
Genc-i ḥikmet gevheriyle her gâzeli bezeli

33 b

5 Her rumûzı Һazne-i Һikmet Һayâtıñ âbıdır
Akđı çeşme-i Һayât bu Bendî yolun düzeli

-160-¹²⁰

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

1 Bu vâşf-ı nâmın ‘âlemde canânım bir ‘Alî şandır
Tulû ‘iden cihâne vech-i pâkiñ şemsi ‘ayândır

2 Ser-i eflâkine ebrû gibi gîsû ٲabûr bağlar
On iki burca nişân hem ٲamere perde-pîşândır

3 İki kaşîñ seniñ şol Zülfekâr-ı şir-î Yezdânî
Veli o ebrûlar Һaٲٲa işâret râ-yı Kur‘ândır

4 Kimi bâlâ kimi zîre dutar kibriklerin bir saf
Ma‘ârif seyrine dursun ki bu bir ٲaşr-ı müjgândır

5 İki çeşmiñ iki ‘ayn iki ‘âleme işâret
İki lebiñ iki ırmağ dîle şehd-âb-ı revândır

6 Sırr-ı Һaٲ sende kim tekmîl dehânıñ kân-ı lü‘lû dür
Beni abdâl-ı ‘aşٲ iden kim anda tûti zebândır

7 Zenehdân çâh-ı kevser bardağıdır Һâl-i hindûlar
Ser-â-pâ cism-i pâki Bendî nûr-ı dil-i ‘âşîkândır

¹²⁰ Yazmada “Şi‘ir Murabba Muħammes” başlığı yazıldıktan sonra 160. gazele geçilmiştir.

[Şarkı]

[murabba ‘-ı müzdevic kafiye] şarkı]

-3-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Hüsne mağrûr olma ey sevdüğüm
Geçer güzelliğin kalmaz bir eser
Şimdi bu çağında üftâdeleriñ
Yoluñda verirler bire bire ser
- 2 Bir gün olur sen ararsıñ bu demi
Nûş eyle kaçırma elden bu demi
Hüsniñ bâğına yâr hizân¹²¹ demi
Eger bir eserse billâh sert eser
- 3 Ey dil ‘ahdıñ erkânımı yola mı
Kâre mi pes didiñ ya ki yola mı
‘Ömr bâğın çarḥ varâḳın yola mı
Vâ‘dem tamâm ise leşim yola ser
- 4 Göñül ideli sen bu ‘aşkı bırak
Her dem ‘arzı ider bir yeşil bir ak
Bendîya ‘âkılseñ bir eser bırak
Eser söziñ yerlerinde yel eser

[Şarkı]

-4-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Râh-ı ‘aşḳda çekmemiş böyle belâ bir kimseler
Men gibi hiç etmemiş ‘ömriñ hebâ bir kimseler
Ben semender gibi nârıñ gencine bost atmışım
Heft felekler görmemiştir böyle hâ bir kimseler

¹²¹ “hizan” şeklinde yazılan kelime hazan olmalıdır.

2 Ȧasret-i hicrile dâdem kanlı yaş döker müdâm
 Bu resen-i Ȧasreti gör pâyemize oldu dâm
 34 a Seyyâhatle ehâr genci cûst u cû etmek merâm
 Olmasın ben gibi râh-ber bu yola bir kimseler

3 Terk idüb aĥbâb u yârı hırka-pûş etsem gerek
 Yâr elinden ayrılık tasını nûş etsem gerek
 Elvedâlar eyleyüb ĥâlîm ĥamûş etsem gerek
 Etmesin aĥbâbile böyle vedâ‘ bir kimseler

4 Alnıma نَحْنُ قَسَمْنَا¹²²‘dan yazılmış bu yazı
 Sanki bir top gibi atdı ĥahbe felek bundan bizi
 Ĥazret-i Ĥaĥķa emânet eyledim dostlar sizi
 Gayri diller söylemez ey Bendî yâ bir kimseler

[Şarkı]

-5-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fa’ilün

1 Başla dil bûlbûl misâli zâra bayrâm günüdür
 Sû-be-sû herkes çıkar gülzâra bayrâm günüdür
 Ĥalk-ı ‘âlem elele vermiş naĥrir ‘ıyd-ı şerîf
 Başlasın Ȧasret çeken efkâra bayrâm günüdür

2 Yâ ilâhî ĥandeyim ben mihribânım ĥandedir
 Gönlüme neş‘e viren ol nev-civânım kandedir
 Tûṭî-veş güftâr iden şirin zebânım kandedir
 Bu sirişkim cûy olur nâ-âre bayrâm günüdür

3 Ȧasret-i yâr bir yaña hem ‘aşķ u sevdâ bir yaña

¹²² نَحْنُ قَسَمْنَا Biz paylaştırdık “Kur ‘an-ı Kerim, Zuhruf Süresi, 43/32 (Ekler: 1)

Hâl-i gurbet bir yaña maḥbûs-ı zulmet bir yaña
 ‘Âşık âhenle pâyımız Bend dilde miḥnet bir yaña
 Şad hezâr işler sînemde yâre bayrâm günüdür

- 4 Dört taraf bakdıkça şöyle arttı giryânım benim
 Bakarım görmez gözüm gül yüzli canânım benim
 Yâ nice artmaz efendim âh u efgânım benim
 Ağarsın bu Bendî bahtı kara bayrâm günüdür

[Şarkı]

-6-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Şakınıñ şöreti peymân iledir
 Bu meclîsiñ şânı ‘irfân iledir
 Kim ki arar gelsin râh-ı Mevlâyı
 Yoluñ doğrulığı erkân iledir
- 2 Nasılsın bu sırra gel berü söyle
 Her remz u rumûzı tefekkür eyle
 Tâ kâlu belâdan ‘ahdimiz böyle
 Külli şey‘ün ikrâr imân iledir
- 3 Ger biñde olsak bir bağceniñ gülüyüz
 Zâhidler ‘indinde sanki delüyüz
 Ümmet-i Muḥammed evlâd ‘Alîyüz
 Şân u şöretimiz Kur‘ân iledir
- 4 Bendîya meydândan kaldurma serin
 Kim sayar şimden himmeti pîrin
 Muḥıbb-ı şâdıkı ol sen Ḥaydarıñ
 Saña bu saz emri sulṭân iledir

[Şarkı]

-7-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

34 b

- 1 ' Andelibler gülistânda güle efgân bahşider
Goncalar hâr cûyını bülbüle her an bahşider
Çünkim üftâdesiñ ey dil dilberânıñ râhına
Dilberâlar 'âşıkâ celle ile ihsân bahşider
- 2 Sevmeyen cânânı bu cihânda bilmez hâl nedir
'Aşk-ı râhda bilmezem ki böyle kıl u kâl nedir
'Âşıkâ salt yârı yeter ande mâl melâl nedir
'Ârif olan bir degil yârine biñ cân bahşider
- 3 İhtiyârsuz 'âşık olan derd-i yârı çekecek
Ehl-i hâle bağ-ı miñnetden kim açılır çiçek
Her eleme râzıdır dimez büyük yâ küçücek
Her ne gelse o bilür ki aña subhân bahşider
- 4 Menzîliñ 'aşk meydânında serv-i sehîdir Bendîyâ
Çün ledûn 'ilmiyle dersi okuyub yakdın çıra
Ehl-i hâle sen seyyibedir diyü bakma gedâ
Bir gedâsına bu kevni bil ki Yezdân bahşider

[Şarkı]

-8-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Dilberâ 'aşkıña düşmek ne mûhâldir ne mûhâl
Gezer üftâdeleriñ Mecnûn misâl Mecnûn misâl
Eyledi 'aşkıñ beni halk içre rusvâyı be-nâm
Kaldı mı hiç bende şimdi kıl u kâl u kıl u kâl

- 2 Nâz u istiğnâ idüb dersiñ efendim gel berü
 ‘Âşıkımdır diyü sordun mu hâlîm bir rû-be-rû
 Eyle ihsân muhtâcım çün bâri gel şimden gerü
 Yetişir cevriñ güzel buldı kemâl buldı kemâl
- 3 Zülfüñ oldu pâyıma dâm dağı boynuma resen
 Zerre murâd kalmadı ‘aşkıñla yandı can u ten
 Çekdigim ‘aşk ile derdi rûz-i dîvânda söyleyen
 Nâ-murâdım eşiğinde zebânım lâl oldu lâl
- 4 Bin kerre ‘arz eyledim bu hâli sen sultânıma
 Bir kerre gûş vermedin âh zârıma efgânıma
 Ab-ı cûy itdi dîdem rahmetmedin giryânıma
 Bu faķır Bendî kapuñda nâ-mecâldir nâ-mecâl

[Çapraz Kafiye Şarkı]

-9-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Kâkülüñ ‘âlemde velvele iken
 Fesden ħurûc dört bir yana perçemin
 Sen ne derseñ ko di ħayrân oldum ben
 Çîn çîn olmuş ak gerdâna perçemin
- 2 Ėamzeleriñ ‘alâmeti bir yaña
 Kaşla müjgân ħalâveti bir yaña
 Püskülle fes letâfeti bir yaña
 Hamân girmek ister kana perçemin
- 3 Kim gördü perçemi pesend eylemiş
 ‘Âşıklar boynuna kemend eylemiş
 Nicelerin ol kayd- bend eylemiş
 İnşâf etmez kıyar cânâ perçemin

35 a

- 4 Bugün gördüm anı tel tel dolanmış
Yeni başdan gine râyiḥâlanmış
Bendî kim ‘anbere miske bulanmış
Girüb bağa hem bostana perçemin

[Şarkı]

-10-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Katrede var eyledi ‘âlemi Settâr bilürem
Heft zemîn heft semâ hep andan izhâr bilürem
Mûsa Davud ‘İsa İbrâhim Ḥalil raḥmân bile
Cümlesine verd [i] şân Muştafa tekrâr bilürem
- 2 Si vü düyi ṭarḥ idersiñ her ḥesâba çehâr olur
Küllî semtinden bu bâbîñ râhı sevâba çehâr olur
Ne ‘aceb bu tekkeniñ her semti bâba çehâr olur
Her bir semtinde dü-kevnin ‘âlemi var bilürem
- 3 İş bu ḥâli añlayan her luṭf -ı yârı ‘arz ider
Bîşnev eyler her kelâmı şâh u pâyı ‘arz ider
Hem şâh uğrunda o kim cengi a‘dâyı ‘arz ider
Bu remîzi añlayan ‘arifi ben yâr bilürem
- 4 Seri ṭop sîne siper idüb miyâne girmeli
Çehâr bâbı feth idüb der-i dîvâne girmeli
Bendîyâ himmet-i pîr ile izâna girmeli
Rehber-i irşâdı hem mürşîdi de çehâr bilürem

[Şarkı]

-11-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Bir güzele eylemişim temennâ
İki kaşlarıdır irşâdım benim
‘Aynelyakîn iki ‘ayn-ı sanemiñ

Ḥaṭṭı istivâsi üstâdım benim

- 2 Bunda şad hezârdır yârîñ mecbûri
‘Âleme berk urdı cemâl-i nûri
Semt-i yâre ‘aql itdi mürûri
Erenlerden olsun imdâdım benim
- 3 Ben bu bağda ne bülbülem ne gülem
Koymazsınız ne şâd olam ne gülem
Ben ‘âşkıñ öz başıma degülem
Ma‘zûr görün zâr u feryâdım benim
- 4 ‘Âşk elinden bu dem derd-mend oldum
Ko aksın sirişkim gayrı men doldum
Canânîñ râhında kayd- bend oldum
Budur dü-‘âlemde murâdım benim

[Çapraz Kafiye Şarkı]

-12-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fa’ilün

35 b

- 1 Ehl-i ‘aşkıñ sırrın zâhid ne bilsin
Sorar dili dilden meydân ‘irfândan
Kâmile pes diyüb usûle girsin
Ḥâlle yolu yoldan erkân iz‘ândan
- 2 Baykuş niçün ḥâlî koymaz vîrâni
Şem‘a dandır pervâneniñ sûzânı
Söylediñ sivâyı dil ü nâlânı
Ḥayrân güli gülden figân gülşândan
- 3 ‘Ârifiñ kelâmı belli sözünden
Çeşm-i nûri isbât ider yüzünden

‘Âşkîñ mevci coşar iki gözünden
Eşki nîl-i nîlden bârân ‘ummândan

- 4 Bendî şâh hoş şimden oldı-çün ihsân
Dil bârigâhında kuruldı dîvân
Destinde şâkiler dutmada hamân
Câm-ı müli mülden el-ân dîvândan

[Şarkı]

-13-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Seni bu hüsnile şâhım yaradan Yezdâna hû
Hûblarıñ mülküne kim tahtı kuran sulţâna hû
Dest-i kudret seni taşvîr eylemiş hiç messesiz
Kangı hâmile yazılmış bu yazı pîşâna hû
- 2 Mâr u mûr baş kaldurur hüsnüñi seyrân etmeye
Bu ne sulţândır ki kullarına ihsân etmeye
‘Âşık-ı bî-çâreler başladı efgân etmeye
Zülfünüñ her bir telinde bağı biñbir dane hû
- 3 Bir kerre hüsnîñ görenler ser verir cândan geçer
Ol dirîga bakmayub hem dem bu cihândan geçer
Gözyaşı nîller gibi cûş eyler ‘ummândan geçer
Durmuş hep ‘âşıkları gör baş açık dîvâne hû
- 4 Bu ne maḥbûb bu ne dilber bu ne etvâr bu ne ḥâl
Bendîniñ ‘aqlın alub ol eyledi Mecnûn misâl
Seyr idüb müfti müderris didi kal Allah kal
Ḥaṭṭı istivâ ile vechindeki Kur‘âna hû

[Murabba'ı Müzdevic Kafiye Şarkı]

-14-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

36 a

- 1 Nedir bu zâr u feryâdiñ ğam-ı dünyâyı çekdiñ mi
Bu 'aşkıñ dest-i cevrenden yâ hicr yâyı çekdiñ mi
Çagırub rûz u şeb Hâk dost nihân esmâyı çekdiñ mi
Nesîmi gibi sen dâre nâzı edâyı çekdiñ mi
- 2 Ne vechile 'adûlarla düşersin 'aşk u ğavgâyâ
Nice Yûsuf olam dersin muğaddem düşmeden çâyâ
Alub mecnûnelikten bir eser çekdin bu Şahrâyâ
Saçı Leylâ elinden şîmşîri yârayı çekdiñ mi
- 3 Bu yola ser viren yüz biñ ölürse bir kalur nâdir
Kimin 'aşk hâk-sâr eyler kiminden zelle olur sâdir
Kimi pür-ğam ile 'aşkıñ olamaz Şabrına kâdir
Evvel suâl sorarlar kim ğam-ı ferdâyı çekdiñ mi
- 4 Ararsın vuşlat-ı yâri ararsın râh-ı dildârı
Çeküb bu 'aşk-ı efkârı sorarsın sırr-ı esrârı
Bilenler söylesin hâli şu Bendî denî nâ-çârı
Bunuñ derdini ey tabib bilüb de vâyı çekdiñ mi

[Murabba'ı Müzdevic Kafiye Şarkı]

-15-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Güzel dil hüsni bâğıñda seniñ bâğbânıñ olsun mı
Yanub 'aşk ile her dem ah dîde giryânıñ olsun mı
Teraḥḥüm ḥâline etmezsiñ dil-i vîrânıñ olsun mı
Bu ḥâlile melek-sîmâ ciger biryânıñ olsun mı

- 2 Mekânım Mecnûn-âsâ dağdadır bil ey saçı Leylâ
Siyâh zülfi teline ben yesîrin olmuşam hâlâ
Elif kıddimi dâl etdin cazû gamze ile illâ
Layıkça ben kuluñ kapuñda kim kurbânıñ olsun mı
- 3 Gelür çeşmimden ey dilber dökülür rûz u şeb kanım
Cihânı bî-ñuzûr itdi benim bu zâr u efgânım
Bilürsün bunca demdir mübtelâyım ‘aşka sultanım
Vişâl-i bâb-ı rahmın ol açub miñmânın olsun mı
- 4 Yâ söyle bunca demdir ‘aşkıñım derdime çâre
Açar ‘aşkıñ devâ olmaz sîneme günde bin yâre
Ki bir diñle dutub verdiñ yakamı dest-i ağıâre
Garîb Bendî behey dilber yesîr zindânıñ olsun mı

Elifnâme

[Murabba-ı müzdevic]

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 **Elif** el çekmezem ol şâha cândan mübtelâyım ben
Bâ bilürseñ aña hayli zamândan mübtelâyım ben
Tâ tarz u etvârına kayd dil andan mübtelâyım ben
Sâ senâlar idüb Hakkâ nihândan mübtelâyım ben
- 2 **Cim** cemâliñ gören üftâdeler kılmakdadır zârı
Hâ hüsñüñ şem‘ine yandırmada pervâne nâ-çârı
Hâ haşre dek melek-simâ dökem gözyaşını bârı
Dal delâl haqqı-çün belli bir andan mübtelâyım ben
- 3 **Zal** zelîlim bu ‘aşkıñ odu vücûdum yaksa lâyıkdır
Ra râzıyım dü-çeşmimden müdâm kan aksa lâyıkdır
Za zârım ‘aşk-ı râhında semâyâ çıksa lâyıkdır
Sin seniñ hüsñine bezm-i dîvândan mübtelâyım ben

4 **Şin** şifâ zaḥmıma senden umub geldim kerem kânim
Şad sığındım meded şâhım bu yolda artdı efgânım
Ḍad zaîfim zaîfim eyle ‘af ne ise ‘işyânım
Ṭı ṭakatım geldi çehâr bi yandan mübtelâyım ben

5 **Zı darbî** ‘aşkıñla şehir-i mülküm pâyı-mâl oldu
Ayn ‘ayeni hayâlimesin kulun gör nâ-mecâl oldu
Ġayn ġarḳ oldu bu baḥre dil-i ‘ummânım ne ḥâl oldu
Fa feyz-i luṭfuñile hû ‘ayândan mübtelâyım ben

6 **Ḳaf** ḳarâr eylemez câna göñül ‘aşḳda yorulmaz gör
Kaf kemâl ehliniñ ḥâli bu râh üzre sorulmaz gör
Lam lâli lebine karşı kaşı ṭurrâ dudulmaz gör
Mim Mevlâ katımız bezm-i dîvândan mübtelâyım ben
7 **Nun** ne çâre ideyim zaḥm-ı ‘aşḳa ġayrı ben şâhım
Vav varub zâr idem bâba ḥesabsız oldu ġünâhım
He hû ‘aşkıñla çekem tâ tükenmez ḥaşre dek âhım
Ya Ya‘kub gibi Bendî eşkiyandan mübtelâyım ben

Müseddeslerdir

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Elbet ‘âşık râhı canâneye tekbîr idecek
İntihâsını anıñ fikrile ta‘bîr idecek
‘Aşḳ-ı ḥâli diliyle dilbere taḳrîr idecek
Çeşm-i edebnâkiyle şûḥ ‘âşıkı tekdîr idecek
Şihirkâr ġamzeleri ġâlîba tesîr idecek
Añladım zülfi telin boynuma zencîr idecek
2 Zülfi dâmından anıñ çıkmaga hiç çâre olmaz
Dil-i pervâneyi sûz etse de der kâr olmaz
Yanarak dûdî çıkar ise de izhâr olmaz
Böyle bir ġamzesi ḥûn müjesi yeter kâr olmaz

Eyżan Şihirkâr ğamzeleri ğâlîba tesîr idecek
Añladım zülfi telin boynuma zencîr idecek

3 Çünki ‘aşıkına señ ey dil buna âh etme nedir
Derseñ üftâdesiyim böyle günâh etme nedir
Lâle-veş bunda beni sîne siyâh etme nedir
Hısmile rindâni meyde nîm-nigâh etme nedir

Eyżan Şihirkâr ğamzeleri ğâlîba tesîr idecek
Añladım zülfi telin boynuma zencîr idecek

37 a 4 Dâm-ı zülfünde güzel şimdi yesîrim sorma
Râh-ı ‘aşkıda kıldığım cevre Şabırım sorma
Sîne-i şûhda hazır mevt-i kabîrim sorma
Beni yârdan yârı benden sakın â pîrim sorma

Eyżan Şihirkâr ğamzeleri ğâlîba tesîr idecek
Añladım zülf-i telin boynuma zencîr idecek

5 Dil giriftim na-gihân’ aşkıña eyvâh n’ideyim
Cân tahammül idemez cevriñe her gâh n’ideyim
Beni sahtt eyleyecek ahır ol mâh n’ideyim
Bendî bu bir pür-ateş âh nideyim vâh n’ideyim

Eyżan Şihirkâr ğamzeleri ğâlîba tesîr idecek
Añladım zülfi telin boynuma zencîr idecek

-2-

[müseddes-i mütekerrir]

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Ehl-i hâlden añla gel mihr-i kelâm olmaklığı
Tıfliken tâ belli ider cevriñonca fâm olmaklığı
Dehr içinde pür- kemâli şubha şâm olmaklığı
‘Ârif añlar anda sırrı gayrı kâm olmaklığı

Dilberiñ ‘aşkıında buldum yemm ü dâm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

2 Lezzet-i maḥbûb-ı ‘aşkı kim dilerse merhabâ
Aşnâ iseñ dilrübâ yoluñda it cânı fedâ
Hoş gelür ‘aşkıñla şâhım ‘ömri etsem hebâ
Şem‘i ‘aşkıım nûrı dilber yandur elden berü tâ
Añladı dil-i cunûnım şâha râm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

3 Gösterir revnak bize yâr mey- pereslikden câna
Hâme sen ne hoş nezâket söylediñ bu meydâna
Bu ledûn ‘ilmiyle gösterdi ki sırr-ı insâna
Tıflı gönüm su gibi akmak dilerken bu yana
Bezm-i rindâni şehâ ne duydu hâm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

4 Pes ki pesdir yâr yoluna ser viren merdâne
Birliğiden gör nice biñ oldı yâr canâne
Ol muḥabbet câmınıñ hayrânı dil mestâne
Zâhida mey-ger diyü kim bakmasın meyhâne
Ehl-i hâl meyle bulur Hâkka devâm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

37 b

5 Bülbül-âsâ kârımı zâr eyledi sırr-ı Hudâ
Her Şehir gûş eylesin feryâdımız bâyı gedâ
Yâr cefâlar eylese maḥzûn dilim bulur Şafâ
Baş açık yalıñ ayak hem sîne ‘uryân Bendîyâ
Hâlbukim añladı ol ‘Alî maḥâm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

Tahmîsdir

-2-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Geçmedi nâzım benim canâne bahtımdan mıdır
Düşdü nâ-çâr gözlerim giryâna bahtımdan mıdır
Hâlimi söyleyemem sultâna bahtımdan mıdır
Bu sebep başlar dilim efgâna bahtımdan mıdır
‘Âşıkım kaldım cinân hicrâna bahtımdan mıdır
- 2 Bu sînemde açdı yâre şîr-i müjgânı anıñ
Kaddimi dâl eyledi ol çeşm-i fettânı anıñ
Dü-cihân ehline mürvet vech-i seyrânı anıñ
Bu muhibb-ı şâdika hoş dem-i devrânı anıñ
Cân fedâ itdim bilinmez aña bahtımdan mıdır
- 3 Dilbere ‘âşık olan dîvâne hırka pûş olur
Gûşı üftâdeye nâzı dilberiñ mengûş olur
Dem-i ‘aşkla nicesi dolsa nicesi boş olur
Ehl-i hâle cân fedâ itmek bu yolda hoş olur
Dilim oldu şem‘ine pervâne bahtımdan mıdır
- 4 Hüseyin ilinde luţf-ı şâhıñ dile yâr olmaz mı hiç
Nûr-i dilber dili ‘aşka şem‘a dâr olmaz mı hiç
Bu derde olan giriftâr âh u zâr olmaz mı hiç
Kim kesîd eyler bu cevri nâm-dâr olmaz mı hiç
Râzı oldum çekeyim fermâna bahtımdan mıdır
- 5 Bu şanemdir sebebin ey Bendîyâ evvel aիր
Hamd-ı şükr olsun ‘adûnuñ sırrı hep oldu zâhir
Nice dem çeksın dilim ‘aşkıñ ile cevri ü kahir
Tâ elestden böyledir ‘ahdile peymân birebir
Deftere kaydım ezel dîvâne bahtımdan mıdır

Noktasız Ğazel

-1-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Dilâ kim ‘ömr-i kûṭâhîñ helâk ider elemeler gör
Didem sevdâ ile ḥâl ehli ger a‘lâ demler gör
- 2 Sorarsañ eldedir varım aña kimler ola vâşıl
O râh- ı derde agâhım ararım dürlü emler gör
- 3 Ki dûr olsada derler saña kim dildârîñ aldurma
O mâderdi ṭulû ‘ederdi kim şad şad ademler gör
- 4 Ki dûrâ dûr olursa olmasa da mâderi vâḥid
Devâlar görmeseñ de ara şad varı keremler gör
- 5 Kerem derler esâsı Âdemi Allah-durur ‘âlim
Dedi a‘lâmı aña Bendî dildârîña kemler gör

Noktasız Ğazel

-2-

fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün

- 1 Var o dildâre dedim âh meded âh
Gül-i ruḥşâra dedim âh meded âh
- 2 Varam illâki görem o al rûḥı
Aña avâre dedim âh meded âh
- 3 Diñle deli aña ki o esrâr-ı dili
Hele devvâre dedim âh meded âh
- 4 Sorarsa eger derd ḥâlî kim o dildâr
Hele gel ara dedim âh meded âh

5 Elimdeydi evveli servi dâlı Bendî

Verdim serimi dâre dedim âh meded âh

Leb Değmez Ğazel

-1-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

1 Yâre hasret yetişir ağıâr elinden çâre ne

Eyle ihsân ey şehâ sen 'âşık-ı didâre ne

2 Her canânın adeti 'âşıkına rencidedir

'Aşkile çâk sînedir ki gayrı gayret ara ne

3 Kande 'âşık irişirse geçirir hayr ider

Gizli sandıñ ehline tâ aşikâr ızhâra ne

4 Çarh dârâyı ser-â-ser 'aşkla seyrân eyleyen

Nesl-i 'Alîden sayıldı ande ki ikrâra ne

5 Deryâ-yı 'aşk içre keştin engine sal Bendîyâ

Yelken aç re'is iseñ tâ engine kenâre ne

Leb Değmez Ğazel

-2-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

38 b

1 Aşikâre ehl-i 'aşk zâhirleriñ ufkâsıdır

Cehdider 'arş u kürsi râhınıñ şeydâsıdır

2 Cân u ser ande atar nişâneye şâdık ise

Şeş cihet ikrâr u ızhâr sırrınıñ a'lâsıdır

3 Añlagil 'aşk hâlini gel dilde tenhâ zâr eyle

Ehl-i hâl nişânı kendi sînesi yârasıdır

4 Seyrde isede zâhirdir hâl ne ki habtı ‘ayân
Tâ eletsen girdi râha kendiniñ edâsıdır

5 Diñlegil hâliyle işde ger ki ‘âşık Bendî
Çâkeriñ ‘aşk u gedâsı tâlî‘i karasıdır

Kara Hece Ğazel

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Yâr bulunmaz bu ‘âlemde nûn ü mim nûn dâl saña
On sekiz biñ ‘âlem ider pe vü sin nûn dâl saña

2 Dest-i kudret seni tasvîr eylemiş hiç messesiz
Seyridenler oldu vechiñ vâv ü lâm nûn dâl saña

3 Ağlayub zâr etme göñlüm Şabra yâr olmak hüner
Yâriñ her zülfi telidir kâf ü mim nûn dâl saña

4 Bîşnev ol gel hâli ‘aşkı yâd idem bir bir saña
Söz bu sözdür it şikârı se vü nûn dâl sana

5 Sakın kem bakma ‘âşık ol tevekkül saf ü hâl
Bendîdir hatırşinâs ol be vü be nûn dâl saña

Müstezâd

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Levh-i dilde tâ ezelden kayd olan sırrı ilâh
Dilde anı it penâh
Penâh ol dîn ü imân ikrârı ihyâmdır o şâh
Eyledim ‘aşkıle âh

2 Ah degil mi yanduran şâhım bu heft kişveri
Böyle oldum serseri

Serserilik hâk-sârlık pây-mâllık dile çâh
 Tâlî'im olmuş siyâh

3 Tâlî'-i siyâhıma zâhid cefâ eyleme gel
 Anı san saña mehel
 Mehl olkim gidesin uş bundadır Yezdâne râh
 Kend'özün eyle seyyâh

4 Seyyâh olmak hoş veli bu 'aşk-ı yâr serde iken
 Yürü kim lezzet ilen
 Lezzet ilen cân o yolda verse ider mi zerre âh
 Yârı kılssa nîm-nigâh

39 a 5 Nîm-nigâhın bu fakır Bendîye ızhâr itdigiñ
 Ya ne hikmetdir hemîn
 Hemîn bir kemter kapuña geldi seniñ rûyı mâh
 Hû çeker ol gâh gâh

Diger Müselsel Müstezâd

-2-

mef 'ûlü mefâ 'îlü mefâ 'îlü fe 'ûlün
mef 'ûlü fe 'ûlün

1 Dilâveri sor dili dile 'îrfânı izâna
 Yaz anı dîvâna
 Dîvâne lebi mül müle mestânı meyâne
 Bakar mı ziyâne

2 Ziyâne niçün saldı seriñ 'aşkı dil ednâ
 Sor kâmet-i balâ
 Balâda düzer tel teli gerdânı me'kâne
 Hışm eyledi âne

- 3 Bu ana kadar çekdigimi bildi mi söyle
Her hâleti böyle
Böyle mi olur kul kula ihsân-ı şehâne
Eyler mi i'âne
- 4 İ'âne ile ursa bizi 'aşk u hazâbı
Açardı nikâbı
Nikâbı nice hâr güle gülşânı figâne
Şeydâ vu dîvâne
- 5 Dîvânda şâhım itdi medhiñ Bendî fakîriñ
Bâbıñda esîriñ
Yesîr kim o Bendî silsil-i fermân-ı şehâne
Uğrakdı tufâne

Diger Müselsel Müstezâd

mef 'ûlü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ûlün
mef 'ûlü fe 'ûlün

-3-

- 1 Arturdu gönül sevdigine 'aşk u nidâyı
Hem kıldı ricâyı
Ricâlar idüb dilberine çekdi şalâyı
Gör nâz [u] edâyı
- 2 Edâlar ider sevdigi-çün var mı bahâne
Kaşd eylese câne
'Arz etmede dil sevdügiçün kasd [ı] a'dâyı
Hem 'aşk u belâyı
- 3 Miñnetle ğam-ı râhı güzelde çekmese 'âşık
Olur meye şadıķ

Fehm eyleyemez mertebeyi bâ y u gedâyı
O sırr-ı Hudâyı

- 4 Sırr-ı Hudâyı kıldı nazar vechi güzelde
Muhabbeti dilde
Çek kuvveti bâzûya verüb âhenî yâyı
Giy eski ‘abâyı

39 b

- 5 ‘Aba giyüb eskice şâln boynuna takmış
Emlâki bırakmış
Mecnûna bedeldir hele gör Bendî Babayı
O dil şuarâyı

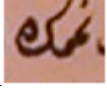
Diger Müstezâd

-4-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

mef ‘ülü fe ‘ülün

- 1 Eyvâh n’ideyim hâli malâmal perîşândır
Bir hayli zamândır
Luţfıñile yâr bu dilimiñ şem‘ini yandır
Ėafletden uyandır
- 2 Koyma beni kûşe-i mihnetde kerem it
Dil râha sehî git
‘Aşkıñla yanan şuhâ seniñ zırâ bu cândır
Gör ne sûzândır
- 3 Hiç kimseye bu bâki degil luţfuña irilmez
İhsânı görölmez

Mi‘mârî ¹²³ olamaz fâni cihândır
Sonı virândır

4 Bir kerre bakın nerde qarâr itdi hûkûmî

Hep böyle nücûmî
Ehl-i kemâliñ râhatı yok dîdesi kandır
Pek hâli yamândır

5 Bin renkile gör fitne-yi kim etmede alı

Yok asla kemâli
Bendîyâ sakın sen aña aldanma yalandır
‘Ömrine ziyândır

Diger Müstezâd

-5-

mef ‘ûlû mefâ ‘îlû mefâ ‘îlû fe ‘ûlûn
mef ‘ûlû fe ‘ûlûn

1 Yârab dil-i maḥzûnumuzuñ şâd ide a yâ

İhsânıña muḥtac
Her zerrede mevcûdeligiñ ‘âleme şâyâ
‘Akıllara ḥayret

2 Çünkânı yekûn içre seniñ nâmıle şânıñ

Kim ḥaddi bî-gâye
Mevcûdile nâ-mevcûdede serdesiñ Alâ
Zâhirde mezâhir

3 Mir‘at-durur ‘âriflere her kıncaru baksa

Seyretmeye kendin

¹²³ Bu kelime okunamamıştır.

Kendi özünü hiç göremez ‘ilmile molla
Her bir sözü haqken

- 4 Ne mollada ne mollaların ‘ilmi içinde
Bilmem ki bu kande
Meyhânede mescidde bile Ka‘be de halâ
Bu fikrile nâ-bûd

- 40 a 5 Dil mest idi meyhânede er nâmını duydu
Ussum gideyazdı
Bak Bendîya gör özünü mir‘atı mücellâ
Gel eyle temâşa

Müstezâd Murabbâsı Hem Müselsel

-6-

*fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün
fâ ‘ilâtün fâ ‘*

- 1 Bezme geldi canân dil oldu rûşân
Maṭlûb iken iḥsân ḥâl bu aḥvâli
Yok kîl u kâli
Kîl u kâli añlar her vaşfı diñler
N’eyler gibi iñler yokdur mecâli
Yamândır ḥâli
- 2 Pek ḥâl-i yamânım arttı fiğânım
Geldi amânım meded sultânım
Yârelidir cânım irgür dermânım
Ey çeşm-i fettânım sun câm-ı lâli
Leb dolu balı

3 Lebinden bal akar ‘aşk beni yakar
 Gör ki dūdum çıkar temelim yıkar
 Cevriñe dil bakar eylemesin ār
 Sensiñ leyl ü nehâr fikr ü hayâli
 Arar vişâli

4 Bu vişâle dîdem dökmede gör nem
 Bendîya başka dem olasıñ hurrem
 Gonca gibi aç fem bul derdine em
 Hâkdan iste her dem rûhları alı
 Kaşı hilâli

Diger Usûl

-7-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

fâ ‘ilâtün fâ ‘

1 Seyret afitâbı çekdi nikâbı
 Hüsnuñde kitâbı imlâya mâ‘il
 Gel oku sâ‘il
 Sâ‘il sen hesâbı diñle cevâbı
 Açıldıkca bâb-ı şalâya mâ‘il
 Ben oldum kâ‘il

40 b

2 Çünküm kâ‘il dîle ol aldı ele
 Gezer her gün böyle bağlandı tele
 Didiler bülbüle aldandı güle
 Anı diñle hele şalâya mâ‘il
 Mevzûnu fâ ‘il

- 3 Vezniyle okur seherde āhile zârda
 Pervâne-dil nârda ‘aşk dildârda
 Bu böyle bir kârda nâmûsda arda
 Üftâde-dil yârda ‘a‘lâya mâ‘il
 Hiç etmez hâ‘il

- 4 Hâ‘il olmaz bir an bendedir hamân
 Bunda yokdur gümân söyledi zebân
 Gönlümüzde pinhân açıyor dehân
 Bendîya bu cihân Leylâya mâ‘il
 Bunda olmaz nâ‘il

Târih At Berâyı Vâsf-ı Zindân

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Bu eyyâmı belâ-yı gam-ı hârı çarh -ı dîn buldı
 Zemîn ile semânın vâşfına gam leşkeri doldı
 2 Görünce aîladım fermûde-i tahrîdi Yezdânı
 Hezâr dü-şad sivârın gül-i ruhsârı sefîd oldu
 3 Rızâ-ı Hakkâ râzılardan olub eyledik teslîm
 Bir aylık râhdan zindâna geldik vechimiz soldı
 4 Okudu târihi bir āh idince gam-güsâr Bendî
 Bu takdîr-i ilâhîdir diyüb zindânda bend oldu

Târih-i Halâs-ı Zindân

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Hâzer ider mi ‘âşıkdır ki ol kim cevri-i dildârdan
 Cefâyı çekmeden vuşlat nice umar kim ol yârdan

- 2 Hele pervânesi oldımsa da ben şem‘i ruhsârıñ
Rehâ olmadı bir sa‘at dili bî-mârım âzârdan
- 3 Kalub Ademi Havvanıñ nice dem âh u asretde
Nice dem Nûh gibi cevr ü cefâlar çekdim ağıyârdan
- 4 Nice dem ‘aşkıle Ya‘kub gibi ben eyledim giryân
Oturdum üç sene Yûsuf gibi zindânda nâ-çârdan

SONUÇ

1. Kaynaklarda hayatı ve eseri hakkında hiçbir bilgiye rastlanılmayan Bendî Mustafa Baba, Divân ve Halk edebiyatının birbirinden etkilendiği bir yüzyılda daha çok Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatının bir temsilcisidir. Şairlik kabiliyetinin üstünlüğüne inanmış, şiirlerinde ilahi aşkı anlatmıştır. Bendî Mustafa Baba Divânı (İnceleme-Metin) isimli bu çalışmamızda XIX. Yüzyılın siyasî ve toplumsal yaşamının edebî eserdeki yeri ve Bendî Mustafa Baba'nın yetiştiği sosyal çevre ve sanatı tespit edilmiştir.

2. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nın var olan tek nüshası incelenerek ortaya sağlam bir metin konulmaya çalışılmış, incelenen metin üç bölüm halinde değerlendirilmiştir.

3. Kaynaklarda adı geçmeyen bir şâir olan Bendî Mustafa Baba'nın yazmış olduğu şiirlerinden yola çıkarak hayatı hakkında bilgilere ulaşıldı. Yeniçeri Ocağı'nın kapatılması ile Bektaşiliğin yasaklanması arasında kronolojik yakınlığın olması, Bektaşiliğe meyilli bir kişilik sergileyip, Bektaşilerin içinde bulunduğu durumdan hareketle Dîvânında Bektaşî kelimesini hiç kullanmayan, dîvânın sadece bir mısrasında “*Ėatr-i Ėanedânından ayırma kemteri bes*” tabiriyle Kadiri olabileceğini düşündüren Bendî Mustafa Baba'nın, 1833 yılında hapiste olması dikkate alınırsa şairin Kadiri tarikatına ilgi duyan, Bektaşilik kültürüne vakıf bir şahsiyet olduğu sonucuna varılmıştır.

4. Hz. Muhammed'e, Hz. Ali'ye, Ehl-i Beyt'e ve On İki İmama olan derin sevgi ve saygısını dile getiren mutasavvıf bir şair olan Bendî Mustafa Baba, dini esaslardan uzaklaşmadan İslam inancıyla bütünlük arz eden bir tarzda Bektaşî düşünce sistemini yansıtan tasavvufî görüşlerini, şiirlerine aksettirmiştir.

5. Şiirlerinde Hurûfî inancına ait terminolojiyi sıkça kullanarak Hurufiliğin etkisi altında olduğunu gösteren şair, ilm-i ledün öğrenmenin gerekliliğine inanarak zahiri değil batını bilgiyi ön plana çıkarmış ve hayatı ile ilgili çok az bilgi vermiş, bir nevi kendini gizlemiştir.

6. Şair, “ilahi aşk, vahdet-i vücud, dünya ve dünyanın faniliği, vuslat, hasret, muhabbet gibi tasavvufî duygu ve düşüncelerini hikemiliği ön planda tutarak samimi, içten ve sade bir dil ile ifade etmiştir.

7. Bendî Mustafa Baba, dîvânında edebî sanatlardan cinâs, aks, iâde gibi lafızla ilgili sanatları ve muammâ, mühmel, lebdeğmez gibi harflerle yapılan sanatları kullanmıştır.

8. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nda Klasik Türk şiiri nazım şekillerinden kaside, mesnevî, gazel, tahmis, müstezâd, müseddes, şarkı, muhammes ve nazm; tür olarak ise na't, münâcât, Elifname, mersiye kullanılmıştır.

9. Dîvân şairlerinin hemen hepsinde görülen imale, zihaf gibi aruz kusurları Bendî Mustafa Baba'da sıklıkla görülmektedir. Özellikle kendi mahlasının sonunda bulunan î'de çok sık zihaf yaptığı dikkat çekicidir.

10. Sanat değeri az olup gerek vezin gerek imlâ bakımından gelenekten uzak olan Dîvân, tarihî vesika olma özelliği taşımaktadır.

11. Bendî Mustafa Baba tam kafiye diğer kafiye çeşitlerine göre daha sık kullanmakla birlikte yarım, zengin, tunç ve cinaslı kafiye de kullanmıştır. Çoğu Türkçe kelimelerden oluşan rediflerin en az bir kelimedenden meydana gelmesine özen gösteren şair, birkaç manzume dışında sadece ekle yapılan redife itibar etmemiştir.

12. Bendî Mustafa Baba, adına "Kara Hece Gazel" dediği manzumesiyle, noktasız ve lebdeğmez gazelleriyle ayrıca müstezâdlarında kullandığı değişik usullerle kendine göre bir takım orijinallikler göstermiştir.

13. Bendî Mustafa Baba şöhret bulmamış bir şairdir. Bu sebeple eseri, edebî kişiliğini ortaya koymakta önemlidir.

SÖZLÜK

-A-

Âl-i aba: Hz. Peygamber'in (A.S.M.) kendisi ile beraber, kızı Hz. Fâtıma, damadı Hz. Ali ve torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den (R.A.) müteşekkil heyet.

âb-ı zülâl: (a.i.) tatlı su.

alûd (f.s.c.) : karışmış, karışık, mülevves; bulaşmış.

arâm: (f.i.) : durma, dinlenme; yerleşme, rahat etme, karar kılma; eğlenme.

avn (a.i.c): yardım; imdat; mededkâr; yardım eden; yardımcı.

-B-

baîd (a.s) : uzak, ırak; umulmadık.

bevvâb (a.i.c): kapıcı; menedici.

bûnyâd: temel, esas; yapı, bina.

-C-

celle (a.n) : "Celil oldu, celil olsun" mealinde ve Celle Celâluhu diye, Allah İs m-i Celali işitildiği veya anıldığı anda, tâzim makamında söylenir.

cevlân (a.i) : dolaşma, dolanma, gezinme.

cüst (f.i) : arama, araştırma.

-D-

dad (f.i.) : adalet, doğruluk; ihsan, vergi.

dellâl (a.i.) : satıcı, ilân edici; yüksek sesle bildiren; müşterileri çeken;
davet eden; Hakka davet eden.

der-bân (f.b.i.): kapıcı, kapıya bakan.

dest- gîr (f.b.s.) : muavenet; arka olmak; tutucu, yardımcı.

dil-bend: gönül bağlayan.

dil-duz (f.b.s) : kalbe batan, gönül delen.

dürûs (a.i.): dersler.

-E-

ebyâz (a.s.) : beyaz; akça; parlak.

efrûz (f.i.) : şule; aydınlatıcı; parıltı.

encâm (a.i.) : son, nihayet, netice.

endûh (f.i.): keder, elem, gam, gussa, kaygı, sıkıntı, ızdırab, üzüntü.

ensâb (a.c.) : şerhler, belalar, putlar; heykeller.

-F-

Ferâğ (a.i.) : vazgeçme, bırakıp terk etme.

ferâset (a.i.) : anlayışlılık, çabuk seziş.

fercâd (f.s.) : âlim ve fazıl (kimse).

fermûde (f.i.) : emrolunmuş, buyurulmuş; emir, ferman.

ferzend (f.i.c.) : oğul, çocuk.

Feyyâz (a.s.) : çok feyz veren; çok bereket ve bolluk veren.

fûlfûl (a.i.) : karabiber.

-G-

gabgâb (a.i.c.) : çifte gerdan çene altı; şakak.

gûne (f.i.) : tarz, gidiş, yol.

gûş (f.i.) : kulak.

-H-

hâ ‘il (a.s.) : mani olan, engel; korku ve dehşet veren.

habbe (a.i.c.) : tane, tohum; ihtiyaç; parça; dirhem 148 kadarı.

hâzık (a.s.c.) : işinin ehli, usta,;eli uz.

hem-pâ (f.b.i.) : ayaktaş, arkadaş; yoldaş.

hemtâ (f.b.s.) : eş denk; benzer.

hurûc (a.i.) : çıkma; dışarı çıkma, çıkış; ayaklanma, isyan etmek.

-İ-

ihtiyar (a.i.) : Seçme, seçilme; katlanma.

ikdâm (a.i.c.): gayret ve sebat ile çalışmak; ilerlemeye gayret etmek; devamlı çalışmak; ilerlemek.

i‘ane (a.i.c.) : yardım için toplanan para; yardım parası.

ilâf (a.i.) : ülfet etmek; alıştırmak; ülfet ettirmek.

in’am (a.i.c.) : nimet vermek; ihsan etmek; doğruya sevk etmek, hidayete ulaştırmak; iyilik etmek, bahşiş vermek; tar: Osmanlı: İmparatorluğu zamanında yeniçerilerin aylıklarına yapılan zam.

intihâ’ (a.i.) : nihâyet bulma, sona erme.

irsâd (a.i.) : gözetlemek; hâzır ve âmâde eylemek; mükâfat vermek.

istignâ (a.i.): aza kanaat etme, tokgözlülük; ihtiyaçsızlık, nazlanma, ağır davranma; çekinme.

i'tâ (a.i) : verme, verilme; ödeme.

-K-

kaltabân (f.s.) : namussuz; pezevenk.

kemhâ (f.i.) : bir cins ipek kumaş.

kesb (a.i.) : çalışıp kazanma.

kezz-ib (a.i) : yalan söyleme; yalan.

-M-

mâ'il (a.s.) : bir yana eğilmiş, eğik, eğri; hevesli, istekli, düşkün.

mahsub (a.s.c) : büyük bir zata mensup kimse.

makrûn (a.s.) : ulaşmış, kavuşmuş; yakın, yakınlaştırılmış.

ma'siyet (a.i.c.) : asilik, itaatsizlik, isyan, günah.

matlûb (a.i.c.) : talep edilen, istenilen, aranılan şey.

meâl (a.i.) : meydana gelen şey, netice; mana, kavram.

mehl (a.i.) : vakit verme; mühlet; bir işi belli bir zamana kadar te'hîr etme.

mekkâri (a.i.) : hile, düzen; hilekârlık.

melâl (a.i.) : can sıkıntısı; usanç; gamlılık.

menend (f.i.) : eş, benzer.

metrûkât (a.i.c.) : bırakılan şeyler; miraslar.

mutî'm (a.s.) : itham eden; yemek yediren.

müdde'i (a.s.) : iddia eden, davacı, bir hükümde ayak direyen, inatçı.

müftehir (a.s.): iftihar eden, övünen; şanlı şerefli.

münâdi (a.s.) : nida eden; tellâl; müezzin.

mürur (a.i.) : geçme, bir yandan gidip öte yandan çıkma; geçip gitme;
sona erme.

mütâlaa (a.i.c.) : okuma, tekil; düşünce

-N-

nâ-bûd (f.b.s.) : yok olan, bulunmayan; perişan olmuş.

nâ-tüvân (f.b.s.) : zayıf, kuvvetsiz.

nâ-yâb (f.b.s.) : bulunmaz.

nef' (a.i.) : menfaat, fayda, kâr, çıkar.

nessâr (a.s.) : neşreden, saçan, dağıtan.

nevaziş (f.i.) : okşama, gönül alma; iltifat.

nîm (f.s.) : yarı, yarım buçuk.

nisâr (a.i.) : saçma, serpmeye.

nûsret (a.i.) : yardım; Allah'ın yardımı; başarı, üstün lük.

-P-

pelid (f.s.) : pis, murdar.

pesend (f.i.) : beğenme, seçme.

pîç (f.i.) : büküm, kıvrım, dolaşık.

-R-

rah-revân (f.b.i.s.c.) : yolcular.

rebî' (a.i.) : bahar.

reftâr (f.i.) : gidiş, yürüyüş, hareket; salınarak edalı yürüyüş.

renc (f.i.) : ağrı, sızı; zahmet, eziyet, sıkıntı.

revâhi (a.i.c.) : bal arıları.

rû-be-rû (f.b.s.) : yüzyüze.

-S-

sâ'il (a.s.) : suâl eden, soran; dilenci; akıcı, akan.

sâle (f.s.) : senelik, yıllık.

sefîd (f.s.): ak.

sehî (f.i.) : düz, doğru; fidan gibi [boy].

sipâsî (f.s.) : teşekkür eden, minnettar.

suhte (f.s.) : yanmış, tutuşmuş, yanık.

surûri (a.s.) : sürurlu, sevinçle ilgili, neşeli, keyifli.

şehd-âb (a.f.b.i.) : bal şerbeti.

-T-

tâl (f.i.) : zil.

tâmi' (a.s.c.) : tamahçı, tamah eden.

tecnîs (a.i.) : cinas yapma, iki manalı söz söyleme.

tıflı nevreste: yeni yetişmiş çocuk.

-V-

vahin (a.s.) : zayıf [kimse].

vürûd (a.i.) : geliş, gelme, varma, yetişme.

-Z-

zahm (f.i.) : yara.

zevâl (a.i.) : yerinden ayrılıp gitme, zail olma, sona erme; Güneşin başucunda bulunma zamanı, öğle vakti, saat tam 12.00.

zibâ (f.s.) : süslü, yakışıklı, güzel.

zîr (f.i.) : alt, aşağı; tûz.

DİZİN¹²⁴**-A-**

âb: G. 14/1, 20/2, 78/5, 11/2,

74/4, 89/1, 47/2, 99/4, 115/2,
124/2

abâ: G. 132/2; Mstz.3/4; Mstz.3/5

a ‘bâd: G. 76/2

'abes: G. 67/1

âb-ı hayât: G. 86/4

âb-ı rûyındır: M. 2/15

âb-ı zülâl: G.98/3

'aceb: G. 96/3, 88/1, 111/1, 14/5,
9/1, 16/1, 20/4, 28/3, 47/4,
55/3, 68/4, 81/2, 86/3;
Ş.10/2

'acebdir: G. 44/1

a'dâ: Ş.10/3; Mstz. 3/2; G. 23/1, 23/2

'adem: NG. 1/3

âdem: K. 11/9, 12/6; N. 2/3

adeti: LDG.1/2

‘adl: G. 31/5, 76/2

'adlin: K. 6/5

'adû: G.23/3, 40/3, 46/4; Ş.14/2; T. 2/5

‘adû-i fitne: G. 75/4

'adûlardan: G. 69/6

'adûya: G.15/3

'adû-yı: G. 54/5

âfet: G. 120/1

âfet-i devrân: G. 137/1

âfitâb: Mstz.7/1,K. 11/1, 12/2; G. 11/1

'afv: K. 4/5, 4/10

âgâh: K. 3/6; G. 36/3; NG. 1/2

âgâz: Muh.1/5; G. 77/2, 14/1

ağladı: G./153; K. 10/17

ağlarım: K. /4

ağlayub: KHG.1 /3

agyâr: G. 15/3, 21/3, 81/2, 112/4,

118/2, 151/4; Ş.15/4; N.1/3

âh: Mstz. 1/1, 1/4; Ş. 1/1;

K. 10/7; NG.2

âha: G. 128/2

âh-ı enin: T. 1/3

ahbâb: G. 14/2, 58/4, 83/4; Ş. 4/3

âhir: G. 15/5, 44/3

ahmerim: G. 106

ahvâl: Mstz.6/1; G. 22/6, 61/2, 105/3,
108/4, 148/3

'âkıbet: G. 19/5

'âkl: K.1/12, 1/16

'âkıl: K. 6/1; G.4/2

'âkıllara: Mstz.5/1

'âklım: K.1/13

'aksi: K. 4/6,G. 103/3, 150/4

'âlem: K. 8/1, 11/3; G. 48/1, 60/5,
156/2; Ş.5/1; NG.1/5
; KHG./1

'âleme: G. 11/3, 25/4,

29/5, 47/3, 150/1, 160/5;

Ş.11/2; Mstz.5/1

'âlemi: G. 2/5, 5/3, 69/5,

¹²⁴ Kısaltmalar nazım şekillerini, rakamlardan ilki manzumeyi, ikincisi beyit numarasını göstermektedir.

- 78/3, 128/3; Ş.10/1
 'âlemde: K.6/10; T 1/3;
 G. 70/1, 79/1,
 G.135,138/4,
 160/1; Ş.9/1,
 11/4; KHG.1
 'âlemin: K. 6/; G. 81/5, 149/5
 'Ali: K. 7/2, 8/1- 4-6, 9/4, 4/19,
 5/7-10, 6/3; Müs. 1/1, 2/2;
 G 6/3, 7/2, 114/3, 114/5, 149/5,
 160/1; Ş.6/3; LDG.1/4; T.1/4
 Âl-i 'aba: K. 2/13, 7/6, 6/2; G. 24/4,
 Allah: K.3/7, 10/9, 10/11; Ş.13/4;
 NG.1/5
 'alleme'l esma: G. 110/2
 altı: K.2/10, G.11/2,29/3,110/3
 'âm: Müs. 2
 'amel: G. 42/5, 65/3
 'andelîb: G.13/4, 43/1, 58/1,
 133/3, 139/2; Ş.7/1
 ârâm: G.82/2, 92/5, 76/4
 'ârif: G.13/4, 32/3, 39/4, 42/2, 42/4,
 50/1, 75/4, 79/2, 79/5, 85/5,
 98/6, 115/1, 131/4, 148/4,
 149/4, 156/5; Ş.7/2, 10/3,
 12/3; Müs. 2/1; Mstz.5/3
 'ârifâ: K. 6/1; G. 7/1, 13/3, 34/1,
 98/2, 111/2
 'ârifân: T.1/6
 'ârife: G.78/5
 'arsa: G.41/3, LDG.2/1
 'arsa-ı kevnî: G.123/3
 'arz: Muh.1/5; G.1/4, 10/1, 23/1,
 24/1, 74/2, 83/1, 83/2, 134/5,
 148/4, 151/1, 154/5; Ş.8/4,
 10/3; Mstz.3/2
 arz-ı hâl:G.15/2
 arz-ı niyâz: G.101/3
 ârzû: Ş.3/4
 âsâr: G.158/4
 'âsitân: G.101/1, 152/3; M.2/5; T.1/3
 aşk: M.2/9,K.6/10,11/7, ; T.1/1;
 G.1/1, 2/1, 2/4, 2/5, 3/1, 4/2,
 4/3, 4/5, 6/2, 7/5, 9/1, 10/3,
 12/5, 13/1, 13/3, 14/1, 15/1,16/4,
 18/1, 18/5, 19/3, 19/4, 19/5,
 22/1, 28/1, 28/2, 34/4, 35/1,
 36/1, 36/5, 76/5, 124/3
 aşkda: G.32/1, 34/3
 aşkla: T.1/2
 aşklar: G.98/4
 âşık: G.12/2, 14/3
 âşık-ı sâdık: T.1/3
 âşkınıla: G.7/1, 142/2
 âşkıyan: K.9/4,
 âşikâr: LDG. 1/3,G.7/1, 11/3, 33/5
 âşikâre: LDG. 2/1
 âteş: G.6/2, 28/1, 74/1,
 117/1; Müs.1/5
 ateşân: Müs.1/4
 âteş-bâr: Muh.1/5;
 'avn: K.1/2; M.1/12-16; G.37/3, 67/3,
 âyet: K.2/10; G.111/4, 141/4,
 40/1, KHG.4

'ayn: K.6/5 G.129/5, 15/4, 157/3,
160/5; Ş.11/1; Mur.1/5

ayn-i Âdem: G.71/3

ayrılık: Ş.4/3

ayru: K.2/18

'azm idüb: G.91/2

'azm etmededir: G.83/1

-B-

bâb: K.2/18, 3/4, 8/4; G.14/4, 40/1,
46/1, 48/5, 53/1, 58/2, 59/4, 71/5,
73/5, 85/5, 115/3, 138/5, 153/5;
Ş.10/4; Mstz.7/1

bâbda: G.53/5

bâb-ı rahm: Ş.15/3

bâbıñ: M.1/12; K.5/8; G.24/4,
39/5, 88/2, 138/2, 153/4;
Ş.10/2

bâbıña: K.6/4, 6/7; G.45/1, 112/3,
113/2, 134/2

bâbıñda: G.26/5, 41/1, 95/8, 97/4,
144/3; Mstz. 2/5

bâbıñdan: K.2/18

bâbıñıñ: T.1/2

bâba: Ş.10/2; Mur.7

bâd: G.20/2, 47/2, 54/3, 83/7,
99/4, 100/3, 146/1–3

bâdıñ: G.149/2

bâdına: G.78/5

bâd-ı hazân: G.83/4

bâd-ı seher: G.83/4

bâg: G.159/3, 2/3, 54/4, 145/4,
146/1, 146/4; Ş.9/4, 11/3, 83

bâde: G.120/4, 129/2, 130/3,

bâde-i gülder: G.93/3

bâgbân: G.146/4

bâgçe: G.91/1, 91/2, 139/2; Ş.6/3

Bağ-ı İrem: G.10/4

bâgçe-i bâg: G.159/3

bâg-ı mihnet: Ş.7/4

bahâr: G.83/7, 124/4, 133/2,

bahr: G.2/5, 126/4, 150/4; Mur.1/5;

K.3/7, 4/1, 4/4, 8/3, G.2/5

bahr-i 'ask: G.98/2

bahr-i bela: K.10/7–13;

Muh. 1/2

bahr-i hikmet: K.7/3, 7/5, 8/2, 10/4

bahr-i selis: G.59/2

baht: Ş.5/4, T.2; G.35/3, 46/3

bahtımın: G.46/2

bâl: Mstz.6/3; K.3/7

bâr: Muh.1/5; G.135/2

bârân: G.33/6, 124/2; Ş.12/3

bâri: G.34/2; Ş.8/2

bâzâr: G.98/4, 61/4

bâzârlık: G.62/4

ba'zı: G.137/5, 137/6, 137/7,

137/8, 137/9, 159/1, 159/2

bedûh: G.29/1–5

beg: G.5/5

behist: G.83/2

behistden: K.10/12

belâ: G.1/1–5, 3/3, 16/2,

29/4, 44/5, 57/4, 66/3, 68/3, 82/4,

85/3, 95/4, 107/2, 123/4, 132/1,

137/3, 137/7, 142/3, 155/1;
 Ş.4/1; Mstz. 2/2, 3/2; K.10/7;
 Muh.1/2, 1/3, 1/5
 belâ-i ğam; N.1/1
 be-nâm: Ş.8/1
 bend: Mstz.2/5; N.1/4; G.5/5, 9/2,
 26/5, 58/5, 104/5, 121/5; Ş.5/3
 bende: G.89/2, 143/3, 154/5; Ş.8/1
 Bendî: K.3/9, 7/9, 8/6, 11/18,
 12/8; T.1/6; Ş.1/5, 4/4, 2/4,
 5/4, 9/6, 8/4, 9/4, 11/4,
 14/4, 15/4; Mur.1/7;
 NG.1/5, 2/5; Müs.1/7;
 LDG. 2/5; Mstz.2/5, 3/5;
 N.1/4; Muh.1/5; G.1/5,
 3/5, 4/5, 10/5, 12/5, 14/5,
 16/5, 17/5, 18/5, 22/5, 24/5,
 25/5, 27/5, 28/5, 29/5, 36/5,
 43/5, 44/5, 46/5, 47/5, 49/4,
 51/5, 56/5, 57/5, 58/5, 61/5,
 64/5, 65/7, 67/5, 70/6,
 71/5, 73/5, 75/5, 76/5, 78/6,
 79/5, 83/7, 85/5, 87/5,
 89/5, 92/5, 93/5, 94/5,
 99/5, 100/5, 101/5, 102/5,
 104/5, 105/5, 106/5,
 107/5, 108/5, 111/5,
 112/5, 113/5, 114/5,
 115/5, 117/5, 118/5,
 119/5, 121/5, 122/5,
 124/5, 125/5, 126/5,
 127/5, 128/5, 131/5,

138/5, 140/5, 144/5,
 145/5, 146/5, 147/4, 148/5,
 150/5, 152/5, 153/5, 154/5, 156/6,
 159/5, 160/7
 Bendîdir: KHG. 5
 Bendî-i dânâ: G.2/5
 Bendîm: G.35/5
 Bendîn: K.2/21
 Bendînim: G.63/5
 Bendînin: Ş.13/4; M.2/20; K.4/11,
 10/18, 14/5; G.6/5, 7/5, 15/5,
 30/5, 37/5, 38/6, 45/5,
 123/5, 132/5, 133/5,
 134/5, 135/5, 136/5,
 Bendîyâ: K.5/10, 13/5; Ş.3/4, 6/4, 7/4,
 10/4; Müs. 2/5; T.2/5; LDG.
 1/5; Mstz. 4/5, 5/5, 7/4; G.8/5,
 9/5, 11/5, 13/5, 19/5, 21/5,
 23/5, 31/5, 33/5, 34/5, 39/5,
 40/5, 41/5, 42/5, 50/5, 52/5,
 53/5, 54/5, 55/5, 59/10, 62/5,
 66/5, 68/7, 69/6, 72/7, 74/5,
 77/5, 81/5, 84/5, 86/7, 88/5,
 90/6, 91/5, 98/7, 103/5,
 110/5, 120/5, 137/10,
 142/5, 143/5, 151/5
 Bendîye: Mstz.1/5; G.97/5, 158/5
 Bendîyi: G.20/5, 82/5, 130/5, 157/7
 Bendiyim: G.7/5, 95/9
 berk: Ş.11/2; G.47/3
 beyân: K.3/8; T.1/6; G.14/2
 beyhûd: G.13/3

beyhûde: T.1/1; G.2/1, 33/4, 62/2,
 beyzâ: G.54/4
 beynamaz: G.71/3
 bezm: G.122/2, 1 29/2, 142/2,
 142/3, 148/4, 156/2; Mstz. 6/1
 bezm-i ağyâr: G.21/3, 122/5,
 bezm-i dîvân: Mur.3–6
 bezm-i elest: G.53/3, 107/4,
 115/5, 118/1
 bezm-i rindân: Mûs.2/3
 bî-çâre: G.116/2, 119/3; Ş.13/2;
 M.1/6; K.14/5
 bîkes: M.1/15; Muh.1/4
 bîmâr: G.18/1
 bîmârîm: N.1/2
 bin: G.11/3, 29/3, 69/6, 89/3, 119/3;
 Ş.8/4, 15/4; Mstz.4/5; K.4/9
 binâ: G.33/2
 bînâ: K.3/5, 11/17
 bî-gâye: Mstz.5/2
 bî-günâh: K.10/18; Muh.1/2
 bî-haber: K.3/6
 bî-hesab: G.15/1-6
 bîmâr: G.18/1
 bî-tâb: G.14/3, 46/4
 bî-vefâ: K.3/5; Muh.1/1;
 G.57/4, 80/4, 89/3, 96/4
 burc: K.12/3, 12/4, 12/5; G.11/1,
 16/5, 33/1, 86/5, 96/5, 118/1, 160/2
 bûs: G.21/3, 66/1–6, 68/2, 152/3
 bûse: G.91/4, 27/5
 bûlbûl: G.7/1, 22/5, 25/2, 38/4, 51/5,

61/3, 100/3, 122/1, 123/1,
 133/3, 139/1, 140/3, 146/1,
 148/1, 159/3; Ş.5/1, 7/1,
 11/3; Mûs.2/5; Mstz.7/2
 bünyâd: M.2/17; G.78/3, 99/3
-C-
 câdû: G.3/3,
 câhil: G.42/5, 142/2, 156/4, 79/2
 câm: G.69/4, 18/4, 21/4, 58/4, 61/4,
 65/2, 71/2, 86/7, 97/3, 117/2,
 122/2, 125/1, 59/3; Mstz.6/2,
 câme: G.59/10, 73/3, 91/3,
 120/5; Ş.12/4
 câme-i sof: G.32/1
 cân: G.4/3, 6/2, 10/5, 16/2, 17/1,
 23/1, 23/4, 39/3, 41/2, 47/5, 49/3,
 53/4, 58/2, 63/5, 76/3, 83/1,
 95/4, 95/7, 97/5, 108/2, 118/3,
 118/4, 119/5, 22/2, 123/2,
 129/4, 137/10, 138/3, 139/5,
 141/2, 141/5, 147/1, 150/4, 153/1,
 154/1, 154/3, 158/1; Ş.7/2, 8/10,
 9 /3, 13/3; Mûs.1/5, 2/2,
 2/3; T.2/2, 2/3; LDG.2/2;
 Mstz.1/4, 3/2, 4/2,
 cân[ın]: Ş.2/4
 cândan: G.41/2
 cânım: G.6/1, 22/2, 40/4, 95/3, 106/2,
 113/4; Mstz.6/2,
 cânân: G.65/1, 60/4, 73/1, 97/1,
 122/3; Ş.7/2
 Cebrail: K.11/6

- cefâ: K.10/13, G.21/5, 35/4,
 69/6, 89/3, 112/3, 127/4, 129/3,
 152/1; Müs. 2/5;
 Mstz.1/3; N.1/1–3
 cefâ-kâr: G.81/3,
 cehâlet: G.49/2
 cehd: G.59/9, LDG.2/1
 cem: G.123/2
 cemâl: G.8/2, 89/1, 135/5, 141/1, 157/1,
 159/1; Ş.11/2; Mur.1/2; K.3/4–
 5–6
 cenân: G.25/3, 65/3, 73/3, 74/1,
 83/1, 95/3, 105/2, 137/4,
 138/4, 152/1, 160/1, 117/1;
 Ş.5/4, 11/4; Müs.1/1;
 T.2/1; LDG.1/2; Mstz.6/1
 cenk: G.88/5, 95/7, 118/4
 cennet: T.1/5, G.63/4
 cevâb: Mstz.7/1; G.11/4,
 12/1–6, 26/2, 42/3, 156/5
 cevlân: G.86/5
 cevr: Ş.8/2, 14/1; Müs.1/4, 1/5,
 2/1; T.2/4, 2/5; Mstz. 6/4;
 N.1/1, 1/3; K.10/13; G.9/1, 17/4,
 21/2, 44/1, 39/1, 53/1, 60/1, 60/2,
 77/3, 83/6, 94/1, 103/4, 112/1,
 112/3, 113/5, 116/3, 116/4, 119/2,
 127/4, 134/1, 140/2, 150/1, 150/3
 cezâ: G.104/3, 136/5
 ciger: G.121/3, 26/4 34/2, 57/5, 62/5,
 64/2, 64/4, 74/3, 121/3, 140/5;
 Ş.1/1, 1/2, 1/3, 1/4, 1/5,
 6, 15/1; K.7/6, 10/1–
 15; Müs.1/3, 1/4, 1/5
 cihad: G.45/4
 cihân: Ş.2/1, 7/2, 13/3 15/3;
 T.2/2; G.23/5, 23/6, 47/3,
 51/2, 56/1, 71/3, 72/7,
 75/5, 77/1, 99/1, 104/5,
 126/5, 142/5, 149/5,
 160/1; Mstz.4/3, 7/4;
 K.10/17, 11/1
 cû: G.148/2, 121/3, 148/2
 cûy: Ş.5/2, 8/4
 cûy-ı bâr: Muh.1/3; G.1/1, 63/2,
 71/1
 cülûs: G.132/1
 cüst: T.1/2; G.67/5
 cüst u cû: Ş.4/2
 cûş: Ş.13/3; G.3/1, 50/5, 82/1, 110/5,
 119/4
-Ç-
 çâh: G.128/1, Mstz.1/2
 çâh-ı kevser: G.160/7
 çâk: K.10/16, Müs.
 1/3, 1/5; G.13/4, 49/5,
 63/1, 82/4, 135/4, LDG.1/2
 çâker: K.2/13; G.9/5, 97/4, 137/2,
 LDG.2/5
 çâre: K.4/5, G.22/3, 38/5,
 43/5, 69/3, 107/2,
 120/3, 121/5, 122/4, 153/2,
 153/3; Ş.15/4; Müs.1/2
 çarh: G.13/3, 30/4, 33/1–7, 76/3,

77/3, 77/4, 81/3, 81/4, 82/2, 86/5,
 98/7, 99/4, 103/3, 120/2, 153/2,
 155/3; Ş.3/3; LDG.1/4; N.1/1;
 K.4/6; M.2/9; Muh.1/1
 çâr: G.16/4, 115/3, 148/4, 149/4, 149/5
 cemen: G.83/3
 çemenden: G.7/1, 83/7
 çesm[i]: K.7/2, 5/1, 9/4, 10/4;
 G.2/2, 2/3, 11/2, 16/1, 22/1,
 57/5, 96/1, 156/1; Ş.12/3;
 Müs.1/1,
 çesm[üm]: M.2/7; T.1/5;
 Muh.1/5;
 G.23/4, 40/2,
 46/3, 64/2,
 150/1; Müs.
 1/5; Ş.15/3,
 çesmin: G.54/1, 69/5, 155/5,
 160/5
 çesme-i hayat: G.159/5
 çeşm-i dilber: G.155/1
 çesm-i fettân: G.84/3, 102/3,
 154/2; T.2/2;
 Mstz.6/2
 çeşm-i mestân: G.106/1

-D-

dâd: Ş.1/4; G.18/2, 23/4, 78/1,
 142/1, 157/1,
 dâd-ı feryâd: G.63/1
 dag: Ş.15/2
 dâg: G.104/4, 80/1–6
 dâm: G.12/5, 37/5, 65/4, 69/3, 76/5,

104/3; Ş.4/3, 8/3; Müs.1/2,
 1/4, 2/1; K.4/3, 4/7
 dâmen: G.75/5, 33/4, 34/1
 dânâ: G.2/5, 13/4, 45/2, 52/2, 68/2,
 142/4; K.4/9
 dâr: T.2/4; LDG.1/4; G.107/3; Ş.14/1
 dâr-[ı] bekâ: G.109/1
 dâr-[ı] fenâ: G.142/1
 da'vâ: G.4/2, 15/4, 19/2, 19/5,
 31/5, 77/5, 88/4, 137/3;
 Ş.14/4
 defter: G.27/5, 58/2, 123/2,
 139/3; T.2/5
 dehân: G.83/4, 160/6; Mstz.7/4
 dehr: G.60/3, 86/1; Müs.2/1
 delîl: T.1/4
 dem: Mstz.6/3, 6/4; N.2/3; Muh.1/4,
 1/5; Müs.1/3, 1/5; K.11/8,
 13/1, 14/2; G.1/2, 6/4, 6/5, 9/1,
 10/3, 10/4, 13/3, 14/5,
 18/3, 19/2, 32/5, 34/2,
 38/4, 44/3, 48/3, 49/4, 75/4,
 79/2, 79/5, 81/1, 107/1, 109/2,
 11/3, 119/1, 23/4, 126/3, 129/5,
 130/5, 131/3, 136/3, 152/5,
 156/3; Ş.3/2, 3/4, 11/4, 13/4,
 15/1, 15/3, 15/4; T.2/2, 2/3, 2/5;
 NG. 1/1; Mstz. 6/3, 6/4; N.2/3
 dem-â-dem: K.4/4, Ş. 1/3
 dem-be-dem: G.8/2, 18/1, 55/5, 65/5,
 98/3, 101/3, 107/3,
 derc: G.7/3,

- derd: G.9/4, 17/5, 30/4, 34/5,
35/1, 38/5, 41/5, 44/2, 44/4, 45/3,
49/1, 63/2, 71/2, 71/4, 73/1, 73/2,
75/1, 77/5, 78/2, 80/5, 82/4, 82/5,
87/3, 108/1, 113/1, 116/4,
121/1, 23/3, 123/4, 129/1,
129/4, 131/5, 147/3, 150/1,
150/5, 151/4, 155/2, 158/2,
158/4; Ş.7/3, 8/3, 14/4, 15/4;
T.1/4; NG.1/2, 2/4; Mstz. 6/4
- derdmend: Ş.11/4
- dergâh: K.2/16, 3/1; 119/4, 128/5, 132/4
- dermân: K.8/6; G.74/4,
113/1; Mstz.6/2
- ders: G.5/4, 14/1, 38/6, 40/1,
46/5, 50/4, 59/4, 68/6, 70/1,
100/2, 129/5, 144/5; Ş.7/4,
- derûn: G.6/5, 13/2, 15/1,
22/3, 44/4, 48/3,
82/1, 115/3, 122/5,
124/3, 148/2, 149/3; Ş.1/5
- deryâ: G.50/5, 54/3, 117/3, 119/4,
127/5, 149/3, LDG.1/5; K.3/4
- destân: G.59/3
- dest-gîr: G.104/1
dest: G.23/4, 31/5, 58/4, 60/1, 66/5,
68/2, 76/2, 77/3, 81/1–5, 90/2,
97/3, 150/3; Ş.12/4
- dest-i kudret: G.37/3, 43/3, 85/4;
Ş.13/1; KHG./2
- devâ: Ş.15/4; NG.1/4; K.6/10,
- devlet: G.8/4, 21/4, 23/6,
127/1, 149/5, M.2/18, T.1/3
- devr: G.5/3, 23/4, 42/1, 70/4, 148/2
- devrân: K.2/12; G.65/1, 86/4,
121/1, 136/3, 137/1, 146/5
; T.2/2
- devvâr: G.150/3, NG.2/3
- đîdâr: G.5/3, 17/1, 39/4, 58/3,
86/6, 122/5, 124/4, 139/4,
141/2; K.14/5
- đîde: G.1/1, 13/5, 45/5, 62/5, 63/1,
71/1, 71/22, 82/3, 95/3, 121/3,
123/1, 126/3, 129/1, 138/4, 153/1;
Ş.15/1; Mstz. 4/4, 6/4; K.10/15,
10/16; Muh.1/3; Mûs.1/2
- đîde-i giryân: G.87/2, 121/2,
- dîl (đîl): K.1/16, 1/19, 3/3, 4/1,
4/7, 6/4, 7/1, 7/7, 9/6, 13/2, G.1/1,
3/5, 5/3, 5/4, 7/1, 10/4, 12/3,
12/5, 17/3, 18/1, 18/5, 21/1,
22/1, 23/1, 23/3, 23/5, 27/2, 30/1,
36/3, 36/5, 37/4, 32/4, 33/4, 34/4,
35/5, 39/1, 39/3, 41/4, 43/1, 4/1,
44/2, 44/5, 46/1, 46/3, 46/4, 46/5,
47/5, 49/1, 50/1, 52/1, 53/4,
59/1, 69/2, 72/5, 74/3, 76/1, 73/2,
78/3, 78/4, 79/5, 80/4, 82/2, 86/1,
89/1, 87/1, 87/5, 98/1, 99/1–6,
100/3, 101/2, 102/5, 105/3, 108/4,
112/3, 114/2, 118/3, 119/1,
117/2, 120/4, 121/3, 122/1, 122/3,
123/3, 124/2, 125/1, 125/4, 129/1,
132/1, 133/1, 33/2, 133/4, 134/1,

135/2, 139/1, 139/3, 140/1, 141/5,
 142/1, 149/1, 156/1, 158/1,
 160/5, 160/7;Ş.12/1, 12/2, 15/1;
 T.2/4; Mstz. 2/4, 5/1, 7/2; N.2/2;
 K.1/4,
 dildâr: G.9/1, 27/4, 61/1
 dîlim: K.1/12,G.93/3, 105/3,
 105/5, 111/1, 111/4, 122/4,
 123/1, 157/3;T.2/1, 1/3,
 1/5; Mstz.4/1,
 dilâ: K.12/1, 55/1, 70/1, 148/1,
 155/1; NG.1/1
 dil-ârâ: G.96/1
 dilâver:G.125/1;Mstz.2/1
 dilber: G.8/1,11/4, 15/1,17/5,19/1,24/5,
 64/3, 64/4, 66/1, 57/4, 38/2,
 68/6, 84/1, 85/1, 89/5, 90/2,
 91/1, 93/1, 95/4, 102/5, 114/ 4,
 115/1, 123/1, 126/1, 129/5
 dilberâ: G.90/4
 dil-cû: G.134/2, 134/2
 dil-dâr: G.44/1, 68/4,73/2,77/2,
 80/5,133/2,
 dudag(h) (k): G.84/1, 91/4
 dûn: G.98/7, 99/4, 155/3, 156/4, N.1/1
 düldül: K.8/3
 dünyâ: G.63/4, 99/2, 130/3, 149/1
 dünyâda: G.6/4, 75/1–3,K.6/4,
 79/5, 88/4, 112/5,
 130/2,
 dünyâyı: G.38/1, 54/1,Ş. 14/1,
 düşman: G.75/3,118/4

-E-

ebced: G.20/3
 ebrû: M.2/12;G.39/1, 51/3, 68/6, 89/2,
 145/2 160/2–3
 edâ: G.104/2, 107/3, 137/7;
 Ş.14/1; LDG.2/4; Mstz.3/1–2
 ednâ: Mstz.2/2; G.24/5
 efgân: G.36/4, 13/4
 efgend: G.95/9
 efgendeyim: G.115/5
 efkâr: G.158/4,K.4/6
 efkâra: Ş.5/1; G.43/1, 44/5
 eflâk: G.124/1, 160/2
 efsâne: G.82/3, 111/4
 efsûn: G.61/3, 96/5, 126/4; K.4/7
 ehl: G.51/2, 52/2, 79/4, 82/5,
 90/2, 106/1, 110/3, 125/2
 ehl-i 'aşk: G.9/1, 40/2, 42/3, 80/2,
 98/4, 132/1, 138/1,
 153/1; .12/1,LDG.2/1
 Ehl-i beyt: K.2/14, 9/6, 9/7,
 9/10; Muh.1/4, 1/5
 ehl-i dil: G.153/3, 28/5, 36/5
 ehl-i hâl: K.1/4; Ş.7/3, 7/4;
 Mûs.2/1, 2/4; T.2/3;
 LDG.2/3; G.49/2, 65/4
 ehl-i sema: G.134/3, 157/4
 ehl-i sühan: G.142/3
 ekber: G.66/3, 114/4, 132/5
 el-amân: K.9/3; Muh.1/5; Mûs.1/4,
 1/5; G.3/3, 106/4,
 128/1, 133/2, 153/2

elem: G.71/2, 71/4, 73/1, 75/1, 80/5,
103/1, 135/3
elest: G.60/3, 116/5, 139/4, 141/5;
T.2/5
el-hak: Ş.2/4
elif: G.59/6; Ş.15/2
elvân: G.154/2
em: Mstz.6/4; Müs.1/5; G.63/3, 135/1
amân: G.41/5, 6/3, 55/4, 69/5, 128/4;
Mstz.6/2
amânet: Ş.4/4
emr: Ş.6/4
emrin: K.6/8
emrine: G.72/4, 76/1,
emr-i ferman: G.154/5
emr-i Hakka: G.77/4
emr[i] Hudâ: G.107/1
emsâl: G.37/2, 43/5
encâm: G.119/5
endûh: G.48/4, 58/2
engûr: G.56/4
envâr: Ş.13/4, 61/5, 151/1,
enver: G.17/4
erkân: Ş.3/3, 6/1, 12/1;
K.5/8; G.48/3, 52/1, 138/1
ervâh: G.125/1
eser: G.10/3, 14/4, 54/3, 85/4, 85/4,
110/1, 156/1, 156/2; Ş.3/1,
3/4, 14/2
esîr: Mstz. 2/5; G.41/5, 123/4
esmâ: Ş.14/1; G.4/3, 50/4
esmâ-ı Hakk: G.29/5

esrâr: K.3/2, 7/2; Ş.14/4; NG.2/3;
T.1/4; G.43/1, 69/1, 107/3, 110/4,
125/2, 131/4, 135/5,
151/2, 151/3, 159/4
eşcâr[1]: G.43/4, 83/2
eşk: G.3/1, 63/2, 112/3, 124/4;
Ş.11/4, 12/3
eşk-i bar: G.101/1
eşk-i bela: G.1/1
eşyâ: G.4/4, 5/3, 18/3, 43/3, 78/4,
78/5, 78/6, 141/1, 149/3, 150/4,
157/4
ey: G.19/3, 20/1,23/1,23/5, 24/5, 26/1,
27/3, 28/1, 30/1, 32/4, 34/5,
36/5, 39/3, 41/2, 46/5,
49/1, 53/4, 54/2, 57/4,
63/3, 63/5, 66/2, 69/1, 69/3,
70/6, 72/5, 73/1, 73/2, 76/1, 77/1,
80/4, 86/1, 94/1, 94/2, 96/4, 96/5,
106/1, 106/4, 112/1, 115/4, 116/1–
6, 120/3, 120/5, 121/4, 123/5,
134/1, 135/5, 136/1, 136/2, 137/10,
138/5, 139/3, 140/5, 145/5, 146/1,
146/3, 147/1, 148/5, 149/2, 150/4,
151/1, 154/5, 158/1; Ş.3/1, 3/3,
4/4, 7/1, 14/4, 15/2, 15/3; Müs.
1/3; T.2/5; LDG.1/1; Mstz.6/2;
K.3/1, 3/2, 4/6, 6/4, 7/5, 7/7,
9/6; M.2/1; Muh.1/1
Eyyûb: K.10/16
ez: G.14/2, 120/2,120/3, 120/4, 120/5
ezber: G.26/1,93/1

ezel: G.60/4,69/4,71/2,93/3,97/2,
97/3, 98/4, 113/3, 120/4, 120/5,
121/5, 129/2, 134/1, 159/3;
T.2/5; Mstz.1/1

-F-

fahr: M.2/2; K.5/8, 6/6, 8/1; G.98/6
fahre'l- enâm: M.2/20
fah-r-ı cihân: T.1/6

fakr: Mstz.1/5

fakir: G.38/1, 56/6, 58/4, 112/5;
Ş.8/4; Mstz. 2/5; M.1/12

fark: G.138/1

farz: G.58/5

fasl: G.83/7

faslı: G. 133/1-2

fazl: K.4/9, 6/5, 13/3;

Muh.1/2; G.47/3, 109/2

fedâ: K.6/2, G.40/4, 50/3, 63/5, 95/4,
118/3, 119/5, 137/10,
139/5, 140/4, 158/1; T.2/2

felek: G.13/1,13/4,13/5, 38/1,
55/4, 82/1, 86/5, 96/1-6,
98/3, 106/1, 106/4, 120/5,
124/2, 144/4, 150/1; Ş.4/1, 4/4

fenâ: G.56/2, 146/1, 146/3;
K.2/11, 2/12

fenâda: G.30/3, 98/3, 99/5, 142/1,

fenâdan: G. 141/2

fenânın: G. 65/7, 109/1; K.3/5

fenâya: G. 62/3, 70/2

ferâg: G.82/1

ferdâ: Ş.14/4

Ferhâd: G.152/4

fermân: K.5/9;G.29/5, 40/5, 72/4, 87/4,
120/3, 154/5; T.2/4; Mstz.2/5

ferrâş: G.70/5

feryâd:G.6/4, 22/5, 44/3, 59/9, 61/3,
63/1, 77/1, 78/2, 80/1, 95/8,
119/4, 130/1, 139/2, 157/1;
Ş.1/4, 11/3, 14/1

fes: G.68/1-6, 137/5; Ş.9/1,9/2

fesâd: G.90/3, 90/5, 19/2

feth: Ş.10/4; G.5/2, 46/1, 54/5, 115/4

fettân: T.2/2; G.28/3, 72/2, 75/4

fetvâ: G.4/2, 19/5, 88/4

feyyaz: G.78/1-6

figan: G.133/1-5

fikr: G.8/2

fikri: Mstz.6/3; G.15/4, 99/2

firâk: G.44/2

Firâvân: K.10/15

firkat: K.14/5; G.49/2, 82/4, 117/1,
138/2, 138/3, 138/4, 138/5, 153/2

fitne: Mstz. 4/4; G.75/4,137/8

Furkan: K.2/18, 5/1; G.110/4

-G-

gâfil: G.138/3, 53/2, 53/4, 76/3, 86/3,
99/5, 138/3

ğafil-i nâdân: K.7/3

gaflet: G.11/5,46/3,52/2,
65/4; Mstz.4/1

gam: N.1/1,1/4; K.4/6; T.1/1;
Ş.1/4; Muh.1/4; G.10/3,

13/3, 13/4, 22/6, 31/4, 44/1,

45/3, 56/1, 60/5, 69/4,
 71/2, 73/1, 75/1, 76/4, 80/1,
 94/4, 107/2, 117/3, 120/2, 127/5,
 128/2, 135/2, 143/4, 150/1, 150/5,
 155/4, 158/2; Ş.14/1,
 gamhavâr: G.1/2
 gamze: Mûs.1/2; G.8/1, 16/2,
 27/1, 28/3, 37/1, 55/1, 69/3,
 72/2, 85/3, 102/3, 102/4, 130/1,
 30/5; Ş.9/2, 15/2
 gamze-i 'âsû: G.54/2
 gamze-i cadû: G.3/3
 gamze-i hısm: G.21/1
 gavgâ: G.19/3, 88/1, 88/2,
 112/4; Ş.14/4
 gayr[ı]: M.1/4; G.3/3,4/2,10/4, 12/4,
 37/5, 70/2, 96/2, 101/3, 106/4,
 112/1, 122/4, 152/1-6; Ş.4/4,
 11/4; LDG.1/4
 gayret: G.108/3,137/4, LDG.1/2
 genc: G.27/1, 27/3, 28/3, 28/4,
 48/5, 76/4, 82/5, 94/5, 133/5,
 159/1; Ş.4/1, 4/2
 genc-i neftân: G.148/2
 gerdûn: G.120/1
 gevher: G.82/3,86/1,110/3,125/3,
 159/4; K.5/4
 gice: M.1/9; G.44/3, 57/5,
 103/2, 117/2, 137/1
 girdâb: K.10/7, 10/12; Muh.1/3;
 G.44/5, 138/3, 150/4,
 girîbân: G.13/5, 49/1, 75/1, 76/4, 153/1,

giriftâr: T.2/4; M.1/1; G.35/1, 71/4,
 giryân: Ş. 5/4, 8/4, 15/1; T.2/1;
 N.2/4; K.14/2; G.40/2,
 69/5, 123/1, 126/1, 138/4
 gîsû: G.16/3, 57/2, 68/4, 85/3, 160/2
 gîsû-i Mâriye: G.72/6
 gonce: Muh.1/4; G.7/1, 10/4, 25/2,
 38/4, 43/1, 77/2, 89/4, 96/4,
 96/5, 101/4, 118/2, 145/4; Ş.7/1;
 Mstz.6/4
 gök: G.133/4
 gönül:G.22/1, 28/3, 61/1, 62/1, 69/1,
 73/1, 77/1, 96/4, 132/1, 142/1,
 150/4, 151/1; Ş.3/4; K.6/10,
 7/1, 11/15,Mstz.3/1
 gönülde: G.148/2, 59/3, 83/4
 gönlüm: G.44/4, 117/3, 118/2,
 127/1, 82/2, 144/4; Ş.5/2;
 K.4/3; M.2/12
 gönlümün: G.10/4, 106/2
 gönlümüzde:G.105/2,117/4,
 88/3, 137/1
 ; Mstz.7/4; K.2/12
 gubâr: G.56/4, 77/5
 gulâm: G.90/6
 gussa: G.13/3
 güft: K.13/3, 13/5, 9/4,
 güfte: G.83/5, 134/2,
 güftâr: G.34/4, 118/1;Ş.5/2,
 güher: K.7/5
 gül: G.8/3, 22/3, 22/5, 30/3, 83/6,
 89/3, 103/3, 118/3, 133/1,

157/1; Ş.5/4, 12/2; K.3/5
 güle: G.2/1,2/3,139/2; Ş.7/1,2/4,
 7/2
 gülem: Ş.11/3
 güller: G.22/5, 79/3,159/3
 gül-gûn: G.30/1, 91/3,
 gülistân: G.7/2, 59/4, 133/3, 148/5;
 Ş.7/1; K.3/3
 gülşen: G.7/1, 139/1, 140/3, 146/1,
 gülzâr: G.61/3, 118/2, 151/5; Ş.5/1,
 gümân: G.47/4; Mstz.7/4
 gün: K.4/1,4/2; G.13/3,
 45/4,109/5, 135/5;
 Ş.3/2, 7/5, 10/2; Mstz.7/2
 güne: K.4/18; G.53/2
 gündür: G.55/2
 günler: G.53/3
 günüdür: Ş.5/1

-H-

hâbbe: G.141/2
 haber: G.53/3, 60/5, 77/1,84/4,
 114/2, K.7/11
 haberân: G.65/6
 habersizler: G.156/4
 Habeş: G.84/2
 habib: K.4/10, N1/3
 habiba: M.2/8
 habibim: G.6/4
 hâil: G.65/1, 76/4
 Hak: K.2/9, 2/15, 6/4; M.2/21;
 G.42/4, 109/1; Ş.14/1
 hâk: T.1/2; G.149/2

hakikat: G.24/1-6, 65/7, 156/6; K.5/8-
 9, 8/5; Ş.2/1
 hâkir: K.1/2; G.4/5
 hâl: G.1/3,1/4, 8/2, 9/2, 12/3,
 13/5, 15/1, 16/1, 28/2, 28/5,
 44/4, 51/1, 55/3, 64/3, 65/2,
 101/2, 143/3, 156/2; K.4/11; Ş.11/3
 hâlim: G.4/1, 23/1, 35/1,36/3,
 103/1; Ş.1/2
 halâs: G.81/5, 37/5
 halk: K.11/3; Ş.8/1
 halk-ı ‘âlem: Ş.5/1
 halvet: G.65/4
 hamd: K.1/1, 2/1; M.2/19;
 G.8/5, 37/4, 82/3, 143/4
 hâme-i kudret: G.8/3
 hançer: G.102/4
 hanedan: G.67/1; K.12/8
 hâne-i zulmet: G.75/2
 harâb: G.83/7
 harf: G.5/1,8/4,46/5,
 109/4,110/2,159/1,
 harîdâr: G.4/5
 hasret: K.3/3, G.8/5, 49/3, 62/1, 62/5,
 106/4; Ş.4/2
 hasret-i hicr: Ş.4/2
 hatt: G.72/4, 79/1-6, 15/1,
 hata: K.1/3
 hâtem‘ül mürsel: K.7/4
 hâtem‘ül hat: G.79/2
 Havva: G.149/1; N.2/3
 hay: G.23/2

- hayâl: G.156/3; Mstz.6/3;
 hayât: G.159/5
 hayr: LDG.1/3; K.13/1; G.10/2, 147/2,
 hayrîdâr: G.56/2, 60/4
 hayrân: Ş.9/1, 12/2; G. 12/2, 37/4,
 40/2, 51/2, 95/5, 116/4, 150/2;
 hayret: G.8/2,33/7, 47/1,47/5,
 57/1, 85/2
 hazân: G.83/2
 heft: G.54/4, 147/4, 157/2; Ş.4/1, 10/1
 heft-i kişver: G.54/1, 76/2, 144/1;
 Mstz.1/2
 helâk: NG.1/1; Müs.1/5; G.72/5
 hemîşe: G.29/1
 hercâyî: G.27/4
 hesâb: Mur.7; Ş.10/2;
 Mstz.7/1; K.12/6; G.26/3
 hevâ: G.33/1, 90/2, 149/2
 hevâ-i heves: G.65/2; K.1/2
 heybet: G.51/3,54/1
 hezâr: K.4/19, 10/10; G.129/1,
 140/2, 144/3; Ş.5/3,11/2; N.1/2
 hırka: G.155/4; Ş.4/3
 Hızr: G. 128/4
 hicâb: G.11/3, 157/3
 hicr: G.3/5, 15/2, 34/2, 82/4,
 112/5, 158/2; Ş.14/1
 hicrân: G.106/3, 140/4; T.2/1
 hicret: G.8/5
 hikmet: K.2/3,2/5, 7/3,7/5,8/2,10/3,
 13/1;G.20/1, 21/2, 24/3,
 30/5, 47/1, 54/4, 64/4,
 66/5, 78/3, 123/4, 149/1,
 149/2, 156/3, 159/4, 159/5; Mstz.1/5
 hilâl: G.101/1,145/1; Mstz.6/4
 himmet: G.4/4,23/1,29/4,32/4,128/4;
 Ş.6/4, 10/4; K.1/5, 12/1
 hindû: G.37/2, 72/7, 160/7
 hû: K.5/1, 5/10, 6/7;G.13/5, 32/5,
 3/2, 43/3, 45/4, 51/4, 68/4,
 86/7, 134/1, 148/4, 154/2;
 Ş.13/1, 13/2, 13/3, 13/4;Mstz.1/5,
 hûb: G.12/2, 86/1, 100/2, 102/5, 137/7;
 Ş.13/1,
 Hudâ: K.1/2; M.2/6,
 hûn-âb: G.14/1, 63/2
 hûni: G.17/2, 30/4, 45/5, 57/5,
 62/5, 64/2, 71/1, 120/3;Muh.1/5
 hûn-i ciger: K.10/18; G.121/3
 hurrem: Mstz.6/4; G.44/4, 56/3
 hurşîd: K.12/4; G.85/1, 100/4
 hükm: K.1/4, 12/4; M.1/15,G.7/5,
 23/3, 31/5, 46/4,
 4/4, 84/5, 144/1, 147/2,
 hükmüne: G.88/4
 hükm-i Süleymân: G.153/2, 154/3,
 hüner: G.10/1,20/1,28/4, 59/3,
 110/1, 156/1, KHG.3
 hürmet: K.9/5–6
 Hüseyin: T.2/4, 1/4;K.6/5, 7/5, 9/2, 9/4,
 10/1–19; Muh.1/1–
 6;Müs.1/1–5
 hüsn: Ş. 3/1, 13/1, 13/3, 15/1; Mstz.7/1;
 G.5/1, 8/3, 8/4, 11/1, 11/4, 14/2,

16/1, 26/1, 58/1, 72/3, 84/4, 84/5,
85/1, 85/4, 93/2, 102/4, 105/2,
114/2, 14/3, 123/4, 134/1, 136/2,
137/6, 144/5, 157/1

-İ-

ırak: G.92/1
ırmak: G.160/5
ıztırâb: T.1/1; Müs.1/2; G.15/1,
44/1, 44/3, 62/2, 128/2
ıztırâban: G.1/1

-İ-

'ibâdet: G.111/3, 131/2
İblîs-i ğarrâ: G.156/4
İblîs-i telbîs: M.1/3
'ibret: G.13/5, 21/5, 26/4, 43/2,
79/2, 86/6, 98/2, 151/2
ibtidâ: G.149/1; K.2/1
i'câz: G.115/4; M.2/4
icâzet: G.47/3
icrâ: G.127/1
ihrâc: G.25/5, 107/5; K.10/12
ihsân: G.31/1, 36/2, 40/5, 41/1,
109/2, 116/3, 134/3,
134/4, 137/1; 7/1, 8/2,
12/4, 13/2; LDG.1/1;
Mstz.2/3, 4/3, 5/1, 6/1
ihyâ: Mstz.1/1
ikrâr: G.34/3, 60/5, 107/4, 109/5, 115/4,
138/3, 141/5, 151/3; Ş.6/2;
LDG.1/4, 2/2; Mstz.1/1
imam: K.6/5, 6/6; T.1/7
İmâm'ül müttakın: K.8/5

İmâm-ı Zeyne'l'Abidîn: K.7/7,
7/8, 7/9

îmân: G.16/1; Ş.6/2; Mstz.1/1

îmâna: K.7/2, 5/4

îmâniyim: G.109/3

inkâr: G.151/3

insân: K.2/5; G.29/2, 75/1; Müs.1/3

'irfân: K.5/10, 7/2; G.25/3, 52/1, 58/1,
59/7, 70/1, 78/3, 79/1, 83/3,
85/4, 86/7, 92/2, 100/2, 125/1,
131/4, 137/10, 147/1; Ş.6/1,
12/1; Mstz.2/1

irşâd: M.1/12; G.13/2, 32/3, 41/4,
52/1, 78/4, 130/5, 157/5; Ş.11/1

istignâ: Ş.8/2

'isyân: K.4/1, 4/2, 4/4, 4/5; G.136/1

iştiyâk: G.151/1

izhâr: G.109/4, 147/4, 151/2,

156/6; Ş.10/1; Müs.1/2;

LDG.1/3, LDG.2/2; Mstz.1/5

'izzet: G.8/5, 20/5, 21/1, 54/1, 149/1

-K-

kabadayı: G.19/1

kadeh: G.30/1-6

kadem: K.8/11; G.10/2, 86/3,
97/4, 142/1, 151/5

kadre: K.4/4, G.2/5, 20/2, 110/5; Ş.10/1;
M.2/1,

kafes: G.67/3

kahr: G.55/4, 69/6, 81/2, 98/4,
98/5, 136/3; T.1/1

kâkül: G.125/5, 134/1, 137/2; Ş.9/1

kalb: K.11/5; G.11/5, 47/4,
123/5, 157/7

kalbime: G.137/7, 115/2

kalem: M.2/1, G.29/5, 55/5, 93/2

kamer: M.2/12; Ş.2/3; K.12/2, 12/3,
G.85/1, 114/3, 160/2

kamet-i belâ: Mstz.2/2

kâmil: G.20/4, 42/5, 46/5,
52/2, 52/4, 115/4; Ş.12/1

kangı: Ş.13/1; K.12/3

karâr: G.62/5, 99/5; Ş.10/2; Mstz.4/3;
Muh.1/3

karârım: G.6/1, 114/1, 144/4; Ş.1/3

katl: G.13/5, 59/9, 72/2, 81/1

katre: G.92/2

katreden: G.92/3

kebâb: G.64/4

keder: M.1/8; G.10/2

kemâl: G.46/2, 98/5, 138/4,
142/2; Ş.8/2;
Müs.2/1; Mstz.4/4, 4/5

kamân: 106/2

kamândır: G.72/1

kemend: Ş.9/3

kemter: K.2/13; T.1/2;

Mstz.1/5, G.67/1, 95/5

kerem: G.20/1, 36/3, 64/1, 64/4,
89/2, 123/5, 142/5, 149/2,
154/1; NG.1/4, 1/5; Mstz.4/2

kerem-i zülcelâl: K.2/11

kesb: G.55/3

kevser: G.160/7

kıyâmet: G.8/1

Kibriyâdır: K.8/12

kişver: G.16/4, 23/2, 46/3, 76/1,
84/2, 84/4, 104/1, 104/5, 105/2

kitâb: G.11/1, 26/1, 40/1, 46/5,
53/5, 59/4, 88/2, 110/4; Mstz.7/1

kudret: K.2/3; G.13/4, 24/1, 143/3,

kudret-i Hakk: G.43/2, 83/2

kudretullah: G.13/3

kûh: G.72/6

Kûh-i Kaf: G.81/3, 85/3, 94/4

kûh-sâr: Muh.1/3

kul: G.49/2, 78/4, 87/2, 94/5, 143/1, 78/4;
Ş.1/1

küfr: G.3/2, 57/3, 66/2, 109/3,
111/3, 137/3

-L-

lâ-cerem: G.143/2, 153/2

lâ-yezâl: K.3/2

laf: G.2/4

lâl: K.10/3; G.10/4, 39/4, 86/1, 116/1;
Mstz.6/2

lal: Ş.8/10

lâle-veş: Müs.1/5

lâm: G.129/5, KHG.2

leb[i]: K.9/2; G.2/3, 51/1, 116/1, 134/2,
140/1, 152/4, 160/5; Mstz.2/1,
6/2, 6/3

lem-yezel: G.120/3, 157/2, 159/2

lerze: K.10/17; Muh.1/5; Müs.1/4;
G.81/2

leyl: G.25/3, 86/5, 95/1, 107/5, 126/3,

129/5, 157/3,
 Leylâ: G.1/3, 57/3, 117/5, 123/3, 126/2;
 Ş.14/2; Mstz.6/3, 7/4
 lezzet: G.57/3, 61/4; Müs.2/2
 ; Mstz.1/4
 lisân: G.106/1; K.2/2
 lisân-ı hâl: G.43/3
 lutf: G. 47/5, K.1/2
-M-
 ma'ârif: G.85/5, 160/4
 magfiret: K.2/18
 mâh: M.2/11; K.10/5; Müs.1/5, 2/5;
 G.33/1, 99/4, 105/4, 158/1;
 Mstz.1/5
 mâhım: G.6/3, 35/4, 95/2
 mâh-ı receb: G.16/2
 mahal: G.79/4
 mahbûb: K.1/5; G.12/1, 79/1, 83/4,
 91/5, 159/3; Ş.13/4
 mahcûb: M.1/17; G.12/3, 79/3
 mahşer: M.1.17/, 2/15
 mahzûn: M.1/19; K.4/1; G.30/2,
 45/1, 57/1, 96/2, 125/3,
 126/1, 131/5, 133/4; Mstz.5/1
 makras: G.55/3
 mâl: G.98/6, 145/1; Ş.7/2
 ma'nâ-yı 'aşk: G.88/2
 mânend: G.95/9, 114/3
 Mansûr: G.107/3
 mâr: Ş.13/2; G.85/3
 mâtem: K.9/1, 9/6, 10/16; Muh.1/4;
 Müs.1/1-5

mazhar: G.46/5
 mazlûm: K.6/5.10/4; T.1/5
 mazmûn: K.4/11; G.14/2, 30/5
 meclis: G.31/3, 42/1, 122/2,
 137/4-10, 147/1
 Mecnûn: K.4/9; G.1/3, 8/3, 30/3,
 37/5, 95/9, 117/3, 123/3
 , 126/2, 152/4; Ş.8/1, 13/4,
 14/2, 15/2; Mstz.3/5
 mecruh: Mes.1/17; K.4/6
 med: Müs.1/1
 meded: K.10/18, Müs.1/1; G.6/3,
 23/2, 35/1, 35/5, 36/1-6,
 37/2, 74/1, 74/4, 95/1-9,
 101/2, 114/5, 128/3,
 154/2, 155/4;
 NG.1/1-6; Mstz.6/2
 meftûn: G.123/4
 Muhammed: K.2/7, 5/1, 5/7, 6/1,
 6/6 6/9, 7/2, 7/3, 7/4,
 7/7, 8/1, /5, 10/2;
 Müs.1/1-5, 11/2,
 11/16, M.2/13, 2/14;
 T.1/4; G.24/4, 149/5; Ş.6/3
 mekân: K.2/11, 11/14; Ş.2/1,
 15/2; M.2/2; G.1/3, 93/4, 133/4
 mekteb: G.5/3, 5/4, 14/1, 59/8,
 79/1, 100/2
 mektûb: G.12/5
 melâl: G.98/6, 145/1; Ş.7/2
 melek: K.10/17; Muh.1/3; G.37/1, 133/4
 melek-simâ: G.123/5, 154/5; Ş.15/1

- men: K.14/4; G.18/4, 120/3,
120/5, 132/2, Ş.4/1, 11/4
139/1, 150/5, 159/3; Ş.6/4,
7/4, 12/1
- menzil: K.7/11, 11/7- 15,
12/3, G.33/1, 34/4, 50/1,
59/9, 66/4, 79/4, 92/5; Ş.7/4
meyhâne: G.56/6, 125/1, 131/2;
Müs.2/4; Mstz.4/3, 5/5
- merd: M.1/15
mey-kede: G.31/1, 56/3, 93/4;
Müs.2/1, 2/5
- merdân: K.7/6
meyl: G.15/3, 61/1
- merhabâ: G.10/1-6; Müs.2/2
mihmân: G.62/3, 62/4, 70/2,
109/1, 116/2
- merhamet: G.23/6
mihnet: G.94/4 ; Mstz.4/2
- merhem: G.89/2
mihr: K.12/3, G.3/2, 33/1,
98/7, 99/4, 109/4, 104/2
- Meryem: K.11/13, G.24/2
mihr-i cemâl: G.95/2
- mescid: K.11/10; G.56/3,
56/6; Mstz.5/4; M.1/7
mi'mâr: G.86/2, 99/2, 146/4; Mstz.4/3
- meskân: Müs.2/1-5; G.45/1
minber: G.32/3
- mest: Mstz.5/5; G.18/1,
18/2, 18/4, 21/5, 45/1, 58/4,
93/3, 129/2, 129/4, 131/3, 142/2
mi'râc: K.2/8, 2/9; M.2/8; G.25/1
- mestân: Mstz.2/1; G.87/5, 97/3,
116/1, 125/1, 137/7
mir'ât: G.41/1, 68/2, 79/5, 86/6;
Mstz.5/3, 5/5
- mestâne: G.18/4, 56/5
misâfir: G.75/5
- mest-i melûl: Muh.1/4
miyân: G.41/3, 42/1
- mevc: K.3/4; G.48/1, 125/4,
126/5, 150/2; Ş.12/3
mollâ: Mstz.5/3, 5/4
- Mevlâ: K.1/1, 4/7, 7/2, 11/16; M.2/10,
G.24/1, 29/2, 66/4, 107/2, 132/4;
Ş.6/1
muhabbet: T.1/2; Ş.1/2, 1/5;
G.6/5, 25/3, 58/2,
88/1; Mstz.3/4
- mey: G.18/4, 60/3, 65/2, 71/2, 73/3,
90/4, 90/5, 93/3, 93/4,
125/1, 137/7; Mstz.3/3
muhtâc: G.25/1, 36/2; Ş.8/2;
M.2/7, 2/8; Mstz.5/1
- meydân: K.2/15, G.52/1,
31/4, 52/1, 59/7, 75/5,
98/6, 109/2, 125/1, 138/1,
murad: K.11/16; G.78/2; Ş.8/3
muradım: K.6/9,
6/10; G.104/1, 104/3,
112/2, 141/4; Ş.11/4
- murg: G.7/4, 22/1, 67/3, 83/3,
83/5, 117/2

Murtazâ: K.5/7, 6/3, 8/1, 9/4,
 11/1; T.1/4; Muh.1/1
 Mûsâ: K.11/11; G.24/4; Ş.10/1
 Mustafa: K.2/7, 2/13, 6/1, 6/4,
 7/6, 8/1, 9/4, 9/5, 10/2, 11/1;
 T.1/4; Ş.1/1, 10/1
 mutlak: M.2/7
 mübtelâ: Muh.1/1; G.89/1,
 132/1, 155/1; Ş.15/3
 müdâm: K.3/4; G.33/4, 45/5,
 49/2, 61/3, 80/3, 87/2,
 94/5; Ş.4/2
 müdde'î: G.42/3
 müftehi: K.8/4; G.80/2, 88/2
 müfti: G.19/5, 88/4; Ş.13/4
 müjeler: Mûs.1/2; G.3/3, 26/3,
 37/1, 55/2, 68/6, 69/5,
 72/2, 72/7, 81/1, 86/7
 müjgân: T.2/2; Mûs.1/5; G.94/2,
 122/4, 137/6, 160/4; Ş.9/2
 mülk: K.9/1; G.40/2, 76/1,
 144/2; Ş.13/1
 mülk-i vücûd: M.1/5
 mümtâz: M.2/3
 münevver: G.93/2
 münafık: K.9/5, 10/9
 münîr: G.104/4
 münker: G.52/2, 59/9
 mürûr: G.53/3; Ş.11/2
 mürsel: K.2/6, 11/12
 mürşid: G. 115/4; Ş.10/4
 mürvet: G.6/3, 29/2, 116/2,

134/2; T.2/2
 mürüvvet: G.21/1, 138/1
 müşerref: K.11/8; G.1071
 müşkil: Ş.2/3
 müştâk: G.58/3, 122/5, 141/1
-N-
 nâ-âlim: G.103/5
 nâci: G.32/4
 nâciz: G.93/2
 nâ-çâr: M.1/17, 2/16; K.4/2-10;
 G.1/4, 45/5, 49/2, 60/5,
 80/4, 114/4, 129/3,
 141/3, 144/2, 152/5,
 153/5, 152/5, 153/5;
 Ş.5/2, 14/4; T.2/1; N.2/4
 nâdân: K.7/3; G.99/2, 142/4,
 151/4, 156/2
 nâdem: K.4/2
 nâdir: Ş.14/3
 nâfile: G.100/5
 nâ-gehân: G.114/1, 128/4, 150/4
 nâ-hayâdır: G.89/3
 nâ-hesâb: G.80/3
 nakd: K.7/6, 9/4, 10/1, 10/8;
 G.24/2, 53/2
 nakd-ı cânım: K.2/15
 nakkad: G.125/3
 nakş: K.3/5; G.43/3, 43/4, 85/2,
 99/1, 99/3
 nakkâş: G.69/2
 nâlâyık: G.76/5
 nâle: G.22/3

- nâlân: G.39/4, 137/5; Ş.12/2
 nâil: Mstz.7/4; G.29/4; Mstz.7/4
 nâm: Mstz.5/1
 nâmı: G.20/3, 39/2, 114/3, 143/5;
 Mstz.5/5
 nâmın: G.49/4, 160/1
 nâmına: G.51/2
 nâmıdar: G.28/4; T.2/4
 nâmımdır: G.108/4
 nâmımız: G.17/2
 nâmahrem: K.11/18
 nâme: K.2/9; G.4/1, 29/4, 39/2, 59/10
 nâ-mecâl: G.41/4; Ş.8/4
 nâ-mevcûd: Mstz.5/2
 nâ-murad: G.38/2; Ş.8/3
 nâmus: Mstz.7/3; Mstz.7/3
 nâr: Muh.1/4; G.34/2, 44/2, 47/2, 74/2,
 118/3, 124/3, 140/3, 148/1, 148/5,
 74/4, 78/5, 80/1, 101/2; Müs.1/1;
 Ş.4/1, 1/2
 nârda: Mstz.7/3; Mstz.5/3
 nârım: G.60/1
 nâr(y)ile: K.4/8; T.1/2;
 G.20/2, 44/4, 62/5
 nârınla: G.12/2
 nâsib: K.1/2, 2/15, 4/10; G.17/1,
 24/3, 24/5, 107/1, 108/1,
 144/4, 158/5
 nâsire: G.23/3
 nâş: G.158/3
 nâ-şâd: G.56/3, 133/2, 155/2, 155/2
 na‘t: M.2/20
 nâ-tüvân: M.1/6; G.41/1, 141/3
 nâ-tüvânım: K.2/2
 nâ-yâb: G.113/4, 148/5
 nâ-yâban: G.82/3
 nâz: G.31/2, 94/1, 100/1,
 115/1, 122/2, 122/3, 154/1,
 154/1; Ş.8/2, 14/2; T.2/1,
 2/3; Mstz.3/1
 nazar: G.37/4, 9/3, 26/4, 90/1, 108/4,
 116/3, 121/2, 146/2, 154/5;
 Mstz.3/4
 nazm: G.8/2, 46/5, 51/5, 108/2
 nebi: K.10/13, 11/15
 nebilerin: K.2/8
 nebinin: K.5/2
 nebiya: G.110/1
 nebiyullah: K.2/4,
 nefis: M.1/11, 1/13, 1/15, 1/16; K.4/3;
 G.23/1, 46/3, 46/4
 nefis-i emmâre: M.1/4, 1/6
 nem: G.13/5, 26/3, 44/2, 135/5
 nem-nâk: G.63/1
 nesl-i pâki: K.5/7
 Nesîmi: G.59/10; Ş.14/1
 neşât: G.21/4
 neş ‘ayab: G.8/4, 33/4
 nevâziş: G.89/4, 91/4
 nev-bahâr: G.133/1
 nevcüvân: G.68/1; Ş.5/2
 nevreste: G.12/3, 106/1
 nezâket: G.5/2, 21/2
 nigâh: G.82/3, 84/3, 105/1, 145/3

nigâhım: G. 82/2
 nihâl: G.145/4, 154/4
 nihân: Ş.14/1, G.74/3
 nihâyet: G.108/1
 nikâb: G.16/3, 46/2; Mstz.2/4, 7/1
 nîm-nigâh: G.3/4, 102/2; Mûs.1/3;
 Mstz.1/4, 1/5
 nisâr: G.62/2, 81/4
 nisbet: G.15/5, 22/5, 154/4
 niyâz: G.12/ 2, 25/5, 73/4,
 101/3; K.2/11, 11/9, 11/12
 noksan: G.36/5, 113/2, 136/1
 nokta: G.33/7
 nûcüm: G.59/8
 Nûh: N.2/3; G.98/2, 127/5; K.11/10
 nûr: K.7/3, 7/4, 7/9, 8/2, 11/3,
 11/9, 11/11, 11/15; G.20/1,
 47/2, 148/1, 157/7, 160/7;
 Ş.11/2, 12/3; T.2/4
 nûr-ı çeşmi: K.9/4, 10/4
 nûr-i Hakk: K.11/4
 nûr-i Hudâ: K.11/2
 nûr-i hüveydâ: K.11/18, 12/7;
 G.148/2
 nûr-i mücellâ: K.11/13; G.2/2
 nusret: G.119/3
 nûş: G.3/1, 18/1, 65/2, 69/4,
 71/2, 76/3, 90/4, 93/4,
 97/3, 98/3, 129/2, 150/3;
 Ş.3/2, 4/3
 nutk: G.142/3–4, 14/4, 111/1
 nuzul: G.46/4

nübüvvet: K.8/3, 8/6
 nükte: K.9/5; G.121/4
-O-
 od: G.117/2, 137/6
 odına: G.103/2
 'Osman: K.5/6
-Ö-
 'Ömer: K.5/6
 'ömr: Ş.3/3; G.15/5, 62/2, 77/3
 'ömrüm: G.26/2, 152/2; K.3/6
 'ömrün: Ş.4/1
 'ömründen: G.53/2
 'ömrüne: Mstz.4/5
 ömr-i kûṭâhîñ: NG.1/1
 öpdük: G.66/3
 öper: G.81/1
 öz: G.86/6, 89/4, 147/4; Mstz.5/4, 5/5;
 Ş.11/3
 özüm: G.141/3
 özge: G.88/1, 104/5, 120/3
 Özpek: G.84/5
-P-
 pâdişâh: G.4/2, 47/5, 136/2;
 M.2/1; T.1/1
 pâk: G.75/5, 145/5, 148/5,
 160/1, 160/7; K.5/7, 7/6, 6/1, 9/3
 pâkim: G.111/1
 pâkize: K.7/5 G.90/2
 pâre: G.67/4, 81/3, 158/2
 pas: G.79/5, 77/5
 pây: G.25/1, 60/2, 66/2, 66/3,
 66/4, 86/3, 152/3;

Ş.10/3; Muh.1/2; K.12/8
 pâyê: G.143/5; Ş.4/2, 8/3
 pâyemiz: Ş.5/3
 pâyenin: G.98/6
 pây-mâl: G.58/4, 94/2,
 155/2; Mstz.1/1;
 Muh.1/1
 penâh: Mstz.1/1
 pençe: G.75/1, 105/1; K.8/4, 12/2
 pend: K.6/9; G.59/9
 per: M.2/12; G.2/2, 57/2, 148/4,
 92/5,98/5, 103/4, 148/1
 perçem: G.145/1; Ş.9/1,9/2, 9/3,9/4
 perde: G.125/4, 160/2;T.1/4
 peres: G.67/2
 perî: G.15/4, 54/2,
 perî(ü)şân: G.13/1, 61/2, 65/2,
 87/1,121/2, 136/2,
 146/4, 154/4; Mstz.4/1
 pervâne: G.2/1, 22/4, 61/2,
 73/2, 74/3, 77/2, 101/4,
 103/4, 112/2, 148/1,
 152/4; Ş.12/2; Müs. 1/2;
 T.2/3; Mstz.7/3; N.1/2
 pervâze: G.100/3
 perver: G.136/2
 pesend: Ş.9/3
 peykân: G.89/2, 69/5
 peymân: K.2/10, G.90/4,
 113/3; Ş.6/1; T.2/5
 pîr: K.1/5, 4/4, G.31/1, 32/4,
 32/5, 59/10, 104/1, 128/4,

156/6; Ş.6/4, 10/4
 pîr-ezen: G.30/4, 70/5, 76/3
 pirin: K.12/1
 pîrîpâk: G.63/4
 pîrlerin: G.59/9
 piyâle: G.31/2
 pür-: G.35/4, 89/3, 118/2, 129/3
 pür-gam: Ş.14/3
 pür-hûn: K.4/10; T.1/2; G.123/1, 126/3
 pür-yan: Ş.15/1
-R-
 Rab: M.1/19; K.4/10, 7/9
 râh: N.1/3; M.1/4; T.1/1, 1/4,
 1/5; K.10/6, 11/5, 11/6;
 Ş.2/3; G.13/2, 13/3, 17/2,
 17/5, 19/5, 20/5, 23/4, 23/6,
 36/5, 24/1, 40/3, 49/2, 58/1,
 58/5, 61/5, 65/3, 67/3, 70/4,
 73/3, 77/5, 86/3, 92/1, 92/2,
 99/3, 99/5, 105/5, 107/5,
 112/3, 112/4, 115/5, 121/5,
 123/3, 127/2, 135/2, 143/5,
 152/5, 156/6, 157/1, 158/1;
 Ş.10/2, 11/4, 14/4;Müs.1/1;
 NG.1/2; LDG.2/1, 2/4;Mstz.1/3,
 4/2; N.1/3
 râh-ı 'aşk: G.9/4, 32/1, 34/3,
 74/5, 81/4;
 Ş.4/1; Müs.1/4
 râh-güzar: K.11/17
 râhvân: Ş.2/3
 rahm: K.3/4; G.35/5, 80/4, 138/3

- rahman: G.138/5; Ş.10/1
 rahim: K.2/19; M.1/20; Ş.2/3
 rahmet: K.3/7, 4/4,4/7, 12/15,
 14/3, 64/2
 rakîb: G.21/2, 134/4, 19/5, 27/2
 raks: G.103/3
 rakkas: G.77/4
 râm: M.1/15; G.76/1
 ra'nâ: K.7/1; G.66/1, 114/4
 râhiya: G.89/4; Ş.9/4
 râzı: K.1/3; G.17/4, 26/5, 40/4,
 74/3, 99/1, 107/2, 108/1,
 120/4, 127/5, 130/2, 130/4,
 139/3, 146/3; Ş.7/4; T.2/4;
 N.1/3
 refik: M.1/13
 reftâr: G.36/1, 91/2, 106/1, 154/1
 rehâ: N.1/2; G.16/5, 22/2, 105/1
 rehber: Ş.10/4; K.11/6
 rehrevân: G.86/3, 148/3
 re'is: LDG.1/5; G.13/5
 remz: G.4/3, 59/8, 159/2; Ş.6/2
 renc: G.27/1, 28/1,
 reng: G.30/2, 30/4; Mstz.4/5
 resen: G.7/5; Ş.8/4
 resîd: K.5/9
 resm: G.20/1, 47/1, 68/7
 resûl: K.1/1, 12/7; M.1/20, 2/6,
 2/10, 2/18, 2/21; T.1/4,
 1/5; Muh.1/1, 1/4
 resûlullah: K.10/1
 revân: G.67/3, 101/1, 121/3,
 125/4, 153/1, 160/5
 revnak: G.46/1; Mûs.2/3
 reyhân: G.137/2
 ricâ: G.143/1; Mstz.3/1
 rindâna: G.122/1, 148/4
 rindâni: T.1/3
 riyâ: G.48/1
 riyâzet: G.48/2, 65/5
 rû-be-rû: Ş.8/2; G.19/3
 ruh: G.145/5, NG.2/2
 rûh: G.7/5, 22/3, 22/5, 46/4,
 66/3, 68/3, 68/6, 76/3, 84/1,
 91/4, 100/3, 102/1,103/1,
 104/4; M.1/6, 1/14, 1/16, 1/17
 rûhum: G.67/3, 24/2; M.1/13
 ruhsâr: G.61/1, 103/4, 118/3,
 151/1; NG.2/1; N.1/2
 rumûz: K.12/1; G.9/5, 28/3,
 159/5; Ş.6/2
 rûy: G.79/3, 90/2
 rûy[ı]: G.89/1
 rûy[ı] arz: G.83/2
 rûz: G.64/1, 77/3, K.4/3
 rûz-ı cezâda: G.99/1;
 K.2/16; M.2/14
 rûz-i dîvân: Ş.8/3
 rûz-ı ezel: G.17/1
 rûz-ı ezelden: G.17/4
 rûz-ı gam: G.106/3, 30/1
 rûz-ı mahşer: K.2/11; M.2/16
 rûz-ı şeb: G.71/4, 111/4, 152/5;
 Ş.14/1, 14/3

- rûz-ı vuslat: G.27/3
 rûz(i)gâr: G.98/7
 rüsvâ: Ş.8/1; G.45/2; Müs.2/1
 rüsvây: G.94/3
 -S-
 sa'âdet: G.56/2, 111/5, 136/1
 sa 'at: N.1/2; G.30/2, 77/4
 sabâh: M.1/9; G.68/2, 100/3
 sabâhı: G.59/2
 sâbit: G.86/5
 sâbit-i seyyâre: K. 12/5
 sâbit-kadem: G.97/4, 151/5
 sa'bit'ül semmâvât: G.33/2
 sabr: G.36/2, 40/5, 74/5, 80/2, 98/5,
 108/5, 114/1, 153/3, 153/5; Ş.2/3,
 14/3; KHG.4; K.6/1, 10/13;
 Muh.1/3
 sad: G.104/4; NG.1/3; N.1/2
 sadâ: G.100/2
 sadâlı: G.137/7
 sadâkat: G.13/7
 sade: G.18/2
 sad-hezâr: G.129/1; Ş.5/3, 11/2
 sâdik: LDG.2/2; Mstz.3/3; K.6/4,
 6/8; T.1/3, 1/6, 2/2; Ş.2/1,
 6/4; G.13/2, 23/5
 safâ: G.56/1, 99/3, 148/4
 safâlendir: G. 89/5
 sâhib: G.86/6, 4/4
 sahra: G.117/3
 sâkî: G.18/4, 86/4, 21/4, 93/3; Ş.6/1
 sâil: Mstz.7/1; K.11/17
 sal: K.3/6
 sanem: Ş.11/1; T.2/5
 sâye: M.2/12; G.33/3
 sâz: Ş.6/4; G.79/5, 86/2, 111/2
 sebeb: G.58/2, 71/3, 78/1, 78/3,
 78/6, 96/2, 97/2, 149/3,
 155/2; T.2/1, 2/5
 sebebdır: G.115/2, 45/5
 sefîd: N.1/2; M.1/18
 seher: Mstz.7/3; Müs.1/1,1/2,1/3,1/4
 sekiz: G.5/1, 29/3, 110/2;
 KHG.1/1; K.2/6,
 4/9, 5/3
 selâm: M.2/19–20
 selâmet: G.22/2, 57/3
 semâ: N.1/1; M.2/3; K.5/2;
 Muh.1/3; G.35/2, 50/3,
 54/1, 124/1, 134/3;
 Ş.10/1
 semender: Ş.4/1
 semt: M.1/7; Ş.10/2, 11/2
 ser: K.8/3, 13/4; G. 3/1, 12/1,
 20/5, 23/4, 78/6, 81/5,
 120/5, 132/1, 147/3
 ser-â-ser: G.93/5
 serv: G.137/8; NG.2/5
 sevâb: Ş.10/2
 server: G.157/2, 24/5
 sevdâ: G.35/3, 68/3, 117/4,
 137/3, 155/1; NG.1/1
 sevdâ-yı 'aşk: G.88/1
 seyr: G.79/4, 90/4, 145/4; Ş.13/4

seyr-i ser: G.125/3, 132/5, 137/4

seyrân: G.40/2, 137/8, 146/5, 147/1,

148/3, 153/1; Ş.13/2; LDG.1/4

sezâ: K.11/7; G.3/5, 33/5, 34/4,

68/7, 96/2, 100/5, 134/3

sıdk: G.13/2

sırrı: M.2/10; K.5/2,5/5, 5/9,

6/3, 6/9, 7/2, 8/2, 13/1;

T.1/4; Ş.2/1; G.20/4,

24/2, 34/7, 50/1, 50/2, 55/5,

66/4, 78/6, 79/4, 85/5,

86/6, 110/2, 110/4, 110/5,

111/1, 120/2, 120/4, 131/4,

135/5, 148/4, 149/4, 159/2,

160/6; Ş.14/4;Mstz.1/1

sırrıdır: G.33/1

sırrım: G.6/4

sırrına: M.2/9; K.11/1, 11/11, 11/13,

11/16; G.33/7, 47/4

siyâh: Ş.1/5, 15/2, ; G.15/3,

35/3, 36/1, 51/1, 63/5, 84/1,

84/ 2, 57/2, 79/3, 102/1,

105/2, 148/3; Müs.1/3; Mstz.

1/2,1/3

sîm: G.90/1, 140/2

sîne: G.1/1, 41/3, 43/5, 49/3,

91/4, 135/4, 139/3, 141/1,

148/3, 155/4, 158/3;

K.10/16; Ş.10/4

sînesine: G.26/3, 140/3

sînem: Müs.1/1; G.35/4, 55/2,

64/3, 69/3, 80/1, 94/2,

104/4, 113/1, 113/2, 130/4,

135/1, 158/2; Ş.3/5, 15/4;

sitem: G.44/5, 3/5, 21/2

sitemdir: G.13/1

suâl: G.108/2; Ş.14/3

subh: G.32/1

subha: G.44/3

subhan: K.2/12; G.110/2; Ş.7/3

sultan: Ş.6/4, 8/4, 13/1,13/2; T.2/1,

1/6; Mstz.6/2; M.1/14;

K.5/2, 5/8; G.40/4, 73/3,

110/5, 125/5, 137/3, 147/1

sühan: G.14/3, 83/4, 121/1,

122/2, 125/2, 142/3; Ş.7/3, 15/3

sühan-gâh: G.104/5

sükker: G.93/4, 14/3

Süleymân: G.144/1, 144/2,

144/3, 144/4, 144/5,

144/6, 153/2, 154/3

-Ş-

şâd: G.157/3; Ş.11/3; Mstz.5/1;M.2/17

şâh: G.6/3, 9/5, 36/2, 39/5, 40/1,

103/5, 104/3, 104/5, 104/1,

105/1, 113/1, 107/4, 128/1,

131/3, 135/5, 136/1, 144/1,

144/2, 157/5; T.1/2, 1/3, 1/4,

1/6;K.6/7, 6/8, 8/3, 9/6, 10/7;

Ş.10/3, 11/4; Mstz.1/1

şâhımsın: G.16/1, 35/5, 40/3,

40/5, 41/5,

49/2, 59/10, 70/3,

76/3, 84/5,

- 87/2, 95/2, 107/1,
114/5; Ş.14/1;
Mstz.2/5
şâh- Necef: G.157/4
şâh-ı velâyet: G.24/5
şâm: G.63/1, 114/5, 117/3, 119/4,
144/3, 153/2
şarâb: G.18/1, 18/2, 18/3, 18/4,
18/5, 18/6
şark: T.1/2; G.37/3
şeb: G.2/3, 17/3, 64/1
şecâ'at: G.40/1, 138/1,
şefâ 'ât: G.20/1, 25/5, 47/5
şeker: G.106/1
şeker-veş: G.75/3
şem': K.7/1, G.2/2, 22/4, 25/3,
46/2, 61/2, 73/2, 74/3,
77/2, 101/4, 103/4, 112/2,
138/1, 139/4, 157/7; Ş.12/2;
T.2/3, 2/4; Mstz.4/1; N.2/2
şems: G.6/3, 100/4, 160/1;
M.2/11; Ş.2/3
şeri 'ât: G.24/4, 156/6
şevha: G.28/2
şevk: G.47/3, 89/1, 95/1,
şeydâ: G.2/1, 7/1, 7/2, 17/3, 22/3,
25/2, 30/3, 43/1, 45/2, 56/1,
77/2, 79/3, 101/4, 112/2,
118/2, 124/4, 131/1, 133/1,
151/5, 157/1; LDG.2/1; Mstz.2/4;
K.3/3
şeyh: G.6/1-6, 29/4, 32/1-6, 114/4
şeytân: M.1/11, 1/15, G. 42/2,
90/2, 138/5; K.4/3
şifâ: K.12/8
şikâr: M.1/9; G.27/5, 98/7,
118/5, 147/4,
şikâyet: G.108/1
şîr: G.93/4, 115/1
şîr-î Hak: G.55/2
şîr-î Hudâ: K.7/3; G.51/3, 157/5
şîr-i müjgân: T.2/2
şîr-i Yezdân: T.1/4; G.160/3
şîrin: Ş.5/2
Şîrin: G.152/4
şûh: Mstz. 4/2; G.5/3, 14/1, 20/3,
37/4, 55/5, 60/1, 68/3, 69/3,
72/4, 80/4, 102/5, 103/3,
105/3, 119/2, 121/4,
136/2, 140/4,
şu'le: G.46/1, 85/1 ; K.12/4
şübhe-: G.29/2, 80/2, 123/4; K.14/4
şühedâ: Muh.1/2
şükr: G.8/4, 10/1, 143/4; K.2/1
şükûfân: G.83/2
şükûfe: G.146/2, 43/4,
şükür: T.1/1, 1/2; G. 115/3,
-T-
tâ: K.6/1, 7/4, 11/4, 12/4; G.2/4,
12/3, 165, 35/2, 46/1, 97/2,
103/2, 103/4, 109/4, 113/3,
116/5, 124/1, 129/2, 132/5,
134/1, 139/4, 158/2, 158/5; Ş.6/2;
LDG.1/3, 1/5, 2/4; Mstz.1/1

tabîb: K.1/4
 taht: G. 144/2, 154/3
 tarîh: N.1/4; G.108/3, 108/5
 tarik: K.5/5; G.45/3
 tarikat: G.156/6
 târumâr: G.129/1
 tarz: G.133/3
 tas: G.86/4, 98/3; Ş.4/3
 tasvir: G.69/2; KHG.2
 tecellâ: K.11/11
 tecellî: G.28/2, 108/2
 tecnis: G.59/3
 telh: G.115/2, 71/3
 temâşâ: G.93/1, 145/5; Mstz.5/5
 temâşâsını: G.114/2
 temennâ: M.2/5; G.134/5,
 137/1; Ş.11/1
 temenni: G.9/5, 60/2
 tenhâ: LDG.2/3; K.11/15; Ş.2/2
 terahhum: G.60/2
 terk: G.6/1; Ş.4/3
 terkîb: G.159/2
 tesellî: G.106/3
 tesir: Mûs.1/1–6; G.48/4
 teslim: N.1/3; G.153/3, 153/5
 teşne: K.9/2; G.3/1, 3/5, 14/5,
 49/4, 72/5, 86/4, 124/2, 131/1
 teşne-leb: Muh.1/1, 1/4
 tevekkül: KHG.5; G.153/3, 153/5
 Tevrat: G.59/5
 tılısım: G.110/2, 85/2
 tûg: T.1/2; G.16/2, 54/5, 59/9,

63/3, 67/4, 69/3, 72/1, 74/5,
 80/3, 81/1–6
 tövbe: G.13/5, 120/1, 120/4; K.2/20,
 3/9, 4/8
 tûfân: G.136/4
 Tûr: G.24/1
 tûr-ab: K.12/8; G.25/1
 tuyûr: Muh.1/3; G.13/4
 -U-
 ‘ukbâ: G.130/3, 63/4
 ‘uşşâk: K.1/4; G.17/2, 39/3,
 72/1, 84/1, 120/1, 130/2,
 135/3, 135/4, 138/4,
 158/1; M.2/7; Ş.2/2
 -Ü-
 üftâde-: Ş.3/1, 7/1, 8/1;
 T.2/3; Mûs.1/3; Mstz.
 7/3; K.4/7; G.1/5, 3/4, 6/2,
 6/4, 8/4, 12/4, 17/3, 27/2,
 45/3, 57/4, 68/7, 69/2,
 72/3, 73/5, 81/4, 85/2,
 93/2, 95/8, 101/2, 124/4,
 127/4, 130/3, 134/1, 136/4,
 152/2, 157/2
 ümîd: G.141/4, 82/2
 -V-
 vâcib: G.144/5, 58/5
 vâcibe-i lâzıma: G.80/4
 va'de: K.4/5; Muh.1/2; Ş.3/4
 vâhid: NG.1/4
 vâkîf: K.3/2; G.32/1, 43/2, 50/2,
 85/5, 103/5

vakt: M1/8; K.3/2

varak: G.43/4

vasf: K.2/3; G.39/1, 45/3,
93/1, 108/2, 150/5, 155/3,
158/5; N.1/1

vasfet-: G.9/2

vasfeyle-: G.123/1, 61/2

vasfol: G.11/4

vasl: G.3/5, 10/3, 8/5, 29/3, 36/1, 58/3,
80/5; K.4/5

vatan: G.96/3, 62/3, 70/5

varis: K.6/6, 8/6

vecd: M.1/18, 2/4; G.3/2, 5/2, 12/4,
14/2, 14/4, 17/4, 26/4, 38/3,
41/1, 68/6, 72/4, 79/2, 100/4,
110/2, 160/1; Ş.13/4, 14/2;
KHG.2; Mstz.3/4; N.3/1

vefâ: K.6/8; G.21/1, 65/5, 142/5, 152/1
vefâdâr: K.5/8, 10/8; G.152/1

vefk: K.5/6; G.29/3, 50/4, 85/4

velâyet: T.1/3; K.8/3; G.24/5, 157/5,

velî: G.24/1, 160/3, Mstz.1/4;
K.6/9, 7/8,

vîrân: G.86/2, 87/1, 146/1; Ş.1/4,
12/2, 15/1; Mstz.4/3

visâl: G.41/2

vuslat: G.6/5, 8/5, 12/1, 27/3,
40/3, 95/5, 95/8, 114/4,
127/1, 129/3, 134/5, 140/2,
140/4, 155/3; Ş.14/4; N.1/1

vücûd: K.13/3; G.61/1, 81/2, 110/2,
117/2; M.1/5

-Y-

yâd: G.106/3, 157/4; KHG.4; T.173

Ya'kûb: K.10/16; G.126/3, 128/5, 1
53/4; N.2/4

yalan: K.9/5; G.42/2, 52/2, 52/4,
156/5; Mstz.4/5

yaman: Mstz.4/4, 6/1, 6/2

yana: K.2/9; G.90/1, 145/1; Ş.9/1

yandan: G.74/1, 77/2

yanına: M.1/9

yanıma: G.91/1, 1146/3

yâr: M.1/16; K.5/5, 7/1, 8/1, 10/8,
12/8, 13/1; Muh.1/2, Ş.1/2; G.1/4,
9/2, 17/1, 19/1, 22/1, 34/1, 34/5,
38/2, 38/3, 44/2, 54/1, 56/1, 58/3,
59/1, 59/4, 60/2, 61/1, 61/2, 68/2,
69/6, 80/5, 83/4, 92/3, 92/4, 92/5,
94/3, 104/3, 112/1, 113/2, 115/5,
116/3, 117/4, 119/1, 119/2, 121/5,
129/1, 135/1, 136/5, 141/1, 143/5,
147/4, 149/2, 151/1, 151/4, 152/2,
155/5, 158/1; Ş.3/2, 4/3, 7/2,
7/3, 10/3, 11/2; T.2/2; LDG.1/1;
KHG.1/1, 1/3; Mstz.1/4, 1/5, 4/1,
7/3; N.171

yâra: Mûs.1/2; G.43/5;
Ş.5/3, 14/2, 15/4; Mûs.1/4;
LDG.2/3; Mstz.6/2

yaradan: Ş.13/1

yârân: G.74/5, 24/5, 137/4,
150/5, 158/3; K.5/5

yed: G.32/2

yed-i beyzâ: G.110/4, 149/4

yeksân: G.101/3, 125/3

yektâ: K.7/4

yesir: M.1/11; G.57/1, 60/1, 69/2,
84/3,87/4, 101/1, 104/1, 105/1-6,
115/5, 121/2; Ş.15/2, 15/4;
Müs.1/4;Mstz.2/5

yevmü'l betere: G.130/2

Yezdân: G.148/1; Ş.7/4, 13/1;
Mstz.1/3;N.1/2; K.2/1, 11/14

yıl: G.53/3

yûf: G.52/4

Yûsuf: G.38/3, 126/3, 128/1, 128/5,
147/2, 153/4; Ş.14/2; N.2/4;
K.10/16

-Z-

zâhid: G.18/3, 33/5, 38/1-6, 42/4,
52/1, 52/4, 88/1, 109/1, 122/5,
138/5; Ş.12/1; Mstz.1/3
zâhidâ: K.13/2; G. 92/1, 111/4

zahîr: Mstz.5/2

zahm: G.7/2, 63/3, 69/3, 80/1, 80/3,
89/2,113/1, 113/2, 120/1, 135/1,
135/4
zahm-ı dil: K.1/4

zâlim: Muh.1/1; G.75/2, 106/4; K.9/2

zâr: K.2/17, 9/1; Mstz.7/3; Ş.1/3;
Muh.1/3, 1/5; G.2/1,2/3, 13/4, 17/3,
25/2, 43/1, 44/3, 45/5, 56/1, 57/5,
60/1, 61/3, 62/1, 79/3, 83/3, 87/3,
95/1, 106/4, 112/2, 122/1, 128/5,
139/1, 140/3, 148/1, 152/2; Ş.15/3;

T.2/4; KHG.3

zebân: K.13/1, 13/5; G. 12/2, 29/1, 39/4,
59/6, 95/6, 110/1, 160/6; Ş.5/2,
8/3; Mstz.7/4

zehr: G.75/3, 98/3, 117/2, 158/4

zenahdân: G.160/7

zencîr: G.48/5, 93/5, 126/2

zerre: G.10/2, 60/2, 86/2, 104/1,
112/2, 113/3, 116/2, 135/3,
135/4, 142/5, 156/1; Ş.8/3;
Mstz.4/3, 5/1

zevâl: G.46/2, 98/7

zibâ: G.66/1

zîkr: G.159/3, 25/3, 29/1

zindan: G.108/5, 128/5; N.1/3,1/4,
2/4; Ş.15/4

ziyâ: K.6/1, 12/2; G.2/2, 100/4,

ziyâgir: G.118/3

ziyân: Ş.2/2; Mstz.2/1, 2/2, 4/5

zulm: G.113/5, 43/4

zulmet: K.4/2,4/ 6, 8/1, 12/2;G.46/3,
49/1, 75/2, 128/2, 132/3, 142/1;
Ş.5/3

zühd: G.65/4

zülf: G.3/2, 8/1, 16/3, 16/5, 22/3, 35/5,
41/5, 57/3, 60/1, 63/5, 73/1,
100/3, 119/3 122/4, 137/7, 155/4;
Ş.1/5, 8/3, 13/2, 15/2; Müs.1/3
zülfüne:G.26/5, 54/3, 69/3, 87/4,

101/1, 119/3,

Zülfikâr-zelfekar: K.6/3, 8/3,G.51/3,
128/1, 160/3

EK-1

1-Ayetler

1- “Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele!” Kur ‘an-ı Kerim, Saff Süresi, 61/ 13

2- “Yakub onlara, "Onun hakkında size ancak, daha önce kardeşi hakkında güvendiğim kadar güvenebilirim! Allah en iyi koruyandır ve **O, merhametlilerin en merhametlisidir**" dedi.“ Kur ‘an-ı Kerim, Yusuf Süresi, 12/ 64 Ayrıca bkz. Kur ‘an-ı Kerim, Yusuf Süresi, 12/92, Enbiya Süresi, 21/83, Araf Süresi, 71/51

3- “Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.” Kur ‘an-ı Kerim, Saffat Süresi, 37/182

4- “وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ وَلَكِنْ نُنْظِرُكَ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنَّ اسْتَقَرَّ مَكَانُهُ فَسَوْفَ نَرَاكَ فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ

“Musa tayin ettiğimiz özel vakitte gelip Rabbi O'na kelamiyle iltifatta bulununca: "Ey Rabbim, göster bana kendini, Sana bakayım." dedi. O da buyurdu ki: "**Beni katiyyen göremezsın**, ancak dağa bak, eğer yerinde durursa demek beni görebileceksın" Derken Rabbi dağa tecelli buyurunca onu un ufra (toz duman) ediverdi. Musa da baygın düştü. Ayılınca: "Münezzehsin, Sana tevbe ile döndüm ve ben mü'minlerin ilkiyim." dedi. “Kur ‘an-ı Kerim, Araf Süresi, 7/143

5- وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَتَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ “Onların sözleri ancak, "Rabbimiz! Bizim günahlarımızı ve işimizdeki taşkınlıklarımızı bağışla ve (yolunda) ayaklarımızı sağlam tut. Kâfir topluma karşı bize yardım et" demekten ibaretti.“ Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/147

رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ رَبَّنَا “Rabbimiz! Biz, Rabbinize iman edin' diye imana çağıran bir davetçi işittik, hemen iman ettik. Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla. Kötülüklerimizi ört. Canımızı iyilerle beraber al."Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/193

6- “Onlar, "Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle" diyenlerdir.“ Kur ‘an-ı Kerim, Furkan Süresi, 25/74

وَقَالَتْ امْرَأَةُ فِرْعَوْنَ فَرَّةٌ عَيْنٌ لِي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَى أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

“Firavun'un karısı şöyle dedi: "Bana da, sana da göz aydınlığı (bir çocuk)! Sakın onu öldürmeyin. Belki bize faydası dokunur, ya da onu evlat ediniriz." Oysaki onlar (olacak şeylerin) farkında değillerdi.“ Kur ‘an-ı Kerim, Kasas Süresi, 28/9

7- “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.“ Kur ‘an-ı Kerim, Rahman Süresi, 55/26

8- كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّقُونَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحْرِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا كَانَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ “Her canlı ölümü tadacaktır. Ancak kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete sokulursa gerçekten kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı, aldatıcı metadan başka bir şey değildir.“ Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/185

9- أَهُمْ يَفْسِمُونَ رَحْمَةَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمًا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُلْخِيًّا وَرَحْمَةُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ “Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında **biz paylaştırdık**. Birbirlerine iş gördürmeleri için, (çeşitli alanlarda) kimini kimine, derece derece üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır.“ Kur ‘an-ı Kerim, Zuhur Süresi, 43/32

2- Hadisler

1. “Levlâke levlâke lemâ halaktu’l-eflâk” لولاك لولاك لما خلقت الأفلاك

“Sen olmasaydın ben kâinatı yaratmazdım” Aclûnî, bu sözün hadis olmasa da manasının sahih olduğunu söyler. Aclûnî, Keşfü’l –Hafâ, Kahire, II,232

2. “ Ben ilim şehriyim, Alî’de onun kapısıdır.” Sahih-i Tirmizi, (Kahire baskısı), Kitab el-Menakıb, C.V, s.637, hadis Nu. 3723

Bu hadisin sahih olup olmadığına dair tartışmalar olup, uydurma olmayıp hasen hadis olduğunu söyleyenler varsa da çoğunluk bunun uydurma olduğu kanısındadır. Tirmizî ve Dadekutnî bu rivayetin ıstıraplı (çelişkili, tutarsız) gayri sabit ve münker olduğunu söylemiştir. Yahya ibn Maîn, Ebû Hatim ve Yahya ibn Saîd’e göre bu rivayet yalandır, aslı yoktur. İbn Cevzî ve Zehebî de rivayetin uydurma olduğunu söylemişlerdir. Necm’e göre bu rivayetlerin hepsi vâhî (felâket) dir.” (Aclûnî, Keşfu’l-Hafâ va Muzîlu’l-İlbâs Am-mâ’ştehere mine’l-Ahâdîsi Âlâ Elsineti’n-nâs: 1203–204).

طبعی بک قولی دارد و قوتی بر زبان
 هر چه را تفصیل می افکند خدا حق
 دانسته است و از سبب روز جزا بخدا
 عصبیه جمیع وطنیان الهی می کشد
 مغز و بکند و ایراد بر آن می کشد
 عصبیه انجمن که فک افکند و بکند
 نقد حاد و غصه و کلهک سلسه الله عز

[illegible]

الحب عشقه به کرنتا رم
موضوعینه هوای هوش بک
البسایلیک اعوانه نه
فلسی اما به هیچ حکم ایلم
بخی تو لکمی تو آرزو کا
روح بهجا ناخوان اولدی
کلده می صحت هیچ فواید آهوان
صلواتی که انقی که کمر سر آکو
کیم لر با صبح اولنج ی نور
طبع را دلک هر صبح کبی کور
فلسی شیطان الله بو ی سیر
یاد افت مغلو دلم ایت ارشاد
الهی این نفس در دلم
توبه و صبره تا نادیده اسم الله ابو
فلسی آه دل احکا رم
فیانوب قالد صبر که کوه سک
الدانوب بقای و دم الهیه
مصدینه خدی ره کیم
ملک و در جوده و صبر و بر
فلسی آه ناظبان اولدی
شجریک سینه ایله بعضان
ای کند و ایت اصل کور
بانه کور نکاح جان آتور
جهان نیست کور و کور کور
الهی بده صبر تا کور فقیر
هوای لطفی ای کور و
دلم عشق و دلم را در دلم نبینا

وَلَمْ يَكُنْ رِبِّيَ الْعَالِيَيْنِ
الْهِمِّيْ قَبُولًا كَلْدِيْ بِنْدِيْنِ

[illegible]

نوبہ یازی قصوریکہ دیوبند قوئلک

قضى الحاجات انهم كما قد يكون مرضي حال

الهی قدی که طایر بود از خزون انعام
 که بزم خدایا اصل صفی مرتباً
 جرمی زاندام را از شمع و دگرگون انعام
 بخوی عصیانم خرم حالی و دگرگون انعام

3

[illegible]

نامہ صدر سکا نوری طلوعید

بہی واحد نہ ارا کہ جہاند
حقیقت اھیکہ سرتو نشان

و این که در این دو اند

وہی ہے جو کہ

هو ان فو شاطو صوب یر سرد ک

جو بر تنها که ذل السوء و ره شد

ارامی دیو فونک یولو یولمنز

تیره نما غیا شمس و نورین
قراده و کان انه صوفی نایز
یو دله بس دینک بند کرا
قوس باطنی راهندان باطنی

فهم اشک اینه روموی دینا
بزه و خلطه قالد انیاب
مهر بلوری ایله فراس
بر خوشبختی و فخری و فخری
سایت شیکه هله ناکه بون
ادمنه بر دینک ایله ایل
جملک افندی سولی اکرم
بندی اول صیبک اینه نوراب

یارو حانه دار بر شریک
گفت اید هر دم زبان ضیوع تر ره
هوا و اعصاب و هوا و دل و دل
کر و خود گن سکه و لعل و فضلک در
حاله کلنی اینه و قدره و حق و نور

قتل اولما بنجر لسی زلفی کشتایه
جو کجی بکده سینه پنهان و یار و یار
هری زینس پوین بوینه ایم و یار
جریجی نام لیبید یارایه ششم بو دم

بی

کی شیطان نشین افکار ایروب
بد هسته خنیک بر قد سینه و کمر
بیدار و لاله و دلی و صیحه و کلام
بو مجروح و بی کلام و شمع و نور
دل افشاده و نور نار و نور و نور
دو و بخت غنای و سیه و نور و نور
کسر سکه و سکه و سکه و سکه
هیکل و سکه و سکه و سکه و سکه

بوعبدی صهی سیه و سیه و سیه
یا نایز شکر کاشی و لوری و نور و نور

سنوری نادر رسول

ای اید است صهی و عالم
کی سیه و نور و نور و نور
س که هب انیاب و سیه
زاد است کاه و نور و نور
بوز کیم و نور و نور و نور
جمله حاجت اهل و نور و نور
سنیکه و نور و نور و نور
هیب استیکه و نور و نور
عشق ابو مشق و نور و نور
بار رسول سکی و نور و نور

هری احادی و نور و نور

[illegible]

13

ابراهیم اللہ ربنا دھرم علی اللہ تعالیٰ جو
 بیور دور اکر برزور در سلطان بیور
 بیوریت بخیران سر جان داریش را دیند
 تو کبریا که معنی کیم جو شیر عباد
 شریفتر ازینم صفت معذرت کنی ایام المقدس سور
 بیوریت مختار نیکو عید واکری علی
 درت لیل در روزی در میان علی و کمال
 یاه نینم کی واه نینم بکسوز
 یاه نینم کی واه نینم بکسوز
 یونا یارانه کول اولدو من
 بن آه نینم کی واه نینم بکسوز
 واهم ادره واه نینم بکسوز
 بن عیون کی واه نینم بکسوز
 سلم الدیچر غریله امداد
 بنا آه نینم کی واه نینم بکسوز
 محبت و درون بول اولدو سلم
 شفا عکام او مار نینم اخلتم
 یاه نینم کی واه نینم بکسوز
 منیر شاه صبر و شد کربلا
 کرم کردی که شد و شد کفایت
 شریف شریف و کوشی و آری عشق الملک حسن بن حسن
 منیر شاه صبر و شد کربلا
 کرم کردی که شد و شد کفایت
 شریف شریف و کوشی و آری عشق الملک حسن بن حسن

بنی اعلیٰ فی زمیہ ہذا اوحد من
عالم السرائر الخبیثات اور علیہ السلام ہوں
تہذیب کے ہر حال کو علم جو علیہ السلام ہوں
فرق من دیاری ناکہ جہان قد آتایم

حق تعالیٰ العین ابو القاسم محمد یاکہد

ما حق صبرنا ایاہم حضور سوزنا بابر

اضطراب ہر قضائیم کو دیکھ کر گوند دور
ما حق صبرنا ایاہم حضور سوزنا بابر

تندہ ہر صلیبیت تار یا جگر پر گوند دور
ما حق صبرنا ایاہم حضور سوزنا بابر

حق تعالیٰ العین ابو القاسم محمد یاکہد

ما حق صبرنا ایاہم حضور سوزنا بابر

یہنما ایک نالہ و نہاد و نہاد و نہاد
ما حق صبرنا ایاہم حضور سوزنا بابر

تا کو گوند ہواست جہت شریعت ایں
ما حق صبرنا ایاہم حضور سوزنا بابر

حق تعالیٰ العین ابو القاسم محمد یاکہد

ما حق صبرنا ایاہم حضور سوزنا بابر

حضور غنی صبرنا کہ ہر حال ایں
ما حق صبرنا ایاہم حضور سوزنا بابر

تا کو گوند ہواست جہت شریعت ایں
ما حق صبرنا ایاہم حضور سوزنا بابر

حق تعالیٰ العین ابو القاسم محمد یاکہد

ما حق صبرنا ایاہم حضور سوزنا بابر

جگر کے حور کو روزگار کی جہت ایں
ما حق صبرنا ایاہم حضور سوزنا بابر

تندہ ہر صلیبیت تار یا جگر پر گوند دور
ما حق صبرنا ایاہم حضور سوزنا بابر

حق تعالیٰ العین ابو القاسم محمد یاکہد

ما حق صبرنا ایاہم حضور سوزنا بابر

افشار و جہاندار و جہاندار
ما حق صبرنا ایاہم حضور سوزنا بابر

محمد صعب کجینہ حق
ما حق صبرنا ایاہم حضور سوزنا بابر

ار بول کندی خلق کے ہونو
ما حق صبرنا ایاہم حضور سوزنا بابر

ہو نو

دشنام بخوارا رسد تا کوی کس
روزش چو مشهور افتاد از آندک
چونک کافا دل نبرد بنامین
ایش بن برادره که خون مجید
دیر آرد از کوی صغیر اوصیب
المنم و از آن کجا بد صدید
که بویچ و کسید تا فاصل از آید
کسب

روز

ای غور که ز بنو سکنه کی حکمت
صلح از سر دانا بد آید ای کم خاشاک
سکون از محله آرد در آغوش خاشاک
بوی تو بخوابد چو باد کبلی از مل
نذر ای کجاک که کجاک کوسر تو نویف

بوتی جزی جزی ری اکر کله که عزت
 دنی نغمه جوی کو ز کله رو لست
 سخی صحرای کور که بوزن کدر
 بزمی غیار که کله جوی بوزن کدر
 بند و ندیم کو زایای در جوی جایی
 جملگی بورت ایتم که جملگی ساری
 دیر بورتی که بورت ایتم که جملگی ساری

دوش ادر که کله جوی بوزن کدر
 صید ادر که کله جوی بوزن کدر
 چاه ادر که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر

او صید جوی بوزن کدر
 لک ادر که کله جوی بوزن کدر
 اهر که کله جوی بوزن کدر
 داری که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر

دلیل

دلیل هر جوی بوزن کدر
 سید که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر

دلیل هر جوی بوزن کدر
 سید که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر

دلیل هر جوی بوزن کدر
 سید که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر
 جوی که کله جوی بوزن کدر

چون که نکند هلاکیت زین رسل
بسیار که ناله در وین اولنگا مرغ

صفه دال

هانا بیدر صحرای آرد و آرد دود
پودر مدنی که جوهر کبریا آرد
عاشق کشته ز در بولک جو باقی
کم سزا سزا سزا ز در بولک جو باقی

چون که نکند هلاکیت زین رسل

درد که نکند و نکند آرد و نکند دود
عشق الذوق در کشتار اولدم
استقامت چون در قرار اولدم
عشق سودا به نام رانما

چون که نکند هلاکیت زین رسل

بکار صلح نرسم او شایع مد
رفنا ایره او شایع مد
کوره لای قالدی صبح عقل
داسکین کی کالدی صبح عقل
لطیفه او بآرد نکند ارم افغانا

چون که نکند هلاکیت زین رسل

قصه ای که بیکه بولک مد

یکه دل که درم ملک کی که بولک مد
کوردسم امانی همدی و هم صبح مد
دست تو و بولک مد کی که بولک مد
حیدر او ای همدی و هم بولک مد

و ای همدی و هم بولک مد

بمختار قهر بن و نیایی نیلیرین زاهد
کون ایینه مار انده فلک و زمین
شالی چون ای کی بر بولک و در که ای
بوجوم بن بولک و در که ای

بمختار قهر بن و نیایی نیلیرین زاهد

بمختار قهر بن و نیایی نیلیرین زاهد
بمختار قهر بن و نیایی نیلیرین زاهد
بمختار قهر بن و نیایی نیلیرین زاهد
بمختار قهر بن و نیایی نیلیرین زاهد

بمختار قهر بن و نیایی نیلیرین زاهد

و چنانکه گویان ایند بر سر منم سبیلان ایند اهل حق صبران ایند عقیقان ایند و قتل
بر غلغله روی نام و صند و غیر اینچ به بلک بیز و شام حدیثی که در کتاب
فرانجام جهان معصوم رسالت عالم را هم و ملک قاضی و اهل کار یکا عتبات
بود ادا و شهادت اهل حق صبر و بی فکر و فراق
بدریا روی و یاق کور و بی خبر و بی حد و کمال
شربا ابله اهل حق و بی نایان کور و لک و ادا و هم رسالت کور و بی خبر و بی حد و کمال
عنايت اهل حق این جهان کور و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
سریا طوبی و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
خود و کور و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
تو فقیه و و د کور و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
ایرین و فک و اهل حق و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
بر سر تری و اهل حق و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
کودان اهل حق و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
اهل حق و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
بر و اهل حق و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
تبدیل سر و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
اوا و کور و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
رو و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
قد و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
کل و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
شما اهل حق و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال

حک

حک الوه اول و هم رسالت اهل
حک الوه و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
محمد و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
ولا ضیاع و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
بجه و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
یاهر و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
هل و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
بکر و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
کمی و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
و اهل و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
بسته و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
فر و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
کور و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
غصه و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
بر و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
جه و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
حک و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
نظم و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
سوی و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال
نور و بی نایان و صلات آینه جادو آن جوی و کور و بی خبر و بی حد و کمال

کرمک ایی آدمای حکای از نو فرزند من و از آن صلوات علیک آتای
خود فلانک و و نفعش کن او را
برجید این کو را فایز کنستک
تو به من تهنه قالی که من علیک عرضان

بادشاها کے لفظ سے ہمیں شفاعت کافی در

مجموعہ علماء کرام ایں تدبیر عمل کنند۔
ہی صوفی راہ موع کیر عمل کنند۔

کور و صحیحانه و آنکس قول صدق بهم بعد از آن
ریاست خویش و ملوک کند بر سر می گذارد

وہ روی سکھو سکھو دم دور ہو خلقہ دل نہ رہی جا کا نہ یہ سلیمان جو یوں یوں محکمہ

لمن ومنه صورة من كنهك آقا محمد كند

کود مریخی اجملہ بستی پر زنجیر عمل کند۔

کلی والہی افغانیہ سنی ظلمہ سنسدر
جلوب جاک ایہ کیر سافر د مجنہ صفسدر

جهانداران که آه اهل خانه خود را به یونانجا تو لکهای شاه موافقند

سینه صاف اوله صغره حاره که ظهوره و حسنه
کمر و ناله لطیفه ای صفا و کمره جان ایدر

یا مکتبہ مطبوعہ فی لندن
بوسطن

روان اور : سگ واصلی و برکد
برسٹو برمنڈل صید اکی

ظاہر کہ کوئی خواصاتی مصداق تر کیدر
بہ سرد رسو کہ یکدی برو واقف دکل

سر جان فدا بی بی جو بولہ بی بی دینی کور
دیر سما اوزار بولہ دل آئی صف اور تر کدیر

کلیہ و علمی نمودار اور قوہ کہ برائے کمال
بیگ براسمی و قوہ آزار اسما فی حسب اور ترکید

بنده بر جوش اید رسد که خوشگوار در آستانه

ظاهر

یونانی آرایش است در روز اصفه کشنده و حکمی و صحن حکمتی بزمی نژاد تو و
یونانیان عددی و فتح اید بخم بدست

پیری اقلیدن عدوی فتح اید بخم بندیا

توفیق بخواند که از کز در ده
مغنیان که در کسیر و کسیر
یک کشتن از صف و صف و صف
نویسندگان و عصب و جاکسید
در کمال و کمال و کمال و کمال
نویسندگان و عصب و جاکسید
در کمال و کمال و کمال و کمال

بودیو آن مدھی کوئی دسمدم بارن اچون

[illegible]

مسجد کدو و غنچه میانی صورتها را

[illegible]

جو سبزی

بوندی بھی سیل آنجہ بھی جھکو نہ لکڑاوار۔

صف الرابع

راجع حق زبانی عندها در آنست بی بیم
 هر نفس از او در دهان او در کوبید
 چون طبل زدن شنائق را در یک
 کوفت که با آب و مرغ سر سر کس تمام
 شد کند زانوی راجع بر آن طایفه و در

در بر مصفا سرین کر فوضی و آبداء المنز

[illegible]

نہایت نامہ میں کوکلے بہت اوقورور

وآریں پاد تو را بنه تنی ایو رسو رسم
نقش از آفتاب و یاریم از آواز کس کمز

دعای خفته شکایت خود حق و آژدان آتش
صوفی حصاد

[illegible]

१८२५

ای دیو جان چو بس کشید که با کلاه جام لاله دار بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
ایضا بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
خاک لاله دار بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
حالا لاله دار در دست کوه بیکار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
شمر که با کلاه کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
سلیمان ریاض که از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
ای کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
عاشق ای که با کلاه کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
عزیز و کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
امری حق طبع و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
عقل و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
هکایت و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
کل و ده می و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
چهار لاله دار و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
سبب و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
سر کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
صرفی خاص و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض
ای که با کلاه کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض بزرگوار کشید و از کوه نعلین ریاض

صنعت الحظ و جبر و غیره را در قفسه هر سیکه که این اید سه دره و یک کف و خط
شیرام بود و کولار را از این نیزه سیکه شری روی یک سکه این نیزه که در محو و خط
سری برآهند و در این صفت اهل و اب حاصل هر یک بر یک نیزه و در خط
بندی بود و در اینه متوالی ساری ساری یک
بر خطی و این سیکه بود و در خط

صفت غنچه

در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
اهل و خط که صفت سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
ناحیه و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
واجبه از این شریف و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر

در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
تسلی او و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
قتل علقی چون او بر خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
تشی و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
کو حلقی و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
علقه در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
بندی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
عالمک معلوم سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر

علاقه و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
نکاحی و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
سایه و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
مؤلفه

بود و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
نحوه خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
موسیل و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
بود و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
کوفه و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
غنی و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر

ای ای از او در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
توره و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
موسیل و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
بود و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
کوفه و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
غنی و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر

و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
رو و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
کوه و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
بندی و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
حکم و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر

حکم و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
سری و خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر و در خطی سیم او ستر
مؤلفه

ز احکام کل کجور و دل پر آه و آزار
بوی طریح آرزو کند دل و لب و تن
جفا به نذر آه و زاری و زاری
الغیر سبب است برودن خطی از زبان
کوچه قالد و عرصه کجور و بوی طریح
سن نیز بریزد نذر نوزد اینک او تزلزل
و از دور و نوری و دل کجور و آزار
لیکن که بوی طریح مدی و طریح بر آزار
بوی طریح بر دلی و شعله و آزار
آرام بر می بوی طریح بر دلی و شعله
حریق کان و

بر تاشا یارالم و صفه دل و دیر رک
دو و دو و دو و دو و دو و دو و دو و دو
جوز سکه و احسبک یارالم و دیر رک
جهدان آه و زاری و دیر رک
سکه عشق از ده که طریح و دیر رک
صافی بوی طریح و دیر رک
کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
مدی و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
باش ای طریح و دیر رک و دیر رک و دیر رک

ای کوز و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
بای مال و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
قره و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
غلام دست کوز و دیر رک و دیر رک و دیر رک
عشقی که غلام و دیر رک و دیر رک و دیر رک
کوی و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک

زار و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
جوز و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
شاه و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
عبد و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
عاشق و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک

بوی

بوی و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
عشقی که غلام و دیر رک و دیر رک و دیر رک
کوی و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
بوی و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
عشقی که غلام و دیر رک و دیر رک و دیر رک

نخ و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
بر و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
ای و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک

عشقی که غلام و دیر رک و دیر رک و دیر رک
کوی و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
بوی و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
عشقی که غلام و دیر رک و دیر رک و دیر رک
کوی و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک

حرف اول و

عشقی که غلام و دیر رک و دیر رک و دیر رک
کوی و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
بوی و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک
عشقی که غلام و دیر رک و دیر رک و دیر رک
کوی و دیر رک و دیر رک و دیر رک و دیر رک

روزمه کاتک مہر بخت، بیتا نور ز شوال
اکم تک صلیب شکوہ شوگر مرغ و فؤاد

المع عندہ ہر دم قریب طبعی اللہ لال
اللہ معنی دلدار ایدار جون کال

بابیک الشہ رما نازک مال لعل
کلہ کو میرا حصہ کام دل فرخشا

المع بہرہ المصیب علی ضرب انجون
جو تو فرشتا آمدن ادھوی بازی

[illegible]

غلامی که دیکم و آرسید برده به دیل
 بنم غلامی بخیرد آفریند طفل
 غلامی غلامی و سرور دلفری
 دلفری دلفری و سرور دلفری
 خوشتر و دلم و سرور دلفری
 سازد در دلم و سرور دلفری

شیدانک زانیه غفر واجب شد و اورد
شعد یافت و عیوب بقید بر و آید جان
حاکم یک آن اولد و خدی و آرم عشرت معال
غفلتک مشرک و کلام و دم و غنی بیک
استا کدول افشاء کلامی ابله دم
سیری زلفه و آغوشی بنقش و قلاتر
ناله کد کیم ویراک کلمه بیانه طعل

9

عشق محنت الی دیہ آہ و آہ بند

فصلی غزالی و جمعی که اندر عمریان عالمی و کفر و نفاق اند و آواز
چندی از آنکه غلو کرده اند و قصد میکنند که در کمال راه برین آواز
نیکو که از حال سیاست و عرفی آن اهل عالم و ادب و ادب و ادب آن
حوسد که هر کس که از آن غلو کند و از آن غلو کند و از آن غلو کند

دیده ترک تبتاها لیکد و افغانی شاهان
شهر بر و نه که هر سید را کلا تا نو بر
علکی و قصیده و مکنه نیکه نیکه
کیمیل ناصیه که غنی او نینه یازده نیم
بود کل طفلان و بانگ کلا عالم دیدیم

[illegible]

سحان کا حصہ جہانہ بوبہ بر اوزکہ دبیر اولدم

کندسه در بن کوفه راه پیرم
کو رندی کم عقلی بدیغیایه دست

ای نیکوای که بنی و جنی و ستمی است اهرم
کو کلان کلید سیر و طایفه است بنی
روزگار و دوری و دوستی و طعم
غیری بر صورت اندک اهل زمانه
بنی یک هر کوزه از آتش آید و بر دکلان
سکاه امیر و انجیر بنی که هزاران اهرم

انبؤدوع وغباصمواو كيم
 راضم لمطع هيجم فميرم بولك
 نكلك انك سلم روزم كيم
 يزوم الس قالميرم وراقرم
 قوكة ورايميرم ورايميرم
 صم كارك كوكو كيم
 نمفورا ادم ورا ايميرم
 هومر شاهكم ورا ايميرم

بندری بھیجی راجہ شہنشاہ نے اولو راجہ ضرام

معلم لیلی زنا صاحب اور رضاوی جکرم

سند بکری بکیر و زدن طوق (کار) بوی و قیام علم ایست. او کج و بر عبادت بتا بدایت بود و قدس بکر
تجلی قدس صیات و اصفین سخی الی سیر کما بان و در زمان این کتب بوی غنی فرست. بود و بکر
بو در مدتی شایهم بتا بدایت بود و قدس بکر تعمیر و ضمیر و کما کلک بتا بدایت بود و قدس بکر

63

دكل مدوح الواصل جلدنا مدينا
بوالاصير يحمك اتر كافي تبي

[illegible]

شول کلام الله نطق سورۃ نکه همراهی

بید بنیاد از اولی و بعضی معانی در کتاب
 ادوینز الدش التوحید که کانیه و این
 طبعی اعظم و معبود عقلی است
 اجکو از ذم پند زاهد کرد بنیاد را در هم
 سده را قرد که و در حش الکیم علم او ش
 و اقلی را و حلقه ستمی زدن از هم
 صالو بود و بدقتی که این معنی را در
 و معنی که می کند حرفی که هر
 غنچه را از یک نشان اسیر

بندهای بر قد و در جوش انکم هان و ش

عقیده حبش صامد صمد سرور سلطان کتب

فَأَتَاهُمُ الرِّيحُ مِنْ أَمَامِهِمْ فَفُتَّتْ لَهُمْ بَابُ دَارِهِمْ
وَأَخْرَجَهُمْ مِنْهَا فَوَجَدُوا فِيهَا رُحْمًا وَأَنْفُسَ
رَبِّهِمْ يَنْفُسِينَ

کل رو کو ششابت سوز و جوره روز و خافلا

سنوی آغاز انجیم بندوی سعادت در بنم

بنی السیئہ بس ارباب بیاضی افروزم
میشد کالمدن اول دستر ایام غم
بندی اولوی غنی بسیم
تھی آگندہ غم

زهد و استراحت و عفو و محاکمه
 قتل و کلاه زدن و زدن و اسیر کردن
 و بی بی و مولی ستانم و اسیر کردن
 و بی بی و مولی ستانم و اسیر کردن
 و بی بی و مولی ستانم و اسیر کردن

فیهو جبرک حذر یون لایق و کل شاکر
تا السی قیدی بشکما و لم تنک هم بدیک

کشتیم غم در دایم بود که کلام صبی دلداد
مهری دل سرین و لاله ای و جودم و آتش بازی صافی بن زهر صومعه ای بود جا

عظیم کائنات شہیدیم کلزار کسرت کلشیم
برو السنت سوین کفتار بن بلن شیم
اوایک بر جدان و خدان افتاد
کوکلو مہ افیاد اوایک بر خاد بن

صلى الله عليه وسلم
عن أبيه عن جده
عن النبي صلى الله عليه وسلم
عن أبيه عن جده
عن النبي صلى الله عليه وسلم

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some faint smudges and discoloration, particularly along the right edge. There is no text or other markings on the page.

جور می گوید از لفظ آید از سر و شک و هلیوت از امر می گوید که بهیچ نام
بیک طبعی چنان سی دارند بلی حضرت دیر روز از یک حاله اعلام
در یکی چو آنکه زینتی را هندی زنای اید ز در کلاه صحرایی که شام
چون جابلو باشی شوهر تا این که

بندگی می کنند و بدینا بر این نام
سینا ز قهر مانده و به نام و شمع که سرتی که به عشا که ششم در شمع
سری می گوید چرخ کون بود آنکه عاوه از عیش قوری و لغی و قشع
ای بهر جا که بود و میان آمدن کون که از کون قضایه بهم و قشع
آن دلی را می چو شوهر با صبح اول سری ازین ان کون زارت با قه طبعی قشع
آن ملک بزرگی رینه چو کمالی تکیه
آند از آنکه بیام سر سلسیم و قشع
صرفی خون در

و اصلید بیج در می به تیر بر بن طوش آید از این دود و تیر بر بن
بن هالی بر دشان شک مشکه بیج کلایه لطف و بهیچ کرایه بر بن
آنکه روان صوفی چو جوی و دیدن قشع در لیم صوفی و لیم هاله بر بن
ای شوخی که بهر کبر که اید کرد شرا از آن حاله تو که عفا در سر بن
جای می آید و بندگی کون که لک بند

کوی شیر از لیم آن چو شام بر بن
از این دلی و بهیچ کمالی از چو د ای که بهیچ منی جلیبی از آن چو د
جلیبه که صافی جان و سر به بیچام یک از این دلی و بهیچ کمالی از چو د
نار این دلی که در می و یک که صوفی و لیم داف و بهیچ کمالی از چو د

هم دلی

دلی نمی نهادی و بهیچ قهری ز جا که یکا قهری از لفظی هاله از چو د
فوق داهدی قهری که کون بر می در دود
مشتاقی دیر از تیر و دیار از چو د

اوتور بولید و بهیچ شک و دیر و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ
مفضل قشع و شمع از این دلی و بهیچ شک و دیر و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ
یک از این دلی که در کون و دیر و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ
هان و شمع در کون و دیر و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ

کرم جل میوه کن بر کلالی ملک سجا
تیمار بنیاد کون و دیر و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ

یوسف ایو به اید به تا سراسیم آه از این دلی و بهیچ شک و دیر و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ
اولد و بهیچ کون و دیر و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ
هاله کون و دیر و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ
ایچی یوسف ایو به اید به تا سراسیم آه از این دلی و بهیچ شک و دیر و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ

نبد کون و دیر و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ
لایه اسیر کون و دیر و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ

صود و دیر و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ
کم بیلور و سرای حور و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ
کوهی که کون و دیر و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ
به به طالع طالع حور و دیر و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ

عول طالع کون و دیر و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ
بوی و دیر و کون نیم چو زاری که در کون دیر و بهیچ

ولسنگان کنی چنانکه گویست که
 به جهان آید آنکه از دل و دیم آید و بر کون
 است حکمتش و حکایت او در دیم و بر عالم
 تا از این دنیا و دنیا بدو و عالم
 یاد در دهر و دهر اولی و دیم آید و بر کون
 زایید و بر کون کنی و از این و بر کون

3

و سستونه جلوس ایدیک خلقی لاجار دیورد
 اکهنه کیدیم عبا خللعلی خلقی و دیورد من
 قولدم ریدیلدی ریدیلدی شیم افلام
 چاغدم قذرلیدیلدی حیدر کاکری
 قیو ساج اوس دانا علیا غایب و بنده نیکه
 دلی خدیو کک غیو ک و دیزدنه ک کلنیزد

کهر کبر کنی طلال دلو له لار وړو
پر شپه بڼه دغه کي تر شپه شپه کلاو
د لمر لار د لمر لار د لمر لار د لمر لار
کول د لمر لار د لمر لار د لمر لار
د لمر لار د لمر لار د لمر لار
د لمر لار د لمر لار د لمر لار

چو نه کلاو د لمر لار د لمر لار
چو نه کلاو د لمر لار د لمر لار
چو نه کلاو د لمر لار د لمر لار
چو نه کلاو د لمر لار د لمر لار
چو نه کلاو د لمر لار د لمر لار
چو نه کلاو د لمر لار د لمر لار

کي سسکه ياد نام نه شپه شپه د لمر لار
اوتو لمر لار د لمر لار د لمر لار
د لمر لار د لمر لار د لمر لار
د لمر لار د لمر لار د لمر لار
د لمر لار د لمر لار د لمر لار
د لمر لار د لمر لار د لمر لار

او شاهي سادات هلاک نشي د لمر لار
د لمر لار د لمر لار د لمر لار
د لمر لار د لمر لار د لمر لار
د لمر لار د لمر لار د لمر لار
د لمر لار د لمر لار د لمر لار
د لمر لار د لمر لار د لمر لار

ص

صورت لار د لمر لار د لمر لار
د لمر لار د لمر لار د لمر لار
د لمر لار د لمر لار د لمر لار
د لمر لار د لمر لار د لمر لار
د لمر لار د لمر لار د لمر لار
د لمر لار د لمر لار د لمر لار

کي کلاو د لمر لار د لمر لار
کي کلاو د لمر لار د لمر لار
کي کلاو د لمر لار د لمر لار
کي کلاو د لمر لار د لمر لار
کي کلاو د لمر لار د لمر لار
کي کلاو د لمر لار د لمر لار

چو نه کلاو د لمر لار د لمر لار
چو نه کلاو د لمر لار د لمر لار
چو نه کلاو د لمر لار د لمر لار
چو نه کلاو د لمر لار د لمر لار
چو نه کلاو د لمر لار د لمر لار
چو نه کلاو د لمر لار د لمر لار

آیا آهده آهده در میان صافی زشت
چو شمع کند و درخشند صید کلاه
عشق طوس که نه گوید کلام آهده
در خلق سخن ناسید زلفی چو لاله
کلام دریا به شمع کم آید بکشند
قانون ایندین بیت عشقی در تپه زلف و شرف
باشند در دریا به لاله جان کلاه
صورت او در لاله بر خاند و شرف
در سنگ که در عروفا حذر و صافی چو شرف
زار که کوزل آید زدم و در کون
وصلت و به بی قند چو در کون فلان
بند کرم عشق در کون دل و در کرم
آگاه در لاله و در لاله و شرف
جمال را به شستاق قیاس آید آهده
فنا را به شستاق قیاس آید آهده
بنا را به شستاق قیاس آید آهده
عشق در لاله و در لاله و شرف
دلی بهان قیاس آید آهده
شمال آید آهده آهده آهده آهده
عالمی کوز عشق در لاله آهده
در است کون عشق در لاله آهده

بر طغی و دروس اهل کون و در بر
نادران ابدان کون و در بر
بند کرم کون و در بر
وزیر بهان کون و در بر
بالا زنی قیاس آید آهده
آهده آهده آهده آهده
خود و کلام کون و در بر
بر زمان اهل کون و در بر
آهده آهده آهده آهده
بند کرم کون و در بر
کون و در کون کون و در بر
هزار کون و در کون کون و در بر
زار و کون و در کون کون و در بر
عشق آهده آهده آهده آهده
زبان آهده آهده آهده آهده
صفا کون و در کون کون و در بر
کون و در کون کون و در بر
سیر بهان آهده آهده آهده آهده

اول تسلیم صبری دل تو گلی یمن نا جارا

مندی و در بریشان کو رکی صحران اخلدی

بگوئید که در دام و دلدرد از اندر می کشد
 نه چو خار کجی که از کین زینش اول
 کورند و کجوب در دلدرد و چو شقایق
 یکا در تن یک تو بر خنجر ابر حریف
 و در دلدرد و دلدرد و دلدرد و دلدرد
 و دلدرد و دلدرد و دلدرد و دلدرد

فَذَكِّرْهُمْ بِذِهِ وَرَسُولِ نَظَرًا لَهُمْ وَلَكِنَّهُمْ صِ

۱. در کتاب

جنی و دیار الی و دیار یکتا بنی
 اکل ما زید و کونله کجه انا دیم
 حاکم آرد ارم خنده جی یقین و تو
 عین الدنیا فریتم غریب ارم
 حنیند ارم اذ انک عقیق دلیریم

حسنه اركه اذ لا تخفى على خلقه ولبيد

سید احمد، که صاوری بنام صوفی است

[illegible]

9

کلیان نامتاسی ننگ یزد او آت جویانیه
فهرست عارف همدانی نوی نامی مکرر لری
که کلک افلاک شریعت هر طریقت مدوی فیت

الملك ربيع بن خزيمة

بنیاد و روضہ صوفیہ خلیفہ پیر سید

[illegible]

اسم نوری سید محمد کلثوم افتاد ایلدی

...

[illegible]

نصف اولیای سندیه و اصله ایارلم

صوموز، سمن، طابو و طاک کوزلرم یاجی

انزالا و انزالا

هدی یا جو حکم تمام یاد و دیوانه زنی
 کو سرب یعنی حمله زینبر تر کیدی
 کا جیو بنی : باغ کو اللاله رو بلوالی
 جیو ملا آئے دے دے بیغ علم و ابرارو
 غزلہ یعنی سرحد کا کنواری
 سرتو زنی صوفی کہ کہو در لم یوی
 کاھی تو کہو بی بی صوفی جیو انا فی
 کئی حکمت کو حدیث صوفی و زنی فی

مجلس

[illegible]

دست‌نویس صافیله و علامه هک

جامعہ ہونی مولدین الدین و مولدات

[illegible]

سیرایدوب مفتی مدرّس دینک قال اللہ قال

طریق او سنوفا ایرو جہندہ کی کتابانہ مصو

نه دهره دهره در ادرش کون غنچه نوید
نیوم یمن او دم رسکله قدم تو نه خداید

چلو بزدل و دروغ بین کوته ناله اسرار پاک
سنبلیله کی سار نار نامی آری کلک کی

ندربو از او فراق غم که با نی کلک کی
بوفتن گرسنه زنده یا صوب ایو کلک کی

الحور

الرب جنك، فلكم بهر بركه بومبار
صحي ليلو الذند شريف الي بركه
بومبار بومبار بومبار بومبار
كمن غنوكا كمن بركه بومبار
اقل سول سول بركه بومبار
كلين بومبار بومبار بومبار
كلين بومبار بومبار بومبار

لبنل سولہ سین حالی شو بندگی و فیاض چاک

بونوک در دینی و طبیب بیلوب و ایضاً

کونول ولصی افکده انکه افماکه الهمی
 ترم جانده ترکه دیلر انکه الهمی
 کلام کونول اادغه دیلر اصی ایلا
 الف قنم دال ترکه جدهخو ایو اتر
 ککر خجیرو ایو ایو کولور و شیب قائم
 بیلورون بوخودر شادو عقده ختم
 یایو بوخودر شادو عقده ختم
 کی بر کله و قوب و دیک قشای شایده
 قشای تیک بولور سیر زندگه الهمی

البيون نامده

[illegible]

عاجی کوب اسکیو شانیو بنو نه طالشیا
 املاکی بلشیا
 دکر سز است
 امواه نیه نیم ملا می بهیشا ندر
 لطیفیکه بار بو دیکه شمعنی پندر
 قوی نه بو کو غدا مهشته کدایت
 عشقکد نیان خوشا کسه نیرا جاندز
 دل زده سر کت
 کونه سوزا ندر
 معاری نگره اود مان فاق جه ندر
 صوفی دینا ندر
 اهل کاکه راضی بود و به سوادز
 کهن حالیا ندر
 بند باصفی سحر کالالانه بود ندر
 هر کوب زبانه
 دیک سز است
 یارید دینی خند نزلک شاد بیه آلی
 هر زخم موجود کین مال شایا
 احاک کوشاج
 جونا کانی کونا بوشاک نالید شاکه
 موصو داید نام موجوده سرده کله اود
 کم صفت و فایه
 ظاهر مظاهر
 کندی دندی صیغ کوه و به عید ملاز
 هر کوب نه صیغ کن
 معانده سبقت بیک کعبه حاد
 بونکله نامود
 دل

دل است در میاز راه را می هر بدو
 او شوم کینه یارنه
 سز است سر آسوس سیدل
 زنده کلای جهان دل او لیلیو شان
 مطلوب اکین احاک حال بر اوصالی
 بوقه فیلر تالی
 قبل تالی کله هر روضی و کله
 نیک کوی اکله بوقدر محالی
 بمانده حالی
 کدای امام سر سلطان
 بیکه حالیا یا نام از به نفا نام
 اصحیحی نفا نام صوفیه جانی دلی
 رماند لیدر جانی از کوه رمان
 لب و دل بالی
 لب و دل بالی
 کور کور و دم جگر قدلم پیتار
 سیکه لیل ناز کوی حالیا
 بود صلاه دیدم و کله کوخ
 بنید باصفی کوه و کوه فرنگ
 غنی کجایم هم بولر و کوه ام
 حقدل است هر دم و هر کوی
 شقی صلاطی
 دکر وصول
 سیرت اننا جی کدی نفاقی
 حسنه کتابی اماده سائل
 کلادق سائل
 سائل من صلی دکله بولی
 ایدر یی بای حلاطه سائل
 بماند و به فایه

چونکه قائلید اولاد اله کره کور: پند میندی تده
دینر بویور آلتی کور ای وکله هلم صلا: مائل

موزق قائل

وز نیلاد قور حور اهلزاره برلاد دوز ناخ خلق دلداز
بویور برکاره ناموسه آرم افشاد دلداز اعلایه مائل

هجو اثره مائل

حائل اولر برآن بندک دهقان بوندک بوندک کانه سوزیک زبان
کولکرم بهمان اچید دهقان بندینا بوجله لیلایه مائل

بوندک اولر: مائل

تایخ آت بر ای ایضی زندان

برای آتی بلاغم خورای چرخ دون بویور زمین ایو ساکک آهسته غمگین و دلای
کوی کلازم بویور نه بویور بر آتی هزار صد سیکر کولای جهار و بویور
رضا حیدر ایلینه اولوب بویور تلخ بر ایو آهسته زندان کولکرم جهار و بویور
اوقور تاخی بر آه ایو بویور آهسته
بوقدیر ایو در دویور زندان بید اولای

تایخ حاد حی زندان

حیدر ایو غمگین کولکرم بویور دلداز حیدر بویور کولکرم و صلا: نجه اولر کولکرم
هلم بر آهسته ایو بویور بر شویور حیدر دهان اولای بویور بویور بر آهسته
قالوب آهسته بویور بویور حیدر بویور بویور بویور بویور بویور بویور
بویور بویور بویور بویور بویور بویور بویور بویور بویور بویور

تام

TABLO

BAHR	KALIP	KASİDE	MESNEVİ	GAZEL	TAHMİS	ŞARKI	MÜSTEZÂT	MÜSEDDES	MUHAMMES	NAZM	Sayı
HECEZ	<i>mefâ 'ilün mefâ 'ilün</i> <i>mefâ 'ilün mefâ 'ilün</i>	3	-	32	-	3	-	-	-	2	40
	<i>mefâ 'ilün mefâ 'ilün</i> <i>fe 'ûlün</i>	1	-	-	-	2	-	-	-	-	3
	<i>mefâ 'ilün fei'lâtün</i> <i>mefâ 'ilün fe 'ûlün</i>	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2
	<i>mef 'ûlü mefâ 'ilü</i> <i>mefâ 'î lü fe 'ûlün</i>	-	-	28	-	-	4	-	-	-	32
REMEL	<i>fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün</i> <i>fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün</i>	-	-	3	-	-	-	-	-	-	3
	<i>fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün</i> <i>fa 'ilün</i>	2	1	1	-	5	3	-	-	-	12
	<i>fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün</i> <i>fâ 'ilâtün fa'ilün</i>	7	-	91	2	6	-	3	1	-	110
	<i>fe 'ilâtün fe 'ilâtün</i> <i>fe 'ilâtün fe 'ilün</i>	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
	<i>fe 'ilâtün fe 'ilâtün</i> <i>fe 'ilâtün</i>	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
HAFİF	<i>fâ 'ilâtün mefâ 'ilün</i> <i>fa'lün</i>	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
RECEZ	<i>müstef'ilün müstef'ilün</i> <i>müstef'ilün müstef'ilün</i>	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
	<i>müfte'ilün müfte'ilün</i> <i>müfte'ilün müfte'ilün</i>			2							2
Toplam		14	2	165	2	16	7	3	1	2	212

Tablo: Dîvân'da kullanılan vezinlerin manzumelere göre dağılımı

KAYNAKLAR

Kitaplar

- Aclûnî, *Keşfü'l –Hafâ*, Kahire, C. II.
- Ayan , Hüseyin, *Nesimî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara 1990.
- Banarlı, Nihad Sâmi, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. I, II, MEGSB Yay., İst., 1987.
- Birge, John Kingsley, *Bektaşilik Tarihi* (Çeviren: Çamuroğlu, R), Ant Yay. , İstanbul, 1991.
- Caferoğlu, Ahmet; *Türk Dili Tarihi*, Enderun Kitabevi, 3. bs., İst., 1994.
- Coşan, Esad, *Makalat Hacı Bektaş Veli*, (Sadeleştiren: Özbay, Hüseyin), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.
- Çamuroğlu, Reha, *Yeniçerilerin Bektaşiliği ve Vaka-i Şerriye*, Ant Yay. , Ankara, 1994.
- Dağlı, Yücel vdğr., *Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu*, Yapı Kredi Yay., 1. bs., İstanbul, Haziran 2001.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Yay. Haz. Aydın Sami Güneyçal, 18.bs., Aydın Kitabevi, Ankara 2001.
- Dilçin, Cem, *Tarama Sözlüğü*, Ankara, 1983.
- Ece, Selami, *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*, Fenomen Yay., 1. bs. Erzurum, 2007.
- Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, MÜ İlâhiyat Fak. Vak. Yay., 5. bs., İst., 1997.
- Elçin, Şükrü, *Halk Edebiyatına Giriş*, Kültür Bak. Yay. , Ankara, 1981.
- Eşrefoğlu Rumî, *Tarikatnâme*, haz. Esra Keskinılıç, Gelenek Yay., 1. bs., Kasım 2002.
- Fığlalı, Ethem Nuri, *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*, Ankara, 1991.
- Gemalmaz, Efrasiyap, *Standart Türkiye Türkçesi (STT)’ni İlgilendiren Ses Olaylarıyla İlgili Terimler*, Atatürk Ü. Fen-Edebiyat Fak. Yay., Erzurum 1995.
- Güzel, Abdurrahman, *Dinî- Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yay., Ankara , 1999.
- Güngör, Şeyma, Fuzûlî, *Hadîkatü’s-Süedâ*, Ankara, 1987.
- Hayta, Necdet; Önal, Uğur, *Osmanlı Devleti’nde Yenileşme Hareketleri*, Başak Matbaacılık, Ankara, 2003.
- İpekten, Halûk, *Eski Türk Edebiyatı, Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yay., 4. bs., Şubat 2001.
- İsen, Mustafa-Cemal Kurnaz, *Şeyhî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara, 1990.

- Kara, Mustafa, *Tekkeler ve Zaviyeler*, Dergâh Yay., İstanbul, 1990.
- Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C.V, TTK, Ankara, 1994; C.VIII, TTK Yay. , Ankara, 1995.
- Kortantamer, Tunca, *Eski Türk Edebiyatı; Makaleler* haz. Şerife Yağcı- Fatih Ülken, Kült. Bak. Yay., 1. bs., Ankara, 2004.
- Köseoğlu, Nevzat, *Ondokuzuncu Yüzyılda Türk Dünyası*, Büyük Türk Klasikleri, Ötüken Yay., İstanbul, 1988.
- Kurnaz, Cemal, *Hayali Bey Dîvânı*, MEB Yay. , İst., 1996.
- Külekçi, Numan, *Edebî Sanatlar*, Akçağ Yay., Ankara, 1999.
- Lewis, Bernand, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, TTK, Ankara, 1970.
- Mutlu, Şamil, *Yeniçeri Ocağının Kaldırılışı ve II. Mahmud'un Edirne Seyahati*, İÜEF Yay., İstanbul, 1994.
- Noyan, Bedri, *Bektaşilik Alevilik Nedir*, Ankara, 1995.
- Onay, Ahmet Talât, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2004.
- Öz, Baki, *Alevilikle İlgili Osmanlı Belgeleri*, Can Yay. İstanbul, 1997.
- Öztuna, Yılmaz, *II. Mahmud*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1998.
- Paşa, Mustafa Nuri, *Netayic ül-Vukuat*, C. III- IV, TTK, Ankara, 1980.
- Paşa, Ahmet Cevdet, *Tarih- i Cevdet*, C. XII, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1966.
- Sahih-i Tirmizi, *Kitab el-Menakıb*, C.V. Hadis Nu. 637. 3723
- Sezgin, Abdülkadir, *Hacı Bayram Veli ve Bektaşilik*, Sezgin Yayınları, İst., 1990.
- Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, İst., 1987.
- Şentürk, Ahmet Atilla, *Sûfi yahut Zâhid Hakkında*, Enderun Kitabevi, 1. bs., İst., 1996.
- Tanpınar Ahmet Hamdi, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1997.
- Tavukçu, Orhan Kemal, *Dede Ömer Ruşenî, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, 2005.
- Temren, Belkıs, *Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. , Ankara, 1994
- Tökel, Dursun Ali, *Dîvân Şiirinde Harf Simgeciliği*, Hece Yay., 1. bs., Mayıs 2003.
- Usluer, Fatih, *Hurufilik*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2009.

Yücer, H. Mahmud, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf* (19.Yüzyıl), İnsan Yay., Ankara, 2003.

Ansiklopediler

Akün, Ömer Faruk, “*Dîvân Edebiyatı*”, DİA. , C.IX.

Azamat, Nihat, “*Kadîriyye*”, DİA. C XXIV, İstanbul,2001.

Işın, Ekrem, “*Kadîriyye*”, DİA. C XXIV, İstanbul, 2001.

Ocak, Ahmet Yaşar, “*Bektaşilik*”, DİA, C. V, İstanbul, 1992.

Özcan, Abdülkadir, “*Eşkinici Ocağı*”, DİA, C.XI, İstanbul, 1995.

Tezcan, Hülya, “*Fes*”, DİA, C. XII, İstanbul, 1995.

Uludağ, Süleyman, “*Devrân*”, DİA, C. IX, İst.anbul, 1994.

Ünver, Sühelyl, *Yeniçeri Kışlaları*, Belleten, C. II, S. 167–180, TTK, Ankara, 1976.

Makaleler

Gündüz, İrfan, *Yeniçeri Ocağı’nın İlğasından Sonra Meydana Gelen Bazı Tasavvufî Gelişmeler*, İLAM Araştırma Dergisi, C. II, 1997.

Sezer, Hamiyet, *Yeniçeri Ocağı’nın Kaldırılışının Taşradaki Yansıması*, Tarih Araştırma Dergisi, C.XIX, S. 30, Ankara, 1998.

Yüksel, Müfid, “*İstanbul Bektaşî Tekkeleri*”, Cem Aylık Siyaset ve Kültür Dergisi, S.71 (Ekim), İstanbul, 1997. ; S.: 72 (Kasım,1997).

Tezler

Ayar, Mesut, *Yeniçeri Ocağı’nın İlğasından Sonra Bektaşî Tarikatı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,1998.

Azar, Birol, “*Türâbî Dîvânı* (İnceleme-Tenkitli Metin)”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.

Boz, Âdem, *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması ve Kapatılmanın Doğurduğu Sonuçlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 1999.

Sarı, Mehmet, *Sâbûhî Şeyh Ahmet Dede, Hayatı, Edebî kişiliği ve Türkçe Dîvânı’nın Tenkitli Metni*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Doktora Tezi,1992.

İnternet adresleri

Akarsu, Muhibe,“*Alevi-Bektaşilikte Sayılar Olgusu*”, www.alevileriz.org 12.10.2009

Güfta, Hüseyin,“*Dîvân Şiirinde İlim ve İrfan Timsali Hz.Ali*”, www.hbektaş.gazi.edu.tr 15.07.2009

Kur’an-ı Kerim, Diyanet Meali, http:www. kuran.gen.tr.17.06.2009

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Erzurum'un Tortum ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Erzurum'da tamamladı. 1998 yılında girdiği Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe öğretmenliği Bölümü'nden 2002'de mezun oldu. Erzurum-Horasan Atatürk İlköğretim Okulu ve Erzurum-Celal Akın İlköğretim Okulunda Türkçe öğretmenliği yaptı. Hâlen Erzurum-Aziziye İlçesinde bulunan 23 Nisan İlköğretim Okulunda Türkçe Öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Hatice ÇELİK

BENDÎ MUSTAFA BABA DÎVÂNİ
(İnceleme-Metin)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

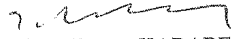
ERZURUM-2010

TEZ KABUL TUTANAĞI**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

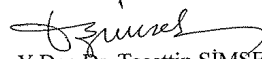
Bu çalışma Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalının Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU
Danışman/Jüri Üyesi

Prof.Dr. Turgut KARABEY
Jüri Üyesi

Y.Doç.Dr. Tacettin ŞİMŞEK
Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 29 / 01 / 2010

Prof.Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖN SÖZ.....	V
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
XIX. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİNDE SİYASÎ DURUM.....	1
XIX. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ	7
 BİRİNCİ BÖLÜM.....	 9
1. BENDÎ MUSTAFA BABA’NIN HAYATI, TARİKATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ... 9	
1. 1. Hayatı.....	9
1.2. Tarikatı	15
1.3.Eseri	18
1.3.1 Dîvân.....	18
1.4. Edebî Kişiliği ve Şiirinin Özellikleri	19
1.4.1. Bendî Mustafa Baba’nın şiirinde dil ve üslup.....	26
1.4.2. Etkilendiği şairler	30
1.4.3. Şiir ve şairlik hakkındaki görüşleri.....	32
1.4.4. Bendî Mustafa Baba’nın şiirinin başlıca özellikleri	34
 İKİNCİ BÖLÜM	 36
2. BENDÎ MUSTAFA BABA’NIN DÎVÂNI’NIN DİL, BİÇİM VE MUHTEVA	
ÖZELLİKLERİ	36
2.1. Dil ve İfade Özellikleri	36
2.1.1. Kelime varlığı.....	37
2.1.2. Ses olayları.....	42
2.1.3. Tamlama ve cümle yapısı	43
2.1.4. Edebî sanatlar	45
2.2. Biçim Özellikleri.....	52
2.2.1. Tertip şekli	52
2.2.2. Nazım şekilleri ve türleri	53

2.2.3 Vezin.....	55
2.2.4. Kafiye ve redifler	57
2.3. Muhtevâ Özellikleri	61
2.3.1. Din ve tasavvuf.....	67
2.3.2. Tipler ve kişilikler.....	73
2.3.2.1. Dinî kişilikler.....	77
2.3.2.2. Tasavvufî kişilikler	79
2.3.2.3. Tarihî- efsanevi kişiler.....	79
2.3.2.4. Edebî kişilikler	80
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	81
3. 1. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nın İnceleme Metni	81
3. 1. 1. Metin tespitiyle ilgili hususlar.....	81
3. 1. 1. 1. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp. Numara: 445	81
3.1.2. Teknik özellikler	82
3. 1. 3. Transkripsiyon sistemi	83
3. 2.Dîvân'ın Metni	84
SONUÇ.....	224
SÖZLÜK	226
EK-1	254
EK-2.....	256
TABLO.....	295
KAYNAKLAR	296
ÖZGEÇMİŞ.....	299

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BENDÎ MUSTAFA BABA DÎVÂNİ
(İnceleme- Metin)**

Hatice ÇELİK

Danışman: Doç.Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

2010 - SAYFA: VII+ 298

Juri: Doç.Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

Prof. Dr. Turgut KARABEY

Yrd. Doç. Dr. Tacettin ŞİMŞEK

Bu çalışma XIX. yüzyıl şairlerinden Bendî Mustafa Baba'nın hayatını ve Dîvânını konu almıştır.Kaynaklarda Bendî'nin adı geçmemektedir.Yapılan araştırmalarda Dîvânın tek nüsha olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma giriş kısmı ve üç bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş kısmında şairin hayatını ve edebî kimliğini ortaya koyan XIX. yüzyıl, tarihî ve edebî açıdan tanıtılmıştır.

Tezin birinci bölümünde Bendî Mustafa Baba'nın hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde Dîvân, dil, biçim ve muhteva özellikleri bakımından incelenmiştir. Eser biçim açısından incelenirken nazım teknikleri ve nazım şekilleri dikkate alınmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde metni oluşturmada takip edilen yol, transkripsiyon işaretleri, transkripsiyonlu asıl metin verilmiştir. Bölüm sonunda sonuç, sözlük, dizin, ekler, tablo ve kaynaklar verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bendî, dîvân, şekil, muhteva, vezin

ABSTRACT
MASTER THESIS
COLLECTED POEMS OF BENDÎ MUSTAFA BABA
(Analysis- Text)

Hatice ÇELİK

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

2010 - PAGE: VII+ 298

Jury: Assoc. Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

Prof. Dr. Turgut KARABEY

Asst. Prof. Dr. Tacettin ŞİMŞEK

This thesis comprises the life and collected poems of 19th century poet Bendî Mustafa Baba. Bendî's name is not mentioned in the resources. It has been discovered in research that only a single copy of the collected poems exists.

The paper is composed of introduction and three parts. In the introduction, the 19th century, which has influenced the poet's life and literary identity, has been introduced historically and literary.

In the first part of the thesis, information on Bendi Mustafa Baba's life and literary identity has been given.

In the second part, the collected poems have been analysed in terms of language, form and content. During form analysis of the work, verse techniques and verse forms have been taken into consideration

In the third section, the method used in forming the text, transcription marks and the transcribed original text is given. Conclusion, dictionary, appendixes, index, tables and resources are submitted at the end of this section.

Key terms: Bendî, collected poems, form, content, metre

ÖN SÖZ

XIX. yüzyıl, reformların yapıldığı, eski ile yeninin bir arada olduğu, Bektaşiliğin yasaklanmasıyla birlikte Osmanlı tarihinde ilk kez bir tarikatın kapatıldığı dönemdir.

1826 yılında Yeniçeri Ocağının kaldırılmasıyla Yeniçerilerin Bektaşî tekkelerine sığınmaları sonucu Bektaşîler de sıkı bir takibe uğramış, tekkeleri kapatılmış, babalar ve dedeler ya sürgüne gönderilmiş ya da idam edilmiştir. Bektaşîlikle ilgisi olmayan kimselerin dahi ‘Bektaşî’ diye ihbar edildiği bir dönemde, 1249/1833, 1252/1836 tarihleri arasında Bendî Mustafa Baba da hapsedilmiştir. Hakkında hiçbir bilgiye ulaşamadığımız Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nın bilinen tek nüshası şairin hayatı, edebî kişiliği ve yaşadığı dönemi aydınlatmada son derece önem arz etmektedir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı (İnceleme-Metin) isimli çalışmamızda amacımız Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nı ilmî usullere uygun olarak incelemek ve Bendî Mustafa Baba’nın hayatı, sanatı, şiir dünyası ile XIX. Yüzyılın siyasî ve toplumsal yaşamının edebî eserdeki yerini değerlendirmektir.

Çalışmamızda sistematik tahlil metodunu kullanmakla birlikte, eserin vermek istediği mesaj ve derin yapıdaki anlamları incelenerek ait olduğu kültürel bağlamda ve şairde neye tekâbül ettiği ve neyi ifade ettiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın giriş bölümünde şairin yetiştiği sosyo-kültürel zeminin karakterinin oluşumuna ve dolayısıyla sanatına etki edeceği prensibinden hareketle bu zeminin, tarihsel arka planını ve dönemin edebiyat dünyasını ortaya koymaya çalıştık.

Hayatı ve edebî kişiliğinin ele alındığı Birinci Bölümde şairin hayatı ve tarikatı hakkında bilgiler verilerek, edebî kişiliği şiirlerinden hareketle ortaya konulmuştur.

Çalışmamızın İkinci bölümünde şiirlerin dil- ifade, biçim ve muhteva özellikleri değerlendirilmiştir.

Bendî Mustafa Baba’nın Dîvânı’nın metninin ortaya konulduğu üçüncü bölümde kullanılan nüsha tavsifi ve metin tespitinde gözetilen esaslar belirtilmiştir.

Bu çalışma esnasında tezin hazırlanış aşamasının her anında karşılaştığım güçlükleri aşmamda her türlü yardımlarını gördüğüm sevgili babama ve anneme, benden hiçbir yardımı esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Turgut KARABEY’e, Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi’nin değerli çalışanı Şükrü AYDIN’a, saygılarımı ve şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca tezin başlangıcından itibaren kaynaklarını benden esirgemeyen, sabrı ve desteğiyle, çalışmanın ortaya çıkmasında

emeği olan danışmanım saygıdeğer hocam Doç. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU'ya en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu çalışma gerek bu sahayı gerekse Bendî Mustafa Baba'yı yeterince tanıtmaya yetmeyecektir. Çalışmamızın, şahsiyet ve eser noktasında edebiyat dünyasına yararlı olması tek dileğimizdir.

Erzurum–2010

Hatice ÇELİK

KISALTMALAR

age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
agy	: adı geçen yayın
bs.	: baskı
bk.	: bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
G.	: Gazel
H.	: Hicrî
İA	: İslam Ansiklopedisi
İÜEF	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
KHG	: Kara Hece Gazel
LDG	: Leb Değmez Gazel
Muh.	: Muhammes
Mün.	: Münâcât
Mur.	: Murabba
Müs.	: Müseddes
Mstz.	: Müstezâd
N.	: Nazm
NG.	: Noktasız Gazel
Nu.	: Numara
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
Ş.	: Şarkı
T.	: Tahmis
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
DİA	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayınevi

GİRİŞ

XIX. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİNDE SİYASÎ DURUM

XIX. yüzyıl, eski ile yeninin bir arada olduğu, aydınların tarihi ve dini sorguladıkları, Bektaşiliğin yasaklanmasıyla birlikte Osmanlı tarihinde ilk kez bir tarikatın kapatıldığı dönemdir.

III. Selim (1789–1807), VI. Mustafa (1807–1808), II. Mahmut (1808–1839), Abdülmecit (1839–1861), Sultan Abdülaziz (1861–1876) ve II. Abdülhamid XIX. yüzyılın Osmanlı padişahlarıdır.

Bu yüzyıla Osmanlı İmparatorluğu ıslahatla başlar ve yüzyılın sonuna kadar da öyle devam eder. Ancak bütün ıslahatlar, başlayan bir yabancılaşma sürecinin muhtelif atılımlarından ibaret kalır ve sonuçlara ulaşılmaz; başka bir yol da bulunmadığından yine ıslahatlara devam edilir.¹

XIX. yüzyıl imparatorluğun kuruluşundan itibaren iktisadî, içtimaî, idarî, askerî, tedrisî, mimarî, sınaî velhasıl bütün alanlarda değişimin ve yenileşmenin yaşandığı bir devirdir ve asrın başlarında kurulan Nizam-ı Cedid’le (1789–1807) başlayan yenileşme, beraberinde getirdiği yeni vergiler, yeni okullar, tercümesi gereken kitaplarla kapsamlı bir çalışmayla devam etmiştir. Aynı dönemde Kafkasya’daki Rus ilerlemeleri; Napolyon’un Mısır’ı işgali (1789–1800), buna mukabil İngilizlerin Osmanlıya destek sağlaması, Nizam-ı Cedid’e karşı başlayan Kabakçı İsyanı (1807), akabinde III. Selim’in tahttan indirilerek öldürülüşü, gidişatı beğenmeyen Alemdar Mustafa Paşanın İstanbul’a gelerek olaylara el koyması (1808); Balkanlarda Yunan ve Sırp ayaklanmaları (1807), Rusya ile süren savaşlar (1806–1812), İran Savaşı (1821–1823), Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılması (1826), Rusların Edirne’yi almaları, Yunanistan’ın bağımsızlığını kazanması (1830), Fransa’nın Cezayir’i işgali, Mehmet Ali Paşanın Suriye ve Irak’ı işgal edip Kütahya’ya dayanması (1833–1841) bu devrin önemli olaylarıdır.²

Bu dönemde, 23 yaşında padişah olan II. Mahmud, 30 yıl saltanatta kalmıştır. II. Mahmud döneminde Yeniçerilerin yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye adıyla

¹ Nevzat Köseoğlu, *Ondokuzuncu Yüzyılda Türk Dünyası*, Büyük Türk Klasikleri, Ötüken Yay., İstanbul, 1988, s.14.

² Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. VIII, TTK Yay. , Ankara, 1995, s. 53- 54.

yeni, talimli bir ordu ihdas edilmiş, rüşdiye mektepleri kurulmuş, ilköğretim mecburi hale getirilmiştir. (1824) İlk nüfus sayımı yapılmış, posta teşkilatı kurulmuş, yurt dışı çıkışları için pasaport ihdas edilmiştir. Uzun müddet üzerinde düşünülen karantina usulünün kabul edilmesi, geleneksel “Dîvân” örgütünün değiştirilerek Batılı usulde bakanlıkların kurulması, valilerin maaşlı hale getirilip merkeze bağlanması ve yarı resmi de olsa ilk gazete olan Takvim-i Vakayi’nin çıkarılması da II. Mahmud dönemi ıslahatlarındandır.

II. Mahmud’un saltanatı 1826’ya kadar 17 yıl süren birinci dönem ve bu tarihte Vaka-i Hayriye ile başlayıp padişahın ölümü ile sona eren (1839) ikinci dönem³ olmak üzere iki döneme ayrılır.

II. Mahmud’un saltanatının ikinci dönemi 1826 süreciyle başlar. Bu dönemde Yeniçeri Ocağı’nın Osmanlı yönetimi karşısında bir güç unsuru olma durumundan çıkmasıyla devlet yapısında köklü değişikliklerin yapıldığı görülmektedir.

1826’ya gelindiğinde, Yeniçerilik kurumunun askerlikle olan ilgisi eski yüzyılların çok ötesindedir. Ocak, zamanla ulufe kapısı olarak görülür olmuştur.⁴

‘Eşkinci’ adıyla talimli bir sınıfın oluşturulmasına karar veren Sultan II. Mahmud, yeni kuvvetin Hristiyanlar ve yabancılar tarafından değil, sadece modern askeri yöntemleri bilen Müslüman subaylar tarafından eğitileceğini özellikle belirtir.⁵ Bu yeni birlik bağımsız bir kuruluş görünümündeyse de, Yeniçeri Ocağı’na bağlıdır ve sürekli olarak Yeniçerilerin hedefi durumundadır.⁶

II. Mahmud, Yeniçerilerin ayaklanacağını biliyormuşçasına gerekli önlemleri daha önceden almıştır. Topçu, humbaracı, lağımcı ve tersane ocakları reisleri uyarılmış, aralarında Yeniçeri düşmanı olarak yorumlanan Hüseyin Paşanın da bulunduğu Boğaz Muhafızları, üç bin kadar askerle, isyan çıktığı zaman hızla müdahale edilebilsin diye, kayıklarla hazır bekletilmiştir.⁷

³ Yılmaz Öztuna, *II. Mahmud*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, s. 11.

⁴ Reha Çamuroğlu, *Yeniçerilerin Bektaşiliği ve Vaka-i Şerriye*, Ant Yay., Ankara, 1994, s. 64.

⁵ Bernand LEWIS, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, TTK Yay., Ankara, 1970, s. 80.

⁶ Abdülkadir ÖZCAN, *Eşkinci Ocağı*, DİA, C. XI, İstanbul, 1995. s. 471.

⁷ Mustafa Nuri Paşa, *Netayic ül-Vukuat*, C. III- IV, TTK Yay., Ankara, 1980, s. 254.

15 Haziran günü Yeniçeriler, kazanlarını Etmeydanı'na çıkartarak isyana başlamış, mahalle mahalle dolaşarak, sadrazamın, Yeniçeri Ağasının, Ağa Hüseyin Paşanın öldürüldüğünü ilan etmiş, halkı Etmeydanı'na davet etmişlerdir.⁸

Yeniçerilerin Ulemayı yanlarına almadan yaptıkları bu isyan hareketi, yapılan üç-beş saatlik savaşın ardından birçok Yeniçeri'nin öldürülmesi, birçoğunun da dağılıp kaçmasıyla ve nihayetinde II. Mahmud'un ocağın kaldırıldığını ilan etmesiyle sona ermiştir.

Ocağın lağvından sonra başlatılan Yeniçeri kovuşturması sonucunda 20 binden fazla Yeniçeri veya o iddiada bulunanlar İstanbul dışına sürgüne gönderilmiş,⁹ lağv olayından sonra saray meydanında kurulan çadırlarda devlet işlerini gören devlet adamları, iki aydan fazla bir süre sonra saray meydanını terk etmiş ve hayat normale dönmüştür.¹⁰ Başta son Yeniçeri Ağası olan Mehmet Ağa olmak üzere, ocağın kaldırılmasında büyük yararlılığı olanlar, II. Mahmud tarafından mevkice yükseltilirken, vezir Hüseyin Paşa da Serasker olmuştur.¹¹ Sancaklara gönderilen emir ve buyruklarda, kaçan Yeniçerilerin cezalandırılması gerektiği, Yeniçerilerle ilgili her türlü namın, tabirin, giysinin yasaklandığı, herkesin kendi işiyle gücüyle uğraşmasının gerektiği, tersi harekette bulunanların da cezalandırılacağı vurgulanır.¹²

Ocağın lağvından sonra on beş gün içerisinde on binden fazla asker yazılarak, Asakir-i Mansure-i Muhammediyye adıyla yeni talimli bir ordu oluşturulmuştur.¹³

Yeniçeri Ocağının hayatiyetine son verilirken Ocağın bağlı bulunduğu Bektaşî tekkeleri de kapatılır.

Bektaşîliğin ordu üzerindeki moral kaynağı olma ile ilgili bütün faaliyetleri, o günden itibaren Mevlevilik tarikatına geçer ve tarikatın ordudaki temsilcisi olan şeyhe 'mareşallik' unvanı verilir.¹⁴

Bektaşîliğin yasaklanmasıyla birlikte Bektaşî vakıf, tekke ve şeyhleri sıkı takip altına alınmıştır.

⁸ Karal, *age.*, C. V, TTK Yay. , Ankara, 1994, s.147.

⁹ Öztuna, *age.*, s. 71.

¹⁰ Şamil Mutlu, *Yeniçeri Ocağının Kaldırılışı ve II. Mahmud'un Edirne Seyahati*, İÜEF Yay. , İstanbul, 1994, s. 25.

¹¹ Sühelyl Ünver, *Yeniçeri Kışlaları*, Belleten, C. II, Sayı 167–180, TTK Yay. , Ankara, 1976, s. 591.

¹² Hamiyet Sezer, *Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılışının Taşradaki Yansıması*, Tarih Araştırma Dergisi, C.XIX, Ş. 30, Ankara, 1998, s. 221.

¹³ Mutlu, *age.*, s. 24.

¹⁴ Mustafa Kara, *Tekkeler ve Zaviyeler*, Dergâh Yay. , İstanbul, 1990, s. 210.

İstanbul tekkelerindeki babalar ve müritleri tutuklanarak darphane mahzenine hapsedilirler. Kıncı Baba, İstanbulağasıade Ahmet Baba ve Salih Baba idam edilir. Diğerleri Şeyhülislam Efendi tarafından iman yoklamasına çekilerek Sünnilikleri kontrol edilir. Yapılan sorgular neticesinde idam edilmeyen Bektaşilerin İslami ilimlerde derin bilgileri olmamakla beraber zındık ve mülhid olmadıkları anlaşılır, fakat hepsinin siyaseten sürgününe karar verilir.¹⁵

1826 sonrası insanların hırsları ve düşmanlıkları yüzünden Bektaşilikle ilgisiz kimseler ‘Bektaşî’ diye ihbar edilmektedir. Bu da o dönemde Bektaşî olmanın büyük bir suç unsuru olduğunu gösterir.

Bu süreçte Bektaşî olmadıkları halde isimlerinin sonunda ‘baba’ unvanı bulunan pek çok şeyh de aynı akıbete uğrayarak sürgün edilmiştir. Örneğin, Halep’teki Bayram Baba Tekkesi kapatılarak mallarına el konulmuş, daha sonra ise bu tekkenin Halveti’lere ait olduğu anlaşılınca, 1831 yılında yeniden açılarak şeyhliğine Abdulhamid Dede tayin edilmiştir.¹⁶

Bektaşilere yönelik olarak uygulanan takip siyaseti öyle bir boyuta varmıştır ki, Yeniçeri isyanı sırasında hapiste olmalarına rağmen, 15 kişi daha sonra tutuklanarak diğer Bektaşiler gibi Şeyhülislamın sorgusuna çekildikten sonra yedi tanesinin ehl-i sünnet olduklarına kanaat getirilerek serbest bırakılmasına, diğer sekiz tanesinin ise bozuk itikatları sebebiyle ayrı ayrı yerlere sürgün edilmelerine karar verildiği anlaşılmaktadır.¹⁷

¹⁵ Rumelihisarı’nda Şehitlik tekkesinden Mahmud Baba ile yedi nefer müridi Kayseri’ye, Öküz ya da Paşalimanı tekkesindeki Ahmed Baba ve Kazlıçeşme tekkesindeki Hüseyin Baba ikişer nefer müridleriyle Hadim’e, Karaağaç tekkesinden o tarihte aynı zamanda ‘Hacı Bektaş Vekili’ olan İbrahim Baba ile sekiz nefer müridi, Sütlüce tekkesinden Mustafa Baba ve Eyüp’te Karyağdı Tekkesinden Mustafa Baba üç nefer Bektaşî ile Birgi’ye, Karaağaç Tekkesinde misafir olan Yusuf Baba Amasya’ya, yine misafirlerden Ayıntablı Mustafa Baba Güzelhisar’a, Kıncı’nın kardeşi Mehmed Baba, Çamlıca Tekkesinden Mehmed Baba ve Merdivenköyü tekkesinden diğer Mehmed Baba dört nefer müridi ile Tire’ye gönderilirler.

Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih- i Cevdet*, C. XII, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1966, s. 238. ; John Kingsley Birge, *Bektaşilik Tarihi* (Çeviren: ÇAMUROĞLU, R), Ant Yay. , İstanbul, 1991 s. 89.

¹⁶ Âdem Boz, *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması ve Kapatılmanın Doğurduğu Sonuçlar*, Kayseri, 1999, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 88.

¹⁷ Mesut Ayar, *Yeniçeri Ocağı’nın İlğasından Sonra Bektaşî Tarikatı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998, s. 42.

Bu hengâmede Ehl-i Beyt'e Resûl-i Huda'ya muhabbetleri görülen diğer tarikatlara mensup bir hayli meşayih ve mensuplarının da değişik yerlere nefyedildikleri iddia edilmektedir.¹⁸

Devletin her tarafında, özellikle de Rumeli'de yaygın olan Bektaşî tekkelerinin bir kısmı cami, medrese ve mekteplere tahsis edilmiş, bir kısmı da özellikle Nakşibendîlerin kontrolüne verilmiştir¹⁹

II. Mahmud, Bektaşiler ve tekkeleri hakkında nasıl işlem yapılacağı konusunda ülkenin değişik yerlerine gönderdiği buyrukta tarikatın neden yasaklandığını belirttikten sonra, şeriatın gereği olarak bütün Bektaşî tekkelerinin yıkılmasını, tekke vakıflarının iptal edilmesini, bu arazi ve vakıfların devlete (Beytülmal) döndürülmesini aldığı iki adet fetva eşliğinde emretmektedir²⁰

Yeniçeri Ordusu'nun lağvı, ulemanın gücünün kırılması ve yeni reform programlarının uygulamaya konulmasının ardından Mustafa Reşid Paşa (1800–1858) ve onun himayesinde yetişmiş olan Mehmet Ali Paşa (1815–1871) ile eski bir tıp öğrencisi olan Mehmed Fuad Paşa (1815–1869) gibi bürokratlar siyasi güç sahibi olmuşlardır.

II. Mahmud döneminin aksine bu dönemde her din ve mezhebe bilhassa tarikatlara hoşgörüyle bakılmaya başlanmıştır.²¹

3 Kasım 1839 tarihinde devlet ile fert arasındaki münasebetleri tayin edecek kanunların çıkarılmasını vadeden Tanzimat Fermanı Sultan Abdülmecid tarafından ilan edilmiştir.

¹⁸ Üsküdar'da Toptaşı civarında *Tarîkat-i Aliyye-i Nakşibendiye'den*, Enderun-u Hümayun Buhârî-i Şerif hocalarından Şeyh Hasib Efendinin bina ve tesis eylediği dergâhın kapısında, eimme-i isnâ aşere efendilerimizin isimlerinin yazılmış olması, Bektaşîliğe atfolunup, o sırada postnişin olan Fazıl- ı şehir Mustafa Efendi Manisa'ya; Nuh kuyusu civarında *Tarîkat-ı Aliyye-i Bayramiyye'nin* asitanesi bulunan Hazreti Himmet hangâh-ı şerif, şeyhi Seyyid Ali Efendi Hadim'e; Fazl ve kemâl ile mâruf zühd ve salah ile meşhur olan *Meşâyih-ı Celvetiyye'den* Şeyh Galib Efendi Konya civarına; *Kibar-ı Meşâyih-ı Kadiriyye'den* şair-i şehir Vecdi Efendi Kayseri'ye ve *Meşayih-i Nakşibendiye'den Karacaahmet zaviyesi'nden* mukîm Ahmed Dede Sivas'a; Kutb-ı muhakkıkîn Ali Behçet El-Konyavî hulefasından olup "Lehcet'ül Bütûn", "Hadikatü'l Ebdâr" ve "Tezkiretü'l Evliya" müellifi *Nakşibendî* Halil Sahib Efendi Sinop'a sürülmüşlerdir. Müşerân ileyim bir hayli müddet menfâlarında ikamet ettikten sonra, Şeyhü'l Meşâyih Nusûhizâde Şemseddin Efendinin Hüsn-ü şehadetleri üzerine affedilip geri dönebilmişlerdir. Ahmed Rıfkı, *Bektaşî Sırrı*, Dersaadet, 1328, C. II, s. 129–130.

¹⁹ Gündüz, İrfan, *Yeniçeri Ocağı'nın İlğasından Sonra Meydana Gelen Bazı Tasavvufî Gelişmeler*, İLAM Araştırma Dergisi, C. II, 1997, s.19.

²⁰ Baki Öz, *Alevilikle İlgili Osmanlı Belgeleri*, Can Yay. İstanbul, 1997, s. 88.

²¹ H. Mahmud Yücer, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf* (19.Yüzyıl), İnsan Yay. , Ankara, 2003, s. 54.

Tanzimat Fermanı ile her din ve mezhep ve özellikle tarıkata da II. Mahmud döneminin tersine, hoşgörü ile bakılmıştır, hatta Abdülmecid zamanında bazı Bektaşî tekkelerinin tekrar faaliyet göstermeye başladıkları bilinmektedir.

Bu dönemde Rusya ile bir savaşa girilmesi, Islahat Fermanı'nın ilan edilmesi (1856), ilk defa dışarıdan borç alınması, Meclis-i Daniş (Encümen-i Daniş), Darulfünun, Ebe Mektebi, Ziraat Mektebi, Orman Mektebi, Telgraf Mektebi gibi okulların Maarif Nezaretine bağlanması gibi gelişmeler olmuştur.

1861'de tahta geçen Abdülaziz döneminde Bektaşîliğin yeniden eski haline dönme yoluna girdiği görülmektedir.²²

Sultan Abdülaziz 1881'de Mısır, 1867 Haziranında ise Fransa ve İngiltere seyahatlerine çıkar. Avrupa'dan pek çok yeni silah alır, bugünkü İstanbul Üniversitesini Harbiye Nezareti olarak inşa ettirir. Askeri Rüşdiye, birçok askeri kışla ve tersane inşa eder, Bahriye Nezaretini kurar, aldığı firkateyn, zırhlı, kalyonlarla Türk deniz kuvvetini dünyada üçüncü sıraya çıkarır. İzmit-Sofya arasında döşettiği ağla toplam 452 km. olan demiryolu ağını 1344 km.'ye çıkartmış, yeni karayolları yaptırmış, 1874'te Galata Tüneli açılmış, itfaiye teşkilatını kurmuştur.

1861'de Nas Okulu faaliyete geçmiş, 1864'te Dil okulu, 1868'de Fransa'nın verdiği nota sonucu Galatasaray Lisesi eğitime başlamış, 1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi neşredilerek eğitim işinin devletin asli görevi olduğu ilân edilmiş, yeni meslekî ve teknik okullar açılmış, 1866'da Mekteb-i Tıbbiye, 1867'de Eczacılık Mektebi kapılarını açmış, Fransız sisteminden alınan darî Teşkilat kanunuyla 1864'te Eyalet sistemi terk edilerek Vilayet sistemine geçilmiş, adalet sisteminde değişikliklere gidilmiş, Mecelle Cemiyeti kurulmuş, Batılı devletlerin baskısıyla yabancılara mülk edinme hakkı verilmiş, 1873'te yayımlanan irade ile vakıf mallarının yabancılara satılması serbest bırakılmış, “emniyet sandıkları” ve “memleket sandıkları” oluşturulmuş, Bank-ı Osmanî-i Sahane kurulmuştur. Dört milyon altın sarf edilerek Çırağan Sarayı, Kasırlar ve av köşkleri yaptırılmış, borçlar 200 milyon altına ulaşmıştır.

Bu arada Eflak ve Boğdan'ın Prenslige geçmesi (1861), Osmanlı İmparatorluğu'nun Sırbistan ve Karadağ'dan çekilmesi (1862), Islahat Fermanı (1875), Yemen isyanı (1870–73), Girit isyanı (1876), Bulgar isyanı (1876) gibi karışıklıklar

²² Ahmet Yaşar Ocak, “Bektaşîlik”, DİA, C. V, s. 373–379.

devlet adamları arasındaki huzursuzluğu artırmış, 1876'da Sultan Abdülaziz hal edilmiş, 1 Haziran 1876 günü de odasında intihar süsü verilerek katledilmiştir.

Tahta geçen II. Abdülhamid'in temel politikası Osmanlı topraklarının parçalanmasını önlemektir. Bu amaçla II. Abdülhamid Balkanlar'daki milliyetçilik akımları konusuna çözüm adına Arnavutluk'ta yoğun olarak bulunan Babağan Bektaşileri ile yakınlık kurmuştur. Bunun yanı sıra II. Abdülhamid döneminde Bektaşilik ile Osmanlı Devleti arasında fazlaca olumlu gelişmeler olmaz.²³

II. Abdülhamid döneminde Almanlara Bağdat demiryolu ihale edilmiş, Mekteb-i Mülkiye, Mekteb-i Hukuk, Sanayi-i Nefise, Hendese-i Mülkiye, Darulmuallimat gibi yüksekokullar, Maliye Mektebi, Halkalı Ziraat Mektebi, Ticaret Mektebi, Orman ve Maadin, Lisan, Dilsiz ve Ama Mektepleri kurulmuş, vilayet merkezlerinde Rüştîyeler, Bayezid ve Yıldız Kütüphaneleri açılmış, arşivler, kataloglar hazırlanmış, Almanya'ya eğitim için Türk subayları gönderilmiş, Yıldız Çini fabrikası açılmış, Güney Afrika ve Japonya gibi uzak ülkelere din âlimleri gönderilerek İslamiyet'in yayılmasına gayret gösterilmiştir.

XIX. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ

Klasik şiirimizin önde isimlerinden olan Nedim (ö.1730) ve Şeyh Gâlib (ö.1799)'in gölgesinde kalan bu yüzyılda eski ile yeni yan yanadır.

XIX. yüzyılın ilk yarısında Türk şiirinin manzarası bir bakıma geçen asırlardan pek değişik değildir, Nedim'den sonra ârâzı iyiden iyiye görülen, fakat başlangıcı daha evvelce çıkan bir zevk bozulması ve dağılışı, ilhamın umumiyetle küçük kelime ve ifade oyunlarına dayanan buluşlardan öteye geçememesinden gelen bir yoksulluk, mesnevîlerde Nâbî'den beri çalışılan fakat bir türlü sırrı bulunamayan bir yerli icat arzusu, daha ziyade nesre ait hususiyetlerin artması bu yarım asrın şiirinin de esas vasıflarıdır.²⁴

Bu dönemde de tasavvuf, şairlerin beslendiği önemli şiir kaynaklarından biri olma özelliğini devam ettirmiştir. Bazı şairler tasavvufî bir derinlik için tasavvufa yönelmişler ve XVII. yüzyıl şiirini örnek almışlardır. Yine bu yüzyılda kendileri Sünnî oldukları halde devletin Bektaşiliği yasaklamasına bir tepki veya sadece ehl- i beyt

²³ Birge, *age.*, s. 94.

²⁴ Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1997, s.77.

sevgisinden dolayı Hersekli Arif Hikmet, Kâzım Paşa, Sâid Paşa gibi bazı şairlerin mersiye, muharremiye ve Hz. Ali na'ı yazdıkları görülmektedir.

Eski kültür ve teknikleri kuvvetli, zevk sahibi bazı şairler, eskiyi canlandırarak, yaşatmak arzusuyla Encümen-i Şuara isimli bir edebî topluluk kurmuşlardır. Toplulukta bulunan şairlerin en önemlileri, Leskofçalı Gâlib (ö.1864), Üsküdarlı Hakkı (ö.1893), Yenişehirli Avni (ö.1883), Hersekli Arif Hikmet gibi şâirlerdir. Ayrıca yeni edebiyatın kurucularından olan Nâmık Kemâl ve Ziya Paşa da önceleri bu topluluk içinde yer almışlar ve topluluktan etkilenmişlerdir.

Bu devirde geçmiş asırlarda kullanılan nazım şekillerinin kullanımına devam edilmiştir. Şarkı, terci ve terhib-i bend, muhammes gibi bentli nazım şekillerinin sayısında artış, mesnevi gibi nazım şekillerinin sayısında da azalma olmuştur.

XIX. Yüzyılda Dîvân şiiri geleneğini sürdüren ve dîvânları basılanlardan en tanınmışları şunlardır: Enderunlu Vâsıf (ö.1874), İzzet Molla (ö.1829), Refi-i Kalâyî (ö.1821), Halim Giray (ö.1823), Dâniş (ö.1829), İffet (ö.1832), Mahir (ö.1843), Âkif Paşa (ö.1845), Hoca Fehim (ö.1845), Leyla Hanım (ö.1847), Sermet (ö.1847), Esat Muhlis Paşa (ö.1851), Âlî (ö.1856), Ârif Hikmet (ö.1859), Zîver Paşa (ö.1860), Ayıntaplı Aynî (ö. 1837), Şeref Hanım (ö.1861), Şeyh Nazîf (ö. 1861), Fatîn (ö.1866), Osman Nevres (1876), Abdülahim Gâlib Paşa (ö.1876), İrfan Paşa (ö.1888), Kâzım Paşa (ö. 1889), Sâid Paşa (ö. 1891), Osman Şems (ö.1893), Eşref Paşa (ö.1894) ve Memduh Paşa (ö.1925).

Tanzimat'la birlikte Batı tesirli akımlarla Şinasi, Ziya Paşa ve Namık Kemâl gibi kimselerin başını çektiği vatan, millet gibi kavramları ön plana alan Fransız Edebiyatı'ndan mülhem şahsiyetler öne çıkmıştır.

Bu dönemin önemli bir özelliği de halk edebiyatına ait birçok unsurun klasik şiirde, klasik edebiyata ait unsurların da halk edebiyatında kullanılmasıdır. Dîvân şairlerinin yeniyi bulabilmek için halk şiiri şekilleriyle hece ölçüsünü kullanmaları, atışmalar ve müşâara usûlüyle şiir yazmaları; halk şairlerinin de kendi sanatlarını dîvân şiirinden alınmış kelime ve unsurlarla zenginleştirdikleri, aruz vezni kullandıkları görülmektedir.

Saz şairlerinin kullandığı dili Dîvân edebiyatı lügatine açan, âşık tarzının bütün özelliklerini iyi bilip şiirlerinde tasavvufu işleyen Erzurumlu Emrah (ö.1876), Ruhsati bu dönemin önemli şahsiyetleridir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BENDÎ MUSTAFA BABA’NIN HAYATI, TARİKATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1. 1. Hayatı

Dîvânının başında “*Ümmet-i nâcî fukarâ-yi pîr el Ḥorâsânî kuddusallah sırr-ı Hûvel‘azîz bendelerinden Bendî Muştafa Baba* ” diye tanıtılan Bendî Mustafa Baba’nın hayatı ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Manzumelerinde ismi geçen bir şahıs ve yer ismi de bulunmayan şairin doğum ve ölüm tarihi de bilinmemektedir.

Dîvânda bulunan manzumeler, şairin edebî, ilmî hayatıyla ilgili bilgilerle birlikte yaşadığı dönem hakkında da bilgiler içermektedir. Bazı manzumelerde vermiş olduğu tarihler ve olaylardan hareketle Bendî Mustafa Baba’nın XIX. asırda yaşadığı tespit edilmiştir.

Şiirlerinde Ehl-i Beyt sevgisini içten ve coşkulu bir şekilde dile getirip dîvânın sadece bir mısrasında “*Ḳatr-i ḥânedânından ayırma kemteri bes*” tabiriyle Ehl-i Beyt sevgisinde bulunduğu Kadiri tarikatından olabileceğini düşündüren, Bektaşilerin içinde bulunduğu durumdan hareketle dîvânında Bektaşî kelimesini hiç kullanmayıp, Bektaşî olabileceğini tahmin ettiğimiz Bendî Mustafa Baba’nın, Yeniçeri Ocağı’nın kapatılması ile Bektaşiliğin yasaklanıp sıkı takip edildiği bir dönemde hapiste olması, hayatıyla ilgili şüpheleri çoğaltmış, bu da şairin hayatını bilinmez kılmıştır.

Mutasavvıf bir şair olan Bendî Mustafa Baba, dîvânında 1249/1833 yılında zindanda olduğunu, 1252/1836’de zindandan çıkarıldığını bildirmektedir. Bendî Mustafa Baba’nın hangi sebeple hapsedildiği bilinmemekle birlikte, Bektaşilerin kendilerini sakladıkları bir dönemde Bektaşî olmadıkları halde isimlerinin sonunda ‘baba’ unvanı bulunan ve Ehl-i Beyt sevgisini dile getiren pek çok şeyhin sürgün edildiği de bilinmektedir.

Bu dönemde sürgüne gönderilenler arasında isimleri Mustafa olan üç Bektaşî babası da vardır. Birgi ya da Güzelhisar'a sürgüne gönderilen Sütölçe tekkesinden Mustafa Baba'nın²⁵, Eyüp'te Karyağdı Tekkesinden üç nefer Bektaşî ile Birgi'ye sürgüne gönderilen Mustafa Baba²⁶ ve Mürüvvet Baba Tekkesi şeyhi olup Tire'ye sürgüne gönderilen Mustafa Baba'nın²⁷ Bendî Mustafa Baba olup olmadığı bilinmemektedir.

Dîvândaki 96. 104. 108. 128. 132. gazel; 1.ve 2. tarih manzumeleri ve 5. şarkı şairin hayatında önemli bir iz bırakıp Bendî mahlasını seçmesine sebep olan zindan ile ilgili bilgileri içermektedir.

²⁵ “Sütölçe, Münir Baba veya Bademli Bektaşî Tekkesi, ilkin Şeyhülislam Damadzâde Feyzullah Efendi tarafından inşa ettirilmiştir. Yine Şeyhülislam Damadzâde Ebu-l Hayr Ahmed Efendi (vefatı 1154/1741)'nin oğludur. 1112/1701 tarihinde doğmuş olup 1168/1762 yılında ma'zulen Sütölçe'deki yalısında vefat etmiş kendi yaptırdığı tekkesinde defnedilmiştir. (Bk. Devhatu'l Meşayih, s. 99.). Nakşibendîliğin müceddiye koluna ait bir zaviye olarak yaptırılan tekke, (Şeyhülislam Feyzullah Efendi ile Babası Ebu'l Hayr Efendi, her iki Şeyhülislam da nakşibendiyyenin müceddiye şeyhlerinden olup İstanbul'da vefat eden, ünlü Keşmirli Şeyh Murad Efendiye bağlıdırlar. Eyüp nişancılar semtinde bir medrese yaptıran Ebu'l Hayr Ahmed Efendi Şeyh Murad Efendi'yi 1132/1720 de vefat edince bu medreseye gömdürterek medreseyi Nakşibendî dergâhına çevirmiştir.) sonradan Şeyh'ül İslâm'ın torunu Anadolu Payeli Arif Efendi tarafından Bektaşî babası Mustafa Baba'ya verilmiştir. Bu olay Hadikatu'l Cevamî'de şöyle anlatılır:

“Zaviye-i mezbureyi Anadolu Payeli hafidleri Arif Efendi Bektaşîyyeden bir herife vermekle 1241 zilhiccesinde (1826) nefyolunan (sürgüne gönderilen Bektaşîler ile bu herif dahi nefyolunup, tekke dahi hedmolunmuştur. Ve hafid-i mezbur (adı geçen torun) dahi su-i amel sebebiyle Güzelhisara nefy ve iclâ kılınmıştır”. (Hadika, C. I, s.305.)

Hadika'daki anlatıma göre Şeyhülislam tarafından yaptırılan dergâh torunu tarafından bir Bektaşî babasına verilmiş, ancak 1826 da bu dergâh da diğer Bektaşî dergâhları meyanında yıktırılmış ve söz konusu baba sürgüne gönderilmiştir. Ayrıca dergâhı bu babaya veren şeyhülislamın torunu da (kendisi de Anadolu payeli kadı imiş) bu fiilinden dolayı cezalandırılarak Güzelhisar'a sürgün edilmiş.

Osmanlı dönemi kaynaklarına göre sürgüne gönderilen bu Baba'nın adı, Mustafa Baba'dır. Üss-i Zafer, Mustafa Baba'nın Birgi'ye sürülmesinden söz ederken Tarih-i Lütî bu Baba'nın Güzelhisara sürüldüğünü kaydeder. (Üss-ü Zafer, s.212, Tarih-i Lütî, C.II)

Müfid Yüksel, “İstanbul Bektaşî Tekkeleri”, Cem Aylık Siyaset ve Kültür Dergisi, s.71 (Ekim), İstanbul, 1997, S. 3643; s.72 (Kasım,1997), S.3439.

²⁶ Karyağdı Tekkesi, Eyüp sırtlarında, İdris köşkü mevkiinde (Piyer Loti'ye yakın) Karyağdı sokağı ile Ballı Baba'nın (eski adı Balî Baba) birleştiği yerde olup etrafı duvarlarla çevrilmiştir. Karyağdı tekkesi dergâh Şeyhi olan Mustafa Baba, 1241/1826'daki hadiselerde üç müridiyle beraber Birgi'ye sürgün edilir. Yüksel, agm. S.3439, s.72.

²⁷ Mürüvvet Baba Tekkesi: Üss-i Zafer'de ve Tarih-i Lütî'de 1826'da çeşitli yerlere sürgün edilen Bektaşî Babaları sıralanırken, Üsküdar Kasım Ağa mahallesinden Mustafa Baba'nın Tire'ye sürüldüğü yazılıdır. Üss-ü Zafer'de ise « Üsküdar'da Kasım Ağa Mahallesindeki Mürüvvet Baba Tekkesindeki Mustafa Baba Tire'ye... » diye bir kayıt yer almakta, aynı kayıt, J. Kingsley Birge tarafından da alıntılanmıştır. (Es'ad Efendi, Üss-i Zafer, 1243, s.212; J. Kingsley Birge, 1937, s.77),

Bugün Üsküdar'da bulunan Kasım Ağa Sokağı'nda geçmişte Mürüvvet Baba adıyla bir tekkenin var olup olmadığı tespit edilmemiştir. Mürüvvet Baba Dergâhının Üsküdar'daki Bektaşî dergâhlarından birinin diğer bir adı mı yoksa başka bir dergâh mı olduğu belirlenememiştir. Yüksel, agm. , S. 3441.

Dîvânın sonunda yer alan tarih manzumelerinde şair, bir aylık bir yolculuktan sonra zindana gittiğini belirterek zindana atıldığı ve zindandan kurtuluş tarihini de bildirmektedir.

Ayrıca “*Hezâr dü-şad sivârun gül-i ruhsârı sefîd oldı*” mısrasıyla da Yeniçeri Ocağının kapatılmasına telmihte bulunması şairin Bektaşilikle ilgili olarak zindana atılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Tarih At Berâyı Vasf-ı Zindân

Bu eyyâmı belâ-yı gam-ı hârı çarh -ı dîn buldı
Zemîn ile samânîñ vâşfına gam leşkeri doldı

Görünce aîladım fermûde-i tahrîdi Yezdânı
Hezâr dü-şad sivârun gül-i ruhsârı sefîd oldı

Rızâ-ı Hakkâ râzılardan olub eyledik teslîm
Bir aylık râhdan zindâna geldik vechimiz soldı

Okudu târihi bir âh idince gam-güsâr Bendî
Bu takdîr-i ilâhîdir diyüb zindânda bend oldı

1.N.

Tarih-i Halâs-ı Zindân

Nice dem ‘aşkıle Ya ‘kub gibi ben eyledim giryân
Oturdum üç sene Yûsuf gibi zindânda nâ-çârdan

2.N./4

Şair 108. gazelde de takdire razı olduğunu belirterek yine zindana giriş ve çıkış tarihlerini vermektedir.

Sene biñ iki yüz kırk dokuzuñ târihi vâhin oldum
İdüb üç sene ben gayret be-gâyet bu kadar çekdim

Degil medhî dil aḥvâl celle nâmımdır nazar eyle
Ḥalâşım elli ikide şu hikâyet bu kadar çekdim

108.G./ 3- 4

Zindana atılan şair, aşağıdaki manzumede iki şahın emriyle zindana atıldığını zindanın kendisini yetiştirdiğini belirtmektedir.

İki kişver şehiniñ dest gîrinde yesîr oldum
Murâdım zerre yok cismimde gör kim köhne pîr oldum

İkisinden vürûd itdi bugün fermûde-i sâmi
Hükümlerin edâ idüb dü‘inde mihri mîr oldum

Hamân dâm-ı cezâdan yâre hâ etmek murâd anca
Anıñ-çün iki şâhın pâyı altında ki zîr oldum

Be rûh-ı ‘aşk-ı ‘aqlan söyle durdum ‘arsâgâh içre
Sînem itdi kesîd sad dağ anuñla ben münîr oldum

İki kişver şâhınıñ ugruna Bendî olaldan bend
Suhângâhı cihâna böyle bir özge dilîr oldum

104.G.

Aşağıdaki manzumede de şair, Hz. Yûsuf misali zindanda olduğunu acı çektiğini bildirmektedir.

El-amân Yûsuf misâli düşmüşüm bir çâha ben
Şâhib-i zülfeķâre yalvaruram ol şâha ben

Maḥpûs-i zulmetde kaldım kimse bilmez ḥâlümü
İzṭırâb-ı ğamla eyvâh başlamışım âha ben

Kendi başıma gezerken serteser bu ‘âlemi
Koç gibi kurbân için düşdüm meded bu râha ben

Himmeti pîrlere ile yetiş Hızır İlyâs baña
Nâ-gehân daldım amândır şu der-i günâha ben

Bendî sen zindân içinde aglakan Ya‘kub gibi
Zâr idüb Yûsuf gibi yüz dutmuşum dergâha ben

128.G.

Zindanda kaldığı süre içerisinde vatanından da ayrı kalan şair, feleğe sitem etmektedir.

Bir ‘aceb kâhbe işin kim bî-nâmus hem bî-ḥayâ
İntikâmın geçmedi aldıñ vaṭânımdan felek

96.G./3

Şair, bütün insanların birlikte olmaktan mutlu olduğu Kurban bayramında zindanda olmaktan yakınmaktadır.

Ḥasret-i yâr bir yaña hem ‘aşk-ı sevdâ bir yaña
Ḥâl-i gurbet bir yaña maḥbûs-ı zulmet bir yaña
‘Âşık âhınla pâyemiz Bendî dilde miḥnet bir yaña
Şad hezâr işler sînemde yâre bayrâm günüdür

5.Ş./3

Dîvânda şairin zindan hayatıyla ilgili verdiği bilgilerden başka, II. Mahmud’un toplumsal yaşama yeni bir çehre kazandırmak için uyguladığı kıyafet kanunuyla ilgili şairin kişisel görüşüne de ulaşmaktayız.

3 Mart 1829’da Türkiye tarihinde mühim bir dönüm noktası olan Kıyafet kanununu yayınlayan²⁸ Sultan II. Mahmud, kavuk taşımak mecburiyetini kaldırarak asker ve memurlar için fes takılmasını emretmiştir.²⁹ Kızı Atıyye sultana subay üniforması giydirip, saçlarını fes altında toplatarak, pantolonla ve erkek kıyafetinde yanına bir yaş büyük ağabeyi veliaht şehzâde Sultan Abdülmecid’i verip, askeri birliklerle seraskerlik makamına, şuraya-buraya göndermesi, muhafazakârların tepkisine yol açmıştır.³⁰ Sarığın kaldırılıp yerine fes konulması halk arasında oldukça büyük mukavemetle karşılandıysa da ciddi bir hadise olmamıştır.³¹

²⁸ Necdet Hayta, Uğur Önal, *Osmanlı Devleti’nde Yenileşme Hareketleri*, Başak Matbaacılık, Ankara, 2003, s.107.

²⁹ Karal, *age.*, s.162.

³⁰ Öztuna, *age.*, s. 97.

³¹ N.Hayta, U. Ünal, *age.*, s.107.

Fesin tam olarak benimsenmeyip dilimize “püsküllü bela“ deyiminin yerleştiği o dönemde³², Bendi Mustafa Baba, redifi “fes“ olan 68. gazelinde dönemin üstatları tarafından fesin dolayısıyla kıyafet kanununun iyileşme, düzelme hareketi olarak algılandığını bildirir, fesi över.

Bunı üstâd-ı zamân şöyle *şalâh* etmiş kim
Güzeliñ râ’sın agûş itdi zürâfâdır fes

68.G./5

Fes, 137. gazelde ve şairin sevgilinin perçemini övdüğü 9. şarkıda püskül birlikteliği ile sevgilinin bir güzellik unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ba’zı güzel pek hoş olur gûşunda bir mengûş olur
Zîri fesde serpûş olur o yeter nâlân olana

137.G./5

Kâkülûñ ‘âlemde velvele iken
Fesden ħurûc dört bir yana perçemin

Sen ne derseñ kodı ħayrân oldum ben
Çîn çîn olmuş ak gerdâna perçemin

Ėamzeleriñ ‘alâmeti bir yaña
Kaşla müjgân ħalâveti bir yaña

Püskülle fes letâfeti bir yaña
Hamân girmek ister kana perçemin

9.Ş./1- 2

Bendî Mustafa Baba’nın yaşadığı dönem ve hayatıyla ilgili bilgilere dîvânında fazla yer vermemesini onun şiir yazmadaki birincil amacının ilahî aşkı ifade etmesine bağlayabiliriz.

³² Hülya Tezcan, “Fes”, DİA, C. XII, İstanbul, 1995, s. 416.

1.2. Tarikatı

Tasavvufî düşüncede kendini bulmuş ilahî aşkını, ifade etmek için şiir yazan Bendî Mustafa Baba, şiirlerinde Ehl-i beyt ve Hz.Ali sevgisini coşkunun bir şekilde dile getirmektedir.

XVII. yüzyıla kadar Osmanlı tasavvuf kültürünü belirleyen başlıca tarikatların Horasan kökenli olmasına karşılık, bu dönemden itibaren Arap kültür sahasında çıkıp gelişen Hz. Ali soyundan geldiği kaydedilen Abdülkâdir-i Geylânî'ye nisbet edilen İslam dünyasının ilk ve en yaygın tarikatı olan Kadiriyye tarikatı³³ da Bektaşî tarikatı gibi Ehl-i Beyt sevgisini üstün tutan tarikatlardandır. Bu sevgi iki tarikatı birleştirmektedir. Şair bu birlikteliği aşağıdaki manzumede ifade etmektedir.

Ger biñde olsak bir bağceniñ gülüyüz
Zâhidler 'indinde sanki delüyüz
Ümmet-i Muḥammed evlâd 'Alîyüz
Şân u şöhretimiz Kur'ân ile dir

6.Ş./3

Dîvânın 67. gazelinde katr-i hanedanının kemteri olduğunu ifade etmesine rağmen, şiirlerinin tamamında Bektaşî tarikatına daha yakın durmakta olan şairin adındaki Baba sıfatı da Bektaşî erkânındaki hiyerarşi ile ilgilidir. Bektaşî tarikatına göre mürşit olan kişiye “Baba” denir.³⁴ Bunlardan bazıları Halife Babadır, hepsinin rûhânî babası ise Dedebabadır.³⁵

Îlâhî 'ind-i cebinde işim etme 'abes
Katr-i ḥânedânından ayırma kemteri bes

Anlarıñ 'âşık-ı abdâl bir dil-i özgelerim
Olam âdab-ı anlar ile Ḥuda saña peres

Bunlarıñ 'avn ü 'inâyet tırığı üzre hamân
Murğ-ı rûḥum ide ol râhda revân kim bu kafes

³³ Ekrem Işın, “Kadiriyye”, DİA. C. XXIV. İstanbul, 2001, s. 131–132.

³⁴ Abdülkadir Sezgin, *Hacı Bayram Veli ve Bektaşilik*, Sezgin Yayınları, İstanbul, 1990, s. 222.

³⁵ Bedri Noyan, *Bektaşilik Alevilik Nedir*, Ankara, 1985, s. 57.

Beni etse pâre pâre hâriciler dönmem
Şehâdet tîğî ide gerdânımı Yârab mes

Şer‘-i Hâkkin selsebin tarıkinde Bendî
Cûst ider çehâr diyü ma‘rifeti bunda herkes
67.G

Alevî-Bektaşî inancında Ehl-i Beyti sevenlerin topluluğu, “kurtuluşa eren fırka olarak tanımlanan Gürûh-ı Naci”³⁶ topluluğundan olduğu ifade edilen Bendî Mustafa Baba, şiirlerinde Hz. Ali evladı olduğunu sıklıkla dile getirir.

Bî-şek ey dil gir hamân sen bu *Gürûh-i nâcidir*
Himmet-i pîrile irer elbet saña imdâda şeyh

El alup pîr-i Horâsandan ki kayd-bendîyim
Hû diyüp oldım bu dem ben gûşşadan âzâde şeyh
32.G./4–5

Gürûh-i hânedânîñ kavli Hâkdan hiç ba‘id olmaz
Riyâzet-çün bile bulmaz kendine bir yir ne mümkündür
48.G./2

Meded mürvet şâhım ‘Alî dilde şems ü mâhım ‘Alî
Arttı yetiş âhım ‘Alî direm amân şeyhim saña
6.G./3

Her ne kadar dîvânında Bektaşî kelimesini kullanmayıp Bektaşîlerin Piri Hacı Bektaş Veli’nin ismini zikretmese de, nübüvvet nurunun, peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed’de; nübüvvet halkasının tamamlandığı yerde başlayan velâyet nurunun da Hz. Ali’de olduğuna inanan Bektaşî inancının izlerinden hareketle Bektaşî kültürüyle şiirlerini oluşturan Bendi Mustafa Baba’nın Bektaşî olması muhtemeldir.

Nübüvvet baħriniñ ser- hânedânı şâh velâyettir

³⁶ Hz.Muhammed’in : “Ümmetim yetmiş üç bölüğe ayrılacak, hepsi de cehennemdedir, ancak bir bölümü cennetliktir, kurtulmuştur.”dediği söylenir. Her tarikat kendilerini “kurtulmuş topluluk” olarak ifadesini bulan Gürûh-i Naci diye adlandıırırlar. Alevi- Bektaşiler, bu kurtulmuş bölüğün, kendileri olduğunu iddia ederler. (Ayrıntı için bk. Muhibe Akarsu, “Alevi-Bektaşilikte Sayılar Olgusu”, <http://www.alevileriz.org> 12.10.2009

Süvârı düldülün kim zülfekâr-ı lâ-fetâdır bu

8.K./3

Çeḥârı yârânın serveridir hem şâh-ı velâyetdir

Naşîb ola mı ey dilber Bendî ednâya ḥaḳıḳat

24.G./5

Kimi der şîr-i Hudâdır kimi der şâh ‘ül -veli

Ben bilürem şâh-ı ḥoşım velâyet irşâd eyledi

157.G./5

İçinde bulunduğu grubun bir geleneği olarak mahlasının sonuna baba unvanını eklemiş, mutasavvıf bir şair olan Bendî Mustafa Baba, ilm-i ledün esrarının Hz. Ali’de toplandığını ve ilm-i ledün öğrendiğini, ifade ederek mensubu olduğu inancın görüşlerini dile getirmiştir.

Her yolumuz dört bâbile üç yâr u kırk aḥbâb ile

‘İlm-i ledûn küttâb ile ders-i gülistân okuruz

59.G./4

Menziliñ ‘aşḳ meydânında serv-i sehîdir Bendîyâ

Çün ledûn ‘ilmiyle dersi okuyub yakdın çıra

7.Ş./4

Türk siyasî, kültürel ve sosyal tarihinde derin izler bırakan Bektaşilik, Türk-İslam geleneğindeki on iki tarikattan biridir. XIII. yüzyılda Kalenderilik içinde teşekküle başlayıp XV. yüzyılın sonlarında Hacı Bektaş-i Veli ananeleri etrafında Anadolu’da ortaya çıkan bu tarikat, zamanla gelişmiş, yaygınlaşmış tasavvufî bir akım haline gelmiştir.³⁷

Hacı Bektaş-ı Veli, Türk sûfiliğinin önemli şahsiyetlerindendir. XI. Yüzyılda Ahmet Yesevi’nin öğretileri ile başlayarak gelişen ve Anadolu’ya taşınan tasavvufî düşünce Hacı Bektaş-ı Veli ile belirli bir temele oturtulmuştur. Bektaşilik Orta Asya’daki eski Türk inançları Şamanizm ve Budizm gibi dini öğretilerle mistik bir niteliğe bürünmüştür. Bunlara Maniheizm ve Zerdüştlük inancı ile Yesevilik ve İslâm sufiliğinin damgası da vurularak Horasan Melâmetiliğinin Kalenderâne tavrı eklenmiştir. Bu şekilde Anadolu’ya gelen Bektaşilik, XV. yüzyılda İran Hurufiliğinin

³⁷ Ocak, agm. , s. 373.

ilkeleri ile XVI. yüzyılın başında Safevi Şiîliğinin motiflerini alarak bugünkü çehresini kazanmıştır.³⁸

Bektaşî tarikatının tarihi gelişimini iki aşamada incelemek mümkündür. İlk olarak XIII. yüzyıldan başlayıp XIV. yüzyılda gelişerek XV. yüzyıla kadar olan teşekkül devresi, ikinci olarak XVI. yüzyıldan itibaren tarikatın kurucusu, ikinci piri sayılan Balım Sultan ile başlayan ve günümüze kadar gelen dönemdir. Bektaşîliği, Kalenderi ve Haydari unsurlardan ayırarak ona bugünkü yapısını kazandıran Balım Sultan'dır. Balım Sultan Hacı Bektaş Zaviyesi'ni güçlendirerek sağlam bir teşkilat kurmuş, âyin, erkân ve usulleri yeniden düzenlemiştir. Bektaşî âdâb ile erkânının kaynağını "Dört Kapı Kırk Makam" anlayışı oluşturur. Kul ancak şariat, tarikat, marifet ve hakikat kapılarını ve her kapıdaki on makamı geçerek Hakk'a ulaşır.³⁹ Bütün âyin ve erkân kulun bu yolculuğunu temsil eder.⁴⁰ İçerisinde pek çok inancı ve kültürel unsuru birleştiren Bektaşî Tarikatı bugün evrensel bir noktaya gelmiştir.

Osmanlı Beyliğinin kuruluş devrelerinde başlayan Osmanlı- Bektaşî yakınlığı, XIV. yüzyılın ikinci yarısında Yeniçeri teşkilatının kendisini Hacı Bektaş ananelerine bağlaması, XV. yüzyılda da ocağın resmen tarikatla birleşmesiyle devam etmiştir. Bu birliktelikle siyasi bir güç haline gelen Bektaşilik, 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kapatılmasıyla birlikte yasaklanmıştır. 1826'da Ocağın kapatılmasıyla tarikatın ilga edildiğini belirten fermanda, II. Mahmut Hacı Bektaş Velinin ve Bektaşî tarikatının olup bitenlerden özenle tenzih edilmesine dikkat etmiştir.⁴¹ II. Mahmut döneminden sonra tekrar başlayan Bektaşî faaliyetleri, Cumhuriyetin ilanı, tekke ve zaviyelerin kapatılması ile durdurulmuştur.

1.3.Eseri

Bendî Mustafa Baba'nın bilinen tek eseri dîvânıdır.

1.3.1 Dîvân

Bir tek nüshası bulunan Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nda, toplam 212 manzume bulunmaktadır. Bunların on dördü kaside, yüz altmış beşi gazel (Biri imâlî dîvân gazel ü

³⁸ Ocak, agm. , s. 373- 374-375-376.

³⁹ Bektaşilikte Dört Kapı Kırk Makam anlayışı için tasavvuf kısmına bakınız.

⁴⁰ Ocak, agm. , s. 373- 374- 376.

⁴¹ Ocak, agm. , s. 377.

had, ikisi noktasız gazel, ikisi lebdeğmez gazel, biri kara hece gazel, biri mülemmâ gazel), ikisi mesnevî, ikisi tahmis, on altısı şarkı, birisi muhammes, üçü müseddes, yedisi müstezâd, ikisi de nazmdır.

Derin Ehli Beyt ve Hz. Ali sevgisiyle şiirlerini kaleme alan Bendî Mustafa Baba, bu sevgiyi gazelleri başta olmak üzere hemen hemen bütün manzumelerinde dile getirmiştir. Kasideleri, na‘t, münacât, methiye ve mersiye türündedir.

1.4. Edebî Kişiliği ve Şiirinin Özellikleri

Hayatı hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığımız Bendî Mustafa Baba’nın edebî kişiliği onun şahsiyetinin en belirgin yönünü oluşturmaktadır. Dîvânındaki şiirlerinden hareketle onun tasavvufî düşünce yapısını, edebî ve sosyal dünyasını, hayatını, içinde yaşadığı yüzyılın durumunu bir dereceye kadar öğrenmek mümkündür.

Bendî Mustafa Baba’nın tasavvufî terbiyeden geçmiş fikirleri, öncelikle kendinde yeniden ses bulmuş, hem gerçek hem de mecazi olarak içinde bulunduğu zindan hayatından kurtulmanın çaresini aramış, bu öğretiyle duygularını okuyana-dinleyene ulaştırmayı arzulamıştır.

Şairin mahlas olarak, kelime anlamı esir demek olan “Bendî” kelimesini seçmesi oldukça manidardır. 1828 yılında Merzifon’a sürülen⁴² son Bektaşî postnişini olan Mehmet Hamdullah Çelebi’nin, Amasya’ya sürgününden sonra ‘Hasreti’ mahlasıyla şiirler yazması her iki şairin de mahlas seçmesinde durumlarının etkili olabileceği izlenimini vermektedir.

Bendî Mustafa Baba, *bendî* kelimesini dünya hayatı, sevgiliden ayrılık, üzüntü ve sıkıntılı durumlara sebep olan bir kavram adı olarak kullanmanın yanı sıra gerçek manada zindandaki yaşantısını ifade eden bir nitelik olarak da kullanmıştır.

Bendî olub ‘aşk-ı yesîrim râh-ı yâr efgendeyim

Dem-be-dem artmaktadır o dosta ağâzım benim

115.G./5

Zindanda üç yılını geçiren Bendî, Hz. Yûsuf gibi zindanı aşk yolunda çekilen sıkıntıların mükâfatı olarak düşünmüş, “Dünya mümine zindan, kâfire cennettir.”⁴³

⁴² Gündüz, *agm.*, s. 19.

⁴³ Sahib-i Müslim, *Kitabu’z-Zühed* 1, Sünen-i Tirmizî, *Kitabu’z-Zühed*, s.16.

Hadis-i şerifinin ışıǰı altında ilahi aşkını terennüm edip şeyhine baǰlılığını vurgulamıştır.

El- amân Yûsuf misâli düşmüşüm bir çâha ben
Şâhib-i zülfeâne yalvaruram ol şâha ben

Mağbes-i zulmetde kaldım kimse bilmez hâlimi
İztırâb-ı gamla eyvâh başlamışım âha ben

128.G./1-2

Hükmi oldum dil ü ‘aqlıñ ger ki rûhen Bendîyim
Bendîniñ bu ‘aşk-ı bendin hükmi resenden ara

7.G./5

Şiirlerinden hareketle tasavvufî bir terbiyeden geçtiğı anlaşılan Bendî Mustafa Baba, şiirlerinde insan-ı kâmil olmanın yolunu açık, sade bir üslûpla izah etmiştir. Tasavvufun en büyük öğretisi olan kendini bilmenin bilincinde olan şair, kişinin kendisini bilmesi için arınmasının ve bir şeyhe baǰlanıp insan-ı kâmilden ders almasının gerekliliğine inanır.⁴⁴

Allah’a duyduğu derin sevgi ve teslimiyetçi bir tavırla ilahî aşkını anlatan Bendî Mustafa Baba samimiyetle aşkını dillendiren bir kuldur:

Yâver olur ‘âşıkınıñ her dâdına Feyyâz
Halk eyler anıñ bir sebep imdâdına Feyyâz

Taḥammül iden derd ü gam erd [i] murâda
Şabretmezün gûş vermedi feryâdına Feyyâz

Hikmet ne ararsın dil-i ‘irfân ola gör sen
Sebeb mi sorar ‘âlemi bünyâdına Feyyâz

Gel ademî ol ademi ile kıldı dil irşâd
Eşyâyı yaratdı kûlun irşâdına Feyyâz

⁴⁴ Tasavvuf bölümüne bakınız.

Çehar oldı unsur kim hemi bu eşyâda zâhir
Bu hâkile nâr âb ‘ârife vir bâdına Feyyâz

Sebeb bu imiş sırr-ı Hudâ eşyâda Bendî
Sır kenzini keşf eyledi üstâdına Feyyâz

78.G.

Şiirlerinin çoğunluğu tasavvufî bir özellik göstermesine rağmen onlarda kuru bir öğretiyi yerine zahide seslenerek samimi, içten bir lirizmle ilahî aşk anlatılmıştır:

Âhımız var şubh u şâm biz dîde nem-nâk ‘âşıkız
Dâd u feryâd eyleriz kim sîne-i çâk ‘âşıkız

Eşk-i cûy-ı bârımızdan âh ki hûn âbdır gelen
Derd-i hicri dost ile pây altına Hâk ‘âşıkız

Ey tabîb bilür miseñ em tîg-ı dostun zahmına
Em olur mı zahm-ı ‘aşka eyle idrâk ‘âşıkız

Dost yoluna dünyâ vü ‘uqbâyı verdik bir pula
Cennet ü hûri vü gılmândan pîri- pâk ‘âşıkız

Ey efendim ben seniñ zülf-i siyâhı Bendînim
Cân u baş kıldım fedâ-çün fisebîlen ‘âşıkız

63.G.

Şairin şiirlerinde en fazla işlediği konu aşktır. Edebiyatta birer sembol halini almış olan bülbülün hiç dinmeyen feryadı, pervanenin aşk uğruna kendisini yakıp yok etmesi, Mecnun’un Leyla’ya olan aşkıdan dîvâne olması Bendî Mustafa Baba’nın şiirlerinde de sık sık dile getirilir.

Bendî, aşk bahsinde hep pervaneden yana bir tavır takınmış, pervanenin aşk uğruna yanmasını bülbülün zarından üstün tutmuş, kimi durumlarda ise sevgiliye meydan okuyarak kendini bülbülde de pervaneden de ayrı tutmuştur.

‘Âşık isen goncaya şeydâ gibi âgâz nedir
Şem-i dildârınâ var pervâne-veş yan aña hâs

77.G./2

Beyhûde mi ider şeydâ güle zâr-ı nidâyâ
Pervâneniñ ‘aşkı bilürem şeydâdan evlâ

2.G./1

Şeydâ gibi zâr etmeye yok zerre murâdım
Pervâne gibi şem‘ine yanmaya mı kaldım

112.G./2

Şair, Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Ehl-i Beyte duyduğu derin sevgi ve bağlılığını her an dile getirmekle birlikte, din dışı sevgiyi de bazı şiirlerinde derinlemesine işlemiştir.⁴⁵

Çün Bendî bilür hem çağırır şubh u şâmî
Şâhım yâ ‘Alî eyle meded ‘âşık-ı zârım

114.G./5

Hakkını isteyecek kadar cüretkâr bir tavır sergileyen Bendî Mustafa Baba, hak istemektedir.

Eger himmet-i pîrden hâmemme destûr irişdiyse
Benim hakkımı hak it bunda ey şâhib-hükümet hâ

4.G./4

Bendî, orijinal hayallere ve ifadelere yer vermek yerine ifadelerini rumuz ile bildirmekten hoşlanır. Bunu yaparken de ebced hesabı ile harflere simgesel bir anlam kazandıran Hurufiliğe başvurmuş bir şairdir. Hz. Ali’nin şeyhi olduğunu, onun yolundan gidip Allah’ın sırlarına ait manevi bilgi, gayb ilmi olan İlm-i ledün⁴⁶ öğrendiğini ifade eder. Şairin kendini koruma ilkesi ifadelerini saklı tutma gerekçesi olabilir. Bu durum şiire herkesin anlayamayacağı bir gizem katmakta ayrıca şairi de esrarengiz kılmaktadır.

⁴⁵ Muhtevâ özelliklerine bakınız.

⁴⁶ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Yay. Haz. Aydın Sami Güneyçal, 18.bs, Aydın Kitabevi, Ankara 2001, s. 546.

Dîvânda gazeliyyat kısmının sonunda yer alan “*İ‘mâlî Dîvân Gazel ü Had*” başlığıyla yer alan gazel şairin bu tutumunu göstermektedir:

Harfi yâ çünküm tamam yazdı dîvân-ı gazeli
Gâzellerle bazı medh etdiñ cemâl-i güzeli

Gösterüb bazı maḥalde remzile terkipleri
Sırr-ı remzi her gazeliñ bildürür lem-yezeli

Gâhice bağçe vü bâg güller ile bülbülleri
Gâhi zikr ider meyi maḥbûb-ı câm-ı ezeli

Çok müṭâlâ‘ etmeden hiç fehm olur esrârı
Genc-i ḥikmet gevheriyle her gazeli bezeli

Her rumûzı ḥazne-i ḥikmet ḥayâtüñ âbıdır
Akdi çeşme-i ḥayât bu Bendî yolun düzeli

159.G.

Yine anlamsal olarak gizlilik arz eden Bedûh⁴⁷ isminin redif olarak kullanıldığı gazelde de bedûh kelimesinin anlamı ve ebcetteki izahı yapılmıştır:

Zikr ü fikrimdir hemişe ism-i rabbâni bedûḥ
Cümleñiñ olsa ne olurdu vird-ı zebânı bedûḥ

Ḥazret-i ma‘rufuñ ince mürvetidir bu isim
Şübhesiz vâşıl ider Mevlâya insânı bedûḥ

Vefkı konsa ger ne hoşdur kim nemiḳa üstüne
Sekiz bin altı yüz kırk ikidir ‘ünvân-ı bedûḥ

⁴⁷ Bedûh: Mektup zarflarının üstün e yazılan aslı meçhul bir kelime. Bunun yerine ebced hesabına göre karşılığı olan (2, 4, 6, 8) sayıları da kullanılır. Devellioğlu, *age.*, s. 78–79.

Nâil olmak isterisen himmet-i şeyh ma‘rufa
Zîr ü bâlâ nâmede yaz gör ne hoş şân-ı bedûh

Bendî bu esmâ-ı Hakkı yaz kalem mahfûzata
İki ‘âleme yürütdü şimdi fermânı bedûh

29.G.

Bendî Mustafa Baba, Allah’ın insanın yüzünde tezahür eden kelâmlarının harfleri olan “bist ü hest” (28) ve “si vü dü” (32) rakamının geçtiği şiirleriyle Hurufiliğin etkisi altında olduğunu gösterir. Hurufilere göre bütün varlığın asli unsuru olan bu 28 harfin insanın yüzünde görülmesi mümkündür. Hurufiler daha sonra bu sayılara Farsçadaki (j, ç, p, kef) harflerini de ekleyerek sayıyı 32’ye çıkarmışlardır.

Hurufilere göre insanlar ve âlem harflerle yaratılmıştır. Her peygambere inen harfler kademeli olmuştur. Hz. Âdem (a.s.) 9 harfle, Hz. İbrahim (a.s.) 14, Hz. Musa (a.s.) 22, Hz. İsa (a.s.) 24; Hz. Muhammed (s.a.v.) 28; Hurufiliğin kurucusu Fadlullah-ı Hurufi ise 32 harfle konuşmuştur. Buna göre her bir harf sayısı, her bir peygamberin konuştuğu dilin harf sayısını gösterir.⁴⁸

Aşağıdaki gazellerde Hurufiliğe ait kavramlar kullanılmıştır:

Ben münâdî olmuşam meydân-ı ‘aşka iş bu dem
Lâzım ancak çağıram-çün **Fazl**ının ihsânıyım

Lâ dimem bes dimişem kâlu belâdan her yola
Kâfiriñ küfri olmuşam bil mü‘minleriñ imânıyım

Bist ü hest harf-i ne lâzım bunda izhâr eylemek
Dirseñiz biz ger bu sırrıñ tâ ezel kurbânıyım

109.G./ 2- 3- 4

Ṭılsım-ı a‘zam vücûdum ‘allemel esmâ benim
Vechimde yigirmi sekiz harf sırr-ı subhân her yerim

110.G. /2

⁴⁸ Fatih, Usluer, *Hurufilik*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 191.

Bakdıkça alur ‘aqlımı bu hüsni-i mücellâ

Yigirmi sekiz harf ile hüsniündeki imlâ

5.G./1

Felekten ve bahttan şikâyet eden Bendî, talihsizliğine üzülmetedir:

Geçmedi nâzım benim cânâne bahtımdan mıdır

Düşdü nâ-çâr gözlerim giryâna bahtımdan mıdır

Hâlîmi söyleyemem sultâna bahtımdan mıdır

Bu sebeb başlar dilim efgâna bahtımdan mıdır

‘Âşıkım kaldım canân hicrâne bahtımdan mıdır

2.T./1

Mîre hem gedâya cellâd-ı felek vermez amân

Khâhr verir seyf-i cilâ keser biçer deler geçer

55.G./4

Bendî Mustafa Baba, diğer şairlerde de görüldüğü gibi zamane halkının cahillere kandığını belirterek, kıymetinin bilinmemesinden şikâyetçidir.

Âyıp mı güzel ‘aşkıle dil başlasa dâde

Zulmete kadem basd [ı] gönül dâr-ı fenâda

Dil mest iken ‘aşkıñla bir asra yerişdi

Her bezmi cehil dutdu kemâl kaldı arada

Bir nuṭṭ-ı dūrûs ehl-i suḥan varsa bir bezme

Diñlenmez anıñ nuṭṭ-ı kalur der-i belâda

Nâdân ile dâñâ gedâ bay ḥaḳḳıle bâṭıl

Fehm eyleyemez kimse anı hep bir sırada

Bendîya kerem kânını bil um kerem umma

Vezîr-i cihânıñ eli yok zerre vefâda

142.G.

İlim ehlinin cahillere kanmamasını isteyen şair, aşağıdaki gazeliyle din hırsızlarını ilmiyle aşikâr etmektedir.

Hamdilillah fehm etdik çeşm-i hünersizleri
Zerre yok ‘aşk eseri şol dil-i gözsüzleri

Kendini dâña satan nâ-dânîyi ‘âlim bilür
Bezm içinde kim sorar ol hâl-i esersizleri

Nicesin gördüm urur dem ‘ilm-i hikmetden saña
Çalar satar nice gör takvâyı dîn hırsızları

İblîs-i garrâ gibi aldar seni cehl- i dîn
Say eşek hem dağı el çek gûşu habersizleri

Gel inanma sen anıñ yalan olan cevâbına
Fehm it ‘ârif her zamân bu bî-nâmus (u) ‘arsızları

Añla gel izhâr şeri‘at hem tarikat ma‘rifet
Bendî bu râh-ı hakikatde bilür pîrsüzleri

156.G.

1.4.1. Bendî Mustafa Baba’nın şiirinde dil ve üslup

Bendî Mustafa Baba şiirlerinde genel olarak Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı geleneğine bağlı bir üslup sergilemiş, anlatımında içtenlik, samimiyet, sadelik, hikemîlik prensibine uymuştur. Gazel ve özellikle şarkılarında güzel, sade ve tabii bir şiir dili kullanmış, beşeri hislerini bayağılığa düşmeden çapkınca ifade etmeyi başarmıştır. Çoğu zaman ifadesini saklı tutma çabasıyla Hurufi öğretilere ve rumuzlara dayanarak simgeler dünyasına yönelmiştir.

Bendî Mustafa Baba, Hurufilikle ilgili imgelerin ve kişisel hayatıyla ilgili örtülü anlamın kullanıldığı birkaç gazelinin dışında şiirlerinde günlük konuşma dilinin sıcaklığıyla hikemi tarzın açık üslûbunu kullanmıştır. Halk ve dîvân edebiyatının ortak

kaynaklarından yararlanmış, özellikle nazım şekillerinde kendince yenilikler yaparak yeni bir tarz oluşturma çabasında olmuştur.

Bendî Mustafa Baba'nın Dîvânı'nda, insan-ı kâmil olmanın yollarını ve tasavvufî öğretileri nasihat ve hitap yoluyla anlattığı gazellerinin yanı sıra, zamanı, mekânı, neden ve sonuç ilişkisine dayanarak var olan durumu anlatmada tahkiye ve tasvirden yararlandığı gazelleri ve dîvân şiirinde sorulu cevaplı olarak, karşılıklı konuşma biçiminde yazılmış şiir⁴⁹ olarak tanımlanan mürâca'aları da bulunmaktadır.

Aşağıdaki gazel Bendî Mustafa Baba'nın açık samimi bir üslûpla kaleme aldığı hikemî şiirlerindendir.

İki âlemde dilâ 'ilmile 'irfâna savaş
Ders-i ledünni oku gitme yabana kardaş

Çünkü geldin ki beķâdan bu fenâyâ mihmân
Ėayrı durmam giderim dersin ara bul yoldaş

Bunda geldi nice mîr ü nice şâh nice gedâ
Cümle gitti sen daķı var girü gör ana ulaş

Çünkü irüñden ilinden devr alub sen geldin
Çıkamaz iyliğe bu yol râh-ı ĥânedana dolaş

Niceler bunda ķaribü'l vaķan olub kalmış
Pîre-zen ķahbe anı zîrine kılmış ferrâş

Geldigiñ illeriñ ey Bendî řarîķı güçdür
Yol bulamaz bırakur bunda nice ercân baş

70.G.

Zindana götürölüşünü ve zindandan çıkışını anlattığı aşağıdaki gazellerde şair içinde bulunduğu durumu-çevreyi tahkiye ve tasvire başvurarak başarıyla anlatmıştır.

⁴⁹ Devellioğlu, *age.* , s. 731.

Yine dîvânın 90. 91. 104. 133. gazellerinde de tahkiye ve tasvire dayalı anlatım kullanılmıştır.

Bu derd ü miñneti şâhım nihâyet bu kadar çekdim
Naşîbe râzıyım degil şikâyet bu kadar çekdim

Tecellî takşirât vâşfın suâl ideriseñ câna
Derundan it ki bu nazm-ı ferâset bu kadar çekdim

Sene biñ iki yüz kırk dokuzuñ târihi vâhin oldum
İdüb üç sene ben ğayret be-ğâyet bu kadar çekdim

Degil medhı dil ahvâl celle nâmımdır nazar eyle
Halâşım elli ikide şu hikâyet bu kadar çekdim

Bu hâle şabrıle taħammülün artur âşık Bendî
Bu târih zindân olsun neyse âdet bu kadar çekdim

108.G.

Üstüme cülûs idüb ‘aşk-ı belâlar yürüdü
Ehl-i ‘aşka ser verir dil mübtelâlar yürüdü

Egñimü giydüm ‘abâ hil‘at-ı ‘aşkıdır diyü men
Görünce halk didi bak â budalâlar yürüdü

Kollarım derbend olub zulmete düşdüm aglarım
Boynuma dakmak için gör silsilâler yürüdü

Çağıram kırklar yediler Haydar-ı Kerrârı ben
Dergâh-ı Mevlâya benden es-şalâlar yürüdü

Mañbûs içre ser ü pâ tâ seyri için bu Bendîniñ
Kimi ekber kimi eţfâl velvelâlar yürüdü

132.G.

Âşıkla sevgili arasında geçen konuşmalar biçiminde düzenlenen Halk edebiyatında örneklerine sıklıkla rastlanan dedim-dedi tarzı mürâca'â şiiir örneklerine Bendi Dîvâm'nda da rastlamaktayız. Aşağıdaki gazelde şair sevgili (Tanrı) ile konuşmakta, aşkın tarifini yapmaktadır. Yine halk şiirinden farklı olarak dedim-dedi ifadeleri sırayla her dizenin başında değil, beyit bütünlüğü içerisinde ya da birbirini izleyen iki beyit içinde kullanılmıştır.

Ey şâh-ı sa'âdet hele noķşânıma bakma
Ben 'âşıkınam çünkü her 'işıânıma bakma

Hüsn ikliminiñ pâdişâhıyım **didin** ey şûh
Hısmile benim hâl-i perişânıma bakma

Didin ki bize luţf ile kahrım beraberdir
Kim bildim efendim dem-i devrânıma bakma

Didi eger üftâdem olub beni dilerseñ
Darbıma dayan gâzab-ı tuğyânıma bakma

Didim hele bu Bendî kuluñ koyma cezâda
Şabr et yâr iseñ bu dil-i tuğyânıma bakma

136.G.

Bendî Mustafa Baba, dedim-dedi üslubunun muhatabı olan sofiye, tahkiye unsurunu da kullanarak âşığın üstünlüğünü ilan ettirir.

Şofiyâ var mı haţâ etsem rûh-i zibâyı bûs
'Âşıkım maţlûbum anca dilber-i râ'nâyı bûs

Şofi **didi** ey 'âşık gel o küfrdür fârîğ ol
Didim dön sen nice küfr etmeden etdin pâyı bûs

Didi adâb-ı ricâl-i ekbere ta'zîm itdim n'olur
Didim pâyı yerde öpdük rûh-i ben belâyı bûs

Didi pây menzili zîrde ta‘zîm ana zîrde gerek
Ben aḥsen ü takvimi itdim o sırr-ı Mevlâyı bûs

Didi sen ḥikmet bilürsin sorma o ‘ilmi baña
Didim it gel pâydan a‘lâ dest-i Bendîyâyı bûs

66.G.

Bendî Mustafa Baba, anlatımı etkili kılmak için atasözü ve deyimlerle birlikte atasözü değerinde veciz ve hikmetli ifadelerle,⁵⁰ düşüncelerini kuvvetlendirmek ve ispat etmek için de ayet ve hadis iktibaslarına, telmihlere de başvurmuştur.

1.4.2. Etkilendiği şairler

Dîvân şiirinin etkisini kaybetmeye başladığı XIX. yüzyıl, bu şiirin kurulduğu dönemlerde olduğu gibi aynı kaynaktan beslendiği halk edebiyatıyla tekrar buluştuğu bir yüzyıldır. Bendî Mustafa Baba Divânı da bu buluşmadan nasibini almış, her iki edebiyatında etkisinde ortaya çıkmış, varlık bulmuştur.

Kaynaklarda Bendî ile ilgili bir bilginin bulunmamasından dolayı, onun hangi şairlerden etkilenip, hangi şairleri etkilediği konusunda bir bilgimiz olmamakla birlikte kendisi ilim ehli olduğunu, Arap ve Fars Edebiyatını bildiğini, aşk şairi olup Nesimi’nin yolundan gittiğini dîvânının 59. gazelinde bildirir.

Biz bu ‘aşka yâr olalı ğazel-i ḥûbân okuruz
Böyle dil-efgâr olalı beste-yi her an okuruz

Evvel şabaḥ dîvânı arturarak dil-efġânı
Baḥr-i selis koşma kanı şârkıyı ‘ayân okuruz

Semâ‘ yile ḳalenderi murabba tahmis ezberi
Tecnîse yazdık hüneri yol ile destân okuruz

Her yolumuz dört bâbile üç yârı kırk aḥbâb ile
‘İlm-i ledûn kitâb ile ders-i gülîstân okuruz

⁵⁰ “Kelime varlığı” kısmına bakınız.

Gerçi böyle söyler vâ'iz yüz şuhuf fakî ferâ'ız
İncil Zebûr Tevrâtı biz 'aşkıle Kur'an okuruz

Evvel elif ile yâyı kaşide-i Bürde iyi
Pend-i Attar Şâhidîyi Fârisî zebân okuruz

Mesnevîyi ma'nevîyle aşre 'izzî ile bile⁵¹
Tuhfeleri vezni ile meydâne 'irfân okuruz

İlm-i mûsikiyle nücûm 'ilm-i ihfâ kimyâ hüküm
Ledûnnun remzîni maḥşûm mekteb-i iz'ân okuruz

Pendi budur kim pîrlerûn cehd ile menzîle irûn
Katline biz münkirlerûn tîg çeker fermân okuruz

Bendîya giy 'aşk câmesin koyma elden pîr dâmesin
Nesîmîniñ şâh nâmesin gönûlde pinhân okuruz

59.G.

Bendî'nin Nesimî ve Rûşenî etkisinde yazdığı şiirler de vardır:

Nesimî: Nâgehân gönlüme düşdi sûriş-i gavgâ-yı ışk
Âkılı divâne kıldı âkıbet sevdâ-yı ışk⁵²

Ruşenî: Başuma müşğîn saçundan düşeli sevdâ-yı ışk
Gitmedi sevdâlu başumdan menüm gavga-yı ışk⁵³

⁵¹ **Ma'nevi:** Şeyh İbrahim-i Gülşenî'nin Hz. Mevlana'nın mesnevilerine yazdığı naziredir.

İzzî: Medreselerde okutulan Arapça gramer kitabıdır.

Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 324.

⁵² Hüseyin Ayan, *Nesimî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara, 1990, s. 206.

⁵³ Orhan Kemal Tavukçu, *Dede Ömer Ruşenî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, 2005, s.109.

Bendî: ‘Âşıkâ özge muḥabbetdir şehâ gavgâ-yı ‘aşk
Aklı ermezdir zâhid nedir ‘aceb sevdâ-yı ‘aşk

88.G./1

Bendî, başta Fuzuli olmak üzere Nesîmî gibi şairlerden şiirsel bir uslûp almaktan öte aynı konular etrafında şiir yazarak etkilenmiştir. Bu etkilenme daha çok Ehl-i Beyt sevgisini ifade ettiği şiirlerinde karşımıza çıkmaktadır.

Sâbûhî: Tenünde şerhalar çek sîneñi döv seng-i mihnetde
Siyehler giy duḥân-ı âha boyan rûz-ı mâtemdür⁵⁴

Fuzûlî: Meydân-ı çarhı cilve-geh-i dud-ı âh kıl
Gerdûn-ı dûna kisvet-i mâtem-**siyâh kıl**⁵⁵

Bendî: Şâh-ı Kerbelânîñ ey dil ehl-i beytiñ ḥürmeti
Karalar giy mâtemin dut Bendî âh it her zamân

9.K./6

Kerbelâ konusunun işlendiği mersiyelede Fuzûlî ve Bendî Mustafa Baba’nın muhatabı farklı olsa da “kana kana kan ve bela“ kelimeleriyle oluşturdukları söyleyiş, birbirini hatırlatmaktadır.

Dök dü-çeşmim gel bu demde hele **kana kana kan**
Bu *ateş- bâr-ı belâdır* Kerbelâdır Kerbelâ

1.Muh. /5

Devr-i felek içürdi sana **kana kana kan**
Ey teşne-i *harâret-i berk-ı belâ* Hüseyin⁵⁶

1.4.3. Şiir ve şairlik hakkındaki görüşleri

Duygu ve düşüncelerin şiir diliyle ifade bulduğu dîvânlarda şairler, şiir ve şairlik hakkındaki görüşlerini edebiyat eleştirisi de yaparak bildirirler.

⁵⁴ Sâbûhî (öl.1647) Mehmet Sarı, *Sâbûhî Şeyh Ahmet Dede, Hayatı, Edebî kişiliği ve Türkçe Dîvânı’nın Tenkitli Metni*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Doktora Tezi, 1992, s. 202.

⁵⁵ Fuzûlî, *Hadîkatü’s-Süedâ*, (Hazırlayan: Şeyma Güngör), Ankara, 1987, s. 480.

⁵⁶ Güngör, *age.*, s. 481.

Bendî Mustafa Baba'nın şiir yazmadaki amacı, ilahi aşkı dillendirmek ve insan-ı kâmil olmanın yollarını anlayabilene anlatmaktır.

Ey şûh ki benim hâke beraber iderekden
Şerh ola hâlim nükte-i irfânıma bir ben

121.G./4

Bu 'abd-i 'aşi Bendîniñ hâli ma'lum saña Yâ Rab
Niyâz ile kapuña şerh oldu mazmûn ağlarım

4.K./11

Bu dîvâna medh-i şûhı dem-be-dem yazmak için
Kalemin bu Bendîyâ keser biçer deler geçer

55.G./5

Nutq-ı pâkim aňlayana hoş hikâyetdir benim
Sırr-ı 'aşkı her dile 'aceb ferâsetdir benim

111.G./1

Şiirde anlamın açık olmamasından yana olan şair, şiirinde nükteye ve rumuza başvurur.

Nükteler eyler rûmûz ile temenniler kılub
Bendîyâ kapuñda çâkerdir seniñ ey şâh secâ

9.G./5

Bülbül gibi maharetli olduğunu, şiirinin aşkın sırrını açıkladığını belirten şair, şiirini övmektedir.

Bilemez ehl-i zâhir Bendî bu 'aşk sırrı nedir
Nazmîle hâkî kez âhı nemi bülbül didiler

51.G./5

Mufaşşal kışsa-ı 'aşkı yazarsam cem idüb câna
Ne mümkün defter-i dîvâne sığarsa olur meknûn

123.G./2

Kâmil olanın şiirini anlayacağını belirten şair, şiirine güvenmektedir.

Mazhar-ı nazımından ey dil ders alur kâmil olan
Si vü dü harfile Bendî şi'irin kitâb olsun da gör

46.G./5

Derdini ifade etmede şiirinin eksik olduğunu, muhatabının şiirini anlamayacağını da belirtir.

Şi'r ile añlamaz derdimi kim yâr nâ-çâr
Kendine 'arz itmeli hâli o yârîñ illâ

1.G./4

1.4.4. Bendî Mustafa Baba'nın şiirinin başlıca özellikleri

1. Bendî, kaside, gazel, mesnevi, murabba, tahmis, şarkı, muhammes, nazm, müseddes, müstezâd nazım şekilleriyle şiirler yazmıştır. Kaside ve mesnevilerinin na't ve münâcât türünde yazılmış olması dikkat çekicidir. Farklı olmayı isteyen şair, noktasız, lebdeğmez gazeller ve kara hece gazel ekleyerek gazellerini çeşitlendirmiş, müstezâdlarında da farklı yazım yolları denemiştir.

2. Bendî Mustafa Baba'nın şiirlerinden hareketle onun edebî sanatları özellikle de mühmel gibi farklı edebî sanatları kullanmakta başarılı olduğu söylenebilir.

3. Şair, konuşma diline ait ifadeler, deyimlerle birlikte şiirlerinde Arapça, Farsça kelimeleri de kullanmıştır.

4. Bendî Mustafa Baba mutasavvıf bir şairdir. Hikemî tarzda söylenmiş şiirleri çoktur. Ehl-i beyt sevgisi, Bendî'nin şiirinde dikkati çeken en önemli husustur. Hz. Peygamber'e olan samimî muhabbetini her fırsatta ve her şekilde dile getiren şair, şiirleriyle Hz. Ali'ye duyduğu derin sevgiyi anlatmıştır.

5. Şiirleriyle ilahi aşkı anlatır. Şair, sanatkârane bir üslûpla ele aldığı manzumelerinde lirik, coşkulu bir dil kullanır. İlahî aşkın konu edildiği eserinde şairin, beşeri aşka dair gazelleri de bulunmaktadır.

6. Bendî Mustafa Baba hapiste olmanın acısını şiirlerinde sık sık dile getirerek bazen bir gazelin tamamını bu konuya ayırmıştır.

7. Bendî Mustafa Baba'nın dîvânında herhangi bir devlet büyüğünü metheden bir manzumesi bulunmamaktadır. İçinde bulunduğu durumdan hareketle isteklerine cevap beklemektedir.

8. Bendî Mustafa Baba, "esîr" anlamındaki mahlasını kelimenin gerçek ve mecaz anlamını vererek başarıyla kullanmıştır.

9. Tasavvufî gelenekten beslenen Bendî Mustafa Baba'nın şiirlerinde, halk, tekke ve dîvân şiirinin özelliklerini bir arada bulmak mümkündür. Bu özelliğiyle şair, ortak kaynaktan beslenen edebiyatımızı birleştiren bir konumdadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BENDÎ MUSTAFA BABA'NIN DÎVÂNÎ'NİN DİL, BİÇİM VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1. Dil ve İfâde Özellikleri

Edebiyatta yerlileşme ve sadeleşmenin görüldüğü; yerel renk ve motiflerin, bireysel yaşantıların dile getirildiği XIX. Yüzyılda, genel olarak dinî-tasavvufî geleneğe bağlı olup Dîvân edebiyatı geleneğini sürdüren Bendî Mustafa Baba, dîvânında akıcı, samimi, duru, yalın bir dil kullanmıştır.

Bendî Mustafa Baba'nın eseri, dönemin dil özelliklerini büyük ölçüde yansıtmakla birlikte nüshanın tek olması, imlâ yanlışlarının Bendî Mustafa Babaya mı, yoksa müstensih mi ait olduğunu bilmememiz imlâ, ses bilgisi ve gramer özellikleri bakımından eseri incelememizi zorlaştırmaktadır.

Zevk (1.K./1), nâzâr (37.G./4), menzile (79.G./4), bâzû (98.G./1), fuzûn (1.Müs./4), zebân (12.G./2) gibi kelimelerde z sesinin, dert (9.G./4), ot (137.G./6), ferzent (100.G./4) kelimelerinde ise t sesinin yanlış kullanılmasıyla bu kelimelerin yazımında yanlışlıklar yapılmıştır. İhîfâ (50.G./4), hâlas (108.G./4) ve Huda gibi kelimelerde çoğunlukla ħ 'nin noktası konulmamış; seher, sihir gibi kelimeler ş harfi ile yazılmış; dem, derun, deli, kelimelerinde ilk hecede güzel he kullanılmıştır. Burcu (96.G./4) t̤âbib (144.G./3) ve gül kelimesinde sesli harflerin kullanılmasından kaynaklanan yazım yanlışları dîvânda sık sık karşımıza çıkmaktadır.

Mesken-meskân (45.G./1) zevrak-zâvrâk (126.G./4), mânend- menend (95.G./9) gibi kelimeler vezin gereği değişmiştir.

Eklerin kullanımı aşağıda örneklerle gösterilmiş, dîvânda şahıs ve kip eklerinin ünlü gösterilmeden yazıldığı durumlarda ekler düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre yazılmıştır.

Şahıs ve kip ekleri: geldim (14.G./2) oldun (72.G./5) sunø (93.G./3), Ne kâr koyduk ne ki sorduk (2. Ş./ 2) ... zulmetde sanøsınlar (49.G./1) Seni saña bildürürler boş yeriñi doldururlar (52.G./3) Olam (67.G./2) düşmüşem (14.G./2) Ne alursın ne satarsın (102.G./5) cefâlar etsun (127.G./4) dirseñiz (109.G./4)

Kişi ekleri: 'Âşıkıyam şöhretiñiñ hayranıyam vuşlatıñıñ (95.G./5) sanki delüyüz (6.Ş./3)

-icek, -ub-üb, -üben, -übeni, -madan-meden zarf-fiil ekleri: (Yed alup (32.G./2) Nâzı istignâ idüb (8.Ş./2) Aba giyüb (3.Mstz./5)

şûhı görüben, yanuben (103.G./3) luţfuñ umub (114.G./4) bakmadan añlar (42.G./3) geçmeden (83.G./7)

Tamlama ekleri: senin resmiñ (47.G./1) bunun ‘aklı (47.G./5) bizim gönlümüz (2.K./12)

-updur-üpdür geçmiş zaman eki: sergerde olubdur (9.G./3) dil bilübdür (148.G./4)

-lık, -lik, -luk, -lük İsimden isim yapım eki: Serserilik hâk-sârlık pâ-y-mâllık (1.Mstz.2) dimeklik (97.G./ 1–5)

-daş, -taş isimden isim yapım eki: yârı yoldaşı (158.G./1) kardaş (3.Ş./3)

-sız, -siz, -suz, -süz isimden isim yapım eki: hünersizleri, gözsüzleri, pîrsüzleri (156.G./1–3–5)

-dır, -dir, -dur, -dür fiilden fiil yapım eki: ğussalar çekdirdin (13.G./3) yanduran (2.Mstz./2) doldururlar, bildürürler (52.G./3)

-dur, (durur)-dür; -durlar, (-dururlar,) –dürler Bildirme eki:

Oldur (11.K./2) Mir‘atdurur (5.Mstz./3) gündurur (1.Müs./2) ‘aẓîm belâdurur (85.G./3)

dur, -dür kuvvetlendirme eki: kûlundur (87.G./2) Zerrece yokdur (113.G./3) ma‘lûmdur (40.G./4)

-arak, -erek zarf-fiil eki: Yanarak (1.Müs..2) diyerek (93.G./1–5)

-erekden zarf yapım eki: diyerekden (140.G./3) iderekden (121.G./4)

-kan fiilden sıfat yapım eki: aglakan Ya‘kub (128.G./5)

-ınca, -ince, -unca, -ünce zarf-fiil eki: Kâtl olmayınca (13.G./5), şabaḥ olunca (1.M./9) görünce (132.G./2)

2.1.1. Kelime varlığı

Mutasavvıf bir şair olan Bendî’nin şiirleri Arapça, Farsça kelimelerden oluşmakla birlikte halk söyleyişlerini, deyimleri, atasözlerini de içine alan sade ve yalın bir Türkçe ile yazılmıştır.

Şairin mahlas olarak seçtiği *Bendî*⁵⁷ kelimesi, *kayd-bend* tamlamasıyla, Farsça köle anlamında olan *çâker* ve *bende-yi kemter* kelimeleriyle ve Arapça *esir* kelimesiyle birlikte hem gerçek anlamda hem de “aşk esiri” anlamında kullanılmaktadır.

Kapusunda *çâker* olur ‘aşkı ile perver olur
Bende-yi dil-kemter olur kâkül-i reyhân olana

137.G./2

Kapuñda *bendedir Bendî* nâzar kıl ey melek-simâ

154.G./5

Güzel hayretiñe kılmış dil-i maḥzûneleriñ var
Yesîr-çün *kayd- bend* olmuş nice meftûneleriñ var

57.G./1

Dîvânda şâhım itdi medḥiñ *Bendî* fakîriñ

Bâbîñda *esîriñ*

Yesîr kim o *Bend* seli seyli fermânı şehâne

Uğrakdı tufâne

2. Mstz./5

Şair, dest al- (19.G./1), el al- (32.G./5), yed al- (32.G./5) deyimlerini Türkçe al-fiiliyle birlikte, cennet (1.T./5), uçmak (141.G./2), beheyşt (12.K./7) kelimelerini de üç dille ifade etmiştir. Benzerlik ilgisini verebilmek için de Türkçe “kimi, gibi” edatlarını, Farsça “-âsâ , -veş, -vâr” eklerini, “mânend” kelimesini ve Arapça “misâl” kelimesini de bir arada kullanmıştır. Şair, farklı dillerde aynı anlama gelen kelimeleri bir araya getirerek dil zenginliğini ortaya koymuştur.

Mecnûna **menend** olmuşam yâ meded yâ dost diyerek

95.G./9

Kimi fazıl **kimi** dâñ kuluñ mecnûn ağlarım

4.K./9

⁵⁷ “Bend” kelimesi Farsça esir, köle anlamında olup, dilimizde hem isim, hem de sıfat olarak kullanılmıştır. İsim olarak: bağ, kelepçe, baraj, bent, kemer gibi anlamlara gelmektedir. Sıfat olarak sıkıca bağlı, iyice bağlayan, kuvvetlice bağlanmış manalarına gelir.

Manşûr- **âsâ** dem-be-dem dâra a‘dâyı çekerim

107.G./3

Dilâ bülbül **gibi** zâr eyleyüb fâş etme Yezdânı

Per aç pervâne-**veş** ol nûru-ı nârîñ olma sûzânı

148.G./1

Gezer üftâdeleriñ Mecnûn **misâl** Mecnûn **misâl**

8.Ş./1

Şair, “a cânım, hoş bul-, gayrı, budala, amuca, âh nideyim vâh nideyim” gibi halka ait kelimelerle ve kalksam dârpadağ, düşeyim şârpâdağ, puş puş dise dudak (91.G./2–3–4) gibi yansıma kelimelerle de şiirini samimi ve içten kılmakta, çoğu zaman ders verir gibi konuşma tonuyla muhatabına “ey, efendim, dilâ, arifâ, zahidâ, behey, âyâ, ilâhî, dilberâ, felek” ünlemleriyle seslenmektedir.

Dîvânın 120. gazeli ise mülemma gazel olup bu gazel haricinde bütün şiirler sade anlaşılır bir dille yazılmıştır.

Bendî, şiirlerinde halk söyleyişlerine, atasözü niteliğinde vecizeli sözlere ve deyimlere de yer vermiştir. Şair, eşk dök- (gözyaşı dök-) (112.G./3), gûş ver- (kulak ver-) (78.G./2; 8.Ş./4), gûşına mengûş it- (kulağına küpe et-) (34.G./4), (2.T./3), ser koy- (baş koymak) (20.G./5), yâr-ı kafadar dut- (arkadaş edin-) (34.G./5) gibi bazı deyimleri Farsça kelimelerle Türkçe fiilleri birlikte kullanarak ifade etmiştir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânında tespit edilebilen deyimler şunlardır:

Aba kan- (124.G./2)

Ah it- (9.K./6)

Aklı al- (5.G./1)

Aklı başından al- (27.G./1), (145.G./3)

Aklı er- (88.G./1)

Aklı tarumar ol- (129.G./2)

Aklını yağma it- (37.G./5)

Ayak bas- (1.M./7)

Baş ver- (13.K./5)

Baş açık dîvâna dur- (13.Ş./3)

Boyun eğ- (27.G./4)

Buse al- (91.G./4)

Can at- (1.M./9)
 Can bahş et- (7.Ş./2)
 Camı başı feda it- (6.K./5), (95.G./4)
 Cana kıy- (9.Ş./3)
 Can ver- (10.K./12)
 Cân virir serden geç- (95.G./7)
 Cigersiz ol- (10.K./15)
 Ciğere işle- (26.G./4)
 Ciğeri kebab eyle- (63.G./4)
 Dem ur- (48.G./3)
 Derd çek- (73.G./2)
 Dest al- (19.G./1)
 Dili açıl- (10.G./4)
 Dilini tut- (19.G./4)
 El al- (32.G./5)
 El çek- (60.G./3), (150.G./2)
 Ele gir- (63.G./5)
 Elele ver- (5.Ş./3)
 Eman gözle- (Eman dile-) (41.G./5)
 Eşk dök- (gözyaşı dök-) (112.G./3)
 Feryâda düş- (130.G./1)
 Ğaflete yat- (52.G./2)
 Gam çek- (14.Ş./1)
 Gafletten uyan- (4.Mstz./1)
 Gam ye- (155.G./4)
 Gavgaya düş- (14.Ş./2)
 Gönlü bağlan- (88.G./3)
 Göz aç- (6.K./10), (11.G./5), (53.G./2), (92.G./1)
 Göz süz- (91.G./2)
 Gözü görme- (1.M./10)
 Gûş ver- (78.G./2), (8.Ş./4)
 Gûşına mengûş it- (34.G./4), (2.T./3)

Günaha dal- (128.G./4)
 Hakkımı hak it- (hak ver-) (4.G./4)
 Haber al- (113.G./2)
 Hâke yeksan ol- (101.G./3)
 Halka rüsvay eyle- (94.G./3)
 Hasret çek- (5.Ş./1)
 Hırka pûş ol- (2.T./3)
 Hû çek- (1.Mstz./5)
 İkrârı dud- (34.G./3)
 Kâmile dâniâlık sat- (52.G./2)
 Kan dök- (10.K./12), (40.G./4)
 Kana gir- (9.Ş./2)
 Kan ağla- (153.G./4)
 Kapanup kal- (1.M./2)
 Karalar giyip matem tut- (9.K./6)
 Kulak as- (1.M./7)
 Kulak tut-(söz tutmak) (2.Ş./4)
 Kulu kurbanı ol- (5.K./9)
 Lâl ü gûng ol- (10.K./3)
 Naza çek- (100.G./1), (2.T./1)
 Ömrü heba et- (4.Ş./4)
 Öninü kes- (27.G./2)
 Özü yuf ol- (52.G./4)
 Rûz itmek (4.K./3)
 Safaya düş- (56.G./1)
 Sala çek- (55.G./1)
 Ser koy- (baş koymak) (20.G./5)
 Ser ver- (2.NG.5)
 Sevdaya düş- (68.G./3)
 Söz tut-(38.G./6), (137.G./9)
 Tarik tut- (5.K./5)
 Taştan taş a çal- (155.G./1)

Yakayı ele ver- (1.M./3)

Yalan düz- (52.G./2)

Yar-ı kafadar dut- (Arkadaş dut-) (34.G./5)

Yed al- (32.G./5)

Yüz sür- (60.G./1), (152.G./3)

Geçen güne yetilmez (53.G./2), Yoluñ doğrulığı erkân iledir. (6. Ş./ 1), Ehl-i ‘aşk sözinden bellidir. (45.G./3) Bir mesaldir söylenir zevâl ile gelür kemâl (46.G./2) ab ile dönmez âsyâb (7.G./4) gibi deyişler atasözü niteliğindedir. Bunlardan başka şairin Türkçe kelimelerden oluşan hikmetli sözleri de vardır:

Bilen dimez bulan sormaz (48.G./5)

Seni saña bildürürler boş yeriñi doldururlar

Ham yeriñi oldururlar bunda var ehl-i izânlar

Bendiyâ bak ne dillidir özü yuf sözi yalanlar (52.G./3–4)

Sen saña sor sen seni bul sen seni senden ara (7.G./3)

2.1.2. Ses olayları

Bendî Mustafa Baba’nın eserini ses olayları bakımından incelediğimizde ilk göze çarpan ben kelimesinin sonundaki ñ sesinin baştaki dudak sesi b ‘yi bazen nazal ses olan m’ye dönüştürüp ben zamirinin men ile ifade edilmesi ve Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan ur- (vur-) fiilinin; kangı (hangi) , kande (nerede), kancaru (nereye, ne tarafa), salt (yaln,sadece) ve gideyazdı kelimelerinin kullanılması dîvânın harekeli bir metinden istinsah edilmiş olabilme ihtimalini düşündürmektedir.

Bu-lar ve al-da-mış kelimelerinde bugün kullandığımız n sesi de kullanılmamaktadır.

Metinde, ekler klişeleşmiş bir halde yazılıp, imlâ şekli kalıplaştığı için, sert sessiz benzeşmesi ile karşılaşılmamıştır:

Yokdur (113.G./3), iderekden (121.G./4), uçmaktadır (126.G./4)

hâl ehline (143.G./5), Bendîya; Rû-yi; ricâyı, şalâyı, â’dâyı (3.Mstz./1), kelimelerinde n,y sesleriyle yapılan ses türemesi esîr kelimesinin yesîr şeklinde yazılmasıyla önseste yapılmıştır. Mülemmâ gazel olan 120. gazelde de *demezim* kelimesi “*demmezim*” yazılarak ses türemesi olmuştur.

N'etdim (143.G./2), n'ola (3.K./4), n'idem (1.Ş./1) kelimelerinde –e sesi düşürülerek ses birleşmeleri yapılmış şiirde ahenk sağlanmıştır.

Dudâh (84.G./1)-dudak (91.G./4) h< k değişimi şiirde kafiyein oluşması için yapılmıştır.

Yazmağa (2.M./1), eşiğin (2.M./11) kelimelerinde k<ğ dönüşümüyle yumuşama olmuştur.

Dîvânda, ünlü düzenini incelik-kalınlık açısından ayarlayan büyük ses uyumu, küçük ünlü uyumuna göre çok daha kuvvetlidir:

Layıkça ben kuluñ kapuñda kim kurbânıñ olsun mı (15.Ş./2–4),

Görüben (103.G./3), doldururlar (52.G./3)

2.1.3. Tamlama ve cümle yapısı

Şiirlerinde genelde bilgiden ziyade dinleyende-okuyanda estetik zevk ve duyuşsal bir farkındalık oluşturma çabasında olan Bendî Mustafa Baba, Türkçenin söz dizimsel yapısına uygun olan cümleleri Arapça, Farsça ve Türkçe tamlamaları kullanarak şiir diline hâkimiyetini göstermiştir.

Bu ma'nâsız kâhbe-zen dünyâ (38.G./1), *Püskül ile karışık gîsûları* (68.G./4), *Heft zemîn heft semâ* (10.Ş./1), sıfat tamlamalarında sıfat+[isim] sırası takip edilmiştir.

İsim tamlamalarında da *tamlayan+tamlanan* sırası takip edilmekle birlikte bazen tamlanan öne alınmıştır:

cinânın adeti (1.LDG./2), *hayâtıñ âbı* (158.G./5); *meftûnı* olmuş ol *nâmıñ-nâmıñ meftûnı* (49.G./4), *şerbeti şe'hâdet- şe'hâdet şerbeti* (10.K./9), *şahib hünerler-hüner sahipleri* (10.G./1), *luğf-ı kâdemin- kâdemin luğfı* (10.G./2), *hikmet-i hüsnüñ-hüsnüñ hikmeti* (123.G./3), *halk-ı cihân* (126.G./5)

Yolunuza kurbân olsun (10.G./5) bu tamlamada olduğu gibi tamlayanı düşmüş (sizin yolunuza) isim tamlamaları da kullanılmıştır.

İlgi ekinin yerine –a ve –dan eklerinin kullanıldığı tamlamalar da vardır:

Kudret-i Hakka eger 'ibretile baksa kişi (43.G./2) (Hakkın Kudreti), *bâb-ı Hakdan* gel (53.G./1) (Hakk-ın babı), *nağd-i 'ömrüñden seniñ* (53.G./2) (ömrünün nakdi), *mevdânı 'aşk a* (109.G./2) aşkın mevdanı

aşkıñ nâr-ı nûrânı (148.G./5) tamlamasında bir tane olan tamlayan iki ismi de belirtmiştir.

Âşıkadır *kaşd anîñ-* anîñ kasd [1] (81.G./4) tamlamasında da iyelik eki, *sırr-ı ‘aşkı*m- aşkımın sırrı (111.G./1) tamlamasında da ilgi eki kullanılmamıştır.

Bendîniñ kalbi serâyı (123.G./3), *‘Aşk bağçesiniñ ‘andelibi* (139.G./2) *muhabbet câminîñ hayrânı* (2.Müs./4–3) tamlamaları zincirleme isim tamlaması olup dîvânda örnekleri çoktur.

Bendîniñ iki gözüñden dökülen hûn-i ciger (10.K.18) tamlaması sıfat ve isim tamlamasından oluşan karma tamlama örneğidir.

Halk-ı ‘âlem (5.Ş./1), *Hasret-i yâr* (5.Ş./3), *maḥbûs-ı zulmet* (5.Ş./3), *fermûde-i tahrîdi* (1.N./2) *Hâme-i kudret* (8.G./3), *Nûr-i çeşmi* (10.K./4) gibi iki kelimedenden oluşan Arapça ve Farsça tamlamalar da Dîvânda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Dîvânda Türkçe, Arapça, Farsça tamlamaların iç içe kullanıldığı da görülmektedir:

(senin), *âb-ı rûyındur mücrime raḥmet* (2.M./15)

Küfr-i zülfi dilberîñ bu dile zulmet evvelâ (8.G./1)

Şiirsel söyleyişin getirdiği bir zorunluluk olarak yüklemi sonda olmayan cümlelerin sıklıkla kullanıldığı dîvânda, hitap cümleleri, düz cümleler ve birleşik cümleler birbirine uyumlu ve akıcıdır.

Hitap grubu cümlelerin başında, ortasında veya sonunda kullanılarak Türkçenin kurallı (hitap+özne+tümleç+yüklem) cümle yapısı zaman zaman değişmiştir:

Ey felek aldın benim bu çeşm-i mestân aḥmerim

Gitdi n’idem ehl-i reftâr şeker lisân aḥmerim

106.G./1

‘Âşıkı gamzeñ *dilâ* keser biçer deler geçer

Hışm idüb çeker şalâ keser biçer deler geçer

55.G./1

Hüsne maḡrûr olma *ey sevdüğüm*

Geçer güzelliğin kalmaz bir eser

Şimdi bu çağında üftâdeleriñ

Yoluñda verirler bire bire ser

3.Ş./1

Bendî, soru cümleleri, devrik cümleleri ve hitap cümlelerini sıklıkla kullanarak cümlelerin vurgu değerini değiştirmekte vurguyu daha belirgin hale getirmektedir.

Ararsın vuşlat-ı yâri ararsın râh-ı dildârı
 Çeküb bu ‘aşk-ı efkârı sorarsın sırr-ı esrârı
 Bilenler söylesin hâli şu Bendî deni nâ-çârı
 Bunuñ derdini ey tabib bilüb devâ-yı çekdiñ mi

14.Ş./4

2.1.4. Edebî sanatlar

Bendî Mustafa Baba, dîvânında mana sanatlarından ziyade cinâs, aks, îade, ale’s-sadr gibi lafızla ilgili sanatlara ve muammâ, mühmel, leb değmez gibi edebî tarzlara öncelik vermiştir.

Türk Halk şiirinde sıklıkla kullanılan cinas sanatı Bendî’inde başarıyla kullandığı sanatlardandır. *Eser, dem, yola mı, bir ak* kelimelerinin cinaslı kullanıldığı dîvândaki 3. şarkı cinas sanatının başarılı örneklerindendir.

Aşağıdaki bentte dem kelimesi an, vakit; içki, nefes anlamlarında kullanılmıştır:

Bir gün olur sen ararsıñ bu **demo**
 Nûş eyle kaçırma elden bu **demo**
 Hüsniñün bâğına yâr hazân **demo**
 Eger bir eserse billâh sert eser

3.Ş./3

Bu fenâ devrân bizim **âl ile aldı** gönümüz

2.K./12

Al kelimesi hile ve al- anlamında kullanılarak cinas yapılmıştır.

Çek- fiili cinas sanatında şairin sıklıkla kullandığı kelimelerdendir.

Rebî’ye mevsimidir şeydâ dili **zâra çeker**
 Gonca ârâyış ile ‘andelibi **hâra çeker**

Kudret-i Hakka eger ‘ibretile baksa kişi
 Vâkıf-ı esrâr olur hem dilin **efkâre çeker**

Küllî eşyâyı ki nakş eylemiş dest-i kudret
 Lisân-ı hâliyle inler hû diyüb **naz’a çeker**

Şitâ eyyâmı gelür naķşı gider eşcârın
Şûkûfe zûlme düşer her varaķa **kara çeker**

Hâke alûde olur cümlesi Bendî emsâl
Hânle alûde ne çâre sînede **yâre çeker**

43.G.

Nedir bu zâr u feryâdın ğam-ı dünyâyı **çekdiñ mi**
Bu ‘aşķın dest-i cevrenden yâ hicr yâyı **çekdiñ mi**

Çagırub rûz u şeb Hâķ dost nihân esmâyı **çekdiñ mi**
Nesîmi gibi sen dâre nâzı edâyı **çekdiñ mi**

14.Ş./1

Her beytin sonundaki kelime veya kelime grubunun sonraki beytin başında tekrarlandığı iade sanatı divânda 1. 2. 3. ve 6. müstezâta başarıyla kullanılmıştır.

1 Levh-i dilde tâ ezelden kayd olan sırr-ı ilâh
Dilde anı it **penâh**
Penâh ol dîn ü imân ikrârı ihyâmdır o şâh
Eyledim ‘aşķıle **ah**

2 Ah degil mi yanduran şâhım bu heft kişveri
Böyle oldum **serserî**
Serserîlik hâk-sârlık pây-mâllik dile câh
Tâlî‘im olmuş **siyâh**

3 Tâlî‘-i siyâhıma zâhid cefâ eyleme gel
Anı san saña **mehel**
Mehl ol kim gidesin uş bundadır Yezdâne râh
Kendi özüñ eyle **seyyâh**

4 Seyyâh olmak hoş velî bu ‘aşķ-ı yâr serde iken
Yürü kim **lezzet ilen**
Lezzet ilen cân o yolda verse ider mi zerre âh

Yârı kılssa **nûm-nigâh**

Nûm-nigâhıñ bu faķır Bendîye izhâr itdigiñ

Ya ne hikmetdir **hemîn**

Hemîn bir kemter kapuña geldi seniñ rûyı mâh

Hû çeker ol gâhı gâh

1. Mstz.

Beni yârdan yârı benden sakın â pîrim sorma (1.Müs./4–4) bu mısrada ben ve yâr kelimelerinin sırası değiştirilerek *aks-i nâkıs* sanatı yapılmıştır.

Bendî, harflerle ilgili edebî sanatları denemiş ve bunda da başarılı olmuştur. Divânda sadece noktasız harfler kullanılmak suretiyle mühmel sanatının yapıldığı 2 gazel, içinde b, p, f, m, v gibi dudak konsonantları bulunmayan kelimelerle yazılan 2 lebdeğmez gazel, 1 tane Elifname ve harfleri kullanarak kelimeler oluşturduğumuz, şairin adına kara hece gazel dediği bir gazel bulunmaktadır.

“Kara Hece Gazel”den verilen aşağıdaki iki beyitten ilkinde zülf kelimesine bağlı olarak **kâf ü mim nûn dâl** harflerinin birleşmesiyle **kemend**, ikincisinde söz bu sözdür kelime grubundan hareketle **se vü nûn dâl** harflerinin birleşmesiyle de **sened** kelimesi oluşmaktadır.

Ağlayub zâr etme gönlüm Şabra yâr olmak hüner

Yâriñ her zülf-i telidir **kâf ü mim nûn dâl** saña

Bîşnev ol gel hâl-i ‘aşkı yâd idem bir bir saña

Söz bu sözdür it şikârı **se vü nûn dâl** sana

Kara Hece Gazel 1/3- 4

Muamma sanatına örnek olacak aşağıdaki beyitte de şair, sevdiğinin ismini harflerle belirtmiştir. ع ل ى harflerinin birleşmesiyle oluşan على ismi Bendî’nin sevdiği kişinin ismi olan Hz.Alî’dir.

‘**Ayn-i lâm ye** ismi dilber gizimizdir dem-be-dem

Dersimiz leyl ü nehâr oldu didüm vardım bugün

129.G./5

Arap harflerinden Elif ve Dal harfinin boya, Ra harf-inin kaşa, gözün Ayn'a şeklen benzetilmesi klasik edebiyatta sıklıkla yapılan bir benzetme geleneğidir. Bendî Mustafa Baba da bu geleneği sürdürenlerdendir.

Elif kıddimi **dâl** etdin cazû gamze ile illâ

15.Ş./2 -3

İki kaşın seniñ şol **zûlfekârı** şîr-î Yezdâni
Veli o ebrûlar **Hakka** işâret **râ-yı** Kur'ândır

İki çeşmiñ iki '**ayn** iki 'âleme işâret

İki lebiñ iki ırmak dîle şehd-âb-ı revândır

160.G./3-5

Sevgilinin kaşları zûlfekâra ve ra harfine, gözü ayn harfine, dudakları da ırmağa benzetilmiştir.

Dîvânda güllerin şeydânın zârından utanıp kızarması; fesin başa takılınca her sabah yârin destini öpüp, sevgilinin kaşını kucaklaması; insanın gönlündeki hastalıkların yaratılış toprağına acı suyun katılmasına bağlanması hüsn-i ta'lîl sanatının örneklerindendir.

Şerm idüb güller kızarır zâr elinden şeydânın

Şerm-i rûyın kim siyah itdiği gör maḥcûb-ı ḥaṭṭ

79.G./3

İhtiyârsuz her şabaḥ dest-i yârı bûs eyler

Mir'at etmiş aḥsen-i takvimi dâñâdır fes

Bunu üstâd-ı zamân şöyle Şalâḥ etmiş kim

Güzeliñ râ'sın agûş itdi zurâfâdır fes

68.G./2- 5

Telh-âba toprağın kurdu Hudâ çün Âdemiñ

Bu sebebdır dâ'imâ kalbimde emrâzım benim

115.G./2

Atasözü değerinde veciz ve hikmetli ifadeler kullanan Bendî, atasözlerini doğrudan doğruya çok az kullanmıştır. Aşağıdaki beyit irsal-i mesel sanatına örnek bir ifadedir:

Bu gündür gerçi geçer naqd-i ‘ömründen seniñ ğâfil
Geçen güne yetilmez aç gözüñ gözle gelecekler
 53.G./2

Şair, ahının semayı yakıp, dumanının felekleri dolanmasını istediği aşağıdaki beytinde mübalağa sanatını kullanmıştır:

Bu ‘aşk ile bir âh ideyim tâ semâ yansın
 Âhımdan olan dūd ki bu eflâki dolansın
 124.G./1

Çok müṭâlâ‘ etmeden hiç fehm olur esrârı
 Genc-i hikmet gevheriyle her ğazeli bezeli
 159.G./ 4

Esrârı hiç fehm olur mu? Sorusunu şair, soru edatını kullanmadan hiç kelimesiyle sorarak istifham sanatı yapmıştır. Yine aşağıdaki beyitte görüleceği üzere bilmez miyim? Bilirim, diyerek şairin cevabını kendisinin verdiği istifham sanatı örneklendirilmiştir.

Ġoncaneñ şeydâsıyım gülzâra sermest gelmişim
 Göñlüme ağyâr olan pür- ħârı ben **bilmez miyim**
 118.G./2

Divânda ayet ve hadislerin kullanılmasıyla oluşan iktibas sanatının kullanıldığı beyitler oldukça fazladır.

Nice var ehl-i riyâzet gözedir râh-ı vefâ
 Dem-be-dem okumada ⁵⁸ مَنْ عَلَيْهَا فَاَنْ herkes

Bize Bâki değil anca bu fenânın nakşı
⁵⁹ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ile ħayran herkes

⁵⁸ مَنْ عَلَيْهَا فَاَنْ “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.” Kur ‘an-ı Kerim, Rahman Süresi, 55/26 (Ekler: 1)

⁵⁹ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ “Her canlı ölümü tadacaktır.” Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/85 (Ekler:1)

65.G./5 -6

Telmih sanatı dîvânda Peygamberlerin hayatlarının özellikle de çektikleri sıkıntıların ve mucizelerinin hatırlatılmasıyla yapılmaktadır. Aşağıdaki beyitte Peygamberimizin parmak işaretiyle Ay'ı ikiye yardığı “şakk- ı kamer” ve bulutların peygamberimizin üstün e gölge etmesi belirten mucizesine işaret edilmiştir.

İşâretiñle **dü- şâkķ** oldu ķamer
Ebrûlar sâye dutdu üstüñe per

2.M./12

Bendî Mustafa Baba telmih sanatını Hz. Alî için de kullanmıştır. “Ben ilmin şehriyim ve Ali onun kapısıdır.” Hadis-i şerifine dayanan aşağıdaki beyit bunlardan biridir.

Ķamû kapularıñ miftahıdır kim pençe-i şîri
 Medinetü'l-‘ilm bâbı ‘Alî şaħib- livâdır bu

8.K./4

Anlamı kuvvetlendirmek için aynı kelime veya kelime grubunun tekrar edildiğı tekrar sanatı dîvânın 89. gazelinde ve Kerbelâ hadisesinin geçtiğı muhammesde büyük bir başarıyla gösterilmiştir.

Cemâliñ şevķıne dil **mübtelâlar mübtelâlar** çok
 Rûy- âbıñdan ‘inâyet **intihâlar intihâlar** yok

Göre bende zaķımler sende **emler** hem ker**emler** dürli mer**hemler**
 Atar ebrû **peykân** çeküb **şalâlar es-şalâlar** ok

Bilürem pür-ce**fâdır** bî-ve**fâdır** nâ-ħayâ**dır** ol
 Utanmazsın aña bin **maķķa‘âlar maķķa‘âlar (?)** sok

Vezinledür gibi sözünle aç gözünü gör **özi**
 Nevâziş gonca gülden **râyiħalar râyiħalar** kok

Bu mir‘atıñ celâliñ**dir** ‘ilâl**endir** şafâ**lendir**
 Yemez Bendî â dilber **velvelâlar velvelâlar** tok

89.G.

Bu ciĥâd-ı **Kerbelâdır Kerbelâdır Kerbelâ**Bu ateş- bâr-ı belâdır **Kerbelâdır Kerbelâ**

1.Muh./1–5 /5–5

Şair, aşk yolunda çekilen elem hoştur, diyerek tezat sanatını kullanmıştır.

‘Acebdır dil düşer dildâre çekdikce elem hoşdur

Yolunda ıztırâb-ı dert ider cevriyle gam hoşdur

44.G./1

Şair, giribânı ağlatıp, gülistanını güldürerek teşhis sanatını kullanmıştır:

Ehl-i ‘aşkın ĥâlîni seyrân iden cân ağladı

Dîdesi eşk-i revân iden **girîbân ağladı**

153.G./1

Gül-i ra’nâ için bülbül bu mevsimde kılar zânı

Görüb ĥâlî için garîbin ‘andelibe **gül-sitân güldü**

133.G./3

Aşağıdaki beyitler hem telmih hem de cem sanatına örnektir.

Hiz. Muhammed’in nebilerin efdali, ekremi, ahiri olması miraç hükmüne bağlanmış, Miraç olayına da telmihte bulunulmuştur.

Nebîleriñ efđalidir ekremi hem ahiri

İtdi mi‘râc bundan âsumâne bismillah ile

2.K./ 8

Ağladı insile cinn hem ‘arş u kürsi cümle melek

Ĥâke kanı düşünce lerze itdi cihân âh Ĥüseyn

10.K./ 17

Hiz. Hüseyin’in şehit edildiği Kerbelâ hadisesine telmihte bulunan şair, insanların, cinlerin, meleklerin ağlamasını Hiz. Hüseyin’in yere düşen kanının cihanı titretmesine bağlayarak cem sanatını kullanmış, Kerbelâ hadisesine de telmihte bulunmuştur.

21 beyitlik bir na’t olan 2. mesnevide Hiz. Muhammed’le ilgili sıfatlar sıralanarak tensik-i sıfat sanatı yapılmıştır.

7. kasidede, taksim sanatının yapıldığı beyitler vardır. Hz. Muhammed ve Hz. Ali ile ilgili birden fazla şey söylendikten sonra ilerleyen beyitlerde Oniki İmamın her birine ait nitelikler sıralanmıştır.

Bilür mi ğafil-i nâdân Muḥammed ya ‘Alî kimdir
Muḥammed baḥr-i hikmet nûr-ı ‘Alî şîr-î Ḥudâdır

Zâhir aîladı ḥaleb İbrahimden ḥatem‘ül Mürsel
Muḥammed ‘Alî bâtında tâ evvel nûr-ı yektâdır

7.K./3–4

Aşağıdaki beyit şairin divânda sıklıkla başvurduğu tenâsüb sanatına örnektir. Bu beyitte şair, Deryâ, keşt, engin, yelken, reis kelimeleriyle tenâsüb sanatını kullanmıştır.

Deryâyı ‘aşk içre keştin engine sal Bendîyâ
Yelken aç re‘is iseñ tâ **engine** kenâre ne

1.Lebdeğmez Gazel 5

Mutasavvıf bir şair olan Bendî Mustafa Baba, edebî gelenek kapsamında, edebî sanatları daha çok duygularını ifade etmede yardımcı bir öge olarak kullanmış, edebî sanatların söze güzellik katmadaki rolünü ikinci plana atmıştır.

2.2. Biçim Özellikleri

Bu bölümde Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nın tertip şekli, Dîvânda yer alan nazım şekilleri ve türleri, şiirlerde kullanılan vezin, kafiye ve redifler incelenecektir.

2.2.1. Tertip şekli

Klasik edebiyatımızda şiirler belirli bir düzen içinde sıralanır. Bu düzene göre bir dîvânda eğer varsa “dibace” kısmından sonra genellikle sırasıyla şu bölümler yer alır:1.Kasideler, 2.Terci-bend, terkib bendler, 3. Küçük mesneviler, 4.Tarih Manzumeleri, 5. Musammatlar, 6. Şarkılar, 7. Gazeller, 8. Mukattaat (rubâî, kıt’a, nazım, dü-beyt, tuyug), 9. Müfredat. Dîvânlardaki sıralama bu şekilde olmasına rağmen bazı nazım şekillerinin tertibi sırasında farklılıklar olabilmektedir.⁶⁰ Bu şekilde tertip

⁶⁰ Ömer Faruk Akün, “Dîvân Edebiyatı” maddesi, DİA., IX. C. , s. 397–398.

edilen dîvânlara “mürettep”, bu tertibe dikkat edilmeden meydana getirilen dîvânlara da “gayr-ı mürettep” dîvân denilmektedir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı Klasik edebiyattaki anlayışa göre tam anlamıyla mürettep bir dîvân olmayıp, ancak çok başarılı olmasa da bir düzen dâhilinde tertip edilmeye çalışılan gayr-ı mürettep bir dîvân diyebileceğimiz, bir özellik göstermektedir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda sırasıyla şu bölümler yer almaktadır: Kasideler, mesneviler, gazeller, şarkılar, müseddesler, tahmisler, noktasız gazeller, lebdeğmez gazeller, kara heceli gazel, müstezâdlar, nazmlar. Tahmislerin biri, şarkıların ikisi, bir tane olan muhammes ve müseddeslerin biri de dîvânda gazellerden önceki bölümde yer almaktadır.

2.2.2. Nazım şekilleri ve türleri

Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda Klasik Türk şiiri nazım şekillerinden kaside, mesnevî, gazel, tahmis, müstezat, müseddes, şarkı, muhammes ve nazm; tür olarak ise na’t, münâcât, Elifname, mersiye kullanılmıştır.

Bendî, Dîvânı’na beş beyitlik bir Hamdele ile başlamaktadır. Ardından yirmi beyitlik bir kaside ile besmeleyi tavsif etmektedir. Mesnevî nazım şeklinde yazılmış yirmi bir beyitlik bir münâcâtın devamında ilki 9, ikincisi 12 beyitlik 2 kasideden sonra na’tlara geçilmiştir. Bu kısımda ilki 21, ikincisi 10 beyit olan, üçüncüsü 18, dördüncüsü 8 beyit olan Hz. Muhammed için yazılmış dört n’at; Oniki imama yazılmış ilki 10, ikincisi 9 beyitli iki na’t; Hz. Ali’ye yazılmış 6 bendlik ilki tahmis şeklinde, ikincisi 6 beyitlik bir na’t bulunmaktadır. Hz. Muhammed için yazılmış 5 bendlik bir şarkıdan sonra Hz. Hüseyin’e yazılmış ilki 6, ikincisi 18 beyitlik iki kasideden sonra, 5 bendlik bir muhammes, yine 5 bendlik müseddes-mütekerrir nazım şekliyle yazılmış mersiyelelere geçilmiştir. Her ikisi de 5 beyit olan kaside şeklinde yazılmış iki münâcâtta sonra gazellere geçilmiştir.

Alfabetik olarak tertip edilmiş olan dîvânın gazeliyyat kısmında پ (pe), ت (te), ث (se), چ (çe), ذ (zel), ژ (je), ض (dat), ظ (zı), ع (ayn), گ harfleri kullanılmamıştır. Gazeliyyat başlığı altında 158 gazel bulunmaktadır. Bunlara ‘İmalî Divân Gazel ü Had’ Başlığı altında bu bölümün sonunda yer alan 5 beyitli bir gazeli, ‘Şi’ir Murabba-Muhammes’ başlığı altında verilen 7 beyitli bir gazeli, Divânın Müstezâd kısmından önce verilen 2 tane 5 beyitli Leb Değmez Gazeli, biri 5 diğeri 4 beyitli 2 tane Noktasız

Gazeli ve 1 tane de 6 beyitli Kara Hece Gazel başlığı altında verilen gazeli eklediğimizde divândaki gazel sayısı 165'e ulaşmaktadır. Gazeller genellikle 5'er beyitlik olup dokuzu 6'şar beyitten, dokuzu 7'şer beyitten, dördü alışılmışın dışında 4'er beyitten, ikisi 10'ar beyitten, biri de 9 beyitten oluşmuştur.

Bendî, Dîvânı'nın *şarkı, muhammes, tahmis, müseddesten* oluşan musammatlar kısmında, "*Şi'ir Murabba-muhammes*" başlığı altında edebiyatta örneğine çok rastlanılmayan ilk bendin 3. mısrası serbest olan 8 şarkı ile ilk bendin birinci mısrası serbest olan bir şarkı, 3'ü murabba-ı müzdevic kafiyeyle şarkı, ilk ikisi divânın başında bulunan 4 çapraz kafiyeyle şarkı ile divânda toplam 16 şarkı bulunmaktadır. Bu şarkılardan biri 5 bendli, on dördü ise 4 bendlidir.

Mısra başlarında Arapça harflerin alfabadeki sırası göz önüne alınarak mısraların sıralandığı, Arapça harf-in ardından gelen sözcüğün de aynı harfle başlamasıyla oluşan Elifname örneğine divânda rastlanılmaktadır. Divânda bulunan Elifnâme 7 bendden oluşmuş murabba-ı müzdevic kafiyeyle bir şarkıdır.

Mersiye türünde yazılan muhammes-i müzdevic 5 bendlidir ve divânda gazeliyyat kısmından önceki bölümdedir.

Tahmislerden ilki na't olup 6 bendden, ikincisi de 5 bendden oluşmaktadır.

Dîvânda bulunan (ikisi müseddes-i mütekerrir) olan üç müseddesin hepsi 5'er bendden oluşmaktadır.

Dîvânda toplam 7 mütezâd vardır. Bunlardan birinci ve ikinci mütezâtta iade sanatı uygulanmıştır. Bu mütezâdların ardından gelen 3. mütezâtta da bu yinelemeler mütezâdın ziyâdelerinin son kelimeleriyle kısmen tekrar etmektedir. Mütezâdların dördü AaAa, BbAa, CcAa, DdAa, EeAa şeklinde kafiyelemiştir; biri serbest kafiyelelidir ve bu beş mütezâd da 5 bendlidir. 6.ve 7. mütezâdlar murabba şeklinde 4 bendli olup birinci bendde ziyâde iki beytin arasına konulmuş, diğer bendlerde ise ziyâde dördüncü mısranın sonunda yer almaktadır. Bu mütezâdlar "Mütezâd Murabbası Hem Müselsel" başlığıyla verilip ilk bendi ABbCBb ve ABbABb şeklinde kafiyelemen (ilk bendleri altı mısralı) iç kafiyeleleri olan mütezâtlardır.

Dîvân, 4'er beyitli mahlasın söylendiği nazm şeklinde yazılmış iki tarih manzumesiyle sona ermektedir.

2.2.3 Vezin

Şairler, klasik şiirimizde ahengi sağlayan en önemli unsurlardan biri olan arûz veznine önem vermiş ve şiirlerinde bütün arûz kalıplarını kullanmaya gayret göstermiştir.

Bendî Mustafa Baba da Türk şairlerinin sıklıkla tercih ettikleri Remel ve Hecez bahirlerini tercih etmiş, Hecez bahrinin 4 kalıbıyla, Remel bahrinin 5 kalıbını kullanarak şiir yazmıştır. Ayrıca Hafif bahrinin 1 kalıbını, Recez bahrinin de 2 kalıbını kullanmıştır.

Remel bahrinin 5 kalıbıyla şiirler yazan şair, 91 gazel, 7 kasîde, 6 şarkı, 3 müseddes, 2 tahmis, 1 muhammes olmak üzere 110 şiirinde fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fa’ilün kalıbını; 2 kasîde, 1 mesnevi, 1 gazel, 5 şarkı, 3 müstezât olmak üzere 12 şiirin de fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fa’ilün kalıbını; 3 gazelinde fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün kalıbını; 4 gazelin de fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün kalıbını; fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün kalıbını da 1 gazelinde kullanan şair, remel bahriyle 130 manzume yazmıştır.

Şairin ikinci olarak kullandığı bahir hecez bahridir. Şair, bu bahrin 4 kalıbıyla 77 şiir yazmıştır. 32 gazel, 3 kaside, 3 şarkı, 2 nazm olmak üzere 40 şiirini mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün kalıbıyla; 2 şarkı, 1 kaside mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün kalıbıyla; 1 kaside, 1 gazel mefâ‘ilün fei‘ lâtün mefâ‘ilün fe ‘ülün kalıbıyla; 28 gazel, 4 müstezât da mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün kalıbıyla yazılmıştır.

Recez bahriyle de şiirler yazan şair, bu bahrin müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün kalıbıyla 2 gazel, müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün kalıbıyla da 2 gazel yazarak bu bahirde toplam 4 şiir yazmıştır.

Şair 1 gazelinde de Hafif bahrinin fâ‘ ilâtün mefâ‘ilün fa’lün kalıbını tercih etmiştir. Dîvân’da kullanılan vezinlerin nazım şekillerine göre dağılımı ayrıca bir tablo halinde verilmiştir.⁶¹

“Bendî Mustafa Baba’nın “okuruz” redifli 59. gazelinde ismi geçen selis, koşma, kalenderi, dîvân; Halk edebiyatında kullanılan aruzlu şekillerdendir. Bu gazelde Bendi Mustafa Baba bu türlerin yanında gazel, tahmis, şarkı yazdığını da belirtir. Bu gazelden hareketle dîvanı incelediğimizde gazel örgüsünde yazılıp aruzun üç fei‘lâtun bir fe ‘ilün

⁶¹ 1.Tablo (Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda kullanılan vezinlerin manzumelere göre dağılımı için Tablolar kısmına bk.)

kalıbına uyan 4 gazel (selis), aruzun *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün* kalıbında yazılan ve özel bir ezgi eşliğinde söylenen gazel, murabba, muhammes, müseddes biçimlerinde olabilen kalenderinin özelliklerine uyan 28 gazel, 4 Müstezât divânda yer almaktadır. Aruzun *fâ'ilatun, fâ'ilatun, fâ'ilatun, fâ'ilun* kalıbında yazılan 7 kaside, 91 gazel, 2 tahmis, 6 şarkı, 3 müseddes, 1 muhammes saz şairlerinin dîvân adını verdikleri türe kafiye bakımından uymamaktadır.

Bendî Mustafa Baba'nın şiirlerinde arûz kusurları o kadar fazladır ki şiirlerin arûzla mı yoksa hece ölçüsüyle mi yazıldığını anlamak oldukça güçtür. Dîvândaki 1. 3. 6. 9. 11. 12. şarkı, hece ölçüsünün 11'li ; müstezâdlardan 1. Müstezâd 15'li ; 2. 3. 4. 5. müstezâd 14'lü, 6. ve 7. müstezâd da 11'li hece ölçüsüne uyabilmektedir. Bu özelliğiyle Bendî Mustafa Baba, her iki edebiyatının ortak ürünlerini kullanan Divân ve Halk edebiyatının birbirinden etkilendiği bir yüzyılda daha çok Tekke edebiyatının bir temsilcisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerde vezni tutturmak gerekçesiyle kısa hecelerin uzatılması şeklinde ortaya çıkan imâle ve uzun hecelerin vezin zoruyla kısaltılması sonucunda ortaya çıkan zihaf lar hemen hemen bütün şiirlerde dikkati çekecek kadar çoktur.

Bir güzel gördüm melek *mi* yañi bilmem hûri- ced

Ġamzeler rûhunda derbân *müjeleri* çekdi sed

37 G./ 1

Cevrime bâb-ı Hâkdan gel yüziñ gözle gelecekler

Gel Hâkka dogru it da'im özüñ gözle gelecekler

53.G./1

Şair mahlasının sonundaki -î' de de sık sık zihaf yapmaktadır.

Bendî kim bend olalı râha nidâ kılmaktadır

Dir bu 'aşk sırrını kim farz u vâcibden almışız

58.G./5

Bu yolda Bendî hâk eylersen eger

Nâ-mahremdir saña nûr-i hüveydâ

11.K./18

Hece fazlalığından kaynaklanan vezin kusurlarıyla da sıkça karşılaşmaktadır.

Sırr-ı seyr ehline söyler ehl-i hayâdır ehl-i edeb

Hâşılı her bir mahalli menzile mergûb-ı hâtt

Nigâhımdan benim arâmi göñlüm n'eylediñ n'etdiñ
Dil ümîdimi ilâhî çarḥ-ı dîn kıldı ırâğ

8.G./22

2.2.4. Kafiye ve redifler

Mısra sonlarındaki simetrik ses tekrarlarına kafiye, söz tekrarlarına da redif denmektedir ve şiirde ahengi sağlayan unsurlardan biri de hiç şüphesiz kafiye ve rediftir.

Bendî'nin şiirlerine kafiye itibarıyla bakıldığında tam kafiyenin diğer kafiye çeşitlerine göre daha sık kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte yarım, zengin, tunç ve cinaslı kafiyelerin de varlığı Dîvânı kafiye yönünden oldukça çeşitli kılmaktadır.

Bendî'nin şiirlerinde redifler de önemli bir yer tutar. Toplam 212 manzumeden oluşan Dîvân'da sadece 41 manzumede kafiye yanında redif kullanılmamış, iki manzumede ise sadece redif kullanılmıştır. Rediflerin en az bir kelimedenden meydana gelmesine özen gösteren şair, birkaç manzume dışında sadece ekle yapılan redife itibar etmemiştir. Şair, -âr oldu didüm vardım bugün (129.G.), -ı ben bilmez miyim (118.G.), yâ meded yâ dost diyerek (95.G.) -ân olur bizde (147.G.) gibi hem ek hem kelimedenden meydana gelen ve beş kelimeye varan redifler de kullanmaktadır. Rediflerin pek çoğu Türkçe kelimelerden oluşmaktadır.

Yarım kafiyenin kullanıldığı 18 manzumenin hepsinde kafiye -â sesiyle yapılmıştır. Bu manzumelerin 7'sinde redif kullanılmayıp sadece yarım kafiye kullanılmış, 3'ünde ekten oluşan redif, 6'sında ek+kelimedenden oluşan redif, 2'sinde ise kelimedenden oluşan redif kullanılmıştır.

Güft ider her dem zebân ḥayr ü şer sır-ı Ḥudâ
Göz görür 'aql bilür kim ḥikmetiñ çok rabbenâ

13.K./1

'Âşıkı ğamzeñ dilâ keser biçer deler geçer
Ḥışm idüb çeker şalâ keser biçer deler geçer

55.G./1

Ğamze-i 'âhûların bir ḥışma gelse ey perü
Sanki bir 'acdâr gibi a'zâyı tir tir ditretir

54.G./2

Bakmasın ‘âşık-ı dîvâneyim ol ‘işyânıma

Mücrim ‘aşi ‘âşıkım ben beni ihyâ etsün

127.G./ 3

Zengin kafiye'nin kullanıldığı 18 manzumenin 4 tanesinde redif kullanılmamış, 11 tanesinde kafiye+ kelime redif, 2 tanesinde kafiye+ek+kelime redif, 1 tanesinde de kafiye+ ek redif kullanılmıştır.

Dîvânda tunç kafiye'nin (2. K.; 11. 35. 36. 50. 59. 102.105. 106. 130. 145. 150. 153. 157. 158.G.; 1.Müs. 3, 2. Müs.;1. NG.;1. Mstz./1) numaralı manzumelerde kullanıldığı görülmektedir.

Felek cevren beni bu haddeden bir ince **tel çekdi**

Bu derd ü gam ile çeşmim yaşı ‘âleme **sel çekdi**

Anıñ mevc ü hurûci akmasına kaldılar hayrân

O sırıñ mazharın bilen kamû eşyâdan **el çekdi**

150. G./1-2

Daha çok şarkılarda karşımıza çıkan cinaslı kafiye de Dîvânda sık sık kullanılmıştır. Aşağıdaki Murabba ‘-ı müzdevic kafiye’li şarkıda *eser, dem, yola mı, bırak* kelimeleriyle cinaslı kafiye yapılmıştır.

1 Hüsne mağrûr olma ey sevdüğüm

Geçer güzelliğın kalmaz bir **eser**

Şimdi bu çağında üftâdeleriñ

Yoluñda verirler bire bire **ser**

2 Bir gün olur sen ararsıñ bu **demi**

Nûş eyle kaçırma elden bu **demi**

Hüsniñ bâğına yâr hizân **demi**

Eger bir eserse billâh sert **eser**

3 Ey dil ‘ahdıñ erkânımı **yola mı**

Kâre mi pes didiñ ya ki **yola mı**

‘Ömr bâğın çarç varâkıñ **yola mı**

Vâ‘dem tamâm ise leşim **yola ser**

4 Göñül ideli sen bu ‘aşkı **bırak**

Her dem ‘arzı ider bir yeşil **bir ak**

Bendîya ‘âkılseñ bir eser **bırak**

Eser söziñ yerlerinde yel **eser**

Murabba ‘-ı müzdevic kafiye şarkı 3

Bendî Mustafa Baba’nın en çok rağbet ettiği kafiye çeşidi tam kafiye-
Rediften önce uzun sesli harfle oluşan hecenin kullanılmasıyla oluşan tam kafiye
örnekleri oldukça fazladır.

Meselâ; -âf (85. G.), -âh (84.G.; Müs. 15), -âl (3.K. ; 7.Ş. 2, 8.Ş. 1, 13.Ş. 4; 98.
; 101. G.) -ân (5. 9.K. ; 6.Ş.1, 8. Ş. 4, 13.Ş.2-3, 15.Ş.1-3; 3.Müs. 3; 6. 31. 41. 42. 52.
65. 72. 74. 83. 87. 90. 109. 113. 116. 124. 133. 136. 138 146. G.), -âb (26.46.G.),- âr (34. 56. 60. 80. 81. 86. 118. 129. 151. 152. G.; 10.Ş.1, 14.Ş.4; 2.T.4), -âm (76. 119.
120.G.), -ây (66. 94. 107. G.; 14.Ş.1-2), -ûb (12. 79.G.) -ûl (51.G) bunlardan
bazılarıdır.

Rûy-i kişveri Hâbeş gerdân-ı iklim-i siyâh

Sanki kurmuşdur t̤âbûr zengi sipâhlar şaf şaf

84.G./2

İş bu cevriñ haddı yok lâyık degildir şânına

Derd-i miñnetiñ çeküb hayrânınım ey sevdüğüm

116.G./4

Bî-lütf u kerem dilberi râ‘na bu ne hikmet

Cigeri kebâb eyledi ‘aşk şimdi beni sûz

64.G./4

Bendî Mustafa Baba uzun sesli heceden oluşmayan tam kafiye-
yi de kullanmıştır.

Nuṭṭ-ı pâkim añlayana hoş hikâyetdir benim

Sırr-ı ‘aşkı her dîle ‘aceb ferâsetdir benim

111.G./1

Matladan sonra gelen beyitlerin ilk ve ikinci mısra ortalarının ilk mısranın sonu
ile kafiyeleştiği 6. 40. 95. 137. ve 147. gazeller musammat gazeldir. “Müstezâd
Murabbası Hem Müselsel” adı verilen 6. ve “Diğer Usul” başlığı altında verilen 7.
müstezâd da iç kafiye-
lidir.

Yürü bu meclise ey **cân** nice seyrân olur bizde
 Hür görüb kem bakma ‘irfân Mışra sulţân olur bizde

Var sen Yûsuf Ken‘ân **ara** çün kim ermedin bu hayra
 Hükmi var şehr-i Mışra yâ ne Ken‘ân olur bizde

Ser vermiş ‘aşkın yoluna **hâtem** almış eline
 Ta‘lim etmiş kuşdil**ine** çok Süleymân olur bizde

Bendî hâlin izhâr **etmiş** özini Hakkâ yâr etmiş
 Heft- iklimi şikâr **etmiş** Şahib- dîvân olur bizde

G. 147

Bazı manzumelerde kafiye problemleri vardır. 79. ve 31. gazelin son beytinde, kafiye değişmiştir.

Meygedede pîr-i muğân itdi baña ihsân şûrâh
 Gülğûleyle akıdır sankim âb-ı hayvân şûrâh

Şâkî –i nevreste doldurmaga geldikde ki gör
 Şavt ider nâziyla ol piyâleler heman şûrâh

.....

‘Adl ile eyler hüküm ol şâkî destinde iken
 Bendiyâ taht-ı nişîndir kurdu dâ‘vâ-yı şûrâh

31.G./1–2–5

Kelime bulmakta zorlanan şairler, kelime tekrarlarından oluşan kafiyele dîvânlarında yer verirler. Bendî Mustafa Baba Divânı’nda kelime tekrarlarından oluşan kafiyele sadece manzumelerin beyitleri arasında olmaktadır.

Dîvânın 38. 84. ve 90. manzumelerinde kelime tekrarlarından oluşan kafiyele mevcuttur.

Bir iki kaç ehl-i hevâlar dest-i dâmânın dutub
 Gördüm ol pâkize dilber rûy açık **pîşânı ak**

Çok tazarrular idüb yaptı fesâdlar hâtırın

Açıvirdi anlara şehâde ol **pîşâmî ak**

90. G./ 3–4

100. ve 120. gazelde [“nâza” (1), “âgâza” (2), “pervâza” (3), “yelpâze”, (4), “peyâze” (5)] ve 99. gazelde [“kahıra” (1), “ahîre” (2), “zora” (3), “dura”, (4), “ara” (5)] olduğu gibi eski alfabemizde imlâyâ göre bir kusur gibi görülmeyen a-e değişimi az da olsa karşımıza çıkmaktadır.

Manzumelere kafiye sistemleri itibariyle bakıldığında, edebiyatta örneğine çok rastlanılmayan ilk bendin üçüncü mısrası serbest olan 8 şarkı ile ilk bendin birinci mısrası serbest olan bir şarkı bulunmaktadır. Bu durum murabbaları şarkı olarak adlandırmamızı gerektirmiştir. “Müstezâd Murabbası Hem Müselsel“ başlığıyla verilen iki müstezâttan biri ABbCBb, DDDBb, EEEBb, FFFBb; şeklinde diğeri ABbABb, CCCBb, DDDBb, EEEBb şeklinde olup diğeri müstezâdlardan farklı bir özellik göstermektedir.

2.3. Muhtevâ Özellikleri

İslam dini, tasavvuf, gelenek, efsane, çeşitli ilimler, aşk, şarap, tabiat, ızdırıp, sosyal hayat gibi Dîvân şiirini besleyen kaynaklar, Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda da benzer özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır.

Klasik Türk edebiyatının beslendiği en önemli kaynaklardan olan İslam dini buna bağlı olarak peygamberler, Kur’an-ı Kerim, ayetler, hadisler, Ehl-i Beyt, çar-yâr, on iki imam, mirac, cennet, cehennem gibi dini unsurlar daha çok dîvânın kasideler kısmında birebir ele alınan konulardandır. Bunlardan başka Leylâ ve Mecnûn, Ferhat ile Şîrîn gibi aşk kahramanları da dîvânda zikredilir.

Bendî Mustafa Baba’nın şiirlerinde geçen, Necef yer ismi olarak değil, Şah-ı Necef sıfatıyla, Kerbelâ ise Kerbelâ vakasıyla ilgili olarak; Mısır, Ken’an, Hindistan, ‘Acem, Özpek, Yemen, Fas, Habeş gibi ülke adları klasik şiirdeki geleneksel kullanımıyla dîvânda geçen yer isimlerindendir. Ceyhun, Fırat, Nil gibi nehirler ile Tûr Dağı Bendî Dîvânı’nda yer alan coğrafi unsurlardır.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda en çok işlenen konu aşktır. Aşkın türlü zevklerine ulaşmayı arzulayan şair, uzakta olmanın, kavuşamamanın verdiği ızdırabı şiirlerinde dile getirir. Allah’ın esma ve sıfatı insanda ve eşyada tecelli ettiğinden, şair kâinata, eşyaya, insana sevgiyle bakar. Her şey sevgi sıfatıyla yaratılmıştır. Allah’ın

âlemi yaratması Nur-i Muhammed sebebiyledir. Allah aşkı “Kentü kenz” sırrı ile ademi âdem kılmıştır.

Gel ademî ol âdemi ile kıldı dil irşâd
Eşyâyı yarattı kûlun irşâdına Feyyâz

78.G./4

İnsan dünyada ve ahirette aşk için yaşamalı, aşkın türlü çilelerine katlanmalıdır, çünkü âşık, aşkın ezelde câminı içmiş, aşkın lezzetini almıştır, aşktan el çekmez.

‘Âşıkdır lezzet-i ‘aşkın ezelden câminı içmiş
Girüb ‘aşkı bâzâr eyler ki o kârdan el çekmez

61.G.4

Aşk yolunda çekilen çile aşkı yüceltir, âşığa zevk verir.

‘Acebdir dil düşer dildâre çekdikce elem hoşdur
Yolunda ıztırâb u dert ider cevriye gam hoşdur

Dil ihtiyâr ider derd ü firâk-ı ‘aşk-ı nâr birle
Ne deñlü çekse de yârın yolunda derdi kim hoşdur

Giceler subha dek feryâd ü zâr u efgân eyler kim
Sorarsan ıztırâbın ne saña aħır bu dem hoşdur

Ya her bir hâl ile derdidilen fâş eylemez nasa
Derûnı nârile yansa bu gönlüm pek hurrem hoşdur

Hele bir söyledin Bendî dil efkârına ne söyler
Bu girdâb-ı belâda zevk iden aħdem sitem hoşdur

44.G.

Âşık madde âleminden mana âlemine aşk şarabıyla kendinden geçerek ulaşır.

Cefâsı mevrût itmiş kim beni hılllet mest itdi
Didiler Bendîya mest ol ki göresin ‘ibret

21.G./5

Gerçek ‘aşkın mesti dil sanma añı mest-i şarâb
Nûş ide bî-mâr elinden dem-be-dem kıst-ı şarâb

18.G./1

Âşkî genellikle âşık-mâşûk ilişkisi içinde konu edinen şairin mâşûğu ilahî aşkının muhatabıyken bazen de ete kemiğe bürünen bir güzel olur. Dîvânda beşeri aşkın anlatıldığı şiirler de vardır. Şairin güzellik anlayışını ifade ettiği aşağıdaki şiirde dünya güzellerinin güzellik unsurları toplumsal bakış açısıyla verilmiştir.

Gönlümüz temennâ ider afet-i devrân olana
Gice gündüz senâ ider şahib-i ihsân olana

Kapusunda çâker olur ‘aşkı ile perver olur
Bende-yi dil kemter olur kâkülü reyhân olana

Çeker anıñ sevdâsını her ne ise belâsını
Küfr-i zülfüñ dâ‘vâsını vâşfeder sultân olana

Seyr-i cinâna gidelim ‘aşkıla gayret idelim
Bir şanemi medh idelim meclisde yâran olana

Ba‘zı güzel pek hoş olur gûşunda bir mengûş olur
Zîr-i fesde serpûş olur o yeter nâlân olana

Ba‘zı güzel âhû bakar ‘âşıkı odlara yakar
Tîr idüb müjgânı atar hüsnine hayrân olana

Ba‘zısı var hûb şadâlî bazısı da pek edâlî
Ba‘zı var zülfi belâlî mey sunar mestân olana

Ba‘zı güzel soysuz olur güzelde olsa huysuz olur
Fitne ficûr boysuz olur cevri eder seyrân olana

Ba‘zı güzel dutar sözi söz dutmaz da olur ba‘zı
İşde o yoruldur bizi yâzık dilrân olana

Bu sözi bitürelî hâ meclise vireli celâ
Uzatma sen ey Bendîyâ cân fedâ ‘irfân olana

137.G.

Dîvânın 91. gazelinde şair, çapkınca bir ifadeyle beşeri aşkın kendisindeki izlenimlerini hayali unsurlarla sunar. Dîvânın 90. gazelinde de beşeri aşk toplumun bakış açısıyla tahkiye unsuru kullanılarak anlatılır.

Yaz gününde bağçe içre hâlice kalsa yatağ
Sevdüğüm dilber yanıma gelmeye bulsa satâğ

‘Azm idüb bağçede reftâr eylese göz süzerek
Ben anıñ geldiğini duysam da kalksam darpadağ

Ben elimle câme-i gülğünini soysam anıñ
Sarılub ince belîñ üstüne düşeyim şarpadağ

Sîne-ber-sîne olub rûhın nevâziş eylesem
Bûsesin alur iken ben şöyle puş puş dise dudak

Der-âğûş etmişken anıñ mûmiyânın Bendîyâ
Ansuzın gelse birisi dise maḥbûbı bırak

91.G.

Bendî Dîvânı’nda tabiat, mevsimlerle özellikle de bahar mevsimiyle kendini gösterir. Güzelliğin fark edildiği, güzelliğin herkesi büyülediği bahar mevsimi, mutlak varlığın tecellisidir. Şair baharı –kış karşıtıyla verir.

Rebî‘ye mevsîmidir şeydâ dili zâra çeker
Gonca ârâyış ile ‘andelibi ḥâra çeker

Ḳudret-i Ḥaḳḳa eger ‘ibretile baksa kişi
Vâkıf-ı esrâr olur hem dilin efkâre çeker

Küll-i eşyâyı ki naḳş eylemiş dest-i Ḳudret
Lisân-ı ḥâlile inler hû diyüb nara çeker

Şitâ eyyâmı gelür naḳş-ı gider eşcârın
Şûkûfe zülme düşer her varaḳa kara çeker

Ḥâke alûde olur cümlesi Bendî emsâl
Hâkle alûde ne çâre sînede yâre çeker

43.G.

Güzellik bilinmeyi, herkes de güzeli görmeyi ister. Bilmek ve görmek kendini bahar mevsiminde gösterir. Gözlerin gördüğü bu güzellik insana neşe verir, ama hazan mevsimi güzelliği uçuracaktır.

Eyyâm-ı yaz oldu çünkim ‘arz ider cân bâğçe bâğ
Seyrine ‘azm etmededir bunca cinân bâğçe bâğ

Ḳudret-i Ḥaḳdan arâyîş kemḥâ giymiş rûy-ı ‘arz
Dîbâ-ı biheşt çeker eşcâr-ı şukûfân bâğçe bâğ

Murgılar cümle dilir oldu çemen zâr etmege
Nice etmez yâ teferrüc ehl-i ‘irfân bâğçe bâğ

Bunca aḥbâb-ı suḥen gev‘i ile maḥbûb yârıgâr
Bâd-ı seḥer her bir gönülde açdı dehân bâğçe bâğ

Güfte düşdi murğ-ı diller murğ u zârıyla böyle
Bu seḥer velvâla gûş eyledi gülşân bâğçe bâğ

Şebnemin cevrin unudub şermile kızardı gül
Gûşına irince kim bu zâr-ı efgân bâğçe bâğ

Geçmeden faşl-ı bahar Bendî çemenden mi gelür
 Harâb ider kim eserse bâd-ı hazân bâğçe bâğ

83.G.

Tabiatın canlanması, çiçeklerin güzelliklerini sunması, kuşların ötmesi, çimenlerde eğlence meclislerinin kurulması gibi pek çok unsur bahar mevsiminin güzelliğiyle anlatılır.

Yerişdi nevbahar faşlı dil-i şeydâ figân güldü
 Cilâlandı karanfiller açıldı gül hamân güldü

Dil-i nâşâdemiz gördü bu tarz-ı bahar-ı faşlı
 Dönüb cânib-i dildâre çağırd [1] el amân güldü

Gül-i ra'nâ için bülbül bu mevsimde kılar zânı
 Görüb hâl-i karîbin 'andelibe gülistân güldü

133.G./1-2-3

İnsanların bir arada olduğu bayramlar, güzelliğin yaşandığı anlardandır. Şair kurban bayramında güzelliği yaşayamamaktan dolayı ızdırab çekmektedir.

Başla dil bülbül misâli zâra bayrâm günüdür
 Sû-be-sû herkes çıkar gülzâra bayrâm günüdür
 Halk-ı 'âlem elele vermiş naħrir-i 'ıyd-ı şerif
 Başlasın hasret çeken efkâra bayrâm günüdür

5.Ş./1

Bendî Mustafa Baba feleği başına gelen hadiselerin sebebi olarak görmüş, bu yüzden felekten, bahtından şikâyetçi olmuştur:

Benim çekdiklerim kahbe felek senden sitemdir hep
 Görünmez asla luṭfın her işin 'aşıkâ kemdir hep

13.G./1

Feleğin gönül kırıcı olduğunu, intikam aldığını, acımasızlığını, feleğe meydan okuyarak- aşağıdaki gazelinde anlatmaktadır:

Nice aldıñ bu dil-i ârâmı elimden felek
Hiç hayâ etmez misiñ bu çeşm-i selimden felek

Ne sebep gördüñ sezâ bu göñlüme maḥzûnluḡu
Kurtulur musıñ bakalım gayrı dilimden felek

Bir ‘aceb ḳahbe işinkim bî-nâmus hem bî-ḥayâ
İntikâmıñ geçmedi aldıñ vaṭânımdan felek

Dekile girdiñ göñül gülşânına ey bî-vefâ
Ḥâr gibi kırdın o bir gonca-ı gülümden felek

Ey felek Bendîden efzûn yaş dökersin goncaya
Ḳani oldum ki ḳalursın burc-ı sâlimden felek

96.G.

2.3.1. Din ve tasavvuf

İslam düşüncesinin aynası olup insanı yücelten tasavvuf, dinden aldığı bilgi ve sezgiyle dîvân edebiyatında önemli bir konuma sahiptir. Din, insanın kulluḡuyla, tasavvuf bireyliḡiyle alakalıdır. Şiirlerinde İslam dininin bütün öğretilerini kabul eden bir kul olarak karşımıza çıkan Bendî Mustafa Baba, dinin bâtınî kısmını anlamayı hedefleyen ilahî aşkı terennüm eden bir bireydir.

Allah hakikatin kendisidir ve inancın merkezidir. Bendî Mustafa Baba, dîvânında mutlak hakikat olan Allah’ı, “Alimü’l-sırru’l hafiyyat, Azîm-üş-şân, Bedûh, Cebbâr, Celâl, Cemâl, Dest-i Kudret, Feyyâz, Gafûrû’z zünûbe, Hakk, Hallâk, Hâme-i Kudret, Hû, Hûda, İlâhi, Kerimü’z- Zülcelâl, Kudret-i Hakk, Lem-yezel, Mennân, Mevlâ, Mu ‘în, Padişah-ı âlem, Rabb, Rabbü’l- Âlemîn, Rabbü’l Mucîb, Rahîm, Settâr, Subhân, Şehenşâh, Vâhid, Yezdân” gibi çeşitli isim ve sıfatlarla anar.

Allah’ın her şeyi yoktan var ettiḡini bilen Bendî Mustafa Baba, bir kul olarak, Allah’a niyaz ve yakarıştta bulunur. Dünyadan ve günahlarından şikâyet edip Allah’ın Gaffâr ismine sığınır. Hz. Muhammed ve Hz. Ali’yi yüceltme ve dua etme gibi vesilelerle sık sık Allah’ı anar.

udretiñle yok iken sensiñ beni var eyleyen
 Sen dururken bes diyim mi Şubh u Şâmı bilmeze

143.G./3

atreden var eyledi ‘âlemi Settâr bilürem
 Heft-zemîn heft-semâ hep andan izhâr bilürem

.....

10.Ş./1

Yâ Rab dil-i maĥzûnemiziñ Şâd ide ayâ
 İhsânıña muĥtac
 Her zerrede mevcûdeligiñ ‘âleme Şâyâ
 ‘Akıllara ĥayret

ün kânı yekûn içre seniñ nâmıle Őânıñ
 Kim ĥaddi bî-ĝâye
 Mevcûdile nâ-mevcûdada serdesiñ Alâ
 Zâhirde maẓâhir

5.Mstz./1–2

İlahî aşkın talibi olan Şair, nefisten, Őeytandan, açĝözlü olmaktan Şikâyetçidir. İbadette biçime deĝil öze önem veren Alevi- Bektaşî inancında kurallarla belirlenen namaz gibi ibadetler ikinci plana atılırken Bendî Mustafa Baba mescidin semtine gidememekten, namaz kılamamaktan duyduĝu acıyı dile getirir. Bu durum Şairin Kadiriyye tarikatına olan ilgisiyle de açıklanabilir.

Resulün hakkı için Allah’tan af diler, aklını, nefsini, gönlünü ruha teslim etmesini ister. ünkü Allah insana ruhundan üflemiştir.⁶²

‘Aql u nefsi dil-i rûĥa yâr it
 ‘Avn ü luĥfuñ yâ Ĥudâ izĥâr it

1.M./16

⁶² Kur’an-ı Kerim, El- Hicr Süresi, 15/29; Sâd Süresi, 38/72

Dîvânda sabır ve tahammülün, şükür ve hamdın önemli ibadetlerden olduğu vurgulanarak her işe Besmele ile başlamanın gerekliliği, besmelenin tavsif edildiği 2. kasidede belirtilir.

Kadiriyye tarikatında devrânı zikre büyük önem verilmiş, tarikatın bir esası haline getirilmiştir.⁶³ Bu tarikatta salık, nefs-i kâmile ulaşmak için nefsin yedi mertebesine göre değişen belirli sayıdaki esmayı zikretmelidir. Dîvânda esmânın zikriyle ilgili sadece iki mısra vardır. “Çağırub rûz u şeb *Hak* dost nihân esmâyı çekdiñ mi” (14.Ş./13) mısrasında şair, esmânın zikrinin gizli yapılması gerektiğini belirtmiş, “...Zikr eyleyen ismiñ dil ü ‘irfân nice biñ kaç” (25.G./3) mısrasıyla da Kadiriyye tarikatında görülen her bir esmânın belirli çok sayıyla zikredilmesi hususunu hatırlatmıştır.

Kadiriyye tarikatında seyrü sülûk bütün esmâ tarikatlerinde olduğu gibi Allah’ın yedi isminin (esmâ-i seb-a) zikredilmesiyle gerçekleştirilir. “Lâ ilâhe illallah, Allah, Hû, Hay, Vâhid, Azîz, Vedûd” isimlerine usûl esmâsı; “Hak, Kakhâr, Kayyûm, Vehhâb, Müheymin” isimlerine fûrû esması denilmektedir. Usul isimlerinden her biri nefsin yedi mertebesinden birine karşılık olarak zikredilir. Bir mürşidin gözetimindeki salık, seyrü sülûku esmâ-ı seb-a’nın zikredilmesiyle tamamlayarak nefs-i kâmile makamına ulaşabilir.⁶⁴ Dîvânda esma-i seb’adan sadece “Hû, Vâhid, Hak” isimleri zikredilmektedir.

Şair, Allah’ın güzelliğinin bir cevabı olarak nitelendirdiği Kur’an- Kerim’in 6666 ayet 114 süre olduğunu da belirterek, (11.G./1–2) diğer peygamberlere gönderilen 100 sayfanın da aşkı anlattığını, (88.G./2) bu ayetlerle belirtilen sırrı bildiğini, (110.G./4) ve İncil’i, Tevrat’ı, Zebur’u, Kur’an-ı Kerim’i aşk ile okuduğunu (59.G./5) ifade eder.

Dest-i Kudret’in ezelde yazdığı kaderine razı olduğunu belirten şair, kaderin-feleğin kendisine gam keder yüklediğini söyleyerek sitemde bulunur, ama bu sitem şairi isyana götürmez. Allah’ın “Nahnu kasemnâ” taksimine razı olduğunu (139.G./3), gönlün ün rûz-ı cezadaki kahırdan korktuğunu (99.G./1), Dost için dünya ve ahiretten vazgeçtiğini, cenneti değil cemali istediğini, (63.G./4) bezm-i elestten divâne olduğunu (129.G./2) belirterek dünya ve ahirete bakış açısını tasavvufî bir üslupla açıklar.

⁶³ Süleyman Uludağ, “Devrân”, DİA, C. IX, İstanbul, 1994, s. 248.

⁶⁴ Nihat Azamat, “Kadiriyye”, DİA, C. XXIV, İstanbul, 2001, s. 133.

Dost yoluna dünyâ vü ‘uqbâyı verdik bir pula
Cennet ü hûri vü gılmândan pîr ü pâk ‘âşıkız

63.G./4

Fenâdan istemem habbe beğâdan uçmagı hâşâ
Hamân maṭlûb-ı dîdârım ser ü cân fîsebîlillah

141.G.2

Dîvânda Ka‘be, Sidretü‘l Müntheha, Mescid-i Aksa, Ehl-i Araf, Hac gibi dini terimler içerik olarak değil, çeşitli vesilelerle isim olarak kullanılır.

Öz vatanından bu fenaya gelip “garib‘ül vatan” olan kişi dosttan ayrıldığı için ızdırıp duyar, (62.G.) aslına kavuşup dostta ulaşmak ister ve yolculuk başlar. Bu yolculuk zordur, “nice ercan baş yol bulamaz.” (70.G) Dünya elbisesinden arınıp “yalın pâ baş açık sine uryan” seyyah olup bu yolculuğa çıkan birey bireylikten âşıklık makamına ulaşmak için şeriat, tarikat, marifet, hakikat kapılarından geçmelidir. Türk İslam tasavvufunun temel anlayışını oluşturan dört kapı ,“Evvel kapı şeriat, geçse andan tarikat/ Gönül evi marifet, ışık hakikat içinde” mısralarıyla Yunus Emre tarafından da dile getirilmiştir. Şeyh olmadan Hakk bilinip vuslata erişilmez. Bendî Mustafa Baba’yı vuslata götürecek kişi Hz. Ali’dir.

Her yolumuz dört bâbile üç yârı kırk aḥbâb ile
‘İlm-i ledûn kitâb ile ders-i gülistân okuruz

59.G./4

Şeri‘atle ṭarîkat hem ḥaḳîkat ma‘rifet genci
İmâmu‘l-müttakîn sûre-i sırr-ı heltâdır bu

8.K./5

Añla gel izhâr-ı şeri‘at hem tarikat ma‘rifet
Bendî bu râh-ı ḥaḳîkatde bilür pîrsüzleri

156.G./6

Meded mürvet şâhım ‘Alî dilde şems ü mâhım ‘Alî
Arttı yetiş âhım ‘Alî direm amân şeyḥim saña

6.G./3

Şerîât, Tarîkât, Mârifet ve Hakîkâten oluşan dört kapı ve her birinde onar tane olmak üzere kırk makam⁶⁵ bulunan tasavvufî sistem, kaynağını Ahmet Yesevi'den almış ve Hacı Bektaş Veli tarafından düzenlenmiştir.

Si vü düyi tarh iderseñ her hesâba çehâr olur
 Küllî semtinden bu bâbıñ râhı sevâba çehâr olur
 Ne ‘aceb bu tekkeniñ her semti bâba çehâr olur
 Her bir semtinde dü-günün ‘âlemi karâr bilürem

10.Ş./2

Şerîât kapısında İslâm dininin temel ilkeleri öğretilir. Bu kapı, bir yasa niteliğinde olup genel düzeni sağlamanın yollarını bildirir. Tarîkât kapısı dinin özüne, manevi derinliğe ulaşma kapısıdır. Bu kapıda bir mürşide bağlanma kuralı öğretilir. Mârifet kapısı Allah'ın nurunu her yerde görmektir. Bütün varlıkların gizemli bilgileri bu kapıda elde edilir. Hakîkât kapısında ise insan, Tanrı ile arasındaki her şeyi kaldırıp sevgiliye ulaşarak varlığın sırrına vakıf olur. Bendî Mustafa Baba Dîvânında aşkın hallerini, sırta vakıf olmanın yollarını, âşık-ârif-zâhid karşıtlığıyla sık sık dile getirir.

Dört Kapı aynı zamanda evrenin yaratılışındaki dört unsur olan ateş, hava, su, toprak ile de simgelenmiştir. İlk kapı şerîat kapısı, simgesi yel (hareket eden hava)

⁶⁵ *Şerîatin* birinci makamı, iman getirmektir. İkinci makam, ilim öğrenmektir. Üçüncü makam, namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak, gücü yetene hacca gitmek, seferberlik olunca kaçmayıp düşmana karşı gelmek ve cenabetten temizlenmektir. Dördüncü makam, helal kazanmak ve faizi haram bilmektir. Beşinci makam, nikâh kıymaktır. Altıncı makam, hayz ve loğusalıkta cinsi münasebeti haram bilmektir. Yedinci makam, sünnet ve cemaat (ehl-i sünnet ve'l cemaat) ehlinden olmaktır. Sekizinci makam, şefkâttir. Dokuzuncu makam, temiz yemek, temiz giyinmektir. Onuncu makam, iyiliği emredip yaramaz işlerden sakındırmaktır.

Tarîkâtın makamları, tarîkâtın ilk makamı pîrden el alıp tevbe etmektir. İkinci makam, mürid olmaktır. Üçüncü makam, saç kesmek (tırâş olmak) ve elbise değiştirmektir. Dördüncü makam, nefis savaşında mücahede etmek, olgunlaşmaktır, pişmektir. Beşinci makam, hizmet etmektir. Altıncı makam, havf yani korkudur. Yedinci makam, ümit etmektir. Sekizinci makam, hırka zenbil, makas, seccâde, subha (yüz taneli tesbih) ibrat (iğne) ve asadır.

Dokuzuncu makam, sahib-makam (makam sahibi), sahib-cemiyet (cemaat sahibi-iç bütün lügü), sahib-nasihat (nasihat sahibi) ve sahip-mâhabbet (muhabbet sahibi) olmaktır. Onuncu makam, aşk, şevk, sefâ ve fakirliktir.

Marifetin makamları, birinci makam, ilim; ikinci makam, cömertlik; üçüncü makam, hayâ; dördüncü makam, sabır; beşinci makam, perhizkârlık; altıncı makam, korku; yedinci makam, edep; sekizinci makam, miskinlik; dokuzuncu makam, mârifet; onuncu makam, kendini bilmektir.

Hakîkâtin birinci makamı, toprak olmaktır. İkinci makamı, yetmiş iki milleti ayıplamamaktır. Üçüncü makamı, elinden geleni esirgememektir. Dördüncü makamı, dünyada yaratılmış bütün nesnelerin kendisinden emin olmasıdır. Beşinci makam, mülk sahibine yüzünü sürüp yüz suyunu (yaratılış sebebi olan Muhammed nurunu) bulmaktır.

Altıncı makam, sohbet hakikât sırlarını söylemektir. Yedinci makamı, sırdır. Dokuzuncu makam münacâttır. Onuncu makamı, Allah'a ulaşmaktır.

Esad Coşan (Sadeleştiren: Hüseyin Özbay), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s. 11–18.

dir. Bu grupta yer alan kişilere abidler denilmiştir. İkinci kapı, tarikat kapısı, simgesi od (ateş) dur. Bu grupta yer alan kişilere zahidler denilmiştir. Üçüncü kapı, mârifet kapısı, simgesi sudur. Bu grupta yer alan kişilere arifler denilmiştir. Dördüncü kapı, hakikât kapısı, simgesi topraktır. Bu grupta yer alan kişilere muhipler denilmiştir.⁶⁶

Kim ki ‘arif aîladı bu çâr ‘anâşır sırrını
İş bu dörtdür kim yed-i beyzâya verdi ni‘meti

149.G./4

Anâşırdan giyüb bir don gönül tahtın bezer ol zât
Bu dört bâbın rehâsınca yolu erkânı fark etse

138.G./2

İnsan Bektaşilerin şariat kapısında "el oğlu"dur. Yani bir baba ve ananın evladı, malıdır. Kendi şahsi düşünceleri, arzuları, menfaatleri peşinde koşar. Tarîkât kapısında "yol oğlu"dur. Bu kapıda kendi benliğinde bir miktar fedakârlıkta bulunarak bir mefkûreye, bir zümreye bağlanır. Burada da gereken terbiye ve irşadı aldıktan sonra hakikat kapısının tokmağını vurur, "il oğlu" olur, cemiyete devredilir. Bundan sonra ailenin de, zümrenin de malı değildir. Cemiyet için düşünür, onun için yaşar, çalışır. Bu makamda da gerektiği kadar duraklayan, erenlerin sohbetlerinden faydalanan cân, mârifet kapısına ulaşır. Artık "atam gök, anam yerdir", der. Benliğinden büsbütün sıyrılır. İyiliği kötülüğü, kahır, lütfu bir görüp, her şeyi eyvallahla karşılar.⁶⁷

Cemâl-i yâre müştâkım kâmu eşyâya eyvallah
Yalın pâ baş açık ‘uryân sîne kim eyledim seyyâh

Fenâdan istemem habbe beğâdan uçmagı hâşâ
Hamân mañlûb-ı dîdârım ser ü cân fîsebîlillah

Ben ol mücrim ü nâ-çârım bu yolda nâ-tüvân kaldım
Haqîkatine ermezsem özüm buldı fenâfillah

⁶⁶ Belkıs Temren, *Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. , Ankara, 1994, s. 71–80.

⁶⁷ Ethem Nuri Fırlalı, *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*, Ankara, 1991, s. 193–194.
(Hakikat ve marifet kapılarının sırası değiştirilmiştir.)

‘Ası ıuğyân murâdım isterem ıad‘i ümîd etmem
Buyurdu âyet ile kim zünûb-çün ğafuramallah

Dil-i cân kayd-Bendim ki elest bezmindeki ‘ahde
Kâmu eşyâm ider ikrâr okudum ‘inde Hûvellah

141.G.

Allah’ın kudretine karşı duyduğu derin sevgiyle Bendî Mustafa Baba, gaflet zulmetine düşmekten korkar, sürekli kendi nezdinde insanlara telkinde bulunup, bir yola girmeyi öğütler.

Bu fenâda Bendîyâ hiç kimse ki etmez ıarâr
Ėafil olma gitmege var sende bir râh ara dil

99.G./5

2.3.2. Tipler ve kişilikler

Bendi Mustafa Baba, klasik edebiyatımızda şahıslar kadrosunun şair- âşık kimliğiyle başkışisi olarak, mutasavvıf bir görüşle şahıs kadrosunda maşuka, kâmillik sıfatıyla arife, molla sıfatıyla zahid veya sûfiye, sevgili yolunda engel teşkil eden rakib veya agyara,⁶⁸ Dosta ulaştıracak pîr-i mugana, sâkîye yer vererek klasik edebiyatın tipler kadrosuyla şiirini oluşturur.

Hakikat kapısından geçen âşık, vefa görmeyip cefasını gördüğü maşûkundan ah etmekte, dosta ulaşma noktasında yardımını görememektedir. Aşığın aşk yolculuğunda ulaşmak istediğı varlık “Dost” diye adlandırdığı Allah’tır. “Sevgili, dilber, hûri, şûh, melek simâ, yâr, canan, şah, sultan, sanem, güzel, mahbub” diye adlandırdığı maşûku, onu dosta ulaştıracak kişi, dîvândaki vasfıyla Hz.Ali’dir. Dolayısıyla cismi belli olan sevgili bir aracıdır. Sevgili, Dost (Allah) ve aracı (Hz.Ali) olmak üzere iki kimlikle Bendî Mustafa Baba Dîvanı’nda yer almaktadır.

Şair, klasik edebiyatımızdaki âşığın ve dosta ulaştıracak sevgilinin tavrını aşağıdaki müseddes- mütekerrirle başarılı bir şekilde izah etmiştir:

⁶⁸ “Şair, sevgili yolunda kendine engel teşkil edenleri ‘rakib’, yahut daha geniş bir çerçevede ‘agyar’... zahirde dindar geçinip kendisini her fırsatta tenkid eden, ardı arkası gelmez vaaz ve nasihatlarla bunaltan, halkı aleyhine kışkırtarak rahatını kaçıran, ancak fırsatını bulunca kendi de nefsine uymayı ihmal etmeyen sözde dindarları da daha çok ‘zâhid’ ve ‘sûfi’ adı altında hedef alır” (Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Atilla Şentürk, *Sûfi yahut Zâhid Hakkında*, Enderun Kitabevi, 1. bs., İstanbul, 1996, s. 1-2.)

1 Elbet ‘âşık râh-ı canâneye tekbîr idecek
 İntihâsını anıñ fikrile ta‘bîr idecek
 ‘Aşk-ı hâli diliyle dilbere takrîr idecek
 Çeşm-i edebnâkiyle şûh ‘âşıkı tekdîr idecek
 Şihirkâr gamzeleri gâliba tesîr idecek
 Añladım zülfi telin boynuma zencîr idecek

2 Zülfi-i dâmından anıñ çıkmaga hiç çâre olmaz
 Dil-i pervâneyi sûz etse de der- kâr olmaz
 Yanarak dûdı çıkar ise de ızhâr olmaz
 Böyle bir gamzesi hûn müjesi yeter kâr olmaz

3 Çünkü ‘âşıkına señ ey dil bu ne âh etme nedir
 Derseñ üftâdesiyim böyle günâh etme nedir
 Lâle-veş bunda beni sîne siyâh etme nedir
 Hışmile rindânı meyde nîm-nigâh etme nedir

4 Dâm-ı zülfünde güzel şimdi yesîrim sorma
 Râh-ı ‘aşkda kıldığım cevre şabırım sorma
 Sîne-i şûhda hazır mevt-i kabîrim sorma
 Beni yârdan yârı benden sakın a pîrim sorma

5 Dil-i giriftim na-gehân ‘âşıkına eyvâh nideyim
 Cân tahammül idemez cevriñe her gâh nideyim
 Beni sahtt eyleyecek ahır ol mâh nideyim
 Bendî bu bir pür-ateş ah nideyim vâh nideyim

Âşık, sırr-ı Huda’nın vechini güzelde gören (3.Mstz.) O’na ulaşmak için dört kapıdan geçerek hakikate ulaşan bir bireydir. Şeriat kapısında dinin bütün vecibelerini

bilir, ibadet ehlidir, ama bu kapıda kavuşmanın zevkini bulamaz. Tarikat kapısında dini kurallara bağlı, zahire önem veren zahidle karşılaşır ki dîvân boyunca aşkı bilmeyen zahide-mollaya-sufiye hep nasihat eder. Marifet kapısına vardığında gönlünün pasını silip özü kavramış arifle karşılaşır. Kâmillik vasfıyla âşığın bilgisine güvendiği ârif, âşığa çok yakın bir konumda yer alır, ama o da hakikate ulaşma noktasında bir adım geridedir ve şair arife aşkın hallerini anlatır.⁶⁹ Şair, zâhid-molla- sufi birlikteliğinde bu tipe, şiddetli tenkitlerin bulunduğu beyitlere dîvânında sık sık yer verir. Hatta bir gazelin tamamının bu tenkitlere ayrıldığı görülmektedir. (38.G.)

Bizim sırrımızı zâhid miyândan devr olan añlar
Yerin meclisde ‘âşıkın gine ehl-i izân añlar

Kendin etmiş halka ‘ayân ki olmuş evlâd şeytân
Kezzibin her sözi yalan anı ‘ârif olan añlar

Ehl-i ‘aşk belli sözinden kim cevâb gelmez özinden
Müdde‘îlerin gözinden er olan bakmadan añlar

Behey zâhid gel ‘ârif ol Hazret-i Hakk’a kim bul yol
Olasın ‘ind-i Hak maqbûl ledûnden okuyan añlar

Bendîyâ sen câhil misin ‘âlim misin kâmil misin
Evlâ gör ‘ilmile ‘âmel seni de bulunan añlar

42.G

Şair, kâmil olan arifi yüceltmekte, zahidin ise haddinin bildirileceğini belirtmekte, inatlaşmamasını istemektedir.

Seni zâhid ider irşâd bu meydânda dil-i ‘irfânlar
Gel itme hâr gibi ‘inâd nicedir gör yol erkânlar

⁶⁹ Dîvânda zahid kadar olmasa da nasihatlerine muhatap olan arife şairin aşkın hallerini anlatıp , aşka davet ettiği manzume ve beyitler için bk. (2.Ş./1, 13.K./2-3, 11.G./5, 18.G., 33.G./5, 1.T./6, 7.G., 13.G., 34.G., 50.G.,75.G., 79.G, 98.G., 131. G./4, 149. G./4, 156, G.7.Ş., 12.Ş.)

Be münker ğaflete yatma kendini ehli dutma
Kâmile dânilik satma düzüb bir iki yalanlar

Seni saña bildürürler boş yeriñi doldururlar
Ham yeriñi oldururlar bunda var ehl-i izânlar

Gör zâhidi ne hâllidir kâmil sözünden bellidir
Bendîyâ bak ne dillidir özü yuf sözi yalanlar

52.G.

Bendî Mustafa Baba'nın zâhîde karşı takındığı bu olumsuz tavırdan rakip de ağyar vasfıyla payını almıştır. Şair, sevgiliye kavuşacakken rakibin önünü kestiğini (27.G.2) belirterek, sevgiliden rakibe su bile vermemesini istemekte, (134.G./4) rakibin devamlı sevgilinin yanında olmasından duyduğu şikâyeti dile getirmektedir. Edebî geleneğe uygun olarak şairin, rakibi köpek diye adlandırdığı redifi kelp olan 19. gazelde, şair, rakibi aşkın cengine davet eder, ona aşk müftüsünden ferman götürür.

Âşığa ezel câmını sunan sâkî ve pîr-i mugân, şeyh vasfıyla birlikte tek bir tip olarak dîvânda yerlerini alırlar. Âşıkla ezel câmını içip mest olan sâkî, Dost, şarap, âşık gibi bakidir. (18.G.)

Şem-pervane, gül-bülbül, âşık-maşûk ilişkisinin belirtildiği beyitlerde şem-pervane, gül-bülbül, âşık-maşûk şairin sembolik olarak kullandığı tiplerdendir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı, klâsik Türk şiirinin yapı taşlarından olan kişilikler bakımından da zengin bir görünüm arz etmektedir. Şair, manzumelerinde Hz. Peygamber başta olmak üzere Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. Eyyüb, Hz. İbrahim, Hz. Süleyman, Hz. Davut, Hz. Musa, Hz. Yakub, Hz. Yusuf gibi peygamberlere; Ehl-i beyte; dört halifeye; meleklerden Cebrail'e; Hz. Meryem ve Hz. Havva'ya da yer vermiştir.

Şair, Leylâ ile Mecnûn, Ferhat ile Şîrîn gibi aşk kahramanlarına; Hızır ve İskender gibi tarihi-efsanevi kişiliklere; Hallac-ı Mansur gibi mutasavvıf kişiliklere ve Pendî, Şahidî, Nesîmî gibi edebî kişiliklere de yer vererek klâsik edebiyat geleneğinden kopmadığını göstermiştir.

2.3.2.1. Dinî kişilikler

Allah'ın seçilmiş kulları olup, ilahi nuru insanlara bildiren Peygamberler, üstün nitelikleri, Hak yolunda çektikleri çileleri ve mucizeleriyle dîvânda yer alan dini kişiliklerdendir. Şair, insanların ve cinlerin peygamberi olan Hz. Muhammed'i yüz yirmi dört bin peygamberden üstün tutar.

Dîvânda Hz. Peygamber ile ilgili dört na'tın yanında Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin birlikte anıldığı değişik nazım şekillerinde dört na't da bulunmaktadır.

Alevî-Bektaşî inancında Allah-Muhammed-Ali üçlemesinde ikinci sırada yer alan Hz. Muhammed iki âlemin padişahı ve nuru, enbiyaların mümtazı olarak üstün tutulmuş, her şeyden önce Hz. Muhammed'in nurunun ve bu nur sebebiyle de âlemin yaratıldığı ve ilahi sırrın sahibi olduğu belirtilmekte, mucizeleriyle övülmekte, şefaati istenmektedir. (2.M; 5.6.7.8.11.12.K.; 23.G)

Hânedân-ı Muştafaññ kûluyam

Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Anlarıñ pâyı altında yoluyam

Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Nâr-ı muhabbete kim düşeli ben

Bu nârile yand [1] kül oldı bu ten

Habîbâ hâlimi bilmez misiñ sen

Ben âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Benim senden girü yok yâr u gârım

Dem-â-dem artmadadır âh u zârım

Rağim it kalmadı şabr u qarârım

Ben âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Dil-i virânemi gel eyle 'abâd

Serim aldı çeri gam eyle imdâd

Efendim dâd ki benden işde feryâd

Ben âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Siyah zülfi telinde kayd- bendim
 Muhabbeti derûnda buldı kendim
 Şefâ'atın umar Bendî Efendim
 Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

1. Ş.

Şah-ı Necef, Şir-i Huda, Murtaza, Şir-i Yezdan, Haydar-ı Kerrar, Şah-ı velâyet, İmam-ı muttakin, La feta, ilmin bayrağı, Esadullah sıfatlarıyla sevgiyle anılan ceddi, halebî, nesli pâk olan Hz. Ali'nin Hz. Muhammed ile aynı nurdan yaratıldığı, velayet sahibi olduğu belirtilmiştir.(6.7.8.11.K. ; 1.T. ; 6.17.24.106.114.129.157.160.G.)

Ehl-i Beytin kulu olduğunu belirten Bendî Mustafa Baba, "Aba altına alınanlar" anlamında Hz.Muhammed, Hz.Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hüseyin'den oluşan Âli-i Abâ ve Ehl-i Beytten on iki imamı dîvândaki na'tlarla ve yazdığı dört mersiye ile anmaktadır. Şair, Resulullah'ın gözünün nuru, Hz. Fatıma'nın ve Hz.Ali'nin evladları olan Hz.Hasan ve Hz.Hüseyin'in Hz.Muhammed'in hürmetini tutmayan münafıklar tarafından şehid edilmelerini ve Kerbela vakasını ayrıntılarıyla anlatarak duyduğu acıyı dile getirir.

On İki İmamı sırasıyla ele alıp övdüğü üç manzumesinde (6. 7. K. ; 1.T.) şair, onların yolundan gideceğini belirtir. Bendî Mustafa Baba, Hz.Ali'nin, Hz. Hasan ve Hz.Hüseyin'in velayet sahibi olduğunu dile getirerek bilinen Alevi-Bektaşî inancının aksine⁷⁰ Hz.Muhammed'in "Çar-yâr"ını oluşturan sahabelerden Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz.Osman'ı da anar. (5.K./6)

Hz.Hüseyin'in Kerbelâ'da çektiği acı, Hz. Âdem'in, Hz. Musa'nın, Hz. İbrahim'in, Hz. Eyyüb'ün, Hz.Yakup'un, Hz.Yusuf'un ve Peygamberimizin çektiği acılarla kıyaslanmış, Hz.Hüseyin'in çilesinin daha büyük olduğu vurgulanmıştır.

Şair, Allah'ın temiz kulu anlamında olan Safiyullah sıfatıyla Hz. Âdem'i cennetten çıkarılması, Hz. Havva ile ayrı düşmesi ve yaratılış sırrıyla; Hz. Nuh'u çektiği çilesi ve gemisiyle; Hz. Musa'yı Tur dağında ilahi tecelliye mazhar olmasıyla; Hz. İsa'yı ölüleri diriltmesi ve Hz. Meryem ile; Hz. Süleyman'ı kuşdilini bilmesi ve yüzüğüyle; Hz. İbrahim'i Halilullah vasfı ve çilesiyle; Hz.Yakub'u ayrılıktan

⁷⁰ "...Sünniler dört halifeyi kabul ettikleri halde Şiiler ile Aleviler Peygamberimizden sonra halifeliğin Hz. Ali'nin hakkı olduğunu öne sürerek ilk üç halifeyi reddederler." İskender Pala,"Çâr yâr", Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1998, s. 93.

ağlamasıyla dîvânda anmıştır. Hz.Yusuf’un kuyuya ve zindana atılması şairin de zindanda kalmasından dolayı Hz.Yusuf’u, Hz.Muhammed’ten sonra en çok andığı ikinci peygamber yapmıştır.

Hak yolunun rehberi olarak Cebrail, dîvânda ismi geçen tek melektir.

2.3.2.2. Tasavvufî kişilikler

Rivayetlere göre “Ene’l Hak” (Ben Hakk’ım) dedigi için vücudu parça parça edilerek idam edilen ünlü sûfî Hallac-ı Mansur, Bendî Mustafa Baba’nın dîvânda ismini zikrettiği tek sûfidir. Şair, bâtinî manada anlaşılmayan Hallac-ı Mansur’u kendisiyle özdeşleştirerek kimsenin ilahi sırrı anlayamayacağını ifade eder. (107.G./3)

Kırklar diye bilinen halk erenleri, Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda da geçmektedir. Sûfîlere göre, dünyada Allah’ın tecellisine mazhar olan ve Hz. Muhammed’in gerçek varisi bulunan “kutub” veya “sahib-i zaman” denilen zatın yanında iki kişi bulunur. Bu üçüne birden “üçler” denir. Bunlardan sonra yedi, kırk ve en sonra da üçyüz er gelir.

Alevi-Bektaşî inanışında kırkların başında Hz. Ali bulunuyormuş.⁷¹

Çağırām kırklar yediler Hâydar-ı Kerrânı ben

Dergâh-ı Mevlâya benden es-Şalâlar yürüdü

132.G./4

2.3.2.3. Tarihî- efsanevi kişiler

Bendî Mustafa Baba, hitaben “*Bendîya bu cihân Leylâya mâ’il/ Bunda olmaz nâ’il*” (7.Mstz.) mısralarıyla aşkın onulmaz yarasını belirtir ve o da diğer şairler gibi sevgiliye kavuşmanın zorluğunu bile bile aşk sahrasında Mecnunluğunu ilan eder. (1. G./3, 117. G./3, 123. G./3, 95.G./9; 15.Ş./2, 13.Ş./4, 8.Ş./1; 3. Mstz./5) Âşıkların aşklarını ispatlamak için Mecnun gibi kendinden geçip çöllere-dağlara düşmek gerektiğini belirterek (126.G./3; 14.Ş./2) kendini gam kasavet ve delilik yönüyle Mecnun’a eş tutar. Sevgilinin saçının geceye dolayısıyla Leyla’ya benzetildiği şiirlerde, Leyla saç ve gece ile ilgili kullanılır. Âşıkların bu saç için Mecnun gibi deli dîvâne olduğu ifade edilir. (57.G./3)

⁷¹ Pala, “Kırklar, yediler”, *age.*, s. 240–416.

Aşk yolunda çekilen çilenin timsallerinden olan Ferhat, Mecnun ve pervaneyle birlikte dîvânda bir yerde anılmaktadır:

Anîñ-çün dâğdadır Mecnûn anîñ-çün yandı pervâne

Anîñ-çün verdi Ferhat ser leb-i Şîrîn sorar gayrı

152.G./4

Şair, efsanevi kişiliklerden İskender'i ab-ı hayatı bulamamasıyla, (86.G./4), Hızır-İlyas'ı da kurtarıcı vasıflarıyla (128.G./4) anmaktadır.

2.3.2.4. Edebî kişilikler

Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nda, ismi geçen edebî şahsiyetler Pendî, Şahidî ve Nesîmî'dir. Şair, Fars edebiyatına vakıf olduğunu belirtmek için bu isimleri vermiş, (59.G./6–10) Nesîmî'yi aşk şehidi olma vasfıyla da anmıştır. (14.Ş./1) Nesîmî diğerlerine göre daha ayrıcalıklıdır. Ayrıca şair, eser ismi olarak Gülşeni'ye ait olan Mesnevi-i Manevi'yi ve Ka'b b. Züheyr'in (ö.645) Hz. Peygamber için yazdığı Kaside-i Bürde'yi anarak edebî bilgisiyle övünmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 1. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nın İnceleme Metni

3. 1. 1. Metin tespitiyle ilgili hususlar

3. 1. 1. 1. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp. Numara: 445

İstanbul Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi'nin 445 numaralı, “*Bendî Mustafa Baba Dîvânı*” ismiyle kayıtlı olan eserin tek nüsha olduğu tespit edildi. Bendî Mustafa Baba'nın hayatı ve sanatı hakkında yaptığımız incelemede elimizde bulunan bu eser, tek kaynak kitaptır.

Dîvân 216x155 ebatında, ciltsizdir. Dîvân'ın yaprak sayısı 50 olup 42a- 48b boştur. Şirazesı dağınık olan eserin sayfaları tarafımızdan yeniden sıralanmıştır. Krem Avrupa kâğıda, talik yazıyla, her satırda bir beyit olmak üzere bir varakta 24 satır halinde yazılmıştır. Başlıklar harekesiz, çerçevesiz, siyahtır. Son varak resimlidir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Telif tarihi olarak yazma eserler tespit fişinde 1242/1826 tarihi yazılı olmakla birlikte bu tarihin dîvândan edindiğimiz bilgilerden hareketle doğru olmadığı tespit edilmiştir.

Dîvânda 14 Kaside, 165 Gazel, 2 Mesnevî, 2 Tahmis, 16 Şarkı, 1 Muhammes, 3 Müseddes, 7 Müstezâd, 2 Nazm bulunmaktadır.

Baş: Hamd [ü] senâ Mevlâya ‘ale’l mûcîb

Şalvele âleyna resûle muhîb

2 b

حمد ثنا مولایا علی الموجیب

حلوهله الینا رسولہ محیب

Son: Nice dem ‘aşkıle Ya‘kub gibi ben eyledim giryân

Oturdum üç sene Yûsuf gibi zindânda nâ-çârdan **40 b**

نیجه دم عشقیله یعقوب کبی بن ایلدم کریان

اوتوردم اوج سنه یوسف کبی زندانده ناچاردان

3.1.2. Teknik özellikler

1. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nın inceleme metni oluşturulurken dîvânın var olan tek nüshası değerlendirilmiştir.

2. Metni kurarken XIX. yüzyılın dil ve imlâ özellikleri dikkate alınmıştır.

3. Şiirlerin üstünde orta kısımda şiir numaraları, oluşturulan metnin sol tarafına şiirlerin yazmadaki yerini ifade etmek üzere varak numaraları, şiirlerin her beytine veya bendine de ayrı ayrı numara verilmiştir.

4. Eserin transkripsiyonunda metne sadık kalınmıştır. Ancak noktalı harflerin unutulmuş ya da ihmal edilmiş noktaları tarafımızdan konularak ifadeler okunmuş, ancak transkripsiyonda metindeki halleri gösterilmiştir.

5. Birleşik isim ve sıfatları birbirine bağlarken -dilimizde tek kelime ile ifade edilenlerin dışında- kısa çizgi (-) işareti kullanılmıştır.

6. Şiirlerde geçen Rabb, Hatt, sırr, Hakk gibi ikiz ünsüzle biten kelimeler tek ünsüzle gösterilmiştir.

7. Telaffuz veya vezin gereği bitişik yazılan Türkçe kelimeler kesme işareti ile yazılmıştır. N'ettin, n'ola

8. Metinde iyelik birinci ve ikinci iyelik teklik ekleriyle çokluk ekleri genellikle ünlü gösterilmeden yazıldığı ve ünlünün yazıldığı yerlerde düzlük-yuvarlaklık uyumu korunduğu için bu ekler düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre okunmuştur.

9. Metinde ve dipnotlarda kullanılan işaretlerden bazıları şunlardır:

[] Metinde olmadığı halde, tarafımızdan ilave edilen ifadeler bu işaret içine alınmıştır.

(?) Doğruluğundan şüphe edilen ifadelerin yanına bu işaret konmuştur.

(.....) Metinde silinen ifadelerin yerine bu işaret konulmuştur.

10. Yazmalarda okunamayan ifadeler olduğu gibi kopyalanıp (resmi alınıp) dipnotta okunamadığı belirtilmiştir.

11. Metinde geçen âyet, hadis ve vecizelerin tam metinleri çalışmanın sonuna konan ekler bölümünde verilmiştir. Böylece söz konusu ibareler ikinci kez kullanıldıklarında bu bölüme gönderme yapılmıştır.

12. Çalışmamızın sonuna konan ekler bölümünde Ek-2 başlığı altında Dîvânın orijinal metni verilmiştir.

13. Metnin kuruluşunda, ilmi eserlerde kullanılagelen aşağıdaki transkripsiyon sistemi uygulanmıştır.

3. 1. 3. Transkripsiyon sistemi

آ	Ā	ā
ا	A, E, Ĩ, U, Ũ	a, e, i, u, ũ
ث	S	s
ح	H	h
خ	Ḥ	ḥ
ص	Ṣ	ṣ
ض	Ḍ Ṣ	ḍ ṣ
ط	Ṭ	ṭ
ظ	Ẓ	ẓ
غ	Ġ	ġ
ق	Q	q
ك	Ń	ñ
و	V, Ũ	v, ũ
ي	Î	î
Hemze	'	
ع	‘	

3. 2.Dîvân'ın Metni

[Kasîdeler]

ṬOSYAVÎ

Ümmet-i nâcî fukarâ-i pîr el Ḥorâsânî ḡuddus'allah sırr-ı Hûvel'azîz
bendelerinden Bendî Muşṭafa Baba Dîvânıdır.

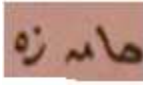
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

-1-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

2 b 1 Ḥamd [ü] senâ Mevlâya 'ale'l mucîb
Şalvele âleyna resûle muḥîb

2 Bu ḡakire avn [ü] lütf eyle Ḥuda
Şu dîvânıñ neḡretin ide naşib

3 Ḥaṭâlardan ⁷² yânemizi
Saklayub râzı ola Yeẓdân ḡabîb

4 Okudukça bulalar zevk ehl-i ḡâl
Zaḡm-ı dil 'uşşaka kim ola ṭabîb

5 Pîrimin himmeti ile Rabbenâ
⁷³ نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ

⁷² Bu kelime “hâmaze” (?) şeklinde okunmuştur.

⁷³ نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ “Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele!.” Kur'an-ı Kerim, Saff Süresi, 61/13 (Ekler: 1).

-2-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 İbtidâ hamd idelim Rahmâne bismillah ile
Şükr-i şâbâş idelim Yezdâne bismillah ile
- 2 Ben bu yolda nâ-tuvânım ol mu‘înim Rabbenâ
Geldi işde hâmemiz lisâne bismillah ile
- 3 Kudret-i hikmetiñiñ vaşfına yokdur kuvveti
Yazsın ismi şerifiñ dîvâne bismillah ile
- 4 Yüz yigirmi dört biñ nebîyullah kim halk eyledin
Geldi gitdi cümlesi ciḥâne bismillah ile
- 5 Mu‘cizâtla saña da‘vet itdiler ümmetleriñ
Hikmetiñ bildirdiler insâne bismillah ile
- 6 On sekiz biñ ‘âleme bildik ḥabîbiñ nûr idi
Geldi mürsel bu aḥîr zamâne bismillah ile
- 7 Ḥatmu‘l- enbiyâ nebiyyi Ebû‘l-Ḳasım Muḥammed Muştafa
İns ü cinni çekdi ol imâne bismillah ile
- 8 Nebîleriñ efḍalidir ekremi hem aḥîrî
İtdi mi‘râc bundan âsumâne bismillah ile
- 9 Mi‘râc-ı Ḥaḳdan hedâyeler getürdü ümmete
Tevcih⁷⁴ itdi nâmeler her yane bismillah ile

⁷⁴ Yazmada teveccüh şeklinde yazılıdır.

- 10** Altı biñ hem altıyüz ol altmış altı âyet idi
‘Ahd ü peymân eyledik Qur‘âna bismillah ile
- 11** Aḥmediñe ümmetiz biz yâ Kerim ü Zülcelâl
Beḳâdan geldik fenâ mekâna bismillah ile
- 12** Bu fenâ devrân bizim âl ile aldı göñlümüz
Yol bulub ben gidemem subḥâna bismillah ile
- 13** Çün kim ol ‘Âl-i abâdır ḥânedân-ı Mustafâ
Çâkeri hem kemterim ben aña bismillah ile
- 3 a 14** Ehl-i beytiñ kulu oldum okuyub Qur‘ânı ben
Koymuşum cân ile baş ḳurbâna bismillah ile
- 15** Cürmüme eyle naşîb Hak añların şefâ‘atin
Rûz-i maḥşerde çıkam meydâna bismillah ile
- 16** Vây şefâ‘at irmez ise rûz-i cezâda baña
Nice varam dergâh-ı Mennâne bismillah ile
- 17** ‘Aşidir mücrim ü tuğyân yâ İlâhi kul seniñ
Yüz sürüb zâr eyle asitâne bismillah ile
- 18** Magfîret bâbından ayru var mı [dur] bir bâb ki
İşde geldim sen ‘Azîmü‘ş-şâne bismillah ile
- 19** ‘Aşiler içindir seniñ Ğaffar ismiñ yâ Râhim
Yazılmışdır okudum Furḳâna bismillah ile

20 Nakd-ı cânım ‘aşkı yoluñda sebîlullah-durur
Tövbeler cürmüme kana kana bismillah ile

[Mesnevi]

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Îlâhî ‘aşkıda ben giriftârım
Nefs-i emmâreden dil-efgârım
- 2 Mevzu‘sinde hevâ vü hevesiñ
Kapanub kaldım hele bir göresiñ
- 3 İblîs-i telbîsiñ iğvâlarına
Aldanub yakamı verdim eline
- 4 Nefs-i emmâreye hiç hüküm idemem
Ma‘şiyetden ğayrı râha gidemem
- 5 Beni kul gibi kullanır kâfir
Mülk-i vücûdda rûha yok bir yer
- 6 Rûh-i bîçâre nâ-tuvân oldu
Nefsi emmâre kalıtabân oldu
- 7 Kelâm-ı Haqq’a hiç kulak asmaz
Mescîdiñ semtine ayak basmaz
- 8 Şalâtıñ vaqtı kim girerse eger
Anı kendüye etmez aşla keder
- 9 Giceler şabah olunca yatur
Yanıña gitmez şikâre cân atur

10 Tâ'midir ol kim ħarîş gibi kör
Cihânı kabzetse görmez gözü kör

11 Nefs-i şeytân elinde böyle yesîr
Îlâhî eyle ħalâş kaldı faķîr

12 Yâ Rabbi 'aql u dilim it irşâd
Avn ile luţf bâbıñ eyle güşâd

13 Îlâhî eyle nefisden tefrîķ
Dîl ü 'aķlım rûĥum ile ola refîķ

3 b 14 Yed-i ħalâletden girîbânı
Kurtarub tâbiyle rûĥ sultânı

15 Şeytân bîkes-i nefis ola merde
Râm ola ħükmü rûĥa her yerde

16 'Aķl u nefsi dil-i rûĥa yâr it
'Avn ü luţfuñ yâ Ĥudâ izĥâr it

17 Bu rûĥ- [ı] mecrûĥ ki bir miskîn nâ-ċâr
Maĥcûb etme maĥşerde yâ Cebbâr

18 Ĥalâ yok içre vechin eyle sefîd
Çün Ġaffâru'z- zunûbesin sen yâ Vâĥid

19 Ĥabîbiñ nûri ĥaķķı-y-çün Yâ Rab
Etme bu 'abd [i] dil maĥzûn Yâ Râb

20 Eyle râhımı Resûluña ħarîn

Günâhkârım yâ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ⁷⁵

21 İlâhi kapuňa geldi Bendîn

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ⁷⁶

-3-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Yüzüm dergâhıña dutdum ey Kerim ü Zülcelâl

Nûr-i didârıña bu ben mücrimi eyle vişâl

2 Her şehir vaqtinde efgân eylerim kapuında çok

Vâkfi her esrârım sensiñ hamân ey Lâ-yezâl

3 Hâsret- i didârıñım giryem fuzûn etmektedir

Gülistân-ı luţfuña hâsret bu dil şeydâ- misâl

4 Bu günâhkâr ‘aşî ‘abdiñ bâb-ı rahîmiñde müdâm

N’ola deryâ-yı ‘inâyet mevc urub görse cemâl

5 Gül cemâliñden fenânıñ naķşına bînâlarız

Bî-vefânıñ naķşı gösterdi girü baña celâl

6 Ben cemâliñden celâliñ şimdi agâh eyledim

Bî-haber geçmiştir ömrüm yâ İlâhi bunca sâl

7 Rabbena yâ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا⁷⁷

Maķşûş ancak rahîmetiñ baķrine Allah buda bâl

⁷⁵ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ “O, merhametlilerin en merhametlisidir” Kur ‘an-ı Kerim, Yusuf Süresi, 12/64 Ayrıca bkz. Kur ‘an-ı Kerim, Yusuf Süresi, 12/92, Enbiya Süresi, 2183, Araf Süresi, 7/151 (Ekler: 1)

⁷⁶ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ “Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.” Kur ‘an-ı Kerim, Saffat Süresi, 37/ 182 (Ekler: 1)

⁷⁷ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا “Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla. Kötülüklerimizi ört.” Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/193 (Ekler: 1)

8 Var mı kapuñdan girü bir kapu hâcet ehline
‘Âlimu‘l- sırru‘l hafıyyâtsın beyân her kıl u kâl

9 Tövbe yâ Rabbi kuşûruma diyüb Bendî kuluñ
Kaza‘l hâcât efendim saña kıldı ‘arz-ı hâl

-4-

mefâ ‘ilün fei‘lâtün mefâ ‘ilün fâ ‘ilün

1 İlâhî kapuña geldi bu dil mahzûn ağlarım
Bağr-i ‘işyânda garķım hâl-i diger gün ağlarım

2 Ki mücrîm ‘abd [i] nâ-çâr ehl-i ‘işyânım Rabbenâ
Cürmüme nâ-dem o dü-çeşmimdi dünü gün ağlarım

5 a 3 Ki şeytân nefle igvâlar idüb aldemiş gönüm
Kalub dâm-ı cezâda rûz idüb âh dün ağlarım

4 Bu rahmet bağrıññ bir katresine değmez ‘işyânım
Demâdem nûr-i didârıñ ile meftûn ağlarım

5 Bi‘ad olmaz bu dil-i ‘aşı ‘abdiñ vâ‘de vâşlıñdan
Ne çâre cürm ü ‘işyân ‘afvına maķrûn ağlarım

6 Bu mecrûh dîl-efgârı şaşırmış hîcr-i gam derdiñ
Nedir ‘aksine ey çarh böyle gerdîşun ağlarım

7 Dil-[i] üftâdemi kurtar dâm-ı zulmetden behey Mevlâ
Beni sen rahmetiñle yârlığa efzûn ağlarım

- 8 Duyup Ğaffâr ismiñ tövbelerle kapuña geldim
Oldum ‘aşkıñda ben bu nârile me‘mûn ağlarım
- 9 Ki sensiñ on sekiz bin ‘âlemiñ Ğallâkı yâ Mennân
Kimi fazıl kimi dâna kuluñ mecnûn ağlarım
- 10 Ğabibiñ haqqıçün yâ Rab ‘afv kıl ‘abd-[i] nâ-çârı
Şefâ‘atin naşîb it dü didem pür-ğûn ağlarım
- 11 Bu ‘abd-i ‘aşı Bendîniñ Ğâlî ma‘lum saña Yâ Rab
Niyâz ile kapuña şerh oldı maẓmûn ağlarım

Mesnevî Na‘t-ı Resûl

-2-

fâ ‘ilâtün mefâ ‘ilün fâ ‘lün

- 1 Ey pâdişâh u Ğabîb-i dü-‘âlem
Yazmağa medhiñi kâdir mi kalem
- 2 Ki sensiñ nûr u faħr-i dü-ciħân
Rûy-ı abıñla Ğalk bu kevn ü mekân
- 3 Sensiñ hep enbiyânıñ mümtâzı
Zemîn [ü] samânıñ sensiñ icâzı
- 4 Ziyâret-ğâh-ı ferîşte vechîñ
‘Arşa rûyını sürdü Ğabğâbıñ
- 5 Yüz yigirmi dört biñ nebî- i Ğudâ
Asitânıñda kıldı temennâ
- 6 Cümle Ğâcet ehli kapuñda resûl
Ğâcâtlarıñ Ğuda eyledi qabûl

- 7 Sensiñ çeşm-i nûr u dil-i ‘uşşâk
Şefâ‘atiñe muhtâcız mutlâk
- 8 Hâbibâ sensiñ şahib –i mi‘râc
‘Arşile kürs didârıña muhtâc
- 9 ‘Aşk ile ma‘şûkunu ‘arz itdiñ
Yedi kat çarhın sırrına yetdiñ
- 10 Yâ Resûl sırr-ı kenz-i Mevlâsıñ
‘Arş-ı a‘lâdan dañi a‘lâsıñ
- 5 b 11 Ümmete kıble-gâhdır eşiğiñ
Şemsile mâha sitredir eteğiñ
- 12 İşâretiñle dü-şakk oldu kamer
Ebrûlar sâye dutdu üstüñe per
- 13 Nebîyyü‘l cinn ü ‘arab ve‘l’acem
Muhammed-i aşî’ el hitaf ve‘l kerem⁷⁸
- 14 ‘İlmiñdir şeref-i rûz- i cezâ
Ahmed ü Maḥmud Muḥammed Muştafa
- 15 Şefâ‘atiñi umar hep ümmet
Âb-ı rûyundur mücrime raḥmet
- 16 Ben ‘aşı ümmet-i mücrim nâ-çâr
Rûz-ı maḥşerde etme serîm-sâr

⁷⁸ Cinnin, Arabın, Acemin cömert olan peygamberi, Muhammed’sin.

- 17 Şefâ‘atiñle bendeñi şâd it
 Hâlâ yok içre göñlüm bünyâd it
- 18 Sensiñ dü-gûne devlet ü ni‘met
 Yâ Resûl sensiñ hazine –i şefkat
- 19 ‘Alî evlâdıña hem enşâbıña
 Hamd [ı] hezâr şalât ü selâm adıña
- 20 Bendîniñ na‘tını yâ fahre‘l enâm
 Kâbûl it hâkkı-çün şalât ü selâm
- 21 Essalâtü vesselâmü ya resûl
 ‘Aleyke yâ Hak habîbü‘l makbûl⁷⁹

-5-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Aḥmed ü Maḥmûd Muḥammed mahbub-ı subḥâne hû
 Dü-ciḥânıñ nûr-i çeşmi Şaḥîb-i Furḳâne hû
- 2 Yüz yigirmi dört biñ nebîniñ sırrı tekmîl andadır
 Hem zemîn [ü] semâya ol ziynet viren sultâna hû
- 3 On sekiz biñ ḥalkı ‘âlemden evvel bir nûr idi
 Ḥatmü‘l nebiyyi yerişdi bu aḥir zamâne hû
- 4 Bil anıñ yüzü suyuna ḥalk olubdur dü-ciḥân
 ‘Ahdına bel bağlayan Şaḥîb-i dîn imâna hû
- 5 Ümmetiñe sırr-ı Kır‘ânı şeri‘at bağladı
 Şer‘ine ṭarîḳ tutub yârı olan yârâne hû

⁷⁹ Salât selam senin üzerine olsun ey Allah’ın resulu, Hak senin üzerine olsun kabul edilen sevgili.

- 6 Çehâr-yârî çehâr-vefk̂ konuḍu şeri‘at ḥânedede
Bu řaḥâbeler Ebubekr ü Ömer Osmâna hû
- 7 Cedd-i pâki ḥaleb-i pâki nesl-i pâki Mürteza
Muḥrem-i sırr-ı Muhammed ‘Alî ḥânedâna hû
- 8 Açdı ḥaḳîḳat bâbıñ gösterd [i] yâre ma‘rifet
Çehâr-yâre faḥr olan sultândaki erkâne hû
- 9 şer‘ile ṭarîḳ ḥaḳîḳat ma‘rifet řaḥîbîñiñ
Ḳulu ḳurbân olmuşam resîd iden fermâna hû

- 6 a 10 Çehâr-‘alemiñ fetḥ ider ‘Alî evlâdâñıñ
Bendîya bunlardadır her ‘ilm ü irfâna hû

-6-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 ‘Ārifâ câmda nûri ‘akılsañ tâ evvelâdan gör
Şecâ‘at nûr ziyâ pâkiñ Muḥammed Muřtafadan gör
- 2 Fed [â] etmek dilerseñ râḥ-ı Ḥaḳḳa cânla başı
Sebîlen fîsebil‘illâḥi ani Âl-i ‘abâdan gör
- 3 Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ zülfekârdur⁸⁰
Bunuñ sırrın ferâsetle ‘Alîyyü‘l Murtezâdan gör
- 4 Muḥibb-i ḥânedân-ı Mustafaya řâdıḳ ol ey dil
Çün Ḥaḳ bâbıña teslim⁸¹ olmağı Ḥasan Rızadan gör

⁸⁰ Ali‘den başka yiğit , Zülfekâr‘dan başka kılıç yoktur.

⁸¹ tesennüm yazılmış.

- 5 İmâmîn fazılın ‘âlimîn hem ‘adlîndir
Şehîd olmaklığı mazlûm Hüseyn Kerbelâdan gör
- 6 ‘Alî Zeyne’l ‘Abâ Bakır Muḥammed vâris-i dîndir
İmâm Ca‘fer ṭarîḳın Kevâvet (?) özün faḥr ğınâdan gör
- 7 Musa-yı Kâzıma yâ hû neler itdi ḥavâricler
Şehâdet bâbına bevvâblığı Musa Rızâdan gör
- 8 Taḳı ve Şah Nâkî emriñ dutandır ‘âşık-ı şâdık
Bulara ‘abd [ü] evlâd olmagı ‘ahd ü vefâdan gör
- 9 Beri gel Ḥasan ‘ül Askeriden kim diñle hoş pendî
Veli Mehdi Muḥammed sırrını âḫir ulâdan gör
- 10 Bulara kayd- Bend oldum murâdım bu dü- ‘âlemde
Göñül aç gözüñi ‘aşk derdine bunu devâdan gör

Tahmîs Nat-ı ‘Al-î ‘Aba

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Âşık olanlara bunda derdile ğamdan ne hayf
Sînesinde ıztırâb-ı ḳahr u elem zaḥm [ı] seyf
Bu ciḥânîñ kârı olunca pîş-i çeşmimden ki def
Pâdişâhım ‘aşḳ râḫında dilim buldu şeref
Çok şükür beyḫûde yire olmadı sa‘yım telef
- 2 Ḥâk-i pâ-yı ḥânedânı dilde ḳıble-ġâh bilüp
Muḥabbet nâriyle dîdem anlarıñ pürḫûn olup
Muḥabbeti tîġ-ı ‘aşḳla sîne-i dâġım delüp
Cûst idüb ġarb ile şarḳı ‘alem-i zîri bulup
Bâbıññ kemteri oldum ki şükür Şâh-ı Necef

- 3 Asitân-ı devletiñ ni‘met bilür her ehl-i dîn
Şeref-i şâh-ı velâyet iki ‘âlemde mubîn
- 6 b ‘Aşık-ı Şâdık olanlar çekmede âh-ı enîn
Hânedânı mazlûm içün âh emîr‘ül mu‘minin
İsmiñi yâd eylesem alur cigerim ‘aşk alev
- 4 Sırr-ı esrâr-ı ilâhîdir Muḥammed Muṣṭafa
Serâ perde-i nübüvvetdir delîl-i pîşîda
Şîr-i Yezdân ceddî Aḥmeddir ‘Alîyyü’l Murtezâ
Ḥasan -ı ḥalk er- Rażî hem Şâh Ḥüseyn-i Kerbelâ
Benî râḥ- ‘Al-i Resûlden yâ Ḥudâ eyleme nefy
- 5 Gûşvâr-ı ‘arş yaratdı Ḥaḳ bu iki gülteri
Cennetin ziynetidir bilsen bu şîrî şebperi
فَرَّةٌ أَعْيُنُ⁸²- resûl hem iki evlâd [ı] Ḥaydarı
‘Alî Zeyn‘el ‘Âbidîn Bâkır imâm-ı Ca‘ferî
Bunlarıñ râḥında yâ Rab cânı başım ola ref‘
- 6 Cân u baş diri gider mi ‘aşık-ı Şâdık olan
Bunları bilen bilür faḥr-ı ciḥân-ı ‘ârifân
Musa-yı Kâzım imâm Rażı -yı sultân Ḥorâsan
Şâh Taḳı ile Naḳı hem ‘Askerî Meḥdi-beyân
Bendî bunlardan velâyet yagdı kim misâl-i berf

-7-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Göñül şem‘i kim ‘aşkıñla yanar yâr yâr ne ra‘nâdır
Dil ‘arşın kubbesinde o bir fernûsi mu‘allâdır

⁸² فَرَّةٌ أَعْيُنُ “Onlar, "Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle" diyenlerdir.“ Kur ‘an-ı Kerim, Furkan Sûresi, 25/74 (Ekler:1)

- 2 Ki bu seb'e's-semâvât tabaķan mâ-terâ sırrı
Muḥammed yâ 'Alî 'irfânı da esrâr-ı Mevlâdır
- 3 Bilür mi ğafil-i nâdân Muḥammed yâ 'Alî kimdir
Muḥammed baḥr-i hikmet nûri u'Alî şîr-i Hudâdır
- 4 Zâhir ańladı sulb-ı İbrahimden ḥatem'ül mürsel
Muḥammed 'Alî bâṭında tâ evvel nûr-i yektâdır
- 5 Bular pâkîze güherdir ki çıkdı baḥr [ı] ḥikmetden
Ḥasan ile Ḥüseyn ki bil lü'lü- i ey Zehrâdır
- 6 Ciger kûşe-i Zehrâ Muṣtafanıñ kurretü'l'ayn-ı⁸³
Naķd-i pâk-i şâh- [ı] merdân ki bunlar 'Âl-i 'abâdır
- 7 İmâm-ı Zeyne'l' Âbidîn Muḥammed Bâķır u Ca'fer
İmâmı mu'minin ey dil Musa Kâzım u Rızâdır
- 8 Taķı veya Naķı imâm Ḥasan'ül 'Askeri bilgil
Velî Meḥdi imâmın pâ-yı ķadri 'arş-ı 'âlâdır
- 9 Tarîķayn-i imâmeynden dûr etme Bendî [yi] Yâ Rab
İmâmlar ḥâne-i kalbimde bir nûr-i mücellâdır

-8-

mefâ 'îlün mefâ 'îlün mefâ 'îlün mefâ 'îlün

- 7 a 1 Emîr'ül mû'minin zâhid 'Alîyyü'l- Murtezadur bu
Ḥuşûşâ yâr-i faḥr [ı] 'âlem Muḥammed Muṣtafadır bu

⁸³ 78. dipnota bk.

- 2 Buyurdu ikimiz bir nûrdan maḥlûkuz diyü Aḥmed
Gözün aç baḥr- [ı] ḥikmetde ne sırr-ı kibriyâdır bu
- 3 Nübüvvet baḥriniñ ser- ḥânedânı şâh velâyettir
Süvârı düldülün kim zülfikâr-ı lâ-fetâdır bu
- 4 Kâmû kapularıñ miftahıdır kim pençe-i şîri
Medinetü'l 'ilm bâbı 'Alî şaḥib-ı livâdır bu ⁸⁴
- 5 Şeri'atle tarîkat hem ḥaḳîkat ma'rifet künci
Îmâmu'l müttakîn [ü] sûre-i sırr-ı heltâdır(?) bu
- 6 Nübüvvet tahtına Bendî 'Âlîdir vâris-i muṭlâk
Dertliler derdine dermân 'Alî cûy -i suḥâdır bu

[Nakaratlı Çapraz Kafiye Şarkı]

-1-

mefâ 'îlün mefâ 'îlün fe 'ûlün

- 1 Ḥânedân-ı Muştafañın kûluyam
Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz
Anlarıñ pâyı altında yoluyam
Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger- sûz
- 2 Nâr-ı muḥabbete kim düşeli ben
Bu nârile yand [ı] kül oldu bu ten
Ḥabîbâ ḥâlimi bilmez misiñ sen
Ben âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

⁸⁴ “Ben ilmin şehriyim ve Ali onun kapısıdır.” Sahih-iTirmizi, Kitab el-Menakıb, C.V, s. 637, hadis Nu. 37/23 (Ekler: 1)

3 Benim senden girü yok yâr-ı kârım
 Dem-â-dem artmadadır âh u zârım
 Raḥim it kalmadı şabr u qarârım
 Ben âh nidem ki vâh nidem ciger-sûz

4 Dîl-i virânemi gel eyle ‘abâd
 Serim aldı çeri gam eyle imdâd
 Efendim dâd ki benden işde feryâd
 Ben âh n’idem ki vâh n’idem ciger-sûz

5 Siyah zülfi telinde kayd- bendim
 Muḥabbeti derûnde buldı kendim
 Şefâ ‘atnî umar Bendî efendim
 Ya âh n’idem ki vâh n’idem ciger-sûz

-9-

MERSİYE-İ ŞÂH HÜSEYİN DEŞT KERBELÂ

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Muḥarrem girdi gine mâteme düşdi âşıkân
 Dutdı mülk-i cismi zâr u nâle vü âh u figân
 2 Şepîri şebpîri dü-gûş-ı vâri ‘arşı zâlimler
 Ḥasan tesnim Ḥüseyn leb-teşne dökdi ḥâkekân

7 b

3 İki dâne nesl-i pâki böyle şehîd itdiler
 Kerbelâ dâdında susuz el amâni el amân
 4 Naḳd-ı Murteza vü Zehrâ nûr-ı çeşm-i Mustafa
 Şehîd itdi ‘Al ü evlâd-ı Ḥüseyn ‘aşkıyân
 5 Dutmadı kâfir münâfıklar Muḥammed ḥürmetin
 Ümmetiz biz Muştafaya diyü söylerler yalan

- 6 Şâh-ı Kerbelânî ey dil ehl-i beytiñ hürmeti
Karalar giy mâtemin dut Bendî âh it her zamân

-10-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Şöyle bil kim kurretü’l ‘ayn [1]⁸⁵ resûlullah Hüseyn
Ciger-gûşe-i Zehrâ naqd-ı Esedullah Hüseyn
- 2 Didi bunlar çün Ebû’l- Kâsım Muḥammed Muṣṭafa
Gûşvâr-ı ‘arşdır Ḥasan ile vallah Hüseyn
- 3 Hil‘at-ı zümrüdî-fâm-ı giydi hikmetden Hüseyn
Kerbelâda lâ’l ü gûng oldu şehîdullah Hüseyn
- 4 Çünkü bunlardır Hudânîñ baḥr- [i] hikmet gevheri
Nûr-i çeşmidir Ḥasan mazlûm Ḥabîbullah Hüseyn
- 5 La‘net olsun bir gönüldeki ola kaşd-ı Hüseyn
Hem ola yevm yûmi cum‘a hem muḥarrem mâh Hüseyn
- 6 Medînede virmedi rahat yezîd la‘net aña
İhtiyârsız çekdi çün kim Kerbelâya râḥ Hüseyn
- 7 Kerbelâ baḥr-i belâdır düşdi ehl-i beyt kamu
Kaldı gird-âbı belâda elvedâ âh şâh Hüseyn
- 8 Bu kadar evlâd u aşḥâb yâr-ı vefâdârı ile
Nessâr itdi naqd-i cânı fisebîllillah Hüseyn

⁸⁵ 78. dipnota bk.

- 9 Ol münâfıklar Fırâtdan bir içim su vermedi
İçd [i] şerbet-i şehâdet Hasbeten lillah Hüseyin
- 10 Kim ki vermedi Fırâtdan su hezâr la‘net ona
Kerbelâda kaldı susuz ehl-i beyt eyvâh Hüseyin
- 11 Yüz yigirmi dört biñ nebî çekmedi seniñ çekdiğin
Kimse bilmez çekdiğin bilür hamân Allah Hüseyin
- 12 Behiştten ihrâc olup giryân figân eyledi çok
Kan döküp cân vermedi Âdem safiyullah Hüseyin
- 13 Çok cefâ [vü] cevır çeküp Şabr u tahammül eyledi
Olmadı baḡr-i belâya ğark Nebîyullah Hüseyin
- 14 La‘net ol Şimrî Yezîdiñ âline evlâdına
Görmedi gördüğüni Nemrûddan Halilullah Hüseyin
- 15 Dîde kan dökmez mi bunda yâ ciger olmaz mı sûz
Çekdi mi çekdiğini Fir‘avndan Kelimullah Hüseyin
- 16 Ya‘kûb u Yûsuf ü Eyyûb gibi mi bak çekdiği
Dîde kan dök sîne çâk it mâtem her-gâh Hüseyin
- 8 a 17 Ağladı insile cinn hem ‘arş u kürsi cümle melek
Hâke kanı düşünce lerze itdi cihân âh Hüseyin
- 18 Bendîniñ iki göziñden dökülen ḡûn- ı ciger
Âh meded Kerbelâya kan dökdi bî-günâh Hüseyin

[Muhammes-i Müzdevic]

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ser-nigûn olasin tâsen ey çarḡ-ı zâlim bî-vefâ
Zübde-i nesl-i Resûlî derde itdin mübtelâ
Pây-mâl oldu risâlet ḥânedânı el-vedâ‘
Teşne-leb oldu şehîd Hüseyn ibnü‘l- Murteżâ
Bu ciḥâd-ı Kerbelâdır Kerbelâdır Kerbelâ
- 2 Vâdî-i deşti belâda bunca yârı ehl-i dîn
Dü-ciḥânı dûrkâb itdi belâ pâ-y-ı Hüseyn
İçdi şerbet-i şehâdet anda ehl-i ḥâbirin
Fazılîn [u] ‘âlimîn [u] mazlûmîn [u] kâ‘ilin
Bî-günâh baḡr-i belâda oldılar hep şühedâ
- 3 Eylesin anda akan kanlar dîdeden cûy-bâr
Karalar giy mâtem-i Hüseyn ile kıl âh u zâr
‘Arş u kürsi giryân ider semâ zemîn hep kûhşâr
Vahş tuyûr melek beşerde kalmadı şabr u qarâr
Kerbelâ batn-ı belâda vâ‘ka oldu bu kazâ
- 4 Gonca-ı Zehrâ Ḥasan kurretü‘l-’ayn- ı⁸⁶ Resûl
Eyledi çün Kerbelâya ğam-ı ‘ummâne duḡûl
Ehl-i beyt kaldı bî-kes hep teşne-leb mest ü melûl
Şehîdâlar ‘alemîn çekdi Hüseyn urup ṭabûl
Nâr-ı mâtem yakdı cismim âh bu dem başdan başa

⁸⁶ 78. dipnota bk.

- 5 Hûn-i düşünce Hüseyniñ ‘arza lerze itd [i] ciḥân
 Ehl-i beyt âgâz idüb dirlerdi kim âh el amân
 Bendî yâ senden **nice** teskîn olur zâr u figân
 Dök dü-çeşmim gel bu demde hele kana kana kan
 Bu ateş- bâr-ı belâdır Kerbelâdır Kerbelâ

Diger Mersiye

[Müseddes-Mütekerrir]

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Kerbelâdan erdi nice gûşeye bu nâr meded
 Dâğ-ı sînem üstüne durdu bu yer dâğ daḥi med
 Hûn-feşân oldu sirişkim rûz u şeb âhı meded
 Şehîd oldu bunca ḥânedân- [1] nübüvvet ‘Alî- ced
8 b Kurretü’l ‘ayn-ı ⁸⁷ Ebû’l- Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
 Mâtem-i Hüseyn ile nârım fuzûn sönmez ebed
- 2 İzdirâb-ı bu kâzâ mîrim ki diger gûn-durur
 Mâtem-i Hüseyn ile kim ‘arş u kürsi maḥzûn-durur
 Teşne-leb hep ehl-i beyt nârıyla ciger-birûn-durur
 ‘Âşıkıñ sînesi dâğlı dîdesi pür-ḥûn durur
 Kurretü’l ‘ayn-ı ⁸⁸ Ebû’l-Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
 Mâtem-i Hüseyn ile nârım fuzûn sönmez ebed
- 3 Yetmiş iki yâradan âh yere kan dökdi Hüseyn
 İşde o dem çâk çâk oldu hamân rûy-ı zemîn
 Tâ o günden berü ins ü cinne düşdi âh enîn
 Buna ‘âşıklar ciger-sûz olmasın yâ neylesin

⁸⁷ 78. dipnota bk.

⁸⁸ 78. dipnota bk.

Kurretü'l 'ayn-ı ⁸⁹ Ebû'l- Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
Mâtem-i Ḥüseyn ile nârım fuzûn sönmez ebed

- 4 Ḥûnı düşünce Ḥüseyniñ kim bu ḥâk üzre hamân
Lerze idüb tâḳ-ı felekler eyledi âh u figân
Kaldı ateşân nâr-ı ciger birle bunca şehîdân
Ḥüseyn mazlûm içün âh el amân u el amân
Kurretü'l 'ayn-ı ⁹⁰ Ebû'l- Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
Mâtem-i Ḥüseyn ile nârım fuzûn sönmez ebed

- 5 Cigeriñ ḥûnun süzer müjgân-ı çeşmimden bu gam
Zâr idüb çâk it giryân mâh-ı muḥarremdir bu dem
Bendîyi itdi helâk bu nâr-ı mâtem derd elem
Ya imâmu'l mü'minin zaḥm-ı ciger olur mı em
Kurretü'l 'ayn-ı ⁹¹ Ebû'l- Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
Mâtem-i Ḥüseyn ile nârım fuzûn sönmez ebed

-11-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün fe 'ülün

- 1 Afitâb-ı dü-cihândır Muṣṭafa
Anıñ her sırrına maḥrem Murteza

2 Muḥammed şaḥib-i gencine-i Ḥaḳ
Hem oldur añlarisen nûr-i Ḥudâ

3 Ara bul kendi kalbiñde bu nûr
Olasın ḥaḳ-ı 'âlem içre a'lâ

⁸⁹ 78. dipnota bk.

⁹⁰ 78. dipnota bk.

⁹¹ 78. dipnota bk.

- 4 a** 4 Bu nûr-i Hakkâ gir sen ‘âşık isen
Yolun bulmak ilâzım evvelâ tâ
- 5 Bulub o râhâ sen gitmek dilersen
O yolda çok-durur hoş tabur illâ
- 6 Cebrâildir bu râhıñ rehberi bil
İlâzım bir de bir burâk saña hâ
- 7 Menziliñde Cebrâil olsa
Burâk-ı ‘aşkı süvâr eyle sezâ
- 8 Evvel- [i] demde kâdem kudsa kendiñ
Müşerref ol didâr evliyâlarla
- 9 Âdem-i sâfiyden nûrı niyâz it
Gâh gel andan girü Nûh-i neciyâ
- 10 Halilullah ki cedd-i enbiyâdır

 Tavâf it ⁹² mescid Akşâ
- 11 Hamân o sırrı sor Musa kelimden
Göründü Tûrda aña nûr tecellâ
- 12 İcâzet al Hakkıñ mürsellerinden
Niyâz ile yeriş dem-i Mesîhâ

⁹² Bu kelime okunamamıştır.

13 Nedir bil rûh-i kudsî sırr-ı Meryem

Yürü fehîm it nedir nûr-i mücellâ

14 Habîb etmiş meger ol seyr-i Yezdân

Anıñ mekânıdır hem ‘arş-ı ‘alâ

15 Yüz yigirmi dört biñ nebîniñ menzili

Göñül ‘arşın içinde işde tenhâ

16 Bu ‘arşda kim bulan erdi murâda

Muhammeddir ki bu nûr-i sırr-ı Mevlâ

17 Nice bu râhda râh-güzâr sâ‘iller

Kimi mahrum kimi vâsıl-ı bînâ

18 Bu yolda Bendî hâk eylesen eger

Nâ-mahremdir saña nûr-i hüveydâ

[Çapraz Kafiye Şarkı]

-2-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün fe ‘ülün

1 Behey zâhid ne ararsıñ cihânda

Hâkikat ehliñ [in] sırr-ı nişânın

Varan gördü duyan durdu dîvânda

Hâkkuñ şâdıklarının bil mekânın

2 Bu ad âna koşanlar hep yerişdi

Yolda Askeri ‘uşşâka karışdı

Bu bir tenhâ güzel alış verişdi

Ne kâr koyduk ne ki sorduk ziyânın

3 Aramakla bunuñ yolu bulunmaz

Bu râhda sadece râhvân olunmaz

4 b Kamer doğmağile şems dolunmaz
Hâli müşkil olur kardaş yapanın

4 Kulak dutan anda sonı nidâyâ
Süvârı oldu ol kim ki yaya
Bu yolda bes didiñ Bendî gedâyâ
Komuş ya bi'l -Hak râhında başı cânın

-12-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

1 Fehm itdiñ ise rûmûzi dilâ
Pirin himmet Hâkdan 'inâyet ola

2 Perde-i zûlmetde kalsa afitâb
Kamer anıñ gibi verir mi ziyâ

3 Mihr ile kameri eyle ferâsasa
Kangı burca menzîl 'agdı süreyyâ

4 Bir hûrşîd ki doğdı burcu zühalden

⁹³ hükümüne dek şu'le salar tâ

5 Sâbit-i seyyâre hem on iki burc
Her birisi menşub bir enbiyâya

6 Ademden berüsin yek yek it hesâb
Müterrihe menşubdır habîbi Hudâ

⁹³ Bu kelime okunamamıştır.

7 Cümleniñ efḍâli resûli Ekrem
‘Arşdadır bir ismi nûr-i hüveydâ

8 Bendî ol ḥabîbiñ pâyına tûrâb
Yâr-ı ḥânedâna yerişir şifâ

-13-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Güft ider her dem zebân ḥayr ü şer sırr-ı Hudâ
Göz görür ‘aql bilür kim ḥikmetiñ çok Rabbenâ

2 Çün bu ‘azâ-ı cevârihden dil irşâd olmadıñ
İnkâr itdiñ aḥseni takvîmi nice zâhidâ

3 Ger vucûduñda seniñ bu a‘zâlar fazlıñ-durur
Ni‘metullahdır hamân ol kudretullah ‘arifâ

4 Hâme mümkün mi ide bu kudret-i Ḥaḳḳı nûvis
Çünki destin çâkeridir ser verir her gün yola

5 Kâtl olmayınca re‘isi zebânı güft idemez
Çünki bildiñ sende baş ver yâr yolunda Bendîya

-14-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Her ne itdimse bu ‘aşk yolunda itdim ben baña
Koyma Ḥaḳ sen ki arada beni ricâm bu saña

2 Cürmümi fehm eyleyüb giryâna düşmüşem bu dem
Kapuña geldim çâ Ğaffârü‘z- zûnûbsuñ Rabbenâ

9 a

3 Beni aḥlâkı zemîmeden hamân eyle ḥalâş
Raḥmetiñe it müḳarin kıl Raḥîmağfirlena

- 4 ‘Âlimü’s sırru’l- ħafiyyât oldığına şübhe yok
Evveli men ahiri şânîñ seniñ ve’l ħasena
- 5 Bendîniñ bu ħâl ile bilmem ‘aceb ħâli n’olur
Firħati dîdârı nârîñla bîçâre koyana

İBTİDÂ-İ ĖAZELİYYAT

Ėarfü’l Elif

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 9 b 1 ‘Aşk-ın ħâli ıztırâben dir ki bu eşk-i belâ
Cûy-ı bâr eyler dîde-i dilimizden ħâlâ
- 2 Ėam-ĥ’avârım ki bu dem ben dil-i efkârım ile
Bu kadar azâra şâyeste mi olduk müptelâ
- 3 Ėâl- [i] diger- ġûnum efendim sînede dâġ-ı elem
Mecnûn-âsâ oldu dil mekânı kûh-î Leylâ
- 4 Şi’r ile añlamaz derdimi kim yâr nâ-ħâr
Kendine ‘arz itmeli ħâli o yârîñ illâ
- 5 Çûnki üftâde olan çekdiğini kendi bilür
Âh idüb miĥnet elem çekmededir Bendî belâ

-2-

mef ‘ûlü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ûlün

- 1 Beyhûde mi ider şeydâ ġüle zâr-ı nidâyâ
Pervâneniñ ‘aşkı bilürem şeydâdan evlâ
- 2 Perini açup şem’e yanar hic ġüzâf itmez
Şem’iñ ziyâsın çeşmi görür nûr-ı mücellâ

3 Bâğında lebiñ çeşmi ne görmüş güle karşı
Her şeb şubha dek zâr ider âgâz ile aya

4 ‘Aşk ehline laf eyleme hiç derd [i] nihândır
Anda da miñnetle ne olur kılssa nevâ tâ

5 Bir katre ise ‘aşkı anıñ baır-i muhît bil
‘Alem-i ara da gözüñ aç Bendî-i dâñâ

- 3-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Aşkile eşk-i sirişkim cûşa gelse illâ
Teşneler Hızr gibi nûşına anıñ taleb ola
- 2 Küfr-i zülfi yeñiden ruḥ üstüne çekdi bir şâf
Mihir vechine niḳâb oldı anıñ bî-hemtâ
- 3 Gözleri şahib- [i] ‘adâlet müjelerden el-amân
Gayrı ol gamze-i cadûlarıdır başa belâ
- 4 Gâhice eylese üftâdesine nîm-nigâh
Dil-i üftâdeyi o elbet virir kim neş‘âyâ

10 a

- 5 Vâşlına teşne olan dil hicrile neyler ola
Böyle gizli siteme Bendî kulu kimdir sezâ

-4-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Benim ḥâlimce ḥâme ile bir nâme buña inşâ
Güzelce şerḥ idüb bir bir idesin şöyle bir imlâ
- 2 ‘Aḳıl müderrisinden fetvâ aldım ‘aşk-ı dildâre
Ḥuḏûrî pâdişâhda kim ne söyler gayrı bu dâ‘va

- 3 Bu remzile nice ‘âşıklara kim eylemiş fendi
Hürûfla ism-i esmâsın kime iş‘âr ider canâ
- 4 Eger himmet-i pîrden hâmememe destûr irişdiyse
Benim hakkımı hak it bunda ey şâhib- [i] hükümet- hâ
- 5 Bu ‘aşkıñ şavbı içre Bendî ‘aşkıñ kâlesin ister
Harîdâr-ı ezeldir bu hakrîñ hâlini añla

-5-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Bakdıkca alur ‘aqlımı bu hüsn-i mücellâ
Yigirmi sekiz harf-ile hüsnündeki imlâ
- 2 Kim tâlîb olur ister ise ‘ilm-i ledûnni
Nezâket ile vech-i güzelde oku ihfâ
- 3 Dîdâr-ı şuhun mekteb olur bu dil-i tıfla
Tâlîbdir o kenziñ devrine ‘âlim-i eşyâ
- 4 Ey dil yürü bu mektebiñ at küncüne posdı
O dersi oku kenzi fetḥ it al dürr-i â‘lâ
- 5 Bakdıkça aña verme ‘aql sen girü ‘aql al
Beg etmeli hışset-ı şahâ Bend olmalı ammâ

-6-

müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün

- 1 Terk eyleyüb küllî varım geldim hamân şeyḥim saña
Kalmadı şabr u karârım cânım kurbân şeyḥim saña
- 2 Yandım ‘aşkı ateşiyle gözüm doldı kan yaşıla
Üftâdeyim cân baş ile etmem güman şeyḥim saña

- 3 Meded mürvet şâhım ‘Alî dilde şems ü mâhım ‘Alî
Artdı yetiş âhım ‘Alî direm amân şeyhım saña
- 4 Luṭfa irince üftâde nice dem düşer feryâda
Habîbim yok fani dünyada sırrım ‘ayân şeyhım saña
- 5 Derûnumda muḥabbeti müyesser olsa vuşlatı
Bendîniñ her dem şoḥbeti budur hamân şeyhım saña

-7-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Ârifâ dil bülbülü uçduysa gülşenden ara
Şeydâ çün kim goncaya sen anı cemenden ara

10 b

- 2 Aşıkâr şeydâlığı gerçi niḥan derdi anıñ
Gülistâna yürü sor zaḥmını dikenden ara
- 3 Kendisin derc eylesin bul menba‘ it kendisine
Sen saña sor sen seni bul sen seni senden ara
- 4 Bu meseldir taşıma ab ile dönmez âsyâb
Murg-ı diliñ uçdı çün ne fâide var benden ara
- 5 Hükmi oldum dîl ü ‘aqlıñ ger ki rûḥın Bendîyim
Bendîniñ bu ‘aşkı bendin hükm-i resenden ara

-8-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Küfr-i zülfi dilberiñ bu dile zulmet evvelâ
‘Âşıkın başına gamzesi kıyâmet- intiḥa
- 2 Hâllerin ben dem-be-dem fikr eyleyüb ḥayretdeyim
Nazmîle cemâliñi kıldım ḥikâyet añlata

- 3 Hâme-i kudret bir inşâ bağlamış gül hüsniñe
‘Âşıkı mecnûn ider baksa ferâset ile ha
- 4 Luţf- [1] Hâk hüsniñle neş‘e-yâb ider üftâdeyi
Hüsni harf-in oku şükr it bu yeter devlet saña
- 5 Vuşlata hasret karîndır hasrete ‘izzet yakın
Vaşlına hamd hicrete âh etmedir âdet Bendiya

-9-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ehl-i ‘aşk dildârına cevrin ider her dem ricâ
Ne ‘aceb seyrândır ayâ diñle gel sen ‘amucâ
- 2 Bunda gör hâli zebûnin yâre vaşfetmek ile
Best-i benddir ‘aşk ilinde her biri bir girücâ
- 3 Kimi özür ider görürseñ eski cürmünden ⁹⁴
Şû-be-Şu ser-gerde olupdur bir nażar eyle câ-be-câ
- 4 Güft ü keş zîr ü zeber hep derdi fâş etmededir
Râh-ı ‘aşkda derd elem çekmede dirler habbecâ
- 5 Nükteler eyler rûmûz ile temennâler kılub
Bendiya kapuñda çâkerdir seniñ ey şâh u şümâ

⁹⁴ Bu kelime okunamamıştır.

-10-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Müşerref olduk şükür Şahib- [i] hüneler merhabâ
‘Arz iderdim görmeğe çün tâc-ı serler merhabâ
- 2 Hâşılı bu teşrif-i luğf-ı kademin hayr ola
Kalmadı zerre kadar gitdi kederler merhabâ
- 3 Guşsa gamdan dil rehâdır irdi vâşlın rûzine
Buldu ma‘şûkun bu dem ‘aşkı eserler merhabâ
- 4 Dem bu dem gayrı açılsın dil-i lâli gönlümün
Bağ-ı İremden mi geliş ey gonca-terler merhabâ

11 a

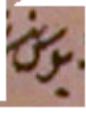
- 5 Bunda bu Bendi hakîrın hatırın hoş itdiñiz
Yolunuza kurbân olsun cân u serler merhabâ

Harfü'l Bâdır

-11-

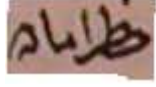
fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Faşîh olundı ey güzel mazhar-ı hüsnünden kitâb
Çün tûlû' itdi bu burci sa'id daldık afitâb
- 2 Altı biñ hem altı yüz bu altmış altıdır nişân

Şol yüz on dört ⁹⁵ nişanın iki çeşmi nûri âb

⁹⁵ Bu kelime okunamamıştır.

- 3 Bârgâhı aňların şadı-s-durur hem aşıkâr

⁹⁶ tasâ bilir çekdi yetmiş bin hicâb

- 4 Evveli olmuş idi bir dilberin hüsniinde şerh
Şimdi vaşfoldı ‘ayân-ı ‘âleme fâşih cevâb

- 5 Sen bîdâr ol aç gözüñ gâfletden ey Bendîya kim
Kâlb-i zâhid gibi olma bunda da‘im mest-i h‘âb

-12-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Dil-rûbâ itdi bugün vuşlat için maşsûb cevâb
Hûn-feşân eyler sirişkim vermese maşbûb cevâb
- 2 Dilleri hayrân idüb ‘aşıkı sermest düşüren
Nârınla tûti zebândan niyâz dir hûb cevâb
- 3 Hâl bunu dil sevdi bir nevrete şavb-ı tıfl edeb
Al âl olur rûhi tâ kim ide maşcûb cevâb
- 4 Hâksâr üftâdeyim ki gayrı yokdur maşşûdım
Yeter eyvallah bu kim her vechile mergûb cevâb
- 5 Dil hazîn iken bu Bendî dâmı ‘aşkında aın
Dil-rûbânın maşsûbından geldi bir mektûb cevâb

⁹⁶ Bu kelime okunamamıştır.

-13-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

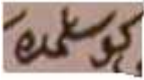
- 1 Benim çekdiklerim ahbe felek senden sitemdir hep
Görünmez asla lufın her işin 'aşıka gümdür hep
- 2 Ne dürlü saa şâdık râ sadâka ider 'âşıqlar
Derûnında olan şıdın âa minet elemdür hep
- 3 Düşüp ben 'aş-ı râ içre giderken ser-te-ser bî-od
Nice am ussalar çekdirdin ey ar dem bu demdir hep
- 4 Eger 'arif isen gör 'andelibde zâr u efgânı
Tuyûru insin ey dâa felekden kâr-ı amdır hep
- 5 Tövbən ger 'ibreten hâl-i perişân Bendîye yâ hû
Girîbânın girift itmiş felek dîdesi nemdir hep

-14-

mef 'ûlû mefâ 'ilû mefâ 'ilû fe 'ûlûn

11 b

- 1 Mektebde okur gördüm o şû dersini fercât
Âazına dökdi dü dîdem nice ki ûn- âb
- 2 Faş ezbân mazmûn okur tefsîri vecin
Şerile beyân itdi bugün üsnini abâb
- 3 Dilbeste kalub 'aş-ı dîvâneler anda
Şekker suânı eyledi bu dilleri bî-tâb

- 4 Bîşnev olalı nuunı ⁹⁷ eser var

⁹⁷ Bu kelime okunamamıştır.

Şol vech-i niķâbından anıñ açıla bir bâb

- 5 Bendî nice dem bu güzelin yoluna kuldur
Her sözi anıñ teşne dili etmede seyr-âb

-15-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Derûnumda ıztırâb-ı ‘aşk u ‘illet bî-ķesâb
Ĥaṭṭ u ĥâl-i dilber ile itdim ülfet bî-ķesâb
- 2 Hicri elinden cekdigim bir ‘arz-ı ĥâl etsem aña
Ĥâķ-i pâyında okunmaz celle miĥnet bî-ķesâb
- 3 Dâ‘ima rû-yiñ ‘adûya meyl ider yok mu rû-yiñ
Olpeḷid rû- siyah agyâra la‘net bî-ķesâb
- 4 Sen añın fikrindeki dâ‘vâyı bilseñ ey peri
Ol ‘ayn-ı pelidde var dürli fesâĥat bî-ķesâb
- 5 Bendîniñ ‘ömri āhir oldı sözün gûş etmediñ
Ĥârice in‘am idersiñ baña nisbet bî-ķesâb

- 16-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Şâhımsın ṭab‘ı ĥâlımsın ciĥân ĥüsnüñe ‘âşık hep
Celâliñ çeşmi āvaz olmış imân rû-yiñde ne‘aceb
- 2 Müjen tûgi elemdir ‘âşıķa ģamzen belâ vallah
Gözüñ ‘ayne‘l yakîn câna iki kaşıñ mâh-ı receb
- 3 Bu ģisû leşkerin serden çeküp tâ zîre indirdi
O zülfi ĥâm sihetâbı nigâhın itdi cebbe ceb

4 Amân gör zîr-i dest itmiş ser-â-pâ kişver-i ‘aşkı
Nice bir kayd- bend itmiş umar gözler ki çâr-ı ceb

5 Ne mümkün varanın zûlfi Bendî kim rehâsına
Ki bu burc-ı naḥsdan tâ ḥalâş olmayıcak kevkeb

-17-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Dîdâr-ı yârı ilâhî ḥakîre eyle naşîb
Olmuşum rûz-ı ezelde aña cânile ḥabîb

2 Çün ki ‘uşşâk-ı ezel dendi bizim nâmımıza
İrişe bize bu râḥda ki hamân ḥûni mucîb

3 Dili şeydâm nice zâr eylesin ‘âşıkile kim
Rûz [u] şeb çağırşur üftâde olanlar yâ muḥîb

12 a

4 Rûz-ı ezelden kim anıñ cevrine râzı bu dil
Vech-i enver ismi maḥlâşı gibi ḥalkı ṭayîb

5 Râḥ-ı dilberde gel it derde taḥammül Bendî
İrişür derdiñe kim luṭf-ı Ḥudâ ‘ayn-ı ṭabîb

-18-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Gerçek ‘aşkın mest-i dil sanma añı mest-i şarâb
Nûş ide bî-mâr elinden dem-be-dem ḳast-ı şarâb

2 Ben sanurdum sâde dil-mest arada rûḥ bile mest
Şâḳî dâd eyle sürâḥî bir de bir desti şarâb

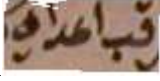
3 Zâhidi hod-bîne diñ kim bunu hic ṭan‘etmesin
Büsbütün eşyâ bu dem oldu hamân dost-ı şarâb

4 Çün ki biz mest-i ezel câm-ı mey-i mestâne yüz
Şâkî bir men bâkî bir dost bir de bir destî şarâb

5 Hele etrâfı dolaşdım böyle dil-mest ‘aşk ile
Olmasun mı ‘akıbet dil Bendî kim best-i şarâb

-19-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Gör neler itdi bize yâr olur kab â‘dâyı ⁹⁸ kelb
Almak ister dest- [i] ’âşıkdan dilberi hem-tâ-yı kelb

2 Nice kim fî‘l-i fesâdı gör zâhir oldı bu dem
Büyüdecek aîladım ‘âşık ile dâ‘vâ-yı kelb

3 Ey güzel ‘aşkı yoluñda şöyle bil kim ser-te-ser
Rû-be-rû durup benimle eylesin gavgâ-yı kelb

4 Ehl-i ‘aşkın cengini görsün kim ol nice olur
Dilini dutsun o mel‘ûn yimesin her sâ-yı kelb

5 Dâ‘vâyı gördü raķible râh-ı ‘aşkda Bendîya
Okusun ‘aşk müftüsünden götürdüm fetvâ-yı kelb

Harfû‘l Tâdır

- 20-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

1 Ey nûr-ı kerem yâ ne bu resmindeki hikmet
Gösterd [i] şeref kim hüneri kısmında şefâ ‘at

⁹⁸ Bu kelime okunamamıştır.

- 2 Halk itdi Hudâ nârile bâd âb ile kim hâk
Bir katre menîdir ki o cismiñde delâlet
- 3 Sekzen ile ha dal durur ebceddeki nâmı
Meymene-i ebenmine mesminde ‘icâzet
- 4 Bu sırra nice itdi ‘aceb ‘âkıll ü kâmil
Böyledir efendim li hısmında ‘adâvet
- 5 Fehm eyleyecek râhına gör ser nice koydı
Bu Bendîyi cezbetdi o küsmendeki ‘izzet

12 b

- 21-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Dil-i ‘âşıka cefâsı güzeliñ bir devlet
Gamze-i hışm bile gör aña mürüvvet ‘izzet
- 2 Sitemi cevri görürse bu nezâketdir der
Râkibe san ki vefâ-yı zâhir eyler hikmet
- 3 Bezm-i ağıâra nagâhın yolumuz düşmüş idi
Bûs ider şûhı o mel‘ûn baña itmez ülfet
- 4 Bende dutdum güzeli eyledim ol bezme şâkî
Câmı aldıkca elinden dîle verdi neş‘at
- 5 Cefâsı mevrût itmiş kim beni hıllet mest itdi
Didiler Bendîya mest ol ki göresin ‘ibret

-22-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Düş oldı gönül ‘aşkına yâr var mı niḥâyet
Dil murgı ider bu ‘âşî çeşmün ile ülfet

- 2 Şayd itmiş añı gör ki bu şeh-bâze-i çeşmiñ
Rehâsını sor bir â cânım var mı selâmet
- 3 Çâre ne olur zûlf-i derûnda ide nâle
Rûh gül açıcak ol gine şeydâlanır elbet
- 4 Hem şem‘i dûhan özgece pervânesidir kim
Başı üzre döner yanmak için elveli sa‘at
- 5 Bekler kim açılsın iki rûhundaki güller
Feryâd idecekdir o ki bûlbüllere nisbet
- 6 Miskînin dîl-i gam nâkinin ahvâlini anlâñ
Bendî bu ne derseñ saña der böyledir âdet

-23-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey habîb-i cân-ı dil ‘arz etme hâlim ne hâcet
Rûh u cismim nefsi a‘dâdan eyle himmet ola fet
- 2 Leşker-i a‘dâ girift itdi kâmu kişverlerim
Hey meded düşmân elinde kaldı şimdi şeş-cihet
- 3 Ahı kim nâsire kaldım ben ‘adû içre heman
Hükmi â‘dâya oldu dil dûş nice ider emniyet
- 4 Dâd-ı dest ol kim efendim cân u ser oldu sebil
Çeşmim ayrılmaz râhında [n] kande idem hareket
- 5 Çün muhibb-i şâdık-ı dil ‘aşıkânım yâ habîb
Ser ü tâcî dü-cihânsın ey şahîb-i mu‘cizat
- 6 Yüce devletsin efendim dü-cihânda beğâsın

Bendîyâ luṭf eyleyüb râhında eyle merḥammet

-24-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

13 a

- 1 Velîler ‘arz idüb gider râh-ı Mevlâyâ ḥaḳıḳat
Göründi ḳudretiyle Âdem-i ihvâyâ ḥaḳıḳat
- 2 Mesîḥâ gör ki sırr-ı Meryemin naḳd- [ı] zuhûrıdır
Anuñçün didi Ḥaḳ rûḥum dem-i ‘İsâyâ ḥaḳıḳat
- 3 Tekellüm eylemek her bir ḳula naşîb degil Ṭurda
Ne ḥikmet لَنْ تُرَانِي⁹⁹ kim didi Mûsaya ḥaḳıḳat
- 4 Kim açdı bu şeri‘atle ṭarîḳat ma‘rifet bâbıñ
Muḥammed Muşṭafadan kim ‘Âl-î ‘Âbâyâ ḥaḳıḳat
- 5 Çeḥârı yârânıñ serveridir hem şâh-ı velâyetdir
Naşîb ola mı ey dilber Bendî ednâyâ ḥaḳıḳat

Ḥarf-i Cim

-25-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Ḳande ideyim pâ-yı turâbın mi‘râc
‘Âşıḳlarıñ ol ḥâke yüzün sürmeye muḥtâc
- 2 Sanma dil-i zâr-ı bülbülü kim gonca içündür
Ḥar ile bu güller dil-i şeydâdan alur bâc
- 3 Muḥabbet-i şem‘iñle cinân leyl ü nehâr kim

⁹⁹ لَنْ تُرَانِي “Beni katiyyen göremezsın“ Kur ‘an-ı Kerim, Araf Süresi, 7/143 (Ekler: 1)

Zikr eyleyen ismiñ dil-i ‘irfân nice biñ kac

- 4 Micâzi de hâkıķı de ‘âşıķlara dostsun
Sensiñ bilürem şeh-i ciḥân ‘âleme sertâc
- 5 Şefâ‘ati luṭfuñdan amân Bendî ḥaķîri
Budur niyâzı ol kapudan eyleme iḥrâc

-26-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey şeh-i ṭab‘-ı ḥalim bu luṭf-ı bâbıñ baña aç
Okuyub ezber idem ḥüsni kitâbıñ baña aç
- 2 Ḥâşılı ‘ömrüm aḥir oldı seniñ râhıñdanım
Ġayre fâş olmaz âyâ gizli cevâbıñ baña aç
- 3 Demişün işledürem müjelerim sinesine
Gel ki gör işlememiş mi o ¹⁰⁰ baña aç
- 4 Gelki bir ‘ibretile ḥüsne naẓar eyleyeyim
İşlesin cigerime vecḥ-i niķabıñ baña aç
- 5 Ansuzın kaydile ben Bend ola düşdüm zülfüne
Râzıyım var ise küllî ne ‘azâbıñ baña aç

-27-

fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün

- 1 Benüm ‘aķlımı başımdan gine aldı bir genc
Korkaram ġamzeleri kim ide āḥir baña renc

¹⁰⁰ Bu kelime okunamamıştır.

- 2 Dil-i üftâdesi olmak baña şâyeste iken
Önimi kesdi benim ol raķıb-i cennes-efrenc

13 b

- 3 Vâşlına ermeye sa'y it yürü sen ey dil kim
Rûz-ı vuşlatda küşâdınca olur o devr genc

- 4 Bir alây hercâi dildâre derüb boyun egme
Olacaksın yürü ol tıfl-ı edeb-nâki ne dilenc

- 5 Didiler bûse gedâsı Bendî şikârîñ kaçdır
Didi bilmem 'adedin deftere yazdım se-penc

-28-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Çünkü âşıkateşin ey dost etme 'aşkına renc
Gizli gizli zevbânı yeter beni âh atma se-penc

- 2 Şevhâsın dâğısınem hâlini fehmetdiñ ise
'Aşkı tecelli sebîline satarsın işpenc

- 3 Sen rûmûz ehl-i 'aceb gamzesi fettân mısın
'Âşıkıñ göñlüne âram mı virir bu çâğı genc

- 4 Bir güzide nâmıdar ehl-i hüner táb'-ı hâlim
İsmi şöhreti gibi maḥlâşıda olmuş genc

- 5 Ehl-i dil ḥâline anıñ ḥâlini ger dutma karîn
Ehl-i dil olsa bu Bendî aña olmaz mı dilenc

Harf-i Hadır

-29-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Zikr ü fikrimdir hemişe ism-i Rabbâni bedûḥ

Cümleniñ olsa ne olurdu vird-i zebânı bedûh

2 Hâzret-i ma‘rufuñ ince mürvetidir bu isim
Şübhesiz vâşıl ider Mevlâya insânı bedûh

3 Vefkı konsa ger ne hoşdur kim nemika üstün e
Sekiz bin altıyüz kırk ikidir ‘ünvân-ı bedûh

4 Nâil olmak isterisen himmet-i şeyh ma‘rufa
Zîr ü bâlâ nâmede yaz gör ne hoş şân-ı bedûh

5 Bendî bu esmâ-ı Hakkı yaz kalem mahfûzata
İki ‘âleme yürüdü şimdi fermânı bedûh

-30-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Rûz-i gamda hemdem-i dildir ki gülğûnî kadeh
Ey dil öldük yetişir çokdan be meftûn-ı kadeh

2 Aldanub rengi âlına sen anıñ tıflıñı
Bir sa‘at görmeden olma hicr-i mahzûn-ı kadeh

3 Hâr içinde şeydânıñ gül ile aldandığı-ves
Aldanub dîl bu fenâda oldu mecnûn-ı kadeh

4 Herkesi bir renkile aldâr bu kahbe pîre-zen
İçürür çarhın elinden derd ü elemden hûn-ı kadeh

14 a

5 Bendîniñ sormañ ki şurb-ı kadehinden hikmeti
Âb gibi nâmîya akdı yazdı mazmûn-ı kadeh

-31-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Meygedede pîr-i muğân itdi baña ihsân şûrâh
Gulğûleyle akıdır sankim âb-ı hayvân şûrâh
- 2 Şâkî –i nevreste doldurmaga geldikde ki gör
Şavt ider nâziyla ol piyâleler heman şûrâh
- 3 Gizlice meclis kurub durdum demün nûşine ben
Meclîsi zabteddi ahîr böyle dîlirân şûrâh
- 4 Bizide âhs idüb sonra gine itdi ‘aţâ
Neş‘elerle gamı sürdü şâhib-i meydân şûrâh
- 5 ‘Adl ile eyler hüküm ol şâkî destinde iken
Bendîya taht neşindir kurdu dâ‘vâyı şûrâh

Harf-i Hıdır

-32-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Râh-ı ‘aşkda câme-i şof giydi çün aqsâda şeyh
Vâkıf etmiş kendi özin subh [u] sâm orada şeyh
- 2 Yed alup şâhib-i ‘ilmden hoş küşâd etmiş tarîk
Vermededür kim yed illa dâ‘ima evlâda şeyh
- 3 Minbere çıkmaz ol ‘ârif kürside vâ‘ızda gel
Mihrâbın gerçek imâmıdır hamân irşâda şeyh
- 4 Bî-şekk ey dil ger hamân sen bu gürûh-i nâcidir
Himmeti pîrile irer elbet saña imdâda şeyh
- 5 El alup pîr-i Horâsandan ki kayd-ı bendîyim
Hû diyüp oldım bu dem ben guşşadan âzâde şeyh

33. Ğazel

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Gerdüş sorma ğoca sırrıdır hüveyda çarğ
Menzîli sitâre mihr ü mâha burc heftâ
- 2 Sa‘bit‘ül semâvât tabakân (buyur.....) Ğağ
Sidretü‘l Müntehâya gör ne ‘azîm binâ çarğ
- 3 Bu zemîn üzre o bir Şayedir illâ bî-sütun
Hem ferişte mağâmıdır kim bu mu‘allâ çarğ
- 4 Yâ bu beyhûde mi döner başımız üzre müdâm
Şeyğ –i levlâke¹⁰¹ irer dâmânı ki bâlâ çarğ
- 5 Kürsi a‘zam ü ‘arş anda durur kim aşikâr
Zâhid fehm eyle hem ger âna çok sezâ çarğ
- 6 Fâş eyle yaz berfi bârân çün ider ândan nuzûl
Dönmeşe kande olur yaz döne çün ola çarğ
- 14 b 7 Çarğı ger dönen hamân sırrına ğayret dil ‘ağl
Bendîya kim dönen oldur dönen ol nokta çarğ

Harf-i Dal

-34-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Ârifâ bul bir sırâ var dâmen-i dildârı dud
Her zaman girmez ele yetiş hamân ol yârı dud

¹⁰¹ Levlâke "Sen olmasaydın ben kâinatı yaratmazdım" Aclûnî, Keşfü‘l –Hafâ, Kahire, II,2/32 (Ekler: 1)

- 2 Bunca demdir nârı hicrile cigersûz eyledin
Eyyâm-ı faşlı qarîn oldı kaçırma bâri dud
- 3 ‘Âşıkı miḥnetzedeler bulmadı bu eyyâmı
Râh-ı ‘aşkda anladınsa ‘ahdeyle ikrârı dud
- 4 Kim sezâ şâyeste ise kad ider ‘aşk menzîli
Gûşına mengûş idüb dil hele bu güftârı dud
- 5 Çünkim’aşkın sırrı bu yüzden saña ey Bendîya
Derd ü elem kendi özine yâr-ı kafâdârı dud

-35-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Aşk elinden derde giriftâr oldum
Sen bilürsün ḥâlîm ilâhım meded
- 2 İstikâmetim yok bî-karâr oldum
Tâ semâya çıkar çün âhım meded
- 3 ‘Aşk u sevdâ benim kârım dâ‘ima
Buña düşdi baḥt-ı siyâhım meded
- 4 Pür- gâzabla baña cefâlar idüb
Dâğladı sinemi o mâhım meded
- 5 Çünki dili Bendîm zülfi telinde
Baña rahım etmez mi o şâhım meded

-36-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Reftâr iden ol kaşları siyâha meded
‘Aşkıyla anıñ bizde olan âha meded

- 2 Görelî anı kalmadı hiç Şabra taḥammül
İḥsânına muḥtâc dilim ol şâha meded
- 3 Dil miskîni kim kân-ı keremden kerem umdı
‘Ayıb degil ol ḥâl-i dil-i agâha meded
- 4 Luṭfın umarak eşkine eylesem efgân
Vâşıl eyyâmıdır eyleyi gör âha meded
- 5 Nokşânına bakılmaz imiş ehl-i dil-i ‘aşkın
Kusûr eyle ey Bendî yürü râha meded

-37-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 15 a
- 1 Bir güzel gördüm melek mi yañi bilmem ḥûri ced
Ġamzeler rûḥunda derbân müjeleri çekdi sed
 - 2 Görmedim emsâlini Hind u ‘Acem Ḥabeşde ben
Mışr ilinin sâni bu Yusufu mudur yâ hû meded
 - 3 Dest-i kûdretiyle bu bir ‘avn-i ilâhidir meger
Cust iden ġarbile şarkı görmemiş mislin ebed
 - 4 Ḥayrân oldu ‘aql u dil gördüm nice kim ben şûḥı
‘Aşkile nâzâr iderim yâ hamid ü yâ ehad
 - 5 Dâm-ı ‘aşkından ḥalâş-ı ġayrı yokdur Bendîniñ
Yagma itdi ‘aqlını kim bu güzel Mecnûn bu ad

-38-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Bu ma‘nâsız ḳahbezen dünyâyı neylersin zâhid
Çün faḳîr ednâ isen â'lâyı neylersin zâhid

- 2 Kevn içinde nâmurâd itd [i] felek dersin beni
 Kandedir yâr dilber-i hüsnâyı neylersin zâhid
- 3 Misli yâruni bir vecḥile verdin ile
 Yâr-ı varın çünki gitdi câyı neylersin zâhid
- 4 Bunca dem ben bülbül asâ goncaya zâr eylerim
 ‘Âşıkıyım goncanıñ ben zâg’¹⁰² neylersin zâhid
- 5 Zâhiriñ dokmagına ben derdimi itmem küşâd
 Derdimiñ çâresi nist o zâg’ neylersin zâhid
- 6 Bendîniñ sözün dutub ders-i ledûnden almadıñ
 Bilmediñ çün imlâyı inşâyı neylersin zâhid

Harf-i Ra

-39-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Ne denlü cevri idersende iki kaşına dil mecbûr
 Yazar ise vaşfı ebrûlarını ḥâme çeker çok zor
- 2 Taḥammül idemez ḥâme anıñ medḥîn ide taḥrîr
 Dökülür eşk-i çeşmi nâme üzre misâ-li yağmur
- 3 Dil-i ‘uşşâkıde iskânın ey câna muhaḥḥakdır
 Nice ider taḥammül etse ‘aşkın bir cumhur
- 4 Degil görmek dîdârıñ nâmını bîşnev iden ‘ârif
 Zebân-ı lâl-ı dili nâlân ser â pâ cismidir maḥḥûr

¹⁰² Metinde “zây-ı” şeklinde yazılmıştır.

- 5 Dil-[i] 'aşkı hâli bir bir şerh iderdim şâh-ı bâbında
'Înâyet luţfîñ ile ger olursa Bendîyâ destûr

- 40-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Açılsın bâb-ı luţfîñdan görünsün şâh şecâ'atler
Ledûnnun ders kitâbından okunsun gizli âyetler
- 15 b 2 Dü- çeşmimdir giryân iden şehr-i mülküm seyrân iden
Ehl-i 'aşkı hayrân iden haqqına olan kırâ 'atler
- 3 Ben 'âşıkım rûy-i mâhım vuşlata dogrıdur râhım
Bu yolda biter mi şâhım 'adûv ile 'adâvetler
- 4 Fedâ kıldım ser ü cânım ma'lûmdur saña sultânım
Râzıyım dökülse kanım olur baña 'inâyetler
- 5 Böyle olur şâhın ihsânı şabr idüb kılma efgânı
Bendîya erdi fermânı görüñdi hoş 'adâletler

- 41-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Şehâ bâbında ihsânı bu dîl-i nâ-tûvân gözler
Seniñ ol vech-i mir'âtın görenler her zamân gözler
- 2 'Înâyet luţfuñ ey cânâ güşâd oldukca 'âşıklar
Visâl eyyâmına cândan açub dü göz hamân gözler
- 3 Serin tob eyleyüb atmış 'âşıklar 'arsa gâhında
Sineler sankim â'dâya siperdir kim miyân gözler
- 4 Kurulu kaşların yâyı dili irşâda 'âşık çün
'Âşıklar nâ-mecâl elbette durmuşdur dîvân gözler

- 5 Lâyık mıdır bu denlü derd ü miḥnet Bendîya şâhım
Esîr-i zülfün olmuşdur ḥuẓûruñda amân gözler

-42-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Bizim sırrımızı zâhid miyândan dur olan añlar
Yerin meclisde 'âşıkın gine ehl-i izân añlar
- 2 Kendin etmiş ḥalka 'ayân ki olmuş evlâd- [1] şeytân
Kezzibin her sözi yalan anı 'ârif olan añlar
- 3 Ehl-i 'aşk belli sözinden kim cevâb gelmez özinden
Müdde'îlerin gözinden er olan bakmadan añlar
- 4 Behey zâhid gel 'ârif ol Ḥazret-i Ḥakḳa kim bul yol
Olasın 'ind-i Ḥak maḳbûl ledûnden okuyan añlar
- 5 Bendîya sen cahil misin 'âlim misin kâmil misin
Olagör 'ilmile 'âmil senide bulunan añlar

-43-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fe 'ilün

- 1 Rebî'ye mevsîmidir şeydâ dil-i zâra çeker
Gonca arayış ile 'andelibi ḥâra çeker
- 2 Kudret-i Hakka eger 'ibretile baksa kişi
Vâkıf-ı esrâr olur hem dilin efkâre çeker
- 3 Külli eşyâyı ki naḳş eylemiş dest-i kudret
Lisân-ı ḥâliyle inler hû diyüb na 'ra çeker
- 4 Şitâ eyyâmı gelür naḳş-ı gider eşcârın
Şûkûfe zûlme düşer her varaḳa kara çeker

16 a 5 Hâke alûde olur cümlesi Bendî emsâl

Hâkle alûde ne çâre sînede yâre çeker

-44-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

1 ‘Acebdir dil düşer dildâre çekdikce elem hoşdur

Yolunda ıztırâb u dert ider cevriye gam hoşdur

2 Dil ihtiyâr ider derd-i firâk-ı ‘aşk-ı nâr birle

Ne denlû çeksede yârın yolunda derd kim hoşdur

3 Giceler subha dek feryâd u zâr u efgân eyler kim

Sorarsan ıztırâbın ne saña ahir bu dem hoşdur

4 Ya her bir hâl ile derd- i dilin fâş eylemez nasa

Derûni nârile yansa bu gönlüm pek hurrem hoşdur

5 Hele bir söyledin Bendî dil efkârına ne söyler

Bu girdâb-ı belâda zevk iden aķdem sitem hoşdur

-45-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Bâbına el beste kılmış gör dîl-i maḥzûneler

Ser-i kûyun mesken etmiş gör ki mest [i] meftûneler

2 Kimi giymiş hil‘atı rusvâlîḡı pâ-mâl olub

Kimi dâna kimi şeydâ her biri bir gûneler

3 Vâşf olunmaz derd-i ‘aşkı mihnet üftâdenin

Bu tariķde anda da gamla dilin mecnûneler

4 Beste besdür ankâya ankâdurur cihâd günü

Gör neler çeker hele bir kere gör yâ hû neler

- 5 Bu sebebdür kim müdâm zâr u nâ-çâr Bendînin
Gör ki dîdesinde dolmuşdır akar âb-hûneler

-46-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Ğaşsadan dil kurtulub tâ neş'eyâb olsun da gör
Şu'lesinden revnak alur feth -[i] bâb olsun da gör
- 2 Bir mesaldır söylenir zevâl ile gelür kemâl
Şem'i bahtımın rûyından ref-i nikâb olsun da gör
- 3 Çün bu ğaflet zûlmeti nefse tulû' i baht olur
Çeşm-i dil küşâd ile kişver bî-hâb olsunda gör
- 4 Hüküm-i rûh nuzûl idince dil ferah-nâk oldıçün
Nefy-i adû zîrinde anın şöyle bîtab olsun da gör
- 5 Mazhar-ı naẓmımdan ey dil ders alur kâmil olan
Si vü dü harf-ile Bendî şî'rün kitâb olsun da gör

- 47-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Nûr-i kevneynnim senin resmiñ ne hikmet kânıdır
Şerefüñdür ser ü pâ cismiñ ne hayret kânıdır
- 16 b 2 Kesmek itdi bâd u âb u hâk ü nâr u nûra ğark
Şaf be şaf zûlâle-i hısmın 'adâlet kânıdır
- 3 Şevk u luṭfıñ nûr u fazlıñ berk urunca 'âleme
Ebkem oldı dü-cihân kısmın icâzet kânıdır
- 4 Bir nice bî-dîn gümânda kaldı sırrına senin
Kalbi münkerde 'aceb nesmin fesâhat kânıdır

- 5 Bendî hayretinde kaldı bunun ‘aql u dil ü cân
Pâdişâhın lutfuna bismîn şefâ‘at kânıdır

-48-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Behey Şufi riyâda mevc-i ‘âlem-gîr ne mümkindür
Muhibb ü ‘âşıkın hâlin ide tedbîr ne mümkindür
- 2 Gürûh-i hânedânın kavli Hâkdan hiç ba‘id olmaz
Riyâzet çün bile bulmaz kendine bir yir ne mümkindür
- 3 Derûn-i sevûsiñden dem vurub halka ledûn dersin
Bu erkâna yaraşmaz böyle müdebbir ne mümkindür
- 4 Bu ‘ilmin mazharı hâric dilinden çok uzaktır çok
Eger bilse bile endûhına te‘sîr ne mümkindür
- 5 Bilen dimez bulan sormaz bu genciñ bâb-ı kayd ‘ül bend
Göremezsın açılmaz best-i ider zincir ne mümkindür

-49-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Gel ey dil âh u efgân it seni Zulmetde sansınlar
Çeküb çâk it girîbânı derd miḥnetde sansınlar
- 2 Cehâletle etmek âh vâh ehl-i hâle ne hoşdur râh
Bu nâ-çâr kûlunu ey şâh müdâm firḳatde sansınlar
- 3 Görenler luṭfuñı ihfâ yoluña cân ider a‘tâ
Sîne şâf olsak da hâlâ gine ḥaşretde sansınlar
- 4 Bu Bendî sürsün eyyâmın meftûnı olmuş ol nâmın
Teşnesidir ki bir câmın dem-i ‘işretde sansınlar

-50-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 'Ârif olan sırr-ı dil-i Hudâyı hep örter gider
Yerişür bir menzile sırâyı hep örter gider
- 2 Bu ne sırdır sevdüğüm biñde biri vâkıf degil
Zâhirin gördüğü bu ihfâyı hep örter gider
- 3 Ser ü cân fedâ idüb bu yola pes diyeni gör
Dir semâ üzre buludlar âyı hep örter gider
- 4 Gel berü 'ilm-i nücûmdan okudunsa bir iki ders
Biñ bir ism-i vefk yazar esmâyı hep örter gider
- 5 Bendîyâ bir cûş iderse ger bu 'aşkın deryâsı
Zâhir olan bu yedi deryâyı hep örter gider

17 a

- 51 -

fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün

- 1 Güzelin hâl-i siyâhın mı fülûl didiler
Leb ü şehdâb u revâhın mı mûlmûl didiler
- 2 Dü-cihân ehl-i anıñ nâmına hayrândur ezel
Sûz ider dûdi dir âhın mı silsîl didiler
- 3 Heybet-i ebrûları zûlfikâr-ı şîr-i Hudâ
Bezm-i elest 'âşık-ı râhın mı kulûl didiler
- 4 Ya hû şol 'âşık-ı abdal dil-i divânelerin
Na 'ra-ı âhı geyâhım mı gulgûl didiler
- 5 Bilemez ehl-i zâhir Bendî bu 'aşk sırrı nedir
Nazmîle hâkî kez âhın mı bûlbûl didiler

-52-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün

- 1 Seni zâhid ider irşâd bu meydânda dil 'irfânlar
Gel itme ħar gibi 'inâd nicedir gör yol erkânlar
- 2 Be münkir ğaflete yatma kendüni ehli dutma
Kâmile dânâlık satma düzüb bir iki yalanlar
- 3 Seni saña bildürürler boş yeriñi doldururlar
Ham yeriñi oldururlar bunda var ehl-i izânlar
- 4 Gör zâhidi ne ħâllidir kâmil sözünden bellidir
Bendîyâ bak ne dillidir özü yuf sözi yalanlar

-53-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Cevrime bâb-ı Ħakdan gel yüziñ gözle gelecekler
Gel Ħaĸĸa dogru it da'im özüñ gözle gelecekler
- 2 Bu gündür gerçi geçer naĸd-i 'ömrüñden seniñ ğâfil
Geçen güne yetilmez aç gözüñ gözle gelecekler
- 3 Nice günler nice yıllar nice aylar mürûr itdi
Ħaber gelmez birinden seb rûzuñ gözle gelecekler
- 4 Diliñ söyler sözünü gûşuñ birini duymaz ey ğâfil
Nefesiñ cânı vardır kim sözüñ gözle gelecekler
- 5 Bu bâbda Bendîya gel sen gelüb geçeni fehm eyle
Şuĸuf kitâbı ħatm eyle cûzüñ gözle gelecekler

- 54-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Yâr dü-çeşmiñ 'izzeti dünyâyı tir tir ditretir
İki kaşuñ heybeti semâyı tir tir ditretir
- 2 Ğamze-i 'âhûların bir hışma gelse ey perü
Sanki bir 'acdâr gibi a'zâyı tir tir ditretir
- 3 Serî gûyuñda bir yol bulmuş eser on iki bâd
Zülfüne degse misâl deryâyı tir tir ditretir
- 17 b 4 Bağ-ı dîl ârâyış etmişdir güzel heft kişveri
Hük-m-i rûhın hikmeti beyzâyı tir tir ditretir
- 5 Yedi iklimden 'adûyı fetḥ idince Bendîyâ
Tîğî ḥarbiyle hamân 'adâyı tir tir ditretir

-55-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 'Âşık-ı ğamzeñ dilâ keser biçer deler geçer
Hışm idüb çeker Şalâ keser biçer deler geçer
- 2 İki kaşındır efendim zülfekâr-ı şîr-î Hâk
Müjeler sînem ḥâlâ keser biçer deler geçer
- 3 Ne 'aceb ḥâliñ ile her biri bir ḥâl kesbîder
Giysusin miḳrâsile keser biçer deler geçer
- 4 Mîre hem gedâya cellâd-ı felek vermez amân
Kâhr verir seyf-i cilâ keser biçer deler geçer
- 5 Bu dîvâna medḥ-ı şûḥı dem-be-dem yazmak içün
Kalemin bu Bendîyâ keser biçer deler geçer

-56-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

- 1 Şafâ beni sorma ğam-ı cihân kim baña yârdır
Şafâya düşen şeydâyı gör hâli ne zârdır
- 2 Biz şavb-i saâdetde ħayrıdar kâdimiz
Kâlâsı fenânın ne zârâr bize ne kârdır
- 3 Mescîdi ararken şûfî biz meygede bulduk
Cün bu dil-i nâşâdımızıñ ħurremi vardır
- 4 Şâkî bize ebyâz ile engûri uzatma
Şufî degiliz 'âşıkânın rûyi kûbârdır
- 5 Mestâneliğimden yâ hu bu ħalka ne oldı
Zem eyler iseñ ħâlimi billahi zârardır
- 6 Mescide giden doğruca meyhâneyi sormaz
Bendî faķırın gitdiği yol heb o civârdır

-57-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Güzel ħayretiñe kılmış dil-i maĥzûnelerin var
Yesîr çün kayd bend olmuş nice meftûnelerin var
- 2 Siyah ğîsûların pür- mar¹⁰³ gibi baş gösterir ħâlâ
'Âşıkın boynuna çîn çîn teli şebbûnelerin var
- 3 Seniñ bu küfr-i zûlfüñden saçı Leylâ selâmet yok
Düşürmüş daglara 'aşkın nice mecnûnelerin var

¹⁰³ "mûr" şeklinde yazılmıştır.

- 4 Terahhüm eyle bu üftâdeye ey bî-vefâ dilber
Belâyı ‘âşkıña düşmüş seniñ meftûneleriñ var
- 5 Gice gündüz figân u zârile döker ciger hûnın
Bu Bendî çeşm ü seylance gibi ceyhûneleriñ var
- 18 a

Harfi'l Zâdır

-58-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Râh-ı Hakkâ biz â’gazı ‘andelibden almışız
Hüsn-i hattıñ hâmesin ‘irfân kâtibden almışız
- 2 Herc-i nuṭṭ u defteri endûha yazdık bu sebeb
Bâb-ı muḥabbet miftahın bir cân ḥabîbden almışız
- 3 Çün talebkârım efendim müştâkıñ dîdârına
Lezzet-i vâşlı hamân bir yâr ü muḥîbden almışız
- 4 Gör fakırı pâyımâl hem mest-i sermest ‘âşıkam
Câmı ‘aşkı deste kim Rabbü’l mucîbden almışız
- 5 Bendî kim bend olalı râha nidâ kılmaktadır
Dir bu ‘aşk sırrını kim farz u vâcibden almışız

-59-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün

- 1 Biz bu ‘aşka yâr olalı ğazel-i ḥûbân okuruz
Böyle dilefkâr olalı beste’yi her an okuruz

- 2 Evvel şabaḥı dîvânı arturarak dil-efgânı
Baḥr-i selis koşma kanı şarkıyı¹⁰⁴ ‘ayân okuruz
- 3 Semâ‘ yile ḳalenderi murabba tahmis ezberi
Tecnîse yazdık hüneri yol ile destân okuruz
- 4 Her yolumuz dört bâbile üç yânı kırk aḥbâb ile
‘İlm-i ledûn kitâb ile ders-i gülistân okuruz
- 5 Gerçi böyle söyler vâ‘iz yüz şuḥuf fakî ferâ‘ız
İncil Zebûr Tevrâtı biz ‘aşḳıle Kur‘an okuruz
- 6 Evvel elif ile yâyı ḳaşıde-i bürde iyi
Pend-i Aṭṭar Şâhidiyi Fârisî zebân okuruz
- 7 Mesnevîyi ma‘neviyle aşre ‘izzi ile bile
Tuḥfeleri vezni ile meydâne ‘irfân okuruz
- 8 İlm-i mûsikiyle nücûm ‘ilm-i iḥfâ kimyâ ḥüküm
Ledûnnun remzîni maḥşûm mekteb-i iz‘ân okuruz
- 9 Pendî budur kim pîrleriñ cehdile menzîle irüñ
Ḳatline biz münkirleriñ tîg çeker fermân okuruz
- 10 Bendîya giy ‘aşḳ câmesin koyma elden pîr dâmesin
Nesîminiñ şâh nâmesin gönülde pinhân okuruz

¹⁰⁴ “şâkiyi” şeklinde yazılmıştır.

-60-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Felegiñ dest-i cevrenden bu nârım artar eksilmez
Yesîr-i zûlf-i şuhâm âh u zârım artar eksilmez
- 2 Varub pâyı türâbına temenni ile yüz sürsem
Terahhüm zerre etmez cevri-yârım artar eksilmez
- 18 b 3 Mey-i cânâneden el çekmiş olsam dehr ü dîn içre
Elesten içtiğim câmıñ hûmârım artar eksilmez
- 4 Bu 'aşkın şavbı içre kim ne hayrîdârı söyletdim
Kamûsu eylemişdir kâr zârârım artar eksilmez
- 5 Nitekim şu hâbir ıkrârile ben kayd-ı Bend oldum
Bu 'âlem içre gam benden na-çârım artar eksilmez

-61-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Vücûdum hâke yâr oldı gönül dildârdan el çekmez
Tıfılken meylini vermiş âl-ı ruhşârdan el çekmez
- 2 Hele vâşfeylesem ben bu perîşân 'aşk-ı ahvâlim
Hamân pervâne-veş şem'e yanar o yârdan el çekmez
- 3 Figân u zâr u feryâdım şehirde efsûn olmuşdur
Müdâm bülbül gibi zârî kılar gülzârdan el çekmez
- 4 'Âşıkdır lezzet-i 'aşkın ezelden câmını içmiş
Girüb 'aşkı bâzâr eyler ki o bu kârdan el çekmez
- 5 Didî ol 'aşk-ı râhdan gerü dönmem ne mümkündür
Anun-çündür ki bu Bendî çehâr envârdan el çekmez

-62-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Dostdan gelüb gönül geşt ü güzâr ettin biraz
Çün o dostuñ hasretiyle âh u zâr ettin biraz
- 2 Anladıñ mı ızırâbı endûh-ı âşk niydüğün
'Ömri fehm ettiñ mi beyhûde nisâr ettiñ biraz
- 3 Geldik uş mihmânsın anca bu ile dostdan beri
Bu fenâya öz vaţanıñdan firâr ettiñ biraz
- 4 Kim ki mihmândır ki gelmiş gitmesi elbet karîb
'Aqlın erdi bu bazarlıktan zârâr ettiñ biraz
- 5 Cigeriñ hûnin dîdeden Bendîya dök dost içün
Hasret-i dost nârıyla yanub karâr ettiñ biraz

-63-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Âhımız var şubh u şâm biz dîde nem-nâk 'aşıkız
Dâd u feryâd eyleriz kim sîne-i çâk 'âşıkız
- 2 Eşk-i cûy-i bârımızdan âh ki hûn-âbdır gelen
Derd-i hicri dost ile pâyaltına Hâk 'âşıkız
- 3 Ey tabîb bilür müseñ em tîg-ı dostun zaḥmına
Em olur mı zaḥm-ı 'aşka eyle idrâk 'âşıkız
- 4 Dost yoluna dünyâ vü 'uqbâyı verdik bir pula
Cennet ü hûri vü gılmândan pîrî-pâk 'âşıkız

- 19 a 5 Ey efendim ben seniñ zülf-i siyâhî Bendînim
Cân u baş kıldım fedâ çün fisebîlen ‘âşıkız

-64-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Çün itdi güzel ile kerem ‘aşkıımız efrûz
Efgân idüb aram idemem ‘aşkla şeb rûz
- 2 Hûnun alır âhile cigerden iki çeşmin¹⁰⁵
Raḥmetme misin zârı duyub ğamzesi dildûz
- 3 Bilmez mi benim ḥâl-i diger gûnumı dilber
Dagladı sînem ki yeniden ‘aşkile ansûz
- 4 Bî-lütfî kerem dilber-i râ‘na bu ne ḥikmet
Cigeri kebâb eyledi ‘aşk şimdi beni sûz
- 5 Hiç âh u figân eyleme geçdi dem-i furşat
Durtmek ile girmez ele Bendî o deyrûz

Harf-i’l Sîndir

-65-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘lün

- 1 Sanbu fânide hamân ṭalîbi canân herkes
Tıfla barınca misâl-i ḥâili devrân herkes
- 2 Niceler câm u hevâ vü hevesiden nûş idüb
Mey-i zevkile hamân ḥâl-i perişân herkes
- 3 Dâlâlet mevzu‘unda kapalıdır cümle
Râh-ı Ḥaḳda bu ‘amel ile kim yayan herkes

¹⁰⁵ “çeşmim” şeklinde yazılmıştır.

- 4 Gerçi etmiş ehl-i hâl hâlvat-i zühed ü pinhân
Gâflet-i dâmdada çok kaldı yesîrân herkes
- 5 Nice var ehl-i riyâzet gözedir râh-ı vefâ
Dem-be-dem okumada ¹⁰⁶ مَنْ عَلَيْهَا فَانْ herkes
- 6 Bize Bâkî değil anca bu fenânın naķşı
¹⁰⁷ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ile hayran herkes
- 7 Zamânın baziçesi taleb-i cinânsan eger
Hakîkatin ara Bendî mecâzîyan herkes

-66-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Şûfiyâ var mı hâfâ etsem rûh-i zibâyı bûs
‘Âşıkım maṭlûbum anca dilber-i râ’nâyı bûs
- 2 Şûfi didi ey ‘âşık gel o küfürdür fânîğ ol
Didim dön sen nice küfretmeden etdin pâyı bûs
- 3 Didi adâb-ı ricâl-i ekbere ta’zîm itdim n’olur
Didim pâyı yerde öpdük rûhî ben belâyı bûs
- 4 Didi pây menzîli zîrde ta’zîm ana zîrde gerek
Ben aḥsenü takvimi itdim o sırr-ı Mevlâyı bûs

¹⁰⁶ مَنْ عَلَيْهَا فَانْ “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.” Kur ‘an-ı Kerim, Rahman Süresi, 55/26 (Ekler: 1)

¹⁰⁷ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ “Her canlı ölümü tadacaktır.” Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/85 (Ekler:1)

- 5 Didi sen hikmet bilürsin sorma o 'ilmi baña
 19 b Didim it gel pâydan a'lâ dest-i Bendîyâyı bûs

-67-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'lün

- 1 İlâhî 'indi cebinde işim etme 'abes
 Kâtr-i hânedânından ayırma kemteri bes
- 2 Anlarıñ 'âşık-ı abdâl bir dil-i özgeleriym
 Olam âdabı anlar ile Huda saña peres
- 3 Bunlarıñ 'avn ü 'inâyet tırığı üzre hamân
 Murg-ı rûhum ide ol râhda revân kim bu kafes
- 4 Beni etse pâre pâre hâriciler dönmem
 Şehâdet tîğı ide gerdânımı Yârab mes
- 5 Şer'-i Hakkın selsebilen tırıkında Bendî
 Cûst ider çehâr diyü ma'rifeti bunda herkes

-68-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'lün

- 1 Nev-cüvâne yaraşur hâşılı râ'nâdır fes
 Güzeliñ ser-i 'azîzinde ne bâlâdır fes
- 2 İhtiyârsuz her şabaḥ dest-i yârı bûs eyler
 Mir'at etmiş aḥsen-i takvimi dânâdır fes
- 3 Âlı düştükçe o şûḥun rûḥ-ı üstüne 'âşık
 Başña sevda düşer dalga-ı belâdır fes
- 4 Püskül ile karışık gîsûları gördüm 'aceb
 Râsı dildârda yâ hû bu dile evlâdır fes

- 5 Bunı üstâd-ı zamân şöyle şalâh etmiş kim
Güzeliñ râ'sın ağûş itdi zürâfâdır fes
- 6 Müjeler pîşân-ı ebru ile rûh zabtında
Vech-i dilberden alur ders-i 'ulâmâdır fes
- 7 Gine nev-resmile üftâdeyi bî-hûş itdi
Bendîyâ her ne disen medh'e kim sezâdır fes

Harf Şîn

-69-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'lün

- 1 Ey gönül âh idüb esrârıñı gel eyleme fâş
Elem-i 'aşkıle 'aşkıñ yolunda eyle savaş
- 2 Dil-i üftâde olan endûh-i gamda yesîr
Böyle tasvîri kim etmiş anı evvel nakkâş
- 3 Çâre ne dil ki düşer dâm-ı zülfüne ey şûh
Gamzeleri sîneme zaḥmı ider tîgı terâş
- 4 Nûş idenler seniñ ol 'aşk-ı cam-ı gamıñ ezel
Özi bî-hoşdur anıñ kim ne bilür 'aklı maâş
- 5 İki çeşmiñ yâ ḥabîb 'âlemi giryân itdi
Müje peykân bî-amân sanma dü-seyf iki kaş
- 20 a 6 Yâriden bunca cefâ bin 'adûlardan ḳahrı
Bendîyâ buña taḥammül nice itsin kardaş

-70-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 İki âlemde dilâ 'ilmile 'irfâna savaş
Ders-i ledûnni oku gitme yabana kardaş
- 2 Çünkü geldin ki beķâdan bu fenâya mihmân
Ėayrı durmam giderim dersin ara bul yoldaş
- 3 Bunda geldi nice mîr ü nice şâh nice gedâ
Cümle gitti sen dahı var girü gör ana ulaş
- 4 Çünkü irüñden ilinden devr alub sen geldin
Çıkmaz iylige bu yol râhı ĥânedana dolaş
- 5 Niceler bunda ķaribü'l vaķan olub kalmış
Pîre-zen ķahbe anı zîrine kılmış ferrâş
- 6 GeldiĖiñ illeriñ ey Bendî řarîķı güçdür
Yol bulamaz bırakur bunda nice ercân baş

-71-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Cûy-ı bâr oldı gine bu iki dîdemden yaş
Ėûn ile alûde gelür dâ'ima gör benden yaş
- 2 Kim ki nûş itdi seniñ 'aşķ-ı mey-i câm-ı ezelin
Dîdelerinden akar derd [ü] elem [ü] Ėamdan yaş
- 3 Bî-nâmaz telĥ-mâ ile kim cihânda telĥ hûrim
Bu sebebken nice akmaz ki 'ayn-ı Ėdemden yaş
- 4 Silsîl-i 'aşķa giriftâr kim oldı ma'lumdur
Rûz u şeb âhı ile döker bunda derd ü eleminden yaş

5 Gözyaşıdır diyü ¹⁰⁸ bu bâbı Bendî

Bunda meşrûţadır anca iyi dökmeden yaş

-72-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâi'lün

1 Kurulu zîr-i pişânında bir kamândır kaş

İder 'uşşâka şalâsân tîğ-i 'uryândır kaş

2 Ğamzesiyle ğazab-ı müjelerinden sakınıñ

Ķatl ider 'âşıkı kim seyf-i fettândır kaş

3 Ħamline sîne-i üftâde taĥammül idemez

Ħısn-ı eyvân-ı güzelde iki derbândır kaş

4 Vech-i ĥattından o şûĥuñ didiler dün çıkdı

'Âşıkın emrine kim tuğrâ-ı ¹⁰⁹ fermândır kaş

5 Yâzık ey dil saña oldun ki ittişâl-i Ķarîb

Dün helâk itdi bir 'âşık-ı teşne dil-i kandır kaş

6 İki'acdar gibi ser kûh-ı güzelde oturur

Leşker-i ĝisû-yi mâriye ĥükümândır kaş

20 b 7 Müjeler şâfı çeküb 'asker-i Hindular ile

Bendîyâ 'aqlımı Ħüseyn üzre cihânı-bândır kaş

¹⁰⁸ Bu kelime okunamamıştır.

¹⁰⁹ "turrâ" şeklinde yazılmıştır.

-73-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fe 'ilün

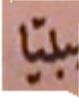
- 1 'Âşık iseñ ey gönül var semt-i cânâne dolaş
Çekme hiç derd [ü] elem [ü] gam zülf-i zişâne dolaş
- 2 İhtiyârsız miñnet ü derd çeker 'âşıklar
Şem'i dildâr-ı serin ey dil-i pervâne dolaş
- 3 Böyle sermest-i canân mey-i câm olub kıl efgân
Sırasınca yürü bir bu râh-ı sulţâne dolaş
- 4 Asitânında yalınpâ baş açık eyle niyâz
Hacılar gibi tavaf eyle mihribâne dolaş
- 5 Nice yüz biñ varanıñ âh ider üftâdeleri
Bendîya bâb-ı güzelde dolaş dîvâne dolaş

-74-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Düşdi bu endûdum içre 'aşk-ı canândan ateş
Sard [ı] bu serim meded gör şimdi her yandan ateş
- 2 Kime 'arz eyliyem âyâ bu dilefkâr nânı ben
Görmemiş bir kimse ger böyle yakar cândan ateş
- 3 Bâl acub pervâne-veş şem'e râzı dil yanmaga
Dûdı çıkmaz cigerim yakar ki nihândan ateş

- 4 İş bu nâr-ı 'aşka sözüm ki meded senden Hudâ

Teskin olmaz abla ¹¹⁰ biri dermândan ateş

- 5 Şabr idüb eyle tahammül lütfını gör Bendîyâ
Râh-ı 'aşkda müşkül anca tîğ-ı bürrândan ateş

Harf-i Şâd

-75-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Dünyâda derd ü elem den olamaz insân hâlâş
Leşker-i gam pençesinden olmaz girîbân hâlâş
- 2 Hâne-i zulmet dinilmişdir bunuñ ismine cün
Olmayınca gülmez 'âşık bu zulm u kândan hâlâş
- 3 Şeker-veş zehir verir dünyâ bu her bir dostuna
Zehri yer fehmi eyleyüb olmaz bu düşmândan hâlâş
- 4 'Ârif olan olmadı dünyâ ile bir dem biliş
Eyledi başın 'adûv-i fitne fettândan hâlâş

- 5 Aç gözüñ sen kim misâfirsîñ cihân fânî saña
Cifeden dâmân-i pâk ol Bendî meydândan hâlâş

-76-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 21 a 1 Ey dil ü cân bu cesed mülkünde it ahkâm-ı hâş
Râm ola emriñe o kişverde olan 'avâm-ı hâş

¹¹⁰ Bu kelime okunamamıştır.

- 2 Eyle a‘bâd zîr-i destînde olan iklimleri
Heft-i kişverde sürülsün ‘adlile eyyâm-ı hâş
- 3 Gâfil olma aç gözi bu pîre-zende şâh-ı rûh
Gerdişür çarh nûş idersin nîş dolusu câm-ı hâş
- 4 Hâil olma etmeden derdest girîbânıñ seniñ
İtdürür ger genc-i ğamda saña çok arâm-ı hâş
- 5 Şimdi gel hâliñe sen lâyıķ nâ-lâyık dime kim
Silsili ‘aşk-ı gerdâne talk Bendî pâyda dâm-ı hâş

-77-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey gönül şimdi haber ver ne bu dâ‘vâ-ı hûlâş
Âh u feryâd figânından cihân olsun halâş
- 2 ‘Âşık isen goncaya şeydâ gibi âgâz nedir
Şem‘i dildârıña var pervâne-veş yan aña hâş
- 3 ‘Ömr-i rûziñ serini gör kesemdedir çarh-ı dîn
Hızır illâ aramaz destindedir cevri makâş
- 4 Emr-i Hakkâ tabî ‘dir etmez aram ol bir sa‘at
Ne meşakkat dolabıdır çarh dileriken rakķâş
- 5 Der iseñ ehl-i beķâyım derdi râhı şaşurur
Bendîyâ bu ger düşürdüğün olur kûbâru pas

-78-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Yâver olur ‘âşıkınıñ her dâdına Feyyâz
Halk eyler anıñ bir sebep imdâdına Feyyâz

- 2 Taḥammül iden derd ü gama erd [i] murâda
Şabretmeze gûş vermedi feryâdına Feyyâz
- 3 Hikmet ne ararsın dil-i ‘irfân ola gör sen
Sebeb mi sorar ‘âlemi bünyâdına Feyyâz
- 4 Gel âdemî ol âdemi ile kıldı dil irşâd
Eşyâyı yarattı kûlun irşâdına Feyyâz
- 5 Çehar oldu unsur kim hemî bu eşyâda Zâhir
Bu ḥâkile nâr âb ‘ârife vir bâdına Feyyâz
- 6 Sebeb bu imiş sırr-ı Hudâ eşyâda Bendî
Sır kenzini keşf eyledi üstâdına feyyâz

Harf Dad Halâs Harf Tıdır

-79-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ta‘lim itsin mekteb-i ‘irfânede maḥbûb-ı ḥaṭṭ
İki ‘âlemde mubîndir aña menşûb-ı ḥaṭṭ
- 21 b 2 Ḥatem‘ül ḥaṭṭ vechidir ‘ibretle ‘ârif kılınazar
Cehîlin kârın ider her demde ger maḡlûb-ı ḥaṭṭ
- 3 Şerm idüb güller kızarır zâr elinden şeydânın
Şerm-i rûyın kim siyah itdiği gör maḥcûb-ı ḥaṭṭ
- 4 Sırrı seyr ehline söyler ehl-i ḥayâdır ehl-i edeb
Ḥâşılı her bir mahalli menzile mergûb-ı ḥaṭṭ

- 5 Bendî budur dünyâda makbûle sâzı ‘ârifiñ
Mir‘atı dil pâsını sildi bu dem bu şavb-ı haṭṭ

Harf-i Ğayındır

-80-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Zaḥm-ı sînem üstüne urdu bu ‘aşkın nâr-ı dağ
Şimdi dilde buldı şöhret gam u feryâd zâr-ı dağ
- 2 Ehl-i ‘aşkın şabrı müftahı ferşdir şübhesiz
Nice eyler kim taḥammül cismi her civârı dağ
- 3 Nâ-ḥesâb zaḥm çeker ol tîğ-ı güzelden müdâm
Şimdi urmakda hamân dağ üzre bî-ḳarârı dağ
- 4 Vâcibe-i lâzıma şûḥ ‘âşıḳa rahmıñ seniñ
Yetişür ey bî-vefâ yakdı dil-i nâ-çârı dağ
- 5 Dağ-ı miḥnet derd elemdir vaşlı dildâre ḳarîn
Bendîyâ of deme çek kim işde budur yârı dağ

-81-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ḳatl âşıḳ-cün öper her demde dest-i yârı tîğ
Müjeler tîr-i Ḥorâsan gamze-i mekkârı tîğ
- 2 Tîğı vehminden vücûd-ı ‘âşıḳa lerze düşer
‘Aceb urmaz mıki bir de ḳahrile ağıyârı tîğ
- 3 Kûh-ı Ḳaf olsa dayanmaz şa‘şâ –i ḥarbine
Pâre pâre ider sanasıñ çarḥ-ı cefâkârı tîğ

4 ‘Âşıkadır kaçd [1] anıñ hiç korkusın çarḥ ile Kaf
Râh-ı ‘aşkıda kim ider üftâdeyi nisâr-ı tîğ

5 Bendîyâ ser çekme kim bu dest-i tîğdan yok ḥalâş
‘Âlemiñ ma‘lûmudur ‘aşkı ider ḥûnḥâr-ı tîğ

-82-

mefâ ‘ilün fei ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilün

1 Felek dâğ-ı derûnum üzre çekdi bir taze dâğ
Anıñ-çün cûşe gelüb eşk-i bârım itdi ferağ

2 Nigâhımdan benim arâm-ı göñlüm n’eylediñ n’etdiñ
Dil-i ümîdimi ilâhî çarḥ-ı dûn kıldı ırâğ

3 Sipâs u ḥamd idem ben gevheri nâ-yâbına ilkin
Anı itdiñ nigâh-ı dîde-i ḥûn efşâne yaşâğ

22 a 4 Bu firḳatle hamân dü-çâk idem sîne-i bîkîni
İtdi hicrile beni derd [ü] belâ taḥtı ayâğ

5 Nice ehli ne çeker sözimi teskîn ideyim
Miḥnetiñ gencine itdi bu derd-i Bendîyi bâğ

-83-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Eyyâmı yaz oldu çünküm ‘arz ider cân bâğçe bâğ
Seyrine ‘azm etmededir bunca cenân-ı bâğçe bâğ

2 Kudret-i Ḥakdan arâyîş kemḥâ giymiş rûyı ‘arz
Dîbâ-ı beheyşt çeker eşcâr şukûfân-ı bâğçe bâğ

3 Murgîler cümle dilîr oldu cemen zâr etmege
Nice etmez yâ teferrüc ehl-i ‘irfân-ı bâğçe bâğ

- 4 Bunca aḥbâb-ı suḥen gûy‘i ile maḥbûb-ı yâr-ı gâr
Bâd-ı seḥer her bir gönülde acdı dehân-ı bâğçe bâğ
- 5 Güfte düşdi murğ-ı diller murğ-ı zârıyla bile
Bu seḥer velvele-gûş eyledi gülşân-ı bâğçe bâğ
- 6 Şebnemin cevrin unudub şermile kızardı gül
Gûşına irince kim bu zâr u efgân-ı bâğçe bâğ
- 7 Geçmeden faşl-ı baḥar Bendî cemenden mi gelür
Ḥarâb ider kim eserse bâd-ı hazân-ı bâğçe bâğ

Ḥarf-i Fedir

-84-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘lün

- 1 Dilberiñ rûḥûnda gör ḥâl-i siyâhlar şâf şâf
Nice ‘uşşâkıñ serinde dudâhlar şâf şâf
- 2 Rûy-i kişver-i Ḥabeş gerdân-ı ıklım-i siyâh
Sanki kurmuşdur ṭâbûr zengi sipâhlar şâf şâf
- 3 Dil-i ‘âşık olmasın leşkeri ḥâliñde yesîr
Anları bu çeşm-i fettânîñ nigâhlar şâf şâf
- 4 Kişveri kişt ilini görüb bize verdi ḥaber
Ḥüsnini seyreyleyen dervîş seyyâhlar şâf şâf
- 5 Bendîyâ Hindi ‘Acem Özpek Yemen Fasdan berü
Ḥükmi-i ḥüsnüne muṭî’ oldu o şâhlar şâf şâf

-85-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Hüsüne hûrşîd degil kim ki didi dilber hilâf
Rûy-i şû‘lenden seniñ ‘âciz kamer lâzım mı lâf
- 2 Dest-i kudretten ayâ hûr-i şıfât naqşıñ seniñ
Kaldı hayretde kamu üftâde bile ehl-i a‘râf
- 3 Seri sîneñ bir ‘azîm balâdurur râ-sı ‘âşıkâ
Gamze ‘acdâr gîsûlar mâr baña seriñ kûh-ı Kâf
- 22 b 4 Kâfa ne çıkar ki bilmez ‘ilm-i tılsımdan eser
Vefk-ı hüsnîñ ‘ilm ü ‘irfân kim okur sûre-i kâf
- 5 Bendî geç bî-gânelikden sırr-ı hüsne vâkıf ol
Sende gel oku ma‘ârif dersin it bâbı şikâf

Harf Kaf

-86-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey kişi bu dehr içinde ferde yarârıñ mı yok
Lâl ü gevher hûb içinde dil harîdârıñ¹¹¹ mı yok
- 2 Sa‘y idüb bu aşkile sür şavbıñ eyyâmına ir
Sâzı virâneni âbâdına mi‘mârıñ mı yok
- 3 Gafil olma aç gözün bas râh-ı Hakkâ gel kadem
Râhrevânıña ‘aceb bir pâ-yı yarârıñ mı yok

¹¹¹ “harîdârıñ” şeklinde yazılmıştır.

- 4 Şân-ı İskender gibi bes teşne –i âb-ı hayât
Sâkı elinden kanmaga bir tas-ı devras mı yok
- 5 On iki burc üstün e cevân ider çarḥ-ı felek
Ger düşer Leyl ü nehâr sâbit ü seyyârîñ mı yok
- 6 Gelki şâhib ‘ibretiñ öz ḥâline bir diḳḳat it
O mücellâ mir‘ata bak sırr-ı dîdârîñ mı yok
- 7 Yok mudur zerre müje şânıñda seniñ Bendîyâ
Meclîs-i ‘irfânda yâ hû câm-ı tekrârîñ mı yok

- 87-

mef ‘ülû mefâ ‘ilû mefâ ‘ilû fe ‘ülün

- 1 Luṭfeyle efendim dil-i virâneme bir bak
Yoluñda iken ḥâl-i perüşânıma bir bak
- 2 Tebessüm eyle geçme şâhım kendi kûlundur
‘Aşkıñla müdâm dîde-i giryânıma bir bak
- 3 Derdiñle hamân bunca zamân kılmadayım zâr
Gûş it hele gel âhile efgânıma bir bak
- 4 Zülfüñde yesîr etme beni şânına düşmez
‘Înâyet idüb irâde-i fermânıma bir bak
- 5 Levḥ-i dile evvel yazılan ismi duyanlar
Bendî gibi sermest dil-i mestânıma bir bak

-88-

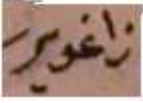
fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Âşıka özge muḥabbetdir şehâ gavgâ-yı ‘aşḳ
‘Aḳlı ermezdir zâhid nedir ‘aceb sevdâ-yı ‘aşḳ

- 2 Dört kitâbın mazharı hem dört bâbın miftahıdır
Yüz şuhuf fakh u ferâ'ız eyledi ma'nâ-yı 'aşk
- 3 'Arşda evvel yazılan ism-i Hudâ ile bile
Gönlümüz levhinde bağlandı bizim imlâ-yı 'aşk

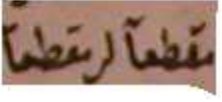
23 a

- 4 Müftüler fetvâsına hâkemler anın hükmüne
Kâdir olmaz ki sorulsın dünyâda da'vâ-yı 'aşk

- 5 Zırh giy şemşîre ¹¹² esbîne hem ol suvâr
Bendîyâ kurdu serinde ceng-i Kerbelâ-yı 'aşk

-89-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Cemâlin şevkine dil mübtelâlar mübtelâlar çok
Rûy âbından 'inâyet intihâlar intihâlar yok
- 2 Göre bende za'ımlar sende emler hem keremler dürli merhemler
Atar ebrû peykân çeküb şalâlar esşalâlar ok
- 3 Bilürem pür cefâdır bî-vefâdır nâ-ıhayâdır ol
 ¹¹³ sok
- 4 Vezinledur gibi sözünle aç gözüni gör özi
Nevâziş gonca gülden râyîhalar râyîhalar kok

¹¹² Bu kelime okunamamıştır.

¹¹³ Bu kelime okunamamıştır.

- 5 Bu mir'atıñ celâliñdir 'ilâlidir Şafâlendir
Yemez Bendî â dilber velvelâlar velvelâlar tok

- 90-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Bir güzel gördüm bugün beni sîm gibi gerdânı ak
Dikkat ile eyledim nazar anıñ her yanı ak
- 2 Bir iki kaç ehl-i hevâlar dest-i dâmânın dutub
Gördüm ol pâkize dilber rûy açık pîşânı ak
- 3 Çok tezarrular idüb yapı fesâdlar hatrın
Açıvirdi anlara şehâde ol pîşânı ak
- 4 Meyle meclîs oldılar gel sen uzakdan seyre bak
Dilber ahmer nûş ider anlar içer peymânı ak
- 5 Zâhir oldu bunlarıñ fi'li fesâdı mey ile
Başladılar gör taşarruf etmege oğlanı ak
- 6 Bendîyâ sevme zamânenin gulâm-ı kâhbesin
Kevni duymaz gir ile aldanma o şeytânı ak

-91-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Yaz gününde bağçe içre hâlice kalsa yatak
Sevdüğüm dilber yanıma gelmeye bulsa satâk
- 2 'Azm idüb bağçede reftâr eylese göz süzerek
Ben anıñ geldiğini duysamda kalksam darpadak

- 3 Ben elimle câme-i gülğûnini soysam anıñ
Sarılub ince beliñ üstüne düşeyim şarpadak
- 4 Sîne bir sîne olub rûhın nevâziş eylesem
Bûsesin alur iken ben şöyle puş puş dise dudak
- 5 Der-âğuş etmişken anıñ mûmiyânın Bendîyâ
Ansuzın gelse birisi dise maḥbûbi bırak

-92-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 23 b 1 Zâhidâ gel aç göziñi olma bu râhdan ırak
Bu ṭarîḳ üzre gidenler old [ı] heb ḳarîn-ı ḥaḳ
- 2 Çıkma bu ḳatreden aşla râh-ı 'irfâne yürü
Almaga sa'y it yürü sen 'ilm-i ledûndan sibâḳ
- 3 Göçünü kaldırdı herkes kim gider yâr yoluna
Sen nice ayrıldıñ ḳatreden bunda itdiñ oturak
- 4 Var yürü 'aşḳ kevrânın bul aña hem-pâ yâr-ı ol
Yalnız kimse bu yola gidemedi hiç bir ayak
- 5 Bendî açmış ber ü bâlin 'aşḳıle uçub gider
Ârâm eyler mi bu yerde menzîl-i yârdır durak

Harf-i Kâfdır

-93-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Bir temâşâ yazalım vâşfına dilber diyerek
Okudu vâşfı kim herkes dilde ezber diyerek
- 2 Çün seniñ vâşfıñı yazmaga kalem nâcizdir
Cihân üftâdesidir ḥüsn-i münevver diyerek

- 3 Seniñ ‘aşk-ı ezeliñ tıfl-ı dilim eyledi mest
Şâkî meyi sun bize sen bâde-i gülter diyerek
- 4 Gördüm ‘âşıkları heb meygede mekân etmiş
Nûş iderler meyi anlar şîr ü sükker diyerek
- 5 Bendî bu zincir-i ‘aşkı çekene ‘aşk olsun
Baş açık seyyâh olur ‘aşkda serâser diyerek

-94-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey güzel cevriye kıddim pîç idüb yâ eylediñ
Nâz idüb ‘aqlım hamân bir fendile zây eylediñ
- 2 Pâyımâl etdiñ beni bu kevn içinde ey güzel
Müjgânîñ tîrin nice sîneme hay hay eylediñ
- 3 Kande ‘ahdîndır iden kim sev beni ben yârınım
Sevdüğün-çün mi beni halka rüsvây eylediñ
- 4 Gamla mihnet kevrânîñ dengini bağlatdın baña
Mâdeletle kûh-i Kâfı dengime tây eylediñ
- 5 ‘Aşkına meftûn olalı gülmedi Bendî kûluñ
Genc-i miḥnetde müdâm-ı postumu cây eylediñ

-95-

müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün

- 1 Zâr iderim ‘aşkın [i] le yâ meded yâ dost diyerek
Leyl ü nehâr şevkûnile yâ meded yâ dost diyerek

- 2 Çünkü saña şâhım didim dilde serpenahım didim
Mihr-i cemâl mâhım didim yâ meded yâ dost diyerek
- 3 Şehâ canânımsın benim ‘aşkıñile yandı cânım
Dîdelerden akar kanım yâ meded yâ dost diyerek
- 4 Çekdiğim ‘aşk u belâdır yoluñda cân baş fedâdır
Kapuñda dilber gedâdır yâ meded yâ dost diyerek
- 5 ‘Âşıkıyam şöhretiñiñ hayranıyam vuşlatıñıñ
Kemteriyem şefkatinin yâ meded yâ dost diyerek

24 a

- 6 Budur vird-i zebânımız ‘âşıkız budur şânımız
Yoluñda aksın kanımız yâ meded yâ dost diyerek
- 7 ‘Aşkile ‘alem açaruz cenk ider kanlar saçaruz
Cân virir serden geçerüz yâ meded yâ dost diyerek
- 8 Gör nice hâl ifâdeler vuşlat umar üftâdeler
Bâbıñda çok feryâdeler yâ meded yâ dost diyerek
- 9 Bendîyim dilbend olmuşam ‘âşık-ı efgend olmuşam
Mecnûna menend olmuşam yâ meded yâ dost diyerek

- 96-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Nice aldıñ bu dîl-i ârâmı elimden felek
Hiç hayâ etmez misiñ bu çeşm-i selimden felek

- 2 Ne sebep gördüñ sezâ bu gönölüme maḥzûnliḡi
Kurtulur musıñ bakalım ġayrı dilimden felek
- 3 Bir ‘aceb ḡahbe işinkim bî-nâmus hem bî-ḡayâ
İntikâmıñ geçmedi aldıñ vaṭânımdan felek
- 4 Dekile girdiñ gönül gülşânına ey bî-vefâ
Ḥâr gibi kırdın o bir gonca-ı gülümden felek
- 5 Ey felek Bendîden efzûn¹¹⁴ yaş dökersin goncaya
Ḳani oldum ki kalursın burc-ı sâlimden felek

-97-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Lâyık mı güzel ‘âşıḡa dîvâne dimeklik
Şâyeste seniñ şânıña cânâne dimeklik
- 2 Ma‘lûm ki seniñ ‘âşıḡ-ı ben tâ ezeliñim
Ne oldu sebep kim baña bî-ġâne dimeklik
- 3 Destiñden ezel câmını nûş itdi bu dilmest
Düşer miya şimdi aña mestâne dimeklik
- 4 Bu çâker-i sâbit kademiñ eski bâbıñda
Lâyık bu muḡib-şâdıḡa birdâne dimeklik
- 5 Aşḡ râhıña cân başile durmuş gerü dönmez
Bendîye gerü dön dime âyâ ne dimeklik

¹¹⁴ “efsûn” şeklinde yazılmıştır.

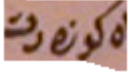
Harf-i Lâmdır**-98-*****fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün***

- 1 'Aşk-ı yâyı çekme dîl bâzû ile ğayet muhâl
Anıñ içün 'âşıkânıñ böyle işde kaddi dâl
- 2 Geştî-i Nûh kim dayanmaz baħr-ı 'aşkıñ hîzîne
'Ârifâ 'ibretle bak 'âşıkda var mı kîl u kâl
- 3 Bu fenâda dem-be-dem tası felekden bî-gümân
Zehri nûş ider 'âşık zâhid sanar âb-ı zülâl
- 24 b 4 Böyle kurmuşlar ezelden ehl-i 'aşklar bâzârı
Anlarıñ 'indinde birdir kahr u luṭf-ı zü'lcelâl
- 5 Anlara bir per ü bâl şabr u taḥammül kahr içün
Andada miḥnetle buldu evliyâlar çün kemâl
- 6 Gel berü gir meydân-ı 'aşka kim ol faħr-i ğınâ
Pâyınıñ altındadır 'ârifleriñ mâl ü menâl
- 7 Aç gözüñ şayd it şikârı gerdüşürken çarḥ-ı dûn
Rûzgârıñ mihri birgün Bendîya bulur zevâl

-99 -***fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün***

- 1 Cihânıñ naḳşına aldanmadadır zâhire dil
Râzımı rûz-i cezâda ki olan kâhıra dil
- 2 Dünyâ mi'mârı ile o da yanursın nâdân
Gelki bir fikr ü teessüf idelim aḥıre dil

- 3 Bunuñ bünyâdı vü naķşında ne zevķı ne şafâ
Bulmadı kimse gözüñ aç gitme râh-ı zora dil

- 4 Çarķ-ı dñn etmez aram mihriyle hem mâh ¹¹⁵
Bâd eser hem âb gider sen dime birkes dura dil

- 5 Bu fenâda Bendî yâ hiç kimse ki etmez ķarâr
Ėafil olma gitmege var sende bir râh ara dil

-100-

fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün

- 1 Benim ‘aķlımı başımdan aldı bu taze tıfıl
Şaşurur ‘âşıkı çekdikçe hamân nâza tıfıl
- 2 Ėâlîba mekteb-i ‘irfânda o dersi okumuş
Ėûb şadâ eyleyince başladı âğâza tıfıl
- 3 Zûlf-i hâmendenden alur bâd-ı şabah hoş bular
Rûhlarıñ gülüne dil bûlbülü pervâze tıfıl
- 4 Ėûrşide vech-i ziyâ salmasın diyü ferzent
Şemse karşı götürür dâimâ yelpâze tıfıl
- 5 Sezâdır medhe hele Ėaķķa güzeldir Bendî
Nâfile kendiñi yorma gelmez piyâze tıfıl

¹¹⁵ Bu kelime okunamamıştır.

-101-***fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün***

- 1 Yesîri zülfüne lâıyk mı beni kaşı hilâl
Eşk-i bârım yoluna oldu revân seylî misâl
- 2 Asitânıña dil-i üftâde geldi eyle meded
'Aşk-ı nariña yanub oldu kim mükedder hâl
- 3 'Âşıkıñ ma'sûka kârı dem-be-dem 'arz-ı niyâz
Hâke yeksân olmadan gayrı var mı 'aşka me'âl
- 4 Şeydânıñ zârına gonca fem acub hânde olur
Şem'e yazık dimeyüb yakdı pervâne-i bâl

25 a

- 5 'Aşk-ı miñnet eleme dime âh u vâh Bendî
Hoş gelür her güzele 'âşık-ı etmek pâmâl

-102-***fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün***

- 1 Niteki sende güzel hâli siyah bu rûhı âl
Leb (.....)lık idüb eyledi bunda bize âl
- 2 Nîm-nigâh ile gözün gözüme bir hışm etdi
Korkaram ki arada biz gine kırdık bir tâl
- 3 Çeşm-i fettânın ile gamzeleriñ kaşdımda
Gözcüdür cürmüme hiç birini etmez ihmâl
- 4 Ğazab-ı gamze ile hañçeriñde olur 'uryân
Me'tâ'-ı hüsnüñ fer u hâttına sankim dellâl

- 5 Ne alursın ne satarsın sûk -ı dilber de ‘aceb
Şuḥdân azûrde olur Bendî bir dil-i abdâl

Harf-i Mimdir

-103-

fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün

- 1 Yürü gel ıflı edeb-nak saña ḥâlîm diyeyim
Sen dururken kime ben rûḥları alım diyeyim
- 2 Giceler tâ şubḥa dek ‘aşḳ odına yanmadayım
Gözlerim yaşı döker bir kerre sâlim diyeyim
- 3 ‘Aks-i raḳsına bu çarḥıñ nideyim yakdı beni
Kande şûḥı görüben ḳadd-ı niḥâlîm diyeyim
- 4 Şem‘e pervâne gibi cevreylediñ tâ yanuben
Ruḥşârıñ şem‘ine yandı ber ü bâlım diyeyim
- 5 Diseler kim Bendîya ḥâliñe vâḳıf mı şâḥıñ
Söyle ‘âlim mi diyem yoksa nâ‘âlim diyeyim

-104-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 İki kişver şâḥıñıñ dest-gîrinde yesîr oldum
Murâdım zerre yok cismimde gör kim köhne pîr oldum
- 2 İkisinden vürûd itdi bugün fermûde-i sâmi
Ḥükümlerin edâ idüb dü ‘inde mihri mîr oldum
- 3 Hamân dâm-ı cezâdan yâre hâ etmek murâd anca
Anıñ-çün iki şâḥıñ pâyıaltında ki zîr oldum
- 4 Be rûḥ-ı ‘aşḳ-ı ‘aḳlan söyle durdum ‘arsâgâh içre
Sînem itdi kesîd sad daḡ anuñla ben münîr oldum

- 5 İki kişver şâhınıñ ugruna Bendî olaldan bend
Suhângâhı cihâna böyle bir özge dilîr oldum

- 105-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

25 b

- 1 'Aşkıñla güzel ben nîmi nigâhda yesîrim
Rehâ olamam pençe-i bir şâhda yesîrim
- 2 Hüsni ıklımıñe itdi güzâr göñlümüz amma
Kapıldı cinân-ı kişver-i siyâhda yesîrim
- 3 Bu 'aşk-ı dil ahvâlimizi şûh sora bir kez
Nesin sorasıñ dir ki dilim âhda yesîrim
- 4 'Aklıma didim gel berü bir kez başım üzre
Didi gelemem ben bu rûy-i mâhda yesîrim
- 5 Gör Bendî-yi kim 'aql u dili yagmaya vermiş
Kendiside der ben güzel-i râhda yesîrim

-106-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Ey felek aldın benim bu çeşm-i mestân ahmerim
Giddi n'idem ehl-i reftâr şeker lisân ahmerim
- 2 Göñlümün eglencesiydi tıflı nevrete benim
Cânıma yâver idi ol kaşı kamân ahmerim
- 3 Rûz-ı gamda hem demimdi hem teselli hatırım
Kaldı yâd ellerde eyvâh şimdi hicrân ahmerim
- 4 Gayrı ben hasret elinde âh u zâr etmedeyim
Kande ey zâlim felek âmân el âmân ahmerim

- 5 Bendî her bir güzele etmez idi bu denli âh
Saña âh ider ölünce bil ki her an aḥmerim

- 107-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 İşbu demde bu naşb-ı emr-i Hudâyı çekerim
Kuvveti bâzu ile ben 'aşk-ı yâyı çekerim
- 2 Râzıyım luṭfuna hiç gam yemezem Mevlânıñ
Hey ne çâre a güzel 'aşk u belâyı çekerim
- 3 Felegiñ endûh esrârın 'aceb kim añlar
Manşûr-âsâ dem-be-dem dâra edâyı çekerim
- 4 Bezm elest kâlû beladan berü ıkrârımıza
Her şeher şâhımıñ 'aşkına şalâyı çekerim
- 5 Bendî hiç râh-ı şehenşâhdan olur mı iḥrâc
Muṭi'im leyl ü nehâr hep o rızâyı çekerim

108. Gazel

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Bu derd ü miḥneti şâhım nihâyet bu kadar çekdim
Naşbe râzıyım degil şikâyet bu kadar çekdim
- 2 Tecellî takşirât vâşfın suâl ideriseñ câna
Derundan it ki bu nazmı ferâset bu kadar çekdim
- 3 Sene biñ iki yüz kırk dokuzuñ târiḫi vâhin oldum
İdüb üç sene ben gayret be-gâyet bu kadar çekdim
- 26 a 4 Degil medḥı dil aḥvâl celle nâmımdır naẓar eyle
Halâşım elli ikide şu hikâyet bu kadar çekdim

- 5 Bu hâle şabrile taḥammülün artur âşık Bendî
Bu târiḥ zindân olsun neyse âdet bu kadar çekdim

-109-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Gelmişim dâr-ı bekâdan fenânın mihmânıyım
Zâhidiñ bağına ḥançer mu‘miniñ ‘ulvânıyım
- 2 Ben münâdi olmuşam meydân-ı ‘aşka iş bu dem
Lâzım ancak çağırım çün Fazlınıñ iḥsânıyım
- 3 Lâ dimem bes dimişem ḳâlu belâdan her yola
Kâfiriñ küfri olmuşam bil mü‘minleriñ imânıyım
- 4 Bist ü hest ḥarf-i ne lâzım bunda izhâr eylemek
Dirseñiz biz ger bu sırrıñ tâ ezel ḳurbânıyım
- 5 Bir-durur iḳrârı ‘ahdim kayd Bendîm gün begün
Şol kelâmullah nuṭṭ-ı sürenin ‘umrânıyım

110. Ğazel

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Aç gözüñ fehm it zâhid gör nebiyâ nedir hünerim
Miftaḥı zebânımız kevnîñ nişânı eserim
- 2 Tılsım a‘zam vücûdum ‘allemel esmâ benim
Vechimde yigirmi sekiz ḥarf sırr-ı subḥân her yerim
- 3 Üçyüz altmış altı cûyuñ kâniyem hiç etmegiñ
Satulur bu şavb-ı ‘aşḳda ehline her gevherim
- 4 Yed-i beyzâımızda gizli yüz şuhuf hem dört kitâb
Vâḳıf-ı esrârı ḥaḳḳım sırr-ı Furḳân ezberim

- 5 Bendîyâ bir kıtreden cûş etmekim ‘ummân-veş
‘Aşkile coşsamda hakdır sırr-ı sulţânken birim

111. Ğazel

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Nuţķ-ı pâkim añlayana hoş hikâyetdir benim
Sırr-ı ‘aşķım her dîle ‘aceb ferâsetdir benim
- 2 Hâl-i ‘aşķımla kırâ‘at ‘ârifâ ledûniyyeyim
Her sâzım ‘aşķ ehline sırren berâdetdir benim
- 3 Deriseñ sâzıñ küfr ‘ibâdetiñ kande seniñ
Küfrüm ‘ibâdet ile her dem ‘imâretdir benim
- 4 Zâhidâ bu sözleri efsâne sen etme kıyâs
Rûz u şeb okuduğum dîlimde âyetdir benim
- 5 Gel berü ğûş it sözi çevirme yüzü ğâfilân
Şimdi âĝâz etdigim Bendî sa‘âdetdir benim

-112-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

26 b

- 1 Cevriñ içün ey yâr saña sermâye mi kıldım
Bu kûhi-seriñ ğayri dolanmaya mı kaldım
- 2 Şeydâ gibi zâr etmeye yok zerre murâdım
Pervâne gibi şem‘ine yanmaya mı kaldım
- 3 Dil luţfuñ umub eşki döker bâbıña geldi
Râhıñda güzel cevriñ cefâya mı kaldım
- 4 Hem râh olub ben ‘aşķile maķşûda giderken
Ağyârı pelîdiñ ile ğavĝâya mı kaldım

- 5 Hicriñle seniñ Bendî fakîr etmede âhı
‘Aşkîñla hamân dünyâda da‘vâya mı kaldım

-113-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Etmese şâh-ı güzel derdime dermân ne diyem
Sarmasa zaḥm-ı sînem âh yâ olkan ne diyem
- 2 Sarmasa yâr bu sînem zaḥmını iflâḥ olmam
Bâbına varmaga ben bulmadım imkân ne diyem
- 3 Şeş cihet tâ bilürem bir ezeliden ben anı
Zerrece yokdur efendim dilde noḡşân ne diyem
- 4 Ben aña cânım didikçe yakdı ‘aşk-ı cismimi
Yansa nâyâb olsa cismim bunda el-ân ne diyem
- 5 Sevdüğünden dûr olur mı Bendî cevır ü ḡulmile
Dönemem ḡâl u belâdan ‘ahd ü peymân ne diyem

-114-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Seyyâḥ idüben ḡarb ilini geşt ü güzârım
Aldı bu güzel nâgehânî şabr u ḡarârım
- 2 Dil ḡüsn-i temâşâsını seyretmeye kaldı
İsminden evvel aldı ḡaber aldı bu kârım
- 3 Nâm-ı şerifi savtîle çağrıldı yâ Alî
Ḥalḡuna menend ḡüsn-i ḡamer çeşm-i ḡammârım
- 4 Şeyh ekberidir beldemiziñ dilberi ra‘nâ
Vuşlat umub ben ‘aşkîle kim ḡâl-i nâ-ḡârım

- 5 Cün Bendî bilür hem çağırır Şubh u şâmı
Şâhım yâ ‘Alî eyle meded ‘âşık-ı zârım

-115-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ne ‘acebdir geçmedi bu dilbere nâzım benim
Dinleyin ‘âriflere hoş şîr ü elfâzım benim
- 2 Telh-âba toprağın kardı Hudâ çün Âdemiñ
Bu sebebdır dâ‘imâ kalbimde emrâzım benim
- 3 Çâr bâbı fetḥ idüb girdüm derûndan içeri
Şimdi ak oldu şükürler kim kara yazım benim

27 a

- 4 Bezm-i elestden pes diyüb bi‘âtı ikrâr vermişem
Mürşîdi kâmilden ey dil destûr icâzım benim
- 5 Bendî olub ‘aşkı yesîrim râh-ı yâr efgendeyim
Dem-be-dem artmaktadır o dosta ağâzım benim

-116-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Çok zamândır ‘âşık-ı divânenim ey sevdüğüm
Ben leb-i lâl ü müli mestânınım ey sevdüğüm
- 2 Zerre mürvet etmedin bu ‘âşık-ı bî-çâreñe
Kapuña geldim bugün mihmânınım ey sevdüğüm
- 3 Ne çeker cevriñden el dîl ne duyar luṭfuña yâr
Kıl nazar bir sâili iḥsânınım ey sevdüğüm
- 4 İş bu cevriñ ḥaddı yok lâyük degildir şânıña
Derd ü miḥnetiñ çeküb ḥayrânınım ey sevdüğüm

- 5 Tâ elestden kayd Bendî oldum seniñ her ‘ahdine
Eşiğinde koç gibi kurbânıñım ey sevdüğüm

-117-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Cinânıñ hasretiyle ben bir eyyâm agladım gezdim

Ateş-i firķatiyle ben ¹¹⁶dâm agladım gezdim

- 2 Murğ-ı dil serin dolandı vücûdum otlara yandı
Şâkı bize zehr sundu içüb câm agladım gezdim

- 3 Keştiyim gam-ı deryâda bu göñlüm saçı Leylâda
Mecnûn gibi bu Şahrâda Şubh u şâm agladım gezdim

- 4 Bendî der bu sevdâ bizde kanlı yaş doludur gözde
Gice gündüz gönlümüzde yâr merâm agladım gezdim

-118-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Bezm-i elestden söylenen güftârı ben bilmez miyim
On iki burcdan doğan ihtârı ben bilmez miyim

- 2 Goncanıñ şeydâsıyım gülzâra sermest gelmişim
Göñlüme ağıyâr olan pür- hârı ben bilmez miyim

- 3 Bir gülü ruhşâra ben cân u başı kıldım fedâ
Dil-i fernevsim ziyâgir nârı ben bilmez miyim

- 4 Cenk benim düşmân benim ya n’oldı halka bilmezim
Cân u baş hâsmım olan çerrârı ben bilmez miyim

¹¹⁶ Bu kelime okunamamıştır.

- 5 ‘Aşkile Hâk dost diyüb cânın sebîl it Bendî gel
Şavb-ı ‘aşk içre şikâr in kârı ben bilmez miyim

-119-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Bir dem ola ki yâr ile dil eyleye aḥkâm
Her demde ki ḥoş ‘âşıka yâr eyleye in‘âm

27 b

- 2 Cevriñi gören luṭfuna inanmadı şûḥuñ
Vehm eyleyüb ol açmadı kim yârına hiç fâm

- 3 Bin ‘âşık-ı bî-çâresi var zülfüne baḡlı
Nuşret dilerüz eylemege ḥâlimiz i‘lâm

- 4 Deryâ gibi cûş etmedeyiz ‘aşk-ı râhıñda
Feryâd ederiz dergâhıña şubḥ u eger şâm

- 5 Çün cânile baş şöyle fedâ eylemişiz kim
Bendî gibi ‘âşıkları dil-bend ider encâm

-120-¹¹⁷

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Sîne-i zaḥmıma ḥâzık tövbe menem demmezem
“گر سر اشکی ریزه” uşşâḳ “آنکه” şebnem demmezem

- 2 “سرّی مردم آنکه چرخ گردون” bu ad
“از همیشه قهری دل غم” ḥârdan “آنکه” demmezem

- 3 “ای پسر” çâre ne bu ad fermân “به آمد” lemyezel
“کربلا از” özge men kaçaya mübrem demmezem

¹¹⁷ Mülemmâ gazel

- 4 “آن دلی راضی چرا” to biyâ muḥarrem ezel
 “سری از من آن گوزارت باده” mufahḥam demmezem

- 5 “آن فلک ریزنکی ریزه جامی ازل” ey Bendîyâ
 “آمد از آنکه بیا من سر سرایم” demmezem

Harf-i Nundur

-121-

mef ‘ûlû mefâ ‘îlû mefâ ‘îlû fe ‘ûlûn

- 1 Vasf eyleyeyim derdimi suḥânıma bir ben
 Hoş yalvarayım âfet-i devrânıma bir ben
- 2 Ben ḥâl-i perüşan seniñ ‘aşkıñda yesîrim
 Gel eyle naẓar dîde-i giryânıma bir ben
- 3 Etmede revân ḥûn-ı ciger cûy- ı dîdemden
 Karışdurayım ḥûn [ı] dil ‘ummânıma bir ben
- 4 Ey şûḥ ki benim ḥâke beraber iderekden
 Şerḥ ola ḥâlim nûkde-i irfânıma bir ben
- 5 Çâre mi olur Bendî güzel râhına benddir
 Görmüşdür ezel yârı lâyıḳ şânıma bir ben

-122-

mef ‘ûlû mefâ ‘îlû mefâ ‘îlû fe ‘ûlûn

- 1 Zâr eyledi dil bûlbûlü gülşâne içerden
 İrgürdi meni meclîs-i rindâne içerden
- 2 Meclisde baña şâḳı → cân versede nîş câm
 Biñ naz ider ol bezmi suḥândâne içerden

- 3 Nâz eyleyerek derd-i diliñ söyle utanma
Dak boynuna çek silsîli cânâne içerden

28 a

- 4 Zülfi teli bağladı dîlim ğayrı ne çâre
Müjgânı tîri işledi her yana içerden
- 5 Kov zâhidi koyma güzelim bezm-i derûna
Müş tâk-ı dîdâr Bendî-yi dîvâne içerden

-123-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Okur bülbül dîlim 'aşkınla dilber sûre-i kâf nun
Benim bu zâr u giryânım döker dü dîdeden pürhûn
- 2 Mufaşşal kışşa-ı 'aşkım yazarsam cem' idüb cânâ
Nemümkün defteri dîvâne sıgar ta olur meknûn
- 3 Yalınpâ râh güzârında dolaşdım 'arsa-ı kevnî
Saçı Leylâm seniñ ol kûh u şahrânda bu dil mecnûn
- 4 Hamân dem 'aşk u derdinle esîr ü kayd-bend olmuş
Görenler hikmet-i hüsnüñ bî-lâ- şübhe olur meftûn
- 5 Kerem kıl ta'mire mümkün ise gel ey melek sîmâ
Yıkılmış Bendîniñ kalbi serâyı hem dili mahzûn

-124-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

- 1 Bu 'aşk ile bir âh ideyim tâ semâ yansın
Âhımdan olan dîd ki bu eflâki dolansın
- 2 Öldümde zemîn üzre felek bârânı döksün
Dil teşne olan şuhte içüb bu âba kansın

3 Su kâr mı ider ‘aşkile kim yansa derûni
Her hâliyle ‘âşık o ki bu nâra dayansın

4 Eyyâm-ı bahar şeydâ dil-i zâra giriftir
Üftâde-yi dîdâreleriñ eşki boşansın

5 Bendî güzerân etmek ile ‘aşkıñ ilinde
Lâyık ise miskîn dili âbıñla sulansın

-125-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Sor dilâver dili dilden meydânı ‘irfânen
Mey-i câmi mülû müliden mestânı meyhânen

2 Kim bilür o esrârı her ervâhın biñ hâli var
Ehli ayırır kıl u kâlden suhânı izânen

3 Gevher-i yektâ-durur batın zâhir aşıl kamû
Naqqad añlar seyr-i serden o kânı dürdânen

4 Perde perde talka talka mevc urur ceyhûnumuz
Añlasın dil seyl- i selden revân-ı ‘ummânen

5 Şol muṭarra kâküli selsil olub kalsa ḥarûc
Bu dîvâne Bendî benden dîvân sultânen

-126-

mef ‘ülû mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

28 b

1 Giryân ideriz dilbere meftûnlığımızdan
‘Uryan gezeriz biz dil-i maḥzûnlığımızdan

2 Bu zincir [i] ‘aşkı sivruruz ḥâl- i neşûḥa
İsbât ideriz Leylâya mecnûnluğumuzdan

3 Hem gösteririz Yûsufa Ya‘kubluğu her dem
Her leyl ü nehâr dîde-i pürhûnluğumuzdan

4 ‘Aşk baħrine uçmaktadır ol bâdbânın kim
Zevrâk salarız engine efsûnluğumuzdan

5 Dermiş bize kim halk-ı cihân Bendî dîvâne
Mevcimizi görmez mi o ceyhûnluğumuzdan

-127-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Yolunda çekdigimi hep güzel icrâ etsun
Vuşlatıñ devletini göñlüme i‘tâ etsun

2 Çünkü râhında anıñ çekdiğimiz bî-ḥaddır
İsterem cürmümi yarın baña hi‘pâ etsun

3 Bakmasın ‘âşık-ı dîvâneyim ol ‘işyânıma
Mücrim ‘aşi ‘âşıkım ben beni ihyâ etsun

4 Evvel üftâdesiyim ki güzelin lâ diyemem
Baña kim cevır ü cefâlar etsun ol hâ etsun

5 Bendî anıñ yoluna râzılarıñ râzısıdır
Keşte-i Nûḥ benim ancak ğamı deryâ etsun

-128-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 El- amân Yûsuf misâli düşmüşüm bir çâha ben
Şâhib-i zülfiķare yalvaruram ol şâha ben

2 Maḥpûs-i zûlmetde kaldım kimse bilmez ḥâlimi
İzṭırâb-ı ğamla eyvâh başlamışım âha ben

- 3 Kendi başıma gezerken serteser bu ‘âlemi
Koç gibi kurbân için düşdüm meded bu râha ben
- 4 Himmeti pîrlere ile yetiş Hızır İlyâs baña
Nâgihân daldım amândır şu der-i günâha ben
- 5 Bendî sen zîndân içinde aglakan Ya‘kub gibi
Zâr idüb Yûsuf gibi yüz dutmuşum dergâha ben

-129-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Yâre derdim şad hezâr oldu didüm vardım bugün
Başdan ‘aqlım târ[ü]mâr oldu didüm vardım bugün
- 2 Tâ ezel bezminde bâde nûş iden dîvâneyim
Mest hâlim şimdi hammâr oldu didüm vardım bugün
- 3 Vuşlatıñ eyyâmını luţfuñla bir göster baña
Pür-cefâ hâlim nâ-çâr oldu didüm vardım bugün

29 a

- 4 Mest hâlimle seniñ yoluna baş cân koymışım
Veli derdim bî-şümâr oldu didüm vardım bugün
- 5 ‘Ayn-i lâm ye ismi dilber gizimizdir dem-bu-dem
Dersimiz leyl ü nehâr oldu didüm vardım bugün

Harf-i Vav

-130-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 ‘Âşıkları gamzeñ gine feryâde düşürdü
Gör bu güzeli kaşları biñ âda düşürdü
- 2 Ferdâde diyü râzı iken hâkkına ‘uşşâk
Yevm‘ül betere ‘âşıkı dünyâda düşürdü

3 Çünküm bir olur ‘ind-i ‘aşık dünyâ vü ‘uqbâ
Bu fikrile üftâde-yi berbâda düşürdü

4 Çün râzı olan نَحْنُ قَسَمْنَا¹¹⁸ sına bunda
Mürdeleri ihyâ idüb ‘abâda düşürdü

5 Gamzesi ile kaşları gör dem-i Mesihden
Bir dem yürüdüb Bendîyi irşâde düşürdü

-131-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Bu dil-i şeydâm benim gülşânenen gelmez berü
Teşnedir kanmaz ne’çün ‘ummânenen gelmez berü

2 Herkesin var tâ‘ati ‘ibâdeti bir hâliyle
Tâ‘at ü ‘ibâdetim meyhânenen gelmez berü

3 Mest olursam tâ‘atim tekmîl olur şâha benim
İşde o dem bu dîdem giryânenen gelmez berü

4 Sırr-ı esrârımızın kim fehmi idenler bî-gümân
‘Ârifi belli olur ‘irfânenen gelmez berü

5 Bir ‘acâyib derde düşdün it ferâset Bend [î] gel
Dil-i maḥzûnun niçün virânenen gelmez berü

¹¹⁸ نَحْنُ قَسَمْنَا “Rabbini rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında **biz paylaştırdık.**“ Kur ‘an-ı Kerim, Zuhur Süresi, 43/32 (Ekler: 1)

-132-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Üstüme cülûs idüb 'aşk-ı belâlar yürüdü
Ehl-i 'aşka ser verir dil mübtelâlar yürüdü
- 2 Egnimü giydüm 'abâ hil'ati 'aşkıdır diyü men
Görünce halk didi bak â budalâlar yürüdü
- 3 Kollarım derbend olub zulmete düşdüm aglarım
Boynuma dakmak için gör silsilâlar yürüdü
- 4 Çağırâm kırklar yediler Haydar-ı Kerrârı ben
Dergâh-ı Mevlâya benden esşalâlar yürüdü
- 5 Maḥbûs içre ser ü pâ tâ seyri için bu Bendîniñ
Kimi ekber kimi eṭfâl velvelâlar yürüdü

29 b

-133-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Yerişdi nevbahar faşlı dil-i şeydâ figân güldü
Cilâlandı karanfiller açıldı gül hamân güldü
- 2 Dil-i nâ-şâdemiz gördü bu tarz-ı bahar-ı faşlı
Dönüb cânib-i dildâre çağırd [ı] el amân güldü
- 3 Gülü ra'nâ icün bülbül bu mevsimde kılar zârı
Görüb ḥâli karîbin 'andelibe gülistân güldü
- 4 Yâ benim dil-i maḥzûnum ne denli neş'eyâb olsun
Baña yerde beşer gökde melek kevn ü mekân güldü
- 5 Bu Bendî genc-i miḥnetde figân etmekden el çekmez
Anıñ her ḥâline elân zemîn u âsumân güldü

-134-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

- 1 Cevretme baña gel beri ey kâkül-i şeb-bû
Üftâde bu dil tâ ezeli hüsniñe yâ hû
- 2 Mecbûr oluben mürvetine bâbıña geldim
Gûş etse yeter bir kere güftem lebi dil-cû
- 3 Sen ehl-i semâ Şahibi en'âmsın işitdim
İhsâna sezâyım diyü geldim rûy-i meh-rû
- 4 İhsân idecekseñ gine bu bende-yi gözle
Şevtâli degil râkibe verme bile bir su
- 5 Vuşlat günü gözler durub ol astânıñda
Hâl 'arz temennâ idiyor Bendî kuluñ bu

Harf-i Hedir Bu

-135-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Ki sensiñ yârıgârım başka nesnem yok dü-'âlemde
Sînemiñ zaḥmına senden girü em yok dü-'âlemde
- 2 Elâ yâ maẓhar-ı dil gamda kim mevcûdesin her bâr
Hamân ben gibi râhıñdaki bir kim yok dü-'âlemde
- 3 Efendim dilrûbâsıñ gayre vermezsın dil-i 'uşşâkıñ
Seniñ 'âşıqlarına zerre elem yok dü-'âlemde
- 4 Benim ol çâkî sîne kim ki 'uşşâk-ı zaḥm-nâk hem
Yoluñda bil ki zerre bir enîsim yok dü-'âlemde

- 5 Seniñ nûr-i cemâli sırr-ı esrârına bu Bendî
Göreliden berü ey şâh dimem nem yok dü-‘âlemde

-136-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Ey şâh-ı sa‘âdet hele noķşânıma bakma
Ben ‘âşıkınam çünkü her ‘işıyanıma bakma

- 30 a 2 Hüsni ikliminiñ pâdişâhıym didin ey şûh
Hısmile benim hâl-i perişânıma bakma

- 3 Didinki bize luţf ile kahrım beraberdir
Kim bildim efendim dem-i devrânıma bakma

- 4 Didi eger üftâdem olub beni dilerseñ
Darbıma dayan ğâzab-ı tufânıma bakma

- 5 Didim hele bu Bendî kuluñ koyma cezâda
Şabret yâr iseñ bu dil-i tuĝyânıma bakma

-137-

müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün

- 1 Göñlümüz temennâ ider afet-i devrân olana
Gice gündüz senâ ider şâhib-i ihsân olana
- 2 Kapsunda çâker olur ‘aşkı ile perver olur
Bende-yi dilkemter olur kâkül-i reyhân olana
- 3 Çeker anıñ sevdâsını her ne ise belâsını
Küfr-i zülfüñ dâ‘vâsını vâşfeder sultân olana
- 4 Seyr-i cinâna gidelim ‘aşkıle gayret idelim
Bir şanemi medh idelim meclisde yâran olana

- 5 Ba‘zı güzel pek hoş olur gûşunda bir mengûş olur
Zîr-i fesde serpûş olur o yeter nâlân olana
- 6 Ba‘zı güzel âhu bakar ‘âşıkı odlara yakar
Tîr idüb müjgânı atar hüsine hayrân olana
- 7 Ba‘zısı var hûb şadâlı bazısıda pek edâlî
Ba‘zı var zülfi belâlî mey sunar mestân olana
- 8 Ba‘zı güzel soysuz olur güzelde olsa huysuz olur
Fitne ficür boysuz olur cevri eder seyrân olana
- 9 Ba‘zı güzel dutar sözi söz dutmaz da olur bazı
İşde o yoruldur bizi yâzık dilrân olana
- 10 Bu sözi bitürelî hâ meclise vireli celâ
Uzatma sen ey Bendîya cân fedâ ‘irfân olana

-138-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Hemîşe bir mürüvvet ehl-i ‘aşk meydânı farķ etse
Yakar şem‘i şecâ‘at ol ulû dîvânı farķ etse
- 2 Anâşırdan giyüb bir don gönül tahtın bezer ol zât
Bu dört bâbıñ rehâsınca yolu erkânı farķ etse
- 3 Gözetle ikrânıñ ‘ahdiñde gâfil olma dîr câna
Ki reîs keşti salmaz girdâbı ‘ummânı farķ etse
- 4 Canânım berhudâr olmaz mı ‘âlemde kemâliyle
Hâl-i ‘uşşâka rahm idüb dîde giryânı farķ etse

- 5 Sakın zâhid-i şeytânı ʔan' etmesin kim ey Bendî
 30 b Ya zâhid zâhid olur mı bâb-ı raḥmânı fark etse

-139-

mef 'ûlü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ûlün

- 1 Coşdı gine dil 'aşkıle meydâna gelince
 Bülbül gibi zâr eyledi gülşâna gelince
- 2 'Aşk bağçesiniñ 'andelibi güle fehmi açdı
 Feryâdı şehir diñle bir efgâna gelince
- 3 Dir نَحْنُ قَسَمْنَا¹¹⁹ sına râzı bu dil ey dost
 Yazar o gine deftere dîvâna gelince
- 4 Geldim dîdârı şem'ine kim yanmaya şeksiz
 'Ahdım tâ elestden berü bu âne gelince
- 5 Kânûn idinüb 'aşkıñı dil-bend yola düşdi
 Başım fedâdır varımile câna gelince

-140-

mef 'ûlü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ûlün

- 1 Ḥasret ile dil ḥâl-i perüşâna düşünme
 'Âşık iseñ ol lebleri mercâna düşünme
- 2 Derseñ kim eger cevri hezâr vuşlatı yokdur
 İnşâfa gelür o sîm-i gerdâne düşünme
- 3 Zâr etme güzel nârıña yandım diyerekden
 Sen bülbül iseñ sînesi gülşâna düşünme

¹¹⁹ نَحْنُ قَسَمْنَا “Biz paylaştırdık.”. “Kur ‘an-ı Kerim, Zuhurif Süresi, 43/32 (Ekler:1)

4 Vuşlat demini kande bulursañ fedâ etme
Sar şûhu hamân sînene hicrâna düşünme

5 Bendî cigerim ‘aşkıle suh̄tde oldu didikçe
Aña didiler ey delü dîvâne düşünme

-141-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Cemâle yâre müştâkım kâmu eşyâya eyvallah
Yalın pâ baş açık ‘uryân sîne kim eyledim seyyâh
- 2 Fenâdan istemem habbe beķâdan uçmagı hâşâ
Hamân maṭlûb-ı dîdârım ser ü cân fîsebîlillah
- 3 Ben ol mücrimi nâ-çârım bu yolda nâ-tüvân kaldım
Ḥaķıķatine ermezsem özüm buldı fenâfillah
- 4 ‘Ası ṭuġyân murâdım isterem ķad’i ümîd etmem
Buyurdu âyet ile kim zünûbcün ġaferamallah
- 5 Dil ü cân kayd-Bendim ki elest bezmindeki ‘ahde
Ķâmu eşyâm ider iķrâr okudum ‘inde Hüvellah

-142-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Âyıb mı güzel ‘aşkıle dil başlasa dâde
Zulmete ķadem basd [1] göñül dâr-ı fenâda
- 2 Dil mest iken ‘aşkıñla bir asra yerişdi
Her bezmi cehil dutdu kemâl kaldı arada

31 a

- 3 Bir nuṭķ-ı dürûs ehl-i suḥan varsa bir bezme
Diñlenmez anıñ nuṭķı kalur der-i belâda

4 Nâdân ile dâna gedâ bay haqqıle bâtl
Fehm eyleyemez kimse anı heb bir sırada

5 Bendîya kerem kânîni bil um kerem umma
Vezîr-i cihânîni eli yok zerre vefâda

-143-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Yâ ilâhi beni kûl itdin ricâmı bilmeze
Ne düşürdün metrûkât içre bahâmı bilmeze
- 2 Lâcerem nâ-çâr bıraktın kimse bilmez hâlimi
Bilmezem n'etdim ilâhî bu merâmı bilmeze
- 3 Kudretiñle yok iken sensiñ beni var eyleyen
Sen dururken bes diyim mi şubh u şâmı bilmeze
- 4 Bir zamân luţfuñ görüben bir zamân gam elemin
Şimdi düşdüm hamd u şükre ki ahkâmı bilmeze
- 5 Yâ Hudâ Bendî kuluñ it hâl ehline yârı kâr
Pâyemi düşürme râh-ı haqqı nâmı bilmeze

-144-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Bu kafa hüküm ider şahib Süleymân sen misiñ söyle
Heft kişver şâh-ı râgıb Süleymân sen misiñ söyle
- 2 Güzeller mülküne senden girü şâh bilmezem şâhım
'Adâlet tahtına tâlib Süleymân sen misiñ söyle
- 3 Hezâr 'âşıqların bâbında elbeste kılar zârı
Kamûnuñ derdine tâbib Süleymân sen misiñ söyle

4 Kârârım kalmadı gönlüm felekler gibi dönmekde
Cunûnı gönlüme nasîb Süleymân sen misiñ söyle

5 Muşhaf-ı hüsnîni Bendî kulun ders-i kadim etmiş
Ziyâret hüsnîne vâcib Süleymân sen misiñ söyle

-145-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

1 Gâyetle güzel kaşı hilâl beñ yanağında
Perçem yanadır mâl ü menâl beñ yañağında

2 Hayyâle şalâ mislini gördüm diyen olsa
Dü-ebrûlar 'acdârâ misâl beñ yañağında

3 Nigâhı benim 'aqlımı çün aldı başımdan
Bilmem nice olur bende bu hâl beñ yañağında

4 Seyrini iden 'âşık-ı dil medhıne durdu
Gör bağı deri gonca nihâl beñ yañağında

5 Ey Bendî pâkiñ medhını kim eyle temâşa
Dikkat ile bak rûhları al beñ yañağında

31 b

-146-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

1 Ey bâd-ı fenâ sen bağ-ı vîrânıma esme
Bülbülleri çün gelmedi gülşânıma esme

2 Şukûfelere eyle nazar ü remy-i sürûrî
Añladıñ ise bâğım u bostanıma esme

3 Hoş esmedi bâd ey bâd-ı fenâ sen
Râzı degilim garmına (?) bir yanıma esme

- 4 Ben bağbânıyım gerçi bu bâğîñ küçücükden
Ma'mûr ideyim gel bu perişânıma esme

- 5 Şabret bakalım ayîne-i devrânı Hudâyâ
Bendî sañadır ser-gâhı (?) seyrânıma esme

-147-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün

- 1 Yürü bu meclise ey cân nice seyrân olur bizde
Hor görüb kem bakma 'irfân Mışra sultân olur bizde
- 2 Var sen Yûsuf Ken'ân ara çünkim ermedin bu hayra
Hükmi var şehri Mışra yâ ne Ken'ân olur bizde
- 3 Ser vermiş 'aşkın yoluna hâtemin almış eline
Ta'lim etmiş kuşdiline çok Süleymân olur bizde
- 4 Bendî hâlin izhâr etmiş özünü Hakkâ yâr etmiş
Heft iklimi şikâr etmiş Şahib dîvân olur bizde

Harf-i Ye

-148-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Dilâ bülbül gibi zâr eyleyüb fâş etme Yezdânı
Per aç pervâne-veş ol nûr-ı nârîñ olma sûzânı
- 2 Tûlû' iden çün gönülde hamân nûr-ı hüveydâdır
Küşâd eyler derûniñ içre der-i genc-i neftânı
- 3 Benim ahvâl-i 'aşkıñ añlayan tñ' etmez 'uryânım
Yalınpâ râh-revân sîne-siyâh añlar bu seyrânı

- 4 Kim ‘ârif aîladı bu çâr anaşır sırrını yâ hû
Şafâ ‘arz eylemez çün dil bilübdür bezm-i rindânı
- 5 Ser-â-pâ yansa cism-i pâk-i nâ-yâbım bu nâr içre
Gülistân eyler ey Bendî bu ‘aşkıñ nâr-ı nûrânı

-149-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 İbtidâ Hâkdur dile dünyâyâ verdi ziyneti
Hikmetden Âdem ü Havvaya verdi ‘izzeti
- 2 Bu keremler diñle ey yâr hâk u nârdandır zühûr
Hele bâdîñ hikmeti hevâyâ verdi şöhreti
- 3 Gel kâmu eşyâyı aîla varlığına ne sebep
Ab ile gûni derûn-ı deryâyâ verdi kuvveti

32 a

- 4 Kimki ‘arif aîladı bu çâr anaşır sırrını
İş bu dörtlüdür kim yed-i beyzâyâ verdi ni‘meti
- 5 Bu cihânîñ kayd-Bendî çâr olur hem çehâr-durur
İki ‘âlemiñ Muḥammed ‘Alî efendim devleti

-150-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Felek cevren beni bu ḥaddeden bir ince tel çekdi
Bu derd ü ğam ile çeşmim yaşı ‘âleme sel çekdi
- 2 Anîñ mevc-i ḥurûcî akmasına kaldılar ḥayrân
O sırrîñ mazḥarın bilen kāmû eşyâdan el çekdi
- 3 Felegîñ dest-i cevrenden alub dil taş-ı devvârı
Nûşîna ıkdâm idince zehir taşın bedel çekdi

- 4 Giderken ‘aşk-ı baħır içre gönül keştesi ey câna
Bu girdâb-ı ‘azîme nâ-gihân bir ‘aksi yel çekdi
- 5 Ne deñlü derd ü gamın vâşfıda yârân size Bendî
Bu meydân-ı erenlerde neler çekdi ne hâl çekdi

-151-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey gönül ‘arzıñ seniñ bu yârda mı dildârda mı
İştîyâkın hâlile ruhşârda mı etvârda mı
- 2 Bir kerre ‘ibretle bakub ‘aşk-ı hâliñ añlasam
Görsem ol müşkiliñi esrârda mı ızhârda mı
- 3 Okuyub ‘ilm-i ledûnni fehm iden esrârı kim
O bilür sırrıñ seniñ ikrârda mı inkârda mı
- 4 Bilmeyen nâ-dâna derdim nice ifşâ ideyim
Ne bilür dâ‘vayı ‘aşk bu yârda mı ağıârda mı
- 5 Aç gözüñ sen Bendîya râhıñda ol sâbit-ka-dem
Kim bilür şeydâ diliñ kim nârda mı gülzârda mı

-152-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Cefâ saña bakdı dil dilber ki bir cinân arar ğayrı
Vefâsuz oldıgın bildi vefâdârı sorar ğayrı
- 2 Bu ‘ömrüm aħır oldu luţfunı yâr görmedi gönlüm
Dil-i üftâdeme düşdi bunun-çün âh u zâr ğayrı
- 3 Yüzüm sürüb nice biñ asitâne pâ-yı bûs oldum
Yalıñpâ baş açık bundan gerü sen yürü var ğayrı

- 4 Anıñ-çün dâğdadır Mecnûn anıñ-çün yandı pervâne
Anıñ-çün verdi Ferhat ser leb-i Şîrîn sorar ğayrı
- 5 Bu Bendî hâl-i nâ-çârıñ hamân dem ‘aşk-ı râh içre
Rûz u şeb âh u efgân eylemekdir aña kâr ğayrı

-153-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

32 b

- 1 Ehl-i ‘aşkın hâlîni seyrân iden cân ağladı
Dîdesi eşki revân iden girîbân ağladı
- 2 Çâre nedir lâcerem hasretle firhat el-amân
Çarh elinden şubh [u] şâm hükmi Süleymân ağladı
- 3 Ehl-i diller çâre buldı bil tevekkül Şabrile
Şabr-ı dil tevekkülü bilmeyen el-ân ağladı
- 4 Çünkü bildiñ bekle teslîm bâbın eyvallahda ol
Mışr ilinde Yûsufa Ya‘kub bile kan ağladı
- 5 Bâb-ı teslim Şabr-ı dil tevekkülü bilmez nâ-çar
Bendî bu böyle perîşân gör ki her an ağladı

-154-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Bugün gördüm o dildâr-ı ser-efrâzı kerem kânî
O nâz-ı reftârıñ ugrına koydum baş ile cânı
- 2 Nice tâvus gibi elvânlar giymiş bezenmiş ol
Görenler hû çeküb derler meded bu çeşm-i fettânı
- 3 O kaşlar yâyını kurmuş atar ok kibriğin cânâ
Yañakda beñ kurub tahtı ider hükmi Süleymânı

4 Boyu misl-i nihâl anca selviye nisbet bülend olmuş
Ne vâ-veylâ düşürdi ‘âşıka hâl-i perişânı

5 Kapuñda bendedir Bendî naẓar kıl ey melek-simâ
Vişâlin ‘arz ider her gâh gözetler emr-i fermânı

-155-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Çeşm-i dilber eyledi sevdâyâ mübtelâ beni
Şöyle taşdan taşa çaldı hâl-i ‘aşk-ı belâ beni

2 Añlamaz derdim güzeller bu sebeb nâ-şâd dilim
Pây-ımâl etdiñ arada yetişir dilâ beni

3 Hâk-sâr oldum düşelden çün bu ‘aşk dolabına
Vâşıl etmez vuşlata bu çarh-ı dîn hâlâ beni

4 ‘Aşk elinden hırka pûşam sîne ‘uryânım meded
Ġam yemezdim olsa zülfi bağladı kıla beni

5 Çeşmine yârin eẓelden ‘âşık-ı dil-Bendîyim
Sevdâ-yı hicri ki saldı baş açık yola beni

-156-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Hamdilillah fehm etdik çeşm-i hünersizleri
Zerre yok ‘aşk eseri şol dil-i gözsüzleri

2 Kendini dâña satan nâ-dâniyi ‘âlim bilür
Bezmiçinde kim sorar ol hâl-i esersizleri

3 Nicesin gördüm urur dem ‘ilm-i hikmetden saña
Çalar satar nice gör takvâyı dîn hırsızları

- 4 İblîs-i garrâ gibi aldar seni cehl-i dûn
Say eşek hem dağı elçek gûşu habersizleri

- 33 a 5 Gel inanma sen anıñ yalan olan cevâbına
Fehm it ‘ârif her zamân bu bî-nâmus ‘arsızları

- 6 Añla gel ızhâr şeri‘at hem tariķat ma‘rifet
Bendî bu râh-ı hâķıķatde bilür pîrsüzleri

-157-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Dilberiñ râhına nice ‘âşık-ı dâd eyledi
Gül cemâl-i hüsnine şeydâ ne feryâd eyledi
- 2 Lemyezel lemmâ yezel bilmiş anı evvel aķır
Heft kân serverligin üftâde de ad eyledi
- 3 Sanma ‘ayn-ı hayâlimde benim leyl ü nehâr
Anaşır hicâbını açub dilim şâd eyledi
- 4 Hem-zemîn ehl-i semâ bil bu dü-kevnin eşyâsı
Her biri bir dürlü ismiñ şâh-ı Necef yâd eyledi
- 5 Kimi der şîr-i Hudâdır kimi der şâh ‘ül-veli
Ben bilürem şâh hoşım velâyet irşâd eyledi
- 6 Kankı dilden çağıram ben bende-yi şâhım ezel
Tıfliken ben biñ bir ismiñ ta‘lim-i üstâd eyledi
- 7 Herbir ismin yakdı binbir şem‘a nûr-i ķalbime
İsm-i nûr Bendîyi ‘âşık-ı üftâd eyledi

-158-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Fedâdır ey güzel râhında 'uşşâkın cân u başı
Seniñ 'aşkıdır ey mâh rû bu diliñ yâr u yoldaşı
- 2 Seniñ bu derd ü gamın hicr ü âhıñ bende kim pinhân
Sînemi eylesin tâ pâre pâre hicr ü gam taşı
- 3 Kime idem küşâd sîne dâgım âh n'ola hâlîm
Gürûh-i yâran içre kim eger derseñ baña nâşî
- 4 Degil midir viren âsâr-ı 'aşkıñ bu dile efkâr
Degil mi derde mâdem bunda baña zehr iden 'âşî
- 5 Naşîb olmaz ise bu Bendîye vâşlıñ e yâ dilber
Su yüzdürsin yedi tîmûyî tâ kim gözlerim yaşı

İ'mâlî Dîvân-ı Gazel ü Had

-159-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Harf-i yâ çünküm tamam yazdı dîvân-ı gazeli
Gâzellerle bazı medhetdiñ cemâl-i güzeli
- 2 Gösterüb bazı maḥalde remzile terkipleri
Sırr-ı remzi her gâzeliñ bildürür lem yezeli
- 3 Gâhice bağçe-yi bâg güller ile bülbülli
Gâhi zıkr ider mey-i maḥbûb câm-ı ezeli
- 4 Çok müṭâlâ' etmeden hiç fehm olur esrârı
Genc-i ḥikmet gevheriyle her gâzeli bezeli

33 b

5 Her rumûzı Һazne-i Һikmet Һayâtıñ âbıdır
Akđı çeşme-i Һayât bu Bendî yolun düzeli

-160-¹²⁰

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

1 Bu vâşf-ı nâmın ‘âlemde canânım bir ‘Alî şandır
Tulû ‘iden cihâne vech-i pâkiñ şemsi ‘ayândır

2 Ser-i eflâkine ebrû gibi gîsû ٲabûr bağlar
On iki burca nişân hem ٲamere perde-pîşândır

3 İki kaşîñ seniñ şol Zülfekâr-ı şir-î Yezdânî
Veli o ebrûlar Һaٲğa işâret râ-yı Kur‘ândır

4 Kimi bâlâ kimi zîre dutar kibriklerin bir saf
Ma‘ârif seyrine dursun ki bu bir ٲaşr-ı müjgândır

5 İki çeşmiñ iki ‘ayn iki ‘âleme işâret
İki lebiñ iki ırmak dîle şehd-âb-ı revândır

6 Sırr-ı Һaٲ sende kim tekmîl dehânıñ kân-ı lü‘lû dür
Beni abdâl-ı ‘aşٲ iden kim anda tûti zebândır

7 Zenehdân çâh-ı kevser bardagıdır Һâl-i hindûlar
Ser-â-pâ cism-i pâki Bendî nûr-ı dil-i ‘âşîkândır

¹²⁰ Yazmada “Şi‘ir Murabba Muħammes” başlığı yazıldıktan sonra 160. gazele geçilmiştir.

[Şarkı]

[murabba ‘-ı müzdevic kafiye şarkı]

-3-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Hüsne mağrûr olma ey sevdüğüm
Geçer güzelliğin kalmaz bir eser
Şimdi bu çağında üftâdeleriñ
Yoluñda verirler bire bire ser

2 Bir gün olur sen ararsıñ bu demi
Nûş eyle kaçırma elden bu demi
Hüsniñ bâğına yâr hizân¹²¹ demi
Eger bir eserse billâh sert eser

3 Ey dil ‘ahdıñ erkânımı yola mı
Kâre mi pes didiñ ya ki yola mı
‘Ömr bâğın çarḥ varâḳın yola mı
Vâ‘dem tamâm ise leşim yola ser

4 Göñül ideli sen bu ‘aşkı bırak
Her dem ‘arzı ider bir yeşil bir ak
Bendîya ‘âkılseñ bir eser bırak
Eser söziñ yerlerinde yel eser

[Şarkı]

-4-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Râh-ı ‘aşḳda çekmemiş böyle belâ bir kimseler
Men gibi hiç etmemiş ‘ömriñ hebâ bir kimseler
Ben semender gibi nârıñ gencine bost atmışım
Heft felekler görmemiştir böyle hâ bir kimseler

¹²¹ “hizan” şeklinde yazılan kelime hazan olmalıdır.

34 a 2 Ȧasret-i hicrile dîdem kanlı yaş döker müdâm
Bu resen-i Ȧasreti gör pâyemize oldu dâm
Seyyâhatle ehâr genci cûst u cû etmek merâm
Olmasın ben gibi râh-ber bu yola bir kimseler

3 Terk idüb aȦbâb u yârı hırka-pûş etsem gerek
Yâr elinden ayrılık tasını nûş etsem gerek
Elvedâlar eyleyüb Ȧâlîm Ȧamûş etsem gerek
Etmesin aȦbâbile böyle vedâ‘ bir kimseler

4 Alnıma نَحْنُ قَسَمْنَا¹²²‘dan yazılmış bu yazı
Sanki bir top gibi atdı Ȧahbe felek bundan bizi
Ȧazret-i ȦaȦȦa emânet eyledim dostlar sizi
Gayri diller söylemez ey Bendî yâ bir kimseler

[Şarkı]

-5-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fa’ilün

1 Başla dil bûlbûl misâli zâra bayrâm günüdür
Sû-be-sû herkes çıkar gülzâra bayrâm günüdür
Ȧalk-ı ‘âlem elele vermiş naȦrîr ‘ıyd-ı şerîf
Başlasın Ȧasret çeken efkâra bayrâm günüdür

2 Yâ ilâhî Ȧandeyim ben mihribânım Ȧandedir
Gönlüme neş‘e viren ol nev-civânım kandedir
ȦûȦî-veş güftâr iden şirin zebânım kandedir
Bu sirişkim cûy olur nâ-âre bayrâm günüdür

3 Ȧasret-i yâr bir yaña hem ‘aşȦ u sevdâ bir yaña

¹²² نَحْنُ قَسَمْنَا Biz paylaştırdık “Kur ‘an-ı Kerim, Zuhruf Süresi, 43/32 (Ekler: 1)

Hâl-i gurbet bir yaña maḥbûs-ı zulmet bir yaña
 ‘Âşık âhenle pâyımız Bend dilde miḥnet bir yaña
 Şad hezâr işler sînemde yâre bayrâm günüdür

- 4 Dört taraf bakdıkça şöyle arttı giryânım benim
 Bakarım görmez gözüm gül yüzli canânım benim
 Yâ nice artmaz efendim âh u efgânım benim
 Ağarsın bu Bendî bahtı kara bayrâm günüdür

[Şarkı]

-6-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Şakınıñ şöhreti peymân iledir
 Bu meclîsiñ şânı ‘irfân iledir
 Kim ki arar gelsin râh-ı Mevlâyı
 Yoluñ doğrulığı erkân iledir
- 2 Nasılsın bu sırra gel berü söyle
 Her remz u rumûzı tefekkür eyle
 Tâ kâlu belâdan ‘ahdimiz böyle
 Külli şey‘ün ikrâr imân iledir
- 3 Ger biñde olsak bir bağceniñ gülüyüz
 Zâhidler ‘indinde sanki delüyüz
 Ümmet-i Muḥammed evlâd ‘Alîyüz
 Şân u şöhretimiz Kur‘ân iledir
- 4 Bendîya meydândan kaldurma serin
 Kim sayar şimden himmeti pîrin
 Muḥıbb-ı şâdıkı ol sen Ḥaydarıñ
 Saña bu saz emri sulṭân iledir

[Şarkı]

-7-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

34 b

- 1 ' Andelibler gülistânda güle efgân bahşider
Goncalar hâr cûyını bülbüle her an bahşider
Çünkim üftâdesiñ ey dil dilberânıñ râhına
Dilberâlar 'âşıkâ celle ile ihsân bahşider
- 2 Sevmeyen cânânı bu cihânda bilmez hâl nedir
'Aşk-ı râhda bilmezem ki böyle kıl u kâl nedir
'Âşıkâ salt yârı yeter ande mâl melâl nedir
'Ârif olan bir degil yârine biñ cân bahşider
- 3 İhtiyârsuz 'âşık olan derd-i yârı çekecek
Ehl-i hâle bağ-ı miñnetden kim açılır çiçek
Her eleme râzıdır dimez büyük yâ küçücek
Her ne gelse o bilür ki aña subhân bahşider
- 4 Menzîliñ 'aşk meydânında serv-i sehîdir Bendîyâ
Çün ledûn 'ilmiyle dersi okuyub yakdın çıra
Ehl-i hâle sen seyyibedir diyü bakma gedâ
Bir gedâsına bu kevni bil ki Yezdân bahşider

[Şarkı]

-8-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Dilberâ 'aşkıña düşmek ne mûhâldir ne mûhâl
Gezer üftâdeleriñ Mecnûn misâl Mecnûn misâl
Eyledi 'aşkıñ beni halk içre rusvâyı be-nâm
Kaldı mı hiç bende şimdi kıl u kâl u kıl u kâl

- 2 Nâz u istiğnâ idüb dersiñ efendim gel berü
 ‘Âşıkımdır diyü sordun mu hâlîm bir rû-be-rû
 Eyle ihsân muhtâcım çün bâri gel şimden gerü
 Yetişir cevriñ güzel buldı kemâl buldı kemâl
- 3 Zülfüñ oldu pâyıma dâm dağı boynuma resen
 Zerre murâd kalmadı ‘aşkıñla yandı can u ten
 Çekdigim ‘aşk ile derdi rûz-i dîvânda söyleyen
 Nâ-murâdım eşiğinde zebânım lâl oldu lâl
- 4 Bin kerre ‘arz eyledim bu hâli sen sultânıma
 Bir kerre gûş vermedin âh zârıma efgânıma
 Ab-ı cûy itdi dîdem rahmetmedin giryânıma
 Bu faķır Bendî kapuñda nâ-mecâldir nâ-mecâl

[Çapraz Kafiye Şarkı]

-9-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Kâkülüñ ‘âlemde velvele iken
 Fesden ħurûc dört bir yana perçemin
 Sen ne derseñ ko di ħayrân oldum ben
 Çîn çîn olmuş ak gerdâna perçemin
- 2 Ġamzeleriñ ‘alâmeti bir yaña
 Kaşla müjgân ħalâveti bir yaña
 Püskülle fes letâfeti bir yaña
 Hamân girmek ister kana perçemin
- 3 Kim gördü perçemi pesend eylemiş
 ‘Âşıklar boynuna kemend eylemiş
 Nicelerin ol kayd- bend eylemiş
 İnşâf etmez kıyar cânâ perçemin

35 a

- 4 Bugün gördüm anı tel tel dolanmış
Yeni başdan gine râyiḥâlanmış
Bendî kim ‘anbere miske bulanmış
Girüb bağa hem bostana perçemin

[Şarkı]

-10-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Katrede var eyledi ‘âlemi Settâr bilürem
Heft zemîn heft semâ hep andan izhâr bilürem
Mûsa Davud ‘İsa İbrâhim Ḥalil raḥmân bile
Cümlesine verd [i] şân Muştafa tekrâr bilürem
- 2 Si vü düyi ṭarḥ idersiñ her ḥesâba çehâr olur
Küllî semtinden bu bâbîñ râhı sevâba çehâr olur
Ne ‘aceb bu tekkeniñ her semti bâba çehâr olur
Her bir semtinde dü-kevnin ‘âlemi var bilürem
- 3 İş bu ḥâli añlayan her luṭf -ı yârı ‘arz ider
Bîşnev eyler her kelâmı şâh u pâyı ‘arz ider
Hem şâh uğrunda o kim cengi a‘dâyı ‘arz ider
Bu remîzi añlayan ‘arifi ben yâr bilürem
- 4 Seri ṭop sîne siper idüb miyâne girmeli
Çehâr bâbı feth idüb der-i dîvâne girmeli
Bendîyâ himmet-i pîr ile izâna girmeli
Rehber-i irşâdı hem mürşîdi de çehâr bilürem

[Şarkı]

-11-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Bir güzele eylemişim temennâ
İki kaşlarıdır irşâdım benim
‘Aynelyakîn iki ‘ayn-ı sanemiñ

Ḥaṭṭı istivâsi üstâdım benim

- 2 Bunda şad hezârdır yârîñ mecbûri
‘Âleme berk urdı cemâl-i nûri
Semt-i yâre ‘aql itdi mürûri
Erenlerden olsun imdâdım benim
- 3 Ben bu bağda ne bülbülem ne gülem
Koymazsınız ne şâd olam ne gülem
Ben ‘âşkıñ öz başıma degülem
Ma‘zûr görün zâr u feryâdım benim
- 4 ‘Âşk elinden bu dem derd-mend oldum
Ko aksın sirişkim gayrı men doldum
Canânîñ râhında kayd- bend oldum
Budur dü-‘âlemde murâdım benim

[Çapraz Kafiye Şarkı]

-12-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fa’ilün

35 b

- 1 Ehl-i ‘aşkıñ sırrın zâhid ne bilsin
Sorar dili dilden meydân ‘irfândan
Kâmile pes diyüb usûle girsin
Ḥâlle yolu yoldan erkân iz‘ândan
- 2 Baykuş niçün ḥâlî koymaz vîrâni
Şem‘a dandır pervâneniñ sûzânı
Söylediñ sivâyı dil ü nâlânı
Ḥayrân güli gülden figân gülşândan
- 3 ‘Ârifiñ kelâmı belli sözünden
Çeşm-i nûri isbât ider yüzünden

‘Âşkîñ mevcî coşar iki gözünden
Eşki nîl-i nîlden bârân ‘ummândan

- 4 Bendî şâh hoş şimden oldı-çün ihsân
Dil bârigâhında kuruldı dîvân
Destinde şâkiler dutmada hamân
Câm-ı müli mülden el-ân dîvândan

[Şarkı]

-13-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Seni bu hüsnile şâhım yaradan Yezdâna hû
Hûblarıñ mülküne kim tahtı kuran sulţâna hû
Dest-i kudret seni taşvîr eylemiş hiç messesiz
Kangı hâmile yazılmış bu yazı pîşâna hû
- 2 Mâr u mûr baş kaldurur hüsnüñi seyrân etmeye
Bu ne sulţândır ki kullarına ihsân etmeye
‘Âşık-ı bî-çâreler başladı efgân etmeye
Zülfünüñ her bir telinde bağı biñbir dane hû
- 3 Bir kerre hüsnîñ görenler ser verir cândan geçer
Ol dirîga bakmayub hem dem bu cihândan geçer
Gözyaşı nîller gibi cûş eyler ‘ummândan geçer
Durmuş hep ‘âşıkları gör baş açık dîvâne hû
- 4 Bu ne maḥbûb bu ne dilber bu ne etvâr bu ne ḥâl
Bendîniñ ‘aqlın alub ol eyledi Mecnûn misâl
Seyr idüb müfti müderris didi kal Allah kal
Ḥaṭṭı istivâ ile vechindeki Kur‘âna hû

[Murabba'ı Müzdevic Kafiye Şarkı]

-14-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

36 a

1 Nedir bu zâr u feryâdiñ ğam-ı dünyâyı çekdiñ mi
 Bu 'aşkıñ dest-i cevrenden yâ hicr yâyı çekdiñ mi
 Çağırub rûz u şeb Hâk dost nihân esmâyı çekdiñ mi
 Nesîmi gibi sen dâre nâzı edâyı çekdiñ mi

2 Ne vechile 'adûlarla düşersin 'aşk u ğavġâyâ
 Nice Yûsuf olam dersin muğaddem düşmeden çâyâ
 Alub mecnûnelikten bir eser çekdin bu Şahrâyâ
 Saçı Leylâ elinden şîmşîri yârayı çekdiñ mi

3 Bu yola ser viren yüz biñ ölürse bir kalur nâdir
 Kimin 'aşk hâk-sâr eyler kiminden zelle olur sâdir
 Kimi pür-ġam ile 'aşkıñ olamaz Şabrına kâdir
 Evvel suâl sorarlar kim ġam-ı ferdâyı çekdiñ mi

4 Ararsın vuşlat-ı yâri ararsın râh-ı dildârı
 Çeküb bu 'aşk-ı efkârı sorarsın sırr-ı esrârı
 Bilenler söylesin hâli şu Bendî denî nâ-çârı
 Bunuñ derdini ey tabib bilüb de vâyı çekdiñ mi

[Murabba'ı Müzdevic Kafiye Şarkı]

-15-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

1 Güzel dil hüsni bâġıñda seniñ bâġbânıñ olsun mı
 Yanub 'aşk ile her dem ah dîde giryânıñ olsun mı
 Teraḥḥüm ḥâline etmezsiñ dil-i vîrânıñ olsun mı
 Bu ḥâlile melek-sîmâ ciger biryânıñ olsun mı

- 2 Mekânım Mecnûn-âsâ dağdadır bil ey saçı Leylâ
Siyâh zülfi teline ben yesîrin olmuşam hâlâ
Elif kıddimi dâl etdin cazû gamze ile illâ
Layıkça ben kuluñ kapuñda kim kurbânıñ olsun mı
- 3 Gelür çeşmimden ey dilber dökülür rûz u şeb kanım
Cihânı bî-ñuzûr itdi benim bu zâr u efgânım
Bilürsün bunca demdir mübtelâyım ‘aşka sultanım
Vişâl-i bâb-ı rahmın ol açub miñmânın olsun mı
- 4 Yâ söyle bunca demdir ‘aşkıñım derdime çâre
Açar ‘aşkıñ devâ olmaz sîneme günde bin yâre
Ki bir diñle dutub verdiñ yakamı dest-i ağıyâre
Garîb Bendî behey dilber yesîr zindânıñ olsun mı

Elifnâme

[Murabba-ı müzdevic]

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 **Elif** el çekmezem ol şâha cândan mübtelâyım ben
Bâ bilürseñ aña hayli zamândan mübtelâyım ben
Tâ tarz u etvârına kayd dil andan mübtelâyım ben
Sâ senâlar idüb Hakkâ nihândan mübtelâyım ben
- 2 **Cim** cemâliñ gören üftâdeler kılmakdadır zârı
Hâ hüsnüñ şem‘ine yandırmada pervâne nâ-çârı
Hâ haşre dek melek-simâ dökem gözyaşını bârı
Dal delâl haqqı-çün belli bir andan mübtelâyım ben
- 3 **Zal** zelîlim bu ‘aşkıñ odu vücûdum yaksa lâyıkdır
Ra râzıyım dü-çeşmimden müdâm kan aksa lâyıkdır
Za zârım ‘aşk-ı râhında semâyâ çıksa lâyıkdır
Sin seniñ hüsnine bezm-i dîvândan mübtelâyım ben

4 **Şin** şifâ zaḥmıma senden umub geldim kerem kânim
Şad sığındım meded şâhım bu yolda artdı efgânım
Ḍad zaîfim zaîfim eyle ‘af ne ise ‘işyânım
Ṭı ṭakatım geldi çehâr bi yandan mübtelâyım ben

5 **Zı darbî** ‘aşkıñla şehir-i mülküm pâyı-mâl oldu
Ayn ‘ayeni hayâlimesin kulun gör nâ-mecâl oldu
Ġayn ġarḳ oldu bu baḥre dil-i ‘ummânım ne ḥâl oldu
Fa feyz-i luṭfuñile hû ‘ayândan mübtelâyım ben

6 **Ḳaf** ḳarâr eylemez câna göñül ‘aşḳda yorulmaz gör
Kaf kemâl ehliniñ ḥâli bu râh üzre sorulmaz gör
Lam lâli lebine karşı kaşı ṭurrâ dudulmaz gör
Mim Mevlâ katımız bezm-i dîvândan mübtelâyım ben
7 **Nun** ne çâre ideyim zaḥm-ı ‘aşḳa ġayrı ben şâhım
Vav varub zâr idem bâba ḥesabsız oldu ġünâhım
He hû ‘aşkıñla çekem tâ tükenmez ḥaşre dek âhım
Ya Ya‘kub gibi Bendî eşkiyandan mübtelâyım ben

Müseddeslerdir

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Elbet ‘âşık râhı canâneye tekbîr idecek
İntihâsını anıñ fikrile ta‘bîr idecek
‘Aşḳ-ı ḥâli diliyle dilbere taḳrîr idecek
Çeşm-i edebnâkiyle şûḥ ‘âşıkı tekdîr idecek
Şihirkâr ġamzeleri ġâlîba tesîr idecek
Añladım zülfi telin boynuma zencîr idecek
2 Zülfi dâmından anıñ çıkmaga hiç çâre olmaz
Dil-i pervâneyi sûz etse de der kâr olmaz
Yanarak dûdî çıkar ise de izhâr olmaz
Böyle bir ġamzesi ḥûn müjesi yeter kâr olmaz

Eyżan Şihirkâr ğamzeleri ğâlîba tesîr idecek
Añladım zülfi telin boynuma zencîr idecek

3 Çünki ‘aşıkına señ ey dil buna âh etme nedir
Derseñ üftâdesiyim böyle günâh etme nedir
Lâle-veş bunda beni sîne siyâh etme nedir
Hısmile rindâni meyde nîm-nigâh etme nedir

Eyżan Şihirkâr ğamzeleri ğâlîba tesîr idecek
Añladım zülfi telin boynuma zencîr idecek

37 a 4 Dâm-ı zülfünde güzel şimdi yesîrim sorma
Râh-ı ‘aşkıda kıldığım cevre Şabırım sorma
Sîne-i şûhda hazır mevt-i kabîrim sorma
Beni yârdan yârı benden sakın â pîrim sorma

Eyżan Şihirkâr ğamzeleri ğâlîba tesîr idecek
Añladım zülf-i telin boynuma zencîr idecek

5 Dil giriftim na-gihân’ aşkıña eyvâh n’ideyim
Cân tahammül idemez cevriñe her gâh n’ideyim
Beni sahtt eyleyecek ahır ol mâh n’ideyim
Bendî bu bir pür-ateş âh nideyim vâh n’ideyim

Eyżan Şihirkâr ğamzeleri ğâlîba tesîr idecek
Añladım zülfi telin boynuma zencîr idecek

-2-

[müseddes-i mütekerrir]

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Ehl-i hâlden añla gel mihr-i kelâm olmaklığı
Tıfliken tâ belli ider cevriñe fâm olmaklığı
Dehr içinde pür- kemâli şubha şâm olmaklığı
‘Ârif añlar anda sırrı gayrı kâm olmaklığı

Dilberin ‘aşkıında buldum yemm ü dâm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

2 Lezzet-i maḥbûb-ı ‘aşkı kim dilerse merhabâ
Aşnâ iseñ dilrübâ yolunda it cânı fedâ
Hoş gelür ‘aşkıñla şâhım ‘ömri etsem hebâ
Şem‘i ‘aşkıım nûrı dilber yandur elden berü tâ
Añladı dil-i cunûnım şâha râm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

3 Gösterir revnak bize yâr mey- pereslikden câna
Hâme sen ne hoş nezâket söylediñ bu meydâna
Bu ledûn ‘ilmiyle gösterdi ki sırr-ı insâna
Tıflı gönüm su gibi akmak dilerken bu yana
Bezm-i rindâni şehâ ne duydu hâm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

4 Pes ki pesdir yâr yoluna ser viren merdâneye
Birliğiden gör nice biñ oldu yâr canâneye
Ol muḥabbet câmınıñ ḥayrânı dil mestâneye
Zâhida mey-ger diyü kim bakmasın meyhâneye
Ehl-i hâl meyle bulur Hakkâ devâm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

37 b

5 Bülbül-âsâ kârımı zâr eyledi sırr-ı Hudâ
Her Şehir gûş eylesin feryâdımız bâyı gedâ
Yâr cefâlar eylese maḥzûn dilim bulur Şafâ
Baş açık yalıñ ayak hem sîne ‘uryân Bendîyâ
Hâlbukim añladı ol ‘Alî maḥâm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

Tahmîsdir

-2-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Geçmedi nâzım benim canâne bahtımdan mıdır
Düşdü nâ-çâr gözlerim giryâna bahtımdan mıdır
Hâlimi söyleyemem sultâna bahtımdan mıdır
Bu sebep başlar dilim efgâna bahtımdan mıdır
‘Âşıkım kaldım cinân hicrâna bahtımdan mıdır
- 2 Bu sînemde açdı yâre şîr-i müjgânı anıñ
Kaddimi dâl eyledi ol çeşm-i fettânı anıñ
Dü-cihân ehline mürvet vech-i seyrânı anıñ
Bu muhibb-ı şâdika hoş dem-i devrânı anıñ
Cân fedâ itdim bilinmez aña bahtımdan mıdır
- 3 Dilbere ‘âşık olan dîvâne hırka pûş olur
Gûşı üftâdeye nâzı dilberiñ mengûş olur
Dem-i ‘aşkla nicesi dolsa nicesi boş olur
Ehl-i hâle cân fedâ itmek bu yolda hoş olur
Dilim oldu şem‘ine pervâne bahtımdan mıdır
- 4 Hüseyin ilinde luţf-ı şâhıñ dile yâr olmaz mı hiç
Nûr-i dilber dili ‘aşka şem‘a dâr olmaz mı hiç
Bu derde olan giriftâr âh u zâr olmaz mı hiç
Kim kesîd eyler bu cevri nâm-dâr olmaz mı hiç
Râzı oldum çekeyim fermâna bahtımdan mıdır
- 5 Bu şanemdir sebebin ey Bendîyâ evvel aիր
Hamd-ı şükr olsun ‘adûnuñ sırrı hep oldu zâhir
Nice dem çeksın dilim ‘aşkıñ ile cevri ü kahir
Tâ elestden böyledir ‘ahdile peymân birebir
Deftere kaydım ezel dîvâne bahtımdan mıdır

Noktasız Ğazel

-1-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Dilâ kim ‘ömr-i kûṭâhîñ helâk ider elemeler gör
Didem sevdâ ile ḥâl ehli ger a‘lâ demler gör
- 2 Sorarsañ eldedir varım aña kimler ola vâşıl
O râh- ı derde agâhım ararım dürlü emler gör
- 3 Ki dûr olsada derler saña kim dildârîñ aldurma
O mâderdi ṭulû ‘ederdi kim şad şad ademler gör
- 4 Ki dûrâ dûr olursa olmasa da mâderi vâḥid
Devâlar görmeseñ de ara şad varı keremler gör
- 5 Kerem derler esâsı Âdemi Allah-durur ‘âlim
Dedi a‘lâmı aña Bendî dildârîña kemler gör

Noktasız Ğazel

-2-

fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün

- 1 Var o dildâre dedim âh meded âh
Gül-i ruḥşâra dedim âh meded âh
- 2 Varam illâki görem o al rûḥı
Aña avâre dedim âh meded âh
- 3 Diñle deli aña ki o esrâr-ı dili
Hele devvâre dedim âh meded âh
- 4 Sorarsa eger derd ḥâlî kim o dildâr
Hele gel ara dedim âh meded âh

5 Elimdeydi evveli servi dâlı Bendî

Verdim serimi dâre dedim âh meded âh

Leb Değmez Ğazel

-1-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

1 Yâre hasret yetişir ağıâr elinden çâre ne

Eyle ihsân ey şehâ sen 'âşık-ı didâre ne

2 Her canânın adeti 'âşıkına rencidedir

'Aşkile çâk sînedir ki gayrı gayret ara ne

3 Kande 'âşık irişirse geçirir hayr ider

Gizli sandıñ ehline tâ aşikâr ızhâra ne

4 Çarh dârâyı ser-â-ser 'aşkla seyrân eyleyen

Nesl-i 'Alîden sayıldı ande ki ikrâra ne

5 Deryâ-yı 'aşk içre keştin engine sal Bendîyâ

Yelken aç re'is iseñ tâ engine kenâre ne

Leb Değmez Ğazel

-2-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

38 b

1 Aşikâre ehl-i 'aşk zâhirleriñ ufkâsıdır

Cehdider 'arş u kürsi râhınıñ şeydâsıdır

2 Cân u ser ande atar nişâneye şâdık ise

Şeş cihet ikrâr u ızhâr sırrınıñ a'lâsıdır

3 Añlagil 'aşk hâlini gel dilde tenhâ zâr eyle

Ehl-i hâl nişânı kendi sînesi yârasıdır

4 Seyrde isede zâhirdir hâl ne ki habtı ‘ayân
Tâ eletsen girdi râha kendiniñ edâsıdır

5 Diñlegil hâliyle işde ger ki ‘âşık Bendî
Çâkeriñ ‘aşk u gedâsı tâlî‘i karasıdır

Kara Hece Ğazel

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Yâr bulunmaz bu ‘âlemde nûn ü mim nûn dâl saña
On sekiz biñ ‘âlem ider pe vü sin nûn dâl saña

2 Dest-i kudret seni tasvîr eylemiş hiç messesiz
Seyridenler oldu vechiñ vâv ü lâm nûn dâl saña

3 Ağlayub zâr etme göñlüm Şabra yâr olmak hüner
Yâriñ her zülfi telidir kâf ü mim nûn dâl saña

4 Bîşnev ol gel hâli ‘aşkı yâd idem bir bir saña
Söz bu sözdür it şikârı se vü nûn dâl sana

5 Sakın kem bakma ‘âşık ol tevekkül saf ü hâl
Bendîdir hatırşinâs ol be vü be nûn dâl saña

Müstezâd

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Levh-i dilde tâ ezelden kayd olan sırrı ilâh
Dilde anı it penâh
Penâh ol dîn ü imân ikrârı ihyâmdır o şâh
Eyledim ‘aşkıle âh

2 Ah degil mi yanduran şâhım bu heft kişveri
Böyle oldum serseri

Serserilik hâk-sârlık pây-mâllık dile çâh
 Tâlî'im olmuş siyâh

3 Tâlî'-i siyâhıma zâhid cefâ eyleme gel
 Anı san saña mehel
 Mehl olkim gidesin uş bundadır Yezdâne râh
 Kend'özün eyle seyyâh

4 Seyyâh olmak hoş veli bu 'aşk-ı yâr serde iken
 Yürü kim lezzet ilen
 Lezzet ilen cân o yolda verse ider mi zerre âh
 Yârı kılssa nîm-nigâh

39 a 5 Nîm-nigâhın bu fakır Bendîye ızhâr itdigiñ
 Ya ne hikmetdir hemîn
 Hemîn bir kemter kapuña geldi seniñ rûyı mâh
 Hû çeker ol gâh gâh

Diger Müselsel Müstezâd

-2-

mef 'ûlû mefâ 'ilû mefâ 'ilû fe 'ûlûn
mef 'ûlû fe 'ûlûn

1 Dilâveri sor dili dile 'irfânı izâna
 Yaz anı dîvâna
 Dîvâne lebi mül müle mestânı meyâne
 Bakar mı ziyâne

2 Ziyâne niçün saldı seriñ 'aşkı dil ednâ
 Sor kâmet-i balâ
 Balâda düzer tel teli gerdânı me'kâne
 Hışm eyledi âne

- 3 Bu ana kadar çekdigimi bildi mi söyle
Her hâleti böyle
Böyle mi olur kul kula ihsân-ı şehâne
Eyler mi i'âne
- 4 İ'âne ile ursa bizi 'aşk u hazâbı
Açardı nikâbı
Nikâbı nice hâr güle gülşânı figâne
Şeydâ vu dîvâne
- 5 Dîvânda şâhım itdi medhiñ Bendî fakîriñ
Bâbıñda esîriñ
Yesîr kim o Bendî silsil-i fermân-ı şehâne
Uğrakdı tufâne

Diger Müselsel Müstezâd

mef 'ûlû mefâ 'ilû mefâ 'ilû fe 'ûlûn
mef 'ûlû fe 'ûlûn

-3-

- 1 Arturdu gönül sevdigine 'aşk u nidâyı
Hem kıldı ricâyı
Ricâlar idüb dilberine çekdi şalâyı
Gör nâz [u] edâyı
- 2 Edâlar ider sevdigi-çün var mı bahâne
Kaşd eylese câne
'Arz etmede dil sevdügiçün kasd [ı] a'dâyı
Hem 'aşk u belâyı
- 3 Miñnetle ğam-ı râhı güzelde çekmese 'âşık
Olur meye şadıķ

Fehm eyleyemez mertebeyi bâ y u gedâyı
O sırr-ı Hudâyı

- 4 Sırr-ı Hudâyı kıldı nazar vechi güzelde
Muhabbeti dilde
Çek kuvveti bâzûya verüb âhenî yâyı
Giy eski ‘abâyı

39 b

- 5 ‘Aba giyüb eskice şâln boynuna takmış
Emlâki bırakmış
Mecnûna bedeldir hele gör Bendî Babayı
O dil şuarâyı

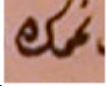
Diger Müstezâd

-4-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

mef ‘ülü fe ‘ülün

- 1 Eyvâh n’ideyim hâli malâmal perîşândır
Bir hayli zamândır
Luţfıñile yâr bu dilimiñ şem‘ini yandır
Ėafletden uyandır
- 2 Koyma beni kûşe-i mihnetde kerem it
Dil râha sehî git
‘Aşkıñla yanan şuhâ seniñ zırâ bu cândır
Gör ne sûzândır
- 3 Hiç kimseye bu bâki degil luţfuña irilmez
İhsânı görölmez

Mi‘mârî ¹²³ olamaz fâni cihândır
Sonı virândır

4 Bir kerre bakın nerde qarâr itdi hûkûmî

Hep böyle nücûmî
Ehl-i kemâliñ râhatı yok dîdesi kandır
Pek hâli yamândır

5 Bin renkile gör fitne-yi kim etmede alı

Yok asla kemâli
Bendîyâ sakın sen aña aldanma yalandır
‘Ömrine ziyândır

Diger Müstezâd

-5-

mef ‘ûlû mefâ ‘îlû mefâ ‘îlû fe ‘ûlûn
mef ‘ûlû fe ‘ûlûn

1 Yârab dil-i maḥzûnumuzuñ şâd ide a yâ

İhsânıña muḥtac
Her zerrede mevcûdeligiñ ‘âleme şâyâ
‘Akıllara ḥayret

2 Çünkânı yekûn içre seniñ nâmıle şânıñ

Kim ḥaddi bî-gâye
Mevcûdile nâ-mevcûdede serdesiñ Alâ
Zâhirde mezâhir

3 Mir‘at-durur ‘âriflere her kıncaru baksa

Seyretmeye kendin

¹²³ Bu kelime okunamamıştır.

Kendi özünü hiç göremez ‘ilmile molla
Her bir sözü haqqen

- 4 Ne mollada ne mollaların ‘ilmi içinde
Bilmem ki bu kande
Meyhânede mescidde bile Ka‘be de halâ
Bu fikrile nâ-bûd

- 40 a 5 Dil mest idi meyhânede er nâmını duydu
Ussum gideyazdı
Bak Bendîya gör özünü mir‘atı mücellâ
Gel eyle temâşa

Müstezâd Murabbâsı Hem Müselsel

-6-

*fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün
fâ ‘ilâtün fâ ‘*

- 1 Bezme geldi canân dil oldu rûşân
Maṭlûb iken iḥsân hâl bu aḥvâli
Yok kîl u ḳâli
Ḳîl u ḳâli añlar her vaşfı diñler
N’eyler gibi iñler yokdur mecâli
Yamândır ḥâli
- 2 Pek ḥâl-i yamânım artdı fiğânım
Geldi amânım meded sultânım
Yârelidir cânım irgür dermânım
Ey çeşm-i fettânım sun câm-ı lâli
Leb dolu balı

3 Lebinden bal akar ‘aşk beni yakar
 Gör ki dūdum çıkar temelim yıkar
 Cevriñe dil bakar eylemesin ār
 Sensiñ leyl ü nehâr fikr ü hayâli
 Arar vişâli

4 Bu vişâle dîdem dökmede gör nem
 Bendîya başka dem olasıñ hurrem
 Gonca gibi aç fem bul derdine em
 Hâkdan iste her dem rûhları alı
 Kaşı hilâli

Diger Usûl

-7-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

fâ ‘ilâtün fâ ‘

1 Seyret afitâbı çekdi nikâbı
 Hüsnuñde kitâbı imlâya mâ‘il
 Gel oku sâ‘il
 Sâ‘il sen hesâbı diñle cevâbı
 Açıldıkca bâb-ı şalâya mâ‘il
 Ben oldum kâ‘il

40 b

2 Çünküm kâ‘il dîle ol aldı ele
 Gezer her gün böyle bağlandı tele
 Didiler bülbüle aldandı güle
 Anı diñle hele şalâya mâ‘il
 Mevzûnu fâ ‘il

- 3 Veznile okur seherde āhile zârda
 Pervâne-dil nârda ‘aşk dildârda
 Bu böyle bir kârda nâmûsda arda
 Üftâde-dil yârda ‘a‘lâya mâ‘il
 Hiç etmez hâ‘il

- 4 Hâ‘il olmaz bir an bendedir hamân
 Bunda yokdur gümân söyledi zebân
 Gönlümüzde pinhân açıyor dehân
 Bendîya bu cihân Leylâya mâ‘il
 Bunda olmaz nâ‘il

Târih At Berâyı Vâsf-ı Zindân

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Bu eyyâmı belâ-yı gam-ı hârı çarh -ı dîn buldı
 Zemîn ile semânın vâşfına gam leşkeri doldı
 2 Görünce aîladım fermûde-i tahrîdi Yezdânı
 Hezâr dü-şad sivârün gül-i ruhsârı sefîd oldu
 3 Rızâ-ı Hakkâ râzılardan olub eyledik teslîm
 Bir aylık râhdan zindâna geldik vechimiz soldı
 4 Okudu târihi bir âh idince gam-güsâr Bendî
 Bu takdîr-i ilâhîdir diyüb zindânda bend oldu

Târih-i Halâs-ı Zindân

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Hâzer ider mi ‘âşıkdır ki ol kim cevri-i dildârdan
 Cefâyı çekmeden vuşlat nice umar kim ol yârdan

- 2 Hele pervânesi oldımsa da ben şem‘i ruhsârıñ
Rehâ olmadı bir sa‘at dili bî-mârım âzârdan
- 3 Kalub Ademi Havvanıñ nice dem âh u asretde
Nice dem Nûh gibi cevr ü cefâlar çekdim ağıyârdan
- 4 Nice dem ‘aşkıle Ya‘kub gibi ben eyledim giryân
Oturdum üç sene Yûsuf gibi zindânda nâ-çârdan

SONUÇ

1. Kaynaklarda hayatı ve eseri hakkında hiçbir bilgiye rastlanılmayan Bendî Mustafa Baba, Divân ve Halk edebiyatının birbirinden etkilendiği bir yüzyılda daha çok Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatının bir temsilcisidir. Şairlik kabiliyetinin üstünlüğüne inanmış, şiirlerinde ilahi aşkı anlatmıştır. Bendî Mustafa Baba Divânı (İnceleme-Metin) isimli bu çalışmamızda XIX. Yüzyılın siyasî ve toplumsal yaşamının edebî eserdeki yeri ve Bendî Mustafa Baba'nın yetiştiği sosyal çevre ve sanatı tespit edilmiştir.

2. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nın var olan tek nüshası incelenerek ortaya sağlam bir metin konulmaya çalışılmış, incelenen metin üç bölüm halinde değerlendirilmiştir.

3. Kaynaklarda adı geçmeyen bir şâir olan Bendî Mustafa Baba'nın yazmış olduğu şiirlerinden yola çıkarak hayatı hakkında bilgilere ulaşıldı. Yeniçeri Ocağı'nın kapatılması ile Bektaşiliğin yasaklanması arasında kronolojik yakınlığın olması, Bektaşiliğe meyilli bir kişilik sergileyip, Bektaşilerin içinde bulunduğu durumdan hareketle Dîvânında Bektaşî kelimesini hiç kullanmayan, dîvânın sadece bir mısrasında “*Ėatr-i Ėanedânından ayırma kemteri bes*” tabiriyle Kadiri olabileceğini düşündüren Bendî Mustafa Baba'nın, 1833 yılında hapiste olması dikkate alınırsa şairin Kadiri tarikatına ilgi duyan, Bektaşilik kültürüne vakıf bir şahsiyet olduğu sonucuna varılmıştır.

4. Hz. Muhammed'e, Hz. Ali'ye, Ehl-i Beyt'e ve On İki İmama olan derin sevgi ve saygısını dile getiren mutasavvıf bir şair olan Bendî Mustafa Baba, dini esaslardan uzaklaşmadan İslam inancıyla bütünlük arz eden bir tarzda Bektaşî düşünce sistemini yansıtan tasavvufî görüşlerini, şiirlerine aksettirmiştir.

5. Şiirlerinde Hurûfî inancına ait terminolojiyi sıkça kullanarak Hurufiliğin etkisi altında olduğunu gösteren şair, ilm-i ledün öğrenmenin gerekliliğine inanarak zahiri değil batını bilgiyi ön plana çıkarmış ve hayatı ile ilgili çok az bilgi vermiş, bir nevi kendini gizlemiştir.

6. Şair, “ilahi aşk, vahdet-i vücud, dünya ve dünyanın faniliği, vuslat, hasret, muhabbet gibi tasavvufî duygu ve düşüncelerini hikemiliği ön planda tutarak samimi, içten ve sade bir dil ile ifade etmiştir.

7. Bendî Mustafa Baba, dîvânında edebî sanatlardan cinâs, aks, iâde gibi lafızla ilgili sanatları ve muammâ, mühmel, lebdeğmez gibi harflerle yapılan sanatları kullanmıştır.

8. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nda Klasik Türk şiiri nazım şekillerinden kaside, mesnevî, gazel, tahmis, müstezâd, müseddes, şarkı, muhammes ve nazm; tür olarak ise na't, münâcât, Elifname, mersiye kullanılmıştır.

9. Dîvân şairlerinin hemen hepsinde görülen imale, zihaf gibi aruz kusurları Bendî Mustafa Baba'da sıklıkla görülmektedir. Özellikle kendi mahlasının sonunda bulunan î'de çok sık zihaf yaptığı dikkat çekicidir.

10. Sanat değeri az olup gerek vezin gerek imlâ bakımından gelenekten uzak olan Dîvân, tarihî vesika olma özelliği taşımaktadır.

11. Bendî Mustafa Baba tam kafiye diğer kafiye çeşitlerine göre daha sık kullanmakla birlikte yarım, zengin, tunç ve cinaslı kafiye de kullanmıştır. Çoğu Türkçe kelimelerden oluşan rediflerin en az bir kelimedenden meydana gelmesine özen gösteren şair, birkaç manzume dışında sadece ekle yapılan redife itibar etmemiştir.

12. Bendî Mustafa Baba, adına "Kara Hece Gazel" dediği manzumesiyle, noktasız ve lebdeğmez gazelleriyle ayrıca müstezâdlarında kullandığı değişik usullerle kendine göre bir takım orijinallikler göstermiştir.

13. Bendî Mustafa Baba şöhret bulmamış bir şairdir. Bu sebeple eseri, edebî kişiliğini ortaya koymakta önemlidir.

SÖZLÜK

-A-

Âl-i aba: Hz. Peygamber'in (A.S.M.) kendisi ile beraber, kızı Hz. Fâtıma, damadı Hz. Ali ve torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den (R.A.) müteşekkil heyet.

âb-ı zülâl: (a.i.) tatlı su.

alûd (f.s.c.) : karışmış, karışık, mülevves; bulaşmış.

arâm: (f.i.) : durma, dinlenme; yerleşme, rahat etme, karar kılma; eğlenme.

avn (a.i.c): yardım; imdat; mededkâr; yardım eden; yardımcı.

-B-

baîd (a.s) : uzak, ırak; umulmadık.

bevvâb (a.i.c): kapıcı; menedici.

bûnyâd: temel, esas; yapı, bina.

-C-

celle (a.n) : "Celil oldu, celil olsun" mealinde ve Celle Celâluhu diye, Allah İs m-i Celali işitildiği veya anıldığı anda, tâzim makamında söylenir.

cevlân (a.i) : dolaşma, dolanma, gezinme.

cüst (f.i) : arama, araştırma.

-D-

dad (f.i.) : adalet, doğruluk; ihsan, vergi.

dellâl (a.i.) : satıcı, ilân edici; yüksek sesle bildiren; müşterileri çeken; davet eden; Hakka davet eden.

der-bân (f.b.i.): kapıcı, kapıya bakan.

dest- gîr (f.b.s.) : muavenet; arka olmak; tutucu, yardımcı.

dil-bend: gönül bağlayan.

dil-duz (f.b.s) : kalbe batan, gönül delen.

dürûs (a.i.): dersler.

-E-

ebyâz (a.s.) : beyaz; akça; parlak.

efrûz (f.i.) : şule; aydınlatıcı; parıltı.

encâm (a.i.) : son, nihayet, netice.

endûh (f.i.): keder, elem, gam, gussa, kaygı, sıkıntı, ızdırab, üzüntü.

ensâb (a.c.) : şerhler, belalar, putlar; heykeller.

-F-

Ferâğ (a.i.) : vazgeçme, bırakıp terk etme.

ferâset (a.i.) : anlayışlılık, çabuk seziş.

fercâd (f.s.) : âlim ve fazıl (kimse).

fermûde (f.i.): emrolunmuş, buyurulmuş; emir, ferman.

ferzend (f.i.c): oğul, çocuk.

Feyyâz (a.s.) : çok feyz veren; çok bereket ve bolluk veren.

fûlfûl (a.i.) : karabiber.

-G-

gabgâb (a.i.c.) : çifte gerdan çene altı; şakak.

gûne (f.i.) : tarz, gidiş, yol.

gûş (f.i.) : kulak.

-H-

hâ ‘il (a.s.) : mani olan, engel; korku ve dehşet veren.

habbe (a.i.c.) : tane, tohum; ihtiyaç; parça; dirhem 148 kadarı.

hâzık (a.s.c.) : işinin ehli, usta,;eli uz.

hem-pâ (f.b.i.) : ayaktaşı, arkadaş; yoldaşı.

hemtâ (f.b.s.) : eş denk; benzer.

hurûc (a.i.) : çıkma; dışarı çıkma, çıkış; ayaklanma, isyan etmek.

-İ-

ihtiyar (a.i.) : Seçme, seçilme; katlanma.

ikdâm (a.i.c.): gayret ve sebat ile çalışmak; ilerlemeye gayret etmek; devamlı çalışmak; ilerlemek.

i‘ane (a.i.c.) : yardım için toplanan para; yardım parası.

ilâf (a.i.) : ülfet etmek; alıştırmak; ülfet ettirmek.

in’am (a.i.c.) : nimet vermek; ihsan etmek; doğruya sevk etmek, hidayete ulaştırmak; iyilik etmek, bahşiş vermek; tar: Osmanlı: İmparatorluğu zamanında yeniçerilerin aylıklarına yapılan zam.

intihâ’ (a.i) : nihâyet bulma, sona erme.

irsâd (a.i.) : gözetlemek; hâzır ve âmâde eylemek; mükâfat vermek.

istignâ (a.i.): aza kanaat etme, tokgözlülük; ihtiyaçsızlık, nazlanma, ağır davranma; çekinme.

i'tâ (a.i) : verme, verilme; ödeme.

-K-

kaltabân (f.s.) : namussuz; pezevenk.

kemhâ (f.i.) : bir cins ipek kumaş.

kesb (a.i.) : çalışıp kazanma.

kezz-ib (a.i) : yalan söyleme; yalan.

-M-

mâ'il (a.s.) : bir yana eğilmiş, eğik, eğri; hevesli, istekli, düşkün.

mahsub (a.s.c) : büyük bir zata mensup kimse.

makrûn (a.s.) : ulaşmış, kavuşmuş; yakın, yakınlaştırılmış.

ma'siyet (a.i.c.) : asilik, itaatsizlik, isyan, günah.

matlûb (a.i.c.) : talep edilen, istenilen, aranılan şey.

meâl (a.i.) : meydana gelen şey, netice; mana, kavram.

mehl (a.i.) : vakit verme; mühlet; bir işi belli bir zamana kadar te'hîr etme.

mekkâri (a.i.) : hile, düzen; hilekârlık.

melâl (a.i.) : can sıkıntısı; usanç; gamlılık.

menend (f.i.) : eş, benzer.

metrûkât (a.i.c.) : bırakılan şeyler; miraslar.

mutî'm (a.s.) : itham eden; yemek yediren.

müdde'i (a.s.) : iddia eden, davacı, bir hükümde ayak direyen, inatçı.

müftehir (a.s.): iftihar eden, övünen; şanlı şerefli.

münâdi (a.s.) : nida eden; tellâl; müezzin.

mürur (a.i.) : geçme, bir yandan gidip öte yandan çıkma; geçip gitme;
sona erme.

mütâlaa (a.i.c.) : okuma, tekil; düşünce

-N-

nâ-bûd (f.b.s.) : yok olan, bulunmayan; perişan olmuş.

nâ-tüvân (f.b.s.) : zayıf, kuvvetsiz.

nâ-yâb (f.b.s.) : bulunmaz.

nef' (a.i.) : menfaat, fayda, kâr, çıkar.

nessâr (a.s.) : neşreden, saçan, dağıtan.

nevaziş (f.i.) : okşama, gönül alma; iltifat.

nîm (f.s.) : yarı, yarım buçuk.

nisâr (a.i.) : saçma, serpmeye.

nûsret (a.i.) : yardım; Allah'ın yardımı; başarı, üstün lük.

-P-

pelid (f.s.) : pis, murdar.

pesend (f.i.) : beğenme, seçme.

pîç (f.i.) : büküm, kıvrım, dolaşık.

-R-

rah-revân (f.b.i.s.c.) : yolcular.

rebî' (a.i.) : bahar.

reftâr (f.i.) : gidiş, yürüyüş, hareket; salınarak edalı yürüyüş.

renc (f.i.) : ağrı, sızı; zahmet, eziyet, sıkıntı.

revâhi (a.i.c.) : bal arıları.

rû-be-rû (f.b.s.) : yüzyüze.

-S-

sâ'il (a.s.) : suâl eden, soran; dilenci; akıcı, akan.

sâle (f.s.) : senelik, yıllık.

sefîd (f.s.): ak.

sehî (f.i.) : düz, doğru; fidan gibi [boy].

sipâsî (f.s.) : teşekkür eden, minnettar.

suhte (f.s.) : yanmış, tutuşmuş, yanık.

surûri (a.s.) : sürurlu, sevinçle ilgili, neşeli, keyifli.

şehd-âb (a.f.b.i.) : bal şerbeti.

-T-

tâl (f.i.) : zil.

tâmi' (a.s.c.) : tamahçı, tamah eden.

tecnîs (a.i.) : cinas yapma, iki manalı söz söyleme.

tıflı nevreste: yeni yetişmiş çocuk.

-V-

vahin (a.s.) : zayıf [kimse].

vürûd (a.i.) : geliş, gelme, varma, yetişme.

-Z-

zahm (f.i.) : yara.

zevâl (a.i.) : yerinden ayrılıp gitme, zail olma, sona erme; Güneşin başucunda bulunma zamanı, öğle vakti, saat tam 12.00.

zibâ (f.s.) : süslü, yakışıklı, güzel.

zîr (f.i.) : alt, aşağı; tûz.

DİZİN¹²⁴**-A-**

âb: G. 14/1, 20/2, 78/5, 11/2,

74/4, 89/1, 47/2, 99/4, 115/2,
124/2

abâ: G. 132/2; Mstz.3/4; Mstz.3/5

a ‘bâd: G. 76/2

'abes: G. 67/1

âb-ı hayât: G. 86/4

âb-ı rûyındır: M. 2/15

âb-ı zülâl: G.98/3

'aceb: G. 96/3, 88/1, 111/1, 14/5,
9/1, 16/1, 20/4, 28/3, 47/4,
55/3, 68/4, 81/2, 86/3;
Ş.10/2

'acebdir: G. 44/1

a'dâ: Ş.10/3; Mstz. 3/2; G. 23/1, 23/2

'adem: NG. 1/3

âdem: K. 11/9, 12/6; N. 2/3

adeti: LDG.1/2

‘adl: G. 31/5, 76/2

'adlin: K. 6/5

'adû: G.23/3, 40/3, 46/4; Ş.14/2; T. 2/5

‘adû-i fitne: G. 75/4

'adûlardan: G. 69/6

'adûya: G.15/3

'adû-yı: G. 54/5

âfet: G. 120/1

âfet-i devrân: G. 137/1

âfitâb: Mstz.7/1,K. 11/1, 12/2; G. 11/1

'afv: K. 4/5, 4/10

âgâh: K. 3/6; G. 36/3; NG. 1/2

âgâz: Muh.1/5; G. 77/2, 14/1

ağladı: G./153; K. 10/17

ağlarım: K. /4

ağlayub: KHG.1 /3

agyâr: G. 15/3, 21/3, 81/2, 112/4,

118/2, 151/4; Ş.15/4; N.1/3

âh: Mstz. 1/1, 1/4; Ş. 1/1;

K. 10/7; NG.2

âha: G. 128/2

âh-ı enin: T. 1/3

ahbâb: G. 14/2, 58/4, 83/4; Ş. 4/3

âhir: G. 15/5, 44/3

ahmerim: G. 106

ahvâl: Mstz.6/1; G. 22/6, 61/2, 105/3,
108/4, 148/3

'âkıbet: G. 19/5

'âkl: K.1/12, 1/16

'âkıl: K. 6/1; G.4/2

'âkıllara: Mstz.5/1

'âklım: K.1/13

'aksi: K. 4/6,G. 103/3, 150/4

'âlem: K. 8/1, 11/3; G. 48/1, 60/5,
156/2; Ş.5/1; NG.1/5
; KHG./1

'âleme: G. 11/3, 25/4,

29/5, 47/3, 150/1, 160/5;

Ş.11/2; Mstz.5/1

'âlemi: G. 2/5, 5/3, 69/5,

¹²⁴ Kısaltmalar nazım şekillerini, rakamlardan ilki manzumeyi, ikincisi beyit numarasını göstermektedir.

- 78/3, 128/3; Ş.10/1
 'âlemde: K.6/10; T 1/3;
 G. 70/1, 79/1,
 G.135,138/4,
 160/1; Ş.9/1,
 11/4; KHG.1
 'âlemin: K. 6/; G. 81/5, 149/5
 'Ali: K. 7/2, 8/1- 4-6, 9/4, 4/19,
 5/7-10, 6/3; Müs. 1/1, 2/2;
 G 6/3, 7/2, 114/3, 114/5, 149/5,
 160/1; Ş.6/3; LDG.1/4; T.1/4
 Âl-i 'aba: K. 2/13, 7/6, 6/2; G. 24/4,
 Allah: K.3/7, 10/9, 10/11; Ş.13/4;
 NG.1/5
 'alleme'l esma: G. 110/2
 altı: K.2/10, G.11/2,29/3,110/3
 'âm: Müs. 2
 'amel: G. 42/5, 65/3
 'andelîb: G.13/4, 43/1, 58/1,
 133/3, 139/2; Ş.7/1
 ârâm: G.82/2, 92/5, 76/4
 'ârif: G.13/4, 32/3, 39/4, 42/2, 42/4,
 50/1, 75/4, 79/2, 79/5, 85/5,
 98/6, 115/1, 131/4, 148/4,
 149/4, 156/5; Ş.7/2, 10/3,
 12/3; Müs. 2/1; Mstz.5/3
 'ârifâ: K. 6/1; G. 7/1, 13/3, 34/1,
 98/2, 111/2
 'ârifân: T.1/6
 'ârife: G.78/5
 'arsa: G.41/3, LDG.2/1
 'arsa-ı kevnî: G.123/3
 'arz: Muh.1/5; G.1/4, 10/1, 23/1,
 24/1, 74/2, 83/1, 83/2, 134/5,
 148/4, 151/1, 154/5; Ş.8/4,
 10/3; Mstz.3/2
 arz-ı hâl:G.15/2
 arz-ı niyâz: G.101/3
 ârzû: Ş.3/4
 âsâr: G.158/4
 'âsitân: G.101/1, 152/3; M.2/5; T.1/3
 aşk: M.2/9,K.6/10,11/7, ; T.1/1;
 G.1/1, 2/1, 2/4, 2/5, 3/1, 4/2,
 4/3, 4/5, 6/2, 7/5, 9/1, 10/3,
 12/5, 13/1, 13/3, 14/1, 15/1,16/4,
 18/1, 18/5, 19/3, 19/4, 19/5,
 22/1, 28/1, 28/2, 34/4, 35/1,
 36/1, 36/5, 76/5, 124/3
 aşkda: G.32/1, 34/3
 aşkla: T.1/2
 aşklar: G.98/4
 âşık: G.12/2, 14/3
 âşık-ı sâdık: T.1/3
 âşkınıla: G.7/1, 142/2
 âşkıyan: K.9/4,
 âşikâr: LDG. 1/3,G.7/1, 11/3, 33/5
 âşikâre: LDG. 2/1
 âteş: G.6/2, 28/1, 74/1,
 117/1; Müs.1/5
 ateşân: Müs.1/4
 âteş-bâr: Muh.1/5;
 'avn: K.1/2; M.1/12-16; G.37/3, 67/3,
 âyet: K.2/10; G.111/4, 141/4,
 40/1, KHG.4

'ayn: K.6/5 G.129/5, 15/4, 157/3,
160/5; Ş.11/1; Mur.1/5

ayn-i Âdem: G.71/3

ayrılık: Ş.4/3

ayru: K.2/18

'azm idüb: G.91/2

'azm etmededir: G.83/1

-B-

bâb: K.2/18, 3/4, 8/4; G.14/4, 40/1,
46/1, 48/5, 53/1, 58/2, 59/4, 71/5,
73/5, 85/5, 115/3, 138/5, 153/5;
Ş.10/4; Mstz.7/1

bâbda: G.53/5

bâb-ı rahm: Ş.15/3

bâbıñ: M.1/12; K.5/8; G.24/4,
39/5, 88/2, 138/2, 153/4;
Ş.10/2

bâbıña: K.6/4, 6/7; G.45/1, 112/3,
113/2, 134/2

bâbıñda: G.26/5, 41/1, 95/8, 97/4,
144/3; Mstz. 2/5

bâbıñdan: K.2/18

bâbıñıñ: T.1/2

bâba: Ş.10/2; Mur.7

bâd: G.20/2, 47/2, 54/3, 83/7,
99/4, 100/3, 146/1–3

bâdıñ: G.149/2

bâdına: G.78/5

bâd-ı hazân: G.83/4

bâd-ı seher: G.83/4

bâg: G.159/3, 2/3, 54/4, 145/4,
146/1, 146/4; Ş.9/4, 11/3, 83

bâde: G.120/4, 129/2, 130/3,

bâde-i gülder: G.93/3

bâgbân: G.146/4

bâgçe: G.91/1, 91/2, 139/2; Ş.6/3

Bağ-ı İrem: G.10/4

bâgçe-i bâg: G.159/3

bâg-ı mihnet: Ş.7/4

bahâr: G.83/7, 124/4, 133/2,

bahr: G.2/5, 126/4, 150/4; Mur.1/5;

K.3/7, 4/1, 4/4, 8/3, G.2/5

bahr-i 'ask: G.98/2

bahr-i bela: K.10/7–13;

Muh. 1/2

bahr-i hikmet: K.7/3, 7/5, 8/2, 10/4

bahr-i selis: G.59/2

baht: Ş.5/4, T.2; G.35/3, 46/3

bahtımın: G.46/2

bâl: Mstz.6/3; K.3/7

bâr: Muh.1/5; G.135/2

bârân: G.33/6, 124/2; Ş.12/3

bâri: G.34/2; Ş.8/2

bâzâr: G.98/4, 61/4

bâzârlık: G.62/4

ba'zı: G.137/5, 137/6, 137/7,

137/8, 137/9, 159/1, 159/2

bedûh: G.29/1–5

beg: G.5/5

behist: G.83/2

behistden: K.10/12

belâ: G.1/1–5, 3/3, 16/2,

29/4, 44/5, 57/4, 66/3, 68/3, 82/4,

85/3, 95/4, 107/2, 123/4, 132/1,

137/3, 137/7, 142/3, 155/1;
 Ş.4/1; Mstz. 2/2, 3/2; K.10/7;
 Muh.1/2, 1/3, 1/5
 belâ-i ğam; N.1/1
 be-nâm: Ş.8/1
 bend: Mstz.2/5; N.1/4; G.5/5, 9/2,
 26/5, 58/5, 104/5, 121/5; Ş.5/3
 bende: G.89/2, 143/3,154/5; Ş.8/1
 Bendî: K.3/9, 7/9, 8/6, 11/18,
 12/8; T.1/6; Ş.1/5, 4/4, 2/4,
 5/4, 9/6, 8/4, 9/4, 11/4,
 14/4, 15/4; Mur.1/7;
 NG.1/5, 2/5; Müs.1/7;
 LDG. 2/5; Mstz.2/5, 3/5;
 N.1/4; Muh.1/5; G.1/5,
 3/5, 4/5, 10/5, 12/5, 14/5,
 16/5, 17/5, 18/5, 22/5, 24/5,
 25/5, 27/5, 28/5, 29/5, 36/5,
 43/5, 44/5, 46/5, 47/5, 49/4,
 51/5, 56/5, 57/5, 58/5, 61/5,
 64/5, 65/7, 67/5, 70/6,
 71/5, 73/5, 75/5, 76/5, 78/6,
 79/5, 83/7, 85/5, 87/5,
 89/5, 92/5, 93/5, 94/5,
 99/5, 100/5, 101/5, 102/5,
 104/5, 105/5, 106/5,
 107/5, 108/5, 111/5,
 112/5, 113/5, 114/5,
 115/5, 117/5, 118/5,
 119/5, 121/5, 122/5,
 124/5, 125/5, 126/5,
 127/5, 128/5, 131/5,

138/5, 140/5, 144/5,
 145/5, 146/5, 147/4, 148/5,
 150/5, 152/5, 153/5, 154/5, 156/6,
 159/5, 160/7
 Bendîdir: KHG. 5
 Bendî-i dânâ: G.2/5
 Bendîm: G.35/5
 Bendîn: K.2/21
 Bendînim: G.63/5
 Bendînin: Ş.13/4; M.2/20; K.4/11,
 10/18, 14/5; G.6/5, 7/5, 15/5,
 30/5, 37/5, 38/6, 45/5,
 123/5, 132/5, 133/5,
 134/5, 135/5, 136/5,
 Bendîyâ: K.5/10, 13/5; Ş.3/4, 6/4, 7/4,
 10/4; Müs. 2/5; T.2/5; LDG.
 1/5; Mstz. 4/5, 5/5, 7/4; G.8/5,
 9/5, 11/5, 13/5, 19/5, 21/5,
 23/5, 31/5, 33/5, 34/5, 39/5,
 40/5, 41/5, 42/5, 50/5, 52/5,
 53/5, 54/5, 55/5, 59/10, 62/5,
 66/5, 68/7, 69/6, 72/7, 74/5,
 77/5, 81/5, 84/5, 86/7, 88/5,
 90/6, 91/5, 98/7, 103/5,
 110/5, 120/5, 137/10,
 142/5, 143/5, 151/5
 Bendîye: Mstz.1/5; G.97/5, 158/5
 Bendîyi: G.20/5, 82/5, 130/5, 157/7
 Bendiyim: G.7/5, 95/9
 berk: Ş.11/2; G.47/3
 beyân: K.3/8; T.1/6; G.14/2
 beyhûd: G.13/3

beyhûde: T.1/1; G.2/1, 33/4, 62/2,
 beyzâ: G.54/4
 beynamaz: G.71/3
 bezm: G.122/2, 1 29/2, 142/2,
 142/3, 148/4, 156/2; Mstz. 6/1
 bezm-i ağıâr: G.21/3, 122/5,
 bezm-i dîvân: Mur.3–6
 bezm-i elest: G.53/3, 107/4,
 115/5, 118/1
 bezm-i rindân: Mûs.2/3
 bî-çâre: G.116/2, 119/3; Ş.13/2;
 M.1/6; K.14/5
 bîkes: M.1/15; Muh.1/4
 bîmâr: G.18/1
 bîmârım: N.1/2
 bin: G.11/3, 29/3, 69/6, 89/3, 119/3;
 Ş.8/4, 15/4; Mstz.4/5; K.4/9
 binâ: G.33/2
 bînâ: K.3/5, 11/17
 bî-gâye: Mstz.5/2
 bî-günâh: K.10/18; Muh.1/2
 bî-haber: K.3/6
 bî-hesab: G.15/1-6
 bîmâr: G.18/1
 bî-tâb: G.14/3, 46/4
 bî-vefâ: K.3/5; Muh.1/1;
 G.57/4, 80/4, 89/3, 96/4
 burc: K.12/3, 12/4, 12/5; G.11/1,
 16/5, 33/1, 86/5, 96/5, 118/1, 160/2
 bûs: G.21/3, 66/1–6, 68/2, 152/3
 bûse: G.91/4, 27/5
 bûlbûl: G.7/1, 22/5, 25/2, 38/4, 51/5,

61/3, 100/3, 122/1, 123/1,
 133/3, 139/1, 140/3, 146/1,
 148/1, 159/3; Ş.5/1, 7/1,
 11/3; Mûs.2/5; Mstz.7/2
 bünyâd: M.2/17; G.78/3, 99/3
-C-
 câdû: G.3/3,
 câhil: G.42/5, 142/2, 156/4, 79/2
 câm: G.69/4, 18/4, 21/4, 58/4, 61/4,
 65/2, 71/2, 86/7, 97/3, 117/2,
 122/2, 125/1, 59/3; Mstz.6/2,
 câme: G.59/10, 73/3, 91/3,
 120/5; Ş.12/4
 câme-i sof: G.32/1
 cân: G.4/3, 6/2, 10/5, 16/2, 17/1,
 23/1, 23/4, 39/3, 41/2, 47/5, 49/3,
 53/4, 58/2, 63/5, 76/3, 83/1,
 95/4, 95/7, 97/5, 108/2, 118/3,
 118/4, 119/5, 22/2, 123/2,
 129/4, 137/10, 138/3, 139/5,
 141/2, 141/5, 147/1, 150/4, 153/1,
 154/1, 154/3, 158/1; Ş.7/2, 8/10,
 9 /3, 13/3; Mûs.1/5, 2/2,
 2/3; T.2/2, 2/3; LDG.2/2;
 Mstz.1/4, 3/2, 4/2,
 cân[ın]: Ş.2/4
 cândan: G.41/2
 cânım: G.6/1, 22/2, 40/4, 95/3, 106/2,
 113/4; Mstz.6/2,
 cânân: G.65/1, 60/4, 73/1, 97/1,
 122/3; Ş.7/2
 Cebrail: K.11/6

- cefâ: K.10/13, G.21/5, 35/4,
69/6, 89/3, 112/3, 127/4, 129/3,
152/1; Müs. 2/5;
Mstz.1/3; N.1/1–3
cefâ-kâr: G.81/3,
cehâlet: G.49/2
cehd: G.59/9, LDG.2/1
cem: G.123/2
cemâl: G.8/2, 89/1, 135/5, 141/1, 157/1,
159/1; Ş.11/2; Mur.1/2; K.3/4–
5–6
cenân: G.25/3, 65/3, 73/3, 74/1,
83/1, 95/3, 105/2, 137/4,
138/4, 152/1, 160/1, 117/1;
Ş.5/4, 11/4; Müs.1/1;
T.2/1; LDG.1/2; Mstz.6/1
cenk: G.88/5, 95/7, 118/4
cennet: T.1/5, G.63/4
cevâb: Mstz.7/1; G.11/4,
12/1–6, 26/2, 42/3, 156/5
cevlân: G.86/5
cevr: Ş.8/2, 14/1; Müs.1/4, 1/5,
2/1; T.2/4, 2/5; Mstz. 6/4;
N.1/1, 1/3; K.10/13; G.9/1, 17/4,
21/2, 44/1, 39/1, 53/1, 60/1, 60/2,
77/3, 83/6, 94/1, 103/4, 112/1,
112/3, 113/5, 116/3, 116/4, 119/2,
127/4, 134/1, 140/2, 150/1, 150/3
cezâ: G.104/3, 136/5
ciger: G.121/3, 26/4 34/2, 57/5, 62/5,
64/2, 64/4, 74/3, 121/3, 140/5;
Ş.1/1, 1/2, 1/3, 1/4, 1/5,
6, 15/1; K.7/6, 10/1–
15; Müs.1/3, 1/4, 1/5
cihad: G.45/4
cihân: Ş.2/1, 7/2, 13/3 15/3;
T.2/2; G.23/5, 23/6, 47/3,
51/2, 56/1, 71/3, 72/7,
75/5, 77/1, 99/1, 104/5,
126/5, 142/5, 149/5,
160/1; Mstz.4/3, 7/4;
K.10/17, 11/1
cû: G.148/2, 121/3, 148/2
cûy: Ş.5/2, 8/4
cûy-ı bâr: Muh.1/3; G.1/1, 63/2,
71/1
cülûs: G.132/1
cüst: T.1/2; G.67/5
cüst u cû: Ş.4/2
cûş: Ş.13/3; G.3/1, 50/5, 82/1, 110/5,
119/4
-Ç-
çâh: G.128/1, Mstz.1/2
çâh-ı kevser: G.160/7
çâk: K.10/16, Müs.
1/3, 1/5; G.13/4, 49/5,
63/1, 82/4, 135/4, LDG.1/2
çâker: K.2/13; G.9/5, 97/4, 137/2,
LDG.2/5
çâre: K.4/5, G.22/3, 38/5,
43/5, 69/3, 107/2,
120/3, 121/5, 122/4, 153/2,
153/3; Ş.15/4; Müs.1/2
çarh: G.13/3, 30/4, 33/1–7, 76/3,

77/3, 77/4, 81/3, 81/4, 82/2, 86/5,
 98/7, 99/4, 103/3, 120/2, 153/2,
 155/3; Ş.3/3; LDG.1/4; N.1/1;
 K.4/6; M.2/9; Muh.1/1
 çâr: G.16/4, 115/3, 148/4, 149/4, 149/5
 cemen: G.83/3
 cemenden: G.7/1,83/7
 çesm[i]: K.7/2, 5/1, 9/4, 10/4;
 G.2/2, 2/3, 11/2, 16/1, 22/1,
 57/5, 96/1, 156/1; Ş.12/3;
 Müs.1/1,
 çesm[üm]: M.2/7; T.1/5;
 Muh.1/5;
 G.23/4, 40/2,
 46/3, 64/2,
 150/1; Müs.
 1/5; Ş.15/3,
 çesmin: G.54/1, 69/5, 155/5,
 160/5
 çesme-i hayat: G.159/5
 çeşm-i dilber: G.155/1
 çesm-i fettân: G.84/3, 102/3,
 154/2; T.2/2;
 Mstz.6/2
 çeşm-i mestân: G.106/1

-D-

dâd: Ş.1/4; G.18/2, 23/4, 78/1,
 142/1, 157/1,
 dâd-ı feryâd: G.63/1
 dag: Ş.15/2
 dâg: G.104/4, 80/1-6
 dâm: G.12/5, 37/5, 65/4, 69/3, 76/5,

104/3; Ş.4/3, 8/3; Müs.1/2,
 1/4, 2/1; K.4/3, 4/7
 dâmen: G.75/5, 33/4, 34/1
 dânâ: G.2/5, 13/4, 45/2, 52/2, 68/2,
 142/4; K.4/9
 dâr: T.2/4; LDG.1/4; G.107/3; Ş.14/1
 dâr-[ı] bekâ: G.109/1
 dâr-[ı] fenâ: G.142/1
 da'vâ: G.4/2, 15/4, 19/2, 19/5,
 31/5, 77/5, 88/4, 137/3;
 Ş.14/4
 defter: G.27/5,58/2,123/2,
 139/3;T.2/5
 dehân: G.83/4, 160/6; Mstz.7/4
 dehr: G.60/3, 86/1; Müs.2/1
 delîl: T.1/4
 dem: Mstz.6/3,6/4; N.2/3; Muh.1/4,
 1/5; Müs.1/3, 1/5; K.11/8,
 13/1,14/2; G.1/2, 6/4, 6/5, 9/1,
 10/3, 10/4, 13/3, 14/5,
 18/3, 19/2, 32/5, 34/2,
 38/4, 44/3, 48/3, 49/4, 75/4,
 79/2, 79/5, 81/1, 107/1, 109/2,
 11/3, 119/1, 23/4, 126/3, 129/5,
 130/5, 131/3, 136/3, 152/5,
 156/3; Ş.3/2, 3/4, 11/4, 13/4,
 15/1, 15/3, 15/4;T.2/2, 2/3, 2/5;
 NG. 1/1; Mstz. 6/3, 6/4; N.2/3
 dem-â-dem: K.4/4, Ş. 1/3
 dem-be-dem: G.8/2,18/1, 55/5, 65/5,
 98/3, 101/3, 107/3,
 derc: G.7/3,

- derd: G.9/4, 17/5, 30/4, 34/5,
 35/1, 38/5, 41/5, 44/2, 44/4, 45/3,
 49/1, 63/2, 71/2, 71/4, 73/1, 73/2,
 75/1, 77/5, 78/2, 80/5, 82/4, 82/5,
 87/3, 108/1, 113/1, 116/4,
 121/1, 23/3, 123/4, 129/1,
 129/4, 131/5, 147/3, 150/1,
 150/5, 151/4, 155/2, 158/2,
 158/4; Ş.7/3, 8/3, 14/4, 15/4;
 T.1/4; NG.1/2, 2/4; Mstz. 6/4
- derdmend: Ş.11/4
- dergâh: K.2/16, 3/1; 119/4, 128/5, 132/4
- dermân: K.8/6; G.74/4,
 113/1; Mstz.6/2
- ders: G.5/4, 14/1, 38/6, 40/1,
 46/5, 50/4, 59/4, 68/6, 70/1,
 100/2, 129/5, 144/5; Ş.7/4,
- derûn: G.6/5, 13/2, 15/1,
 22/3, 44/4, 48/3,
 82/1, 115/3, 122/5,
 124/3, 148/2, 149/3; Ş.1/5
- deryâ: G.50/5, 54/3, 117/3, 119/4,
 127/5, 149/3, LDG.1/5; K.3/4
- destân: G.59/3
- dest-gîr: G.104/1
 dest: G.23/4, 31/5, 58/4, 60/1, 66/5,
 68/2, 76/2, 77/3, 81/1–5, 90/2,
 97/3, 150/3; Ş.12/4
- dest-i kudret: G.37/3, 43/3, 85/4;
 Ş.13/1; KHG./2
- devâ: Ş.15/4; NG.1/4; K.6/10,
- devlet: G.8/4, 21/4, 23/6,
 127/1, 149/5, M.2/18, T.1/3
- devr: G.5/3, 23/4, 42/1, 70/4, 148/2
- devrân: K.2/12; G.65/1, 86/4,
 121/1, 136/3, 137/1, 146/5
 ; T.2/2
- devvâr: G.150/3, NG.2/3
- đîdâr: G.5/3, 17/1, 39/4, 58/3,
 86/6, 122/5, 124/4, 139/4,
 141/2; K.14/5
- đîde: G.1/1, 13/5, 45/5, 62/5, 63/1,
 71/1, 71/22, 82/3, 95/3, 121/3,
 123/1, 126/3, 129/1, 138/4, 153/1;
 Ş.15/1; Mstz. 4/4, 6/4; K.10/15,
 10/16; Muh.1/3; Mûs.1/2
- đîde-i giryân: G.87/2, 121/2,
- dil (đîl): K.1/16, 1/19, 3/3, 4/1,
 4/7, 6/4, 7/1, 7/7, 9/6, 13/2, G.1/1,
 3/5, 5/3, 5/4, 7/1, 10/4, 12/3,
 12/5, 17/3, 18/1, 18/5, 21/1,
 22/1, 23/1, 23/3, 23/5, 27/2, 30/1,
 36/3, 36/5, 37/4, 32/4, 33/4, 34/4,
 35/5, 39/1, 39/3, 41/4, 43/1, 4/1,
 44/2, 44/5, 46/1, 46/3, 46/4, 46/5,
 47/5, 49/1, 50/1, 52/1, 53/4,
 59/1, 69/2, 72/5, 74/3, 76/1, 73/2,
 78/3, 78/4, 79/5, 80/4, 82/2, 86/1,
 89/1, 87/1, 87/5, 98/1, 99/1–6,
 100/3, 101/2, 102/5, 105/3, 108/4,
 112/3, 114/2, 118/3, 119/1,
 117/2, 120/4, 121/3, 122/1, 122/3,
 123/3, 124/2, 125/1, 125/4, 129/1,
 132/1, 133/1, 33/2, 133/4, 134/1,

135/2, 139/1, 139/3, 140/1, 141/5,
 142/1, 149/1, 156/1, 158/1,
 160/5, 160/7;Ş.12/1, 12/2, 15/1;
 T.2/4; Mstz. 2/4, 5/1, 7/2; N.2/2;
 K.1/4,
 dildâr: G.9/1, 27/4, 61/1
 dîlim: K.1/12,G.93/3, 105/3,
 105/5, 111/1, 111/4, 122/4,
 123/1, 157/3;T.2/1, 1/3,
 1/5; Mstz.4/1,
 dilâ: K.12/1, 55/1, 70/1, 148/1,
 155/1; NG.1/1
 dil-ârâ: G.96/1
 dilâver:G.125/1;Mstz.2/1
 dilber: G.8/1,11/4, 15/1,17/5,19/1,24/5,
 64/3, 64/4, 66/1, 57/4, 38/2,
 68/6, 84/1, 85/1, 89/5, 90/2,
 91/1, 93/1, 95/4, 102/5, 114/ 4,
 115/1, 123/1, 126/1, 129/5
 dilberâ: G.90/4
 dil-cû: G.134/2, 134/2
 dil-dâr: G.44/1, 68/4,73/2,77/2,
 80/5,133/2,
 dudag(h) (k): G.84/1, 91/4
 dûn: G.98/7, 99/4, 155/3, 156/4, N.1/1
 düldül: K.8/3
 dünyâ: G.63/4, 99/2, 130/3, 149/1
 dünyâda: G.6/4, 75/1–3,K.6/4,
 79/5, 88/4, 112/5,
 130/2,
 dünyâyı: G.38/1, 54/1,Ş, 14/1,
 düşman: G.75/3,118/4

-E-

ebced: G.20/3
 ebrû: M.2/12;G.39/1, 51/3, 68/6, 89/2,
 145/2 160/2–3
 edâ: G.104/2, 107/3, 137/7;
 Ş.14/1; LDG.2/4; Mstz.3/1–2
 ednâ: Mstz.2/2; G.24/5
 efgân: G.36/4, 13/4
 efgend: G.95/9
 efgendeyim: G.115/5
 efkâr: G.158/4,K.4/6
 efkâra: Ş.5/1; G.43/1, 44/5
 eflâk: G.124/1, 160/2
 efsâne: G.82/3, 111/4
 efsûn: G.61/3, 96/5, 126/4; K.4/7
 ehl: G.51/2, 52/2, 79/4, 82/5,
 90/2, 106/1, 110/3, 125/2
 ehl-i 'aşk: G.9/1, 40/2, 42/3, 80/2,
 98/4, 132/1, 138/1,
 153/1; .12/1,LDG.2/1
 Ehl-i beyt: K.2/14, 9/6, 9/7,
 9/10; Muh.1/4, 1/5
 ehl-i dil: G.153/3, 28/5, 36/5
 ehl-i hâl: K.1/4; Ş.7/3, 7/4;
 Mûs.2/1, 2/4; T.2/3;
 LDG.2/3; G.49/2, 65/4
 ehl-i sema: G.134/3, 157/4
 ehl-i sühan: G.142/3
 ekber: G.66/3, 114/4, 132/5
 el-amân: K.9/3; Muh.1/5; Mûs.1/4,
 1/5; G.3/3, 106/4,
 128/1, 133/2, 153/2

elem: G.71/2, 71/4, 73/1, 75/1, 80/5,
 103/1, 135/3
 elest: G.60/3, 116/5, 139/4, 141/5;
 T.2/5
 el-hak: Ş.2/4
 elif: G.59/6; Ş.15/2
 elvân: G.154/2
 em: Mstz.6/4; Müs.1/5; G.63/3, 135/1
 amân: G.41/5, 6/3, 55/4, 69/5, 128/4;
 Mstz.6/2
 amânet: Ş.4/4
 emr: Ş.6/4
 emrin: K.6/8
 emrine: G.72/4, 76/1,
 emr-i ferman: G.154/5
 emr-i Hakka: G.77/4
 emr[i] Hudâ: G.107/1
 emsâl: G.37/2, 43/5
 encâm: G.119/5
 endûh: G.48/4, 58/2
 engûr: G.56/4
 envâr: Ş.13/4, 61/5, 151/1,
 enver: G.17/4
 erkân: Ş.3/3, 6/1, 12/1;
 K.5/8; G.48/3, 52/1, 138/1
 ervâh: G.125/1
 eser: G.10/3, 14/4, 54/3, 85/4, 85/4,
 110/1, 156/1, 156/2; Ş.3/1,
 3/4, 14/2
 esîr: Mstz. 2/5; G.41/5, 123/4
 esmâ: Ş.14/1; G.4/3, 50/4
 esmâ-ı Hakk: G.29/5

esrâr: K.3/2, 7/2; Ş.14/4; NG.2/3;
 T.1/4; G.43/1, 69/1, 107/3, 110/4,
 125/2, 131/4, 135/5,
 151/2, 151/3, 159/4
 eşcâr[1]: G.43/4, 83/2
 eşk: G.3/1, 63/2, 112/3, 124/4;
 Ş.11/4, 12/3
 eşk-i bar: G.101/1
 eşk-i bela: G.1/1
 eşyâ: G.4/4, 5/3, 18/3, 43/3, 78/4,
 78/5, 78/6, 141/1, 149/3, 150/4,
 157/4
 ey: G.19/3, 20/1,23/1,23/5, 24/5, 26/1,
 27/3, 28/1, 30/1, 32/4, 34/5,
 36/5, 39/3, 41/2, 46/5,
 49/1, 53/4, 54/2, 57/4,
 63/3, 63/5, 66/2, 69/1, 69/3,
 70/6, 72/5, 73/1, 73/2, 76/1, 77/1,
 80/4, 86/1, 94/1, 94/2, 96/4, 96/5,
 106/1, 106/4, 112/1, 115/4, 116/1–
 6, 120/3, 120/5, 121/4, 123/5,
 134/1, 135/5, 136/1, 136/2, 137/10,
 138/5, 139/3, 140/5, 145/5, 146/1,
 146/3, 147/1, 148/5, 149/2, 150/4,
 151/1, 154/5, 158/1; Ş.3/1, 3/3,
 4/4, 7/1, 14/4, 15/2, 15/3; Müs.
 1/3; T.2/5; LDG.1/1; Mstz.6/2;
 K.3/1, 3/2, 4/6, 6/4, 7/5, 7/7,
 9/6; M.2/1; Muh.1/1
 Eyyûb: K.10/16
 ez: G.14/2, 120/2,120/3, 120/4, 120/5
 ezber: G.26/1,93/1

ezel: G.60/4,69/4,71/2,93/3,97/2,
97/3, 98/4, 113/3, 120/4, 120/5,
121/5, 129/2, 134/1, 159/3;
T.2/5; Mstz.1/1

-F-

fahr: M.2/2; K.5/8, 6/6, 8/1; G.98/6
fahre'l- enâm: M.2/20
fah-r-ı cihân: T.1/6

fakr: Mstz.1/5

fakir: G.38/1, 56/6, 58/4, 112/5;
Ş.8/4; Mstz. 2/5; M.1/12

fark: G.138/1

farz: G.58/5

fasl: G.83/7

faslı: G. 133/1-2

fazl: K.4/9, 6/5, 13/3;

Muh.1/2; G.47/3, 109/2

fedâ: K.6/2, G.40/4, 50/3, 63/5, 95/4,
118/3, 119/5, 137/10,
139/5, 140/4, 158/1; T.2/2

felek: G.13/1,13/4,13/5, 38/1,
55/4, 82/1, 86/5, 96/1-6,
98/3, 106/1, 106/4, 120/5,
124/2, 144/4, 150/1; Ş.4/1, 4/4

fenâ: G.56/2, 146/1, 146/3;
K.2/11, 2/12

fenâda: G.30/3, 98/3, 99/5, 142/1,

fenâdan: G. 141/2

fenânın: G. 65/7, 109/1; K.3/5

fenâya: G. 62/3, 70/2

ferâg: G.82/1

ferdâ: Ş.14/4

Ferhâd: G.152/4

fermân: K.5/9;G.29/5, 40/5, 72/4, 87/4,
120/3, 154/5; T.2/4; Mstz.2/5

ferrâş: G.70/5

feryâd:G.6/4, 22/5, 44/3, 59/9, 61/3,
63/1, 77/1, 78/2, 80/1, 95/8,
119/4, 130/1, 139/2, 157/1;
Ş.1/4, 11/3, 14/1

fes: G.68/1-6, 137/5; Ş.9/1,9/2

fesâd: G.90/3, 90/5, 19/2

feth: Ş.10/4; G.5/2, 46/1, 54/5, 115/4

fettân: T.2/2; G.28/3, 72/2, 75/4

fetvâ: G.4/2, 19/5, 88/4

feyyaz: G.78/1-6

figan: G.133/1-5

fikr: G.8/2

fikri: Mstz.6/3; G.15/4, 99/2

firâk: G.44/2

Firâvân: K.10/15

firkat: K.14/5; G.49/2, 82/4, 117/1,
138/2, 138/3, 138/4, 138/5, 153/2

fitne: Mstz. 4/4; G.75/4,137/8

Furkan: K.2/18, 5/1; G.110/4

-G-

gâfil: G.138/3, 53/2, 53/4, 76/3, 86/3,
99/5, 138/3

ğafil-i nâdân: K.7/3

gaflet: G.11/5,46/3,52/2,
65/4; Mstz.4/1

gam: N.1/1,1/4; K.4/6; T.1/1;
Ş.1/4; Muh.1/4; G.10/3,

13/3, 13/4, 22/6, 31/4, 44/1,

45/3, 56/1, 60/5, 69/4,
 71/2, 73/1, 75/1, 76/4, 80/1,
 94/4, 107/2, 117/3, 120/2, 127/5,
 128/2, 135/2, 143/4, 150/1, 150/5,
 155/4, 158/2; Ş.14/1,
 gamhavâr: G.1/2
 gamze: Mûs.1/2; G.8/1, 16/2,
 27/1, 28/3, 37/1, 55/1, 69/3,
 72/2, 85/3, 102/3, 102/4, 130/1,
 30/5; Ş.9/2, 15/2
 gamze-i 'âsû: G.54/2
 gamze-i cadû: G.3/3
 gamze-i hısm: G.21/1
 gavgâ: G.19/3, 88/1, 88/2,
 112/4; Ş.14/4
 gayr[ı]: M.1/4; G.3/3,4/2,10/4, 12/4,
 37/5, 70/2, 96/2, 101/3, 106/4,
 112/1, 122/4, 152/1-6; Ş.4/4,
 11/4; LDG.1/4
 gayret: G.108/3,137/4, LDG.1/2
 genc: G.27/1, 27/3, 28/3, 28/4,
 48/5, 76/4, 82/5, 94/5, 133/5,
 159/1; Ş.4/1, 4/2
 genc-i neftân: G.148/2
 gerdûn: G.120/1
 gevher: G.82/3,86/1,110/3,125/3,
 159/4; K.5/4
 gice: M.1/9; G.44/3, 57/5,
 103/2, 117/2, 137/1
 girdâb: K.10/7, 10/12; Muh.1/3;
 G.44/5, 138/3, 150/4,
 girîbân: G.13/5, 49/1, 75/1, 76/4, 153/1,

giriftâr: T.2/4; M.1/1; G.35/1, 71/4,
 giryân: Ş. 5/4, 8/4, 15/1; T.2/1;
 N.2/4; K.14/2; G.40/2,
 69/5, 123/1, 126/1, 138/4
 gîsû: G.16/3, 57/2, 68/4, 85/3, 160/2
 gîsû-i Mâriye: G.72/6
 gonce: Muh.1/4; G.7/1, 10/4, 25/2,
 38/4, 43/1, 77/2, 89/4, 96/4,
 96/5, 101/4, 118/2, 145/4; Ş.7/1;
 Mstz.6/4
 gök: G.133/4
 gönül:G.22/1, 28/3, 61/1, 62/1, 69/1,
 73/1, 77/1, 96/4, 132/1, 142/1,
 150/4, 151/1; Ş.3/4; K.6/10,
 7/1, 11/15,Mstz.3/1
 gönülde: G.148/2, 59/3, 83/4
 gönlüm: G.44/4, 117/3, 118/2,
 127/1, 82/2, 144/4; Ş.5/2;
 K.4/3; M.2/12
 gönlümün: G.10/4, 106/2
 gönlümüzde:G.105/2,117/4,
 88/3, 137/1
 ; Mstz.7/4; K.2/12
 gubâr: G.56/4, 77/5
 gulâm: G.90/6
 gussa: G.13/3
 güft: K.13/3, 13/5, 9/4,
 güfte: G.83/5, 134/2,
 güftâr: G.34/4, 118/1;Ş.5/2,
 güher: K.7/5
 gül: G.8/3, 22/3, 22/5, 30/3, 83/6,
 89/3, 103/3, 118/3, 133/1,

157/1; Ş.5/4, 12/2; K.3/5
 güle: G.2/1,2/3,139/2; Ş.7/1,2/4,
 7/2
 gülem: Ş.11/3
 güller: G.22/5, 79/3,159/3
 gül-gûn: G.30/1, 91/3,
 gülistân: G.7/2, 59/4, 133/3, 148/5;
 Ş.7/1; K.3/3
 gülşen: G.7/1, 139/1, 140/3, 146/1,
 gülzâr: G.61/3, 118/2, 151/5; Ş.5/1,
 gümân: G.47/4; Mstz.7/4
 gün: K.4/1,4/2; G.13/3,
 45/4,109/5, 135/5;
 Ş.3/2, 7/5, 10/2; Mstz.7/2
 güne: K.4/18; G.53/2
 gündür: G.55/2
 günler: G.53/3
 günüdür: Ş.5/1

-H-

hâbbe: G.141/2
 haber: G.53/3, 60/5, 77/1,84/4,
 114/2, K.7/11
 haberân: G.65/6
 habersizler: G.156/4
 Habeş: G.84/2
 habib: K.4/10, N1/3
 habiba: M.2/8
 habibim: G.6/4
 hâil: G.65/1, 76/4
 Hak: K.2/9, 2/15, 6/4; M.2/21;
 G.42/4, 109/1; Ş.14/1
 hâk: T.1/2; G.149/2

hakikat: G.24/1-6, 65/7, 156/6; K.5/8-
 9, 8/5; Ş.2/1
 hâkir: K.1/2; G.4/5
 hâl: G.1/3,1/4, 8/2, 9/2, 12/3,
 13/5, 15/1, 16/1, 28/2, 28/5,
 44/4, 51/1, 55/3, 64/3, 65/2,
 101/2, 143/3, 156/2; K.4/11; Ş.11/3
 hâlim: G.4/1, 23/1, 35/1,36/3,
 103/1; Ş.1/2
 halâs: G.81/5, 37/5
 halk: K.11/3; Ş.8/1
 halk-ı ‘âlem: Ş.5/1
 halvet: G.65/4
 hamd: K.1/1, 2/1; M.2/19;
 G.8/5, 37/4, 82/3, 143/4
 hâme-i kudret: G.8/3
 hançer: G.102/4
 hanedan: G.67/1; K.12/8
 hâne-i zulmet: G.75/2
 harâb: G.83/7
 harf: G.5/1,8/4,46/5,
 109/4,110/2,159/1,
 harîdâr: G.4/5
 hasret: K.3/3, G.8/5, 49/3, 62/1, 62/5,
 106/4; Ş.4/2
 hasret-i hicr: Ş.4/2
 hatt: G.72/4, 79/1-6, 15/1,
 hata: K.1/3
 hâtem‘ül mürsel: K.7/4
 hâtem‘ül hat: G.79/2
 Havva: G.149/1; N.2/3
 hay: G.23/2

- hayâl: G.156/3; Mstz.6/3;
 hayât: G.159/5
 hayr: LDG.1/3; K.13/1; G.10/2, 147/2,
 hayrîdâr: G.56/2, 60/4
 hayrân: Ş.9/1, 12/2; G. 12/2, 37/4,
 40/2, 51/2, 95/5, 116/4, 150/2;
 hayret: G.8/2,33/7, 47/1,47/5,
 57/1, 85/2
 hazân: G.83/2
 heft: G.54/4, 147/4, 157/2; Ş.4/1, 10/1
 heft-i kişver: G.54/1, 76/2, 144/1;
 Mstz.1/2
 helâk: NG.1/1; Müs.1/5; G.72/5
 hemîşe: G.29/1
 hercâyî: G.27/4
 hesâb: Mur.7; Ş.10/2;
 Mstz.7/1; K.12/6; G.26/3
 hevâ: G.33/1, 90/2, 149/2
 hevâ-i heves: G.65/2; K.1/2
 heybet: G.51/3,54/1
 hezâr: K.4/19, 10/10; G.129/1,
 140/2, 144/3; Ş.5/3,11/2; N.1/2
 hırka: G.155/4; Ş.4/3
 Hızr: G. 128/4
 hicâb: G.11/3, 157/3
 hicr: G.3/5, 15/2, 34/2, 82/4,
 112/5, 158/2; Ş.14/1
 hicrân: G.106/3, 140/4; T.2/1
 hicret: G.8/5
 hikmet: K.2/3,2/5, 7/3,7/5,8/2,10/3,
 13/1;G.20/1, 21/2, 24/3,
 30/5, 47/1, 54/4, 64/4,
 66/5, 78/3, 123/4, 149/1,
 149/2, 156/3, 159/4, 159/5; Mstz.1/5
 hilâl: G.101/1,145/1; Mstz.6/4
 himmet: G.4/4,23/1,29/4,32/4,128/4;
 Ş.6/4, 10/4; K.1/5, 12/1
 hindû: G.37/2, 72/7, 160/7
 hû: K.5/1, 5/10, 6/7;G.13/5, 32/5,
 3/2, 43/3, 45/4, 51/4, 68/4,
 86/7, 134/1, 148/4, 154/2;
 Ş.13/1, 13/2, 13/3, 13/4;Mstz.1/5,
 hûb: G.12/2, 86/1, 100/2, 102/5, 137/7;
 Ş.13/1,
 Hudâ: K.1/2; M.2/6,
 hûn-âb: G.14/1, 63/2
 hûni: G.17/2, 30/4, 45/5, 57/5,
 62/5, 64/2, 71/1, 120/3;Muh.1/5
 hûn-i ciger: K.10/18; G.121/3
 hurrem: Mstz.6/4; G.44/4, 56/3
 hurşîd: K.12/4; G.85/1, 100/4
 hükm: K.1/4, 12/4; M.1/15,G.7/5,
 23/3, 31/5, 46/4,
 4/4, 84/5, 144/1, 147/2,
 hükmüne: G.88/4
 hükm-i Süleymân: G.153/2, 154/3,
 hüner: G.10/1,20/1,28/4, 59/3,
 110/1, 156/1, KHG.3
 hürmet: K.9/5–6
 Hüseyin: T.2/4, 1/4;K.6/5, 7/5, 9/2, 9/4,
 10/1–19; Muh.1/1–
 6;Müs.1/1–5
 hüsn: Ş. 3/1, 13/1, 13/3, 15/1; Mstz.7/1;
 G.5/1, 8/3, 8/4, 11/1, 11/4, 14/2,

16/1, 26/1, 58/1, 72/3, 84/4, 84/5,
85/1, 85/4, 93/2, 102/4, 105/2,
114/2, 14/3, 123/4, 134/1, 136/2,
137/6, 144/5, 157/1

-İ-

ırak: G.92/1
ırmak: G.160/5
ıztırâb: T.1/1; Müs.1/2; G.15/1,
44/1, 44/3, 62/2, 128/2
ıztırâban: G.1/1

-İ-

'ibâdet: G.111/3, 131/2
İblîs-i ğarrâ: G.156/4
İblîs-i telbîs: M.1/3
'ibret: G.13/5, 21/5, 26/4, 43/2,
79/2, 86/6, 98/2, 151/2
ibtidâ: G.149/1; K.2/1
i'câz: G.115/4; M.2/4
icâzet: G.47/3
icrâ: G.127/1
ihrâc: G.25/5, 107/5; K.10/12
ihsân: G.31/1, 36/2, 40/5, 41/1,
109/2, 116/3, 134/3,
134/4, 137/1; 7/1, 8/2,
12/4, 13/2; LDG.1/1;
Mstz.2/3, 4/3, 5/1, 6/1
ihyâ: Mstz.1/1
ikrâr: G.34/3, 60/5, 107/4, 109/5, 115/4,
138/3, 141/5, 151/3; Ş.6/2;
LDG.1/4, 2/2; Mstz.1/1
imam: K.6/5, 6/6; T.1/7
İmâm'ül müttakın: K.8/5

İmâm-ı Zeyne'l'Abidîn: K.7/7,
7/8, 7/9

îmân: G.16/1; Ş.6/2; Mstz.1/1

îmâna: K.7/2, 5/4

îmâniyim: G.109/3

inkâr: G.151/3

insân: K.2/5; G.29/2, 75/1; Müs.1/3

'irfân: K.5/10, 7/2; G.25/3, 52/1, 58/1,
59/7, 70/1, 78/3, 79/1, 83/3,
85/4, 86/7, 92/2, 100/2, 125/1,
131/4, 137/10, 147/1; Ş.6/1,
12/1; Mstz.2/1

irşâd: M.1/12; G.13/2, 32/3, 41/4,
52/1, 78/4, 130/5, 157/5; Ş.11/1

istignâ: Ş.8/2

'isyân: K.4/1, 4/2, 4/4, 4/5; G.136/1

iştiyâk: G.151/1

izhâr: G.109/4, 147/4, 151/2,

156/6; Ş.10/1; Müs.1/2;

LDG.1/3, LDG.2/2; Mstz.1/5

'izzet: G.8/5, 20/5, 21/1, 54/1, 149/1

-K-

kabadayı: G.19/1

kadeh: G.30/1-6

kadem: K.8/11; G.10/2, 86/3,
97/4, 142/1, 151/5

kadre: K.4/4, G.2/5, 20/2, 110/5; Ş.10/1;
M.2/1,

kafes: G.67/3

kahr: G.55/4, 69/6, 81/2, 98/4,
98/5, 136/3; T.1/1

kâkül: G.125/5, 134/1, 137/2; Ş.9/1

kalb: K.11/5; G.11/5, 47/4,
123/5, 157/7

kalbime: G.137/7, 115/2

kalem: M.2/1, G.29/5, 55/5, 93/2

kamer: M.2/12; Ş.2/3; K.12/2, 12/3,
G.85/1, 114/3, 160/2

kamet-i belâ: Mstz.2/2

kâmil: G.20/4, 42/5, 46/5,
52/2, 52/4, 115/4; Ş.12/1

kangı: Ş.13/1; K.12/3

karâr: G.62/5, 99/5; Ş.10/2; Mstz.4/3;
Muh.1/3

karârım: G.6/1, 114/1, 144/4; Ş.1/3

katl: G.13/5, 59/9, 72/2, 81/1

katre: G.92/2

katreden: G.92/3

kebâb: G.64/4

keder: M.1/8; G.10/2

kemâl: G.46/2, 98/5, 138/4,
142/2; Ş.8/2;
Müs.2/1; Mstz.4/4, 4/5

kamân: 106/2

kamândır: G.72/1

kemend: Ş.9/3

kemter: K.2/13; T.1/2;

Mstz.1/5, G.67/1, 95/5

kerem: G.20/1, 36/3, 64/1, 64/4,
89/2, 123/5, 142/5, 149/2,
154/1; NG.1/4, 1/5; Mstz.4/2

kerem-i zülcelâl: K.2/11

kesb: G.55/3

kevser: G.160/7

kıyâmet: G.8/1

Kibriyâdır: K.8/12

kişver: G.16/4, 23/2, 46/3, 76/1,
84/2, 84/4, 104/1, 104/5, 105/2

kitâb: G.11/1, 26/1, 40/1, 46/5,
53/5, 59/4, 88/2, 110/4; Mstz.7/1

kudret: K.2/3; G.13/4, 24/1, 143/3,

kudret-i Hakk: G.43/2, 83/2

kudretullah: G.13/3

kûh: G.72/6

Kûh-i Kaf: G.81/3, 85/3, 94/4

kûh-sâr: Muh.1/3

kul: G.49/2, 78/4, 87/2, 94/5, 143/1, 78/4;
Ş.1/1

küfr: G.3/2, 57/3, 66/2, 109/3,
111/3, 137/3

-L-

lâ-cerem: G.143/2, 153/2

lâ-yezâl: K.3/2

laf: G.2/4

lâl: K.10/3; G.10/4, 39/4, 86/1, 116/1;
Mstz.6/2

lal: Ş.8/10

lâle-veş: Müs.1/5

lâm: G.129/5, KHG.2

leb[i]: K.9/2; G.2/3, 51/1, 116/1, 134/2,
140/1, 152/4, 160/5; Mstz.2/1,
6/2, 6/3

lem-yezel: G.120/3, 157/2, 159/2

lerze: K.10/17; Muh.1/5; Müs.1/4;
G.81/2

leyl: G.25/3, 86/5, 95/1, 107/5, 126/3,

129/5, 157/3,
 Leylâ: G.1/3, 57/3, 117/5, 123/3, 126/2;
 Ş.14/2; Mstz.6/3, 7/4
 lezzet: G.57/3, 61/4; Müs.2/2
 ; Mstz.1/4
 lisân: G.106/1; K.2/2
 lisân-ı hâl: G.43/3
 lutf: G. 47/5, K.1/2
-M-
 ma'ârif: G.85/5, 160/4
 magfiret: K.2/18
 mâh: M.2/11; K.10/5; Müs.1/5, 2/5;
 G.33/1, 99/4, 105/4, 158/1;
 Mstz.1/5
 mâhım: G.6/3, 35/4, 95/2
 mâh-ı receb: G.16/2
 mahal: G.79/4
 mahbûb: K.1/5; G.12/1, 79/1, 83/4,
 91/5, 159/3; Ş.13/4
 mahcûb: M.1/17; G.12/3, 79/3
 mahşer: M.1.17/, 2/15
 mahzûn: M.1/19; K.4/1; G.30/2,
 45/1, 57/1, 96/2, 125/3,
 126/1, 131/5, 133/4; Mstz.5/1
 makras: G.55/3
 mâl: G.98/6, 145/1; Ş.7/2
 ma'nâ-yı 'aşk: G.88/2
 mânend: G.95/9, 114/3
 Mansûr: G.107/3
 mâr: Ş.13/2; G.85/3
 mâtem: K.9/1, 9/6, 10/16; Muh.1/4;
 Müs.1/1-5

mazhar: G.46/5
 mazlûm: K.6/5.10/4; T.1/5
 mazmûn: K.4/11; G.14/2, 30/5
 meclis: G.31/3, 42/1, 122/2,
 137/4-10, 147/1
 Mecnûn: K.4/9; G.1/3, 8/3, 30/3,
 37/5, 95/9, 117/3, 123/3
 , 126/2, 152/4; Ş.8/1, 13/4,
 14/2, 15/2; Mstz.3/5
 mecruh: Mes.1/17; K.4/6
 med: Müs.1/1
 meded: K.10/18, Müs.1/1; G.6/3,
 23/2, 35/1, 35/5, 36/1-6,
 37/2, 74/1, 74/4, 95/1-9,
 101/2, 114/5, 128/3,
 154/2, 155/4;
 NG.1/1-6; Mstz.6/2
 meftûn: G.123/4
 Muhammed: K.2/7, 5/1, 5/7, 6/1,
 6/6 6/9, 7/2, 7/3, 7/4,
 7/7, 8/1, /5, 10/2;
 Müs.1/1-5, 11/2,
 11/16, M.2/13, 2/14;
 T.1/4; G.24/4, 149/5; Ş.6/3
 mekân: K.2/11, 11/14; Ş.2/1,
 15/2; M.2/2; G.1/3, 93/4, 133/4
 mekteb: G.5/3, 5/4, 14/1, 59/8,
 79/1, 100/2
 mektûb: G.12/5
 melâl: G.98/6, 145/1; Ş.7/2
 melek: K.10/17; Muh.1/3; G.37/1, 133/4
 melek-simâ: G.123/5, 154/5; Ş.15/1

- men: K.14/4; G.18/4, 120/3,
120/5, 132/2, Ş.4/1, 11/4
139/1, 150/5, 159/3; Ş.6/4,
7/4, 12/1
- menzil: K.7/11, 11/7- 15,
12/3, G.33/1, 34/4, 50/1,
59/9, 66/4, 79/4, 92/5; Ş.7/4
meyhâne: G.56/6, 125/1, 131/2;
Müs.2/4; Mstz.4/3, 5/5
- merd: M.1/15
mey-kede: G.31/1, 56/3, 93/4;
Müs.2/1, 2/5
- merdân: K.7/6
meyl: G.15/3, 61/1
- merhabâ: G.10/1-6; Müs.2/2
mihmân: G.62/3, 62/4, 70/2,
109/1, 116/2
- merhamet: G.23/6
mihnet: G.94/4 ; Mstz.4/2
- merhem: G.89/2
mihr: K.12/3, G.3/2, 33/1,
98/7, 99/4, 109/4, 104/2
- Meryem: K.11/13, G.24/2
mihr-i cemâl: G.95/2
- mescid: K.11/10; G.56/3,
56/6; Mstz.5/4; M.1/7
mi'mâr: G.86/2, 99/2, 146/4; Mstz.4/3
- meskân: Müs.2/1-5; G.45/1
minber: G.32/3
- mest: Mstz.5/5; G.18/1,
18/2, 18/4, 21/5, 45/1, 58/4,
93/3, 129/2, 129/4, 131/3, 142/2
mi'râc: K.2/8, 2/9; M.2/8; G.25/1
- mestân: Mstz.2/1; G.87/5, 97/3,
116/1, 125/1, 137/7
mir'ât: G.41/1, 68/2, 79/5, 86/6;
Mstz.5/3, 5/5
- mestâne: G.18/4, 56/5
misâfir: G.75/5
- mest-i melûl: Muh.1/4
miyân: G.41/3, 42/1
- mevc: K.3/4; G.48/1, 125/4,
126/5, 150/2; Ş.12/3
mollâ: Mstz.5/3, 5/4
- Mevlâ: K.1/1, 4/7, 7/2, 11/16; M.2/10,
G.24/1, 29/2, 66/4, 107/2, 132/4;
Ş.6/1
muhabbet: T.1/2; Ş.1/2, 1/5;
G.6/5, 25/3, 58/2,
88/1; Mstz.3/4
- mey: G.18/4, 60/3, 65/2, 71/2, 73/3,
90/4, 90/5, 93/3, 93/4,
125/1, 137/7; Mstz.3/3
muhtâc: G.25/1, 36/2; Ş.8/2;
M.2/7, 2/8; Mstz.5/1
- meydân: K.2/15, G.52/1,
31/4, 52/1, 59/7, 75/5,
98/6, 109/2, 125/1, 138/1,
112/2, 141/4; Ş.11/4
- murg: G.7/4, 22/1, 67/3, 83/3,
83/5, 117/2

Murtazâ: K.5/7, 6/3, 8/1, 9/4,
 11/1; T.1/4; Muh.1/1
 Mûsâ: K.11/11; G.24/4; Ş.10/1
 Mustafa: K.2/7, 2/13, 6/1, 6/4,
 7/6, 8/1, 9/4, 9/5, 10/2, 11/1;
 T.1/4; Ş.1/1, 10/1
 mutlak: M.2/7
 mübtelâ: Muh.1/1; G.89/1,
 132/1, 155/1; Ş.15/3
 müdâm: K.3/4; G.33/4, 45/5,
 49/2, 61/3, 80/3, 87/2,
 94/5; Ş.4/2
 müdde'î: G.42/3
 müftehi: K.8/4; G.80/2, 88/2
 müfti: G.19/5, 88/4; Ş.13/4
 müjeler: Mûs.1/2; G.3/3, 26/3,
 37/1, 55/2, 68/6, 69/5,
 72/2, 72/7, 81/1, 86/7
 müjgân: T.2/2; Mûs.1/5; G.94/2,
 122/4, 137/6, 160/4; Ş.9/2
 mülk: K.9/1; G.40/2, 76/1,
 144/2; Ş.13/1
 mülk-i vücûd: M.1/5
 mümtâz: M.2/3
 münevver: G.93/2
 münafık: K.9/5, 10/9
 münîr: G.104/4
 münker: G.52/2, 59/9
 mürûr: G.53/3; Ş.11/2
 mürsel: K.2/6, 11/12
 mürşid: G. 115/4; Ş.10/4
 mürvet: G.6/3, 29/2, 116/2,

134/2; T.2/2
 mürüvvet: G.21/1, 138/1
 müşerref: K.11/8; G.1071
 müşkil: Ş.2/3
 müştâk: G.58/3, 122/5, 141/1
-N-
 nâ-âlim: G.103/5
 nâci: G.32/4
 nâciz: G.93/2
 nâ-çâr: M.1/17, 2/16; K.4/2-10;
 G.1/4, 45/5, 49/2, 60/5,
 80/4, 114/4, 129/3,
 141/3, 144/2, 152/5,
 153/5, 152/5, 153/5;
 Ş.5/2, 14/4; T.2/1; N.2/4
 nâdân: K.7/3; G.99/2, 142/4,
 151/4, 156/2
 nâdem: K.4/2
 nâdir: Ş.14/3
 nâfile: G.100/5
 nâ-gehân: G.114/1, 128/4, 150/4
 nâ-hayâdır: G.89/3
 nâ-hesâb: G.80/3
 nakd: K.7/6, 9/4, 10/1, 10/8;
 G.24/2, 53/2
 nakd-ı cânım: K.2/15
 nakkad: G.125/3
 nakş: K.3/5; G.43/3, 43/4, 85/2,
 99/1, 99/3
 nakkâş: G.69/2
 nâlâyık: G.76/5
 nâle: G.22/3

- nâlân: G.39/4, 137/5; Ş.12/2
 nâil: Mstz.7/4; G.29/4; Mstz.7/4
 nâm: Mstz.5/1
 nâmı: G.20/3, 39/2, 114/3, 143/5;
 Mstz.5/5
 nâmın: G.49/4, 160/1
 nâmına: G.51/2
 nâmıdar: G.28/4; T.2/4
 nâmımdır: G.108/4
 nâmımız: G.17/2
 nâmahrem: K.11/18
 nâme: K.2/9; G.4/1, 29/4, 39/2, 59/10
 nâ-mecâl: G.41/4; Ş.8/4
 nâ-mevcûd: Mstz.5/2
 nâ-murad: G.38/2; Ş.8/3
 nâmus: Mstz.7/3; Mstz.7/3
 nâr: Muh.1/4; G.34/2, 44/2, 47/2, 74/2,
 118/3, 124/3, 140/3, 148/1, 148/5,
 74/4, 78/5, 80/1, 101/2; Müs.1/1;
 Ş.4/1, 1/2
 nârda: Mstz.7/3; Mstz.5/3
 nârım: G.60/1
 nâr(y)ile: K.4/8; T.1/2;
 G.20/2, 44/4, 62/5
 nârınla: G.12/2
 nâsib: K.1/2, 2/15, 4/10; G.17/1,
 24/3, 24/5, 107/1, 108/1,
 144/4, 158/5
 nâsire: G.23/3
 nâş: G.158/3
 nâ-şâd: G.56/3, 133/2, 155/2, 155/2
 na‘t: M.2/20
 nâ-tüvân: M.1/6; G.41/1, 141/3
 nâ-tüvânım: K.2/2
 nâ-yâb: G.113/4, 148/5
 nâ-yâban: G.82/3
 nâz: G.31/2, 94/1, 100/1,
 115/1, 122/2, 122/3, 154/1,
 154/1; Ş.8/2, 14/2; T.2/1,
 2/3; Mstz.3/1
 nazar: G.37/4, 9/3, 26/4, 90/1, 108/4,
 116/3, 121/2, 146/2, 154/5;
 Mstz.3/4
 nazm: G.8/2, 46/5, 51/5, 108/2
 nebi: K.10/13, 11/15
 nebilerin: K.2/8
 nebinin: K.5/2
 nebiya: G.110/1
 nebiyullah: K.2/4,
 nefis: M.1/11, 1/13, 1/15, 1/16; K.4/3;
 G.23/1, 46/3, 46/4
 nefis-i emmâre: M.1/4, 1/6
 nem: G.13/5, 26/3, 44/2, 135/5
 nem-nâk: G.63/1
 nesl-i pâki: K.5/7
 Nesîmi: G.59/10; Ş.14/1
 neşât: G.21/4
 neş ‘ayab: G.8/4, 33/4
 nevâziş: G.89/4, 91/4
 nev-bahâr: G.133/1
 nevcüvân: G.68/1; Ş.5/2
 nevreste: G.12/3, 106/1
 nezâket: G.5/2, 21/2
 nigâh: G.82/3, 84/3, 105/1, 145/3

nigâhım: G. 82/2
 nihâl: G.145/4, 154/4
 nihân: Ş.14/1, G.74/3
 nihâyet: G.108/1
 nikâb: G.16/3, 46/2; Mstz.2/4, 7/1
 nîm-nigâh: G.3/4, 102/2; Mûs.1/3;
 Mstz.1/4, 1/5
 nisâr: G.62/2, 81/4
 nisbet: G.15/5, 22/5, 154/4
 niyâz: G.12/ 2, 25/5, 73/4,
 101/3; K.2/11, 11/9, 11/12
 noksan: G.36/5, 113/2, 136/1
 nokta: G.33/7
 nûcüm: G.59/8
 Nûh: N.2/3; G.98/2, 127/5; K.11/10
 nûr: K.7/3, 7/4, 7/9, 8/2, 11/3,
 11/9, 11/11, 11/15; G.20/1,
 47/2, 148/1, 157/7, 160/7;
 Ş.11/2, 12/3; T.2/4
 nûr-ı çeşmi: K.9/4, 10/4
 nûr-i HAKK: K.11/4
 nûr-i Hudâ: K.11/2
 nûr-i hüveydâ: K.11/18, 12/7;
 G.148/2
 nûr-i mücellâ: K.11/13; G.2/2
 nusret: G.119/3
 nûş: G.3/1, 18/1, 65/2, 69/4,
 71/2, 76/3, 90/4, 93/4,
 97/3, 98/3, 129/2, 150/3;
 Ş.3/2, 4/3
 nutk: G.142/3-4, 14/4, 111/1
 nuzul: G.46/4

nübüvvet: K.8/3, 8/6
 nükte: K.9/5; G.121/4
-O-
 od: G.117/2, 137/6
 odına: G.103/2
 'Osman: K.5/6
-Ö-
 'Ömer: K.5/6
 'ömr: Ş.3/3; G.15/5, 62/2, 77/3
 'ömrüm: G.26/2, 152/2; K.3/6
 'ömrün: Ş.4/1
 'ömründen: G.53/2
 'ömrüne: Mstz.4/5
 ömr-i kûṭâhîñ: NG.1/1
 öpdük: G.66/3
 öper: G.81/1
 öz: G.86/6, 89/4, 147/4; Mstz.5/4, 5/5;
 Ş.11/3
 özüm: G.141/3
 özge: G.88/1, 104/5, 120/3
 Özpek: G.84/5
-P-
 pâdişâh: G.4/2, 47/5, 136/2;
 M.2/1; T.1/1
 pâk: G.75/5, 145/5, 148/5,
 160/1, 160/7; K.5/7, 7/6, 6/1, 9/3
 pâkim: G.111/1
 pâkize: K.7/5 G.90/2
 pâre: G.67/4, 81/3, 158/2
 pas: G.79/5, 77/5
 pây: G.25/1, 60/2, 66/2, 66/3,
 66/4, 86/3, 152/3;

Ş.10/3; Muh.1/2; K.12/8
 pâyê: G.143/5; Ş.4/2, 8/3
 pâyemiz: Ş.5/3
 pâyenin: G.98/6
 pây-mâl: G.58/4, 94/2,
 155/2; Mstz.1/1;
 Muh.1/1
 penâh: Mstz.1/1
 pençe: G.75/1, 105/1; K.8/4, 12/2
 pend: K.6/9; G.59/9
 per: M.2/12; G.2/2, 57/2, 148/4,
 92/5,98/5, 103/4, 148/1
 perçem: G.145/1; Ş.9/1,9/2, 9/3,9/4
 perde: G.125/4, 160/2;T.1/4
 peres: G.67/2
 perî: G.15/4, 54/2,
 perî(ü)şân: G.13/1, 61/2, 65/2,
 87/1,121/2, 136/2,
 146/4, 154/4; Mstz.4/1
 pervâne: G.2/1, 22/4, 61/2,
 73/2, 74/3, 77/2, 101/4,
 103/4, 112/2, 148/1,
 152/4; Ş.12/2; Müs. 1/2;
 T.2/3; Mstz.7/3; N.1/2
 pervâze: G.100/3
 perver: G.136/2
 pesend: Ş.9/3
 peykân: G.89/2, 69/5
 peymân: K.2/10, G.90/4,
 113/3; Ş.6/1; T.2/5
 pîr: K.1/5, 4/4, G.31/1, 32/4,
 32/5, 59/10, 104/1, 128/4,

156/6; Ş.6/4, 10/4
 pîr-ezen: G.30/4, 70/5, 76/3
 pirin: K.12/1
 pîrîpâk: G.63/4
 pîrlerin: G.59/9
 piyâle: G.31/2
 pür-: G.35/4, 89/3, 118/2, 129/3
 pür-gam: Ş.14/3
 pür-hûn: K.4/10; T.1/2; G.123/1, 126/3
 pür-yan: Ş.15/1
-R-
 Rab: M.1/19; K.4/10, 7/9
 râh: N.1/3; M.1/4; T.1/1, 1/4,
 1/5; K.10/6, 11/5, 11/6;
 Ş.2/3; G.13/2, 13/3, 17/2,
 17/5, 19/5, 20/5, 23/4, 23/6,
 36/5, 24/1, 40/3, 49/2, 58/1,
 58/5, 61/5, 65/3, 67/3, 70/4,
 73/3, 77/5, 86/3, 92/1, 92/2,
 99/3, 99/5, 105/5, 107/5,
 112/3, 112/4, 115/5, 121/5,
 123/3, 127/2, 135/2, 143/5,
 152/5, 156/6, 157/1, 158/1;
 Ş.10/2, 11/4, 14/4;Müs.1/1;
 NG.1/2; LDG.2/1, 2/4;Mstz.1/3,
 4/2; N.1/3
 râh-ı 'aşk: G.9/4, 32/1, 34/3,
 74/5, 81/4;
 Ş.4/1; Müs.1/4
 râh-güzar: K.11/17
 râhvân: Ş.2/3
 rahm: K.3/4; G.35/5, 80/4, 138/3

- rahman: G.138/5; Ş.10/1
 rahim: K.2/19; M.1/20; Ş.2/3
 rahmet: K.3/7, 4/4,4/7, 12/15,
 14/3, 64/2
 rakîb: G.21/2, 134/4, 19/5, 27/2
 raks: G.103/3
 rakkas: G.77/4
 râm: M.1/15; G.76/1
 ra'nâ: K.7/1; G.66/1, 114/4
 râhiya: G.89/4; Ş.9/4
 râzı: K.1/3; G.17/4, 26/5, 40/4,
 74/3, 99/1, 107/2, 108/1,
 120/4, 127/5, 130/2, 130/4,
 139/3, 146/3; Ş.7/4; T.2/4;
 N.1/3
 refik: M.1/13
 reftâr: G.36/1, 91/2, 106/1, 154/1
 rehâ: N.1/2; G.16/5, 22/2, 105/1
 rehber: Ş.10/4; K.11/6
 rehrevân: G.86/3, 148/3
 re'is: LDG.1/5; G.13/5
 remz: G.4/3, 59/8, 159/2; Ş.6/2
 renc: G.27/1, 28/1,
 reng: G.30/2, 30/4; Mstz.4/5
 resen: G.7/5; Ş.8/4
 resîd: K.5/9
 resm: G.20/1, 47/1, 68/7
 resûl: K.1/1, 12/7; M.1/20, 2/6,
 2/10, 2/18, 2/21; T.1/4,
 1/5; Muh.1/1, 1/4
 resûlullah: K.10/1
 revân: G.67/3, 101/1, 121/3,
 125/4, 153/1, 160/5
 revnak: G.46/1; Mûs.2/3
 reyhân: G.137/2
 ricâ: G.143/1; Mstz.3/1
 rindâna: G.122/1, 148/4
 rindâni: T.1/3
 riyâ: G.48/1
 riyâzet: G.48/2, 65/5
 rû-be-rû: Ş.8/2; G.19/3
 ruh: G.145/5, NG.2/2
 rûh: G.7/5, 22/3, 22/5, 46/4,
 66/3, 68/3, 68/6, 76/3, 84/1,
 91/4, 100/3, 102/1,103/1,
 104/4; M.1/6, 1/14, 1/16, 1/17
 rûhum: G.67/3, 24/2; M.1/13
 ruhsâr: G.61/1, 103/4, 118/3,
 151/1; NG.2/1; N.1/2
 rumûz: K.12/1; G.9/5, 28/3,
 159/5; Ş.6/2
 rûy: G.79/3, 90/2
 rûy[ı]: G.89/1
 rûy[ı] arz: G.83/2
 rûz: G.64/1, 77/3, K.4/3
 rûz-ı cezâda: G.99/1;
 K.2/16; M.2/14
 rûz-i dîvân: Ş.8/3
 rûz-ı ezel: G.17/1
 rûz-ı ezelden: G.17/4
 rûz-ı gam: G.106/3, 30/1
 rûz-ı mahşer: K.2/11; M.2/16
 rûz-ı şeb: G.71/4, 111/4, 152/5;
 Ş.14/1, 14/3

- rûz-ı vuslat: G.27/3
 rûz(i)gâr: G.98/7
 rüsvâ: Ş.8/1; G.45/2; Müs.2/1
 rüsvây: G.94/3
 -S-
 sa'âdet: G.56/2, 111/5, 136/1
 sa 'at: N.1/2; G.30/2, 77/4
 sabâh: M.1/9; G.68/2, 100/3
 sabâhı: G.59/2
 sâbit: G.86/5
 sâbit-i seyyâre: K. 12/5
 sâbit-kadem: G.97/4, 151/5
 sa'bit'ül semmâvât: G.33/2
 sabr: G.36/2, 40/5, 74/5, 80/2, 98/5,
 108/5, 114/1, 153/3, 153/5; Ş.2/3,
 14/3; KHG.4; K.6/1, 10/13;
 Muh.1/3
 sad: G.104/4; NG.1/3; N.1/2
 sadâ: G.100/2
 sadâlı: G.137/7
 sadâkat: G.13/7
 sade: G.18/2
 sad-hezâr: G.129/1; Ş.5/3, 11/2
 sâdik: LDG.2/2; Mstz.3/3; K.6/4,
 6/8; T.1/3, 1/6, 2/2; Ş.2/1,
 6/4; G.13/2, 23/5
 safâ: G.56/1, 99/3, 148/4
 safâlendir: G. 89/5
 sâhib: G.86/6, 4/4
 sahra: G.117/3
 sâkî: G.18/4, 86/4, 21/4, 93/3; Ş.6/1
 sâil: Mstz.7/1; K.11/17
 sal: K.3/6
 sanem: Ş.11/1; T.2/5
 sâye: M.2/12; G.33/3
 sâz: Ş.6/4; G.79/5, 86/2, 111/2
 sebeb: G.58/2, 71/3, 78/1, 78/3,
 78/6, 96/2, 97/2, 149/3,
 155/2; T.2/1, 2/5
 sebebdır: G.115/2, 45/5
 sefîd: N.1/2; M.1/18
 seher: Mstz.7/3; Müs.1/1,1/2,1/3,1/4
 sekiz: G.5/1, 29/3, 110/2;
 KHG.1/1; K.2/6,
 4/9, 5/3
 selâm: M.2/19–20
 selâmet: G.22/2, 57/3
 semâ: N.1/1; M.2/3; K.5/2;
 Muh.1/3; G.35/2, 50/3,
 54/1, 124/1, 134/3;
 Ş.10/1
 semender: Ş.4/1
 semt: M.1/7; Ş.10/2, 11/2
 ser: K.8/3, 13/4; G. 3/1, 12/1,
 20/5, 23/4, 78/6, 81/5,
 120/5, 132/1, 147/3
 ser-â-ser: G.93/5
 serv: G.137/8; NG.2/5
 sevâb: Ş.10/2
 server: G.157/2, 24/5
 sevdâ: G.35/3, 68/3, 117/4,
 137/3, 155/1; NG.1/1
 sevdâ-yı 'aşk: G.88/1
 seyr: G.79/4, 90/4, 145/4; Ş.13/4

seyr-i ser: G.125/3, 132/5, 137/4

seyrân: G.40/2, 137/8, 146/5, 147/1,

148/3, 153/1; Ş.13/2; LDG.1/4

sezâ: K.11/7; G.3/5, 33/5, 34/4,

68/7, 96/2, 100/5, 134/3

sıdk: G.13/2

sırrı: M.2/10; K.5/2,5/5, 5/9,

6/3, 6/9, 7/2, 8/2, 13/1;

T.1/4; Ş.2/1; G.20/4,

24/2, 34/7, 50/1, 50/2, 55/5,

66/4, 78/6, 79/4, 85/5,

86/6, 110/2, 110/4, 110/5,

111/1, 120/2, 120/4, 131/4,

135/5, 148/4, 149/4, 159/2,

160/6; Ş.14/4; Mstz.1/1

sırrıdır: G.33/1

sırrım: G.6/4

sırrına: M.2/9; K.11/1, 11/11, 11/13,

11/16; G.33/7, 47/4

siyâh: Ş.1/5, 15/2, ; G.15/3,

35/3, 36/1, 51/1, 63/5, 84/1,

84/ 2, 57/2, 79/3, 102/1,

105/2, 148/3; Müs.1/3; Mstz.

1/2,1/3

sîm: G.90/1, 140/2

sîne: G.1/1, 41/3, 43/5, 49/3,

91/4, 135/4, 139/3, 141/1,

148/3, 155/4, 158/3;

K.10/16; Ş.10/4

sînesine: G.26/3, 140/3

sînem: Müs.1/1; G.35/4, 55/2,

64/3, 69/3, 80/1, 94/2,

104/4, 113/1, 113/2, 130/4,

135/1, 158/2; Ş.3/5, 15/4;

sitem: G.44/5, 3/5, 21/2

sitemdir: G.13/1

suâl: G.108/2; Ş.14/3

subh: G.32/1

subha: G.44/3

subhan: K.2/12; G.110/2; Ş.7/3

sultan: Ş.6/4, 8/4, 13/1,13/2; T.2/1,

1/6; Mstz.6/2; M.1/14;

K.5/2, 5/8; G.40/4, 73/3,

110/5, 125/5, 137/3, 147/1

sühan: G.14/3, 83/4, 121/1,

122/2, 125/2, 142/3; Ş.7/3, 15/3

sühan-gâh: G.104/5

sükker: G.93/4, 14/3

Süleymân: G.144/1, 144/2,

144/3, 144/4, 144/5,

144/6, 153/2, 154/3

-Ş-

şâd: G.157/3; Ş.11/3; Mstz.5/1; M.2/17

şâh: G.6/3, 9/5, 36/2, 39/5, 40/1,

103/5, 104/3, 104/5, 104/1,

105/1, 113/1, 107/4, 128/1,

131/3, 135/5, 136/1, 144/1,

144/2, 157/5; T.1/2, 1/3, 1/4,

1/6; K.6/7, 6/8, 8/3, 9/6, 10/7;

Ş.10/3, 11/4; Mstz.1/1

şâhımsın: G.16/1, 35/5, 40/3,

40/5, 41/5,

49/2, 59/10, 70/3,

76/3, 84/5,

- 87/2, 95/2, 107/1,
114/5; Ş.14/1;
Mstz.2/5
şâh- Necef: G.157/4
şâh-ı velâyet: G.24/5
şâm: G.63/1, 114/5, 117/3, 119/4,
144/3, 153/2
şarâb: G.18/1, 18/2, 18/3, 18/4,
18/5, 18/6
şark: T.1/2; G.37/3
şeb: G.2/3, 17/3, 64/1
şecâ'at: G.40/1, 138/1,
şefâ 'ât: G.20/1, 25/5, 47/5
şeker: G.106/1
şeker-veş: G.75/3
şem': K.7/1, G.2/2, 22/4, 25/3,
46/2, 61/2, 73/2, 74/3,
77/2, 101/4, 103/4, 112/2,
138/1, 139/4, 157/7; Ş.12/2;
T.2/3, 2/4; Mstz.4/1; N.2/2
şems: G.6/3, 100/4, 160/1;
M.2/11; Ş.2/3
şeri 'ât: G.24/4, 156/6
şevha: G.28/2
şevk: G.47/3, 89/1, 95/1,
şeydâ: G.2/1, 7/1, 7/2, 17/3, 22/3,
25/2, 30/3, 43/1, 45/2, 56/1,
77/2, 79/3, 101/4, 112/2,
118/2, 124/4, 131/1, 133/1,
151/5, 157/1; LDG.2/1; Mstz.2/4;
K.3/3
şeyh: G.6/1-6, 29/4, 32/1-6, 114/4
şeytân: M.1/11, 1/15, G. 42/2,
90/2, 138/5; K.4/3
şifâ: K.12/8
şikâr: M.1/9; G.27/5, 98/7,
118/5, 147/4,
şikâyet: G.108/1
şîr: G.93/4, 115/1
şîr-î Hak: G.55/2
şîr-î Hudâ: K.7/3; G.51/3, 157/5
şîr-i müjgân: T.2/2
şîr-i Yezdân: T.1/4; G.160/3
şîrin: Ş.5/2
Şîrin: G.152/4
şûh: Mstz. 4/2; G.5/3, 14/1, 20/3,
37/4, 55/5, 60/1, 68/3, 69/3,
72/4, 80/4, 102/5, 103/3,
105/3, 119/2, 121/4,
136/2, 140/4,
şu'le: G.46/1, 85/1 ; K.12/4
şübhe-: G.29/2, 80/2, 123/4; K.14/4
şühedâ: Muh.1/2
şükr: G.8/4, 10/1, 143/4; K.2/1
şükûfân: G.83/2
şükûfe: G.146/2, 43/4,
şükür: T.1/1, 1/2; G. 115/3,
-T-
tâ: K.6/1, 7/4, 11/4, 12/4; G.2/4,
12/3, 165, 35/2, 46/1, 97/2,
103/2, 103/4, 109/4, 113/3,
116/5, 124/1, 129/2, 132/5,
134/1, 139/4, 158/2, 158/5; Ş.6/2;
LDG.1/3, 1/5, 2/4; Mstz.1/1

tabîb: K.1/4
 taht: G. 144/2, 154/3
 tarîh: N.1/4; G.108/3, 108/5
 tarik: K.5/5; G.45/3
 tarikat: G.156/6
 târumâr: G.129/1
 tarz: G.133/3
 tas: G.86/4, 98/3; Ş.4/3
 tasvir: G.69/2; KHG.2
 tecellâ: K.11/11
 tecellî: G.28/2, 108/2
 tecnis: G.59/3
 telh: G.115/2, 71/3
 temâşâ: G.93/1, 145/5; Mstz.5/5
 temâşâsını: G.114/2
 temennâ: M.2/5; G.134/5,
 137/1; Ş.11/1
 temenni: G.9/5, 60/2
 tenhâ: LDG.2/3; K.11/15; Ş.2/2
 terahhum: G.60/2
 terk: G.6/1; Ş.4/3
 terkîb: G.159/2
 tesellî: G.106/3
 tesir: Mûs.1/1–6; G.48/4
 teslim: N.1/3; G.153/3, 153/5
 teşne: K.9/2; G.3/1, 3/5, 14/5,
 49/4, 72/5, 86/4, 124/2, 131/1
 teşne-leb: Muh.1/1, 1/4
 tevekkül: KHG.5; G.153/3, 153/5
 Tevrat: G.59/5
 tılısım: G.110/2, 85/2
 tûg: T.1/2; G.16/2, 54/5, 59/9,

63/3, 67/4, 69/3, 72/1, 74/5,
 80/3, 81/1–6
 tövbe: G.13/5, 120/1, 120/4; K.2/20,
 3/9, 4/8
 tûfân: G.136/4
 Tûr: G.24/1
 tûr-ab: K.12/8; G.25/1
 tuyûr: Muh.1/3; G.13/4
 -U-
 ‘ukbâ: G.130/3, 63/4
 ‘uşşâk: K.1/4; G.17/2, 39/3,
 72/1, 84/1, 120/1, 130/2,
 135/3, 135/4, 138/4,
 158/1; M.2/7; Ş.2/2
 -Ü-
 üftâde-: Ş.3/1, 7/1, 8/1;
 T.2/3; Mûs.1/3; Mstz.
 7/3; K.4/7; G.1/5, 3/4, 6/2,
 6/4, 8/4, 12/4, 17/3, 27/2,
 45/3, 57/4, 68/7, 69/2,
 72/3, 73/5, 81/4, 85/2,
 93/2, 95/8, 101/2, 124/4,
 127/4, 130/3, 134/1, 136/4,
 152/2, 157/2
 ümîd: G.141/4, 82/2
 -V-
 vâcib: G.144/5, 58/5
 vâcibe-i lâzıma: G.80/4
 va'de: K.4/5; Muh.1/2; Ş.3/4
 vâhid: NG.1/4
 vâkîf: K.3/2; G.32/1, 43/2, 50/2,
 85/5, 103/5

vakt: M1/8; K.3/2

varak: G.43/4

vasf: K.2/3; G.39/1, 45/3,
93/1, 108/2, 150/5, 155/3,
158/5; N.1/1

vasfet-: G.9/2

vasfeyle-: G.123/1, 61/2

vasfol: G.11/4

vasl: G.3/5, 10/3, 8/5, 29/3, 36/1, 58/3,
80/5; K.4/5

vatan: G.96/3, 62/3, 70/5

varis: K.6/6, 8/6

vecd: M.1/18, 2/4; G.3/2, 5/2, 12/4,
14/2, 14/4, 17/4, 26/4, 38/3,
41/1, 68/6, 72/4, 79/2, 100/4,
110/2, 160/1; Ş.13/4, 14/2;
KHG.2; Mstz.3/4; N.3/1

vefâ: K.6/8; G.21/1, 65/5, 142/5, 152/1
vefâdâr: K.5/8, 10/8; G.152/1

vefk: K.5/6; G.29/3, 50/4, 85/4

velâyet: T.1/3; K.8/3; G.24/5, 157/5,

velî: G.24/1, 160/3, Mstz.1/4;
K.6/9, 7/8,

vîrân: G.86/2, 87/1, 146/1; Ş.1/4,
12/2, 15/1; Mstz.4/3

visâl: G.41/2

vuslat: G.6/5, 8/5, 12/1, 27/3,
40/3, 95/5, 95/8, 114/4,
127/1, 129/3, 134/5, 140/2,
140/4, 155/3; Ş.14/4; N.1/1

vücûd: K.13/3; G.61/1, 81/2, 110/2,
117/2; M.1/5

-Y-

yâd: G.106/3, 157/4; KHG.4; T.173

Ya'kûb: K.10/16; G.126/3, 128/5, 1
53/4; N.2/4

yalan: K.9/5; G.42/2, 52/2, 52/4,
156/5; Mstz.4/5

yaman: Mstz.4/4, 6/1, 6/2

yana: K.2/9; G.90/1, 145/1; Ş.9/1

yandan: G.74/1, 77/2

yanına: M.1/9

yanıma: G.91/1, 1146/3

yâr: M.1/16; K.5/5, 7/1, 8/1, 10/8,
12/8, 13/1; Muh.1/2, Ş.1/2; G.1/4,
9/2, 17/1, 19/1, 22/1, 34/1, 34/5,
38/2, 38/3, 44/2, 54/1, 56/1, 58/3,
59/1, 59/4, 60/2, 61/1, 61/2, 68/2,
69/6, 80/5, 83/4, 92/3, 92/4, 92/5,
94/3, 104/3, 112/1, 113/2, 115/5,
116/3, 117/4, 119/1, 119/2, 121/5,
129/1, 135/1, 136/5, 141/1, 143/5,
147/4, 149/2, 151/1, 151/4, 152/2,
155/5, 158/1; Ş.3/2, 4/3, 7/2,
7/3, 10/3, 11/2; T.2/2; LDG.1/1;
KHG.1/1, 1/3; Mstz.1/4, 1/5, 4/1,
7/3; N.171

yâra: Mûs.1/2; G.43/5;
Ş.5/3, 14/2, 15/4; Mûs.1/4;
LDG.2/3; Mstz.6/2

yaradan: Ş.13/1

yârân: G.74/5, 24/5, 137/4,
150/5, 158/3; K.5/5

yed: G.32/2

yed-i beyzâ: G.110/4, 149/4

yeksân: G.101/3, 125/3

yektâ: K.7/4

yesir: M.1/11; G.57/1, 60/1, 69/2,
84/3,87/4, 101/1, 104/1, 105/1-6,
115/5, 121/2; Ş.15/2, 15/4;
Müs.1/4;Mstz.2/5

yevmü'l betere: G.130/2

Yezdân: G.148/1; Ş.7/4, 13/1;
Mstz.1/3;N.1/2; K.2/1, 11/14

yıl: G.53/3

yûf: G.52/4

Yûsuf: G.38/3, 126/3, 128/1, 128/5,
147/2, 153/4; Ş.14/2; N.2/4;
K.10/16

-Z-

zâhid: G.18/3, 33/5, 38/1-6, 42/4,
52/1, 52/4, 88/1, 109/1, 122/5,
138/5; Ş.12/1; Mstz.1/3
zâhidâ: K.13/2; G. 92/1, 111/4

zahîr: Mstz.5/2

zahm: G.7/2, 63/3, 69/3, 80/1, 80/3,
89/2,113/1, 113/2, 120/1, 135/1,
135/4
zahm-ı dil: K.1/4

zâlim: Muh.1/1; G.75/2, 106/4; K.9/2

zâr: K.2/17, 9/1; Mstz.7/3; Ş.1/3;
Muh.1/3, 1/5; G.2/1,2/3, 13/4, 17/3,
25/2, 43/1, 44/3, 45/5, 56/1, 57/5,
60/1, 61/3, 62/1, 79/3, 83/3, 87/3,
95/1, 106/4, 112/2, 122/1, 128/5,
139/1, 140/3, 148/1, 152/2; Ş.15/3;

T.2/4; KHG.3

zebân: K.13/1, 13/5; G. 12/2, 29/1, 39/4,
59/6, 95/6, 110/1, 160/6; Ş.5/2,
8/3; Mstz.7/4

zehr: G.75/3, 98/3, 117/2, 158/4

zenahdân: G.160/7

zencîr: G.48/5, 93/5, 126/2

zerre: G.10/2, 60/2, 86/2, 104/1,
112/2, 113/3, 116/2, 135/3,
135/4, 142/5, 156/1; Ş.8/3;
Mstz.4/3, 5/1

zevâl: G.46/2, 98/7

zibâ: G.66/1

zîkr: G.159/3, 25/3, 29/1

zindan: G.108/5, 128/5; N.1/3,1/4,
2/4; Ş.15/4

ziyâ: K.6/1, 12/2; G.2/2, 100/4,

ziyâgir: G.118/3

ziyân: Ş.2/2; Mstz.2/1, 2/2, 4/5

zulm: G.113/5, 43/4

zulmet: K.4/2,4/ 6, 8/1, 12/2;G.46/3,
49/1, 75/2, 128/2, 132/3, 142/1;
Ş.5/3

zühd: G.65/4

zülf: G.3/2, 8/1, 16/3, 16/5, 22/3, 35/5,
41/5, 57/3, 60/1, 63/5, 73/1,
100/3, 119/3 122/4, 137/7, 155/4;
Ş.1/5, 8/3, 13/2, 15/2; Müs.1/3
zülfüne:G.26/5, 54/3, 69/3, 87/4,

101/1, 119/3,

Zülfikâr-zelfekar: K.6/3, 8/3,G.51/3,
128/1, 160/3

EK-1

1-Ayetler

1- “Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele!” Kur ‘an-ı Kerim, Saff Süresi, 61/ 13

2- “Yakub onlara, "Onun hakkında size ancak, daha önce kardeşi hakkında güvendiğim kadar güvenebilirim! Allah en iyi koruyandır ve **O, merhametlilerin en merhametlisidir**" dedi.“ Kur ‘an-ı Kerim, Yusuf Süresi, 12/ 64 Ayrıca bkz. Kur ‘an-ı Kerim, Yusuf Süresi, 12/92, Enbiya Süresi, 21/83, Araf Süresi, 71/51

3- “Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.” Kur ‘an-ı Kerim, Saffat Süresi, 37/182

4- “وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ وَلَكِنْ نُنْظِرُكَ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنَّ اسْتَقَرَّ مَكَانُهُ فَسَوْفَ نَرَاكَ فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ

“Musa tayin ettiğimiz özel vakitte gelip Rabbi O'na kelamiyle iltifatta bulununca: "Ey Rabbim, göster bana kendini, Sana bakayım." dedi. O da buyurdu ki: "**Beni katiyyen göremezsın**, ancak dağa bak, eğer yerinde durursa demek beni görebileceksın" Derken Rabbi dağa tecelli buyurunca onu un ufra (toz duman) ediverdi. Musa da baygın düştü. Ayılınca: "Münezzehsin, Sana tevbe ile döndüm ve ben mü'minlerin ilkiyim." dedi. “Kur ‘an-ı Kerim, Araf Süresi, 7/143

5- وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَتَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ “Onların sözleri ancak, "Rabbimiz! Bizim günahlarımızı ve işimizdeki taşkınlıklarımızı bağışla ve (yolunda) ayaklarımızı sağlam tut. Kâfir topluma karşı bize yardım et" demekten ibaretti.“ Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/147

رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ رَبَّنَا “Rabbimiz! Biz, Rabbinize iman edin' diye imana çağıran bir davetçi işittik, hemen iman ettik. Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla. Kötülüklerimizi ört. Canımızı iyilerle beraber al.”Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/193

6- “Onlar, "Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle" diyenlerdir.“ Kur ‘an-ı Kerim, Furkan Süresi, 25/74

وَقَالَتْ امْرَأَةُ فِرْعَوْنَ فَرَّةً عَيْنٍ لِي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَى أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

“Firavun'un karısı şöyle dedi: "Bana da, sana da göz aydınlığı (bir çocuk)! Sakın onu öldürmeyin. Belki bize faydası dokunur, ya da onu evlat ediniriz." Oysaki onlar (olacak şeylerin) farkında değillerdi.“ Kur ‘an-ı Kerim, Kasas Süresi, 28/9

7- كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.“ Kur ‘an-ı Kerim, Rahman Süresi, 55/26

8- كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّقُونَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحْرِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا كَانَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا بُشًى مَّا عَرُورُ “Her canlı ölümü tadacaktır. Ancak kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete sokulursa gerçekten kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı, aldatıcı metadan başka bir şey değildir.“ Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/185

9- أَهُمْ يَفْسِمُونَ رَحْمَةَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمًا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ ۖ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ رَبَّهُمْ لَنَخَذُ مِنْهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحْمَةُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ “Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında **biz paylaştırdık**. Birbirlerine iş gördürmeleri için, (çeşitli alanlarda) kimini kimine, derece derece üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır.“ Kur ‘an-ı Kerim, Zuhur Süresi, 43/32

2- Hadisler

1. لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَّا خَلَقْتَ الْاَفْلَاقَ “Levlâke levlâke lemâ halaktu’l-eflâk“

"Sen olmasaydın ben kâinatı yaratmazdım" Aclûnî, bu sözün hadis olmasa da manasının sahih olduğunu söyler. Aclûnî, Keşfü'l –Hafâ, Kahire, II,232

2. “ Ben ilim şehriyim, Alî’de onun kapısıdır.” Sahih-i Tirmizi, (Kahire baskısı), Kitab el-Menakıb, C.V, s.637, hadis Nu. 3723

Bu hadisin sahih olup olmadığına dair tartışmalar olup, uydurma olmayıp hasen hadis olduğunu söyleyenler varsa da çoğunluk bunun uydurma olduğu kanısındadır. Tirmizî ve Dadekutnî bu rivayetin ıstıraplı (çelişkili, tutarsız) gayri sabit ve münker olduğunu söylemiştir. Yahya ibn Maîn, Ebû Hatim ve Yahya ibn Saîd'e göre bu rivayet yalandır, aslı yoktur. İbn Cevzî ve Zehebî de rivayetin uydurma olduğunu söylemişlerdir. Necm'e göre bu rivayetlerin hepsi vâhî (felâket) dir." (Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ va Muzîlu'l-İlbâs Am-mâ'stehere mine'l-Ahâdîsi Âlâ Elsineti'n-nâs: 1203–204).

[illegible][illegible]

五

[illegible]

یاد آنست مغلولم دایت ارشاد
نفسی شیطان الله بر می سیر
طبعی دراد که حریف کنی کور
یکمور تا بهیج انوچ آ غور
صادق کنه و انقی کر کور اگر
کلان حق تواری آجهان
روح بهیج ناخن اولدی
بخی قول کنی تو قیاس کا فر
نفسی اماک بهیج حکم ایلم
ایلسی تلبیک اعوان نه
موضوعینه هوای هیه کن
الحق غشوه بر کنفتا رم
یاد آنست مغلولم دایت ارشاد
نفسی شیطان الله بر می سیر
طبعی دراد که حریف کنی کور
یکمور تا بهیج انوچ آ غور
صادق کنه و انقی کر کور اگر
کلان حق تواری آجهان
روح بهیج ناخن اولدی
بخی قول کنی تو قیاس کا فر
نفسی اماک بهیج حکم ایلم
ایلسی تلبیک اعوان نه
موضوعینه هوای هیه کن
الحق غشوه بر کنفتا رم

والمهركة رب العالمين
الهي قبولا كلدي بندين

یونم رکاکو توم کو کوزا لال
 هر هو داشنه افغان این کوکرمو
 حسرت دیر دیر کبر فزون لکه
 کوکناهه عصبی که از جگر دم
 کولان کدرک نانه غنچه ناز
 بهر کدک کدک سر کلاه اوم
 رتبا آریا اختر دانونب
 دیرم چو کور بدو به چای
 غوب آریا قصو یو موب ستر کونک

نوبہ یازی قصوریکہ دیوبند قوئلک

قضى الحاجات انهم كما قلدهم ومرض حال

الهمزة قبله كملوك ورواد الخزون اقدم
 كهم عبد جابر اصله عسائري رتبة
 جرمونا اولم والى شمس وادوكون اقدم

3

[illegible]

نامہ صدر سکا نوری طلوعید

بہی واحد نہ ارا کہ جہاندہ
حقیقت اھیکہ سرتو نشان

و این که در این دو اند

و در صورتی که در این صورت

هو ان فوٹا طرہ پر سند کی

جوڑ نہا کہ ذل السعد و ر سعد

ارامی دیو فوک یولو یولمن

100

تیره نما غیا شمس و نورش
قراده و کان انه صوفی ناز
چو دله بس دینیک بند کرا
قوس باطنی راهندان باطنی

فهم اشک اینه روموی دیا
بزمه و طلقه قالمه انبیا
مهر بلوری ایله فراس
بر خوشبختی و فخر و جلال
سایت شیکه همدانکی بوی
ادب و بر و سیریک اچ
چمدنیک افشلی سولی اکرم
بندای اول صیبیک اینه تیراب

یارو حانه دانه پیر شفا
گفت اید هر دم زبان ضیوع تر شفا
هوا و اعدا صوا همدان دانه اولک
کر و خود گنیک بولغا و فضیله در
حاله مکنی اینه و قدره حق نویسنه
چونیک وینیک چاکر بر سر در هر کون و تون

قتل اولما بنجر لسی زانیکه کتایه مریه
چونیک بیک سنه پنهان و یار و پنهان
هریانه کس بونین بوننه ایم بزکا
چونیک صفتیک ارام نیمی جلوم بوسکا
چونیک نام الیبید ارایه ششم بومع
چونیک کلامه چم غنار ارا و کوسک رتبا

بی

کی شیطان نشین اغار ایروب
بدوست خنیک بر قد و سینه و کمر و عیان
بیدار و لال و دلی و عیونیک و لاله و لکون
بومرجم و بقی کا و شش و من و جگر و کمر و کون
دانه و نامی و نور نار و نور طبع و نور کون
دو و بخت غفار و اسیر توبه الی فکر کلام
کسر سکه و دستک بیک مالک و کافیه
هیکل و جگر و کون و عیونیک و اجار و
بومرجم و بقی کا و شش و من و جگر و کمر و کون

بومرجم و بقی کا و شش و من و جگر و کمر و کون

بومرجم و بقی کا و شش و من و جگر و کمر و کون

ای اداست هیهی و عالم نه
کی سن سیکه نور و نور و جهان
س که هب انبیا که مناره
زاد است کاهن و شسته و همیک
بومرجم و بقی کا و شش و من و جگر و کمر و کون
چمدان و جگر و کون و عیونیک و اجار و
سنیکه و جگر و کون و عیونیک و اجار و
هیب و سنیکه و جگر و کون و عیونیک و اجار و
عشق و جگر و کون و عیونیک و اجار و
بارسول و کون و عیونیک و اجار و

چهارم علی بن ابی طالب علیه السلام

تبرآ برآورد و در هر یک از اینها
عاشقانه و شوقیه تا آنکه در شمع
نار که در کعبه می‌سوزد و شمع
آتش آن آتش است و آن آتش است
محلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع
ایام از فصلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع
عاشقانه و شوقیه تا آنکه در شمع
نار که در کعبه می‌سوزد و شمع
آتش آن آتش است و آن آتش است
محلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع
ایام از فصلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع

چهارم علی بن ابی طالب علیه السلام

عاشقانه و شوقیه تا آنکه در شمع
نار که در کعبه می‌سوزد و شمع
آتش آن آتش است و آن آتش است
محلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع
ایام از فصلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع
عاشقانه و شوقیه تا آنکه در شمع
نار که در کعبه می‌سوزد و شمع
آتش آن آتش است و آن آتش است
محلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع
ایام از فصلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع

شعبه ماه ستر در آنکه
ایام از فصلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع
عاشقانه و شوقیه تا آنکه در شمع
نار که در کعبه می‌سوزد و شمع
آتش آن آتش است و آن آتش است
محلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع
ایام از فصلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع
عاشقانه و شوقیه تا آنکه در شمع
نار که در کعبه می‌سوزد و شمع
آتش آن آتش است و آن آتش است
محلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع
ایام از فصلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع

چهارم علی بن ابی طالب علیه السلام

عاشقانه و شوقیه تا آنکه در شمع
نار که در کعبه می‌سوزد و شمع
آتش آن آتش است و آن آتش است
محلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع
ایام از فصلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع
عاشقانه و شوقیه تا آنکه در شمع
نار که در کعبه می‌سوزد و شمع
آتش آن آتش است و آن آتش است
محلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع
ایام از فصلی است که در کعبه می‌سوزد و شمع

چهارم

و در کافز منافق محمد مرتضی
 شاهک بر لاج ای دل الهی بکده صوفی
 تقدیر معنی و زهر نیشی دهانی
 شهادت یاری داد و داد و حسرت غفلان
 کجاست آنکه بکوی پنهان آید
 کیلا در آنده سکونت اوست آن

بنی اعلیٰ فی زمین و تھا اچھا دس
 عالم السزلی و الخلیفۃ الدینیۃ ہو
 تہدیکہ ہو عالم ابو محمد عیسیٰ بن زکریا
 فتنی و دنیا و مافیہا کلام خدا ہے

ما غرضهم انما روضون سوزن را بر
خودت العبد ابو القاسم محمد باقر

مأخوطين ابرارم فضون سونزابر

تشنه در جهاصله تاراج کرده بود و در
اضطراب و قضا میهم که دیگر کند و در
ساعتی صبح از کوشش خود خسته و در نه

تشنه لبه جی اعلیٰ بیتا نار لب جگر بر و زور در شکم سینه سی زخم و ریغ سی بر منور و زور

حضرت العيين ابو القاسم محمد يا اعد

ماهو صين اليه نارم فضون سونغزابد

تا او کو نذر برداشتی و شروع آنی
یمنی ایکی راه و ناه راه کان و کدو
اشه اودم چاکلی بایک اوردی اوردی
بوکا غلط کج سوز دلا سین یا نیل سین

تا او کردند بدو اسمی چنان شد که آینه
بویا غمخوار جگر سوز و لایسین یا نیلایی

خفة الكمين ابو القاسم محمد

سائمتی صبیحہ ایلم نامہ فضون — و لکرا بد

حرفی سخن صیدک کم بوهان و زره
الایلیشکان ناری جکر بهله بوغمه شیدان

حسین مظلوم بخیر آه الا سفا الدمان
رزا یارب او ملکل لیکناه معان

حسین معلوم یجوز الایمان

هو في تعيين ابوالقاسم محمد يا احمد

باز من این را به تو می گویم که

بند بی ایست هلاک یونایک اتم در عالم
یا عالم المومنین نفعی حکم الوری ام

بغدادی سید علی محمد در الم

عبد الحليم بن محمد بن عبد

موسیٰ بن ابی حمزہ

همی دلور کلا ریگ نور خد
ایک هر سینه گرم مرلوی

هو اولدوراکلارین بوردور

اولا سین خلق علی عالم اجرام اعداد
را بول کند و خلق دیگر بر موزون

۴۴۰

انجا ريشه اليه جي هان درون تکه کلاسه پور و درون معنی کلاسه الی
کلاسه پور و درون معنی کلاسه الی
پور و درون معنی کلاسه الی

صحت الی

کفری زنی و دیگر و درون معنی کلاسه الی
حالی و درون معنی کلاسه الی
حالی و درون معنی کلاسه الی

صحت الی

اهل حق و دلاوری و درون معنی کلاسه الی
پور و درون معنی کلاسه الی
پور و درون معنی کلاسه الی

کلاسه الی
کلاسه الی
کلاسه الی

صحت الی

صحت الی

صحت الی

صحت الی

صحت الی

صحت الی

صحت الی

صحت الی

دیر آید از آنکه صفیہ یوسفیہ
چونکه عشاق ازادند بزم اینچنین
اولش روز از اندک آید چو صدف
ایشه بزم بر هر ده که کنی خنود مجیب

روز

او قسین خلق، مفتوح سند، کتور دم فتوری کلب

حرف التثنية

[illegible]

بویستی جزیری را که کله که عزت
دنیای تو می کو آنکه روایت
سختی صورتی که روزگار در
بزمی غبار که کله که عزت
بند و نوزد کو آنکه روایت
چشمی صورتی که روزگار در
دیده بر تپت که کله که عزت

دوشاد که کله که عزت
صیدان که کله که عزت
چاه و اندر وانی و درون ایوان
چشمی صورتی که روزگار در
چرا که کله که عزت

سکینه وانی غم ناگه که کله که عزت
بیت و نوزد که کله که عزت
او صید وانی در غایت که کله که عزت
لنگر که کله که عزت
آه که کله که عزت
واری که کله که عزت
چون که کله که عزت

دلیل

دلیل هر نفس که کله که عزت
سید که کله که عزت
نظم که کله که عزت
کیم که کله که عزت
چما که کله که عزت
نصیب که کله که عزت

دیده که کله که عزت
صید که کله که عزت
چاه و اندر وانی و درون ایوان
چشمی صورتی که روزگار در
چرا که کله که عزت

سکینه وانی غم ناگه که کله که عزت
بیت و نوزد که کله که عزت
او صید وانی در غایت که کله که عزت
لنگر که کله که عزت
آه که کله که عزت
واری که کله که عزت
چون که کله که عزت

چون که نکند هلاکیت زین رسل
بسیار که ناله درون اولنگاه مرغ

صفه دال

هانا بیدار و سر آرد و دل در دود
بوی دندانه و سر و سر و سر و سر
عاشق کشته ز در و بوی و باقی
کم سزا شایسته ز در و بوی و باقی

چون که نکند هلاکیت زین رسل

درد و دل و سر و سر و سر و سر
هفتی دندان در و سر و سر و سر
استقامت بوی و سر و سر و سر
عشق و سر و سر و سر و سر

چون که نکند هلاکیت زین رسل

نظاره ای و سر و سر و سر و سر
کوه و سر و سر و سر و سر
دانش و سر و سر و سر و سر
لطیف و سر و سر و سر و سر

یکه دل که درم ملک و کی که درم سر
کوردم و شان و سر و سر و سر
دست تو و سر و سر و سر و سر
حیلان و سر و سر و سر و سر

و این عشق و سر و سر و سر و سر

بوی و سر و سر و سر و سر
کوه و سر و سر و سر و سر
دانش و سر و سر و سر و سر
لطیف و سر و سر و سر و سر

چون که نکند هلاکیت زین رسل

نظاره ای و سر و سر و سر و سر
کوه و سر و سر و سر و سر
دانش و سر و سر و سر و سر
لطیف و سر و سر و سر و سر

و چنانکه گویان ایند بر سر کوه سبزین ایند اهل حق صبران ایند عقیق دانند و قیامت
بر عظمی و دی نام و صند و غیر اینچ به پاک بیز و شام حدیثی است که
فرانجام برجام مصلحت است و این را هم و کله تا آخر اینچا عیادت
بود و اولاد است اهل حق صبر و به قیامت
تبدیل و دی و یاقی که روزی خوش است که
شربا ابد اهل حق و دی تا آخر است که اولاد هم بر آن که روزی
عیادت اهل حق اینچا گویان اولاد اینچا وصال آید چنانچه چوب و کوه ها که روز
سریا طریقی است که غرض از آنست که سید را که سید بر یک میان کوز
خود و شکر اینچا و دی نام می جوین عاشق را که آید و نشسته و یو که کوز
تو تغییر و دکل و در وقت تبدیلی
ایست و ذوق اولاد مظهر که آید کوز
بر سر تری و آید سبزه که روزی که بر این طریقی که اهل این اهل
کند این اهل حقه جان کوهی که آید که بر این طریقی که اهل این اهل
اهل حق و سوز که کوهی که آید که بر این طریقی که اهل این اهل
بر ذاهد کلاما و اولاد اینچا که بر این طریقی که اهل این اهل
تبدیل و دی و یاقی که روزی خوش است که
اولاد که عیادت است که بر این طریقی که اهل این اهل
رو به بر سر سبزه که روزی که بر این طریقی که اهل این اهل
قدح حق که بر سر تری که بر این طریقی که اهل این اهل
کلی شیری که نفس این کوهی که بر این طریقی که اهل این اهل
شیرا که کوهی که بر این طریقی که اهل این اهل

حک

حک الوه اولاد هم بر سر کوه سبزین ایند اهل حق صبران ایند عقیق دانند و قیامت
بر عظمی و دی نام و صند و غیر اینچ به پاک بیز و شام حدیثی است که
فرانجام برجام مصلحت است و این را هم و کله تا آخر اینچا عیادت
بود و اولاد است اهل حق صبر و به قیامت
تبدیل و دی و یاقی که روزی خوش است که
شربا ابد اهل حق و دی تا آخر است که اولاد هم بر آن که روزی
عیادت اهل حق اینچا گویان اولاد اینچا وصال آید چنانچه چوب و کوه ها که روز
سریا طریقی است که غرض از آنست که سید را که سید بر یک میان کوز
خود و شکر اینچا و دی نام می جوین عاشق را که آید و نشسته و یو که کوز
تو تغییر و دکل و در وقت تبدیلی
ایست و ذوق اولاد مظهر که آید کوز
بر سر تری و آید سبزه که روزی که بر این طریقی که اهل این اهل
کند این اهل حقه جان کوهی که آید که بر این طریقی که اهل این اهل
اهل حق و سوز که کوهی که آید که بر این طریقی که اهل این اهل
بر ذاهد کلاما و اولاد اینچا که بر این طریقی که اهل این اهل
تبدیل و دی و یاقی که روزی خوش است که
اولاد که عیادت است که بر این طریقی که اهل این اهل
رو به بر سر سبزه که روزی که بر این طریقی که اهل این اهل
قدح حق که بر سر تری که بر این طریقی که اهل این اهل
کلی شیری که نفس این کوهی که بر این طریقی که اهل این اهل
شیرا که کوهی که بر این طریقی که اهل این اهل

نوری که بر سر کوه سبزین ایند اهل حق صبران ایند عقیق دانند و قیامت
بر عظمی و دی نام و صند و غیر اینچ به پاک بیز و شام حدیثی است که
فرانجام برجام مصلحت است و این را هم و کله تا آخر اینچا عیادت
بود و اولاد است اهل حق صبر و به قیامت
تبدیل و دی و یاقی که روزی خوش است که
شربا ابد اهل حق و دی تا آخر است که اولاد هم بر آن که روزی
عیادت اهل حق اینچا گویان اولاد اینچا وصال آید چنانچه چوب و کوه ها که روز
سریا طریقی است که غرض از آنست که سید را که سید بر یک میان کوز
خود و شکر اینچا و دی نام می جوین عاشق را که آید و نشسته و یو که کوز
تو تغییر و دکل و در وقت تبدیلی
ایست و ذوق اولاد مظهر که آید کوز
بر سر تری و آید سبزه که روزی که بر این طریقی که اهل این اهل
کند این اهل حقه جان کوهی که آید که بر این طریقی که اهل این اهل
اهل حق و سوز که کوهی که آید که بر این طریقی که اهل این اهل
بر ذاهد کلاما و اولاد اینچا که بر این طریقی که اهل این اهل
تبدیل و دی و یاقی که روزی خوش است که
اولاد که عیادت است که بر این طریقی که اهل این اهل
رو به بر سر سبزه که روزی که بر این طریقی که اهل این اهل
قدح حق که بر سر تری که بر این طریقی که اهل این اهل
کلی شیری که نفس این کوهی که بر این طریقی که اهل این اهل
شیرا که کوهی که بر این طریقی که اهل این اهل

کمال آری آری حاکمی این نوع حق حسن و دلالت صحت کمالیت کافی
خود و ملکات خود و ملکات دیگر و خود ملک اکبر و خود ملک
برنج و دین گمانه کار و دیگر ملکات فخر و کبر و کمال و کمال

چندین صفت در ملکات است که در ملکات است که در ملکات
چندین صفت در ملکات است که در ملکات است که در ملکات
چندین صفت در ملکات است که در ملکات است که در ملکات
چندین صفت در ملکات است که در ملکات است که در ملکات

کمالی و الهی انسان است و ملکات و ملکات و ملکات و ملکات
چندین صفت در ملکات است که در ملکات است که در ملکات
چندین صفت در ملکات است که در ملکات است که در ملکات
چندین صفت در ملکات است که در ملکات است که در ملکات

عاقبت او را ستم و افسوس و غم و غم و غم و غم و غم و غم
چندین صفت در ملکات است که در ملکات است که در ملکات
چندین صفت در ملکات است که در ملکات است که در ملکات
چندین صفت در ملکات است که در ملکات است که در ملکات

ظاهر

کودک عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی
و جهان اهل عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی
هیبتی و ولایتی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی
باهوشی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی

سختی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی
سختی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی
سختی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی
سختی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی

چهره یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی
چهره یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی
چهره یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی
چهره یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی

یار و چشمتان یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی
عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی
سختی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی
سختی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی یا عالمی

یونانی آرایش است در روز اصفه کشته در حکمی روشن حکمتی بزرگی نژاد تو و
یونانیان عددی فتح اید بخم بدیا

پیری اقلیدن عدوی فتح اید بخم بندیا

[illegible]

بود و آن مدتی که نمی دهم و در بارش ایستاد

[illegible]

مسجد کدو و غنچه میانی صورتها را

[illegible]

جو سبزی

بوندی بھی سیل آنجہ بھی جھکو نہ لکڑاوار۔

صف الزاهد

راجع حق زبانی عندها در آنست بی بیم
 هر نفسی ز نفس او دهان در کوبید
 چون طبل زدن ششاق در آنکه
 کوفتو کار باج مرغی سر سره تمام
 شدند زبانی را بعد از آنکه دور
 از او زخمی بر سر کردت الحیث الشمر
 از او زخمی بر سر کردت الحیث الشمر
 حنی حنک حایر بود که آنکه اند
 حنی حنک حایر بود که آنکه اند

در بر مصفا سرین کر فوضی و آبداء المنز

بنیوی هوو پر که دره جرد و بیدارگان
 مکنی صندی نصی عرتو ایله ایل
 اول ای ایل ای قصیده بزه ای
 هر ووردو و بیدار و ایمن ایله
 سرحیل قدره می آتخس از برو
 اول صبا صبح میوای ایدار و اول افغان
 بنیوی هوو پر که دره جرد و بیدارگان
 مکنی صندی نصی عرتو ایله ایل
 اول ای ایل ای قصیده بزه ای
 هر ووردو و بیدار و ایمن ایله
 سرحیل قدره می آتخس از برو
 اول صبا صبح میوای ایدار و اول افغان

نہایت نامہ میں کوکلے بہت اوقدور

وآری باید تو را بنده تنی بپوشو رسم
نختم از آفتجو یابیم از آنکه کمند

فلک دست جو بدنه بوزارم از آنکه کمند
سیرک زلف شو خام کوی درم از آنکه کمند

میں جلاؤ، اللہ کی قسم دیتی ہوں میں اپنے اللہ کے ساتھ ہرگز کفر نہ
کرتا ہوں، سو یہ کہہ کر سوئے گا۔

ووجود حکایت اوله که اولاد را بگویند حکایت بدین می‌رسد و این قصه از آن
 هلاک می‌باشد و به این می‌باشد که اولاد را بگویند حکایت بدین می‌رسد و این قصه از آن
 خلاف از آن می‌باشد که اولاد را بگویند حکایت بدین می‌رسد و این قصه از آن
 بخاطر آنکه از آن می‌باشد که اولاد را بگویند حکایت بدین می‌رسد و این قصه از آن

دیر و استغنی از هر که در غنی و فقیر
انگیزد که در حق هر دانا را از انجمن
و سرتو کوی که کنی کو را از تبار
کدام که از صفای نه در حق نبین
کلک را و نه مایه را از جوهر
مکی همان در کلمه کوس لب قرب
چاکه خون و به و تیرا که در کانون
دیر و استغنی از هر که در غنی و فقیر
انگیزد که در حق هر دانا را از انجمن

است و اولاد و نیاوند و قبال و در آن برآمد
 ای اندام بر سنان کلاه بسیار حق بدینکم
 حق و اوصی شایم در پیرایه عیان خلق
 ای خدا و ایان المکرر سینه کاه عاشقین
 که چون بوی آید ز آواز آه کونوا در کس
 در دین هجوی و ساز آواز آه کاه عاشقین
 که چون بوی آید ز آواز آه کونوا در کس
 در دین هجوی و ساز آواز آه کاه عاشقین

五

جانی باش قدم فدای صفتی است سلاطین و کلا.

همدان ای که دل از کرم میخیزد و زور
 صوفی اکر اقتضای کبر و نه کرمیست
 بلور می بخشد از کونجی در این
 در لطف کرم و در لب انعام حکمت
 هیچ تقاضای کرم و در صفت
 در نیکو و بکر و مال و زکات و زور

بن باق کلا تم و فائک نقی
نجد اهل ایشاکون در راهی وفا
کر می است اصل صلوة زهدی نه
صلوات و مستند قادیان
نجد اهل ایشاکون در راهی وفا
کر می است اصل صلوة زهدی نه
صلوات و مستند قادیان

[illegible]

دعای خفته شکایت خود حق و آزدان آتش
صوفی حاد

१८२५

[illegible]

موقوفه را بکشتی سرای بوم و صوفی و خط
بستنی و دور و زیاده متبوعه را ساقی عاریت میکند
صلح هر صلحی که بنزد غرض و غرضی خط
شده و بدین کس سواد بیکدیگر که هر چه خط
صتم الخط و جبرید غیر بنادنی اندک خط
جبرید که کاین اید و هر دو صلح و خط

ایامی زادان درینو کجی عرض اید جان بطیخ
سیرین عروتمند در بوجین جان بطیخ
قودره در حقدان ادر سیر کجی کبیر در بوجین
مویخل جود ویدل ادر در جودنار آنکه
بوز اید اچا کجی کوی کجی اوجوب داری قار
کوفنده در شرم و شوق ادر عرضی نار اید بیل
غلبه کجی در جودینا و نو ویرینو قودره کجی کل
کجی کل در فصلی غنر سرتی جود کجی کلور
غلاب اید ادر کجی ادر سرتی جود کجی کلور
کجی کل در فصلی غنر سرتی جود کجی کلور

[illegible]

سر سبک عالم را در کس و عیش
خوش عباد کس را بکار کس و عیش
و من تو را از این دنیا بخت کن
در پیشگاه کس را بخت کن
حکمت خود را در کس و عیش
حکمت خود را در کس و عیش

و اجدد از روشو بخانه مکه
 و احوال خود را بگو تا زنده بمانم
 اهل مکه حدیثی در بارش
 زغریتم او سزاوار و بزرگان اهل
 شمس و ماه و در بار علم فراوانی داری

علاء مملوک مدعی برادر ملک آید
 مکرر حکم خود کنی تهنید یون مملوک
 عثمندر قتل و سر آید ترغیضا خبر
 با این در مصلحت که خبر مملوک آید
 عجب در این یکی بر مکرر اخبار آید
 باین و در مکرر مملوک بود ایام
 قتل عثمندر و در تو آید خبر
 مکرر خبر مملوک خبر مکرر خبر
 مکرر خبر مکرر خبر مکرر خبر

[illegible]

هو

[illegible]

بر تاشا ايلم و صنعت و ليدير كره
 قوشك و استيكل ايله علم ايلير
 سنك عتي ايله ككه طلفي علم ايلير
 كوردم كلك و هب سلكه سكان ايلير
 مندي و نيزي عتي كنه عتي ايلير
 باش ايلير سلكه اولو عتي كره ليدير

اكون ارجو ان يفرج الله عنكم
 باي مال تكتبون وكونوا في حوزة
 قبة مكة واريك مني يا
 غلام من كنت انا وكني بلدي
 عنك
 اكون ارجو ان يفرج الله عنكم
 باي مال تكتبون وكونوا في حوزة
 قبة مكة واريك مني يا
 غلام من كنت انا وكني بلدي
 عنك

[illegible]

جو

بود و در آن زمان غمگین بود و در آن وقت که
 خسته و سست بود و در آن وقت که در آن
 کوچه ای ایستاده بود و در آن وقت که
 در آن کوچه ای ایستاده بود و در آن وقت که

[illegible]

حق اوله کوا لوریکه برنجی سادکوارنک
 لوقی کوزند غمگوزار و دیکلک ۛ
 معلوم کی سکه شفق براتنا دیکلم
 دسکندره ادا جاسنی نوش اینده دیکست
 بو جاکو ساقه قورسکه اسرا بیکره
 حق اوله کوا باغیدر قورسکه کوردرن

صرف لادم

بو فناء و بدیم کلای فکله بی کوکمان
 زهی خوشایر باشی زاهد صبری زلال
 انکه ایو بی غنا ناکه و بی کینه قد دال
 عارفانه نبرد و عشقه دانه تیرد قال
 کسته نو کم و دایانز عزیز غنیه
 غنی ایی حکم دلی باغی ابو غایب حال

9

سحان کا صحنہا نہ بولید بر اوز کہ دبیر اولدم

کندسه در بن کوفه راه پیرم
کو رندی کم عقلی بدیغیایه دست

ای فلک! ای بنی و جن و انس! ای مردم
کو کلید کلید سیرت طایفه سیرت بنی
روزگار و مردم و سیرت و سیرت طایفه
عزیز بر صورت الذی هنوز از دم
بنفشه صحرای کوه انزلی بر روی کلید
سکاه امیر ادب بنی که هزاران مردم

انبؤدوع وغباصمواو كيم
 راضم لمطع هيجم فميرم بولك
 نكلك انك سلم روزم كيم
 يزوم الس قالميرم وراقرم
 قوكة باس ايرم عشق باي كيم
 صم جاك كوذا عشق بدوي كيم
 نمورا ادموم رازم اوي كيم
 هر صحرش هكهم عشقه صدمي كيم

بندری بھیجی راجہ شہنشاہ نے اولو راجہ ضرام

مطهر لیلی زنا صعب اور صناعی جکرم

[illegible]

39

بوالاصبر محمدكاه اترى كافي تبتى
دكل مدوح الواصل جلدنا مرنفاز به
صالحيم اللى كيه شو كاه تبه بوز كيم

[illegible]

شول کلام الله سور نکه هرانی

یوں بیان فرما کر پھر صوفیوں کے ہاتھ سے کتاب
ادویہ الدخاۃ النورانیہ کا کاپی بھیج دیا اور ان
طبیعیہ اعظم و جمہور مصلحین سے کہا کہ تم
اجکو از فہم پڑھا دھو کہ دنیا بڑا دھرم
مغنی عن الزور کیونکہ نشان اسرار
دومہل کی ایک طرف تھی گھر
صاحب و مولیٰ غفرلہ اہل کونہ کو دھرم
واقعی اسرار حقیقہ سے متعارف نہ ہو

بندهای بر قد و در خجوش انکم هان و ش

عقیده جوش صامد صد رستو سلطان کو بی

فَاَظْهَرَ سَمْعِي رَافِدًا سَمْعًا قَدْ فَتَّحَسَ
وَرَأَيْتُ شَرْبًا قَدْ فَتَّحَ لِي سَمْعًا يَدِيرُ بِنِمْ
كُونِهِمْ يَدِيرُ أَيْ هُوَ لَمْ يَدِرْ بِنِمْ
هَلْ تَرَأَيْتُ بِنِمْ أَهْلِيهِ تَكْرَارًا تَدِيرُ
سَمْعِي هُوَ يَدِيرُ بِنِمْ تَدِيرُ بِنِمْ
هَلْ تَرَأَيْتُ أَكْلًا يَدِيرُ بِنِمْ تَدِيرُ بِنِمْ

کل و کوشش است سوز و جور به یوز و خافلان

سنہ ۱۲۸۰ھ

چون که ای پیکار سربازانم بود که هر که غریب و بیگانه می خالدم
شیرازی زانوی زرقه می خالدم بر دانه می شکست آید می خالدم
والله که او بود آنکه و کرد یکدیگر را شکسته و دل خود را جانی می خالدم
هر آن که دل و پشتم مقصود کردی انباری پشتم که اینها می خالدم
همی که شکست پشتم غریبانه می خالدم
شکست هوان و نیامه و دل می خالدم
است که هر که در دل و در پشتم صدمه می خالدم آید خالدم
صدمه می خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
شش جوت تا پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
بن کاکا جانم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
سوز کندی و در دل و پشتم جوتی خالدم
و نه می خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
شکست ای پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
والله که ای پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
نامی شریفی و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
شیخ اکبر و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
چون پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
شاه ای پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
نجم کبر و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
تلخ آب تر از این تر و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
جانب ای پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم

بزمی است بزمی و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
دویم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
چون زمانه پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
زرقه و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
نه پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
تا پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
اشک و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
چون که هر که در دل و در پشتم صدمه می خالدم آید خالدم
صدمه می خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
شش جوت تا پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
بن کاکا جانم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
سوز کندی و در دل و پشتم جوتی خالدم
و نه می خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
شکست ای پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
والله که ای پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
نامی شریفی و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
شیخ اکبر و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
چون پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
شاه ای پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
نجم کبر و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
تلخ آب تر از این تر و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
جانب ای پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم
پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم و پشتم را خالدم

[illegible]

مردی

صور و ملا و در مملکت میلند و خانان درون
 کیم بیلگور و اسرار هار و امن و یک حال
 کوهی و کتاب و جو و بطن ظاهر اصل شو
 به به طاقه طاقه و مرغ و در و جوی و نر
 شکر و ملا و کاک و اسرار و قند و خور

بود و آن بندگی بندگی در میان حلقه ندان

کربان ایبه زودره عشق کوزون
خویشی عشق صورده ناله شوخما
هرکیم سبز سینه عشق لطفی
عشق عشق جملعه اول آدکنک
در سینه بک کملک دکان بندک عیان

هر کای که زود بر زلف عشق کوزون
اسبات به زلف عشق کوزون
هر کای که زود بر زلف عشق کوزون
اسبات به زلف عشق کوزون

بولون مکن کی حبس کو از او آست و دستک و انتی کو کله اعلیٰ آسون
 جو کو زنده نگه و کیکیز و قدر است و هر چه یارین بکام حبیب آسون
 بنامین و غنی و آری و لغصیا نم مجب و صوفی غنیمت بنی اعیان آسون
 او افغانه سید کو کله از کیم بکام جو بر جبار آست و اها آسون
 شدی ناک بولون رضی کره آهی سید

کند به نوعی نیمه غنی و در آن سوسون
المانیوس شتاد و ششمین پادشاه بن
محسن خاندان قادس که پسر و ابی
کندی آبشهر کرد که سرستری و ملکی
صفتی پادشاهی است و هذا ایاس کلا
بنده زنده ایاده اغانه فان بعلو کبی

و صلی علی ائمه الطاهرین علیهم السلام
 و بعد حضرت اولدی دیم و آیدم
 تا از بنده خوشایید و جانم
 مست حاکم خودم آرد و بدیدم و آیدم
 و جانم آیدم و آیدم و آیدم
 و آیدم و آیدم و آیدم

三

صفت حاله سلكه يوكو كنه چنان قوي ميشود ولى مردم پيشيا را دارى و مردم را دارم كند
و سينه را دارم و مردم را دارم و مردم را دارم و مردم را دارم و مردم را دارم و مردم را دارم
صرفاً دان

عاشق و غافل که زیاد هر دو
 نریدم و سبوحی این مقتضای
 جو تکم برادر و غافل و زیاد
 جو دافعی و از غافل و سبوحی
 غافل و سبوحی که در دو سبوحی

بروید و در بستنی را شام بخورید
 بود فیضیام بکشتار و زکات برو
 هکرت و اراضی عوامی و مالیه
 مست اولیای علم و اشراف
 سرتی اسرای زندگیم ایاری کام
 بر عیال و اولاد و روزگار
 بر عیال و اولاد و روزگار
 بر عیال و اولاد و روزگار

[illegible]

کهر کبر کنی طلال دلو له لار ورو
پر شیدو بزو فضلی کنی شینان کلاو
دلی نانا دهر کور و بوزخی بوزخی
کول و رمانا بوزخی بوزخی بوزخی
باز بوزخی بوزخی بوزخی بوزخی

چو رنه کلاو بوزخی بوزخی
بوزخی بوزخی بوزخی بوزخی
بوزخی بوزخی بوزخی بوزخی
بوزخی بوزخی بوزخی بوزخی

کی سسکه یو تانم بوزخی بوزخی
بوزخی بوزخی بوزخی بوزخی
بوزخی بوزخی بوزخی بوزخی
بوزخی بوزخی بوزخی بوزخی

ای شاه سادات طلال بوزخی
بوزخی بوزخی بوزخی بوزخی

ص

صورت اقلان بار شاهید و بوزخی
دین کنی بوزخی بوزخی بوزخی
دین کنی بوزخی بوزخی بوزخی
دین کنی بوزخی بوزخی بوزخی

کهر کبر کنی طلال دلو له لار ورو
پر شیدو بزو فضلی کنی شینان کلاو
دلی نانا دهر کور و بوزخی بوزخی
کول و رمانا بوزخی بوزخی بوزخی
باز بوزخی بوزخی بوزخی بوزخی

چو رنه کلاو بوزخی بوزخی
بوزخی بوزخی بوزخی بوزخی
بوزخی بوزخی بوزخی بوزخی
بوزخی بوزخی بوزخی بوزخی

ای شاه سادات طلال بوزخی
بوزخی بوزخی بوزخی بوزخی

آیا آهده آهده در میان صافی زشت
چو شمع کند و در شمع میزند کلنجور
عشق طوس که نه تو کلنجور
در خلق سخن ناسید زلفی چو لاله
کلنجور در آیه شمع کم آید
کلنجور قافیه این بیت شمع در آیه شمع
کلنجور با شمع در آیه شمع
کلنجور صرنا در راهی بر خانه شمع
در سنگ که در صوفی صوفی
نار که در دل آید در آیه شمع
وصلت و به بی قیله چو در میان
بند کرم عشق شمع در آیه شمع
آیا در آیه شمع در آیه شمع
جمال را به شمع قافیه آیه شمع
نار که در آیه شمع قافیه آیه شمع
بنا در آیه شمع قافیه آیه شمع
عشق شمع در آیه شمع قافیه آیه شمع
دلی همان قریب بند کرم
شمال شمع در آیه شمع قافیه آیه شمع
عالمی که در آیه شمع قافیه آیه شمع
در است که در آیه شمع قافیه آیه شمع

بر طبعی و دروس اهل کتب و در بر
نار که در آیه شمع قافیه آیه شمع
بند کرم قافیه آیه شمع
در آیه شمع قافیه آیه شمع
بالا ز می قافیه آیه شمع
آیه شمع قافیه آیه شمع
قوله شمع قافیه آیه شمع
بر زمان اهل کتب قافیه آیه شمع
آیه شمع قافیه آیه شمع
بند کرم قافیه آیه شمع
کوله شمع قافیه آیه شمع
هزار شمع قافیه آیه شمع
زاره قافیه آیه شمع
معنی آیه شمع قافیه آیه شمع
زاره شمع قافیه آیه شمع
غایت که در آیه شمع قافیه آیه شمع
صفا که در آیه شمع قافیه آیه شمع
نکاحی که در آیه شمع قافیه آیه شمع
سیرینی که در آیه شمع قافیه آیه شمع

او سیم صبری دل تو گل یلزم ناچار

سندی ہو ہو سریشیان کو رکھی صحران اخذی

بگوئید که در دام و دلدرد از اندر می کشد
 نه چو خار کجی که از کین زینش اول
 کورند و کجوب در دلدرد و چو شقایق
 یکا در تن یک تو به عشق ابر حلقه میاف
 به خوشی آن اسلیم نیست لب از لبش
 نه و او را بد و دور و کجاست جایی بهینش

قوکه بند در بند نظر قل ای ملک صبا

و صاکنه عرض اید هرگاه که تزلزل می و میلق

جنی دیر الی سویه بتلیدی
کله مایه د کونله کجه نالایم
حاک آزار د شنه جی ویتو
عنن الله فریتم سیرایم
سوز و آتش آن حله حاکم ای بله نغز
با هو مال آنک ارم بشیر دای
غم نیرد ارم دای بلدی قاید
حشید ای که اذله حقی دایم

جشنه یارک اذله خضقی و لبدی

سودا، یھوی کی صالادی نٹاں جو بولانی

المسحوق إلى أنسجته من الحنظل
 ينقي الدم ويورث على كبده
 كندوبه وأما عصا من الخشب
 محمد بنده من خشب الكرو

9

کل نامہ سنگیہ اولاد جوانہ فہرستہ ہر زبانوں نامہ سنگیہ
۱۰۰۰ کل نامہ سنگیہ ہر زبانوں نامہ سنگیہ

فدنیو راتھو صفیقہ جیلور پریسوز لک

کولہا لاصنہ خندک

لم يزل ياتل جليش اف او اف
 صدى قهقري حاله بنم الجوزار
 هم زين اهل تاي به كو كاه تاي
 كو دشتري حدار كو دشت احوي
 فتوحه داند خاتم بندي شمع نال
 هر يكسك فودك
 هفت كان سرور كين انكاه آلاي
 انصر معاني جوب وليم شاداي
 هر ي هر لول كه شمع آلاي
 بن بيزر شاه فخرت و لايت بزاراي
 هفت كان سرور كين انكاه آلاي
 انصر معاني جوب وليم شاداي
 هر ي هر لول كه شمع آلاي
 بن بيزر شاه فخرت و لايت بزاراي

اسم نوری بدری خلق افتاد ایدری

سنگه فنگلدراي

دکلمه درود آسمانی که در این کتاب مذکور است، از آنست که
 که اینم که خواندند و در آنجا که
 است که در این کتاب مذکور است، از آنست که
 که اینم که خواندند و در آنجا که

نفس اولیای سندی و اصلاحی آرا

صومندرسین بدک طاموی طاکم کوزلیم یی

۱۶۱ خنکای دیوان خنزل و صد

کتب و حکمت کو صمد بن صفی فرستاد و بفرستاد
 کا بھی زکرا رید می محمودی جامی فرستاد و
 سرت و زین صفی بک کمالی و در علم و ادب
 غفر الله لہ صفی بن محمد کمالی کو فرستاد

هر دو موزی هذند حکمت حاکم آید در
اندی چشمه حرکت و تپیک چو لول دون لی
شیر سبب پنجم
بود اصفی ناکم حاله جام بر می نماند
سوی افاد کجا بروی کیو خور میبار
یکی تکتک شک غزل لعلی زین زلفانی و
کی باو کی زهر و تار کی کلاک بر من
یکی چشمه ای می بین ای کجا در ایشارت
سری حق سرفه کم نکل دهان کاف افان
زندان جاده کوثر بار دخی در جانی همد و لر
آیا جی کی بزی فوی دیار عایشا اندر
صند لغز و او کما سو هم
شتری و جافه از انام لری
بر کون اولوسن اراکله بودی
صنیکه با نده با هیزان دمی
ای دلمه کلاک کافنی چو لای
هر دو با نکه بوع و رافق یولای
کولا یی و سبب خوش بران
بیتا عقل کلاک بر اس بران
اسر سو دکل بر لری بل اسر
راهی و نه کلاک بر یولای
بن سدر بخی ناکم کونین و کونین
صرت هیو و دیو و قنای کونین
سبک

سیکها تو جهار کونین و جوی کلاک بران اولوسن بن کیمی لهر و یولای
نکه اید و اصابی و او حقه چن شکر یار اندان ایللی طایفه یولای کلاک
الک لال الیوب حاتم و سبب کلاک التبعین اصیابیل و یولای کلاک
الیه نموشن نادان زانکس بویاری صحتی و طبعی اندی قبه نکه و کلاک
هفت حقه امانت الیم و سبب
فدی و لوسو میزای بیتا بر کلاک
با نکل دل یولای شالی زان بر کلاک کلاک
صحتی عالم الالد و شالی زان بر کلاک
یا الهم قله نیم بر کلاک
طولی و شالی زان بر کلاک
صرت یار کلاک و شالی زان بر کلاک
عالم آهون لال بر کلاک
و رست طیف بقدر شالی زان بر کلاک
یا نجه آرتن اندم اهل افان نیم
اما دمی و بنی و حق قاف بر کلاک
صاف کلاک شالی زان بر کلاک
کمی اراکله بن لهر و یولای
نا ناکل و شالی زان بر کلاک
نا ناکل و شالی زان بر کلاک
کر کلاک و شالی زان بر کلاک
اوستی مهر اولاد عالی یولای
بیتا سید لزان قالدور و کلاک
محبت صاف کلاک اول سن حیدر کلاک
سکا بو شالی زان بر کلاک

[illegible]

اصول کنگ سبز دانه در پسین
کامیاب پس در یوب اوصول کرسین
بجوش بخور حلالی قوی درین
سوی که شیرینی دلی نارون
عاری که کالی بلجی زدن
عشک موی چو زکی کوزدن
پزی نه خورده اوردی چو هلی

دستنه صافدار و تاه هان
چلو بولی مولرن اوتنه و مانان

سختی چسبند شمع یاه دیزد هوی
دستی قور دستنی قصو ایلیم ییغ مشر
ماله خور غنچه در صحرای کیران آتیه
عشقی جاره را بخار افشان آتیه
بر که صحنه کوزدر در چار آتیه
کوز بانی تلک می خوش ایضا آتیه
بونه خوی بونه دلی بونه خور بونه خور

سرا یوب عشق مدت رس دیب قال الله قال
حلقه ستورا و بجهده کی کسانه هوی

ندرو زار و فای که غمی بانی جلک
چانروب و در زین عشق و سنا سنا سنا
نه و هم میله و در زین سک عشق نونه

الوب

الوب جنو نلکه بر سر جلک و حوی
بوی و در و در و در و در و در و در
کی به خیم ایو عشق اوله و در و در و در
ار که وصلی یای اریکه نعلی و در و در و در

کودل و درونی نلکه ایو عشق اوله و در و در و در
نرم جاندا اتر که دلی و در و در و در و در و در
کلام مجنون اساده و در و در و در و در و در
الف دلی رال بر که در و در و در و در و در
کوکو خیمه ای و در و در و در و در و در و در
بیلور کول و در و در و در و در و در و در
بامو و در و در و در و در و در و در و در
کی بر و در و در و در و در و در و در
قشیر نلکه بلی و در و در و در و در و در

الوب ناله

الوب الوب اوله و در و در و در و در و در و در
بیلور کول و در و در و در و در و در و در
نلکه ایو عشق اوله و در و در و در و در و در
کوکو خیمه ای و در و در و در و در و در و در
بیلور کول و در و در و در و در و در و در
بامو و در و در و در و در و در و در و در
کی بر و در و در و در و در و در و در
قشیر نلکه بلی و در و در و در و در و در

عاجیوب اسکیو شانیو بنو نه طاقتا
 املاکی بلشما
 امواه نیه نیم ملا می بهیشا ندر
 بهیضی زماندر
 قوی نهی بوکوشه مهشته کدایت
 دلده سرسخت
 هیچ کسی بو نای دکل لطیفه ایرین
 اصافی کو ندر
 برکت باقی نهی دارا پندرو مکتوی
 هیدیه به غوی
 نیکه رنیکو کو فتنه کاکه ای
 یو فاعله کالی
 یاری دی خند نزلک شادیه آلی
 اها ککوشاج
 چونکالی کو نه اویج سکه نایله شاکه
 کمصفت و فایه
 مهت و رور عارفه هر فنی به
 سیرتیه کندن
 نه ملاده نه ملازلک هلی یجنده
 بهلمچی بو فتنه
 بکرستانت
 او دل شعلایی
 لطفیکله اربو دیکل شمعنی پندر
 شعلدن او یازر
 عشقکله نیان شوفا سکه نیر بو جاندر
 کورنه سوزا ندر
 معاری نکل اود مان نای جه ندر
 صوفیه دینا ندر
 اهل کاکه راضی بود و به سوادند
 کیه حالیا ندر
 بند باصفی سیر کاکالانه پندر
 هر کیه زیاندر
 دیکر سزانت
 هر زنده موجود کین مالدا شایا
 عقله حیرت
 موضوع داید ناموجوده سرده سکه اود
 ظاهر و مظاهر
 کندن دندنی هیچ کوه و نه عیله ملا
 هر کیه نه هلی کن
 معانده سیرتیه بیک کعبه حاد
 بونکله نامود

دل

دلسته در میازده ارامی هیدو
 اوشو کیم یوه یانه
 سزانت سرآسوس سیدل
 زنده کلای جهان دل او لیلو شان
 مطلوب اکین اصف حال بر احوالی
 یوه فیلر تالی
 قبل تالی کله هر روضی دکل
 نیکو کیم اکله یوقدر محالی
 بنانه حالیا
 بیکه حالیا یا نم اریه نفا نم
 کدای امام سر سلطان
 رمان لیدر حاتم اریه رمان
 اصحیحی نفا نم صوفیه جانی دلی
 لب اول بالی
 لبیض بال نفا حقیقی نفا
 کور کور و دم جگر قدلم پیتار
 جور کور دل بقا لیلین آت
 سن سیکه لیلین نفا کور حالی
 اراده و صافی
 بود صلاه دیدم و کور کور
 بنیاد بهر مظلوم اکرین فرس
 غنی کیم جیم بولر و کور
 عقله استه هر دم روضه لالی
 شقی صلاطی
 دکر و صول
 سیرت انفا جیکدی نفا
 حسنه ککای امدیه سائل
 کلادق سائل
 سائل من صافی دکل هلی
 ایدیه بای حلاطیه سائل
 بامالده و قائل

چونکه قائلید اولاد اله کره کور: پند میندی تده
دینر بویور آلتی کور ای وکله هلم صلا: مائل

موزق قائل

وز نیلر دوقه صحر اهلزاره برلاندان ناز عشق دلدازم
بویور برکاره ناموسه آرم افشاده دلداز اعلایه مائل

هجو اثره مائل

حاشی اولر برآن بندک دهقان بوندک قدر کلامه سوزیک زبان
کوکلامه بهمان اچیدر دهقان بیدینیا بوجمله لیلایه مائل

چوندک اولر: مائل

تایخ آت بر ای ایضی زندان

برای آتی بلاغم خواجه چرخ دون بویور زمین ایو سلاک و قصه غمگین و دلای
کوی کلامه بویور نه بویور بر آن هزاره صد سلاک کوی کلامه چهره بویور
رضا حیدر ایلیمه اولوب بویور تلخ بر ایو آهیه آرتیق
اوقور تاغی بر آه ایو بویور آرتیق
بوقدیر ایو در دویور زبانه بید اولر

تایخ حاد صحر زندان

صحر ایو صحر غمگین کلامه بویور دلداز حجابی کلامه وصلت نجه اولر کلامه بویور
هلم بر آستلی لایر سهر بر شمع صحران رهها اولای سهرت بویور بر آستلی
قالوب آه بر شمع بویور صحران بیدیم بر شمع بویور صحران بویور
بیدیم بر شمع بویور صحران بویور صحران بویور صحران بویور

تام

TABLO

BAHR	KALIP	KASİDE	MESNEVİ	GAZEL	TAHMİS	ŞARKI	MÜSTEZÂT	MÜSEDDES	MUHAMMES	NAZM	Sayı
HECEZ	<i>mefâ 'ilün mefâ 'ilün</i> <i>mefâ 'ilün mefâ 'ilün</i>	3	-	32	-	3	-	-	-	2	40
	<i>mefâ 'ilün mefâ 'ilün</i> <i>fe 'ûlün</i>	1	-	-	-	2	-	-	-	-	3
	<i>mefâ 'ilün fei'lâtün</i> <i>mefâ 'ilün fe 'ûlün</i>	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2
	<i>mef 'ûlü mefâ 'ilü</i> <i>mefâ 'î lü fe 'ûlün</i>	-	-	28	-	-	4	-	-	-	32
REMEL	<i>fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün</i> <i>fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün</i>	-	-	3	-	-	-	-	-	-	3
	<i>fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün</i> <i>fa 'ilün</i>	2	1	1	-	5	3	-	-	-	12
	<i>fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün</i> <i>fâ 'ilâtün fa'ilün</i>	7	-	91	2	6	-	3	1	-	110
	<i>fe 'ilâtün fe 'ilâtün</i> <i>fe 'ilâtün fe 'ilün</i>	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
	<i>fe 'ilâtün fe 'ilâtün</i> <i>fe 'ilâtün</i>	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
HAFİF	<i>fâ 'ilâtün mefâ 'ilün</i> <i>fa'lün</i>	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
RECEZ	<i>müstef'ilün müstef'ilün</i> <i>müstef'ilün müstef'ilün</i>	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
	<i>müfte'ilün müfte'ilün</i> <i>müfte'ilün müfte'ilün</i>			2							2
Toplam		14	2	165	2	16	7	3	1	2	212

Tablo: Dîvân'da kullanılan vezinlerin manzumelere göre dağılımı

KAYNAKLAR

Kitaplar

- Aclûnî, *Keşfü'l –Hafâ*, Kahire, C. II.
- Ayan , Hüseyin, *Nesimî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara 1990.
- Banarlı, Nihad Sâmi, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. I, II, MEGSB Yay., İst., 1987.
- Birge, John Kingsley, *Bektaşilik Tarihi* (Çeviren: Çamuroğlu, R), Ant Yay. , İstanbul, 1991.
- Caferoğlu, Ahmet; *Türk Dili Tarihi*, Enderun Kitabevi, 3. bs., İst., 1994.
- Coşan, Esad, *Makalat Hacı Bektaş Veli*, (Sadeleştiren: Özbay, Hüseyin), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.
- Çamuroğlu, Reha, *Yeniçerilerin Bektaşiliği ve Vaka-i Şerriye*, Ant Yay. , Ankara, 1994.
- Dağlı, Yücel vdğr., *Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu*, Yapı Kredi Yay., 1. bs., İstanbul, Haziran 2001.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Yay. Haz. Aydın Sami Güneyçal, 18.bs., Aydın Kitabevi, Ankara 2001.
- Dilçin, Cem, *Tarama Sözlüğü*, Ankara, 1983.
- Ece, Selami, *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*, Fenomen Yay., 1. bs. Erzurum, 2007.
- Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, MÜ İlâhiyat Fak. Vak. Yay., 5. bs., İst., 1997.
- Elçin, Şükrü, *Halk Edebiyatına Giriş*, Kültür Bak. Yay. , Ankara, 1981.
- Eşrefoğlu Rumî, *Tarikatnâme*, haz. Esra Keskinılıç, Gelenek Yay., 1. bs., Kasım 2002.
- Fığlalı, Ethem Nuri, *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*, Ankara, 1991.
- Gemalmaz, Efrasiyap, *Standart Türkiye Türkçesi (STT)’ni İlgilendiren Ses Olaylarıyla İlgili Terimler*, Atatürk Ü. Fen-Edebiyat Fak. Yay., Erzurum 1995.
- Güzel, Abdurrahman, *Dinî- Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yay., Ankara , 1999.
- Güngör, Şeyma, Fuzûlî, *Hadîkatü’s-Süedâ*, Ankara, 1987.
- Hayta, Necdet; Önal, Uğur, *Osmanlı Devleti’nde Yenileşme Hareketleri*, Başak Matbaacılık, Ankara, 2003.
- İpekten, Halûk, *Eski Türk Edebiyatı, Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yay., 4. bs., Şubat 2001.
- İsen, Mustafa-Cemal Kurnaz, *Şeyhî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara, 1990.

- Kara, Mustafa, *Tekkeler ve Zaviyeler*, Dergâh Yay., İstanbul, 1990.
- Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C.V, TTK, Ankara, 1994; C.VIII, TTK Yay. , Ankara, 1995.
- Kortantamer, Tunca, *Eski Türk Edebiyatı; Makaleler* haz. Şerife Yağcı- Fatih Ülken, Kült. Bak. Yay., 1. bs., Ankara, 2004.
- Köseoğlu, Nevzat, *Ondokuzuncu Yüzyılda Türk Dünyası*, Büyük Türk Klasikleri, Ötüken Yay., İstanbul, 1988.
- Kurnaz, Cemal, *Hayali Bey Dîvânı*, MEB Yay. , İst., 1996.
- Külekçi, Numan, *Edebî Sanatlar*, Akçağ Yay., Ankara, 1999.
- Lewis, Bernand, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, TTK, Ankara, 1970.
- Mutlu, Şamil, *Yeniçeri Ocağının Kaldırılışı ve II. Mahmud'un Edirne Seyahati*, İÜEF Yay., İstanbul, 1994.
- Noyan, Bedri, *Bektaşilik Alevilik Nedir*, Ankara, 1995.
- Onay, Ahmet Talât, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2004.
- Öz, Baki, *Alevilikle İlgili Osmanlı Belgeleri*, Can Yay. İstanbul, 1997.
- Öztuna, Yılmaz, *II. Mahmud*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1998.
- Paşa, Mustafa Nuri, *Netayic ül-Vukuat*, C. III- IV, TTK, Ankara, 1980.
- Paşa, Ahmet Cevdet, *Tarih- i Cevdet*, C. XII, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1966.
- Sahih-i Tirmizi, *Kitab el-Menakıb*, C.V. Hadis Nu. 637. 3723
- Sezgin, Abdülkadir, *Hacı Bayram Veli ve Bektaşilik*, Sezgin Yayınları, İst., 1990.
- Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, İst., 1987.
- Şentürk, Ahmet Atilla, *Sûfi yahut Zâhid Hakkında*, Enderun Kitabevi, 1. bs., İst., 1996.
- Tanpınar Ahmet Hamdi, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1997.
- Tavukçu, Orhan Kemal, *Dede Ömer Ruşenî, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, 2005.
- Temren, Belkıs, *Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. , Ankara, 1994
- Tökel, Dursun Ali, *Dîvân Şiirinde Harf Simgesiliği*, Hece Yay., 1. bs., Mayıs 2003.
- Usluer, Fatih, *Hurufilik*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2009.

Yücer, H. Mahmud, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf* (19.Yüzyıl), İnsan Yay., Ankara, 2003.

Ansiklopediler

Akün, Ömer Faruk, “*Dîvân Edebiyatı*”, DİA. , C.IX.

Azamat, Nihat, “*Kadîriyye*”, DİA. C XXIV, İstanbul,2001.

Işın, Ekrem, “*Kadîriyye*”, DİA. C XXIV, İstanbul, 2001.

Ocak, Ahmet Yaşar, “*Bektaşilik*”, DİA, C. V, İstanbul, 1992.

Özcan, Abdülkadir, “*Eşkinici Ocağı*”, DİA, C.XI, İstanbul, 1995.

Tezcan, Hülya, “*Fes*”, DİA, C. XII, İstanbul, 1995.

Uludağ, Süleyman, “*Devrân*”, DİA, C. IX, İst.anbul, 1994.

Ünver, Sühelyl, *Yeniçeri Kışlaları*, Belleten, C. II, S. 167–180, TTK, Ankara, 1976.

Makaleler

Gündüz, İrfan, *Yeniçeri Ocağı’nın İlgasından Sonra Meydana Gelen Bazı Tasavvufî Gelişmeler*, İLAM Araştırma Dergisi, C. II, 1997.

Sezer, Hamiyet, *Yeniçeri Ocağı’nın Kaldırılışının Taşradaki Yansıması*, Tarih Araştırma Dergisi, C.XIX, S. 30, Ankara, 1998.

Yüksel, Müfid, “*İstanbul Bektaşî Tekkeleri*”, Cem Aylık Siyaset ve Kültür Dergisi, S.71 (Ekim), İstanbul, 1997. ; S.: 72 (Kasım,1997).

Tezler

Ayar, Mesut, *Yeniçeri Ocağı’nın İlgasından Sonra Bektaşî Tarikatı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,1998.

Azar, Birol, “*Türâbî Dîvânı* (İnceleme-Tenkitli Metin)”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.

Boz, Âdem, *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması ve Kapatılmanın Doğurduğu Sonuçlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 1999.

Sarı, Mehmet, *Sâbûhî Şeyh Ahmet Dede, Hayatı, Edebî kişiliği ve Türkçe Dîvânı’nın Tenkitli Metni*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Doktora Tezi,1992.

İnternet adresleri

Akarsu, Muhibe,“*Alevi-Bektaşilikte Sayılar Olgusu*”, www.alevileriz.org 12.10.2009

Güfta, Hüseyin,“*Dîvân Şiirinde İlim ve İrfan Timsali Hz.Ali*”, www.hbektaş.gazi.edu.tr 15.07.2009

Kur’an-ı Kerim, Diyanet Meali, http:www. kuran.gen.tr.17.06.2009

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Erzurum'un Tortum ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Erzurum'da tamamladı. 1998 yılında girdiği Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe öğretmenliği Bölümü'nden 2002'de mezun oldu. Erzurum-Horasan Atatürk İlköğretim Okulu ve Erzurum-Celal Akın İlköğretim Okulunda Türkçe öğretmenliği yaptı. Hâlen Erzurum-Aziziye İlçesinde bulunan 23 Nisan İlköğretim Okulunda Türkçe Öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Hatice ÇELİK

BENDÎ MUSTAFA BABA DÎVÂNİ
(İnceleme-Metin)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

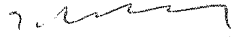
ERZURUM-2010

TEZ KABUL TUTANAĞI**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

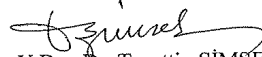
Bu çalışma Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalının Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU
Danışman/Jüri Üyesi

Prof.Dr. Turgut KARABEY
Jüri Üyesi

Y.Doç.Dr. Tacettin ŞİMŞEK
Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 29 / 01 / 2010

Prof.Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖN SÖZ.....	V
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
XIX. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİNDE SİYASÎ DURUM.....	1
XIX. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ	7
 BİRİNCİ BÖLÜM.....	 9
1. BENDÎ MUSTAFA BABA’NIN HAYATI, TARİKATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ... 9	
1. 1. Hayatı.....	9
1.2. Tarikatı	15
1.3.Eseri	18
1.3.1 Dîvân.....	18
1.4. Edebî Kişiliği ve Şiirinin Özellikleri	19
1.4.1. Bendî Mustafa Baba’nın şiirinde dil ve üslup.....	26
1.4.2. Etkilendiği şairler	30
1.4.3. Şiir ve şairlik hakkındaki görüşleri.....	32
1.4.4. Bendî Mustafa Baba’nın şiirinin başlıca özellikleri	34
 İKİNCİ BÖLÜM	 36
2. BENDÎ MUSTAFA BABA’NIN DÎVÂNI’NIN DİL, BİÇİM VE MUHTEVA	
ÖZELLİKLERİ	36
2.1. Dil ve İfade Özellikleri	36
2.1.1. Kelime varlığı.....	37
2.1.2. Ses olayları.....	42
2.1.3. Tamlama ve cümle yapısı	43
2.1.4. Edebî sanatlar	45
2.2. Biçim Özellikleri.....	52
2.2.1. Tertip şekli	52
2.2.2. Nazım şekilleri ve türleri	53

2.2.3 Vezin.....	55
2.2.4. Kafiye ve redifler	57
2.3. Muhtevâ Özellikleri	61
2.3.1. Din ve tasavvuf.....	67
2.3.2. Tipler ve kişilikler.....	73
2.3.2.1. Dinî kişilikler.....	77
2.3.2.2. Tasavvufî kişilikler	79
2.3.2.3. Tarihî- efsanevi kişiler.....	79
2.3.2.4. Edebî kişilikler	80
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	81
3. 1. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nın İnceleme Metni	81
3. 1. 1. Metin tespitiyle ilgili hususlar.....	81
3. 1. 1. 1. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp. Numara: 445	81
3.1.2. Teknik özellikler	82
3. 1. 3. Transkripsiyon sistemi	83
3. 2.Dîvân'ın Metni	84
SONUÇ.....	224
SÖZLÜK	226
EK-1	254
EK-2.....	256
TABLO.....	295
KAYNAKLAR	296
ÖZGEÇMİŞ.....	299

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BENDÎ MUSTAFA BABA DÎVÂNİ
(İnceleme- Metin)**

Hatice ÇELİK

Danışman: Doç.Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

2010 - SAYFA: VII+ 298

Juri: Doç.Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

Prof. Dr. Turgut KARABEY

Yrd. Doç. Dr. Tacettin ŞİMŞEK

Bu çalışma XIX. yüzyıl şairlerinden Bendî Mustafa Baba'nın hayatını ve Dîvânını konu almıştır.Kaynaklarda Bendî'nin adı geçmemektedir.Yapılan araştırmalarda Dîvânın tek nüsha olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma giriş kısmı ve üç bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş kısmında şairin hayatını ve edebî kimliğini ortaya koyan XIX. yüzyıl, tarihî ve edebî açıdan tanıtılmıştır.

Tezin birinci bölümünde Bendî Mustafa Baba'nın hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde Dîvân, dil, biçim ve muhteva özellikleri bakımından incelenmiştir. Eser biçim açısından incelenirken nazım teknikleri ve nazım şekilleri dikkate alınmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde metni oluşturmada takip edilen yol, transkripsiyon işaretleri, transkripsiyonlu asıl metin verilmiştir. Bölüm sonunda sonuç, sözlük, dizin, ekler, tablo ve kaynaklar verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bendî, dîvân, şekil, muhteva, vezin

ABSTRACT
MASTER THESIS
COLLECTED POEMS OF BENDÎ MUSTAFA BABA
(Analysis- Text)

Hatice ÇELİK

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

2010 - PAGE: VII+ 298

Jury: Assoc. Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

Prof. Dr. Turgut KARABEY

Asst. Prof. Dr. Tacettin ŞİMŞEK

This thesis comprises the life and collected poems of 19th century poet Bendî Mustafa Baba. Bendî's name is not mentioned in the resources. It has been discovered in research that only a single copy of the collected poems exists.

The paper is composed of introduction and three parts. In the introduction, the 19th century, which has influenced the poet's life and literary identity, has been introduced historically and literary.

In the first part of the thesis, information on Bendi Mustafa Baba's life and literary identity has been given.

In the second part, the collected poems have been analysed in terms of language, form and content. During form analysis of the work, verse techniques and verse forms have been taken into consideration

In the third section, the method used in forming the text, transcription marks and the transcribed original text is given. Conclusion, dictionary, appendixes, index, tables and resources are submitted at the end of this section.

Key terms: Bendî, collected poems, form, content, metre

ÖN SÖZ

XIX. yüzyıl, reformların yapıldığı, eski ile yeninin bir arada olduğu, Bektaşiliğin yasaklanmasıyla birlikte Osmanlı tarihinde ilk kez bir tarikatın kapatıldığı dönemdir.

1826 yılında Yeniçeri Ocağının kaldırılmasıyla Yeniçerilerin Bektaşî tekkelerine sığınmaları sonucu Bektaşîler de sıkı bir takibe uğramış, tekkeleri kapatılmış, babalar ve dedeler ya sürgüne gönderilmiş ya da idam edilmiştir. Bektaşîlikle ilgisi olmayan kimselerin dahi ‘Bektaşî’ diye ihbar edildiği bir dönemde, 1249/1833, 1252/1836 tarihleri arasında Bendî Mustafa Baba da hapsedilmiştir. Hakkında hiçbir bilgiye ulaşamadığımız Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nın bilinen tek nüshası şairin hayatı, edebî kişiliği ve yaşadığı dönemi aydınlatmada son derece önem arz etmektedir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı (İnceleme-Metin) isimli çalışmamızda amacımız Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nı ilmî usullere uygun olarak incelemek ve Bendî Mustafa Baba’nın hayatı, sanatı, şiir dünyası ile XIX. Yüzyılın siyasî ve toplumsal yaşamının edebî eserdeki yerini değerlendirmektir.

Çalışmamızda sistematik tahlil metodunu kullanmakla birlikte, eserin vermek istediği mesaj ve derin yapıdaki anlamları incelenerek ait olduğu kültürel bağlamda ve şairde neye tekâbül ettiği ve neyi ifade ettiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın giriş bölümünde şairin yetiştiği sosyo-kültürel zeminin karakterinin oluşumuna ve dolayısıyla sanatına etki edeceği prensibinden hareketle bu zeminin, tarihsel arka planını ve dönemin edebiyat dünyasını ortaya koymaya çalıştık.

Hayatı ve edebî kişiliğinin ele alındığı Birinci Bölümde şairin hayatı ve tarikatı hakkında bilgiler verilerek, edebî kişiliği şiirlerinden hareketle ortaya konulmuştur.

Çalışmamızın İkinci bölümünde şiirlerin dil- ifade, biçim ve muhteva özellikleri değerlendirilmiştir.

Bendî Mustafa Baba’nın Dîvânı’nın metninin ortaya konulduğu üçüncü bölümde kullanılan nüsha tavsifi ve metin tespitinde gözetilen esaslar belirtilmiştir.

Bu çalışma esnasında tezin hazırlanış aşamasının her anında karşılaştığım güçlükleri aşmamda her türlü yardımlarını gördüğüm sevgili babama ve anneme, benden hiçbir yardımı esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Turgut KARABEY’e, Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi’nin değerli çalışanı Şükrü AYDIN’a, saygılarımı ve şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca tezin başlangıcından itibaren kaynaklarını benden esirgemeyen, sabrı ve desteğiyle, çalışmanın ortaya çıkmasında

emeği olan danışmanım saygıdeğer hocam Doç. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU'ya en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu çalışma gerek bu sahayı gerekse Bendî Mustafa Baba'yı yeterince tanıtmaya yetmeyecektir. Çalışmamızın, şahsiyet ve eser noktasında edebiyat dünyasına yararlı olması tek dileğimizdir.

Erzurum–2010

Hatice ÇELİK

KISALTMALAR

age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
agy	: adı geçen yayın
bs.	: baskı
bk.	: bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
G.	: Gazel
H.	: Hicrî
İA	: İslam Ansiklopedisi
İÜEF	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
KHG	: Kara Hece Gazel
LDG	: Leb Değmez Gazel
Muh.	: Muhammes
Mün.	: Münâcât
Mur.	: Murabba
Müs.	: Müseddes
Mstz.	: Müstezâd
N.	: Nazm
NG.	: Noktasız Gazel
Nu.	: Numara
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
Ş.	: Şarkı
T.	: Tahmis
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
DİA	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayınevi

GİRİŞ

XIX. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİNDE SİYASÎ DURUM

XIX. yüzyıl, eski ile yeninin bir arada olduğu, aydınların tarihi ve dini sorguladıkları, Bektaşiliğin yasaklanmasıyla birlikte Osmanlı tarihinde ilk kez bir tarikatın kapatıldığı dönemdir.

III. Selim (1789–1807), VI. Mustafa (1807–1808), II. Mahmut (1808–1839), Abdülmecit (1839–1861), Sultan Abdülaziz (1861–1876) ve II. Abdülhamid XIX. yüzyılın Osmanlı padişahlarıdır.

Bu yüzyıla Osmanlı İmparatorluğu ıslahatla başlar ve yüzyılın sonuna kadar da öyle devam eder. Ancak bütün ıslahatlar, başlayan bir yabancılaşma sürecinin muhtelif atılımlarından ibaret kalır ve sonuçlara ulaşılmaz; başka bir yol da bulunmadığından yine ıslahatlara devam edilir.¹

XIX. yüzyıl imparatorluğun kuruluşundan itibaren iktisadî, içtimaî, idarî, askerî, tedrisî, mimarî, sınaî velhasıl bütün alanlarda değişimin ve yenileşmenin yaşandığı bir devirdir ve asrın başlarında kurulan Nizam-ı Cedid’le (1789–1807) başlayan yenileşme, beraberinde getirdiği yeni vergiler, yeni okullar, tercümesi gereken kitaplarla kapsamlı bir çalışmayla devam etmiştir. Aynı dönemde Kafkasya’daki Rus ilerlemeleri; Napolyon’un Mısır’ı işgali (1789–1800), buna mukabil İngilizlerin Osmanlıya destek sağlaması, Nizam-ı Cedid’e karşı başlayan Kabakçı İsyanı (1807), akabinde III. Selim’in tahttan indirilerek öldürülüşü, gidişatı beğenmeyen Alemdar Mustafa Paşanın İstanbul’a gelerek olaylara el koyması (1808); Balkanlarda Yunan ve Sırp ayaklanmaları (1807), Rusya ile süren savaşlar (1806–1812), İran Savaşı (1821–1823), Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılması (1826), Rusların Edirne’yi almaları, Yunanistan’ın bağımsızlığını kazanması (1830), Fransa’nın Cezayir’i işgali, Mehmet Ali Paşanın Suriye ve Irak’ı işgal edip Kütahya’ya dayanması (1833–1841) bu devrin önemli olaylarıdır.²

Bu dönemde, 23 yaşında padişah olan II. Mahmud, 30 yıl saltanatta kalmıştır. II. Mahmud döneminde Yeniçerilerin yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye adıyla

¹ Nevzat Köseoğlu, *Ondokuzuncu Yüzyılda Türk Dünyası*, Büyük Türk Klasikleri, Ötüken Yay., İstanbul, 1988, s.14.

² Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. VIII, TTK Yay. , Ankara, 1995, s. 53- 54.

yeni, talimli bir ordu ihdas edilmiş, rüşdiye mektepleri kurulmuş, ilköğretim mecburi hale getirilmiştir. (1824) İlk nüfus sayımı yapılmış, posta teşkilatı kurulmuş, yurt dışı çıkışları için pasaport ihdas edilmiştir. Uzun müddet üzerinde düşünülen karantina usulünün kabul edilmesi, geleneksel “Dîvân” örgütünün değiştirilerek Batılı usulde bakanlıkların kurulması, valilerin maaşlı hale getirilip merkeze bağlanması ve yarı resmi de olsa ilk gazete olan Takvim-i Vakayi’nin çıkarılması da II. Mahmud dönemi ıslahatlarındandır.

II. Mahmud’un saltanatı 1826’ya kadar 17 yıl süren birinci dönem ve bu tarihte Vaka-i Hayriye ile başlayıp padişahın ölümü ile sona eren (1839) ikinci dönem³ olmak üzere iki döneme ayrılır.

II. Mahmud’un saltanatının ikinci dönemi 1826 süreciyle başlar. Bu dönemde Yeniçeri Ocağı’nın Osmanlı yönetimi karşısında bir güç unsuru olma durumundan çıkmasıyla devlet yapısında köklü değişikliklerin yapıldığı görülmektedir.

1826’ya gelindiğinde, Yeniçerilik kurumunun askerlikle olan ilgisi eski yüzyılların çok ötesindedir. Ocak, zamanla ulufe kapısı olarak görülür olmuştur.⁴

‘Eşkinci’ adıyla talimli bir sınıfın oluşturulmasına karar veren Sultan II. Mahmud, yeni kuvvetin Hristiyanlar ve yabancılar tarafından değil, sadece modern askeri yöntemleri bilen Müslüman subaylar tarafından eğitileceğini özellikle belirtir.⁵ Bu yeni birlik bağımsız bir kuruluş görünümündeyse de, Yeniçeri Ocağı’na bağlıdır ve sürekli olarak Yeniçerilerin hedefi durumundadır.⁶

II. Mahmud, Yeniçerilerin ayaklanacağını biliyormuşçasına gerekli önlemleri daha önceden almıştır. Topçu, humbaracı, lağımcı ve tersane ocakları reisleri uyarılmış, aralarında Yeniçeri düşmanı olarak yorumlanan Hüseyin Paşanın da bulunduğu Boğaz Muhafızları, üç bin kadar askerle, isyan çıktığı zaman hızla müdahale edilebilsin diye, kayıklarla hazır bekletilmiştir.⁷

³ Yılmaz Öztuna, *II. Mahmud*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, s. 11.

⁴ Reha Çamuroğlu, *Yeniçerilerin Bektaşiliği ve Vaka-i Şerriye*, Ant Yay., Ankara, 1994, s. 64.

⁵ Bernand LEWIS, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, TTK Yay., Ankara, 1970, s. 80.

⁶ Abdülkadir ÖZCAN, *Eşkinci Ocağı*, DİA, C. XI, İstanbul, 1995. s. 471.

⁷ Mustafa Nuri Paşa, *Netayic ül-Vukuat*, C. III- IV, TTK Yay., Ankara, 1980, s. 254.

15 Haziran günü Yeniçeriler, kazanlarını Etmeydanı'na çıkartarak isyana başlamış, mahalle mahalle dolaşarak, sadrazamın, Yeniçeri Ağasının, Ağa Hüseyin Paşanın öldürüldüğünü ilan etmiş, halkı Etmeydanı'na davet etmişlerdir.⁸

Yeniçerilerin Ulemayı yanlarına almadan yaptıkları bu isyan hareketi, yapılan üç-beş saatlik savaşın ardından birçok Yeniçeri'nin öldürülmesi, birçoğunun da dağılıp kaçmasıyla ve nihayetinde II. Mahmud'un ocağın kaldırıldığını ilan etmesiyle sona ermiştir.

Ocağın lağvından sonra başlatılan Yeniçeri kovuşturması sonucunda 20 binden fazla Yeniçeri veya o iddiada bulunanlar İstanbul dışına sürgüne gönderilmiş,⁹ lağv olayından sonra saray meydanında kurulan çadırlarda devlet işlerini gören devlet adamları, iki aydan fazla bir süre sonra saray meydanını terk etmiş ve hayat normale dönmüştür.¹⁰ Başta son Yeniçeri Ağası olan Mehmet Ağa olmak üzere, ocağın kaldırılmasında büyük yararlılığı olanlar, II. Mahmud tarafından mevkice yükseltilirken, vezir Hüseyin Paşa da Serasker olmuştur.¹¹ Sancaklara gönderilen emir ve buyruklarda, kaçan Yeniçerilerin cezalandırılması gerektiği, Yeniçerilerle ilgili her türlü namın, tabirin, giysinin yasaklandığı, herkesin kendi işiyle gücüyle uğraşmasının gerektiği, tersi harekette bulunanların da cezalandırılacağı vurgulanır.¹²

Ocağın lağvından sonra on beş gün içerisinde on binden fazla asker yazılarak, Asakir-i Mansure-i Muhammediyye adıyla yeni talimli bir ordu oluşturulmuştur.¹³

Yeniçeri Ocağının hayatiyetine son verilirken Ocağın bağlı bulunduğu Bektaşî tekkeleri de kapatılır.

Bektaşîliğin ordu üzerindeki moral kaynağı olma ile ilgili bütün faaliyetleri, o günden itibaren Mevlevilik tarikatına geçer ve tarikatın ordudaki temsilcisi olan şeyhe 'mareşallik' unvanı verilir.¹⁴

Bektaşîliğin yasaklanmasıyla birlikte Bektaşî vakıf, tekke ve şeyhleri sıkı takip altına alınmıştır.

⁸ Karal, *age.*, C. V, TTK Yay. , Ankara, 1994, s.147.

⁹ Öztuna, *age.*, s. 71.

¹⁰ Şamil Mutlu, *Yeniçeri Ocağının Kaldırılışı ve II. Mahmud'un Edirne Seyahati*, İÜEF Yay. , İstanbul, 1994, s. 25.

¹¹ Sühelyl Ünver, *Yeniçeri Kışlaları*, Belleten, C. II, Sayı 167–180, TTK Yay. , Ankara, 1976, s. 591.

¹² Hamiyet Sezer, *Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılışının Taşradaki Yansıması*, Tarih Araştırma Dergisi, C.XIX, Ş. 30, Ankara, 1998, s. 221.

¹³ Mutlu, *age.*, s. 24.

¹⁴ Mustafa Kara, *Tekkeler ve Zaviyeler*, Dergâh Yay. , İstanbul, 1990, s. 210.

İstanbul tekkelerindeki babalar ve müritleri tutuklanarak darphane mahzenine hapsedilirler. Kıncı Baba, İstanbulağasızade Ahmet Baba ve Salih Baba idam edilir. Diğerleri Şeyhülislam Efendi tarafından iman yoklamasına çekilerek Sünnilikleri kontrol edilir. Yapılan sorgular neticesinde idam edilmeyen Bektaşilerin İslami ilimlerde derin bilgileri olmamakla beraber zındık ve mülhid olmadıkları anlaşılır, fakat hepsinin siyaseten sürgününe karar verilir.¹⁵

1826 sonrası insanların hırsları ve düşmanlıkları yüzünden Bektaşilikle ilgisiz kimseler ‘Bektaşî’ diye ihbar edilmektedir. Bu da o dönemde Bektaşî olmanın büyük bir suç unsuru olduğunu gösterir.

Bu süreçte Bektaşî olmadıkları halde isimlerinin sonunda ‘baba’ unvanı bulunan pek çok şeyh de aynı akıbete uğrayarak sürgün edilmiştir. Örneğin, Halep’teki Bayram Baba Tekkesi kapatılarak mallarına el konulmuş, daha sonra ise bu tekkenin Halveti’lere ait olduğu anlaşılınca, 1831 yılında yeniden açılarak şeyhliğine Abdulhamid Dede tayin edilmiştir.¹⁶

Bektaşilere yönelik olarak uygulanan takip siyaseti öyle bir boyuta varmıştır ki, Yeniçeri isyanı sırasında hapiste olmalarına rağmen, 15 kişi daha sonra tutuklanarak diğer Bektaşiler gibi Şeyhülislamın sorgusuna çekildikten sonra yedi tanesinin ehl-i sünnet olduklarına kanaat getirilerek serbest bırakılmasına, diğer sekiz tanesinin ise bozuk itikatları sebebiyle ayrı ayrı yerlere sürgün edilmelerine karar verildiği anlaşılmaktadır.¹⁷

¹⁵ Rumelihisarı’nda Şehitlik tekkesinden Mahmud Baba ile yedi nefer müridi Kayseri’ye, Öküz ya da Paşalimanı tekkesindeki Ahmed Baba ve Kazlıçeşme tekkesindeki Hüseyin Baba ikişer nefer müridleriyle Hadim’e, Karaağaç tekkesinden o tarihte aynı zamanda ‘Hacı Bektaş Vekili’ olan İbrahim Baba ile sekiz nefer müridi, Sütlüce tekkesinden Mustafa Baba ve Eyüp’te Karyağdı Tekkesinden Mustafa Baba üç nefer Bektaşî ile Birgi’ye, Karaağaç Tekkesinde misafir olan Yusuf Baba Amasya’ya, yine misafirlerden Ayıntablı Mustafa Baba Güzelhisar’a, Kıncı’nın kardeşi Mehmed Baba, Çamlıca Tekkesinden Mehmed Baba ve Merdivenköyü tekkesinden diğer Mehmed Baba dört nefer müridi ile Tire’ye gönderilirler.

Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih- i Cevdet*, C. XII, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1966, s. 238. ; John Kingsley Birge, *Bektaşilik Tarihi* (Çeviren: ÇAMUROĞLU, R), Ant Yay. , İstanbul, 1991 s. 89.

¹⁶ Âdem Boz, *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması ve Kapatılmanın Doğurduğu Sonuçlar*, Kayseri, 1999, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 88.

¹⁷ Mesut Ayar, *Yeniçeri Ocağı’nın İlğasından Sonra Bektaşî Tarikatı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998, s. 42.

Bu hengâmede Ehl-i Beyt'e Resûl-i Huda'ya muhabbetleri görülen diğer tarikatlara mensup bir hayli meşayih ve mensuplarının da değişik yerlere nefyedildikleri iddia edilmektedir.¹⁸

Devletin her tarafında, özellikle de Rumeli'de yaygın olan Bektaşî tekkelerinin bir kısmı cami, medrese ve mekteplere tahsis edilmiş, bir kısmı da özellikle Nakşibendîlerin kontrolüne verilmiştir¹⁹

II. Mahmud, Bektaşiler ve tekkeleri hakkında nasıl işlem yapılacağı konusunda ülkenin değişik yerlerine gönderdiği buyrukta tarikatın neden yasaklandığını belirttikten sonra, şeriatın gereği olarak bütün Bektaşî tekkelerinin yıkılmasını, tekke vakıflarının iptal edilmesini, bu arazi ve vakıfların devlete (Beytülmal) döndürülmesini aldığı iki adet fetva eşliğinde emretmektedir²⁰

Yeniçeri Ordusu'nun lağvı, ulemanın gücünün kırılması ve yeni reform programlarının uygulamaya konulmasının ardından Mustafa Reşid Paşa (1800–1858) ve onun himayesinde yetişmiş olan Mehmet Ali Paşa (1815–1871) ile eski bir tıp öğrencisi olan Mehmed Fuad Paşa (1815–1869) gibi bürokratlar siyasi güç sahibi olmuşlardır.

II. Mahmud döneminin aksine bu dönemde her din ve mezhebe bilhassa tarikatlara hoşgörüyle bakılmaya başlanmıştır.²¹

3 Kasım 1839 tarihinde devlet ile fert arasındaki münasebetleri tayin edecek kanunların çıkarılmasını vadeden Tanzimat Fermanı Sultan Abdülmecid tarafından ilan edilmiştir.

¹⁸ Üsküdar'da Toptaşı civarında *Tarîkat-i Aliyye-i Nakşibendiye'den*, Enderun-u Hümayun Buhârî-i Şerif hocalarından Şeyh Hasib Efendinin bina ve tesis eylediği dergâhın kapısında, eimme-i isnâ aşere efendilerimizin isimlerinin yazılmış olması, Bektaşîliğe atfolunup, o sırada postnişin olan Fazıl- ı şehir Mustafa Efendi Manisa'ya; Nuh kuyusu civarında *Tarîkat-ı Aliyye-i Bayramiyye'nin* asitanesi bulunan Hazreti Himmet hangâh-ı şerif, şeyhi Seyyid Ali Efendi Hadim'e; Fazl ve kemâl ile mâruf zühd ve salah ile meşhur olan *Meşâyih-ı Celvetiyye'den* Şeyh Galib Efendi Konya civarına; *Kibar-ı Meşâyih-ı Kadiriyye'den* şair-i şehir Vecdi Efendi Kayseri'ye ve *Meşayih-i Nakşibendiye'den Karacaahmet zaviyesi'nden* mukîm Ahmed Dede Sivas'a; Kutb-ı muhakkıkîn Ali Behçet El-Konyavî hulefasından olup "Lehcet'ül Bütûn", "Hadikatü'l Ebdâr" ve "Tezkiretü'l Evliya" müellifi *Nakşibendî* Halil Sahib Efendi Sinop'a sürülmüşlerdir. Müşerân ileyim bir hayli müddet menfâlarında ikamet ettikten sonra, Şeyhü'l Meşâyih Nusûhizâde Şemseddin Efendinin Hüsn-ü şehadetleri üzerine affedilip geri dönebilmişlerdir. Ahmed Rıfkı, *Bektaşî Sırrı*, Dersaadet, 1328, C. II, s. 129–130.

¹⁹ Gündüz, İrfan, *Yeniçeri Ocağı'nın İlğasından Sonra Meydana Gelen Bazı Tasavvufî Gelişmeler*, İLAM Araştırma Dergisi, C. II, 1997, s.19.

²⁰ Baki Öz, *Alevilikle İlgili Osmanlı Belgeleri*, Can Yay. İstanbul, 1997, s. 88.

²¹ H. Mahmud Yücer, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf* (19.Yüzyıl), İnsan Yay. , Ankara, 2003, s. 54.

Tanzimat Fermanı ile her din ve mezhep ve özellikle tarıkata da II. Mahmud döneminin tersine, hoşgörü ile bakılmıştır, hatta Abdülmecid zamanında bazı Bektaşî tekkelerinin tekrar faaliyet göstermeye başladıkları bilinmektedir.

Bu dönemde Rusya ile bir savaşa girilmesi, Islahat Fermanı'nın ilan edilmesi (1856), ilk defa dışarıdan borç alınması, Meclis-i Daniş (Encümen-i Daniş), Darulfünun, Ebe Mektebi, Ziraat Mektebi, Orman Mektebi, Telgraf Mektebi gibi okulların Maarif Nezaretine bağlanması gibi gelişmeler olmuştur.

1861'de tahta geçen Abdülaziz döneminde Bektaşîliğin yeniden eski haline dönme yoluna girdiği görülmektedir.²²

Sultan Abdülaziz 1881'de Mısır, 1867 Haziranında ise Fransa ve İngiltere seyahatlerine çıkar. Avrupa'dan pek çok yeni silah alır, bugünkü İstanbul Üniversitesini Harbiye Nezareti olarak inşa ettirir. Askeri Rüşdiye, birçok askeri kışla ve tersane inşa eder, Bahriye Nezaretini kurar, aldığı firkateyn, zırhlı, kalyonlarla Türk deniz kuvvetini dünyada üçüncü sıraya çıkarır. İzmit-Sofya arasında döşettiği ağla toplam 452 km. olan demiryolu ağını 1344 km.'ye çıkartmış, yeni karayolları yaptırmış, 1874'te Galata Tüneli açılmış, itfaiye teşkilatını kurmuştur.

1861'de Nas Okulu faaliyete geçmiş, 1864'te Dil okulu, 1868'de Fransa'nın verdiği nota sonucu Galatasaray Lisesi eğitime başlamış, 1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi neşredilerek eğitim işinin devletin asli görevi olduğu ilân edilmiş, yeni meslekî ve teknik okullar açılmış, 1866'da Mekteb-i Tıbbiye, 1867'de Eczacılık Mektebi kapılarını açmış, Fransız sisteminden alınan darî Teşkilat kanunuyla 1864'te Eyalet sistemi terk edilerek Vilayet sistemine geçilmiş, adalet sisteminde değişikliklere gidilmiş, Mecelle Cemiyeti kurulmuş, Batılı devletlerin baskısıyla yabancılara mülk edinme hakkı verilmiş, 1873'te yayımlanan irade ile vakıf mallarının yabancılara satılması serbest bırakılmış, “emniyet sandıkları” ve “memleket sandıkları” oluşturulmuş, Bank-ı Osmanî-i Sahane kurulmuştur. Dört milyon altın sarf edilerek Çırağan Sarayı, Kasırlar ve av köşkleri yaptırılmış, borçlar 200 milyon altına ulaşmıştır.

Bu arada Eflak ve Boğdan'ın Prenslige geçmesi (1861), Osmanlı İmparatorluğu'nun Sırbistan ve Karadağ'dan çekilmesi (1862), Islahat Fermanı (1875), Yemen isyanı (1870–73), Girit isyanı (1876), Bulgar isyanı (1876) gibi karışıklıklar

²² Ahmet Yaşar Ocak, “Bektaşîlik”, DİA, C. V, s. 373–379.

devlet adamları arasındaki huzursuzluğu artırmış, 1876'da Sultan Abdülaziz hal edilmiş, 1 Haziran 1876 günü de odasında intihar süsü verilerek katledilmiştir.

Tahta geçen II. Abdülhamid'in temel politikası Osmanlı topraklarının parçalanmasını önlemektir. Bu amaçla II. Abdülhamid Balkanlar'daki milliyetçilik akımları konusuna çözüm adına Arnavutluk'ta yoğun olarak bulunan Babağan Bektaşileri ile yakınlık kurmuştur. Bunun yanı sıra II. Abdülhamid döneminde Bektaşilik ile Osmanlı Devleti arasında fazlaca olumlu gelişmeler olmaz.²³

II. Abdülhamid döneminde Almanlara Bağdat demiryolu ihale edilmiş, Mekteb-i Mülkiye, Mekteb-i Hukuk, Sanayi-i Nefise, Hendese-i Mülkiye, Darulmuallimat gibi yüksekokullar, Maliye Mektebi, Halkalı Ziraat Mektebi, Ticaret Mektebi, Orman ve Maadin, Lisan, Dilsiz ve Ama Mektepleri kurulmuş, vilayet merkezlerinde Rüştîyeler, Bayezid ve Yıldız Kütüphaneleri açılmış, arşivler, kataloglar hazırlanmış, Almanya'ya eğitim için Türk subayları gönderilmiş, Yıldız Çini fabrikası açılmış, Güney Afrika ve Japonya gibi uzak ülkelere din âlimleri gönderilerek İslamiyet'in yayılmasına gayret gösterilmiştir.

XIX. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ

Klasik şiirimizin önde isimlerinden olan Nedim (ö.1730) ve Şeyh Gâlib (ö.1799)'in gölgesinde kalan bu yüzyılda eski ile yeni yan yanadır.

XIX. yüzyılın ilk yarısında Türk şiirinin manzarası bir bakıma geçen asırlardan pek değişik değildir, Nedim'den sonra ârâzı iyiden iyiye görülen, fakat başlangıcı daha evvelce çıkan bir zevk bozulması ve dağılışı, ilhamın umumiyetle küçük kelime ve ifade oyunlarına dayanan buluşlardan öteye geçememesinden gelen bir yoksulluk, mesnevîlerde Nâbî'den beri çalışılan fakat bir türlü sırrı bulunamayan bir yerli icat arzusu, daha ziyade nesre ait hususiyetlerin artması bu yarım asrın şiirinin de esas vasıflarıdır.²⁴

Bu dönemde de tasavvuf, şairlerin beslendiği önemli şiir kaynaklarından biri olma özelliğini devam ettirmiştir. Bazı şairler tasavvufî bir derinlik için tasavvufa yönelmişler ve XVII. yüzyıl şiirini örnek almışlardır. Yine bu yüzyılda kendileri Sünnî oldukları halde devletin Bektaşiliği yasaklamasına bir tepki veya sadece ehl- i beyt

²³ Birge, *age.*, s. 94.

²⁴ Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1997, s.77.

sevgisinden dolayı Hersekli Arif Hikmet, Kâzım Paşa, Sâid Paşa gibi bazı şairlerin mersiye, muharremiye ve Hz. Ali na'ı yazdıkları görülmektedir.

Eski kültür ve teknikleri kuvvetli, zevk sahibi bazı şairler, eskiyi canlandırarak, yaşatmak arzusuyla Encümen-i Şuara isimli bir edebî topluluk kurmuşlardır. Toplulukta bulunan şairlerin en önemlileri, Leskofçalı Gâlib (ö.1864), Üsküdarlı Hakkı (ö.1893), Yenişehirli Avni (ö.1883), Hersekli Arif Hikmet gibi şâirlerdir. Ayrıca yeni edebiyatın kurucularından olan Nâmık Kemâl ve Ziya Paşa da önceleri bu topluluk içinde yer almışlar ve topluluktan etkilenmişlerdir.

Bu devirde geçmiş asırlarda kullanılan nazım şekillerinin kullanımına devam edilmiştir. Şarkı, terci ve terkeb-i bend, muhammes gibi bentli nazım şekillerinin sayısında artış, mesnevi gibi nazım şekillerinin sayısında da azalma olmuştur.

XIX. Yüzyılda Dîvân şiiri geleneğini sürdüren ve dîvânları basılanlardan en tanınmışları şunlardır: Enderunlu Vâsıf (ö.1874), İzzet Molla (ö.1829), Refi-i Kalâyî (ö.1821), Halim Giray (ö.1823), Dâniş (ö.1829), İffet (ö.1832), Mahir (ö.1843), Âkif Paşa (ö.1845), Hoca Fehim (ö.1845), Leyla Hanım (ö.1847), Sermet (ö.1847), Esat Muhlis Paşa (ö.1851), Âlî (ö.1856), Ârif Hikmet (ö.1859), Zîver Paşa (ö.1860), Ayıntaplı Aynî (ö. 1837), Şeref Hanım (ö.1861), Şeyh Nazîf (ö. 1861), Fatîn (ö.1866), Osman Nevres (1876), Abdülahim Gâlib Paşa (ö.1876), İrfan Paşa (ö.1888), Kâzım Paşa (ö. 1889), Sâid Paşa (ö. 1891), Osman Şems (ö.1893), Eşref Paşa (ö.1894) ve Memduh Paşa (ö.1925).

Tanzimat'la birlikte Batı tesirli akımlarla Şinasi, Ziya Paşa ve Namık Kemâl gibi kimselerin başını çektiği vatan, millet gibi kavramları ön plana alan Fransız Edebiyatı'ndan mülhem şahsiyetler öne çıkmıştır.

Bu dönemin önemli bir özelliği de halk edebiyatına ait birçok unsurun klasik şiirde, klasik edebiyata ait unsurların da halk edebiyatında kullanılmasıdır. Dîvân şairlerinin yeniyi bulabilmek için halk şiiri şekilleriyle hece ölçüsünü kullanmaları, atışmalar ve müşâara usûlüyle şiir yazmaları; halk şairlerinin de kendi sanatlarını dîvân şiirinden alınmış kelime ve unsurlarla zenginleştirdikleri, aruz veznini kullandıkları görülmektedir.

Saz şairlerinin kullandığı dili Dîvân edebiyatı lügatine açan, âşık tarzının bütün özelliklerini iyi bilip şiirlerinde tasavvufu işleyen Erzurumlu Emrah (ö.1876), Ruhsati bu dönemin önemli şahsiyetleridir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BENDÎ MUSTAFA BABA’NIN HAYATI, TARİKATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1. 1. Hayatı

Dîvânının başında “*Ümmet-i nâcî fukarâ-yi pîr el Ḥorâsânî kuddusallah sırr-ı Hûvel‘azîz bendelerinden Bendî Muştafa Baba* ” diye tanıtılan Bendî Mustafa Baba’nın hayatı ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Manzumelerinde ismi geçen bir şahıs ve yer ismi de bulunmayan şairin doğum ve ölüm tarihi de bilinmemektedir.

Dîvânda bulunan manzumeler, şairin edebî, ilmî hayatıyla ilgili bilgilerle birlikte yaşadığı dönem hakkında da bilgiler içermektedir. Bazı manzumelerde vermiş olduğu tarihler ve olaylardan hareketle Bendî Mustafa Baba’nın XIX. asırda yaşadığı tespit edilmiştir.

Şiirlerinde Ehl-i Beyt sevgisini içten ve coşkulu bir şekilde dile getirip dîvânın sadece bir mısrasında “*Ḳatr-i ḥânedânından ayırma kemteri bes*” tabiriyle Ehl-i Beyt sevgisinde bulunduğu Kadiri tarikatından olabileceğini düşündüren, Bektaşilerin içinde bulunduğu durumdan hareketle dîvânında Bektaşî kelimesini hiç kullanmayıp, Bektaşî olabileceğini tahmin ettiğimiz Bendî Mustafa Baba’nın, Yeniçeri Ocağı’nın kapatılması ile Bektaşiliğin yasaklanıp sıkı takip edildiği bir dönemde hapiste olması, hayatıyla ilgili şüpheleri çoğaltmış, bu da şairin hayatını bilinmez kılmıştır.

Mutasavvıf bir şair olan Bendî Mustafa Baba, dîvânında 1249/1833 yılında zindanda olduğunu, 1252/1836’de zindandan çıkarıldığını bildirmektedir. Bendî Mustafa Baba’nın hangi sebeple hapsedildiği bilinmemekle birlikte, Bektaşilerin kendilerini sakladıkları bir dönemde Bektaşî olmadıkları halde isimlerinin sonunda ‘baba’ unvanı bulunan ve Ehl-i Beyt sevgisini dile getiren pek çok şeyhin sürgün edildiği de bilinmektedir.

Bu dönemde sürgüne gönderilenler arasında isimleri Mustafa olan üç Bektaşî babası da vardır. Birgi ya da Güzelhisar'a sürgüne gönderilen Sütölçe tekkesinden Mustafa Baba'nın²⁵, Eyüp'te Karyağdı Tekkesinden üç nefer Bektaşî ile Birgi'ye sürgüne gönderilen Mustafa Baba²⁶ ve Mürüvvet Baba Tekkesi şeyhi olup Tire'ye sürgüne gönderilen Mustafa Baba'nın²⁷ Bendî Mustafa Baba olup olmadığı bilinmemektedir.

Dîvândaki 96. 104. 108. 128. 132. gazel; 1.ve 2. tarih manzumeleri ve 5. şarkı şairin hayatında önemli bir iz bırakıp Bendî mahlasını seçmesine sebep olan zindan ile ilgili bilgileri içermektedir.

²⁵ “Sütölçe, Münir Baba veya Bademli Bektaşî Tekkesi, ilkin Şeyhülislam Damadzâde Feyzullah Efendi tarafından inşa ettirilmiştir. Yine Şeyhülislam Damadzâde Ebu-l Hayr Ahmed Efendi (vefatı 1154/1741)'nin oğludur. 1112/1701 tarihinde doğmuş olup 1168/1762 yılında ma'zulen Sütölçe'deki yalısında vefat etmiş kendi yaptırdığı tekkesinde defnedilmiştir. (Bk. Devhatu'l Meşayih, s. 99.). Nakşibendîliğin müceddiye koluna ait bir zaviye olarak yaptırılan tekke, (Şeyhülislam Feyzullah Efendi ile Babası Ebu'l Hayr Efendi, her iki Şeyhülislam da nakşibendiyyenin müceddiye şeyhlerinden olup İstanbul'da vefat eden, ünlü Keşmirli Şeyh Murad Efendiye bağlıdırlar. Eyüp nişancılar semtinde bir medrese yaptıran Ebu'l Hayr Ahmed Efendi Şeyh Murad Efendi'yi 1132/1720 de vefat edince bu medreseye gömdürterek medreseyi Nakşibendî dergâhına çevirmiştir.) sonradan Şeyh'ül İslâm'ın torunu Anadolu Payeli Arif Efendi tarafından Bektaşî babası Mustafa Baba'ya verilmiştir. Bu olay Hadikatu'l Cevamî'de şöyle anlatılır:

“Zaviye-i mezbureyi Anadolu Payeli hafidleri Arif Efendi Bektaşîyyeden bir herife vermekle 1241 zilhiccesinde (1826) nefyolunan (sürgüne gönderilen Bektaşîler ile bu herif dahi nefyolunup, tekke dahi hedmolunmuştur. Ve hafid-i mezbur (adı geçen torun) dahi su-i amel sebebiyle Güzelhisara nefy ve iclâ kılınmıştır”. (Hadika, C. I, s.305.)

Hadika'daki anlatıma göre Şeyhülislam tarafından yaptırılan dergâh torunu tarafından bir Bektaşî babasına verilmiş, ancak 1826 da bu dergâh da diğer Bektaşî dergâhları meyanında yıktırılmış ve söz konusu baba sürgüne gönderilmiştir. Ayrıca dergâhı bu babaya veren şeyhülislamın torunu da (kendisi de Anadolu payeli kadı imiş) bu fiilinden dolayı cezalandırılarak Güzelhisar'a sürgün edilmiş.

Osmanlı dönemi kaynaklarına göre sürgüne gönderilen bu Baba'nın adı, Mustafa Baba'dır. Üss-i Zafer, Mustafa Baba'nın Birgi'ye sürülmesinden söz ederken Tarih-i Lütî bu Baba'nın Güzelhisara sürüldüğünü kaydeder. (Üss-ü Zafer, s.212, Tarih-i Lütî, C.II)

Müfid Yüksel, “İstanbul Bektaşî Tekkeleri”, Cem Aylık Siyaset ve Kültür Dergisi, s.71 (Ekim), İstanbul, 1997, S. 3643; s.72 (Kasım,1997), S.3439.

²⁶ Karyağdı Tekkesi, Eyüp sırtlarında, İdris köşkü mevkiinde (Piyer Loti'ye yakın) Karyağdı sokağı ile Ballı Baba'nın (eski adı Balî Baba) birleştiği yerde olup etrafı duvarlarla çevrilmiştir. Karyağdı tekkesi dergâh Şeyhi olan Mustafa Baba, 1241/1826'daki hadiselerde üç müridiyle beraber Birgi'ye sürgün edilir. Yüksel, agm. S.3439, s.72.

²⁷ Mürüvvet Baba Tekkesi: Üss-i Zafer'de ve Tarih-i Lütî'de 1826'da çeşitli yerlere sürgün edilen Bektaşî Babaları sıralanırken, Üsküdar Kasım Ağa mahallesinden Mustafa Baba'nın Tire'ye sürüldüğü yazılıdır. Üss-ü Zafer'de ise « Üsküdar'da Kasım Ağa Mahallesindeki Mürüvvet Baba Tekkesindeki Mustafa Baba Tire'ye... » diye bir kayıt yer almakta, aynı kayıt, J. Kingsley Birge tarafından da alıntılanmıştır. (Es'ad Efendi, Üss-i Zafer, 1243, s.212; J. Kingsley Birge, 1937, s.77),

Bugün Üsküdar'da bulunan Kasım Ağa Sokağı'nda geçmişte Mürüvvet Baba adıyla bir tekkenin var olup olmadığı tespit edilmemiştir. Mürüvvet Baba Dergâhının Üsküdar'daki Bektaşî dergâhlarından birinin diğer bir adı mı yoksa başka bir dergâh mı olduğu belirlenememiştir. Yüksel, agm. , S. 3441.

Dîvânın sonunda yer alan tarih manzumelerinde şair, bir aylık bir yolculuktan sonra zindana gittiğini belirterek zindana atıldığı ve zindandan kurtuluş tarihini de bildirmektedir.

Ayrıca “*Hezâr dü-şad sivârun gül-i ruhsârı sefîd oldı*” mısrasıyla da Yeniçeri Ocağının kapatılmasına telmihte bulunması şairin Bektaşilikle ilgili olarak zindana atılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Tarih At Berâyı Vasf-ı Zindân

Bu eyyâmı belâ-yı gam-ı hârı çarh -ı dîn buldı
Zemîn ile samânîñ vâşfına gam leşkeri doldı

Görünce aîladım fermûde-i tahrîdi Yezdânı
Hezâr dü-şad sivârun gül-i ruhsârı sefîd oldı

Rızâ-ı Hakkâ râzılardan olub eyledik teslîm
Bir aylık râhdan zindâna geldik vechimiz soldı

Okudu târihi bir âh idince gam-güsâr Bendî
Bu takdîr-i ilâhîdir diyüb zindânda bend oldı

1.N.

Tarih-i Halâs-ı Zindân

Nice dem ‘aşkıle Ya ‘kub gibi ben eyledim giryân
Oturdum üç sene Yûsuf gibi zindânda nâ-çârdan

2.N./4

Şair 108. gazelde de takdire razı olduğunu belirterek yine zindana giriş ve çıkış tarihlerini vermektedir.

Sene biñ iki yüz kırk dokuzuñ târihi vâhin oldum
İdüb üç sene ben gayret be-gâyet bu kadar çekdim

Degil medhî dil aḥvâl celle nâmımdır nazar eyle
Ḥalâşım elli ikide şu hikâyet bu kadar çekdim

108.G./ 3- 4

Zindana atılan şair, aşağıdaki manzumede iki şahın emriyle zindana atıldığını zindanın kendisini yetiştirdiğini belirtmektedir.

İki kişver şehiniñ dest gîrinde yesîr oldum
Murâdım zerre yok cismimde gör kim köhne pîr oldum

İkisinden vürûd itdi bugün fermûde-i sâmi
Hükümlerin edâ idüb dü‘inde mihri mîr oldum

Hamân dâm-ı cezâdan yâre hâ etmek murâd anca
Anıñ-çün iki şâhın pâyı altında ki zîr oldum

Be rûh-ı ‘aşk-ı ‘aşkı söyle durdum ‘arsâgâh içre
Sînem itdi kesîd sad dağ anuñla ben münîr oldum

İki kişver şâhınıñ ugruna Bendî olaldan bend
Suhângâhı cihâna böyle bir özge dilîr oldum

104.G.

Aşağıdaki manzumede de şair, Hz. Yûsuf misali zindanda olduğunu acı çektiğini bildirmektedir.

El-amân Yûsuf misâli düşmüşüm bir çâha ben
Şâhib-i zülfeķâre yalvaruram ol şâha ben

Maḥpûs-i zulmetde kaldım kimse bilmez ḥâlümü
İzṭırâb-ı ğamla eyvâh başlamışım âha ben

Kendi başıma gezerken serteser bu ‘âlemi
Koç gibi kurbân için düşdüm meded bu râha ben

Himmeti pîrlere ile yetiş Hızır İlyâs baña
Nâ-gehân daldım amândır şu der-i günâha ben

Bendî sen zindân içinde aglakan Ya‘kub gibi
Zâr idüb Yûsuf gibi yüz dutmuşum dergâha ben

128.G.

Zindanda kaldığı süre içerisinde vatanından da ayrı kalan şair, feleğe sitem etmektedir.

Bir ‘aceb kâhbe işin kim bî-nâmus hem bî-ḥayâ
İntikâmın geçmedi aldıñ vaṭânımdan felek

96.G./3

Şair, bütün insanların birlikte olmaktan mutlu olduğu Kurban bayramında zindanda olmaktan yakınmaktadır.

Ḥasret-i yâr bir yaña hem ‘aşk-ı sevdâ bir yaña
Ḥâl-i gurbet bir yaña maḥbûs-ı zulmet bir yaña
‘Âşık âhınla pâyemiz Bendî dilde miḥnet bir yaña
Şad hezâr işler sînemde yâre bayrâm günüdür

5.Ş./3

Dîvânda şairin zindan hayatıyla ilgili verdiği bilgilerden başka, II. Mahmud’un toplumsal yaşama yeni bir çehre kazandırmak için uyguladığı kıyafet kanunuyla ilgili şairin kişisel görüşüne de ulaşmaktayız.

3 Mart 1829’da Türkiye tarihinde mühim bir dönüm noktası olan Kıyafet kanununu yayınlayan²⁸ Sultan II. Mahmud, kavuk taşımak mecburiyetini kaldırarak asker ve memurlar için fes takılmasını emretmiştir.²⁹ Kızı Atıyye sultana subay üniforması giydirip, saçlarını fes altında toplatarak, pantolonla ve erkek kıyafetinde yanına bir yaş büyük ağabeyi veliaht şehzâde Sultan Abdülmecid’i verip, askeri birliklerle seraskerlik makamına, şuraya-buraya göndermesi, muhafazakârların tepkisine yol açmıştır.³⁰ Sarığın kaldırılıp yerine fes konulması halk arasında oldukça büyük mukavemetle karşılandıysa da ciddi bir hadise olmamıştır.³¹

²⁸ Necdet Hayta, Uğur Önal, *Osmanlı Devleti’nde Yenileşme Hareketleri*, Başak Matbaacılık, Ankara, 2003, s.107.

²⁹ Karal, *age.*, s.162.

³⁰ Öztuna, *age.*, s. 97.

³¹ N.Hayta, U. Ünal, *age.*, s.107.

Fesin tam olarak benimsenmeyip dilimize “püsküllü bela“ deyiminin yerleştiği o dönemde³², Bendi Mustafa Baba, redifi “fes“ olan 68. gazelinde dönemin üstatları tarafından fesin dolayısıyla kıyafet kanununun iyileşme, düzelme hareketi olarak algılandığını bildirir, fesi över.

Bunı üstâd-ı zamân şöyle *şalâh* etmiş kim
Güzeliñ râ’sın ağûş itdi zürâfâdır fes

68.G./5

Fes, 137. gazelde ve şairin sevgilinin perçemini övdüğü 9. şarkıda püskül birlikteliği ile sevgilinin bir güzellik unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ba’zı güzel pek hoş olur gûşunda bir mengûş olur
Zîri fesde serpûş olur o yeter nâlân olana

137.G./5

Kâkülûñ ‘âlemde velvele iken
Fesden ħurûc dört bir yana perçemin

Sen ne derseñ kodı ħayrân oldum ben
Çîn çîn olmuş ak gerdâna perçemin

Ġamzeleriñ ‘alâmeti bir yaña
Kaşla müjgân ħalâveti bir yaña

Püskülle fes letâfeti bir yaña
Hamân girmek ister kana perçemin

9.Ş./1- 2

Bendî Mustafa Baba’nın yaşadığı dönem ve hayatıyla ilgili bilgilere dîvânında fazla yer vermemesini onun şiir yazmadaki birincil amacının ilahî aşkı ifade etmesine bağlayabiliriz.

³² Hülya Tezcan, “Fes”, DİA, C. XII, İstanbul, 1995, s. 416.

1.2. Tarikatı

Tasavvufî düşüncede kendini bulmuş ilahî aşkını, ifade etmek için şiir yazan Bendî Mustafa Baba, şiirlerinde Ehl-i beyt ve Hz.Ali sevgisini coşkunsu bir şekilde dile getirmektedir.

XVII. yüzyıla kadar Osmanlı tasavvuf kültürünü belirleyen başlıca tarikatların Horasan kökenli olmasına karşılık, bu dönemden itibaren Arap kültür sahasında çıkıp gelişen Hz. Ali soyundan geldiği kaydedilen Abdülkâdir-i Geylânî'ye nisbet edilen İslam dünyasının ilk ve en yaygın tarikatı olan Kadiriyye tarikatı³³ da Bektaşî tarikatı gibi Ehl-i Beyt sevgisini üstün tutan tarikatlardandır. Bu sevgi iki tarikatı birleştirmektedir. Şair bu birlikteliği aşağıdaki manzumede ifade etmektedir.

Ger biñde olsak bir bağceniñ gülüyüz
Zâhidler 'indinde sanki delüyüz
Ümmet-i Muhammed evlâd 'Alîyüz
Şân u şöhretimiz Kur'ân ile dir

6.Ş./3

Dîvânın 67. gazelinde katr-i hanedanının kemteri olduğunu ifade etmesine rağmen, şiirlerinin tamamında Bektaşî tarikatına daha yakın durmakta olan şairin adındaki Baba sıfatı da Bektaşî erkânındaki hiyerarşi ile ilgilidir. Bektaşî tarikatına göre mürşit olan kişiye “Baba” denir.³⁴ Bunlardan bazıları Halife Babadır, hepsinin rûhânî babası ise Dede babadır.³⁵

Îlâhî 'ind-i cebinde işim etme 'abes
Katr-i hânedânından ayırma kemteri bes

Anlarıñ 'âşık-ı abdâl bir dil-i özgelerim
Olam âdab-ı anlar ile Huda saña peres

Bunlarıñ 'avn ü 'inâyet tarîkı üzre hamân
Murğ-ı rûhum ide ol râhda revân kim bu kafes

³³ Ekrem Işın, “Kadiriyye”, DİA. C. XXIV. İstanbul, 2001, s. 131–132.

³⁴ Abdülkadir Sezgin, *Hacı Bayram Veli ve Bektaşilik*, Sezgin Yayınları, İstanbul, 1990, s. 222.

³⁵ Bedri Noyan, *Bektaşilik Alevilik Nedir*, Ankara, 1985, s. 57.

Beni etse pâre pâre hâriciler dönmem
Şehâdet tîği ide gerdânımı Yârab mes

Şer‘-i Hâkkin selsebin tarıkinde Bendî
Cûst ider çehâr diyü ma‘rifeti bunda herkes
67.G

Alevî-Bektaşî inancında Ehl-i Beyti sevenlerin topluluğu, “kurtuluşa eren fırka olarak tanımlanan Gürûh-ı Naci”³⁶ topluluğundan olduğu ifade edilen Bendî Mustafa Baba, şiirlerinde Hz. Ali evladı olduğunu sıklıkla dile getirir.

Bî-şek ey dil gir hamân sen bu *Gürûh-i nâcidir*
Himmet-i pîrile irer elbet saña imdâda şeyh

El alup pîr-i Horâsandan ki kayd-bendîyim
Hû diyüp oldım bu dem ben gûşşadan âzâde şeyh
32.G./4–5

Gürûh-i hânedânîñ kavli Hâkdan hiç ba‘id olmaz
Riyâzet-çün bile bulmaz kendine bir yir ne mümkündür
48.G./2

Meded mürvet şâhım ‘Alî dilde şems ü mâhım ‘Alî
Arttı yetiş âhım ‘Alî direm amân şeyhim saña
6.G./3

Her ne kadar dîvânında Bektaşî kelimesini kullanmayıp Bektaşîlerin Piri Hacı Bektaş Veli’nin ismini zikretmese de, nübüvvet nurunun, peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed’de; nübüvvet halkasının tamamlandığı yerde başlayan velâyet nurunun da Hz. Ali’de olduğuna inanan Bektaşî inancının izlerinden hareketle Bektaşî kültürüyle şiirlerini oluşturan Bendi Mustafa Baba’nın Bektaşî olması muhtemeldir.

Nübüvvet bahriniñ ser- hânedânı şâh velâyettir

³⁶ Hz.Muhammed’in : “Ümmetim yetmiş üç bölüğe ayrılacak, hepsi de cehennemdedir, ancak bir bölümü cennetliktir, kurtulmuştur.”dediği söylenir. Her tarikat kendilerini “kurtulmuş topluluk” olarak ifadesini bulan Gürûh-i Naci diye adlandırdılar. Alevi- Bektaşiler, bu kurtulmuş bölüğün, kendileri olduğunu iddia ederler. (Ayrıntı için bk. Muhibe Akarsu, “Alevi-Bektaşilikte Sayılar Olgusu”, <http://www.alevileriz.org> 12.10.2009

Süvârı düldülün kim zülfekâr-ı lâ-fetâdır bu

8.K./3

Çeḥârı yârânın serveridir hem şâh-ı velâyetdir

Naşîb ola mı ey dilber Bendî ednâya ḥaḳıḳat

24.G./5

Kimi der şîr-i Ḥudâdır kimi der şâh ‘ül -veli

Ben bilürem şâh-ı ḥoşım velâyet irşâd eyledi

157.G./5

İçinde bulunduğu grubun bir geleneği olarak mahlasının sonuna baba unvanını eklemiş, mutasavvıf bir şair olan Bendî Mustafa Baba, ilm-i ledün esrarının Hz. Ali’de toplandığını ve ilm-i ledün öğrendiğini, ifade ederek mensubu olduğu inancın görüşlerini dile getirmiştir.

Her yolumuz dört bâbile üç yâr u kırk aḥbâb ile

‘İlm-i ledûn küttâb ile ders-i gülistân okuruz

59.G./4

Menziliñ ‘aşḳ meydânında serv-i sehîdir Bendîyâ

Çün ledûn ‘ilmiyle dersi okuyub yakdın çıra

7.Ş./4

Türk siyasî, kültürel ve sosyal tarihinde derin izler bırakan Bektaşilik, Türk-İslam geleneğindeki on iki tarikattan biridir. XIII. yüzyılda Kalenderilik içinde teşekküle başlayıp XV. yüzyılın sonlarında Hacı Bektaş-i Veli ananeleri etrafında Anadolu’da ortaya çıkan bu tarikat, zamanla gelişmiş, yaygınlaşmış tasavvufî bir akım haline gelmiştir.³⁷

Hacı Bektaş-ı Veli, Türk sûfiliğinin önemli şahsiyetlerindendir. XI. Yüzyılda Ahmet Yesevi’nin öğretileri ile başlayarak gelişen ve Anadolu’ya taşınan tasavvufî düşünce Hacı Bektaş-ı Veli ile belirli bir temele oturtulmuştur. Bektaşilik Orta Asya’daki eski Türk inançları Şamanizm ve Budizm gibi dini öğretilerle mistik bir niteliğe bürünmüştür. Bunlara Maniheizm ve Zerdüştlük inancı ile Yesevilik ve İslâm sufiliğinin damgası da vurularak Horasan Melâmetiliğinin Kalenderâne tavrı eklenmiştir. Bu şekilde Anadolu’ya gelen Bektaşilik, XV. yüzyılda İran Hurufiliğinin

³⁷ Ocak, agm. , s. 373.

ilkeleri ile XVI. yüzyılın başında Safevi Şiîliğinin motiflerini alarak bugünkü çehresini kazanmıştır.³⁸

Bektaşî tarikatının tarihi gelişimini iki aşamada incelemek mümkündür. İlk olarak XIII. yüzyıldan başlayıp XIV. yüzyılda gelişerek XV. yüzyıla kadar olan teşekkül devresi, ikinci olarak XVI. yüzyıldan itibaren tarikatın kurucusu, ikinci piri sayılan Balım Sultan ile başlayan ve günümüze kadar gelen dönemdir. Bektaşîliği, Kalenderi ve Haydari unsurlardan ayırarak ona bugünkü yapısını kazandıran Balım Sultan'dır. Balım Sultan Hacı Bektaş Zaviyesi'ni güçlendirerek sağlam bir teşkilat kurmuş, âyin, erkân ve usulleri yeniden düzenlemiştir. Bektaşî âdâb ile erkânının kaynağını "Dört Kapı Kırk Makam" anlayışı oluşturur. Kul ancak şariat, tarikat, marifet ve hakikat kapılarını ve her kapıdaki on makamı geçerek Hakk'a ulaşır.³⁹ Bütün âyin ve erkân kulun bu yolculuğunu temsil eder.⁴⁰ İçerisinde pek çok inancı ve kültürel unsuru birleştiren Bektaşî Tarikatı bugün evrensel bir noktaya gelmiştir.

Osmanlı Beyliğinin kuruluş devrelerinde başlayan Osmanlı- Bektaşî yakınlığı, XIV. yüzyılın ikinci yarısında Yeniçeri teşkilatının kendisini Hacı Bektaş ananelerine bağlaması, XV. yüzyılda da ocağın resmen tarikatla birleşmesiyle devam etmiştir. Bu birliktelikle siyasi bir güç haline gelen Bektaşilik, 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kapatılmasıyla birlikte yasaklanmıştır. 1826'da Ocağın kapatılmasıyla tarikatın ilga edildiğini belirten fermanda, II. Mahmut Hacı Bektaş Velinin ve Bektaşî tarikatının olup bitenlerden özenle tenzih edilmesine dikkat etmiştir.⁴¹ II. Mahmut döneminden sonra tekrar başlayan Bektaşî faaliyetleri, Cumhuriyetin ilanı, tekke ve zaviyelerin kapatılması ile durdurulmuştur.

1.3.Eseri

Bendî Mustafa Baba'nın bilinen tek eseri dîvânıdır.

1.3.1 Dîvân

Bir tek nüshası bulunan Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nda, toplam 212 manzume bulunmaktadır. Bunların on dördü kaside, yüz altmış beşi gazel (Biri imâlî dîvân gazel ü

³⁸ Ocak, agm. , s. 373- 374-375-376.

³⁹ Bektaşilikte Dört Kapı Kırk Makam anlayışı için tasavvuf kısmına bakınız.

⁴⁰ Ocak, agm. , s. 373- 374- 376.

⁴¹ Ocak, agm. , s. 377.

had, ikisi noktasız gazel, ikisi lebdeğmez gazel, biri kara hece gazel, biri mülemmâ gazel), ikisi mesnevî, ikisi tahmis, on altısı şarkı, birisi muhammes, üçü müseddes, yedisi müstezâd, ikisi de nazmdır.

Derin Ehli Beyt ve Hz. Ali sevgisiyle şiirlerini kaleme alan Bendî Mustafa Baba, bu sevgiyi gazelleri başta olmak üzere hemen hemen bütün manzumelerinde dile getirmiştir. Kasideleri, na‘t, münacât, methiye ve mersiye türündedir.

1.4. Edebî Kişiliği ve Şiirinin Özellikleri

Hayatı hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığımız Bendî Mustafa Baba’nın edebî kişiliği onun şahsiyetinin en belirgin yönünü oluşturmaktadır. Dîvânındaki şiirlerinden hareketle onun tasavvufî düşünce yapısını, edebî ve sosyal dünyasını, hayatını, içinde yaşadığı yüzyılın durumunu bir dereceye kadar öğrenmek mümkündür.

Bendî Mustafa Baba’nın tasavvufî terbiyeden geçmiş fikirleri, öncelikle kendinde yeniden ses bulmuş, hem gerçek hem de mecazi olarak içinde bulunduğu zindan hayatından kurtulmanın çaresini aramış, bu öğretilerle duygularını okuyana-dinleyene ulaştırmayı arzulamıştır.

Şairin mahlas olarak, kelime anlamı esir demek olan “Bendî” kelimesini seçmesi oldukça manidardır. 1828 yılında Merzifon’a sürülen⁴² son Bektaşî postnişini olan Mehmet Hamdullah Çelebi’nin, Amasya’ya sürgününden sonra ‘Hasreti’ mahlasıyla şiirler yazması her iki şairin de mahlas seçmesinde durumlarının etkili olabileceği izlenimini vermektedir.

Bendî Mustafa Baba, *bendî* kelimesini dünya hayatı, sevgiliden ayrılık, üzüntü ve sıkıntılı durumlara sebep olan bir kavram adı olarak kullanmanın yanı sıra gerçek manada zindandaki yaşantısını ifade eden bir nitelik olarak da kullanmıştır.

Bendî olub ‘aşk-ı yesîrim râh-ı yâr efgendeyim

Dem-be-dem artmaktadır o dosta ağâzım benim

115.G./5

Zindanda üç yılını geçiren Bendî, Hz. Yûsuf gibi zindanı aşk yolunda çekilen sıkıntıların mükâfatı olarak düşünmüş, “Dünya mümine zindan, kâfire cennettir.”⁴³

⁴² Gündüz, *agm.*, s. 19.

⁴³ Sahib-i Müslim, *Kitabu’z-Zühed* 1, Sünen-i Tirmizî, *Kitabu’z-Zühed*, s.16.

Hadis-i şerifinin ışıǰı altında ilahi aşkını terennüm edip şeyhine baǰlılığını vurgulamıştır.

El- amân Yûsuf misâli düşmüşüm bir çâha ben
Şâhib-i zülfeâne yalvaruram ol şâha ben

Mağbes-i zulmetde kaldım kimse bilmez hâlimi
İztırâb-ı gamla eyvâh başlamışım âha ben

128.G./1-2

Hükmi oldum dil ü ‘aqlıñ ger ki rûhen Bendîyim
Bendîniñ bu ‘aşk-ı bendin hükmi resenden ara

7.G./5

Şiirlerinden hareketle tasavvufî bir terbiyeden geçtiği anlaşılan Bendî Mustafa Baba, şiirlerinde insan-ı kâmil olmanın yolunu açık, sade bir üslûpla izah etmiştir. Tasavvufun en büyük öğretisi olan kendini bilmenin bilincinde olan şair, kişinin kendisini bilmesi için arınmasının ve bir şeyhe bağlanıp insan-ı kâmilden ders almasının gerekliliğine inanır.⁴⁴

Allah’a duyduğu derin sevgi ve teslimiyetçi bir tavırla ilahî aşkını anlatan Bendî Mustafa Baba samimiyetle aşkını dillendiren bir kuldur:

Yâver olur ‘âşıkınıñ her dâdına Feyyâz
Halk eyler anıñ bir sebep imdâdına Feyyâz

Taḥammül iden derd ü gam erd [i] murâda
Şabretmezün gûş vermedi feryâdına Feyyâz

Hikmet ne ararsın dil-i ‘irfân ola gör sen
Sebeb mi sorar ‘âlemi bünyâdına Feyyâz

Gel ademî ol ademi ile kıldı dil irşâd
Eşyâyı yaratdı kûlun irşâdına Feyyâz

⁴⁴ Tasavvuf bölümüne bakınız.

Çehar oldı unsur kim hemi bu eşyâda zâhir
Bu hâkile nâr âb ‘ârife vir bâdına Feyyâz

Sebeb bu imiş sırr-ı Hudâ eşyâda Bendî
Sır kenzini keşf eyledi üstâdına Feyyâz

78.G.

Şiirlerinin çoğunluğu tasavvufî bir özellik göstermesine rağmen onlarda kuru bir öğretiyi yerine zahide seslenerek samimi, içten bir lirizmle ilahî aşk anlatılmıştır:

Âhımız var şubh u şâm biz dîde nem-nâk ‘âşıkız
Dâd u feryâd eyleriz kim sîne-i çâk ‘âşıkız

Eşk-i cûy-ı bârımızdan âh ki hûn âbdır gelen
Derd-i hicri dost ile pây altına Hâk ‘âşıkız

Ey tabîb bilür miseñ em tîg-ı dostun zahmına
Em olur mı zahm-ı ‘aşka eyle idrâk ‘âşıkız

Dost yoluna dünyâ vü ‘uqbâyı verdik bir pula
Cennet ü hûri vü gılmândan pîri- pâk ‘âşıkız

Ey efendim ben seniñ zülf-i siyâhı Bendînim
Cân u baş kıldım fedâ-çün fisebîlen ‘âşıkız

63.G.

Şairin şiirlerinde en fazla işlediği konu aşktır. Edebiyatta birer sembol halini almış olan bülbülün hiç dinmeyen feryadı, pervanenin aşk uğruna kendisini yakıp yok etmesi, Mecnun’un Leyla’ya olan aşkıdan dîvâne olması Bendî Mustafa Baba’nın şiirlerinde de sık sık dile getirilir.

Bendî, aşk bahsinde hep pervaneden yana bir tavır takınmış, pervanenin aşk uğruna yanmasını bülbülün zarından üstün tutmuş, kimi durumlarda ise sevgiliye meydan okuyarak kendini bülbülde de pervaneden de ayrı tutmuştur.

‘Âşık isen goncaya şeydâ gibi âgâz nedir
Şem-i dildârıña var pervâne-veş yan aña hâs

77.G./2

Beyhûde mi ider şeydâ güle zâr-ı nidâyâ
Pervâneniñ ‘aşkı bilürem şeydâdan evlâ

2.G./1

Şeydâ gibi zâr etmeye yok zerre murâdım
Pervâne gibi şem‘ine yanmaya mı kaldım

112.G./2

Şair, Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Ehl-i Beyte duyduğu derin sevgi ve bağlılığını her an dile getirmekle birlikte, din dışı sevgiyi de bazı şiirlerinde derinlemesine işlemiştir.⁴⁵

Çün Bendî bilür hem çağırır şubh u şâmî
Şâhım yâ ‘Alî eyle meded ‘âşık-ı zârım

114.G./5

Hakkını isteyecek kadar cüretkâr bir tavır sergileyen Bendî Mustafa Baba, hak istemektedir.

Eger himmet-i pîrden hâmemme destûr irişdiyse
Benim hakkımı hak it bunda ey şâhib-hükümet hâ

4.G./4

Bendî, orijinal hayallere ve ifadelere yer vermek yerine ifadelerini rumuz ile bildirmekten hoşlanır. Bunu yaparken de ebced hesabı ile harflere simgesel bir anlam kazandıran Hurufiliğe başvurmuş bir şairdir. Hz. Ali’nin şeyhi olduğunu, onun yolundan gidip Allah’ın sırlarına ait manevi bilgi, gayb ilmi olan İlm-i ledün⁴⁶ öğrendiğini ifade eder. Şairin kendini koruma ilkesi ifadelerini saklı tutma gerekçesi olabilir. Bu durum şiire herkesin anlayamayacağı bir gizem katmakta ayrıca şairi de esrarengiz kılmaktadır.

⁴⁵ Muhtevâ özelliklerine bakınız.

⁴⁶ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Yay. Haz. Aydın Sami Güneyçal, 18.bs, Aydın Kitabevi, Ankara 2001, s. 546.

Dîvânda gazeliyyat kısmının sonunda yer alan “*İ‘mâlî Dîvân Gazel ü Had*” başlığıyla yer alan gazel şairin bu tutumunu göstermektedir:

Harfi yâ çünküm tamam yazdı dîvân-ı gazeli
Gâzellerle bazı medh etdiñ cemâl-i güzeli

Gösterüb bazı maḥalde remzile terkipleri
Sırr-ı remzi her gazeliñ bildürür lem-yezeli

Gâhice bağçe vü bâg güller ile bülbülleri
Gâhi zikr ider meyi maḥbûb-ı câm-ı ezeli

Çok müṭâlâ‘ etmeden hiç fehm olur esrârı
Genc-i ḥikmet gevheriyle her gazeli bezeli

Her rumûzı ḥazne-i ḥikmet ḥayâtüñ âbıdır
Akdi çeşme-i ḥayât bu Bendî yolun düzeli

159.G.

Yine anlamsal olarak gizlilik arz eden Bedûh⁴⁷ isminin redif olarak kullanıldığı gazelde de bedûh kelimesinin anlamı ve ebcetteki izahı yapılmıştır:

Zikr ü fikrimdir hemişe ism-i rabbâni bedûḥ
Cümleñiñ olsa ne olurdu vird-ı zebânı bedûḥ

Ḥazret-i ma‘rufuñ ince mürvetidir bu isim
Şübhesiz vâşıl ider Mevlâya insânı bedûḥ

Vefkı konsa ger ne hoşdur kim nemiḳa üstüne
Sekiz bin altı yüz kırk ikidir ‘ünvân-ı bedûḥ

⁴⁷ Bedûh: Mektup zarflarının üstün e yazılan aslı meçhul bir kelime. Bunun yerine ebced hesabına göre karşılığı olan (2, 4, 6, 8) sayıları da kullanılır. Devellioğlu, *age.*, s. 78–79.

Nâil olmak isterisen himmet-i şeyh ma‘rufa
Zîr ü bâlâ nâmede yaz gör ne hoş şân-ı bedûh

Bendî bu esmâ-ı Hakkı yaz kalem mahfûzata
İki ‘âleme yürütdü şimdi fermânı bedûh

29.G.

Bendî Mustafa Baba, Allah’ın insanın yüzünde tezahür eden kelâmlarının harfleri olan “bist ü hest” (28) ve “si vü dü” (32) rakamının geçtiği şiirleriyle Hurufiliğin etkisi altında olduğunu gösterir. Hurufilere göre bütün varlığın asli unsuru olan bu 28 harfin insanın yüzünde görülmesi mümkündür. Hurufiler daha sonra bu sayılara Farsçadaki (j, ç, p, kef) harflerini de ekleyerek sayıyı 32’ye çıkarmışlardır.

Hurufilere göre insanlar ve âlem harflerle yaratılmıştır. Her peygambere inen harfler kademeli olmuştur. Hz. Âdem (a.s.) 9 harfle, Hz. İbrahim (a.s.) 14, Hz. Musa (a.s.) 22, Hz. İsa (a.s.) 24; Hz. Muhammed (s.a.v.) 28; Hurufiliğin kurucusu Fadlullah-ı Hurufi ise 32 harfle konuşmuştur. Buna göre her bir harf sayısı, her bir peygamberin konuştuğu dilin harf sayısını gösterir.⁴⁸

Aşağıdaki gazellerde Hurufiliğe ait kavramlar kullanılmıştır:

Ben münâdî olmuşam meydân-ı ‘aşka iş bu dem
Lâzım ancak çağıram-çün **Fazl**ının ihsânıyım

Lâ dimem bes dimişem kâlu belâdan her yola
Kâfiriñ küfri olmuşam bil mü‘minleriñ imânıyım

Bist ü hest harf-i ne lâzım bunda izhâr eylemek
Dirseñiz biz ger bu sırrıñ tâ ezel kurbânıyım

109.G./ 2- 3- 4

Ṭılsım-ı a‘zam vücûdum ‘allemel esmâ benim
Vechimde yigirmi sekiz harf sırr-ı subhân her yerim

110.G. /2

⁴⁸ Fatih, Usluer, *Hurufilik*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 191.

Bakdıkça alur ‘aqlımı bu ħüsn-i mücellâ

Yigirmi sekiz harf ile ħüsnündeki imlâ

5.G./1

Felekten ve bahttan şikâyet eden Bendî, talihsizliğine üzülmetedir:

Geçmedi nâzım benim cânâne bahtımdan mıdır

Düşdü nâ-çâr gözlerim giryâna bahtımdan mıdır

Ĥâlîmi söyleyemem sultâna bahtımdan mıdır

Bu sebeb başlar dilim efgâna bahtımdan mıdır

‘Âşıkım kaldım canân hicrâne bahtımdan mıdır

2.T./1

Mîre hem gedâya cellâd-ı felek vermez amân

Ĥâhr verir seyf-i cilâ keser biçer deler geçer

55.G./4

Bendî Mustafa Baba, diğer şairlerde de görüldüğü gibi zamane halkının cahillere kandığını belirterek, kıymetinin bilinmemesinden şikâyetçidir.

Âyıb mı güzel ‘aşkıle dil başlasa dâde

Zulmete ħadem basd [ı] gönül dâr-ı fenâda

Dil mest iken ‘aşkıñla bir asra yerişdi

Her bezmi cehil dutdu kemâl kaldı arada

Bir nuṭṭ-ı dürûs ehl-i suḥan varsa bir bezme

Diñlenmez anıñ nuṭṭ-ı kalur der-i belâda

Nâdân ile dânâ gedâ bay ħaḳḳıle bâṭıl

Fehm eyleyemez kimse anı hep bir sırada

Bendîya kerem kânını bil um kerem umma

Vezîr-i cihânıñ eli yok zerre vefâda

142.G.

İlim ehlinin cahillere kanmamasını isteyen şair, aşağıdaki gazeliyle din hırsızlarını ilmiyle aşikâr etmektedir.

Hamdilillah fehm etdik çeşm-i hünersizleri
Zerre yok ‘aşk eseri şol dil-i gözsüzleri

Kendini dâña satan nâ-dânîyi ‘âlim bilür
Bezm içinde kim sorar ol hâl-i esersizleri

Nicesin gördüm urur dem ‘ilm-i hikmetden saña
Çalar satar nice gör takvâyı dîn hırsızları

İblîs-i garrâ gibi aldar seni cehl- i dîn
Say eşek hem dağı el çek gûşu habersizleri

Gel inanma sen anıñ yalan olan cevâbına
Fehm it ‘ârif her zamân bu bî-nâmus (u) ‘arsızları

Añla gel izhâr şeri‘at hem tarikat ma‘rifet
Bendî bu râh-ı hakikatde bilür pîrsüzleri

156.G.

1.4.1. Bendî Mustafa Baba’nın şiirinde dil ve üslup

Bendî Mustafa Baba şiirlerinde genel olarak Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı geleneğine bağlı bir üslup sergilemiş, anlatımında içtenlik, samimiyet, sadelik, hikemîlik prensibine uymuştur. Gazel ve özellikle şarkılarında güzel, sade ve tabii bir şiir dili kullanmış, beşeri hislerini bayağılığa düşmeden çapkınca ifade etmeyi başarmıştır. Çoğu zaman ifadesini saklı tutma çabasıyla Hurufi öğretilere ve rumuzlara dayanarak simgeler dünyasına yönelmiştir.

Bendî Mustafa Baba, Hurufilikle ilgili imgelerin ve kişisel hayatıyla ilgili örtülü anlamın kullanıldığı birkaç gazelinin dışında şiirlerinde günlük konuşma dilinin sıcaklığıyla hikemi tarzın açık üslûbunu kullanmıştır. Halk ve dîvân edebiyatının ortak

kaynaklarından yararlanmış, özellikle nazım şekillerinde kendince yenilikler yaparak yeni bir tarz oluşturma çabasında olmuştur.

Bendî Mustafa Baba'nın Dîvânı'nda, insan-ı kâmil olmanın yollarını ve tasavvufî öğretileri nasihat ve hitap yoluyla anlattığı gazellerinin yanı sıra, zamanı, mekânı, neden ve sonuç ilişkisine dayanarak var olan durumu anlatmada tahkiye ve tasvirden yararlandığı gazelleri ve dîvân şiirinde sorulu cevaplı olarak, karşılıklı konuşma biçiminde yazılmış şiir⁴⁹ olarak tanımlanan mürâca'aları da bulunmaktadır.

Aşağıdaki gazel Bendî Mustafa Baba'nın açık samimi bir üslûpla kaleme aldığı hikemî şiirlerindendir.

İki âlemde dilâ 'ilmile 'irfâna savaş
Ders-i ledünni oku gitme yabana kardaş

Çünkü geldin ki beķâdan bu fenâyâ mihmân
Ėayrı durmam giderim dersin ara bul yoldaş

Bunda geldi nice mîr ü nice şâh nice gedâ
Cümle gitti sen daķı var girü gör ana ulaş

Çünkü irüñden ilinden devr alub sen geldin
Çıkamaz iyliğe bu yol râh-ı ĥânedana dolaş

Niceler bunda ķaribü'l vaķan olub kalmış
Pîre-zen ķahbe anı zîrine kılmış ferrâş

Geldigiñ illeriñ ey Bendî řarîķı güçdür
Yol bulamaz bırakur bunda nice ercân baş

70.G.

Zindana götürölüşünü ve zindandan çıkışını anlattığı aşağıdaki gazellerde şair içinde bulunduğu durumu-çevreyi tahkiye ve tasvire başvurarak başarıyla anlatmıştır.

⁴⁹ Devellioğlu, *age.* , s. 731.

Yine dîvânın 90. 91. 104. 133. gazellerinde de tahkiye ve tasvire dayalı anlatım kullanılmıştır.

Bu derd ü miñneti şâhım nihâyet bu kadar çekdim
Naşîbe râzıyım degil şikâyet bu kadar çekdim

Tecellî takşirât vâşfın suâl ideriseñ câna
Derundan it ki bu nazm-ı ferâset bu kadar çekdim

Sene biñ iki yüz kırk dokuzuñ târihi vâhin oldum
İdüb üç sene ben ğayret be-ğâyet bu kadar çekdim

Degil medhı dil ahvâl celle nâmımdır nazar eyle
Halâşım elli ikide şu hikâyet bu kadar çekdim

Bu hâle şabrıle taħammülün artur âşık Bendî
Bu târih zindân olsun neyse âdet bu kadar çekdim

108.G.

Üstüme cülûs idüb ‘aşk-ı belâlar yürüdü
Ehl-i ‘aşka ser verir dil mübtelâlar yürüdü

Egñimü giydüm ‘abâ hil‘at-ı ‘aşkıdır diyü men
Görünce halk didi bak â budalâlar yürüdü

Kollarım derbend olub zulmete düşdüm aglarım
Boynuma dakmak için gör silsilâler yürüdü

Çağıram kırklar yediler Haydar-ı Kerrârı ben
Dergâh-ı Mevlâya benden es-şalâlar yürüdü

Mañbûs içre ser ü pâ tâ seyri için bu Bendîniñ
Kimi ekber kimi eţfâl velvelâlar yürüdü

132.G.

Âşıkla sevgili arasında geçen konuşmalar biçiminde düzenlenen Halk edebiyatında örneklerine sıklıkla rastlanan dedim-dedi tarzı mürâca' a şiir örneklerine Bendi Dîvâm'ında da rastlamaktayız. Aşağıdaki gazelde şair sevgili (Tanrı) ile konuşmakta, aşkın tarifini yapmaktadır. Yine halk şiirinden farklı olarak dedim-dedi ifadeleri sırayla her dizenin başında değil, beyit bütünlüğü içerisinde ya da birbirini izleyen iki beyit içinde kullanılmıştır.

Ey şâh-ı sa'âdet hele noğşânıma bakma
Ben 'âşıkınam çünkü her 'işyânıma bakma

Hüsn ikliminiñ pâdişâhıyım **didin** ey şûh
Hışmile benim hâl-i perişânıma bakma

Didin ki bize lûtf ile kahrım beraberdir
Kim bildim efendim dem-i devrânıma bakma

Didi eger üftâdem olub beni dilerseñ
Darbıma dayan gâzab-ı tuğyânıma bakma

Didim hele bu Bendî kuluñ koyma cezâda
Şabr et yâr iseñ bu dil-i tuğyânıma bakma

136.G.

Bendî Mustafa Baba, dedim-dedi üslubunun muhatabı olan sofiye, tahkiye unsurunu da kullanarak âşığın üstünlüğünü ilan ettirir.

Şofiyâ var mı haţâ etsem rûh-i zibâyı bûs
'Âşıkım maţlûbum anca dilber-i râ'nâyı bûs

Şofi **did**i ey 'âşık gel o küfrdür fârîğ ol
Didim dön sen nice küfr etmeden etdin pâyı bûs

Didi adâb-ı ricâl-i ekbere ta'zîm itdim n'olur
Didim pâyı yerde öpdük rûh-i ben belâyı bûs

Didi pây menzili zîrde ta‘zîm ana zîrde gerek
Ben aḥsen ü takvimi itdim o sırr-ı Mevlâyı bûs

Didi sen ḥikmet bilürsin sorma o ‘ilmi baña
Didim it gel pâydan a‘lâ dest-i Bendîyâyı bûs
66.G.

Bendî Mustafa Baba, anlatımı etkili kılmak için atasözü ve deyimlerle birlikte atasözü değerinde veciz ve hikmetli ifadelerle,⁵⁰ düşüncelerini kuvvetlendirmek ve ispat etmek için de ayet ve hadis iktibaslarına, telmihlere de başvurmuştur.

1.4.2. Etkilendiği şairler

Dîvân şiirinin etkisini kaybetmeye başladığı XIX. yüzyıl, bu şiirin kurulduğu dönemlerde olduğu gibi aynı kaynaktan beslendiği halk edebiyatıyla tekrar buluştuğu bir yüzyıldır. Bendî Mustafa Baba Divânı da bu buluşmadan nasibini almış, her iki edebiyatında etkisinde ortaya çıkmış, varlık bulmuştur.

Kaynaklarda Bendî ile ilgili bir bilginin bulunmamasından dolayı, onun hangi şairlerden etkilenip, hangi şairleri etkilediği konusunda bir bilgimiz olmamakla birlikte kendisi ilim ehli olduğunu, Arap ve Fars Edebiyatını bildiğini, aşk şairi olup Nesimi’nin yolundan gittiğini dîvânının 59. gazelinde bildirir.

Biz bu ‘aşka yâr olalı ğazel-i ḥûbân okuruz
Böyle dil-efgâr olalı beste-yi her an okuruz

Evvel şabaḥ dîvânı arturarak dil-efġânı
Baḥr-i selis koşma kanı şârkıyı ‘ayân okuruz

Semâ‘ yile ḳalenderi murabba tahmis ezberi
Tecnîse yazdık hüneri yol ile destân okuruz

Her yolumuz dört bâbile üç yârı kırk aḥbâb ile
‘İlm-i ledûn kitâb ile ders-i gülîstân okuruz

⁵⁰ “Kelime varlığı” kısmına bakınız.

Gerçi böyle söyler vâ'iz yüz şuhuf fakî ferâ'ız
İncil Zebûr Tevrâtı biz 'aşkıle Kur'an okuruz

Evvel elif ile yâyı kaşide-i Bürde iyi
Pend-i Attar Şâhidîyi Fârisî zebân okuruz

Mesnevîyi ma'nevîyle aşre 'izzî ile bile⁵¹
Tuhfeleri vezni ile meydâne 'irfân okuruz

İlm-i mûsikiyle nücûm 'ilm-i ihfâ kimyâ hüküm
Ledûnnun remzîni maḥşûm mekteb-i iz'ân okuruz

Pendi budur kim pîrlerûñ cehd ile menzîle irûñ
Katline biz münkirlerûñ tîg çeker fermân okuruz

Bendîya giy 'aşk câmesin koyma elden pîr dâmesin
Nesîmîniñ şâh nâmesin gönülde pinhân okuruz

59.G.

Bendî'nin Nesimî ve Rûşenî etkisinde yazdığı şiirler de vardır:

Nesimî: Nâgehân gönlüme düşdi sûriş-i gavgâ-yı ışk
Âkılı divâne kıldı âkıbet sevdâ-yı ışk⁵²

Ruşenî: Başuma müşğîn saçundan düşeli sevdâ-yı ışk
Gitmedi sevdâlu başumdan menüm gavga-yı ışk⁵³

⁵¹ **Ma'nevi:** Şeyh İbrahim-i Gülşenî'nin Hz. Mevlana'nın mesnevilerine yazdığı naziredir.

İzzî: Medreselerde okutulan Arapça gramer kitabıdır.

Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 324.

⁵² Hüseyin Ayan, *Nesimî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara, 1990, s. 206.

⁵³ Orhan Kemal Tavukçu, *Dede Ömer Ruşenî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, 2005, s.109.

Bendî: ‘Âşıkâ özge muḥabbetdir şehâ gavgâ-yı ‘aşk
Aklı ermezdir zâhid nedir ‘aceb sevdâ-yı ‘aşk

88.G./1

Bendî, başta Fuzuli olmak üzere Nesîmî gibi şairlerden şiirsel bir uslûp almaktan öte aynı konular etrafında şiir yazarak etkilenmiştir. Bu etkilenme daha çok Ehl-i Beyt sevgisini ifade ettiği şiirlerinde karşımıza çıkmaktadır.

Sâbûhî: Tenünde şerhalar çek sîneñi döv seng-i mihnetde
Siyehler giy duḥân-ı âha boyan rûz-ı mâtemdür⁵⁴

Fuzûlî: Meydân-ı çarhı cilve-geh-i dud-ı âh kıl
Gerdûn-ı dûna kisvet-i mâtem-**siyâh kıl**⁵⁵

Bendî: Şâh-ı Kerbelânîñ ey dil ehl-i beytiñ ḥürmeti
Karalar giy mâtemin dut Bendî âh it her zamân

9.K./6

Kerbelâ konusunun işlendiği mersiyelede Fuzûlî ve Bendî Mustafa Baba’nın muhatabı farklı olsa da “kana kana kan ve bela” kelimeleriyle oluşturdukları söyleyiş, birbirini hatırlatmaktadır.

Dök dü-çeşmim gel bu demde hele **kana kana kan**
Bu *ateş- bâr-ı belâdır* Kerbelâdır Kerbelâ

1.Muh. /5

Devr-i felek içürdi sana **kana kana kan**
Ey teşne-i *harâret-i berk-ı belâ* Hüseyin⁵⁶

1.4.3. Şiir ve şairlik hakkındaki görüşleri

Duygu ve düşüncelerin şiir diliyle ifade bulduğu dîvânlarda şairler, şiir ve şairlik hakkındaki görüşlerini edebiyat eleştirisi de yaparak bildirirler.

⁵⁴ Sâbûhî (öl.1647) Mehmet Sarı, *Sâbûhî Şeyh Ahmet Dede, Hayatı, Edebî kişiliği ve Türkçe Dîvânı’nın Tenkitli Metni*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Doktora Tezi, 1992, s. 202.

⁵⁵ Fuzûlî, *Hadîkatü’s-Süedâ*, (Hazırlayan: Şeyma Güngör), Ankara, 1987, s. 480.

⁵⁶ Güngör, *age.*, s. 481.

Bendî Mustafa Baba'nın şiir yazmadaki amacı, ilahi aşkı dillendirmek ve insan-
ı kâmil olmanın yollarını anlayabilene anlatmaktır.

Ey şûh ki benim hâke beraber iderekden
Şerh ola hâlim nükte-i irfânıma bir ben

121.G./4

Bu 'abd-i 'aşi Bendîniñ hâli ma'lum saña Yâ Rab
Niyâz ile kapuña şerh oldu mazmûn ağlarım

4.K./11

Bu dîvâna medh-i şûhı dem-be-dem yazmak için
Kalemin bu Bendîyâ keser biçer deler geçer

55.G./5

Nutq-ı pâkim aňlayana hoş hikâyetdir benim
Sırr-ı 'aşkı her dile 'aceb ferâsetdir benim

111.G./1

Şiirde anlamın açık olmamasından yana olan şair, şiirinde nükteye ve rumuza
başvurur.

Nükteler eyler rûmûz ile temenniler kılub
Bendîyâ kapuñda çâkerdir seniñ ey şâh secâ

9.G./5

Bülbül gibi maharetli olduğunu, şiirinin aşkın sırrını açıkladığını belirten şair,
şiirini övmektedir.

Bilemez ehl-i zâhir Bendî bu 'aşk sırrı nedir
Nazmîle hâkî kez âhı nemi bülbül didiler

51.G./5

Mufaşşal kışsa-ı 'aşkı yazarsam cem idüb câna
Ne mümkün defter-i dîvâne sığarsa olur meknûn

123.G./2

Kâmil olanın şiirini anlayacağını belirten şair, şiirine güvenmektedir.

Mazhar-ı nazımından ey dil ders alur kâmil olan
Si vü dü harfile Bendî şi'irin kitâb olsun da gör

46.G./5

Derdini ifade etmede şiirinin eksik olduğunu, muhatabının şiirini anlamayacağını da belirtir.

Şi'r ile añlamaz derdimi kim yâr nâ-çâr
Kendine 'arz itmeli hâli o yârîñ illâ

1.G./4

1.4.4. Bendî Mustafa Baba'nın şiirinin başlıca özellikleri

1. Bendî, kaside, gazel, mesnevi, murabba, tahmis, şarkı, muhammes, nazm, müseddes, müstezâd nazım şekilleriyle şiirler yazmıştır. Kaside ve mesnevilerinin na't ve münâcât türünde yazılmış olması dikkat çekicidir. Farklı olmayı isteyen şair, noktasız, lebdeğmez gazeller ve kara hece gazel ekleyerek gazellerini çeşitlendirmiş, müstezâdlarında da farklı yazım yolları denemiştir.

2. Bendî Mustafa Baba'nın şiirlerinden hareketle onun edebî sanatları özellikle de mühmel gibi farklı edebî sanatları kullanmakta başarılı olduğu söylenebilir.

3. Şair, konuşma diline ait ifadeler, deyimlerle birlikte şiirlerinde Arapça, Farsça kelimeleri de kullanmıştır.

4. Bendî Mustafa Baba mutasavvıf bir şairdir. Hikemî tarzda söylenmiş şiirleri çoktur. Ehl-i beyt sevgisi, Bendî'nin şiirinde dikkati çeken en önemli husustur. Hz. Peygamber'e olan samimî muhabbetini her fırsatta ve her şekilde dile getiren şair, şiirleriyle Hz. Ali'ye duyduğu derin sevgiyi anlatmıştır.

5. Şiirleriyle ilahi aşkı anlatır. Şair, sanatkârane bir üslûpla ele aldığı manzumelerinde lirik, coşkulu bir dil kullanır. İlahî aşkın konu edildiği eserinde şairin, beşeri aşka dair gazelleri de bulunmaktadır.

6. Bendî Mustafa Baba hapiste olmanın acısını şiirlerinde sık sık dile getirerek bazen bir gazelin tamamını bu konuya ayırmıştır.

7. Bendî Mustafa Baba'nın dîvânında herhangi bir devlet büyüğünü metheden bir manzumesi bulunmamaktadır. İçinde bulunduğu durumdan hareketle isteklerine cevap beklemektedir.

8. Bendî Mustafa Baba, "esîr" anlamındaki mahlasını kelimenin gerçek ve mecaz anlamını vererek başarıyla kullanmıştır.

9. Tasavvufî gelenekten beslenen Bendî Mustafa Baba'nın şiirlerinde, halk, tekke ve dîvân şiirinin özelliklerini bir arada bulmak mümkündür. Bu özelliğiyle şair, ortak kaynaktan beslenen edebiyatımızı birleştiren bir konumdadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BENDÎ MUSTAFA BABA'NIN DÎVÂNÎ'NİN DİL, BİÇİM VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1. Dil ve İfâde Özellikleri

Edebiyatta yerlileşme ve sadeleşmenin görüldüğü; yerel renk ve motiflerin, bireysel yaşantıların dile getirildiği XIX. Yüzyılda, genel olarak dinî-tasavvufî geleneğe bağlı olup Dîvân edebiyatı geleneğini sürdüren Bendî Mustafa Baba, dîvânında akıcı, samimi, duru, yalın bir dil kullanmıştır.

Bendî Mustafa Baba'nın eseri, dönemin dil özelliklerini büyük ölçüde yansıtmakla birlikte nüshanın tek olması, imlâ yanlışlarının Bendî Mustafa Babaya mı, yoksa müstensih mi ait olduğunu bilmememiz imlâ, ses bilgisi ve gramer özellikleri bakımından eseri incelememizi zorlaştırmaktadır.

Zevk (1.K./1), nâzâr (37.G./4), menzile (79.G./4), bâzû (98.G./1), fuzûn (1.Müs./4), zebân (12.G./2) gibi kelimelerde z sesinin, dert (9.G./4), ot (137.G./6), ferzent (100.G./4) kelimelerinde ise t sesinin yanlış kullanılmasıyla bu kelimelerin yazımında yanlışlıklar yapılmıştır. İhîfâ (50.G./4), hâlas (108.G./4) ve Huda gibi kelimelerde çoğunlukla ħ 'nin noktası konulmamış; seher, sihir gibi kelimeler ş harfi ile yazılmış; dem, derun, deli, kelimelerinde ilk hecede güzel he kullanılmıştır. Burcu (96.G./4) t̤âbib (144.G./3) ve gül kelimesinde sesli harflerin kullanılmasından kaynaklanan yazım yanlışları dîvânda sık sık karşımıza çıkmaktadır.

Mesken-meskân (45.G./1) zevrak-zâvrâk (126.G./4), mânend- menend (95.G./9) gibi kelimeler vezin gereği değişmiştir.

Eklerin kullanımı aşağıda örneklerle gösterilmiş, dîvânda şahıs ve kip eklerinin ünlü gösterilmeden yazıldığı durumlarda ekler düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre yazılmıştır.

Şahıs ve kip ekleri: geldim (14.G./2) oldun (72.G./5) sunø (93.G./3), Ne kâr koyduk ne ki sorduk (2. Ş./ 2) ... zulmetde sanøsınlar (49.G./1) Seni saña bildürürler boş yeriñi doldururlar (52.G./3) Olam (67.G./2) düşmüşem (14.G./2) Ne alursın ne satarsın (102.G./5) cefâlar etsun (127.G./4) dirseñiz (109.G./4)

Kişi ekleri: 'Âşıkıyam şöhretiñiñ hayranıyam vuşlatıñıñ (95.G./5) sanki delüyüz (6.Ş./3)

-icek, -ub-üb, -üben, -übeni, -madan-meden zarf-fiil ekleri: (Yed alup (32.G./2) Nâzı istignâ idüb (8.Ş./2) Aba giyüb (3.Mstz./5)

şûhı görüben, yanuben (103.G./3) luṭfuñ umub (114.G./4) bakmadan añlar (42.G./3) geçmeden (83.G./7)

Tamlama ekleri: senin resmiñ (47.G./1) bunun ‘aklı (47.G./5) bizim gönlümüz (2.K./12)

-updur-üpdür geçmiş zaman eki: sergerde olubdur (9.G./3) dil bilübdür (148.G./4)

-lık, -lik, -luk, -lük İsimden isim yapım eki: Serserilik ḥâk-sârlık pâ-y-mâllık (1.Mstz.2) dimeklik (97.G./ 1–5)

-daş, -taş isimden isim yapım eki: yârı yoldaşı (158.G./1) kardaş (3.Ş./3)

-sız, -siz, -suz, -süz isimden isim yapım eki: hünersizleri, gözsüzleri, pîrsüzleri (156.G./1–3–5)

-dır, -dir, -dur, -dür fiilden fiil yapım eki: ḡussalar çekdirdin (13.G./3) yanduran (2.Mstz./2) doldururlar, bildürürler (52.G./3)

-dur, (durur)-dür; -durlar, (-dururlar,) –dürler Bildirme eki:

Oldur (11.K./2) Mir‘atdurur (5.Mstz./3) gündurur (1.Müs./2) ‘aẓîm belâdurur (85.G./3)

dur, -dür kuvvetlendirme eki: ḡûlundur (87.G./2) Zerrece yokdur (113.G./3) ma‘lûmdur (40.G./4)

-arak, -erek zarf-fiil eki: Yanarak (1.Müs..2) diyerek (93.G./1–5)

-erekden zarf yapım eki: diyerekden (140.G./3) iderekden (121.G./4)

-kan fiilden sıfat yapım eki: aglakan Ya‘kub (128.G./5)

-ınca, -ince, -unca, -ünce zarf-fiil eki: Ḳatlı olmayınca (13.G./5), şabaḥ olunca (1.M./9) görünce (132.G./2)

2.1.1. Kelime varlığı

Mutasavvıf bir şair olan Bendî’nin şiirleri Arapça, Farsça kelimelerden oluşmakla birlikte halk söyleyişlerini, deyimleri, atasözlerini de içine alan sade ve yalın bir Türkçe ile yazılmıştır.

Şairin mahlas olarak seçtiği *Bendî*⁵⁷ kelimesi, *kayd-bend* tamlamasıyla, Farsça köle anlamında olan *çâker* ve *bende-yi kemter* kelimeleriyle ve Arapça *esir* kelimesiyle birlikte hem gerçek anlamda hem de “aşk esiri” anlamında kullanılmaktadır.

Kapusunda *çâker* olur ‘aşkı ile perver olur
Bende-yi dil-kemter olur kâkül-i reyhân olana

137.G./2

Kapuñda *bendedir Bendî* nâzar kıl ey melek-simâ

154.G./5

Güzel hayretiñe kılmış dil-i maḥzûneleriñ var
Yesîr-çün *kayd- bend* olmuş nice meftûneleriñ var

57.G./1

Dîvânda şâhım itdi medḥiñ *Bendî* fakîriñ

Bâbîñda *esîriñ*

Yesîr kim o *Bend* seli seyli fermânı şehâne

Uğrakdı ṭufâne

2. Mstz./5

Şair, dest al- (19.G./1), el al- (32.G./5), yed al- (32.G./5) deyimlerini Türkçe al-fiiliyle birlikte, cennet (1.T./5), uçmak (141.G./2), beheyşt (12.K./7) kelimelerini de üç dille ifade etmiştir. Benzerlik ilgisini verebilmek için de Türkçe “kimi, gibi” edatlarını, Farsça “-âsâ , -veş, -vâr” eklerini, “mânend” kelimesini ve Arapça “misâl” kelimesini de bir arada kullanmıştır. Şair, farklı dillerde aynı anlama gelen kelimeleri bir araya getirerek dil zenginliğini ortaya koymuştur.

Mecnûna **menend** olmuşam yâ meded yâ dost diyerek

95.G./9

Kimi fazıl **kimi** dâñ kuluñ mecnûn ağlarım

4.K./9

⁵⁷ “Bend” kelimesi Farsça esir, köle anlamında olup, dilimizde hem isim, hem de sıfat olarak kullanılmıştır. İsim olarak: bağ, kelepçe, baraj, bent, kemer gibi anlamlara gelmektedir. Sıfat olarak sıkıca bağlı, iyice bağlayan, kuvvetlice bağlanmış manalarına gelir.

Manşûr- **âsâ** dem-be-dem dâra a‘dâyı çekerim

107.G./3

Dilâ bülbül **gibi** zâr eyleyüb fâş etme Yezdânı

Per aç pervâne-**veş** ol nûru-ı nârîñ olma sûzânı

148.G./1

Gezer üftâdeleriñ Mecnûn **misâl** Mecnûn **misâl**

8.Ş./1

Şair, “a cânım, hoş bul-, gayrı, budala, amuca, âh nideyim vâh nideyim” gibi halka ait kelimelerle ve kalksam dârpadağ, düşeyim şârpâdağ, puş puş dise dudak (91.G./2–3–4) gibi yansıma kelimelerle de şiirini samimi ve içten kılmakta, çoğu zaman ders verir gibi konuşma tonuyla muhatabına “ey, efendim, dilâ, arifâ, zahidâ, behey, âyâ, ilâhî, dilberâ, felek” ünlemleriyle seslenmektedir.

Dîvânın 120. gazeli ise mülemma gazel olup bu gazel haricinde bütün şiirler sade anlaşılır bir dille yazılmıştır.

Bendî, şiirlerinde halk söyleyişlerine, atasözü niteliğinde vecizeli sözlere ve deyimlere de yer vermiştir. Şair, eşk dök- (gözyaşı dök-) (112.G./3), gûş ver- (kulak ver-) (78.G./2; 8.Ş./4), gûşına mengûş it- (kulağına küpe et-) (34.G./4), (2.T./3), ser koy- (baş koymak) (20.G./5), yâr-ı kafadar dut- (arkadaş edin-) (34.G./5) gibi bazı deyimleri Farsça kelimelerle Türkçe fiilleri birlikte kullanarak ifade etmiştir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânında tespit edilebilen deyimler şunlardır:

Aba kan- (124.G./2)

Ah it- (9.K./6)

Aklı al- (5.G./1)

Aklı başından al- (27.G./1), (145.G./3)

Aklı er- (88.G./1)

Aklı tarumar ol- (129.G./2)

Aklını yağma it- (37.G./5)

Ayak bas- (1.M./7)

Baş ver- (13.K./5)

Baş açık dîvâna dur- (13.Ş./3)

Boyun eğ- (27.G./4)

Buse al- (91.G./4)

Can at- (1.M./9)
 Can bahş et- (7.Ş./2)
 Camı başı feda it- (6.K./5), (95.G./4)
 Cana kıy- (9.Ş./3)
 Can ver- (10.K./12)
 Cân virir serden geç- (95.G./7)
 Cigersiz ol- (10.K./15)
 Ciğere işle- (26.G./4)
 Ciğeri kebab eyle- (63.G./4)
 Dem ur- (48.G./3)
 Derd çek- (73.G./2)
 Dest al- (19.G./1)
 Dili açıl- (10.G./4)
 Dilini tut- (19.G./4)
 El al- (32.G./5)
 El çek- (60.G./3), (150.G./2)
 Ele gir- (63.G./5)
 Elele ver- (5.Ş./3)
 Eman gözle- (Eman dile-) (41.G./5)
 Eşk dök- (gözyaşı dök-) (112.G./3)
 Feryâda düş- (130.G./1)
 Ğaflete yat- (52.G./2)
 Gam çek- (14.Ş./1)
 Gafletten uyan- (4.Mstz./1)
 Gam ye- (155.G./4)
 Gavgaya düş- (14.Ş./2)
 Gönlü bağlan- (88.G./3)
 Göz aç- (6.K./10), (11.G./5), (53.G./2), (92.G./1)
 Göz süz- (91.G./2)
 Gözü görme- (1.M./10)
 Gûş ver- (78.G./2), (8.Ş./4)
 Gûşına mengûş it- (34.G./4), (2.T./3)

Günaha dal- (128.G./4)
 Hakkımı hak it- (hak ver-) (4.G./4)
 Haber al- (113.G./2)
 Hâke yeksan ol- (101.G./3)
 Halka rüsvay eyle- (94.G./3)
 Hasret çek- (5.Ş./1)
 Hırka pûş ol- (2.T./3)
 Hû çek- (1.Mstz./5)
 İkrânı dud- (34.G./3)
 Kâmile dâniâlık sat- (52.G./2)
 Kan dök- (10.K./12), (40.G./4)
 Kana gir- (9.Ş./2)
 Kan ağla- (153.G./4)
 Kapanup kal- (1.M./2)
 Karalar giyip matem tut- (9.K./6)
 Kulak as- (1.M./7)
 Kulak tut-(söz tutmak) (2.Ş./4)
 Kulu kurbanı ol- (5.K./9)
 Lâl ü gûng ol- (10.K./3)
 Naza çek- (100.G./1), (2.T./1)
 Ömrü heba et- (4.Ş./4)
 Öninü kes- (27.G./2)
 Özü yuf ol- (52.G./4)
 Rûz itmek (4.K./3)
 Safaya düş- (56.G./1)
 Sala çek- (55.G./1)
 Ser koy- (baş koymak) (20.G./5)
 Ser ver- (2.NG.5)
 Sevdaya düş- (68.G./3)
 Söz tut-(38.G./6), (137.G./9)
 Tarik tut- (5.K./5)
 Taştan taşa çal- (155.G./1)

Yakayı ele ver- (1.M./3)

Yalan düz- (52.G./2)

Yar-ı kafadar dut- (Arkadaş dut-) (34.G./5)

Yed al- (32.G./5)

Yüz sür- (60.G./1), (152.G./3)

Geçen güne yetilmez (53.G./2), Yoluñ doğruluğı erkân iledir. (6. Ş./ 1), Ehl-i ‘aşk sözinden bellidir. (45.G./3) Bir mesaldir söylenir zevâl ile gelür kemâl (46.G./2) ab ile dönmez âsyâb (7.G./4) gibi deyişler atasözü niteliğindedir. Bunlardan başka şairin Türkçe kelimelerden oluşan hikmetli sözleri de vardır:

Bilen dimez bulan sormaz (48.G./5)

Seni saña bildürürler boş yeriñi doldururlar

Ham yeriñi oldururlar bunda var ehl-i izânlar

Bendiyâ bak ne dillidir özü yuf sözi yalanlar (52.G./3–4)

Sen saña sor sen seni bul sen seni senden ara (7.G./3)

2.1.2. Ses olayları

Bendî Mustafa Baba’nın eserini ses olayları bakımından incelediğimizde ilk göze çarpan ben kelimesinin sonundaki ñ sesinin baştaki dudak sesi b ‘yi bazen nazal ses olan m’ye dönüştürüp ben zamirinin men ile ifade edilmesi ve Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan ur- (vur-) fiilinin; kangı (hangi) , kande (nerede), kancaru (nereye, ne tarafa), salt (yaln,sadece) ve gideyazdı kelimelerinin kullanılması dîvânın harekeli bir metinden istinsah edilmiş olabilme ihtimalini düşündürmektedir.

Bu-lar ve al-da-mış kelimelerinde bugün kullandığımız n sesi de kullanılmamaktadır.

Metinde, ekler klişeleşmiş bir halde yazılıp, imlâ şekli kalıplaştığı için, sert sessiz benzeşmesi ile karşılaşılmamıştır:

Yokdur (113.G./3), iderekden (121.G./4), uçmaktadır (126.G./4)

hâl ehline (143.G./5), Bendîya; Rû-yi; ricâyı, şalâyı, â’dâyı (3.Mstz./1), kelimelerinde n,y sesleriyle yapılan ses türemesi esîr kelimesinin yesîr şeklinde yazılmasıyla önseste yapılmıştır. Mülemmâ gazel olan 120. gazelde de *demezim* kelimesi “*demmezim*” yazılarak ses türemesi olmuştur.

N'etdim (143.G./2), n'ola (3.K./4), n'idem (1.Ş./1) kelimelerinde –e sesi düşürülerek ses birleşmeleri yapılmış şiirde ahenk sağlanmıştır.

Dudâh (84.G./1)-dudak (91.G./4) h< k değişimi şiirde kafiyein oluşması için yapılmıştır.

Yazmağa (2.M./1), eşiğin (2.M./11) kelimelerinde k<ğ dönüşümüyle yumuşama olmuştur.

Dîvânda, ünlü düzenini incelik-kalınlık açısından ayarlayan büyük ses uyumu, küçük ünlü uyumuna göre çok daha kuvvetlidir:

Layıkça ben kuluñ kapuñda kim kurbânıñ olsun mı (15.Ş./2–4),

Görüben (103.G./3), doldururlar (52.G./3)

2.1.3. Tamlama ve cümle yapısı

Şiirlerinde genelde bilgiden ziyade dinleyende-okuyanda estetik zevk ve duyuşsal bir farkındalık oluşturma çabasında olan Bendî Mustafa Baba, Türkçenin söz dizimsel yapısına uygun olan cümleleri Arapça, Farsça ve Türkçe tamlamaları kullanarak şiir diline hâkimiyetini göstermiştir.

Bu ma'nâsız kâhbe-zen dünyâ (38.G./1), *Püskül ile karışık gîsûları* (68.G./4), *Heft zemîn heft semâ* (10.Ş./1), sıfat tamlamalarında sıfat+[isim] sırası takip edilmiştir.

İsim tamlamalarında da *tamlayan+tamlanan* sırası takip edilmekle birlikte bazen tamlanan öne alınmıştır:

cinânın adeti (1.LDG./2), *hayâtıñ âbı* (158.G./5); *meftûnı* olmuş ol *nâmıñ-nâmıñ meftûnı* (49.G./4), *şerbeti şeḥâdet- şeḥâdet şerbeti* (10.K./9), *şahib hünerler-hüner sahipleri* (10.G./1), *luṭf-ı kâdemin- kâdemin luṭfı* (10.G./2), *ḥikmet-i ḥüsnuñ-ḥüsnuñ ḥikmeti* (123.G./3), *ḥalk-ı cihân* (126.G./5)

Yolunuza kurbân olsun (10.G./5) bu tamlamada olduğu gibi tamlayanı düşmüş (sizin yolunuza) isim tamlamaları da kullanılmıştır.

İlgi ekinin yerine –a ve –dan eklerinin kullanıldığı tamlamalar da vardır:

Kudret-i Hakka eger 'ibretile baksa kişi (43.G./2) (Hakkın Kudreti), *bâb-ı Ḥakdan* gel (53.G./1) (Hakk-ın babı), *naḳd-i 'ömrüñden seniñ* (53.G./2) (ömrünün nakdi), *mejdânı 'aşḳa* (109.G./2) aşkın meydanı

aşḳıñ nâr-ı nûrânı (148.G./5) tamlamasında bir tane olan tamlayan iki ismi de belirtmiştir.

Âşıkadır *kaşd anîñ-* anîñ kasd [1] (81.G./4) tamlamasında da iyelik eki, *sırr-ı ‘aşkı*m- aşkımın sırrı (111.G./1) tamlamasında da ilgi eki kullanılmamıştır.

Bendîniñ kalbi serâyı (123.G./3), *‘Aşk bağçesiniñ ‘andelibi* (139.G./2) *muhabbet câminîñ hayrânı* (2.Müs./4–3) tamlamaları zincirleme isim tamlaması olup dîvânda örnekleri çoktur.

Bendîniñ iki gözüñden dökülen hûn-i ciger (10.K.18) tamlaması sıfat ve isim tamlamasından oluşan karma tamlama örneğidir.

Halk-ı ‘âlem (5.Ş./1), *Hasret-i yâr* (5.Ş./3), *maḥbûs-ı zulmet* (5.Ş./3), *fermûde-i tahrîdi* (1.N./2) *Hâme-i kudret* (8.G./3), *Nûr-i çeşmi* (10.K./4) gibi iki kelimedenden oluşan Arapça ve Farsça tamlamalar da Dîvânda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Dîvânda Türkçe, Arapça, Farsça tamlamaların iç içe kullanıldığı da görülmektedir:

(senin), *âb-ı rûyındur mücrime raḥmet* (2.M./15)

Küfr-i zülfi dilberîñ bu dile zulmet evvelâ (8.G./1)

Şiirsel söyleyişin getirdiği bir zorunluluk olarak yüklemi sonda olmayan cümlelerin sıklıkla kullanıldığı dîvânda, hitap cümleleri, düz cümleler ve birleşik cümleler birbirine uyumlu ve akıcıdır.

Hitap grubu cümlelerin başında, ortasında veya sonunda kullanılarak Türkçenin kurallı (hitap+özne+tümleç+yüklem) cümle yapısı zaman zaman değişmiştir:

Ey felek aldın benim bu çeşm-i mestân aḥmerim

Gitdi n’idem ehl-i reftâr şeker lisân aḥmerim

106.G./1

‘Âşıkı gamzeñ *dilâ* keser biçer deler geçer

Hışm idüb çeker şalâ keser biçer deler geçer

55.G./1

Hüsne maḡrûr olma *ey sevdüğüm*

Geçer güzelliğin kalmaz bir eser

Şimdi bu çağında üftâdeleriñ

Yoluñda verirler bire bire ser

3.Ş./1

Bendî, soru cümleleri, devrik cümleleri ve hitap cümlelerini sıklıkla kullanarak cümlelerin vurgu değerini değiştirmekte vurguyu daha belirgin hale getirmektedir.

Ararsın vuşlat-ı yâri ararsın râh-ı dildârı
 Çeküb bu ‘aşk-ı efkârı sorarsın sırr-ı esrârı
 Bilenler söylesin hâli şu Bendî deni nâ-çârı
 Bunuñ derdini ey tabib bilüb devâ-yı çekdiñ mi

14.Ş./4

2.1.4. Edebî sanatlar

Bendî Mustafa Baba, dîvânında mana sanatlarından ziyade cinâs, aks, îade, ale’s-sadr gibi lafızla ilgili sanatlara ve muammâ, mühmel, leb değmez gibi edebî tarzlara öncelik vermiştir.

Türk Halk şiirinde sıklıkla kullanılan cinas sanatı Bendî’inde başarıyla kullandığı sanatlardandır. *Eser, dem, yola mı, bir ak* kelimelerinin cinaslı kullanıldığı dîvândaki 3. şarkı cinas sanatının başarılı örneklerindendir.

Aşağıdaki bentte dem kelimesi an, vakit; içki, nefes anlamlarında kullanılmıştır:

Bir gün olur sen ararsıñ bu **demo**
 Nûş eyle kaçırma elden bu **demo**
 Hüsniñün bâğına yâr hazân **demo**
 Eger bir eserse billâh sert eser

3.Ş./3

Bu fenâ devrân bizim **âl ile aldı** gönümüz

2.K./12

Al kelimesi hile ve al- anlamında kullanılarak cinas yapılmıştır.

Çek- fiili cinas sanatında şairin sıklıkla kullandığı kelimelerdendir.

Rebî’ye mevsimidir şeydâ dili **zâra çeker**
 Gonca ârâyış ile ‘andelibi **hâra çeker**

Kudret-i Hakka eger ‘ibretile baksa kişi
 Vâkıf-ı esrâr olur hem dilin **efkâre çeker**

Küllî eşyâyı ki nakş eylemiş dest-i kudret
 Lisân-ı hâliyle inler hû diyüb **naz’a çeker**

Şitâ eyyâmı gelür naķşı gider eşcârın
Şûkûfe zûlme düşer her varaķa **kara çeker**

Hâke alûde olur cümlesi Bendî emsâl
Hânle alûde ne çâre sînede **yâre çeker**

43.G.

Nedir bu zâr u feryâdın ğam-ı dünyâyı **çekdiñ mi**
Bu ‘aşķın dest-i cevrenden yâ hicr yâyı **çekdiñ mi**

Çaırub rûz u şeb Hâķ dost nihân esmâyı **çekdiñ mi**
Nesîmi gibi sen dâre nâzı edâyı **çekdiñ mi**

14.Ş./1

Her beytin sonundaki kelime veya kelime grubunun sonraki beytin başında tekrarlandığı iade sanatı divânda 1. 2. 3. ve 6. müstezâta başarıyla kullanılmıştır.

1 Levh-i dilde tâ ezelden kayd olan sırr-ı ilâh
Dilde anı it **penâh**
Penâh ol dîn ü imân ikrârı ihyâmdır o şâh
Eyledim ‘aşķıle **ah**

2 Ah degil mi yanduran şâhım bu heft kişveri
Böyle oldum **serserî**
Serserîlik hâk-sârlık pây-mâllik dile câh
Tâlî‘im olmuş **siyâh**

3 Tâlî‘-i siyâhıma zâhid cefâ eyleme gel
Anı san saña **mehel**
Mehl ol kim gidesin uş bundadır Yezdâne râh
Kendi özüñ eyle **seyyâh**

4 Seyyâh olmak hoş velî bu ‘aşķ-ı yâr serde iken
Yürü kim **lezzet ilen**
Lezzet ilen cân o yolda verse ider mi zerre âh

Yârı kılsa **nûm-nigâh**

Nûm-nigâhıñ bu faķır Bendîye izhâr itdigiñ

Ya ne hikmetdir **hemîn**

Hemîn bir kemter kapuña geldi seniñ rûyî mâh

Hû çeker ol gâhı gâh

1. Mstz.

Beni yârdan yârı benden sakın â pîrim sorma (1.Müs./4–4) bu mısrada ben ve yâr kelimelerinin sırası değiştirilerek *aks-i nâkıs* sanatı yapılmıştır.

Bendî, harflerle ilgili edebî sanatları denemiş ve bunda da başarılı olmuştur. Divânda sadece noktasız harfler kullanılmak suretiyle mühmel sanatının yapıldığı 2 gazel, içinde b, p, f, m, v gibi dudak konsonantları bulunmayan kelimelerle yazılan 2 lebdeğmez gazel, 1 tane Elifname ve harfleri kullanarak kelimeler oluşturduğumuz, şairin adına kara hece gazel dediği bir gazel bulunmaktadır.

“Kara Hece Gazel”den verilen aşağıdaki iki beyitten ilkinde zülf kelimesine bağlı olarak **kâf ü mim nûn dâl** harflerinin birleşmesiyle **kemend**, ikincisinde söz bu sözdür kelime grubundan hareketle **se vü nûn dâl** harflerinin birleşmesiyle de **sened** kelimesi oluşmaktadır.

Ağlayub zâr etme gönlüm Şabra yâr olmak hüner

Yâriñ her zülf-i telidir **kâf ü mim nûn dâl** saña

Bîşnev ol gel hâl-i ‘aşkı yâd idem bir bir saña

Söz bu sözdür it şikârı **se vü nûn dâl** sana

Kara Hece Gazel 1/3- 4

Muamma sanatına örnek olacak aşağıdaki beyitte de şair, sevdiğinin ismini harflerle belirtmiştir. ع ل ى harflerinin birleşmesiyle oluşan على ismi Bendî’nin sevdiği kişinin ismi olan Hz.Alî’dir.

‘**Ayn-i lâm ye** ismi dilber gizimizdir dem-be-dem

Dersimiz leyl ü nehâr oldu didüm vardım bugün

129.G./5

Arap harflerinden Elif ve Dal harfinin boya, Ra harf-inin kaşa, gözün Ayn'a şeklen benzetilmesi klasik edebiyatta sıklıkla yapılan bir benzetme geleneğidir. Bendî Mustafa Baba da bu geleneği sürdürenlerdendir.

Elif kıddimi **dâl** etdin cazû gamze ile illâ

15.Ş./2 -3

İki kaşın seniñ şol **zûlfekârı** şîr-î Yezdâni
Veli o ebrûlar **Hakka** işâret **râ-yı** Kur'ândır

İki çeşmiñ iki '**ayn** iki 'âleme işâret

İki lebiñ iki ırmak dîle şehd-âb-ı revândır

160.G./3-5

Sevgilinin kaşları zûlfekâra ve ra harfine, gözü ayn harfine, dudakları da ırmağa benzetilmiştir.

Dîvânda güllerin şeydânın zârından utanıp kızarması; fesin başa takılınca her sabah yârin destini öpüp, sevgilinin kaşını kucaklaması; insanın gönlündeki hastalıkların yaratılış toprağına acı suyun katılmasına bağlanması hüsn-i ta'lîl sanatının örneklerindendir.

Şerm idüb güller kızarır zâr elinden şeydânın

Şerm-i rûyın kim siyah itdiği gör maḥcûb-ı ḥaṭṭ

79.G./3

İhtiyârsuz her şabaḥ dest-i yârı bûs eyler

Mir'at etmiş aḥsen-i takvimi dâñâdır fes

Bunu üstâd-ı zamân şöyle Şalâḥ etmiş kim

Güzeliñ râ'sın agûş itdi zurâfâdır fes

68.G./2- 5

Telh-âba toprağın kurdu Hudâ çün Âdemiñ

Bu sebebdır dâ'imâ kalbimde emrâzım benim

115.G./2

Atasözü değerinde veciz ve hikmetli ifadeler kullanan Bendî, atasözlerini doğrudan doğruya çok az kullanmıştır. Aşağıdaki beyit irsal-i mesel sanatına örnek bir ifadedir:

Bu gündür gerçi geçer naqd-i ‘ömründen seniñ ğâfil

Geçen güne yetilmez aç gözüñ gözle gelecekler

53.G./2

Şair, ahının semayı yakıp, dumanının felekleri dolanmasını istediği aşağıdaki beytinde mübalağa sanatını kullanmıştır:

Bu ‘aşk ile bir âh ideyim tâ semâ yansın

Âhımdan olan dūd ki bu eflâki dolansın

124.G./1

Çok müṭâlâ‘ etmeden hiç fehm olur esrârı

Genc-i hikmet gevheriyle her ğazeli bezeli

159.G./ 4

Esrârı hiç fehm olur mu? Sorusunu şair, soru edatını kullanmadan hiç kelimesiyle sorarak istifham sanatı yapmıştır. Yine aşağıdaki beyitte görüleceği üzere bilmez miyim? Bilirim, diyerek şairin cevabını kendisinin verdiği istifham sanatı örneklendirilmiştir.

Ġoncaneñ şeydâsıyım gülzâra sermest gelmişim

Gönlüme aĝyâr olan pür- ħârı ben **bilmez miyim**

118.G./2

Divânda ayet ve hadislerin kullanılmasıyla oluşan iktibas sanatının kullanıldığı beyitler oldukça fazladır.

Nice var ehl-i riyâzet gözedir râh-ı vefâ

Dem-be-dem okumada ⁵⁸ مَنْ عَلَيْهَا فَاَنْ herkes

Bize Bâki değil anca bu fenânın nakşı

⁵⁹ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ile ħayran herkes

⁵⁸ مَنْ عَلَيْهَا فَاَنْ “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.” Kur ‘an-ı Kerim, Rahman Süresi, 55/26 (Ekler: 1)

⁵⁹ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ “Her canlı ölümü tadacaktır.” Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/85 (Ekler:1)

65.G./5 -6

Telmih sanatı dîvânda Peygamberlerin hayatlarının özellikle de çektikleri sıkıntıların ve mucizelerinin hatırlatılmasıyla yapılmaktadır. Aşağıdaki beyitte Peygamberimizin parmak işaretiyle Ay'ı ikiye yardığı “şakk- ı kamer” ve bulutların peygamberimizin üstün e gölge etmesi belirten mucizesine işaret edilmiştir.

İşâretiñle **dü- şâkķ** oldu ķamer
Ebrûlar sâye dutdu üstüñe per

2.M./12

Bendî Mustafa Baba telmih sanatını Hz. Alî için de kullanmıştır. “Ben ilmin şehriyim ve Ali onun kapısıdır.” Hadis-i şerifine dayanan aşağıdaki beyit bunlardan biridir.

Ķamû kapularıñ miftahıdır kim pençe-i şîri
 Medinetü'l-‘ilm bâbı ‘Alî şaħib- livâdır bu

8.K./4

Anlamı kuvvetlendirmek için aynı kelime veya kelime grubunun tekrar edildiğı tekrar sanatı dîvânın 89. gazelinde ve Kerbelâ hadisesinin geçtiğı muhammesde büyük bir başarıyla gösterilmiştir.

Cemâliñ şevķıne dil **mübtelâlar mübtelâlar** çok
 Rûy- âbıñdan ‘inâyet **intihâlar intihâlar** yok

Göre bende zaķımler sende **emler** hem ker**emler** dürli mer**hemler**
 Atar ebrû **peykân** çeküb **şalâlar es-şalâlar** ok

Bilürem pür-ce**fâdır** bî-ve**fâdır** nâ-ħayâ**dır** ol
 Utanmazsın aña bin **maķķa‘âlar maķķa‘âlar (?)** sok

Vezinledür gibi sözünle aç gözünü gör **özi**
 Nevâziş gonca gülden **râyiħalar râyiħalar** kok

Bu mir‘atıñ celâliñ**dir** ‘ilâl**endir** şafâ**lendir**
 Yemez Bendî â dilber **velvelâlar velvelâlar** tok

89.G.

Bu ciĥâd-ı **Kerbelâdır Kerbelâdır Kerbelâ**Bu ateş- bâr-ı belâdır **Kerbelâdır Kerbelâ**

1.Muh./1–5 /5–5

Şair, aşk yolunda çekilen elem hoştur, diyerek tezat sanatını kullanmıştır.

‘Acebdır dil düşer dildâre çekdikce elem hoşdur

Yolunda ıztırâb-ı dert ider cevriyle gam hoşdur

44.G./1

Şair, giribânı ağlatıp, gülistanını güldürerek teşhis sanatını kullanmıştır:

Ehl-i ‘aşkın ĥâlîni seyrân iden cân ağladı

Dîdesi eşk-i revân iden **girîbân ağladı**

153.G./1

Gül-i ra’nâ için bülbül bu mevsimde kılar zânı

Görüb ĥâlî için garîbin ‘andelibe **gül-sitân güldü**

133.G./3

Aşağıdaki beyitler hem telmih hem de cem sanatına örnektir.

Hiz. Muhammed’in nebilerin efdali, ekremi, ahiri olması miraç hükmüne bağlanmış, Miraç olayına da telmihte bulunulmuştur.

Nebîleriñ efđalidir ekremi hem ahiri

İtdi mi‘râc bundan âsumâne bismillah ile

2.K./ 8

Ağladı insile cinn hem ‘arş u kürsi cümle melek

Ĥâke kanı düşünce lerze itdi cihân âh Ĥüseyn

10.K./ 17

Hiz. Hüseyin’in şehit edildiği Kerbelâ hadisesine telmihte bulunan şair, insanların, cinlerin, meleklerin ağlamasını Hiz. Hüseyin’in yere düşen kanının cihanı titretmesine bağlayarak cem sanatını kullanmış, Kerbelâ hadisesine de telmihte bulunmuştur.

21 beyitlik bir na’t olan 2. mesnevide Hiz. Muhammed’le ilgili sıfatlar sıralanarak tensik-i sıfat sanatı yapılmıştır.

7. kasidede, taksim sanatının yapıldığı beyitler vardır. Hz. Muhammed ve Hz. Ali ile ilgili birden fazla şey söylendikten sonra ilerleyen beyitlerde Oniki İmamın her birine ait nitelikler sıralanmıştır.

Bilür mi ğafil-i nâdân Muḥammed ya ‘Alî kimdir
Muḥammed baḥr-i hikmet nûr-ı ‘Alî şîr-î Ḥudâdır

Zâhir aîladı ḥaleb İbrahimden ḥatem ‘ül Mürsel
Muḥammed ‘Alî bâtında tâ evvel nûr-ı yektâdır

7.K./3–4

Aşağıdaki beyit şairin divânda sıklıkla başvurduğu tenâsüb sanatına örnektir. Bu beyitte şair, Deryâ, keşt, engin, yelken, reis kelimeleriyle tenâsüb sanatını kullanmıştır.

Deryâyı ‘aşk içre keştin engine sal Bendîyâ
Yelken aç re‘is iseñ tâ **engine** kenâre ne

1.Lebdeğmez Gazel 5

Mutasavvıf bir şair olan Bendî Mustafa Baba, edebî gelenek kapsamında, edebî sanatları daha çok duygularını ifade etmede yardımcı bir öge olarak kullanmış, edebî sanatların söze güzellik katmadaki rolünü ikinci plana atmıştır.

2.2. Biçim Özellikleri

Bu bölümde Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nın tertip şekli, Dîvânda yer alan nazım şekilleri ve türleri, şiirlerde kullanılan vezin, kafiye ve redifler incelenecektir.

2.2.1. Tertip şekli

Klasik edebiyatımızda şiirler belirli bir düzen içinde sıralanır. Bu düzene göre bir dîvânda eğer varsa “dibace” kısmından sonra genellikle sırasıyla şu bölümler yer alır: 1. Kasideler, 2. Terci-bend, terkib bendler, 3. Küçük mesneviler, 4. Tarih Manzumeleri, 5. Musammatlar, 6. Şarkılar, 7. Gazeller, 8. Mukattaat (rubâî, kıt’a, nazım, dü-beyt, tuyug), 9. Müfredat. Dîvânlardaki sıralama bu şekilde olmasına rağmen bazı nazım şekillerinin tertibi sırasında farklılıklar olabilmektedir.⁶⁰ Bu şekilde tertip

⁶⁰ Ömer Faruk Akün, “Dîvân Edebiyatı” maddesi, DİA., IX. C. , s. 397–398.

edilen dîvânlara “mürettep”, bu tertibe dikkat edilmeden meydana getirilen dîvânlara da “gayr-ı mürettep” dîvân denilmektedir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı Klasik edebiyattaki anlayışa göre tam anlamıyla mürettep bir dîvân olmayıp, ancak çok başarılı olmasa da bir düzen dâhilinde tertip edilmeye çalışılan gayr-ı mürettep bir dîvân diyebileceğimiz, bir özellik göstermektedir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda sırasıyla şu bölümler yer almaktadır: Kasideler, mesneviler, gazeller, şarkılar, müseddesler, tahmisler, noktasız gazeller, lebdeğmez gazeller, kara heceli gazel, müstezâdlar, nazmlar. Tahmislerin biri, şarkıların ikisi, bir tane olan muhammes ve müseddeslerin biri de dîvânda gazellerden önceki bölümde yer almaktadır.

2.2.2. Nazım şekilleri ve türleri

Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda Klasik Türk şiiri nazım şekillerinden kaside, mesnevî, gazel, tahmis, müstezat, müseddes, şarkı, muhammes ve nazm; tür olarak ise na’t, münâcât, Elifname, mersiye kullanılmıştır.

Bendî, Dîvânı’na beş beyitlik bir Hamdele ile başlamaktadır. Ardından yirmi beyitlik bir kaside ile besmeleyi tavsif etmektedir. Mesnevî nazım şeklinde yazılmış yirmi bir beyitlik bir münâcâtın devamında ilki 9, ikincisi 12 beyitlik 2 kasideden sonra na’tlara geçilmiştir. Bu kısımda ilki 21, ikincisi 10 beyit olan, üçüncüsü 18, dördüncüsü 8 beyit olan Hz. Muhammed için yazılmış dört n’at; Oniki imama yazılmış ilki 10, ikincisi 9 beyitli iki na’t; Hz. Ali’ye yazılmış 6 bendlik ilki tahmis şeklinde, ikincisi 6 beyitlik bir na’t bulunmaktadır. Hz. Muhammed için yazılmış 5 bendlik bir şarkıdan sonra Hz. Hüseyin’e yazılmış ilki 6, ikincisi 18 beyitlik iki kasideden sonra, 5 bendlik bir muhammes, yine 5 bendlik müseddes-mütekerrir nazım şekliyle yazılmış mersiyelelere geçilmiştir. Her ikisi de 5 beyit olan kaside şeklinde yazılmış iki münâcâtta sonra gazellere geçilmiştir.

Alfabetik olarak tertip edilmiş olan dîvânın gazeliyyat kısmında پ (pe), ت (te), ث (se), چ (çe), ذ (zel), ژ (je), ض (dat), ظ (zı), ع (ayn), گ harfleri kullanılmamıştır. Gazeliyyat başlığı altında 158 gazel bulunmaktadır. Bunlara ‘İmalî Divân Gazel ü Had’ Başlığı altında bu bölümün sonunda yer alan 5 beyitli bir gazeli, ‘Şi’ir Murabba-Muhammes’ başlığı altında verilen 7 beyitli bir gazeli, Divânın Müstezâd kısmından önce verilen 2 tane 5 beyitli Leb Değmez Gazeli, biri 5 diğeri 4 beyitli 2 tane Noktasız

Gazeli ve 1 tane de 6 beyitli Kara Hece Gazel başlığı altında verilen gazeli eklediğimizde divândaki gazel sayısı 165'e ulaşmaktadır. Gazeller genellikle 5'er beyitlik olup dokuzu 6'şar beyitten, dokuzu 7'şer beyitten, dördü alışılmışın dışında 4'er beyitten, ikisi 10'ar beyitten, biri de 9 beyitten oluşmuştur.

Bendî, Dîvânı'nın *şarkı, muhammes, tahmis, müseddesten* oluşan musammatlar kısmında, “*Şi'ir Murabba-muhammes*” başlığı altında edebiyatta örneğine çok rastlanılmayan ilk bendin 3. mısrası serbest olan 8 şarkı ile ilk bendin birinci mısrası serbest olan bir şarkı, 3'ü murabba-ı müzdevic kafiyeyle şarkı, ilk ikisi divânın başında bulunan 4 çapraz kafiyeyle şarkı ile divânda toplam 16 şarkı bulunmaktadır. Bu şarkılardan biri 5 bendli, on dördü ise 4 bendlidir.

Mısra başlarında Arapça harflerin alfabadeki sırası göz önüne alınarak mısraların sıralandığı, Arapça harf-in ardından gelen sözcüğün de aynı harfle başlamasıyla oluşan Elifname örneğine divânda rastlanılmaktadır. Divânda bulunan Elifnâme 7 bendden oluşmuş murabba-ı müzdevic kafiyeyle bir şarkıdır.

Mersiye türünde yazılan muhammes-i müzdevic 5 bendlidir ve divânda gazeliyyat kısmından önceki bölümdedir.

Tahmislerden ilki na't olup 6 bendden, ikincisi de 5 bendden oluşmaktadır.

Dîvânda bulunan (ikisi müseddes-i mütekerrir) olan üç müseddesin hepsi 5'er bendden oluşmaktadır.

Dîvânda toplam 7 mütezâd vardır. Bunlardan birinci ve ikinci mütezâtta iade sanatı uygulanmıştır. Bu mütezâdların ardından gelen 3. mütezâtta da bu yinelemeler mütezâdın ziyâdelerinin son kelimeleriyle kısmen tekrar etmektedir. Mütezâdların dördü AaAa, BbAa, CcAa, DdAa, EeAa şeklinde kafiyeleşmiştir; biri serbest kafiyelelidir ve bu beş mütezâd da 5 bendlidir. 6.ve 7. mütezâdlar murabba şeklinde 4 bendli olup birinci bendde ziyâde iki beytin arasına konulmuş, diğer bendlerde ise ziyâde dördüncü mısranın sonunda yer almaktadır. Bu mütezâdlar “Mütezâd Murabbası Hem Müselsel” başlığıyla verilip ilk bendi ABbCBb ve ABbABb şeklinde kafiyeleşen (ilk bendleri altı mısralı) iç kafiyeleşen mütezâtlardır.

Dîvân, 4'er beyitli mahlasın söylendiği nazm şeklinde yazılmış iki tarih manzumesiyle sona ermektedir.

2.2.3 Vezin

Şairler, klasik şiirimizde ahengi sağlayan en önemli unsurlardan biri olan arûz veznine önem vermiş ve şiirlerinde bütün arûz kalıplarını kullanmaya gayret göstermiştir.

Bendî Mustafa Baba da Türk şairlerinin sıklıkla tercih ettikleri Remel ve Hecez bahirlerini tercih etmiş, Hecez bahrinin 4 kalıbıyla, Remel bahrinin 5 kalıbını kullanarak şiir yazmıştır. Ayrıca Hafif bahrinin 1 kalıbını, Recez bahrinin de 2 kalıbını kullanmıştır.

Remel bahrinin 5 kalıbıyla şiirler yazan şair, 91 gazel, 7 kasîde, 6 şarkı, 3 müseddes, 2 tahmis, 1 muhammes olmak üzere 110 şiirinde fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fa’ilün kalıbını; 2 kasîde, 1 mesnevi, 1 gazel, 5 şarkı, 3 müstezât olmak üzere 12 şiirin de fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fa’ilün kalıbını; 3 gazelinde fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün kalıbını; 4 gazelin de fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün kalıbını; fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün kalıbını da 1 gazelinde kullanan şair, remel bahriyle 130 manzume yazmıştır.

Şairin ikinci olarak kullandığı bahir hecez bahridir. Şair, bu bahrin 4 kalıbıyla 77 şiir yazmıştır. 32 gazel, 3 kaside, 3 şarkı, 2 nazm olmak üzere 40 şiirini mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün kalıbıyla; 2 şarkı, 1 kaside mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün kalıbıyla; 1 kaside, 1 gazel mefâ‘ilün fei‘ lâtün mefâ‘ilün fe ‘ülün kalıbıyla; 28 gazel, 4 müstezât da mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün kalıbıyla yazılmıştır.

Recez bahriyle de şiirler yazan şair, bu bahrin müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün kalıbıyla 2 gazel, müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün kalıbıyla da 2 gazel yazarak bu bahirde toplam 4 şiir yazmıştır.

Şair 1 gazelinde de Hafif bahrinin fâ‘ ilâtün mefâ‘ilün fa’lün kalıbını tercih etmiştir. Dîvân’da kullanılan vezinlerin nazım şekillerine göre dağılımı ayrıca bir tablo halinde verilmiştir.⁶¹

“Bendî Mustafa Baba’nın “okuruz” redifli 59. gazelinde ismi geçen selis, koşma, kalenderi, dîvân; Halk edebiyatında kullanılan aruzlu şekillerdendir. Bu gazelde Bendi Mustafa Baba bu türlerin yanında gazel, tahmis, şarkı yazdığını da belirtir. Bu gazelden hareketle dîvanı incelediğimizde gazel örgüsünde yazılıp aruzun üç fei‘lâtun bir fe ‘ilün

⁶¹ 1.Tablo (Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda kullanılan vezinlerin manzumelere göre dağılımı için Tablolar kısmına bk.)

kalıbına uyan 4 gazel (selis), aruzun *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün* kalıbında yazılan ve özel bir ezgi eşliğinde söylenen gazel, murabba, muhammes, müseddes biçimlerinde olabilen kalenderinin özelliklerine uyan 28 gazel, 4 Müstezât divânda yer almaktadır. Aruzun *fâ'ilatun, fâ'ilatun, fâ'ilatun, fâ'ilun* kalıbında yazılan 7 kaside, 91 gazel, 2 tahmis, 6 şarkı, 3 müseddes, 1 muhammes saz şairlerinin dîvân adını verdikleri türe kafiye bakımından uymamaktadır.

Bendî Mustafa Baba'nın şiirlerinde arûz kusurları o kadar fazladır ki şiirlerin arûzla mı yoksa hece ölçüsüyle mi yazıldığını anlamak oldukça güçtür. Dîvândaki 1. 3. 6. 9. 11. 12. şarkı, hece ölçüsünün 11'li ; müstezâdlardan 1. Müstezâd 15'li ; 2. 3. 4. 5. müstezâd 14'lü, 6. ve 7. müstezâd da 11'li hece ölçüsüne uyabilmektedir. Bu özelliğiyle Bendî Mustafa Baba, her iki edebiyatının ortak ürünlerini kullanan Divân ve Halk edebiyatının birbirinden etkilendiği bir yüzyılda daha çok Tekke edebiyatının bir temsilcisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerde vezni tutturmak gerekçesiyle kısa hecelerin uzatılması şeklinde ortaya çıkan imâle ve uzun hecelerin vezin zoruyla kısaltılması sonucunda ortaya çıkan zihaf lar hemen hemen bütün şiirlerde dikkati çekecek kadar çoktur.

Bir güzel gördüm melek *mi* yañi bilmem hûri- ced

Ġamzeler rûhunda derbân *müjeleri* çekdi sed

37 G./ 1

Cevrime bâb-ı Hâkdan gel yüziñ gözle gelecekler

Gel Hâkka dogru it da'im özüñ gözle gelecekler

53.G./1

Şair mahlasının sonundaki -î' de de sık sık zihaf yapmaktadır.

Bendî kim bend olalı râha nidâ kılmaktadır

Dir bu 'aşk sırrını kim farz u vâcibden almışız

58.G./5

Bu yolda Bendî hâk eylersen eger

Nâ-mahremdir saña nûr-i hüveydâ

11.K./18

Hece fazlalığından kaynaklanan vezin kusurlarıyla da sıkça karşılaşmaktadır.

Sırr-ı seyr ehline söyler ehl-i hayâdır ehl-i edeb

Hâşılı her bir mahalli menzile mergûb-ı hâtt

Nigâhımdan benim arâmi göñlüm n'eylediñ n'etdiñ
Dil ümîdimi ilâhî çarḥ-ı dîn kıldı ırâğ

8.G./22

2.2.4. Kafiye ve redifler

Mısra sonlarındaki simetrik ses tekrarlarına kafiye, söz tekrarlarına da redif denmektedir ve şiirde ahengi sağlayan unsurlardan biri de hiç şüphesiz kafiye ve rediftir.

Bendî'nin şiirlerine kafiye itibarıyla bakıldığında tam kafiyenin diğer kafiye çeşitlerine göre daha sık kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte yarım, zengin, tunç ve cinaslı kafiyelerin de varlığı Dîvânı kafiye yönünden oldukça çeşitli kılmaktadır.

Bendî'nin şiirlerinde redifler de önemli bir yer tutar. Toplam 212 manzumeden oluşan Dîvân'da sadece 41 manzumede kafiye yanında redif kullanılmamış, iki manzumede ise sadece redif kullanılmıştır. Rediflerin en az bir kelimedenden meydana gelmesine özen gösteren şair, birkaç manzume dışında sadece ekle yapılan redife itibar etmemiştir. Şair, -âr oldu didüm vardım bugün (129.G.), -ı ben bilmez miyim (118.G.), yâ meded yâ dost diyerek (95.G.) -ân olur bizde (147.G.) gibi hem ek hem kelimedenden meydana gelen ve beş kelimeye varan redifler de kullanmaktadır. Rediflerin pek çoğu Türkçe kelimelerden oluşmaktadır.

Yarım kafiyenin kullanıldığı 18 manzumenin hepsinde kafiye -â sesiyle yapılmıştır. Bu manzumelerin 7'sinde redif kullanılmayıp sadece yarım kafiye kullanılmış, 3'ünde ekten oluşan redif, 6'sında ek+kelimedenden oluşan redif, 2'sinde ise kelimedenden oluşan redif kullanılmıştır.

Güft ider her dem zebân ḥayr ü şer sır-ı Ḥudâ
Göz görür 'aql bilür kim ḥikmetiñ çok rabbenâ

13.K./1

'Âşıkı ğamzeñ dilâ keser biçer deler geçer
Ḥışm idüb çeker şalâ keser biçer deler geçer

55.G./1

Ğamze-i 'âhûların bir ḥışma gelse ey perü
Sanki bir 'acdâr gibi a'zâyı tir tir ditretir

54.G./2

Bakmasın ‘âşık-ı dîvâneyim ol ‘işyânıma
Mücrim ‘aşi ‘âşıkım ben beni ihyâ etsün

127.G./ 3

Zengin kafiye'nin kullanıldığı 18 manzumenin 4 tanesinde redif kullanılmamış, 11 tanesinde kafiye+ kelime redif, 2 tanesinde kafiye+ek+kelime redif, 1 tanesinde de kafiye+ ek redif kullanılmıştır.

Dîvânda tunç kafiye'nin (2. K.; 11. 35. 36. 50. 59. 102.105. 106. 130. 145. 150. 153. 157. 158.G.; 1.Müs. 3, 2. Müs.;1. NG.;1. Mstz./1) numaralı manzumelerde kullanıldığı görülmektedir.

Felek cevren beni bu haddeden bir ince **tel çekdi**
Bu derd ü gam ile çeşmim yaşı ‘âleme **sel çekdi**

Anıñ mevc ü hurûci akmasına kaldılar hayrân
O sırıñ mazharın bilen kamû eşyâdan **el çekdi**

150. G./1-2

Daha çok şarkılarda karşımıza çıkan cinaslı kafiye de Dîvânda sık sık kullanılmıştır. Aşağıdaki Murabba ‘-ı müzdevic kafiye’li şarkıda *eser, dem, yola mı, bırak* kelimeleriyle cinaslı kafiye yapılmıştır.

1 Hüsne mağrûr olma ey sevdüğüm
Geçer güzelliğin kalmaz bir **eser**
Şimdi bu çağında üftâdeleriñ
Yoluñda verirler bire bire **ser**

2 Bir gün olur sen ararsıñ bu **demi**
Nûş eyle kaçırma elden bu **demi**
Hüsniñ bâğına yâr hizân **demi**
Eger bir eserse billâh sert **eser**

3 Ey dil ‘ahdıñ erkânımı **yola mı**
Kâre mi pes didiñ ya ki **yola mı**
‘Ömr bâğın çarç varâkın **yola mı**
Vâ‘dem tamâm ise leşim **yola ser**

4 Göñül ideli sen bu ‘aşkı **bırak**

Her dem ‘arzı ider bir yeşil **bir ak**

Bendîya ‘âkilseñ bir eser **bırak**

Eser söziñ yerlerinde yel **eser**

Murabba ‘-ı müzdevic kafiye şarkı 3

Bendî Mustafa Baba’nın en çok rağbet ettiği kafiye çeşidi tam kafiye-
Rediften önce uzun sesli harfle oluşan hecenin kullanılmasıyla oluşan tam kafiye
örnekleri oldukça fazladır.

Meselâ; -âf (85. G.), -âh (84.G.; Müs. 15), -âl (3.K. ; 7.Ş. 2, 8.Ş. 1, 13.Ş. 4; 98.
; 101. G.) -ân (5. 9.K. ; 6.Ş.1, 8. Ş. 4, 13.Ş.2-3, 15.Ş.1-3; 3.Müs. 3; 6. 31. 41. 42. 52.
65. 72. 74. 83. 87. 90. 109. 113. 116. 124. 133. 136. 138 146. G.), -âb (26.46.G.),- âr (34. 56. 60. 80. 81. 86. 118. 129. 151. 152. G.; 10.Ş.1, 14.Ş.4; 2.T.4), -âm (76. 119.
120.G.), -ây (66. 94. 107. G.; 14.Ş.1-2), -ûb (12. 79.G.) -ûl (51.G) bunlardan
bazılarıdır.

Rûy-i kişveri Habeş gerdân-ı iklim-i siyâh

Sanki kurmuşdur t̤âbûr zengi sipâhlar şaf şaf

84.G./2

İş bu cevriñ haddı yok lâyık degildir şânıña

Derd-i miñnetiñ çeküb hayrânınım ey sevdüğüm

116.G./4

Bî-lütf u kerem dilberi râ‘na bu ne hikmet

Cigeri kebâb eyledi ‘aşk şimdi beni sûz

64.G./4

Bendî Mustafa Baba uzun sesli heceden oluşmayan tam kafiye-
yi de kullanmıştır.

Nuṭṭ-ı pâkim añlayana hoş hikâyetdir benim

Sırr-ı ‘aşkı her dîle ‘aceb ferâsetdir benim

111.G./1

Matladan sonra gelen beyitlerin ilk ve ikinci mısra ortalarının ilk mısranın sonu
ile kafiyeleştiği 6. 40. 95. 137. ve 147. gazeller musammat gazeldir. “Müstezâd
Murabbası Hem Müselsel” adı verilen 6. ve “Diğer Usul” başlığı altında verilen 7.
müstezâd da iç kafiye-
lidir.

Yürü bu meclise ey **cân** nice seyrân olur bizde
 Hôr görüb kem bakma ‘irfân Mışra sulţân olur bizde

Var sen Yûsuf Ken‘ân **ara** çün kim ermedin bu hayra
 Hükmi var şehr-i Mışra yâ ne Ken‘ân olur bizde

Ser vermiş ‘aşkın yoluna **hâtem** almış eline
 Ta‘lim etmiş kuşdil**ine** çok Süleymân olur bizde

Bendî hâlin izhâr **etmiş** özini Hakkâ yâr etmiş
 Heft- iklimi şikâr **etmiş** Şahib- dîvân olur bizde

G. 147

Bazı manzumelerde kafiye problemleri vardır. 79. ve 31. gazelin son beytinde, kafiye değişmiştir.

Meygedede pîr-i muğân itdi baña ihsân şûrâh
 Gülğûleyle akıdır sankim âb-ı hayvân şûrâh

Şâkî –i nevreste doldurmaga geldikde ki gör
 Şavt ider nâziyla ol piyâleler heman şûrâh

.....

‘Adl ile eyler hüküm ol şâkî destinde iken
 Bendiyâ taht-ı nişîndir kurdu dâ‘vâ-yı şûrâh

31.G./1–2–5

Kelime bulmakta zorlanan şairler, kelime tekrarlarından oluşan kafiyele dîvânlarında yer verirler. Bendî Mustafa Baba Divânı’nda kelime tekrarlarından oluşan kafiyele sadece manzumelerin beyitleri arasında olmaktadır.

Dîvânın 38. 84. ve 90. manzumelerinde kelime tekrarlarından oluşan kafiyele mevcuttur.

Bir iki kaç ehl-i hevâlar dest-i dâmânın dutub
 Gördüm ol pâkize dilber rûy açık **pîşânı ak**

Çok tazarrular idüb yaptı fesâdlar hâtırın

Açıvirdi anlara şehâde ol **pîşâmı ak**

90. G./ 3–4

100. ve 120. gazelde [“nâza” (1), “âgâza” (2), “pervâza” (3), “yelpâze”, (4), “peyâze” (5)] ve 99. gazelde [“kahıra” (1), “ahıre” (2), “zora” (3), “dura”, (4), “ara” (5)] olduğu gibi eski alfabemizde imlâya göre bir kusur gibi görülmeyen a-e değişimi az da olsa karşımıza çıkmaktadır.

Manzumelere kafiye sistemleri itibariyle bakıldığında, edebiyatta örneğine çok rastlanılmayan ilk bendin üçüncü mısrası serbest olan 8 şarkı ile ilk bendin birinci mısrası serbest olan bir şarkı bulunmaktadır. Bu durum murabbaları şarkı olarak adlandırmamızı gerektirmiştir. “Müstezâd Murabbası Hem Müselsel“ başlığıyla verilen iki müstezâttan biri ABbCBb, DDDBb, EEEBb, FFFBb; şeklinde diğeri ABbABb, CCCBb, DDDBb, EEEBb şeklinde olup diğer müstezâdlardan farklı bir özellik göstermektedir.

2.3. Muhtevâ Özellikleri

İslam dini, tasavvuf, gelenek, efsane, çeşitli ilimler, aşk, şarap, tabiat, ızdırıp, sosyal hayat gibi Dîvân şiirini besleyen kaynaklar, Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda da benzer özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır.

Klasik Türk edebiyatının beslendiği en önemli kaynaklardan olan İslam dini buna bağlı olarak peygamberler, Kur’an-ı Kerim, ayetler, hadisler, Ehl-i Beyt, çar-yâr, on iki imam, mirac, cennet, cehennem gibi dini unsurlar daha çok dîvânın kasideler kısmında birebir ele alınan konulardandır. Bunlardan başka Leylâ ve Mecnûn, Ferhat ile Şîrîn gibi aşk kahramanları da dîvânda zikredilir.

Bendî Mustafa Baba’nın şiirlerinde geçen, Necef yer ismi olarak değil, Şah-ı Necef sıfatıyla, Kerbelâ ise Kerbelâ vakasıyla ilgili olarak; Mısır, Ken’an, Hindistan, ‘Acem, Özpek, Yemen, Fas, Habeş gibi ülke adları klasik şiirdeki geleneksel kullanımıyla dîvânda geçen yer isimlerindendir. Ceyhun, Fırat, Nil gibi nehirler ile Tûr Dağı Bendî Dîvânı’nda yer alan coğrafi unsurlardır.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda en çok işlenen konu aşktır. Aşkın türlü zevklerine ulaşmayı arzulayan şair, uzakta olmanın, kavuşamamanın verdiği ızdırabı şiirlerinde dile getirir. Allah’ın esma ve sıfatı insanda ve eşyada tecelli ettiğinden, şair kâinata, eşyaya, insana sevgiyle bakar. Her şey sevgi sıfatıyla yaratılmıştır. Allah’ın

âlemi yaratması Nur-i Muhammed sebebiyledir. Allah aşkı “Kentü kenz” sırrı ile ademi âdem kılmıştır.

Gel ademî ol âdemi ile kıldı dil irşâd
Eşyâyı yarattı kûlun irşâdına Feyyâz

78.G./4

İnsan dünyada ve ahirette aşk için yaşamalı, aşkın türlü çilelerine katlanmalıdır, çünkü âşık, aşkın ezelde câminı içmiş, aşkın lezzetini almıştır, aşktan el çekmez.

‘Âşıkdır lezzet-i ‘aşkın ezelden câminı içmiş
Girüb ‘aşkı bâzâr eyler ki o kârdan el çekmez

61.G.4

Aşk yolunda çekilen çile aşkı yüceltir, âşığa zevk verir.

‘Acebdir dil düşer dildâre çekdikce elem hoşdur
Yolunda ıztırâb u dert ider cevriye gam hoşdur

Dil ihtiyâr ider derd ü firâk-ı ‘aşk-ı nâr birle
Ne deñlü çekse de yârın yolunda derdi kim hoşdur

Giceler subha dek feryâd ü zâr u efgân eyler kim
Sorarsan ıztırâbın ne saña ahır bu dem hoşdur

Ya her bir hâl ile derdidilen fâş eylemez nasa
Derûnı nârile yansa bu gönlüm pek hurrem hoşdur

Hele bir söyledin Bendî dil efkârına ne söyler
Bu girdâb-ı belâda zevk iden akdem sitem hoşdur

44.G.

Âşık madde âleminden mana âlemine aşk şarabıyla kendinden geçerek ulaşır.

Cefâsı mevrût itmiş kim beni hılllet mest itdi
Didiler Bendîya mest ol ki göresin ‘ibret

21.G./5

Gerçek ‘aşkın mesti dil sanma añı mest-i şarâb
Nûş ide bî-mâr elinden dem-be-dem kıst-ı şarâb

18.G./1

Âşkî genellikle âşık-mâşûk ilişkisi içinde konu edinen şairin mâşûğu ilahî aşkının muhatabıyken bazen de ete kemiğe bürünen bir güzel olur. Dîvânda beşeri aşkın anlatıldığı şiirler de vardır. Şairin güzellik anlayışını ifade ettiği aşağıdaki şiirde dünya güzellerinin güzellik unsurları toplumsal bakış açısıyla verilmiştir.

Gönlümüz temennâ ider afet-i devrân olana
Gice gündüz senâ ider şahib-i ihsân olana

Kapusunda çâker olur ‘aşkı ile perver olur
Bende-yi dil kemter olur kâkülü reyhân olana

Çeker anıñ sevdâsını her ne ise belâsını
Küfr-i zülfüñ dâ‘vâsını vâşfeder sultân olana

Seyr-i cinâna gidelim ‘aşkıla gayret idelim
Bir şanemi medh idelim meclisde yâran olana

Ba‘zı güzel pek hoş olur gûşunda bir mengûş olur
Zîr-i fesde serpûş olur o yeter nâlân olana

Ba‘zı güzel âhû bakar ‘âşıkı odlara yakar
Tîr idüb müjgânı atar hüsnine hayrân olana

Ba‘zısı var hûb şadâlî bazısı da pek edâlî
Ba‘zı var zülfi belâlî mey sunar mestân olana

Ba‘zı güzel soysuz olur güzelde olsa huysuz olur
Fitne ficûr boysuz olur cevri eder seyrân olana

Ba‘zı güzel dutar sözi söz dutmaz da olur ba‘zı
İşde o yoruldur bizi yâzık dilrân olana

Bu sözi bitürelî hâ meclise vireli celâ
Uzatma sen ey Bendîyâ cân fedâ ‘irfân olana

137.G.

Dîvânın 91. gazelinde şair, çapkınca bir ifadeyle beşeri aşkın kendisindeki izlenimlerini hayali unsurlarla sunar. Dîvânın 90. gazelinde de beşeri aşk toplumun bakış açısıyla tahkiye unsuru kullanılarak anlatılır.

Yaz gününde bağçe içre hâlice kalsa yatağ
Sevdüğüm dilber yanıma gelmeye bulsa satâğ

‘Azm idüb bağçede reftâr eylese göz süzerek
Ben anıñ geldiğini duysam da kalksam darpadağ

Ben elimle câme-i gülğünini soysam anıñ
Sarılub ince belîñ üstüne düşeyim şarpadağ

Sîne-ber-sîne olub rûhın nevâziş eylesem
Bûsesin alur iken ben şöyle puş puş dise dudak

Der-âgûş etmişken anıñ mûmiyânın Bendîyâ
Ansuzın gelse birisi dise maḥbûbı bırak

91.G.

Bendî Dîvânı’nda tabiat, mevsimlerle özellikle de bahar mevsimiyle kendini gösterir. Güzelliğin fark edildiği, güzelliğin herkesi büyülediği bahar mevsimi, mutlak varlığın tecellisidir. Şair baharı –kış karşıtıyla verir.

Rebî‘ye mevsîmidir şeydâ dili zâra çeker
Gonca ârâyış ile ‘andelibi ḥâra çeker

Ḳudret-i Ḥaḳḳa eger ‘ibretile baksa kişi
Vâkıf-ı esrâr olur hem dilin efkâre çeker

Küll-i eşyâyı ki naḳş eylemiş dest-i Ḳudret
Lisân-ı ḥâlile inler hû diyüb nara çeker

Şitâ eyyâmı gelür naḳş-ı gider eşcârın
Şûkûfe zülme düşer her varaḳa kara çeker

Ḥâke alûde olur cümlesi Bendî emsâl
Hâkle alûde ne çâre sînede yâre çeker

43.G.

Güzellik bilinmeyi, herkes de güzeli görmeyi ister. Bilmek ve görmek kendini bahar mevsiminde gösterir. Gözlerin gördüğü bu güzellik insana neşe verir, ama hazan mevsimi güzelliği uçuracaktır.

Eyyâm-ı yaz oldu çünkim ‘arz ider cân bâğçe bâğ
Seyrine ‘azm etmededir bunca cinân bâğçe bâğ

Ḳudret-i Ḥaḳdan arâyîş kemḥâ giymiş rûy-ı ‘arz
Dîbâ-ı biheşt çeker eşcâr-ı şukûfân bâğçe bâğ

Murgüler cümle dilir oldu çemen zâr etmege
Nice etmez yâ teferrüc ehl-i ‘irfân bâğçe bâğ

Bunca aḥbâb-ı suḥen gev‘i ile maḥbûb yârıgâr
Bâd-ı seḥer her bir gönûlde açdı dehân bâğçe bâğ

Güfte düşdi murğ-ı diller murğ u zârıyla böyle
Bu seḥer velvâla gûş eyledi gülşân bâğçe bâğ

Şebnemin cevrin unudub şermile kızardı gül
Gûşına irince kim bu zâr-ı efgân bâğçe bâğ

Geçmeden faşl-ı bahar Bendî çemenden mi gelür
 Harâb ider kim eserse bâd-ı hazân bâğçe bâğ

83.G.

Tabiatın canlanması, çiçeklerin güzelliklerini sunması, kuşların ötmesi, çimenlerde eğlence meclislerinin kurulması gibi pek çok unsur bahar mevsiminin güzelliğiyle anlatılır.

Yerişdi nevbahar faşlı dil-i şeydâ figân güldü
 Cilâlandı karanfiller açıldı gül hamân güldü

Dil-i nâşâdemiz gördü bu tarz-ı bahar-ı faşlı
 Dönüb cânib-i dildâre çağırd [1] el amân güldü

Gül-i ra'nâ için bülbül bu mevsimde kılar zârı
 Görüb hâl-i karîbin 'andelibe gülistân güldü

133.G./1-2-3

İnsanların bir arada olduğu bayramlar, güzelliğin yaşandığı anlardandır. Şair kurban bayramında güzelliği yaşayamamaktan dolayı ızdırab çekmektedir.

Başla dil bülbül misâli zâra bayrâm günüdür
 Sû-be-sû herkes çıkar gülzâra bayrâm günüdür
 Halk-ı 'âlem elele vermiş naħrir-i 'ıyd-ı şerif
 Başlasın hasret çeken efkâra bayrâm günüdür

5.Ş./1

Bendî Mustafa Baba feleği başına gelen hadiselerin sebebi olarak görmüş, bu yüzden felekten, bahtından şikâyetçi olmuştur:

Benim çekdiklerim kahbe felek senden sitemdir hep
 Görünmez asla luṭfın her işin 'aşıkâ kemdir hep

13.G./1

Feleğin gönül kırıcı olduğunu, intikam aldığını, acımasızlığını, feleğe meydan okuyarak- aşağıdaki gazelinde anlatmaktadır:

Nice aldıñ bu dil-i ârâmı elimden felek
Hiç hayâ etmez misiñ bu çeşm-i selimden felek

Ne sebep gördüñ sezâ bu göñlüme maḥzûnluḡu
Kurtulur musıñ bakalım gayrı dilimden felek

Bir ‘aceb ḳahbe işinkim bî-nâmus hem bî-ḥayâ
İntikâmıñ geçmedi aldıñ vaṭânımdan felek

Dekile girdiñ göñül gülşânına ey bî-vefâ
Ḥâr gibi kırdın o bir gonca-ı gülümden felek

Ey felek Bendîden efzûn yaş dökersin goncaya
Ḳani oldum ki ḳalursın burc-ı sâlimden felek

96.G.

2.3.1. Din ve tasavvuf

İslam düşüncesinin aynası olup insanı yücelten tasavvuf, dinden aldığı bilgi ve sezgiyle dîvân edebiyatında önemli bir konuma sahiptir. Din, insanın kulluḡuyla, tasavvuf bireyliḡiyle alakalıdır. Şiirlerinde İslam dininin bütün öğretilerini kabul eden bir kul olarak karşımıza çıkan Bendî Mustafa Baba, dinin bâtınî kısmını anlamayı hedefleyen ilahî aşkı terennüm eden bir bireydir.

Allah hakikatin kendisidir ve inancın merkezidir. Bendî Mustafa Baba, dîvânında mutlak hakikat olan Allah’ı, “Alimü’l-sırru’l hafiyyat, Azîm-üş-şân, Bedûh, Cebbâr, Celâl, Cemâl, Dest-i Kudret, Feyyâz, Gafûrû’z zünûbe, Hakk, Hallâk, Hâme-i Kudret, Hû, Hûda, İlâhi, Kerimü’z- Zülcelâl, Kudret-i Hakk, Lem-yezel, Mennân, Mevlâ, Mu ‘în, Padişah-ı âlem, Rabb, Rabbü’l- Âlemîn, Rabbü’l Mucîb, Rahîm, Settâr, Subhân, Şehenşâh, Vâhid, Yezdân” gibi çeşitli isim ve sıfatlarla anar.

Allah’ın her şeyi yoktan var ettiḡini bilen Bendî Mustafa Baba, bir kul olarak, Allah’a niyaz ve yakarıştta bulunur. Dünyadan ve günahlarından şikâyet edip Allah’ın Gaffâr ismine sığınır. Hz. Muhammed ve Hz. Ali’yi yüceltme ve dua etme gibi vesilelerle sık sık Allah’ı anar.

udretiñle yok iken sensiñ beni var eyleyen
 Sen dururken bes diyim mi Şubh u Şâmı bilmeze

143.G./3

atreden var eyledi ‘âlemi Settâr bilürem
 Heft-zemîn heft-semâ hep andan izhâr bilürem

.....

10.Ş./1

Yâ Rab dil-i maĥzûnemiziñ Şâd ide ayâ
 İhsânıña muĥtac
 Her zerrede mevcûdeligiñ ‘âleme Şâyâ
 ‘Akıllara ĥayret

ün kânı yekûn içre seniñ nâmıle Őânıñ
 Kim ĥaddi bî-ĝâye
 Mevcûdile nâ-mevcûdada serdesiñ Alâ
 Zâhirde maẓâhir

5.Mstz./1–2

İlahî aşkın talibi olan Şair, nefisten, Őeytandan, açĝözlü olmaktan Şikâyetçidir. İbadette biçime deĝil öze önem veren Alevi- Bektaşî inancında kurallarla belirlenen namaz gibi ibadetler ikinci plana atılırken Bendî Mustafa Baba mescidin semtine gidememekten, namaz kılamamaktan duyduĝu acıyı dile getirir. Bu durum Şairin Kadiriyye tarikatına olan ilgisiyle de açıklanabilir.

Resulün hakkı için Allah’tan af diler, aklını, nefsini, gönlünü ruha teslim etmesini ister. ünkü Allah insana ruhundan üflemiştir.⁶²

‘Aql u nefsi dil-i rûĥa yâr it
 ‘Avn ü luĥfuñ yâ Ĥudâ izĥâr it

1.M./16

⁶² Kur’an-ı Kerim, El- Hicr Süresi, 15/29; Sâd Süresi, 38/72

Dîvânda sabır ve tahammülün, şükür ve hamdın önemli ibadetlerden olduğu vurgulanarak her işe Besmele ile başlamanın gerekliliği, besmelenin tavsif edildiği 2. kasidede belirtilir.

Kadiriyye tarikatında devrânı zikre büyük önem verilmiş, tarikatın bir esası haline getirilmiştir.⁶³ Bu tarikatta salık, nefs-i kâmile ulaşmak için nefsin yedi mertebesine göre değişen belirli sayıdaki esmayı zikretmelidir. Dîvânda esmânın zikriyle ilgili sadece iki mısra vardır. “Çağırub rûz u şeb *Hak* dost nihân esmâyı çekdiñ mi” (14.Ş./13) mısrasında şair, esmânın zikrinin gizli yapılması gerektiğini belirtmiş, “...Zikr eyleyen ismiñ dil ü ‘irfân nice biñ kaç” (25.G./3) mısrasıyla da Kadiriyye tarikatında görülen her bir esmânın belirli çok sayıyla zikredilmesi hususunu hatırlatmıştır.

Kadiriyye tarikatında seyrü sülûk bütün esmâ tarikatlerinde olduğu gibi Allah’ın yedi isminin (esmâ-i seb-a) zikredilmesiyle gerçekleştirilir. “Lâ ilâhe illallah, Allah, Hû, Hay, Vâhid, Azîz, Vedûd” isimlerine usûl esmâsı; “Hak, Kakhâr, Kayyûm, Vehhâb, Müheymin” isimlerine fûrû esması denilmektedir. Usul isimlerinden her biri nefsin yedi mertebesinden birine karşılık olarak zikredilir. Bir mürşidin gözetimindeki salık, seyrü sülûku esmâ-ı seb-a’nın zikredilmesiyle tamamlayarak nefs-i kâmile makamına ulaşabilir.⁶⁴ Dîvânda esma-i seb’adan sadece “Hû, Vâhid, Hak” isimleri zikredilmektedir.

Şair, Allah’ın güzelliğinin bir cevabı olarak nitelendirdiği Kur’an- Kerim’in 6666 ayet 114 süre olduğunu da belirterek, (11.G./1–2) diğer peygamberlere gönderilen 100 sayfanın da aşkı anlattığını, (88.G./2) bu ayetlerle belirtilen sırrı bildiğini, (110.G./4) ve İncil’i, Tevrat’ı, Zebur’u, Kur’an-ı Kerim’i aşk ile okuduğunu (59.G./5) ifade eder.

Dest-i Kudret’in ezelde yazdığı kaderine razı olduğunu belirten şair, kaderin-feleğin kendisine gam keder yüklediğini söyleyerek sitemde bulunur, ama bu sitem şairi isyana götürmez. Allah’ın “Nahnu kasemnâ” taksimine razı olduğunu (139.G./3), gönlün ün rûz-ı cezadaki kahırdan korktuğunu (99.G./1), Dost için dünya ve ahiretten vazgeçtiğini, cenneti değil cemali istediğini, (63.G./4) bezm-i elestten divâne olduğunu (129.G./2) belirterek dünya ve ahirete bakış açısını tasavvufî bir üslupla açıklar.

⁶³ Süleyman Uludağ, “Devrân”, DİA, C. IX, İstanbul, 1994, s. 248.

⁶⁴ Nihat Azamat, “Kadiriyye”, DİA. C XXIV, İstanbul, 2001, s. 133.

Dost yoluna dünyâ vü ‘uqbâyı verdik bir pula
Cennet ü hûri vü ğılmândan pîr ü pâk ‘âşıkız

63.G./4

Fenâdan istemem habbe beĳâdan uçmagı hâşâ
Hamân maṭlûb-ı dîdârım ser ü cân fîsebîlillah

141.G.2

Dîvânda Ka‘be, Sidretü‘l Münteha, Mescid-i Aksa, Ehl-i Araf, Hac gibi dini terimler içerik olarak deĳil, çeşitli vesilelerle isim olarak kullanılır.

Öz vatanından bu fenaya gelip “garib‘ül vatan” olan kişi dosttan ayrıldığı için ızdırıp duyar, (62.G.) aslına kavuşup dostta ulaşmak ister ve yolculuk başlar. Bu yolculuk zordur, “nice ercan baş yol bulamaz.” (70.G) Dünya elbisesinden arınıp “yalın pâ baş açık sine uryan” seyyah olup bu yolculuĳa çıkan birey bireylikten âşıklık makamına ulaşmak için şeriat, tarikat, marifet, hakikat kapılarından geçmelidir. Türk İslam tasavvufunun temel anlayışını oluşturan dört kapı ,“Evvel kapı şeriat, geçse andan tarikat/ Gönül evi marifet, ışık hakikat içinde” mısralarıyla Yunus Emre tarafından da dile getirilmiştir. Şeyh olmadan Hakk bilinip vuslata erişilmez. Bendî Mustafa Baba’yı vuslata götürecek kişi Hz. Ali’dir.

Her yolumuz dört bâbile üç yârı kırk aḥbâb ile
‘İlm-i ledûn kitâb ile ders-i gülistân okuruz

59.G./4

Şeri‘atle ṭarîkat hem ḥaḳîkat ma‘rifet genci
İmâmu‘l-müttakîn sûre-i sırr-ı heltâdır bu

8.K./5

Añla gel izhâr-ı şeri‘at hem tarikat ma‘rifet
Bendî bu râh-ı ḥaḳîkatde bilür pîrsüzleri

156.G./6

Meded mürvet şâhım ‘Alî dilde şems ü mâhım ‘Alî
Arttı yetiş âhım ‘Alî direm amân şeyḫım saña

6.G./3

Şerîât, Tarîkât, Mârifet ve Hakîkâten oluşan dört kapı ve her birinde onar tane olmak üzere kırk makam⁶⁵ bulunan tasavvufî sistem, kaynağını Ahmet Yesevi'den almış ve Hacı Bektaş Veli tarafından düzenlenmiştir.

Si vü düyi tarh iderseñ her hesâba çehâr olur
 Küllî semtinden bu bâbıñ râhı sevâba çehâr olur
 Ne ‘aceb bu tekkeniñ her semti bâba çehâr olur
 Her bir semtinde dü-günün ‘âlemi karâr bilürem

10.Ş./2

Şerîât kapısında İslâm dininin temel ilkeleri öğretilir. Bu kapı, bir yasa niteliğinde olup genel düzeni sağlamanın yollarını bildirir. Tarîkât kapısı dinin özüne, manevi derinliğe ulaşma kapısıdır. Bu kapıda bir mürşide bağlanma kuralı öğretilir. Mârifet kapısı Allah'ın nurunu her yerde görmektir. Bütün varlıkların gizemli bilgileri bu kapıda elde edilir. Hakîkât kapısında ise insan, Tanrı ile arasındaki her şeyi kaldırıp sevgiliye ulaşarak varlığın sırrına vakıf olur. Bendî Mustafa Baba Dîvânında aşkın hallerini, sırta vakıf olmanın yollarını, âşık-ârif-zâhid karşıtlığıyla sık sık dile getirir.

Dört Kapı aynı zamanda evrenin yaratılışındaki dört unsur olan ateş, hava, su, toprak ile de simgelenmiştir. İlk kapı şerîat kapısı, simgesi yel (hareket eden hava)

⁶⁵ Şerîatin birinci makamı, iman getirmektir. İkinci makam, ilim öğrenmektir. Üçüncü makam, namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak, gücü yetene hacca gitmek, seferberlik olunca kaçmayıp düşmana karşı gelmek ve cenabetten temizlenmektir. Dördüncü makam, helal kazanmak ve faizi haram bilmektir. Beşinci makam, nikâh kıymaktır. Altıncı makam, hayz ve loğusalıkta cinsi münasebeti haram bilmektir. Yedinci makam, sünnet ve cemaat (ehl-i sünnet ve'l cemaat) ehlinden olmaktır. Sekizinci makam, şefkâttir. Dokuzuncu makam, temiz yemek, temiz giyinmektir. Onuncu makam, iyiliği emredip yaramaz işlerden sakındırmaktır.

Tarîkâtın makamları, tarîkâtın ilk makamı pîrden el alıp tevbe etmektir. İkinci makam, mürid olmaktır. Üçüncü makam, saç kesmek (tırâş olmak) ve elbise değiştirmektir. Dördüncü makam, nefis savaşında mücahede etmek, olgunlaşmaktır, pişmektir. Beşinci makam, hizmet etmektir. Altıncı makam, havf yani korkudur. Yedinci makam, ümit etmektir. Sekizinci makam, hırka zenbil, makas, seccâde, subha (yüz taneli tesbih) ibrat (iğne) ve asadır.

Dokuzuncu makam, sahib-makam (makam sahibi), sahib-cemiyet (cemaat sahibi-iç bütün lügü), sahib-nasihat (nasihat sahibi) ve sahip-mâhabbet (muhabbet sahibi) olmaktır. Onuncu makam, aşk, şevk, sefâ ve fakirliktir.

Marîfetin makamları, birinci makam, ilim; ikinci makam, cömertlik; üçüncü makam, hayâ; dördüncü makam, sabır; beşinci makam, perhizkârlık; altıncı makam, korku; yedinci makam, edep; sekizinci makam, miskinlik; dokuzuncu makam, mârifet; onuncu makam, kendini bilmektir.

Hakîkâtın birinci makamı, toprak olmaktır. İkinci makamı, yetmiş iki milleti ayıplamamaktır. Üçüncü makamı, elinden geleni esirgememektir. Dördüncü makamı, dünyada yaratılmış bütün nesnelerin kendisinden emin olmasıdır. Beşinci makam, mülk sahibine yüzünü sürüp yüz suyunu (yaratılış sebebi olan Muhammed nurunu) bulmaktır.

Altıncı makam, sohbet hakikât sırlarını söylemektir. Yedinci makamı, sırdır. Dokuzuncu makam münacâttır. Onuncu makamı, Allah'a ulaşmaktır.

Esad Coşan (Sadeleştiren: Hüseyin Özbay), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s. 11–18.

dir. Bu grupta yer alan kişilere abidler denilmiştir. İkinci kapı, tarikat kapısı, simgesi od (ateş) dur. Bu grupta yer alan kişilere zahidler denilmiştir. Üçüncü kapı, mârifet kapısı, simgesi sudur. Bu grupta yer alan kişilere arifler denilmiştir. Dördüncü kapı, hakikât kapısı, simgesi topraktır. Bu grupta yer alan kişilere muhipler denilmiştir.⁶⁶

Kim ki ‘arif aîladı bu çâr ‘anâşır sırrını
İş bu dörtdür kim yed-i beyzâya verdi ni‘meti

149.G./4

Anâşırdan giyüb bir don gönül tahtın bezer ol zât
Bu dört bâbın rehâsınca yolu erkânı fark etse

138.G./2

İnsan Bektaşilerin şariat kapısında "el oğlu"dur. Yani bir baba ve ananın evladı, malıdır. Kendi şahsi düşünceleri, arzuları, menfaatleri peşinde koşar. Tarîkât kapısında "yol oğlu"dur. Bu kapıda kendi benliğinde bir miktar fedakârlıkta bulunarak bir mefkûreye, bir zümreye bağlanır. Burada da gereken terbiye ve irşadı aldıktan sonra hakikat kapısının tokmağını vurur, "il oğlu" olur, cemiyete devredilir. Bundan sonra ailenin de, zümrenin de malı değildir. Cemiyet için düşünür, onun için yaşar, çalışır. Bu makamda da gerektiği kadar duraklayan, erenlerin sohbetlerinden faydalanan cân, mârifet kapısına ulaşır. Artık "atam gök, anam yerdir", der. Benliğinden büsbütün sıyrılır. İyiliği kötülüğü, kahır, lütfu bir görüp, her şeyi eyvallahla karşılar.⁶⁷

Cemâl-i yâre müştâkım kâmu eşyâya eyvallah
Yalın pâ baş açık ‘uryân sîne kim eyledim seyyâh

Fenâdan istemem habbe beğâdan uçmagı hâşâ
Hamân mañlûb-ı dîdârım ser ü cân fisebîlillah

Ben ol mücrim ü nâ-çârım bu yolda nâ-tüvân kaldım
Haķîkatine ermezsem özüm buldı fenâfillah

⁶⁶ Belkıs Temren, *Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. , Ankara, 1994, s. 71–80.

⁶⁷ Ethem Nuri Fığlalı, *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*, Ankara, 1991, s. 193–194.
(Hakikat ve marifet kapılarının sırası değiştirilmiştir.)

‘Ası ıuğyân murâdım isterem ıad‘i ümîd etmem
Buyurdu âyet ile kim zünûb-çün ğafuramallah

Dil-i cân kayd-Bendim ki elest bezmindeki ‘ahde
Kâmu eşyâm ider ikrâr okudum ‘inde Hûvellah

141.G.

Allah’ın kudretine karşı duyduğu derin sevgiyle Bendî Mustafa Baba, gaflet zulmetine düşmekten korkar, sürekli kendi nezdinde insanlara telkinde bulunup, bir yola girmeyi öğütler.

Bu fenâda Bendîyâ hiç kimse ki etmez ıarâr
Ğafil olma gitmege var sende bir râh ara dil

99.G./5

2.3.2. Tipler ve kişilikler

Bendi Mustafa Baba, klasik edebiyatımızda şahıslar kadrosunun şair- âşık kimliğiyle başkışisi olarak, mutasavvıf bir görüşle şahıs kadrosunda maşuka, kâmillik sıfatıyla arife, molla sıfatıyla zahid veya sûfiye, sevgili yolunda engel teşkil eden rakib veya agyara,⁶⁸ Dosta ulaştıracak pîr-i mugana, sâkîye yer vererek klasik edebiyatın tipler kadrosuyla şiirini oluşturur.

Hakikat kapısından geçen âşık, vefa görmeyip cefasını gördüğü maşûkundan ah etmekte, dosta ulaşma noktasında yardımını görememektedir. Aşığın aşk yolculuğunda ulaşmak istediğı varlık “Dost” diye adlandırdığı Allah’tır. “Sevgili, dilber, hûri, şûh, melek simâ, yâr, canan, şah, sultan, sanem, güzel, mahbub” diye adlandırdığı maşûku, onu dosta ulaştıracak kişi, dîvândaki vasfıyla Hz.Ali’dir. Dolayısıyla cismi belli olan sevgili bir aracıdır. Sevgili, Dost (Allah) ve aracı (Hz.Ali) olmak üzere iki kimlikle Bendî Mustafa Baba Dîvanı’nda yer almaktadır.

Şair, klasik edebiyatımızdaki âşığın ve dosta ulaştıracak sevgilinin tavrını aşağıdaki müseddes- mütekerrirle başarılı bir şekilde izah etmiştir:

⁶⁸ “Şair, sevgili yolunda kendine engel teşkil edenleri ‘rakib’, yahut daha geniş bir çerçevede ‘agyar’... zahirde dindar geçinip kendisini her fırsatta tenkid eden, ardı arkası gelmez vaaz ve nasihatlarla bunaltan, halkı aleyhine kışkırtarak rahatını kaçıran, ancak fırsatını bulunca kendi de nefsine uymayı ihmal etmeyen sözde dindarları da daha çok ‘zâhid’ ve ‘sûfi’ adı altında hedef alır” (Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Atilla Şentürk, *Sûfi yahut Zâhid Hakkında*, Enderun Kitabevi, 1. bs., İstanbul, 1996, s. 1-2.)

1 Elbet ‘âşık râh-ı canâneye tekbîr idecek
 İntihâsını anıñ fikrile ta‘bîr idecek
 ‘Aşk-ı hâli diliyle dilbere takrîr idecek
 Çeşm-i edebnâkiyle şûh ‘âşıkı tekdîr idecek
 Şihirkâr gamzeleri gâliba tesîr idecek
 Añladım zülfi telin boynuma zencîr idecek

2 Zülfi-i dâmından anıñ çıkmaga hiç çâre olmaz
 Dil-i pervâneyi sûz etse de der- kâr olmaz
 Yanarak dûdı çıkar ise de ızhâr olmaz
 Böyle bir gamzesi hûn müjesi yeter kâr olmaz

3 Çünkü ‘âşıkına señ ey dil bu ne âh etme nedir
 Derseñ üftâdesiyim böyle günâh etme nedir
 Lâle-veş bunda beni sîne siyâh etme nedir
 Hışmile rindânı meyde nîm-nigâh etme nedir

4 Dâm-ı zülfünde güzel şimdi yesîrim sorma
 Râh-ı ‘aşkda kıldığım cevre şabırım sorma
 Sîne-i şûhda hazır mevt-i kabîrim sorma
 Beni yârdan yârı benden sakın a pîrim sorma

5 Dil-i giriftim na-gehân ‘âşıkına eyvâh nideyim
 Cân tahammül idemez cevriñe her gâh nideyim
 Beni sahtt eyleyecek ahır ol mâh nideyim
 Bendî bu bir pür-ateş ah nideyim vâh nideyim

Âşık, sırr-ı Huda’nın vechini güzelde gören (3.Mstz.) O’na ulaşmak için dört kapıdan geçerek hakikate ulaşan bir bireydir. Şeriat kapısında dinin bütün vecibelerini

bilir, ibadet ehlidir, ama bu kapıda kavuşmanın zevkini bulamaz. Tarikat kapısında dini kurallara bağlı, zahire önem veren zahidle karşılaşır ki dîvân boyunca aşkı bilmeyen zahide-mollaya-sufiye hep nasihat eder. Marifet kapısına vardığında gönlünün pasını silip özü kavramış arifle karşılaşır. Kâmillik vasfıyla âşığın bilgisine güvendiği ârif, âşığa çok yakın bir konumda yer alır, ama o da hakikate ulaşma noktasında bir adım geridedir ve şair arife aşkın hallerini anlatır.⁶⁹ Şair, zâhid-molla- sufi birlikteliğinde bu tipe, şiddetli tenkitlerin bulunduğu beyitlere dîvânında sık sık yer verir. Hatta bir gazelin tamamının bu tenkitlere ayrıldığı görülmektedir. (38.G.)

Bizim sırrımızı zâhid miyândan devr olan añlar
Yerin meclisde ‘âşıkın gine ehl-i izân añlar

Kendin etmiş halka ‘ayân ki olmuş evlâd şeytân
Kezzibin her sözi yalan anı ‘ârif olan añlar

Ehl-i ‘aşk belli sözinden kim cevâb gelmez özinden
Müdde‘îlerin gözinden er olan bakmadan añlar

Behey zâhid gel ‘ârif ol Hazret-i Hakk’a kim bul yol
Olasın ‘ind-i Hak maqbûl ledûnden okuyan añlar

Bendîyâ sen câhil misin ‘âlim misin kâmil misin
Evlâ gör ‘ilmile ‘âmel seni de bulunan añlar

42.G

Şair, kâmil olan arifi yüceltmekte, zahidin ise haddinin bildirileceğini belirtmekte, inatlaşmamasını istemektedir.

Seni zâhid ider irşâd bu meydânda dil-i ‘irfânlar
Gel itme hâr gibi ‘inâd nicedir gör yol erkânlar

⁶⁹ Dîvânda zahid kadar olmasa da nasihatlerine muhatap olan arife şairin aşkın hallerini anlatıp , aşka davet ettiği manzume ve beyitler için bk. (2.Ş./1, 13.K./2-3, 11.G./5, 18.G., 33.G./5, 1.T./6, 7.G., 13.G., 34.G., 50.G.,75.G., 79.G, 98.G., 131. G./4, 149. G./4, 156, G.7.Ş., 12.Ş.)

Be münker ğaflete yatma kendini ehli dutma
Kâmile dânelik satma düzüb bir iki yalanlar

Seni saña bildürürler boş yeriñi doldururlar
Ham yeriñi oldururlar bunda var ehl-i izânlar

Gör zâhidi ne hâllidir kâmil sözünden bellidir
Bendîyâ bak ne dillidir özü yuf sözi yalanlar

52.G.

Bendî Mustafa Baba'nın zâhide karşı takındığı bu olumsuz tavırdan rakip de ağyar vasfıyla payını almıştır. Şair, sevgiliye kavuşacakken rakibin önünü kestiğini (27.G.2) belirterek, sevgiliden rakibe su bile vermemesini istemekte, (134.G./4) rakibin devamlı sevgilinin yanında olmasından duyduğu şikâyeti dile getirmektedir. Edebî geleneğe uygun olarak şairin, rakibi köpek diye adlandırdığı redifi kelp olan 19. gazelde, şair, rakibi aşkın cengine davet eder, ona aşk müftüsünden ferman götürür.

Âşığa ezel câmını sunan sâkî ve pîr-i mugân, şeyh vasfıyla birlikte tek bir tip olarak dîvânda yerlerini alırlar. Âşıkla ezel câmını içip mest olan sâkî, Dost, şarap, âşık gibi bakidir. (18.G.)

Şem-pervane, gül-bülbül, âşık-maşûk ilişkisinin belirtildiği beyitlerde şem-pervane, gül-bülbül, âşık-maşûk şairin sembolik olarak kullandığı tiplerdendir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı, klâsik Türk şiirinin yapı taşlarından olan kişilikler bakımından da zengin bir görünüm arz etmektedir. Şair, manzumelerinde Hz. Peygamber başta olmak üzere Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. Eyyüb, Hz. İbrahim, Hz. Süleyman, Hz. Davut, Hz. Musa, Hz. Yakub, Hz. Yusuf gibi peygamberlere; Ehl-i beyte; dört halifeye; meleklerden Cebrail'e; Hz. Meryem ve Hz. Havva'ya da yer vermiştir.

Şair, Leylâ ile Mecnûn, Ferhat ile Şîrîn gibi aşk kahramanlarına; Hızır ve İskender gibi tarihi-efsanevi kişiliklere; Hallac-ı Mansur gibi mutasavvıf kişiliklere ve Pendî, Şahidî, Nesîmî gibi edebi kişiliklere de yer vererek klâsik edebiyat geleneğinden kopmadığını göstermiştir.

2.3.2.1. Dinî kişilikler

Allah'ın seçilmiş kulları olup, ilahi nuru insanlara bildiren Peygamberler, üstün nitelikleri, Hak yolunda çektikleri çileleri ve mucizeleriyle dîvânda yer alan dini kişiliklerdendir. Şair, insanların ve cinlerin peygamberi olan Hz. Muhammed'i yüz yirmi dört bin peygamberden üstün tutar.

Dîvânda Hz. Peygamber ile ilgili dört na'tın yanında Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin birlikte anıldığı değişik nazım şekillerinde dört na't da bulunmaktadır.

Alevî-Bektaşî inancında Allah-Muhammed-Ali üçlemesinde ikinci sırada yer alan Hz. Muhammed iki âlemin padişahı ve nuru, enbiyaların mümtazı olarak üstün tutulmuş, her şeyden önce Hz. Muhammed'in nurunun ve bu nur sebebiyle de âlemin yaratıldığı ve ilahi sırrın sahibi olduğu belirtilmekte, mucizeleriyle övülmekte, şefaati istenmektedir. (2.M; 5.6.7.8.11.12.K.; 23.G)

Hânedân-ı Muştafa'nîñ kûluyam

Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Anlarıñ pâyı altında yoluyam

Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Nâr-ı muhabbete kim düşeli ben

Bu nârile yand [1] kül oldı bu ten

Habîbâ hâlimi bilmez misiñ sen

Ben âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Benim senden girü yok yâr u gârım

Dem-â-dem artmadadır âh u zârım

Rağim it kalmadı şabr u qarârım

Ben âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Dil-i virânemi gel eyle 'abâd

Serim aldı çeri gam eyle imdâd

Efendim dâd ki benden işde feryâd

Ben âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Siyah zülfi telinde kayd- bendim
 Muhabbeti derûnda buldı kendim
 Şefâ'atın umar Bendî Efendim
 Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

1. Ş.

Şah-ı Necef, Şir-i Huda, Murtaza, Şir-i Yezdan, Haydar-ı Kerrar, Şah-ı velâyet, İmam-ı muttakin, La feta, ilmin bayrağı, Esadullah sıfatlarıyla sevgiyle anılan ceddi, halebî, nesli pâk olan Hz. Ali'nin Hz. Muhammed ile aynı nurdan yaratıldığı, velayet sahibi olduğu belirtilmiştir.(6.7.8.11.K. ; 1.T. ; 6.17.24.106.114.129.157.160.G.)

Ehl-i Beytin kulu olduğunu belirten Bendî Mustafa Baba, "Aba altına alınanlar" anlamında Hz.Muhammed, Hz.Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hüseyin'den oluşan Âli-i Abâ ve Ehl-i Beytten on iki imamı dîvândaki na'tlarla ve yazdığı dört mersiye ile anmaktadır. Şair, Resulullah'ın gözünün nuru, Hz. Fatıma'nın ve Hz.Ali'nin evladları olan Hz.Hasan ve Hz.Hüseyin'in Hz.Muhammed'in hürmetini tutmayan münafıklar tarafından şehid edilmelerini ve Kerbela vakasını ayrıntılarıyla anlatarak duyduğu acıyı dile getirir.

On İki İmamı sırasıyla ele alıp övdüğü üç manzumesinde (6. 7. K. ; 1.T.) şair, onların yolundan gideceğini belirtir. Bendî Mustafa Baba, Hz.Ali'nin, Hz. Hasan ve Hz.Hüseyin'in velayet sahibi olduğunu dile getirerek bilinen Alevi-Bektaşî inancının aksine⁷⁰ Hz.Muhammed'in "Çar-yâr"ını oluşturan sahabelerden Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz.Osman'ı da anar. (5.K./6)

Hz.Hüseyin'in Kerbelâ'da çektiği acı, Hz. Âdem'in, Hz. Musa'nın, Hz. İbrahim'in, Hz. Eyyüb'ün, Hz.Yakup'un, Hz.Yusuf'un ve Peygamberimizin çektiği acılarla kıyaslanmış, Hz.Hüseyin'in çilesinin daha büyük olduğu vurgulanmıştır.

Şair, Allah'ın temiz kulu anlamında olan Safiyullah sıfatıyla Hz. Âdem'i cennetten çıkarılması, Hz. Havva ile ayrı düşmesi ve yaratılış sırrıyla; Hz. Nuh'u çektiği çilesi ve gemisiyle; Hz. Musa'yı Tur dağında ilahi tecelliye mazhar olmasıyla; Hz. İsa'yı ölüleri diriltmesi ve Hz. Meryem ile; Hz. Süleyman'ı kuşdilini bilmesi ve yüzüğüyle; Hz. İbrahim'i Halilullah vasfı ve çilesiyle; Hz.Yakub'u ayrılıktan

⁷⁰ "...Sünniler dört halifeyi kabul ettikleri halde Şiiler ile Aleviler Peygamberimizden sonra halifeliğin Hz. Ali'nin hakkı olduğunu öne sürerek ilk üç halifeyi reddederler." İskender Pala,"Çâr yâr", Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1998, s. 93.

ağlamasıyla dîvânda anmıştır. Hz.Yusuf’un kuyuya ve zindana atılması şairin de zindanda kalmasından dolayı Hz.Yusuf’u, Hz.Muhammed’ten sonra en çok andığı ikinci peygamber yapmıştır.

Hak yolunun rehberi olarak Cebrail, dîvânda ismi geçen tek melektir.

2.3.2.2. Tasavvufî kişilikler

Rivayetlere göre “Ene’l Hak” (Ben Hakk’ım) dedigi için vücudu parça parça edilerek idam edilen ünlü sûfî Hallac-ı Mansur, Bendî Mustafa Baba’nın dîvânda ismini zikrettiği tek sûfidir. Şair, bâtınî manada anlaşılmayan Hallac-ı Mansur’u kendisiyle özdeşleştirerek kimsenin ilahi sırrı anlayamayacağını ifade eder. (107.G./3)

Kırklar diye bilinen halk erenleri, Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda da geçmektedir. Sûfîlere göre, dünyada Allah’ın tecellisine mazhar olan ve Hz. Muhammed’in gerçek varisi bulunan “kutub” veya “sahib-i zaman” denilen zatın yanında iki kişi bulunur. Bu üçüne birden “üçler” denir. Bunlardan sonra yedi, kırk ve en sonra da üçyüz er gelir.

Alevi-Bektaşî inanışında kırkların başında Hz. Ali bulunuyormuş.⁷¹

Çağırām kırklar yediler Hâydar-ı Kerrânı ben

Dergâh-ı Mevlâya benden es-Şalâlar yürüdü

132.G./4

2.3.2.3. Tarihî- efsanevi kişiler

Bendî Mustafa Baba, hitaben “*Bendîya bu cihân Leylâya mâ’il/ Bunda olmaz nâ’il*” (7.Mstz.) mısralarıyla aşkın onulmaz yarasını belirtir ve o da diğer şairler gibi sevgiliye kavuşmanın zorluğunu bile bile aşk sahrasında Mecnunluğunu ilan eder. (1. G./3, 117. G./3, 123. G./3, 95.G./9; 15.Ş./2, 13.Ş./4, 8.Ş./1; 3. Mstz./5) Âşıkların aşklarını ispatlamak için Mecnun gibi kendinden geçip çöllere-dağlara düşmek gerektiğini belirterek (126.G./3; 14.Ş./2) kendini gam kasavet ve delilik yönüyle Mecnun’a eş tutar. Sevgilinin saçının geceye dolayısıyla Leyla’ya benzetildiği şiirlerde, Leyla saç ve gece ile ilgili kullanılır. Âşıkların bu saç için Mecnun gibi deli dîvâne olduğu ifade edilir. (57.G./3)

⁷¹ Pala, “Kırklar, yediler”, *age.*, s. 240–416.

Aşk yolunda çekilen çilenin timsallerinden olan Ferhat, Mecnun ve pervaneyle birlikte dîvânda bir yerde anılmaktadır:

Anîñ-çün dâğdadır Mecnûn anîñ-çün yandı pervâne

Anîñ-çün verdi Ferhat ser leb-i Şîrîn sorar gayrı

152.G./4

Şair, efsanevi kişiliklerden İskender'i ab-ı hayatı bulamamasıyla, (86.G./4), Hızır-İlyas'ı da kurtarıcı vasıflarıyla (128.G./4) anmaktadır.

2.3.2.4. Edebî kişilikler

Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nda, ismi geçen edebî şahsiyetler Pendî, Şahidî ve Nesîmî'dir. Şair, Fars edebiyatına vakıf olduğunu belirtmek için bu isimleri vermiş, (59.G./6–10) Nesîmî'yi aşk şehidi olma vasfıyla da anmıştır. (14.Ş./1) Nesîmî diğerlerine göre daha ayrıcalıklıdır. Ayrıca şair, eser ismi olarak Gülşeni'ye ait olan Mesnevi-i Manevi'yi ve Ka'b b. Züheyr'in (ö.645) Hz. Peygamber için yazdığı Kaside-i Bürde'yi anarak edebî bilgisiyle övünmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 1. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nın İnceleme Metni

3. 1. 1. Metin tespitiyle ilgili hususlar

3. 1. 1. 1. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp. Numara: 445

İstanbul Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi'nin 445 numaralı, “*Bendî Mustafa Baba Dîvânı*” ismiyle kayıtlı olan eserin tek nüsha olduğu tespit edildi. Bendî Mustafa Baba'nın hayatı ve sanatı hakkında yaptığımız incelemede elimizde bulunan bu eser, tek kaynak kitaptır.

Dîvân 216x155 ebatında, ciltsizdir. Dîvân'ın yaprak sayısı 50 olup 42a- 48b boştur. Şirazesı dağınık olan eserin sayfaları tarafımızdan yeniden sıralanmıştır. Krem Avrupa kâğıda, talik yazıyla, her satırda bir beyit olmak üzere bir varakta 24 satır halinde yazılmıştır. Başlıklar harekesiz, çerçevesiz, siyahtır. Son varak resimlidir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Telif tarihi olarak yazma eserler tespit fişinde 1242/1826 tarihi yazılı olmakla birlikte bu tarihin dîvândan edindiğimiz bilgilerden hareketle doğru olmadığı tespit edilmiştir.

Dîvânda 14 Kaside, 165 Gazel, 2 Mesnevî, 2 Tahmis, 16 Şarkı, 1 Muhammes, 3 Müseddes, 7 Müstezâd, 2 Nazm bulunmaktadır.

Baş: Hamd [ü] senâ Mevlâya ‘ale’l mûcîb

Şalvele âleyna resûle muhîb

2 b

حمد ثنا مولایا علی الموجیب

حلوهله الینا رسوله محیب

Son: Nice dem ‘aşkıle Ya‘kub gibi ben eyledim giryân

Oturdum üç sene Yûsuf gibi zindânda nâ-çârdan **40 b**

نیجه دم عشقیله یعقوب کبی بن ایلدم کریان

اوتوردم اوج سنه یوسف کبی زندانده ناچاردان

3.1.2. Teknik özellikler

1. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nın inceleme metni oluşturulurken dîvânın var olan tek nüshası değerlendirilmiştir.

2. Metni kurarken XIX. yüzyılın dil ve imlâ özellikleri dikkate alınmıştır.

3. Şiirlerin üstünde orta kısımda şiir numaraları, oluşturulan metnin sol tarafına şiirlerin yazmadaki yerini ifade etmek üzere varak numaraları, şiirlerin her beytine veya bendine de ayrı ayrı numara verilmiştir.

4. Eserin transkripsiyonunda metne sadık kalınmıştır. Ancak noktalı harflerin unutulmuş ya da ihmal edilmiş noktaları tarafımızdan konularak ifadeler okunmuş, ancak transkripsiyonda metindeki halleri gösterilmiştir.

5. Birleşik isim ve sıfatları birbirine bağlarken -dilimizde tek kelime ile ifade edilenlerin dışında- kısa çizgi (-) işareti kullanılmıştır.

6. Şiirlerde geçen Rabb, Hatt, sırr, Hakk gibi ikiz ünsüzle biten kelimeler tek ünsüzle gösterilmiştir.

7. Telaffuz veya vezin gereği bitişik yazılan Türkçe kelimeler kesme işareti ile yazılmıştır. N'ettin, n'ola

8. Metinde iyelik birinci ve ikinci iyelik teklik ekleriyle çokluk ekleri genellikle ünlü gösterilmeden yazıldığı ve ünlünün yazıldığı yerlerde düzlük-yuvarlaklık uyumu korunduğu için bu ekler düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre okunmuştur.

9. Metinde ve dipnotlarda kullanılan işaretlerden bazıları şunlardır:

[] Metinde olmadığı halde, tarafımızdan ilave edilen ifadeler bu işaret içine alınmıştır.

(?) Doğruluğundan şüphe edilen ifadelerin yanına bu işaret konmuştur.

(.....) Metinde silinen ifadelerin yerine bu işaret konulmuştur.

10. Yazmalarda okunamayan ifadeler olduğu gibi kopyalanıp (resmi alınıp) dipnotta okunamadığı belirtilmiştir.

11. Metinde geçen âyet, hadis ve vecizelerin tam metinleri çalışmanın sonuna konan ekler bölümünde verilmiştir. Böylece söz konusu ibareler ikinci kez kullanıldıklarında bu bölüme gönderme yapılmıştır.

12. Çalışmamızın sonuna konan ekler bölümünde Ek-2 başlığı altında Dîvânın orijinal metni verilmiştir.

13. Metnin kuruluşunda, ilmi eserlerde kullanılagelen aşağıdaki transkripsiyon sistemi uygulanmıştır.

3. 1. 3. Transkripsiyon sistemi

آ	Ā	ā
ا	A, E, Ĩ, U, Ū	a, e, i, u, ū
ث	S	s
ح	H	h
خ	Ḥ	ḥ
ص	Ṣ	ṣ
ض	Ḍ Ṣ	ḍ ṣ
ط	Ṭ	ṭ
ظ	Ẓ	ẓ
غ	Ġ	ġ
ق	Q	q
ك	Ń	ñ
و	V, Ū	v, ū
ي	Ī	ī
Hemze	'	
ع	‘	

3. 2.Dîvân'ın Metni

[Kasîdeler]

ṬOSYAVÎ

Ümmet-i nâcî fukarâ-i pîr el Ḥorâsânî ḡuddus'allah sırr-ı Hûvel'azîz
bendelerinden Bendî Muşṭafa Baba Dîvânıdır.

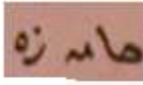
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

-1-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

2 b 1 Ḥamd [ü] senâ Mevlâya 'ale'l mucîb
Şalvele âleyna resûle muḥîb

2 Bu ḡakire avn [ü] lütf eyle Ḥuda
Şu dîvânıñ neḡretin ide naşib

3 Ḥaṭâlardan ⁷² yânemizi
Saklayub râzı ola Yeẓdân ḡabîb

4 Okudukça bulalar zevk ehl-i ḡâl
Zaḡm-ı dil 'uşşaka kim ola ṭabîb

5 Pîrimin himmeti ile Rabbenâ
⁷³ نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ

⁷² Bu kelime “hâmaze” (?) şeklinde okunmuştur.

⁷³ نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ “Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele!.” Kur'an-ı Kerim, Saff Süresi, 61/13 (Ekler: 1).

-2-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 İbtidâ Һamd idelim Rahmâne bismillah ile
Şükr-i şâbâş idelim Yezdâne bismillah ile
- 2 Ben bu yolda nâ-tuvânım ol mu‘înim Rabbenâ
Geldi işde Һâmemiz lisâne bismillah ile
- 3 Kudret-i hikmetiñiñ vaşfına yokdur kuvveti
Yazsın ismi şerifiñ dîvâne bismillah ile
- 4 Yüz yigirmi dört biñ nebîyullah kim Һalk eyledin
Geldi gitdi cümlesi ciҺâne bismillah ile
- 5 Mu‘cizâtla saña da‘vet itdiler ümmetleriñ
Һikmetiñ bildirdiler insâne bismillah ile
- 6 On sekiz biñ ‘âleme bildik Һabîbiñ nûr idi
Geldi mürsel bu aҺır zamâne bismillah ile
- 7 Һatmu‘l- enbiyâ nebiyyi Ebû‘l-Қasım MuҺammed Muştafa
İns ü cinni çekdi ol imâne bismillah ile
- 8 Nebîleriñ efdalidir ekremi hem aҺır
İtdi mi‘râc bundan āsumâne bismillah ile
- 9 Mi‘râc-ı Һaқdan hedâyeler getürdü ümmete
Tevcih⁷⁴ itdi nâmeler her yane bismillah ile

⁷⁴ Yazmada teveccüh şeklinde yazılıdır.

- 10** Altı biñ hem altıyüz ol altmış altı âyet idi
‘Ahd ü peymân eyledik Qur‘âna bismillah ile
- 11** Aḥmediñe ümmetiz biz yâ Kerim ü Zülcelâl
Beḳâdan geldik fenâ mekâna bismillah ile
- 12** Bu fenâ devrân bizim âl ile aldı göñlümüz
Yol bulub ben gidemem subḥâna bismillah ile
- 13** Çün kim ol ‘Âl-i abâdır ḥânedân-ı Mustafâ
Çâkeri hem kemterim ben aña bismillah ile
- 3 a 14** Ehl-i beytiñ kulu oldum okuyub Qur‘ânı ben
Koymuşum cân ile baş ḳurbâna bismillah ile
- 15** Cürmüme eyle naşîb Hak añların şefâ‘atin
Rûz-i maḥşerde çıkam meydâna bismillah ile
- 16** Vây şefâ‘at irmez ise rûz-i cezâda baña
Nice varam dergâh-ı Mennâne bismillah ile
- 17** ‘Aşidir mücrim ü tuğyân yâ İlâhi kul seniñ
Yüz sürüb zâr eyle asitâne bismillah ile
- 18** Magfîret bâbıñdan ayru var mı [dur] bir bâb ki
İşde geldim sen ‘Azîmü‘ş-şâne bismillah ile
- 19** ‘Aşiler içindir seniñ Ğaffar ismiñ yâ Râhim
Yazılmışdır okudum Furḳâna bismillah ile

20 Nakd-ı cânım ‘aşkı yoluñda sebîlullah-durur
Tövbeler cürmüme kana kana bismillah ile

[Mesnevi]

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Îlâhî ‘aşkıda ben giriftârım
Nefs-i emmâreden dil-efgârım
- 2 Mevzu‘sinde hevâ vü hevesiñ
Kapanub kaldım hele bir göresiñ
- 3 İblîs-i telbîsiñ iğvâlarına
Aldanub yakamı verdim eline
- 4 Nefs-i emmâreye hiç hüküm idemem
Ma‘şiyetden ğayrı râha gidemem
- 5 Beni kul gibi kullanır kâfir
Mülk-i vücûdda rûha yok bir yer
- 6 Rûh-i bîçâre nâ-tuvân oldu
Nefsi emmâre kalıtabân oldu
- 7 Kelâm-ı Haqq’a hiç kulak asmaz
Mescîdiñ semtine ayak basmaz
- 8 Şalâtıñ vaqtı kim girerse eger
Anı kendüye etmez aşla keder
- 9 Giceler şabah olunca yatur
Yanıña gitmez şikâre cân atur

10 Tâ'midir ol kim ħarîş gibi kör
Cihânı kabzetse görmez gözü kör

11 Nefs-i şeytân elinde böyle yesîr
Îlâhi eyle ħalâş kaldı fakîr

12 Yâ Rabbi 'aql u dilim it irşâd
Avn ile luţf bâbıñ eyle güşâd

13 Îlâhi eyle nefisden tefrîk
Dîl ü 'aqlım rûhum ile ola refîk

3 b 14 Yed-i dâlâletden girîbânı
Kurtarub tâbiyle rûh sultânı

15 Şeytân bîkes-i nefis ola merde
Râm ola ħükmü rûha her yerde

16 'Aql u nefsi dil-i rûha yâr it
'Avn ü luţfuñ yâ Ĥudâ izhâr it

17 Bu rûh- [ı] mecrûh ki bir miskîn nâ-çâr
Maĥcûb etme maĥşerde yâ Cebbâr

18 Ĥalâ yok içre vechin eyle sefîd
Çün Ġaffârü'z- zunûbesin sen yâ Vâĥid

19 Ĥabîbiñ nûri ħakķı-y-çün Yâ Rab
Etme bu 'abd [i] dil maĥzûn Yâ Râb

20 Eyle râhımı Resûluña qarîn

Günâhkârım yâ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ⁷⁵

21 İlâhi kapuňa geldi Bendîn

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ⁷⁶

-3-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Yüzüm dergâhıña dutdum ey Kerim ü Zülcelâl

Nûr-i didârıña bu ben mücrimi eyle vişâl

2 Her şehir vaqtinde efgân eylerim kapuında çok

Vâkfi her esrârım sensiñ hamân ey Lâ-yezâl

3 Hâsret- i didârıñım giryem fuzûn etmektedir

Gülistân-ı luţfuña hâsret bu dil şeydâ- misâl

4 Bu günâhkâr ‘aşî ‘abdiñ bâb-ı rahîmiñde müdâm

N’ola deryâ-yı ‘inâyet mevc urub görse cemâl

5 Gül cemâliñden fenânıñ naķşına bînâlarız

Bî-vefânıñ naķşı gösterdi girü baña celâl

6 Ben cemâliñden celâliñ şimdi agâh eyledim

Bî-haber geçmiştir ömrüm yâ İlâhi bunca sâl

7 Rabbena yâ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا⁷⁷

Maķşûş ancak rahîmetiñ baķrine Allah buda bâl

⁷⁵ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ “O, merhametlilerin en merhametlisidir” Kur ‘an-ı Kerim, Yusuf Süresi, 12/64 Ayrıca bkz. Kur ‘an-ı Kerim, Yusuf Süresi, 12/92, Enbiya Süresi, 2183, Araf Süresi, 7/151 (Ekler: 1)

⁷⁶ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ “Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.” Kur ‘an-ı Kerim, Saffat Süresi, 37/ 182 (Ekler: 1)

⁷⁷ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا “Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla. Kötülüklerimizi ört.” Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/193 (Ekler: 1)

8 Var mı kapuñdan girü bir kapu hâcet ehline
‘Âlimu‘l- sırru‘l hafıyyâtsın beyân her kıl u kâl

9 Tövbe yâ Rabbi kuşûruma diyüb Bendî kuluñ
Kaza‘l hâcât efendim saña kıldı ‘arz-ı hâl

-4-

mefâ ‘ilün fei‘lâtün mefâ ‘ilün fâ ‘ilün

1 İlâhî kapuña geldi bu dil mahzûn ağlarım
Bağr-i ‘işyânda garķım hâl-i diger gün ağlarım

2 Ki mücrîm ‘abd [i] nâ-çâr ehl-i ‘işyânım Rabbenâ
Cürmüme nâ-dem o dü-çeşmimdi dünü gün ağlarım

5 a 3 Ki şeytân nefse igvâlar idüb aldemiş gönüm
Kalub dâm-ı cezâda rûz idüb âh dün ağlarım

4 Bu rahmet bağrıññ bir katresine değmez ‘işyânım
Demâdem nûr-i didârıñ ile meftûn ağlarım

5 Bi‘ad olmaz bu dil-i ‘aşı ‘abdiñ vâ‘de vâşlıñdan
Ne çâre cürm ü ‘işyân ‘afvına maķrûn ağlarım

6 Bu mecrûh dîl-efgârı şaşırmış hîcr-i gam derdiñ
Nedir ‘aksine ey çarh böyle gerdîşun ağlarım

7 Dil-[i] üftâdemi kurtar dâm-ı zulmetden behey Mevlâ
Beni sen rahmetiñle yârlığa efzûn ağlarım

- 8 Duyup Ğaffâr ismiñ tövbelerle kapuña geldim
Oldum ‘aşkıñda ben bu nârile me‘mûn ağlarım
- 9 Ki sensiñ on sekiz bin ‘âlemiñ Hâllâkı yâ Mennân
Kimi fazıl kimi dâna kuluñ mecnûn ağlarım
- 10 Hâbibiñ haqqıçün yâ Rab ‘afv kıl ‘abd-[i] nâ-çârı
Şefâ‘atin naşîb it dü didem pür-hûn ağlarım
- 11 Bu ‘abd-i ‘aşı Bendîniñ hâli ma‘lum saña Yâ Rab
Niyâz ile kapuña şerh oldı maẓmûn ağlarım

Mesnevî Na‘t-ı Resûl

-2-

fâ ‘ilâtün mefâ ‘ilün fâ ‘lün

- 1 Ey pâdişâh u hâbîb-i dü-‘âlem
Yazmağa medhiñi kâdir mi kalem
- 2 Ki sensiñ nûr u faḥr-i dü-ciḥân
Rûy-ı abıñla ḥalk bu kevn ü mekân
- 3 Sensiñ hep enbiyânıñ mümtâzı
Zemîn [ü] samânıñ sensiñ icâzı
- 4 Ziyâret-gâh-ı ferîşte vechîñ
‘Arşa rûyını sürdü ğabğâbıñ
- 5 Yüz yigirmi dört biñ nebî- i Hudâ
Asitânıñda kıldı temennâ
- 6 Cümle ḥâcet ehli kapuñda resûl
Ḥacâtlarıñ Huda eyledi kabûl

- 7 Sensiñ çeşm-i nûr u dil-i ‘uşşâk
Şefâ‘atiñe muhtâcız mutlâk
- 8 Hâbibâ sensiñ şahib –i mi‘râc
‘Arşile kürs didârıña muhtâc
- 9 ‘Aşk ile ma‘şûkunu ‘arz itdiñ
Yedi kat çarhın sırrına yetdiñ
- 10 Yâ Resûl sırr-ı kenz-i Mevlâsıñ
‘Arş-ı a‘lâdan dañi a‘lâsıñ
- 5 b 11 Ümmete kıble-gâhdır eşiğiñ
Şemsile mâha sitredir eteğiñ
- 12 İşâretiñle dü-şakk oldu kamer
Ebrûlar sâye dutdu üstüñe per
- 13 Nebîyyü‘l cinn ü ‘arab ve‘l’acem
Muhammed-i aşî’ el hitaf ve‘l kerem⁷⁸
- 14 ‘İlmiñdir şeref-i rûz- i cezâ
Ahmed ü Maḥmud Muḥammed Muştafa
- 15 Şefâ‘atiñi umar hep ümmet
Âb-ı rûyundur mücrime raḥmet
- 16 Ben ‘aşı ümmet-i mücrim nâ-çâr
Rûz-ı maḥşerde etme serîm-sâr

⁷⁸ Cinnin, Arabın, Acemin cömert olan peygamberi, Muhammed’sin.

- 17 Şefâ‘atiñle bendeñi şâd it
 Hâlâ yok içre göñlüm bünyâd it
- 18 Sensiñ dü-gûne devlet ü ni‘met
 Yâ Resûl sensiñ hazine –i şefkat
- 19 ‘Alî evlâdıña hem enşâbıña
 Hamd [ı] hezâr şalât ü selâm adıña
- 20 Bendîniñ na‘tını yâ fahre‘l enâm
 Kâbûl it hâkkı-çün şalât ü selâm
- 21 Essalâtü vesselâmü ya resûl
 ‘Aleyke yâ Hak habîbü‘l makbûl⁷⁹

-5-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Aḥmed ü Maḥmûd Muḥammed mahbub-ı subḥâne hû
 Dü-ciḥânıñ nûr-i çeşmi Şaḥîb-i Furḳâne hû
- 2 Yüz yigirmi dört biñ nebîniñ sırrı tekmîl andadır
 Hem zemîn [ü] semâya ol ziynet viren sultâna hû
- 3 On sekiz biñ ḥalkı ‘âlemden evvel bir nûr idi
 Ḥatmü‘l nebiyyi yerişdi bu aḥir zamâne hû
- 4 Bil anıñ yüzü suyuna ḥalk olubdur dü-ciḥân
 ‘Ahdına bel bağlayan Şaḥîb-i dîn imâna hû
- 5 Ümmetiñe sırr-ı Kır‘ânı şeri‘at bağladı
 Şer‘ine ṭarîḳ tutub yârı olan yârâne hû

⁷⁹ Salât selam senin üzerine olsun ey Allah’ın resulu, Hak senin üzerine olsun kabul edilen sevgili.

- 6 Çehâr-yârî çehâr-vefk̂ kondu şeri‘at hânede
Bu şahâbeler Ebubekr ü Ömer Osmâna hû
- 7 Cedd-i pâki haleb-i pâki nesl-i pâki Mürteza
Muḥrem-i sırr-ı Muhammed ‘Alî hânedâna hû
- 8 Açdı ḥaḳîkat bâbıñ gösterd [i] yâre ma‘rifet
Çehâr-yâre faḥr olan sultândaki erkâne hû
- 9 Şer‘ile ṭarîḳ ḥaḳîkat ma‘rifet şahîbiniñ
Kulu ḳurbân olmuşam resîd iden fermâna hû

6 a

- 10 Çehâr-‘alemiñ fetḥ ider ‘Alî evlâdâñıñ
Bendîya bunlardadır her ‘ilm ü irfâna hû

-6-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 ‘Ārifâ câmda nûri ‘akılsañ tâ evvelâdan gör
Şecâ‘at nûr ziyâ pâkiñ Muḥammed Muṣṭafadan gör
- 2 Fed [â] etmek dilerseñ râḥ-ı Ḥaḳḳa cânla başı
Sebîlen fîsebil‘illâḥi ani Âl-i ‘abâdan gör
- 3 Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ zülfekârdur⁸⁰
Bunuñ sırrın ferâsetle ‘Alîyyü‘l Murtezâdan gör
- 4 Muḥibb-i hânedân-ı Mustafaya şâdık ol ey dil
Çün Ḥaḳ bâbıña teslim⁸¹ olmağı Ḥasan Rızadan gör

⁸⁰ Ali‘den başka yiğit , Zülfekâr‘dan başka kılıç yoktur.

⁸¹ tesennüm yazılmış.

- 5 İmâmîn fazılın ‘âlimîn hem ‘adlîndir
Şehîd olmaklığı mazlûm Hüseyn Kerbelâdan gör
- 6 ‘Alî Zeyne’l ‘Abâ Bakır Muḥammed vâris-i dîndir
İmâm Ca‘fer ṭarîḳın Kevâvet (?) özün faḥr ğınâdan gör
- 7 Musa-yı Kâzıma yâ hû neler itdi ḥavâricler
Şehâdet bâbına bevvâblığı Musa Rızâdan gör
- 8 Taḳı ve Şah Nâkî emriñ dutandır ‘âşık-ı şâdık
Bulara ‘abd [ü] evlâd olmagı ‘ahd ü vefâdan gör
- 9 Beri gel Ḥasan ‘ül Askeriden kim diñle hoş pendî
Veli Mehdi Muḥammed sırrını âḫir ulâdan gör
- 10 Bulara kayd- Bend oldum murâdım bu dü- ‘âlemde
Göñül aç gözüñi ‘aşk derdine bunu devâdan gör

Tahmîs Nat-ı ‘Al-î ‘Aba

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Âşık olanlara bunda derdile ğamdan ne hayf
Sînesinde ıztırâb-ı ḳahr u elem zaḥm [ı] seyf
Bu ciḥânîñ kârı olunca pîş-i çeşmimden ki def
Pâdişâhım ‘aşḳ râḫında dilim buldu şeref
Çok şükür beyḫûde yire olmadı sa‘yım telef
- 2 Ḥâk-i pâ-yı ḥânedânı dilde ḳıble-ġâh bilüp
Muḥabbet nâriyle dîdem anlarıñ pürḫûn olup
Muḥabbeti tîġ-ı ‘aşḳla sîne-i dâġım delüp
Cûst idüb ġarb ile şarḳı ‘alem-i zîri bulup
Bâbıññ kemteri oldum ki şükür Şâh-ı Necef

- 3 Asitân-ı devletiñ ni‘met bilür her ehl-i dîn
Şeref-i şâh-ı velâyet iki ‘âlemde mubîn
- 6 b ‘Aşık-ı şâdık olanlar çekmede âh-ı enîn
Hânedânı mazlûm içün âh emîr‘ül mu‘minin
İsmiñi yâd eylesem alur cigerim ‘aşk alev
- 4 Sırr-ı esrâr-ı ilâhîdir Muḥammed Muṣṭafa
Serâ perde-i nübüvvetdir delîl-i pîşîda
Şîr-i Yezdân cediti Aḥmeddir ‘Alîyyü’l Murtezâ
Ḥasan -ı ḥalk er- Rażi hem Şâh Ḥüseyn-i Kerbelâ
Beni râḥ- ‘Al-i Resûlden yâ Ḥudâ eyleme nefy
- 5 Gûşvâr-ı ‘arş yaratdı Ḥaḳ bu iki gülteri
Cennetin ziynetidir bilsen bu şîrî şebperi
فَرَّةٌ أَعْيُنُ⁸²- resûl hem iki evlâd [ı] Ḥaydarı
‘Alî Zeyn‘el ‘Âbidîn Bâkır imâm-ı Ca‘feri
Bunlarıñ râḥında yâ Rab cânı başım ola ref‘
- 6 Cân u baş diri gider mi ‘aşık-ı şâdık olan
Bunları bilen bilür faḥr-ı ciḥân-ı ‘ârifân
Musa-yı Kâzım imâm Rażı -yı sultân Ḥorâsan
Şâh Taķı ile Naķı hem ‘Askeri Meḥdi-beyân
Bendî bunlardan velâyet yagdı kim misâl-i berf

-7-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Göñül şem‘i kim ‘aşkıñla yanar yâr yâr ne ra‘nâdır
Dil ‘arşın ḳubbesinde o bir fernûsi mu‘allâdır

⁸² فَرَّةٌ أَعْيُنُ “Onlar, "Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle" diyenlerdir.“ Kur ‘an-ı Kerim, Furkan Sûresi, 25/74 (Ekler:1)

- 2 Ki bu seb'e's-semâvât tabaķan mâ-terâ sırrı
Muḥammed yâ 'Alî 'irfânı da esrâr-ı Mevlâdır
- 3 Bilür mi ğafil-i nâdân Muḥammed yâ 'Alî kimdir
Muḥammed baḥr-i hikmet nûri u'Alî şîr-i Hudâdır
- 4 Zâhir ańladı sulb-ı İbrahimden ḥatem'ül mürsel
Muḥammed 'Alî bâṭında tâ evvel nûr-i yektâdır
- 5 Bular pâkîze güherdir ki çıkdı baḥr [ı] ḥikmetden
Ḥasan ile Ḥüseyn ki bil lü'lü- i ey Zehrâdır
- 6 Ciger kûşe-i Zehrâ Muṣtafanıñ kurretü'l'ayn-ı⁸³
Naķd-i pâk-i şâh- [ı] merdân ki bunlar 'Âl-i 'abâdır
- 7 İmâm-ı Zeyne'l' Âbidîn Muḥammed Bâķır u Ca'fer
İmâmı mu'minin ey dil Musa Kâzım u Rızâdır
- 8 Taķı veya Naķı imâm Ḥasan'ül 'Askeri bilgil
Velî Meḥdi imâmın pâ-yı ķadri 'arş-ı 'âlâdır
- 9 Tarîķayn-i imâmeynden dûr etme Bendî [yi] Yâ Rab
İmâmlar ḥâne-i kalbimde bir nûr-i mücellâdır

-8-

mefâ 'îlün mefâ 'îlün mefâ 'îlün mefâ 'îlün

- 7 a 1 Emîr'ül mû'minin zâhid 'Alîyyü'l- Murtezadur bu
Ḥuşûşâ yâr-i faḥr [ı] 'âlem Muḥammed Muṣtafadır bu

⁸³ 78. dipnota bk.

- 2 Buyurdı ikimiz bir nûrdan maḥlûkuz diyü Aḥmed
Gözün aç baḥr- [ı] ḥikmetde ne sırr-ı kibriyâdır bu
- 3 Nübüvvet baḥriniñ ser- ḥânedânı şâh velâyettir
Süvârı düldülüñ kim zûlfikâr-ı lâ-fetâdır bu
- 4 Kâmû kapularıñ miftaḥıdır kim pençe-i şîri
Medinetü'l 'ilm bâbı 'Alî şaḥib-ı livâdır bu ⁸⁴
- 5 Şeri'atle tarîkat hem ḥaḳîkat ma'rifet künci
Îmâmu'l müttakîn [ü] sûre-i sırr-ı heltâdır(?) bu
- 6 Nübüvvet taḥtına Bendî 'Âlîdir vâris-i muṭlâk
Dertliler derdine dermân 'Alî cûy -i suḥâdır bu

[Nakaratlı Çapraz Kafiye Şarkı]

-1-

mefâ 'îlün mefâ 'îlün fe 'ûlün

- 1 Ḥânedân-ı Muştafaññ kûluyam
Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz
Anlarıñ pâyı altında yoluyam
Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger- sûz
- 2 Nâr-ı muḥabbete kim düşeli ben
Bu nârile yand [ı] kül oldu bu ten
Ḥabîbâ ḥâlimi bilmez misiñ sen
Ben âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

⁸⁴ “Ben ilmin şehriyim ve Ali onun kapısıdır.” Sahih-iTirmizi, Kitab el-Menakıb, C.V, s. 637, hadis Nu. 37/23 (Ekler: 1)

3 Benim senden girü yok yâr-ı kârım
 Dem-â-dem artmadadır âh u zârım
 Raḥim it kalmadı şabr u qarârım
 Ben âh nidem ki vâh nidem ciger-sûz

4 Dîl-i virânemi gel eyle ‘abâd
 Serim aldı çeri gam eyle imdâd
 Efendim dâd ki benden işde feryâd
 Ben âh n’idem ki vâh n’idem ciger-sûz

5 Siyah zülfi telinde kayd- bendim
 Muḥabbeti derûnde buldı kendim
 Şefâ ‘atnî umar Bendî efendim
 Ya âh n’idem ki vâh n’idem ciger-sûz

-9-

MERSİYE-İ ŞÂH HÜSEYİN DEŞT KERBELÂ

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Muḥarrem girdi gine mâteme düşdi âşıkân
 Dutdı mülk-i cismi zâr u nâle vü âh u figân
 2 Şepîri şebpîri dü-gûş-ı vâri ‘arşı zâlimler
 Ḥasan tesnim Ḥüseyn leb-teşne dökdi ḥâkekân

7 b

3 İki dâne nesl-i pâki böyle şehîd itdiler
 Kerbelâ dâdında susuz el amâni el amân
 4 Naḳd-ı Murteza vü Zehrâ nûr-ı çeşm-i Mustafa
 Şehîd itdi ‘Al ü evlâd-ı Ḥüseyn ‘aşkıyân
 5 Dutmadı kâfir münâfıklar Muḥammed ḥürmetin
 Ümmetiz biz Muştafaya diyü söylerler yalan

- 6 Şâh-ı Kerbelânî ey dil ehl-i beytiñ hürmeti
Karalar giy mâtemin dut Bendî âh it her zamân

-10-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Şöyle bil kim kurretü’l ‘ayn [1]⁸⁵ resûlullah Hüseyn
Ciger-gûşe-i Zehrâ naqd-ı Esedullah Hüseyn
- 2 Didi bunlar çün Ebû’l- Kâsım Muḥammed Muṣṭafa
Gûşvâr-ı ‘arşdır Ḥasan ile vallah Hüseyn
- 3 Hil‘at-ı zümrüdî-fâm-ı giydi ḥikmetden Hüseyn
Kerbelâda lâ’l ü gûng oldu şehîdullah Hüseyn
- 4 Çünkü bunlardır Ḥudânîñ baḥr- [i] ḥikmet gevheri
Nûr-i çeşmidir Ḥasan mazlûm Ḥabîbullah Hüseyn
- 5 La‘net olsun bir gönüldeki ola kaşd-ı Hüseyn
Hem ola yevm yûmi cum‘a hem muḥarrem mâh Hüseyn
- 6 Medînede virmedi rahat yezîd la‘net aña
İhtiyârsız çekdi çün kim Kerbelâya râḥ Hüseyn
- 7 Kerbelâ baḥr-i belâdır düşdi ehl-i beyt kamu
Kaldı gird-âbı belâda elvedâ âh şâh Hüseyn
- 8 Bu kadar evlâd u aşḥâb yâr-ı vefâdârı ile
Nessâr itdi naqd-i cânı fisebîllillah Hüseyn

⁸⁵ 78. dipnota bk.

- 9 Ol münâfıklar Fırâtdan bir içim su vermedi
İçd [i] şerbet-i şehâdet Hasbeten lillah Hüseyin
- 10 Kim ki vermedi Fırâtdan su hezâr la‘net ona
Kerbelâda kaldı susuz ehl-i beyt eyvâh Hüseyin
- 11 Yüz yigirmi dört biñ nebî çekmedi seniñ çekdiğin
Kimse bilmez çekdiğin bilür hamân Allah Hüseyin
- 12 Behiştten ihrâc olup giryân figân eyledi çok
Kan döküp cân vermedi Âdem safiyullah Hüseyin
- 13 Çok cefâ [vü] cevır çeküp Şabr u tahammül eyledi
Olmadı baḥr-i belâya ğark Nebîyullah Hüseyin
- 14 La‘net ol Şimrî Yezîdiñ âline evlâdına
Görmedi gördüğüni Nemrûddan Halilullah Hüseyin
- 15 Dîde kan dökmez mi bunda yâ ciger olmaz mı sûz
Çekdi mi çekdiğini Fir‘avndan Kelimullah Hüseyin
- 16 Ya‘kûb u Yûsuf ü Eyyûb gibi mi bak çekdiği
Dîde kan dök sîne çâk it mâtem her-gâh Hüseyin
- 8 a 17 Ağladı insile cinn hem ‘arş u kürsi cümle melek
Hâke kanı düşünce lerze itdi cihân âh Hüseyin
- 18 Bendîniñ iki göziñden dökülen ḥûn- ı ciger
Âh meded Kerbelâya kan dökdi bî-günâh Hüseyin

[Muhammes-i Müzdevic]

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ser-nigûn olasin tâsen ey çarḡ-ı zâlim bî-vefâ
Zübde-i nesl-i Resûlî derde itdin mübtelâ
Pây-mâl oldu risâlet ḥânedânı el-vedâ‘
Teşne-leb oldu şehîd Ḥüseyn ibnü‘l- Murteżâ
Bu ciḥâd-ı Kerbelâdır Kerbelâdır Kerbelâ
- 2 Vâdî-i deşti belâda bunca yârı ehl-i dîn
Dü-ciḥânı dûrkâb itdi belâ pâ-y-ı Ḥüseyn
İçdi şerbet-i şehâdet anda ehl-i ḥâbirin
Fazılîn [u] ‘âlimîn [u] mazlûmîn [u] kâ‘ilin
Bî-günâh baḡr-i belâda oldılar hep şühedâ
- 3 Eylesin anda akan kanlar dîdeden cûy-bâr
Karalar giy mâtem-i Ḥüseyn ile kıl âh u zâr
‘Arş u kürsi giryân ider semâ zemîn hep kûhşâr
Vahş tuyûr melek beşerde kalmadı şabr u qarâr
Kerbelâ batn-ı belâda vâ‘ka oldu bu kazâ
- 4 Gonca-ı Zehrâ Ḥasan kurretü‘l-’ayn- ı⁸⁶ Resûl
Eyledi çün Kerbelâya ğam-ı ‘ummâne duḡûl
Ehl-i beyt kaldı bî-kes hep teşne-leb mest ü melûl
Şehîdâlar ‘alemîn çekdi Ḥüseyn urup ṭabûl
Nâr-ı mâtem yakdı cismim âh bu dem başdan başa

⁸⁶ 78. dipnota bk.

- 5 Hûn-i düşünce Hüseyniñ ‘arza lerze itd [i] ciḥân
 Ehl-i beyt âgâz idüb dirlerdi kim âh el amân
 Bendî yâ senden **nice** teskîn olur zâr u figân
 Dök dü-çeşmim gel bu demde hele kana kana kan
 Bu ateş- bâr-ı belâdır Kerbelâdır Kerbelâ

Diger Mersiye

[Müseddes-Mütekerrir]

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Kerbelâdan erdi nice gûşeye bu nâr meded
 Dâğ-ı sînem üstüne durdu bu yer dâğ daḥi med
 Hûn-feşân oldu sirişkim rûz u şeb âhı meded
 Şehîd oldu bunca ḥânedân- [1] nübüvvet ‘Alî- ced
8 b Kurretü’l ‘ayn-ı ⁸⁷ Ebû’l- Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
 Mâtem-i Hüseyn ile nârım fuzûn sönmez ebed
- 2 İzdirâb-ı bu kâzâ mîrim ki diger gûn-durur
 Mâtem-i Hüseyn ile kim ‘arş u kürsi maḥzûn-durur
 Teşne-leb hep ehl-i beyt nârıyla ciger-birûn-durur
 ‘Âşıkıñ sînesi dâğlı dîdesi pür-ḥûn durur
 Kurretü’l ‘ayn-ı ⁸⁸ Ebû’l-Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
 Mâtem-i Hüseyn ile nârım fuzûn sönmez ebed
- 3 Yetmiş iki yâradan âh yere kan dökdi Hüseyn
 İşde o dem çâk çâk oldu hamân rûy-ı zemîn
 Tâ o günden berü ins ü cinne düşdi âh enîn
 Buna ‘âşıklar ciger-sûz olmasın yâ neylesin

⁸⁷ 78. dipnota bk.

⁸⁸ 78. dipnota bk.

Kurretü'l 'ayn-ı ⁸⁹ Ebû'l- Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
Mâtem-i Ḥüseyn ile nârım fuzûn sönmez ebed

- 4 Ḥûnı düşünce Ḥüseyniñ kim bu ḥâk üzre hamân
Lerze idüb tâḳ-ı felekler eyledi âh u figân
Kaldı ateşân nâr-ı ciger birle bunca şehîdân
Ḥüseyn mazlûm içün âh el amân u el amân
Kurretü'l 'ayn-ı ⁹⁰ Ebû'l- Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
Mâtem-i Ḥüseyn ile nârım fuzûn sönmez ebed

- 5 Cigeriñ ḥûnun süzer müjgân-ı çeşmimden bu gam
Zâr idüb çâk it giryân mâh-ı muḥarremdir bu dem
Bendîyi itdi helâk bu nâr-ı mâtem derd elem
Ya imâmu'l mü'minin zaḥm-ı ciger olur mı em
Kurretü'l 'ayn-ı ⁹¹ Ebû'l- Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
Mâtem-i Ḥüseyn ile nârım fuzûn sönmez ebed

-11-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün fe 'ülün

- 1 Afitâb-ı dü-cihândır Muṣṭafa
Anıñ her sırrına maḥrem Murteza
- 2 Muḥammed şaḥib-i gencine-i Ḥaḳ
Hem oldur añlarisen nûr-i Ḥudâ
- 3 Ara bul kendi kalbiñde bu nûr
Olasın ḥaḳ-ı 'âlem içre a'lâ

⁸⁹ 78. dipnota bk.

⁹⁰ 78. dipnota bk.

⁹¹ 78. dipnota bk.

- 4 a 4 Bu nûr-i Hakkâ gir sen ‘âşık isen
Yolun bulmak ilâzım evvelâ tâ
- 5 Bulub o râhâ sen gitmek dilersen
O yolda çok-durur hoş tabur illâ
- 6 Cebrâildir bu râhıñ rehberi bil
İlâzım bir de bir burâk saña hâ
- 7 Menziliñde Cebrâil olsa
Burâk-ı ‘aşkı süvâr eyle sezâ
- 8 Evvel- [i] demde kâdem kudsa kendiñ
Müşerref ol didâr evliyâlarla
- 9 Âdem-i sâfiyden nûrı niyâz it
Gâh gel andan girü Nûh-i neciyâ
- 10 Halilullah ki cedd-i enbiyâdır

⁹² Tavâf it mescid Akşâ
- 11 Hamân o sırrı sor Musa kelimden
Göründü Tûrda aña nûr tecellâ
- 12 İcâzet al Hakkıñ mürsellerinden
Niyâz ile yeriş dem-i Mesîhâ

⁹² Bu kelime okunamamıştır.

13 Nedir bil rûh-i kudsî sırr-ı Meryem
Yürü fehîm it nedir nûr-i mücellâ

14 Habîb etmiş meger ol seyr-i Yezdân
Anıñ mekânıdır hem ‘arş-ı ‘alâ

15 Yüz yigirmi dört biñ nebîniñ menzili
Göñül ‘arşın içinde işde tenhâ

16 Bu ‘arşda kim bulan erdi murâda
Muhammeddir ki bu nûr-i sırr-ı Mevlâ

17 Nice bu râhda râh-güzâr sâ‘iller
Kimi mahrum kimi vâsıl-ı bînâ

18 Bu yolda Bendî hâk eylersen eger
Nâ-mahremdir saña nûr-i hüveydâ

[Çapraz Kafiye Şarkı]

-2-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün fe ‘ülün

1 Behey zâhid ne ararsıñ cihânda
Hâkikat ehliñ [in] sırr-ı nişânın
Varan gördü duyan durdu dîvânda
Hâkkuñ şâdıklarının bil mekânın

2 Bu ad âna koşanlar hep yerişdi
Yolda Askeri ‘uşşâka karışdı
Bu bir tenhâ güzel alış verişdi
Ne kâr koyduk ne ki sorduk ziyânın

3 Aramakla bunuñ yolu bulunmaz
Bu râhda sadece râhvân olunmaz

4 b Kamer doğmağile şems dolunmaz
Hâli müşkil olur kardaş yapanın

4 Kulak dutan anda sonı nidâyâ
Süvârı oldu ol kim ki yaya
Bu yolda bes didiñ Bendî gedâyâ
Komuş ya bi'l -Hak râhında başı cânın

-12-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

1 Fehm itdiñ ise rûmûzi dilâ
Pirin himmet Hâkdan 'inâyet ola

2 Perde-i zûlmetde kalsa afitâb
Kamer anıñ gibi verir mi ziyâ

3 Mihr ile kameri eyle ferâsasa
Kangı burca menzîl 'agdı süreyyâ

4 Bir hûrşîd ki doğdı burcu zühalden

⁹³ hükümüne dek şu'le salar tâ

5 Sâbit-i seyyâre hem on iki burc
Her birisi menşub bir enbiyâya

6 Ademden berüsin yek yek it hesâb
Müterrihe menşubdır habîbi Hudâ

⁹³ Bu kelime okunamamıştır.

7 Cümleñiñ efḍâli resûli Ekrem
‘Arşdadır bir ismi nûr-i hüveydâ

8 Bendî ol ḥabîbiñ pâyna tûrâb
Yâr-ı ḥânedâna yerîşir şifâ

-13-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Güft ider her dem zebân ḥayr ü şer sırr-ı Ḥudâ
Göz görür ‘aql bilür kim ḥikmetiñ çok Rabbenâ

2 Çün bu ‘azâ-ı cevârihden dil irşâd olmadıñ
İnkâr itdiñ aḥseni takvîmi nice zâhidâ

3 Ger vucûduñda seniñ bu a‘zâlar fazlıñ-durur
Ni‘metullahdır hamân ol kudretullah ‘arifâ

4 Ḥâme mümkün mi ide bu kudret-i Ḥaḳḳı nûvis
Çünki destin çâkeridir ser verir her gün yola

5 Kâtl olmayınca re‘isi zebânı güft idemez
Çünki bildiñ sende baş ver yâr yolunda Bendîya

-14-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Her ne itdimse bu ‘aşk yolunda itdim ben baña
Koyma Ḥaḳ sen ki arada beni ricâm bu saña

2 Cürmümi fehm eyleyüb giryâna düşmüşem bu dem
Kapuña geldim çâ Ğaffârü‘z- zûnûbsuñ Rabbenâ

9 a

3 Beni aḥlâkı zemîmeden hamân eyle ḥalâş
Raḥmetiñe it müḳarin kıl Raḥîmağfirlena

- 4 ‘Âlimü’s sırru’l- ħafiyyât oldığına şübhe yok
Evveli men ahiri şânîñ seniñ ve’l ħasena
- 5 Bendîniñ bu ħâl ile bilmem ‘aceb ħâli n’olur
Firħati dîdârı nârîñla bîçâre koyana

İBTİDÂ-İ ĖAZELİYYAT

Ėarfü’l Elif

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 9 b 1 ‘Aşk-ın ħâli ıztırâben dir ki bu eşk-i belâ
Cûy-ı bâr eyler dîde-i dilimizden ħâlâ
- 2 Ėam-ĥ’avârım ki bu dem ben dil-i efkârım ile
Bu kadar azâra şâyeste mi olduk müptelâ
- 3 Ėâl- [i] diger- ġûnum efendim sînede dâġ-ı elem
Mecnûn-âsâ oldu dil mekânı kûh-î Leylâ
- 4 Şi’r ile añlamaz derdimi kim yâr nâ-ħâr
Kendine ‘arz itmeli ħâli o yârîñ illâ
- 5 Çûnki üftâde olan çekdiğini kendi bilür
Âh idüb miĥnet elem çekmededir Bendî belâ

-2-

mef ‘ûlü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ûlün

- 1 Beyhûde mi ider şeydâ ġüle zâr-ı nidâyâ
Pervâneniñ ‘aşkı bilürem şeydâdan evlâ
- 2 Perini açup şem’e yanar hic ġüzâf itmez
Şem’iñ ziyâsın çeşmi görür nûr-ı mücellâ

3 Bâğında lebiñ çeşmi ne görmüş güle karşı
Her şeb şubha dek zâr ider âgâz ile aya

4 ‘Aşk ehline laf eyleme hiç derd [i] nihândır
Anda da miñnetle ne olur kılssa nevâ tâ

5 Bir katre ise ‘aşkı anıñ baħr-i muhîl bil
‘Alem-i ara da gözüñ aç Bendî-i dâñâ

- 3-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Aşkile eşk-i sirişkim cûşa gelse illâ
Teşneler Hızr gibi nûşına anıñ taleb ola
- 2 Küfr-i zülfi yeñiden ruħ üstüne çekdi bir şâf
Mihir vechine niķâb oldı anıñ bî-hemtâ
- 3 Gözleri şaħib- [i] ‘adâlet müjelerden el-amân
Ėayrı ol Ėamze-i cadûlarıdır başa belâ
- 4 Gâhice eylese üftâdesine nîm-nigâh
Dil-i üftâdeyi o elbet virir kim neş‘âyâ

10 a

- 5 Vâşlına teşne olan dil hicrile neyler ola
Böyle gizli siteme Bendî kulu kimdir sezâ

-4-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Benim hâlimce hâme ile bir nâme buña inşâ
Güzelce şerh idüb bir bir idesin şöyle bir imlâ
- 2 ‘Aķıl müderrisinden fetvâ aldım ‘aşk-ı dildâre
Hużûrî pâdişâhda kim ne söyler Ėayrı bu dâ‘va

- 3 Bu remzile nice ‘âşıklara kim eylemiş fendi
Hürûfla ism-i esmâsın kime iş‘âr ider canâ
- 4 Eger himmet-i pîrden hâmememe destûr irişdiyse
Benim hakkımı hak it bunda ey şâhib- [i] hükümet- hâ
- 5 Bu ‘aşkıñ şavbı içre Bendî ‘aşkıñ kâlesin ister
Harîdâr-ı ezeldir bu hakrîñ hâlini añla

-5-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Bakdıkca alur ‘aqlımı bu hüsn-i mücellâ
Yigirmi sekiz harf-ile hüsnündeki imlâ
- 2 Kim tâlîb olur ister ise ‘ilm-i ledûnni
Nezâket ile vech-i güzelde oku ihfâ
- 3 Dîdâr-ı şuhun mekteb olur bu dil-i tıfla
Tâlîbdir o kenziñ devrine ‘âlim-i eşyâ
- 4 Ey dil yürü bu mektebiñ at küncüne posdı
O dersi oku kenzi fetḥ it al dürr-i â‘lâ
- 5 Bakdıkça aña verme ‘aql sen girü ‘aql al
Beg etmeli hışset-ı şahâ Bend olmalı ammâ

-6-

müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün

- 1 Terk eyleyüb küllî varım geldim hamân şeyḥim saña
Kalmadı şabr u karârım cânım kurbân şeyḥim saña
- 2 Yandım ‘aşkı ateşiyle gözüm doldı kan yaşıla
Üftâdeyim cân baş ile etmem güman şeyḥim saña

- 3 Meded mürvet şâhım ‘Alî dilde şems ü mâhım ‘Alî
Artdı yetiş âhım ‘Alî direm amân şeyhım saña
- 4 Luṭfa irince üftâde nice dem düşer feryâda
Habîbim yok fani dünyada sırrım ‘ayân şeyhım saña
- 5 Derûnumda muḥabbeti müyesser olsa vuşlatı
Bendîniñ her dem şoḥbeti budur hamân şeyhım saña

-7-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Ârifâ dil bülbülü uçduysa gülşenden ara
Şeydâ çün kim goncaya sen anı cemenden ara

10 b

- 2 Aşıkâr şeydâlığı gerçi niḥan derdi anıñ
Gülistâna yürü sor zaḥmını dikenden ara
- 3 Kendisin derc eylesin bul menba‘ it kendisine
Sen saña sor sen seni bul sen seni senden ara
- 4 Bu meseldir taşıma ab ile dönmez âsyâb
Murg-ı diliñ uçdı çün ne fâide var benden ara
- 5 Hükmi oldum dîl ü ‘aqlıñ ger ki rûḥın Bendîyim
Bendîniñ bu ‘aşkı bendin hükm-i resenden ara

-8-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Küfr-i zülfi dilberiñ bu dile zulmet evvelâ
‘Âşıkın başına gamzesi kıyâmet- intiḥa
- 2 Hâllerin ben dem-be-dem fikr eyleyüb ḥayretdeyim
Nazmîle cemâliñi kıldım ḥikâyet añlata

- 3 Hâme-i kudret bir inşâ bağlamış gül hüsniñe
‘Âşıkı mecnûn ider baksa ferâset ile ha
- 4 Luţf- [1] Hâk hüsniñle neş‘e-yâb ider üftâdeyi
Hüsni harf-in oku şükr it bu yeter devlet saña
- 5 Vuşlata hasret karîndır hasrete ‘izzet yakın
Vaşlına hamd hicrete âh etmedir âdet Bendiya

-9-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ehl-i ‘aşk dildârına cevrin ider her dem ricâ
Ne ‘aceb seyrândır ayâ diñle gel sen ‘amucâ
- 2 Bunda gör hâli zebûnin yâre vaşfetmek ile
Best-i benddir ‘aşk ilinde her biri bir girücâ
- 3 Kimi özür ider görürseñ eski cürmünden ⁹⁴
Şû-be-Şu ser-gerde olupdur bir nażar eyle câ-be-câ
- 4 Güft ü keş zîr ü zeber hep derdi fâş etmededir
Râh-ı ‘aşkda derd elem çekmede dirler habbecâ
- 5 Nükteler eyler rûmûz ile temennâler kılub
Bendiya kapuñda çâkerdir seniñ ey şâh u şümâ

⁹⁴ Bu kelime okunamamıştır.

-10-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

1 Müşerref olduk şükür Şahib- [i] hünler merhabâ
 'Arz iderdim görmeğe çün tâc-ı serler merhabâ

2 Hâşılı bu teşrif-i luṭf-ı kademin hayr ola
 Kalmadı zerre kadar gitdi kederler merhabâ

3 Ğuşşa gamdan dil rehâdır irdi vâşlın rûzine
 Buldu ma'sûkun bu dem 'aşkı eserler merhabâ

4 Dem bu dem gayrı açılsın dil-i lâli gönlümüñ
 Bağ-ı İremden mi geliş ey gonca-terler merhabâ

11 a

5 Bunda bu Bendi haḳîrın haṭırın hoş itdiñiz
 Yolunuza kurbân olsun cân u serler merhabâ

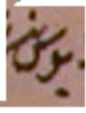
Harfü'l Bâdır

-11-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

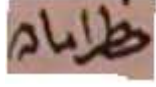
1 Faşîḥ olundı ey güzel mazhar-ı hüsnünden kitâb
 Çün ṭulû' itdi bu burci sa'id daldık afitâb

2 Altı biñ hem altı yüz bu altmış altıdır nişân

Şol yüz on dört ⁹⁵ nişanın iki çeşmi nûri âb

⁹⁵ Bu kelime okunamamıştır.

- 3 Bârgâhı añların şadı-durur hem aşikâr

⁹⁶ tasâ bilir çekdi yetmiş bin hicâb

- 4 Evveli olmuş idi bir dilberin hüsnuñde şerh
Şimdi vaşfoldı ‘ayân-ı ‘âleme fâşih cevâb

- 5 Sen bîdâr ol aç gözüñ gâfletden ey Bendîya kim
Kâlb-i zâhid gibi olma bunda da‘im mest-i h‘âb

-12-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Dil-rûbâ itdi bugün vuşlat için maḥsûb cevâb
Hûn-feşân eyler sirişkim vermese maḥbûb cevâb
- 2 Dilleri ḥayrân idüb ‘aşıkı sermest düşüren
Nârınla tûṭi zebândan niyâz dir ḥûb cevâb
- 3 Hâl bunu dil sevdi bir nevrete şavb-ı tıfl edeb
Al âl olur rûḥi tâ kim ide maḥcûb cevâb
- 4 Hâksâr üftâdeyim ki ḡayrı yokdur maḥşûdım
Yeter eyvallah bu kim her vechile mergûb cevâb
- 5 Dil ḥazîn iken bu Bendî dâmi ‘aşkıñda añın
Dil-rûbânın maḥsûbından geldi bir mektûb cevâb

⁹⁶ Bu kelime okunamamıştır.

-13-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

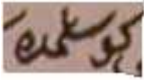
- 1 Benim çekdiklerim kâhbe felek senden sitemdir hep
Görünmez asla luğfın her işin 'aşıkça gümdür hep
- 2 Ne dürlü saña şâdık râh sadâkağ ider 'âşıklar
Derûnında olan şıdkın âña miñnet elemdür hep
- 3 Düşüp ben 'aşık-ı râh içre giderken ser-te-ser bî-ğod
Nice gam gussalar çekdirdin ey çarh dem bu demdir hep
- 4 Eger 'arif isen gör 'andelibde zâr u efgânı
Tuyûru insin ey dâna felekden kâr-ı gamdır hep
- 5 Tövben ger 'ibreten hâl-i perişân Bendîye yâ hû
Girîbânın girift itmiş felek dîdesi nemdir hep

-14-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

11 b

- 1 Mektebde okur gördüm o şûh dersini fercât
Âgazına dökdi dü dîdem nice ki hûn- âb
- 2 Faşh ezbân mazmûn okur tefsîri vecħin
Şerħile beyân itdi bugün ħüsniñi aħbâb
- 3 Dilbeste kalub 'aşık-ı dîvâneler anda
Şekker suħânı eyledi bu dilleri bî-tâb

- 4 Bîşnev olalı nuṭṭkını ⁹⁷ eser var

⁹⁷ Bu kelime okunamamıştır.

Şol vecḥ-i niḳâbından anıñ açıla bir bâb

- 5 Bendî nice dem bu güzelin yoluna kuldur
Her sözi anıñ teşne dili etmede seyr-âb

-15-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Derûnumda ıztırâb-ı ‘aşḳ u ‘illet bî-ḥesâb
Ḥaṭṭ u ḥâl-i dilber ile itdim ülfet bî-ḥesâb
- 2 Hicri elinden cekdigim bir ‘arż-ı ḥâl etsem aña
Ḥâk-i pâyında okunmaz celle miḥnet bî-ḥesâb
- 3 Dâ‘ima rû-yiñ ‘adûya meyl ider yok mu rû-yiñ
Olpe lid rû- siyah agyâra la‘net bî-ḥesâb
- 4 Sen aının fikrindeki dâ‘vâyı bilseñ ey peri
Ol ‘ayn-ı pelidde var dürli fesâḥat bî-ḥesâb
- 5 Bendîniñ ‘ömri âhir oldı sözün gûş etmediñ
Ḥârice in‘am idersiñ baña nisbet bî-ḥesâb

- 16-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Şâhımsın ṭab‘ı ḥâlımsın ciḥân ḥüsnüñe ‘âşık hep
Celâliñ çeşmi âvaz olmış imân rû-yiñde ne‘aceb
- 2 Müjen tûgi elemdir ‘âşıḳa ḡamzen belâ vallah
Gözün ‘ayne‘l yakîn câna iki kaşıñ mâh-ı receb
- 3 Bu ḡsû leşkerin serden çeküp tâ zîre indirdi
O zülfi ḥâm sihetâbı nigâhın itdi cebbe ceb

4 Amân gör zîr-i dest itmiş ser-â-pâ kişver-i ‘aşkı
Nice bir kayd- bend itmiş umar gözler ki çâr-ı ceb

5 Ne mümkün varanın zûlfi Bendî kim rehâsına
Ki bu burc-ı naḥsdan tâ ḥalâş olmayıcak kevkeb

-17-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Dîdâr-ı yârı ilâhî ḥakîre eyle naşîb
Olmuşum rûz-ı ezelde aña cânile ḥabîb

2 Çün ki ‘uşşâk-ı ezel dendi bizim nâmımıza
İrişe bize bu râḥda ki hamân ḥûni mucîb

3 Dili şeydâm nice zâr eylesin ‘âşıkile kim
Rûz [u] şeb çağrışur üftâde olanlar yâ muḥîb

12 a

4 Rûz-ı ezelden kim anıñ cevrine râzı bu dil
Vech-i enver ismi maḥlâşı gibi ḥalkı ṭayîb

5 Râḥ-ı dilberde gel it derde taḥammül Bendî
İrişür derdiñe kim luṭf-ı Ḥudâ ‘ayn-ı ṭabîb

-18-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Gerçek ‘aşkın mest-i dil sanma añı mest-i şarâb
Nûş ide bî-mâr elinden dem-be-dem ḳast-ı şarâb

2 Ben sanurdum sâde dil-mest arada rûḥ bile mest
Şâḳî dâd eyle sürâḥî bir de bir desti şarâb

3 Zâhidi hod-bîne diñ kim bunu hic ṭan‘etmesin
Büsbütün eşyâ bu dem oldu hamân dost-ı şarâb

4 Çün ki biz mest-i ezel câm-ı mey-i mestâne yüz
Şâkî bir men bâkî bir dost bir de bir destî şarâb

5 Hele etrâfı dolaşdım böyle dil-mest ‘aşk ile
Olmasun mı ‘akıbet dil Bendî kim best-i şarâb

-19-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Gör neler itdi bize yâr olur kab â‘dâyı ⁹⁸ kelb
Almak ister dest- [i] ’âşıkdan dilberi hem-tâ-yı kelb

2 Nice kim fî‘l-i fesâdı gör zâhir oldı bu dem
Büyüdecek aîladım ‘âşık ile dâ‘vâ-yı kelb

3 Ey güzel ‘aşkı yolunda şöyle bil kim ser-te-ser
Rû-be-rû durup benimle eylesin gavgâ-yı kelb

4 Ehl-i ‘aşkın cengini görsün kim ol nice olur
Dilini dutsun o mel‘ûn yimesin her sâ-yı kelb

5 Dâ‘vâyı gördü rakîble râh-ı ‘aşkda Bendîya
Okusun ‘aşk müftüsünden götürdüm fetvâ-yı kelb

Harfü’l Tâdır

- 20-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

1 Ey nûr-ı kerem yâ ne bu resmindeki hikmet
Gösterd [i] şeref kim hüneri kısmında şefâ ‘at

⁹⁸ Bu kelime okunamamıştır.

- 2 Halk itdi Hudâ nârile bâd âb ile kim hâk
Bir katre menîdir ki o cismiñde delâlet
- 3 Sekzen ile ha dal durur ebceddeki nâmı
Meymene-i ebenmine mesminde ‘icâzet
- 4 Bu sırra nice itdi ‘aceb ‘âkıll ü kâmil
Böyledir efendim li hısmında ‘adâvet
- 5 Fehm eyleyecek râhına gör ser nice koydı
Bu Bendîyi cezbetdi o küsmendeki ‘izzet

12 b

- 21-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Dil-i ‘âşıka cefâsı güzeliñ bir devlet
Gamze-i hışm bile gör aña mürüvvet ‘izzet
- 2 Sitemi cevri görürse bu nezâketdir der
Râkibe san ki vefâ-yı zâhir eyler hikmet
- 3 Bezm-i ağıâra nagâhın yolumuz düşmüş idi
Bûs ider şûhı o mel‘ûn baña itmez ülfet
- 4 Bende dutdum güzeli eyledim ol bezme şâkî
Câmı aldıkca elinden dîle verdi neş‘at
- 5 Cefâsı mevrût itmiş kim beni hıllet mest itdi
Didiler Bendîya mest ol ki göresin ‘ibret

-22-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Düş oldı gönül ‘aşkına yâr var mı niḥâyet
Dil murgı ider bu ‘âşî çeşmün ile ülfet

- 2 Şayd itmiş añı gör ki bu şeh-bâze-i çeşmiñ
Rehâsını sor bir â cânım var mı selâmet
- 3 Çâre ne olur zûlf-i derûnda ide nâle
Rûh gül açıcak ol gine şeydâlanır elbet
- 4 Hem şem‘i dûhan özgece pervânesidir kim
Başı üzre döner yanmak için elveli sa‘at
- 5 Bekler kim açılsın iki rûhundaki güller
Feryâd idecekdir o ki bûlbüllere nisbet
- 6 Miskînin dîl-i gam nâkinin ahvâlini anlâñ
Bendî bu ne derseñ saña der böyledir âdet

-23-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey habîb-i cân-ı dil ‘arz etme hâlim ne hâcet
Rûh u cismim nefsi a‘dâdan eyle himmet ola fet
- 2 Leşker-i a‘dâ girift itdi kâmu kişverlerim
Hey meded düşmân elinde kaldı şimdi şeş-cihet
- 3 Ahı kim nâsire kaldım ben ‘adû içre heman
Hükmi â‘dâya oldu dil dûş nice ider emniyet
- 4 Dâd-ı dest ol kim efendim cân u ser oldu sebil
Çeşmim ayrılmaz râhında [n] kande idem hareket
- 5 Çün muhibb-i şâdık-ı dil ‘aşıkânım yâ habîb
Ser ü tâcî dü-cihânsın ey şahîb-i mu‘cizat
- 6 Yüce devletsin efendim dü-cihânda beğâsın

Bendîyâ luṭf eyleyüb râhında eyle merḥammet

-24-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

13 a

- 1 Velîler ‘arz idüb gider râh-ı Mevlâyâ ḥaḳıḳat
Göründi ḳudretiyle Âdem-i ihvâyâ ḥaḳıḳat
- 2 Mesîḥâ gör ki sırr-ı Meryemin naḳd- [ı] zuhûrıdır
Anuñçün didi Ḥaḳ rûḥum dem-i ‘Îsâyâ ḥaḳıḳat
- 3 Tekellüm eylemek her bir ḳula naşîb degil Ṭurda
Ne ḥikmet لَنْ تُرَانِي⁹⁹ kim didi Mûsaya ḥaḳıḳat
- 4 Kim açdı bu şeri‘atle ṭarîḳat ma‘rifet bâbıñ
Muḥammed Muşṭafadan kim ‘Âl-î ‘Âbâyâ ḥaḳıḳat
- 5 Çeḥârı yârânıñ serveridir hem şâh-ı velâyetdir
Naşîb ola mı ey dilber Bendî ednâyâ ḥaḳıḳat

Ḥarf-i Cim

-25-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Ḳande ideyim pâ-yı turâbın mi‘râc
‘Âşıḳlarıñ ol ḥâke yüzün sürmeye muḥtâc
- 2 Sanma dil-i zâr-ı bülbülü kim gonca içündür
Ḥar ile bu güller dil-i şeydâdan alur bâc
- 3 Muḥabbet-i şem‘iñle cinân leyl ü nehâr kim

⁹⁹ لَنْ تُرَانِي “Beni katiyyen göremezsın” Kur ‘an-ı Kerim, Araf Süresi, 7/143 (Ekler: 1)

Zikr eyleyen ismiñ dil-i ‘irfân nice biñ kac

- 4 Micâzi de hâkıķı de ‘âşıķlara dostsun
Sensiñ bilürem şeh-i ciḥân ‘âleme sertâc
- 5 Şefâ‘ati luṭfuñdan amân Bendî ḥaķîri
Budur niyâzı ol kapudan eyleme iḥrâc

-26-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey şeh-i ṭab‘-ı ḥalim bu luṭf-ı bâbıñ baña aç
Okuyub ezber idem ḥüsni kitâbıñ baña aç
- 2 Ḥâşılı ‘ömrüm aḥir oldı seniñ râhıñdanım
Ġayre fâş olmaz âyâ gizli cevâbıñ baña aç
- 3 Demişsün işledürem müjelerim sinesine
Gel ki gör işlememiş mi o ¹⁰⁰ baña aç
- 4 Gelki bir ‘ibretile ḥüsne naẓar eyleyeyim
İşlesin cigerime vecḥ-i niķabıñ baña aç
- 5 Ansuzın kaydile ben Bend ola düşdüm zülfüne
Râzıyım var ise küllî ne ‘azâbıñ baña aç

-27-

fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün

- 1 Benüm ‘aķlımı başımdan gine aldı bir genc
Korkaram ġamzeleri kim ide āḥir baña renc

¹⁰⁰ Bu kelime okunamamıştır.

- 2 Dil-i üftâdesi olmak baña şâyeste iken
Önimi kesdi benim ol raķıb-i cennes-efrenc

13 b

- 3 Vâşlına ermeye sa'y it yürü sen ey dil kim
Rûz-ı vuşlatda küşâdınca olur o devr genc

- 4 Bir alây hercâi dildâre derüb boyun egme
Olacaksın yürü ol tıfl-ı edeb-nâki ne dilenc

- 5 Didiler bûse gedâsı Bendî şikârîñ kaçdır
Didi bilmem 'adedin deftere yazdım se-penc

-28-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Çünkü âşıkateşin ey dost etme 'aşkına renc
Gizli gizli zevbânı yeter beni âh atma se-penc

- 2 Şevhâsın dâğısınem hâlini fehmetdiñ ise
'Aşkı tecelli sebîline satarsın işpenc

- 3 Sen rûmûz ehl-i 'aceb gamzesi fettân mısın
'Âşıkıñ göñlüne âram mı virir bu çâğı genc

- 4 Bir güzide nâmıdar ehl-i hüner táb'-ı hâlim
İsmi şöhreti gibi maḥlâşıda olmuş genc

- 5 Ehl-i dil ḥâline anıñ ḥâlini ger dutma karîn
Ehl-i dil olsa bu Bendî aña olmaz mı dilenc

Harf-i Hadır

-29-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Zikr ü fikrimdir hemişe ism-i Rabbâni bedûḥ

Cümleniñ olsa ne olurdu vird-i zebânı bedûh

2 Hâzret-i ma‘rufuñ ince mürvetidir bu isim
Şübhesiz vâşıl ider Mevlâya insânı bedûh

3 Vefkı konsa ger ne hoşdur kim nemika üstün e
Sekiz bin altıyüz kırk ikidir ‘ünvân-ı bedûh

4 Nâil olmak isterisen himmet-i şeyh ma‘rufa
Zîr ü bâlâ nâmede yaz gör ne hoş şân-ı bedûh

5 Bendî bu esmâ-ı Hakkı yaz kalem mahfûzata
İki ‘âleme yürüdü şimdi fermânı bedûh

-30-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Rûz-i gamda hemdem-i dildir ki gülğûnî kadeh
Ey dil öldük yetişir çokdan be meftûn-ı kadeh

2 Aldanub rengi âlına sen anıñ tıflıñı
Bir sa‘at görmeden olma hicr-i mahzûn-ı kadeh

3 Hâr içinde şeydânıñ gül ile aldandığı-ves
Aldanub dîl bu fenâda oldu mecnûn-ı kadeh

4 Herkesi bir renkile aldâr bu kâhbe pîre-zen
İçürür çarhın elinden derd ü elemden hûn-ı kadeh

14 a

5 Bendîniñ sormañ ki şurb-ı kadehinden hikmeti
Âb gibi nâmîya akdı yazdı mazmûn-ı kadeh

-31-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Meygedede pîr-i muğân itdi baña ihsân şûrâh
Gulğûleyle akıdır sankim âb-ı hayvân şûrâh
- 2 Şâkî –i nevreste doldurmaga geldikde ki gör
Şavt ider nâziyla ol piyâleler heman şûrâh
- 3 Gizlice meclis kurub durdum demün nûşine ben
Meclîsi zabteddi ahîr böyle dîlirân şûrâh
- 4 Bizide âhs idüb sonra gine itdi ‘aţâ
Neş‘elerle gamı sürdü şâhib-i meydân şûrâh
- 5 ‘Adl ile eyler hüküm ol şâkî destinde iken
Bendîya taht neşindir kurdu dâ‘vâyı şûrâh

Harf-i Hıdır

-32-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Râh-ı ‘aşkda câme-i şof giydi çün aksâda şeyh
Vâkıf etmiş kendi özin subh [u] sâm orada şeyh
- 2 Yed alup şahib-i ‘ilmden hoş küşâd etmiş tarîk
Vermededür kim yed illa dâ‘ima evlâda şeyh
- 3 Minbere çıkmaz ol ‘ârif kürside vâ‘ızda gel
Mihrâbın gerçek imâmıdır hamân irşâda şeyh
- 4 Bî-şekk ey dil ger hamân sen bu gürûh-i nâcidir
Himmeti pîrile irer elbet saña imdâda şeyh
- 5 El alup pîr-i Horâsandan ki kayd-ı bendîyim
Hû diyüp oldım bu dem ben guşşadan âzâde şeyh

33. Ğazel

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Gerdüş sorma ğoca sırrıdır hüveyda çarğ
Menzîli sitâre mihr ü mâha burc heftâ
- 2 Sa‘bit‘ül semâvât tabakân (buyur.....) Ğağ
Sidretü‘l Müntehâya gör ne ‘azîm binâ çarğ
- 3 Bu zemîn üzre o bir Şayedir illâ bî-sütun
Hem ferişte mağâmıdır kim bu mu‘allâ çarğ
- 4 Yâ bu beyhûde mi döner başımız üzre müdâm
Şeyğ –i levlâke¹⁰¹ irer dâmânı ki bâlâ çarğ
- 5 Kürsi a‘zam ü ‘arş anda durur kim aşikâr
Zâhid fehm eyle hem ger âna çok sezâ çarğ
- 6 Fâş eyle yaz berfi bârân çün ider ândan nuzûl
Dönmeşe kande olur yaz döne çün ola çarğ
- 14 b 7 Çarğı ger dönen hamân sırrına ğayret dil ‘ağl
Bendîya kim dönen oldur dönen ol nokta çarğ

Harf-i Dal

-34-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Ârifâ bul bir sırâ var dâmen-i dildârı dud
Her zaman girmez ele yetiş hamân ol yârı dud

¹⁰¹ Levlâke "Sen olmasaydın ben kâinatı yaratmazdım" Aclûnî, Keşfü‘l –Hafâ, Kahire, II,2/32 (Ekler: 1)

- 2 Bunca demdir nârı hicrile cigersûz eyledin
Eyyâm-ı faşlı qarîn oldı kaçırma bâri dud
- 3 ‘Âşıkı miḥnetzedeler bulmadı bu eyyâmı
Râh-ı ‘aşkıda anladınsa ‘ahdeyle ikrârı dud
- 4 Kim sezâ şâyeste ise kıad ider ‘aşk menzîli
Gûşına mengûş idüb dil hele bu güftârı dud
- 5 Çünkim’aşkın sırrı bu yüzden saña ey Bendîya
Derd ü elem kendi özine yâr-ı kafâdârı dud

-35-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Aşk elinden derde giriftâr oldum
Sen bilürsün ḥâlim ilâhım meded
- 2 İstikâmetim yok bî-karâr oldum
Tâ semâya çıkar çün âhım meded
- 3 ‘Aşk u sevdâ benim kârım dâ‘ima
Buña düşdi baḥt-ı siyâhım meded
- 4 Pür- gâzabla baña cefâlar idüb
Dâğladı sinemi o mâhım meded
- 5 Çünki dili Bendîm zülfi telinde
Baña raḥm etmez mi o şâhım meded

-36-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Reftâr iden ol kaşları siyâha meded
‘Aşkıyla anıñ bizde olan âha meded

- 2 Görelî anı kalmadı hiç Şabra taḥammül
İḥsânına muḥtâc dilim ol şâha meded
- 3 Dil miskîni kim kân-ı keremden kerem umdı
‘Ayıb degil ol ḥâl-i dil-i agâha meded
- 4 Luṭfın umarak eşkine eylesem efgân
Vâşıl eyyâmıdır eyleyi gör âha meded
- 5 Nokşânına bakılmaz imiş ehl-i dil-i ‘aşkın
Kusûr eyle ey Bendî yürü râha meded

-37-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 15 a
- 1 Bir güzel gördüm melek mi yañi bilmem ḥûri ced
Ġamzeler rûḥunda derbân müjeleri çekdi sed
 - 2 Görmedim emsâlini Hind u ‘Acem Ḥabeşde ben
Mışr ilinin sâni bu Yusufu mudur yâ hû meded
 - 3 Dest-i kûdretiyle bu bir ‘avn-i ilâhidir meger
Cust iden ġarbile şarkı görmemiş mislin ebed
 - 4 Ḥayrân oldu ‘aql u dil gördüm nice kim ben şûḥı
‘Aşkile nâzâr iderim yâ hamid ü yâ ehad
 - 5 Dâm-ı ‘aşkından ḥalâş-ı ġayrı yokdur Bendîniñ
Yagma itdi ‘aqlını kim bu güzel Mecnûn bu ad

-38-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Bu ma‘nâsız ḳahbezen dünyâyı neylersin zâhid
Çün faḳîr ednâ isen â'lâyı neylersin zâhid

- 2 Kevn içinde nâmurâd itd [i] felek dersin beni
Kandedir yâr dilber-i hüsnâyı neylersin zâhid
- 3 Misli yâruni bir vecḥile verdin ile
Yâr-ı varın çünki gitdi câyı neylersin zâhid
- 4 Bunca dem ben bülbül asâ goncaya zâr eylerim
'Âşıkıyım goncanıñ ben zâg'¹⁰² neylersin zâhid
- 5 Zâhiriñ dokmagına ben derdimi itmeme küşâd
Derdimiñ çâresi nist o zâg' neylersin zâhid
- 6 Bendîniñ sözün dutub ders-i ledûnden almadıñ
Bilmediñ çün imlâyı inşâyı neylersin zâhid

Harf-i Ra

-39-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Ne denlü cevri idersende iki kaşına dil mecbûr
Yazar ise vaşfı ebrûlarını ḥâme çeker çok zor
- 2 Taḥammül idemez ḥâme anıñ medḥîn ide taḥrîr
Dökülür eşk-i çeşmi nâme üzre misâ-li yağmur
- 3 Dil-i 'uşşâkıde iskânın ey câna muhaḳḳaktır
Nice ider taḥammül etse 'aşkın bir cumhur
- 4 Degil görmek dîdârıñ nâmını bîşnev iden 'ârif
Zebân-ı lâl-ı dili nâlân ser â pâ cismidir maḳḥûr

¹⁰² Metinde "zây-ı" şeklinde yazılmıştır.

- 5 Dil-[i] 'aşkı hâli bir bir şerh iderdim şâh-ı bâbında
'Înâyet luţfîñ ile ger olursa Bendîyâ destûr

- 40-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Açılsın bâb-ı luţfîñdan görünsün şâh şecâ'atler
Ledûnnun ders kitâbından okunsun gizli âyetler
- 15 b 2 Dü- çeşmimdir giryân iden şehr-i mülküm seyrân iden
Ehl-i 'aşkı hayrân iden haqqına olan kırâ 'atler
- 3 Ben 'âşıkım rûy-i mâhım vuşlata dogrıdur râhım
Bu yolda biter mi şâhım 'adûv ile 'adâvetler
- 4 Fedâ kıldım ser ü cânım ma'lûmdur saña sulţânım
Râzıyım dökülse kanım olur baña 'inâyetler
- 5 Böyle olur şâhın ihsânı şabr idüb kılma efgânı
Bendîya erdi fermânı görüñdi hoş 'adâletler

- 41-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Şehâ bâbında ihsânı bu dîl-i nâ-tûvân gözler
Seniñ ol vech-i mir'âtın görenler her zamân gözler
- 2 'Înâyet luţfuñ ey cânâ güşâd oldukca 'âşıklar
Visâl eyyâmına cândan açub dü göz hamân gözler
- 3 Serin tob eyleyüb atmış 'âşıklar 'arsa gâhında
Sineler sankim â'dâya siperdir kim miyân gözler
- 4 Kurulu kaşların yâyı dili irşâda 'âşık çün
'Âşıklar nâ-mecâl elbette durmuşdur dîvân gözler

- 5 Lâyık mıdır bu denlü derd ü miḥnet Bendîya şâhım
Esîr-i zülfün olmuşdur ḥuẓûruñda amân gözler

-42-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Bizim sırrımızı zâhid miyândan dur olan añlar
Yerin meclisde 'âşıkın gine ehl-i izân añlar
- 2 Kendin etmiş ḥalka 'ayân ki olmuş evlâd- [1] şeytân
Kezzibin her sözi yalan anı 'ârif olan añlar
- 3 Ehl-i 'aşk belli sözinden kim cevâb gelmez özinden
Müdde'îlerin gözinden er olan bakmadan añlar
- 4 Behey zâhid gel 'ârif ol Ḥazret-i Ḥakḳa kim bul yol
Olasın 'ind-i Ḥak maḳbûl ledûnden okuyan añlar
- 5 Bendîya sen cahil misin 'âlim misin kâmil misin
Olagör 'ilmile 'âmil senide bulunan añlar

-43-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fe 'ilün

- 1 Rebî'ye mevsîmidir şeydâ dil-i zâra çeker
Gonca arayış ile 'andelibi ḥâra çeker
- 2 Kudret-i Hakka eger 'ibretile baksa kişi
Vâkıf-ı esrâr olur hem dilin efkâre çeker
- 3 Külli eşyâyı ki naḳş eylemiş dest-i ḳudret
Lisân-ı ḥâliyle inler hû diyüb na 'ra çeker
- 4 Şitâ eyyâmı gelür naḳş-ı gider eşcârın
Şûkûfe zûlme düşer her varaḳa kara çeker

16 a 5 Hâke alûde olur cümlesi Bendî emsâl

Hâkle alûde ne çâre sînede yâre çeker

-44-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

1 'Acebdir dil düşer dildâre çekdikce elem hoşdur

Yolunda ıztırâb u dert ider cevriye gam hoşdur

2 Dil ihtiyâr ider derd-i firâk-ı 'aşk-ı nâr birle

Ne denlû çeksede yârın yolunda derd kim hoşdur

3 Giceler subha dek feryâd u zâr u efgân eyler kim

Sorarsan ıztırâbın ne saña ahir bu dem hoşdur

4 Ya her bir hâl ile derd- i dilin fâş eylemez nasa

Derûni nârile yansa bu gönlüm pek hurrem hoşdur

5 Hele bir söyledin Bendî dil efkârına ne söyler

Bu girdâb-ı belâda zevk iden akdem sitem hoşdur

-45-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

1 Bâbına el beste kılmış gör dîl-i maḥzûneler

Ser-i kûyun mesken etmiş gör ki mest [i] meftûneler

2 Kimi giymiş hil'atı rusvâlîḡı pâ-mâl olub

Kimi dânâ kimi şeydâ her biri bir gûneler

3 Vâşf olunmaz derd-i 'aşkı mihnet üftâdenin

Bu tariḡde anda da gamla dilin mecnûneler

4 Beste besdür ankâya ankâdurur cihâd günü

Gör neler çeker hele bir kere gör yâ hû neler

- 5 Bu sebebdür kim müdâm zâr u nâ-çâr Bendînin
Gör ki dîdesinde dolmuşdır akar âb-hûneler

-46-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Ğaşsadan dil kurtulub tâ neş'eyâb olsun da gör
Şu'lesinden revnak alur feth -[i] bâb olsun da gör
- 2 Bir mesaldır söylenir zevâl ile gelür kemâl
Şem'i bahtımın rûyından ref-i nikâb olsun da gör
- 3 Çün bu ğaflet zûlmeti nefse tulû' i baht olur
Çeşm-i dil küşâd ile kişver bî-hâb olsunda gör
- 4 Hüküm-i rûh nuzûl idince dil ferah-nâk oldıçün
Nefy-i adû zîrinde anın şöyle bîtab olsun da gör
- 5 Mazhar-ı naẓmımdan ey dil ders alur kâmil olan
Si vü dü harf-ile Bendî şî'rün kitâb olsun da gör

- 47-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Nûr-i kevneynnim senin resmiñ ne hikmet kânıdır
Şerefüñdür ser ü pâ cismiñ ne hayret kânıdır
- 16 b 2 Kesmek itdi bâd u âb u hâk ü nâr u nûra ğark
Şaf be şaf zûlâle-i hısmın 'adâlet kânıdır
- 3 Şevk u luṭfıñ nûr u fazlıñ berk urunca 'âleme
Ebkem oldı dü-cihân kısmın icâzet kânıdır
- 4 Bir nice bî-dîn gümânda kaldı sırrına senin
Kalbi münkerde 'aceb nesmin fesâhat kânıdır

- 5 Bendî hayretinde kaldı bunun ‘aql u dil ü cân
Pâdişâhın lutfuna bismîn şefâ‘at kânıdır

-48-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Behey Şufi riyâda mevc-i ‘âlem-gîr ne mümkindür
Muhibb ü ‘âşıkın hâlin ide tedbîr ne mümkindür
- 2 Gürûh-i hânedânın kavli Hâkdan hiç ba‘id olmaz
Riyâzet çün bile bulmaz kendine bir yir ne mümkindür
- 3 Derûn-i sevûsiñden dem vurub halka ledûn dersin
Bu erkâna yaraşmaz böyle müdebbir ne mümkindür
- 4 Bu ‘ilmin mazharı hâric dilinden çok uzaktır çok
Eger bilse bile endûhına te‘sîr ne mümkindür
- 5 Bilen dimez bulan sormaz bu genciñ bâb-ı kayd ‘ül bend
Göremezsın açılmaz best-i ider zincir ne mümkindür

-49-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Gel ey dil âh u efgân it seni Zulmetde sansınlar
Çeküb çâk it girîbânı derd miḥnetde sansınlar
- 2 Cehâletle etmek âh vâh ehl-i hâle ne hoşdur râh
Bu nâ-çâr kûlunu ey şâh müdâm firḳatde sansınlar
- 3 Görenler luṭfuñı ihfâ yoluña cân ider a‘tâ
Sîne şâf olsak da hâlâ gine ḥaşretde sansınlar
- 4 Bu Bendî sürsün eyyâmın meftûnı olmuş ol nâmın
Teşnesidir ki bir câmın dem-i ‘işretde sansınlar

-50-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 'Ârif olan sırr-ı dil-i Hudâyı hep örter gider
Yerişür bir menzile sırâyı hep örter gider
- 2 Bu ne sırdır sevdüğüm biñde biri vâkıf degil
Zâhirin gördüğü bu ihfâyı hep örter gider
- 3 Ser ü cân fedâ idüb bu yola pes diyeni gör
Dir semâ üzre buludlar âyı hep örter gider
- 4 Gel berü 'ilm-i nücûmdan okudunsa bir iki ders
Biñ bir ism-i vefk yazar esmâyı hep örter gider
- 5 Bendîyâ bir cûş iderse ger bu 'aşkın deryâsı
Zâhir olan bu yedi deryâyı hep örter gider

17 a

- 51-

fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün

- 1 Güzelin hâl-i siyâhın mı fülûl didiler
Leb ü şehdâb u revâhın mı mûlmûl didiler
- 2 Dü-cihân ehl-i anıñ nâmına hayrândur ezel
Sûz ider dûdi dir âhın mı silsîl didiler
- 3 Heybet-i ebrûları zûlfikâr-ı şîr-i Hudâ
Bezm-i elest 'âşık-ı râhın mı kulûl didiler
- 4 Ya hû şol 'âşık-ı abdal dil-i divânelerin
Na 'ra-ı âhı geyâhım mı gulgûl didiler
- 5 Bilemez ehl-i zâhir Bendî bu 'aşk sırrı nedir
Nazmîle hâkî kez âhın mı bûlbûl didiler

-52-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün

- 1 Seni zâhid ider irşâd bu meydânda dil 'irfânlar
Gel itme ħar gibi 'inâd nicedir gör yol erkânlar
- 2 Be münkir ğaflete yatma kendüni ehli dutma
Kâmile dânâlık satma düzüb bir iki yalanlar
- 3 Seni saña bildürürler boş yeriñi doldururlar
Ham yeriñi oldururlar bunda var ehl-i izânlar
- 4 Gör zâhidi ne ħâllidir kâmil sözünden bellidir
Bendîyâ bak ne dillidir özü yuf sözi yalanlar

-53-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Cevrime bâb-ı Ħakdan gel yüziñ gözle gelecekler
Gel Ħaĸĸa dogru it da'im özüñ gözle gelecekler
- 2 Bu gündür gerçi geçer naĸd-i 'ömrüñden seniñ ğâfil
Geçen güne yetilmez aç gözüñ gözle gelecekler
- 3 Nice günler nice yıllar nice aylar mürûr itdi
Ħaber gelmez birinden seb rûzuñ gözle gelecekler
- 4 Diliñ söyler sözünü gûşuñ birini duymaz ey ğâfil
Nefesiñ cânı vardır kim sözüñ gözle gelecekler
- 5 Bu bâbda Bendîya gel sen gelüb geçeni fehm eyle
Şuĸuf kitâbı ħatm eyle cûzüñ gözle gelecekler

- 54-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Yâr dü-çeşmiñ 'izzeti dünyâyı tir tir ditretir
İki kaşuñ heybeti semâyı tir tir ditretir
- 2 Ğamze-i 'âhûların bir hışma gelse ey perü
Sanki bir 'acdâr gibi a'zâyı tir tir ditretir
- 3 Serî gûyuñda bir yol bulmuş eser on iki bâd
Zülfüne degse misâl deryâyı tir tir ditretir
- 17 b 4 Bağ-ı dîl ârâyış etmişdir güzel heft kişveri
Hük-m-i rûhın hikmeti beyzâyı tir tir ditretir
- 5 Yedi iklimden 'adûyı fetḥ idince Bendîyâ
Tîğî ḥarbiyle hamân 'adâyı tir tir ditretir

-55-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 'Âşık-ı ğamzeñ dilâ keser biçer deler geçer
Hışm idüb çeker Şalâ keser biçer deler geçer
- 2 İki kaşındır efendim zülfekâr-ı şîr-î Hâk
Müjeler sînem ḥâlâ keser biçer deler geçer
- 3 Ne 'aceb ḥâliñ ile her biri bir ḥâl kesbîder
Giysusin miḳrâsile keser biçer deler geçer
- 4 Mîre hem gedâya cellâd-ı felek vermez amân
Kâhr verir seyf-i cilâ keser biçer deler geçer
- 5 Bu dîvâna medḥ-ı şûḥı dem-be-dem yazmak içün
Kalemin bu Bendîyâ keser biçer deler geçer

-56-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

- 1 Şafâ beni sorma ğam-ı cihân kim baña yârdır
Şafâya düşen şeydâyı gör hâli ne zârdır
- 2 Biz şavb-i saâdetde ħayrıdar kadimiz
Kâlâsı fenânın ne zârâr bize ne kârdır
- 3 Mescîdi ararken şûfî biz meygede bulduk
Cün bu dil-i nâşâdımızıñ ħurremi vardır
- 4 Şâkî bize ebyâz ile engûri uzatma
Şufî degiliz 'âşıkânın rûyi kûbârdır
- 5 Mestâneliğimden yâ hu bu ħalka ne oldı
Zem eyler iseñ ħâlimi billahi zârardır
- 6 Mescide giden doğruca meyhâneyi sormaz
Bendî faķırın gitdiği yol heb o civârdır

-57-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Güzel ħayretiñe kılmış dil-i maĥzûneleriñ var
Yesîr çün kayd bend olmuş nice meftûneleriñ var
- 2 Siyah ğîsûlarıñ pür- mar¹⁰³ gibi baş gösterir ħâlâ
'Âşıkın boynuna çîn çîn teli şebbûneleriñ var
- 3 Seniñ bu küfr-i zûlfüñden saçı Leylâ selâmet yok
Düşürmüş daglara 'aşkın nice mecnûneleriñ var

¹⁰³ "mûr" şeklinde yazılmıştır.

- 4 Terahhüm eyle bu üftâdeye ey bî-vefâ dilber
Belâyı ‘âşkıña düşmüş seniñ meftûneleriñ var
- 5 Gice gündüz figân u zârile döker ciger hûnın
Bu Bendî çeşm ü seylance gibi ceyhûneleriñ var
- 18 a

Harfi’l Zâdır

-58-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Râh-ı Hakkâ biz â’gazı ‘andelibden almışız
Hüsn-i hattıñ hâmesin ‘irfân kâtibden almışız
- 2 Herc-i nuṭṭ u defteri endûha yazdık bu sebeb
Bâb-ı muḥabbet miftahın bir cân ḥabîbden almışız
- 3 Çün talebkârım efendim müştâkıñ dîdârına
Lezzet-i vâşlı hamân bir yâr ü muḥîbden almışız
- 4 Gör fakırı pâyımâl hem mest-i sermest ‘âşıkam
Câmı ‘aşkı deste kim Rabbü’l mucîbden almışız
- 5 Bendî kim bend olalı râha nidâ kılmaktadır
Dir bu ‘aşk sırrını kim farz u vâcibden almışız

-59-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün

- 1 Biz bu ‘aşka yâr olalı ğazel-i ḥûbân okuruz
Böyle dilefkâr olalı beste’yi her an okuruz

- 2 Evvel şabaḥı dîvânı arturarak dil-efgânı
Baḥr-i selis koşma kanı şarkıyı¹⁰⁴ ‘ayân okuruz
- 3 Semâ‘ yile ḳalenderi murabba tahmis ezberi
Tecnîse yazdık hüneri yol ile destân okuruz
- 4 Her yolumuz dört bâbile üç yânı kırk aḥbâb ile
‘İlm-i ledûn kitâb ile ders-i gülistân okuruz
- 5 Gerçi böyle söyler vâ‘iz yüz şuḥuf fakî ferâ‘ız
İncil Zebûr Tevrâtı biz ‘aşḳıle Kur‘an okuruz
- 6 Evvel elif ile yâyı ḳaşıde-i bürde iyi
Pend-i Aṭṭar Şâhidiyi Fârisî zebân okuruz
- 7 Mesnevîyi ma‘neviyle aşre ‘izzi ile bile
Tuḥfeleri vezni ile meydâne ‘irfân okuruz
- 8 İlm-i mûsikiyle nücûm ‘ilm-i iḥfâ kimyâ ḥüküm
Ledûnnun remzîni maḥşûm mekteb-i iz‘ân okuruz
- 9 Pendî budur kim pîrleriñ cehdile menzîle irüñ
Ḳatline biz münkirleriñ tîg çeker fermân okuruz
- 10 Bendîya giy ‘aşḳ câmesin koyma elden pîr dâmesin
Nesîminiñ şâh nâmesin gönülde pinhân okuruz

¹⁰⁴ “şâkiyi” şeklinde yazılmıştır.

-60-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Felegiñ dest-i cevrenden bu nârım artar eksilmez
Yesîr-i zûlf-i şuhâm âh u zârım artar eksilmez
- 2 Varub pâyı türâbına temenni ile yüz sürsem
Terahhüm zerre etmez cevri-yârım artar eksilmez
- 18 b 3 Mey-i cânâneden el çekmiş olsam dehr ü dîn içre
Elesten içtiğim câmıñ hûmârım artar eksilmez
- 4 Bu 'aşkın şavbı içre kim ne hayrîdârı söyletdim
Kamûsu eylemişdir kâr zârârım artar eksilmez
- 5 Nitekim şu hâbir ıkrârile ben kayd-ı Bend oldum
Bu 'âlem içre gam benden na-çârım artar eksilmez

-61-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Vücûdum hâke yâr oldı gönül dildârdan el çekmez
Tıfılken meylini vermiş âl-ı ruhşârdan el çekmez
- 2 Hele vâşfeylesem ben bu perîşân 'aşk-ı ahvâlim
Hamân pervâne-veş şem'e yanar o yârdan el çekmez
- 3 Figân u zâr u feryâdım şehirde efsûn olmuşdur
Müdâm bülbül gibi zârî kılar gülzârdan el çekmez
- 4 'Âşıkdır lezzet-i 'aşkın ezelden câmını içmiş
Girüb 'aşkı bâzâr eyler ki o bu kârdan el çekmez
- 5 Didi ol 'aşk-ı râhdan gerü dönmem ne mümkündür
Anun-çündür ki bu Bendî çehâr envârdan el çekmez

-62-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Dostdan gelüb gönül geşt ü güzâr ettin biraz
Çün o dostuñ hasretiyle âh u zâr ettin biraz
- 2 Anladuñ mı ızırâbı endûh-ı âşk niydüğün
'Ömri fehm ettiñ mi beyhûde nisâr ettiñ biraz
- 3 Geldik uş mihmânsın anca bu ile dostdan beri
Bu fenâya öz vaţanıñdan firâr ettiñ biraz
- 4 Kim ki mihmândır ki gelmiş gitmesi elbet karîb
'Aqlın erdi bu bazarlıktan zârâr ettiñ biraz
- 5 Cigeriñ hûnin dîdeden Bendîya dök dost içün
Hasret-i dost nârıyla yanub karâr ettiñ biraz

-63-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Âhımız var şubh u şâm biz dîde nem-nâk 'aşıkız
Dâd u feryâd eyleriz kim sîne-i çâk 'âşıkız
- 2 Eşk-i cûy-i bârımızdan âh ki hûn-âbdır gelen
Derd-i hicri dost ile pâyaltına Hâk 'âşıkız
- 3 Ey tabîb bilür müseñ em tîg-ı dostun zaḥmına
Em olur mı zaḥm-ı 'aşka eyle idrâk 'âşıkız
- 4 Dost yoluna dünyâ vü 'uqbâyı verdik bir pula
Cennet ü hûri vü gılmândan pîrî-pâk 'âşıkız

- 19 a 5 Ey efendim ben seniñ zülf-i siyâhî Bendînim
Cân u baş kıldım fedâ çün fisebîlen ‘âşıkız

-64-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Çün itdi güzel ile kerem ‘aşkımız efrûz
Efgân idüb aram idemem ‘aşkla şeb rûz
- 2 Hûnun alır âhile cigerden iki çeşmin¹⁰⁵
Raḥmetme misin zârı duyub ğamzesi dildûz
- 3 Bilmez mi benim ḥâl-i diger gûnumı dilber
Dagladı sînem ki yeniden ‘aşkile ansûz
- 4 Bî-lütfî kerem dilber-i râ‘na bu ne ḥikmet
Cigeri kebâb eyledi ‘aşk şimdi beni sûz
- 5 Hiç âh u figân eyleme geçdi dem-i furşat
Durtmek ile girmez ele Bendî o deyrûz

Harf-i’l Sîndir

-65-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘lün

- 1 Sanbu fânide hamân ṭalîbi canân herkes
Tıfla barınca misâl-i ḥâili devrân herkes
- 2 Niceler câm u hevâ vü hevesiden nûş idüb
Mey-i zevkile hamân ḥâl-i perişân herkes
- 3 Dâlâlet mevzu‘unda kapalıdır cümle
Râh-ı Ḥaḳda bu ‘amel ile kim yayan herkes

¹⁰⁵ “çeşmim” şeklinde yazılmıştır.

- 4 Gerçi etmiş ehl-i hâl hâlvat-i zühâ ü pinhân
Gâflet-i dâmdada çok kaldı yesîrân herkes
- 5 Nice var ehl-i riyâzet gözedir râh-ı vefâ
Dem-be-dem okumada ¹⁰⁶ مَنْ عَلَيْهَا فَانْ herkes
- 6 Bize Bâkî değil anca bu fenânın naķşı
¹⁰⁷ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ile hayran herkes
- 7 Zamânın baziçesi taleb-i cinânsan eger
Hakîkatin ara Bendî mecâzîyan herkes

-66-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Şûfiyâ var mı hâfâ etsem rûh-i zibâyı bûs
‘Âşıkım maṭlûbum anca dilber-i râ’nâyı bûs
- 2 Şûfi didi ey ‘âşık gel o küfürdür fânîğ ol
Didim dön sen nice küfretmeden etdin pâyı bûs
- 3 Didi adâb-ı ricâl-i ekbere ta’zîm itdim n’olur
Didim pâyı yerde öpdük rûhî ben belâyı bûs
- 4 Didi pây menzîli zîrde ta’zîm ana zîrde gerek
Ben aḥsenü takvimi itdim o sırr-ı Mevlâyı bûs

¹⁰⁶ مَنْ عَلَيْهَا فَانْ “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.” Kur ‘an-ı Kerim, Rahman Süresi, 55/26 (Ekler: 1)

¹⁰⁷ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ “Her canlı ölümü tadacaktır.” Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/85 (Ekler:1)

- 5 Didi sen hikmet bilürsin sorma o 'ilmi baña
 19 b Didim it gel pâydan a'lâ dest-i Bendîyâyı bûs

-67-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'lün

- 1 İlâhî 'indi cebinde işim etme 'abes
 Kâtr-i hânedânından ayırma kemteri bes
- 2 Anlarıñ 'âşık-ı abdâl bir dil-i özgeleriym
 Olam âdabı anlar ile Huda saña peres
- 3 Bunlarıñ 'avn ü 'inâyet tırığı üzre hamân
 Murg-ı rûhum ide ol râhda revân kim bu kafes
- 4 Beni etse pâre pâre hâriciler dönmem
 Şehâdet tûğı ide gerdânımı Yârab mes
- 5 Şer'-i Hakkın selsebilen tırıkında Bendî
 Cûst ider çehâr diyü ma'rifeti bunda herkes

-68-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'lün

- 1 Nev-cüvâne yaraşur hâşılı râ'nâdır fes
 Güzeliñ ser-i 'azîzinde ne bâlâdır fes
- 2 İhtiyârsuz her şabaḥ dest-i yârı bûs eyler
 Mir'at etmiş aḥsen-i takvimi dânâdır fes
- 3 Âlı düştükçe o şûḥun rûḥ-ı üstüne 'âşık
 Başña sevda düşer dalga-ı belâdır fes
- 4 Püskül ile karışık gîsûları gördüm 'aceb
 Râsı dildârda yâ hû bu dile evlâdır fes

- 5 Bunı üstâd-ı zamân şöyle şalâh etmiş kim
Güzeliñ râ'sın ağûş itdi zürâfâdır fes
- 6 Müjeler pîşân-ı ebru ile rûh zabtında
Vech-i dilberden alur ders-i 'ulâmâdır fes
- 7 Gine nev-resmile üftâdeyi bî-hûş itdi
Bendîyâ her ne disen medh'e kim sezâdır fes

Harf Şîn

-69-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'lün

- 1 Ey gönül âh idüb esrârını gel eyleme fâş
Elem-i 'aşkıle 'aşkıñ yolunda eyle savaş
- 2 Dil-i üftâde olan endûh-i gamda yesîr
Böyle tasvîri kim etmiş anı evvel nakkâş
- 3 Çâre ne dil ki düşer dâm-ı zülfüne ey şûh
Gamzeleri sîneme zaḥmı ider tîgı terâş
- 4 Nûş idenler seniñ ol 'aşk-ı cam-ı gamıñ ezel
Özi bî-hoşdur anıñ kim ne bilür 'aklı maâş
- 5 İki çeşmiñ yâ ḥabîb 'âlemi giryân itdi
Müje peykân bî-amân sanma dü-seyf iki kaş
- 20 a 6 Yâriden bunca cefâ bin 'adûlardan ḳahrı
Bendîyâ buña taḥammül nice itsin kardaş

-70-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 İki âlemde dilâ 'ilmile 'irfâna savaş
Ders-i ledûnni oku gitme yabana kardaş
- 2 Çünki geldin ki beķâdan bu fenâya mihmân
Ėayrı durmam giderim dersin ara bul yoldaş
- 3 Bunda geldi nice mîr ü nice şâh nice gedâ
Cümle gitti sen dahı var girü gör ana ulaş
- 4 Çünki irüñden ilinden devr alub sen geldin
Çıkmaz iylige bu yol râhı ĥânedana dolaş
- 5 Niceler bunda ķaribü'l vaķan olub kalmış
Pîre-zen ķahbe anı zîrine kılmış ferrâş
- 6 Geldigiñ illeriñ ey Bendî țarîķı güçdür
Yol bulamaz bırakur bunda nice ercân baş

-71-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Cûy-ı bâr oldı gine bu iki dîdemden yaş
Ėûn ile alûde gelür dâ'ima gör benden yaş
- 2 Kim ki nûş itdi seniñ 'ařķ-ı mey-i câm-ı ezelin
Dîdelerinden akar derd [ü] elem [ü] Ėamdan yaş
- 3 Bî-nâmaz telĥ-mâ ile kim cihânda telĥ hûrim
Bu sebebken nice akmaz ki 'ayn-ı Ėdemden yaş
- 4 Silsîl-i 'ařķa giriftâr kim oldı ma'lumdur
Rûz u şeb âhı ile döker bunda derd ü elemden yaş

5 Gözyaşıdır diyü ¹⁰⁸ bu bâbı Bendî

Bunda meşrûţadır anca iyi dökmeden yaş

-72-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâi’lün

1 Kurulu zîr-i pişânında bir kamândır kaş

İder ‘uşşâka şalâsân tîğ-i ‘uryândır kaş

2 Ğamzesiyle ğazab-ı müjelerinden sakınıñ

Ėatl ider ‘âşıkı kim seyf-i fettândır kaş

3 Ėamline sîne-i üftâde tağammül idemez

Ėısn-ı eyvân-ı güzelde iki derbândır kaş

4 Vech-i Ėattından o şûĖuñ didiler dün çıkdı

‘Âşıkın emrine kim tuğrâ-ı ¹⁰⁹ fermândır kaş

5 Yâzık ey dil saña oldun ki ittişâl-i Ėarîb

Dün helâk itdi bir ‘âşık-ı teşne dil-i kandır kaş

6 İki’acdar gibi ser kûh-ı güzelde oturur

Leşker-i Ėîsû-yi mâriye Ėükümândır kaş

20 b 7 Müjeler şâfı çeküb ‘asker-i Hindular ile

Bendîyâ ‘aqlımı Ėüseyn üzre cihânı-bândır kaş

¹⁰⁸ Bu kelime okunamamıştır.

¹⁰⁹ “turrâ” şeklinde yazılmıştır.

-73-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fe 'ilün

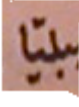
- 1 'Âşık iseñ ey gönül var semt-i cânâne dolaş
Çekme hiç derd [ü] elem [ü] gam zülf-i zişâne dolaş
- 2 İhtiyârsız miñnet ü derd çeker 'âşıklar
Şem'i dildâr-ı serin ey dil-i pervâne dolaş
- 3 Böyle sermest-i canân mey-i câm olub kıl efgân
Sırasınca yürü bir bu râh-ı sulţâne dolaş
- 4 Asitânında yalınpâ baş açık eyle niyâz
Hacılar gibi tavaf eyle mihribâne dolaş
- 5 Nice yüz biñ varanıñ âh ider üftâdeleri
Bendîya bâb-ı güzelde dolaş dîvâne dolaş

-74-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Düşdi bu endûdum içre 'aşk-ı canândan ateş
Sard [ı] bu serim meded gör şimdi her yandan ateş
- 2 Kime 'arz eyliyem âyâ bu dilefkâr nânı ben
Görmemiş bir kimse ger böyle yakar cândan ateş
- 3 Bâl acub pervâne-veş şem'e râzı dil yanmaga
Dûdı çıkmaz cigerim yakar ki nihândan ateş

- 4 İş bu nâr-ı 'aşka sözüm ki meded senden Hudâ

Teskin olmaz abla ¹¹⁰ biri dermândan ateş

- 5 Şabr idüb eyle tahammül lütfını gör Bendîyâ
Râh-ı 'aşkda müşkül anca tîğ-ı bürrândan ateş

Harf-i Şâd

-75-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Dünyâda derd ü elem den olamaz insân hâlâş
Leşker-i gam pençesinden olmaz girîbân hâlâş
- 2 Hâne-i zulmet dinilmişdir bunuñ ismine cün
Olmayınca gülmez 'âşık bu zulm u kândan hâlâş
- 3 Şeker-veş zehir verir dünyâ bu her bir dostuna
Zehri yer fehmi eyleyüb olmaz bu düşmândan hâlâş
- 4 'Ârif olan olmadı dünyâ ile bir dem biliş
Eyledi başın 'adûv-i fitne fettândan hâlâş

- 5 Aç gözüñ sen kim misâfirsîñ cihân fâni saña
Cifeden dâmân-i pâk ol Bendî meydândan hâlâş

-76-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 21 a 1 Ey dil ü cân bu cesed mülkünde it aḥkâm-ı hâş
Râm ola emriñe o kişverde olan 'avâm-ı hâş

¹¹⁰ Bu kelime okunamamıştır.

- 2 Eyle a‘bâd zîr-i destînde olan iklimleri
Heft-i kişverde sürülsün ‘adlile eyyâm-ı hâş
- 3 Gâfil olma aç gözi bu pîre-zende şâh-ı rûh
Gerdişür çarh nûş idersin nîş dolusu câm-ı hâş
- 4 Hâil olma etmeden derdest girîbânıñ seniñ
İtdürür ger genc-i ğamda saña çok arâm-ı hâş
- 5 Şimdi gel hâliñe sen lâyık nâ-lâyık dime kim
Silsili ‘aşk-ı gerdâne talk Bendî pâyda dâm-ı hâş

-77-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey gönül şimdi haber ver ne bu dâ‘vâ-ı hûlâş
Âh u feryâd figânından cihân olsun halâş
- 2 ‘Âşık isen goncaya şeydâ gibi âgâz nedir
Şem‘i dildârıña var pervâne-veş yan aña hâş
- 3 ‘Ömr-i rûziñ serini gör kesemdedir çarh-ı dûn
Hızır illâ aramaz destindedir cevri makâş
- 4 Emr-i Hakkâ tabî ‘dir etmez aram ol bir sa‘at
Ne meşakkat dolabıdır çarh dileriken rakķâş
- 5 Der iseñ ehl-i beķâyım derdi râhı şaşurur
Bendîyâ bu ger düşürdüğün olur kûbâru pas

-78-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Yâver olur ‘âşıkınıñ her dâdına Feyyâz
Halk eyler anıñ bir sebep imdâdına Feyyâz

- 2 Taḥammül iden derd ü gama erd [i] murâda
Şabretmeze gûş vermedi feryâdına Feyyâz
- 3 Hikmet ne ararsın dil-i ‘irfân ola gör sen
Sebeb mi sorar ‘âlemi bünyâdına Feyyâz
- 4 Gel âdemî ol âdemi ile kıldı dil irşâd
Eşyâyı yarattı kûlun irşâdına Feyyâz
- 5 Çehar oldu unsur kim hemi bu eşyâda Zâhir
Bu ḥâkile nâr âb ‘ârife vir bâdına Feyyâz
- 6 Sebeb bu imiş sırr-ı Hudâ eşyâda Bendî
Sır kenzini keşf eyledi üstâdına feyyâz

Harf Dad Halâs Harf Tıdır

-79-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ta‘lim itsin mekteb-i ‘irfânede maḥbûb-ı ḥaṭṭ
İki ‘âlemde mubîndir aña menşûb-ı ḥaṭṭ
- 21 b 2 Ḥatem‘ül ḥaṭṭ vechidir ‘ibretle ‘ârif kılınazar
Cehîlin kârın ider her demde ger maḡlûb-ı ḥaṭṭ
- 3 Şerm idüb güller kızarır zâr elinden şeydânın
Şerm-i rûyın kim siyah itdiği gör maḥcûb-ı ḥaṭṭ
- 4 Sırrı seyr ehline söyler ehl-i ḥayâdır ehl-i edeb
Ḥaşılı her bir mahalli menzile mergûb-ı ḥaṭṭ

- 5 Bendî budur dünyâda maqbûle sâzı ‘ârifiñ
Mir‘atı dil pâsını sildi bu dem bu şavb-ı haṭṭ

Harf-i Ğayındır

-80-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Zaḥm-ı sînem üstüne urdu bu ‘aşkın nâr-ı dağ
Şimdi dilde buldı şöhret gam u feryâd zâr-ı dağ
- 2 Ehl-i ‘aşkın şabrı müftahı ferşdir şübhesiz
Nice eyler kim taḥammül cismi her civârı dağ
- 3 Nâ-ḥesâb zaḥm çeker ol tîğ-ı güzelden müdâm
Şimdi urmakda hamân dağ üzre bî-ḳarârı dağ
- 4 Vâcibe-i lâzıma şûḥ ‘âşıḳa rahmıñ seniñ
Yetişür ey bî-vefâ yakdı dil-i nâ-çârı dağ
- 5 Dağ-ı miḥnet derd elemdir vaşlı dildâre ḳarîn
Bendîyâ of deme çek kim işde budur yârı dağ

-81-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ḳatl âşıḳ-cün öper her demde dest-i yârı tîğ
Müjeler tîr-i Ḥorâsan gamze-i mekkârı tîğ
- 2 Tîğı vehminden vücûd-ı ‘âşıḳa lerze düşer
‘Aceb urmaz mıki bir de ḳahrile ağıyârı tîğ
- 3 Kûh-ı Ḳaf olsa dayanmaz şa‘şâ –i ḥarbine
Pâre pâre ider sanasın çarḥ-ı cefâkârı tîğ

4 ‘Âşıkadır kaçd [1] anıñ hiç korkusın çarḥ ile Kaf
Râh-ı ‘aşkıda kim ider üftâdeyi nisâr-ı tîğ

5 Bendîyâ ser çekme kim bu dest-i tîğdan yok ḥalâş
‘Âlemiñ ma‘lûmudur ‘aşkı ider ḥûnḥâr-ı tîğ

-82-

mefâ ‘ilün fei ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilün

1 Felek dâğ-ı derûnum üzre çekdi bir taze dâğ
Anıñ-çün cûşe gelüb eşk-i bârım itdi ferağ

2 Nigâhımdan benim arâm-ı göñlüm n’eylediñ n’etdiñ
Dil-i ümîdimi ilâhî çarḥ-ı dûn kıldı ırâğ

3 Sipâs u ḥamd idem ben gevheri nâ-yâbına ilkin
Anı itdiñ nigâh-ı dîde-i ḥûn efşâne yaşâğ

22 a 4 Bu firḳatle hamân dü-çâk idem sîne-i bîkîni
İtdi hicrile beni derd [ü] belâ taḥtî ayâğ

5 Nice ehli ne çeker sözimi teskîn ideyim
Miḥnetiñ gencine itdi bu derd-i Bendîyi bâğ

-83-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Eyyâmı yaz oldu çünküm ‘arz ider cân bâğçe bâğ
Seyrine ‘azm etmededir bunca cenân-ı bâğçe bâğ

2 Kudret-i Ḥakdan arâyîş kemḥâ giymiş rûyı ‘arz
Dîbâ-ı beheyşt çeker eşcâr şukûfân-ı bâğçe bâğ

3 Murgîler cümle dilîr oldu cemen zâr etmege
Nice etmez yâ teferrüc ehl-i ‘irfân-ı bâğçe bâğ

- 4 Bunca aḥbâb-ı suḥen gûy‘i ile maḥbûb-ı yâr-ı gâr
Bâd-ı seḥer her bir göñülde acdı dehân-ı bâğçe bâğ
- 5 Güfte düşdi murğ-ı diller murğ-ı zârıyla bile
Bu seḥer velvele-gûş eyledi gülşân-ı bâğçe bâğ
- 6 Şebnemin cevrin unudub şermile kızardı gül
Gûşına irince kim bu zâr u efgân-ı bâğçe bâğ
- 7 Geçmeden faşl-ı baḥar Bendî cemenden mi gelür
Ḥarâb ider kim eserse bâd-ı hazân-ı bâğçe bâğ

Ḥarf-i Fedir

-84-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘lün

- 1 Dilberiñ rûḥûnda gör ḥâl-i siyâhlar şâf şâf
Nice ‘uşşâkıñ serinde dudâhlar şâf şâf
- 2 Rûy-i kişver-i Ḥabeş gerdân-ı ıklım-i siyâh
Sanki kurmuşdur ṭâbûr zengi sipâhlar şâf şâf
- 3 Dil-i ‘âşık olmasın leşkeri ḥâliñde yesîr
Anları bu çeşm-i fettânıñ nigâhlar şâf şâf
- 4 Kişveri kişt ilini görüb bize verdi ḥaber
Ḥüsnini seyreyleyen dervîş seyyâhlar şâf şâf
- 5 Bendîyâ Hindi ‘Acem Özpek Yemen Fasdan berü
Ḥükmi-i ḥüsnüne muṭî’ oldu o şâhlar şâf şâf

-85-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Hüsüne hûrşîd degil kim ki didi dilber hilâf
Rûy-i şû‘lenden seniñ ‘âciz kamer lâzım mı lâf
- 2 Dest-i kudretten ayâ hûr-i şıfât naqşıñ seniñ
Kaldı hayretde kamu üftâde bile ehl-i a‘râf
- 3 Seri sîneñ bir ‘azîm balâdurur râ-sı ‘âşıkâ
Gamze ‘acdâr gîsûlar mâr baña seriñ kûh-ı Kâf
- 22 b 4 Kâfa ne çıkar ki bilmez ‘ilm-i tılsımdan eser
Vefk-ı hüsnîñ ‘ilm ü ‘irfân kim okur sûre-i kâf
- 5 Bendî geç bî-gânelikden sırr-ı hüsne vâkıf ol
Sende gel oku ma‘ârif dersin it bâbı şikâf

Harf Kaf

-86-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey kişi bu dehr içinde ferde yarârıñ mı yok
Lâl ü gevher hûb içinde dil harîdârıñ¹¹¹ mı yok
- 2 Sa‘y idüb bu aşkile sür şavbıñ eyyâmına ir
Sâzı virâneni âbâdına mi‘mârıñ mı yok
- 3 Gafil olma aç gözün bas râh-ı Hakkâ gel kadem
Râhrevânıña ‘aceb bir pâ-yı yarârıñ mı yok

¹¹¹ “harîdârıñ” şeklinde yazılmıştır.

- 4 Şân-ı İskender gibi bes teşne –i âb-ı hayât
Sâkı elinden kanmaga bir tas-ı devras mı yok
- 5 On iki burc üstün e cevân ider çarḥ-ı felek
Ger düşer Leyl ü nehâr sâbit ü seyyârîñ mı yok
- 6 Gelki şâhib ‘ibretiñ öz ḥâline bir diḳḳat it
O mücellâ mir‘ata bak sırr-ı dîdârîñ mı yok
- 7 Yok mudur zerre müje şânıñda seniñ Bendîyâ
Meclîs-i ‘irfânda yâ hû câm-ı tekrârîñ mı yok

- 87-

mef ‘ülû mefâ ‘ilû mefâ ‘ilû fe ‘ülün

- 1 Luṭfeyle efendim dil-i virâneme bir bak
Yoluñda iken ḥâl-i perüşânıma bir bak
- 2 Tebessüm eyle geçme şâhım kendi kûlundur
‘Aşkıñla müdâm dîde-i giryânıma bir bak
- 3 Derdiñle hamân bunca zamân kılmadayım zâr
Gûş it hele gel âhile efgânıma bir bak
- 4 Zülfüñde yesîr etme beni şânına düşmez
‘Înâyet idüb irâde-i fermânıma bir bak
- 5 Levḥ-i dile evvel yazılan ismi duyanlar
Bendî gibi sermest dil-i mestânıma bir bak

-88-

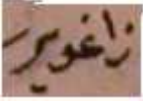
fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Âşıka özge muḥabbetdir şehâ gavgâ-yı ‘aşḳ
‘Aḳlı ermezdir zâhid nedir ‘aceb sevdâ-yı ‘aşḳ

- 2 Dört kitâbın mazharı hem dört bâbın miftahıdır
Yüz şuhuf fakh u ferâ'ız eyledi ma'nâ-yı 'aşk
- 3 'Arşda evvel yazılan ism-i Hudâ ile bile
Gönlümüz levhinde bağlandı bizim imlâ-yı 'aşk

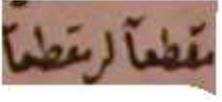
23 a

- 4 Müftüler fetvâsına hâkemler anın hükmüne
Kâdir olmaz ki sorulsın dünyâda da'vâ-yı 'aşk

- 5 Zırh giy şemşîre ¹¹² esbîne hem ol suvâr
Bendîyâ kurdu serinde ceng-i Kerbelâ-yı 'aşk

-89-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Cemâlin şevkine dil mübtelâlar mübtelâlar çok
Rûy âbından 'inâyet intihâlar intihâlar yok
- 2 Göre bende za'ımlar sende emler hem keremler dürli merhemler
Atar ebrû peykân çeküb şalâlar esşalâlar ok
- 3 Bilürem pür cefâdır bî-vefâdır nâ-ıhayâdır ol
 ¹¹³ sok
- 4 Vezinledur gibi sözünle aç gözüni gör özi
Nevâziş gonca gülden râyîhalar râyîhalar kok

¹¹² Bu kelime okunamamıştır.

¹¹³ Bu kelime okunamamıştır.

- 5 Bu mir'atıñ celâliñdir 'ilâlidir Şafâlerdir
Yemez Bendî â dilber velvelâlar velvelâlar tok

- 90-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Bir güzel gördüm bugün beni sîm gibi gerdânı ak
Dikkât ile eyledim nazar anıñ her yanı ak
- 2 Bir iki kaç ehl-i hevâlar dest-i dâmânın dutub
Gördüm ol pâkize dilber rûy açık pîşânı ak
- 3 Çok tezarrular idüb yapıd fesâdlar hâtrın
Açıvirdi anlara şehâde ol pîşânı ak
- 4 Meyle meclîs oldılar gel sen uzakdan seyre bak
Dilber ahmer nûş ider anlar içre peymânı ak
- 5 Zâhir oldu bunlarıñ fi'li fesâdı mey ile
Başladılar gör taşarruf etmege oğlanı ak
- 6 Bendîyâ sevme zamânenin gulâm-ı kâhbesin
Kevni duymaz gir ile aldanma o şeytânı ak

-91-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Yaz gününde bağçe içre hâlice kalsa yatak
Sevdüğüm dilber yanıma gelmeye bulsa satâk
- 2 'Azm idüb bağçede reftâr eylese göz süzerek
Ben anıñ geldiğini duysamda kalksam darpadak

- 3 Ben elimle câme-i gülgûnini soysam anıñ
Sarılub ince beliñ üstüne düşeyim şarpadak
- 4 Sîne bir sîne olub rûhın nevâziş eylesem
Bûsesin alur iken ben şöyle puş puş dise dudak
- 5 Der-âğuş etmişken anıñ mûmiyânın Bendîyâ
Ansuzın gelse birisi dise maḥbûbi bırak

-92-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 23 b
- 1 Zâhidâ gel aç göziñi olma bu râhdan ırak
Bu ṭarîḳ üzre gidenler old [ı] heb ḳarîn-ı ḥaḳ
 - 2 Çıkma bu ḳatreden aşla râh-ı 'irfâne yürü
Almaga sa'y it yürü sen 'ilm-i ledûndan sibâḳ
 - 3 Göçünü kaldırdı herkes kim gider yâr yoluna
Sen nice ayrıldıñ ḳatreden bunda itdiñ oturak
 - 4 Var yürü 'aşḳ kevrânın bul aña hem-pâ yâr-ı ol
Yalnız kimse bu yola gidemedi hiç bir ayak
 - 5 Bendî açmış ber ü bâlin 'aşḳıle uçub gider
Ârâm eyler mi bu yerde menzîl-i yârdır durak

Harf-i Kâfdır

-93-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Bir temâşâ yazalım vâşfına dilber diyerek
Okudu vâşfı kim herkes dilde ezber diyerek
- 2 Çün seniñ vâşfıñı yazmaga kalem nâcizdir
Cihân üftâdesidir ḥüsn-i münevver diyerek

- 3 Seniñ ‘aşk-ı ezeliñ tıfl-ı dilim eyledi mest
Şâkî meyi sun bize sen bâde-i gülter diyerek
- 4 Gördüm ‘âşıkları heb meygede mekân etmiş
Nûş iderler meyi anlar şîr ü sükker diyerek
- 5 Bendî bu zincir-i ‘aşkı çekene ‘aşk olsun
Baş açık seyyâh olur ‘aşkda serâser diyerek

-94-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey güzel cevriye kaddim pîç idüb yâ eylediñ
Nâz idüb ‘aqlım hamân bir fendile zây eylediñ
- 2 Pâyımâl etdiñ beni bu kevn içinde ey güzel
Müjgânîñ tîrin nice sîneme hay hay eylediñ
- 3 Kande ‘ahdîndır iden kim sev beni ben yârınım
Sevdüğün-çün mi beni halka rüsvây eylediñ
- 4 Gamla mihnet kevrânîñ dengini bağlatdın baña
Mâdeletle kûh-i Kâfı dengime tây eylediñ
- 5 ‘Aşkına meftûn olalı gülmedi Bendî kûluñ
Genc-i miḥnetde müdâm-ı postumu cây eylediñ

-95-

müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün

- 1 Zâr iderim ‘aşkın [i] le yâ meded yâ dost diyerek
Leyl ü nehâr şevkûnile yâ meded yâ dost diyerek

- 2 Çünkü saña şâhım didim dilde serpenahım didim
Mihr-i cemâl mâhım didim yâ meded yâ dost diyerek
- 3 Şehâ canânımsın benim ‘aşkıñile yandı cânım
Dîdelerden akar kanım yâ meded yâ dost diyerek
- 4 Çekdiğim ‘aşk u belâdır yoluñda cân baş fedâdır
Kapuñda dilber gedâdır yâ meded yâ dost diyerek
- 5 ‘Âşıkıyam şöhretiñiñ hayranıyam vuşlatıñıñ
Kemteriyem şefkatinin yâ meded yâ dost diyerek

24 a

- 6 Budur vird-i zebânımız ‘âşıkız budur şânımız
Yoluñda aksın kanımız yâ meded yâ dost diyerek
- 7 ‘Aşkile ‘alem açaruz cenk ider kanlar saçaruz
Cân virir serden geçerüz yâ meded yâ dost diyerek
- 8 Gör nice hâl ifâdeler vuşlat umar üftâdeler
Bâbıñda çok feryâdeler yâ meded yâ dost diyerek
- 9 Bendîyim dilbend olmuşam ‘âşık-ı efgend olmuşam
Mecnûna menend olmuşam yâ meded yâ dost diyerek

- 96-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Nice aldıñ bu dîl-i ârâmı elimden felek
Hiç hayâ etmez misiñ bu çeşm-i selimden felek

- 2 Ne sebep gördüñ sezâ bu gönölüme maḥzûnliḡi
Kurtulur musıñ bakalım ġayrı dilimden felek
- 3 Bir ‘aceb ḡahbe işinkim bî-nâmus hem bî-ḡayâ
İntikâmıñ geçmedi aldıñ vaṭânımdan felek
- 4 Dekile girdiñ gönül gülşânına ey bî-vefâ
Ḥâr gibi kırdın o bir gonca-ı gülümden felek
- 5 Ey felek Bendîden efzûn¹¹⁴ yaş dökersin goncaya
Ḳani oldum ki kalursın burc-ı sâlimden felek

-97-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Lâyık mı güzel ‘âşıḡa dîvâne dimeklik
Şâyeste seniñ şânıña cânâne dimeklik
- 2 Ma‘lûm ki seniñ ‘âşıḡ-ı ben tâ ezeliñim
Ne oldu sebep kim baña bî-ġâne dimeklik
- 3 Destînden ezel câmını nûş itdi bu dilmest
Düşer miya şimdi aña mestâne dimeklik
- 4 Bu çâker-i sâbit kademiñ eski bâbıñda
Lâyık bu muḡib-şâdıḡa birdâne dimeklik
- 5 Aşḡ râhıña cân başile durmuş gerü dönmez
Bendîye gerü dön dime âyâ ne dimeklik

¹¹⁴ “efsûn” şeklinde yazılmıştır.

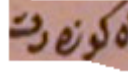
Harf-i Lâmdır**-98-*****fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün***

- 1 'Aşk-ı yâyı çekme dîl bâzû ile ğayet muhâl
Anıñ içün 'âşıkânıñ böyle işde kaddi dâl
- 2 Geştî-i Nûh kim dayanmaz baħr-ı 'aşkıñ hîzîne
'Ârifâ 'ibretle bak 'âşıkda var mı kîl u kâl
- 3 Bu fenâda dem-be-dem tası felekden bî-gümân
Zehri nûş ider 'âşık zâhid sanar âb-ı zülâl
- 24 b 4 Böyle kurmuşlar ezelden ehl-i 'aşklar bâzârı
Anlarıñ 'indinde birdir kahr u luṭf-ı zü'lcelâl
- 5 Anlara bir per ü bâl şabr u taḥammül kahr içün
Andada miḥnetle buldu evliyâlar çün kemâl
- 6 Gel berü gir meydân-ı 'aşka kim ol faħr-i ğınâ
Pâyınıñ altındadır 'ârifleriñ mâl ü menâl
- 7 Aç gözüñ şayd it şikârı gerdüşürken çarḥ-ı dûn
Rûzgârıñ mihri birgün Bendîya bulur zevâl

-99 -***fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün***

- 1 Cihânıñ naḳşına aldanmadadır zâhire dil
Râzımı rûz-i cezâda ki olan kâhıra dil
- 2 Dünyâ mi'mârı ile o da yanursın nâdân
Gelki bir fikr ü teessüf idelim aḥıre dil

- 3 Bunuñ bünyâdı vü naķşında ne zevķı ne şafâ
Bulmadı kimse gözüñ aç gitme râh-ı zora dil

- 4 Çarķ-ı dñn etmez aram mihriyle hem mâh ¹¹⁵
Bâd eser hem âb gider sen dime birkes dura dil

- 5 Bu fenâda Bendî yâ hiç kimse ki etmez ķarâr
Ėafil olma gitmege var sende bir râh ara dil

-100-

fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün

- 1 Benim ‘aķlımı başımdan aldı bu taze tıfıl
Şaşurur ‘âşıkı çekdikçe hamân nâza tıfıl
- 2 Ėâlîba mekteb-i ‘irfânda o dersi okumuş
Ėûb şadâ eyleyince başladı âğâza tıfıl
- 3 Zûlf-i hâmendenden alur bâd-ı şabah hoş bular
Rûhlarıñ gülüne dil bûlbülü pervâze tıfıl
- 4 Ėûrşide vech-i ziyâ salmasın diyü ferzent
Şemse karşı götürür dâimâ yelpâze tıfıl
- 5 Sezâdır medhe hele Ėaķķa güzeldir Bendî
Nâfile kendiñi yorma gelmez piyâze tıfıl

¹¹⁵ Bu kelime okunamamıştır.

-101-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Yesîri zülfüne lâıyk mı beni kaşı hilâl
Eşk-i bârım yoluna oldu revân seylî misâl
- 2 Asitânıña dil-i üftâde geldi eyle meded
'Aşk-ı nariña yanub oldu kim mükedder hâl
- 3 'Âşıkıñ ma'sûka kârı dem-be-dem 'arz-ı niyâz
Hâke yeksân olmadan gayrı var mı 'aşka me'âl
- 4 Şeydânıñ zârına gonca fem acub hânde olur
Şem'e yazık dimeyüb yakdı pervâne-i bâl

25 a

- 5 'Aşk-ı miñnet eleme dime âh u vâh Bendî
Hoş gelür her güzele 'âşık-ı etmek pâmâl

-102-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Niteki sende güzel hâli siyah bu rûhı âl
Leb (.....)lık idüb eyledi bunda bize âl
- 2 Nîm-nigâh ile gözün gözüme bir hışm etdi
Korkaram ki arada biz gine kırdık bir tâl
- 3 Çeşm-i fettânın ile gamzeleriñ kaşdımda
Gözcüdür cürmüme hiç birini etmez ihmâl
- 4 Ğazab-ı gamze ile hançeriñde olur 'uryân
Me'tâ'-ı hüsnüñ fer u hâttına sankim dellâl

- 5 Ne alursın ne satarsın sûk -ı dilber de ‘aceb
Şuḥdân azûrde olur Bendî bir dil-i abdâl

Harf-i Mimdir

-103-

fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün

- 1 Yürü gel ıflı edeb-nak saña ḥâlîm diyeyim
Sen dururken kime ben rûḥları alım diyeyim
- 2 Giceler tâ şubḥa dek ‘aşḳ odına yanmadayım
Gözlerim yaşı döker bir kerre sâlim diyeyim
- 3 ‘Aks-i raḳsına bu çarḥıñ nideyim yakdı beni
Kande şûḥı görüben ḳadd-ı niḥâlîm diyeyim
- 4 Şem‘e pervâne gibi cevreylediñ tâ yanuben
Ruḥşârıñ şem‘ine yandı ber ü bâlım diyeyim
- 5 Diseler kim Bendîya ḥâliñe vâḳıf mı şâḥıñ
Söyle ‘âlim mi diyem yoksa nâ‘âlim diyeyim

-104-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 İki kişver şâḥıñıñ dest-gîrinde yesîr oldum
Murâdım zerre yok cismimde gör kim köhne pîr oldum
- 2 İkisinden vürûd itdi bugün fermûde-i sâmi
Ḥükümlerin edâ idüb dü ‘inde mihri mîr oldum
- 3 Hamân dâm-ı cezâdan yâre hâ etmek murâd anca
Anıñ-çün iki şâḥıñ pâyıaltında ki zîr oldum
- 4 Be rûḥ-ı ‘aşḳ-ı ‘aḳlan söyle durdum ‘arsâgâh içre
Sînem itdi kesîd sad daḡ anuñla ben münîr oldum

- 5 İki kişver şâhınıñ ugruna Bendî olaldan bend
Suḥângâhı cihâna böyle bir özge dilîr oldum

- 105-

mef 'ûlû mefâ 'ilû mefâ 'ilû fe 'ûlûn

25 b

- 1 'Aşkıñla güzel ben nîmi nigâhda yesîrim
Rehâ olamam pençe-i bir şâhda yesîrim
- 2 Hüsni ıklımıñe itdi güzâr göñlümüz amma
Kapıldı cinân-ı kişver-i siyâhda yesîrim
- 3 Bu 'aşk-ı dil aḥvâlimizi şûḥ sora bir kez
Nesin sorasıñ dir ki dilim âhda yesîrim
- 4 'Aklıma didim gel berü bir kez başım üzre
Didi gelemem ben bu rûy-i mâhda yesîrim
- 5 Gör Bendî-yi kim 'aḳl u dili yagmaya vermiş
Kendiside der ben güzel-i râhda yesîrim

-106-

fâ 'ilâtûn fâ 'ilâtûn fâ 'ilâtûn fâ 'ilûn

- 1 Ey felek aldın benim bu çeşm-i mestân aḥmerim
Giddi n'idem ehl-i reftâr şeker lisân aḥmerim
- 2 Göñlümün eglencesiydi tıflı nevreste benim
Cânıma yâver idi ol kaşı kamân aḥmerim
- 3 Rûz-ı gamda hem demimdi hem teselli ḥaṭrım
Kaldı yâd ellerde eyvâḥ şimdi hicrân aḥmerim
- 4 Ğayrı ben hasret elinde âḥ u zâr etmedeyim
Kande ey zâlim felek âmân el âmân aḥmerim

- 5 Bendî her bir güzele etmez idi bu denli âh
Saña âh ider ölünce bil ki her an aḥmerim

- 107-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 İşbu demde bu naşb-ı emr-i Hudâyı çekerim
Kuvveti bâzu ile ben 'aşk-ı yâyı çekerim
- 2 Râzıyım luṭfuna hiç gam yemezem Mevlânıñ
Hey ne çâre a güzel 'aşk u belâyı çekerim
- 3 Felegiñ endûh esrârın 'aceb kim añlar
Manşûr-âsâ dem-be-dem dâra edâyı çekerim
- 4 Bezm elest kâlû beladan berü ıkrârımıza
Her şehir şâhımın 'aşkına şalâyı çekerim
- 5 Bendî hiç râh-ı şehenşâhdan olur mı iḥrâc
Muṭi'im leyl ü nehâr hep o rızâyı çekerim

108. Gazel

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Bu derd ü miḥneti şâhım nihâyet bu kadar çekdim
Naşbe râzıyım degil şikâyet bu kadar çekdim
- 2 Tecellî takşirât vâşfın suâl ideriseñ câna
Derundan it ki bu nazmı ferâset bu kadar çekdim
- 3 Sene biñ iki yüz kırk dokuzuñ târiḫi vâhin oldum
İdüb üç sene ben gayret be-gâyet bu kadar çekdim
- 4 Degil medḫı dil aḥvâl celle nâmımdır nazar eyle
Halâşım elli ikide şu hikâyet bu kadar çekdim

- 5 Bu hâle şabrile taḥammülün artur âşık Bendî
Bu târiḥ zindân olsun neyse âdet bu kadar çekdim

-109-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Gelmişim dâr-ı bekâdan fenânın mihmânıyım
Zâhidiñ bağına ḥançer mu'miniñ 'ulvânıyım
- 2 Ben münâdi olmuşam meydân-ı 'aşka iş bu dem
Lâzım ancak çağırım çün Fazlınıñ iḥsânıyım
- 3 Lâ dimem bes dimişem ḳâlu belâdan her yola
Kâfiriñ küfri olmuşam bil mü'minleriñ imânıyım
- 4 Bist ü hest ḥarf-i ne lâzım bunda izhâr eylemek
Dirseñiz biz ger bu sırrıñ tâ ezel ḳurbânıyım
- 5 Bir-durur iḳrârı 'ahdim kayd Bendîm gün begün
Şol kelâmullah nuṭṭ-ı sürenin 'umrânıyım

110. Gazel

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Aç gözüñ fehm it zâhid gör nebiyâ nedir hünerim
Miftaḥı zebânımız kevnîñ nişânı eserim
- 2 Tılsım a'zam vücûdum 'allemel esmâ benim
Vechimde yigirmi sekiz ḥarf sırr-ı subḥân her yerim
- 3 Üçyüz altmış altı cûyuñ kâniyem hiç etmegiñ
Satulur bu şavb-ı 'aşḳda ehline her gevherim
- 4 Yed-i beyzâımızda gizli yüz şuhuf hem dört kitâb
Vâḳıf-ı esrârı ḥaḳḳım sırr-ı Furḳân ezberim

- 5 Bendîyâ bir kıtreden cûş etmekim ‘ummân-veş
‘Aşkile coşsamda hakdır sırr-ı sulţânken birim

111. Ğazel

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Nuţķ-ı pâkim añlayana hoş hikâyetdir benim
Sırr-ı ‘aşķım her dîle ‘aceb ferâsetdir benim
- 2 Hâl-i ‘aşķımla kırâ‘at ‘ârifâ ledûniyyeyim
Her sâzım ‘aşķ ehline sırren berâdetdir benim
- 3 Deriseñ sâzıñ küfr ‘ibâdetiñ kande seniñ
Küfrüm ‘ibâdet ile her dem ‘imâretdir benim
- 4 Zâhidâ bu sözleri efsâne sen etme kıyâs
Rûz u şeb okuduğum dîlimde âyetdir benim
- 5 Gel berü ğûş it sözi çevirme yüzü ğâfilân
Şimdi âġâz etdigim Bendî sa‘âdetdir benim

-112-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

26 b

- 1 Cevriñ içün ey yâr saña sermâye mi kıldım
Bu kûhi-seriñ ġayri dolanmaya mı kaldım
- 2 Şeydâ gibi zâr etmeye yok zerre murâdım
Pervâne gibi şem‘ine yanmaya mı kaldım
- 3 Dil luţfuñ umub eşki döker bâbıña geldi
Râhıñda ġüzel cevriñ cefâya mı kaldım
- 4 Hem râh olub ben ‘aşķile maķşûda giderken
Ağyârı pelîdiñ ile ġavġâya mı kaldım

- 5 Hicriñle seniñ Bendî fakîr etmede âhı
‘Aşkîñla hamân dünyâda da‘vâya mı kaldım

-113-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Etmese şâh-ı güzel derdime dermân ne diyem
Sarmasa zaḥm-ı sînem âh yâ olkan ne diyem
- 2 Sarmasa yâr bu sînem zaḥmını iflâḥ olmam
Bâbına varmaga ben bulmadım imkân ne diyem
- 3 Şeş cihet tâ bilürem bir ezeliden ben anı
Zerrece yokdur efendim dilde noḡşân ne diyem
- 4 Ben aña cânım didikçe yakdı ‘aşk-ı cismimi
Yansa nâyâb olsa cismim bunda el-ân ne diyem
- 5 Sevdüğünden dûr olur mı Bendî cevır ü ḡulmile
Dönemem ḡâl u belâdan ‘ahd ü peymân ne diyem

-114-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Seyyâḥ idüben ḡarb ilini geşt ü güzârım
Aldı bu güzel nâgehânî şabr u ḡarârım
- 2 Dil ḡüsn-i temâşâsını seyretmeye kaldı
İsminden evvel aldı ḡaber aldı bu kârım
- 3 Nâm-ı şerifi savtîle çağrıldı yâ Alî
Ḥalḡuna menend ḡüsn-i ḡamer çeşm-i ḡammârım
- 4 Şeyh ekberidir beldemiziñ dilberi ra‘nâ
Vuşlat umub ben ‘aşkîle kim ḡâl-i nâ-ḡârım

- 5 Cün Bendî bilür hem çağırır Şubh u şâmı
Şâhım yâ ‘Alî eyle meded ‘âşık-ı zârım

-115-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ne ‘acebdir geçmedi bu dilbere nâzım benim
Diñleyin ‘âriflere hoş şîr ü elfâzım benim
- 2 Telh-âba toprağın kardı Hudâ çün Ādemiñ
Bu sebebdır dâ‘imâ kalbimde emrâzım benim
- 3 Çâr bâbı fetḥ idüb girdüm derûndan içeri
Şimdi ak oldu şükürler kim kara yazım benim

27 a

- 4 Bezm-i elestden pes diyüb bi‘âtı ikrâr vermişem
Mürşîdi kâmilden ey dil destûr icâzım benim
- 5 Bendî olub ‘aşkı yesîrim râh-ı yâr efgendeyim
Dem-be-dem artmaktadır o dosta ağâzım benim

-116-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Çok zamândır ‘âşık-ı divânenim ey sevdüğüm
Ben leb-i lâl ü müli mestânınım ey sevdüğüm
- 2 Zerre mürvet etmedin bu ‘âşık-ı bî-çâreñe
Kapuña geldim bugün mihmânınım ey sevdüğüm
- 3 Ne çeker cevriñden el dîl ne duyar luṭfuña yâr
Kıl nazâr bir sâili iḥsânınım ey sevdüğüm
- 4 İş bu cevriñ ḥaddı yok lâyıık degildir şânıña
Derd ü miḥnetiñ çeküb ḥayrânınım ey sevdüğüm

- 5 Tâ elestden kayd Bendî oldum seniñ her ‘ahdine
Eşiğinde koç gibi kurbânıñım ey sevdüğüm

-117-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Cinânıñ hasretiyle ben bir eyyâm agladım gezdim

Ateş-i firķatiyle ben ¹¹⁶dâm agladım gezdim

- 2 Murğ-ı dil serin dolandı vücûdum otlara yandı
Şâkı bize zehr sundu içüb câm agladım gezdim

- 3 Keştiyim gam-ı deryâda bu göñlüm saçı Leylâda
Mecnûn gibi bu Şahrâda Şubh u şâm agladım gezdim

- 4 Bendî der bu sevdâ bizde kanlı yaş doludur gözde
Gice gündüz gönlümüzde yâr merâm agladım gezdim

-118-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Bezm-i elestden söylenen güftârı ben bilmez miyim
On iki burcdan doğan ihtârı ben bilmez miyim

- 2 Goncanıñ şeydâsıyım gülzâra sermest gelmişim
Göñlüme ağıyâr olan pür- hârı ben bilmez miyim

- 3 Bir gülü ruhşâra ben cân u başı kıldım fedâ
Dil-i fernevsim ziyâgir nârı ben bilmez miyim

- 4 Cenk benim düşmân benim ya n’oldı halka bilmezim
Cân u baş hâsmım olan çerrârı ben bilmez miyim

¹¹⁶ Bu kelime okunamamıştır.

- 5 ‘Aşkile Hâk dost diyüb cânın sebîl it Bendî gel
Şavb-ı ‘aşk içre şikâr in kârı ben bilmez miyim

-119-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Bir dem ola ki yâr ile dil eyleye aḥkâm
Her demde ki ḥoş ‘âşıka yâr eyleye in‘âm

27 b

- 2 Cevriñi gören luṭfuna inanmadı şûḥuñ
Vehm eyleyüb ol açmadı kim yârına hiç fâm

- 3 Bin ‘âşık-ı bî-çâresi var zülfüne baḡlı
Nuşret dilerüz eylemege ḥâlimiz i‘lâm

- 4 Deryâ gibi cûş etmedeyiz ‘aşk-ı râhıñda
Feryâd ederiz dergâhıña şubḥ u eger şâm

- 5 Çün cânile baş şöyle fedâ eylemişiz kim
Bendî gibi ‘âşıkları dil-bend ider encâm

-120-¹¹⁷

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Sîne-i zaḥmıma ḥâzık tövbe menem demmezem
“گر سر اشکی ریزه” uşşâḳ “آنکه” şebnem demmezem

- 2 “سرّی مردم آنکه چرخ گردون” bu ad
“از همیشه قهری دل غم” ḥârdan “آنکه” demmezem

- 3 “ای پسر” çâre ne bu ad fermân “به آمد” lemyezel
“کربلا از” özge men kaçaya mübrem demmezem

¹¹⁷ Mülemmâ gazel

- 4 “آن دلی راضی چرا” to biyâ muḥarrem ezel
 “سری از من آن گوزارت باده” mufahḥam demmezem

- 5 “آن فلک ریزنکی ریزه جامی ازل” ey Bendîyâ
 “آمد از آنکه بیا من سر سرایم” demmezem

Harf-i Nundur

-121-

mef ‘ûlû mefâ ‘îlû mefâ ‘îlû fe ‘ûlûn

- 1 Vasf eyleyeyim derdimi suḥânıma bir ben
 Hoş yalvarayım âfet-i devrânıma bir ben
- 2 Ben ḥâl-i perüşan seniñ ‘aşkıñda yesîrim
 Gel eyle naẓar dîde-i giryânıma bir ben
- 3 Etmede revân ḥûn-ı ciger cûy- ı dîdemden
 Karışdurayım ḥûn [ı] dil ‘ummânıma bir ben
- 4 Ey şûḥ ki benim ḥâke beraber iderekden
 Şerḥ ola ḥâlim nûkde-i irfânıma bir ben
- 5 Çâre mi olur Bendî güzel râhına benddir
 Görmüşdür ezel yârı lâyıḳ şânıma bir ben

-122-

mef ‘ûlû mefâ ‘îlû mefâ ‘îlû fe ‘ûlûn

- 1 Zâr eyledi dil bûlbûlü gülşâne içerden
 İrgürdi meni meclîs-i rindâne içerden
- 2 Meclisde baña şâkı → cân versede nîş câm
 Biñ naz ider ol bezmi suḥândâne içerden

- 3 Nâz eyleyerek derd-i diliñ söyle utanma
Dak boynuna çek silsîli cânâne içerden

28 a

- 4 Zülfi teli bağladı dîlim ğayrı ne çâre
Müjgânı tîri işledi her yana içerden
- 5 Kov zâhidi koyma güzelim bezm-i derûna
Müş tâk-ı dîdâr Bendî-yi dîvâne içerden

-123-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Okur bülbül dîlim 'aşkınla dilber sûre-i kâf nun
Benim bu zâr u giryânım döker dü dîdeden pürhûn
- 2 Mufaşşal kışşa-ı 'aşkım yazarsam cem' idüb cânâ
Nemümkün defteri dîvâne sıgar ta olur meknûn
- 3 Yalınpâ râh güzârında dolaşdım 'arsa-ı kevnî
Saçı Leylâm seniñ ol kûh u şahrânda bu dil mecnûn
- 4 Hamân dem 'aşk u derdinle esîr ü kayd-bend olmuş
Görenler hikmet-i hüsnüñ bî-lâ- şübhe olur meftûn
- 5 Kerem kıl ta'mire mümkün ise gel ey melek sîmâ
Yıkılmış Bendîniñ kalbi serâyı hem dili mahzûn

-124-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

- 1 Bu 'aşk ile bir âh ideyim tâ semâ yansın
Âhımdan olan dîd ki bu eflâki dolansın
- 2 Öldümde zemîn üzre felek bârânı döksün
Dil teşne olan şuhte içüb bu âba kansın

3 Su kâr mı ider ‘aşkile kim yansa derûni
Her hâliyle ‘âşık o ki bu nâra dayansın

4 Eyyâm-ı bahar şeydâ dil-i zâra giriftir
Üftâde-yi dîdâreleriñ eşki boşansın

5 Bendî güzerân etmek ile ‘aşkıñ ilinde
Lâyık ise miskîn dili âbıñla sulansın

-125-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Sor dilâver dili dilden meydânı ‘irfânen
Mey-i câmi mülû müliden mestânı meyhânen

2 Kim bilür o esrârı her ervâhın biñ hâli var
Ehli ayırır kıl u kâlden suhânı izânen

3 Gevher-i yektâ-durur batın zâhir aşıl kamû
Naqqad añlar seyr-i serden o kânı dürdânen

4 Perde perde talka talka mevc urur ceyhûnumuz
Añlasın dil seyl- i selden revân-ı ‘ummânen

5 Şol muṭarra kâküli selsil olub kalsa ḥarûc
Bu dîvâne Bendî benden dîvân sultânen

-126-

mef ‘ülû mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

28 b

1 Giryân ideriz dilbere meftûnlığımızdan
‘Uryan gezeriz biz dil-i maḥzûnlığımızdan

2 Bu zincir [i] ‘aşkı savruruz ḥâl- i neşûḥa
İsbât ideriz Leylâya mecnûnluğumuzdan

3 Hem gösteririz Yûsufa Ya‘kubluğu her dem
Her leyl ü nehâr dîde-i pürhûnluğumuzdan

4 ‘Aşk baħrine uçmaktadır ol bâdbânın kim
Zevrâk salarız engine efsûnluğumuzdan

5 Dermiş bize kim halk-ı cihân Bendî dîvâne
Mevcimizi görmez mi o ceyhûnluğumuzdan

-127-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Yolunda çekdigimi hep güzel icrâ etsun
Vuşlatıñ devletini göñlüme i‘tâ etsun

2 Çünkü râhında anıñ çekdiğimiz bî-ḥaddır
İsterem cürmümi yarın baña hi‘pâ etsun

3 Bakmasın ‘âşık-ı dîvâneyim ol ‘işyânıma
Mücrim ‘aşi ‘âşıkım ben beni ihyâ etsun

4 Evvel üftâdesiyim ki güzelin lâ diyemem
Baña kim cevır ü cefâlar etsun ol hâ etsun

5 Bendî anıñ yoluna râzılarıñ râzısıdır
Keşte-i Nûḥ benim ancak ğamı deryâ etsun

-128-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 El- amân Yûsuf misâli düşmüşüm bir çâha ben
Şâhib-i zülfiķare yalvaruram ol şâha ben

2 Maḥpûs-i zûlmetde kaldım kimse bilmez ḥâlimi
İzṭırâb-ı ğamla eyvâh başlamışım âha ben

- 3 Kendi başıma gezerken serteser bu ‘âlemi
Koç gibi kurbân için düşdüm meded bu râha ben
- 4 Himmeti pîrlere ile yetiş Hızır İlyâs baña
Nâgihân daldım amândır şu der-i günâha ben
- 5 Bendî sen zîndân içinde aglakan Ya‘kub gibi
Zâr idüb Yûsuf gibi yüz dutmuşum dergâha ben

-129-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Yâre derdim şad hezâr oldu didüm vardım bugün
Başdan ‘aqlım târ[ü]mâr oldu didüm vardım bugün
- 2 Tâ ezel bezminde bâde nûş iden dîvâneyim
Mest hâlim şimdi hammâr oldu didüm vardım bugün
- 3 Vuşlatıñ eyyâmını luţfuñla bir göster baña
Pür-cefâ hâlim nâ-çâr oldu didüm vardım bugün

29 a

- 4 Mest hâlimle seniñ yoluna baş cân koymışım
Veli derdim bî-şümâr oldu didüm vardım bugün
- 5 ‘Ayn-i lâm ye ismi dilber gizimizdir dem-bu-dem
Dersimiz leyl ü nehâr oldu didüm vardım bugün

Harf-i Vav

-130-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 ‘Âşıkları gamzeñ gine feryâde düşürdü
Gör bu güzeli kaşları biñ âda düşürdü
- 2 Ferdâde diyü râzı iken hâkkına ‘uşşâk
Yevm‘ül betere ‘âşıkı dünyâda düşürdü

3 Çünküm bir olur ‘ind-i ‘aşık dünyâ vü ‘uqbâ
Bu fikrile üftâde-yi berbâda düşürdü

4 Çün râzı olan نَحْنُ قَسَمْنَا¹¹⁸ sına bunda
Mürdeleri ihyâ idüb ‘abâda düşürdü

5 Gamzesi ile kaşları gör dem-i Mesihden
Bir dem yürüdüb Bendîyi irşâde düşürdü

-131-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Bu dil-i şeydâm benim gülşânenen gelmez berü
Teşnedir kanmaz ne’çün ‘ummânenen gelmez berü

2 Herkesin var tâ‘ati ‘ibâdeti bir hâliyle
Tâ‘at ü ‘ibâdetim meyhânenen gelmez berü

3 Mest olursam tâ‘atim tekmîl olur şâha benim
İşde o dem bu dîdem giryânenen gelmez berü

4 Sırr-ı esrârımızın kim fehmi idenler bî-gümân
‘Ârifi belli olur ‘irfânenen gelmez berü

5 Bir ‘acâyib derde düşdün it ferâset Bend [î] gel
Dil-i maḥzûnun niçün virânenen gelmez berü

¹¹⁸ نَحْنُ قَسَمْنَا “Rabbini rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında **biz paylaştırdık.**“ Kur ‘an-ı Kerim, Zuhur Süresi, 43/32 (Ekler: 1)

-132-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Üstüme cülûs idüb 'aşk-ı belâlar yürüdü
Ehl-i 'aşka ser verir dil mübtelâlar yürüdü
- 2 Egnimü giydüm 'abâ hil'ati 'aşkıdır diyü men
Görünce halk didi bak â budalâlar yürüdü
- 3 Kollarım derbend olub zulmete düşdüm aglarım
Boynuma dakmak için gör silsilâlar yürüdü
- 4 Çağırâm kırklar yediler Haydar-ı Kerrârı ben
Dergâh-ı Mevlâyâ benden esşalâlar yürüdü
- 5 Maḥbûs içre ser ü pâ tâ seyri için bu Bendîniñ
Kimi ekber kimi eṭfâl velvelâlar yürüdü

29 b

-133-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Yerişdi nevbaḥar faşlı dil-i şeydâ figân güldü
Cilâlandı karanfiller açıldı gül hamân güldü
- 2 Dil-i nâ-şâdemiz gördü bu tarz-ı baḥar-ı faşlı
Dönüb cânib-i dildâre çağırd [ı] el amân güldü
- 3 Gülü ra'nâ icün bülbül bu mevsimde kılar zârı
Görüb ḥâli karîbin 'andelibe gülistân güldü
- 4 Yâ benim dil-i maḥzûnum ne denli neş'eyâb olsun
Baña yerde beşer gökde melek kevn ü mekân güldü
- 5 Bu Bendî genc-i miḥnetde figân etmekden el çekmez
Anıñ her ḥâline elân zemîn u âsumân güldü

-134-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

- 1 Cevretme baña gel beri ey kâkül-i şeb-bû
Üftâde bu dil tâ ezeli hüsniñe yâ hû
- 2 Mecbûr oluben mürvetine bâbıña geldim
Gûş etse yeter bir kere güftem lebi dil-cû
- 3 Sen ehl-i semâ Şahibi en'âmsın işitdim
İhsâna sezâyım diyü geldim rûy-i meh-rû
- 4 İhsân idecekseñ gine bu bende-yi gözle
Şevtâli degil râkibe verme bile bir su
- 5 Vuşlat günü gözler durub ol astânıñda
Hâl 'arz temennâ idiyor Bendî kuluñ bu

Harf-i Hedir Bu

-135-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Ki sensiñ yârıgârım başka nesnem yok dü-'âlemde
Sînemiñ zaḥmına senden girü em yok dü-'âlemde
- 2 Elâ yâ maẓhar-ı dil gamda kim mevcûdesin her bâr
Hamân ben gibi râhıñdaki bir kim yok dü-'âlemde
- 3 Efendim dilrûbâsıñ gayre vermezsın dil-i 'uşşâkıñ
Seniñ 'âşıqlarına zerre elem yok dü-'âlemde
- 4 Benim ol çâkî sîne kim ki 'uşşâk-ı zaḥm-nâk hem
Yoluñda bil ki zerre bir enîsim yok dü-'âlemde

- 5 Seniñ nûr-i cemâli sırr-ı esrârına bu Bendî
Göreliden berü ey şâh dimem nem yok dü-‘âlemde

-136-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Ey şâh-ı sa‘âdet hele noķşânıma bakma
Ben ‘âşıkınam çünkü her ‘işıyanıma bakma

- 30 a 2 Hüsni ikliminiñ pâdişâhıym didin ey şûh
Hısmile benim hâl-i perişânıma bakma

- 3 Didinki bize luţf ile kahrım beraberdir
Kim bildim efendim dem-i devrânıma bakma

- 4 Didi eger üftâdem olub beni dilerseñ
Darbıma dayan ğâzab-ı tufânıma bakma

- 5 Didim hele bu Bendî kuluñ koyma cezâda
Şabret yâr iseñ bu dil-i tuĝyânıma bakma

-137-

müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün

- 1 Göñlümüz temennâ ider afet-i devrân olana
Gice gündüz senâ ider şâhib-i ihsân olana
- 2 Kapsunda çâker olur ‘aşkı ile perver olur
Bende-yi dilkemter olur kâkül-i reyhân olana
- 3 Çeker anıñ sevdâsını her ne ise belâsını
Küfr-i zülfüñ dâ‘vâsını vâşfeder sultân olana
- 4 Seyr-i cinâna gidelim ‘aşkıle gayret idelim
Bir şanemi medh idelim meclisde yâran olana

- 5 Ba‘zı güzel pek hoş olur gûşunda bir mengûş olur
Zîr-i fesde serpûş olur o yeter nâlân olana
- 6 Ba‘zı güzel âhu bakar ‘âşıkı odlara yakar
Tîr idüb müjgânı atar hûsnine hayrân olana
- 7 Ba‘zısı var hûb şadâlı bazısıda pek edâlî
Ba‘zı var zûlfi belâlî mey sunar mestân olana
- 8 Ba‘zı güzel soysuz olur güzelde olsa huysuz olur
Fitne ficür boysuz olur cevri eder seyrân olana
- 9 Ba‘zı güzel dutar sözi söz dutmaz da olur bazı
İşde o yoruldur bizi yâzık dilrân olana
- 10 Bu sözi bitürelî hâ meclise vireli celâ
Uzatma sen ey Bendîya cân fedâ ‘irfân olana

-138-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Hemîşe bir mürüvvet ehl-i ‘aşk meydânı farķ etse
Yakar şem‘i şecâ‘at ol ulû dîvânı farķ etse
- 2 Anâşırdan giyüb bir don gönül tahtın bezer ol zât
Bu dört bâbıñ rehâsınca yolu erkânı farķ etse
- 3 Gözetle ikrânıñ ‘ahdiñde gafil olma dîr câna
Ki reîs keşti salmaz girdâbı ‘ummânı farķ etse
- 4 Canânım berhudâr olmaz mı ‘âlemde kemâliyle
Hâl-i ‘uşşâka rahm idüb dîde giryânı farķ etse

- 5 Sakın zâhid-i şeytânı ʔan' etmesin kim ey Bendî
 30 b Ya zâhid zâhid olur mı bâb-ı raḥmânı fark etse

-139-

mef 'ûlü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ûlün

- 1 Coşdı gine dil 'aşkıle meydâna gelince
 Bülbül gibi zâr eyledi gülşâna gelince
- 2 'Aşk bağçesiniñ 'andelibi güle fehmi açdı
 Feryâdı şehir diñle bir efgâna gelince
- 3 Dir نَحْنُ قَسَمْنَا¹¹⁹ sına râzı bu dil ey dost
 Yazar o gine deftere dîvâna gelince
- 4 Geldim dîdârı şem'ine kim yanmaya şeksiz
 'Ahdım tâ elestden berü bu âne gelince
- 5 Kânûn idinüb 'aşkıñı dil-bend yola düşdi
 Başım fedâdır varımile câna gelince

-140-

mef 'ûlü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ûlün

- 1 Ḥasret ile dil ḥâl-i perüşâna düşünme
 'Âşık iseñ ol lebleri mercâna düşünme
- 2 Derseñ kim eger cevri hezâr vuşlatı yokdur
 İnşâfa gelür o sîm-i gerdâne düşünme
- 3 Zâr etme güzel nârıña yandım diyerekden
 Sen bülbül iseñ sînesi gülşâna düşünme

¹¹⁹ نَحْنُ قَسَمْنَا “Biz paylaştırdık.”. “Kur ‘an-ı Kerim, Zuhurif Süresi, 43/32 (Ekler:1)

4 Vuşlat demini kande bulursañ fedâ etme
Sar şûhu hamân sînene hicrâna düşünme

5 Bendî cigerim ‘aşkıle suh̄tde oldu didikçe
Aña didiler ey delü dîvâne düşünme

-141-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Cemâle yâre müştâkım kâmu eşyâya eyvallah
Yalın pâ baş açık ‘uryân sîne kim eyledim seyyâh
- 2 Fenâdan istemem habbe beķâdan uçmagı hâşâ
Hamân maṭlûb-ı dîdârım ser ü cân fîsebîlillah
- 3 Ben ol mücrimi nâ-çârım bu yolda nâ-tüvân kaldım
Ḥaķıķatine ermezsem özüm buldı fenâfillah
- 4 ‘Ası ṭuĝyân murâdım isterem ķad’i ümîd etmem
Buyurdu âyet ile kim zünûbcün ğaferamallah
- 5 Dil ü cân kayd-Bendim ki elest bezmindeki ‘ahde
Ķâmu eşyâm ider iķrâr okudum ‘inde Hüvellah

-142-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Âyıb mı güzel ‘aşkıle dil başlasa dâde
Zulmete ķadem basd [1] göñül dâr-ı fenâda
- 2 Dil mest iken ‘aşkıñla bir asra yerişdi
Her bezmi cehil dutdu kemâl kaldı arada

31 a

- 3 Bir nuṭķ-ı dürûs ehl-i suḥan varsa bir bezme
Diñlenmez anıñ nuṭķı kalur der-i belâda

4 Nâdân ile dâna gedâ bay haqqıle bâtl
Fehm eyleyemez kimse anı heb bir sırada

5 Bendîya kerem kânîni bil um kerem umma
Vezîr-i cihânîni eli yok zerre vefâda

-143-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Yâ ilâhi beni kûl itdin ricâmı bilmeze
Ne düşürdün metrûkât içre bahâmı bilmeze
- 2 Lâcerem nâ-çâr bıraktın kimse bilmez hâlimi
Bilmezem n'etdim ilâhî bu merâmı bilmeze
- 3 Kudretiñle yok iken sensiñ beni var eyleyen
Sen dururken bes diyim mi şubh u şâmı bilmeze
- 4 Bir zamân luţfuñ görüben bir zamân gam elemin
Şimdi düşdüm hamd u şükre ki ahkâmı bilmeze
- 5 Yâ Hudâ Bendî kuluñ it hâl ehline yârı kâr
Pâyemi düşürme râh-ı haqqı nâmı bilmeze

-144-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Bu kafa hükm ider şahib Süleymân sen misiñ söyle
Heft kişver şâh-ı râgıb Süleymân sen misiñ söyle
- 2 Güzeller mülküne senden girü şâh bilmezem şâhım
'Adâlet tahtına tâlib Süleymân sen misiñ söyle
- 3 Hezâr 'âşıqların bâbında elbeste kılar zârı
Kamûnuñ derdine tâbib Süleymân sen misiñ söyle

4 Kârârım kalmadı gönlüm felekler gibi dönmekde
Cunûnı gönlüme nasîb Süleymân sen misiñ söyle

5 Muşhaf-ı hüsnîni Bendî kulun ders-i kadim etmiş
Ziyâret hüsnîne vâcib Süleymân sen misiñ söyle

-145-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

1 Gâyetle güzel kaşı hilâl beñ yanağında
Perçem yanadır mâl ü menâl beñ yañağında

2 Hayyâle şalâ mislini gördüm diyen olsa
Dü-ebrûlar 'acdârâ misâl beñ yañağında

3 Nigâhı benim 'aqlımı çün aldı başımdan
Bilmem nice olur bende bu hâl beñ yañağında

4 Seyrini iden 'âşık-ı dil medhıne durdu
Gör bağı deri gonca nihâl beñ yañağında

5 Ey Bendî pâkiñ medhını kim eyle temâşa
Dikkat ile bak rûhları al beñ yañağında

31 b

-146-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

1 Ey bâd-ı fenâ sen bağ-ı vîrânıma esme
Bülbülleri çün gelmedi gülşânıma esme

2 Şukûfelere eyle nazar ü remy-i sürûrî
Añladıñ ise bâğım u bostanıma esme

3 Hoş esmedi bâd ey bâd-ı fenâ sen
Râzı degilim garmına (?) bir yanıma esme

4 Ben bağbânıyım gerçi bu bâğîñ küçücükden
Ma'mûr ideyim gel bu perişânıma esme

5 Şabret bakalım ayîne-i devrânı Hudâyâ
Bendî sañadır ser-gâhı (?) seyrânıma esme

-147-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün

1 Yürü bu meclise ey cân nice seyrân olur bizde
Hor görüb kem bakma 'irfân Mışra sultân olur bizde

2 Var sen Yûsuf Ken'ân ara çünkim ermedin bu hayra
Hükmi var şehri Mışra yâ ne Ken'ân olur bizde

3 Ser vermiş 'aşkın yoluna hâtemin almış eline
Ta'lim etmiş kuşdiline çok Süleymân olur bizde

4 Bendî hâlin izhâr etmiş özünü Hakkâ yâr etmiş
Heft iklimi şikâr etmiş Şahib dîvân olur bizde

Harf-i Ye

-148-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

1 Dilâ bülbül gibi zâr eyleyüb fâş etme Yezdânı
Per aç pervâne-veş ol nûr-ı nârîñ olma sûzânı

2 Tûlû' iden çün gönülde hamân nûr-ı hüveydâdır
Küşâd eyler derûniñ içre der-i genc-i neftânı

3 Benim ahvâl-i 'aşkıñ añlayan tan' etmez 'uryânım
Yalınpâ râh-revân sîne-siyâh añlar bu seyrânı

- 4 Kim ‘ârif aîladı bu çâr anaşır sırrını yâ hû
Şafâ ‘arz eylemez çün dil bilübdür bezm-i rindânı
- 5 Ser-â-pâ yansa cism-i pâk-i nâ-yâbım bu nâr içre
Gülistân eyler ey Bendî bu ‘aşkıñ nâr-ı nûrânı

-149-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 İbtidâ Hâkdur dile dünyâyâ verdi ziyneti
Hikmetden Âdem ü Havvaya verdi ‘izzeti
- 2 Bu keremler diñle ey yâr hâk u nârdandır zühûr
Hele bâdîñ hikmeti hevâyâ verdi şöhreti
- 3 Gel kâmu eşyâyı aîla varlığına ne sebep
Ab ile gûni derûn-ı deryâyâ verdi kuvveti

32 a

- 4 Kimki ‘arif aîladı bu çâr anaşır sırrını
İş bu dörtlüdür kim yed-i beyzâyâ verdi ni‘meti
- 5 Bu cihânîñ kayd-Bendî çâr olur hem çehâr-durur
İki ‘âlemiñ Muḥammed ‘Alî efendim devleti

-150-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Felek cevren beni bu ḥaddeden bir ince tel çekdi
Bu derd ü ğam ile çeşmim yaşı ‘âleme sel çekdi
- 2 Anîñ mevc-i ḥurûcî akmasına kaldılar ḥayrân
O sırrîñ mazḥarın bilen kâmu eşyâdan el çekdi
- 3 Felegîñ dest-i cevrenden alub dil taş-ı devvârı
Nûşîna ıkdâm idince zehir taşın bedel çekdi

- 4 Giderken ‘aşk-ı baħır içre gönül keştesi ey câna
Bu girdâb-ı ‘azîme nâ-gihân bir ‘aksi yel çekdi
- 5 Ne deñlü derd ü gamın vâşfıda yârân size Bendî
Bu meydân-ı erenlerde neler çekdi ne hâl çekdi

-151-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey gönül ‘arzıñ seniñ bu yârda mı dildârda mı
İştîyâkın hâlile ruhşârda mı etvârda mı
- 2 Bir kerre ‘ibretle bakub ‘aşk-ı hâliñ añlasam
Görsem ol müşkiliñi esrârda mı ızhârda mı
- 3 Okuyub ‘ilm-i ledûnni fehm iden esrârı kim
O bilür sırrıñ seniñ ikrârda mı inkârda mı
- 4 Bilmeyen nâ-dâna derdim nice ifşâ ideyim
Ne bilür dâ‘vayı ‘aşk bu yârda mı ağıârda mı
- 5 Aç gözüñ sen Bendîya râhıñda ol sâbit-ka-dem
Kim bilür şeydâ diliñ kim nârda mı gülzârda mı

-152-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Cefâ saña bakdı dil dilber ki bir cinân arar ğayrı
Vefâsuz oldıgın bildi vefâdârı sorar ğayrı
- 2 Bu ‘ömrüm aħır oldu luţfunı yâr görmedi gönlüm
Dil-i üftâdeme düşdi bunun-çün âh u zâr ğayrı
- 3 Yüzüm sürüb nice biñ asitâne pâ-yı bûs oldum
Yalıñpâ baş açık bundan gerü sen yürü var ğayrı

- 4 Anıñ-çün dâğdadır Mecnûn anıñ-çün yandı pervâne
Anıñ-çün verdi Ferhat ser leb-i Şîrîn sorar ğayrı
- 5 Bu Bendî hâl-i nâ-çârıñ hamân dem ‘aşk-ı râh içre
Rûz u şeb âh u efgân eylemekdir aña kâr ğayrı

-153-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

32 b

- 1 Ehl-i ‘aşkın hâlini seyrân iden cân ağladı
Dîdesi eşki revân iden girîbân ağladı
- 2 Çâre nedir lâcerem hasretle firkat el-amân
Çarh elinden şubh [u] şâm hükmi-i Süleymân ağladı
- 3 Ehl-i diller çâre buldı bil tevekkül Şabrile
Şabr-ı dil tevekkülü bilmeyen el-ân ağladı
- 4 Çünkü bildiñ bekle teslîm bâbın eyvallahda ol
Mışr ilinde Yûsufa Ya‘kub bile kan ağladı
- 5 Bâb-ı teslim Şabr-ı dil tevekkülü bilmez nâ-çâr
Bendî bu böyle perîşân gör ki her an ağladı

-154-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Bugün gördüm o dildâr-ı ser-efrâzı kerem kânî
O nâz-ı refâtârıñ uğrına koydum baş ile cânı
- 2 Nice tâvus gibi elvânlar giymiş bezenmiş ol
Görenler hû çeküb derler meded bu çeşm-i fettânı
- 3 O kaşlar yâynı kurmuş atar ok kibriğin cânâ
Yañakda beñ kurub tahtı ider hükmi-i Süleymânı

4 Boyu misl-i nihâl anca selviye nisbet bülend olmuş
Ne vâ-veylâ düşürdi ‘âşıka hâl-i perişânı

5 Kapuñda bendedir Bendî naẓar kıl ey melek-simâ
Vişâlin ‘arz ider her gâh gözetler emr-i fermânı

-155-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Çeşm-i dilber eyledi sevdâyâ mübtelâ beni
Şöyle taşdan taşa çaldı hâl-i ‘aşk-ı belâ beni

2 Añlamaz derdim güzeller bu sebeb nâ-şâd dilim
Pây-ımâl etdiñ arada yetişir dilâ beni

3 Hâk-sâr oldum düşelden çün bu ‘aşk dolabına
Vâşıl etmez vuşlata bu çarh-ı dîn hâlâ beni

4 ‘Aşk elinden hırka pûşam sîne ‘uryânım meded
Ġam yemezdim olsa zülfi bağladı kıla beni

5 Çeşmine yârin eẓelden ‘âşık-ı dil-Bendîyim
Sevdâ-yı hicri ki saldı baş açık yola beni

-156-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Hamdilillah fehm etdik çeşm-i hünersizleri
Zerre yok ‘aşk eseri şol dil-i gözsüzleri

2 Kendini dâña satan nâ-dâniyi ‘âlim bilür
Bezmiçinde kim sorar ol hâl-i esersizleri

3 Nicesin gördüm urur dem ‘ilm-i hikmetden saña
Çalar satar nice gör takvâyı dîn hırsızları

- 4 İblîs-i garrâ gibi aldar seni cehl-i dûn
Say eşek hem dağı elçek gûşu habersizleri

- 33 a 5 Gel inanma sen anıñ yalan olan cevâbına
Fehm it ‘ârif her zamân bu bî-nâmus ‘arsızları

- 6 Añla gel ızhâr şeri‘at hem tariķat ma‘rifet
Bendî bu râh-ı hâķıķatde bilür pîrsüzleri

-157-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Dilberiñ râhına nice ‘âşık-ı dâd eyledi
Gül cemâl-i hüsnine şeydâ ne feryâd eyledi
- 2 Lemyezel lemmâ yezel bilmiş anı evvel aķır
Heft kân serverligin üftâde de ad eyledi
- 3 Sanma ‘ayn-ı hayâlimde benim leyl ü nehâr
Anaşır hicâbını açub dilim şâd eyledi
- 4 Hem-zemîn ehl-i semâ bil bu dü-kevnin eşyâsı
Her biri bir dürlü ismiñ şâh-ı Necef yâd eyledi
- 5 Kimi der şîr-i Hudâdır kimi der şâh ‘ül-veli
Ben bilürem şâh hoşım velâyet irşâd eyledi
- 6 Kankı dilden çağıram ben bende-yi şâhım ezel
Tıfliken ben biñ bir ismiñ ta‘lim-i üstâd eyledi
- 7 Herbir ismin yakdı binbir şem‘a nûr-i ķalbime
İsm-i nûr Bendîyi ‘âşık-ı üftâd eyledi

-158-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Fedâdır ey güzel râhında 'uşşâkın cân u başı
Seniñ 'aşkıdır ey mâh rû bu diliñ yâr u yoldaşı
- 2 Seniñ bu derd ü gamın hicr ü âhıñ bende kim pinhân
Sînemi eylesin tâ pâre pâre hicr ü gam taşı
- 3 Kime idem küşâd sîne dâğım âh n'ola hâlîm
Gürûh-i yâran içre kim eger derseñ baña nâşî
- 4 Degil midir viren âsâr-ı 'aşkıñ bu dile efkâr
Degil mi derde mâdem bunda baña zehr iden 'âşî
- 5 Naşîb olmaz ise bu Bendîye vâşlıñ e yâ dilber
Su yüzdürsin yedi tîmûyî tâ kim gözlerim yaşı

İ'mâlî Dîvân-ı Gazel ü Had

-159-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Harf-i yâ çünküm tamam yazdı dîvân-ı gazeli
Gâzellerle bazı medhettiñ cemâl-i güzeli
- 2 Gösterüb bazı maḥalde remzile terkipleri
Sırr-ı remzi her gâzeliñ bildürür lem yezeli
- 3 Gâhice bağçe-yi bâg güller ile bülbülli
Gâhi zıkr ider mey-i maḥbûb câm-ı ezeli
- 4 Çok müṭâlâ' etmeden hiç fehm olur esrârı
Genc-i ḥikmet gevheriyle her gâzeli bezeli

33 b

5 Her rumûzı Һazne-i Һikmet Һayâtıñ âbıdır
Akđı çeşme-i Һayât bu Bendî yolun düzeli

-160-¹²⁰

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

1 Bu vâşf-ı nâmın ‘âlemde canânım bir ‘Alî şandır
Tulû ‘iden cihâne vech-i pâkiñ şemsi ‘ayândır

2 Ser-i eflâkine ebrû gibi gîsû ٲabûr bağlar
On iki burca nişân hem ٲamere perde-pîşândır

3 İki kaşîñ seniñ şol Zülfekâr-ı şir-î Yezdânî
Veli o ebrûlar Һaٲٲa işâret râ-yı Kur‘ândır

4 Kimi bâlâ kimi zîre dutar kibriklerin bir saf
Ma‘ârif seyrine dursun ki bu bir ٲaşr-ı müjgândır

5 İki çeşmiñ iki ‘ayn iki ‘âleme işâret
İki lebiñ iki ırmağ dîle şehd-âb-ı revândır

6 Sırr-ı Һaٲ sende kim tekmîl dehânıñ kân-ı lü‘lû dür
Beni abdâl-ı ‘aşğ iden kim anda tûti zebândır

7 Zenehdân çâh-ı kevser bardağıdır Һâl-i hindûlar
Ser-â-pâ cism-i pâki Bendî nûr-ı dil-i ‘âşîkândır

¹²⁰ Yazmada “Şi‘ir Murabba Muħammes” başlığı yazıldıktan sonra 160. gazele geçilmiştir.

[Şarkı]

[murabba ‘-ı müzdevic kafiye şarkı]

-3-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Hüsne mağrûr olma ey sevdüğüm
Geçer güzelliğin kalmaz bir eser
Şimdi bu çağında üftâdeleriñ
Yoluñda verirler bire bire ser

2 Bir gün olur sen ararsıñ bu demi
Nûş eyle kaçırma elden bu demi
Hüsniñ bâğına yâr hizân¹²¹ demi
Eger bir eserse billâh sert eser

3 Ey dil ‘ahdıñ erkânımı yola mı
Kâre mi pes didiñ ya ki yola mı
‘Ömr bâğın çarḥ varâḳın yola mı
Vâ‘dem tamâm ise leşim yola ser

4 Gönül ideli sen bu ‘aşkı bırak
Her dem ‘arzı ider bir yeşil bir ak
Bendîya ‘âkılseñ bir eser bırak
Eser söziñ yerlerinde yel eser

[Şarkı]

-4-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Râh-ı ‘aşḳda çekmemiş böyle belâ bir kimseler
Men gibi hiç etmemiş ‘ömriñ hebâ bir kimseler
Ben semender gibi nârıñ gencine bost atmışım
Heft felekler görmemiştir böyle hâ bir kimseler

¹²¹ “hizan” şeklinde yazılan kelime hazan olmalıdır.

2 Ȧasret-i hicrile dâdem kanlı yaş döker müdâm
 Bu resen-i Ȧasreti gör pâyemize oldu dâm
 34 a Seyyâhatle ehâr genci cûst u cû etmek merâm
 Olmasın ben gibi râh-ber bu yola bir kimseler

3 Terk idüb aĥbâb u yârı hırka-pûş etsem gerek
 Yâr elinden ayrılık tasını nûş etsem gerek
 Elvedâlar eyleyüb ĥâlîm ĥamûş etsem gerek
 Etmesin aĥbâbile böyle vedâ‘ bir kimseler

4 Alnıma نَحْنُ قَسَمْنَا¹²²‘dan yazılmış bu yazı
 Sanki bir top gibi atdı ahbe felek bundan bizi
 Ȧazret-i Ȧaĥa emânet eyledim dostlar sizi
 Gayri diller söylemez ey Bendî yâ bir kimseler

[Şarkı]

-5-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fa’ilün

1 Başla dil bûlbûl misâli zâra bayrâm günüdür
 Sû-be-sû herkes çıkar gülzâra bayrâm günüdür
 Ȧalk-ı ‘âlem elele vermiş naĥrir ‘ıyd-ı şerîf
 Başlasın Ȧasret eken efkâra bayrâm günüdür

2 Yâ ilâhî andeyim ben mihribânım andedir
 Gönlüme neş‘e viren ol nev-civânım kandedir
 Ȧûṭî-veş güftâr iden şirin zebânım kandedir
 Bu sirişkim cûy olur nâ-âre bayrâm günüdür

3 Ȧasret-i yâr bir yaña hem ‘aş u sevdâ bir yaña

¹²² نَحْنُ قَسَمْنَا Biz paylaştırdık “Kur ‘an-ı Kerim, Zuhruf Süresi, 43/32 (Ekler: 1)

Hâl-i gurbet bir yaña maḥbûs-ı zulmet bir yaña
 ‘Âşık âhenle pâyımız Bend dilde miḥnet bir yaña
 Şad hezâr işler sînemde yâre bayrâm günüdür

- 4 Dört taraf bakdıkça şöyle arttı giryânım benim
 Bakarım görmez gözüm gül yüzli canânım benim
 Yâ nice artmaz efendim âh u efgânım benim
 Ağarsın bu Bendî bahtı kara bayrâm günüdür

[Şarkı]

-6-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Şakınıñ şöhreti peymân iledir
 Bu meclîsiñ şânı ‘irfân iledir
 Kim ki arar gelsin râh-ı Mevlâyı
 Yoluñ doğrulığı erkân iledir
- 2 Nasılsın bu sırra gel berü söyle
 Her remz u rumûzı tefekkür eyle
 Tâ kâlu belâdan ‘ahdimiz böyle
 Külli şey‘ün ikrâr imân iledir
- 3 Ger biñde olsak bir bağceniñ gülüyüz
 Zâhidler ‘indinde sanki delüyüz
 Ümmet-i Muḥammed evlâd ‘Alîyüz
 Şân u şöhretimiz Kur‘ân iledir
- 4 Bendîya meydândan kaldurma serin
 Kim sayar şimden himmeti pîrin
 Muḥıbb-ı şâdıkı ol sen Ḥaydarıñ
 Saña bu saz emri sulṭân iledir

[Şarkı]

-7-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

34 b

- 1 ‘ Andelibler gülistânda güle efgân bahşider
Goncalar hâr cûyını bülbüle her an bahşider
Çünkim üftâdesiñ ey dil dilberânıñ râhına
Dilberâlar ‘âşıkâ celle ile ihsân bahşider
- 2 Sevmeyen cânânı bu cihânda bilmez hâl nedir
‘Aşk-ı râhda bilmezem ki böyle kıl u kâl nedir
‘Âşıkâ salt yârı yeter ande mâl melâl nedir
‘Ârif olan bir degil yârine biñ cân bahşider
- 3 İhtiyârsuz ‘âşık olan derd-i yârı çekecek
Ehl-i hâle bağ-ı miñnetden kim açılır çiçek
Her eleme râzıdır dimez büyük yâ küçücek
Her ne gelse o bilür ki aña subhân bahşider
- 4 Menzîliñ ‘aşk meydânında serv-i sehîdir Bendîyâ
Çün ledûn ‘ilmiyle dersi okuyub yakdın çıra
Ehl-i hâle sen seyyibedir diyü bakma gedâ
Bir gedâsına bu kevni bil ki Yezdân bahşider

[Şarkı]

-8-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Dilberâ ‘aşkıña düşmek ne mûhâldir ne mûhâl
Gezer üftâdeleriñ Mecnûn misâl Mecnûn misâl
Eyledi ‘aşkıñ beni halk içre rusvâyı be-nâm
Kaldı mı hiç bende şimdi kıl u kâl u kıl u kâl

- 2 Nâz u istiğnâ idüb dersiñ efendim gel berü
 ‘Âşıkımdır diyü sordun mu hâlîm bir rû-be-rû
 Eyle ihsân muhtâcım çün bâri gel şimden gerü
 Yetişir cevriñ güzel buldı kemâl buldı kemâl
- 3 Zülfüñ oldu pâyıma dâm dağı boynuma resen
 Zerre murâd kalmadı ‘aşkıñla yandı can u ten
 Çekdigim ‘aşk ile derdi rûz-i dîvânda söyleyen
 Nâ-murâdım eşiğinde zebânım lâl oldu lâl
- 4 Bin kerre ‘arz eyledim bu hâli sen sultânıma
 Bir kerre gûş vermedin âh zârıma efgânıma
 Ab-ı cûy itdi dîdem rahmetmedin giryânıma
 Bu faķır Bendî kapuñda nâ-mecâldir nâ-mecâl

[Çapraz Kafiye Şarkı]

-9-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Kâkülüñ ‘âlemde velvele iken
 Fesden ħurûc dört bir yana perçemin
 Sen ne derseñ ko di ħayrân oldum ben
 Çîn çîn olmuş ak gerdâna perçemin
- 2 Ġamzeleriñ ‘alâmeti bir yaña
 Kaşla müjgân ħalâveti bir yaña
 Püskülle fes letâfeti bir yaña
 Hamân girmek ister kana perçemin
- 3 Kim gördü perçemi pesend eylemiş
 ‘Âşıklar boynuna kemend eylemiş
 Nicelerin ol kayd- bend eylemiş
 İnşâf etmez kıyar cânâ perçemin

35 a

- 4 Bugün gördüm anı tel tel dolanmış
Yeni başdan gine râyiḥâlanmış
Bendî kim ‘anbere miske bulanmış
Girüb bağa hem bostana perçemin

[Şarkı]

-10-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Katrede var eyledi ‘âlemi Settâr bilürem
Heft zemîn heft semâ hep andan izhâr bilürem
Mûsa Davud ‘İsa İbrâhim Halil rahmân bile
Cümlesine verd [i] şân Muştafa tekrâr bilürem
- 2 Si vü düyi tarḥ idersiñ her ḥesâba çehâr olur
Küllî semtinden bu bâbîñ râhı sevâba çehâr olur
Ne ‘aceb bu tekkeniñ her semti bâba çehâr olur
Her bir semtinde dü-kevnin ‘âlemi var bilürem
- 3 İş bu ḥâli añlayan her luṭf -ı yârı ‘arz ider
Bîşnev eyler her kelâmı şâh u pâyı ‘arz ider
Hem şâh uğrunda o kim cengi a‘dâyı ‘arz ider
Bu remîzi añlayan ‘arifi ben yâr bilürem
- 4 Seri top sîne siper idüb miyâne girmeli
Çehâr bâbı feth idüb der-i dîvâne girmeli
Bendîyâ himmet-i pîr ile izâna girmeli
Rehber-i irşâdı hem mürşîdi de çehâr bilürem

[Şarkı]

-11-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Bir güzele eylemişim temennâ
İki kaşlarıdır irşâdım benim
‘Aynelyakîn iki ‘ayn-ı sanemiñ

Ḥaṭṭı istivâsi üstâdım benim

- 2 Bunda şad hezârdır yârîñ mecbûri
‘Âleme berk urdı cemâl-i nûri
Semt-i yâre ‘aql itdi mürûri
Erenlerden olsun imdâdım benim
- 3 Ben bu bağda ne bülbülem ne gülem
Koymazsınız ne şâd olam ne gülem
Ben ‘âşkıñ öz başıma degülem
Ma‘zûr görün zâr u feryâdım benim
- 4 ‘Âşk elinden bu dem derd-mend oldum
Ko aksın sirişkim gayrı men doldum
Canânîñ râhında kayd- bend oldum
Budur dü-‘âlemde murâdım benim

[Çapraz Kafiye Şarkı]

-12-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fa’ilün

35 b

- 1 Ehl-i ‘aşkıñ sırrın zâhid ne bilsin
Sorar dili dilden meydân ‘irfândan
Kâmile pes diyüb usûle girsin
Ḥâlle yolu yoldan erkân iz‘ândan
- 2 Baykuş niçün ḥâlî koymaz vîrâni
Şem‘a dandır pervâneniñ sûzânı
Söylediñ sivâyı dil ü nâlânı
Ḥayrân güli gülden figân gülşândan
- 3 ‘Ârifiñ kelâmı belli sözünden
Çeşm-i nûri isbât ider yüzünden

‘Âşkîñ mevci coşar iki gözünden
Eşki nîl-i nîlden bârân ‘ummândan

- 4 Bendî şâh hoş şimden oldı-çün ihsân
Dil bârigâhında kuruldı dîvân
Destinde şâkiler dutmada hamân
Câm-ı müli mülden el-ân dîvândan

[Şarkı]

-13-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Seni bu hüsnile şâhım yaradan Yezdâna hû
Hûblarıñ mülküne kim tahtı kuran sulţâna hû
Dest-i kudret seni taşvîr eylemiş hiç messesiz
Kangı hâmile yazılmış bu yazı pîşâna hû
- 2 Mâr u mûr baş kaldurur hüsnüñi seyrân etmeye
Bu ne sulţândır ki kullarına ihsân etmeye
‘Âşık-ı bî-çâreler başladı efgân etmeye
Zülfünüñ her bir telinde bağı biñbir dane hû
- 3 Bir kerre hüsnîñ görenler ser verir cândan geçer
Ol dirîga bakmayub hem dem bu cihândan geçer
Gözyaşı nîller gibi cûş eyler ‘ummândan geçer
Durmuş hep ‘âşıkları gör baş açık dîvâne hû
- 4 Bu ne maḥbûb bu ne dilber bu ne etvâr bu ne ḥâl
Bendîniñ ‘aqlın alub ol eyledi Mecnûn misâl
Seyr idüb müfti müderris didi kal Allah kal
Ḥaṭṭı istivâ ile vechindeki Kur‘âna hû

[Murabba'ı Müzdevic Kafiye Şarkı]

-14-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

36 a

- 1 Nedir bu zâr u feryâdiñ ğam-ı dünyâyı çekdiñ mi
Bu 'aşkıñ dest-i cevrenden yâ hicr yâyı çekdiñ mi
Çagırub rûz u şeb Hâk dost nihân esmâyı çekdiñ mi
Nesîmi gibi sen dâre nâzı edâyı çekdiñ mi
- 2 Ne vechile 'adûlarla düşersin 'aşk u ğavgâyâ
Nice Yûsuf olam dersin muğaddem düşmeden çâyâ
Alub mecnûnelikten bir eser çekdin bu Şahrâyâ
Saçı Leylâ elinden şîmşîri yârayı çekdiñ mi
- 3 Bu yola ser viren yüz biñ ölürse bir kalur nâdir
Kimin 'aşk hâk-sâr eyler kiminden zelle olur sâdir
Kimi pür-ġam ile 'aşkıñ olamaz Şabrına kâdir
Evvel suâl sorarlar kim ġam-ı ferdâyı çekdiñ mi

- 4 Ararsın vuşlat-ı yâri ararsın râh-ı dildârı
Çeküb bu 'aşk-ı efkârı sorarsın sırr-ı esrârı
Bilenler söylesin hâli şu Bendî denî nâ-çârı
Bunuñ derdini ey tabib bilüb de vâyı çekdiñ mi

[Murabba'ı Müzdevic Kafiye Şarkı]

-15-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Güzel dil hüsni bâġıñda seniñ bâġbânıñ olsun mı
Yanub 'aşk ile her dem ah dîde giryânıñ olsun mı
Teraḥḥüm hâline etmezsin dil-i vîrânıñ olsun mı
Bu hâlile melek-sîmâ ciger biryânıñ olsun mı

- 2 Mekânım Mecnûn-âsâ dağdadır bil ey saçı Leylâ
Siyâh zülfi teline ben yesîrin olmuşam hâlâ
Elif kıddimi dâl etdin cazû gamze ile illâ
Layıkça ben kuluñ kapuñda kim kurbânıñ olsun mı
- 3 Gelür çeşmimden ey dilber dökülür rûz u şeb kanım
Cihânı bî-ñuzûr itdi benim bu zâr u efgânım
Bilürsün bunca demdir mübtelâyım ‘aşka sultanım
Vişâl-i bâb-ı rahmın ol açub miñmânın olsun mı
- 4 Yâ söyle bunca demdir ‘aşkıñım derdime çâre
Açar ‘aşkıñ devâ olmaz sîneme günde bin yâre
Ki bir diñle dutub verdiñ yakamı dest-i ağıyâre
Garîb Bendî behey dilber yesîr zindânıñ olsun mı

Elifnâme

[Murabba-ı müzdevic]

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 **Elif** el çekmezem ol şâha cândan mübtelâyım ben
Bâ bilürseñ aña hayli zamândan mübtelâyım ben
Tâ tarz u etvârına kayd dil andan mübtelâyım ben
Sâ senâlar idüb Hakkâ nihândan mübtelâyım ben
- 2 **Cim** cemâliñ gören üftâdeler kılmakdadır zârı
Hâ hüsniñ şem‘ine yandırmada pervâne nâ-çârı
Hâ haşre dek melek-simâ dökem gözyaşını bârı
Dal delâl hakkı-çün belli bir andan mübtelâyım ben
- 3 **Zal** zelîlim bu ‘aşkıñ odu vücûdum yaksa lâyıkdır
Ra râzıyım dü-çeşmimden müdâm kan aksa lâyıkdır
Za zârım ‘aşk-ı râhında semâyâ çıksa lâyıkdır
Sin seniñ hüsnine bezm-i dîvândan mübtelâyım ben

4 **Şin** şifâ zaḥmıma senden umub geldim kerem kânim
Şad sığındım meded şâhım bu yolda artdı efgânım
Ḍad zaîfim zaîfim eyle ‘af ne ise ‘işyânım
Ṭı ṭakatım geldi çehâr bi yandan mübtelâyım ben

5 **Zı darbî** ‘aşkıñla şehir-i mülküm pâyı-mâl oldu
Ayn ‘ayeni hayâlimesin kulun gör nâ-mecâl oldu
Ġayn ġarḳ oldu bu baḥre dil-i ‘ummânım ne ḥâl oldu
Fa feyz-i luṭfuñile hû ‘ayândan mübtelâyım ben

6 **Kaf** karâr eylemez câna göñül ‘aşḳda yorulmaz gör
Kaf kemâl ehliniñ ḥâli bu râh üzre sorulmaz gör
Lam lâli lebine karşı kaşı ṭurrâ dudulmaz gör
Mim Mevlâ katımız bezm-i dîvândan mübtelâyım ben
7 **Nun** ne çâre ideyim zaḥm-ı ‘aşḳa gayrı ben şâhım
Vav varub zâr idem bâba ḥesabsız oldu günâhım
He hû ‘aşkıñla çekem tâ tükenmez ḥaşre dek âhım
Ya Ya‘kub gibi Bendî eşkiyandan mübtelâyım ben

Müseddeslerdir

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Elbet ‘âşık râhı canâneye tekbîr idecek
İntihâsını anıñ fikrile ta‘bîr idecek
‘Aşḳ-ı ḥâli diliyle dilbere taḳrîr idecek
Çeşm-i edebnâkiyle şûḥ ‘âşıkı tekdîr idecek
Şihirkâr gamzeleri ġâlîba tesîr idecek
Añladım zülfi telin boynuma zencîr idecek
2 Zülfi-dâmından anıñ çıkmaga hiç çâre olmaz
Dil-i pervâneyi sûz etse de der kâr olmaz
Yanarak dûdî çıkar ise de izhâr olmaz
Böyle bir gamzesi ḥûn müjesi yeter kâr olmaz

Eyżan Şihirkâr ğamzeleri ğâlîba tesîr idecek
Añladım zûlfi telin boynuma zencîr idecek

3 Çünki ‘aşıkına señ ey dil buna âh etme nedir
Derseñ üftâdesiyim böyle günâh etme nedir
Lâle-veş bunda beni sîne siyâh etme nedir
Hısmile rindâni meyde nîm-nigâh etme nedir

Eyżan Şihirkâr ğamzeleri ğâlîba tesîr idecek
Añladım zûlfi telin boynuma zencîr idecek

37 a 4 Dâm-ı zûlfüñde güzel şimdi yesîrim sorma
Râh-ı ‘aşkıda kıldığım cevre Şabırım sorma
Sîne-i şûhda hazır mevt-i kabîrim sorma
Beni yârdan yârı benden sakın â pîrim sorma

Eyżan Şihirkâr ğamzeleri ğâlîba tesîr idecek
Añladım zûlf-i telin boynuma zencîr idecek

5 Dil giriftim na-gihân’ aşkıña eyvâh n’ideyim
Cân tahammül idemez cevriñe her gâh n’ideyim
Beni sahtt eyleyecek ahır ol mâh n’ideyim
Bendî bu bir pür-ateş âh nideyim vâh n’ideyim

Eyżan Şihirkâr ğamzeleri ğâlîba tesîr idecek
Añladım zûlfi telin boynuma zencîr idecek

-2-

[müseddes-i mütekerrir]

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Ehl-i hâlden añla gel mihr-i kelâm olmaklığı
Tıfliken tâ belli ider cevriñe fâm olmaklığı
Dehr içinde pür- kemâli şubha şâm olmaklığı
‘Ârif añlar anda sırrı gayrı kâm olmaklığı

Dilberiñ ‘aşkıında buldum yemm ü dâm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

2 Lezzet-i maḥbûb-ı ‘aşkı kim dilerse merhabâ
Aşnâ iseñ dilrübâ yoluñda it cânı fedâ
Hoş gelür ‘aşkıñla şâhım ‘ömri etsem hebâ
Şem‘i ‘aşkıım nûrı dilber yandur elden berü tâ
Añladı dil-i cunûnım şâha râm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

3 Gösterir revnak bize yâr mey- pereslikden câna
Hâme sen ne hoş nezâket söylediñ bu meydâna
Bu ledûn ‘ilmiyle gösterdi ki sırr-ı insâna
Tıflı gönüm su gibi akmak dilerken bu yana
Bezm-i rindâni şehâ ne duydu hâm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

4 Pes ki pesdir yâr yoluna ser viren merdâneye
Birliğiden gör nice biñ oldu yâr canâneye
Ol muḥabbet câmınıñ ḥayrânı dil mestâneye
Zâhida mey-ger diyü kim bakmasın meyhâneye
Ehl-i hâl meyle bulur Hâkka devâm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

37 b

5 Bülbül-âsâ kârımı zâr eyledi sırr-ı Hudâ
Her Şehir gûş eylesin feryâdımız bâyı gedâ
Yâr cefâlar eylese maḥzûn dilim bulur Şafâ
Baş açık yalıñ ayak hem sîne ‘uryân Bendîyâ
Hâlbukim añladı ol ‘Alî maḥâm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

Tahmîsdir

-2-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Geçmedi nâzım benim canâne bahtımdan mıdır
Düşdü nâ-çâr gözlerim giryâna bahtımdan mıdır
Hâlimi söyleyemem sultâna bahtımdan mıdır
Bu sebep başlar dilim efgâna bahtımdan mıdır
‘Âşıkım kaldım cinân hicrâna bahtımdan mıdır
- 2 Bu sînemde açdı yâre şîr-i müjgânı anıñ
Kaddimi dâl eyledi ol çeşm-i fettânı anıñ
Dü-cihân ehline mürvet vech-i seyrânı anıñ
Bu muhibb-ı şâdika hoş dem-i devrânı anıñ
Cân fedâ itdim bilinmez aña bahtımdan mıdır
- 3 Dilbere ‘âşık olan dîvâne hırka pûş olur
Gûşı üftâdeye nâzı dilberiñ mengûş olur
Dem-i ‘aşkla nicesi dolsa nicesi boş olur
Ehl-i hâle cân fedâ itmek bu yolda hoş olur
Dilim oldu şem‘ine pervâne bahtımdan mıdır
- 4 Hüseyin ilinde luğf-ı şâhıñ dile yâr olmaz mı hiç
Nûr-i dilber dili ‘aşka şem‘a dâr olmaz mı hiç
Bu derde olan giriftâr âh u zâr olmaz mı hiç
Kim kesîd eyler bu cevri nâm-dâr olmaz mı hiç
Râzı oldum çekeyim fermâna bahtımdan mıdır
- 5 Bu şanemdir sebebin ey Bendîyâ evvel aիր
Hâmd-ı şükr olsun ‘adûnuñ sırrı hep oldu zâhir
Nice dem çeksın dilim ‘aşkıñ ile cevri ü kahir
Tâ elestden böyledir ‘ahdile peymân birebir
Deftere kaydım ezel dîvâne bahtımdan mıdır

Noktasız Ğazel

-1-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Dilâ kim 'ömr-i kûṭâhıñ helâk ider elemeler gör
Didem sevdâ ile ḥâl ehli ger a'lâ demler gör
- 2 Sorarsañ eldedir varım aña kimler ola vâşıl
O râh- ı derde agâhım ararım dürlü emler gör
- 3 Ki dūr olsada derler saña kim dildârıñ aldurma
O mâderdi ṭulû 'ederdi kim şad şad ademler gör
- 4 Ki dūrâ dūr olursa olmasa da mâderi vâḥid
Devâlar görmeseñ de ara şad varı keremler gör
- 5 Kerem derler esâsı Âdemi Allah-durur 'âlim
Dedi a'lâmı aña Bendî dildârıña kemler gör

Noktasız Ğazel

-2-

fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün

- 1 Var o dildâre dedim âh meded âh
Gül-i ruḥşâra dedim âh meded âh
- 2 Varam illâki görem o al rûḥı
Aña avâre dedim âh meded âh
- 3 Diñle deli aña ki o esrâr-ı dili
Hele devvâre dedim âh meded âh
- 4 Sorarsa eger derd ḥâlî kim o dildâr
Hele gel ara dedim âh meded âh

5 Elimdeydi evveli servi dâlı Bendî

Verdim serimi dâre dedim âh meded âh

Leb Değmez Ğazel

-1-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

1 Yâre hasret yetişir ağıâr elinden çâre ne

Eyle ihsân ey şehâ sen 'âşık-ı didâre ne

2 Her canânın adeti 'âşıkına rencidedir

'Aşkile çâk sînedir ki gayrı gayret ara ne

3 Kande 'âşık irişirse geçirir hayr ider

Gizli sandıñ ehline tâ aşikâr ızhâra ne

4 Çarh dârâyı ser-â-ser 'aşkla seyrân eyleyen

Nesl-i 'Alîden sayıldı ande ki ikrâra ne

5 Deryâ-yı 'aşk içre keştin engine sal Bendîyâ

Yelken aç re'is iseñ tâ engine kenâre ne

Leb Değmez Ğazel

-2-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

38 b

1 Aşikâre ehl-i 'aşk zâhirleriñ ufkâsıdır

Cehdider 'arş u kürsi râhınıñ şeydâsıdır

2 Cân u ser ande atar nişâneye şâdık ise

Şeş cihet ikrâr u ızhâr sırrınıñ a'lâsıdır

3 Añlagil 'aşk hâlini gel dilde tenhâ zâr eyle

Ehl-i hâl nişânı kendi sînesi yârasıdır

4 Seyrde isede zâhirdir hâl ne ki habtı ‘ayân
Tâ eletsen girdi râha kendiniñ edâsıdır

5 Diñlegil hâliyle işde ger ki ‘âşık Bendî
Çâkeriñ ‘aşk u gedâsı tâlî‘i karasıdır

Kara Hece Ğazel

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Yâr bulunmaz bu ‘âlemde nûn ü mim nûn dâl saña
On sekiz biñ ‘âlem ider pe vü sin nûn dâl saña

2 Dest-i kudret seni tasvîr eylemiş hiç messesiz
Seyridenler oldu vechiñ vâv ü lâm nûn dâl saña

3 Ağlayub zâr etme göñlüm Şabra yâr olmak hüner
Yâriñ her zülfi telidir kâf ü mim nûn dâl saña

4 Bîşnev ol gel hâli ‘aşkı yâd idem bir bir saña
Söz bu sözdür it şikârı se vü nûn dâl sana

5 Sakın kem bakma ‘âşık ol tevekkül saf ü hâl
Bendîdir hatırşinâs ol be vü be nûn dâl saña

Müstezâd

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Levh-i dilde tâ ezelden kayd olan sırrı ilâh
Dilde anı it penâh
Penâh ol dîn ü imân ikrârı ihyâmdır o şâh
Eyledim ‘aşkıle âh

2 Ah degil mi yanduran şâhım bu heft kişveri
Böyle oldum serseri

Serserilik hâk-sârlık pây-mâllık dile çâh
 Tâlî'im olmuş siyâh

3 Tâlî'-i siyâhıma zâhid cefâ eyleme gel
 Anı san saña mehel
 Mehl olkim gidesin uş bundadır Yezdâne râh
 Kend'özün eyle seyyâh

4 Seyyâh olmak hoş veli bu 'aşk-ı yâr serde iken
 Yürü kim lezzet ilen
 Lezzet ilen cân o yolda verse ider mi zerre âh
 Yârı kılssa nîm-nigâh

39 a 5 Nîm-nigâhın bu fakır Bendîye ızhâr itdigiñ
 Ya ne hikmetdir hemîn
 Hemîn bir kemter kapuña geldi seniñ rûyı mâh
 Hû çeker ol gâh gâh

Diger Müselsel Müstezâd

-2-

mef 'ûlû mefâ 'îlû mefâ 'îlû fe 'ûlûn
mef 'ûlû fe 'ûlûn

1 Dilâveri sor dili dile 'îrfânı izâna
 Yaz anı dîvâna
 Dîvâne lebi mül müle mestânı meyâne
 Bakar mı ziyâne

2 Ziyâne niçün saldı seriñ 'aşkı dil ednâ
 Sor kâmet-i balâ
 Balâda düzer tel teli gerdânı me'kâne
 Hışm eyledi âne

- 3 Bu ana kadar çekdigimi bildi mi söyle
Her hâleti böyle
Böyle mi olur kul kula ihsân-ı şehâne
Eyler mi i'âne
- 4 İ'âne ile ursa bizi 'aşk u hazâbı
Açardı nikâbı
Nikâbı nice hâr güle gülşânı figâne
Şeydâ vu dîvâne
- 5 Dîvânda şâhım itdi medhiñ Bendî fakîriñ
Bâbıñda esîriñ
Yesîr kim o Bendî silsil-i fermân-ı şehâne
Uğrakdı tufâne

Diger Müselsel Müstezâd

mef 'ûlû mefâ 'ilû mefâ 'ilû fe 'ûlûn
mef 'ûlû fe 'ûlûn

-3-

- 1 Arturdu gönül sevdigine 'aşk u nidâyı
Hem kıldı ricâyı
Ricâlar idüb dilberine çekdi şalâyı
Gör nâz [u] edâyı
- 2 Edâlar ider sevdigi-çün var mı bahâne
Kaşd eylese câne
'Arz etmede dil sevdügiçün kasd [ı] a'dâyı
Hem 'aşk u belâyı
- 3 Miñnetle ğam-ı râhı güzelde çekmese 'âşık
Olur meye şadıķ

Fehm eyleyemez mertebeyi bâ y u gedâyı
O sırr-ı Hudâyı

- 4 Sırr-ı Hudâyı kıldı nazar vechi güzelde
Muhabbeti dilde
Çek kuvveti bâzûya verüb âhenî yâyı
Giy eski ‘abâyı

39 b

- 5 ‘Aba giyüb eskice şâln boynuna takmış
Emlâki bırakmış
Mecnûna bedeldir hele gör Bendî Babayı
O dil şuarâyı

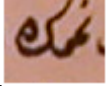
Diger Müstezâd

-4-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

mef ‘ülü fe ‘ülün

- 1 Eyvâh n’ideyim hâli malâmal perîşândır
Bir hayli zamândır
Luţfıñile yâr bu dilimiñ şem‘ini yandır
Ėafletden uyandır
- 2 Koyma beni kûşe-i mihnetde kerem it
Dil râha sehî git
‘Aşkıñla yanan şuhâ seniñ zırâ bu cândır
Gör ne sûzândır
- 3 Hiç kimseye bu bâki degil luţfuña irilmez
İhsânı görölmez

Mi‘mârî ¹²³ olamaz fâni cihândır
Sonı virândır

4 Bir kerre bakın nerde qarâr itdi hûkûmî

Hep böyle nücûmî
Ehl-i kemâliñ râhatı yok dîdesi kandır
Pek hâli yamândır

5 Bin renkile gör fitne-yi kim etmede alı

Yok asla kemâli
Bendîyâ sakın sen aña aldanma yalandır
‘Ömrine ziyândır

Diger Müstezâd

-5-

mef ‘ûlû mefâ ‘îlû mefâ ‘îlû fe ‘ûlûn
mef ‘ûlû fe ‘ûlûn

1 Yârab dil-i maḥzûnumuzuñ şâd ide a yâ

İhsânıña muḥtac
Her zerrede mevcûdeligiñ ‘âleme şâyâ
‘Akıllara ḥayret

2 Çünkânı yekûn içre seniñ nâmıle şânıñ

Kim ḥaddi bî-gâye
Mevcûdile nâ-mevcûdede serdesiñ Alâ
Zâhirde mezâhir

3 Mir‘at-durur ‘âriflere her kıncaru baksa

Seyretmeye kendin

¹²³ Bu kelime okunamamıştır.

Kendi özünü hiç göremez ‘ilmile molla
Her bir sözü haqqen

- 4 Ne mollada ne mollaların ‘ilmi içinde
Bilmem ki bu kande
Meyhânede mescidde bile Ka‘be de halâ
Bu fikrile nâ-bûd

- 40 a 5 Dil mest idi meyhânede er nâmını duydu
Ussum gideyazdı
Bak Bendîya gör özünü mir‘atı mücellâ
Gel eyle temâşa

Müstezâd Murabbâsı Hem Müselsel

-6-

*fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün
fâ ‘ilâtün fâ ‘*

- 1 Bezme geldi canân dil oldu rûşân
Maṭlûb iken iḥsân hâl bu aḥvâli
Yok kîl u ḳâli
Ḳîl u ḳâli añlar her vaşfı diñler
N’eyler gibi iñler yokdur mecâli
Yamândır ḥâli
- 2 Pek ḥâl-i yamânım artdı fiğânım
Geldi amânım meded sultânım
Yârelidir cânım irgür dermânım
Ey çeşm-i fettânım sun câm-ı lâli
Leb dolu balı

3 Lebinden bal akar ‘aşk beni yakar
 Gör ki dūdum çıkar temelim yıkar
 Cevriñe dil bakar eylemesin ār
 Sensiñ leyl ü nehâr fikr ü hayâli
 Arar vişâli

4 Bu vişâle dîdem dökmede gör nem
 Bendîya başka dem olasıñ hurrem
 Gonca gibi aç fem bul derdine em
 Hâkdan iste her dem rûhları alı
 Kaşı hilâli

Diger Usûl

-7-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

fâ ‘ilâtün fâ ‘

1 Seyret afitâbı çekdi nikâbı
 Hüsnuñde kitâbı imlâya mâ‘il
 Gel oku sâ‘il
 Sâ‘il sen hesâbı diñle cevâbı
 Açıldıkca bâb-ı şalâya mâ‘il
 Ben oldum kâ‘il

40 b

2 Çünküm kâ‘il dîle ol aldı ele
 Gezer her gün böyle bağlandı tele
 Didiler bülbüle aldandı güle
 Anı diñle hele şalâya mâ‘il
 Mevzûnu fâ ‘il

- 3 Veznile okur seherde āhile zârda
 Pervâne-dil nârda ‘aşk dildârda
 Bu böyle bir kârda nâmûsda arda
 Üftâde-dil yârda ‘a‘lâya mâ‘il
 Hiç etmez hâ‘il

- 4 Hâ‘il olmaz bir an bendedir hamân
 Bunda yokdur gümân söyledi zebân
 Gönlümüzde pinhân açıyor dehân
 Bendîya bu cihân Leylâya mâ‘il
 Bunda olmaz nâ‘il

Târih At Berâyı Vâsf-ı Zindân

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Bu eyyâmı belâ-yı gam-ğârı çarğ -ı dîn buldı
 Zemîn ile semânın vâşfına gam leşkeri doldı
 2 Görünce aîladım fermûde-i tahrîdi Yezdânı
 Hezâr dü-şad sivârun gül-i ruhsârı sefîd oldu
 3 Rızâ-ı Hakkâ râzılardan olub eyledik teslîm
 Bir aylık râhdan zindâna geldik vechimiz soldı
 4 Okudu târihi bir āh idince gam-güsâr Bendî
 Bu takdîr-i ilâhîdir diyüb zindânda bend oldu

Târih-i Halâs-ı Zindân

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Hazer ider mi ‘âşıkdır ki ol kim cevri dildârdan
 Cefâyı çekmeden vuşlat nice umar kim ol yârdan

- 2 Hele pervânesi oldımsa da ben şem‘i ruhsârıñ
Rehâ olmadı bir sa‘at dili bî-mârım âzârdan
- 3 Kalub Ademi Havvanıñ nice dem âh u asretde
Nice dem Nûh gibi cevr ü cefâlar çekdim ağıyârdan
- 4 Nice dem ‘aşkıle Ya‘kub gibi ben eyledim giryân
Oturdum üç sene Yûsuf gibi zindânda nâ-çârdan

SONUÇ

1. Kaynaklarda hayatı ve eseri hakkında hiçbir bilgiye rastlanılmayan Bendî Mustafa Baba, Divân ve Halk edebiyatının birbirinden etkilendiği bir yüzyılda daha çok Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatının bir temsilcisidir. Şairlik kabiliyetinin üstünlüğüne inanmış, şiirlerinde ilahi aşkı anlatmıştır. Bendî Mustafa Baba Divânı (İnceleme-Metin) isimli bu çalışmamızda XIX. Yüzyılın siyasî ve toplumsal yaşamının edebî eserdeki yeri ve Bendî Mustafa Baba'nın yetiştiği sosyal çevre ve sanatı tespit edilmiştir.

2. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nın var olan tek nüshası incelenerek ortaya sağlam bir metin konulmaya çalışılmış, incelenen metin üç bölüm halinde değerlendirilmiştir.

3. Kaynaklarda adı geçmeyen bir şâir olan Bendî Mustafa Baba'nın yazmış olduğu şiirlerinden yola çıkarak hayatı hakkında bilgilere ulaşıldı. Yeniçeri Ocağı'nın kapatılması ile Bektaşiliğin yasaklanması arasında kronolojik yakınlığın olması, Bektaşiliğe meyilli bir kişilik sergileyip, Bektaşilerin içinde bulunduğu durumdan hareketle Dîvânında Bektaşî kelimesini hiç kullanmayan, dîvânın sadece bir mısrasında “*Ėatr-i Ėanedânından ayırma kemteri bes*” tabiriyle Kadiri olabileceğini düşündüren Bendî Mustafa Baba'nın, 1833 yılında hapiste olması dikkate alınırsa şairin Kadiri tarikatına ilgi duyan, Bektaşilik kültürüne vakıf bir şahsiyet olduğu sonucuna varılmıştır.

4. Hz. Muhammed'e, Hz. Ali'ye, Ehl-i Beyt'e ve On İki İmama olan derin sevgi ve saygısını dile getiren mutasavvıf bir şair olan Bendî Mustafa Baba, dini esaslardan uzaklaşmadan İslam inancıyla bütünlük arz eden bir tarzda Bektaşî düşünce sistemini yansıtan tasavvufî görüşlerini, şiirlerine aksettirmiştir.

5. Şiirlerinde Hurûfî inancına ait terminolojiyi sıkça kullanarak Hurufiliğin etkisi altında olduğunu gösteren şair, ilm-i ledün öğrenmenin gerekliliğine inanarak zahiri değil batını bilgiyi ön plana çıkarmış ve hayatı ile ilgili çok az bilgi vermiş, bir nevi kendini gizlemiştir.

6. Şair, “ilahi aşk, vahdet-i vücud, dünya ve dünyanın faniliği, vuslat, hasret, muhabbet gibi tasavvufî duygu ve düşüncelerini hikemiliği ön planda tutarak samimi, içten ve sade bir dil ile ifade etmiştir.

7. Bendî Mustafa Baba, dîvânında edebî sanatlardan cinâs, aks, iâde gibi lafızla ilgili sanatları ve muammâ, mühmel, lebdeğmez gibi harflerle yapılan sanatları kullanmıştır.

8. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nda Klasik Türk şiiri nazım şekillerinden kaside, mesnevî, gazel, tahmis, müstezâd, müseddes, şarkı, muhammes ve nazm; tür olarak ise na't, münâcât, Elifname, mersiye kullanılmıştır.

9. Dîvân şairlerinin hemen hepsinde görülen imale, zihaf gibi aruz kusurları Bendî Mustafa Baba'da sıklıkla görülmektedir. Özellikle kendi mahlasının sonunda bulunan î'de çok sık zihaf yaptığı dikkat çekicidir.

10. Sanat değeri az olup gerek vezin gerek imlâ bakımından gelenekten uzak olan Dîvân, tarihî vesika olma özelliği taşımaktadır.

11. Bendî Mustafa Baba tam kafiye diğer kafiye çeşitlerine göre daha sık kullanmakla birlikte yarım, zengin, tunç ve cinaslı kafiye de kullanmıştır. Çoğu Türkçe kelimelerden oluşan rediflerin en az bir kelimedenden meydana gelmesine özen gösteren şair, birkaç manzume dışında sadece ekle yapılan redife itibar etmemiştir.

12. Bendî Mustafa Baba, adına "Kara Hece Gazel" dediği manzumesiyle, noktasız ve lebdeğmez gazelleriyle ayrıca müstezâdlarında kullandığı değişik usullerle kendine göre bir takım orijinallikler göstermiştir.

13. Bendî Mustafa Baba şöhret bulmamış bir şairdir. Bu sebeple eseri, edebî kişiliğini ortaya koymakta önemlidir.

SÖZLÜK

-A-

Âl-i aba: Hz. Peygamber'in (A.S.M.) kendisi ile beraber, kızı Hz. Fâtıma, damadı Hz. Ali ve torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den (R.A.) müteşekkil heyet.

âb-ı zülâl: (a.i.) tatlı su.

alûd (f.s.c.) : karışmış, karışık, mülevves; bulaşmış.

arâm: (f.i.) : durma, dinlenme; yerleşme, rahat etme, karar kılma; eğlenme.

avn (a.i.c): yardım; imdat; mededkâr; yardım eden; yardımcı.

-B-

baîd (a.s) : uzak, ırak; umulmadık.

bevvâb (a.i.c): kapıcı; menedici.

bûnyâd: temel, esas; yapı, bina.

-C-

celle (a.n) : "Celil oldu, celil olsun" mealinde ve Celle Celâluhu diye, Allah İs m-i Celali işitildiği veya anıldığı anda, tâzim makamında söylenir.

cevlân (a.i) : dolaşma, dolanma, gezinme.

cüst (f.i) : arama, araştırma.

-D-

dad (f.i.) : adalet, doğruluk; ihsan, vergi.

dellâl (a.i.) : satıcı, ilân edici; yüksek sesle bildiren; müşterileri çeken;
davet eden; Hakka davet eden.

der-bân (f.b.i.): kapıcı, kapıya bakan.

dest- gîr (f.b.s.) : muavenet; arka olmak; tutucu, yardımcı.

dil-bend: gönül bağlayan.

dil-duz (f.b.s) : kalbe batan, gönül delen.

dürûs (a.i.): dersler.

-E-

ebyâz (a.s.) : beyaz; akça; parlak.

efrûz (f.i.) : şule; aydınlatıcı; parıltı.

encâm (a.i.) : son, nihayet, netice.

endûh (f.i.): keder, elem, gam, gussa, kaygı, sıkıntı, ızdırab, üzüntü.

ensâb (a.c.) : şerhler, belalar, putlar; heykeller.

-F-

Ferâğ (a.i.) : vazgeçme, bırakıp terk etme.

ferâset (a.i.) : anlayışlılık, çabuk seziş.

fercâd (f.s.) : âlim ve fazıl (kimse).

fermûde (f.i.): emrolunmuş, buyurulmuş; emir, ferman.

ferzend (f.i.c): oğul, çocuk.

Feyyâz (a.s.) : çok feyz veren; çok bereket ve bolluk veren.

fûlfûl (a.i.) : karabiber.

-G-

gabgâb (a.i.c.) : çifte gerdan çene altı; şakak.

gûne (f.i.) : tarz, gidiş, yol.

gûş (f.i.) : kulak.

-H-

hâ ‘il (a.s.) : mani olan, engel; korku ve dehşet veren.

habbe (a.i.c.) : tane, tohum; ihtiyaç; parça; dirhem 148 kadarı.

hâzık (a.s.c.) : işinin ehli, usta,;eli uz.

hem-pâ (f.b.i.) : ayaktaş, arkadaş; yoldaş.

hemtâ (f.b.s.) : eş denk; benzer.

hurûc (a.i.) : çıkma; dışarı çıkma, çıkış; ayaklanma, isyan etmek.

-İ-

ihtiyar (a.i.) : Seçme, seçilme; katlanma.

ikdâm (a.i.c.): gayret ve sebat ile çalışmak; ilerlemeye gayret etmek; devamlı çalışmak; ilerlemek.

i‘ane (a.i.c.) : yardım için toplanan para; yardım parası.

ilâf (a.i.) : ülfet etmek; alıştırmak; ülfet ettirmek.

in’am (a.i.c.) : nimet vermek; ihsan etmek; doğruya sevk etmek, hidayete ulaştırmak; iyilik etmek, bahşiş vermek; tar: Osmanlı: İmparatorluğu zamanında yeniçerilerin aylıklarına yapılan zam.

intihâ’ (a.i) : nihâyet bulma, sona erme.

irsâd (a.i.) : gözetlemek; hâzır ve âmâde eylemek; mükâfat vermek.

istignâ (a.i.): aza kanaat etme, tokgözlülük; ihtiyaçsızlık, nazlanma, ağır davranma; çekinme.

i'tâ (a.i) : verme, verilme; ödeme.

-K-

kaltabân (f.s.) : namussuz; pezevenk.

kemhâ (f.i.) : bir cins ipek kumaş.

kesb (a.i.) : çalışıp kazanma.

kezz-ib (a.i) : yalan söyleme; yalan.

-M-

mâ'il (a.s.) : bir yana eğilmiş, eğik, eğri; hevesli, istekli, düşkün.

mahsub (a.s.c) : büyük bir zata mensup kimse.

makrûn (a.s.) : ulaşmış, kavuşmuş; yakın, yakınlaştırılmış.

ma'siyet (a.i.c.) : asilik, itaatsizlik, isyan, günah.

matlûb (a.i.c.) : talep edilen, istenilen, aranılan şey.

meâl (a.i.) : meydana gelen şey, netice; mana, kavram.

mehl (a.i.) : vakit verme; mühlet; bir işi belli bir zamana kadar te'hîr etme.

mekkâri (a.i.) : hile, düzen; hilekârlık.

melâl (a.i.) : can sıkıntısı; usanç; gamlılık.

menend (f.i.) : eş, benzer.

metrûkât (a.i.c.) : bırakılan şeyler; miraslar.

mutî'm (a.s.) : itham eden; yemek yediren.

müdde'i (a.s.) : iddia eden, davacı, bir hükümde ayak direyen, inatçı.

müftehir (a.s.): iftihar eden, övünen; şanlı şerefli.

münâdi (a.s.) : nida eden; tellâl; müezzin.

mürur (a.i.) : geçme, bir yandan gidip öte yandan çıkma; geçip gitme;
sona erme.

mütâlaa (a.i.c.) : okuma, tekil; düşünce

-N-

nâ-bûd (f.b.s.) : yok olan, bulunmayan; perişan olmuş.

nâ-tüvân (f.b.s.) : zayıf, kuvvetsiz.

nâ-yâb (f.b.s.) : bulunmaz.

nef' (a.i.) : menfaat, fayda, kâr, çıkar.

nessâr (a.s.) : neşreden, saçan, dağıtan.

nevaziş (f.i.) : okşama, gönül alma; iltifat.

nîm (f.s.) : yarı, yarım buçuk.

nisâr (a.i.) : saçma, serpmeye.

nûsret (a.i.) : yardım; Allah'ın yardımı; başarı, üstün lük.

-P-

pelid (f.s.) : pis, murdar.

pesend (f.i.) : beğenme, seçme.

pîç (f.i.) : büküm, kıvrım, dolaşık.

-R-

rah-revân (f.b.i.s.c.) : yolcular.

rebî' (a.i.) : bahar.

reftâr (f.i.) : gidiş, yürüyüş, hareket; salınarak edalı yürüyüş.

renc (f.i.) : ağrı, sızı; zahmet, eziyet, sıkıntı.

revâhi (a.i.c.) : bal arıları.

rû-be-rû (f.b.s.) : yüzyüze.

-S-

sâ'il (a.s.) : suâl eden, soran; dilenci; akıcı, akan.

sâle (f.s.) : senelik, yıllık.

sefîd (f.s.): ak.

sehî (f.i.) : düz, doğru; fidan gibi [boy].

sipâsî (f.s.) : teşekkür eden, minnettar.

suhte (f.s.) : yanmış, tutuşmuş, yanık.

surûri (a.s.) : sürurlu, sevinçle ilgili, neşeli, keyifli.

şehd-âb (a.f.b.i.) : bal şerbeti.

-T-

tâl (f.i.) : zil.

tâmi' (a.s.c.) : tamahçı, tamah eden.

tecnîs (a.i.) : cinas yapma, iki manalı söz söyleme.

tıflı nevreste: yeni yetişmiş çocuk.

-V-

vahin (a.s.) : zayıf [kimse].

vürûd (a.i.) : geliş, gelme, varma, yetişme.

-Z-

zahm (f.i.) : yara.

zevâl (a.i.) : yerinden ayrılıp gitme, zail olma, sona erme; Güneşin başucunda bulunma zamanı, öğle vakti, saat tam 12.00.

zibâ (f.s.) : süslü, yakışıklı, güzel.

zîr (f.i.) : alt, aşağı; tûz.

DİZİN¹²⁴**-A-**

âb: G. 14/1, 20/2, 78/5, 11/2,

74/4, 89/1, 47/2, 99/4, 115/2,
124/2

abâ: G. 132/2; Mstz.3/4; Mstz.3/5

a ‘bâd: G. 76/2

'abes: G. 67/1

âb-ı hayât: G. 86/4

âb-ı rûyındır: M. 2/15

âb-ı zülâl: G.98/3

'aceb: G. 96/3, 88/1, 111/1, 14/5,
9/1, 16/1, 20/4, 28/3, 47/4,
55/3, 68/4, 81/2, 86/3;
Ş.10/2

'acebdir: G. 44/1

a'dâ: Ş.10/3; Mstz. 3/2; G. 23/1, 23/2

'adem: NG. 1/3

âdem: K. 11/9, 12/6; N. 2/3

adeti: LDG.1/2

‘adl: G. 31/5, 76/2

'adlin: K. 6/5

'adû: G.23/3, 40/3, 46/4; Ş.14/2; T. 2/5

‘adû-i fitne: G. 75/4

'adûlardan: G. 69/6

'adûya: G.15/3

'adû-yı: G. 54/5

âfet: G. 120/1

âfet-i devrân: G. 137/1

âfitâb: Mstz.7/1,K. 11/1, 12/2; G. 11/1

'afv: K. 4/5, 4/10

âgâh: K. 3/6; G. 36/3; NG. 1/2

âgâz: Muh.1/5; G. 77/2, 14/1

ağladı: G./153; K. 10/17

ağlarım: K. /4

ağlayub: KHG.1 /3

agyâr: G. 15/3, 21/3, 81/2, 112/4,

118/2, 151/4; Ş.15/4; N.1/3

âh: Mstz. 1/1, 1/4; Ş. 1/1;

K. 10/7; NG.2

âha: G. 128/2

âh-ı enin: T. 1/3

ahbâb: G. 14/2, 58/4, 83/4; Ş. 4/3

âhir: G. 15/5, 44/3

ahmerim: G. 106

ahvâl: Mstz.6/1; G. 22/6, 61/2, 105/3,
108/4, 148/3

'âkıbet: G. 19/5

'âkl: K.1/12, 1/16

'âkıl: K. 6/1; G.4/2

'âkıllara: Mstz.5/1

'âklım: K.1/13

'aksi: K. 4/6,G. 103/3, 150/4

'âlem: K. 8/1, 11/3; G. 48/1, 60/5,
156/2; Ş.5/1; NG.1/5
; KHG./1

'âleme: G. 11/3, 25/4,

29/5, 47/3, 150/1, 160/5;

Ş.11/2; Mstz.5/1

'âlemi: G. 2/5, 5/3, 69/5,

¹²⁴ Kısaltmalar nazım şekillerini, rakamlardan ilki manzumeyi, ikincisi beyit numarasını göstermektedir.

- 78/3, 128/3; Ş.10/1
 'âlemde: K.6/10; T 1/3;
 G. 70/1, 79/1,
 G.135,138/4,
 160/1; Ş.9/1,
 11/4; KHG.1
 'âlemin: K. 6/; G. 81/5, 149/5
 'Ali: K. 7/2, 8/1- 4-6, 9/4, 4/19,
 5/7-10, 6/3; Müs. 1/1, 2/2;
 G 6/3, 7/2, 114/3, 114/5, 149/5,
 160/1; Ş.6/3; LDG.1/4; T.1/4
 Âl-i 'aba: K. 2/13, 7/6, 6/2; G. 24/4,
 Allah: K.3/7, 10/9, 10/11; Ş.13/4;
 NG.1/5
 'alleme'l esma: G. 110/2
 altı: K.2/10, G.11/2,29/3,110/3
 'âm: Müs. 2
 'amel: G. 42/5, 65/3
 'andelîb: G.13/4, 43/1, 58/1,
 133/3, 139/2; Ş.7/1
 ârâm: G.82/2, 92/5, 76/4
 'ârif: G.13/4, 32/3, 39/4, 42/2, 42/4,
 50/1, 75/4, 79/2, 79/5, 85/5,
 98/6, 115/1, 131/4, 148/4,
 149/4, 156/5; Ş.7/2, 10/3,
 12/3; Müs. 2/1; Mstz.5/3
 'ârifâ: K. 6/1; G. 7/1, 13/3, 34/1,
 98/2, 111/2
 'ârifân: T.1/6
 'ârife: G.78/5
 'arsa: G.41/3, LDG.2/1
 'arsa-ı kevnî: G.123/3
 'arz: Muh.1/5; G.1/4, 10/1, 23/1,
 24/1, 74/2, 83/1, 83/2, 134/5,
 148/4, 151/1, 154/5; Ş.8/4,
 10/3; Mstz.3/2
 arz-ı hâl:G.15/2
 arz-ı niyâz: G.101/3
 ârzû: Ş.3/4
 âsâr: G.158/4
 'âsitân: G.101/1, 152/3; M.2/5; T.1/3
 aşk: M.2/9,K.6/10,11/7, ; T.1/1;
 G.1/1, 2/1, 2/4, 2/5, 3/1, 4/2,
 4/3, 4/5, 6/2, 7/5, 9/1, 10/3,
 12/5, 13/1, 13/3, 14/1, 15/1,16/4,
 18/1, 18/5, 19/3, 19/4, 19/5,
 22/1, 28/1, 28/2, 34/4, 35/1,
 36/1, 36/5, 76/5, 124/3
 aşkda: G.32/1, 34/3
 aşkla: T.1/2
 aşklar: G.98/4
 âşık: G.12/2, 14/3
 âşık-ı sâdıķ: T.1/3
 âşkınla: G.7/1, 142/2
 âşkıyan: K.9/4,
 âşikâr: LDG. 1/3,G.7/1, 11/3, 33/5
 âşikâre: LDG. 2/1
 âteş: G.6/2, 28/1, 74/1,
 117/1; Müs.1/5
 ateşân: Müs.1/4
 âteş-bâr: Muh.1/5;
 'avn: K.1/2; M.1/12-16; G.37/3, 67/3,
 âyet: K.2/10; G.111/4, 141/4,
 40/1, KHG.4

'ayn: K.6/5 G.129/5, 15/4, 157/3,
160/5; Ş.11/1; Mur.1/5

ayn-i Âdem: G.71/3

ayrılık: Ş.4/3

ayru: K.2/18

'azm idüb: G.91/2

'azm etmededir: G.83/1

-B-

bâb: K.2/18, 3/4, 8/4; G.14/4, 40/1,
46/1, 48/5, 53/1, 58/2, 59/4, 71/5,
73/5, 85/5, 115/3, 138/5, 153/5;
Ş.10/4; Mstz.7/1

bâbda: G.53/5

bâb-ı rahm: Ş.15/3

bâbıñ: M.1/12; K.5/8; G.24/4,
39/5, 88/2, 138/2, 153/4;
Ş.10/2

bâbıña: K.6/4, 6/7; G.45/1, 112/3,
113/2, 134/2

bâbıñda: G.26/5, 41/1, 95/8, 97/4,
144/3; Mstz. 2/5

bâbıñdan: K.2/18

bâbıñıñ: T.1/2

bâba: Ş.10/2; Mur.7

bâd: G.20/2, 47/2, 54/3, 83/7,
99/4, 100/3, 146/1–3

bâdıñ: G.149/2

bâdına: G.78/5

bâd-ı hazân: G.83/4

bâd-ı seher: G.83/4

bâg: G.159/3, 2/3, 54/4, 145/4,
146/1, 146/4; Ş.9/4, 11/3, 83

bâde: G.120/4, 129/2, 130/3,

bâde-i gülder: G.93/3

bâgbân: G.146/4

bâgçe: G.91/1, 91/2, 139/2; Ş.6/3

Bağ-ı İrem: G.10/4

bâgçe-i bâg: G.159/3

bâg-ı mihnet: Ş.7/4

bahâr: G.83/7, 124/4, 133/2,

bahr: G.2/5, 126/4, 150/4; Mur.1/5;

K.3/7, 4/1, 4/4, 8/3, G.2/5

bahr-i 'ask: G.98/2

bahr-i bela: K.10/7–13;

Muh. 1/2

bahr-i hikmet: K.7/3, 7/5, 8/2, 10/4

bahr-i selis: G.59/2

baht: Ş.5/4, T.2; G.35/3, 46/3

bahtımın: G.46/2

bâl: Mstz.6/3; K.3/7

bâr: Muh.1/5; G.135/2

bârân: G.33/6, 124/2; Ş.12/3

bâri: G.34/2; Ş.8/2

bâzâr: G.98/4, 61/4

bâzârlık: G.62/4

ba'zı: G.137/5, 137/6, 137/7,

137/8, 137/9, 159/1, 159/2

bedûh: G.29/1–5

beg: G.5/5

behist: G.83/2

behistden: K.10/12

belâ: G.1/1–5, 3/3, 16/2,

29/4, 44/5, 57/4, 66/3, 68/3, 82/4,

85/3, 95/4, 107/2, 123/4, 132/1,

137/3, 137/7, 142/3, 155/1;
 Ş.4/1; Mstz. 2/2, 3/2; K.10/7;
 Muh.1/2, 1/3, 1/5
 belâ-i ğam; N.1/1
 be-nâm: Ş.8/1
 bend: Mstz.2/5; N.1/4; G.5/5, 9/2,
 26/5, 58/5, 104/5, 121/5; Ş.5/3
 bende: G.89/2, 143/3, 154/5; Ş.8/1
 Bendî: K.3/9, 7/9, 8/6, 11/18,
 12/8; T.1/6; Ş.1/5, 4/4, 2/4,
 5/4, 9/6, 8/4, 9/4, 11/4,
 14/4, 15/4; Mur.1/7;
 NG.1/5, 2/5; Müs.1/7;
 LDG. 2/5; Mstz.2/5, 3/5;
 N.1/4; Muh.1/5; G.1/5,
 3/5, 4/5, 10/5, 12/5, 14/5,
 16/5, 17/5, 18/5, 22/5, 24/5,
 25/5, 27/5, 28/5, 29/5, 36/5,
 43/5, 44/5, 46/5, 47/5, 49/4,
 51/5, 56/5, 57/5, 58/5, 61/5,
 64/5, 65/7, 67/5, 70/6,
 71/5, 73/5, 75/5, 76/5, 78/6,
 79/5, 83/7, 85/5, 87/5,
 89/5, 92/5, 93/5, 94/5,
 99/5, 100/5, 101/5, 102/5,
 104/5, 105/5, 106/5,
 107/5, 108/5, 111/5,
 112/5, 113/5, 114/5,
 115/5, 117/5, 118/5,
 119/5, 121/5, 122/5,
 124/5, 125/5, 126/5,
 127/5, 128/5, 131/5,

138/5, 140/5, 144/5,
 145/5, 146/5, 147/4, 148/5,
 150/5, 152/5, 153/5, 154/5, 156/6,
 159/5, 160/7
 Bendîdir: KHG. 5
 Bendî-i dânâ: G.2/5
 Bendîm: G.35/5
 Bendîn: K.2/21
 Bendînim: G.63/5
 Bendînin: Ş.13/4; M.2/20; K.4/11,
 10/18, 14/5; G.6/5, 7/5, 15/5,
 30/5, 37/5, 38/6, 45/5,
 123/5, 132/5, 133/5,
 134/5, 135/5, 136/5,
 Bendîyâ: K.5/10, 13/5; Ş.3/4, 6/4, 7/4,
 10/4; Müs. 2/5; T.2/5; LDG.
 1/5; Mstz. 4/5, 5/5, 7/4; G.8/5,
 9/5, 11/5, 13/5, 19/5, 21/5,
 23/5, 31/5, 33/5, 34/5, 39/5,
 40/5, 41/5, 42/5, 50/5, 52/5,
 53/5, 54/5, 55/5, 59/10, 62/5,
 66/5, 68/7, 69/6, 72/7, 74/5,
 77/5, 81/5, 84/5, 86/7, 88/5,
 90/6, 91/5, 98/7, 103/5,
 110/5, 120/5, 137/10,
 142/5, 143/5, 151/5
 Bendîye: Mstz.1/5; G.97/5, 158/5
 Bendîyi: G.20/5, 82/5, 130/5, 157/7
 Bendiyim: G.7/5, 95/9
 berk: Ş.11/2; G.47/3
 beyân: K.3/8; T.1/6; G.14/2
 beyhûd: G.13/3

beyhûde: T.1/1; G.2/1, 33/4, 62/2,
 beyzâ: G.54/4
 beynamaz: G.71/3
 bezm: G.122/2, 1 29/2, 142/2,
 142/3, 148/4, 156/2; Mstz. 6/1
 bezm-i ağyâr: G.21/3, 122/5,
 bezm-i dîvân: Mur.3–6
 bezm-i elest: G.53/3, 107/4,
 115/5, 118/1
 bezm-i rindân: Mûs.2/3
 bî-çâre: G.116/2, 119/3; Ş.13/2;
 M.1/6; K.14/5
 bîkes: M.1/15; Muh.1/4
 bîmâr: G.18/1
 bîmârım: N.1/2
 bin: G.11/3, 29/3, 69/6, 89/3, 119/3;
 Ş.8/4, 15/4; Mstz.4/5; K.4/9
 binâ: G.33/2
 bînâ: K.3/5, 11/17
 bî-gâye: Mstz.5/2
 bî-günâh: K.10/18; Muh.1/2
 bî-haber: K.3/6
 bî-hesab: G.15/1-6
 bîmâr: G.18/1
 bî-tâb: G.14/3, 46/4
 bî-vefâ: K.3/5; Muh.1/1;
 G.57/4, 80/4, 89/3, 96/4
 burc: K.12/3, 12/4, 12/5; G.11/1,
 16/5, 33/1, 86/5, 96/5, 118/1, 160/2
 bûs: G.21/3, 66/1–6, 68/2, 152/3
 bûse: G.91/4, 27/5
 bûlbûl: G.7/1, 22/5, 25/2, 38/4, 51/5,

61/3, 100/3, 122/1, 123/1,
 133/3, 139/1, 140/3, 146/1,
 148/1, 159/3; Ş.5/1, 7/1,
 11/3; Mûs.2/5; Mstz.7/2
 bünyâd: M.2/17; G.78/3, 99/3
-C-
 câdû: G.3/3,
 câhil: G.42/5, 142/2, 156/4, 79/2
 câm: G.69/4, 18/4, 21/4, 58/4, 61/4,
 65/2, 71/2, 86/7, 97/3, 117/2,
 122/2, 125/1, 59/3; Mstz.6/2,
 câme: G.59/10, 73/3, 91/3,
 120/5; Ş.12/4
 câme-i sof: G.32/1
 cân: G.4/3, 6/2, 10/5, 16/2, 17/1,
 23/1, 23/4, 39/3, 41/2, 47/5, 49/3,
 53/4, 58/2, 63/5, 76/3, 83/1,
 95/4, 95/7, 97/5, 108/2, 118/3,
 118/4, 119/5, 22/2, 123/2,
 129/4, 137/10, 138/3, 139/5,
 141/2, 141/5, 147/1, 150/4, 153/1,
 154/1, 154/3, 158/1; Ş.7/2, 8/10,
 9 /3, 13/3; Mûs.1/5, 2/2,
 2/3; T.2/2, 2/3; LDG.2/2;
 Mstz.1/4, 3/2, 4/2,
 cân[ın]: Ş.2/4
 cândan: G.41/2
 cânım: G.6/1, 22/2, 40/4, 95/3, 106/2,
 113/4; Mstz.6/2,
 cânân: G.65/1, 60/4, 73/1, 97/1,
 122/3; Ş.7/2
 Cebrail: K.11/6

- cefâ: K.10/13, G.21/5, 35/4,
69/6, 89/3, 112/3, 127/4, 129/3,
152/1; Müs. 2/5;
Mstz.1/3; N.1/1–3
cefâ-kâr: G.81/3,
cehâlet: G.49/2
cehd: G.59/9, LDG.2/1
cem: G.123/2
cemâl: G.8/2, 89/1, 135/5, 141/1, 157/1,
159/1; Ş.11/2; Mur.1/2; K.3/4–
5–6
cenân: G.25/3, 65/3, 73/3, 74/1,
83/1, 95/3, 105/2, 137/4,
138/4, 152/1, 160/1, 117/1;
Ş.5/4, 11/4; Müs.1/1;
T.2/1; LDG.1/2; Mstz.6/1
cenk: G.88/5, 95/7, 118/4
cennet: T.1/5, G.63/4
cevâb: Mstz.7/1; G.11/4,
12/1–6, 26/2, 42/3, 156/5
cevlân: G.86/5
cevr: Ş.8/2, 14/1; Müs.1/4, 1/5,
2/1; T.2/4, 2/5; Mstz. 6/4;
N.1/1, 1/3; K.10/13; G.9/1, 17/4,
21/2, 44/1, 39/1, 53/1, 60/1, 60/2,
77/3, 83/6, 94/1, 103/4, 112/1,
112/3, 113/5, 116/3, 116/4, 119/2,
127/4, 134/1, 140/2, 150/1, 150/3
cezâ: G.104/3, 136/5
ciger: G.121/3, 26/4 34/2, 57/5, 62/5,
64/2, 64/4, 74/3, 121/3, 140/5;
Ş.1/1, 1/2, 1/3, 1/4, 1/5,
6, 15/1; K.7/6, 10/1–
15; Müs.1/3, 1/4, 1/5
cihad: G.45/4
cihân: Ş.2/1, 7/2, 13/3 15/3;
T.2/2; G.23/5, 23/6, 47/3,
51/2, 56/1, 71/3, 72/7,
75/5, 77/1, 99/1, 104/5,
126/5, 142/5, 149/5,
160/1; Mstz.4/3, 7/4;
K.10/17, 11/1
cû: G.148/2, 121/3, 148/2
cûy: Ş.5/2, 8/4
cûy-ı bâr: Muh.1/3; G.1/1, 63/2,
71/1
cülûs: G.132/1
cüst: T.1/2; G.67/5
cüst u cû: Ş.4/2
cûş: Ş.13/3; G.3/1, 50/5, 82/1, 110/5,
119/4
-Ç-
çâh: G.128/1, Mstz.1/2
çâh-ı kevser: G.160/7
çâk: K.10/16, Müs.
1/3, 1/5; G.13/4, 49/5,
63/1, 82/4, 135/4, LDG.1/2
çâker: K.2/13; G.9/5, 97/4, 137/2,
LDG.2/5
çâre: K.4/5, G.22/3, 38/5,
43/5, 69/3, 107/2,
120/3, 121/5, 122/4, 153/2,
153/3; Ş.15/4; Müs.1/2
çarh: G.13/3, 30/4, 33/1–7, 76/3,

77/3, 77/4, 81/3, 81/4, 82/2, 86/5,
 98/7, 99/4, 103/3, 120/2, 153/2,
 155/3; Ş.3/3; LDG.1/4; N.1/1;
 K.4/6; M.2/9; Muh.1/1
 çâr: G.16/4, 115/3, 148/4, 149/4, 149/5
 cemen: G.83/3
 cemenden: G.7/1,83/7
 çesm[i]: K.7/2, 5/1, 9/4, 10/4;
 G.2/2, 2/3, 11/2, 16/1, 22/1,
 57/5, 96/1, 156/1; Ş.12/3;
 Müs.1/1,
 çesm[üm]: M.2/7; T.1/5;
 Muh.1/5;
 G.23/4, 40/2,
 46/3, 64/2,
 150/1; Müs.
 1/5; Ş.15/3,
 çesmin: G.54/1, 69/5, 155/5,
 160/5
 çesme-i hayat: G.159/5
 çeşm-i dilber: G.155/1
 çesm-i fettân: G.84/3, 102/3,
 154/2; T.2/2;
 Mstz.6/2
 çeşm-i mestân: G.106/1

-D-

dâd: Ş.1/4; G.18/2, 23/4, 78/1,
 142/1, 157/1,
 dâd-ı feryâd: G.63/1
 dag: Ş.15/2
 dâg: G.104/4, 80/1-6
 dâm: G.12/5, 37/5, 65/4, 69/3, 76/5,

104/3; Ş.4/3, 8/3; Müs.1/2,
 1/4, 2/1; K.4/3, 4/7
 dâmen: G.75/5, 33/4, 34/1
 dânâ: G.2/5, 13/4, 45/2, 52/2, 68/2,
 142/4; K.4/9
 dâr: T.2/4; LDG.1/4; G.107/3; Ş.14/1
 dâr-[ı] bekâ: G.109/1
 dâr-[ı] fenâ: G.142/1
 da'vâ: G.4/2, 15/4, 19/2, 19/5,
 31/5, 77/5, 88/4, 137/3;
 Ş.14/4
 defter: G.27/5,58/2,123/2,
 139/3;T.2/5
 dehân: G.83/4, 160/6; Mstz.7/4
 dehr: G.60/3, 86/1; Müs.2/1
 delîl: T.1/4
 dem: Mstz.6/3,6/4; N.2/3; Muh.1/4,
 1/5; Müs.1/3, 1/5; K.11/8,
 13/1,14/2; G.1/2, 6/4, 6/5, 9/1,
 10/3, 10/4, 13/3, 14/5,
 18/3, 19/2, 32/5, 34/2,
 38/4, 44/3, 48/3, 49/4, 75/4,
 79/2, 79/5, 81/1, 107/1, 109/2,
 11/3, 119/1, 23/4, 126/3, 129/5,
 130/5, 131/3, 136/3, 152/5,
 156/3; Ş.3/2, 3/4, 11/4, 13/4,
 15/1, 15/3, 15/4;T.2/2, 2/3, 2/5;
 NG. 1/1; Mstz. 6/3, 6/4; N.2/3
 dem-â-dem: K.4/4, Ş. 1/3
 dem-be-dem: G.8/2,18/1, 55/5, 65/5,
 98/3, 101/3, 107/3,
 derc: G.7/3,

- derd: G.9/4, 17/5, 30/4, 34/5,
 35/1, 38/5, 41/5, 44/2, 44/4, 45/3,
 49/1, 63/2, 71/2, 71/4, 73/1, 73/2,
 75/1, 77/5, 78/2, 80/5, 82/4, 82/5,
 87/3, 108/1, 113/1, 116/4,
 121/1, 23/3, 123/4, 129/1,
 129/4, 131/5, 147/3, 150/1,
 150/5, 151/4, 155/2, 158/2,
 158/4; Ş.7/3, 8/3, 14/4, 15/4;
 T.1/4; NG.1/2, 2/4; Mstz. 6/4
- derdmend: Ş.11/4
- dergâh: K.2/16, 3/1; 119/4, 128/5, 132/4
- dermân: K.8/6; G.74/4,
 113/1; Mstz.6/2
- ders: G.5/4, 14/1, 38/6, 40/1,
 46/5, 50/4, 59/4, 68/6, 70/1,
 100/2, 129/5, 144/5; Ş.7/4,
- derûn: G.6/5, 13/2, 15/1,
 22/3, 44/4, 48/3,
 82/1, 115/3, 122/5,
 124/3, 148/2, 149/3; Ş.1/5
- deryâ: G.50/5, 54/3, 117/3, 119/4,
 127/5, 149/3, LDG.1/5; K.3/4
- destân: G.59/3
- dest-gîr: G.104/1
 dest: G.23/4, 31/5, 58/4, 60/1, 66/5,
 68/2, 76/2, 77/3, 81/1–5, 90/2,
 97/3, 150/3; Ş.12/4
- dest-i kudret: G.37/3, 43/3, 85/4;
 Ş.13/1; KHG./2
- devâ: Ş.15/4; NG.1/4; K.6/10,
- devlet: G.8/4, 21/4, 23/6,
 127/1, 149/5, M.2/18, T.1/3
- devr: G.5/3, 23/4, 42/1, 70/4, 148/2
- devrân: K.2/12; G.65/1, 86/4,
 121/1, 136/3, 137/1, 146/5
 ; T.2/2
- devvâr: G.150/3, NG.2/3
- đîdâr: G.5/3, 17/1, 39/4, 58/3,
 86/6, 122/5, 124/4, 139/4,
 141/2; K.14/5
- đîde: G.1/1, 13/5, 45/5, 62/5, 63/1,
 71/1, 71/22, 82/3, 95/3, 121/3,
 123/1, 126/3, 129/1, 138/4, 153/1;
 Ş.15/1; Mstz. 4/4, 6/4; K.10/15,
 10/16; Muh.1/3; Mûs.1/2
- đîde-i giryân: G.87/2, 121/2,
- dil (dîl): K.1/16, 1/19, 3/3, 4/1,
 4/7, 6/4, 7/1, 7/7, 9/6, 13/2, G.1/1,
 3/5, 5/3, 5/4, 7/1, 10/4, 12/3,
 12/5, 17/3, 18/1, 18/5, 21/1,
 22/1, 23/1, 23/3, 23/5, 27/2, 30/1,
 36/3, 36/5, 37/4, 32/4, 33/4, 34/4,
 35/5, 39/1, 39/3, 41/4, 43/1, 4/1,
 44/2, 44/5, 46/1, 46/3, 46/4, 46/5,
 47/5, 49/1, 50/1, 52/1, 53/4,
 59/1, 69/2, 72/5, 74/3, 76/1, 73/2,
 78/3, 78/4, 79/5, 80/4, 82/2, 86/1,
 89/1, 87/1, 87/5, 98/1, 99/1–6,
 100/3, 101/2, 102/5, 105/3, 108/4,
 112/3, 114/2, 118/3, 119/1,
 117/2, 120/4, 121/3, 122/1, 122/3,
 123/3, 124/2, 125/1, 125/4, 129/1,
 132/1, 133/1, 33/2, 133/4, 134/1,

135/2, 139/1, 139/3, 140/1, 141/5,
 142/1, 149/1, 156/1, 158/1,
 160/5, 160/7;Ş.12/1, 12/2, 15/1;
 T.2/4; Mstz. 2/4, 5/1, 7/2; N.2/2;
 K.1/4,
 dildâr: G.9/1, 27/4, 61/1
 dîlim: K.1/12,G.93/3, 105/3,
 105/5, 111/1, 111/4, 122/4,
 123/1, 157/3;T.2/1, 1/3,
 1/5; Mstz.4/1,
 dilâ: K.12/1, 55/1, 70/1, 148/1,
 155/1; NG.1/1
 dil-ârâ: G.96/1
 dilâver:G.125/1;Mstz.2/1
 dilber: G.8/1,11/4, 15/1,17/5,19/1,24/5,
 64/3, 64/4, 66/1, 57/4, 38/2,
 68/6, 84/1, 85/1, 89/5, 90/2,
 91/1, 93/1, 95/4, 102/5, 114/ 4,
 115/1, 123/1, 126/1, 129/5
 dilberâ: G.90/4
 dil-cû: G.134/2, 134/2
 dil-dâr: G.44/1, 68/4,73/2,77/2,
 80/5,133/2,
 dudag(h) (k): G.84/1, 91/4
 dûn: G.98/7, 99/4, 155/3, 156/4, N.1/1
 düldül: K.8/3
 dünyâ: G.63/4, 99/2, 130/3, 149/1
 dünyâda: G.6/4, 75/1–3,K.6/4,
 79/5, 88/4, 112/5,
 130/2,
 dünyâyı: G.38/1, 54/1,Ş, 14/1,
 düşman: G.75/3,118/4

-E-

ebced: G.20/3
 ebrû: M.2/12;G.39/1, 51/3, 68/6, 89/2,
 145/2 160/2–3
 edâ: G.104/2, 107/3, 137/7;
 Ş.14/1; LDG.2/4; Mstz.3/1–2
 ednâ: Mstz.2/2; G.24/5
 efgân: G.36/4, 13/4
 efgend: G.95/9
 efgendeyim: G.115/5
 efkâr: G.158/4,K.4/6
 efkâra: Ş.5/1; G.43/1, 44/5
 eflâk: G.124/1, 160/2
 efsâne: G.82/3, 111/4
 efsûn: G.61/3, 96/5, 126/4; K.4/7
 ehl: G.51/2, 52/2, 79/4, 82/5,
 90/2, 106/1, 110/3, 125/2
 ehl-i 'aşk: G.9/1, 40/2, 42/3, 80/2,
 98/4, 132/1, 138/1,
 153/1; .12/1,LDG.2/1
 Ehl-i beyt: K.2/14, 9/6, 9/7,
 9/10; Muh.1/4, 1/5
 ehl-i dil: G.153/3, 28/5, 36/5
 ehl-i hâl: K.1/4; Ş.7/3, 7/4;
 Mûs.2/1, 2/4; T.2/3;
 LDG.2/3; G.49/2, 65/4
 ehl-i sema: G.134/3, 157/4
 ehl-i sühan: G.142/3
 ekber: G.66/3, 114/4, 132/5
 el-amân: K.9/3; Muh.1/5; Mûs.1/4,
 1/5; G.3/3, 106/4,
 128/1, 133/2, 153/2

elem: G.71/2, 71/4, 73/1, 75/1, 80/5,
103/1, 135/3
elest: G.60/3, 116/5, 139/4, 141/5;
T.2/5
el-hak: Ş.2/4
elif: G.59/6; Ş.15/2
elvân: G.154/2
em: Mstz.6/4; Müs.1/5; G.63/3, 135/1
amân: G.41/5, 6/3, 55/4, 69/5, 128/4;
Mstz.6/2
amânet: Ş.4/4
emr: Ş.6/4
emrin: K.6/8
emrine: G.72/4, 76/1,
emr-i ferman: G.154/5
emr-i Hakka: G.77/4
emr[i] Hudâ: G.107/1
emsâl: G.37/2, 43/5
encâm: G.119/5
endûh: G.48/4, 58/2
engûr: G.56/4
envâr: Ş.13/4, 61/5, 151/1,
enver: G.17/4
erkân: Ş.3/3, 6/1, 12/1;
K.5/8; G.48/3, 52/1, 138/1
ervâh: G.125/1
eser: G.10/3, 14/4, 54/3, 85/4, 85/4,
110/1, 156/1, 156/2; Ş.3/1,
3/4, 14/2
esîr: Mstz. 2/5; G.41/5, 123/4
esmâ: Ş.14/1; G.4/3, 50/4
esmâ-ı Hakk: G.29/5

esrâr: K.3/2, 7/2; Ş.14/4; NG.2/3;
T.1/4; G.43/1, 69/1, 107/3, 110/4,
125/2, 131/4, 135/5,
151/2, 151/3, 159/4
eşcâr[1]: G.43/4, 83/2
eşk: G.3/1, 63/2, 112/3, 124/4;
Ş.11/4, 12/3
eşk-i bar: G.101/1
eşk-i bela: G.1/1
eşyâ: G.4/4, 5/3, 18/3, 43/3, 78/4,
78/5, 78/6, 141/1, 149/3, 150/4,
157/4
ey: G.19/3, 20/1,23/1,23/5, 24/5, 26/1,
27/3, 28/1, 30/1, 32/4, 34/5,
36/5, 39/3, 41/2, 46/5,
49/1, 53/4, 54/2, 57/4,
63/3, 63/5, 66/2, 69/1, 69/3,
70/6, 72/5, 73/1, 73/2, 76/1, 77/1,
80/4, 86/1, 94/1, 94/2, 96/4, 96/5,
106/1, 106/4, 112/1, 115/4, 116/1–
6, 120/3, 120/5, 121/4, 123/5,
134/1, 135/5, 136/1, 136/2, 137/10,
138/5, 139/3, 140/5, 145/5, 146/1,
146/3, 147/1, 148/5, 149/2, 150/4,
151/1, 154/5, 158/1; Ş.3/1, 3/3,
4/4, 7/1, 14/4, 15/2, 15/3; Müs.
1/3; T.2/5; LDG.1/1; Mstz.6/2;
K.3/1, 3/2, 4/6, 6/4, 7/5, 7/7,
9/6; M.2/1; Muh.1/1
Eyyûb: K.10/16
ez: G.14/2, 120/2,120/3, 120/4, 120/5
ezber: G.26/1,93/1

ezel: G.60/4,69/4,71/2,93/3,97/2,
97/3, 98/4, 113/3, 120/4, 120/5,
121/5, 129/2, 134/1, 159/3;
T.2/5; Mstz.1/1

-F-

fahr: M.2/2; K.5/8, 6/6, 8/1; G.98/6
fahre'l- enâm: M.2/20
fah-r-ı cihân: T.1/6

fakr: Mstz.1/5

fakir: G.38/1, 56/6, 58/4, 112/5;
Ş.8/4; Mstz. 2/5; M.1/12

fark: G.138/1

farz: G.58/5

fasl: G.83/7

faslı: G. 133/1-2

fazl: K.4/9, 6/5, 13/3;

Muh.1/2; G.47/3, 109/2

fedâ: K.6/2, G.40/4, 50/3, 63/5, 95/4,
118/3, 119/5, 137/10,
139/5, 140/4, 158/1; T.2/2

felek: G.13/1,13/4,13/5, 38/1,
55/4, 82/1, 86/5, 96/1-6,
98/3, 106/1, 106/4, 120/5,
124/2, 144/4, 150/1; Ş.4/1, 4/4

fenâ: G.56/2, 146/1, 146/3;
K.2/11, 2/12

fenâda: G.30/3, 98/3, 99/5, 142/1,

fenâdan: G. 141/2

fenânın: G. 65/7, 109/1; K.3/5

fenâya: G. 62/3, 70/2

ferâg: G.82/1

ferdâ: Ş.14/4

Ferhâd: G.152/4

fermân: K.5/9;G.29/5, 40/5, 72/4, 87/4,
120/3, 154/5; T.2/4; Mstz.2/5

ferrâş: G.70/5

feryâd:G.6/4, 22/5, 44/3, 59/9, 61/3,
63/1, 77/1, 78/2, 80/1, 95/8,
119/4, 130/1, 139/2, 157/1;
Ş.1/4, 11/3, 14/1

fes: G.68/1-6, 137/5; Ş.9/1,9/2

fesâd: G.90/3, 90/5, 19/2

feth: Ş.10/4; G.5/2, 46/1, 54/5, 115/4

fettân: T.2/2; G.28/3, 72/2, 75/4

fetvâ: G.4/2, 19/5, 88/4

feyyaz: G.78/1-6

figan: G.133/1-5

fikr: G.8/2

fikri: Mstz.6/3; G.15/4, 99/2

firâk: G.44/2

Firâvân: K.10/15

firkat: K.14/5; G.49/2, 82/4, 117/1,
138/2, 138/3, 138/4, 138/5, 153/2

fitne: Mstz. 4/4; G.75/4,137/8

Furkan: K.2/18, 5/1; G.110/4

-G-

gâfil: G.138/3, 53/2, 53/4, 76/3, 86/3,
99/5, 138/3

ğafil-i nâdân: K.7/3

gaflet: G.11/5,46/3,52/2,
65/4; Mstz.4/1

gam: N.1/1,1/4; K.4/6; T.1/1;
Ş.1/4; Muh.1/4; G.10/3,

13/3, 13/4, 22/6, 31/4, 44/1,

45/3, 56/1, 60/5, 69/4,
 71/2, 73/1, 75/1, 76/4, 80/1,
 94/4, 107/2, 117/3, 120/2, 127/5,
 128/2, 135/2, 143/4, 150/1, 150/5,
 155/4, 158/2; Ş.14/1,
 gamhavâr: G.1/2
 gamze: Mûs.1/2; G.8/1, 16/2,
 27/1, 28/3, 37/1, 55/1, 69/3,
 72/2, 85/3, 102/3, 102/4, 130/1,
 30/5; Ş.9/2, 15/2
 gamze-i ‘âsû: G.54/2
 gamze-i cadû: G.3/3
 gamze-i hışm: G.21/1
 gavgâ: G.19/3, 88/1, 88/2,
 112/4; Ş.14/4
 gayr[ı]: M.1/4; G.3/3,4/2,10/4, 12/4,
 37/5, 70/2, 96/2, 101/3, 106/4,
 112/1, 122/4, 152/1–6; Ş.4/4,
 11/4; LDG.1/4
 gayret: G.108/3,137/4, LDG.1/2
 genc: G.27/1, 27/3, 28/3, 28/4,
 48/5, 76/4, 82/5, 94/5, 133/5,
 159/1; Ş.4/1, 4/2
 genc-i neftân: G.148/2
 gerdûn: G.120/1
 gevher: G.82/3,86/1,110/3,125/3,
 159/4; K.5/4
 gice: M.1/9; G.44/3, 57/5,
 103/2, 117/2, 137/1
 girdâb: K.10/7, 10/12; Muh.1/3;
 G.44/5, 138/3, 150/4,
 girîbân: G.13/5, 49/1, 75/1, 76/4, 153/1,

giriftâr: T.2/4; M.1/1; G.35/1, 71/4,
 giryân: Ş. 5/4, 8/4, 15/1; T.2/1;
 N.2/4; K.14/2; G.40/2,
 69/5, 123/1, 126/1, 138/4
 gîsû: G.16/3, 57/2, 68/4, 85/3, 160/2
 gîsû-i Mâriye: G.72/6
 gonce: Muh.1/4; G.7/1, 10/4, 25/2,
 38/4, 43/1, 77/2, 89/4, 96/4,
 96/5, 101/4, 118/2, 145/4; Ş.7/1;
 Mstz.6/4
 gök: G.133/4
 gönül:G.22/1, 28/3, 61/1, 62/1, 69/1,
 73/1, 77/1, 96/4, 132/1, 142/1,
 150/4, 151/1; Ş.3/4; K.6/10,
 7/1, 11/15,Mstz.3/1
 gönülde: G.148/2, 59/3, 83/4
 gönlüm: G.44/4, 117/3, 118/2,
 127/1, 82/2, 144/4; Ş.5/2;
 K.4/3; M.2/12
 gönlümün: G.10/4, 106/2
 gönlümüzde:G.105/2,117/4,
 88/3, 137/1
 ; Mstz.7/4; K.2/12
 gubâr: G.56/4, 77/5
 gulâm: G.90/6
 gussa: G.13/3
 güft: K.13/3, 13/5, 9/4,
 güfte: G.83/5, 134/2,
 güftâr: G.34/4, 118/1;Ş.5/2,
 güher: K.7/5
 gül: G.8/3, 22/3, 22/5, 30/3, 83/6,
 89/3, 103/3, 118/3, 133/1,

157/1; Ş.5/4, 12/2; K.3/5
 güle: G.2/1,2/3,139/2; Ş.7/1,2/4,
 7/2
 gülem: Ş.11/3
 güller: G.22/5, 79/3,159/3
 gül-gûn: G.30/1, 91/3,
 gülistân: G.7/2, 59/4, 133/3, 148/5;
 Ş.7/1; K.3/3
 gülşen: G.7/1, 139/1, 140/3, 146/1,
 gülzâr: G.61/3, 118/2, 151/5; Ş.5/1,
 gümân: G.47/4; Mstz.7/4
 gün: K.4/1,4/2; G.13/3,
 45/4,109/5, 135/5;
 Ş.3/2, 7/5, 10/2; Mstz.7/2
 güne: K.4/18; G.53/2
 gündür: G.55/2
 günler: G.53/3
 günüdür: Ş.5/1

-H-

hâbbe: G.141/2
 haber: G.53/3, 60/5, 77/1,84/4,
 114/2, K.7/11
 haberân: G.65/6
 habersizler: G.156/4
 Habeş: G.84/2
 habib: K.4/10, N1/3
 habiba: M.2/8
 habibim: G.6/4
 hâil: G.65/1, 76/4
 Hak: K.2/9, 2/15, 6/4; M.2/21;
 G.42/4, 109/1; Ş.14/1
 hâk: T.1/2; G.149/2

hakikat: G.24/1-6, 65/7, 156/6; K.5/8-
 9, 8/5; Ş.2/1
 hâkir: K.1/2; G.4/5
 hâl: G.1/3,1/4, 8/2, 9/2, 12/3,
 13/5, 15/1, 16/1, 28/2, 28/5,
 44/4, 51/1, 55/3, 64/3, 65/2,
 101/2, 143/3, 156/2; K.4/11; Ş.11/3
 hâlim: G.4/1, 23/1, 35/1,36/3,
 103/1; Ş.1/2
 halâs: G.81/5, 37/5
 halk: K.11/3; Ş.8/1
 halk-ı ‘âlem: Ş.5/1
 halvet: G.65/4
 hamd: K.1/1, 2/1; M.2/19;
 G.8/5, 37/4, 82/3, 143/4
 hâme-i kudret: G.8/3
 hançer: G.102/4
 hanedan: G.67/1; K.12/8
 hâne-i zulmet: G.75/2
 harâb: G.83/7
 harf: G.5/1,8/4,46/5,
 109/4,110/2,159/1,
 harîdâr: G.4/5
 hasret: K.3/3, G.8/5, 49/3, 62/1, 62/5,
 106/4; Ş.4/2
 hasret-i hicr: Ş.4/2
 hatt: G.72/4, 79/1-6, 15/1,
 hata: K.1/3
 hâtem‘ül mürsel: K.7/4
 hâtem‘ül hat: G.79/2
 Havva: G.149/1; N.2/3
 hay: G.23/2

- hayâl: G.156/3; Mstz.6/3;
 hayât: G.159/5
 hayr: LDG.1/3; K.13/1; G.10/2, 147/2,
 hayrîdâr: G.56/2, 60/4
 hayrân: Ş.9/1, 12/2; G. 12/2, 37/4,
 40/2, 51/2, 95/5, 116/4, 150/2;
 hayret: G.8/2,33/7, 47/1,47/5,
 57/1, 85/2
 hazân: G.83/2
 heft: G.54/4, 147/4, 157/2; Ş.4/1, 10/1
 heft-i kişver: G.54/1, 76/2, 144/1;
 Mstz.1/2
 helâk: NG.1/1; Müs.1/5; G.72/5
 hemîşe: G.29/1
 hercâyî: G.27/4
 hesâb: Mur.7; Ş.10/2;
 Mstz.7/1; K.12/6; G.26/3
 hevâ: G.33/1, 90/2, 149/2
 hevâ-i heves: G.65/2; K.1/2
 heybet: G.51/3,54/1
 hezâr: K.4/19, 10/10; G.129/1,
 140/2, 144/3; Ş.5/3,11/2; N.1/2
 hırka: G.155/4; Ş.4/3
 Hızr: G. 128/4
 hicâb: G.11/3, 157/3
 hicr: G.3/5, 15/2, 34/2, 82/4,
 112/5, 158/2; Ş.14/1
 hicrân: G.106/3, 140/4; T.2/1
 hicret: G.8/5
 hikmet: K.2/3,2/5, 7/3,7/5,8/2,10/3,
 13/1;G.20/1, 21/2, 24/3,
 30/5, 47/1, 54/4, 64/4,
 66/5, 78/3, 123/4, 149/1,
 149/2, 156/3, 159/4, 159/5; Mstz.1/5
 hilâl: G.101/1,145/1; Mstz.6/4
 himmet: G.4/4,23/1,29/4,32/4,128/4;
 Ş.6/4, 10/4; K.1/5, 12/1
 hindû: G.37/2, 72/7, 160/7
 hû: K.5/1, 5/10, 6/7;G.13/5, 32/5,
 3/2, 43/3, 45/4, 51/4, 68/4,
 86/7, 134/1, 148/4, 154/2;
 Ş.13/1, 13/2, 13/3, 13/4;Mstz.1/5,
 hûb: G.12/2, 86/1, 100/2, 102/5, 137/7;
 Ş.13/1,
 Hudâ: K.1/2; M.2/6,
 hûn-âb: G.14/1, 63/2
 hûni: G.17/2, 30/4, 45/5, 57/5,
 62/5, 64/2, 71/1, 120/3;Muh.1/5
 hûn-i ciger: K.10/18; G.121/3
 hurrem: Mstz.6/4; G.44/4, 56/3
 hurşîd: K.12/4; G.85/1, 100/4
 hükm: K.1/4, 12/4; M.1/15,G.7/5,
 23/3, 31/5, 46/4,
 4/4, 84/5, 144/1, 147/2,
 hükmüne: G.88/4
 hükm-i Süleymân: G.153/2, 154/3,
 hüner: G.10/1,20/1,28/4, 59/3,
 110/1, 156/1, KHG.3
 hürmet: K.9/5–6
 Hüseyin: T.2/4, 1/4;K.6/5, 7/5, 9/2, 9/4,
 10/1–19; Muh.1/1–
 6;Müs.1/1–5
 hüsn: Ş. 3/1, 13/1, 13/3, 15/1; Mstz.7/1;
 G.5/1, 8/3, 8/4, 11/1, 11/4, 14/2,

16/1, 26/1, 58/1, 72/3, 84/4, 84/5,
85/1, 85/4, 93/2, 102/4, 105/2,
114/2, 14/3, 123/4, 134/1, 136/2,
137/6, 144/5, 157/1

-İ-

ırak: G.92/1
ırmak: G.160/5
ıztırâb: T.1/1; Müs.1/2; G.15/1,
44/1, 44/3, 62/2, 128/2
ıztırâban: G.1/1

-İ-

'ibâdet: G.111/3, 131/2
İblîs-i ğarrâ: G.156/4
İblîs-i telbîs: M.1/3
'ibret: G.13/5, 21/5, 26/4, 43/2,
79/2, 86/6, 98/2, 151/2
ibtidâ: G.149/1; K.2/1
i'câz: G.115/4; M.2/4
icâzet: G.47/3
icrâ: G.127/1
ihrâc: G.25/5, 107/5; K.10/12
ihsân: G.31/1, 36/2, 40/5, 41/1,
109/2, 116/3, 134/3,
134/4, 137/1; 7/1, 8/2,
12/4, 13/2; LDG.1/1;
Mstz.2/3, 4/3, 5/1, 6/1
ihyâ: Mstz.1/1
ikrâr: G.34/3, 60/5, 107/4, 109/5, 115/4,
138/3, 141/5, 151/3; Ş.6/2;
LDG.1/4, 2/2; Mstz.1/1
imam: K.6/5, 6/6; T.1/7
İmâm'ül müttakın: K.8/5

İmâm-ı Zeyne'l'Abidîn: K.7/7,
7/8, 7/9

îmân: G.16/1; Ş.6/2; Mstz.1/1

îmâna: K.7/2, 5/4

îmâniyim: G.109/3

inkâr: G.151/3

insân: K.2/5; G.29/2, 75/1; Müs.1/3

'irfân: K.5/10, 7/2; G.25/3, 52/1, 58/1,
59/7, 70/1, 78/3, 79/1, 83/3,
85/4, 86/7, 92/2, 100/2, 125/1,
131/4, 137/10, 147/1; Ş.6/1,
12/1; Mstz.2/1

irşâd: M.1/12; G.13/2, 32/3, 41/4,
52/1, 78/4, 130/5, 157/5; Ş.11/1

istignâ: Ş.8/2

'isyân: K.4/1, 4/2, 4/4, 4/5; G.136/1

iştiyâk: G.151/1

izhâr: G.109/4, 147/4, 151/2,

156/6; Ş.10/1; Müs.1/2;

LDG.1/3, LDG.2/2; Mstz.1/5

'izzet: G.8/5, 20/5, 21/1, 54/1, 149/1

-K-

kabadayı: G.19/1

kadeh: G.30/1-6

kadem: K.8/11; G.10/2, 86/3,
97/4, 142/1, 151/5

kadre: K.4/4, G.2/5, 20/2, 110/5; Ş.10/1;
M.2/1,

kafes: G.67/3

kahr: G.55/4, 69/6, 81/2, 98/4,
98/5, 136/3; T.1/1

kâkül: G.125/5, 134/1, 137/2; Ş.9/1

kalb: K.11/5; G.11/5, 47/4,
123/5, 157/7

kalbime: G.137/7, 115/2

kalem: M.2/1, G.29/5, 55/5, 93/2

kamer: M.2/12; Ş.2/3; K.12/2, 12/3,
G.85/1, 114/3, 160/2

kamet-i belâ: Mstz.2/2

kâmil: G.20/4, 42/5, 46/5,
52/2, 52/4, 115/4; Ş.12/1

kangı: Ş.13/1; K.12/3

karâr: G.62/5, 99/5; Ş.10/2; Mstz.4/3;
Muh.1/3

karârım: G.6/1, 114/1, 144/4; Ş.1/3

katl: G.13/5, 59/9, 72/2, 81/1

katre: G.92/2

katreden: G.92/3

kebâb: G.64/4

keder: M.1/8; G.10/2

kemâl: G.46/2, 98/5, 138/4,
142/2; Ş.8/2;
Müs.2/1; Mstz.4/4, 4/5

kamân: 106/2

kamândır: G.72/1

kemend: Ş.9/3

kemter: K.2/13; T.1/2;

Mstz.1/5, G.67/1, 95/5

kerem: G.20/1, 36/3, 64/1, 64/4,
89/2, 123/5, 142/5, 149/2,
154/1; NG.1/4, 1/5; Mstz.4/2

kerem-i zülcelâl: K.2/11

kesb: G.55/3

kevser: G.160/7

kıyâmet: G.8/1

Kibriyâdır: K.8/12

kişver: G.16/4, 23/2, 46/3, 76/1,
84/2, 84/4, 104/1, 104/5, 105/2

kitâb: G.11/1, 26/1, 40/1, 46/5,
53/5, 59/4, 88/2, 110/4; Mstz.7/1

kudret: K.2/3; G.13/4, 24/1, 143/3,

kudret-i Hakk: G.43/2, 83/2

kudretullah: G.13/3

kûh: G.72/6

Kûh-i Kaf: G.81/3, 85/3, 94/4

kûh-sâr: Muh.1/3

kul: G.49/2, 78/4, 87/2, 94/5, 143/1, 78/4;
Ş.1/1

küfr: G.3/2, 57/3, 66/2, 109/3,
111/3, 137/3

-L-

lâ-cerem: G.143/2, 153/2

lâ-yezâl: K.3/2

laf: G.2/4

lâl: K.10/3; G.10/4, 39/4, 86/1, 116/1;
Mstz.6/2

lal: Ş.8/10

lâle-veş: Müs.1/5

lâm: G.129/5, KHG.2

leb[i]: K.9/2; G.2/3, 51/1, 116/1, 134/2,
140/1, 152/4, 160/5; Mstz.2/1,
6/2, 6/3

lem-yezel: G.120/3, 157/2, 159/2

lerze: K.10/17; Muh.1/5; Müs.1/4;
G.81/2

leyl: G.25/3, 86/5, 95/1, 107/5, 126/3,

129/5, 157/3,
 Leylâ: G.1/3, 57/3, 117/5, 123/3, 126/2;
 Ş.14/2; Mstz.6/3, 7/4
 lezzet: G.57/3, 61/4; Müs.2/2
 ; Mstz.1/4
 lisân: G.106/1; K.2/2
 lisân-ı hâl: G.43/3
 lutf: G. 47/5, K.1/2
-M-
 ma'ârif: G.85/5, 160/4
 magfiret: K.2/18
 mâh: M.2/11; K.10/5; Müs.1/5, 2/5;
 G.33/1, 99/4, 105/4, 158/1;
 Mstz.1/5
 mâhım: G.6/3, 35/4, 95/2
 mâh-ı receb: G.16/2
 mahal: G.79/4
 mahbûb: K.1/5; G.12/1, 79/1, 83/4,
 91/5, 159/3; Ş.13/4
 mahcûb: M.1/17; G.12/3, 79/3
 mahşer: M.1.17/, 2/15
 mahzûn: M.1/19; K.4/1; G.30/2,
 45/1, 57/1, 96/2, 125/3,
 126/1, 131/5, 133/4; Mstz.5/1
 makras: G.55/3
 mâl: G.98/6, 145/1; Ş.7/2
 ma'nâ-yı 'aşk: G.88/2
 mânend: G.95/9, 114/3
 Mansûr: G.107/3
 mâr: Ş.13/2; G.85/3
 mâtem: K.9/1, 9/6, 10/16; Muh.1/4;
 Müs.1/1-5

mazhar: G.46/5
 mazlûm: K.6/5.10/4; T.1/5
 mazmûn: K.4/11; G.14/2, 30/5
 meclis: G.31/3, 42/1, 122/2,
 137/4-10, 147/1
 Mecnûn: K.4/9; G.1/3, 8/3, 30/3,
 37/5, 95/9, 117/3, 123/3
 , 126/2, 152/4; Ş.8/1, 13/4,
 14/2, 15/2; Mstz.3/5
 mecruh: Mes.1/17; K.4/6
 med: Müs.1/1
 meded: K.10/18, Müs.1/1; G.6/3,
 23/2, 35/1, 35/5, 36/1-6,
 37/2, 74/1, 74/4, 95/1-9,
 101/2, 114/5, 128/3,
 154/2, 155/4;
 NG.1/1-6; Mstz.6/2
 meftûn: G.123/4
 Muhammed: K.2/7, 5/1, 5/7, 6/1,
 6/6 6/9, 7/2, 7/3, 7/4,
 7/7, 8/1, /5, 10/2;
 Müs.1/1-5, 11/2,
 11/16, M.2/13, 2/14;
 T.1/4; G.24/4, 149/5; Ş.6/3
 mekân: K.2/11, 11/14; Ş.2/1,
 15/2; M.2/2; G.1/3, 93/4, 133/4
 mekteb: G.5/3, 5/4, 14/1, 59/8,
 79/1, 100/2
 mektûb: G.12/5
 melâl: G.98/6, 145/1; Ş.7/2
 melek: K.10/17; Muh.1/3; G.37/1, 133/4
 melek-simâ: G.123/5, 154/5; Ş.15/1

- men: K.14/4; G.18/4, 120/3,
120/5, 132/2, Ş.4/1, 11/4
139/1, 150/5, 159/3; Ş.6/4,
7/4, 12/1
- menzil: K.7/11, 11/7- 15,
12/3, G.33/1, 34/4, 50/1,
59/9, 66/4, 79/4, 92/5; Ş.7/4
meyhâne: G.56/6, 125/1, 131/2;
Müs.2/4; Mstz.4/3, 5/5
- merd: M.1/15
mey-kede: G.31/1, 56/3, 93/4;
Müs.2/1, 2/5
- merdân: K.7/6
meyl: G.15/3, 61/1
- merhabâ: G.10/1-6; Müs.2/2
mihmân: G.62/3, 62/4, 70/2,
109/1, 116/2
- merhamet: G.23/6
mihnet: G.94/4 ; Mstz.4/2
- merhem: G.89/2
mihr: K.12/3, G.3/2, 33/1,
98/7, 99/4, 109/4, 104/2
- Meryem: K.11/13, G.24/2
mihr-i cemâl: G.95/2
- mescid: K.11/10; G.56/3,
56/6; Mstz.5/4; M.1/7
mi'mâr: G.86/2, 99/2, 146/4; Mstz.4/3
- meskân: Müs.2/1-5; G.45/1
minber: G.32/3
- mest: Mstz.5/5; G.18/1,
18/2, 18/4, 21/5, 45/1, 58/4,
93/3, 129/2, 129/4, 131/3, 142/2
mi'râc: K.2/8, 2/9; M.2/8; G.25/1
- mestân: Mstz.2/1; G.87/5, 97/3,
116/1, 125/1, 137/7
mir'ât: G.41/1, 68/2, 79/5, 86/6;
Mstz.5/3, 5/5
- mestâne: G.18/4, 56/5
misâfir: G.75/5
- mest-i melûl: Muh.1/4
miyân: G.41/3, 42/1
- mevc: K.3/4; G.48/1, 125/4,
126/5, 150/2; Ş.12/3
mollâ: Mstz.5/3, 5/4
- Mevlâ: K.1/1, 4/7, 7/2, 11/16; M.2/10,
G.24/1, 29/2, 66/4, 107/2, 132/4;
Ş.6/1
muhabbet: T.1/2; Ş.1/2, 1/5;
G.6/5, 25/3, 58/2,
88/1; Mstz.3/4
- mey: G.18/4, 60/3, 65/2, 71/2, 73/3,
90/4, 90/5, 93/3, 93/4,
125/1, 137/7; Mstz.3/3
muhtâc: G.25/1, 36/2; Ş.8/2;
M.2/7, 2/8; Mstz.5/1
- meydân: K.2/15, G.52/1,
31/4, 52/1, 59/7, 75/5,
98/6, 109/2, 125/1, 138/1,
112/2, 141/4; Ş.11/4
- murg: G.7/4, 22/1, 67/3, 83/3,
83/5, 117/2

Murtazâ: K.5/7, 6/3, 8/1, 9/4,
 11/1; T.1/4; Muh.1/1
 Mûsâ: K.11/11; G.24/4; Ş.10/1
 Mustafa: K.2/7, 2/13, 6/1, 6/4,
 7/6, 8/1, 9/4, 9/5, 10/2, 11/1;
 T.1/4; Ş.1/1, 10/1
 mutlak: M.2/7
 mübtelâ: Muh.1/1; G.89/1,
 132/1, 155/1; Ş.15/3
 müdâm: K.3/4; G.33/4, 45/5,
 49/2, 61/3, 80/3, 87/2,
 94/5; Ş.4/2
 müdde'î: G.42/3
 müftehi: K.8/4; G.80/2, 88/2
 müfti: G.19/5, 88/4; Ş.13/4
 müjeler: Mûs.1/2; G.3/3, 26/3,
 37/1, 55/2, 68/6, 69/5,
 72/2, 72/7, 81/1, 86/7
 müjgân: T.2/2; Mûs.1/5; G.94/2,
 122/4, 137/6, 160/4; Ş.9/2
 mülk: K.9/1; G.40/2, 76/1,
 144/2; Ş.13/1
 mülk-i vücûd: M.1/5
 mümtâz: M.2/3
 münevver: G.93/2
 münafık: K.9/5, 10/9
 münîr: G.104/4
 münker: G.52/2, 59/9
 mürûr: G.53/3; Ş.11/2
 mürsel: K.2/6, 11/12
 mürşid: G. 115/4; Ş.10/4
 mürvet: G.6/3, 29/2, 116/2,

134/2; T.2/2
 mürüvvet: G.21/1, 138/1
 müşerref: K.11/8; G.1071
 müşkil: Ş.2/3
 müştâk: G.58/3, 122/5, 141/1
-N-
 nâ-âlim: G.103/5
 nâci: G.32/4
 nâciz: G.93/2
 nâ-çâr: M.1/17, 2/16; K.4/2-10;
 G.1/4, 45/5, 49/2, 60/5,
 80/4, 114/4, 129/3,
 141/3, 144/2, 152/5,
 153/5, 152/5, 153/5;
 Ş.5/2, 14/4; T.2/1; N.2/4
 nâdân: K.7/3; G.99/2, 142/4,
 151/4, 156/2
 nâdem: K.4/2
 nâdir: Ş.14/3
 nâfile: G.100/5
 nâ-gehân: G.114/1, 128/4, 150/4
 nâ-hayâdır: G.89/3
 nâ-hesâb: G.80/3
 nakd: K.7/6, 9/4, 10/1, 10/8;
 G.24/2, 53/2
 nakd-ı cânım: K.2/15
 nakkad: G.125/3
 nakş: K.3/5; G.43/3, 43/4, 85/2,
 99/1, 99/3
 nakkâş: G.69/2
 nâlâyık: G.76/5
 nâle: G.22/3

- nâlân: G.39/4, 137/5; Ş.12/2
 nâil: Mstz.7/4; G.29/4; Mstz.7/4
 nâm: Mstz.5/1
 nâmı: G.20/3, 39/2, 114/3, 143/5;
 Mstz.5/5
 nâmın: G.49/4, 160/1
 nâmına: G.51/2
 nâmıdar: G.28/4; T.2/4
 nâmımdır: G.108/4
 nâmımız: G.17/2
 nâmahrem: K.11/18
 nâme: K.2/9; G.4/1, 29/4, 39/2, 59/10
 nâ-mecâl: G.41/4; Ş.8/4
 nâ-mevcûd: Mstz.5/2
 nâ-murad: G.38/2; Ş.8/3
 nâmus: Mstz.7/3; Mstz.7/3
 nâr: Muh.1/4; G.34/2, 44/2, 47/2, 74/2,
 118/3, 124/3, 140/3, 148/1, 148/5,
 74/4, 78/5, 80/1, 101/2; Müs.1/1;
 Ş.4/1, 1/2
 nârda: Mstz.7/3; Mstz.5/3
 nârım: G.60/1
 nâr(y)ile: K.4/8; T.1/2;
 G.20/2, 44/4, 62/5
 nârınla: G.12/2
 nâsib: K.1/2, 2/15, 4/10; G.17/1,
 24/3, 24/5, 107/1, 108/1,
 144/4, 158/5
 nâsire: G.23/3
 nâş: G.158/3
 nâ-şâd: G.56/3, 133/2, 155/2, 155/2
 na‘t: M.2/20
 nâ-tüvân: M.1/6; G.41/1, 141/3
 nâ-tüvânım: K.2/2
 nâ-yâb: G.113/4, 148/5
 nâ-yâban: G.82/3
 nâz: G.31/2, 94/1, 100/1,
 115/1, 122/2, 122/3, 154/1,
 154/1; Ş.8/2, 14/2; T.2/1,
 2/3; Mstz.3/1
 nazar: G.37/4, 9/3, 26/4, 90/1, 108/4,
 116/3, 121/2, 146/2, 154/5;
 Mstz.3/4
 nazm: G.8/2, 46/5, 51/5, 108/2
 nebi: K.10/13, 11/15
 nebilerin: K.2/8
 nebinin: K.5/2
 nebiya: G.110/1
 nebiyullah: K.2/4,
 nefis: M.1/11, 1/13, 1/15, 1/16; K.4/3;
 G.23/1, 46/3, 46/4
 nefis-i emmâre: M.1/4, 1/6
 nem: G.13/5, 26/3, 44/2, 135/5
 nem-nâk: G.63/1
 nesl-i pâki: K.5/7
 Nesîmi: G.59/10; Ş.14/1
 neşât: G.21/4
 neş ‘ayab: G.8/4, 33/4
 nevâziş: G.89/4, 91/4
 nev-bahâr: G.133/1
 nevcüvân: G.68/1; Ş.5/2
 nevreste: G.12/3, 106/1
 nezâket: G.5/2, 21/2
 nigâh: G.82/3, 84/3, 105/1, 145/3

nigâhım: G. 82/2
 nihâl: G.145/4, 154/4
 nihân: Ş.14/1, G.74/3
 nihâyet: G.108/1
 nikâb: G.16/3, 46/2; Mstz.2/4, 7/1
 nîm-nigâh: G.3/4, 102/2; Müs.1/3;
 Mstz.1/4, 1/5
 nisâr: G.62/2, 81/4
 nisbet: G.15/5, 22/5, 154/4
 niyâz: G.12/ 2, 25/5, 73/4,
 101/3; K.2/11, 11/9, 11/12
 noksan: G.36/5, 113/2, 136/1
 nokta: G.33/7
 nûcüm: G.59/8
 Nûh: N.2/3; G.98/2, 127/5; K.11/10
 nûr: K.7/3, 7/4, 7/9, 8/2, 11/3,
 11/9, 11/11, 11/15; G.20/1,
 47/2, 148/1, 157/7, 160/7;
 Ş.11/2, 12/3; T.2/4
 nûr-ı çeşmi: K.9/4, 10/4
 nûr-i HAKK: K.11/4
 nûr-i Hudâ: K.11/2
 nûr-i hüveydâ: K.11/18, 12/7;
 G.148/2
 nûr-i mücellâ: K.11/13; G.2/2
 nusret: G.119/3
 nûş: G.3/1, 18/1, 65/2, 69/4,
 71/2, 76/3, 90/4, 93/4,
 97/3, 98/3, 129/2, 150/3;
 Ş.3/2, 4/3
 nutk: G.142/3-4, 14/4, 111/1
 nuzul: G.46/4

nübüvvet: K.8/3, 8/6
 nükte: K.9/5; G.121/4
-O-
 od: G.117/2, 137/6
 odına: G.103/2
 'Osman: K.5/6
-Ö-
 'Ömer: K.5/6
 'ömr: Ş.3/3; G.15/5, 62/2, 77/3
 'ömrüm: G.26/2, 152/2; K.3/6
 'ömrün: Ş.4/1
 'ömründen: G.53/2
 'ömrüne: Mstz.4/5
 ömr-i kûṭâhîñ: NG.1/1
 öpdük: G.66/3
 öper: G.81/1
 öz: G.86/6, 89/4, 147/4; Mstz.5/4, 5/5;
 Ş.11/3
 özüm: G.141/3
 özge: G.88/1, 104/5, 120/3
 Özpek: G.84/5
-P-
 pâdişâh: G.4/2, 47/5, 136/2;
 M.2/1; T.1/1
 pâk: G.75/5, 145/5, 148/5,
 160/1, 160/7; K.5/7, 7/6, 6/1, 9/3
 pâkim: G.111/1
 pâkize: K.7/5 G.90/2
 pâre: G.67/4, 81/3, 158/2
 pas: G.79/5, 77/5
 pây: G.25/1, 60/2, 66/2, 66/3,
 66/4, 86/3, 152/3;

Ş.10/3; Muh.1/2; K.12/8
 pâyê: G.143/5; Ş.4/2, 8/3
 pâyemiz: Ş.5/3
 pâyenin: G.98/6
 pây-mâl: G.58/4, 94/2,
 155/2; Mstz.1/1;
 Muh.1/1
 penâh: Mstz.1/1
 pençe: G.75/1, 105/1; K.8/4, 12/2
 pend: K.6/9; G.59/9
 per: M.2/12; G.2/2, 57/2, 148/4,
 92/5,98/5, 103/4, 148/1
 perçem: G.145/1; Ş.9/1,9/2, 9/3,9/4
 perde: G.125/4, 160/2;T.1/4
 peres: G.67/2
 perî: G.15/4, 54/2,
 perî(ü)şân: G.13/1, 61/2, 65/2,
 87/1,121/2, 136/2,
 146/4, 154/4; Mstz.4/1
 pervâne: G.2/1, 22/4, 61/2,
 73/2, 74/3, 77/2, 101/4,
 103/4, 112/2, 148/1,
 152/4; Ş.12/2; Müs. 1/2;
 T.2/3; Mstz.7/3; N.1/2
 pervâze: G.100/3
 perver: G.136/2
 pesend: Ş.9/3
 peykân: G.89/2, 69/5
 peymân: K.2/10, G.90/4,
 113/3; Ş.6/1; T.2/5
 pîr: K.1/5, 4/4, G.31/1, 32/4,
 32/5, 59/10, 104/1, 128/4,

156/6; Ş.6/4, 10/4
 pîr-ezen: G.30/4, 70/5, 76/3
 pirin: K.12/1
 pîrîpâk: G.63/4
 pîrlerin: G.59/9
 piyâle: G.31/2
 pür-: G.35/4, 89/3, 118/2, 129/3
 pür-gam: Ş.14/3
 pür-hûn: K.4/10; T.1/2; G.123/1, 126/3
 pür-yan: Ş.15/1
-R-
 Rab: M.1/19; K.4/10, 7/9
 râh: N.1/3; M.1/4; T.1/1, 1/4,
 1/5; K.10/6, 11/5, 11/6;
 Ş.2/3; G.13/2, 13/3, 17/2,
 17/5, 19/5, 20/5, 23/4, 23/6,
 36/5, 24/1, 40/3, 49/2, 58/1,
 58/5, 61/5, 65/3, 67/3, 70/4,
 73/3, 77/5, 86/3, 92/1, 92/2,
 99/3, 99/5, 105/5, 107/5,
 112/3, 112/4, 115/5, 121/5,
 123/3, 127/2, 135/2, 143/5,
 152/5, 156/6, 157/1, 158/1;
 Ş.10/2, 11/4, 14/4;Müs.1/1;
 NG.1/2; LDG.2/1, 2/4;Mstz.1/3,
 4/2; N.1/3
 râh-ı 'aşk: G.9/4, 32/1, 34/3,
 74/5, 81/4;
 Ş.4/1; Müs.1/4
 râh-güzar: K.11/17
 râhvân: Ş.2/3
 rahm: K.3/4; G.35/5, 80/4, 138/3

- rahman: G.138/5; Ş.10/1
 rahim: K.2/19; M.1/20; Ş.2/3
 rahmet: K.3/7, 4/4,4/7, 12/15,
 14/3, 64/2
 rakîb: G.21/2, 134/4, 19/5, 27/2
 raks: G.103/3
 rakkas: G.77/4
 râm: M.1/15; G.76/1
 ra'nâ: K.7/1; G.66/1, 114/4
 râhiya: G.89/4; Ş.9/4
 râzı: K.1/3; G.17/4, 26/5, 40/4,
 74/3, 99/1, 107/2, 108/1,
 120/4, 127/5, 130/2, 130/4,
 139/3, 146/3; Ş.7/4; T.2/4;
 N.1/3
 refik: M.1/13
 reftâr: G.36/1, 91/2, 106/1, 154/1
 rehâ: N.1/2; G.16/5, 22/2, 105/1
 rehber: Ş.10/4; K.11/6
 rehrevân: G.86/3, 148/3
 re'is: LDG.1/5; G.13/5
 remz: G.4/3, 59/8, 159/2; Ş.6/2
 renc: G.27/1, 28/1,
 reng: G.30/2, 30/4; Mstz.4/5
 resen: G.7/5; Ş.8/4
 resîd: K.5/9
 resm: G.20/1, 47/1, 68/7
 resûl: K.1/1, 12/7; M.1/20, 2/6,
 2/10, 2/18, 2/21; T.1/4,
 1/5; Muh.1/1, 1/4
 resûlullah: K.10/1
 revân: G.67/3, 101/1, 121/3,
 125/4, 153/1, 160/5
 revnak: G.46/1; Mûs.2/3
 reyhân: G.137/2
 ricâ: G.143/1; Mstz.3/1
 rindâna: G.122/1, 148/4
 rindâni: T.1/3
 riyâ: G.48/1
 riyâzet: G.48/2, 65/5
 rû-be-rû: Ş.8/2; G.19/3
 ruh: G.145/5, NG.2/2
 rûh: G.7/5, 22/3, 22/5, 46/4,
 66/3, 68/3, 68/6, 76/3, 84/1,
 91/4, 100/3, 102/1,103/1,
 104/4; M.1/6, 1/14, 1/16, 1/17
 rûhum: G.67/3, 24/2; M.1/13
 ruhsâr: G.61/1, 103/4, 118/3,
 151/1; NG.2/1; N.1/2
 rumûz: K.12/1; G.9/5, 28/3,
 159/5; Ş.6/2
 rûy: G.79/3, 90/2
 rûy[ı]: G.89/1
 rûy[ı] arz: G.83/2
 rûz: G.64/1, 77/3, K.4/3
 rûz-ı cezâda: G.99/1;
 K.2/16; M.2/14
 rûz-i dîvân: Ş.8/3
 rûz-ı ezel: G.17/1
 rûz-ı ezelden: G.17/4
 rûz-ı gam: G.106/3, 30/1
 rûz-ı mahşer: K.2/11; M.2/16
 rûz-ı şeb: G.71/4, 111/4, 152/5;
 Ş.14/1, 14/3

- rûz-ı vuslat: G.27/3
 rûz(i)gâr: G.98/7
 rüsvâ: Ş.8/1; G.45/2; Müs.2/1
 rüsvây: G.94/3
 -S-
 sa'âdet: G.56/2, 111/5, 136/1
 sa 'at: N.1/2; G.30/2, 77/4
 sabâh: M.1/9; G.68/2, 100/3
 sabâhı: G.59/2
 sâbit: G.86/5
 sâbit-i seyyâre: K. 12/5
 sâbit-kadem: G.97/4, 151/5
 sa'bit'ül semmâvât: G.33/2
 sabr: G.36/2, 40/5, 74/5, 80/2, 98/5,
 108/5, 114/1, 153/3, 153/5; Ş.2/3,
 14/3; KHG.4; K.6/1, 10/13;
 Muh.1/3
 sad: G.104/4; NG.1/3; N.1/2
 sadâ: G.100/2
 sadâlı: G.137/7
 sadâkat: G.13/7
 sade: G.18/2
 sad-hezâr: G.129/1; Ş.5/3, 11/2
 sâdik: LDG.2/2; Mstz.3/3; K.6/4,
 6/8; T.1/3, 1/6, 2/2; Ş.2/1,
 6/4; G.13/2, 23/5
 safâ: G.56/1, 99/3, 148/4
 safâlendir: G. 89/5
 sâhib: G.86/6, 4/4
 sahra: G.117/3
 sâkî: G.18/4, 86/4, 21/4, 93/3; Ş.6/1
 sâil: Mstz.7/1; K.11/17
 sal: K.3/6
 sanem: Ş.11/1; T.2/5
 sâye: M.2/12; G.33/3
 sâz: Ş.6/4; G.79/5, 86/2, 111/2
 sebeb: G.58/2, 71/3, 78/1, 78/3,
 78/6, 96/2, 97/2, 149/3,
 155/2; T.2/1, 2/5
 sebebdır: G.115/2, 45/5
 sefîd: N.1/2; M.1/18
 seher: Mstz.7/3; Müs.1/1,1/2,1/3,1/4
 sekiz: G.5/1, 29/3, 110/2;
 KHG.1/1; K.2/6,
 4/9, 5/3
 selâm: M.2/19–20
 selâmet: G.22/2, 57/3
 semâ: N.1/1; M.2/3; K.5/2;
 Muh.1/3; G.35/2, 50/3,
 54/1, 124/1, 134/3;
 Ş.10/1
 semender: Ş.4/1
 semt: M.1/7; Ş.10/2, 11/2
 ser: K.8/3, 13/4; G. 3/1, 12/1,
 20/5, 23/4, 78/6, 81/5,
 120/5, 132/1, 147/3
 ser-â-ser: G.93/5
 serv: G.137/8; NG.2/5
 sevâb: Ş.10/2
 server: G.157/2, 24/5
 sevdâ: G.35/3, 68/3, 117/4,
 137/3, 155/1; NG.1/1
 sevdâ-yı 'aşk: G.88/1
 seyr: G.79/4, 90/4, 145/4; Ş.13/4

- seyr-i ser: G.125/3, 132/5, 137/4
seyrân: G.40/2, 137/8, 146/5, 147/1,
148/3, 153/1; Ş.13/2; LDG.1/4
sezâ: K.11/7; G.3/5, 33/5, 34/4,
68/7, 96/2, 100/5, 134/3
sıdk: G.13/2
sırrı: M.2/10; K.5/2,5/5, 5/9,
6/3, 6/9, 7/2, 8/2, 13/1;
T.1/4; Ş.2/1; G.20/4,
24/2, 34/7, 50/1, 50/2, 55/5,
66/4, 78/6, 79/4, 85/5,
86/6, 110/2, 110/4, 110/5,
111/1, 120/2, 120/4, 131/4,
135/5, 148/4, 149/4, 159/2,
160/6; Ş.14/4;Mstz.1/1
sırrıdır: G.33/1
sırrım: G.6/4
sırrına: M.2/9; K.11/1, 11/11, 11/13,
11/16; G.33/7, 47/4
siyâh: Ş.1/5, 15/2, ; G.15/3,
35/3, 36/1, 51/1, 63/5, 84/1,
84/ 2, 57/2, 79/3, 102/1,
105/2, 148/3; Müs.1/3; Mstz.
1/2,1/3
sîm: G.90/1, 140/2
sîne: G.1/1, 41/3, 43/5, 49/3,
91/4, 135/4, 139/3, 141/1,
148/3, 155/4, 158/3;
K.10/16; Ş.10/4
sînesine: G.26/3, 140/3
sînem: Müs.1/1; G.35/4, 55/2,
64/3, 69/3, 80/1, 94/2,
104/4, 113/1, 113/2, 130/4,
135/1, 158/2; Ş.3/5, 15/4;
sitem: G.44/5, 3/5, 21/2
sitemdir: G.13/1
suâl: G.108/2; Ş.14/3
subh: G.32/1
subha: G.44/3
subhan: K.2/12; G.110/2; Ş.7/3
sultan: Ş.6/4, 8/4, 13/1,13/2; T.2/1,
1/6; Mstz.6/2; M.1/14;
K.5/2, 5/8; G.40/4, 73/3,
110/5, 125/5, 137/3, 147/1
sühan: G.14/3, 83/4, 121/1,
122/2, 125/2, 142/3; Ş.7/3, 15/3
sühan-gâh: G.104/5
sükker: G.93/4, 14/3
Süleymân: G.144/1, 144/2,
144/3, 144/4, 144/5,
144/6, 153/2, 154/3
-Ş-
şâd: G.157/3; Ş.11/3; Mstz.5/1;M.2/17
şâh: G.6/3, 9/5, 36/2, 39/5, 40/1,
103/5, 104/3, 104/5, 104/1,
105/1, 113/1, 107/4, 128/1,
131/3, 135/5, 136/1, 144/1,
144/2, 157/5; T.1/2, 1/3, 1/4,
1/6;K.6/7, 6/8, 8/3, 9/6, 10/7;
Ş.10/3, 11/4; Mstz.1/1
şâhımsın: G.16/1, 35/5, 40/3,
40/5, 41/5,
49/2, 59/10, 70/3,
76/3, 84/5,

- 87/2, 95/2, 107/1,
114/5; Ş.14/1;
Mstz.2/5
şâh- Necef: G.157/4
şâh-ı velâyet: G.24/5
şâm: G.63/1, 114/5, 117/3, 119/4,
144/3, 153/2
şarâb: G.18/1, 18/2, 18/3, 18/4,
18/5, 18/6
şark: T.1/2; G.37/3
şeb: G.2/3, 17/3, 64/1
şecâ'at: G.40/1, 138/1,
şefâ 'ât: G.20/1, 25/5, 47/5
şeker: G.106/1
şeker-veş: G.75/3
şem': K.7/1, G.2/2, 22/4, 25/3,
46/2, 61/2, 73/2, 74/3,
77/2, 101/4, 103/4, 112/2,
138/1, 139/4, 157/7; Ş.12/2;
T.2/3, 2/4; Mstz.4/1; N.2/2
şems: G.6/3, 100/4, 160/1;
M.2/11; Ş.2/3
şeri 'ât: G.24/4, 156/6
şevha: G.28/2
şevk: G.47/3, 89/1, 95/1,
şeydâ: G.2/1, 7/1, 7/2, 17/3, 22/3,
25/2, 30/3, 43/1, 45/2, 56/1,
77/2, 79/3, 101/4, 112/2,
118/2, 124/4, 131/1, 133/1,
151/5, 157/1; LDG.2/1; Mstz.2/4;
K.3/3
şeyh: G.6/1-6, 29/4, 32/1-6, 114/4
şeytân: M.1/11, 1/15, G. 42/2,
90/2, 138/5; K.4/3
şifâ: K.12/8
şikâr: M.1/9; G.27/5, 98/7,
118/5, 147/4,
şikâyet: G.108/1
şîr: G.93/4, 115/1
şîr-î Hak: G.55/2
şîr-î Hudâ: K.7/3; G.51/3, 157/5
şîr-i müjgân: T.2/2
şîr-i Yezdân: T.1/4; G.160/3
şîrin: Ş.5/2
Şîrin: G.152/4
şûh: Mstz. 4/2; G.5/3, 14/1, 20/3,
37/4, 55/5, 60/1, 68/3, 69/3,
72/4, 80/4, 102/5, 103/3,
105/3, 119/2, 121/4,
136/2, 140/4,
şu'le: G.46/1, 85/1 ; K.12/4
şübhe-: G.29/2, 80/2, 123/4; K.14/4
şühedâ: Muh.1/2
şükr: G.8/4, 10/1, 143/4; K.2/1
şükûfân: G.83/2
şükûfe: G.146/2, 43/4,
şükür: T.1/1, 1/2; G. 115/3,
-T-
tâ: K.6/1, 7/4, 11/4, 12/4; G.2/4,
12/3, 165, 35/2, 46/1, 97/2,
103/2, 103/4, 109/4, 113/3,
116/5, 124/1, 129/2, 132/5,
134/1, 139/4, 158/2, 158/5; Ş.6/2;
LDG.1/3, 1/5, 2/4; Mstz.1/1

tabîb: K.1/4
 taht: G. 144/2, 154/3
 tarîh: N.1/4; G.108/3, 108/5
 tarik: K.5/5; G.45/3
 tarikat: G.156/6
 târumâr: G.129/1
 tarz: G.133/3
 tas: G.86/4, 98/3; Ş.4/3
 tasvir: G.69/2; KHG.2
 tecellâ: K.11/11
 tecellî: G.28/2, 108/2
 tecnis: G.59/3
 telh: G.115/2, 71/3
 temâşâ: G.93/1, 145/5; Mstz.5/5
 temâşâsını: G.114/2
 temennâ: M.2/5; G.134/5,
 137/1; Ş.11/1
 temenni: G.9/5, 60/2
 tenhâ: LDG.2/3; K.11/15; Ş.2/2
 terahhum: G.60/2
 terk: G.6/1; Ş.4/3
 terkîb: G.159/2
 tesellî: G.106/3
 tesir: Mûs.1/1–6; G.48/4
 teslim: N.1/3; G.153/3,153/5
 teşne: K.9/2; G.3/1,3/5, 14/5,
 49/4, 72/5,86/4, 124/2, 131/1
 teşne-leb: Muh.1/1,1/4
 tevekkül: KHG.5; G.153/3,153/5
 Tevrat: G.59/5
 tılısım: G.110/2, 85/2
 tûg: T.1/2; G.16/2, 54/5, 59/9,

63/3, 67/4,69/3, 72/1, 74/5,
 80/3, 81/1–6
 tövbe: G.13/5, 120/1,120/4; K.2/20,
 3/9, 4/8
 tûfân: G.136/4
 Tûr: G.24/1
 tûr-ab: K.12/8; G.25/1
 tuyûr: Muh.1/3; G.13/4
 -U-
 ‘ukbâ: G.130/3, 63/4
 ‘uşşâk: K.1/4;G.17/2, 39/3,
 72/1, 84/1, 120/1, 130/2,
 135/3, 135/4, 138/4,
 158/1; M.2/7; Ş.2/2
 -Ü-
 üftâde-: Ş.3/1, 7/1, 8/1;
 T.2/3; Mûs.1/3; Mstz.
 7/3; K.4/7;G.1/5, 3/4, 6/2,
 6/4, 8/4, 12/4, 17/3, 27/2,
 45/3, 57/4, 68/7, 69/2,
 72/3, 73/5, 81/4, 85/2,
 93/2, 95/8, 101/2, 124/4,
 127/4, 130/3, 134/1, 136/4,
 152/2, 157/2
 ümîd: G.141/4, 82/2
 -V-
 vâcib: G.144/5, 58/5
 vâcibe-i lâzıma: G.80/4
 va'de: K.4/5; Muh.1/2; Ş.3/4
 vâhid: NG.1/4
 vâkîf: K.3/2; G.32/1, 43/2, 50/2,
 85/5, 103/5

vakt: M1/8; K.3/2

varak: G.43/4

vasf: K.2/3; G.39/1, 45/3,
93/1, 108/2, 150/5, 155/3,
158/5; N.1/1

vasfet-: G.9/2

vasfeyle-: G.123/1, 61/2

vasfol: G.11/4

vasl: G.3/5, 10/3, 8/5, 29/3, 36/1, 58/3,
80/5; K.4/5

vatan: G.96/3, 62/3, 70/5

varis: K.6/6, 8/6

vecd: M.1/18, 2/4; G.3/2, 5/2, 12/4,
14/2, 14/4, 17/4, 26/4, 38/3,
41/1, 68/6, 72/4, 79/2, 100/4,
110/2, 160/1; Ş.13/4, 14/2;
KHG.2; Mstz.3/4; N.3/1

vefâ: K.6/8; G.21/1, 65/5, 142/5, 152/1
vefâdâr: K.5/8, 10/8; G.152/1

vefk: K.5/6; G.29/3, 50/4, 85/4

velâyet: T.1/3; K.8/3; G.24/5, 157/5,

velî: G.24/1, 160/3, Mstz.1/4;
K.6/9, 7/8,

vîrân: G.86/2, 87/1, 146/1; Ş.1/4,
12/2, 15/1; Mstz.4/3

visâl: G.41/2

vuslat: G.6/5, 8/5, 12/1, 27/3,
40/3, 95/5, 95/8, 114/4,
127/1, 129/3, 134/5, 140/2,
140/4, 155/3; Ş.14/4; N.1/1

vücûd: K.13/3; G.61/1, 81/2, 110/2,
117/2; M.1/5

-Y-

yâd: G.106/3, 157/4; KHG.4; T.173

Ya'kûb: K.10/16; G.126/3, 128/5, 1
53/4; N.2/4

yalan: K.9/5; G.42/2, 52/2, 52/4,
156/5; Mstz.4/5

yaman: Mstz.4/4, 6/1, 6/2

yana: K.2/9; G.90/1, 145/1; Ş.9/1

yandan: G.74/1, 77/2

yanına: M.1/9

yanıma: G.91/1, 1146/3

yâr: M.1/16; K.5/5, 7/1, 8/1, 10/8,
12/8, 13/1; Muh.1/2, Ş.1/2; G.1/4,
9/2, 17/1, 19/1, 22/1, 34/1, 34/5,
38/2, 38/3, 44/2, 54/1, 56/1, 58/3,
59/1, 59/4, 60/2, 61/1, 61/2, 68/2,
69/6, 80/5, 83/4, 92/3, 92/4, 92/5,
94/3, 104/3, 112/1, 113/2, 115/5,
116/3, 117/4, 119/1, 119/2, 121/5,
129/1, 135/1, 136/5, 141/1, 143/5,
147/4, 149/2, 151/1, 151/4, 152/2,
155/5, 158/1; Ş.3/2, 4/3, 7/2,
7/3, 10/3, 11/2; T.2/2; LDG.1/1;
KHG.1/1, 1/3; Mstz.1/4, 1/5, 4/1,
7/3; N.171

yâra: Mûs.1/2; G.43/5;
Ş.5/3, 14/2, 15/4; Mûs.1/4;
LDG.2/3; Mstz.6/2

yaradan: Ş.13/1

yârân: G.74/5, 24/5, 137/4,
150/5, 158/3; K.5/5

yed: G.32/2

yed-i beyzâ: G.110/4, 149/4

yeksân: G.101/3, 125/3

yektâ: K.7/4

yesir: M.1/11; G.57/1, 60/1, 69/2,
84/3,87/4, 101/1, 104/1, 105/1-6,
115/5, 121/2; Ş.15/2, 15/4;
Müs.1/4;Mstz.2/5

yevmü'l betere: G.130/2

Yezdân: G.148/1; Ş.7/4, 13/1;
Mstz.1/3;N.1/2; K.2/1, 11/14

yıl: G.53/3

yûf: G.52/4

Yûsuf: G.38/3, 126/3, 128/1, 128/5,
147/2, 153/4; Ş.14/2; N.2/4;
K.10/16

-Z-

zâhid: G.18/3, 33/5, 38/1-6, 42/4,
52/1, 52/4, 88/1, 109/1, 122/5,
138/5; Ş.12/1; Mstz.1/3
zâhidâ: K.13/2; G. 92/1, 111/4

zahîr: Mstz.5/2

zahm: G.7/2, 63/3, 69/3, 80/1, 80/3,
89/2,113/1, 113/2, 120/1, 135/1,
135/4
zahm-ı dil: K.1/4

zâlim: Muh.1/1; G.75/2, 106/4; K.9/2

zâr: K.2/17, 9/1; Mstz.7/3; Ş.1/3;
Muh.1/3, 1/5; G.2/1,2/3, 13/4, 17/3,
25/2, 43/1, 44/3, 45/5, 56/1, 57/5,
60/1, 61/3, 62/1, 79/3, 83/3, 87/3,
95/1, 106/4, 112/2, 122/1, 128/5,
139/1, 140/3, 148/1, 152/2; Ş.15/3;

T.2/4; KHG.3

zebân: K.13/1, 13/5; G. 12/2, 29/1, 39/4,
59/6, 95/6, 110/1, 160/6; Ş.5/2,
8/3; Mstz.7/4

zehr: G.75/3, 98/3, 117/2, 158/4

zenahdân: G.160/7

zencîr: G.48/5, 93/5, 126/2

zerre: G.10/2, 60/2, 86/2, 104/1,
112/2, 113/3, 116/2, 135/3,
135/4, 142/5, 156/1; Ş.8/3;
Mstz.4/3, 5/1

zevâl: G.46/2, 98/7

zibâ: G.66/1

zîkr: G.159/3, 25/3, 29/1

zindan: G.108/5, 128/5; N.1/3,1/4,
2/4; Ş.15/4

ziyâ: K.6/1, 12/2; G.2/2, 100/4,

ziyâgir: G.118/3

ziyân: Ş.2/2; Mstz.2/1, 2/2, 4/5

zulm: G.113/5, 43/4

zulmet: K.4/2,4/ 6, 8/1, 12/2;G.46/3,
49/1, 75/2, 128/2, 132/3, 142/1;
Ş.5/3

zühd: G.65/4

zülf: G.3/2, 8/1, 16/3, 16/5, 22/3, 35/5,
41/5, 57/3, 60/1, 63/5, 73/1,
100/3, 119/3 122/4, 137/7, 155/4;
Ş.1/5, 8/3, 13/2, 15/2; Müs.1/3
zülfüne:G.26/5, 54/3, 69/3, 87/4,

101/1, 119/3,

Zülfikâr-zelfekar: K.6/3, 8/3,G.51/3,
128/1, 160/3

EK-1

1-Ayetler

1- “Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele!” Kur ‘an-ı Kerim, Saff Süresi, 61/ 13

2- “Yakub onlara, "Onun hakkında size ancak, daha önce kardeşi hakkında güvendiğim kadar güvenebilirim! Allah en iyi koruyandır ve **O, merhametlilerin en merhametlisidir**" dedi.“ Kur ‘an-ı Kerim, Yusuf Süresi, 12/ 64 Ayrıca bkz. Kur ‘an-ı Kerim, Yusuf Süresi, 12/92, Enbiya Süresi, 21/83, Araf Süresi, 71/51

3- “Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.” Kur ‘an-ı Kerim, Saffat Süresi, 37/182

4- “وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ وَلَكِنْ نُنْظِرُكَ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنَّ اسْتَقَرَّ مَكَانُهُ فَسَوْفَ نَرَاكَ فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ

“Musa tayin ettiğimiz özel vakitte gelip Rabbi O'na kelamiyle iltifatta bulununca: "Ey Rabbim, göster bana kendini, Sana bakayım." dedi. O da buyurdu ki: "**Beni katiyyen göremezsın**, ancak dağa bak, eğer yerinde durursa demek beni görebileceksın" Derken Rabbi dağa tecelli buyurunca onu un ufra (toz duman) ediverdi. Musa da baygın düştü. Ayılınca: "Münezzehsin, Sana tevbe ile döndüm ve ben mü'minlerin ilkiyim." dedi. “Kur ‘an-ı Kerim, Araf Süresi, 7/143

5- وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَتَبَّتْ أَفْئَامُنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ “Onların sözleri ancak, "Rabbimiz! Bizim günahlarımızı ve işimizdeki taşkınlıklarımızı bağışla ve (yolunda) ayaklarımızı sağlam tut. Kâfir topluma karşı bize yardım et" demekten ibaretti.“ Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/147

رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ رَبَّنَا

Rabbimiz! Biz, Rabbinize iman edin' diye imana çağıran bir davetçi işittik, hemen iman ettik. Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla. Kötülüklerimizi ört. Canımızı iyilerle beraber al."Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/193

6- “Onlar, "Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle" diyenlerdir.“ Kur ‘an-ı Kerim, Furkan Süresi, 25/74

وَقَالَتْ امْرَأَةُ فِرْعَوْنَ فَرَّةٌ عَيْنٌ لِي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَى أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

“Firavun'un karısı şöyle dedi: "Bana da, sana da göz aydınlığı (bir çocuk)! Sakın onu öldürmeyin. Belki bize faydası dokunur, ya da onu evlat ediniriz." Oysaki onlar (olacak şeylerin) farkında değillerdi.“ Kur ‘an-ı Kerim, Kasas Süresi, 28/9

7- “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.“ Kur ‘an-ı Kerim, Rahman Süresi, 55/26

8- كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّقُونَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحْرِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا كَانَ لِلْإِنْسَانِ أَنْ يَقْنَطَ مِنْ خُرُوجِهَا إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً “Her canlı ölümü tadacaktır. Ancak kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete sokulursa gerçekten kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı, aldatıcı metadan başka bir şey değildir.“ Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/185

9- أَهُمْ يَفْسِمُونَ رَبَّكَ نَحْنُ قَسَمًا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَخِرَ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ “Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında **biz paylaştırdık**. Birbirlerine iş gördürmeleri için, (çeşitli alanlarda) kimini kimine, derece derece üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır.“ Kur ‘an-ı Kerim, Zuhur Süresi, 43/32

2- Hadisler

1. “Levlâke levlâke lemâ halaktu’l-eflâk”

“Sen olmasaydın ben kâinatı yaratmazdım” Aclûnî, bu sözün hadis olmasa da manasının sahih olduğunu söyler. Aclûnî, Keşfü’l –Hafâ, Kahire, II,232

2. “ Ben ilim şehriyim, Alî’de onun kapısıdır.” Sahih-i Tirmizi, (Kahire baskısı), Kitab el-Menakıb, C.V, s.637, hadis Nu. 3723

Bu hadisin sahih olup olmadığına dair tartışmalar olup, uydurma olmayıp hasen hadis olduğunu söyleyenler varsa da çoğunluk bunun uydurma olduğu kanısındadır. Tirmizî ve Dadekutnî bu rivayetin ıstıraplı (çelişkili, tutarsız) gayri sabit ve münker olduğunu söylemiştir. Yahya ibn Maîn, Ebû Hatim ve Yahya ibn Saîd’e göre bu rivayet yalandır, aslı yoktur. İbn Cevzî ve Zehebî de rivayetin uydurma olduğunu söylemişlerdir. Necm’e göre bu rivayetlerin hepsi vâhî (felâket) dir.” (Aclûnî, Keşfu’l-Hafâ va Muzîlu’l-İlbâs Am-mâ’ştehere mine’l-Ahâdîsi Âlâ Elsineti’n-nâs: 1203–204).

والمهركة رب العالمين
الهي قبولا كلدي بندين

یونم رکاکو توم کو کوزا لال
 هر هو دانه افان این کوکرمو
 حسرت دیر کیم کیم فزون لکه
 کوکناه عصبی که از جگر دم
 کولان کدر نماند خفیه نالز
 بهر کدک کدک سر کلاه اوم
 رتبا آریا خضر ازانوبست
 ورمو چو کور بدو چاه اهلین
 غوب ارقه قصو یو موب بستر کونک

نوبہ یازی قصوریکہ دیوبند قوئلک

قضى الحاجات انهم كما قلدهم ومرض حال

الهي قبلة كل حي ود الخزون اخدم
كم جرم خد جا اصل صفى رتبتا
جزمونا لولم والصلح صلوا و تكون اخدم

3

[illegible]

نام محمد رضا کا نوری مکتوب

بہی واحد نہ ارا کہ جہاند
حقیقت اھیکہ سرتو نشان

و این که در این دو اند

[illegible]

هو ان فوٹا طرہ پر سند کی

جوڑ نہا کہ دل السی و ہر سید

ارامی دیو فوک یولو یولمن

تیره نما غیا حسن و دل ناز
قراده و کان انه صوفی ناز
پودله بس دینک بند کرا
قوس باطن راهندان باطن

حالی شکل اولور قردار یار
سیرای اولی اولگی یار
پیرن همت صدان منایت اول
قزناک کی در می ضعیفانه
تقی بکجه منزل مقدس سوریانه
نیک حکیم و کون شد صا در عا
هر برسی نصیب برانیا
موتو نصیب در صیدی حد
هرش در در کاهی نوری هوی
پندای اول صیبیک پانه توناب
یار حانه دار پیر شفا

گفت اید هر دم زبان ضیوع تر ره
هوا و اعضا صوا هوسه دل دال اول
کر وجود کون سکای بولع افلاک در
حاله کلکی ایل و قدره حق نویسنه
چونکی پیکر کاکه بر سر در هر کون تو
قتل اولما بنجر لسی زانکی کانت یه نرینه
چونکی بیکر سینه پنهان یار یونله بیتیه

هری زینبیر پوین بولع ایم بر کجا
چونکی صفتی رام نیمی جلوم بر کجا
چونکی نام الیبید یار نایه ششم بولع
چونکی نام الیبید یار نایه ششم بولع
چونکی نام الیبید یار نایه ششم بولع

بی

کی شیطان نشین افکار ایروب
بد همت غیبیک بر قند سینه و کمر عسک
بیدار دلمان بودی معصی صبر کلام و سکون
بوجوج دینی کلام و شمعین هجر بولع در یک
دل افشاده می خورنار دارو غلظت بر و تو
دو بوب غنای اسیر توبه الی فکر کلام
کسر سکه او سکر بیک مالک حلاقی آینه
حکیمیک صفتی کایه صفتی قیل بعد اچار
بوعبدی صفتی بیکه مالک کایه اید
یار نایه شکر کاشیخ اولی صفتی اولم
سنوری نادر رسول

ای اید همت صیبی و عالم نه
کی سیکه نوری نوری و جهان
س که هب انبیا کون مناز
زار کات کاهی نشسته و همیک
بوز کیکه و رت بیک نئی فدا
جمله حاجت اهل قیوم کلام رسول
سنیکه صفتی نوری و قیوم کلام
هیبیا سنیکه صفتی صراج
صفتی ابو مشرف کلام و نایه کلام
بار رسول سکر کلامی مواند سیکه
هرش احادیث و نایه حاکم سیکه
رازنده مدحیک قدری قلم نایه
رو بیا بیکه صفتی کون مکات
زمین سکان سنیکه ایداع
هرش رو بیکه صفتی هب نایه
آستان کلام کلامی نایه
حاکم کلامی حد ایدر قبول
شفا شکله حاکم ملان
هرش کلامی دیر کلام حاکم
بوی قوت و صفتی سینه نایه کلام
هرش احادیث و نایه حاکم سیکه

[illegible][illegible]

24

آنچه را که کسی بگوید بشمارا بنویسد
نقد و ستایش و زهر و آتش بر او نماند
و روزی کافران قتل محمد مرتضی
شهادت می دهند و بدستگیر می شوند

اغلیدی

اخذوا اسيرهم حين هم يركضون ورجل ملكه حاكم قافو شيخا زائدا ورجلا قمين

بند پنجم یکی کو زدن و کولن صوفی و کبر

۱۴۴۰ در کربلا قاتل و کربلا گناه صبی

سرنگون اوله یی، طالعک ای جعفر طایر و فنا زینب سنی رسولی درم اییکه منبکلو

باجي مال ولدو رسالت خانه داني الدور
شش لب اولدو شتر جيسين ابن المظفر

در این کتاب در هر یک از اینها

اگر شیخ سهرارد از راه مبارک
و ده دسوی بخود بفرماید اهل دی

کتابخانه عمومی

المسلمين انه اقام قلدريد و جوئ بار و قرك مائو صندل قدا هو زار

موسس طيور ملكه سبطه قاصد صيد

لربذا بطنی بزرگ و افغان اولدی بوقضا

ایک ایک کر کے سنبھال کر لے آئے۔ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا: "جو ایک ایک کر کے سنبھال کر لے آئے، اسے دوزخ میں بھیج دو۔"

نار و آتش

هذه في شخصه منك عرض له ان يذهب
اهل بيت اخا ابوب ودره كراه ال

بند قاسم بن محمد شمس الدین خفان وک و ضم کل و رسو حد فانه

پوئنتی باریلدور کوریلدور

دکترینه

وہی ہے جو کہ

صوفی اولیٰ سرائی کے روزی شب بھی مدد
سہید اولیٰ پوچھ جائے وہ کیسے

بنی اعلیٰ فی زمین و تھا اوج حد
 عالم السیر فی الخفیات و البیوت
 تبتدیکہ بوحال و لم یجعی حیا زلزل
 فلتق و لم یزل کلک یارب و قد آتایک

ما غرضهم انما روضون سوزن را بر
خودت العبد ابو القاسم محمد ياقوت

مأخوطين ابرارم فضون سونزابر

تشنه در جهاصله تاراج که بر دل دارد / مثلک سینه بی زلفی در سی بر مغرور
اضطراب بوقضا میرم که دیگر کند و دور / ساقی صحن ای که گوش افشاند و دور نه

تشنه لب جی اعلیٰ بیتا را به جگر بر دوزخ
عشقك سینه سی دلمو دیر سی بر مژده دور

حضرت العيين ابو القاسم محمد يا اعد

ماهو صين اليه نارم فضون سونغزابد

تا او کو نذر برداشتی و شروع آید این
 یمنی ایکی راه و نه ایکی کان و کدورت
 اشد اودم چاکلی بایک اوردی اوردی
 بولا غلط کج سوز اولاسین یا یله سین

تا او کردند بدو اسمی چنان شد که آینه
بویا غمخوار جگر سوز و لایین یا نیلایی

خفوت العيين ابو القاسم محمد يا ابا

ماتم صبی این نام فضون و نمازید

صوفی شیخ صینک کہ جو ان اوزر
البتگان ناری کہ بر بلہ بنیہ شریدان
حییہ مظلوم کیو آہ الہامی الامان
لرنا ایوب نافی فکر لیر عہہ فغان

حسين مفلوح بمكة اه الاماني الامان

خبر في تعيين ابو القاسم محمد

ایہ نام در قصوں میں آیا ہے

يا اهل المؤمنين فحبا للكرم ام
بلدي ايتك هلاك يوناني ما تو دارم
موردر كا چي محمد عظم

بغديني يترك هذا له بواقي ما في دردم
يا امام علي مهدي رحمتي برادر

عبد الحليم بن محمد بن أحمد

ما محمد بن ابراهيم الطوسي

هو له ورا کلا ريسک نور خدا
ايک هر سینه محرم مریضی

هو وادو را کلا ریک نور مد

اولا میں خلق تمام اجسام اعداد

پونوری

دشنام بخوارا رسد تا کوی کس
روزش چو مشهور افتاد از آندک
چونک کافا دل زبیر بنامین
ایش بن براده کلاهون مجیب
دیر آرد از کوی صغیر اوصاف
المنم و از آن کجا بد صمد
که بویچ کسده تا فاصلا آید
کسب

روز

حرف التاء در
اولی و ثانی معنی سید است که در کتب فارسی کلمه
دعوت را که در رقبه اهل حق می بینیم

ای نوزو کم یابو نرسنگه کی حکمت
 خلق ایزد صانعا بر آید ایام کم مان
 کزنده ارحمه آردو دورا یو غای
 بوستره نجاتی عجب اقبالی کامل
 فخر ابرار کمال ز کمال کوسر نیو تو داری

ضمیمہ اولیٰ رکھ کر کوئی نوید

بوتی جزی جزی ری اکر کله که عزت
 دنی نغمه جوی کو ز کله رو لست
 سخی صحرای کور که بوزن کدر
 بزمی غیار که کله جوی بوزن کدر
 بند و ندیم کو زایای در جوی جایی
 جغلیس پورت ایتم که جغلیس ساری
 دیر پرتی کله دانی کو بوزن کدر

دوش ادر که کله جوی بوزن کدر
 صید ادر که کله جوی بوزن کدر
 چاه ادر که کله جوی بوزن کدر
 جغلیس دوش ادر که کله جوی بوزن کدر
 جگر که جغلیس دوش ادر که کله جوی بوزن کدر

سکینه دوش ادر که کله جوی بوزن کدر
 بید بوزن کدر که کله جوی بوزن کدر
 او جغلیس دوش ادر که کله جوی بوزن کدر
 لنگر که کله جوی بوزن کدر
 اهر که کله جوی بوزن کدر
 داری که کله جوی بوزن کدر
 جود جغلیس دوش ادر که کله جوی بوزن کدر

دلیل

دلیل هر دوش ادر که کله جوی بوزن کدر
 سخی صحرای کور که بوزن کدر
 بزمی غیار که کله جوی بوزن کدر
 بند و ندیم کو زایای در جوی جایی
 جغلیس پورت ایتم که جغلیس ساری
 دیر پرتی کله دانی کو بوزن کدر

دوش ادر که کله جوی بوزن کدر
 صید ادر که کله جوی بوزن کدر
 چاه ادر که کله جوی بوزن کدر
 جغلیس دوش ادر که کله جوی بوزن کدر
 جگر که جغلیس دوش ادر که کله جوی بوزن کدر

سکینه دوش ادر که کله جوی بوزن کدر
 بید بوزن کدر که کله جوی بوزن کدر
 او جغلیس دوش ادر که کله جوی بوزن کدر
 لنگر که کله جوی بوزن کدر
 اهر که کله جوی بوزن کدر
 داری که کله جوی بوزن کدر
 جود جغلیس دوش ادر که کله جوی بوزن کدر

چون که نکند هلاکیت زین رستل
بسیار که ناله درون اولنگاه مرغ

صفه دال

هانا بیدار صبر آرد و دلش در دود
بوی دود را به چو بوی کبریا آرد
عاشق کشته ز در بوی کبریا آرد
کم ز شایسته کس ز در بوی کبریا آرد

چون که نکند ستم بوی کبریا آرد

درد دل که نکند آرد فکارد دود
عشق الذوق در کشتار اولدم
استقامت بوی در قرار اولدم
عشق سودا بوی غم را آرد

چون که نکند ستم بوی کبریا آرد

بر غمفسر کجا فعال یارب
چون که نکند ستم بوی کبریا آرد
کجا صلح نرسی او شایع مدد
رفزار ایره او قشوق سیاه مدد
کوره لای قالدی صبحی غم مدد
دلسکین کجا کز کرم او مدد
لطیف او بآرد بیکر ارم افغانا

چون که نکند ستم بوی کبریا آرد

نقصا نه با قلمو این اهل کلام
قصو ابرای بیکر بوی کبریا آرد

یکه دل که درم ملک ای که بوی کبریا آرد
کوردسم امانی همدی و بوی کبریا آرد
دست تو در بوی کبریا آرد
حیلان او ای عشق دل که درم بوی کبریا آرد

وای عشق که درم بوی کبریا آرد

بوی کبریا آرد بوی کبریا آرد
کون ایینه ناله اند فکارد بوی کبریا آرد
شالی بوی کبریا آرد بوی کبریا آرد
بوی کبریا آرد بوی کبریا آرد
ناله کبریا آرد بوی کبریا آرد

بوی کبریا آرد بوی کبریا آرد

ناله کبریا آرد بوی کبریا آرد
تعالیه زما ملک مدحی و بوی کبریا آرد
ولی عشق که درم بوی کبریا آرد
دکلا کبریا آرد بوی کبریا آرد
وای عشق که درم بوی کبریا آرد
عناایت لطفیکر که درم بوی کبریا آرد

ای عشق که درم بوی کبریا آرد

کمال آری آری حاکمی این نوع حق حسن و دلالت صحت کمالیت کافی
خود و ملکات خود و ملکات دیگر و خود ملک اکبر و خود ملک
برنج و دین گمانه کار و دیگر ملکات فخر و کبریا و ملکات کافی

بدست جمع شده قالی و ملکات کافی در
بدست هکات ملکات شایسته کافی در
بر صوفی را موعود ملکات کافی
کور و حوض و ملکات کافی و ملکات کافی
دور و ملکات کافی و ملکات کافی
و ملکات کافی و ملکات کافی

کمال آری آری حاکمی این نوع حق حسن و دلالت صحت کمالیت کافی
خود و ملکات خود و ملکات دیگر و خود ملک اکبر و خود ملک
برنج و دین گمانه کار و دیگر ملکات فخر و کبریا و ملکات کافی

بدست جمع شده قالی و ملکات کافی در
بدست هکات ملکات شایسته کافی در
بر صوفی را موعود ملکات کافی
کور و حوض و ملکات کافی و ملکات کافی
دور و ملکات کافی و ملکات کافی
و ملکات کافی و ملکات کافی

ظاهر

کودک عالمی یا دینی نفع و دین
و جهان اهل عالمی یا دینی نفع و دین
هستی و دین یا دینی نفع و دین
با هوش و دین یا دینی نفع و دین

سختی و دین یا دینی نفع و دین
سختی و دین یا دینی نفع و دین
سختی و دین یا دینی نفع و دین
سختی و دین یا دینی نفع و دین

سختی و دین یا دینی نفع و دین
سختی و دین یا دینی نفع و دین
سختی و دین یا دینی نفع و دین
سختی و دین یا دینی نفع و دین

سختی و دین یا دینی نفع و دین
سختی و دین یا دینی نفع و دین
سختی و دین یا دینی نفع و دین
سختی و دین یا دینی نفع و دین

یونانی آرایش است در روز اصفه کشته در حکمی روشن حکمتی بزرگی نژاد تو و
یونانیان عددی فتح اید بخم بدیا

پیری اقلیدن عدوی فتح اید بخم بندیا

توفیق بخواند که از کز در ده
مغنیان که در کسیر و کسیر
یک کشتن از صف و پیش و
نویسان و در هر جا که رسید
در راه که در حال و شکوه و زوال
خود و در سینه و کس
همواره که در

بود و آن مدتی که نمی دهم و در بارش ایستاد

[illegible]

مسجد کدو و غنودہ میاں صاحبی صورت

[illegible]

جو سبزی

بوندی بھی سیل آنجہ بھی جھکو نہ لکڑاوار۔

صف الزاهد

١٢٢
 ١٢٣
 ١٢٤
 ١٢٥
 ١٢٦
 ١٢٧
 ١٢٨
 ١٢٩
 ١٣٠
 ١٣١
 ١٣٢
 ١٣٣
 ١٣٤
 ١٣٥
 ١٣٦
 ١٣٧
 ١٣٨
 ١٣٩
 ١٤٠
 ١٤١
 ١٤٢
 ١٤٣
 ١٤٤
 ١٤٥
 ١٤٦
 ١٤٧
 ١٤٨
 ١٤٩
 ١٥٠
 ١٥١
 ١٥٢
 ١٥٣
 ١٥٤
 ١٥٥
 ١٥٦
 ١٥٧
 ١٥٨
 ١٥٩
 ١٦٠
 ١٦١
 ١٦٢
 ١٦٣
 ١٦٤
 ١٦٥
 ١٦٦
 ١٦٧
 ١٦٨
 ١٦٩
 ١٧٠
 ١٧١
 ١٧٢
 ١٧٣
 ١٧٤
 ١٧٥
 ١٧٦
 ١٧٧
 ١٧٨
 ١٧٩
 ١٨٠
 ١٨١
 ١٨٢
 ١٨٣
 ١٨٤
 ١٨٥
 ١٨٦
 ١٨٧
 ١٨٨
 ١٨٩
 ١٩٠
 ١٩١
 ١٩٢
 ١٩٣
 ١٩٤
 ١٩٥
 ١٩٦
 ١٩٧
 ١٩٨
 ١٩٩
 ٢٠٠
 ٢٠١
 ٢٠٢
 ٢٠٣
 ٢٠٤
 ٢٠٥
 ٢٠٦
 ٢٠٧
 ٢٠٨
 ٢٠٩
 ٢١٠
 ٢١١
 ٢١٢
 ٢١٣
 ٢١٤
 ٢١٥
 ٢١٦
 ٢١٧
 ٢١٨
 ٢١٩
 ٢٢٠
 ٢٢١
 ٢٢٢
 ٢٢٣
 ٢٢٤
 ٢٢٥
 ٢٢٦
 ٢٢٧
 ٢٢٨
 ٢٢٩
 ٢٣٠
 ٢٣١
 ٢٣٢
 ٢٣٣
 ٢٣٤
 ٢٣٥
 ٢٣٦
 ٢٣٧
 ٢٣٨
 ٢٣٩
 ٢٤٠
 ٢٤١
 ٢٤٢
 ٢٤٣
 ٢٤٤
 ٢٤٥
 ٢٤٦
 ٢٤٧
 ٢٤٨
 ٢٤٩
 ٢٥٠
 ٢٥١
 ٢٥٢
 ٢٥٣
 ٢٥٤
 ٢٥٥
 ٢٥٦
 ٢٥٧
 ٢٥٨
 ٢٥٩
 ٢٦٠
 ٢٦١
 ٢٦٢
 ٢٦٣
 ٢٦٤
 ٢٦٥
 ٢٦٦
 ٢٦٧
 ٢٦٨
 ٢٦٩
 ٢٧٠
 ٢٧١
 ٢٧٢
 ٢٧٣
 ٢٧٤
 ٢٧٥
 ٢٧٦
 ٢٧٧
 ٢٧٨
 ٢٧٩
 ٢٨٠
 ٢٨١
 ٢٨٢
 ٢٨٣
 ٢٨٤
 ٢٨٥
 ٢٨٦
 ٢٨٧
 ٢٨٨
 ٢٨٩
 ٢٩٠
 ٢٩١
 ٢٩٢
 ٢٩٣
 ٢٩٤
 ٢٩٥
 ٢٩٦
 ٢٩٧
 ٢٩٨
 ٢٩٩
 ٣٠٠
 ٣٠١
 ٣٠٢
 ٣٠٣
 ٣٠٤
 ٣٠٥
 ٣٠٦
 ٣٠٧
 ٣٠٨
 ٣٠٩
 ٣١٠
 ٣١١
 ٣١٢
 ٣١٣
 ٣١٤
 ٣١٥
 ٣١٦
 ٣١٧
 ٣١٨
 ٣١٩
 ٣٢٠
 ٣٢١
 ٣٢٢
 ٣٢٣
 ٣٢٤
 ٣٢٥
 ٣٢٦
 ٣٢٧
 ٣٢٨
 ٣٢٩
 ٣٣٠
 ٣٣١
 ٣٣٢
 ٣٣٣
 ٣٣٤
 ٣٣٥
 ٣٣٦
 ٣٣٧
 ٣٣٨
 ٣٣٩
 ٣٤٠
 ٣٤١
 ٣٤٢
 ٣٤٣
 ٣٤٤
 ٣٤٥
 ٣٤٦
 ٣٤٧
 ٣٤٨
 ٣٤٩
 ٣٥٠
 ٣٥١
 ٣٥٢
 ٣٥٣
 ٣٥٤
 ٣٥٥
 ٣٥٦
 ٣٥٧
 ٣٥٨
 ٣٥٩
 ٣٦٠
 ٣٦١
 ٣٦٢
 ٣٦٣
 ٣٦٤
 ٣٦٥
 ٣٦٦
 ٣٦٧
 ٣٦٨
 ٣٦٩
 ٣٧٠
 ٣٧١
 ٣٧٢
 ٣٧٣
 ٣٧٤
 ٣٧٥
 ٣٧٦
 ٣٧٧
 ٣٧٨
 ٣٧٩
 ٣٨٠
 ٣٨١
 ٣٨٢
 ٣٨٣
 ٣٨٤
 ٣٨٥
 ٣٨٦
 ٣٨٧
 ٣٨٨
 ٣٨٩
 ٣٩٠
 ٣٩١
 ٣٩٢
 ٣٩٣
 ٣٩٤
 ٣٩٥
 ٣٩٦
 ٣٩٧
 ٣٩٨
 ٣٩٩
 ٤٠٠
 ٤٠١
 ٤٠٢
 ٤٠٣
 ٤٠٤
 ٤٠٥
 ٤٠٦
 ٤٠٧
 ٤٠٨
 ٤٠٩
 ٤١٠
 ٤١١
 ٤١٢
 ٤١٣
 ٤١٤
 ٤١٥
 ٤١٦
 ٤١٧
 ٤١٨
 ٤١٩
 ٤٢٠
 ٤٢١
 ٤٢٢
 ٤٢٣
 ٤٢٤
 ٤٢٥
 ٤٢٦
 ٤٢٧
 ٤٢٨
 ٤٢٩
 ٤٣٠
 ٤٣١
 ٤٣٢
 ٤٣٣
 ٤٣٤
 ٤٣٥
 ٤٣٦
 ٤٣٧
 ٤٣٨
 ٤٣٩
 ٤٤٠
 ٤٤١
 ٤٤٢
 ٤٤٣
 ٤٤٤
 ٤٤٥
 ٤٤٦
 ٤٤٧
 ٤٤٨
 ٤٤٩
 ٤٥٠
 ٤٥١
 ٤٥٢
 ٤٥٣
 ٤٥٤
 ٤٥٥
 ٤٥٦
 ٤٥٧
 ٤٥٨
 ٤٥٩
 ٤٦٠
 ٤٦١
 ٤٦٢
 ٤٦٣
 ٤٦٤
 ٤٦٥
 ٤٦٦
 ٤٦٧
 ٤٦٨
 ٤٦٩
 ٤٧٠
 ٤٧١
 ٤٧٢
 ٤٧٣
 ٤٧٤
 ٤٧٥
 ٤٧٦
 ٤٧٧
 ٤٧٨
 ٤٧٩
 ٤٨٠
 ٤٨١
 ٤٨٢
 ٤٨٣
 ٤٨٤
 ٤٨٥
 ٤٨٦
 ٤٨٧
 ٤٨٨
 ٤٨٩
 ٤٩٠
 ٤٩١
 ٤٩٢
 ٤٩٣

دیر و عشق سرین کمر فزنی و جداء المیز

[illegible]

منہنگ شاہ نامہ میں کوکلہ بہرہ اوقوروز

فلک و ستم جو بزرگ بنام اراکسن
و آری پادشاه بنام ستمجو بسم
نخستین از انچه و یارب اراکسن
سیر و زنی شوام کنی در آراکسن

عباد الله الماي ونايم برميلىش الميلاينين مديتة قاتلار حلامى
 ايج كوزك س كسك كيك حمان فافا كيا
 حيدرة لاما فافا ك اول مديتة كاتلار
 نوپام دروم الماي آتار آتار حلامى كيكو نيمه اولان كيرك يار حمان
 حمان فافا ديلنلر برك سمد حيدرة اولان كيرك يار حمان
 شكروش زهوار ونايم بهر مديتة زهوار ونايم اولان بونمان حلامى

१८२५

قلم استبانتی فریادہ محمودی خط
ایک عالم نبیندہ کا منصوبہ خط

صنعت الحظ و جبر و غیره را در قفسه هر سیکه که این اید سه و ده و یک و صفت
شماره بود که در آن را از این نیز بیان شد روی سیکه که این یکی که در هر صفت
سری بر آید سه و ده و یک و صفت هر صفت که این یکی که در هر صفت
بسیج بود و در این متون را می بینید
برای دل بکشید و در هر صفت

صفت غنچه

در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
اهل و عیال که در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
احسان و صحت که در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
واجب از این شریف و غنچه که در هر سیکه که این یکی که در هر صفت

در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
تسلط و ان و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
قتل و عاقبت و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
تشی و عین و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
کوهر و ان و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
غنچه در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
بسیج و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
عالم که در هر سیکه که این یکی که در هر صفت

عالم که در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
فلک و ان و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
نکاح و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
سبا و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
مؤلف

در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
بسیج و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
مؤلف و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
صفت غنچه و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت

صفت غنچه و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
اهل و عیال که در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
احسان و صحت که در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
واجب از این شریف و غنچه که در هر سیکه که این یکی که در هر صفت

صفت غنچه و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
تسلط و ان و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
قتل و عاقبت و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
تشی و عین و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
کوهر و ان و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
غنچه در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
بسیج و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
عالم که در هر سیکه که این یکی که در هر صفت

عالم که در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
فلک و ان و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
نکاح و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
سبا و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت
مؤلف و در هر سیکه که این یکی که در هر صفت

فاز بکوتی بلر طوطی سر اسر و فوجشک طوطی فان کم و فوج سر و کان
بندی کجیکسکا : لکده سر و سر و افق اول
سنگه کاد قوسان و سب و اب و بیکشکان

هرن فان

ای کخی بود و دهاریه ذره سارک و بوب لاکه هر صوب ایینه و لایه و لایه و لایه
سبح ایر و یو سلسله سو سو کیکه ایته بر ساری و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه
خفا و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه
شاف و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه
او و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه
لکله صایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

یو شیر رت و شنگه سنگه بیتی

فلیس و فانه لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

الطیبا اندم و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

تستیم او کیکه شاکه کندی و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

در و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

لومی و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

سید و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

نخامه او کیکه شاکه کندی و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه
و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه
و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه
و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

منقول

منقول و فتوح سینه حال کانه کله فاند و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه
فرض کیکه شاکه کندی و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه
سید و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

جاکه شوقه و دیشاد و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

کوره و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

بلور و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

یو شیر رت و شنگه سنگه بیتی

بر کور و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

بر کیکه شاکه کندی و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

جوت و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

سید و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

ظاهر و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

سید و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

یان کور و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

هر و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

بن المصباح و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

سید و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

اکسوز و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه و لایه

زاهک کل کجودک و الم و راهه پند
چهارم و نه از آهله و همی فله پند
کوهی قالد و همی کوهی پند
و اردو و کوهی کوهی پند

برتا شایارالم و صفت دلدیر رک
هوسه و صفتی پند فله پند
سک و عقی از ده که طوطی و عقی
کوهی و صفتی کوهی پند

ای کوهی و صفتی کوهی پند
بانی مال کوهی و صفتی کوهی پند
قده عقی و صفتی کوهی پند
علامه است کوهی و صفتی کوهی پند

کوهی و صفتی کوهی پند
کوهی و صفتی کوهی پند
کوهی و صفتی کوهی پند
کوهی و صفتی کوهی پند

بوی

بوی و صفتی کوهی پند
کوهی و صفتی کوهی پند
کوهی و صفتی کوهی پند
کوهی و صفتی کوهی پند

کوهی و صفتی کوهی پند
کوهی و صفتی کوهی پند
کوهی و صفتی کوهی پند
کوهی و صفتی کوهی پند

کوهی و صفتی کوهی پند
کوهی و صفتی کوهی پند
کوهی و صفتی کوهی پند
کوهی و صفتی کوهی پند

کوهی و صفتی کوهی پند
کوهی و صفتی کوهی پند
کوهی و صفتی کوهی پند
کوهی و صفتی کوهی پند

کوهی و صفتی کوهی پند

۹۰

سحان کا صحنہا نہ بولید بر اوز کہ دبیر اولدم

کندسه در بن کوفه راه پیرم
کو رندی کم عقلی بدیغیایه دست

ای فلک! ای بنی جبرئیل! ای بنی
کوکبل! ای بنی سید علی! ای بنی
روزگار! ای بنی موی و خونی! ای بنی
عزیز! ای بنی صبر! ای بنی ناله! ای بنی
شک! ای بنی مهر! ای بنی کوه! ای بنی
سکاه! ای بنی دریا! ای بنی هزار! ای بنی
ای فلک! ای بنی جبرئیل! ای بنی
کوکبل! ای بنی سید علی! ای بنی
روزگار! ای بنی موی و خونی! ای بنی
عزیز! ای بنی صبر! ای بنی ناله! ای بنی
شک! ای بنی مهر! ای بنی کوه! ای بنی
سکاه! ای بنی دریا! ای بنی هزار! ای بنی

انبؤدوع وغباصمواو كيم
 راضم لمطع هيجم فميرم بولك
 فلك انك اسلم روم كيم كل
 يزوم الس قاله روم افرا روم
 فوة ف باس ايرم عشق باي كيم
 صق جاك كوز عشق بدلي كيم
 منور اسام بوم روم ادي كيم
 هر صحرش هكه عشقه صدمه كيم

بندری بھیجی راجھی شہنشاہدہ خانہ اولو رومی خیرام

مطعم لیلی زنا صعب اور صناعی جکرم

سند بکری بکیروز قتلطان (ک) یحیی و قتلطان ایدین او کیم و عایدت بقرایت بو قیدر بکیر
تجلی تقدیرات و افسوس سطان ایدر کاجا کور و زمان ایت کور بوقلغی و زان بو قیدر بکیر
بو دردی شایه ماریت بو قیدر بکیر نصیر بضمیر و کیم کلاک ایت بو قیدر بکیر

39

دكل مدوح الواصل جلدنا مدي نفاذ به
بوصال صبريل تحمكه اتر كاكناف بدي

[illegible]

شول کلام الله سور نکه هرانی

بید بنیاد از اولی و بعضی معانی در کتاب
 ادوینوز الدش فی التوحید کان فی هیئت اربعه
 طبع علی خط و معجم علی خطی بم
 اجکو از ذم پند زاهد کرد بنیاد زاهدان
 سده سارقد و زاهدان الکمل علی اوش
 واقفی سار و حلقه ستمی زفا انهم
 صالو بو صوبه فقهه اهلیه و غیره که
 و مهله کی مرکب حرف تخی که
 غنچه بانو زیک نشان اسیر

بندهای بر قد و در خجوش انکم هان و ش

فان اهدا سوسه اري فانه سانه فانه فانه
 درايكه كار كنو بجا نك فانه فانه
 هلا عشق در امد معا فانه فانه فانه
 نطقي اكم فانه فانه فانه فانه
 عشق در امد معا فانه فانه فانه

کل بر و کوشش است سوز و جور به روز و غافلانه

سنوری آغا زان الدیم بندی سعادت در بنی

بنی السیئہ بس ارباب بیاضی افروزم
میشد کالمدن اول دستر ایام نیم

زهد و استراحت و عفو و محاکمه
 قتل و کلاه زدن و زدن و اسیر کردن
 و بی بی و مولی ستانم و اسیر کردن
 و بی بی و مولی ستانم و اسیر کردن
 و بی بی و مولی ستانم و اسیر کردن

فیهو جبرک حذر یون لایق و کلاشک
تا السیذ قدی بیکما و لم نکه هر مدیک
دری می کنج حکوب جبرنگای سوز

کشتیم غم در دایم بود که کلام صبی دلداد
مخفی در سرین لاله ای و جودم و آتش بازی صافی بن زهر صومعه ای بود جا

عظیم کائنات شہیدیم کلزار کسرت کلشیم
نرم السنت سوزین کفتار بن بلن شیم
اوایک بر جدان خودان افتاد
کوکلوته افیاد اولان بر خا بن

صلى الله عليه وسلم
عن أبيه عن جده
عن النبي صلى الله عليه وسلم
عن أبيه عن جده
عن النبي صلى الله عليه وسلم

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some faint smudges and discoloration, particularly along the right edge. There is no text or other markings on the page.

نارایمیه دردی و کلک صورتش
دلش بوسه کلک حسودش جانده بگردن
کلیشه کاغذی چای درسته بنیام
تیکه نان دانه دانه بر خنده بگردن
نارایمیه کلک کلاه بگردن
ایرکوهی مجلسی ناراده بگردن

مردی

[illegible]

卷之四

کربان ایبه زودره عشق کوزن
خویشی عشق صورته‌ای خوشما
هر که سبز سینه بدید عشق هر دم
عشق بخیزد جفا دل آید کج
در سینه بک کج خلق کج بید و عیان

هر آن که زود بر زلف عشق کوزن
استبانت به زلف و جبین عشق کوزن
هر که سبز سینه بدید عشق هر دم
عشق بخیزد جفا دل آید کج
در سینه بک کج خلق کج بید و عیان

[illegible]

کند نوعی نیم خطی و در آن سوسون
المانیوس شقا و ششمین چاهه بن
محسوس فلانی که در آن سوسون
کند و آبش که در آن سوسون و سوسون
صفتی بر این سوسون چاهه آبش که
بندگی زن زاندا بکند اغانا و بفق بکند

و صلتها آتی بکمال کجاست که
 تا از این منظره بماند و بماند
 در هر دو صخره اولی دریم و آید
 زارایب و یوسف که بیرون فرستید
 و صلتها آتی بکمال کجاست که
 تا از این منظره بماند و بماند
 در هر دو صخره اولی دریم و آید
 زارایب و یوسف که بیرون فرستید

3

کهر کبر کنی طلال دلو له لار ورو
پر شیدو بزو فضلی کنی شینان کلاو
دلی نانا دهر کور و بوزخی بزو فضلی
کولو رمانو بول و بوزخی بزو فضلی
بازغ و بزو فضلی بزو فضلی بزو فضلی
بوتی کنی شینان دلو له لار ورو

انکه هر جان الی زینتی سره کلاو
چو نه کلاو بزو فضلی بزو فضلی
بجو دلو بزو فضلی بزو فضلی
سن اهری حاصی بزو فضلی بزو فضلی
احسان اهری بزو فضلی بزو فضلی

دصلت کو نو کلاو بزو فضلی
حاصی بزو فضلی بزو فضلی

کسکه اهری بزو فضلی بزو فضلی
اهری بزو فضلی بزو فضلی
اهری بزو فضلی بزو فضلی
اهری بزو فضلی بزو فضلی
اهری بزو فضلی بزو فضلی

اوشاهی سادات طلال بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی

حسن

حسن افغان بزو فضلی بزو فضلی
دلی بزو فضلی بزو فضلی
دلی بزو فضلی بزو فضلی
دلی بزو فضلی بزو فضلی
دلی بزو فضلی بزو فضلی

کلاو بزو فضلی بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی

کلاو بزو فضلی بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی

کلاو بزو فضلی بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی

کلاو بزو فضلی بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی
کلاو بزو فضلی بزو فضلی

[illegible]

او تسلیم صبری دل تو گل بی بلبل ناچار

مندی و در بریشان کو رکی صحران اخلدی

بگوئید که در دام و دلدرد از اندر می کشد
 نه چو خار کجی که از کین زینش اول
 کورند و کجوب در دلدرد و چو شقایق
 یکا در تن یک تو به عشق ابر حلقه میاف
 و در او دلدرد و کورند و چو شقایق
 و در او دلدرد و کورند و چو شقایق

فَذَكِّرْهُمْ بِذِهِ وَرَسُولِ نَظَرٍ اَوْ مَلَكٍ صَبِيحًا

وصالحه عرض اید هرگاه که زنگنه را می ویناق

حضرت دیرالدین سید سلیمان بنی
کلامی و کونیه کیهنیه انارایم
حاکم ارادیم شیده جلیقین و تو
عنق الدنیه و تو بنیم غریبانیم
حسیند ای که اذله حقین دلیریم

حسنه راجه اذ لم يخطو ولبيدي

سید و اہل بیت کو صلاوات و تحیات دینی

[illegible]

9

کلیان نامتاسی ننگ یزد او آت جویانه
فهرست عارف همدار یونی نامی مکرر لری
که کلک اظفار شریعت هر طریقت مدوی فیت

الملك عبد العزيز بن عبد الله بن عبد الرحمن بن عبد الوهاب بن عبد المحسن بن عبد المطلب بن عبد مناف بن قصي بن كلاب بن مرة بن كعب بن لؤي بن غالب بن فهر بن مالك بن النضر بن كنانة بن خزيمة بن مدركة بن إلياس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان

بنیاد و روضہ صوفیہ خلیفہ پیر سید

دلبرك دانه بوجي اداي ايمى
 لمر لار لاليل لى لى لى لى لى
 صني صني صني صني صني صني
 هم رين اهل سى بل و كوكه سى
 كور شيرى صبار كى ريش لوى
 تنوع لدر با هم بن بن با هم لى
 هر كس كس يقد بى كس يقد

اسم نوری سید محمد کلثوم افتاد ایلدی

فردای روز، رقصه‌های تازه‌ای
کنه فکته‌های تازه‌ای درونیکه
سینای لیسون باه و صمیمی خوشای
کوره‌های کیه که کیه که کیه کیه
دلمه‌های تازه‌ای درونیکه کیه کیه

一、

صیبت و مریت بوندید و اهل بیت آنرا

صوبہ ندرین میں ایک خاص مقام پر

جوت سلطانہ آمدند متبع تمام دارالارای
 کا جہیز بغیر باغ کوکالہ لایہ و بیدلای
 کو بہت دیر بعض محلے میں رہ کر کھدی
 ہدیہ یا جو کچھ تمام دار و دیوار تفری
 ۱۰۰۰ مالک دیوان عزیز و صر

مولا

[illegible]

اصول کنگ ستر داهند پسین
کامیاب پس دیوب اوصول کرسین
بجوش بخود حلالی قویز دین
سوی که شیرازی دینی نارون
عاری که کالی بی سو زدن
عشق موی چو زکی کوزدن
پزی نه خورشید اوری چو هلی

دستنه صافدار و تاه هلی

چلو موی مولد اوت و مولد

سختی چو شیرین شمع یاه دین داهو
دستی قور دستنی قور ایلیم میسر
ماله خور غنچه در صحرای سیران آتیه
عاشق جاره را بخار آفتان آتیه
بر که صحنه کوز در دریا چو زانگی
کوز باغی تلخی موی ایضا آتیه
بونه میوه بونه دین و تاه بونه جال

سرا یه دین عشق مدتس دیب قال الله قال

عشق دین سورا و دیوب نه کی کشته

ندرو زار و فای که غمی باغی جلک
چاغروب و درخت عشق و سنا سنا سنا
نه و هم میوه و زار و شک عشق نونه

الوب

الوب جنو ننگه بر سر جلک و مولد
بوی و در و در و در و در و در و در
کی به خیم ایوب عشق اود و عشق قار
ار که وصلی یای اری که عشق و مولد

بیل سر و سرین حلقه و شمشیر و دینا جای

بوی که در دین و طلب بیل و دینا

کودل و دینی ننگه ننگه ایوب که الوبی
زهر جاندا از سر که دین و دین و دین
کلام مجنون اساده و دین ایوبی لیل
الف دینی رال بر که دین و دین ایوبی
کوک و خیمه ایوب و کوه و دین قانم
بیل و سر کوه و دین و دین و دین و دین
بام و دین و دین و دین و دین و دین
کی و دین و دین و دین و دین و دین
دین و دین و دین و دین و دین و دین

الوب ناله

الوب الوب اول شمع جاندا و دین و دین
بیشتری اتوار دین و دین و دین و دین
هم چه الوب کور و دین و دین و دین
خوشه دین و دین و دین و دین و دین
زال و دین و دین و دین و دین و دین

عاجی کوب اسکیو شانیو بنو بنو طاشا
 املاکی بلشیا
 امواه نیریم حالی ملریشا ندر
 بریطی زما ندر
 قنیر نی بوکوشا هشته کدایت
 دلر هسرت
 هیچ کسیر بوغای دکل لطفنا ایرلن
 اصافی کو ندر
 برکت باقی ندر شرا یشو مکه می
 هسیر بوغای
 نیکه رنیکو کو فتنه کاکه ای
 عونا اعلو کالی
 یاری دیلی فتنه نزلک شادیه آلی
 اعلو کوشا
 چونکالی کو زانویشا نالید شاکه
 کمصق و فایه
 مهت و رور عارفه هر فتنه یه
 سیرت کندن
 نه ملاده نه ملو کون هلی یجنه
 بلجکی بو فتنه

دل

دلرست در میاز راه را می هر بدو
 اوشو کیم یو یانه
 زنده کلای جهان دل او لیلو شان
 سزات سرآسوس سلسل
 قلی تالی اکلر هر روضی و ککر
 یوفه قلی تالی
 بیکه حالکی یانم اریتو فنانم
 کدای امام سر سلطان
 راکه لیدر جانی ایزد رانم
 اصحیحی فنانم صونه جانی دلی
 لب و دل بالی
 لیسف بال قار حقی یی غار
 کور کور دم جگر قلم یتیار
 جور کور دل قار لیلو آت
 سیکه لیلو ناز کلای حای
 ارار و صافی
 بود صلاه دیدم و کور کوغ
 بنیدیا بعد فطرم او کورین فترم
 غنای کجایم یی بولر یو کلم
 حقدل استه هر دم روملر لالی
 شتی صلاطی
 دکر و صول
 سیرت اننا جی جکدی نقای
 حسنه ککای امدیه سائل
 کلادق سائل
 سائل من صافی دکلای یی
 ایدیه یی بای حلاطیه سائل
 بامالدر یی قائل

چونکه قائلید اولاد اله کره کور: پند میندی کند
دینر بویور آلتی کور ای وکله هلم صلا: مائل

موزق قائل

وز نیلاد قور حور اهلزاره برلاندان ناز عشق دلداره
بویور برکاره ناموسه آرم افشاده دلداره اعلا: مائل

هجو اثره مائل

حاشا اولر برآن بند و دهان بوند بو قدر کلامه سوزیک زبان
کوکلهرم بهمان اچید و دهان بیدینا بو حمله لیلای: مائل

چونکه اولر: مائل

تایخ آت بر ای لایق زندان
بر ای آت بلاغم خورای چرخ دون بوی زین ای سلاک و قصه غمگین و دلای
کوی کلامه بویور نه بوی بر آت هزار صد سلاک کوی جهار و بویور
رضا حیدر ایلینه اولوب بویور تلخ بر ای لایق نه بویور بویور
اوقور تاغی بر آه ای لایق نه بویور
بوقدر ای لایق در دویور نه بویور نه بویور

تایخ حاد حی زندان

حیدر ای لایق غمگین که اولر بویور دایره حیدر بویور و صلا نه بویور اولر ای لایق
هلم بر آت لایق بر آت نه بویور حیدر بویور و صلا نه بویور اولر ای لایق
قالوب آت نه بویور نه بویور حیدر بویور و صلا نه بویور اولر ای لایق
نجد و غمگین نه بویور نه بویور حیدر بویور و صلا نه بویور اولر ای لایق

تام

TABLO

BAHR	KALIP	KASİDE	MESNEVİ	GAZEL	TAHMİS	ŞARKI	MÜSTEZÂT	MÜSEDDES	MUHAMMES	NAZM	Sayı
HECEZ	<i>mefâ 'ilün mefâ 'ilün</i> <i>mefâ 'ilün mefâ 'ilün</i>	3	-	32	-	3	-	-	-	2	40
	<i>mefâ 'ilün mefâ 'ilün</i> <i>fe 'ûlün</i>	1	-	-	-	2	-	-	-	-	3
	<i>mefâ 'ilün fei'lâtün</i> <i>mefâ 'ilün fe 'ûlün</i>	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2
	<i>mef 'ûlü mefâ 'ilü</i> <i>mefâ 'î lü fe 'ûlün</i>	-	-	28	-	-	4	-	-	-	32
REMEL	<i>fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün</i> <i>fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün</i>	-	-	3	-	-	-	-	-	-	3
	<i>fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün</i> <i>fa 'ilün</i>	2	1	1	-	5	3	-	-	-	12
	<i>fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün</i> <i>fâ 'ilâtün fa'ilün</i>	7	-	91	2	6	-	3	1	-	110
	<i>fe 'ilâtün fe 'ilâtün</i> <i>fe 'ilâtün fe 'ilün</i>	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
	<i>fe 'ilâtün fe 'ilâtün</i> <i>fe 'ilâtün</i>	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
HAFİF	<i>fâ 'ilâtün mefâ 'ilün</i> <i>fa'lün</i>	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
RECEZ	<i>müstef'ilün müstef'ilün</i> <i>müstef'ilün müstef'ilün</i>	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
	<i>müfte'ilün müfte'ilün</i> <i>müfte'ilün müfte'ilün</i>			2							2
Toplam		14	2	165	2	16	7	3	1	2	212

Tablo: Dîvân'da kullanılan vezinlerin manzumelere göre dağılımı

KAYNAKLAR

Kitaplar

- Aclûnî, *Keşfü'l –Hafâ*, Kahire, C. II.
- Ayan , Hüseyin, *Nesimî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara 1990.
- Banarlı, Nihad Sâmi, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. I, II, MEGSB Yay., İst., 1987.
- Birge, John Kingsley, *Bektaşilik Tarihi* (Çeviren: Çamuroğlu, R), Ant Yay. , İstanbul, 1991.
- Caferoğlu, Ahmet; *Türk Dili Tarihi*, Enderun Kitabevi, 3. bs., İst., 1994.
- Coşan, Esad, *Makalat Hacı Bektaş Veli*, (Sadeleştiren: Özbay, Hüseyin), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.
- Çamuroğlu, Reha, *Yeniçerilerin Bektaşiliği ve Vaka-i Şerriye*, Ant Yay. , Ankara, 1994.
- Dağlı, Yücel vdğr., *Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu*, Yapı Kredi Yay., 1. bs., İstanbul, Haziran 2001.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Yay. Haz. Aydın Sami Güneyçal, 18.bs., Aydın Kitabevi, Ankara 2001.
- Dilçin, Cem, *Tarama Sözlüğü*, Ankara, 1983.
- Ece, Selami, *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*, Fenomen Yay., 1. bs. Erzurum, 2007.
- Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, MÜ İlâhiyat Fak. Vak. Yay., 5. bs., İst., 1997.
- Elçin, Şükrü, *Halk Edebiyatına Giriş*, Kültür Bak. Yay. , Ankara, 1981.
- Eşrefoğlu Rumî, *Tarikatnâme*, haz. Esra Keskinılıç, Gelenek Yay., 1. bs., Kasım 2002.
- Fığlalı, Ethem Nuri, *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*, Ankara, 1991.
- Gemalmaz, Efrasiyap, *Standart Türkiye Türkçesi (STT)’ni İlgilendiren Ses Olaylarıyla İlgili Terimler*, Atatürk Ü. Fen-Edebiyat Fak. Yay., Erzurum 1995.
- Güzel, Abdurrahman, *Dinî- Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yay., Ankara , 1999.
- Güngör, Şeyma, Fuzûlî, *Hadîkatü’s-Süedâ*, Ankara, 1987.
- Hayta, Necdet; Önal, Uğur, *Osmanlı Devleti’nde Yenileşme Hareketleri*, Başak Matbaacılık, Ankara, 2003.
- İpekten, Halûk, *Eski Türk Edebiyatı, Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yay., 4. bs., Şubat 2001.
- İsen, Mustafa-Cemal Kurnaz, *Şeyhî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara, 1990.

- Kara, Mustafa, *Tekkeler ve Zaviyeler*, Dergâh Yay., İstanbul, 1990.
- Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C.V, TTK, Ankara, 1994; C.VIII, TTK Yay. , Ankara, 1995.
- Kortantamer, Tunca, *Eski Türk Edebiyatı; Makaleler* haz. Şerife Yağcı- Fatih Ülken, Kült. Bak. Yay., 1. bs., Ankara, 2004.
- Köseoğlu, Nevzat, *Ondokuzuncu Yüzyılda Türk Dünyası*, Büyük Türk Klasikleri, Ötüken Yay., İstanbul, 1988.
- Kurnaz, Cemal, *Hayali Bey Dîvânı*, MEB Yay. , İst., 1996.
- Külekçi, Numan, *Edebî Sanatlar*, Akçağ Yay., Ankara, 1999.
- Lewis, Bernand, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, TTK, Ankara, 1970.
- Mutlu, Şamil, *Yeniçeri Ocağının Kaldırılışı ve II. Mahmud'un Edirne Seyahati*, İÜEF Yay., İstanbul, 1994.
- Noyan, Bedri, *Bektaşilik Alevilik Nedir*, Ankara, 1995.
- Onay, Ahmet Talât, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2004.
- Öz, Baki, *Alevilikle İlgili Osmanlı Belgeleri*, Can Yay. İstanbul, 1997.
- Öztuna, Yılmaz, *II. Mahmud*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1998.
- Paşa, Mustafa Nuri, *Netayic ül-Vukuat*, C. III- IV, TTK, Ankara, 1980.
- Paşa, Ahmet Cevdet, *Tarih- i Cevdet*, C. XII, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1966.
- Sahih-i Tirmizi, *Kitab el-Menakıb*, C.V. Hadis Nu. 637. 3723
- Sezgin, Abdülkadir, *Hacı Bayram Veli ve Bektaşilik*, Sezgin Yayınları, İst., 1990.
- Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, İst., 1987.
- Şentürk, Ahmet Atilla, *Sûfi yahut Zâhid Hakkında*, Enderun Kitabevi, 1. bs., İst., 1996.
- Tanpınar Ahmet Hamdi, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1997.
- Tavukçu, Orhan Kemal, *Dede Ömer Ruşenî, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, 2005.
- Temren, Belkıs, *Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. , Ankara, 1994
- Tökel, Dursun Ali, *Dîvân Şiirinde Harf Simgeciliği*, Hece Yay., 1. bs., Mayıs 2003.
- Usluer, Fatih, *Hurufilik*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2009.

Yücer, H. Mahmud, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf* (19.Yüzyıl), İnsan Yay., Ankara, 2003.

Ansiklopediler

Akün, Ömer Faruk, “*Dîvân Edebiyatı*”, DİA. , C.IX.

Azamat, Nihat, “*Kadîriyye*”, DİA. C XXIV, İstanbul,2001.

Işın, Ekrem, “*Kadîriyye*”, DİA. C XXIV, İstanbul, 2001.

Ocak, Ahmet Yaşar, “*Bektaşilik*”, DİA, C. V, İstanbul, 1992.

Özcan, Abdülkadir, “*Eşkinici Ocağı*”, DİA, C.XI, İstanbul, 1995.

Tezcan, Hülya, “*Fes*”, DİA, C. XII, İstanbul, 1995.

Uludağ, Süleyman, “*Devrân*”, DİA, C. IX, İst.anbul, 1994.

Ünver, Sühelyl, *Yeniçeri Kışlaları*, Belleten, C. II, S. 167–180, TTK, Ankara, 1976.

Makaleler

Gündüz, İrfan, *Yeniçeri Ocağı’nın İlğasından Sonra Meydana Gelen Bazı Tasavvufî Gelişmeler*, İLAM Araştırma Dergisi, C. II, 1997.

Sezer, Hamiyet, *Yeniçeri Ocağı’nın Kaldırılışının Taşradaki Yansıması*, Tarih Araştırma Dergisi, C.XIX, S. 30, Ankara, 1998.

Yüksel, Müfid, “*İstanbul Bektaşî Tekkeleri*”, Cem Aylık Siyaset ve Kültür Dergisi, S.71 (Ekim), İstanbul, 1997. ; S.: 72 (Kasım,1997).

Tezler

Ayar, Mesut, *Yeniçeri Ocağı’nın İlğasından Sonra Bektaşî Tarikatı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,1998.

Azar, Birol, “*Türâbî Dîvânı* (İnceleme-Tenkitli Metin)”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.

Boz, Âdem, *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması ve Kapatılmanın Doğurduğu Sonuçlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 1999.

Sarı, Mehmet, *Sâbûhî Şeyh Ahmet Dede, Hayatı, Edebî kişiliği ve Türkçe Dîvânı’nın Tenkitli Metni*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Doktora Tezi,1992.

İnternet adresleri

Akarsu, Muhibe,“*Alevi-Bektaşilikte Sayılar Olgusu*”, www.alevileriz.org 12.10.2009

Güfta, Hüseyin,“*Dîvân Şiirinde İlim ve İrfan Timsali Hz.Ali*”, www.hbektaş.gazi.edu.tr 15.07.2009

Kur’an-ı Kerim, Diyanet Meali, http:www. kuran.gen.tr.17.06.2009

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Erzurum'un Tortum ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Erzurum'da tamamladı. 1998 yılında girdiği Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe öğretmenliği Bölümü'nden 2002'de mezun oldu. Erzurum-Horasan Atatürk İlköğretim Okulu ve Erzurum-Celal Akın İlköğretim Okulunda Türkçe öğretmenliği yaptı. Hâlen Erzurum-Aziziye İlçesinde bulunan 23 Nisan İlköğretim Okulunda Türkçe Öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Hatice ÇELİK

BENDÎ MUSTAFA BABA DÎVÂNİ
(İnceleme-Metin)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

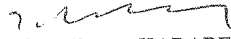
ERZURUM-2010

TEZ KABUL TUTANAĞI**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

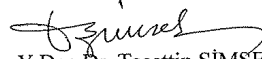
Bu çalışma Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalının Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU
Danışman/Jüri Üyesi

Prof.Dr. Turgut KARABEY
Jüri Üyesi

Y.Doç.Dr. Tacettin ŞİMŞEK
Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 29 / 01 / 2010

Prof.Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖN SÖZ.....	V
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
XIX. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİNDE SİYASÎ DURUM.....	1
XIX. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ	7
 BİRİNCİ BÖLÜM.....	 9
1. BENDÎ MUSTAFA BABA’NIN HAYATI, TARİKATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ... 9	
1. 1. Hayatı.....	9
1.2. Tarikatı	15
1.3.Eseri	18
1.3.1 Dîvân.....	18
1.4. Edebî Kişiliği ve Şiirinin Özellikleri	19
1.4.1. Bendî Mustafa Baba’nın şiirinde dil ve üslup.....	26
1.4.2. Etkilendiği şairler	30
1.4.3. Şiir ve şairlik hakkındaki görüşleri.....	32
1.4.4. Bendî Mustafa Baba’nın şiirinin başlıca özellikleri	34
 İKİNCİ BÖLÜM	 36
2. BENDÎ MUSTAFA BABA’NIN DÎVÂNI’NIN DİL, BİÇİM VE MUHTEVA	
ÖZELLİKLERİ	36
2.1. Dil ve İfade Özellikleri	36
2.1.1. Kelime varlığı.....	37
2.1.2. Ses olayları.....	42
2.1.3. Tamlama ve cümle yapısı	43
2.1.4. Edebî sanatlar	45
2.2. Biçim Özellikleri.....	52
2.2.1. Tertip şekli	52
2.2.2. Nazım şekilleri ve türleri	53

2.2.3 Vezin.....	55
2.2.4. Kafiye ve redifler	57
2.3. Muhtevâ Özellikleri	61
2.3.1. Din ve tasavvuf.....	67
2.3.2. Tipler ve kişilikler.....	73
2.3.2.1. Dinî kişilikler.....	77
2.3.2.2. Tasavvufî kişilikler	79
2.3.2.3. Tarihî- efsanevi kişiler.....	79
2.3.2.4. Edebî kişilikler	80
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	81
3. 1. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nın İnceleme Metni	81
3. 1. 1. Metin tespitiyle ilgili hususlar.....	81
3. 1. 1. 1. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp. Numara: 445	81
3.1.2. Teknik özellikler	82
3. 1. 3. Transkripsiyon sistemi	83
3. 2.Dîvân'ın Metni	84
SONUÇ.....	224
SÖZLÜK	226
EK-1	254
EK-2.....	256
TABLO.....	295
KAYNAKLAR	296
ÖZGEÇMİŞ.....	299

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BENDÎ MUSTAFA BABA DÎVÂNİ
(İnceleme- Metin)**

Hatice ÇELİK

Danışman: Doç.Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

2010 - SAYFA: VII+ 298

Juri: Doç.Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

Prof. Dr. Turgut KARABEY

Yrd. Doç. Dr. Tacettin ŞİMŞEK

Bu çalışma XIX. yüzyıl şairlerinden Bendî Mustafa Baba'nın hayatını ve Dîvânını konu almıştır.Kaynaklarda Bendî'nin adı geçmemektedir.Yapılan araştırmalarda Dîvânın tek nüsha olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma giriş kısmı ve üç bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş kısmında şairin hayatını ve edebî kimliğini ortaya koyan XIX. yüzyıl, tarihî ve edebî açıdan tanıtılmıştır.

Tezin birinci bölümünde Bendî Mustafa Baba'nın hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde Dîvân, dil, biçim ve muhteva özellikleri bakımından incelenmiştir. Eser biçim açısından incelenirken nazım teknikleri ve nazım şekilleri dikkate alınmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde metni oluşturmada takip edilen yol, transkripsiyon işaretleri, transkripsiyonlu asıl metin verilmiştir. Bölüm sonunda sonuç, sözlük, dizin, ekler, tablo ve kaynaklar verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bendî, dîvân, şekil, muhteva, vezin

ABSTRACT
MASTER THESIS
COLLECTED POEMS OF BENDÎ MUSTAFA BABA
(Analysis- Text)

Hatice ÇELİK

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

2010 - PAGE: VII+ 298

Jury: Assoc. Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

Prof. Dr. Turgut KARABEY

Asst. Prof. Dr. Tacettin ŞİMŞEK

This thesis comprises the life and collected poems of 19th century poet Bendî Mustafa Baba. Bendî's name is not mentioned in the resources. It has been discovered in research that only a single copy of the collected poems exists.

The paper is composed of introduction and three parts. In the introduction, the 19th century, which has influenced the poet's life and literary identity, has been introduced historically and literary.

In the first part of the thesis, information on Bendi Mustafa Baba's life and literary identity has been given.

In the second part, the collected poems have been analysed in terms of language, form and content. During form analysis of the work, verse techniques and verse forms have been taken into consideration

In the third section, the method used in forming the text, transcription marks and the transcribed original text is given. Conclusion, dictionary, appendixes, index, tables and resources are submitted at the end of this section.

Key terms: Bendî, collected poems, form, content, metre

ÖN SÖZ

XIX. yüzyıl, reformların yapıldığı, eski ile yeninin bir arada olduğu, Bektaşiliğin yasaklanmasıyla birlikte Osmanlı tarihinde ilk kez bir tarikatın kapatıldığı dönemdir.

1826 yılında Yeniçeri Ocağının kaldırılmasıyla Yeniçerilerin Bektaşî tekkelerine sığınmaları sonucu Bektaşîler de sıkı bir takibe uğramış, tekkeleri kapatılmış, babalar ve dedeler ya sürgüne gönderilmiş ya da idam edilmiştir. Bektaşîlikle ilgisi olmayan kimselerin dahi ‘Bektaşî’ diye ihbar edildiği bir dönemde, 1249/1833, 1252/1836 tarihleri arasında Bendî Mustafa Baba da hapsedilmiştir. Hakkında hiçbir bilgiye ulaşamadığımız Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nın bilinen tek nüshası şairin hayatı, edebî kişiliği ve yaşadığı dönemi aydınlatmada son derece önem arz etmektedir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı (İnceleme-Metin) isimli çalışmamızda amacımız Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nı ilmî usullere uygun olarak incelemek ve Bendî Mustafa Baba’nın hayatı, sanatı, şiir dünyası ile XIX. Yüzyılın siyasî ve toplumsal yaşamının edebî eserdeki yerini değerlendirmektir.

Çalışmamızda sistematik tahlil metodunu kullanmakla birlikte, eserin vermek istediği mesaj ve derin yapıdaki anlamları incelenerek ait olduğu kültürel bağlamda ve şairde neye tekâbül ettiği ve neyi ifade ettiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın giriş bölümünde şairin yetiştiği sosyo-kültürel zeminin karakterinin oluşumuna ve dolayısıyla sanatına etki edeceği prensibinden hareketle bu zeminin, tarihsel arka planını ve dönemin edebiyat dünyasını ortaya koymaya çalıştık.

Hayatı ve edebî kişiliğinin ele alındığı Birinci Bölümde şairin hayatı ve tarikatı hakkında bilgiler verilerek, edebî kişiliği şiirlerinden hareketle ortaya konulmuştur.

Çalışmamızın İkinci bölümünde şiirlerin dil- ifade, biçim ve muhteva özellikleri değerlendirilmiştir.

Bendî Mustafa Baba’nın Dîvânı’nın metninin ortaya konulduğu üçüncü bölümde kullanılan nüsha tavsifi ve metin tespitinde gözetilen esaslar belirtilmiştir.

Bu çalışma esnasında tezin hazırlanış aşamasının her anında karşılaştığım güçlükleri aşmamda her türlü yardımlarını gördüğüm sevgili babama ve anneme, benden hiçbir yardımı esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Turgut KARABEY’e, Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi’nin değerli çalışanı Şükrü AYDIN’a, saygılarımı ve şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca tezin başlangıcından itibaren kaynaklarını benden esirgemeyen, sabrı ve desteğiyle, çalışmanın ortaya çıkmasında

emeği olan danışmanım saygıdeğer hocam Doç. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU'ya en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu çalışma gerek bu sahayı gerekse Bendî Mustafa Baba'yı yeterince tanıtmaya yetmeyecektir. Çalışmamızın, şahsiyet ve eser noktasında edebiyat dünyasına yararlı olması tek dileğimizdir.

Erzurum–2010

Hatice ÇELİK

KISALTMALAR

age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
agy	: adı geçen yayın
bs.	: baskı
bk.	: bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
G.	: Gazel
H.	: Hicrî
İA	: İslam Ansiklopedisi
İÜEF	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
KHG	: Kara Hece Gazel
LDG	: Leb Değmez Gazel
Muh.	: Muhammes
Mün.	: Münâcât
Mur.	: Murabba
Müs.	: Müseddes
Mstz.	: Müstezâd
N.	: Nazm
NG.	: Noktasız Gazel
Nu.	: Numara
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
Ş.	: Şarkı
T.	: Tahmis
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
DİA	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayınevi

GİRİŞ

XIX. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİNDE SİYASÎ DURUM

XIX. yüzyıl, eski ile yeninin bir arada olduğu, aydınların tarihi ve dini sorguladıkları, Bektaşiliğin yasaklanmasıyla birlikte Osmanlı tarihinde ilk kez bir tarikatın kapatıldığı dönemdir.

III. Selim (1789–1807), VI. Mustafa (1807–1808), II. Mahmut (1808–1839), Abdülmecit (1839–1861), Sultan Abdülaziz (1861–1876) ve II. Abdülhamid XIX. yüzyılın Osmanlı padişahlarıdır.

Bu yüzyıla Osmanlı İmparatorluğu ıslahatla başlar ve yüzyılın sonuna kadar da öyle devam eder. Ancak bütün ıslahatlar, başlayan bir yabancılaşma sürecinin muhtelif atılımlarından ibaret kalır ve sonuçlara ulaşılmaz; başka bir yol da bulunmadığından yine ıslahatlara devam edilir.¹

XIX. yüzyıl imparatorluğun kuruluşundan itibaren iktisadî, içtimaî, idarî, askerî, tedrisî, mimarî, sınaî velhasıl bütün alanlarda değişimin ve yenileşmenin yaşandığı bir devirdir ve asrın başlarında kurulan Nizam-ı Cedid’le (1789–1807) başlayan yenileşme, beraberinde getirdiği yeni vergiler, yeni okullar, tercümesi gereken kitaplarla kapsamlı bir çalışmayla devam etmiştir. Aynı dönemde Kafkasya’daki Rus ilerlemeleri; Napolyon’un Mısır’ı işgali (1789–1800), buna mukabil İngilizlerin Osmanlıya destek sağlaması, Nizam-ı Cedid’e karşı başlayan Kabakçı İsyanı (1807), akabinde III. Selim’in tahttan indirilerek öldürülüşü, gidişatı beğenmeyen Alemdar Mustafa Paşanın İstanbul’a gelerek olaylara el koyması (1808); Balkanlarda Yunan ve Sırp ayaklanmaları (1807), Rusya ile süren savaşlar (1806–1812), İran Savaşı (1821–1823), Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılması (1826), Rusların Edirne’yi almaları, Yunanistan’ın bağımsızlığını kazanması (1830), Fransa’nın Cezayir’i işgali, Mehmet Ali Paşanın Suriye ve Irak’ı işgal edip Kütahya’ya dayanması (1833–1841) bu devrin önemli olaylarıdır.²

Bu dönemde, 23 yaşında padişah olan II. Mahmud, 30 yıl saltanatı kalmıştır. II. Mahmud döneminde Yeniçerilerin yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye adıyla

¹ Nevzat Köseoğlu, *Ondokuzuncu Yüzyılda Türk Dünyası*, Büyük Türk Klasikleri, Ötüken Yay., İstanbul, 1988, s.14.

² Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. VIII, TTK Yay. , Ankara, 1995, s. 53- 54.

yeni, talimli bir ordu ihdas edilmiş, rüşdiye mektepleri kurulmuş, ilköğretim mecburi hale getirilmiştir. (1824) İlk nüfus sayımı yapılmış, posta teşkilatı kurulmuş, yurt dışı çıkışları için pasaport ihdas edilmiştir. Uzun müddet üzerinde düşünülen karantina usulünün kabul edilmesi, geleneksel “Dîvân” örgütünün değiştirilerek Batılı usulde bakanlıkların kurulması, valilerin maaşlı hale getirilip merkeze bağlanması ve yarı resmi de olsa ilk gazete olan Takvim-i Vakayi’nin çıkarılması da II. Mahmud dönemi ıslahatlarındandır.

II. Mahmud’un saltanatı 1826’ya kadar 17 yıl süren birinci dönem ve bu tarihte Vaka-i Hayriye ile başlayıp padişahın ölümü ile sona eren (1839) ikinci dönem³ olmak üzere iki döneme ayrılır.

II. Mahmud’un saltanatının ikinci dönemi 1826 süreciyle başlar. Bu dönemde Yeniçeri Ocağı’nın Osmanlı yönetimi karşısında bir güç unsuru olma durumundan çıkmasıyla devlet yapısında köklü değişikliklerin yapıldığı görülmektedir.

1826’ya gelindiğinde, Yeniçerilik kurumunun askerlikle olan ilgisi eski yüzyılların çok ötesindedir. Ocak, zamanla ulufe kapısı olarak görülür olmuştur.⁴

‘Eşkinci’ adıyla talimli bir sınıfın oluşturulmasına karar veren Sultan II. Mahmud, yeni kuvvetin Hristiyanlar ve yabancılar tarafından değil, sadece modern askeri yöntemleri bilen Müslüman subaylar tarafından eğitileceğini özellikle belirtir.⁵ Bu yeni birlik bağımsız bir kuruluş görünümündeyse de, Yeniçeri Ocağı’na bağlıdır ve sürekli olarak Yeniçerilerin hedefi durumundadır.⁶

II. Mahmud, Yeniçerilerin ayaklanacağını biliyormuşçasına gerekli önlemleri daha önceden almıştır. Topçu, humbaracı, lağımcı ve tersane ocakları reisleri uyarılmış, aralarında Yeniçeri düşmanı olarak yorumlanan Hüseyin Paşanın da bulunduğu Boğaz Muhafızları, üç bin kadar askerle, isyan çıktığı zaman hızla müdahale edilebilsin diye, kayıklarla hazır bekletilmiştir.⁷

³ Yılmaz Öztuna, *II. Mahmud*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, s. 11.

⁴ Reha Çamuroğlu, *Yeniçerilerin Bektaşiliği ve Vaka-i Şerriye*, Ant Yay., Ankara, 1994, s. 64.

⁵ Bernand LEWIS, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, TTK Yay., Ankara, 1970, s. 80.

⁶ Abdülkadir ÖZCAN, *Eşkinci Ocağı*, DİA, C. XI, İstanbul, 1995. s. 471.

⁷ Mustafa Nuri Paşa, *Netayic ül-Vukuat*, C. III- IV, TTK Yay., Ankara, 1980, s. 254.

15 Haziran günü Yeniçeriler, kazanlarını Etmeydanı'na çıkartarak isyana başlamış, mahalle mahalle dolaşarak, sadrazamın, Yeniçeri Ağasının, Ağa Hüseyin Paşanın öldürüldüğünü ilan etmiş, halkı Etmeydanı'na davet etmişlerdir.⁸

Yeniçerilerin Ulemayı yanlarına almadan yaptıkları bu isyan hareketi, yapılan üç-beş saatlik savaşın ardından birçok Yeniçeri'nin öldürülmesi, birçoğunun da dağılıp kaçmasıyla ve nihayetinde II. Mahmud'un ocağın kaldırıldığını ilan etmesiyle sona ermiştir.

Ocağın lağvından sonra başlatılan Yeniçeri kovuşturması sonucunda 20 binden fazla Yeniçeri veya o iddiada bulunanlar İstanbul dışına sürgüne gönderilmiş,⁹ lağv olayından sonra saray meydanında kurulan çadırlarda devlet işlerini gören devlet adamları, iki aydan fazla bir süre sonra saray meydanını terk etmiş ve hayat normale dönmüştür.¹⁰ Başta son Yeniçeri Ağası olan Mehmet Ağa olmak üzere, ocağın kaldırılmasında büyük yararlılığı olanlar, II. Mahmud tarafından mevkice yükseltilirken, vezir Hüseyin Paşa da Serasker olmuştur.¹¹ Sancaklara gönderilen emir ve buyruklarda, kaçan Yeniçerilerin cezalandırılması gerektiği, Yeniçerilerle ilgili her türlü namın, tabirin, giysinin yasaklandığı, herkesin kendi işiyle gücüyle uğraşmasının gerektiği, tersi harekette bulunanların da cezalandırılacağı vurgulanır.¹²

Ocağın lağvından sonra on beş gün içerisinde on binden fazla asker yazılarak, Asakir-i Mansure-i Muhammediyye adıyla yeni talimli bir ordu oluşturulmuştur.¹³

Yeniçeri Ocağının hayatiyetine son verilirken Ocağın bağlı bulunduğu Bektaşî tekkeleri de kapatılır.

Bektaşîliğin ordu üzerindeki moral kaynağı olma ile ilgili bütün faaliyetleri, o günden itibaren Mevlevilik tarikatına geçer ve tarikatın ordudaki temsilcisi olan şeyhe 'mareşallik' unvanı verilir.¹⁴

Bektaşîliğin yasaklanmasıyla birlikte Bektaşî vakıf, tekke ve şeyhleri sıkı takip altına alınmıştır.

⁸ Karal, *age.*, C. V, TTK Yay. , Ankara, 1994, s.147.

⁹ Öztuna, *age.*, s. 71.

¹⁰ Şamil Mutlu, *Yeniçeri Ocağının Kaldırılışı ve II. Mahmud'un Edirne Seyahati*, İÜEF Yay. , İstanbul, 1994, s. 25.

¹¹ Sühelyl Ünver, *Yeniçeri Kışlaları*, Belleten, C. II, Sayı 167–180, TTK Yay. , Ankara, 1976, s. 591.

¹² Hamiyet Sezer, *Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılışının Taşradaki Yansıması*, Tarih Araştırma Dergisi, C.XIX, Ş. 30, Ankara, 1998, s. 221.

¹³ Mutlu, *age.*, s. 24.

¹⁴ Mustafa Kara, *Tekkeler ve Zaviyeler*, Dergâh Yay. , İstanbul, 1990, s. 210.

İstanbul tekkelerindeki babalar ve müritleri tutuklanarak darphane mahzenine hapsedilirler. Kıncı Baba, İstanbulağasıade Ahmet Baba ve Salih Baba idam edilir. Diğerleri Şeyhülislam Efendi tarafından iman yoklamasına çekilerek Sünnilikleri kontrol edilir. Yapılan sorgular neticesinde idam edilmeyen Bektaşilerin İslami ilimlerde derin bilgileri olmamakla beraber zındık ve mülhid olmadıkları anlaşılır, fakat hepsinin siyaseten sürgününe karar verilir.¹⁵

1826 sonrası insanların hırsları ve düşmanlıkları yüzünden Bektaşilikle ilgisiz kimseler ‘Bektaşî’ diye ihbar edilmektedir. Bu da o dönemde Bektaşî olmanın büyük bir suç unsuru olduğunu gösterir.

Bu süreçte Bektaşî olmadıkları halde isimlerinin sonunda ‘baba’ unvanı bulunan pek çok şeyh de aynı akıbete uğrayarak sürgün edilmiştir. Örneğin, Halep’teki Bayram Baba Tekkesi kapatılarak mallarına el konulmuş, daha sonra ise bu tekkenin Halveti’lere ait olduğu anlaşılınca, 1831 yılında yeniden açılarak şeyhliğine Abdulhamid Dede tayin edilmiştir.¹⁶

Bektaşilere yönelik olarak uygulanan takip siyaseti öyle bir boyuta varmıştır ki, Yeniçeri isyanı sırasında hapiste olmalarına rağmen, 15 kişi daha sonra tutuklanarak diğer Bektaşiler gibi Şeyhülislamın sorgusuna çekildikten sonra yedi tanesinin ehl-i sünnet olduklarına kanaat getirilerek serbest bırakılmasına, diğer sekiz tanesinin ise bozuk itikatları sebebiyle ayrı ayrı yerlere sürgün edilmelerine karar verildiği anlaşılmaktadır.¹⁷

¹⁵ Rumelihisarı’nda Şehitlik tekkesinden Mahmud Baba ile yedi nefer müridi Kayseri’ye, Öküz ya da Paşalimanı tekkesindeki Ahmed Baba ve Kazlıçeşme tekkesindeki Hüseyin Baba ikişer nefer müridleriyle Hadim’e, Karaağaç tekkesinden o tarihte aynı zamanda ‘Hacı Bektaş Vekili’ olan İbrahim Baba ile sekiz nefer müridi, Sütlüce tekkesinden Mustafa Baba ve Eyüp’te Karyağdı Tekkesinden Mustafa Baba üç nefer Bektaşî ile Birgi’ye, Karaağaç Tekkesinde misafir olan Yusuf Baba Amasya’ya, yine misafirlerden Ayıntablı Mustafa Baba Güzelhisar’a, Kıncı’nın kardeşi Mehmed Baba, Çamlıca Tekkesinden Mehmed Baba ve Merdivenköyü tekkesinden diğer Mehmed Baba dört nefer müridi ile Tire’ye gönderilirler.

Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih- i Cevdet*, C. XII, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1966, s. 238. ; John Kingsley Birge, *Bektaşilik Tarihi* (Çeviren: ÇAMUROĞLU, R), Ant Yay. , İstanbul, 1991 s. 89.

¹⁶ Âdem Boz, *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması ve Kapatılmanın Doğurduğu Sonuçlar*, Kayseri, 1999, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 88.

¹⁷ Mesut Ayar, *Yeniçeri Ocağı’nın İlğasından Sonra Bektaşî Tarikatı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998, s. 42.

Bu hengâmede Ehl-i Beyt'e Resûl-i Huda'ya muhabbetleri görülen diğer tarikatlara mensup bir hayli meşayih ve mensuplarının da değişik yerlere nefyedildikleri iddia edilmektedir.¹⁸

Devletin her tarafında, özellikle de Rumeli'de yaygın olan Bektaşî tekkelerinin bir kısmı cami, medrese ve mekteplere tahsis edilmiş, bir kısmı da özellikle Nakşibendîlerin kontrolüne verilmiştir¹⁹

II. Mahmud, Bektaşiler ve tekkeleri hakkında nasıl işlem yapılacağı konusunda ülkenin değişik yerlerine gönderdiği buyrukta tarikatın neden yasaklandığını belirttikten sonra, şeriatın gereği olarak bütün Bektaşî tekkelerinin yıkılmasını, tekke vakıflarının iptal edilmesini, bu arazi ve vakıfların devlete (Beytülmal) döndürülmesini aldığı iki adet fetva eşliğinde emretmektedir²⁰

Yeniçeri Ordusu'nun lağvı, ulemanın gücünün kırılması ve yeni reform programlarının uygulamaya konulmasının ardından Mustafa Reşid Paşa (1800–1858) ve onun himayesinde yetişmiş olan Mehmet Ali Paşa (1815–1871) ile eski bir tıp öğrencisi olan Mehmed Fuad Paşa (1815–1869) gibi bürokratlar siyasi güç sahibi olmuşlardır.

II. Mahmud döneminin aksine bu dönemde her din ve mezhebe bilhassa tarikatlara hoşgörüyle bakılmaya başlanmıştır.²¹

3 Kasım 1839 tarihinde devlet ile fert arasındaki münasebetleri tayin edecek kanunların çıkarılmasını vadeden Tanzimat Fermanı Sultan Abdülmecid tarafından ilan edilmiştir.

¹⁸ Üsküdar'da Toptaşı civarında *Tarîkat-i Aliyye-i Nakşibendiye'den*, Enderun-u Hümayun Buhârî-i Şerif hocalarından Şeyh Hasib Efendinin bina ve tesis eylediği dergâhın kapısında, eimme-i isnâ aşere efendilerimizin isimlerinin yazılmış olması, Bektaşîliğe atfolunup, o sırada postnişin olan Fazıl- ı şehir Mustafa Efendi Manisa'ya; Nuh kuyusu civarında *Tarîkat-ı Aliyye-i Bayramiyye'nin* asitanesi bulunan Hazreti Himmet hangâh-ı şerif, şeyhi Seyyid Ali Efendi Hadim'e; Fazl ve kemâl ile mâruf zühd ve salah ile meşhur olan *Meşâyih-ı Celvetiyye'den* Şeyh Galib Efendi Konya civarına; *Kibar-ı Meşâyih-ı Kadiriyye'den* şair-i şehir Vecdi Efendi Kayseri'ye ve *Meşayih-i Nakşibendiye'den Karacaahmet zaviyesi'nden* mukîm Ahmed Dede Sivas'a; Kutb-ı muhakkıkîn Ali Behçet El-Konyavî hulefasından olup “Lehcet'ül Bütûn”, “Hadikatü'l Ebdâr” ve “Tezkiretü'l Evliya” müellifi *Nakşibendî* Halil Sahib Efendi Sinop'a sürülmüşlerdir. Müşerân ileyim bir hayli müddet menfâlarında ikamet ettikten sonra, Şeyhü'l Meşâyih Nusûhizâde Şemseddin Efendinin Hüsn-ü şehadetleri üzerine affedilip geri dönebilmişlerdir. Ahmed Rıfkı, *Bektaşî Sırrı*, Dersaadet, 1328, C. II, s. 129–130.

¹⁹ Gündüz, İrfan, *Yeniçeri Ocağı'nın İlğasından Sonra Meydana Gelen Bazı Tasavvufî Gelişmeler*, İLAM Araştırma Dergisi, C. II, 1997, s.19.

²⁰ Baki Öz, *Alevilikle İlgili Osmanlı Belgeleri*, Can Yay. İstanbul, 1997, s. 88.

²¹ H. Mahmud Yücer, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf* (19.Yüzyıl), İnsan Yay. , Ankara, 2003, s. 54.

Tanzimat Fermanı ile her din ve mezhep ve özellikle tarıkata da II. Mahmud döneminin tersine, hoşgörü ile bakılmıştır, hatta Abdülmecid zamanında bazı Bektaşî tekkelerinin tekrar faaliyet göstermeye başladıkları bilinmektedir.

Bu dönemde Rusya ile bir savaşa girilmesi, Islahat Fermanı'nın ilan edilmesi (1856), ilk defa dışarıdan borç alınması, Meclis-i Daniş (Encümen-i Daniş), Darulfünun, Ebe Mektebi, Ziraat Mektebi, Orman Mektebi, Telgraf Mektebi gibi okulların Maarif Nezaretine bağlanması gibi gelişmeler olmuştur.

1861'de tahta geçen Abdülaziz döneminde Bektaşîliğin yeniden eski haline dönme yoluna girdiği görülmektedir.²²

Sultan Abdülaziz 1881'de Mısır, 1867 Haziranında ise Fransa ve İngiltere seyahatlerine çıkar. Avrupa'dan pek çok yeni silah alır, bugünkü İstanbul Üniversitesini Harbiye Nezareti olarak inşa ettirir. Askeri Rüşdiye, birçok askeri kışla ve tersane inşa eder, Bahriye Nezaretini kurar, aldığı firkateyn, zırhlı, kalyonlarla Türk deniz kuvvetini dünyada üçüncü sıraya çıkarır. İzmit-Sofya arasında döşettiği ağla toplam 452 km. olan demiryolu ağını 1344 km.'ye çıkartmış, yeni karayolları yaptırmış, 1874'te Galata Tüneli açılmış, itfaiye teşkilatını kurmuştur.

1861'de Nas Okulu faaliyete geçmiş, 1864'te Dil okulu, 1868'de Fransa'nın verdiği nota sonucu Galatasaray Lisesi eğitime başlamış, 1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi neşredilerek eğitim işinin devletin asli görevi olduğu ilân edilmiş, yeni meslekî ve teknik okullar açılmış, 1866'da Mekteb-i Tıbbiye, 1867'de Eczacılık Mektebi kapılarını açmış, Fransız sisteminden alınan darî Teşkilat kanunuyla 1864'te Eyalet sistemi terk edilerek Vilayet sistemine geçilmiş, adalet sisteminde değişikliklere gidilmiş, Mecelle Cemiyeti kurulmuş, Batılı devletlerin baskısıyla yabancılara mülk edinme hakkı verilmiş, 1873'te yayımlanan irade ile vakıf mallarının yabancılara satılması serbest bırakılmış, “emniyet sandıkları” ve “memleket sandıkları” oluşturulmuş, Bank-ı Osmanî-i Sahane kurulmuştur. Dört milyon altın sarf edilerek Çırağan Sarayı, Kasırlar ve av köşkleri yaptırılmış, borçlar 200 milyon altına ulaşmıştır.

Bu arada Eflak ve Boğdan'ın Prenslige geçmesi (1861), Osmanlı İmparatorluğu'nun Sırbistan ve Karadağ'dan çekilmesi (1862), Islahat Fermanı (1875), Yemen isyanı (1870–73), Girit isyanı (1876), Bulgar isyanı (1876) gibi karışıklıklar

²² Ahmet Yaşar Ocak, “Bektaşîlik”, DİA, C. V, s. 373–379.

devlet adamları arasındaki huzursuzluğu artırmış, 1876'da Sultan Abdülaziz hal edilmiş, 1 Haziran 1876 günü de odasında intihar süsü verilerek katledilmiştir.

Tahta geçen II. Abdülhamid'in temel politikası Osmanlı topraklarının parçalanmasını önlemektir. Bu amaçla II. Abdülhamid Balkanlar'daki milliyetçilik akımları konusuna çözüm adına Arnavutluk'ta yoğun olarak bulunan Babağan Bektaşileri ile yakınlık kurmuştur. Bunun yanı sıra II. Abdülhamid döneminde Bektaşilik ile Osmanlı Devleti arasında fazlaca olumlu gelişmeler olmaz.²³

II. Abdülhamid döneminde Almanlara Bağdat demiryolu ihale edilmiş, Mekteb-i Mülkiye, Mekteb-i Hukuk, Sanayi-i Nefise, Hendese-i Mülkiye, Darulmuallimat gibi yüksekokullar, Maliye Mektebi, Halkalı Ziraat Mektebi, Ticaret Mektebi, Orman ve Maadin, Lisan, Dilsiz ve Ama Mektepleri kurulmuş, vilayet merkezlerinde Rüştîyeler, Bayezid ve Yıldız Kütüphaneleri açılmış, arşivler, kataloglar hazırlanmış, Almanya'ya eğitim için Türk subayları gönderilmiş, Yıldız Çini fabrikası açılmış, Güney Afrika ve Japonya gibi uzak ülkelere din âlimleri gönderilerek İslamiyet'in yayılmasına gayret gösterilmiştir.

XIX. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ

Klasik şiirimizin önde isimlerinden olan Nedim (ö.1730) ve Şeyh Gâlib (ö.1799)'in gölgesinde kalan bu yüzyılda eski ile yeni yan yanadır.

XIX. yüzyılın ilk yarısında Türk şiirinin manzarası bir bakıma geçen asırlardan pek değişik değildir, Nedim'den sonra ârâzı iyiden iyiye görülen, fakat başlangıcı daha evvelce çıkan bir zevk bozulması ve dağılışı, ilhamın umumiyetle küçük kelime ve ifade oyunlarına dayanan buluşlardan öteye geçememesinden gelen bir yoksulluk, mesnevîlerde Nâbî'den beri çalışılan fakat bir türlü sırrı bulunamayan bir yerli icat arzusu, daha ziyade nesre ait hususiyetlerin artması bu yarım asrın şiirinin de esas vasıflarıdır.²⁴

Bu dönemde de tasavvuf, şairlerin beslendiği önemli şiir kaynaklarından biri olma özelliğini devam ettirmiştir. Bazı şairler tasavvufî bir derinlik için tasavvufa yönelmişler ve XVII. yüzyıl şiirini örnek almışlardır. Yine bu yüzyılda kendileri Sünnî oldukları halde devletin Bektaşiliği yasaklamasına bir tepki veya sadece ehl- i beyt

²³ Birge, *age.*, s. 94.

²⁴ Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1997, s.77.

sevgisinden dolayı Hersekli Arif Hikmet, Kâzım Paşa, Sâid Paşa gibi bazı şairlerin mersiye, muharremiye ve Hz. Ali na'ı yazdıkları görülmektedir.

Eski kültür ve teknikleri kuvvetli, zevk sahibi bazı şairler, eskiyi canlandırarak, yaşatmak arzusuyla Encümen-i Şuara isimli bir edebî topluluk kurmuşlardır. Toplulukta bulunan şairlerin en önemlileri, Leskofçalı Gâlib (ö.1864), Üsküdarlı Hakkı (ö.1893), Yenişehirli Avni (ö.1883), Hersekli Arif Hikmet gibi şâirlerdir. Ayrıca yeni edebiyatın kurucularından olan Nâmık Kemâl ve Ziya Paşa da önceleri bu topluluk içinde yer almışlar ve topluluktan etkilenmişlerdir.

Bu devirde geçmiş asırlarda kullanılan nazım şekillerinin kullanımına devam edilmiştir. Şarkı, terci ve terkeb-i bend, muhammes gibi bentli nazım şekillerinin sayısında artış, mesnevi gibi nazım şekillerinin sayısında da azalma olmuştur.

XIX. Yüzyılda Dîvân şiiri geleneğini sürdüren ve dîvânları basılanlardan en tanınmışları şunlardır: Enderunlu Vâsıf (ö.1874), İzzet Molla (ö.1829), Refi-i Kalâyî (ö.1821), Halim Giray (ö.1823), Dâniş (ö.1829), İffet (ö.1832), Mahir (ö.1843), Âkif Paşa (ö.1845), Hoca Fehim (ö.1845), Leyla Hanım (ö.1847), Sermet (ö.1847), Esat Muhlis Paşa (ö.1851), Âlî (ö.1856), Ârif Hikmet (ö.1859), Zîver Paşa (ö.1860), Ayıntaplı Aynî (ö. 1837), Şeref Hanım (ö.1861), Şeyh Nazîf (ö. 1861), Fatîn (ö.1866), Osman Nevres (1876), Abdülahim Gâlib Paşa (ö.1876), İrfan Paşa (ö.1888), Kâzım Paşa (ö. 1889), Sâid Paşa (ö. 1891), Osman Şems (ö.1893), Eşref Paşa (ö.1894) ve Memduh Paşa (ö.1925).

Tanzimat'la birlikte Batı tesirli akımlarla Şinasi, Ziya Paşa ve Namık Kemâl gibi kimselerin başını çektiği vatan, millet gibi kavramları ön plana alan Fransız Edebiyatı'ndan mülhem şahsiyetler öne çıkmıştır.

Bu dönemin önemli bir özelliği de halk edebiyatına ait birçok unsurun klasik şiirde, klasik edebiyata ait unsurların da halk edebiyatında kullanılmasıdır. Dîvân şairlerinin yeniyi bulabilmek için halk şiiri şekilleriyle hece ölçüsünü kullanmaları, atışmalar ve müşâara usûlüyle şiir yazmaları; halk şairlerinin de kendi sanatlarını dîvân şiirinden alınmış kelime ve unsurlarla zenginleştirdikleri, aruz veznini kullandıkları görülmektedir.

Saz şairlerinin kullandığı dili Dîvân edebiyatı lügatine açan, âşık tarzının bütün özelliklerini iyi bilip şiirlerinde tasavvufu işleyen Erzurumlu Emrah (ö.1876), Ruhsati bu dönemin önemli şahsiyetleridir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BENDÎ MUSTAFA BABA’NIN HAYATI, TARİKATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1. 1. Hayatı

Dîvânının başında “*Ümmet-i nâcî fukarâ-yi pîr el Ḥorâsânî kuddusallah sırr-ı Hûvel‘azîz bendelerinden Bendî Muştafa Baba* ” diye tanıtılan Bendî Mustafa Baba’nın hayatı ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Manzumelerinde ismi geçen bir şahıs ve yer ismi de bulunmayan şairin doğum ve ölüm tarihi de bilinmemektedir.

Dîvânda bulunan manzumeler, şairin edebî, ilmî hayatıyla ilgili bilgilerle birlikte yaşadığı dönem hakkında da bilgiler içermektedir. Bazı manzumelerde vermiş olduğu tarihler ve olaylardan hareketle Bendî Mustafa Baba’nın XIX. asırda yaşadığı tespit edilmiştir.

Şiirlerinde Ehl-i Beyt sevgisini içten ve coşkulu bir şekilde dile getirip dîvânın sadece bir mısrasında “*Ḳatr-i ḥânedânından ayırma kemteri bes*” tabiriyle Ehl-i Beyt sevgisinde bulunduğu Kadiri tarikatından olabileceğini düşündüren, Bektaşilerin içinde bulunduğu durumdan hareketle dîvânında Bektaşî kelimesini hiç kullanmayıp, Bektaşî olabileceğini tahmin ettiğimiz Bendî Mustafa Baba’nın, Yeniçeri Ocağı’nın kapatılması ile Bektaşiliğin yasaklanıp sıkı takip edildiği bir dönemde hapiste olması, hayatıyla ilgili şüpheleri çoğaltmış, bu da şairin hayatını bilinmez kılmıştır.

Mutasavvıf bir şair olan Bendî Mustafa Baba, dîvânında 1249/1833 yılında zindanda olduğunu, 1252/1836’de zindandan çıkarıldığını bildirmektedir. Bendî Mustafa Baba’nın hangi sebeple hapsedildiği bilinmemekle birlikte, Bektaşilerin kendilerini sakladıkları bir dönemde Bektaşî olmadıkları halde isimlerinin sonunda ‘baba’ unvanı bulunan ve Ehl-i Beyt sevgisini dile getiren pek çok şeyhin sürgün edildiği de bilinmektedir.

Bu dönemde sürgüne gönderilenler arasında isimleri Mustafa olan üç Bektaşî babası da vardır. Birgi ya da Güzelhisar'a sürgüne gönderilen Sütölçe tekkesinden Mustafa Baba'nın²⁵, Eyüp'te Karyağdı Tekkesinden üç nefer Bektaşî ile Birgi'ye sürgüne gönderilen Mustafa Baba²⁶ ve Mürüvvet Baba Tekkesi şeyhi olup Tire'ye sürgüne gönderilen Mustafa Baba'nın²⁷ Bendî Mustafa Baba olup olmadığı bilinmemektedir.

Dîvândaki 96. 104. 108. 128. 132. gazel; 1.ve 2. tarih manzumeleri ve 5. şarkı şairin hayatında önemli bir iz bırakıp Bendî mahlasını seçmesine sebep olan zindan ile ilgili bilgileri içermektedir.

²⁵ “Sütölçe, Münir Baba veya Bademli Bektaşî Tekkesi, ilkin Şeyhülislam Damadzâde Feyzullah Efendi tarafından inşa ettirilmiştir. Yine Şeyhülislam Damadzâde Ebu-l Hayr Ahmed Efendi (vefatı 1154/1741)'nin oğludur. 1112/1701 tarihinde doğmuş olup 1168/1762 yılında ma'zulen Sütölçe'deki yalısında vefat etmiş kendi yaptırdığı tekkesinde defnedilmiştir. (Bk. Devhatu'l Meşayih, s. 99.). Nakşibendîliğin müceddiye koluna ait bir zaviye olarak yaptırılan tekke, (Şeyhülislam Feyzullah Efendi ile Babası Ebu'l Hayr Efendi, her iki Şeyhülislam da nakşibendiyyenin müceddiye şeyhlerinden olup İstanbul'da vefat eden, ünlü Keşmirli Şeyh Murad Efendiye bağlıdırlar. Eyüp nişancılar semtinde bir medrese yaptıran Ebu'l Hayr Ahmed Efendi Şeyh Murad Efendi'yi 1132/1720 de vefat edince bu medreseye gömdürterek medreseyi Nakşibendî dergâhına çevirmiştir.) sonradan Şeyh'ül İslâm'ın torunu Anadolu Payeli Arif Efendi tarafından Bektaşî babası Mustafa Baba'ya verilmiştir. Bu olay Hadikatu'l Cevamî'de şöyle anlatılır:

“Zaviye-i mezbureyi Anadolu Payeli hafidleri Arif Efendi Bektaşîyyeden bir herife vermekle 1241 zilhiccesinde (1826) nefyolunan (sürgüne gönderilen Bektaşîler ile bu herif dahi nefyolunup, tekke dahi hedmolunmuştur. Ve hafid-i mezbur (adı geçen torun) dahi su-i amel sebebiyle Güzelhisara nefy ve iclâ kılınmıştır”. (Hadika, C. I, s.305.)

Hadika'daki anlatıma göre Şeyhülislam tarafından yaptırılan dergâh torunu tarafından bir Bektaşî babasına verilmiş, ancak 1826 da bu dergâh da diğer Bektaşî dergâhları meyanında yıktırılmış ve söz konusu baba sürgüne gönderilmiştir. Ayrıca dergâhı bu babaya veren şeyhülislamın torunu da (kendisi de Anadolu payeli kadı imiş) bu fiilinden dolayı cezalandırılarak Güzelhisar'a sürgün edilmiş.

Osmanlı dönemi kaynaklarına göre sürgüne gönderilen bu Baba'nın adı, Mustafa Baba'dır. Üss-i Zafer, Mustafa Baba'nın Birgi'ye sürülmesinden söz ederken Tarih-i Lütî bu Baba'nın Güzelhisara sürüldüğünü kaydeder. (Üss-ü Zafer, s.212, Tarih-i Lütî, C.II)

Müfid Yüksel, “İstanbul Bektaşî Tekkeleri”, Cem Aylık Siyaset ve Kültür Dergisi, s.71 (Ekim), İstanbul, 1997, S. 3643; s.72 (Kasım,1997), S.3439.

²⁶ Karyağdı Tekkesi, Eyüp sırtlarında, İdris köşkü mevkiinde (Piyer Loti'ye yakın) Karyağdı sokağı ile Ballı Baba'nın (eski adı Balî Baba) birleştiği yerde olup etrafı duvarlarla çevrilmiştir. Karyağdı tekkesi dergâh Şeyhi olan Mustafa Baba, 1241/1826'daki hadiselerde üç müridiyle beraber Birgi'ye sürgün edilir. Yüksel, agm. S.3439, s.72.

²⁷ Mürüvvet Baba Tekkesi: Üss-i Zafer'de ve Tarih-i Lütî'de 1826'da çeşitli yerlere sürgün edilen Bektaşî Babaları sıralanırken, Üsküdar Kasım Ağa mahallesinden Mustafa Baba'nın Tire'ye sürüldüğü yazılıdır. Üss-ü Zafer'de ise « Üsküdar'da Kasım Ağa Mahallesindeki Mürüvvet Baba Tekkesindeki Mustafa Baba Tire'ye... » diye bir kayıt yer almakta, aynı kayıt, J. Kingsley Birge tarafından da alıntılanmıştır. (Es'ad Efendi, Üss-i Zafer, 1243, s.212; J. Kingsley Birge, 1937, s.77),

Bugün Üsküdar'da bulunan Kasım Ağa Sokağı'nda geçmişte Mürüvvet Baba adıyla bir tekkenin var olup olmadığı tespit edilmemiştir. Mürüvvet Baba Dergâhının Üsküdar'daki Bektaşî dergâhlarından birinin diğer bir adı mı yoksa başka bir dergâh mı olduğu belirlenememiştir. Yüksel, agm. , S. 3441.

Dîvânın sonunda yer alan tarih manzumelerinde şair, bir aylık bir yolculuktan sonra zindana gittiğini belirterek zindana atıldığı ve zindandan kurtuluş tarihini de bildirmektedir.

Ayrıca “*Hezâr dü-şad sivârun gül-i ruhsârı sefîd oldı*” mısrasıyla da Yeniçeri Ocağının kapatılmasına telmihte bulunması şairin Bektaşilikle ilgili olarak zindana atılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Târih At Berâyı Vasf-ı Zindân

Bu eyyâmı belâ-yı gam-ı hârı çarh -ı dîn buldı
Zemîn ile samânîñ vâşfına gam leşkeri doldı

Görünce aîladım fermûde-i tahrîdi Yezdânı
Hezâr dü-şad sivârun gül-i ruhsârı sefîd oldı

Rızâ-ı Hakkâ râzılardan olub eyledik teslîm
Bir aylık râhdan zindâna geldik vechimiz soldı

Okudu târihi bir âh idince gam-güsâr Bendî
Bu takdîr-i ilâhîdir diyüb zindânda bend oldı

1.N.

Târih-i Halâs-ı Zindân

Nice dem ‘aşkıle Ya ‘kub gibi ben eyledim giryân
Oturdum üç sene Yûsuf gibi zindânda nâ-çârdan

2.N./4

Şair 108. gazelde de takdire razı olduğunu belirterek yine zindana giriş ve çıkış tarihlerini vermektedir.

Sene biñ iki yüz kırk dokuzuñ târihi vâhin oldum
İdüb üç sene ben gayret be-gâyet bu kadar çekdim

Degil medhî dil aḥvâl celle nâmımdır nazar eyle
Ḥalâşım elli ikide şu hikâyet bu kadar çekdim

108.G./ 3- 4

Zindana atılan şair, aşağıdaki manzumede iki şahın emriyle zindana atıldığını zindanın kendisini yetiştirdiğini belirtmektedir.

İki kişver şehiniñ dest gîrinde yesîr oldum
Murâdım zerre yok cismimde gör kim köhne pîr oldum

İkisinden vürûd itdi bugün fermûde-i sâmi
Hükümlerin edâ idüb dü‘inde mihri mîr oldum

Hamân dâm-ı cezâdan yâre hâ etmek murâd anca
Anıñ-çün iki şâhıñ pâyı altında ki zîr oldum

Be rûh-ı ‘aşk-ı ‘aqlan söyle durdum ‘arsâgâh içre
Sînem itdi kesîd sad dağ anuñla ben münîr oldum

İki kişver şâhınıñ ugruna Bendî olaldan bend
Suhângâhı cihâna böyle bir özge dilîr oldum

104.G.

Aşağıdaki manzumede de şair, Hz. Yûsuf misali zindanda olduğunu acı çektiğini bildirmektedir.

El-amân Yûsuf misâli düşmüşüm bir çâha ben
Şâhib-i zülfeķâre yalvaruram ol şâha ben

Maḥpûs-i zulmetde kaldım kimse bilmez ḥâlümü
İzṭırâb-ı ğamla eyvâh başlamışım âha ben

Kendi başıma gezerken serteser bu ‘âlemi
Koç gibi kurbân için düşdüm meded bu râha ben

Himmeti pîrlere ile yetiş Hızır İlyâs baña
Nâ-gehân daldım amândır şu der-i günâha ben

Bendî sen zindân içinde aglakan Ya‘kub gibi
Zâr idüb Yûsuf gibi yüz dutmuşum dergâha ben

128.G.

Zindanda kaldığı süre içerisinde vatanından da ayrı kalan şair, feleğe sitem etmektedir.

Bir ‘aceb kâhbe işin kim bî-nâmus hem bî-ḥayâ
İntikâmın geçmedi aldıñ vaṭânımdan felek

96.G./3

Şair, bütün insanların birlikte olmaktan mutlu olduğu Kurban bayramında zindanda olmaktan yakınmaktadır.

Ḥasret-i yâr bir yaña hem ‘aşk-ı sevdâ bir yaña
Ḥâl-i gurbet bir yaña maḥbûs-ı zulmet bir yaña
‘Âşık âhınla pâyemiz Bendî dilde miḥnet bir yaña
Şad hezâr işler sînemde yâre bayrâm günüdür

5.Ş./3

Dîvânda şairin zindan hayatıyla ilgili verdiği bilgilerden başka, II. Mahmud’un toplumsal yaşama yeni bir çehre kazandırmak için uyguladığı kıyafet kanunuyla ilgili şairin kişisel görüşüne de ulaşmaktayız.

3 Mart 1829’da Türkiye tarihinde mühim bir dönüm noktası olan Kıyafet kanununu yayınlayan²⁸ Sultan II. Mahmud, kavuk taşımak mecburiyetini kaldırarak asker ve memurlar için fes takılmasını emretmiştir.²⁹ Kızı Atıyye sultana subay üniforması giydirip, saçlarını fes altında toplatarak, pantolonla ve erkek kıyafetinde yanına bir yaş büyük ağabeyi veliaht şehzâde Sultan Abdülmecid’i verip, askeri birliklerle seraskerlik makamına, şuraya-buraya göndermesi, muhafazakârların tepkisine yol açmıştır.³⁰ Sarığın kaldırılıp yerine fes konulması halk arasında oldukça büyük mukavemetle karşılandıysa da ciddi bir hadise olmamıştır.³¹

²⁸ Necdet Hayta, Uğur Önal, *Osmanlı Devleti’nde Yenileşme Hareketleri*, Başak Matbaacılık, Ankara, 2003, s.107.

²⁹ Karal, *age.*, s.162.

³⁰ Öztuna, *age.*, s. 97.

³¹ N.Hayta, U. Ünal, *age.*, s.107.

Fesin tam olarak benimsenmeyip dilimize “püsküllü bela“ deyiminin yerleştiği o dönemde³², Bendi Mustafa Baba, redifi “fes“ olan 68. gazelinde dönemin üstatları tarafından fesin dolayısıyla kıyafet kanununun iyileşme, düzelme hareketi olarak algılandığını bildirir, fesi över.

Bunı üstâd-ı zamân şöyle *şalâh* etmiş kim
Güzeliñ râ’sın agûş itdi zürâfâdır fes

68.G./5

Fes, 137. gazelde ve şairin sevgilinin perçemini övdüğü 9. şarkıda püskül birlikteliği ile sevgilinin bir güzellik unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ba’zı güzel pek hoş olur gûşunda bir mengûş olur
Zîri fesde serpûş olur o yeter nâlân olana

137.G./5

Kâkülûñ ‘âlemde velvele iken
Fesden ħurûc dört bir yana perçemin

Sen ne derseñ kodı ħayrân oldum ben
Çîn çîn olmuş ak gerdâna perçemin

Ġamzeleriñ ‘alâmeti bir yaña
Kaşla müjgân ħalâveti bir yaña

Püskülle fes letâfeti bir yaña
Hamân girmek ister kana perçemin

9.Ş./1- 2

Bendî Mustafa Baba’nın yaşadığı dönem ve hayatıyla ilgili bilgilere dîvânında fazla yer vermemesini onun şiir yazmadaki birincil amacının ilahî aşkı ifade etmesine bağlayabiliriz.

³² Hülya Tezcan, “Fes”, DİA, C. XII, İstanbul, 1995, s. 416.

1.2. Tarikatı

Tasavvufî düşüncede kendini bulmuş ilahî aşkını, ifade etmek için şiir yazan Bendî Mustafa Baba, şiirlerinde Ehl-i beyt ve Hz.Ali sevgisini coşkunun bir şekilde dile getirmektedir.

XVII. yüzyıla kadar Osmanlı tasavvuf kültürünü belirleyen başlıca tarikatların Horasan kökenli olmasına karşılık, bu dönemden itibaren Arap kültür sahasında çıkıp gelişen Hz. Ali soyundan geldiği kaydedilen Abdülkâdir-i Geylânî'ye nisbet edilen İslam dünyasının ilk ve en yaygın tarikatı olan Kadiriyye tarikatı³³ da Bektaşî tarikatı gibi Ehl-i Beyt sevgisini üstün tutan tarikatlardandır. Bu sevgi iki tarikatı birleştirmektedir. Şair bu birlikteliği aşağıdaki manzumede ifade etmektedir.

Ger biñde olsak bir bağceniñ gülüyüz
Zâhidler 'indinde sanki delüyüz
Ümmet-i Muhammed evlâd 'Alîyüz
Şân u şöhretimiz Kur'ân ile dir

6.Ş./3

Dîvânın 67. gazelinde katr-i hanedanının kemteri olduğunu ifade etmesine rağmen, şiirlerinin tamamında Bektaşî tarikatına daha yakın durmakta olan şairin adındaki Baba sıfatı da Bektaşî erkânındaki hiyerarşi ile ilgilidir. Bektaşî tarikatına göre mürşit olan kişiye “Baba” denir.³⁴ Bunlardan bazıları Halife Babadır, hepsinin rûhânî babası ise Dede babadır.³⁵

Îlâhî 'ind-i cebinde işim etme 'abes
Katr-i hânedânından ayırma kemteri bes

Anlarıñ 'âşık-ı abdâl bir dil-i özgelerim
Olam âdab-ı anlar ile Huda saña peres

Bunlarıñ 'avn ü 'inâyet tarîkı üzre hamân
Murğ-ı rûhum ide ol râhda revân kim bu kafes

³³ Ekrem Işın, “Kadiriyye”, DİA. C. XXIV. İstanbul, 2001, s. 131–132.

³⁴ Abdülkadir Sezgin, *Hacı Bayram Veli ve Bektaşilik*, Sezgin Yayınları, İstanbul, 1990, s. 222.

³⁵ Bedri Noyan, *Bektaşilik Alevilik Nedir*, Ankara, 1985, s. 57.

Beni etse pâre pâre hâriciler dönmem
Şehâdet tîğî ide gerdânımı Yârab mes

Şer‘-i Hâkkin selsebin tarıkında Bendî
Cûst ider çehâr diyü ma‘rifeti bunda herkes
67.G

Alevî-Bektaşî inancında Ehl-i Beyti sevenlerin topluluğu, “kurtuluşa eren fırka olarak tanımlanan Gürûh-ı Naci”³⁶ topluluğundan olduğu ifade edilen Bendî Mustafa Baba, şiirlerinde Hz. Ali evladı olduğunu sıklıkla dile getirir.

Bî-şek ey dil gir hamân sen bu *Gürûh-i nâcidir*
Himmet-i pîrile irer elbet saña imdâda şeyh

El alup pîr-i Horâsandan ki kayd-bendîyim
Hû diyüp oldım bu dem ben gûşşadan âzâde şeyh
32.G./4–5

Gürûh-i hânedânîñ kavli Hâkdan hiç ba‘id olmaz
Riyâzet-çün bile bulmaz kendine bir yir ne mümkündür
48.G./2

Meded mürvet şâhım ‘Alî dilde şems ü mâhım ‘Alî
Arttı yetiş âhım ‘Alî direm amân şeyhim saña
6.G./3

Her ne kadar dîvânında Bektaşî kelimesini kullanmayıp Bektaşîlerin Piri Hacı Bektaş Veli’nin ismini zikretmese de, nübüvvet nurunun, peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed’de; nübüvvet halkasının tamamlandığı yerde başlayan velâyet nurunun da Hz. Ali’de olduğuna inanan Bektaşî inancının izlerinden hareketle Bektaşî kültürüyle şiirlerini oluşturan Bendi Mustafa Baba’nın Bektaşî olması muhtemeldir.

Nübüvvet baħriniñ ser- hânedânı şâh velâyettir

³⁶ Hz.Muhammed’in : “Ümmetim yetmiş üç bölüğe ayrılacak, hepsi de cehennemdedir, ancak bir bölümü cennetliktir, kurtulmuştur.”dediği söylenir. Her tarikat kendilerini “kurtulmuş topluluk” olarak ifadesini bulan Gürûh-i Naci diye adlandıırırlar. Alevi- Bektaşiler, bu kurtulmuş bölüğün, kendileri olduğunu iddia ederler. (Ayrıntı için bk. Muhibe Akarsu, “Alevi-Bektaşilikte Sayılar Olgusu”, <http://www.alevileriz.org> 12.10.2009

Süvârı düldülün kim zülfekâr-ı lâ-fetâdır bu

8.K./3

Çeḥârı yârânın serveridir hem şâh-ı velâyetdir

Naşîb ola mı ey dilber Bendî ednâya ḥaḳıḳat

24.G./5

Kimi der şîr-i Ḥudâdır kimi der şâh ‘ül -veli

Ben bilürem şâh-ı ḥoşım velâyet irşâd eyledi

157.G./5

İçinde bulunduğu grubun bir geleneği olarak mahlasının sonuna baba unvanını eklemiş, mutasavvıf bir şair olan Bendî Mustafa Baba, ilm-i ledün esrarının Hz. Ali’de toplandığını ve ilm-i ledün öğrendiğini, ifade ederek mensubu olduğu inancın görüşlerini dile getirmiştir.

Her yolumuz dört bâbile üç yâr u kırk aḥbâb ile

‘İlm-i ledûn küttâb ile ders-i gülistân okuruz

59.G./4

Menziliñ ‘aşḳ meydânında serv-i sehîdir Bendîyâ

Çün ledûn ‘ilmiyle dersi okuyub yakdın çıra

7.Ş./4

Türk siyasî, kültürel ve sosyal tarihinde derin izler bırakan Bektaşilik, Türk-İslam geleneğindeki on iki tarikattan biridir. XIII. yüzyılda Kalenderilik içinde teşekküle başlayıp XV. yüzyılın sonlarında Hacı Bektaş-i Veli ananeleri etrafında Anadolu’da ortaya çıkan bu tarikat, zamanla gelişmiş, yaygınlaşmış tasavvufî bir akım haline gelmiştir.³⁷

Hacı Bektaş-ı Veli, Türk sûfiliğinin önemli şahsiyetlerindendir. XI. Yüzyılda Ahmet Yesevi’nin öğretileri ile başlayarak gelişen ve Anadolu’ya taşınan tasavvufî düşünce Hacı Bektaş-ı Veli ile belirli bir temele oturtulmuştur. Bektaşilik Orta Asya’daki eski Türk inançları Şamanizm ve Budizm gibi dini öğretilerle mistik bir niteliğe bürünmüştür. Bunlara Maniheizm ve Zerdüştlük inancı ile Yesevilik ve İslâm sufiliğinin damgası da vurularak Horasan Melâmetiliğinin Kalenderâne tavrı eklenmiştir. Bu şekilde Anadolu’ya gelen Bektaşilik, XV. yüzyılda İran Hurufiliğinin

³⁷ Ocak, agm. , s. 373.

ilkeleri ile XVI. yüzyılın başında Safevi Şiîliğinin motiflerini alarak bugünkü çehresini kazanmıştır.³⁸

Bektaşî tarikatının tarihi gelişimini iki aşamada incelemek mümkündür. İlk olarak XIII. yüzyıldan başlayıp XIV. yüzyılda gelişerek XV. yüzyıla kadar olan teşekkül devresi, ikinci olarak XVI. yüzyıldan itibaren tarikatın kurucusu, ikinci piri sayılan Balım Sultan ile başlayan ve günümüze kadar gelen dönemdir. Bektaşîliği, Kalenderi ve Haydari unsurlardan ayırarak ona bugünkü yapısını kazandıran Balım Sultan'dır. Balım Sultan Hacı Bektaş Zaviyesi'ni güçlendirerek sağlam bir teşkilat kurmuş, âyin, erkân ve usulleri yeniden düzenlemiştir. Bektaşî âdâb ile erkânının kaynağını "Dört Kapı Kırk Makam" anlayışı oluşturur. Kul ancak şariat, tarikat, marifet ve hakikat kapılarını ve her kapıdaki on makamı geçerek Hakk'a ulaşır.³⁹ Bütün âyin ve erkân kulun bu yolculuğunu temsil eder.⁴⁰ İçerisinde pek çok inancı ve kültürel unsuru birleştiren Bektaşî Tarikatı bugün evrensel bir noktaya gelmiştir.

Osmanlı Beyliğinin kuruluş devrelerinde başlayan Osmanlı- Bektaşî yakınlığı, XIV. yüzyılın ikinci yarısında Yeniçeri teşkilatının kendisini Hacı Bektaş ananelerine bağlaması, XV. yüzyılda da ocağın resmen tarikatla birleşmesiyle devam etmiştir. Bu birliktelikle siyasi bir güç haline gelen Bektaşilik, 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kapatılmasıyla birlikte yasaklanmıştır. 1826'da Ocağın kapatılmasıyla tarikatın ilga edildiğini belirten fermanda, II. Mahmut Hacı Bektaş Velinin ve Bektaşî tarikatının olup bitenlerden özenle tenzih edilmesine dikkat etmiştir.⁴¹ II. Mahmut döneminden sonra tekrar başlayan Bektaşî faaliyetleri, Cumhuriyetin ilanı, tekke ve zaviyelerin kapatılması ile durdurulmuştur.

1.3.Eseri

Bendî Mustafa Baba'nın bilinen tek eseri dîvânıdır.

1.3.1 Dîvân

Bir tek nüshası bulunan Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nda, toplam 212 manzume bulunmaktadır. Bunların on dördü kaside, yüz altmış beşi gazel (Biri imâlî dîvân gazel ü

³⁸ Ocak, agm. , s. 373- 374-375-376.

³⁹ Bektaşilikte Dört Kapı Kırk Makam anlayışı için tasavvuf kısmına bakınız.

⁴⁰ Ocak, agm. , s. 373- 374- 376.

⁴¹ Ocak, agm. , s. 377.

had, ikisi noktasız gazel, ikisi lebdeğmez gazel, biri kara hece gazel, biri mülemmâ gazel), ikisi mesnevî, ikisi tahmis, on altısı şarkı, birisi muhammes, üçü müseddes, yedisi müstezâd, ikisi de nazmdır.

Derin Ehli Beyt ve Hz. Ali sevgisiyle şiirlerini kaleme alan Bendî Mustafa Baba, bu sevgiyi gazelleri başta olmak üzere hemen hemen bütün manzumelerinde dile getirmiştir. Kasideleri, na‘t, münacât, methiye ve mersiye türündedir.

1.4. Edebî Kişiliği ve Şiirinin Özellikleri

Hayatı hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığımız Bendî Mustafa Baba’nın edebî kişiliği onun şahsiyetinin en belirgin yönünü oluşturmaktadır. Dîvânındaki şiirlerinden hareketle onun tasavvufî düşünce yapısını, edebî ve sosyal dünyasını, hayatını, içinde yaşadığı yüzyılın durumunu bir dereceye kadar öğrenmek mümkündür.

Bendî Mustafa Baba’nın tasavvufî terbiyeden geçmiş fikirleri, öncelikle kendinde yeniden ses bulmuş, hem gerçek hem de mecazi olarak içinde bulunduğu zindan hayatından kurtulmanın çaresini aramış, bu öğretiyle duygularını okuyana-dinleyene ulaştırmayı arzulamıştır.

Şairin mahlas olarak, kelime anlamı esir demek olan “Bendî” kelimesini seçmesi oldukça manidardır. 1828 yılında Merzifon’a sürülen⁴² son Bektaşî postnişini olan Mehmet Hamdullah Çelebi’nin, Amasya’ya sürgününden sonra ‘Hasreti’ mahlasıyla şiirler yazması her iki şairin de mahlas seçmesinde durumlarının etkili olabileceği izlenimini vermektedir.

Bendî Mustafa Baba, *bendî* kelimesini dünya hayatı, sevgiliden ayrılık, üzüntü ve sıkıntılı durumlara sebep olan bir kavram adı olarak kullanmanın yanı sıra gerçek manada zindandaki yaşantısını ifade eden bir nitelik olarak da kullanmıştır.

Bendî olub ‘aşk-ı yesîrim râh-ı yâr efgendeyim

Dem-be-dem artmaktadır o dosta ağâzım benim

115.G./5

Zindanda üç yılını geçiren Bendî, Hz. Yûsuf gibi zindanı aşk yolunda çekilen sıkıntıların mükâfatı olarak düşünmüş, “Dünya mümine zindan, kâfire cennettir.”⁴³

⁴² Gündüz, *agm.*, s. 19.

⁴³ Sahib-i Müslim, *Kitabu’z-Zühed* 1, Sünen-i Tirmizî, *Kitabu’z-Zühed*, s.16.

Hadis-i şerifinin ışıǰı altında ilahi aşkını terennüm edip şeyhine baǰlılığını vurgulamıştır.

El- amân Yûsuf misâli düşmüşüm bir çâha ben
Şâhib-i zûlfeâne yalvaruram ol şâha ben

Mağbes-i zulmetde kaldım kimse bilmez hâlimi
İztırâb-ı gamla eyvâh başlamışım âha ben

128.G./1-2

Hükmi oldum dil ü ‘aqlıñ ger ki rûhen Bendîyim
Bendîniñ bu ‘aşk-ı bendin hükmi resenden ara

7.G./5

Şiirlerinden hareketle tasavvufî bir terbiyeden geçtiği anlaşılan Bendî Mustafa Baba, şiirlerinde insan-ı kâmil olmanın yolunu açık, sade bir üslûpla izah etmiştir. Tasavvufun en büyük öğretisi olan kendini bilmenin bilincinde olan şair, kişinin kendisini bilmesi için arınmasının ve bir şeyhe bağlanıp insan-ı kâmilden ders almasının gerekliliğine inanır.⁴⁴

Allah’a duyduğu derin sevgi ve teslimiyetçi bir tavırla ilahî aşkını anlatan Bendî Mustafa Baba samimiyetle aşkını dillendiren bir kuldur:

Yâver olur ‘âşıkınıñ her dâdına Feyyâz
Halk eyler anıñ bir sebep imdâdına Feyyâz

Taḥammül iden derd ü gam erd [i] murâda
Şabretmezün gûş vermedi feryâdına Feyyâz

Hikmet ne ararsın dil-i ‘irfân ola gör sen
Sebeb mi sorar ‘âlemi bünyâdına Feyyâz

Gel ademî ol ademi ile kıldı dil irşâd
Eşyâyı yaratdı kûlun irşâdına Feyyâz

⁴⁴ Tasavvuf bölümüne bakınız.

Çehar oldı unsur kim hemi bu eşyâda zâhir
Bu hâkile nâr âb ‘ârife vir bâdına Feyyâz

Sebeb bu imiş sırr-ı Hudâ eşyâda Bendî
Sır kenzini keşf eyledi üstâdına Feyyâz

78.G.

Şiirlerinin çoğunluğu tasavvufî bir özellik göstermesine rağmen onlarda kuru bir öğretiyi yerine zahide seslenerek samimi, içten bir lirizmle ilahî aşk anlatılmıştır:

Âhımız var şubh u şâm biz dîde nem-nâk ‘âşıkız
Dâd u feryâd eyleriz kim sîne-i çâk ‘âşıkız

Eşk-i cûy-ı bârımızdan âh ki hûn âbdır gelen
Derd-i hicri dost ile pây altına Hâk ‘âşıkız

Ey tabîb bilür miseñ em tîg-ı dostun zahmına
Em olur mı zahm-ı ‘aşka eyle idrâk ‘âşıkız

Dost yoluna dünyâ vü ‘uqbâyı verdik bir pula
Cennet ü hûri vü gılmândan pîri- pâk ‘âşıkız

Ey efendim ben seniñ zülf-i siyâhı Bendînim
Cân u baş kıldım fedâ-çün fisebîlen ‘âşıkız

63.G.

Şairin şiirlerinde en fazla işlediği konu aşktır. Edebiyatta birer sembol halini almış olan bülbülün hiç dinmeyen feryadı, pervanenin aşk uğruna kendisini yakıp yok etmesi, Mecnun’un Leyla’ya olan aşkından dîvâne olması Bendî Mustafa Baba’nın şiirlerinde de sık sık dile getirilir.

Bendî, aşk bahsinde hep pervaneden yana bir tavır takınmış, pervanenin aşk uğruna yanmasını bülbülün zarından üstün tutmuş, kimi durumlarda ise sevgiliye meydan okuyarak kendini bülbülde de pervaneden de ayrı tutmuştur.

‘Âşık isen goncaya şeydâ gibi âgâz nedir
Şem-i dildârıña var pervâne-veş yan aña hâs

77.G./2

Beyhûde mi ider şeydâ güle zâr-ı nidâyâ
Pervâneniñ ‘aşkı bilürem şeydâdan evlâ

2.G./1

Şeydâ gibi zâr etmeye yok zerre murâdım
Pervâne gibi şem‘ine yanmaya mı kaldım

112.G./2

Şair, Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Ehl-i Beyte duyduğu derin sevgi ve bağlılığını her an dile getirmekle birlikte, din dışı sevgiyi de bazı şiirlerinde derinlemesine işlemiştir.⁴⁵

Çün Bendî bilür hem çağırır şubh u şâmî
Şâhım yâ ‘Alî eyle meded ‘âşık-ı zârım

114.G./5

Hakkını isteyecek kadar cüretkâr bir tavır sergileyen Bendî Mustafa Baba, hak istemektedir.

Eger himmet-i pîrden hâmemme destûr irişdiyse
Benim hakkımı hak it bunda ey şâhib-hükümet hâ

4.G./4

Bendî, orijinal hayallere ve ifadelere yer vermek yerine ifadelerini rumuz ile bildirmekten hoşlanır. Bunu yaparken de ebced hesabı ile harflere simgesel bir anlam kazandıran Hurufiliğe başvurmuş bir şairdir. Hz. Ali’nin şeyhi olduğunu, onun yolundan gidip Allah’ın sırlarına ait manevi bilgi, gayb ilmi olan İlm-i ledün⁴⁶ öğrendiğini ifade eder. Şairin kendini koruma ilkesi ifadelerini saklı tutma gerekçesi olabilir. Bu durum şiire herkesin anlayamayacağı bir gizem katmakta ayrıca şairi de esrarengiz kılmaktadır.

⁴⁵ Muhtevâ özelliklerine bakınız.

⁴⁶ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Yay. Haz. Aydın Sami Güneyçal, 18.bs, Aydın Kitabevi, Ankara 2001, s. 546.

Dîvânda gazeliyyat kısmının sonunda yer alan “*İ‘mâlî Dîvân Gazel ü Had*” başlığıyla yer alan gazel şairin bu tutumunu göstermektedir:

Harfi yâ çünküm tamam yazdı dîvân-ı gazeli
Gâzellerle bazı medh etdiñ cemâl-i güzeli

Gösterüb bazı maḥalde remzile terkipleri
Sırr-ı remzi her gazeliñ bildürür lem-yezeli

Gâhice bağçe vü bâg güller ile bülbülleri
Gâhi zikr ider meyi maḥbûb-ı câm-ı ezeli

Çok müṭâlâ‘ etmeden hiç fehm olur esrârı
Genc-i ḥikmet gevheriyle her gazeli bezeli

Her rumûzı ḥazne-i ḥikmet ḥayâtıñ âbıdır
Akdi çeşme-i ḥayât bu Bendî yolun düzeli

159.G.

Yine anlamsal olarak gizlilik arz eden Bedûh⁴⁷ isminin redif olarak kullanıldığı gazelde de bedûh kelimesinin anlamı ve ebcetteki izahı yapılmıştır:

Zikr ü fikrimdir hemişe ism-i rabbâni bedûḥ
Cümleñiñ olsa ne olurdu vird-ı zebânı bedûḥ

Ḥazret-i ma‘rufuñ ince mürvetidir bu isim
Şübhesiz vâşıl ider Mevlâya insânı bedûḥ

Vefkı konsa ger ne hoşdur kim nemiḳa üstüne
Sekiz bin altı yüz kırk ikidir ‘ünvân-ı bedûḥ

⁴⁷ Bedûh: Mektup zarflarının üstün e yazılan aslı meçhul bir kelime. Bunun yerine ebced hesabına göre karşılığı olan (2, 4, 6, 8) sayıları da kullanılır. Devellioğlu, *age.*, s. 78–79.

Nâil olmak isterisen himmet-i şeyh ma‘rufa
Zîr ü bâlâ nâmede yaz gör ne hoş şân-ı bedûh

Bendî bu esmâ-ı Hakkı yaz kalem mahfûzata
İki ‘âleme yürütdü şimdi fermânı bedûh

29.G.

Bendî Mustafa Baba, Allah’ın insanın yüzünde tezahür eden kelâmlarının harfleri olan “bist ü hest” (28) ve “si vü dü” (32) rakamının geçtiği şiirleriyle Hurufiliğin etkisi altında olduğunu gösterir. Hurufilere göre bütün varlığın asli unsuru olan bu 28 harfin insanın yüzünde görülmesi mümkündür. Hurufiler daha sonra bu sayılara Farsçadaki (j, ç, p, kef) harflerini de ekleyerek sayıyı 32’ye çıkarmışlardır.

Hurufilere göre insanlar ve âlem harflerle yaratılmıştır. Her peygambere inen harfler kademeli olmuştur. Hz. Âdem (a.s.) 9 harfle, Hz. İbrahim (a.s.) 14, Hz. Musa (a.s.) 22, Hz. İsa (a.s.) 24; Hz. Muhammed (s.a.v.) 28; Hurufiliğin kurucusu Fadlullah-ı Hurufi ise 32 harfle konuşmuştur. Buna göre her bir harf sayısı, her bir peygamberin konuştuğu dilin harf sayısını gösterir.⁴⁸

Aşağıdaki gazellerde Hurufiliğe ait kavramlar kullanılmıştır:

Ben münâdî olmuşam meydân-ı ‘aşka iş bu dem
Lâzım ancak çağıram-çün **Fazl**ının ihsânıyım

Lâ dimem bes dimişem kâlu belâdan her yola
Kâfiriñ küfri olmuşam bil mü‘minleriñ imânıyım

Bist ü hest harf-i ne lâzım bunda izhâr eylemek
Dirseñiz biz ger bu sırrıñ tâ ezel kurbânıyım

109.G./ 2- 3- 4

Tılsım-ı a‘zam vücûdum ‘allemel esmâ benim
Vechimde yigirmi sekiz harf sırr-ı subhân her yerim

110.G. /2

⁴⁸ Fatih, Usluer, *Hurufilik*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 191.

Bakdıkça alur ‘aqlımı bu hüsni-i mücellâ

Yigirmi sekiz harf ile hüsniündeki imlâ

5.G./1

Felekten ve bahttan şikâyet eden Bendî, talihsizliğine üzülmetedir:

Geçmedi nâzım benim cânâne bahtımdan mıdır

Düşdü nâ-çâr gözlerim giryâna bahtımdan mıdır

Hâlîmi söyleyemem sultâna bahtımdan mıdır

Bu sebeb başlar dilim efgâna bahtımdan mıdır

‘Âşıkım kaldım canân hicrâne bahtımdan mıdır

2.T./1

Mîre hem gedâya cellâd-ı felek vermez amân

Khâhr verir seyfi-i cilâ keser biçer deler geçer

55.G./4

Bendî Mustafa Baba, diğer şairlerde de görüldüğü gibi zamane halkının cahillere kandığını belirterek, kıymetinin bilinmemesinden şikâyetçidir.

Âyıp mı güzel ‘aşkıla dil başlasa dâde

Zulmete kadem basd [ı] gönül dâr-ı fenâda

Dil mest iken ‘aşkıyla bir asra yerişdi

Her bezmi cehil dutdu kemâl kaldı arada

Bir nuṭṭ-ı dürûs ehl-i suḥan varsa bir bezme

Diñlenmez anıñ nuṭṭ-ı kalur der-i belâda

Nâdân ile dâna gedâ bay ḥakkıle bâtıl

Fehm eyleyemez kimse anı hep bir sırada

Bendîya kerem kânını bil um kerem umma

Vezîr-i cihânıñ eli yok zerre vefâda

142.G.

İlim ehlinin cahillere kanmamasını isteyen şair, aşağıdaki gazeliyle din hırsızlarını ilmiyle aşikâr etmektedir.

Hamdilillah fehm etdik çeşm-i hünersizleri
Zerre yok ‘aşk eseri şol dil-i gözsüzleri

Kendini dâña satan nâ-dânîyi ‘âlim bilür
Bezm içinde kim sorar ol hâl-i esersizleri

Nicesin gördüm urur dem ‘ilm-i hikmetden saña
Çalar satar nice gör takvâyı dîn hırsızları

İblîs-i garrâ gibi aldar seni cehl- i dîn
Say eşek hem dağı el çek gûşu habersizleri

Gel inanma sen anıñ yalan olan cevâbına
Fehm it ‘ârif her zamân bu bî-nâmus (u) ‘arsızları

Añla gel izhâr şeri‘at hem tarikat ma‘rifet
Bendî bu râh-ı hakikatde bilür pîrsüzleri

156.G.

1.4.1. Bendî Mustafa Baba’nın şiirinde dil ve üslup

Bendî Mustafa Baba şiirlerinde genel olarak Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı geleneğine bağlı bir üslup sergilemiş, anlatımında içtenlik, samimiyet, sadelik, hikemîlik prensibine uymuştur. Gazel ve özellikle şarkılarında güzel, sade ve tabii bir şiir dili kullanmış, beşeri hislerini bayağılığa düşmeden çapkınca ifade etmeyi başarmıştır. Çoğu zaman ifadesini saklı tutma çabasıyla Hurufi öğretilere ve rumuzlara dayanarak simgeler dünyasına yönelmiştir.

Bendî Mustafa Baba, Hurufilikle ilgili imgelerin ve kişisel hayatıyla ilgili örtülü anlamın kullanıldığı birkaç gazelinin dışında şiirlerinde günlük konuşma dilinin sıcaklığıyla hikemi tarzın açık üslûbunu kullanmıştır. Halk ve dîvân edebiyatının ortak

kaynaklarından yararlanmış, özellikle nazım şekillerinde kendince yenilikler yaparak yeni bir tarz oluşturma çabasında olmuştur.

Bendî Mustafa Baba'nın Dîvânı'nda, insan-ı kâmil olmanın yollarını ve tasavvufî öğretileri nasihat ve hitap yoluyla anlattığı gazellerinin yanı sıra, zamanı, mekânı, neden ve sonuç ilişkisine dayanarak var olan durumu anlatmada tahkiye ve tasvirden yararlandığı gazelleri ve dîvân şiirinde sorulu cevaplı olarak, karşılıklı konuşma biçiminde yazılmış şiir⁴⁹ olarak tanımlanan mürâca'aları da bulunmaktadır.

Aşağıdaki gazel Bendî Mustafa Baba'nın açık samimi bir üslûpla kaleme aldığı hikemî şiirlerindendir.

İki âlemde dilâ 'ilmile 'irfâna savaş
Ders-i ledünni oku gitme yabana kardaş

Çünkü geldin ki beķâdan bu fenâyâ mihmân
Ėayrı durmam giderim dersin ara bul yoldaş

Bunda geldi nice mîr ü nice şâh nice gedâ
Cümle gitti sen daķı var girü gör ana ulaş

Çünkü irüñden ilinden devr alub sen geldin
Çıkamaz iyliğe bu yol râh-ı ĥânedana dolaş

Niceler bunda ķaribü'l vaķan olub kalmış
Pîre-zen ķahbe anı zîrine kılmış ferrâş

Geldigiñ illeriñ ey Bendî řarîķı güçdür
Yol bulamaz bırakur bunda nice ercân baş

70.G.

Zindana götürölüşünü ve zindandan çıkışını anlattığı aşağıdaki gazellerde şair içinde bulunduğu durumu-çevreyi tahkiye ve tasvire başvurarak başarıyla anlatmıştır.

⁴⁹ Devellioğlu, *age.* , s. 731.

Yine dîvânın 90. 91. 104. 133. gazellerinde de tahkiye ve tasvire dayalı anlatım kullanılmıştır.

Bu derd ü miñneti şâhım nihâyet bu kadar çekdim
Naşîbe râzıyım degil şikâyet bu kadar çekdim

Tecellî takşirât vâşfın suâl ideriseñ câna
Derundan it ki bu nazm-ı ferâset bu kadar çekdim

Sene biñ iki yüz kırk dokuzuñ târihi vâhin oldum
İdüb üç sene ben ğayret be-ğâyet bu kadar çekdim

Degil medhı dil ahvâl celle nâmımdır nazâr eyle
Halâşım elli ikide şu hikâyet bu kadar çekdim

Bu hâle şabrıle taħammülün artur âşık Bendî
Bu târih zindân olsun neyse âdet bu kadar çekdim

108.G.

Üstüme cülûs idüb ‘aşk-ı belâlar yürüdü
Ehl-i ‘aşka ser verir dil mübtelâlar yürüdü

Egñimü giydüm ‘abâ hil‘at-ı ‘aşkıdır diyü men
Görünce halk didi bak â budalâlar yürüdü

Kollarım derbend olub zulmete düşdüm aglarım
Boynuma dakmak için gör silsilâler yürüdü

Çağıram kırklar yediler Haydar-ı Kerrârı ben
Dergâh-ı Mevlâya benden es-şalâlar yürüdü

Mañbûs içre ser ü pâ tâ seyri için bu Bendîniñ
Kimi ekber kimi eţfâl velvelâlar yürüdü

132.G.

Âşıkla sevgili arasında geçen konuşmalar biçiminde düzenlenen Halk edebiyatında örneklerine sıklıkla rastlanan dedim-dedi tarzı mürâca'a şiir örneklerine Bendi Dîvâm'nda da rastlamaktayız. Aşağıdaki gazelde şair sevgili (Tanrı) ile konuşmakta, aşkın tarifini yapmaktadır. Yine halk şiirinden farklı olarak dedim-dedi ifadeleri sırayla her dizenin başında değil, beyit bütünlüğü içerisinde ya da birbirini izleyen iki beyit içinde kullanılmıştır.

Ey şâh-ı sa'âdet hele noğşânıma bakma
Ben 'âşıkınam çünkü her 'işyânıma bakma

Hüsn ikliminiñ pâdişâhıyım **didin** ey şûh
Hışmile benim hâl-i perişânıma bakma

Didin ki bize lûtf ile kahrım beraberdir
Kim bildim efendim dem-i devrânıma bakma

Didi eger üftâdem olub beni dilerseñ
Darbıma dayan gâzab-ı tuğyânıma bakma

Didim hele bu Bendî kuluñ koyma cezâda
Şabr et yâr iseñ bu dil-i tuğyânıma bakma

136.G.

Bendî Mustafa Baba, dedim-dedi üslubunun muhatabı olan sofiye, tahkiye unsurunu da kullanarak âşığın üstünlüğünü ilan ettirir.

Şofiyâ var mı haţâ etsem rûh-i zibâyı bûs
'Âşıkım maţlûbum anca dilber-i râ'nâyı bûs

Şofi **didi** ey 'âşık gel o küfrdür fârîğ ol
Didim dön sen nice küfr etmeden etdin pâyı bûs

Didi adâb-ı ricâl-i ekbere ta'zîm itdim n'olur
Didim pâyı yerde öpdük rûh-i ben belâyı bûs

Didi pây menzili zîrde ta‘zîm ana zîrde gerek
Ben aḥsen ü takvimi itdim o sırr-ı Mevlâyı bûs

Didi sen ḥikmet bilürsin sorma o ‘ilmi baña
Didim it gel pâydan a‘lâ dest-i Bendîyâyı bûs

66.G.

Bendî Mustafa Baba, anlatımı etkili kılmak için atasözü ve deyimlerle birlikte atasözü değeriinde veciz ve hikmetli ifadelerle,⁵⁰ düşüncelerini kuvvetlendirmek ve ispat etmek için de ayet ve hadis iktibaslarına, telmihlere de başvurmuştur.

1.4.2. Etkilendiği şairler

Dîvân şiirinin etkisini kaybetmeye başladığı XIX. yüzyıl, bu şiirin kurulduğu dönemlerde olduğu gibi aynı kaynaktan beslendiği halk edebiyatıyla tekrar buluştuğu bir yüzyıldır. Bendî Mustafa Baba Divânı da bu buluşmadan nasibini almış, her iki edebiyatında etkisinde ortaya çıkmış, varlık bulmuştur.

Kaynaklarda Bendî ile ilgili bir bilginin bulunmamasından dolayı, onun hangi şairlerden etkilenip, hangi şairleri etkilediği konusunda bir bilgimiz olmamakla birlikte kendisi ilim ehli olduğunu, Arap ve Fars Edebiyatını bildiğini, aşk şairi olup Nesimi’nin yolundan gittiğini dîvânının 59. gazelinde bildirir.

Biz bu ‘aşka yâr olalı ğazel-i ḥûbân okuruz
Böyle dil-efgâr olalı beste-yi her an okuruz

Evvel şabaḥ dîvânı arturarak dil-efġânı
Baḥr-i selis koşma kanı şârkıyı ‘ayân okuruz

Semâ‘ yile ḳalenderi murabba tahmis ezberi
Tecnîse yazdık hüneri yol ile destân okuruz

Her yolumuz dört bâbile üç yârı kırk aḥbâb ile
‘İlm-i ledûn kitâb ile ders-i gülîstân okuruz

⁵⁰ “Kelime varlığı” kısmına bakınız.

Gerçi böyle söyler vâ'iz yüz şuhuf fakî ferâ'ız
İncil Zebûr Tevrâtı biz 'aşkıle Kur'an okuruz

Evvel elif ile yâyı kaşide-i Bürde iyi
Pend-i Attar Şâhidîyi Fârisî zebân okuruz

Mesnevîyi ma'nevîyle aşre 'izzî ile bile⁵¹
Tuhfeleri vezni ile meydâne 'irfân okuruz

İlm-i mûsikiyle nücûm 'ilm-i ihfâ kimyâ hüküm
Ledûnnun remzîni maḥşûm mekteb-i iz'ân okuruz

Pendi budur kim pîrlerûñ cehd ile menzîle irûñ
Katline biz münkirlerûñ tîg çeker fermân okuruz

Bendîya giy 'aşk câmesin koyma elden pîr dâmesin
Nesîmîniñ şâh nâmesin gönülde pinhân okuruz

59.G.

Bendî'nin Nesimî ve Rûşenî etkisinde yazdığı şiirler de vardır:

Nesimî: Nâgehân gönlüme düşdi sûriş-i gavgâ-yı ışk
Âkılı divâne kıldı âkıbet sevdâ-yı ışk⁵²

Ruşenî: Başuma müşgîn saçundan düşeli sevdâ-yı ışk
Gitmedi sevdâlu başumdan menüm gavga-yı ışk⁵³

⁵¹ **Ma'nevi:** Şeyh İbrahim-i Gülşenî'nin Hz. Mevlana'nın mesnevilerine yazdığı naziredir.

İzzî: Medreselerde okutulan Arapça gramer kitabıdır.

Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 324.

⁵² Hüseyin Ayan, *Nesimî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara, 1990, s. 206.

⁵³ Orhan Kemal Tavukçu, *Dede Ömer Ruşenî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, 2005, s.109.

Bendî: ‘Âşıkâ özge muḥabbetdir şehâ gavgâ-yı ‘aşk
Aklı ermezdir zâhid nedir ‘aceb sevdâ-yı ‘aşk

88.G./1

Bendî, başta Fuzuli olmak üzere Nesîmî gibi şairlerden şiirsel bir uslûp almaktan öte aynı konular etrafında şiir yazarak etkilenmiştir. Bu etkilenme daha çok Ehl-i Beyt sevgisini ifade ettiği şiirlerinde karşımıza çıkmaktadır.

Sâbûhî: Tenünde şerhalar çek sîneñi döv seng-i mihnetde
Siyehler giy duḥân-ı âha boyan rûz-ı mâtemdür⁵⁴

Fuzûlî: Meydân-ı çarhı cilve-geh-i dud-ı âh kıl
Gerdûn-ı dûna kisvet-i mâtem-**siyâh kıl**⁵⁵

Bendî: Şâh-ı Kerbelânîñ ey dil ehl-i beytiñ ḥürmeti
Karalar giy mâtemin dut Bendî âh it her zamân

9.K./6

Kerbelâ konusunun işlendiği mersiyelede Fuzûlî ve Bendî Mustafa Baba’nın muhatabı farklı olsa da “kana kana kan ve bela” kelimeleriyle oluşturdukları söyleyiş, birbirini hatırlatmaktadır.

Dök dü-çeşmim gel bu demde hele **kana kana kan**
Bu *ateş- bâr-ı belâdır* Kerbelâdır Kerbelâ

1.Muh. /5

Devr-i felek içürdi sana **kana kana kan**
Ey teşne-i *harâret-i berk-ı belâ* Hüseyin⁵⁶

1.4.3. Şiir ve şairlik hakkındaki görüşleri

Duygu ve düşüncelerin şiir diliyle ifade bulduğu dîvânlarda şairler, şiir ve şairlik hakkındaki görüşlerini edebiyat eleştirisi de yaparak bildirirler.

⁵⁴ Sâbûhî (öl.1647) Mehmet Sarı, *Sâbûhî Şeyh Ahmet Dede, Hayatı, Edebî kişiliği ve Türkçe Dîvânı’nın Tenkitli Metni*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Doktora Tezi, 1992, s. 202.

⁵⁵ Fuzûlî, *Hadîkatü’s-Süedâ*, (Hazırlayan: Şeyma Güngör), Ankara, 1987, s. 480.

⁵⁶ Güngör, *age.*, s. 481.

Bendî Mustafa Baba'nın şiir yazmadaki amacı, ilahi aşkı dillendirmek ve insan-ı kâmil olmanın yollarını anlayabilene anlatmaktır.

Ey şûh ki benim hâke beraber iderekden
Şerh ola hâlim nükte-i irfânıma bir ben

121.G./4

Bu 'abd-i 'aşi Bendîniñ hâli ma'lum saña Yâ Rab
Niyâz ile kapuña şerh oldu mazmûn ağlarım

4.K./11

Bu dîvâna medh-i şûhı dem-be-dem yazmak için
Kalemin bu Bendîyâ keser biçer deler geçer

55.G./5

Nuţğ-ı pâkim aňlayana hoş hikâyetdir benim
Sırr-ı 'aşkı her dile 'aceb ferâsetdir benim

111.G./1

Şiirde anlamın açık olmamasından yana olan şair, şiirinde nükteye ve rumuza başvurur.

Nükteler eyler rûmûz ile temenniler kılub
Bendîyâ kapuñda çâkerdir seniñ ey şâh secâ

9.G./5

Bülbül gibi maharetli olduğunu, şiirinin aşkın sırrını açıkladığını belirten şair, şiirini övmektedir.

Bilemez ehl-i zâhir Bendî bu 'aşk sırrı nedir
Nazmîle hâkî kez âhı nemi bülbül didiler

51.G./5

Mufaşşal kışşa-ı 'aşkı yazarsam cem idüb câna
Ne mümkün defter-i dîvâne sığarsa olur meknûn

123.G./2

Kâmil olanın şiirini anlayacağını belirten şair, şiirine güvenmektedir.

Mazhar-ı nazımından ey dil ders alur kâmil olan
Si vü dü harfile Bendî şi'irin kitâb olsun da gör

46.G./5

Derdini ifade etmede şiirinin eksik olduğunu, muhatabının şiirini anlamayacağını da belirtir.

Şi'r ile añlamaz derdimi kim yâr nâ-çâr
Kendine 'arz itmeli hâli o yârîñ illâ

1.G./4

1.4.4. Bendî Mustafa Baba'nın şiirinin başlıca özellikleri

1. Bendî, kaside, gazel, mesnevi, murabba, tahmis, şarkı, muhammes, nazm, müseddes, müstezâd nazım şekilleriyle şiirler yazmıştır. Kaside ve mesnevilerinin na't ve münâcât türünde yazılmış olması dikkat çekicidir. Farklı olmayı isteyen şair, noktasız, lebdeğmez gazeller ve kara hece gazel ekleyerek gazellerini çeşitlendirmiş, müstezâdlarında da farklı yazım yolları denemiştir.

2. Bendî Mustafa Baba'nın şiirlerinden hareketle onun edebî sanatları özellikle de mühmel gibi farklı edebî sanatları kullanmakta başarılı olduğu söylenebilir.

3. Şair, konuşma diline ait ifadeler, deyimlerle birlikte şiirlerinde Arapça, Farsça kelimeleri de kullanmıştır.

4. Bendî Mustafa Baba mutasavvıf bir şairdir. Hikemî tarzda söylenmiş şiirleri çoktur. Ehl-i beyt sevgisi, Bendî'nin şiirinde dikkati çeken en önemli husustur. Hz. Peygamber'e olan samimî muhabbetini her fırsatta ve her şekilde dile getiren şair, şiirleriyle Hz. Ali'ye duyduğu derin sevgiyi anlatmıştır.

5. Şiirleriyle ilahi aşkı anlatır. Şair, sanatkârane bir üslûpla ele aldığı manzumelerinde lirik, coşkulu bir dil kullanır. İlahî aşkın konu edildiği eserinde şairin, beşeri aşka dair gazelleri de bulunmaktadır.

6. Bendî Mustafa Baba hapiste olmanın acısını şiirlerinde sık sık dile getirerek bazen bir gazelin tamamını bu konuya ayırmıştır.

7. Bendî Mustafa Baba'nın dîvânında herhangi bir devlet büyüğünü metheden bir manzumesi bulunmamaktadır. İçinde bulunduğu durumdan hareketle isteklerine cevap beklemektedir.

8. Bendî Mustafa Baba, "esîr" anlamındaki mahlasını kelimenin gerçek ve mecaz anlamını vererek başarıyla kullanmıştır.

9. Tasavvufî gelenekten beslenen Bendî Mustafa Baba'nın şiirlerinde, halk, tekke ve dîvân şiirinin özelliklerini bir arada bulmak mümkündür. Bu özelliğiyle şair, ortak kaynaktan beslenen edebiyatımızı birleştiren bir konumdadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BENDÎ MUSTAFA BABA'NIN DÎVÂNÎ'NİN DİL, BİÇİM VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1. Dil ve İfâde Özellikleri

Edebiyatta yerlileşme ve sadeleşmenin görüldüğü; yerel renk ve motiflerin, bireysel yaşantıların dile getirildiği XIX. Yüzyılda, genel olarak dinî-tasavvufî geleneğe bağlı olup Dîvân edebiyatı geleneğini sürdüren Bendî Mustafa Baba, dîvânında akıcı, samimi, duru, yalın bir dil kullanmıştır.

Bendî Mustafa Baba'nın eseri, dönemin dil özelliklerini büyük ölçüde yansıtmakla birlikte nüshanın tek olması, imlâ yanlışlarının Bendî Mustafa Babaya mı, yoksa müstensih mi ait olduğunu bilmememiz imlâ, ses bilgisi ve gramer özellikleri bakımından eseri incelememizi zorlaştırmaktadır.

Zevk (1.K./1), nâzâr (37.G./4), menzile (79.G./4), bâzû (98.G./1), fuzûn (1.Müs./4), zebân (12.G./2) gibi kelimelerde z sesinin, dert (9.G./4), ot (137.G./6), ferzent (100.G./4) kelimelerinde ise t sesinin yanlış kullanılmasıyla bu kelimelerin yazımında yanlışlıklar yapılmıştır. İhîfâ (50.G./4), hâlas (108.G./4) ve Huda gibi kelimelerde çoğunlukla ħ 'nin noktası konulmamış; seher, sihir gibi kelimeler ş harfi ile yazılmış; dem, derun, deli, kelimelerinde ilk hecede güzel he kullanılmıştır. Burcu (96.G./4) t̤âbib (144.G./3) ve gül kelimesinde sesli harflerin kullanılmasından kaynaklanan yazım yanlışları dîvânda sık sık karşımıza çıkmaktadır.

Mesken-meskân (45.G./1) zevrak-zâvrâk (126.G./4), mânend- menend (95.G./9) gibi kelimeler vezin gereği değişmiştir.

Eklerin kullanımı aşağıda örneklerle gösterilmiş, dîvânda şahıs ve kip eklerinin ünlü gösterilmeden yazıldığı durumlarda ekler düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre yazılmıştır.

Şahıs ve kip ekleri: geldim (14.G./2) oldun (72.G./5) sunø (93.G./3), Ne kâr koyduk ne ki sorduk (2. Ş./ 2) ... zulmetde sanøsınlar (49.G./1) Seni saña bildürürler boş yeriñi doldururlar (52.G./3) Olam (67.G./2) düşmüşem (14.G./2) Ne alursın ne satarsın (102.G./5) cefâlar etsun (127.G./4) dirseñiz (109.G./4)

Kişi ekleri: 'Âşıkıyam şöhretiñiñ hayranıyam vuşlatıñıñ (95.G./5) sanki delüyüz (6.Ş./3)

-icek, -ub-üb, -üben, -übeni, -madan-meden zarf-fiil ekleri: (Yed alup (32.G./2) Nâzı istignâ idüb (8.Ş./2) Aba giyüb (3.Mstz./5)

şûhı görüben, yanuben (103.G./3) luţfuñ umub (114.G./4) bakmadan añlar (42.G./3) geçmeden (83.G./7)

Tamlama ekleri: senin resmiñ (47.G./1) bunun ‘aklı (47.G./5) bizim gönlümüz (2.K./12)

-updur-üpdür geçmiş zaman eki: sergerde olubdur (9.G./3) dil bilübdür (148.G./4)

-lık, -lik, -luk, -lük İsimden isim yapım eki: Serserilik hâk-sârlık pâ-y-mâllık (1.Mstz.2) dimeklik (97.G./ 1–5)

-daş, -taş isimden isim yapım eki: yârı yoldaşı (158.G./1) kardaş (3.Ş./3)

-sız, -siz, -suz, -süz isimden isim yapım eki: hünersizleri, gözsüzleri, pîrsüzleri (156.G./1–3–5)

-dır, -dir, -dur, -dür fiilden fiil yapım eki: ğussalar çekdirdin (13.G./3) yanduran (2.Mstz./2) doldururlar, bildürürler (52.G./3)

-dur, (durur)-dür; -durlar, (-dururlar,) –dürler Bildirme eki:

Oldur (11.K./2) Mir‘atdurur (5.Mstz./3) gündurur (1.Müs./2) ‘aẓîm belâdurur (85.G./3)

dur, -dür kuvvetlendirme eki: kûlundur (87.G./2) Zerrece yokdur (113.G./3) ma‘lûmdur (40.G./4)

-arak, -erek zarf-fiil eki: Yanarak (1.Müs..2) diyerek (93.G./1–5)

-erekden zarf yapım eki: diyerekden (140.G./3) iderekden (121.G./4)

-kan fiilden sıfat yapım eki: aglakan Ya‘kub (128.G./5)

-ınca, -ince, -unca, -ünce zarf-fiil eki: Kâtl olmayınca (13.G./5), şabaḥ olunca (1.M./9) görünce (132.G./2)

2.1.1. Kelime varlığı

Mutasavvıf bir şair olan Bendî’nin şiirleri Arapça, Farsça kelimelerden oluşmakla birlikte halk söyleyişlerini, deyimleri, atasözlerini de içine alan sade ve yalın bir Türkçe ile yazılmıştır.

Şairin mahlas olarak seçtiği *Bendî*⁵⁷ kelimesi, *kayd-bend* tamlamasıyla, Farsça köle anlamında olan *çâker* ve *bende-yi kemter* kelimeleriyle ve Arapça *esir* kelimesiyle birlikte hem gerçek anlamda hem de “aşk esiri” anlamında kullanılmaktadır.

Kapusunda *çâker* olur ‘aşkı ile perver olur

Bende-yi dil-kemter olur kâkül-i reyhân olana

137.G./2

Kapuñda *bendedir Bendî* nâzar kıl ey melek-simâ

154.G./5

Güzel hayretiñe kılmış dil-i maḥzûneleriñ var

Yesîr-çün *kayd- bend* olmuş nice meftûneleriñ var

57.G./1

Dîvânda şâhım itdi medḥiñ *Bendî* fakîriñ

Bâbîñda *esîriñ*

Yesîr kim o *Bend* seli seyli fermânı şehâne

Uğrakdı ṭufâne

2. Mstz./5

Şair, dest al- (19.G./1), el al- (32.G./5), yed al- (32.G./5) deyimlerini Türkçe al-fiiliyle birlikte, cennet (1.T./5), uçmak (141.G./2), beheyşt (12.K./7) kelimelerini de üç dille ifade etmiştir. Benzerlik ilgisini verebilmek için de Türkçe “kimi, gibi” edatlarını, Farsça “-âsâ , -veş, -vâr” eklerini, “mânend” kelimesini ve Arapça “misâl” kelimesini de bir arada kullanmıştır. Şair, farklı dillerde aynı anlama gelen kelimeleri bir araya getirerek dil zenginliğini ortaya koymuştur.

Mecnûna **menend** olmuşam yâ meded yâ dost diyerek

95.G./9

Kimi fazıl **kimi** dâñ kuluñ mecnûn ağlarım

4.K./9

⁵⁷ “Bend” kelimesi Farsça esir, köle anlamında olup, dilimizde hem isim, hem de sıfat olarak kullanılmıştır. İsim olarak: bağ, kelepçe, baraj, bent, kemer gibi anlamlara gelmektedir. Sıfat olarak sıkıca bağlı, iyice bağlayan, kuvvetlice bağlanmış manalarına gelir.

Manşûr- **âsâ** dem-be-dem dâra a‘dâyı çekerim

107.G./3

Dilâ bülbül **gibi** zâr eyleyüb fâş etme Yezdânı

Per aç pervâne-**veş** ol nûru-ı nârîñ olma sûzânı

148.G./1

Gezer üftâdeleriñ Mecnûn **misâl** Mecnûn **misâl**

8.Ş./1

Şair, “a cânım, hoş bul-, gayrı, budala, amuca, âh nideyim vâh nideyim” gibi halka ait kelimelerle ve kalksam dârpadağ, düşeyim şârpâdağ, puş puş dise dudak (91.G./2–3–4) gibi yansıma kelimelerle de şiirini samimi ve içten kılmakta, çoğu zaman ders verir gibi konuşma tonuyla muhatabına “ey, efendim, dilâ, arifâ, zahidâ, behey, âyâ, ilâhî, dilberâ, felek” ünlemleriyle seslenmektedir.

Dîvânın 120. gazeli ise mülemma gazel olup bu gazel haricinde bütün şiirler sade anlaşılır bir dille yazılmıştır.

Bendî, şiirlerinde halk söyleyişlerine, atasözü niteliğinde vecizeli sözlere ve deyimlere de yer vermiştir. Şair, eşk dök- (gözyaşı dök-) (112.G./3), gûş ver- (kulak ver-) (78.G./2; 8.Ş./4), gûşına mengûş it- (kulağına küpe et-) (34.G./4), (2.T./3), ser koy- (baş koymak) (20.G./5), yâr-ı kafadar dut- (arkadaş edin-) (34.G./5) gibi bazı deyimleri Farsça kelimelerle Türkçe fiilleri birlikte kullanarak ifade etmiştir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânında tespit edilebilen deyimler şunlardır:

Aba kan- (124.G./2)

Ah it- (9.K./6)

Aklı al- (5.G./1)

Aklı başından al- (27.G./1), (145.G./3)

Aklı er- (88.G./1)

Aklı tarumar ol- (129.G./2)

Aklını yağma it- (37.G./5)

Ayak bas- (1.M./7)

Baş ver- (13.K./5)

Baş açık dîvâna dur- (13.Ş./3)

Boyun eğ- (27.G./4)

Buse al- (91.G./4)

Can at- (1.M./9)
 Can bahş et- (7.Ş./2)
 Camı başı feda it- (6.K./5), (95.G./4)
 Cana kıy- (9.Ş./3)
 Can ver- (10.K./12)
 Cân virir serden geç- (95.G./7)
 Cigersiz ol- (10.K./15)
 Ciğere işle- (26.G./4)
 Ciğeri kebab eyle- (63.G./4)
 Dem ur- (48.G./3)
 Derd çek- (73.G./2)
 Dest al- (19.G./1)
 Dili açıl- (10.G./4)
 Dilini tut- (19.G./4)
 El al- (32.G./5)
 El çek- (60.G./3), (150.G./2)
 Ele gir- (63.G./5)
 Elele ver- (5.Ş./3)
 Eman gözle- (Eman dile-) (41.G./5)
 Eşk dök- (gözyaşı dök-) (112.G./3)
 Feryâda düş- (130.G./1)
 Ğaflete yat- (52.G./2)
 Gam çek- (14.Ş./1)
 Gafletten uyan- (4.Mstz./1)
 Gam ye- (155.G./4)
 Gavgaya düş- (14.Ş./2)
 Gönlü bağlan- (88.G./3)
 Göz aç- (6.K./10), (11.G./5), (53.G./2), (92.G./1)
 Göz süz- (91.G./2)
 Gözü görme- (1.M./10)
 Gûş ver- (78.G./2), (8.Ş./4)
 Gûşına mengûş it- (34.G./4), (2.T./3)

Günaha dal- (128.G./4)
 Hakkımı hak it- (hak ver-) (4.G./4)
 Haber al- (113.G./2)
 Hâke yeksan ol- (101.G./3)
 Halka rüsvay eyle- (94.G./3)
 Hasret çek- (5.Ş./1)
 Hırka pûş ol- (2.T./3)
 Hû çek- (1.Mstz./5)
 İkrânı dud- (34.G./3)
 Kâmile dânilik sat- (52.G./2)
 Kan dök- (10.K./12), (40.G./4)
 Kana gir- (9.Ş./2)
 Kan ağla- (153.G./4)
 Kapanup kal- (1.M./2)
 Karalar giyip matem tut- (9.K./6)
 Kulak as- (1.M./7)
 Kulak tut-(söz tutmak) (2.Ş./4)
 Kulu kurbanı ol- (5.K./9)
 Lâl ü gûng ol- (10.K./3)
 Naza çek- (100.G./1), (2.T./1)
 Ömrü heba et- (4.Ş./4)
 Öninü kes- (27.G./2)
 Özü yuf ol- (52.G./4)
 Rûz itmek (4.K./3)
 Safaya düş- (56.G./1)
 Sala çek- (55.G./1)
 Ser koy- (baş koymak) (20.G./5)
 Ser ver- (2.NG.5)
 Sevdaya düş- (68.G./3)
 Söz tut-(38.G./6), (137.G./9)
 Tarik tut- (5.K./5)
 Taştan taşa çal- (155.G./1)

Yakayı ele ver- (1.M./3)

Yalan düz- (52.G./2)

Yar-ı kafadar dut- (Arkadaş dut-) (34.G./5)

Yed al- (32.G./5)

Yüz sür- (60.G./1), (152.G./3)

Geçen güne yetilmez (53.G./2), Yoluñ doğrulığı erkân iledir. (6. Ş./ 1), Ehl-i ‘aşk sözinden bellidir. (45.G./3) Bir mesaldir söylenir zevâl ile gelür kemâl (46.G./2) ab ile dönmez âsyâb (7.G./4) gibi deyişler atasözü niteliğindedir. Bunlardan başka şairin Türkçe kelimelerden oluşan hikmetli sözleri de vardır:

Bilen dimez bulan sormaz (48.G./5)

Seni saña bildürürler boş yeriñi doldururlar

Ham yeriñi oldururlar bunda var ehl-i izânlar

Bendiyâ bak ne dillidir özü yuf sözi yalanlar (52.G./3–4)

Sen saña sor sen seni bul sen seni senden ara (7.G./3)

2.1.2. Ses olayları

Bendî Mustafa Baba’nın eserini ses olayları bakımından incelediğimizde ilk göze çarpan ben kelimesinin sonundaki ñ sesinin baştaki dudak sesi b ‘yi bazen nazal ses olan m’ye dönüştürüp ben zamirinin men ile ifade edilmesi ve Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan ur- (vur-) fiilinin; kangı (hangi) , kande (nerede), kancaru (nereye, ne tarafa), salt (yaln,sadece) ve gideyazdı kelimelerinin kullanılması dîvânın harekeli bir metinden istinsah edilmiş olabilme ihtimalini düşündürmektedir.

Bu-lar ve al-da-mış kelimelerinde bugün kullandığımız n sesi de kullanılmamaktadır.

Metinde, ekler klişeleşmiş bir halde yazılıp, imlâ şekli kalıplaştığı için, sert sessiz benzeşmesi ile karşılaşılmamıştır:

Yokdur (113.G./3), iderekden (121.G./4), uçmaktadır (126.G./4)

hâl ehline (143.G./5), Bendîya; Rû-yi; ricâyı, şalâyı, â’dâyı (3.Mstz./1), kelimelerinde n,y sesleriyle yapılan ses türemesi esîr kelimesinin yesîr şeklinde yazılmasıyla önseste yapılmıştır. Mülemmâ gazel olan 120. gazelde de *demezim* kelimesi “*demmezim*” yazılarak ses türemesi olmuştur.

N'etdim (143.G./2), n'ola (3.K./4), n'idem (1.Ş./1) kelimelerinde –e sesi düşürülerek ses birleşmeleri yapılmış şiirde ahenk sağlanmıştır.

Dudâh (84.G./1)-dudak (91.G./4) h< k değişimi şiirde kafiyein oluşması için yapılmıştır.

Yazmağa (2.M./1), eşiğin (2.M./11) kelimelerinde k<ğ dönüşümüyle yumuşama olmuştur.

Dîvânda, ünlü düzenini incelik-kalınlık açısından ayarlayan büyük ses uyumu, küçük ünlü uyumuna göre çok daha kuvvetlidir:

Layıkça ben kuluñ kapuñda kim kurbânıñ olsun mı (15.Ş./2–4),

Görüben (103.G./3), doldururlar (52.G./3)

2.1.3. Tamlama ve cümle yapısı

Şiirlerinde genelde bilgiden ziyade dinleyende-okuyanda estetik zevk ve duyuşsal bir farkındalık oluşturma çabasında olan Bendî Mustafa Baba, Türkçenin söz dizimsel yapısına uygun olan cümleleri Arapça, Farsça ve Türkçe tamlamaları kullanarak şiir diline hâkimiyetini göstermiştir.

Bu ma'nâsız kâhbe-zen dünyâ (38.G./1), *Püskül ile karışık gîsûları* (68.G./4), *Heft zemîn heft semâ* (10.Ş./1), sıfat tamlamalarında sıfat+[isim] sırası takip edilmiştir.

İsim tamlamalarında da *tamlayan+tamlanan* sırası takip edilmekle birlikte bazen tamlanan öne alınmıştır:

cinânın adeti (1.LDG./2), *hayâtıñ âbı* (158.G./5); *meftûnı* olmuş ol *nâmıñ-nâmıñ meftûnı* (49.G./4), *şerbeti şeḥâdet- şeḥâdet şerbeti* (10.K./9), *şahib hünerler-hüner sahipleri* (10.G./1), *luṭf-ı kâdemin- kâdemin luṭfı* (10.G./2), *ḥikmet-i ḥüsnuñ-ḥüsnuñ ḥikmeti* (123.G./3), *ḥalk-ı cihân* (126.G./5)

Yolunuza kurbân olsun (10.G./5) bu tamlamada olduğu gibi tamlayanı düşmüş (sizin yolunuza) isim tamlamaları da kullanılmıştır.

İlgi ekinin yerine –a ve –dan eklerinin kullanıldığı tamlamalar da vardır:

Kudret-i Hakka eger 'ibretile baksa kişi (43.G./2) (Hakkın Kudreti), *bâb-ı Ḥakdan* gel (53.G./1) (Hakk-ın babı), *naḳd-i 'ömrüñden seniñ* (53.G./2) (ömrünün nakdi), *mejdânı 'aşḳa* (109.G./2) aşkın meydanı

aşḳıñ nâr-ı nûrânı (148.G./5) tamlamasında bir tane olan tamlayan iki ismi de belirtmiştir.

Âşıkadır *kaşd anîñ-* anîñ kasd [1] (81.G./4) tamlamasında da iyelik eki, *sırr-ı ‘aşkı*m- aşkımın sırrı (111.G./1) tamlamasında da ilgi eki kullanılmamıştır.

Bendîniñ kalbi serâyı (123.G./3), *‘Aşk bağçesiniñ ‘andelibi* (139.G./2) *muhabbet câminîñ hayrânı* (2.Müs./4–3) tamlamaları zincirleme isim tamlaması olup dîvânda örnekleri çoktur.

Bendîniñ iki gözüñden dökülen hûn-i ciger (10.K.18) tamlaması sıfat ve isim tamlamasından oluşan karma tamlama örneğidir.

Halk-ı ‘âlem (5.Ş./1), *Hasret-i yâr* (5.Ş./3), *maḥbûs-ı zulmet* (5.Ş./3), *fermûde-i tahrîdi* (1.N./2) *Hâme-i kudret* (8.G./3), *Nûr-i çeşmi* (10.K./4) gibi iki kelimedenden oluşan Arapça ve Farsça tamlamalar da Dîvânda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Dîvânda Türkçe, Arapça, Farsça tamlamaların iç içe kullanıldığı da görülmektedir:

(senin), *âb-ı rûyındur mücrime raḥmet* (2.M./15)

Küfr-i zülfi dilberîñ bu dile zulmet evvelâ (8.G./1)

Şiirsel söyleyişin getirdiği bir zorunluluk olarak yüklemi sonda olmayan cümlelerin sıklıkla kullanıldığı dîvânda, hitap cümleleri, düz cümleler ve birleşik cümleler birbirine uyumlu ve akıcıdır.

Hitap grubu cümlelerin başında, ortasında veya sonunda kullanılarak Türkçenin kurallı (hitap+özne+tümleç+yüklem) cümle yapısı zaman zaman değişmiştir:

Ey felek aldın benim bu çeşm-i mestân aḥmerim

Gitdi n’idem ehl-i reftâr şeker lisân aḥmerim

106.G./1

‘Âşıkı gamzeñ *dilâ* keser biçer deler geçer

Hışm idüb çeker şalâ keser biçer deler geçer

55.G./1

Hüsne maḡrûr olma *ey sevdüğüm*

Geçer güzelliğin kalmaz bir eser

Şimdi bu çağında üftâdeleriñ

Yoluñda verirler bire bire ser

3.Ş./1

Bendî, soru cümleleri, devrik cümleleri ve hitap cümlelerini sıklıkla kullanarak cümlelerin vurgu değerini değiştirmekte vurguyu daha belirgin hale getirmektedir.

Ararsın vuşlat-ı yâri ararsın râh-ı dildârı
 Çeküb bu ‘aşk-ı efkârı sorarsın sırr-ı esrârı
 Bilenler söylesin hâli şu Bendî deni nâ-çârı
 Bunuñ derdini ey tabib bilüb devâ-yı çekdiñ mi

14.Ş./4

2.1.4. Edebî sanatlar

Bendî Mustafa Baba, dîvânında mana sanatlarından ziyade cinâs, aks, îade, ale’s-sadr gibi lafızla ilgili sanatlara ve muammâ, mühmel, leb değmez gibi edebî tarzlara öncelik vermiştir.

Türk Halk şiirinde sıklıkla kullanılan cinas sanatı Bendî’inde başarıyla kullandığı sanatlardandır. *Eser, dem, yola mı, bir ak* kelimelerinin cinaslı kullanıldığı dîvândaki 3. şarkı cinas sanatının başarılı örneklerindendir.

Aşağıdaki bentte dem kelimesi an, vakit; içki, nefes anlamlarında kullanılmıştır:

Bir gün olur sen ararsıñ bu **demo**
 Nûş eyle kaçırma elden bu **demo**
 Hüsniñün bâğına yâr hazân **demo**
 Eger bir eserse billâh sert eser

3.Ş./3

Bu fenâ devrân bizim **âl ile aldı** gönümüz

2.K./12

Al kelimesi hile ve al- anlamında kullanılarak cinas yapılmıştır.

Çek- fiili cinas sanatında şairin sıklıkla kullandığı kelimelerdendir.

Rebî’ye mevsimidir şeydâ dili **zâra çeker**
 Gonca ârâyış ile ‘andelibi **hâra çeker**

Kudret-i Hakka eger ‘ibretile baksa kişi
 Vâkıf-ı esrâr olur hem dilin **efkâre çeker**

Küllî eşyâyı ki nakş eylemiş dest-i kudret
 Lisân-ı hâliyle inler hû diyüb **naz’a çeker**

Şitâ eyyâmı gelür naķşı gider eşcârın
Şûkûfe zûlme düşer her varaķa **kara çeker**

Hâke alûde olur cümlesi Bendî emsâl
Hânle alûde ne çâre sînede **yâre çeker**

43.G.

Nedir bu zâr u feryâdın ğam-ı dünyâyı **çekdiñ mi**
Bu ‘aşķn dest-i cevrenden yâ hicr yâyı **çekdiñ mi**

Çaırub rûz u şeb Hâķ dost nihân esmâyı **çekdiñ mi**
Nesîmi gibi sen dâre nâzı edâyı **çekdiñ mi**

14.Ş./1

Her beytin sonundaki kelime veya kelime grubunun sonraki beytin başında tekrarlandığı iade sanatı divânda 1. 2. 3. ve 6. müstezâta başarıyla kullanılmıştır.

1 Levh-i dilde tâ ezelden kayd olan sırr-ı ilâh
Dilde anı it **penâh**
Penâh ol dîn ü imân ikrârı ihyâmdır o şâh
Eyledim ‘aşķile **ah**

2 Ah degil mi yanduran şâhım bu heft kişveri
Böyle oldum **serserî**
Serserîlik hâk-sârlık pây-mâllik dile câh
Tâlî‘im olmuş **siyâh**

3 Tâlî‘-i siyâhıma zâhid cefâ eyleme gel
Anı san saña **mehel**
Mehl ol kim gidesin uş bundadır Yezdâne râh
Kendi özüñ eyle **seyyâh**

4 Seyyâh olmak hoş velî bu ‘aşķ-ı yâr serde iken
Yürü kim **lezzet ilen**
Lezzet ilen cân o yolda verse ider mi zerre âh

Yârı kılssa **nûm-nigâh**

Nûm-nigâhıñ bu faķır Bendîye izhâr itdigiñ

Ya ne hikmetdir **hemîn**

Hemîn bir kemter kapuña geldi seniñ rûyı mâh

Hû çeker ol gâhı gâh

1. Mstz.

Beni yârdan yârı benden sakın â pîrim sorma (1.Müs./4–4) bu mısrada ben ve yâr kelimelerinin sırası değiştirilerek *aks-i nâkıs* sanatı yapılmıştır.

Bendî, harflerle ilgili edebî sanatları denemiş ve bunda da başarılı olmuştur. Divânda sadece noktasız harfler kullanılmak suretiyle mühmel sanatının yapıldığı 2 gazel, içinde b, p, f, m, v gibi dudak konsonantları bulunmayan kelimelerle yazılan 2 lebdeğmez gazel, 1 tane Elifname ve harfleri kullanarak kelimeler oluşturduğumuz, şairin adına kara hece gazel dediği bir gazel bulunmaktadır.

“Kara Hece Gazel”den verilen aşağıdaki iki beyitten ilkinde zülf kelimesine bağlı olarak **kâf ü mim nûn dâl** harflerinin birleşmesiyle **kemend**, ikincisinde söz bu sözdür kelime grubundan hareketle **se vü nûn dâl** harflerinin birleşmesiyle de **sened** kelimesi oluşmaktadır.

Ağlayub zâr etme gönlüm şabra yâr olmak hüner

Yâriñ her zülf-i telidir **kâf ü mim nûn dâl** saña

Bîşnev ol gel hâl-i ‘aşkı yâd idem bir bir saña

Söz bu sözdür it şikârı **se vü nûn dâl** sana

Kara Hece Gazel 1/3- 4

Muamma sanatına örnek olacak aşağıdaki beyitte de şair, sevdiğinin ismini harflerle belirtmiştir. ع ل ى harflerinin birleşmesiyle oluşan على ismi Bendî’nin sevdiği kişinin ismi olan Hz.Alî’dir.

‘**Ayn-i lâm ye** ismi dilber gizimizdir dem-be-dem

Dersimiz leyl ü nehâr oldu didüm vardım bugün

129.G./5

Arap harflerinden Elif ve Dal harfinin boya, Ra harf-inin kaşa, gözün Ayn'a şeklen benzetilmesi klasik edebiyatta sıklıkla yapılan bir benzetme geleneğidir. Bendî Mustafa Baba da bu geleneği sürdürenlerdendir.

Elif kıddimi **dâl** etdin cazû gamze ile illâ

15.Ş./2 -3

İki kaşın seniñ şol **zûlfekârı** şîr-î Yezdâni
Veli o ebrûlar **Hakka** işâret **râ-yı** Kur'ândır

İki çeşmiñ iki '**ayn** iki 'âleme işâret

İki lebiñ iki ırmak dîle şehd-âb-ı revândır

160.G./3-5

Sevgilinin kaşları zûlfekâra ve ra harfine, gözü ayn harfine, dudakları da ırmağa benzetilmiştir.

Dîvânda güllerin şeydânın zârından utanıp kızarması; fesin başa takılınca her sabah yârin destini öpüp, sevgilinin kaşını kucaklaması; insanın gönlündeki hastalıkların yaratılış toprağına acı suyun katılmasına bağlanması hüsn-i ta'lîl sanatının örneklerindendir.

Şerm idüb güller kızarır zâr elinden şeydânın

Şerm-i rûyın kim siyah itdiği gör maḥcûb-ı ḥaṭṭ

79.G./3

İhtiyârsuz her şabaḥ dest-i yârı bûs eyler

Mir'at etmiş aḥsen-i takvimi dâñâdır fes

Bunu üstâd-ı zamân şöyle Şalâḥ etmiş kim

Güzeliñ râ'sın agûş itdi zurâfâdır fes

68.G./2- 5

Telh-âba toprağın kurdu Hudâ çün Âdemiñ

Bu sebebdır dâ'imâ kalbimde emrâzım benim

115.G./2

Atasözü değerinde veciz ve hikmetli ifadeler kullanan Bendî, atasözlerini doğrudan doğruya çok az kullanmıştır. Aşağıdaki beyit irsal-i mesel sanatına örnek bir ifadedir:

Bu gündür gerçi geçer nağd-i ‘ömründen seniñ ğâfil
Geçen güne yetilmez aç gözüñ gözle gelecekler
 53.G./2

Şair, ahının semayı yakıp, dumanının felekleri dolanmasını istediği aşağıdaki beytinde mübalağa sanatını kullanmıştır:

Bu ‘aşk ile bir âh ideyim tâ semâ yansın
 Âhımdan olan dūd ki bu eflâki dolansın
 124.G./1

Çok müṭâlâ‘ etmeden hiç fehm olur esrârı
 Genc-i hikmet gevheriyle her ğazeli bezeli
 159.G./ 4

Esrârı hiç fehm olur mu? Sorusunu şair, soru edatını kullanmadan hiç kelimesiyle sorarak istifham sanatı yapmıştır. Yine aşağıdaki beyitte görüleceği üzere bilmez miyim? Bilirim, diyerek şairin cevabını kendisinin verdiği istifham sanatı örneklendirilmiştir.

Ġoncaneñ şeydâsıyım gülzâra sermest gelmişim
 Göñlüme aġyâr olan pür- ħârı ben **bilmez miyim**
 118.G./2

Divânda ayet ve hadislerin kullanılmasıyla oluşan iktibas sanatının kullanıldığı beyitler oldukça fazladır.

Nice var ehl-i riyâzet gözedir râh-ı vefâ
 Dem-be-dem okumada ⁵⁸ مَنْ عَلَيْهَا فَاَنْ herkes

Bize Bâki değil anca bu fenânın nağşı
⁵⁹ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ile ħayran herkes

⁵⁸ مَنْ عَلَيْهَا فَاَنْ “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.” Kur ‘an-ı Kerim, Rahman Süresi, 55/26 (Ekler: 1)

⁵⁹ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ “Her canlı ölümü tadacaktır.” Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/85 (Ekler:1)

65.G./5 -6

Telmih sanatı dîvânda Peygamberlerin hayatlarının özellikle de çektikleri sıkıntıların ve mucizelerinin hatırlatılmasıyla yapılmaktadır. Aşağıdaki beyitte Peygamberimizin parmak işaretiyle Ay'ı ikiye yardığı “şakk- ı kamer” ve bulutların peygamberimizin üstün e gölge etmesi belirten mucizesine işaret edilmiştir.

İşâretiñle **dü- şâkķ** oldu ķamer
Ebrûlar sâye dutdu üstüñe per

2.M./12

Bendî Mustafa Baba telmih sanatını Hz. Alî için de kullanmıştır. “Ben ilmin şehriyim ve Ali onun kapısıdır.” Hadis-i şerifine dayanan aşağıdaki beyit bunlardan biridir.

Ķamû kapularıñ miftahıdır kim pençe-i şîri
 Medinetü'l-‘ilm bâbı ‘Alî şaķib- livâdır bu

8.K./4

Anlamı kuvvetlendirmek için aynı kelime veya kelime grubunun tekrar edildiğı tekrar sanatı dîvânın 89. gazelinde ve Kerbelâ hadisesinin geçtiğı muhammesde büyük bir başarıyla gösterilmiştir.

Cemâliñ şevķine dil **mübtelâlar mübtelâlar** çok
 Rûy- âbıñdan ‘inâyet **intihâlar intihâlar** yok

Göre bende zaķımler sende **emler** hem ker**emler** dürli mer**hemler**
 Atar ebrû **peykân** çeküb **şalâlar es-şalâlar** ok

Bilürem pür-ce**fâdır** bî-ve**fâdır** nâ-ķayâ**dır** ol
 Utanmazsın aña bin **maķķa‘âlar maķķa‘âlar (?)** sok

Vezinledür gibi sözünle aç gözünü gör **özi**
 Nevâziş gonca gülden **râyiķalar râyiķalar** kok

Bu mir‘atıñ celâliñ**dir** ‘ilâl**endir** şafâ**lendir**
 Yemez Bendî â dilber **velvelâlar velvelâlar** tok

89.G.

Bu ciĥâd-ı **Kerbelâdır Kerbelâdır Kerbelâ**Bu ateş- bâr-ı belâdır **Kerbelâdır Kerbelâ**

1.Muh./1-5 /5-5

Şair, aşk yolunda çekilen elem hoştur, diyerek tezat sanatını kullanmıştır.

‘Acebdir dil düşer dildâre çekdikce elem hoşdur

Yolunda ıztırâb-ı dert ider cevriyle gam hoşdur

44.G./1

Şair, giribânı ağlatıp, gülistanını güldürerek teşhis sanatını kullanmıştır:

Ehl-i ‘aşkın ĥâlîni seyrân iden cân ağladı

Dîdesi eşk-i revân iden **girîbân ağladı**

153.G./1

Gül-i ra’nâ için bülbül bu mevsimde kılar zânı

Görüb ĥâlî için garîbin ‘andelibe **gül-sitân güldü**

133.G./3

Aşağıdaki beyitler hem telmih hem de cem sanatına örnektir.

Hiz. Muhammed’in nebilerin efdali, ekremi, ahiri olması miraç hükmüne bağlanmış, Miraç olayına da telmihte bulunulmuştur.

Nebîleriñ efđalidir ekremi hem ahiri

İtdi mi‘râc bundan âsumâne bismillah ile

2.K./ 8

Ağladı insile cinn hem ‘arş u kürsi cümle melek

Ĥâke kanı düşünce lerze itdi cihân âh Ĥüseyn

10.K./ 17

Hiz. Hüseyin’in şehit edildiği Kerbelâ hadisesine telmihte bulunan şair, insanların, cinlerin, meleklerin ağlamasını Hiz. Hüseyin’in yere düşen kanının cihanı titretmesine bağlayarak cem sanatını kullanmış, Kerbelâ hadisesine de telmihte bulunmuştur.

21 beyitlik bir na’t olan 2. mesnevide Hiz. Muhammed’le ilgili sıfatlar sıralanarak tensik-i sıfat sanatı yapılmıştır.

7. kasidede, taksim sanatının yapıldığı beyitler vardır. Hz. Muhammed ve Hz. Ali ile ilgili birden fazla şey söylendikten sonra ilerleyen beyitlerde Oniki İmamın her birine ait nitelikler sıralanmıştır.

Bilür mi ğafil-i nâdân Muḥammed ya ‘Alî kimdir
Muḥammed baḥr-i hikmet nûr-ı ‘Alî şîr-î Ḥudâdır

Zâhir aîladı ḥaleb İbrahimden ḥatem‘ül Mürsel
Muḥammed ‘Alî bâtında tâ evvel nûr-ı yektâdır

7.K./3–4

Aşağıdaki beyit şairin divânda sıklıkla başvurduğu tenâsüb sanatına örnektir. Bu beyitte şair, Deryâ, keşt, engin, yelken, reis kelimeleriyle tenâsüb sanatını kullanmıştır.

Deryâyı ‘aşk içre keştin engine sal Bendîyâ
Yelken aç re‘is iseñ tâ **engine** kenâre ne

1.Lebdeğmez Gazel 5

Mutasavvıf bir şair olan Bendî Mustafa Baba, edebî gelenek kapsamında, edebî sanatları daha çok duygularını ifade etmede yardımcı bir öge olarak kullanmış, edebî sanatların söze güzellik katmadaki rolünü ikinci plana atmıştır.

2.2. Biçim Özellikleri

Bu bölümde Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nın tertip şekli, Dîvânda yer alan nazım şekilleri ve türleri, şiirlerde kullanılan vezin, kafiye ve redifler incelenecektir.

2.2.1. Tertip şekli

Klasik edebiyatımızda şiirler belirli bir düzen içinde sıralanır. Bu düzene göre bir dîvânda eğer varsa “dibace” kısmından sonra genellikle sırasıyla şu bölümler yer alır:1.Kasideler, 2.Terci-bend, terkib bendler, 3. Küçük mesneviler, 4.Tarih Manzumeleri, 5. Musammatlar, 6. Şarkılar, 7. Gazeller, 8. Mukattaat (rubâî, kıt’a, nazım, dü-beyt, tuyug), 9. Müfredat. Dîvânlardaki sıralama bu şekilde olmasına rağmen bazı nazım şekillerinin tertibi sırasında farklılıklar olabilmektedir.⁶⁰ Bu şekilde tertip

⁶⁰ Ömer Faruk Akün, “Dîvân Edebiyatı” maddesi, DİA., IX. C. , s. 397–398.

edilen dîvânlara “mürettep”, bu tertibe dikkat edilmeden meydana getirilen dîvânlara da “gayr-ı mürettep” dîvân denilmektedir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı Klasik edebiyattaki anlayışa göre tam anlamıyla mürettep bir dîvân olmayıp, ancak çok başarılı olmasa da bir düzen dâhilinde tertip edilmeye çalışılan gayr-ı mürettep bir dîvân diyebileceğimiz, bir özellik göstermektedir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda sırasıyla şu bölümler yer almaktadır: Kasideler, mesneviler, gazeller, şarkılar, müseddesler, tahmisler, noktasız gazeller, lebdeğmez gazeller, kara heceli gazel, müstezâdlar, nazmlar. Tahmislerin biri, şarkıların ikisi, bir tane olan muhammes ve müseddeslerin biri de dîvânda gazellerden önceki bölümde yer almaktadır.

2.2.2. Nazım şekilleri ve türleri

Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda Klasik Türk şiiri nazım şekillerinden kaside, mesnevî, gazel, tahmis, müstezat, müseddes, şarkı, muhammes ve nazm; tür olarak ise na’t, münâcât, Elifname, mersiye kullanılmıştır.

Bendî, Dîvânı’na beş beyitlik bir Hamdele ile başlamaktadır. Ardından yirmi beyitlik bir kaside ile besmeleyi tavsif etmektedir. Mesnevî nazım şeklinde yazılmış yirmi bir beyitlik bir münâcâtın devamında ilki 9, ikincisi 12 beyitlik 2 kasideden sonra na’tlara geçilmiştir. Bu kısımda ilki 21, ikincisi 10 beyit olan, üçüncüsü 18, dördüncüsü 8 beyit olan Hz. Muhammed için yazılmış dört n’at; Oniki imama yazılmış ilki 10, ikincisi 9 beyitli iki na’t; Hz. Ali’ye yazılmış 6 bendlik ilki tahmis şeklinde, ikincisi 6 beyitlik bir na’t bulunmaktadır. Hz. Muhammed için yazılmış 5 bendlik bir şarkıdan sonra Hz. Hüseyin’e yazılmış ilki 6, ikincisi 18 beyitlik iki kasideden sonra, 5 bendlik bir muhammes, yine 5 bendlik müseddes-mütekerrir nazım şekliyle yazılmış mersiyelelere geçilmiştir. Her ikisi de 5 beyit olan kaside şeklinde yazılmış iki münâcâtta sonra gazellere geçilmiştir.

Alfabetik olarak tertip edilmiş olan dîvânın gazeliyyat kısmında پ (pe), ت (te), ث (se), چ (çe), ذ (zel), ژ (je), ض (dat), ظ (zı), ع (ayn), گ harfleri kullanılmamıştır. Gazeliyyat başlığı altında 158 gazel bulunmaktadır. Bunlara ‘İmalî Divân Gazel ü Had’ Başlığı altında bu bölümün sonunda yer alan 5 beyitli bir gazeli, ‘Şi’ir Murabba-Muhammes’ başlığı altında verilen 7 beyitli bir gazeli, Divânın Müstezâd kısmından önce verilen 2 tane 5 beyitli Leb Değmez Gazeli, biri 5 diğeri 4 beyitli 2 tane Noktasız

Gazeli ve 1 tane de 6 beyitli Kara Hece Gazel başlığı altında verilen gazeli eklediğimizde divândaki gazel sayısı 165'e ulaşmaktadır. Gazeller genellikle 5'er beyitlik olup dokuzu 6'şar beyitten, dokuzu 7'şer beyitten, dördü alışılmışın dışında 4'er beyitten, ikisi 10'ar beyitten, biri de 9 beyitten oluşmuştur.

Bendî, Dîvânı'nın *şarkı, muhammes, tahmis, müseddesten* oluşan musammatlar kısmında, "*Şi'ir Murabba-muhammes*" başlığı altında edebiyatta örneğine çok rastlanılmayan ilk bendin 3. mısrası serbest olan 8 şarkı ile ilk bendin birinci mısrası serbest olan bir şarkı, 3'ü murabba-ı müzdevic kafiyeyle şarkı, ilk ikisi divânın başında bulunan 4 çapraz kafiyeyle şarkı ile divânda toplam 16 şarkı bulunmaktadır. Bu şarkılardan biri 5 bendli, on dördü ise 4 bendlidir.

Mısra başlarında Arapça harflerin alfabe'deki sırası göz önüne alınarak mısraların sıralandığı, Arapça harf-in ardından gelen sözcüğün de aynı harfle başlamasıyla oluşan Elifname örneğine divânda rastlanılmaktadır. Divânda bulunan Elifnâme 7 bendden oluşmuş murabba-ı müzdevic kafiyeyle bir şarkıdır.

Mersiye türünde yazılan muhammes-i müzdevic 5 bendlidir ve divânda gazeliyyat kısmından önceki bölümdedir.

Tahmislerden ilki na't olup 6 bendden, ikincisi de 5 bendden oluşmaktadır.

Dîvânda bulunan (ikisi müseddes-i mütekerrir) olan üç müseddesin hepsi 5'er bendden oluşmaktadır.

Dîvânda toplam 7 mütezâd vardır. Bunlardan birinci ve ikinci mütezâtta iade sanatı uygulanmıştır. Bu mütezâdların ardından gelen 3. mütezâtta da bu yinelemeler mütezâdın ziyâdelerinin son kelimeleriyle kısmen tekrar etmektedir. Mütezâdların dördü AaAa, BbAa, CcAa, DdAa, EeAa şeklinde kafiyelemiştir; biri serbest kafiyelelidir ve bu beş mütezâd da 5 bendlidir. 6.ve 7. mütezâdlar murabba şeklinde 4 bendli olup birinci bendde ziyâde iki beytin arasına konulmuş, diğer bendlerde ise ziyâde dördüncü mısranın sonunda yer almaktadır. Bu mütezâdlar "Mütezâd Murabbası Hem Müselsel" başlığıyla verilip ilk bendi ABbCBb ve ABbABb şeklinde kafiyeleyen (ilk bendleri altı mısralı) iç kafiyeleleri olan mütezâtlardır.

Dîvân, 4'er beyitli mahlasın söylendiği nazm şeklinde yazılmış iki tarih manzumesiyle sona ermektedir.

2.2.3 Vezin

Şairler, klasik şiirimizde ahengi sağlayan en önemli unsurlardan biri olan arûz veznine önem vermiş ve şiirlerinde bütün arûz kalıplarını kullanmaya gayret göstermiştir.

Bendî Mustafa Baba da Türk şairlerinin sıklıkla tercih ettikleri Remel ve Hecez bahirlerini tercih etmiş, Hecez bahrinin 4 kalıbıyla, Remel bahrinin 5 kalıbını kullanarak şiir yazmıştır. Ayrıca Hafif bahrinin 1 kalıbını, Recez bahrinin de 2 kalıbını kullanmıştır.

Remel bahrinin 5 kalıbıyla şiirler yazan şair, 91 gazel, 7 kasîde, 6 şarkı, 3 müseddes, 2 tahmis, 1 muhammes olmak üzere 110 şiirinde fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fa’ilün kalıbını; 2 kasîde, 1 mesnevi, 1 gazel, 5 şarkı, 3 müstezât olmak üzere 12 şiirin de fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fa’ilün kalıbını; 3 gazelinde fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün kalıbını; 4 gazelin de fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün kalıbını; fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün kalıbını da 1 gazelinde kullanan şair, remel bahriyle 130 manzume yazmıştır.

Şairin ikinci olarak kullandığı bahir hecez bahridir. Şair, bu bahrin 4 kalıbıyla 77 şiir yazmıştır. 32 gazel, 3 kaside, 3 şarkı, 2 nazm olmak üzere 40 şiirini mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün kalıbıyla; 2 şarkı, 1 kaside mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün kalıbıyla; 1 kaside, 1 gazel mefâ‘ilün fei‘lâtün mefâ‘ilün fe ‘ülün kalıbıyla; 28 gazel, 4 müstezât da mefâ‘ilü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün kalıbıyla yazılmıştır.

Recez bahriyle de şiirler yazan şair, bu bahrin müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün kalıbıyla 2 gazel, müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün kalıbıyla da 2 gazel yazarak bu bahirde toplam 4 şiir yazmıştır.

Şair 1 gazelinde de Hafif bahrinin fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fa’lün kalıbını tercih etmiştir. Dîvân’da kullanılan vezinlerin nazım şekillerine göre dağılımı ayrıca bir tablo halinde verilmiştir.⁶¹

“Bendî Mustafa Baba’nın “okuruz” redifli 59. gazelinde ismi geçen selis, koşma, kalenderi, dîvân; Halk edebiyatında kullanılan aruzlu şekillerdendir. Bu gazelde Bendi Mustafa Baba bu türlerin yanında gazel, tahmis, şarkı yazdığını da belirtir. Bu gazelden hareketle dîvanı incelediğimizde gazel örgüsünde yazılıp aruzun üç fei‘lâtün bir fe ‘ilün

⁶¹ 1.Tablo (Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda kullanılan vezinlerin manzumelere göre dağılımı için Tablolar kısmına bk.)

kalıbına uyan 4 gazel (selis), aruzun *mef' 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün* kalıbında yazılan ve özel bir ezgi eşliğinde söylenen gazel, murabba, muhammes, müseddes biçimlerinde olabilen kalenderinin özelliklerine uyan 28 gazel, 4 Müstezât divânda yer almaktadır. Aruzun *fâ'ilatun, fâ'ilatun, fâ'ilatun, fâ'ilun* kalıbında yazılan 7 kaside, 91 gazel, 2 tahmis, 6 şarkı, 3 müseddes, 1 muhammes saz şairlerinin dîvân adını verdikleri türe kafiye bakımından uymamaktadır.

Bendî Mustafa Baba'nın şiirlerinde arûz kusurları o kadar fazladır ki şiirlerin arûzla mı yoksa hece ölçüsüyle mi yazıldığını anlamak oldukça güçtür. Dîvândaki 1. 3. 6. 9. 11. 12. şarkı, hece ölçüsünün 11'li ; müstezâdlardan 1. Müstezâd 15'li ; 2. 3. 4. 5. müstezâd 14'lü, 6. ve 7. müstezâd da 11'li hece ölçüsüne uyabilmektedir. Bu özelliğiyle Bendî Mustafa Baba, her iki edebiyatının ortak ürünlerini kullanan Divân ve Halk edebiyatının birbirinden etkilendiği bir yüzyılda daha çok Tekke edebiyatının bir temsilcisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerde vezni tutturmak gerekçesiyle kısa hecelerin uzatılması şeklinde ortaya çıkan imâle ve uzun hecelerin vezin zoruyla kısaltılması sonucunda ortaya çıkan zihaf lar hemen hemen bütün şiirlerde dikkati çekecek kadar çoktur.

Bir güzel gördüm melek *mi* yañi bilmem hûri- ced

Ġamzeler rûhunda derbân *müjeleri* çekdi sed

37 G./ 1

Cevrime bâb-ı Hâkdan gel yüziñ gözle gelecekler

Gel Hâkka dogru it da'im özüñ gözle gelecekler

53.G./1

Şair mahlasının sonundaki -î' de de sık sık zihaf yapmaktadır.

Bendî kim bend olalı râha nidâ kılmaktadır

Dir bu 'aşk sırrını kim farz u vâcibden almışız

58.G./5

Bu yolda Bendî hâk eylersen eger

Nâ-mahremdir saña nûr-i hüveydâ

11.K./18

Hece fazlalığından kaynaklanan vezin kusurlarıyla da sıkça karşılaşmaktadır.

Sırr-ı seyr ehline söyler ehl-i hayâdır ehl-i *edeb*

Hâşılı her bir mahalli menzile mergûb-ı hâtt

Nigâhımdan benim arâmi gönlüm n'eylediñ n'etdiñ
Dil ümîdimi ilâhî çarḥ-ı dîn kıldı ırâğ

8.G./22

2.2.4. Kafiye ve redifler

Mısra sonlarındaki simetrik ses tekrarlarına kafiye, söz tekrarlarına da redif denmektedir ve şiirde ahengi sağlayan unsurlardan biri de hiç şüphesiz kafiye ve rediftir.

Bendî'nin şiirlerine kafiye itibarıyla bakıldığında tam kafiyenin diğer kafiye çeşitlerine göre daha sık kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte yarım, zengin, tunç ve cinaslı kafiyelerin de varlığı Dîvânı kafiye yönünden oldukça çeşitli kılmaktadır.

Bendî'nin şiirlerinde redifler de önemli bir yer tutar. Toplam 212 manzumeden oluşan Dîvân'da sadece 41 manzumede kafiye yanında redif kullanılmamış, iki manzumede ise sadece redif kullanılmıştır. Rediflerin en az bir kelimedenden meydana gelmesine özen gösteren şair, birkaç manzume dışında sadece ekle yapılan redife itibar etmemiştir. Şair, -âr oldu didüm vardım bugün (129.G.), -ı ben bilmez miyim (118.G.), yâ meded yâ dost diyerek (95.G.) -ân olur bizde (147.G.) gibi hem ek hem kelimedenden meydana gelen ve beş kelimeye varan redifler de kullanmaktadır. Rediflerin pek çoğu Türkçe kelimelerden oluşmaktadır.

Yarım kafiyenin kullanıldığı 18 manzumenin hepsinde kafiye -â sesiyle yapılmıştır. Bu manzumelerin 7'sinde redif kullanılmayıp sadece yarım kafiye kullanılmış, 3'ünde ekten oluşan redif, 6'sında ek+kelimedenden oluşan redif, 2'sinde ise kelimedenden oluşan redif kullanılmıştır.

Güft ider her dem zebân ḥayr ü şer sır-ı Ḥudâ
Göz görür 'aql bilür kim ḥikmetiñ çok rabbenâ

13.K./1

'Âşıkı ğamzeñ dilâ keser biçer deler geçer
Ḥışm idüb çeker şalâ keser biçer deler geçer

55.G./1

Ğamze-i 'âhûların bir ḥışma gelse ey perü
Sanki bir 'acdâr gibi a'zâyı tir tir ditretir

54.G./2

Bakmasın ‘âşık-ı dîvâneyim ol ‘işyânıma

Mücrim ‘aşi ‘âşıkım ben beni ihyâ etsün

127.G./ 3

Zengin kafiye'nin kullanıldığı 18 manzumenin 4 tanesinde redif kullanılmamış, 11 tanesinde kafiye+ kelime redif, 2 tanesinde kafiye+ek+kelime redif, 1 tanesinde de kafiye+ ek redif kullanılmıştır.

Dîvânda tunç kafiye'nin (2. K.; 11. 35. 36. 50. 59. 102.105. 106. 130. 145. 150. 153. 157. 158.G.; 1.Müs. 3, 2. Müs.;1. NG.;1. Mstz./1) numaralı manzumelerde kullanıldığı görülmektedir.

Felek cevren beni bu haddeden bir ince **tel çekdi**

Bu derd ü gam ile çeşmim yaşı ‘âleme **sel çekdi**

Anıñ mevc ü hurûci akmasına kaldılar hayrân

O sırıñ mazharın bilen kamû eşyâdan **el çekdi**

150. G./1-2

Daha çok şarkılarda karşımıza çıkan cinaslı kafiye de Dîvânda sık sık kullanılmıştır. Aşağıdaki Murabba ‘-ı müzdevic kafiye'li şarkıda *eser, dem, yola mı, bırak* kelimeleriyle cinaslı kafiye yapılmıştır.

1 Hüsne mağrûr olma ey sevdüğüm

Geçer güzelliğin kalmaz bir **eser**

Şimdi bu çağında üftâdeleriñ

Yoluñda verirler bire bire **ser**

2 Bir gün olur sen ararsıñ bu **demi**

Nûş eyle kaçırma elden bu **demi**

Hüsniñ bâğına yâr hizân **demi**

Eger bir eserse billâh sert **eser**

3 Ey dil ‘ahdıñ erkânımı **yola mı**

Kâre mi pes didiñ ya ki **yola mı**

‘Ömr bâğın çarç varâkın **yola mı**

Vâ‘dem tamâm ise leşim **yola ser**

4 Göñül ideli sen bu ‘aşkı **bırak**

Her dem ‘arzı ider bir yeşil **bir ak**

Bendîya ‘âkılseñ bir eser **bırak**

Eser söziñ yerlerinde yel **eser**

Murabba ‘-ı müzdevic kafiye şarkı 3

Bendî Mustafa Baba’nın en çok rağbet ettiği kafiye çeşidi tam kafiye-
Rediften önce uzun sesli harfle oluşan hecenin kullanılmasıyla oluşan tam kafiye
örnekleri oldukça fazladır.

Meselâ; -âf (85. G.), -âh (84.G.; Müs. 15), -âl (3.K. ; 7.Ş. 2, 8.Ş. 1, 13.Ş. 4; 98.
; 101. G.) -ân (5. 9.K. ; 6.Ş.1, 8. Ş. 4, 13.Ş.2-3, 15.Ş.1-3; 3.Müs. 3; 6. 31. 41. 42. 52.
65. 72. 74. 83. 87. 90. 109. 113. 116. 124. 133. 136. 138 146. G.), -âb (26.46.G.),- âr (34. 56. 60. 80. 81. 86. 118. 129. 151. 152. G.; 10.Ş.1, 14.Ş.4; 2.T.4), -âm (76. 119.
120.G.), -ây (66. 94. 107. G.; 14.Ş.1-2), -ûb (12. 79.G.) -ûl (51.G) bunlardan
bazılarıdır.

Rûy-i kişveri Habeş gerdân-ı iklim-i siyâh

Sanki kurmuşdur t̤âbûr zengi sipâhlar şaf şaf

84.G./2

İş bu cevriñ haddı yok lâyıık degildir şânıña

Derd-i miñnetiñ çeküb hayrânınım ey sevdüğüm

116.G./4

Bî-lütf u kerem dilberi râ‘na bu ne hikmet

Cigeri kebâb eyledi ‘aşk şimdi beni sûz

64.G./4

Bendî Mustafa Baba uzun sesli heceden oluşmayan tam kafiye-
yi de kullanmıştır.

Nuṭṭ-ı pâkim añlayana hoş hikâyetdir benim

Sırr-ı ‘aşkıım her dîle ‘aceb ferâsetdir benim

111.G./1

Matladan sonra gelen beyitlerin ilk ve ikinci mısra ortalarının ilk mısranın sonu
ile kafiyeleştiği 6. 40. 95. 137. ve 147. gazeller musammat gazeldir. “Müstezâd
Murabbası Hem Müselsel” adı verilen 6. ve “Diğer Usul” başlığı altında verilen 7.
müstezâd da iç kafiye-
lidir.

Yürü bu meclise ey **cân** nice seyrân olur bizde
 Hür görüb kem bakma ‘irfân Mışra sulţân olur bizde

Var sen Yûsuf Ken‘ân **ara** çün kim ermedin bu hayra
 Hükmi var şehr-i Mışra yâ ne Ken‘ân olur bizde

Ser vermiş ‘aşkın yoluna **hâtem** almış eline
 Ta‘lim etmiş kuşdil**ine** çok Süleymân olur bizde

Bendî hâlin izhâr **etmiş** özini Hakkâ yâr etmiş
 Heft- iklimi şikâr **etmiş** Şahib- dîvân olur bizde

G. 147

Bazı manzumelerde kafiye problemleri vardır. 79. ve 31. gazelin son beytinde, kafiye değişmiştir.

Meygedede pîr-i muğân itdi baña ihsân şûrâh
 Gülğûleyle akıdır sankim âb-ı hayvân şûrâh

Şâkî –i nevreste doldurmaga geldikde ki gör
 Şavt ider nâziyla ol piyâleler heman şûrâh

.....

‘Adl ile eyler hüküm ol şâkî destinde iken
 Bendiyâ taht-ı nişîndir kurdu dâ‘vâ-yı şûrâh

31.G./1–2–5

Kelime bulmakta zorlanan şairler, kelime tekrarlarından oluşan kafiyelere dîvânlarında yer verirler. Bendî Mustafa Baba Divânı’nda kelime tekrarlarından oluşan kafiye sadece manzumelerin beyitleri arasında olmaktadır.

Dîvânın 38. 84. ve 90. manzumelerinde kelime tekrarlarından oluşan kafiye mevcuttur.

Bir iki kaç ehl-i hevâlar dest-i dâmânın dutub
 Gördüm ol pâkize dilber rûy açık **pîşânı ak**

Çok tazarrular idüb yaptı fesâdlar hâtırın

Açıvirdi anlara şehâde ol **pîşâmî ak**

90. G./ 3–4

100. ve 120. gazelde [“nâza” (1), “âgâza” (2), “pervâza” (3), “yelpâze”, (4), “peyâze” (5)] ve 99. gazelde [“kahıra” (1), “ahîre” (2), “zora” (3), “dura”, (4), “ara” (5)] olduğu gibi eski alfabemizde imlâyâ göre bir kusur gibi görülmeyen a-e değişimi az da olsa karşımıza çıkmaktadır.

Manzumelere kafiye sistemleri itibariyle bakıldığında, edebiyatta örneğine çok rastlanılmayan ilk bendin üçüncü mısrası serbest olan 8 şarkı ile ilk bendin birinci mısrası serbest olan bir şarkı bulunmaktadır. Bu durum murabbaları şarkı olarak adlandırmamızı gerektirmiştir. “Müstezâd Murabbası Hem Müselsel“ başlığıyla verilen iki müstezâttan biri ABbCBb, DDDBb, EEbBb, FFFBb; şeklinde diğeri ABbABb, CCCBb, DDDBb, EEbBb şeklinde olup diğeri müstezâdlardan farklı bir özellik göstermektedir.

2.3. Muhtevâ Özellikleri

İslam dini, tasavvuf, gelenek, efsane, çeşitli ilimler, aşk, şarap, tabiat, ızdırıp, sosyal hayat gibi Dîvân şiirini besleyen kaynaklar, Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda da benzer özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır.

Klasik Türk edebiyatının beslendiği en önemli kaynaklardan olan İslam dini buna bağlı olarak peygamberler, Kur’an-ı Kerim, ayetler, hadisler, Ehl-i Beyt, çar-yâr, on iki imam, mirac, cennet, cehennem gibi dini unsurlar daha çok dîvânın kasideler kısmında birebir ele alınan konulardandır. Bunlardan başka Leylâ ve Mecnûn, Ferhat ile Şîrîn gibi aşk kahramanları da dîvânda zikredilir.

Bendî Mustafa Baba’nın şiirlerinde geçen, Necef yer ismi olarak değil, Şah-ı Necef sıfatıyla, Kerbelâ ise Kerbelâ vakasıyla ilgili olarak; Mısır, Ken’an, Hindistan, ‘Acem, Özpek, Yemen, Fas, Habeş gibi ülke adları klasik şiirdeki geleneksel kullanımıyla dîvânda geçen yer isimlerindendir. Ceyhun, Fırat, Nil gibi nehirler ile Tûr Dağı Bendî Dîvânı’nda yer alan coğrafi unsurlardır.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda en çok işlenen konu aşktır. Aşkın türlü zevklerine ulaşmayı arzulayan şair, uzakta olmanın, kavuşamamanın verdiği ızdırabı şiirlerinde dile getirir. Allah’ın esma ve sıfatı insanda ve eşyada tecelli ettiğinden, şair kâinata, eşyaya, insana sevgiyle bakar. Her şey sevgi sıfatıyla yaratılmıştır. Allah’ın

âlemi yaratması Nur-i Muhammed sebebiyledir. Allah aşkı “Kentü kenz” sırrı ile ademi âdem kılmıştır.

Gel ademî ol âdemi ile kıldı dil irşâd
Eşyâyı yarattı kûlun irşâdına Feyyâz

78.G./4

İnsan dünyada ve ahirette aşk için yaşamalı, aşkın türlü çilelerine katlanmalıdır, çünkü âşık, aşkın ezelde câminı içmiş, aşkın lezzetini almıştır, aşktan el çekmez.

‘Âşıkdır lezzet-i ‘aşkın ezelden câminı içmiş
Girüb ‘aşkı bâzâr eyler ki o kârdan el çekmez

61.G.4

Aşk yolunda çekilen çile aşkı yüceltir, âşığa zevk verir.

‘Acebdir dil düşer dildâre çekdikce elem hoşdur
Yolunda ıztırâb u dert ider cevriye gam hoşdur

Dil ihtiyâr ider derd ü firâk-ı ‘aşk-ı nâr birle
Ne deñlü çekse de yârın yolunda derdi kim hoşdur

Giceler subha dek feryâd ü zâr u efgân eyler kim
Sorarsan ıztırâbın ne saña ahır bu dem hoşdur

Ya her bir hâl ile derdidilen fâş eylemez nasa
Derûnı nârile yansa bu gönlüm pek hurrem hoşdur

Hele bir söyledin Bendî dil efkârına ne söyler
Bu girdâb-ı belâda zevk iden akdem sitem hoşdur

44.G.

Âşık madde âleminden mana âlemine aşk şarabıyla kendinden geçerek ulaşır.

Cefâsı mevrût itmiş kim beni hılllet mest itdi
Didiler Bendîya mest ol ki göresin ‘ibret

21.G./5

Gerçek ‘aşkın mesti dil sanma añı mest-i şarâb
Nûş ide bî-mâr elinden dem-be-dem kıst-ı şarâb

18.G./1

Âşkî genellikle âşık-mâşûk ilişkisi içinde konu edinen şairin mâşûğu ilahî aşkının muhatabıyken bazen de ete kemiğe bürünen bir güzel olur. Dîvânda beşeri aşkın anlatıldığı şiirler de vardır. Şairin güzellik anlayışını ifade ettiği aşağıdaki şiirde dünya güzellerinin güzellik unsurları toplumsal bakış açısıyla verilmiştir.

Gönlümüz temennâ ider afet-i devrân olana
Gice gündüz senâ ider şahib-i ihsân olana

Kapusunda çâker olur ‘aşkı ile perver olur
Bende-yi dil kemter olur kâkülü reyhân olana

Çeker anıñ sevdâsını her ne ise belâsını
Küfr-i zülfüñ dâ‘vâsını vâşfeder sultân olana

Seyr-i cinâna gidelim ‘aşkıla gayret idelim
Bir şanemi medh idelim meclisde yâran olana

Ba‘zı güzel pek hoş olur gûşunda bir mengûş olur
Zîr-i fesde serpûş olur o yeter nâlân olana

Ba‘zı güzel âhû bakar ‘âşıkı odlara yakar
Tîr idüb müjgânı atar hüsnine hayrân olana

Ba‘zısı var hûb şadâlî bazısı da pek edâlî
Ba‘zı var zülfi belâlî mey sunar mestân olana

Ba‘zı güzel soysuz olur güzelde olsa huysuz olur
Fitne ficûr boysuz olur cevır eder seyrân olana

Ba‘zı güzel dutar sözi söz dutmaz da olur ba‘zı
İşde o yoruldur bizi yâzık dilrân olana

Bu sözi bitürelî hâ meclise vireli celâ
Uzatma sen ey Bendîyâ cân fedâ ‘irfân olana

137.G.

Dîvânın 91. gazelinde şair, çapkınca bir ifadeyle beşeri aşkın kendisindeki izlenimlerini hayali unsurlarla sunar. Dîvânın 90. gazelinde de beşeri aşk toplumun bakış açısıyla tahkiye unsuru kullanılarak anlatılır.

Yaz gününde bağçe içre hâlice kalsa yatağ
Sevdüğüm dilber yanıma gelmeye bulsa satâğ

‘Azm idüb bağçede reftâr eylese göz süzerek
Ben anıñ geldiğini duysam da kalksam darpadağ

Ben elimle câme-i gülğünini soysam anıñ
Sarılıb ince belin üstüne düşeyim şarpadağ

Sîne-ber-sîne olub rûhın nevâziş eylesem
Bûsesin alur iken ben şöyle puş puş dise dudak

Der-âgûş etmişken anıñ mûmiyânın Bendîyâ
Ansuzın gelse birisi dise maḥbûbı bırak

91.G.

Bendî Dîvânı’nda tabiat, mevsimlerle özellikle de bahar mevsimiyle kendini gösterir. Güzelliğin fark edildiği, güzelliğin herkesi büyülediği bahar mevsimi, mutlak varlığın tecellisidir. Şair baharı –kış karşıtıyla verir.

Rebî‘ye mevsîmidir şeydâ dili zâra çeker
Gonca ârâyış ile ‘andelibi ḥâra çeker

Ḳudret-i Ḥaḳḳa eger ‘ibretile baksa kişi
Vâkıf-ı esrâr olur hem dilin efkâre çeker

Küll-i eşyâyı ki naḳş eylemiş dest-i Ḳudret
Lisân-ı ḥâlile inler hû diyüb nara çeker

Şitâ eyyâmı gelür naḳş-ı gider eşcârın
Şûkûfe zülme düşer her varaḳa kara çeker

Ḥâke alûde olur cümlesi Bendî emsâl
Hâkle alûde ne çâre sînede yâre çeker

43.G.

Güzellik bilinmeyi, herkes de güzeli görmeyi ister. Bilmek ve görmek kendini bahar mevsiminde gösterir. Gözlerin gördüğü bu güzellik insana neşe verir, ama hazan mevsimi güzelliği uçuracaktır.

Eyyâm-ı yaz oldu çünkim ‘arz ider cân bâğçe bâğ
Seyrine ‘azm etmededir bunca cinân bâğçe bâğ

Ḳudret-i Ḥaḳdan arâyîş kemḥâ giymiş rûy-ı ‘arz
Dîbâ-ı biheşt çeker eşcâr-ı şukûfân bâğçe bâğ

Murgılar cümle dilir oldu çemen zâr etmege
Nice etmez yâ teferrüc ehl-i ‘irfân bâğçe bâğ

Bunca aḥbâb-ı suḥen gev‘i ile maḥbûb yârıgâr
Bâd-ı seḥer her bir gönülde açdı dehân bâğçe bâğ

Güfte düşdi murğ-ı diller murğ u zârıyla böyle
Bu seḥer velvâla gûş eyledi gülşân bâğçe bâğ

Şebnemin cevrin unudub şermile kızardı gül
Gûşına irince kim bu zâr-ı efgân bâğçe bâğ

Geçmeden faşl-ı bahar Bendî çemenden mi gelür
 Harâb ider kim eserse bâd-ı hazân bâğçe bâğ

83.G.

Tabiatın canlanması, çiçeklerin güzelliklerini sunması, kuşların ötmesi, çimenlerde eğlence meclislerinin kurulması gibi pek çok unsur bahar mevsiminin güzelliğiyle anlatılır.

Yerişdi nevbahar faşlı dil-i şeydâ figân güldü
 Cilâlandı karanfiller açıldı gül hamân güldü

Dil-i nâşâdemiz gördü bu tarz-ı bahar-ı faşlı
 Dönüb cânib-i dildâre çağırd [1] el amân güldü

Gül-i ra'nâ için bülbül bu mevsimde kılar zârı
 Görüb hâl-i karîbin 'andelibe gülistân güldü

133.G./1-2-3

İnsanların bir arada olduğu bayramlar, güzelliğin yaşandığı anlardandır. Şair kurban bayramında güzelliği yaşayamamaktan dolayı ızdırab çekmektedir.

Başla dil bülbül misâli zâra bayrâm günüdür
 Sû-be-sû herkes çıkar gülzâra bayrâm günüdür
 Halk-ı 'âlem elele vermiş naħrir-i 'ıyd-ı şerif
 Başlasın hasret çeken efkâra bayrâm günüdür

5.Ş./1

Bendî Mustafa Baba feleği başına gelen hadiselerin sebebi olarak görmüş, bu yüzden felekten, bahtından şikâyetçi olmuştur:

Benim çekdiklerim kahbe felek senden sitemdir hep
 Görünmez asla luṭfın her işin 'aşıkâ kemdir hep

13.G./1

Feleğin gönül kırıcı olduğunu, intikam aldığını, acımasızlığını, feleğe meydan okuyarak- aşağıdaki gazelinde anlatmaktadır:

Nice aldıñ bu dil-i ârâmı elimden felek
Hiç hayâ etmez misiñ bu çeşm-i selimden felek

Ne sebep gördüñ sezâ bu göñlüme maḥzûnluḡu
Kurtulur musıñ bakalım gayrı dilimden felek

Bir ‘aceb ḳahbe işinkim bî-nâmus hem bî-ḥayâ
İntikâmıñ geçmedi aldıñ vaṭânımdan felek

Dekile girdiñ göñül gülşânına ey bî-vefâ
Ḥâr gibi kırdın o bir gonca-ı gülümden felek

Ey felek Bendîden efzûn yaş dökersin goncaya
Ḳani oldum ki ḳalursın burc-ı sâlimden felek

96.G.

2.3.1. Din ve tasavvuf

İslam düşüncesinin aynası olup insanı yücelten tasavvuf, dinden aldığı bilgi ve sezgiyle dîvân edebiyatında önemli bir konuma sahiptir. Din, insanın kulluḡuyla, tasavvuf bireyliḡiyle alakalıdır. Şiirlerinde İslam dininin bütün öğretilerini kabul eden bir kul olarak karşımıza çıkan Bendî Mustafa Baba, dinin bâtınî kısmını anlamayı hedefleyen ilahî aşkı terennüm eden bir bireydir.

Allah hakikatin kendisidir ve inancın merkezidir. Bendî Mustafa Baba, dîvânında mutlak hakikat olan Allah’ı, “Alimü’l-sırru’l hafiyyat, Azîm-üş-şân, Bedûh, Cebbâr, Celâl, Cemâl, Dest-i Kudret, Feyyâz, Gafûrû’z zünûbe, Hakk, Hallâk, Hâme-i Kudret, Hû, Hûda, İlâhi, Kerimü’z- Zülcelâl, Kudret-i Hakk, Lem-yezel, Mennân, Mevlâ, Mu ‘în, Padişah-ı âlem, Rabb, Rabbü’l- Âlemîn, Rabbü’l Mucîb, Rahîm, Settâr, Subhân, Şehenşâh, Vâhid, Yezdân” gibi çeşitli isim ve sıfatlarla anar.

Allah’ın her şeyi yoktan var ettiḡini bilen Bendî Mustafa Baba, bir kul olarak, Allah’a niyaz ve yakarıştta bulunur. Dünyadan ve günahlarından şikâyet edip Allah’ın Gaffâr ismine sığınır. Hz. Muhammed ve Hz. Ali’yi yüceltme ve dua etme gibi vesilelerle sık sık Allah’ı anar.

udretiñle yok iken sensiñ beni var eyleyen
 Sen dururken bes diyim mi Şubh u Şâmı bilmeze

143.G./3

atreden var eyledi ‘âlemi Settâr bilürem
 Heft-zemîn heft-semâ hep andan izhâr bilürem

.....

10.Ş./1

Yâ Rab dil-i maĥzûnemiziñ Şâd ide ayâ
 İhsânıña muĥtac
 Her zerrede mevcûdeligiñ ‘âleme Şâyâ
 ‘Akıllara ĥayret

ûn kânı yekûn içre seniñ nâmıle Őânıñ
 Kim ĥaddi bî-ĝâye
 Mevcûdile nâ-mevcûdada serdesiñ Alâ
 Zâhirde mażâhir

5.Mstz./1–2

İlahî aşkın talibi olan Şair, nefisten, Őeytandan, açĝözlü olmaktan Şikâyetçidir. İbadette biçime deĝil öze önem veren Alevi- Bektaşî inancında kurallarla belirlenen namaz gibi ibadetler ikinci plana atılırken Bendî Mustafa Baba mescidin semtine gidememekten, namaz kılamamaktan duyduĝu acıyı dile getirir. Bu durum Şairin Kadiriyye tarikatına olan ilgisiyle de açıklanabilir.

Resulün hakkı için Allah’tan af diler, aklını, nefsini, gönlünü ruha teslim etmesini ister. ünkü Allah insana ruhundan üflemiştir.⁶²

‘Akl u nefsi dil-i rûĥa yâr it
 ‘Avn ü luĥfuñ yâ Ĥudâ izĥâr it

1.M./16

⁶² Kur’an-ı Kerim, El- Hicr Süresi, 15/29; Sâd Süresi, 38/72

Dîvânda sabır ve tahammülün, şükür ve hamdın önemli ibadetlerden olduğu vurgulanarak her işe Besmele ile başlamanın gerekliliği, besmelenin tavsif edildiği 2. kasidede belirtilir.

Kadiriyye tarikatında devrânı zikre büyük önem verilmiş, tarikatın bir esası haline getirilmiştir.⁶³ Bu tarikatta salık, nefs-i kâmile ulaşmak için nefsin yedi mertebesine göre değişen belirli sayıdaki esmayı zikretmelidir. Dîvânda esmânın zikriyle ilgili sadece iki mısra vardır. “Çağırub rûz u şeb *Hak* dost nihân esmâyı çekdiñ mi” (14.Ş./13) mısrasında şair, esmânın zikrinin gizli yapılması gerektiğini belirtmiş, “...Zikr eyleyen ismiñ dil ü ‘irfân nice biñ kaç” (25.G./3) mısrasıyla da Kadiriyye tarikatında görülen her bir esmânın belirli çok sayıyla zikredilmesi hususunu hatırlatmıştır.

Kadiriyye tarikatında seyrü sülûk bütün esmâ tarikatlerinde olduğu gibi Allah’ın yedi isminin (esmâ-i seb-a) zikredilmesiyle gerçekleştirilir. “Lâ ilâhe illallah, Allah, Hû, Hay, Vâhid, Azîz, Vedûd” isimlerine usûl esmâsı; “Hak, Kakhâr, Kayyûm, Vehhâb, Müheymin” isimlerine fûrû esması denilmektedir. Usul isimlerinden her biri nefsin yedi mertebesinden birine karşılık olarak zikredilir. Bir mürşidin gözetimindeki salık, seyrü sülûku esmâ-ı seb-a’nın zikredilmesiyle tamamlayarak nefs-i kâmile makamına ulaşabilir.⁶⁴ Dîvânda esma-i seb’adan sadece “Hû, Vâhid, Hak” isimleri zikredilmektedir.

Şair, Allah’ın güzelliğinin bir cevabı olarak nitelendirdiği Kur’an- Kerim’in 6666 ayet 114 süre olduğunu da belirterek, (11.G./1–2) diğer peygamberlere gönderilen 100 sayfanın da aşkı anlattığını, (88.G./2) bu ayetlerle belirtilen sırrı bildiğini, (110.G./4) ve İncil’i, Tevrat’ı, Zebur’u, Kur’an-ı Kerim’i aşk ile okuduğunu (59.G./5) ifade eder.

Dest-i Kudret’in ezelde yazdığı kaderine razı olduğunu belirten şair, kaderin-feleğin kendisine gam keder yüklediğini söyleyerek sitemde bulunur, ama bu sitem şairi isyana götürmez. Allah’ın “Nahnu kasemnâ” taksimine razı olduğunu (139.G./3), gönlün ün rûz-ı cezadaki kahırdan korktuğunu (99.G./1), Dost için dünya ve ahiretten vazgeçtiğini, cenneti değil cemali istediğini, (63.G./4) bezm-i elestten divâne olduğunu (129.G./2) belirterek dünya ve ahirete bakış açısını tasavvufî bir üslupla açıklar.

⁶³ Süleyman Uludağ, “Devrân”, DİA, C. IX, İstanbul, 1994, s. 248.

⁶⁴ Nihat Azamat, “Kadiriyye”, DİA, C. XXIV, İstanbul, 2001, s. 133.

Dost yoluna dünyâ vü ‘uqbâyı verdik bir pula
Cennet ü hûri vü ğılmândan pîr ü pâk ‘âşıkız

63.G./4

Fenâdan istemem habbe beķâdan uçmagı hâşâ
Hamân maṭlûb-ı dîdârım ser ü cân fîsebîlillah

141.G.2

Dîvânda Ka‘be, Sidretü‘l Münteha, Mescid-i Aksa, Ehl-i Araf, Hac gibi dini terimler içerik olarak değil, çeşitli vesilelerle isim olarak kullanılır.

Öz vatanından bu fenaya gelip “garib‘ül vatan” olan kişi dosttan ayrıldığı için ızdırıp duyar, (62.G.) aslına kavuşup dostta ulaşmak ister ve yolculuk başlar. Bu yolculuk zordur, “nice ercan baş yol bulamaz.” (70.G) Dünya elbisesinden arınıp “yalın pâ baş açık sine uryan” seyyah olup bu yolculuğa çıkan birey bireylikten âşıklık makamına ulaşmak için şeriat, tarikat, marifet, hakikat kapılarından geçmelidir. Türk İslam tasavvufunun temel anlayışını oluşturan dört kapı ,“Evvel kapı şeriat, geçse andan tarikat/ Gönül evi marifet, ışık hakikat içinde” mısralarıyla Yunus Emre tarafından da dile getirilmiştir. Şeyh olmadan Hakk bilinip vuslata erişilmez. Bendî Mustafa Baba’yı vuslata götürecekt kişi Hz. Ali’dir.

Her yolumuz dört bâbile üç yârı kırk aḥbâb ile
‘İlm-i ledûn kitâb ile ders-i gülistân okuruz

59.G./4

Şeri‘atle ṭarîkat hem ḥaḳıkat ma‘rifet genci
İmâmu‘l-müttakîn sûre-i sırr-ı heltâdır bu

8.K./5

Añla gel izhâr-ı şeri‘at hem tarikat ma‘rifet
Bendî bu râh-ı ḥaḳıkatde bilür pîrsüzleri

156.G./6

Meded mürvet şâhım ‘Alî dilde şems ü mâhım ‘Alî
Arttı yetiş âhım ‘Alî direm amân şeyḥım saña

6.G./3

Şerîât, Tarîkât, Mârifet ve Hakîkâten oluşan dört kapı ve her birinde onar tane olmak üzere kırk makam⁶⁵ bulunan tasavvufî sistem, kaynağını Ahmet Yesevi'den almış ve Hacı Bektaş Veli tarafından düzenlenmiştir.

Si vü düyi tarh iderseñ her hesâba çehâr olur
 Küllî semtinden bu bâbıñ râhı sevâba çehâr olur
 Ne ‘aceb bu tekkeniñ her semti bâba çehâr olur
 Her bir semtinde dü-günün ‘âlemi karâr bilürem

10.Ş./2

Şerîât kapısında İslâm dininin temel ilkeleri öğretilir. Bu kapı, bir yasa niteliğinde olup genel düzeni sağlamanın yollarını bildirir. Tarîkât kapısı dinin özüne, manevi derinliğe ulaşma kapısıdır. Bu kapıda bir mürşide bağlanma kuralı öğretilir. Mârifet kapısı Allah'ın nurunu her yerde görmektir. Bütün varlıkların gizemli bilgileri bu kapıda elde edilir. Hakîkât kapısında ise insan, Tanrı ile arasındaki her şeyi kaldırıp sevgiliye ulaşarak varlığın sırrına vakıf olur. Bendî Mustafa Baba Dîvânında aşkın hallerini, sırta vakıf olmanın yollarını, âşık-ârif-zâhid karşıtlığıyla sık sık dile getirir.

Dört Kapı aynı zamanda evrenin yaratılışındaki dört unsur olan ateş, hava, su, toprak ile de simgelenmiştir. İlk kapı şerîat kapısı, simgesi yel (hareket eden hava)

⁶⁵ *Şerîatin* birinci makamı, iman getirmektir. İkinci makam, ilim öğrenmektir. Üçüncü makam, namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak, gücü yetene hacca gitmek, seferberlik olunca kaçmayıp düşmana karşı gelmek ve cenabetten temizlenmektir. Dördüncü makam, helal kazanmak ve faizi haram bilmektir. Beşinci makam, nikâh kıymaktır. Altıncı makam, hayz ve loğusalıkta cinsi münasebeti haram bilmektir. Yedinci makam, sünnet ve cemaat (ehl-i sünnet ve'l cemaat) ehlinden olmaktır. Sekizinci makam, şefkâttir. Dokuzuncu makam, temiz yemek, temiz giyinmektir. Onuncu makam, iyiliği emredip yaramaz işlerden sakındırmaktır.

Tarîkâtın makamları, tarîkâtın ilk makamı pîrden el alıp tevbe etmektir. İkinci makam, mürid olmaktır. Üçüncü makam, saç kesmek (tırâş olmak) ve elbise değiştirmektir. Dördüncü makam, nefis savaşında mücahede etmek, olgunlaşmaktır, pişmektir. Beşinci makam, hizmet etmektir. Altıncı makam, havf yani korkudur. Yedinci makam, ümit etmektir. Sekizinci makam, hırka zenbil, makas, seccâde, subha (yüz taneli tesbih) ibrat (iğne) ve asadır.

Dokuzuncu makam, sahib-makam (makam sahibi), sahib-cemiyet (cemaat sahibi-iç bütün lügü), sahib-nasihat (nasihat sahibi) ve sahip-mâhabbet (muhabbet sahibi) olmaktır. Onuncu makam, aşk, şevk, sefâ ve fakirliktir.

Marifetin makamları, birinci makam, ilim; ikinci makam, cömertlik; üçüncü makam, hayâ; dördüncü makam, sabır; beşinci makam, perhizkârlık; altıncı makam, korku; yedinci makam, edep; sekizinci makam, miskinlik; dokuzuncu makam, mârifet; onuncu makam, kendini bilmektir.

Hakîkâtin birinci makamı, toprak olmaktır. İkinci makamı, yetmiş iki milleti ayıplamamaktır. Üçüncü makamı, elinden geleni esirgememektir. Dördüncü makamı, dünyada yaratılmış bütün nesnelerin kendisinden emin olmasıdır. Beşinci makam, mülk sahibine yüzünü sürüp yüz suyunu (yaratılış sebebi olan Muhammed nurunu) bulmaktır.

Altıncı makam, sohbet hakikât sırlarını söylemektir. Yedinci makamı, sırdır. Dokuzuncu makam münacâttır. Onuncu makamı, Allah'a ulaşmaktır.

Esad Coşan (Sadeleştiren: Hüseyin Özbay), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s. 11–18.

dir. Bu grupta yer alan kişilere abidler denilmiştir. İkinci kapı, tarikat kapısı, simgesi od (ateş) dur. Bu grupta yer alan kişilere zahidler denilmiştir. Üçüncü kapı, mârifet kapısı, simgesi sudur. Bu grupta yer alan kişilere arifler denilmiştir. Dördüncü kapı, hakikât kapısı, simgesi topraktır. Bu grupta yer alan kişilere muhipler denilmiştir.⁶⁶

Kim ki ‘arif aîladı bu çâr ‘anâşır sırrını
İş bu dörtdür kim yed-i beyzâya verdi ni‘meti

149.G./4

Anâşırdan giyüb bir don gönül tahtın bezer ol zât
Bu dört bâbın rehâsınca yolu erkânı fark etse

138.G./2

İnsan Bektaşilerin şariat kapısında "el oğlu"dur. Yani bir baba ve ananın evladı, malıdır. Kendi şahsi düşünceleri, arzuları, menfaatleri peşinde koşar. Tarîkât kapısında "yol oğlu"dur. Bu kapıda kendi benliğinde bir miktar fedakârlıkta bulunarak bir mefkûreye, bir zümreye bağlanır. Burada da gereken terbiye ve irşadı aldıktan sonra hakikat kapısının tokmağını vurur, "il oğlu" olur, cemiyete devredilir. Bundan sonra ailenin de, zümrenin de malı değildir. Cemiyet için düşünür, onun için yaşar, çalışır. Bu makamda da gerektiği kadar duraklayan, erenlerin sohbetlerinden faydalanan cân, mârifet kapısına ulaşır. Artık "atam gök, anam yerdir", der. Benliğinden büsbütün sıyrılır. İyiliği kötülüğü, kahır, lütfu bir görüp, her şeyi eyvallahla karşılar.⁶⁷

Cemâl-i yâre müştâkım kâmu eşyâya eyvallah
Yalın pâ baş açık ‘uryân sîne kim eyledim seyyâh

Fenâdan istemem habbe beğâdan uçmagı hâşâ
Hamân mañlûb-ı dîdârım ser ü cân fîsebîlillah

Ben ol mücrim ü nâ-çârım bu yolda nâ-tüvân kaldım
Haķîkatine ermezsem özüm buldı fenâfillah

⁶⁶ Belkıs Temren, *Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. , Ankara, 1994, s. 71–80.

⁶⁷ Ethem Nuri Fığlalı, *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*, Ankara, 1991, s. 193–194.
(Hakikat ve marifet kapılarının sırası değiştirilmiştir.)

‘Ası ıuğyân murâdım isterem ıad‘i ümîd etmem
Buyurdu âyet ile kim zünûb-çün ğafuramallah

Dil-i cân kayd-Bendim ki elest bezmindeki ‘ahde
Kâmu eşyâm ider ikrâr okudum ‘inde Hûvellah

141.G.

Allah’ın kudretine karşı duyduğu derin sevgiyle Bendî Mustafa Baba, gaflet zulmetine düşmekten korkar, sürekli kendi nezdinde insanlara telkinde bulunup, bir yola girmeyi öğütler.

Bu fenâda Bendîyâ hiç kimse ki etmez ıarâr
Ğafil olma gitmege var sende bir râh ara dil

99.G./5

2.3.2. Tipler ve kişilikler

Bendi Mustafa Baba, klasik edebiyatımızda şahıslar kadrosunun şair- âşık kimliğiyle başkışisi olarak, mutasavvıf bir görüşle şahıs kadrosunda maşuka, kâmillik sıfatıyla arife, molla sıfatıyla zahid veya sûfiye, sevgili yolunda engel teşkil eden rakib veya agyara,⁶⁸ Dosta ulaştıracak pîr-i mugana, sâkîye yer vererek klasik edebiyatın tipler kadrosuyla şiirini oluşturur.

Hakikat kapısından geçen âşık, vefa görmeyip cefasını gördüğü maşûkundan ah etmekte, dosta ulaşma noktasında yardımını görememektedir. Aşığın aşk yolculuğunda ulaşmak istediğı varlık “Dost” diye adlandırdığı Allah’tır. “Sevgili, dilber, hûri, şûh, melek simâ, yâr, canan, şah, sultan, sanem, güzel, mahbub” diye adlandırdığı maşûku, onu dosta ulaştıracak kişi, dîvândaki vasfıyla Hz.Ali’dir. Dolayısıyla cismi belli olan sevgili bir aracıdır. Sevgili, Dost (Allah) ve aracı (Hz.Ali) olmak üzere iki kimlikle Bendî Mustafa Baba Dîvanı’nda yer almaktadır.

Şair, klasik edebiyatımızdaki âşığın ve dosta ulaştıracak sevgilinin tavrını aşağıdaki müseddes- mütekerrirle başarılı bir şekilde izah etmiştir:

⁶⁸ “Şair, sevgili yolunda kendine engel teşkil edenleri ‘rakib’, yahut daha geniş bir çerçevede ‘agyar’... zahirde dindar geçinip kendisini her fırsatta tenkid eden, ardı arkası gelmez vaaz ve nasihatlarla bunaltan, halkı aleyhine kışkırtarak rahatını kaçıran, ancak fırsatını bulunca kendi de nefsine uymayı ihmal etmeyen sözde dindarları da daha çok ‘zâhid’ ve ‘sûfi’ adı altında hedef alır” (Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Atilla Şentürk, *Sûfi yahut Zâhid Hakkında*, Enderun Kitabevi, 1. bs., İstanbul, 1996, s. 1-2.)

1 Elbet ‘âşık râh-ı canâneye tekbîr idecek
 İntihâsını anıñ fikrile ta‘bîr idecek
 ‘Aşk-ı hâli diliyle dilbere takrîr idecek
 Çeşm-i edebnâkiyle şûh ‘âşıkı tekdîr idecek
 Şihirkâr gamzeleri gâliba tesîr idecek
 Añladım zülfi telin boynuma zencîr idecek

2 Zülfi-i dâmından anıñ çıkmaga hiç çâre olmaz
 Dil-i pervâneyi sûz etse de der- kâr olmaz
 Yanarak dûdı çıkar ise de ızhâr olmaz
 Böyle bir gamzesi hûn müjesi yeter kâr olmaz

3 Çünkü ‘âşıkına señ ey dil bu ne âh etme nedir
 Derseñ üftâdesiyim böyle günâh etme nedir
 Lâle-veş bunda beni sîne siyâh etme nedir
 Hışmile rindânı meyde nîm-nigâh etme nedir

4 Dâm-ı zülfünde güzel şimdi yesîrim sorma
 Râh-ı ‘aşkda kıldığım cevre şabırım sorma
 Sîne-i şûhda hazır mevt-i kabîrim sorma
 Beni yârdan yârı benden sakın a pîrim sorma

5 Dil-i giriftim na-gehân ‘âşıkına eyvâh nideyim
 Cân tahammül idemez cevriñe her gâh nideyim
 Beni sahtt eyleyecek ahır ol mâh nideyim
 Bendî bu bir pür-ateş ah nideyim vâh nideyim

Âşık, sırr-ı Huda’nın vechini güzelde gören (3.Mstz.) O’na ulaşmak için dört kapıdan geçerek hakikate ulaşan bir bireydir. Şeriat kapısında dinin bütün vecibelerini

bilir, ibadet ehlidir, ama bu kapıda kavuşmanın zevkini bulamaz. Tarikat kapısında dini kurallara bağlı, zahire önem veren zahidle karşılaşır ki dîvân boyunca aşkı bilmeyen zahide-mollaya-sufiye hep nasihat eder. Marifet kapısına vardığında gönlünün pasını silip özü kavramış arifle karşılaşır. Kâmillik vasfıyla âşığın bilgisine güvendiği ârif, âşığa çok yakın bir konumda yer alır, ama o da hakikate ulaşma noktasında bir adım geridedir ve şair arife aşkın hallerini anlatır.⁶⁹ Şair, zâhid-molla- sufi birlikteliğinde bu tipe, şiddetli tenkitlerin bulunduğu beyitlere dîvânında sık sık yer verir. Hatta bir gazelin tamamının bu tenkitlere ayrıldığı görülmektedir. (38.G.)

Bizim sırrımızı zâhid miyândan devr olan añlar
Yerin meclisde ‘âşıkın gine ehl-i izân añlar

Kendin etmiş halka ‘ayân ki olmuş evlâd şeytân
Kezzibin her sözi yalan anı ‘ârif olan añlar

Ehl-i ‘aşk belli sözinden kim cevâb gelmez özinden
Müdde‘îlerin gözinden er olan bakmadan añlar

Behey zâhid gel ‘ârif ol Hazret-i Hakk’a kim bul yol
Olasın ‘ind-i Hak maqbûl ledûnden okuyan añlar

Bendîyâ sen câhil misin ‘âlim misin kâmil misin
Evlâ gör ‘ilmile ‘âmel seni de bulunan añlar

42.G

Şair, kâmil olan arifi yüceltmekte, zahidin ise haddinin bildirileceğini belirtmekte, inatlaşmamasını istemektedir.

Seni zâhid ider irşâd bu meydânda dil-i ‘irfânlar
Gel itme hâr gibi ‘inâd nicedir gör yol erkânlar

⁶⁹ Dîvânda zahid kadar olmasa da nasihatlerine muhatap olan arife şairin aşkın hallerini anlatıp , aşka davet ettiği manzume ve beyitler için bk. (2.Ş./1, 13.K./2-3, 11.G./5, 18.G., 33.G./5, 1.T./6, 7.G., 13.G., 34.G., 50.G.,75.G., 79.G, 98.G., 131. G./4, 149. G./4, 156, G.7.Ş., 12.Ş.)

Be münker ğaflete yatma kendini ehli dutma
Kâmile dânelik satma düzüb bir iki yalanlar

Seni saña bildürürler boş yeriñi doldururlar
Ham yeriñi oldururlar bunda var ehl-i izânlar

Gör zâhidi ne hâllidir kâmil sözünden bellidir
Bendîyâ bak ne dillidir özü yuf sözi yalanlar

52.G.

Bendî Mustafa Baba'nın zâhîde karşı takındığı bu olumsuz tavırdan rakip de ağyar vasfıyla payını almıştır. Şair, sevgiliye kavuşacakken rakibin önünü kestiğini (27.G.2) belirterek, sevgiliden rakibe su bile vermemesini istemekte, (134.G./4) rakibin devamlı sevgilinin yanında olmasından duyduğu şikâyeti dile getirmektedir. Edebî geleneğe uygun olarak şairin, rakibi köpek diye adlandırdığı redifi kelp olan 19. gazelde, şair, rakibi aşkın cengine davet eder, ona aşk müftüsünden ferman götürür.

Âşığa ezel câmını sunan sâkî ve pîr-i mugân, şeyh vasfıyla birlikte tek bir tip olarak dîvânda yerlerini alırlar. Âşıkla ezel câmını içip mest olan sâkî, Dost, şarap, âşık gibi bakidir. (18.G.)

Şem-pervane, gül-bülbül, âşık-maşûk ilişkisinin belirtildiği beyitlerde şem-pervane, gül-bülbül, âşık-maşûk şairin sembolik olarak kullandığı tiplerdendir.

Bendî Mustafa Baba Dîvânı, klâsik Türk şiirinin yapı taşlarından olan kişilikler bakımından da zengin bir görünüm arz etmektedir. Şair, manzumelerinde Hz. Peygamber başta olmak üzere Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. Eyyüb, Hz. İbrahim, Hz. Süleyman, Hz. Davut, Hz. Musa, Hz. Yakub, Hz. Yusuf gibi peygamberlere; Ehl-i beyte; dört halifeye; meleklerden Cebrail'e; Hz. Meryem ve Hz. Havva'ya da yer vermiştir.

Şair, Leylâ ile Mecnûn, Ferhat ile Şîrîn gibi aşk kahramanlarına; Hızır ve İskender gibi tarihi-efsanevi kişiliklere; Hallac-ı Mansur gibi mutasavvıf kişiliklere ve Pendî, Şahidî, Nesîmî gibi edebî kişiliklere de yer vererek klâsik edebiyat geleneğinden kopmadığını göstermiştir.

2.3.2.1. Dinî kişilikler

Allah'ın seçilmiş kulları olup, ilahi nuru insanlara bildiren Peygamberler, üstün nitelikleri, Hak yolunda çektikleri çileleri ve mucizeleriyle dîvânda yer alan dini kişiliklerdendir. Şair, insanların ve cinlerin peygamberi olan Hz. Muhammed'i yüz yirmi dört bin peygamberden üstün tutar.

Dîvânda Hz. Peygamber ile ilgili dört na'tın yanında Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin birlikte anıldığı değişik nazım şekillerinde dört na't da bulunmaktadır.

Alevî-Bektaşî inancında Allah-Muhammed-Ali üçlemesinde ikinci sırada yer alan Hz. Muhammed iki âlemin padişahı ve nuru, enbiyaların mümtazı olarak üstün tutulmuş, her şeyden önce Hz. Muhammed'in nurunun ve bu nur sebebiyle de âlemin yaratıldığı ve ilahi sırrın sahibi olduğu belirtilmekte, mucizeleriyle övülmekte, şefaati istenmektedir. (2.M; 5.6.7.8.11.12.K.; 23.G)

Hânedân-ı Muştafaññ kûluyam

Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Anlarıñ pâyı altında yoluyam

Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Nâr-ı muhabbete kim düşeli ben

Bu nârile yand [1] kül oldı bu ten

Habîbâ hâlimi bilmez misiñ sen

Ben âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Benim senden girü yok yâr u gârım

Dem-â-dem artmadadır âh u zârım

Rağim it kalmadı şabr u qarârım

Ben âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Dil-i virânemi gel eyle 'abâd

Serim aldı çeri gam eyle imdâd

Efendim dâd ki benden işde feryâd

Ben âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

Siyah zülfi telinde kayd- bendim
 Muhabbeti derûnda buldı kendim
 Şefâ'atın umar Bendî Efendim
 Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

1. Ş.

Şah-ı Necef, Şir-i Huda, Murtaza, Şir-i Yezdan, Haydar-ı Kerrar, Şah-ı velâyet, İmam-ı muttakin, La feta, ilmin bayrağı, Esadullah sıfatlarıyla sevgiyle anılan ceddi, halebî, nesli pâk olan Hz. Ali'nin Hz. Muhammed ile aynı nurdan yaratıldığı, velayet sahibi olduğu belirtilmiştir.(6.7.8.11.K. ; 1.T. ; 6.17.24.106.114.129.157.160.G.)

Ehl-i Beytin kulu olduğunu belirten Bendî Mustafa Baba, "Aba altına alınanlar" anlamında Hz.Muhammed, Hz.Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hüseyin'den oluşan Âli-i Abâ ve Ehl-i Beytten on iki imamı dîvândaki na'tlarla ve yazdığı dört mersiye ile anmaktadır. Şair, Resulullah'ın gözünün nuru, Hz. Fatıma'nın ve Hz.Ali'nin evladları olan Hz.Hasan ve Hz.Hüseyin'in Hz.Muhammed'in hürmetini tutmayan münafıklar tarafından şehid edilmelerini ve Kerbela vakasını ayrıntılarıyla anlatarak duyduğu acıyı dile getirir.

On İki İmamı sırasıyla ele alıp övdüğü üç manzumesinde (6. 7. K. ; 1.T.) şair, onların yolundan gideceğini belirtir. Bendî Mustafa Baba, Hz.Ali'nin, Hz. Hasan ve Hz.Hüseyin'in velayet sahibi olduğunu dile getirerek bilinen Alevi-Bektaşî inancının aksine⁷⁰ Hz.Muhammed'in "Çar-yâr"ını oluşturan sahabelerden Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz.Osman'ı da anar. (5.K./6)

Hz.Hüseyin'in Kerbelâ'da çektiği acı, Hz. Âdem'in, Hz. Musa'nın, Hz. İbrahim'in, Hz. Eyyüb'ün, Hz.Yakup'un, Hz.Yusuf'un ve Peygamberimizin çektiği acılarla kıyaslanmış, Hz.Hüseyin'in çilesinin daha büyük olduğu vurgulanmıştır.

Şair, Allah'ın temiz kulu anlamında olan Safiyullah sıfatıyla Hz. Âdem'i cennetten çıkarılması, Hz. Havva ile ayrı düşmesi ve yaratılış sırrıyla; Hz. Nuh'u çektiği çilesi ve gemisiyle; Hz. Musa'yı Tur dağında ilahi tecelliye mazhar olmasıyla; Hz. İsa'yı ölüleri diriltmesi ve Hz. Meryem ile; Hz. Süleyman'ı kuşdilini bilmesi ve yüzüğüyle; Hz. İbrahim'i Halilullah vasfı ve çilesiyle; Hz.Yakub'u ayrılıktan

⁷⁰ "...Sünniler dört halifeyi kabul ettikleri halde Şiiler ile Aleviler Peygamberimizden sonra halifeliğin Hz. Ali'nin hakkı olduğunu öne sürerek ilk üç halifeyi reddederler." İskender Pala,"Çâr yâr", Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1998, s. 93.

ağlamasıyla dîvânda anmıştır. Hz.Yusuf’un kuyuya ve zindana atılması şairin de zindanda kalmasından dolayı Hz.Yusuf’u, Hz.Muhammed’ten sonra en çok andığı ikinci peygamber yapmıştır.

Hak yolunun rehberi olarak Cebrail, dîvânda ismi geçen tek melektir.

2.3.2.2. Tasavvufî kişilikler

Rivayetlere göre “Ene’l Hak” (Ben Hakk’ım) dedigi için vücudu parça parça edilerek idam edilen ünlü sûfî Hallac-ı Mansur, Bendî Mustafa Baba’nın dîvânda ismini zikrettiği tek sûfidir. Şair, bâtinî manada anlaşılmayan Hallac-ı Mansur’u kendisiyle özdeşleştirerek kimsenin ilahi sırrı anlayamayacağını ifade eder. (107.G./3)

Kırklar diye bilinen halk erenleri, Bendî Mustafa Baba Dîvânı’nda da geçmektedir. Sûfîlere göre, dünyada Allah’ın tecellisine mazhar olan ve Hz. Muhammed’in gerçek varisi bulunan “kutub” veya “sahib-i zaman” denilen zatın yanında iki kişi bulunur. Bu üçüne birden “üçler” denir. Bunlardan sonra yedi, kırk ve en sonra da üçyüz er gelir.

Alevi-Bektaşî inanışında kırkların başında Hz. Ali bulunuyormuş.⁷¹

Çağırām kırklar yediler Hâydar-ı Kerrânı ben

Dergâh-ı Mevlâya benden es-Şalâlar yürüdü

132.G./4

2.3.2.3. Tarihî- efsanevi kişiler

Bendî Mustafa Baba, hitaben “*Bendîya bu cihân Leylâya mâ’il/ Bunda olmaz nâ’il*” (7.Mstz.) mısralarıyla aşkın onulmaz yarasını belirtir ve o da diğer şairler gibi sevgiliye kavuşmanın zorluğunu bile bile aşk sahrasında Mecnunluğunu ilan eder. (1. G./3, 117. G./3, 123. G./3, 95.G./9; 15.Ş./2, 13.Ş./4, 8.Ş./1; 3. Mstz./5) Âşıkların aşklarını ispatlamak için Mecnun gibi kendinden geçip çöllere-dağlara düşmek gerektiğini belirterek (126.G./3; 14.Ş./2) kendini gam kasavet ve delilik yönüyle Mecnun’a eş tutar. Sevgilinin saçının geceye dolayısıyla Leyla’ya benzetildiği şiirlerde, Leyla saç ve gece ile ilgili kullanılır. Âşıkların bu saç için Mecnun gibi deli dîvâne olduğu ifade edilir. (57.G./3)

⁷¹ Pala, “Kırklar, yediler”, *age.*, s. 240–416.

Aşk yolunda çekilen çilenin timsallerinden olan Ferhat, Mecnun ve pervaneyle birlikte dîvânda bir yerde anılmaktadır:

Anıñ-çün dâğdadır Mecnûn anıñ-çün yandı pervâne

Anıñ-çün verdi Ferhat ser leb-i Şîrîn sorar gayrı

152.G./4

Şair, efsanevi kişiliklerden İskender'i ab-ı hayatı bulamamasıyla, (86.G./4), Hızır-İlyas'ı da kurtarıcı vasıflarıyla (128.G./4) anmaktadır.

2.3.2.4. Edebî kişilikler

Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nda, ismi geçen edebî şahsiyetler Pendî, Şahidî ve Nesîmî'dir. Şair, Fars edebiyatına vakıf olduğunu belirtmek için bu isimleri vermiş, (59.G./6–10) Nesîmî'yi aşk şehidi olma vasfıyla da anmıştır. (14.Ş./1) Nesîmî diğerlerine göre daha ayrıcalıklıdır. Ayrıca şair, eser ismi olarak Gülşeni'ye ait olan Mesnevi-i Manevi'yi ve Ka'b b. Züheyr'in (ö.645) Hz. Peygamber için yazdığı Kaside-i Bürde'yi anarak edebî bilgisiyle övünmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 1. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nın İnceleme Metni

3. 1. 1. Metin tespitiyle ilgili hususlar

3. 1. 1. 1. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp. Numara: 445

İstanbul Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi'nin 445 numaralı, “*Bendî Mustafa Baba Dîvânı*” ismiyle kayıtlı olan eserin tek nüsha olduğu tespit edildi. Bendî Mustafa Baba'nın hayatı ve sanatı hakkında yaptığımız incelemede elimizde bulunan bu eser, tek kaynak kitaptır.

Dîvân 216x155 ebatında, ciltsizdir. Dîvân'ın yaprak sayısı 50 olup 42a- 48b boştur. Şirazesı dağınık olan eserin sayfaları tarafımızdan yeniden sıralanmıştır. Krem Avrupa kâğıda, talik yazıyla, her satırda bir beyit olmak üzere bir varakta 24 satır halinde yazılmıştır. Başlıklar harekesiz, çerçevesiz, siyahtır. Son varak resimlidir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Telif tarihi olarak yazma eserler tespit fişinde 1242/1826 tarihi yazılı olmakla birlikte bu tarihin dîvândan edindiğimiz bilgilerden hareketle doğru olmadığı tespit edilmiştir.

Dîvânda 14 Kaside, 165 Gazel, 2 Mesnevî, 2 Tahmis, 16 Şarkı, 1 Muhammes, 3 Müseddes, 7 Müstezâd, 2 Nazm bulunmaktadır.

Baş: Hamd [ü] senâ Mevlâya ‘ale’l mûcîb

Şalvele âleyna resûle muhîb

2 b

حمد ثنا مولایا علی الموجیب

حلوهله الینا رسولہ محیب

Son: Nice dem ‘aşkıle Ya‘kub gibi ben eyledim giryân

Oturdum üç sene Yûsuf gibi zindânda nâ-çârdan **40 b**

نیجه دم عشقیله یعقوب کبی بن ایلدم کریان

اوتورددم اوج سنه یوسف کبی زندانده ناچاردان

3.1.2. Teknik özellikler

1. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nın inceleme metni oluşturulurken dîvânın var olan tek nüshası değerlendirilmiştir.

2. Metni kurarken XIX. yüzyılın dil ve imlâ özellikleri dikkate alınmıştır.

3. Şiirlerin üstünde orta kısımda şiir numaraları, oluşturulan metnin sol tarafına şiirlerin yazmadaki yerini ifade etmek üzere varak numaraları, şiirlerin her beytine veya bendine de ayrı ayrı numara verilmiştir.

4. Eserin transkripsiyonunda metne sadık kalınmıştır. Ancak noktalı harflerin unutulmuş ya da ihmal edilmiş noktaları tarafımızdan konularak ifadeler okunmuş, ancak transkripsiyonda metindeki halleri gösterilmiştir.

5. Birleşik isim ve sıfatları birbirine bağlarken -dilimizde tek kelime ile ifade edilenlerin dışında- kısa çizgi (-) işareti kullanılmıştır.

6. Şiirlerde geçen Rabb, Hatt, sırr, Hakk gibi ikiz ünsüzle biten kelimeler tek ünsüzle gösterilmiştir.

7. Telaffuz veya vezin gereği bitişik yazılan Türkçe kelimeler kesme işareti ile yazılmıştır. N'ettin, n'ola

8. Metinde iyelik birinci ve ikinci iyelik teklik ekleriyle çokluk ekleri genellikle ünlü gösterilmeden yazıldığı ve ünlünün yazıldığı yerlerde düzlük-yuvarlaklık uyumu korunduğu için bu ekler düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre okunmuştur.

9. Metinde ve dipnotlarda kullanılan işaretlerden bazıları şunlardır:

[] Metinde olmadığı halde, tarafımızdan ilave edilen ifadeler bu işaret içine alınmıştır.

(?) Doğruluğundan şüphe edilen ifadelerin yanına bu işaret konmuştur.

(.....) Metinde silinen ifadelerin yerine bu işaret konulmuştur.

10. Yazmalarda okunamayan ifadeler olduğu gibi kopyalanıp (resmi alınıp) dipnotta okunamadığı belirtilmiştir.

11. Metinde geçen âyet, hadis ve vecizelerin tam metinleri çalışmanın sonuna konan ekler bölümünde verilmiştir. Böylece söz konusu ibareler ikinci kez kullanıldıklarında bu bölüme gönderme yapılmıştır.

12. Çalışmamızın sonuna konan ekler bölümünde Ek-2 başlığı altında Dîvânın orijinal metni verilmiştir.

13. Metnin kuruluşunda, ilmi eserlerde kullanılagelen aşağıdaki transkripsiyon sistemi uygulanmıştır.

3. 1. 3. Transkripsiyon sistemi

آ	Ā	ā
ا	A, E, Ĩ, U, Ũ	a, e, i, u, ũ
ث	S	s
ح	H	h
خ	Ḥ	ḥ
ص	Ṣ	ṣ
ض	Ḍ Ṣ	ḍ ṣ
ط	Ṭ	ṭ
ظ	Ẓ	ẓ
غ	Ġ	ġ
ق	Q	q
ك	Ń	ñ
و	V, Ũ	v, ũ
ي	Î	î
Hemze	'	
ع	'	

3. 2.Dîvân'ın Metni

[Kasîdeler]

ṬOSYAVÎ

Ümmet-i nâcî fukarâ-i pîr el Ḥorâsânî ḡuddus'allah sırr-ı Hûvel'azîz
bendelerinden Bendî Muşṭafa Baba Dîvânıdır.

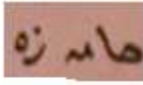
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

-1-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

2 b 1 Ḥamd [ü] senâ Mevlâya 'ale'l mucîb
Şalvele âleyna resûle muḥîb

2 Bu ḡakire avn [ü] lütf eyle Ḥuda
Şu dîvânıñ neḡretin ide naşib

3 Ḥaṭâlardan ⁷² yânemizi
Saklayub râzı ola Yeẓdân ḡabîb

4 Okudukça bulalar zevk ehl-i ḡâl
Zaḡm-ı dil 'uşşaka kim ola ṭabîb

5 Pîrimin himmeti ile Rabbenâ
⁷³ نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ

⁷² Bu kelime “hâmaze” (?) şeklinde okunmuştur.

⁷³ نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ “Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele!.” Kur'an-ı Kerim, Saff Süresi, 61/13 (Ekler: 1).

-2-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 İbtidâ hamd idelim Rahmâne bismillah ile
Şükr-i şâbâş idelim Yezdâne bismillah ile
- 2 Ben bu yolda nâ-tuvânım ol mu‘înim Rabbenâ
Geldi işde hâmemiz lisâne bismillah ile
- 3 Kudret-i hikmetiñiñ vaşfına yokdur kuvveti
Yazsın ismi şerifiñ dîvâne bismillah ile
- 4 Yüz yigirmi dört biñ nebîyullah kim halk eyledin
Geldi gitdi cümlesi ciḥâne bismillah ile
- 5 Mu‘cizâtla saña da‘vet itdiler ümmetleriñ
Hikmetiñ bildirdiler insâne bismillah ile
- 6 On sekiz biñ ‘âleme bildik ḥabîbiñ nûr idi
Geldi mürsel bu aḥîr zamâne bismillah ile
- 7 Ḥatmu‘l- enbiyâ nebiyyi Ebû‘l-Ḳasım Muḥammed Muştafa
İns ü cinni çekdi ol imâne bismillah ile
- 8 Nebîleriñ efḍalidir ekremi hem aḥîr
İtdi mi‘râc bundan âsumâne bismillah ile
- 9 Mi‘râc-ı Ḥaḳdan hedâyeler getürdü ümmete
Tevcih⁷⁴ itdi nâmeler her yane bismillah ile

⁷⁴ Yazmada teveccüh şeklinde yazılıdır.

- 10** Altı biñ hem altıyüz ol altmış altı âyet idi
‘Ahd ü peymân eyledik Qur‘âna bismillah ile
- 11** Aḥmediñe ümmetiz biz yâ Kerim ü Zülcelâl
Beḳâdan geldik fenâ mekâna bismillah ile
- 12** Bu fenâ devrân bizim âl ile aldı göñlümüz
Yol bulub ben gidemem subḥâna bismillah ile
- 13** Çün kim ol ‘Âl-i abâdır ḥânedân-ı Mustafâ
Çâkeri hem kemterim ben aña bismillah ile
- 3 a 14** Ehl-i beytiñ kulu oldum okuyub Qur‘ânı ben
Koymuşum cân ile baş ḳurbâna bismillah ile
- 15** Cürmüme eyle naşîb Hak añların şefâ‘atin
Rûz-i maḥşerde çıkam meydâna bismillah ile
- 16** Vây şefâ‘at irmez ise rûz-i cezâda baña
Nice varam dergâh-ı Mennâne bismillah ile
- 17** ‘Aşidir mücrim ü tuğyân yâ İlâhi kul seniñ
Yüz sürüb zâr eyle asitâne bismillah ile
- 18** Magfîret bâbıñdan ayru var mı [dur] bir bâb ki
İşde geldim sen ‘Azîmü‘ş-şâne bismillah ile
- 19** ‘Aşiler içindir seniñ Ğaffar ismiñ yâ Râhim
Yazılmışdır okudum Furḳâna bismillah ile

20 Nakd-ı cânım ‘aşkı yoluñda sebîlullah-durur
Tövbeler cürmüme kana kana bismillah ile

[Mesnevi]

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Îlâhî ‘aşkıda ben giriftârım
Nefs-i emmâreden dil-efgârım
- 2 Mevzu‘sinde hevâ vü hevesiñ
Kapanub kaldım hele bir göresiñ
- 3 İblîs-i telbîsiñ iğvâlarına
Aldanub yakamı verdim eline
- 4 Nefs-i emmâreye hiç hüküm idemem
Ma‘şiyetden ğayrı râha gidemem
- 5 Beni kul gibi kullanır kâfir
Mülk-i vücûdda rûha yok bir yer
- 6 Rûh-i bîçâre nâ-tuvân oldu
Nefsi emmâre kalıtabân oldu
- 7 Kelâm-ı Haqq’a hiç kulak asmaz
Mescîdiñ semtine ayak basmaz
- 8 Şalâtıñ vaqtı kim girerse eger
Anı kendüye etmez aşla keder
- 9 Giceler şabah olunca yatur
Yanıña gitmez şikâre cân atur

10 Tâ'midir ol kim ħarîş gibi kör
Cihânı kabzetse görmez gözü kör

11 Nefs-i şeytân elinde böyle yesîr
Îlâhi eyle ħalâş kaldı faķîr

12 Yâ Rabbi 'aql u dilim it irşâd
Avn ile luţf bâbıñ eyle güşâd

13 Îlâhi eyle nefisden tefrîķ
Dîl ü 'aķlım rûĥum ile ola refîķ

3 b 14 Yed-i ħalâletden girîbânı
Kurtarub tâbiyle rûĥ sultânı

15 Şeytân bîkes-i nefis ola merde
Râm ola ħükmü rûĥa her yerde

16 'Aķl u nefsi dil-i rûĥa yâr it
'Avn ü luţfuñ yâ Ĥudâ izĥâr it

17 Bu rûĥ- [ı] mecrûĥ ki bir miskîn nâ-ċâr
Maĥcûb etme maĥşerde yâ Cebbâr

18 Ĥalâ yok içre vechin eyle sefîd
Çün Ġaffâru'z- zunûbesin sen yâ Vâĥid

19 Ĥabîbiñ nûri ĥaķķı-y-çün Yâ Rab
Etme bu 'abd [i] dil maĥzûn Yâ Râb

20 Eyle râhımı Resûluña ħarîn

Günâhkârım yâ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ⁷⁵

21 İlâhi kapuňa geldi Bendîn

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ⁷⁶

-3-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Yüzüm dergâhıña dutdum ey Kerim ü Zülcelâl

Nûr-i didârıña bu ben mücrimi eyle vişâl

2 Her şehir vaqtinde efgân eylerim kapuında çok

Vâkıf her esrârım sensiñ hamân ey Lâ-yezâl

3 Hâsret- i didârıñım giryem fuzûn etmektedir

Gülistân-ı luţfuña hâsret bu dil şeydâ- misâl

4 Bu günâhkâr ‘aşî ‘abdiñ bâb-ı rahîmiñde müdâm

N’ola deryâ-yı ‘inâyet mevc urub görse cemâl

5 Gül cemâliñden fenânıñ naķşına bînâlarız

Bî-vefânıñ naķşı gösterdi girü baña celâl

6 Ben cemâliñden celâliñ şimdi agâh eyledim

Bî-haber geçmiştir ömrüm yâ İlâhi bunca sâl

7 Rabbena yâ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا⁷⁷

Makşûş ancak rahîmetiñ baķrine Allah buda bâl

⁷⁵ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ “O, merhametlilerin en merhametlisidir” Kur ‘an-ı Kerim, Yusuf Süresi, 12/64 Ayrıca bkz. Kur ‘an-ı Kerim, Yusuf Süresi, 12/92, Enbiya Süresi, 2183, Araf Süresi, 7/151 (Ekler: 1)

⁷⁶ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ “Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.” Kur ‘an-ı Kerim, Saffat Süresi, 37/ 182 (Ekler: 1)

⁷⁷ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا “Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla. Kötülüklerimizi ört.” Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/193 (Ekler: 1)

8 Var mı kapuñdan girü bir kapu hâcet ehline
‘Âlimu‘l- sırru‘l hafıyyâtsın beyân her kıl u kâl

9 Tövbe yâ Rabbi kuşûruma diyüb Bendî kuluñ
Kaza‘l hâcât efendim saña kıldı ‘arz-ı hâl

-4-

mefâ ‘ilün fei‘lâtün mefâ ‘ilün fâ ‘ilün

1 İlâhî kapuña geldi bu dil mahzûn ağlarım
Bağr-i ‘işyânda garķım hâl-i diger gün ağlarım

2 Ki mücrîm ‘abd [i] nâ-çâr ehl-i ‘işyânım Rabbenâ
Cürmüme nâ-dem o dü-çeşmimdi dünü gün ağlarım

5 a 3 Ki şeytân nefle igvâlar idüb aldemiş gönüm
Kalub dâm-ı cezâda rûz idüb âh dün ağlarım

4 Bu rahmet bağrıññ bir katresine değmez ‘işyânım
Demâdem nûr-i didârıñ ile meftûn ağlarım

5 Bi‘ad olmaz bu dil-i ‘aşı ‘abdiñ vâ‘de vâşlıñdan
Ne çâre cürm ü ‘işyân ‘afvına maķrûn ağlarım

6 Bu mecrûh dîl-efgârı şaşırmış hîcr-i gam derdiñ
Nedir ‘aksine ey çarh böyle gerdîşun ağlarım

7 Dil-[i] üftâdemi kurtar dâm-ı zulmetden behey Mevlâ
Beni sen rahmetiñle yârlığa efzûn ağlarım

- 8 Duyup Ğaffâr ismiñ tövbelerle kapuña geldim
Oldum ‘aşkıñda ben bu nârile me‘mûn ağlarım
- 9 Ki sensiñ on sekiz bin ‘âlemiñ Hâllâkı yâ Mennân
Kimi fazıl kimi dâna kuluñ mecnûn ağlarım
- 10 Hâbibiñ haqqıçün yâ Rab ‘afv kıl ‘abd-[i] nâ-çârı
Şefâ‘atin naşîb it dü didem pür-hûn ağlarım
- 11 Bu ‘abd-i ‘aşı Bendîniñ hâli ma‘lum saña Yâ Rab
Niyâz ile kapuña şerh oldı maẓmûn ağlarım

Mesnevî Na‘t-ı Resûl

-2-

fâ ‘ilâtün mefâ ‘ilün fâ ‘lün

- 1 Ey pâdişâh u hâbîb-i dü-‘âlem
Yazmağa medhiñi kâdir mi kalem
- 2 Ki sensiñ nûr u faḥr-i dü-ciḥân
Rûy-ı abıñla ḥalk bu kevn ü mekân
- 3 Sensiñ hep enbiyânıñ mümtâzı
Zemîn [ü] samânıñ sensiñ icâzı
- 4 Ziyâret-gâh-ı ferîşte vechîñ
‘Arşa rûyını sürdü ğabğâbıñ
- 5 Yüz yigirmi dört biñ nebî- i Hudâ
Asitânıñda kıldı temennâ
- 6 Cümle ḥâcet ehli kapuñda resûl
Ḥacâtlarıñ Huda eyledi kabûl

- 7 Sensiñ çeşm-i nûr u dil-i ‘uşşâk
Şefâ‘atiñe muhtâcız mutlâk
- 8 Hâbibâ sensiñ şahib –i mi‘râc
‘Arşile kürs didârıña muhtâc
- 9 ‘Aşk ile ma‘şûkunu ‘arz itdiñ
Yedi kat çarhın sırrına yetdiñ
- 10 Yâ Resûl sırr-ı kenz-i Mevlâsıñ
‘Arş-ı a‘lâdan dañi a‘lâsıñ
- 5 b 11 Ümmete kıble-gâhdır eşiğiñ
Şemsile mâha sitredir eteğiñ
- 12 İşâretiñle dü-şakk oldu kamer
Ebrûlar sâye dutdu üstüñe per
- 13 Nebîyyü‘l cinn ü ‘arab ve‘l’acem
Muhammed-i aşî’ el hitaf ve‘l kerem⁷⁸
- 14 ‘İlmiñdir şeref-i rûz- i cezâ
Ahmed ü Maḥmud Muḥammed Muştafa
- 15 Şefâ‘atiñi umar hep ümmet
Âb-ı rûyundur mücrime raḥmet
- 16 Ben ‘aşı ümmet-i mücrim nâ-çâr
Rûz-ı maḥşerde etme serîm-sâr

⁷⁸ Cinnin, Arabın, Acemin cömert olan peygamberi, Muhammed’sin.

- 17 Şefâ‘atîñle bendeñi şâd it
 Hâlâ yok içre göñlüm bünyâd it
- 18 Sensiñ dü-gûne devlet ü ni‘met
 Yâ Resûl sensiñ hazine –i şefkat
- 19 ‘Alî evlâdıña hem enşâbıña
 Hamd [ı] hezâr şalât ü selâm adıña
- 20 Bendîniñ na‘tını yâ fahre‘l enâm
 Kâbûl it hâkkı-çün şalât ü selâm
- 21 Essalâtü vesselâmü ya resûl
 ‘Aleyke yâ Hak habîbü‘l makbûl⁷⁹

-5-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Aḥmed ü Maḥmûd Muḥammed mahbub-ı subḥâne hû
 Dü-ciḥânıñ nûr-i çeşmi Şaḥîb-i Furḳâne hû
- 2 Yüz yigirmi dört biñ nebîniñ sırrı tekmîl andadır
 Hem zemîn [ü] semâya ol ziynet viren sultâna hû
- 3 On sekiz biñ ḥalkı ‘âlemden evvel bir nûr idi
 Ḥatmü‘l nebiyyi yerişdi bu aḥir zamâne hû
- 4 Bil anıñ yüzü suyuna ḥalk olubdur dü-ciḥân
 ‘Ahdına bel bağlayan Şaḥîb-i dîn imâna hû
- 5 Ümmetiñe sırr-ı Kır‘ânı şeri‘at bağladı
 Şer‘ine tarîk tutub yârı olan yârâne hû

⁷⁹ Salât selam senin üzerine olsun ey Allah’ın resulu, Hak senin üzerine olsun kabul edilen sevgili.

- 6 Çehâr-yârî çehâr-vefk̂ kondu şeri‘at hânede
Bu şahâbeler Ebubekr ü Ömer Osmâna hû
- 7 Cedd-i pâki haleb-i pâki nesl-i pâki Mürteza
Muḥrem-i sırr-ı Muhammed ‘Alî hânedâna hû
- 8 Açdı ḥaḳîkat bâbıñ gösterd [i] yâre ma‘rifet
Çehâr-yâre faḥr olan sultândaki erkâne hû
- 9 Şer‘ile ṭarîḳ ḥaḳîkat ma‘rifet şahîbiniñ
Kulu ḳurbân olmuşam resîd iden fermâna hû

- 6 a 10 Çehâr-‘alemiñ fetḥ ider ‘Alî evlâdâñıñ
Bendîya bunlardadır her ‘ilm ü irfâna hû

-6-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 ‘Ārifâ câmda nûri ‘akılsañ tâ evvelâdan gör
Şecâ‘at nûr ziyâ pâkiñ Muḥammed Muṣṭafadan gör
- 2 Fed [â] etmek dilerseñ râḥ-ı Ḥaḳḳa cânla başı
Sebîlen fîsebil‘illâḥi ani Âl-i ‘abâdan gör
- 3 Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ zülfekârdur⁸⁰
Bunuñ sırrın ferâsetle ‘Alîyyü‘l Murtezâdan gör
- 4 Muḥibb-i hânedân-ı Mustafaya şâdık ol ey dil
Çün Ḥaḳ bâbıña teslim⁸¹ olmağı Ḥasan Rızadan gör

⁸⁰ Ali'den başka yiğit , Zülfekâr'dan başka kılıç yoktur.

⁸¹ tesennüm yazılmış.

- 5 İmâmîn fazılın ‘âlimîn hem ‘adlîndir
Şehîd olmaklığı mazlûm Hüseyn Kerbelâdan gör
- 6 ‘Alî Zeyne’l ‘Abâ Bakır Muḥammed vâris-i dîndir
İmâm Ca‘fer ṭarîḳın Kevâvet (?) özün faḥr ğınâdan gör
- 7 Musa-yı Kâzıma yâ hû neler itdi ḥavâricler
Şehâdet bâbına bevvâblığı Musa Rızâdan gör
- 8 Taḳı ve Şah Nâkî emriñ dutandır ‘âşık-ı şâdık
Bulara ‘abd [ü] evlâd olmagı ‘ahd ü vefâdan gör
- 9 Beri gel Ḥasan ‘ül Askeriden kim diñle hoş pendî
Veli Mehdi Muḥammed sırrını âḫir ulâdan gör
- 10 Bulara kayd- Bend oldum murâdım bu dü- ‘âlemde
Göñül aç gözüñi ‘aşk derdine bunu devâdan gör

Tahmîs Nat-ı ‘Al-î ‘Aba

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Âşık olanlara bunda derdile ğamdan ne hayf
Sînesinde ıztırâb-ı ḳahr u elem zaḥm [1] seyf
Bu ciḥânîñ kârı olunca pîş-i çeşmimden ki def
Pâdişâhım ‘aşḳ râḫında dilim buldu şeref
Çok şükür beyḫûde yire olmadı sa‘yım telef
- 2 Ḥâk-i pâ-yı ḥânedânı dilde ḳıble-ġâh bilüp
Muḥabbet nâriyle dîdem anlarıñ pürḫûn olup
Muḥabbeti tîġ-ı ‘aşḳla sîne-i dâġım delüp
Cûst idüb ġarb ile şarḳı ‘alem-i zîri bulup
Bâbıññ kemteri oldum ki şükür Şâh-ı Necef

- 3 Asitân-ı devletiñ ni‘met bilür her ehl-i dîn
Şeref-i şâh-ı velâyet iki ‘âlemde mubîn
- 6 b ‘Aşık-ı Şâdık olanlar çekmede âh-ı enîn
Hânedânı mazlûm içün âh emîr‘ül mu‘minin
İsmiñi yâd eylesem alur cigerim ‘aşk alev
- 4 Sırr-ı esrâr-ı ilâhîdir Muḥammed Muṣṭafa
Serâ perde-i nübüvvetdir delîl-i pîşîda
Şîr-i Yezdân cediti Aḥmeddir ‘Alîyyü’l Murtezâ
Ḥasan -ı ḥalk er- Rażi hem Şâh Ḥüseyn-i Kerbelâ
Beni râḥ- ‘Al-i Resûlden yâ Ḥudâ eyleme nefy
- 5 Gûşvâr-ı ‘arş yaratdı Ḥaḳ bu iki gülteri
Cennetin ziynetidir bilsen bu şîrî şebperi
فَرَّةٌ أَعْيُنُ⁸²- resûl hem iki evlâd [ı] Ḥaydarı
‘Alî Zeyn‘el ‘Âbidîn Bâkır imâm-ı Ca‘feri
Bunlarıñ râḥında yâ Rab cânı başım ola ref‘
- 6 Cân u baş diri gider mi ‘aşık-ı Şâdık olan
Bunları bilen bilür faḥr-ı ciḥân-ı ‘ârifân
Musa-yı Kâzım imâm Rażı -yı sultân Ḥorâsan
Şâh Taķı ile Naķı hem ‘Askeri Meḥdi-beyân
Bendî bunlardan velâyet yagdı kim misâl-i berf

-7-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Göñül şem‘i kim ‘aşkıñla yanar yâr yâr ne ra‘nâdır
Dil ‘arşın kubbesinde o bir fernûsi mu‘allâdır

⁸² فَرَّةٌ أَعْيُنُ “Onlar, "Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle" diyenlerdir.“ Kur ‘an-ı Kerim, Furkan Sûresi, 25/74 (Ekler:1)

- 2 Ki bu seb'e's-semâvât tabaķan mâ-terâ sırrı
Muḥammed yâ 'Alî 'irfânı da esrâr-ı Mevlâdır
- 3 Bilür mi ğafil-i nâdân Muḥammed yâ 'Alî kimdir
Muḥammed baḥr-i hikmet nûri u'Alî şîr-i Hudâdır
- 4 Zâhir ańladı sulb-ı İbrahimden ḥatem'ül mürsel
Muḥammed 'Alî bâṭında tâ evvel nûr-i yektâdır
- 5 Bular pâkîze güherdir ki çıkdı baḥr [ı] ḥikmetden
Ḥasan ile Ḥüseyn ki bil lü'lü- i ey Zehrâdır
- 6 Ciger kûşe-i Zehrâ Muṣṭafanîñ kurretü'l'ayn-ı⁸³
Naķd-i pâk-i şâh- [ı] merdân ki bunlar 'Âl-i 'abâdır
- 7 İmâm-ı Zeyne'l' Âbidîn Muḥammed Bâķır u Ca'fer
İmâmı mu'minin ey dil Musa Kâzım u Rızâdır
- 8 Taķı veya Naķı imâm Ḥasan'ül 'Askeri bilgil
Velî Meḥdi imâmın pâ-yı ķadri 'arş-ı 'âlâdır
- 9 Tarîķayn-i imâmeynden dûr etme Bendî [yi] Yâ Rab
İmâmlar ḥâne-i kalbimde bir nûr-i mücellâdır

-8-

mefâ 'îlün mefâ 'îlün mefâ 'îlün mefâ 'îlün

- 7 a 1 Emîr'ül mû'minin zâhid 'Alîyyü'l- Murtezadur bu
Ḥuşûşâ yâr-i faḥr [ı] 'âlem Muḥammed Muṣṭafadır bu

⁸³ 78. dipnota bk.

- 2 Buyurdu ikimiz bir nûrdan maḥlûkuz diyü Aḥmed
Gözün aç baḥr- [ı] ḥikmetde ne sırr-ı kibriyâdır bu
- 3 Nübüvvet baḥriniñ ser- ḥânedânı şâh velâyettir
Süvârı düldülüñ kim zülfikâr-ı lâ-fetâdır bu
- 4 Kâmû kapularıñ miftaḥıdır kim pençe-i şîri
Medinetü'l 'ilm bâbı 'Alî şaḥib-ı livâdır bu ⁸⁴
- 5 Şeri'atle tarîkat hem ḥaḳîkat ma'rifet künci
Îmâmu'l müttakîn [ü] sûre-i sırr-ı heltâdır(?) bu
- 6 Nübüvvet taḥtına Bendî 'Âlîdir vâris-i muṭlâk
Dertliler derdine dermân 'Alî cûy -i suḥâdır bu

[Nakaratlı Çapraz Kafiye Şarkı]

-1-

mefâ 'îlün mefâ 'îlün fe 'ûlün

- 1 Ḥânedân-ı Muştafaññ kûluyam
Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz
Anlarıñ pâyı altında yoluyam
Ya âh n'idem ki vâh n'idem ciger- sûz
- 2 Nâr-ı muḥabbete kim düşeli ben
Bu nârile yand [ı] kül oldu bu ten
Ḥabîbâ ḥâlimi bilmez misiñ sen
Ben âh n'idem ki vâh n'idem ciger-sûz

⁸⁴ “Ben ilmin şehriyim ve Ali onun kapısıdır.” Sahih-iTirmizi, Kitab el-Menakıb, C.V, s. 637, hadis Nu. 37/23 (Ekler: 1)

3 Benim senden girü yok yâr-ı kârım
 Dem-â-dem artmadadır âh u zârım
 Raḥim it kalmadı şabr u qarârım
 Ben âh nidem ki vâh nidem ciger-sûz

4 Dîl-i virânemi gel eyle ‘abâd
 Serim aldı çeri gam eyle imdâd
 Efendim dâd ki benden işde feryâd
 Ben âh n’idem ki vâh n’idem ciger-sûz

5 Siyah zülfi telinde kayd- bendim
 Muḥabbeti derûnde buldı kendim
 Şefâ ‘atnî umar Bendî efendim
 Ya âh n’idem ki vâh n’idem ciger-sûz

-9-

MERSİYE-İ ŞÂH HÜSEYİN DEŞT KERBELÂ

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Muḥarrem girdi gine mâteme düşdi âşıkân
 Dutdı mülk-i cismi zâr u nâle vü âh u figân
 2 Şepîri şebpîri dü-gûş-ı vâri ‘arşı zâlimler
 Ḥasan tesnim Ḥüseyn leb-teşne dökdi ḥâkekân

7 b

3 İki dâne nesl-i pâki böyle şehîd itdiler
 Kerbelâ dâdında susuz el amâni el amân
 4 Naḳd-ı Murteza vü Zehrâ nûr-ı çeşm-i Mustafa
 Şehîd itdi ‘Al ü evlâd-ı Ḥüseyn ‘aşkıyân
 5 Dutmadı kâfir münâfıklar Muḥammed ḥürmetin
 Ümmetiz biz Muştafaya diyü söylerler yalan

- 6 Şâh-ı Kerbelânî ey dil ehl-i beytiñ hürmeti
Karalar giy mâtemin dut Bendî âh it her zamân

-10-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Şöyle bil kim kurretü’l ‘ayn [1]⁸⁵ resûlullah Hüseyn
Ciger-gûşe-i Zehrâ naqd-ı Esedullah Hüseyn
- 2 Didi bunlar çün Ebû’l- Kâsım Muḥammed Muṣṭafa
Gûşvâr-ı ‘arşdır Ḥasan ile vallah Hüseyn
- 3 Hil‘at-ı zümrüdî-fâm-ı giydi hikmetden Hüseyn
Kerbelâda lâ’l ü gûng oldu şehîdullah Hüseyn
- 4 Çünkü bunlardır Hudânîñ baḥr- [i] hikmet gevheri
Nûr-i çeşmidir Ḥasan mazlûm Ḥabîbullah Hüseyn
- 5 La‘net olsun bir gönüldeki ola kaşd-ı Hüseyn
Hem ola yevm yûmi cum‘a hem muḥarrem mâh Hüseyn
- 6 Medînede virmedi rahat yezîd la‘net aña
İhtiyârsız çekdi çün kim Kerbelâya râḥ Hüseyn
- 7 Kerbelâ baḥr-i belâdır düşdi ehl-i beyt kamu
Kaldı gird-âbı belâda elvedâ âh şâh Hüseyn
- 8 Bu kadar evlâd u aşḥâb yâr-ı vefâdârı ile
Nessâr itdi naqd-i cânı fisebîllillah Hüseyn

⁸⁵ 78. dipnota bk.

- 9 Ol münâfıklar Fırâtdan bir içim su vermedi
İçd [i] şerbet-i şehâdet Hasbeten lillah Hüseyin
- 10 Kim ki vermedi Fırâtdan su hezâr la‘net ona
Kerbelâda kaldı susuz ehl-i beyt eyvâh Hüseyin
- 11 Yüz yigirmi dört biñ nebî çekmedi seniñ çekdiğin
Kimse bilmez çekdiğin bilür hamân Allah Hüseyin
- 12 Behiştten ihrâc olup giryân figân eyledi çok
Kan döküp cân vermedi Âdem safiyullah Hüseyin
- 13 Çok cefâ [vü] cevır çeküp Şabr u taḥammül eyledi
Olmadı baḥr-i belâya ğark Nebîyullah Hüseyin
- 14 La‘net ol Şimrî Yezîdiñ âline evlâdına
Görmedi gördüğüni Nemrûddan Halilullah Hüseyin
- 15 Dîde kan dökmez mi bunda yâ ciger olmaz mı sûz
Çekdi mi çekdiğini Fir‘avndan Kelimullah Hüseyin
- 16 Ya‘kûb u Yûsuf ü Eyyûb gibi mi bak çekdiği
Dîde kan dök sîne çâk it mâtem her-gâh Hüseyin
- 8 a 17 Ağladı insile cinn hem ‘arş u kürsi cümle melek
Ḥâke kanı düşünce lerze itdi cihân âh Hüseyin
- 18 Bendîniñ iki göziñden dökülen ḥûn- ı ciger
Âh meded Kerbelâya kan dökdi bî-günâh Hüseyin

[Muhammes-i Müzdevic]

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ser-nigûn olasin tâsen ey çarḥ-ı zâlim bî-vefâ
Zübde-i nesl-i Resûlî derde itdin mübtelâ
Pây-mâl oldu risâlet ḥânedânı el-vedâ‘
Teşne-leb oldu şehîd Hüseyn ibnü‘l- Murteżâ
Bu ciḥâd-ı Kerbelâdır Kerbelâdır Kerbelâ
- 2 Vâdî-i deşti belâda bunca yârı ehl-i dîn
Dü-ciḥânı dûrkâb itdi belâ pâ-y-ı Hüseyn
İçdi şerbet-i şehâdet anda ehl-i ḥâbirin
Fazılîn [u] ‘âlimîn [u] mazlûmîn [u] kâ‘ilin
Bî-günâh baḥr-i belâda oldılar hep şühedâ
- 3 Eylesin anda akan kanlar dîdeden cûy-bâr
Karalar giy mâtem-i Hüseyn ile kıl âh u zâr
‘Arş u kürsi giryân ider semâ zemîn hep kûhşâr
Vahş tuyûr melek beşerde kalmadı şabr u qarâr
Kerbelâ batn-ı belâda vâ‘ka oldu bu kazâ
- 4 Gonca-ı Zehrâ Ḥasan kurretü‘l-’ayn- ı⁸⁶ Resûl
Eyledi çün Kerbelâya ğam-ı ‘ummâne duḥûl
Ehl-i beyt kaldı bî-kes hep teşne-leb mest ü melûl
Şehîdâlar ‘alemîn çekdi Hüseyn urup ṭabûl
Nâr-ı mâtem yakdı cismim âh bu dem başdan başa

⁸⁶ 78. dipnota bk.

- 5 Hûn-i düşünce Hüseyniñ ‘arza lerze itd [i] ciḥân
 Ehl-i beyt âgâz idüb dirlerdi kim âh el amân
 Bendî yâ senden **nice** teskîn olur zâr u figân
 Dök dü-çeşmim gel bu demde hele kana kana kan
 Bu ateş- bâr-ı belâdır Kerbelâdır Kerbelâ

Diger Mersiye

[Müseddes-Mütekerrir]

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Kerbelâdan erdi nice gûşeye bu nâr meded
 Dâğ-ı sînem üstüne durdu bu yer dâğ daḥi med
 Hûn-feşân oldu sirişkim rûz u şeb âhı meded
 Şehîd oldu bunca ḥânedân- [1] nübüvvet ‘Alî- ced
8 b Kurretü’l ‘ayn-ı ⁸⁷ Ebû’l- Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
 Mâtem-i Hüseyn ile nârım fuzûn sönmez ebed
- 2 İzdirâb-ı bu kâzâ mîrim ki diger gûn-durur
 Mâtem-i Hüseyn ile kim ‘arş u kürsi maḥzûn-durur
 Teşne-leb hep ehl-i beyt nârıyla ciger-birûn-durur
 ‘Âşıkıñ sînesi dâğlı dîdesi pür-ḥûn durur
 Kurretü’l ‘ayn-ı ⁸⁸ Ebû’l-Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
 Mâtem-i Hüseyn ile nârım fuzûn sönmez ebed
- 3 Yetmiş iki yâradan âh yere kan dökdi Hüseyn
 İşde o dem çâk çâk oldu hamân rûy-ı zemîn
 Tâ o günden berü ins ü cinne düşdi âh enîn
 Buna ‘âşıklar ciger-sûz olmasın yâ neylesin

⁸⁷ 78. dipnota bk.

⁸⁸ 78. dipnota bk.

Kurretü'l 'ayn-ı ⁸⁹ Ebû'l- Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
Mâtem-i Hüseyin ile nârım fuzûn sönmez ebed

- 4 Hûnı düşünce Hüseyinî kim bu ḥâk üzre hamân
Lerze idüb tâḳ-ı felekler eyledi âh u figân
Kaldı ateşân nâr-ı ciger birle bunca şehîdân
Hüseyin mazlûm için âh el amân u el amân
Kurretü'l 'ayn-ı ⁹⁰ Ebû'l- Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
Mâtem-i Hüseyin ile nârım fuzûn sönmez ebed

- 5 Cigeriñ ḥûnun süzer müjgân-ı çeşmimden bu gam
Zâr idüb çâk it giryân mâh-ı muḥarremdir bu dem
Bendîyi itdi helâk bu nâr-ı mâtem derd elem
Ya imâmu'l mü'minin zaḥm-ı ciger olur mı em
Kurretü'l 'ayn-ı ⁹¹ Ebû'l- Kâsım Muḥammed yâ Eḥâd
Mâtem-i Hüseyin ile nârım fuzûn sönmez ebed

-11-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün fe 'ülün

- 1 Afitâb-ı dü-cihândır Muṣṭafa
Anıñ her sırrına maḥrem Murteza

2 Muḥammed şaḥib-i gencine-i Hâḳ
Hem oldur añlarisen nûr-i Hudâ

3 Ara bul kendi kalbiñde bu nûr
Olasın ḥalḳ-ı 'âlem içre a'lâ

⁸⁹ 78. dipnota bk.

⁹⁰ 78. dipnota bk.

⁹¹ 78. dipnota bk.

- 4 a** 4 Bu nûr-i Hakkâ gir sen ‘âşık isen
Yolun bulmak ilâzım evvelâ tâ
- 5 Bulub o râhâ sen gitmek dilersen
O yolda çok-durur hoş tabur illâ
- 6 Cebrâildir bu râhıñ rehberi bil
İlâzım bir de bir burâk saña hâ
- 7 Menziliñde Cebrâil olsa
Burâk-ı ‘aşkı süvâr eyle sezâ
- 8 Evvel- [i] demde kâdem kudsâ kendiñ
Müşerref ol didâr evliyâlarla
- 9 Âdem-i sâfiyden nûrî niyâz it
Gâh gel andan girü Nûh-i neciyâ
- 10 Halilullah ki cedd-i enbiyâdır

 Tavâf it ⁹² mescid Akşâ
- 11 Hamân o sırrı sor Musa kelimden
Göründü Tûrda aña nûr tecellâ
- 12 İcâzet al Hakkıñ mürsellerinden
Niyâz ile yeriş dem-i Mesîhâ

⁹² Bu kelime okunamamıştır.

13 Nedir bil rûh-i kıudsî sırr-ı Meryem
Yürü fehîm it nedir nûr-i mücellâ

14 Habîb etmiş meger ol seyr-i Yezdân
Anıñ mekânıdır hem ‘arş-ı ‘alâ

15 Yüz yigirmi dört biñ nebîniñ menzili
Göñül ‘arşın içinde işde tenhâ

16 Bu ‘arşda kim bulan erdi murâda
Muhammeddir ki bu nûr-i sırr-ı Mevlâ

17 Nice bu râhda râh-güzâr sâ‘iller
Kimi mahrum kimi vâsıl-ı bînâ

18 Bu yolda Bendî hak eylersen eger
Nâ-mahremdir saña nûr-i hüveydâ

[Çapraz Kafiye Şarkı]

-2-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün fe ‘ülün

1 Behey zâhid ne ararsıñ cihânda
Hakikat ehliñ [in] sırr-ı nişânın
Varan gördü duyan durdu dîvânda
Hakkuñ şadıklarının bil mekânın

2 Bu ad âna koşanlar hep yerişdi
Yolda Askeri ‘uşşâka karışdı
Bu bir tenhâ güzel alış verişdi
Ne kâr koyduk ne ki sorduk ziyânın

3 Aramakla bunuñ yolu bulunmaz
Bu râhda sadece râhvân olunmaz

4 b Kamer doğmağile şems dolunmaz
Hâli müşkil olur kardaş yapanın

4 Kulak dutan anda sonı nidâyâ
Süvârı oldu ol kim ki yaya
Bu yolda bes didiñ Bendî gedâyâ
Komuş ya bi'l -Hak râhında başı cânın

-12-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

1 Fehm itdiñ ise rûmûzi dilâ
Pirin himmet Hâkdan 'inâyet ola

2 Perde-i zûlmetde kalsa afitâb
Kamer anıñ gibi verir mi ziyâ

3 Mihr ile kameri eyle ferâsasa
Kangı burca menzîl 'agdı süreyyâ

4 Bir hûrşîd ki doğdı burcu zühalden

⁹³ hükümüne dek şu'le salar tâ

5 Sâbit-i seyyâre hem on iki burc
Her birisi menşub bir enbiyâya

6 Ademden berüsin yek yek it hesâb
Müterrihe menşubdır habîbi Hudâ

⁹³ Bu kelime okunamamıştır.

7 Cümleliñ efḍâli resûli Ekrem
‘Arşdadır bir ismi nûr-i hüveydâ

8 Bendî ol ḥabîbiñ pâyına tûrâb
Yâr-ı ḥânedâna yerîşir şifâ

-13-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Güft ider her dem zebân ḥayr ü şer sırr-ı Ḥudâ
Göz görür ‘aql bilür kim ḥikmetiñ çok Rabbenâ

2 Çün bu ‘azâ-ı cevârihden dil irşâd olmadıñ
İnkâr itdiñ aḥseni takvîmi nice zâhidâ

3 Ger vucûduñda seniñ bu a‘zâlar fazlıñ-durur
Ni‘metullahdır hamân ol kudretullah ‘arifâ

4 Ḥâme mümkün mi ide bu kudret-i Ḥaḳḳı nûvis
Çünkü destin çâkeridir ser verir her gün yola

5 Kâtl olmayınca re‘isi zebânı güft idemez
Çünkü bildiñ sende baş ver yâr yolunda Bendîya

-14-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Her ne itdimse bu ‘aşk yolunda itdim ben baña
Koyma Ḥaḳ sen ki arada beni ricâm bu saña

2 Cürmümi fehm eyleyüb giryâna düşmüşem bu dem
Kapuña geldim çâ Ğaffârü‘z- zûnûbsuñ Rabbenâ

9 a

3 Beni aḥlâkı zemîmeden hamân eyle ḥalâş
Raḥmetiñe it müḳarin kıl Raḥîmağfirlena

- 4 ‘Âlimü’s sırru’l- ħafiyyât oldığına şübhe yok
Evveli men ahiri şânîñ seniñ ve’l ħasena
- 5 Bendîniñ bu ħâl ile bilmem ‘aceb ħâli n’olur
Firħati dîdârı nârîñla bîċâre koyana

İBTİDÂ-İ ĠAZELİYYAT

Ĥarfü’l Elif

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 9 b 1 ‘Aşk-ın ħâli ıztırâben dir ki bu eşk-i belâ
Cûy-ı bâr eyler dîde-i dilimizden ħâlâ
- 2 Ġam-ĥ’avârım ki bu dem ben dil-i efkârım ile
Bu kadar azâra şâyeste mi olduk müptelâ
- 3 Ĥâl- [i] diger- ġûnum efendim sînede dâġ-ı elem
Mecnûn-âsâ oldu dil mekânı kûh-î Leylâ
- 4 Şi’r ile añlamaz derdimi kim yâr nâ-ċâr
Kendine ‘arz itmeli ħâli o yârîñ illâ
- 5 Çünki üftâde olan çekdiğini kendi bilür
Âh idüb miĥnet elem çekmededir Bendî belâ

-2-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Beyhûde mi ider şeydâ güle zâr-ı nidâyâ
Pervâneniñ ‘aşkı bilürem şeydâdan evlâ
- 2 Perini açup şem’e yanar hic ġüzâf itmez
Şem’iñ ziyâsın çeşmi görür nûr-ı mücellâ

3 Bâğında lebiñ çeşmi ne görmüş güle karşı
Her şeb şubha dek zâr ider âgâz ile aya

4 ‘Aşk ehline laf eyleme hiç derd [i] nihândır
Anda da miñnetle ne olur kılssa nevâ tâ

5 Bir katre ise ‘aşkı anıñ baır-i muhît bil
‘Alem-i ara da gözüñ aç Bendî-i dâñâ

- 3-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Aşkile eşk-i sirişkim cûşa gelse illâ
Teşneler Hızr gibi nûşına anıñ taleb ola
- 2 Küfr-i zülfi yeñiden ruḥ üstüne çekdi bir şâf
Mihir vechine niḳâb oldı anıñ bî-hemtâ
- 3 Gözleri şahib- [i] ‘adâlet müjelerden el-amân
Gayrı ol gamze-i cadûlarıdır başa belâ
- 4 Gâhice eylese üftâdesine nîm-nigâh
Dil-i üftâdeyi o elbet virir kim neş‘âyâ

10 a

- 5 Vâşlına teşne olan dil hicrile neyler ola
Böyle gizli siteme Bendî kulu kimdir sezâ

-4-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Benim ḥâlimce ḥâme ile bir nâme buña inşâ
Güzelce şerḥ idüb bir bir idesin şöyle bir imlâ
- 2 ‘Aḳıl müderrisinden fetvâ aldım ‘aşk-ı dildâre
Ḥuḏûrî pâdişâhda kim ne söyler gayrı bu dâ‘va

- 3 Bu remzile nice ‘âşıklara kim eylemiş fendi
Hürûfla ism-i esmâsın kime iş‘âr ider canâ
- 4 Eger himmet-i pîrden hâmememe destûr irişdiyse
Benim hakkımı hak it bunda ey şâhib- [i] hükümet- hâ
- 5 Bu ‘aşkıñ şavbı içre Bendî ‘aşkıñ kâlesin ister
Harîdâr-ı ezeldir bu hakrîñ hâlini añla

-5-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Bakdıkca alur ‘aqlımı bu hüsn-i mücellâ
Yigirmi sekiz harf-ile hüsnündeki imlâ
- 2 Kim tâlîb olur ister ise ‘ilm-i ledûnni
Nezâket ile vech-i güzelde oku ihfâ
- 3 Dîdâr-ı şuhun mekteb olur bu dil-i tıfla
Tâlîbdir o kenziñ devrine ‘âlim-i eşyâ
- 4 Ey dil yürü bu mektebiñ at küncüne posdı
O dersi oku kenzi fetḥ it al dürr-i â‘lâ
- 5 Bakdıkça aña verme ‘aql sen girü ‘aql al
Beg etmeli hışset-ı şahâ Bend olmalı ammâ

-6-

müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün

- 1 Terk eyleyüb küllî varım geldim hamân şeyḥim saña
Kalmadı şabr u karârım cânım kurbân şeyḥim saña
- 2 Yandım ‘aşkı ateşiyle gözüm doldı kan yaşıla
Üftâdeyim cân baş ile etmem güman şeyḥim saña

- 3 Meded mürvet şâhım ‘Alî dilde şems ü mâhım ‘Alî
Artdı yetiş âhım ‘Alî direm amân şeyhım saña
- 4 Luṭfa irince üftâde nice dem düşer feryâda
Habîbim yok fani dünyada sırrım ‘ayân şeyhım saña
- 5 Derûnumda muḥabbeti müyesser olsa vuşlatı
Bendîniñ her dem şoḥbeti budur hamân şeyhım saña

-7-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Ârifâ dil bülbülü uçduysa gülşenden ara
Şeydâ çün kim goncaya sen anı cemenden ara

10 b

- 2 Aşıkâr şeydâlığı gerçi niḥan derdi anıñ
Gülistâna yürü sor zaḥmını dikenden ara
- 3 Kendisin derc eylesin bul menba‘ it kendisine
Sen saña sor sen seni bul sen seni senden ara
- 4 Bu meseldir taşıma ab ile dönmez âsyâb
Murg-ı diliñ uçdı çün ne fâide var benden ara
- 5 Hükmi oldum dîl ü ‘aqlıñ ger ki rûḥın Bendîyim
Bendîniñ bu ‘aşkı bendin hükm-i resenden ara

-8-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Küfr-i zülfi dilberiñ bu dile zulmet evvelâ
‘Âşıkın başına gamzesi kıyâmet- intiḥa
- 2 Hâllerin ben dem-be-dem fikr eyleyüb ḥayretdeyim
Nazmîle cemâliñi kıldım ḥikâyet añlata

- 3 Hâme-i kudret bir inşâ bağlamış gül hüsniñe
‘Âşıkı mecnûn ider baksa ferâset ile ha
- 4 Luţf- [1] Hâk hüsniñle neş‘e-yâb ider üftâdeyi
Hüsni harf-in oku şükr it bu yeter devlet saña
- 5 Vuşlata hasret karîndır hasrete ‘izzet yakın
Vaşlına hamd hicrete âh etmedir âdet Bendiya

-9-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ehl-i ‘aşk dildârına cevrin ider her dem ricâ
Ne ‘aceb seyrândır ayâ diñle gel sen ‘amucâ
- 2 Bunda gör hâli zebûnin yâre vaşfetmek ile
Best-i benddir ‘aşk ilinde her biri bir girücâ
- 3 Kimi özür ider görürseñ eski cürmünden ⁹⁴
Şû-be-Şu ser-gerde olupdur bir nażar eyle câ-be-câ
- 4 Güft ü keş zîr ü zeber hep derdi fâş etmededir
Râh-ı ‘aşkda derd elem çekmede dirler habbecâ
- 5 Nükteler eyler rûmûz ile temennâler kılub
Bendiya kapuñda çâkerdir seniñ ey şâh u şümâ

⁹⁴ Bu kelime okunamamıştır.

-10-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

1 Müşerref olduk şükür Şahib- [i] hüneler merhabâ
 'Arz iderdim görmeğe çün tâc-ı serler merhabâ

2 Hâşılı bu teşrif-i luṭf-ı kademin hayr ola
 Kalmadı zerre kadar gitdi kederler merhabâ

3 Ğuşşa gamdan dil rehâdır irdi vâşlın rûzine
 Buldu ma'sûkun bu dem 'aşkı eserler merhabâ

4 Dem bu dem gayrı açılsın dil-i lâli gönlümüñ
 Bağ-ı İremden mi geliş ey gonca-terler merhabâ

11 a

5 Bunda bu Bendi haḳîrın haṭırın hoş itdiñiz
 Yolunuza kurbân olsun cân u serler merhabâ

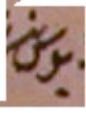
Harfü'l Bâdır

-11-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

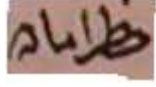
1 Faşîḥ olundı ey güzel mazhar-ı hüsnünden kitâb
 Çün ṭulû' itdi bu burci sa'id daldık afitâb

2 Altı biñ hem altı yüz bu altmış altıdır nişân

Şol yüz on dört ⁹⁵ nişanın iki çeşmi nûri âb

⁹⁵ Bu kelime okunamamıştır.

- 3 Bârgâhı añların şadı-durur hem aşikâr

⁹⁶ tasâ bilir çekdi yetmiş bin hicâb

- 4 Evveli olmuş idi bir dilberin hüsnuñde şerh
Şimdi vaşfoldı ‘ayân-ı ‘âleme fâşih cevâb

- 5 Sen bîdâr ol aç gözüñ gâfletden ey Bendîya kim
Kâlb-i zâhid gibi olma bunda da‘im mest-i h‘âb

-12-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Dil-rûbâ itdi bugün vuşlat için maḥsûb cevâb
Hûn-feşân eyler sirişkim vermese maḥbûb cevâb
- 2 Dilleri ḥayrân idüb ‘aşıkı sermest düşüren
Nârınla tûṭi zebândan niyâz dir ḥûb cevâb
- 3 Hâl bunu dil sevdi bir nevrete şavb-ı tıfl edeb
Al âl olur rûḥi tâ kim ide maḥcûb cevâb
- 4 Hâksâr üftâdeyim ki ḡayrı yokdur maḥşûdım
Yeter eyvallah bu kim her vechile mergûb cevâb
- 5 Dil ḥazîn iken bu Bendî dâmi ‘aşkıñda añın
Dil-rûbânın maḥsûbından geldi bir mektûb cevâb

⁹⁶ Bu kelime okunamamıştır.

-13-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

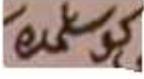
- 1 Benim çekdiklerim ahbe felek senden sitemdir hep
Görünmez asla lufın her işin 'aşıka gümdür hep
- 2 Ne dürlü saa şâdık râ sadâka ider 'âşıqlar
Derûnında olan şıdın âa minet elemdür hep
- 3 Düşüp ben 'aş-ı râ içre giderken ser-te-ser bî-od
Nice am ussalar çekdirdin ey ar dem bu demdir hep
- 4 Eger 'arif isen gör 'andelibde zâr u efgânı
Tuyûru insin ey dâa felekden kâr-ı amdır hep
- 5 Tövbən ger 'ibreten hâl-i perişân Bendîye yâ hû
Girîbânın girift itmiş felek dîdesi nemdir hep

-14-

mef 'ûlû mefâ 'ilû mefâ 'ilû fe 'ûlün

11 b

- 1 Mektebde okur gördüm o şû dersini fercât
Âazına dökdi dü dîdem nice ki ûn- âb
- 2 Faş ezbân mazmûn okur tefsîri vecin
Şerile beyân itdi bugün üsnii abâb
- 3 Dilbeste kalub 'aş-ı dîvâneler anda
Şekker suânı eyledi bu dilleri bî-tâb

- 4 Bîşnev olalı nuunı ⁹⁷ eser var

⁹⁷ Bu kelime okunamamıştır.

Şol vecḥ-i niḳâbından anıñ açıla bir bâb

- 5 Bendî nice dem bu güzelin yoluna kuldur
Her sözi anıñ teşne dili etmede seyr-âb

-15-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Derûnumda ıztırâb-ı ‘aşḳ u ‘illet bî-ḥesâb
Ḥaṭṭ u ḥâl-i dilber ile itdim ülfet bî-ḥesâb
- 2 Hicri elinden cekdigim bir ‘arż-ı ḥâl etsem aña
Ḥâk-i pâyında okunmaz celle miḥnet bî-ḥesâb
- 3 Dâ‘ima rû-yiñ ‘adûya meyl ider yok mu rû-yiñ
Olpe lid rû- siyah agyâra la‘net bî-ḥesâb
- 4 Sen aının fikrindeki dâ‘vâyı bilseñ ey peri
Ol ‘ayn-ı pelidde var dürli fesâḥat bî-ḥesâb
- 5 Bendîniñ ‘ömri âhir oldı sözün gûş etmediñ
Ḥârice in‘am idersiñ baña nisbet bî-ḥesâb

- 16-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Şâhımsın ṭab‘ı ḥâlımsın ciḥân ḥüsnüñe ‘âşık hep
Celâliñ çeşmi âvaz olmış imân rû-yiñde ne‘aceb
- 2 Müjen tûgi elemdir ‘âşıḳa ḡamzen belâ vallah
Gözün ‘ayne‘l yakîn câna iki kaşıñ mâh-ı receb
- 3 Bu ḡsû leşkerin serden çeküp tâ zîre indirdi
O zülfi ḥâm sihetâbı nigâhın itdi cebbe ceb

4 Amân gör zîr-i dest itmiş ser-â-pâ kişver-i ‘aşkı
Nice bir kayd- bend itmiş umar gözler ki çâr-ı ceb

5 Ne mümkün varanın zûlfi Bendî kim rehâsına
Ki bu burc-ı naḥsdan tâ ḥalâş olmayıcak kevkeb

-17-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Dîdâr-ı yârı ilâhî ḥakîre eyle naşîb
Olmuşum rûz-ı ezelde aña cânile ḥabîb

2 Çün ki ‘uşşâk-ı ezel dendi bizim nâmımıza
İrişe bize bu râḥda ki hamân ḥûni mucîb

3 Dili şeydâm nice zâr eylesin ‘âşıkile kim
Rûz [u] şeb çağrışur üftâde olanlar yâ muḥîb

12 a

4 Rûz-ı ezelden kim anıñ cevrine râzı bu dil
Vech-i enver ismi maḥlâşı gibi ḥalkı ṭayîb

5 Râḥ-ı dilberde gel it derde taḥammül Bendî
İrişür derdiñe kim luṭf-ı Hudâ ‘ayn-ı ṭabîb

-18-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Gerçek ‘aşkın mest-i dil sanma aña mest-i şarâb
Nûş ide bî-mâr elinden dem-be-dem ḳast-ı şarâb

2 Ben sanurdum sâde dil-mest arada rûḥ bile mest
Şâḳî dâd eyle sürâḥî bir de bir desti şarâb

3 Zâhidi hod-bîne diñ kim bunu hic ṭan‘etmesin
Büsbütün eşyâ bu dem oldu hamân dost-ı şarâb

4 Çün ki biz mest-i ezel câm-ı mey-i mestâne yüz
Şâkî bir men bâkî bir dost bir de bir destî şarâb

5 Hele etrâfı dolaşdım böyle dil-mest ‘aşk ile
Olmasun mı ‘akıbet dil Bendî kim best-i şarâb

-19-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Gör neler itdi bize yâr olur kab â‘dâyı ⁹⁸ kelb
Almak ister dest- [i] ’âşıkdan dilberi hem-tâ-yı kelb

2 Nice kim fî‘l-i fesâdı gör zâhir oldı bu dem
Büyüdecek aîladım ‘âşık ile dâ‘vâ-yı kelb

3 Ey güzel ‘aşkı yoluñda şöyle bil kim ser-te-ser
Rû-be-rû durup benimle eylesin gavgâ-yı kelb

4 Ehl-i ‘aşkın cengini görsün kim ol nice olur
Dilini dutsun o mel‘ûn yimesin her sâ-yı kelb

5 Dâ‘vâyı gördü rakîble râh-ı ‘aşkda Bendîya
Okusun ‘aşk müftüsünden götürdüm fetvâ-yı kelb

Harfü’l Tâdır

- 20-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

1 Ey nûr-ı kerem yâ ne bu resmindeki hikmet
Gösterd [i] şeref kim hüneri kısmında şefâ ‘at

⁹⁸ Bu kelime okunamamıştır.

- 2 Halk itdi Hudâ nârile bâd âb ile kim hâk
Bir katre menîdir ki o cismiñde delâlet
- 3 Sekzen ile ha dal durur ebceddeki nâmı
Meymene-i ebenmine mesminde ‘icâzet
- 4 Bu sırra nice itdi ‘aceb ‘âkıll ü kâmil
Böyledir efendim li hısmında ‘adâvet
- 5 Fehm eyleyecek râhına gör ser nice koydı
Bu Bendîyi cezbetdi o küsmendeki ‘izzet

12 b

- 21-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Dil-i ‘âşıka cefâsı güzeliñ bir devlet
Gamze-i hışm bile gör aña mürüvvet ‘izzet
- 2 Sitemi cevri görürse bu nezâketdir der
Râkibe san ki vefâ-yı zâhir eyler hikmet
- 3 Bezm-i ağıâra nagâhın yolumuz düşmüş idi
Bûs ider şûhı o mel‘ûn baña itmez ülfet
- 4 Bende dutdum güzeli eyledim ol bezme şâkî
Câmı aldıkca elinden dîle verdi neş‘at
- 5 Cefâsı mevrût itmiş kim beni hıllet mest itdi
Didiler Bendîya mest ol ki göresin ‘ibret

-22-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Düş oldı gönül ‘aşkına yâr var mı niḥâyet
Dil murgı ider bu ‘âşî çeşmün ile ülfet

- 2 Şayd itmiş añı gör ki bu şeh-bâze-i çeşmiñ
Rehâsını sor bir â cânım var mı selâmet
- 3 Çâre ne olur zûlf-i derûnda ide nâle
Rûh gül açıcak ol gine şeydâlanır elbet
- 4 Hem şem‘i dûhan özgece pervânesidir kim
Başı üzre döner yanmak için elveli sa‘at
- 5 Bekler kim açılsın iki rûhundaki güller
Feryâd idecekdir o ki bûlbüllere nisbet
- 6 Miskînin dîl-i gam nâkinin ahvâlini anlâñ
Bendî bu ne derseñ saña der böyledir âdet

-23-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey habîb-i cân-ı dil ‘arz etme hâlim ne hâcet
Rûh u cismim nefsi a‘dâdan eyle himmet ola fet
- 2 Leşker-i a‘dâ girift itdi kâmu kişverlerim
Hey meded düşmân elinde kaldı şimdi şeş-cihet
- 3 Ahı kim nâsire kaldım ben ‘adû içre heman
Hükmi â‘dâya oldu dil dûş nice ider emniyet
- 4 Dâd-ı dest ol kim efendim cân u ser oldu sebil
Çeşmim ayrılmaz râhında [n] kande idem hareket
- 5 Çün muhibb-i şâdık-ı dil ‘âşıkânım yâ habîb
Ser ü tâcı dü-cihânsın ey şahîb-i mu‘cizat
- 6 Yüce devletsin efendim dü-cihânda beğâsın

Bendîyâ luṭf eyleyüb râhında eyle merḥammet

-24-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

13 a

- 1 Velîler ‘arz idüb gider râh-ı Mevlâyâ ḥaḳıḳat
Göründi ḳudretiyle Âdem-i ihvâyâ ḥaḳıḳat
- 2 Mesîḥâ gör ki sırr-ı Meryemin naḳd- [ı] zuhûrıdır
Anuñçün didi Ḥaḳ rûḥum dem-i ‘Îsâyâ ḥaḳıḳat
- 3 Tekellüm eylemek her bir ḳula naşîb degil Ṭurda
Ne ḥikmet لَنْ تُرَانِي⁹⁹ kim didi Mûsaya ḥaḳıḳat
- 4 Kim açdı bu şeri‘atle ṭarîḳat ma‘rifet bâbıñ
Muḥammed Muşṭafadan kim ‘Âl-î ‘Âbâyâ ḥaḳıḳat
- 5 Çeḥârı yârânıñ serveridir hem şâh-ı velâyetdir
Naşîb ola mı ey dilber Bendî ednâyâ ḥaḳıḳat

Ḥarf-i Cim

-25-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Ḳande ideyim pâ-yı turâbın mi‘râc
‘Âşıḳlarıñ ol ḥâke yüzün sürmeye muḥtâc
- 2 Sanma dil-i zâr-ı bülbülü kim gonca içündür
Ḥar ile bu güller dil-i şeydâdan alur bâc
- 3 Muḥabbet-i şem‘iñle cinân leyl ü nehâr kim

⁹⁹ لَنْ تُرَانِي “Beni katiyyen göremezsın“ Kur ‘an-ı Kerim, Araf Süresi, 7/143 (Ekler: 1)

Zikr eyleyen ismiñ dil-i ‘irfân nice biñ kac

- 4 Micâzi de hâkıķı de ‘âşıķlara dostsun
Sensiñ bilürem şeh-i ciḥân ‘âleme sertâc
- 5 Şefâ‘ati luṭfuñdan amân Bendî ḥakîri
Budur niyâzı ol kapudan eyleme iḥrâc

-26-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey şeh-i ṭab‘-ı ḥalim bu luṭf-ı bâbıñ baña aç
Okuyub ezber idem ḥüsni kitâbıñ baña aç
- 2 Ḥâşılı ‘ömrüm aḥir oldı seniñ râhıñdanım
Ġayre fâş olmaz âyâ gizli cevâbıñ baña aç
- 3 Demişsün işledürem müjelerim sinesine
Gel ki gör işlememiş mi o ¹⁰⁰ baña aç
- 4 Gelki bir ‘ibretile ḥüsne naẓar eyleyeyim
İşlesin cigerime vecḥ-i niķabıñ baña aç
- 5 Ansuzın kaydile ben Bend ola düşdüm zülfüne
Râzıyım var ise küllî ne ‘azâbıñ baña aç

-27-

fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün

- 1 Benüm ‘aķlımı başımdan gine aldı bir genc
Korkaram ġamzeleri kim ide āḥir baña renc

¹⁰⁰ Bu kelime okunamamıştır.

- 2 Dil-i üftâdesi olmak baña şâyeste iken
Önimi kesdi benim ol raķıb-i cennes-efrenc

13 b

- 3 Vâşlına ermeye sa'y it yürü sen ey dil kim
Rûz-ı vuşlatda küşâdınca olur o devr genc

- 4 Bir alây hercâi dildâre derüb boyun egme
Olacaksın yürü ol tıfl-ı edeb-nâki ne dilenc

- 5 Didiler bûse gedâsı Bendî şikârîñ kaçdır
Didi bilmem 'adedin deftere yazdım se-penc

-28-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Çünkü âşıkateşin ey dost etme 'aşkına renc
Gizli gizli zevbânı yeter beni âh atma se-penc

- 2 Şevhâsın dâğısınem hâlini fehmetdiñ ise
'Aşkı tecelli sebîline satarsın işpenc

- 3 Sen rûmûz ehl-i 'aceb gamzesi fettân mısın
'Âşıkıñ göñlüne âram mı virir bu çâğı genc

- 4 Bir güzide nâmıdar ehl-i hüner táb'-ı hâlim
İsmi şöhreti gibi maḥlâşıda olmuş genc

- 5 Ehl-i dil ḥâline anıñ ḥâlini ger dutma karîn
Ehl-i dil olsa bu Bendî aña olmaz mı dilenc

Harf-i Hadır

-29-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Zikr ü fikrimdir hemişe ism-i Rabbâni bedûḥ

Cümleniñ olsa ne olurdu vird-i zebânı bedûh

2 Hâzret-i ma‘rufuñ ince mürvetidir bu isim
Şübhesiz vâşıl ider Mevlâya insânı bedûh

3 Vefkı konsa ger ne hoşdur kim nemika üstün e
Sekiz bin altıyüz kırk ikidir ‘ünvân-ı bedûh

4 Nâil olmak isterisen himmet-i şeyh ma‘rufa
Zîr ü bâlâ nâmede yaz gör ne hoş şân-ı bedûh

5 Bendî bu esmâ-ı Hakkı yaz kalem mahfûzata
İki ‘âleme yürüdü şimdi fermânı bedûh

-30-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Rûz-i gamda hemdem-i dildir ki gülğûnî kadeh
Ey dil öldük yetişir çokdan be meftûn-ı kadeh

2 Aldanub rengi âlına sen anıñ tıflıñı
Bir sa‘at görmeden olma hicr-i mahzûn-ı kadeh

3 Hâr içinde şeydânıñ gül ile aldandığı-ves
Aldanub dîl bu fenâda oldu mecnûn-ı kadeh

4 Herkesi bir renkile aldâr bu kahbe pîre-zen
İçürür çarhın elinden derd ü elemden hûn-ı kadeh

14 a

5 Bendîniñ sormañ ki şurb-ı kadehinden hikmeti
Âb gibi nâmîya akdı yazdı mazmûn-ı kadeh

-31-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Meygedede pîr-i muğân itdi baña ihsân şûrâh
Gulğûleyle akıdır sankim âb-ı hayvân şûrâh
- 2 Şâkî –i nevreste doldurmaga geldikde ki gör
Şavt ider nâziyla ol piyâleler heman şûrâh
- 3 Gizlice meclis kurub durdum demün nûşine ben
Meclîsi zabteddi ahîr böyle dîlirân şûrâh
- 4 Bizide âhs idüb sonra gine itdi ‘aţâ
Neş‘elerle gamı sürdü şâhib-i meydân şûrâh
- 5 ‘Adl ile eyler hüküm ol şâkî destinde iken
Bendîya taht neşindir kurdu dâ‘vâyı şûrâh

Harf-i Hıdır

-32-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Râh-ı ‘aşkda câme-i şof giydi çün aksâda şeyh
Vâkıf etmiş kendi özin subh [u] sâm orada şeyh
- 2 Yed alup şâhib-i ‘ilmden hoş küşâd etmiş tarîk
Vermededür kim yed illa dâ‘ima evlâda şeyh
- 3 Minbere çıkmaz ol ‘ârif kürside vâ‘ızda gel
Mihrâbın gerçek imâmıdır hamân irşâda şeyh
- 4 Bî-şekk ey dil ger hamân sen bu gürûh-i nâcidir
Himmeti pîrile irer elbet saña imdâda şeyh
- 5 El alup pîr-i Horâsandan ki kayd-ı bendîyim
Hû diyüp oldım bu dem ben guşşadan âzâde şeyh

33. Ğazel

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Gerdüş sorma hoca sırrıdır hüveyda çarḥ
Menzîli sitâre mihr ü mâha burc heftâ
- 2 Sa‘bit‘ül semâvât tabakân (buyur.....) Hâḳ
Sidretü‘l Müntehâya gör ne ‘azîm binâ çarḥ
- 3 Bu zemîn üzre o bir Şayedir illâ bî-sütun
Hem ferîşte maḳâmıdır kim bu mu‘allâ çarḥ
- 4 Yâ bu beyhûde mi döner başımız üzre müdâm
Şeyḥ –i levlâke¹⁰¹ irer dâmânı ki bâlâ çarḥ
- 5 Kürsi a‘ẓam ü ‘arş anda durur kim aşikâr
Zâhid fehm eyle hem ger âna çok sezâ çarḥ
- 6 Fâş eyle yaz berfi bârân çün ider ândan nuzûl
Dönmeşe ḳande olur yaz döne çün ola çarḥ
- 14 b 7 Çarḥı ger dönen hamân sırrına ḥayret dil ‘aḳl
Bendîya kim dönen oldur dönen ol nokṭa çarḥ

Harf-i Dal

-34-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Ârifâ bul bir sırâ var dâmen-i dildârı dud
Her zaman girmez ele yetiş hamân ol yârı dud

¹⁰¹ Levlâke "Sen olmasaydın ben kâinatı yaratmazdım" Aclûnî, Keşfü‘l –Hafâ, Kahire, II,2/32 (Ekler: 1)

- 2 Bunca demdir nârı hicrile cigersûz eyledin
Eyyâm-ı faşlı qarîn oldı kaçırma bâri dud
- 3 ‘Âşıkı miḥnetzedeler bulmadı bu eyyâmı
Râh-ı ‘aşkıda anladınsa ‘ahdeyle ikrârı dud
- 4 Kim sezâ şâyeste ise kıad ider ‘aşk menzîli
Gûşına mengûş idüb dil hele bu güftârı dud
- 5 Çünkim’aşkın sırrı bu yüzden saña ey Bendîya
Derd ü elem kendi özine yâr-ı kafâdârı dud

-35-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Aşk elinden derde giriftâr oldum
Sen bilürsün ḥâlim ilâhım meded
- 2 İstikâmetim yok bî-karâr oldum
Tâ semâya çıkar çün âhım meded
- 3 ‘Aşk u sevdâ benim kârım dâ‘ima
Buña düşdi baḥt-ı siyâhım meded
- 4 Pür- gâzabla baña cefâlar idüb
Dâğladı sinemi o mâhım meded
- 5 Çünki dili Bendîm zülfi telinde
Baña raḥm etmez mi o şâhım meded

-36-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Reftâr iden ol kaşları siyâha meded
‘Aşkıyla anıñ bizde olan âha meded

- 2 Görelî anı kalmadı hiç Şabra taḥammül
İḥsânına muḥtâc dilim ol şâha meded
- 3 Dil miskîni kim kân-ı keremden kerem umdı
‘Ayıb degil ol ḥâl-i dil-i agâha meded
- 4 Luṭfın umarak eşkine eylesem efgân
Vâşıl eyyâmıdır eyleyi gör âha meded
- 5 Nokşânına bakılmaz imiş ehl-i dil-i ‘aşkın
Kusûr eyle ey Bendî yürü râha meded

-37-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 15 a
- 1 Bir güzel gördüm melek mi yañi bilmem ḥûri ced
Ġamzeler rûḥunda derbân müjeleri çekdi sed
 - 2 Görmedim emsâlini Hind u ‘Acem Ḥabeşde ben
Mışr ilinin sâni bu Yusufu mudur yâ hû meded
 - 3 Dest-i kûdretiyle bu bir ‘avn-i ilâhidir meger
Cust iden ġarbile şarkı görmemiş mislin ebed
 - 4 Ḥayrân oldu ‘aql u dil gördüm nice kim ben şûḥı
‘Aşkile nâzâr iderim yâ hamid ü yâ ehad
 - 5 Dâm-ı ‘aşkından ḥalâş-ı ġayrı yokdur Bendîniñ
Yagma itdi ‘aqlını kim bu güzel Mecnûn bu ad

-38-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Bu ma‘nâsız ḳahbezen dünyâyı neylersin zâhid
Çün faḳîr ednâ isen â'lâyı neylersin zâhid

- 2 Kevn içinde nâmurâd itd [i] felek dersin beni
 Kandedir yâr dilber-i hüsnâyı neylersin zâhid
- 3 Misli yâruni bir vecḥile verdin ile
 Yâr-ı varın çünki gitdi câyı neylersin zâhid
- 4 Bunca dem ben bülbül asâ goncaya zâr eylerim
 ‘Âşıkıyım goncanıñ ben zâg’¹⁰² neylersin zâhid
- 5 Zâhiriñ dokmagına ben derdimi itmem küşâd
 Derdimiñ çâresi nist o zâg’ neylersin zâhid
- 6 Bendîniñ sözün dutub ders-i ledûnden almadıñ
 Bilmediñ çün imlâyı inşâyı neylersin zâhid

Harf-i Ra

-39-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Ne denlü cevır idersende iki kaşına dil mecbûr
 Yazar ise vaşfı ebrûlarını ḥâme çeker çok zor
- 2 Taḥammül idemez ḥâme anıñ medḥîn ide taḥrîr
 Dökülür eşk-i çeşmi nâme üzre misâ-li yağmur
- 3 Dil-i ‘uşşâkıde iskânın ey câna muhaḳḳakdır
 Nice ider taḥammül etse ‘aşkın bir cumhur
- 4 Degil görmek dîdârıñ nâmını bîşnev iden ‘ârif
 Zebân-ı lâl-ı dili nâlân ser â pâ cismidir maḳḥûr

¹⁰² Metinde “zây-ı” şeklinde yazılmıştır.

- 5 Dil-[i] 'aşkı hâli bir bir şerh iderdim şâh-ı bâbında
'Înâyet luţfîñ ile ger olursa Bendîyâ destûr

- 40-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Açılsın bâb-ı luţfîñdan görünsün şâh şecâ'atler
Ledûnnun ders kitâbından okunsun gizli âyetler
- 15 b 2 Dü- çeşmimdir giryân iden şehr-i mülküm seyrân iden
Ehl-i 'aşkı hayrân iden haqqına olan kırâ 'atler
- 3 Ben 'âşıkım rûy-i mâhım vuşlata dogrıdur râhım
Bu yolda biter mi şâhım 'adûv ile 'adâvetler
- 4 Fedâ kıldım ser ü cânım ma'lûmdur saña sultânım
Râzıyım dökülse kanım olur baña 'inâyetler
- 5 Böyle olur şâhın ihsânı şabr idüb kılma efgânı
Bendîya erdi fermânı göründi hoş 'adâletler

- 41-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Şehâ bâbında ihsânı bu dîl-i nâ-tûvân gözler
Seniñ ol vech-i mir'âtın görenler her zamân gözler
- 2 'Înâyet luţfuñ ey cânâ güşâd oldukca 'âşıklar
Visâl eyyâmına cândan açub dü göz hamân gözler
- 3 Serin tob eyleyüb atmış 'âşıklar 'arsa gâhında
Sineler sankim â'dâya siperdir kim miyân gözler
- 4 Kurulu kaşların yâyı dili irşâda 'âşık çün
'Âşıklar nâ-mecâl elbette durmuşdur dîvân gözler

- 5 Lâyık mıdır bu denlü derd ü miḥnet Bendîya şâhım
Esîr-i zülfün olmuşdur ḥuẓûruñda amân gözler

-42-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Bizim sırrımızı zâhid miyândan dur olan añlar
Yerin meclisde ‘âşıkın gine ehl-i izân añlar
- 2 Kendin etmiş ḥalka ‘ayân ki olmuş evlâd- [1] şeytân
Kezzibin her sözi yalan anı ‘ârif olan añlar
- 3 Ehl-i ‘aşk belli sözinden kim cevâb gelmez özinden
Müdde‘îlerin gözinden er olan bakmadan añlar
- 4 Behey zâhid gel ‘ârif ol Ḥazret-i Ḥakḳa kim bul yol
Olasın ‘ind-i Ḥak maḳbûl ledûnden okuyan añlar
- 5 Bendîya sen cahil misin ‘âlim misin kâmil misin
Olagör ‘ilmile ‘âmil senide bulunan añlar

-43-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fe ‘ilün

- 1 Rebî’ye mevsîmidir şeydâ dil-i zâra çeker
Gonca arayış ile ‘andelibi ḥâra çeker
- 2 Kudret-i Hakka eger ‘ibretile baksa kişi
Vâkıf-ı esrâr olur hem dilin efkâre çeker
- 3 Külli eşyâyı ki naḳş eylemiş dest-i ḳudret
Lisân-ı ḥâliyle inler hû diyüb na ‘ra çeker
- 4 Şitâ eyyâmı gelür naḳş-ı gider eşcârın
Şûkûfe zûlme düşer her varaḳa kara çeker

16 a 5 Hâke alûde olur cümlesi Bendî emsâl

Hâkle alûde ne çâre sînede yâre çeker

-44-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

1 ‘Acebdir dil düşer dildâre çekdikce elem hoşdur

Yolunda ıztırâb u dert ider cevriye gam hoşdur

2 Dil ihtiyâr ider derd-i firâk-ı ‘aşk-ı nâr birle

Ne denlû çeksede yârın yolunda derd kim hoşdur

3 Giceler subha dek feryâd u zâr u efgân eyler kim

Sorarsan ıztırâbın ne saña ahir bu dem hoşdur

4 Ya her bir hâl ile derd- i dilin fâş eylemez nasa

Derûni nârile yansa bu gönlüm pek hurrem hoşdur

5 Hele bir söyledin Bendî dil efkârına ne söyler

Bu girdâb-ı belâda zevk iden aķdem sitem hoşdur

-45-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Bâbına el beste kılmış gör dîl-i maḥzûneler

Ser-i kûyun mesken etmiş gör ki mest [i] meftûneler

2 Kimi giymiş hil‘atı rusvâlîḡı pâ-mâl olub

Kimi dânâ kimi şeydâ her biri bir gûneler

3 Vâşf olunmaz derd-i ‘aşkı mihnet üftâdenin

Bu tariķde anda da gamla dilin mecnûneler

4 Beste besdür ankâya ankâdurur cihâd günü

Gör neler çeker hele bir kere gör yâ hû neler

- 5 Bu sebebdür kim müdâm zâr u nâ-çâr Bendînin
Gör ki dîdesinde dolmuştır akar âb-hûneler

-46-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Ğaşsadan dil kurtulub tâ neş'eyâb olsun da gör
Şu'lesinden revnak alur feth -[i] bâb olsun da gör
- 2 Bir mesaldır söylenir zevâl ile gelür kemâl
Şem'i bahtımın rûyından ref-i nikâb olsun da gör
- 3 Çün bu ğaflet zulmeti nefse tulû' i baht olur
Çeşm-i dil küşâd ile kişver bî-hâb olsunda gör
- 4 Hüküm-i rûh nuzûl idince dil ferah-nâk oldıçün
Nefy-i adû zîrinde anın şöyle bîtab olsun da gör
- 5 Mazhar-ı naẓmımdan ey dil ders alur kâmil olan
Si vü dü harf-ile Bendî şî'rün kitâb olsun da gör

- 47-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Nûr-i kevneynnim senin resmiñ ne hikmet kânıdır
Şerefüñdür ser ü pâ cismiñ ne hayret kânıdır
- 16 b 2 Kesmek itdi bâd u âb u hâk ü nâr u nûra ğark
Şaf be şaf zûlâle-i hısmın 'adâlet kânıdır
- 3 Şevk u luṭfıñ nûr u fazlıñ berk urunca 'âleme
Ebkem oldı dü-cihân kısmın icâzet kânıdır
- 4 Bir nice bî-dîn gümânda kaldı sırrına senin
Kalbi münkerde 'aceb nesmin fesâhat kânıdır

- 5 Bendî hayretinde kaldı bunun ‘aql u dil ü cân
Pâdişâhın lutfuna bismîn şefâ‘at kânıdır

-48-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Behey Şufi riyâda mevc-i ‘âlem-gîr ne mümkindür
Muhibb ü ‘âşıkın hâlin ide tedbîr ne mümkindür
- 2 Gürûh-i hânedânın kavli Hâkdan hiç ba‘id olmaz
Riyâzet çün bile bulmaz kendine bir yir ne mümkindür
- 3 Derûn-i sevûsiñden dem vurub halka ledûn dersin
Bu erkâna yaraşmaz böyle müdebbir ne mümkindür
- 4 Bu ‘ilmin mazharı hâric dilinden çok uzaktır çok
Eger bilse bile endûhına te‘sîr ne mümkindür
- 5 Bilen dimez bulan sormaz bu genciñ bâb-ı kayd ‘ül bend
Göremezsın açılmaz best-i ider zincir ne mümkindür

-49-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Gel ey dil âh u efgân it seni Zülmetde sansınlar
Çeküb çâk it girîbânı derd miḥnetde sansınlar
- 2 Cehâletle etmek âh vâh ehl-i hâle ne hoşdur râh
Bu nâ-çâr kûlunı ey şâh müdâm firḳatde sansınlar
- 3 Görenler luṭfuñı ihfâ yoluña cân ider a‘tâ
Sîne şâf olsak da hâlâ gine ḥaşretde sansınlar
- 4 Bu Bendî sürsün eyyâmın meftûnı olmuş ol nâmın
Teşnesidir ki bir câmın dem-i ‘işretde sansınlar

-50-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 'Ârif olan sırr-ı dil-i Hudâyı hep örter gider
Yerişür bir menzile sırâyı hep örter gider
- 2 Bu ne sırdır sevdüğüm biñde biri vâkıf degil
Zâhirin gördüğü bu ihfâyı hep örter gider
- 3 Ser ü cân fedâ idüb bu yola pes diyeni gör
Dir semâ üzre buludlar âyı hep örter gider
- 4 Gel berü 'ilm-i nücûmdan okudunsa bir iki ders
Biñ bir ism-i vefk yazar esmâyı hep örter gider
- 5 Bendîyâ bir cûş iderse ger bu 'aşkın deryâsı
Zâhir olan bu yedi deryâyı hep örter gider

17 a

- 51-

fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün

- 1 Güzelin hâl-i siyâhın mı fülûl didiler
Leb ü şehdâb u revâhın mı mûlmûl didiler
- 2 Dü-cihân ehl-i anıñ nâmına hayrândur ezel
Sûz ider dûdi dir âhın mı silsîl didiler
- 3 Heybet-i ebrûları zûlfikâr-ı şîr-i Hudâ
Bezm-i elest 'âşık-ı râhın mı kulûl didiler
- 4 Ya hû şol 'âşık-ı abdal dil-i divânelerin
Na 'ra-ı âhı geyâhım mı gulgûl didiler
- 5 Bilemez ehl-i zâhir Bendî bu 'aşk sırrı nedir
Naẓmile hâkî kez âhın mı bûlbûl didiler

-52-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün

- 1 Seni zâhid ider irşâd bu meydânda dil 'irfânlar
Gel itme ħar gibi 'inâd nicedir gör yol erkânlar
- 2 Be münkir ğaflete yatma kendüni ehli dutma
Kâmile dânâlık satma düzüb bir iki yalanlar
- 3 Seni saña bildürürler boş yeriñi doldururlar
Ham yeriñi oldururlar bunda var ehl-i izânlar
- 4 Gör zâhidi ne ħâllidir kâmil sözünden bellidir
Bendîyâ bak ne dillidir özü yuf sözi yalanlar

-53-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Cevrime bâb-ı Ħakdan gel yüziñ gözle gelecekler
Gel Ħaĸĸa dogru it da'im özüñ gözle gelecekler
- 2 Bu gündür gerçi geçer naĸd-i 'ömrüñden seniñ ğâfil
Geçen güne yetilmez aç gözüñ gözle gelecekler
- 3 Nice günler nice yıllar nice aylar mürûr itdi
Ħaber gelmez birinden seb rûzuñ gözle gelecekler
- 4 Diliñ söyler sözünü gûşuñ birini duymaz ey ğâfil
Nefesiñ cânı vardır kim sözüñ gözle gelecekler
- 5 Bu bâbda Bendîya gel sen gelüb geçeni fehm eyle
Şuĸuf kitâbı ħatm eyle cûzüñ gözle gelecekler

- 54-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Yâr dü-çeşmiñ 'izzeti dünyâyı tir tir ditretir
İki kaşuñ heybeti semâyı tir tir ditretir
- 2 Ğamze-i 'âhûların bir hışma gelse ey perü
Sanki bir 'acdâr gibi a'zâyı tir tir ditretir
- 3 Serî gûyuñda bir yol bulmuş eser on iki bâd
Zülfüne degse misâl deryâyı tir tir ditretir
- 17 b 4 Bağ-ı dîl ârâyış etmişdir güzel heft kişveri
Hük-m-i rûhın hikmeti beyzâyı tir tir ditretir
- 5 Yedi iklimden 'adûyı fetḥ idince Bendîyâ
Tîğî ḥarbiyle hamân 'adâyı tir tir ditretir

-55-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 'Âşık-ı ğamzeñ dilâ keser biçer deler geçer
Hışm idüb çeker Şalâ keser biçer deler geçer
- 2 İki kaşıñdır efendim zülfekâr-ı şîr-î Hâk
Müjeler sînem ḥâlâ keser biçer deler geçer
- 3 Ne 'aceb ḥâliñ ile her biri bir ḥâl kesbîder
Giysusin miḳrâsile keser biçer deler geçer
- 4 Mîre hem gedâya cellâd-ı felek vermez amân
Kâhr verir seyf-i cilâ keser biçer deler geçer
- 5 Bu dîvâna medḥ-ı şûḥı dem-be-dem yazmak içün
Kalemin bu Bendîyâ keser biçer deler geçer

-56-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

- 1 Şafâ beni sorma ğam-ı cihân kim baña yârdır
Şafâya düşen şeydâyı gör hâli ne zârdır
- 2 Biz şavb-i saâdetde ħayrıdar kadimiz
Kâlâsı fenânın ne zârâr bize ne kârdır
- 3 Mescîdi ararken şûfî biz meygede bulduk
Cün bu dil-i nâşâdımızıñ ħurremi vardır
- 4 Şâkî bize ebyâz ile engûri uzatma
Şufî degiliz 'âşıkânın rûyi kûbârdır
- 5 Mestâneliğimden yâ hu bu ħalka ne oldı
Zem eyler iseñ ħâlimi billahi zârardır
- 6 Mescide giden doğruca meyhâneyi sormaz
Bendî faķırın gitdiği yol heb o civârdır

-57-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Güzel ħayretiñe kılmış dil-i maĥzûnelerin var
Yesîr çün kayd bend olmuş nice meftûnelerin var
- 2 Siyah ğîsûların pür- mar¹⁰³ gibi baş gösterir ħâlâ
'Âşıkın boynuna çîn çîn teli şebbûnelerin var
- 3 Seniñ bu küfr-i zûlfüñden saçı Leylâ selâmet yok
Düşürmüş daglara 'aşkın nice mecnûnelerin var

¹⁰³ "mûr" şeklinde yazılmıştır.

- 4 Terahhüm eyle bu üftâdeye ey bî-vefâ dilber
Belâyı ‘âşkıña düşmüş seniñ meftûneleriñ var
- 5 Gice gündüz figân u zârile döker ciger hûnın
Bu Bendî çeşm ü seylance gibi ceyhûneleriñ var
- 18 a

Harfi’l Zâdır

-58-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Râh-ı Hakkâ biz â’gazı ‘andelibden almışız
Hüsn-i hattıñ hâmesin ‘irfân kâtibden almışız
- 2 Herc-i nuṭṭ u defteri endûha yazdık bu sebeb
Bâb-ı muḥabbet miftahın bir cân ḥabîbden almışız
- 3 Çün talebkârım efendim müştâkıñ dîdârına
Lezzet-i vâşlı hamân bir yâr ü muḥîbden almışız
- 4 Gör fakırı pâyıımâl hem mest-i sermest ‘âşıkam
Câmı ‘aşkı deste kim Rabbü’l mucîbden almışız
- 5 Bendî kim bend olalı râha nidâ kılmaktadır
Dir bu ‘aşk sırrını kim farz u vâcibden almışız

-59-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün

- 1 Biz bu ‘aşka yâr olalı ğazel-i ḥûbân okuruz
Böyle dilefkâr olalı beste’yi her an okuruz

- 2 Evvel şabaḥı dîvânı arturarak dil-efgânı
Baḥr-i selis koşma kanı şarkıyı¹⁰⁴ ‘ayân okuruz
- 3 Semâ‘ yile ḳalenderi murabba tahmis ezberi
Tecnîse yazdık hüneri yol ile destân okuruz
- 4 Her yolumuz dört bâbile üç yânı kırk aḥbâb ile
‘İlm-i ledûn kitâb ile ders-i gülistân okuruz
- 5 Gerçi böyle söyler vâ‘iz yüz şuḥuf fakî ferâ‘ız
İncil Zebûr Tevrâtı biz ‘aşḳıle Kur‘an okuruz
- 6 Evvel elif ile yâyı ḳaşıde-i bürde iyi
Pend-i Aṭṭar Şâhidiyi Fârisî zebân okuruz
- 7 Mesnevîyi ma‘neviyle aşre ‘izzi ile bile
Tuḥfeleri vezni ile meydâne ‘irfân okuruz
- 8 İlm-i mûsikiyle nücûm ‘ilm-i iḥfâ kimyâ ḥüküm
Ledûnnun remzîni maḥşûm mekteb-i iz‘ân okuruz
- 9 Pendî budur kim pîrleriñ cehdile menzîle irüñ
Ḳatline biz münkirleriñ tîg çeker fermân okuruz
- 10 Bendîya giy ‘aşḳ câmesin koyma elden pîr dâmesin
Nesîminiñ şâh nâmesin gönülde pinhân okuruz

¹⁰⁴ “şâkiyi” şeklinde yazılmıştır.

-60-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Felegiñ dest-i cevrenden bu nârım artar eksilmez
Yesîr-i zûlf-i şuhâm âh u zârım artar eksilmez
- 2 Varub pâyı türâbına temenni ile yüz sürsem
Terahhüm zerre etmez cevri-yârım artar eksilmez
- 18 b 3 Mey-i cânâneden el çekmiş olsam dehr ü dîn içre
Elesten içtiğim câmıñ hûmârım artar eksilmez
- 4 Bu 'aşkın şavbı içre kim ne hayrîdârı söyletdim
Kamûsu eylemişdir kâr zârârım artar eksilmez
- 5 Nitekim şu hâbir ıkrârile ben kayd-ı Bend oldum
Bu 'âlem içre gam benden na-çârım artar eksilmez

-61-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Vücûdum hâke yâr oldı gönül dildârdan el çekmez
Tıfılken meylini vermiş âl-ı ruhşârdan el çekmez
- 2 Hele vâşfeylesem ben bu perîşân 'aşk-ı ahvâlim
Hamân pervâne-veş şem'e yanar o yârdan el çekmez
- 3 Figân u zâr u feryâdım şehirde efsûn olmuşdur
Müdâm bülbül gibi zârî kılar gülzârdan el çekmez
- 4 'Âşıkdır lezzet-i 'aşkın ezelden câmını içmiş
Girüb 'aşkı bâzâr eyler ki o bu kârdan el çekmez
- 5 Didî ol 'aşk-ı râhdan gerü dönmem ne mümkündür
Anun-çündür ki bu Bendî çehâr envârdan el çekmez

-62-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Dostdan gelüb gönül geşt ü güzâr ettin biraz
Çün o dostuñ hasretiyle âh u zâr ettin biraz
- 2 Anladıñ mı ıztırâbı endûh-ı âşk niydüğün
'Ömri fehmi ettiñ mi beyhûde nisâr ettiñ biraz
- 3 Geldik uş mihmânsın anca bu ile dostdan beri
Bu fenâya öz vaţanıñdan firâr ettiñ biraz
- 4 Kim ki mihmândır ki gelmiş gitmesi elbet qarîb
'Aqlın erdi bu bazarlıktan zârâr ettiñ biraz
- 5 Cigeriñ hûnin dîdeden Bendîya dök dost içün
Hasret-i dost nârıyla yanub qarâr ettiñ biraz

-63-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Âhımız var şubh u şâm biz dîde nem-nâk 'aşıkız
Dâd u feryâd eyleriz kim sîne-i çâk 'âşıkız
- 2 Eşk-i cûy-i bârımızdan âh ki hûn-âbdır gelen
Derd-i hicri dost ile pâyaltına Hâk 'âşıkız
- 3 Ey tabîb bilür müseñ em tîg-ı dostun zaĥmına
Em olur mı zaĥm-ı 'aşka eyle idrâk 'âşıkız
- 4 Dost yoluna dünyâ vü 'uqbâyı verdik bir pula
Cennet ü hûri vü ğilmândan pîrî-pâk 'âşıkız

- 19 a 5 Ey efendim ben seniñ zülf-i siyâhî Bendînim
Cân u baş kıldım fedâ çün fisebîlen ‘âşıkız

-64-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Çün itdi güzel ile kerem ‘aşkıımız efrûz
Efgân idüb aram idemem ‘aşkla şeb rûz
- 2 Hûnun alır âhile cigerden iki çeşmin¹⁰⁵
Raḥmetme misin zârı duyub ğamzesi dildûz
- 3 Bilmez mi benim ḥâl-i diger gûnumı dilber
Dagladı sînem ki yeniden ‘aşkile ansûz
- 4 Bî-lütfi kerem dilber-i râ‘na bu ne ḥikmet
Cigeri kebâb eyledi ‘aşk şimdi beni sûz
- 5 Hiç âh u figân eyleme geçdi dem-i furşat
Durtmek ile girmez ele Bendî o deyrûz

Harf-i’l Sîndir

-65-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘lün

- 1 Sanbu fânide hamân ṭalîbi canân herkes
Tıfla barınca misâl-i ḥâili devrân herkes
- 2 Niceler câm u hevâ vü hevesiden nûş idüb
Mey-i zevkile hamân ḥâl-i perişân herkes
- 3 Dâlâlet mevzu‘unda kapalıdır cümle
Râh-ı Hâkda bu ‘amel ile kim yayan herkes

¹⁰⁵ “çeşmim” şeklinde yazılmıştır.

- 4 Gerçi etmiş ehl-i hâl hâlvat-i zühed ü pinhân
Gâflet-i dâmdada çok kaldı yesîrân herkes
- 5 Nice var ehl-i riyâzet gözedir râh-ı vefâ
Dem-be-dem okumada ¹⁰⁶ مَنْ عَلَيْهَا فَانْ herkes
- 6 Bize Bâkı değil anca bu fenânın naķşı
¹⁰⁷ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ile hayran herkes
- 7 Zamânın baziçesi taleb-i cinânsan eger
Hakıkatın ara Bendî mecâzîyan herkes

-66-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Şûfiyâ var mı haţâ etsem rûh-i zibâyı bûs
‘Âşıkım maţlûbum anca dilber-i râ’nâyı bûs
- 2 Şûfi didi ey ‘âşık gel o küfürdür fânığ ol
Didim dön sen nice küfretmeden etdin pâyı bûs
- 3 Didi adâb-ı ricâl-i ekbere ta’zîm itdim n’olur
Didim pâyı yerde öpdük rûhî ben belâyı bûs
- 4 Didi pây menzîli zîrde ta’zîm ana zîrde gerek
Ben aḥsenü takvimi itdim o sırr-ı Mevlâyı bûs

¹⁰⁶ مَنْ عَلَيْهَا فَانْ “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.” Kur ‘an-ı Kerim, Rahman Süresi, 55/26 (Ekler: 1)

¹⁰⁷ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ “Her canlı ölümü tadacaktır.” Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/85 (Ekler:1)

- 5 Didi sen hikmet bilürsin sorma o 'ilmi baña
 19 b Didim it gel pâydan a'lâ dest-i Bendîyâyı bûs

-67-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'lün

- 1 İlâhî 'indi cebinde işim etme 'abes
 Kâtr-i hânedânından ayırma kemteri bes
- 2 Anlarıñ 'âşık-ı abdâl bir dil-i özgeleriym
 Olam âdabı anlar ile Huda saña peres
- 3 Bunlarıñ 'avn ü 'inâyet tırığı üzre hamân
 Murg-ı rûhum ide ol râhda revân kim bu kafes
- 4 Beni etse pâre pâre hâriciler dönmem
 Şehâdet tîğı ide gerdânımı Yârab mes
- 5 Şer'-i Hakkın selsebilen tırıkında Bendî
 Cûst ider çehâr diyü ma'rifeti bunda herkes

-68-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'lün

- 1 Nev-cüvâne yaraşur hâşılı râ'nâdır fes
 Güzeliñ ser-i 'azîzinde ne bâlâdır fes
- 2 İhtiyârsuz her şabaḥ dest-i yârı bûs eyler
 Mir'at etmiş aḥsen-i takvimi dânâdır fes
- 3 Âlı düştükçe o şûḥun rûḥ-ı üstüne 'âşık
 Başña sevda düşer dalga-ı belâdır fes
- 4 Püskül ile karışık gîsûları gördüm 'aceb
 Râsı dildârda yâ hû bu dile evlâdır fes

- 5 Bunı üstâd-ı zamân şöyle şalâh etmiş kim
Güzeliñ râ'sın ağûş itdi zürâfâdır fes
- 6 Müjeler pîşân-ı ebru ile rûh zabtında
Vech-i dilberden alur ders-i 'ulâmâdır fes
- 7 Gine nev-resmile üftâdeyi bî-hûş itdi
Bendîyâ her ne disen medh'e kim sezâdır fes

Harf Şîn

-69-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'lün

- 1 Ey gönül âh idüb esrârını gel eyleme fâş
Elem-i 'aşkıle 'aşkıñ yolunda eyle savaş
- 2 Dil-i üftâde olan endûh-i gamda yesîr
Böyle tasvîri kim etmiş anı evvel nakkâş
- 3 Çâre ne dil ki düşer dâm-ı zülfüne ey şûh
Gamzeleri sîneme zaḥmı ider tîgı terâş
- 4 Nûş idenler seniñ ol 'aşk-ı cam-ı gamıñ ezel
Özi bî-hoşdur anıñ kim ne bilür 'aklı maâş
- 5 İki çeşmiñ yâ ḥabîb 'âlemi giryân itdi
Müje peykân bî-amân sanma dü-seyf iki kaş
- 20 a 6 Yâriden bunca cefâ bin 'adûlardan ḳahrı
Bendîyâ buña taḥammül nice itsin kardaş

-70-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 İki âlemde dilâ 'ilmile 'irfâna savaş
Ders-i ledûnni oku gitme yabana kardaş
- 2 Çünki geldin ki beķâdan bu fenâya mihmân
Ėayrı durmam giderim dersin ara bul yoldaş
- 3 Bunda geldi nice mîr ü nice şâh nice gedâ
Cümle gitti sen dahı var girü gör ana ulaş
- 4 Çünki irüñden ilinden devr alub sen geldin
Çıkmaz iylige bu yol râhı ĥânedana dolaş
- 5 Niceler bunda ķaribü'l vaķan olub kalmış
Pîre-zen ķahbe anı zîrine kılmış ferrâş
- 6 Geldigiñ illeriñ ey Bendî țarîķı güçdür
Yol bulamaz bırakur bunda nice ercân baş

-71-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Cûy-ı bâr oldı gine bu iki dîdemden yaş
Ėûn ile alûde gelür dâ'ima gör benden yaş
- 2 Kim ki nûş itdi seniñ 'ařķ-ı mey-i câm-ı ezelin
Dîdelerinden akar derd [ü] elem [ü] Ėamdan yaş
- 3 Bî-nâmaz telĥ-mâ ile kim cihânda telĥ hûrim
Bu sebebken nice akmaz ki 'ayn-ı Ėdemden yaş
- 4 Silsîl-i 'ařķa giriftâr kim oldı ma'lumdur
Rûz u şeb âhı ile döker bunda derd ü elemden yaş

5 Gözyaşıdır diyü ¹⁰⁸ bu bâbı Bendî

Bunda meşrûţadır anca iyi dökmeden yaş

-72-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâi’lün

1 Kurulu zîr-i pişânında bir kamândır kaş

İder ‘uşşâka şalâsân tîğ-i ‘uryândır kaş

2 Ğamzesiyle ğazab-ı müjelerinden sakınıñ

Ķatl ider ‘âşıkı kim seyf-i fettândır kaş

3 Ħamline sîne-i üftâde taĥammül idemez

Ħısn-ı eyvân-ı güzelde iki derbândır kaş

4 Vech-i ĥattından o şûĥuñ didiler dün çıkdı

‘Âşıkın emrine kim tuğrâ-ı ¹⁰⁹ fermândır kaş

5 Yâzık ey dil saña oldun ki ittişâl-i Ķarîb

Dün helâk itdi bir ‘âşık-ı teşne dil-i kandır kaş

6 İki’acdar gibi ser kûh-ı güzelde oturur

Leşker-i ĝîsû-yi mârîye ĥükümândır kaş

20 b 7 Müjeler şâfı çeküb ‘asker-i Hindular ile

Bendîyâ ‘aqlımı Ħüseyn üzre cihânı-bândır kaş

¹⁰⁸ Bu kelime okunamamıştır.

¹⁰⁹ “turrâ” şeklinde yazılmıştır.

-73-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fe 'ilün

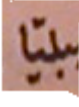
- 1 'Âşık iseñ ey gönül var semt-i cânâne dolaş
Çekme hiç derd [ü] elem [ü] gam zülf-i zişâne dolaş
- 2 İhtiyârsız miñnet ü derd çeker 'âşıklar
Şem'i dildâr-ı serin ey dil-i pervâne dolaş
- 3 Böyle sermest-i canân mey-i câm olub kıl efgân
Sırasınca yürü bir bu râh-ı sulţâne dolaş
- 4 Asitânında yalınpâ baş açık eyle niyâz
Hacılar gibi tavaf eyle mihribâne dolaş
- 5 Nice yüz biñ varanıñ âh ider üftâdeleri
Bendîya bâb-ı güzelde dolaş dîvâne dolaş

-74-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Düşdi bu endûdum içre 'aşk-ı canândan ateş
Sard [ı] bu serim meded gör şimdi her yandan ateş
- 2 Kime 'arz eyliyem âyâ bu dilefkâr nânı ben
Görmemiş bir kimse ger böyle yakar cândan ateş
- 3 Bâl acub pervâne-veş şem'e râzı dil yanmaga
Dûdı çıkmaz cigerim yakar ki nihândan ateş

- 4 İş bu nâr-ı 'aşka sözüm ki meded senden Hudâ

Teskin olmaz abla ¹¹⁰ biri dermândan ateş

- 5 Şabr idüb eyle tahammül lütfını gör Bendîyâ
Râh-ı 'aşkda müşkül anca tîğ-ı bürrândan ateş

Harf-i Şâd

-75-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Dünyâda derd ü elem den olamaz insân hâlâş
Leşker-i gam pençesinden olmaz girîbân hâlâş
- 2 Hâne-i zulmet dinilmişdir bunuñ ismine cün
Olmayınca gülmez 'âşık bu zulm u kândan hâlâş
- 3 Şeker-veş zehir verir dünyâ bu her bir dostuna
Zehri yer fehmi eyleyüb olmaz bu düşmândan hâlâş
- 4 'Ârif olan olmadı dünyâ ile bir dem biliş
Eyledi başın 'adûv-i fitne fettândan hâlâş

- 5 Aç gözüñ sen kim misâfirsîñ cihân fânî saña
Cifeden dâmân-i pâk ol Bendî meydândan hâlâş

-76-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 21 a 1 Ey dil ü cân bu cesed mülkünde it ahkâm-ı hâş
Râm ola emriñe o kişverde olan 'avâm-ı hâş

¹¹⁰ Bu kelime okunamamıştır.

- 2 Eyle a‘bâd zîr-i destînde olan iklimleri
Heft-i kişverde sürülsün ‘adlile eyyâm-ı hâş
- 3 Gâfil olma aç gözi bu pîre-zende şâh-ı rûh
Gerdişür çarh nûş idersin nîş dolusu câm-ı hâş
- 4 Hâil olma etmeden derdest girîbânıñ seniñ
İtdürür ger genc-i ğamda saña çok arâm-ı hâş
- 5 Şimdi gel hâliñe sen lâyık nâ-lâyık dime kim
Silsili ‘aşk-ı gerdâne talk Bendî pâyda dâm-ı hâş

-77-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey gönül şimdi haber ver ne bu dâ‘vâ-ı hûlâş
Âh u feryâd figânından cihân olsun halâş
- 2 ‘Âşık isen goncaya şeydâ gibi âgâz nedir
Şem‘i dildârıña var pervâne-veş yan aña hâş
- 3 ‘Ömr-i rûziñ serini gör kesemdedir çarh-ı dîn
Hızır illâ aramaz destindedir cevri makâş
- 4 Emr-i Hakkâ tabî ‘dir etmez aram ol bir sa‘at
Ne meşakkat dolabıdır çarh dileriken rakķâş
- 5 Der iseñ ehl-i beķâyım derdi râhı şaşurur
Bendîyâ bu ger düşürdüğün olur kûbâru pas

-78-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Yâver olur ‘âşıkınıñ her dâdına Feyyâz
Halk eyler anıñ bir sebep imdâdına Feyyâz

- 2 Taḥammül iden derd ü gama erd [i] murâda
Şabretmeze gûş vermedi feryâdına Feyyâz
- 3 Hikmet ne ararsın dil-i ‘irfân ola gör sen
Sebeb mi sorar ‘âlemi bünyâdına Feyyâz
- 4 Gel âdemî ol âdemi ile kıldı dil irşâd
Eşyâyı yarattı kûlun irşâdına Feyyâz
- 5 Çehar oldu unsur kim hemî bu eşyâda Zâhir
Bu ḥâkile nâr âb ‘ârife vir bâdına Feyyâz
- 6 Sebeb bu imiş sırr-ı Hudâ eşyâda Bendî
Sır kenzini keşf eyledi üstâdına feyyâz

Harf Dad Halâs Harf Tıdır

-79-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ta‘lim itsin mekteb-i ‘irfânede maḥbûb-ı ḥaṭṭ
İki ‘âlemde mubîndir aña menşûb-ı ḥaṭṭ
- 21 b 2 Ḥatem‘ül ḥaṭṭ vechidir ‘ibretle ‘ârif kılınazar
Cehîlin kârın ider her demde ger maḡlûb-ı ḥaṭṭ
- 3 Şerm idüb güller kızarır zâr elinden şeydânın
Şerm-i rûyın kim siyah itdiği gör maḥcûb-ı ḥaṭṭ
- 4 Sırrı seyr ehline söyler ehl-i ḥayâdır ehl-i edeb
Ḥaşılı her bir mahalli menzile mergûb-ı ḥaṭṭ

- 5 Bendî budur dünyâda maqbûle sâzı ‘ârifiñ
Mir‘atı dil pâsını sildi bu dem bu şavb-ı haṭṭ

Harf-i Ğayındır

-80-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Zaḥm-ı sînem üstüne urdu bu ‘aşkın nâr-ı dağ
Şimdi dilde buldı şöhret gam u feryâd zâr-ı dağ
- 2 Ehl-i ‘aşkın şabrı müftahı ferşdir şübhesiz
Nice eyler kim taḥammül cismi her civârı dağ
- 3 Nâ-ḥesâb zaḥm çeker ol tîğ-ı güzelden müdâm
Şimdi urmakda hamân dağ üzre bî-ḳarârı dağ
- 4 Vâcibe-i lâzıma şûḥ ‘âşıḳa rahmıñ seniñ
Yetişür ey bî-vefâ yakdı dil-i nâ-ḳârı dağ
- 5 Dağ-ı miḥnet derd elemdir vaşlı dildâre ḳarîn
Bendîyâ of deme çek kim işde budur yârı dağ

-81-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ḳatl âşıḳ-cün öper her demde dest-i yârı tîğ
Müjeler tîr-i Ḥorâsan gamze-i mekkârı tîğ
- 2 Tîğı vehminden vücûd-ı ‘âşıḳa lerze düşer
‘Aceb urmaz mıki bir de ḳahrile ağıyârı tîğ
- 3 Kûh-ı Ḳaf olsa dayanmaz şa‘şâ –i ḥarbine
Pâre pâre ider sanasıñ çarḥ-ı cefâkârı tîğ

4 ‘Âşıkadır kaçd [1] anıñ hiç korkusın çarḥ ile Kaf
Râh-ı ‘aşkıda kim ider üftâdeyi nisâr-ı tîğ

5 Bendîyâ ser çekme kim bu dest-i tîğdan yok ḥalâş
‘Âlemiñ ma‘lûmudur ‘aşkı ider ḥûnḥâr-ı tîğ

-82-

mefâ ‘ilün fei ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilün

1 Felek dâğ-ı derûnum üzre çekdi bir taze dâğ
Anıñ-çün cûşe gelüb eşk-i bârım itdi ferağ

2 Nigâhımdan benim arâm-ı göñlüm n’eylediñ n’etdiñ
Dil-i ümîdimi ilâhî çarḥ-ı dûn kıldı ırâğ

3 Sipâs u ḥamd idem ben gevheri nâ-yâbına ilkin
Anı itdiñ nigâh-ı dîde-i ḥûn efşâne yaşâğ

22 a 4 Bu firḳatle hamân dü-çâk idem sîne-i bîkîni
İtdi hicrile beni derd [ü] belâ taḥtı ayâğ

5 Nice ehli ne çeker sözimi teskîn ideyim
Miḥnetiñ gencine itdi bu derd-i Bendîyi bâğ

-83-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Eyyâmı yaz oldu çünküm ‘arz ider cân bâğçe bâğ
Seyrine ‘azm etmededir bunca cenân-ı bâğçe bâğ

2 Kudret-i Ḥakdan arâyîş kemḥâ giymiş rûyı ‘arz
Dîbâ-ı beheyşt çeker eşcâr şukûfân-ı bâğçe bâğ

3 Murgîler cümle dilîr oldu cemen zâr etmege
Nice etmez yâ teferrüc ehl-i ‘irfân-ı bâğçe bâğ

- 4 Bunca aḥbâb-ı suḥen gûy‘i ile maḥbûb-ı yâr-ı gâr
Bâd-ı seḥer her bir göñülde acdı dehân-ı bâğçe bâğ
- 5 Güfte düşdi murğ-ı diller murğ-ı zârıyla bile
Bu seḥer velvele-gûş eyledi gülşân-ı bâğçe bâğ
- 6 Şebnemin cevrin unudub şermile kızardı gül
Gûşına irince kim bu zâr u efgân-ı bâğçe bâğ
- 7 Geçmeden faşl-ı baḥar Bendî cemenden mi gelür
Ḥarâb ider kim eserse bâd-ı hazân-ı bâğçe bâğ

Ḥarf-i Fedir

-84-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘lün

- 1 Dilberiñ rûḥûnda gör ḥâl-i siyâhlar şâf şâf
Nice ‘uşşâkıñ serinde dudâhlar şâf şâf
- 2 Rûy-i kişver-i Ḥabeş gerdân-ı ıklım-i siyâh
Sanki kurmuşdur ṭâbûr zengi sipâhlar şâf şâf
- 3 Dil-i ‘âşık olmasın leşkeri ḥâliñde yesîr
Anları bu çeşm-i fettânîñ nigâhlar şâf şâf
- 4 Kişveri kişt ilini görüb bize verdi ḥaber
Ḥüsnini seyreyleyen dervîş seyyâhlar şâf şâf
- 5 Bendîyâ Hindi ‘Acem Özpek Yemen Fasdan berü
Ḥükmi-i ḥüsnüne muṭî’ oldu o şâhlar şâf şâf

-85-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Hüsüne hûrşîd degil kim ki didi dilber hilâf
Rûy-i şû'lenden seniñ 'âciz kamer lâzım mı lâf
- 2 Dest-i kudretten ayâ hûr-i şıfât naqşıñ seniñ
Kaldı hayretde kamu üftâde bile ehl-i a'râf
- 3 Seri sîneñ bir 'azîm balâdurur râ-sı 'âşıkâ
Gamze 'acdâr gîsûlar mâr baña seriñ kûh-ı Kâf
- 22 b 4 Kâfa ne çıkar ki bilmez 'ilm-i tılsımdan eser
Vefk-ı hüsnîñ 'ilm ü 'irfân kim okur sûre-i kâf
- 5 Bendî geç bî-gânelikden sırr-ı hüsne vâkıf ol
Sende gel oku ma'ârif dersin it bâbı şikâf

Harf Kaf

-86-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Ey kişi bu dehr içinde ferde yarârıñ mı yok
Lâl ü gevher hûb içinde dil harîdârıñ¹¹¹ mı yok
- 2 Sa'y idüb bu aşkile sür şavbıñ eyyâmına ir
Sâzı virâneni âbâdına mi'mârıñ mı yok
- 3 Gafil olma aç gözün bas râh-ı Hakkâ gel kadem
Râhrevânıña 'aceb bir pâ-yı yarârıñ mı yok

¹¹¹ “harîdârıñ” şeklinde yazılmıştır.

- 4 Şân-ı İskender gibi bes teşne –i âb-ı hayât
Sâkı elinden kanmaga bir tas-ı devras mı yok
- 5 On iki burc üstün e cevân ider çarḥ-ı felek
Ger düşer Leyl ü nehâr sâbit ü seyyârîñ mı yok
- 6 Gelki şâhib ‘ibretiñ öz ḥâline bir diḳḳat it
O mücellâ mir‘ata bak sırr-ı dîdârîñ mı yok
- 7 Yok mudur zerre müje şânıñda seniñ Bendîyâ
Meclîs-i ‘irfânda yâ hû câm-ı tekrârîñ mı yok

- 87-

mef ‘ülû mefâ ‘ilû mefâ ‘ilû fe ‘ülün

- 1 Luṭfeyle efendim dil-i virâneme bir bak
Yoluñda iken ḥâl-i perüşânıma bir bak
- 2 Tebessüm eyle geçme şâhım kendi kûlundur
‘Aşkıñla müdâm dîde-i giryânıma bir bak
- 3 Derdiñle hamân bunca zamân kılmadayım zâr
Gûş it hele gel âhile efgânıma bir bak
- 4 Zülfüñde yesîr etme beni şânına düşmez
‘Înâyet idüb irâde-i fermânıma bir bak
- 5 Levḥ-i dile evvel yazılan ismi duyanlar
Bendî gibi sermest dil-i mestânıma bir bak

-88-

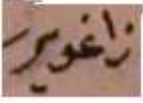
fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 ‘Âşıka özge muḥabbetdir şehâ gavgâ-yı ‘aşḳ
‘Aḳlı ermezdir zâhid nedir ‘aceb sevdâ-yı ‘aşḳ

- 2 Dört kitâbın mazharı hem dört bâbın miftahıdır
Yüz şuhuf fakh u ferâ'ız eyledi ma'nâ-yı 'aşk
- 3 'Arşda evvel yazılan ism-i Hudâ ile bile
Gönlümüz levhinde bağlandı bizim imlâ-yı 'aşk

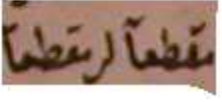
23 a

- 4 Müftüler fetvâsına hâkemler anın hükmüne
Kâdir olmaz ki sorulsın dünyâda da'vâ-yı 'aşk

- 5 Zırhı giy şemşîre ¹¹² esbîne hem ol suvâr
Bendîyâ kurdu serinde ceng-i Kerbelâ-yı 'aşk

-89-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Cemâlin şevkine dil mübtelâlar mübtelâlar çok
Rûy âbından 'inâyet intihâlar intihâlar yok
- 2 Göre bende za'ımlar sende emler hem keremler dürli merhemler
Atar ebrû peykân çeküb şalâlar esşalâlar ok
- 3 Bilürem pür cefâdır bî-vefâdır nâ-ıhayâdır ol
 ¹¹³ sok
- 4 Vezinledur gibi sözünle aç gözüni gör özi
Nevâziş gonca gülden râyîhalar râyîhalar kok

¹¹² Bu kelime okunamamıştır.

¹¹³ Bu kelime okunamamıştır.

- 5 Bu mir'atıñ celâliñdir 'ilâlidir Şafâlerdir
Yemez Bendî â dilber velvelâlar velvelâlar tok

- 90-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Bir güzel gördüm bugün beni sîm gibi gerdânı ak
Dikkat ile eyledim nazar anıñ her yanı ak
- 2 Bir iki kaç ehl-i hevâlar dest-i dâmânın dutub
Gördüm ol pâkize dilber rûy açık pîşânı ak
- 3 Çok tezarrular idüb yaptı fesâdlar hatrın
Açıvirdi anlara şehâde ol pîşânı ak
- 4 Meyle meclîs oldılar gel sen uzakdan seyre bak
Dilber ahmer nûş ider anlar içer peymânı ak
- 5 Zâhir oldu bunlarıñ fi'li fesâdı mey ile
Başladılar gör taşarruf etmege oğlanı ak
- 6 Bendîyâ sevme zamânenin gulâm-ı kâhbesin
Kevni duymaz gir ile aldanma o şeytânı ak

-91-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Yaz gününde bağçe içre hâlice kalsa yatak
Sevdüğüm dilber yanıma gelmeye bulsa satâk
- 2 'Azm idüb bağçede reftâr eylese göz süzerek
Ben anıñ geldiğini duysamda kalksam darpadak

- 3 Ben elimle câme-i gülgûnini soysam anıñ
Sarılub ince beliñ üstüne düşeyim şarpadak
- 4 Sîne bir sîne olub rûhın nevâziş eylesem
Bûsesin alur iken ben şöyle puş puş dise dudak
- 5 Der-âğuş etmişken anıñ mûmiyânın Bendîyâ
Ansuzın gelse birisi dise maḥbûbi bırak

-92-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 23 b
- 1 Zâhidâ gel aç göziñi olma bu râhdan ırak
Bu ṭarîḳ üzre gidenler old [ı] heb ḳarîn-ı ḥaḳ
 - 2 Çıkma bu ḳatreden aşla râh-ı 'irfâne yürü
Almaga sa'y it yürü sen 'ilm-i ledûndan sibâḳ
 - 3 Göçünü kaldırdı herkes kim gider yâr yoluna
Sen nice ayrıldıñ ḳatreden bunda itdiñ oturak
 - 4 Var yürü 'aşḳ kevrânın bul aña hem-pâ yâr-ı ol
Yalnız kimse bu yola gidemedi hiç bir ayak
 - 5 Bendî açmış ber ü bâlin 'aşḳıle uçub gider
Ârâm eyler mi bu yerde menzîl-i yârdır durak

Harf-i Kâfdır

-93-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Bir temâşâ yazalım vâşfına dilber diyerek
Okudu vâşfı kim herkes dilde ezber diyerek
- 2 Çün seniñ vâşfıñı yazmaga kalem nâcizdir
Cihân üftâdesidir ḥüsn-i münevver diyerek

- 3 Seniñ ‘aşk-ı ezeliñ tıfl-ı dilim eyledi mest
Şâkî meyi sun bize sen bâde-i gülter diyerek
- 4 Gördüm ‘âşıkları heb meygede mekân etmiş
Nûş iderler meyi anlar şîr ü sükker diyerek
- 5 Bendî bu zincir-i ‘aşkı çekene ‘aşk olsun
Baş açık seyyâh olur ‘aşkda serâser diyerek

-94-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey güzel cevriye kıddim pîç idüb yâ eylediñ
Nâz idüb ‘aqlım hamân bir fendile zây eylediñ
- 2 Pâyımâl etdiñ beni bu kevn içinde ey güzel
Müjgânîñ tîrin nice sîneme hay hay eylediñ
- 3 Kande ‘ahdîndır iden kim sev beni ben yârınım
Sevdüğün-çün mi beni halka rüsvây eylediñ
- 4 Gamla mihnet kevrânîñ dengini bağlatdın baña
Mâdeletle kûh-i Kâfî dengime tây eylediñ
- 5 ‘Aşkına meftûn olalı gülmedi Bendî kûluñ
Genc-i miḥnetde müdâm-ı postumu cây eylediñ

-95-

müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün

- 1 Zâr iderim ‘aşkın [i] le yâ meded yâ dost diyerek
Leyl ü nehâr şevkûnile yâ meded yâ dost diyerek

- 2 Çünkü saña şâhım didim dilde serpenahım didim
Mihr-i cemâl mâhım didim yâ meded yâ dost diyerek
- 3 Şehâ canânımsın benim ‘aşkıñile yandı cânım
Dîdelerden akar kanım yâ meded yâ dost diyerek
- 4 Çekdiğim ‘aşk u belâdır yoluñda cân baş fedâdır
Kapuñda dilber gedâdır yâ meded yâ dost diyerek
- 5 ‘Âşıkıyam şöhretiñiñ hayranıyam vuşlatıñıñ
Kemteriyem şefkatinin yâ meded yâ dost diyerek

24 a

- 6 Budur vird-i zebânımız ‘âşıkız budur şânımız
Yoluñda aksın kanımız yâ meded yâ dost diyerek
- 7 ‘Aşkile ‘alem açaruz cenk ider kanlar saçaruz
Cân virir serden geçerüz yâ meded yâ dost diyerek
- 8 Gör nice hâl ifâdeler vuşlat umar üftâdeler
Bâbıñda çok feryâdeler yâ meded yâ dost diyerek
- 9 Bendîyim dilbend olmuşam ‘âşık-ı efgend olmuşam
Mecnûna menend olmuşam yâ meded yâ dost diyerek

- 96-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Nice aldıñ bu dîl-i ârâmı elimden felek
Hiç hayâ etmez misiñ bu çeşm-i selimden felek

- 2 Ne sebep gördüñ sezâ bu gönölüme maḥzûnliḡi
Kurtulur musıñ bakalım ġayrı dilimden felek
- 3 Bir ‘aceb ḡahbe işinkim bî-nâmus hem bî-ḡayâ
İntikâmıñ geçmedi aldıñ vaṭânımdan felek
- 4 Dekile girdiñ gönül gülşânına ey bî-vefâ
Ḥâr gibi kırdın o bir gonca-ı gülümden felek
- 5 Ey felek Bendîden efzûn¹¹⁴ yaş dökersin goncaya
Ḳani oldum ki kalursın burc-ı sâlimden felek

-97-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Lâyık mı güzel ‘âşıḡa dîvâne dimeklik
Şâyeste seniñ şânıña cânâne dimeklik
- 2 Ma‘lûm ki seniñ ‘âşıḡ-ı ben tâ ezeliñim
Ne oldu sebep kim baña bî-ġâne dimeklik
- 3 Destiñden ezel câmını nûş itdi bu dilmest
Düşer miya şimdi aña mestâne dimeklik
- 4 Bu çâker-i sâbit kademiñ eski bâbıñda
Lâyık bu muḡib-şâdıḡa birdâne dimeklik
- 5 Aşḡ râhıña cân başile durmuş gerü dönmez
Bendîye gerü dön dime âyâ ne dimeklik

¹¹⁴ “efsûn” şeklinde yazılmıştır.

Harf-i Lâmdır**-98-*****fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün***

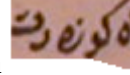
- 1 'Aşk-ı yâyı çekme dîl bâzû ile ğayet muhâl
Anıñ içün 'âşıkânıñ böyle işde kaddi dâl
- 2 Geştî-i Nûh kim dayanmaz baħr-ı 'aşkıñ hîzîne
'Ârifâ 'ibretle bak 'âşıkda var mı kıl u kâl
- 3 Bu fenâda dem-be-dem tası felekden bî-gümân
Zehri nûş ider 'âşık zâhid sanar âb-ı zülâl
- 24 b 4 Böyle kurmuşlar ezelden ehl-i 'aşklar bâzârı
Anlarıñ 'indinde birdir kahr u luṭf-ı zü'lcelâl
- 5 Anlara bir per ü bâl şabr u taḥammül kahr içün
Andada miḥnetle buldu evliyâlar çün kemâl
- 6 Gel berü gir meydân-ı 'aşka kim ol faħr-i ğınâ
Pâyınıñ altındadır 'ârifleriñ mâl ü menâl
- 7 Aç gözüñ şayd it şikârı gerdüşürken çarḥ-ı dûn
Rûzgârıñ mihri birgün Bendîya bulur zevâl

-99 -***fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün***

- 1 Cihânıñ naḳşına aldanmadadır zâhire dil
Râzımı rûz-i cezâda ki olan kâhıra dil
- 2 Dünyâ mi'mârı ile o da yanursın nâdân
Gelki bir fikr ü teessüf idelim aḥıre dil

- 3 Bunuñ bünyâdı vü naķşında ne zevķı ne şafâ
Bulmadı kimse gözüñ aç gitme râh-ı zora dil

- 4 Çarķ-ı dñn etmez aram mihriyle hem mâh
Bâd eser hem âb gider sen dime birkes dura dil

115

- 5 Bu fenâda Bendî yâ hiç kimse ki etmez ķarâr
Ėafil olma gitmege var sende bir râh ara dil

-100-

fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün

- 1 Benim ‘aķlımı başımdan aldı bu taze tıfıl
Şaşurur ‘âşıkı çekdikçe hamân nâza tıfıl
- 2 Ėâlîba mekteb-i ‘irfânda o dersi okumuş
Ėûb şadâ eyleyince başladı âğâza tıfıl
- 3 Zûlf-i hâmendenden alur bâd-ı şabah hoş bular
Rûhlarıñ gülüne dil bûlbülü pervâze tıfıl
- 4 Ėûrşide vech-i ziyâ salmasın diyü ferzent
Şemse karşı götürür dâimâ yelpâze tıfıl
- 5 Sezâdır medhe hele Ėaķķa güzeldir Bendî
Nâfile kendiñi yorma gelmez piyâze tıfıl

¹¹⁵ Bu kelime okunamamıştır.

-101-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Yesîri zülfüne lâıyk mı beni kaşı hilâl
Eşk-i bârım yoluna oldu revân seylî misâl
- 2 Asitânıña dil-i üftâde geldi eyle meded
'Aşk-ı nariña yanub oldu kim mükedder hâl
- 3 'Âşıkıñ ma'sûka kârı dem-be-dem 'arz-ı niyâz
Hâke yeksân olmadan gayrı var mı 'aşka me'âl
- 4 Şeydânıñ zârına gonca fem acub hânde olur
Şem'e yazık dimeyüb yakdı pervâne-i bâl

25 a

- 5 'Aşk-ı miñnet eleme dime âh u vâh Bendî
Hoş gelür her güzele 'âşık-ı etmek pâmâl

-102-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Niteki sende güzel hâli siyah bu rûhı âl
Leb (.....)lık idüb eyledi bunda bize âl
- 2 Nîm-nigâh ile gözün gözüme bir hışm etdi
Korkaram ki arada biz gine kırdık bir tâl
- 3 Çeşm-i fettânın ile gamzeleriñ kaşdımda
Gözcüdür cürmüme hiç birini etmez ihmâl
- 4 Ğazab-ı gamze ile hançeriñde olur 'uryân
Me'tâ'-ı hüsnüñ fer u hâttına sankim dellâl

- 5 Ne alursın ne satarsın sûk -ı dilber de ‘aceb
Şuḥdân azûrde olur Bendî bir dil-i abdâl

Harf-i Mimdir

-103-

fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün

- 1 Yürü gel ıflı edeb-nak saña ḥâlîm diyeyim
Sen dururken kime ben rûḥları alım diyeyim
- 2 Giceler tâ şubḥa dek ‘aşḳ odına yanmadayım
Gözlerim yaşı döker bir kerre sâlim diyeyim
- 3 ‘Aks-i raḳsına bu çarḥıñ nideyim yakdı beni
Kande şûḥı görüben ḳadd-ı niḥâlîm diyeyim
- 4 Şem‘e pervâne gibi cevreylediñ tâ yanuben
Ruḥşârıñ şem‘ine yandı ber ü bâlım diyeyim
- 5 Diseler kim Bendîya ḥâliñe vâḳıf mı şâḥıñ
Söyle ‘âlim mi diyem yoksa nâ‘âlim diyeyim

-104-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 İki kişver şâḥıñıñ dest-gîrinde yesîr oldum
Murâdım zerre yok cismimde gör kim köhne pîr oldum
- 2 İkisinden vürûd itdi bugün fermûde-i sâmi
Ḥükümlerin edâ idüb dü ‘inde mihri mîr oldum
- 3 Hamân dâm-ı cezâdan yâre hâ etmek murâd anca
Anıñ-çün iki şâḥıñ pâyıaltında ki zîr oldum
- 4 Be rûḥ-ı ‘aşḳ-ı ‘aḳlan söyle durdum ‘arsâgâh içre
Sînem itdi kesîd sad daḡ anuñla ben münîr oldum

- 5 İki kişver şâhınıñ ugruna Bendî olaldan bend
Suhângâhı cihâna böyle bir özge dilîr oldum

- 105-

mef 'ûlû mefâ 'ilû mefâ 'ilû fe 'ûlûn

25 b

- 1 'Aşkıñla güzel ben nîmi nigâhda yesîrim
Rehâ olamam pençe-i bir şâhda yesîrim
- 2 Hüsni ıklımıñe itdi güzâr göñlümüz amma
Kapıldı cinân-ı kişver-i siyâhda yesîrim
- 3 Bu 'aşk-ı dil ahvâlimizi şûh sora bir kez
Nesin sorasıñ dir ki dilim âhda yesîrim
- 4 'Aklıma didim gel berü bir kez başım üzre
Didi gelemem ben bu rûy-i mâhda yesîrim
- 5 Gör Bendî-yi kim 'aql u dili yagmaya vermiş
Kendiside der ben güzel-i râhda yesîrim

-106-

fâ 'ilâtûn fâ 'ilâtûn fâ 'ilâtûn fâ 'ilûn

- 1 Ey felek aldın benim bu çeşm-i mestân ahmerim
Giddi n'idem ehl-i reftâr şeker lisân ahmerim
- 2 Göñlümün eglencesiydi tıflı nevrete benim
Cânıma yâver idi ol kaşı kamân ahmerim
- 3 Rûz-ı gamda hem demimdi hem teselli hatırım
Kaldı yâd ellerde eyvâh şimdi hicrân ahmerim
- 4 Gayrı ben hasret elinde âh u zâr etmedeyim
Kande ey zâlim felek âmân el âmân ahmerim

- 5 Bendî her bir güzele etmez idi bu denli âh
Saña âh ider ölünce bil ki her an aḥmerim

- 107-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 İşbu demde bu naşb-ı emr-i Hudâyı çekerim
Kuvveti bâzu ile ben 'aşk-ı yâyı çekerim
- 2 Râzıyım luṭfuna hiç gam yemezem Mevlânıñ
Hey ne çâre a güzel 'aşk u belâyı çekerim
- 3 Felegiñ endûh esrârın 'aceb kim añlar
Manşûr-âsâ dem-be-dem dâra edâyı çekerim
- 4 Bezm elest kâlû beladan berü ıkrârımıza
Her şeher şâhımıñ 'aşkına şalâyı çekerim
- 5 Bendî hiç râh-ı şehenşâhdan olur mı iḥrâc
Muṭi'im leyl ü nehâr hep o rızâyı çekerim

108. Gazel

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Bu derd ü miḥneti şâhım nihâyet bu kadar çekdim
Naşbe râzıyım degil şikâyet bu kadar çekdim
- 2 Tecellî takşirât vâşfın suâl ideriseñ câna
Derundan it ki bu nazmı ferâset bu kadar çekdim
- 3 Sene biñ iki yüz kırk dokuzuñ târiḫi vâhin oldum
İdüb üç sene ben gayret be-gâyet bu kadar çekdim
- 4 Degil medḥı dil aḥvâl celle nâmımdır naẓar eyle
Halâşım elli ikide şu hikâyet bu kadar çekdim

- 5 Bu hâle şabrile taḥammülün artur âşık Bendî
Bu târiḥ zindân olsun neyse âdet bu kadar çekdim

-109-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Gelmişim dâr-ı bekâdan fenânın mihmânıyım
Zâhidiñ bağına ḥançer mu‘miniñ ‘ulvânıyım
- 2 Ben münâdi olmuşam meydân-ı ‘aşka iş bu dem
Lâzım ancak çağırım çün Fazlınıñ iḥsânıyım
- 3 Lâ dimem bes dimişem ḳâlu belâdan her yola
Kâfiriñ küfri olmuşam bil mü‘minleriñ imânıyım
- 4 Bist ü hest ḥarf-i ne lâzım bunda izhâr eylemek
Dirseñiz biz ger bu sırrıñ tâ ezel ḳurbânıyım
- 5 Bir-durur iḳrârı ‘ahdim kayd Bendîm gün begün
Şol kelâmullah nuṭṭ-ı sürenin ‘umrânıyım

110. Ğazel

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Aç gözüñ fehm it zâhid gör nebiyâ nedir hünerim
Miftaḥı zebânımız kevnîñ nişânı eserim
- 2 Tılsım a‘zam vücûdum ‘allemel esmâ benim
Vechimde yigirmi sekiz ḥarf sırr-ı subḥân her yerim
- 3 Üçyüz altmış altı cûyuñ kâniyem hiç etmegiñ
Satulur bu şavb-ı ‘aşḳda ehline her gevherim
- 4 Yed-i beyzâımızda gizli yüz şuhuf hem dört kitâb
Vâḳıf-ı esrârı ḥaḳḳım sırr-ı Furḳân ezberim

- 5 Bendîyâ bir kıtreden cûş etmekim ‘ummân-veş
‘Aşkile coşsamda hakdır sırr-ı sulţânken birim

111. Ğazel

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Nuţk-ı pâkim añlayana hoş hikâyetdir benim
Sırr-ı ‘aşkımla her dîle ‘aceb ferâsetdir benim
- 2 Hâl-i ‘aşkımla kıra‘at ‘ârifâ ledûniyyeyim
Her sâzım ‘aşk ehline sırren berâdetdir benim
- 3 Deriseñ sâzıñ küfr ‘ibâdetiñ kande seniñ
Küfrüm ‘ibâdet ile her dem ‘imâretdir benim
- 4 Zâhidâ bu sözleri efsâne sen etme kıyâs
Rûz u şeb okuduğum dîlimde âyetdir benim
- 5 Gel berü ğûş it sözi çevirme yüzü ğâfilân
Şimdi âğâz etdigim Bendî sa‘âdetdir benim

-112-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

26 b

- 1 Cevriñ içün ey yâr saña sermâye mi kıldım
Bu kûhi-seriñ ğayri dolanmaya mı kaldım
- 2 Şeydâ gibi zâr etmeye yok zerre murâdım
Pervâne gibi şem‘ine yanmaya mı kaldım
- 3 Dil luţfuñ umub eşki döker bâbıña geldi
Râhıñda güzel cevriñ cefâya mı kaldım
- 4 Hem râh olub ben ‘aşkıla maşûda giderken
Ağyârı pelîdiñ ile ğavġâyâ mı kaldım

- 5 Hicriñle seniñ Bendî fakîr etmede âhı
‘Aşkîñla hamân dünyâda da‘vâya mı kaldım

-113-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Etmese şâh-ı güzel derdime dermân ne diyem
Sarmasa zaḥm-ı sînem âh yâ olkan ne diyem
- 2 Sarmasa yâr bu sînem zaḥmını iflâḥ olmam
Bâbına varmaga ben bulmadım imkân ne diyem
- 3 Şeş cihet tâ bilürem bir ezeliden ben anı
Zerrece yokdur efendim dilde noḡşân ne diyem
- 4 Ben aña cânım didikçe yakdı ‘aşk-ı cismimi
Yansa nâyâb olsa cismim bunda el-ân ne diyem
- 5 Sevdüğünden dûr olur mı Bendî cevır ü ḡulmile
Dönemem ḡâl u belâdan ‘ahd ü peymân ne diyem

-114-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Seyyâḥ idüben ḡarb ilini geşt ü güzârım
Aldı bu güzel nâgehânî şabr u ḡarârım
- 2 Dil ḡüsn-i temâşâsını seyretmeye kaldı
İsminden evvel aldı ḡaber aldı bu kârım
- 3 Nâm-ı şerifi savtîle çağrıldı yâ Alî
Ḥalḡuna menend ḡüsn-i ḡamer çeşm-i ḡammârım
- 4 Şeyh ekberidir beldemiziñ dilberi ra‘nâ
Vuşlat umub ben ‘aşkîle kim ḡâl-i nâ-ḡârım

- 5 Cün Bendî bilür hem çağırır Şubh u şâmı
Şâhım yâ ‘Alî eyle meded ‘âşık-ı zârım

-115-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ne ‘acebdir geçmedi bu dilbere nâzım benim
Dinleyin ‘âriflere hoş şîr ü elfâzım benim
- 2 Telh-âba toprağın kardı Hudâ çün Âdemiñ
Bu sebebdır dâ‘imâ kalbimde emrâzım benim
- 3 Çâr bâbı fetḥ idüb girdüm derûndan içeri
Şimdi ak oldu şükürler kim kara yazım benim

27 a

- 4 Bezm-i elestden pes diyüb bi‘âtı ikrâr vermişem
Mürşîdi kâmilden ey dil destûr icâzım benim
- 5 Bendî olub ‘aşkı yesîrim râh-ı yâr efgendeyim
Dem-be-dem artmaktadır o dostâ ağâzım benim

-116-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Çok zamândır ‘âşık-ı divânenim ey sevdüğüm
Ben leb-i lâl ü müli mestânınım ey sevdüğüm
- 2 Zerre mürvet etmedin bu ‘âşık-ı bî-çâreñe
Kapuña geldim bugün mihmânınım ey sevdüğüm
- 3 Ne çeker cevriñden el dîl ne duyar luṭfuña yâr
Kıl nazar bir sâili iḥsânınım ey sevdüğüm
- 4 İş bu cevriñ ḥaddı yok lâyıḳ degildir şânıña
Derd ü miḥnetiñ çeküb ḥayrânınım ey sevdüğüm

- 5 Tâ elestden kayd Bendî oldum seniñ her ‘ahdine
Eşiğinde koç gibi kurbânıñım ey sevdüğüm

-117-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Cinânıñ hasretiyle ben bir eyyâm agladım gezdim

Ateş-i firķatiyle ben ¹¹⁶dâm agladım gezdim

- 2 Murğ-ı dil serin dolandı vücûdum otlara yandı
Şâkı bize zehr sundu içüb câm agladım gezdim

- 3 Keştiyim gam-ı deryâda bu göñlüm saçı Leylâda
Mecnûn gibi bu Şahrâda Şubh u şâm agladım gezdim

- 4 Bendî der bu sevdâ bizde kanlı yaş doludur gözde
Gice gündüz gönlümüzde yâr merâm agladım gezdim

-118-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Bezm-i elestden söylenen güftârı ben bilmez miyim
On iki burcdan doğan ihtârı ben bilmez miyim

- 2 Goncanıñ şeydâsıyım gülzâra sermest gelmişim
Göñlüme ağyâr olan pür- hârı ben bilmez miyim

- 3 Bir gülü ruhşâra ben cân u başı kıldım fedâ
Dil-i fernevsim ziyâgir nârı ben bilmez miyim

- 4 Cenk benim düşmân benim ya n’oldı halka bilmezim
Cân u baş hâsmım olan çerrârı ben bilmez miyim

¹¹⁶ Bu kelime okunamamıştır.

- 5 ‘Aşkile Hâk dost diyüb cânın sebîl it Bendî gel
Şavb-ı ‘aşk içre şikâr in kârı ben bilmez miyim

-119-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Bir dem ola ki yâr ile dil eyleye aḥkâm
Her demde ki ḥoş ‘âşıka yâr eyleye in‘âm

27 b

- 2 Cevriñi gören luṭfuna inanmadı şûḥuñ
Vehm eyleyüb ol açmadı kim yârına hiç fâm

- 3 Bin ‘âşık-ı bî-çâresi var zülfüne baḡlı
Nuşret dilerüz eylemege ḥâlimiz i‘lâm

- 4 Deryâ gibi cûş etmedeyiz ‘aşk-ı râhıñda
Feryâd ederiz dergâhıña şubḥ u eger şâm

- 5 Çün cânile baş şöyle fedâ eylemişiz kim
Bendî gibi ‘âşıkları dil-bend ider encâm

-120-¹¹⁷

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Sîne-i zaḥmıma ḥâzık tövbe menem demmezem
“گر سر اشکی ریزه” uşşâḳ “آنکه” şebnem demmezem

- 2 “سرّی مردم آنکه چرخ گردون” bu ad
“از همیشه قهری دل غم” ḥârdan “آنکه” demmezem

- 3 “ای پسر” çâre ne bu ad fermân “به آمد” lemyezel
“کربلا از” özge men kaçaya mübrem demmezem

¹¹⁷ Mülemmâ gazel

- 4 “آن دلی راضی چرا” to biyâ muḥarrem ezel
 “سری از من آن گوزارت باده” mufahḥam demmezem

- 5 “آن فلک ریزنکی ریزه جامی ازل” ey Bendîyâ
 “آمد از آنکه بیا من سر سرایم” demmezem

Harf-i Nundur

-121-

mef ‘ûlü mefâ ‘îlü mefâ ‘îlü fe ‘ûlün

- 1 Vasf eyleyeyim derdimi suḥânıma bir ben
 Hoş yalvarayım âfet-i devrânıma bir ben
- 2 Ben ḥâl-i perüşan seniñ ‘aşkıñda yesîrim
 Gel eyle naẓar dîde-i giryânıma bir ben
- 3 Etmede revân ḥûn-ı ciger cûy- ı dîdemden
 Karışdurayım ḥûn [ı] dil ‘ummânıma bir ben
- 4 Ey şûḥ ki benim ḥâke beraber iderekden
 Şerḥ ola ḥâlim nûkde-i irfânıma bir ben
- 5 Çâre mi olur Bendî güzel râhına benddir
 Görmüşdür ezel yârı lâyıḳ şânıma bir ben

-122-

mef ‘ûlü mefâ ‘îlü mefâ ‘îlü fe ‘ûlün

- 1 Zâr eyledi dil bûlbûlü gülşâne içerden
 İrgürdi meni meclîs-i rindâne içerden
- 2 Meclisde baña şâkı → cân versede nîş câm
 Biñ naz ider ol bezmi suḥândâne içerden

- 3 Nâz eyleyerek derd-i diliñ söyle utanma
Dak boynuna çek silsîli cânâne içerden

28 a

- 4 Zülfi teli bağladı dîlim ğayrı ne çâre
Müjgânı tîri işledi her yana içerden
- 5 Kov zâhidi koyma güzelim bezm-i derûna
Müş tâk-ı dîdâr Bendî-yi dîvâne içerden

-123-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Okur bülbül dîlim 'aşkınla dilber sûre-i kâf nun
Benim bu zâr u giryânım döker dü dîdeden pürhûn
- 2 Mufaşşal kışsa-ı 'aşkım yazarsam cem' idüb cânâ
Nemümkün defteri dîvâne sıgar ta olur meknûn
- 3 Yalınpâ râh güzârında dolaşdım 'arsa-ı kevnî
Saçı Leylâm seniñ ol kûh u şahrânda bu dil mecnûn
- 4 Hamân dem 'aşk u derdinle esîr ü kayd-bend olmuş
Görenler hikmet-i hüsnüñ bî-lâ- şübhe olur meftûn
- 5 Kerem kıl ta'mire mümkün ise gel ey melek sîmâ
Yıkılmış Bendîniñ kalbi serâyı hem dili mahzûn

-124-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

- 1 Bu 'aşk ile bir âh ideyim tâ semâ yansın
Âhımdan olan dîd ki bu eflâki dolansın
- 2 Öldümde zemîn üzre felek bârânı döksün
Dil teşne olan şuhte içüb bu âba kansın

3 Su kâr mı ider ‘aşkile kim yansa derûni
Her hâliyle ‘âşık o ki bu nâra dayansın

4 Eyyâm-ı bahar şeydâ dil-i zâra giriftir
Üftâde-yi dîdâreleriñ eşki boşansın

5 Bendî güzerân etmek ile ‘aşkıñ ilinde
Lâyık ise miskîn dili âbîñla sulansın

-125-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Sor dilâver dili dilden meydânı ‘irfânen
Mey-i câmi mülû müliden mestânı meyhânen

2 Kim bilür o esrârı her ervâhın biñ hâli var
Ehli ayırır kıl u kâlden suhânı izânen

3 Gevher-i yektâ-durur batın zâhir aşıl kamû
Naqqad añlar seyr-i serden o kânı dürdânen

4 Perde perde talka talka mevc urur ceyhûnumuz
Añlasın dil seyl- i selden revân-ı ‘ummânen

5 Şol muṭarra kâküli selsil olub kalsa ḥarûc
Bu dîvâne Bendî benden dîvân sultânen

-126-

mef ‘ülû mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

28 b

1 Giryân ideriz dilbere meftûnlığımızdan
‘Uryan gezeriz biz dil-i maḥzûnlığımızdan

2 Bu zincir [i] ‘aşkı savruruz ḥâl- i neşûḥa
İsbât ideriz Leylâya mecnûnluğumuzdan

3 Hem gösteririz Yûsufa Ya‘kubluğu her dem
Her leyl ü nehâr dîde-i pürhûnluğumuzdan

4 ‘Aşk baħrine uçmaktadır ol bâdbânın kim
Zevrâk salarız engine efsûnluğumuzdan

5 Dermiş bize kim halk-ı cihân Bendî dîvâne
Mevcimizi görmez mi o ceyhûnluğumuzdan

-127-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Yolunda çekdigimi hep güzel icrâ etsun
Vuşlatıñ devletini göñlüme i‘tâ etsun

2 Çünkü râhında anıñ çekdiğimiz bî-ḥaddır
İsterem cürmümi yarın baña hi‘pâ etsun

3 Bakmasın ‘âşık-ı dîvâneyim ol ‘işyânıma
Mücrim ‘aşi ‘âşıkım ben beni ihyâ etsun

4 Evvel üftâdesiyim ki güzelin lâ diyemem
Baña kim cevır ü cefâlar etsun ol hâ etsun

5 Bendî anıñ yoluna râzılarıñ râzısıdır
Keşte-i Nûḥ benim ancak ğamı deryâ etsun

-128-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 El- amân Yûsuf misâli düşmüşüm bir çâha ben
Şâhib-i zülfiķare yalvaruram ol şâha ben

2 Maḥpûs-i zûlmetde kaldım kimse bilmez ḥâlimi
İzṭırâb-ı ğamla eyvâh başlamışım âha ben

- 3 Kendi başıma gezerken serteser bu ‘âlemi
Koç gibi kurbân için düşdüm meded bu râha ben
- 4 Himmeti pîrlere ile yetiş Hızır İlyâs baña
Nâgihân daldım amândır şu der-i günâha ben
- 5 Bendî sen zîndân içinde aglakan Ya‘kub gibi
Zâr idüb Yûsuf gibi yüz dutmuşum dergâha ben

-129-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Yâre derdim şad hezâr oldu didüm vardım bugün
Başdan ‘aqlım târ[ü]mâr oldu didüm vardım bugün
- 2 Tâ ezel bezminde bâde nûş iden dîvâneyim
Mest hâlim şimdi hammâr oldu didüm vardım bugün
- 3 Vuşlatıñ eyyâmını luţfuñla bir göster baña
Pür-cefâ hâlim nâ-çâr oldu didüm vardım bugün

29 a

- 4 Mest hâlimle seniñ yoluna baş cân koymışım
Veli derdim bî-şümâr oldu didüm vardım bugün
- 5 ‘Ayn-i lâm ye ismi dilber gizimizdir dem-bu-dem
Dersimiz leyl ü nehâr oldu didüm vardım bugün

Harf-i Vav

-130-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 ‘Âşıkları gamzeñ gine feryâde düşürdü
Gör bu güzeli kaşları biñ âda düşürdü
- 2 Ferdâde diyü râzı iken hâkkına ‘uşşâk
Yevm‘ül betere ‘âşıkı dünyâda düşürdü

3 Çünküm bir olur ‘ind-i ‘aşık dünyâ vü ‘uqbâ
Bu fikrile üftâde-yi berbâda düşürdü

4 Çün râzı olan نَحْنُ قَسَمْنَا¹¹⁸ sına bunda
Mürdeleri ihyâ idüb ‘abâda düşürdü

5 Gamzesi ile kaşları gör dem-i Mesihden
Bir dem yürüdüb Bendîyi irşâde düşürdü

-131-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Bu dil-i şeydâm benim gülşâneden gelmez berü
Teşnedir kanmaz ne’çün ‘ummânenen gelmez berü

2 Herkesin var tâ‘ati ‘ibâdeti bir hâliyle
Tâ‘at ü ‘ibâdetim meyhânenen gelmez berü

3 Mest olursam tâ‘atim tekmîl olur şâha benim
İşde o dem bu dîdem giryânenen gelmez berü

4 Sırr-ı esrârımızın kim fehmi idenler bî-gümân
‘Ârifi belli olur ‘irfânenen gelmez berü

5 Bir ‘acâyib derde düşdün it ferâset Bend [î] gel
Dil-i maḥzûnun niçün virânenen gelmez berü

¹¹⁸ نَحْنُ قَسَمْنَا “Rabbini rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında **biz paylaştırdık.**“ Kur ‘an-ı Kerim, Zuhur Süresi, 43/32 (Ekler: 1)

-132-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Üstüme cülûs idüb 'aşk-ı belâlar yürüdü
Ehl-i 'aşka ser verir dil mübtelâlar yürüdü
- 2 Egnimü giydüm 'abâ hil'ati 'aşkdır diyü men
Görünce halk didi bak â budalâlar yürüdü
- 3 Kollarım derbend olub zulmete düşdüm aglarım
Boynuma dakmak için gör silsilâlar yürüdü
- 4 Çağırım kırklar yediler Haydar-ı Kerrârı ben
Dergâh-ı Mevlâya benden esşalâlar yürüdü
- 5 Maḥbûs içre ser ü pâ tâ seyri için bu Bendîniñ
Kimi ekber kimi eṭfâl velvelâlar yürüdü

29 b

-133-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Yerişdi nevbahar faşlı dil-i şeydâ figân güldü
Cilâlandı karanfiller açıldı gül hamân güldü
- 2 Dil-i nâ-şâdemiz gördü bu tarz-ı bahar-ı faşlı
Dönüb cânib-i dildâre çağırd [ı] el amân güldü
- 3 Gülü ra'nâ icün bülbül bu mevsimde kılar zârı
Görüb ḥâli karîbin 'andelibe gülistân güldü
- 4 Yâ benim dil-i maḥzûnum ne denli neş'eyâb olsun
Baña yerde beşer gökde melek kevn ü mekân güldü
- 5 Bu Bendî genc-i miḥnetde figân etmekden el çekmez
Anıñ her ḥâline elân zemîn u âsumân güldü

-134-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

- 1 Cevretme baña gel beri ey kâkül-i şeb-bû
Üftâde bu dil tâ ezeli hüsniñe yâ hû
- 2 Mecbûr oluben mürvetine bâbıña geldim
Gûş etse yeter bir kere güftem lebi dil-cû
- 3 Sen ehl-i semâ Şahibi en'âmsın işitdim
İhsâna sezâyım diyü geldim rûy-i meh-rû
- 4 İhsân idecekseñ gine bu bende-yi gözle
Şevtâli degil râkibe verme bile bir su
- 5 Vuşlat günü gözler durub ol astânıñda
Hâl 'arz temennâ idiyor Bendî kuluñ bu

Harf-i Hedir Bu

-135-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Ki sensiñ yârığârım başka nesnem yok dü-'âlemde
Sînemiñ zaḥmına senden girü em yok dü-'âlemde
- 2 Elâ yâ maẓhar-ı dil gamda kim mevcûdesin her bâr
Hamân ben gibi râhıñdaki bir kim yok dü-'âlemde
- 3 Efendim dilrûbâsıñ gayre vermezsın dil-i 'uşşâkıñ
Seniñ 'âşıqlarına zerre elem yok dü-'âlemde
- 4 Benim ol çâkî sîne kim ki 'uşşâk-ı zaḥm-nâk hem
Yoluñda bil ki zerre bir enîsim yok dü-'âlemde

- 5 Seniñ nûr-i cemâli sırr-ı esrârına bu Bendî
Göreliden berü ey şâh dimem nem yok dü-‘âlemde

-136-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Ey şâh-ı sa‘âdet hele noķşânıma bakma
Ben ‘âşıkınam çünkü her ‘işıyanıma bakma

- 30 a 2 Hüsni ikliminiñ pâdişâhıym didin ey şûh
Hısmile benim hâl-i perişânıma bakma

- 3 Didinki bize luţf ile kahrım beraberdir
Kim bildim efendim dem-i devrânıma bakma

- 4 Didi eger üftâdem olub beni dilerseñ
Darbıma dayan ğâzab-ı tufânıma bakma

- 5 Didim hele bu Bendî kuluñ koyma cezâda
Şabret yâr iseñ bu dil-i tuĝyânıma bakma

-137-

müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün

- 1 Göñlümüz temennâ ider afet-i devrân olana
Gice gündüz senâ ider şâhib-i ihsân olana
- 2 Kapsunda çâker olur ‘aşkı ile perver olur
Bende-yi dilkemter olur kâkül-i reyhân olana
- 3 Çeker anıñ sevdâsını her ne ise belâsını
Küfr-i zülfüñ dâ‘vâsını vâşfeder sultân olana
- 4 Seyr-i cinâna gidelim ‘aşkıle gayret idelim
Bir şanemi medh idelim meclisde yâran olana

- 5 Ba‘zı güzel pek hoş olur gûşunda bir mengûş olur
Zîr-i fesde serpûş olur o yeter nâlân olana
- 6 Ba‘zı güzel âhu bakar ‘âşıkı odlara yakar
Tîr idüb müjgânı atar hüsine hayrân olana
- 7 Ba‘zısı var hûb şadâlı bazısıda pek edâlî
Ba‘zı var zülfi belâlî mey sunar mestân olana
- 8 Ba‘zı güzel soysuz olur güzelde olsa huysuz olur
Fitne ficür boysuz olur cevri eder seyrân olana
- 9 Ba‘zı güzel dutar sözi söz dutmaz da olur bazı
İşde o yoruldur bizi yâzık dilrân olana
- 10 Bu sözi bitürelî hâ meclise vireli celâ
Uzatma sen ey Bendîya cân fedâ ‘irfân olana

-138-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Hemîşe bir mürüvvet ehl-i ‘aşk meydânı farķ etse
Yakar şem‘i şecâ‘at ol ulû dîvânı farķ etse
- 2 Anâşırdan giyüb bir don gönül tahtın bezer ol zât
Bu dört bâbıñ rehâsınca yolu erkânı farķ etse
- 3 Gözetle ikrânıñ ‘ahdiñde ğafil olma dîr câna
Ki reîs keşti salmaz girdâbı ‘ummânı farķ etse
- 4 Canânım berhudâr olmaz mı ‘âlemde kemâliyle
Hâl-i ‘uşşâka rahm idüb dîde giryânı farķ etse

- 5 Sakın zâhid-i şeytânı ʔan' etmesin kim ey Bendî
 30 b Ya zâhid zâhid olur mı bâb-ı raḥmânı fark etse

-139-

mef 'ûlü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ûlün

- 1 Coşdı gine dil 'aşkıle meydâna gelince
 Bülbül gibi zâr eyledi gülşâna gelince
- 2 'Aşk bağçesiniñ 'andelibi güle fehmi açdı
 Feryâdı şehir diñle bir efgâna gelince
- 3 Dir نَحْنُ قَسَمْنَا¹¹⁹ sına râzı bu dil ey dost
 Yazar o gine deftere dîvâna gelince
- 4 Geldim dîdârı şem'ine kim yanmaya şeksiz
 'Ahdım tâ elestden berü bu âne gelince
- 5 Kânûn idinüb 'aşkıñı dil-bend yola düşdi
 Başım fedâdır varımile câna gelince

-140-

mef 'ûlü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ûlün

- 1 Ḥasret ile dil ḥâl-i perüşâna düşünme
 'Âşık iseñ ol lebleri mercâna düşünme
- 2 Derseni kim eger cevri hezâr vuşlatı yokdur
 İnşâfa gelür o sîm-i gerdâne düşünme
- 3 Zâr etme güzel nârıña yandım diyerekden
 Sen bülbül iseñ sînesi gülşâna düşünme

¹¹⁹ نَحْنُ قَسَمْنَا “Biz paylaştırdık.”. “Kur ‘an-ı Kerim, Zuhur Süresi, 43/32 (Ekler:1)

4 Vuşlat demini kande bulursañ fedâ etme
Sar şûhu hamân sînene hicrâna düşünme

5 Bendî cigerim ‘aşkıle suh̄tde oldu didikçe
Aña didiler ey delü dîvâne düşünme

-141-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Cemâle yâre müştâkım kâmu eşyâya eyvallah
Yalın pâ baş açık ‘uryân sîne kim eyledim seyyâh
- 2 Fenâdan istemem habbe beķâdan uçmagı hâşâ
Hamân maṭlûb-ı dîdârım ser ü cân fîsebîlillah
- 3 Ben ol mücrimi nâ-çârım bu yolda nâ-tüvân kaldım
Ḥaķıķatine ermezsem özüm buldı fenâfillah
- 4 ‘Ası ṭuġyân murâdım isterem ķad’i ümîd etmem
Buyurdu âyet ile kim zünûbcün ġaferamallah
- 5 Dil ü cân kayd-Bendim ki elest bezmindeki ‘ahde
Ķâmu eşyâm ider iķrâr okudum ‘inde Hüvellah

-142-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

- 1 Âyıb mı güzel ‘aşkıle dil başlasa dâde
Zulmete ķadem basd [1] göñül dâr-ı fenâda
- 2 Dil mest iken ‘aşkıñla bir asra yerişdi
Her bezmi cehil dutdu kemâl kaldı arada

31 a

- 3 Bir nuṭķ-ı dürûs ehl-i suḥan varsa bir bezme
Diñlenmez anıñ nuṭķı kalur der-i belâda

4 Nâdân ile dâna gedâ bay haqqıle bâtl
Fehm eyleyemez kimse anı heb bir sırada

5 Bendîya kerem kânîni bil um kerem umma
Vezîr-i cihânîni eli yok zerre vefâda

-143-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Yâ ilâhi beni kûl itdin ricâmı bilmeze
Ne düşürdün metrûkât içre bahâmı bilmeze
- 2 Lâcerem nâ-çâr bırakdın kimse bilmez hâlimi
Bilmezem n’etdim ilâhî bu merâmı bilmeze
- 3 Kudretiñle yok iken sensiñ beni var eyleyen
Sen dururken bes diyim mi şubh u şâmı bilmeze
- 4 Bir zamân luţfuñ görüben bir zamân gam elemin
Şimdi düşdüm hamd u şükre ki ahkâmı bilmeze
- 5 Yâ Hudâ Bendî kuluñ it hâl ehline yârı kâr
Pâyemi düşürme râh-ı haqqı nâmı bilmeze

-144-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Bu kafa hüküm ider şahib Süleymân sen misiñ söyle
Heft kişver şâh-ı râgıb Süleymân sen misiñ söyle
- 2 Güzeller mülküne senden girü şâh bilmezem şâhım
‘Adâlet tahtına tâlib Süleymân sen misiñ söyle
- 3 Hezâr ‘âşıqların bâbında elbeste kılar zârı
Kamûnuñ derdine tâbib Süleymân sen misiñ söyle

4 Kârârım kalmadı gönlüm felekler gibi dönmekde
Cunûnı gönlüme nasîb Süleymân sen misiñ söyle

5 Muşhaf-ı hüsnîni Bendî kulun ders-i kadim etmiş
Ziyâret hüsnîne vâcib Süleymân sen misiñ söyle

-145-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

1 Ğâyetle güzel kaşı hilâl beñ yanağında
Perçem yanadır mâl ü menâl beñ yañağında

2 Hayyâle şalâ mislini gördüm diyen olsa
Dü-ebrûlar 'acdârâ misâl beñ yañağında

3 Nigâhı benim 'aqlımı çün aldı başımdan
Bilmem nice olur bende bu hâl beñ yañağında

4 Seyrini iden 'âşık-ı dil medhıne durdu
Gör bağı deri gonca nihâl beñ yañağında

5 Ey Bendî pâkiñ medhını kim eyle temâşa
Dikkat ile bak rûhları al beñ yañağında

31 b

-146-

mef 'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

1 Ey bâd-ı fenâ sen bağ-ı vîrânıma esme
Bülbülleri çün gelmedi gülşânıma esme

2 Şukûfelere eyle nazar ü remy-i sürûrî
Añladıñ ise bâğım u bostanıma esme

3 Hoş esmedi bâd ey bâd-ı fenâ sen
Râzı degilim garmına (?) bir yanıma esme

4 Ben bağbânıyım gerçi bu bâğîñ küçücükden
Ma'mûr ideyim gel bu perişânıma esme

5 Şabret bakalım ayîne-i devrânı Hudâyâ
Bendî sañadır ser-gâhı (?) seyrânıma esme

-147-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün

1 Yürü bu meclise ey cân nice seyrân olur bizde
Hor görüb kem bakma 'irfân Mışra sultân olur bizde

2 Var sen Yûsuf Ken'ân ara çünkim ermedin bu hayra
Hükmi var şehri Mışra yâ ne Ken'ân olur bizde

3 Ser vermiş 'aşkın yoluna hâtemin almış eline
Ta'lim etmiş kuşdiline çok Süleymân olur bizde

4 Bendî hâlin izhâr etmiş özünü Hakkâ yâr etmiş
Heft iklimi şikâr etmiş Şahib dîvân olur bizde

Harf-i Ye

-148-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

1 Dilâ bülbül gibi zâr eyleyüb fâş etme Yezdânı
Per aç pervâne-veş ol nûr-ı nârîñ olma sûzânı

2 Tûlû' iden çün gönülde hamân nûr-ı hüveydâdır
Küşâd eyler derûniñ içre der-i genc-i neftânı

3 Benim ahvâl-i 'aşkıñ añlayan tan' etmez 'uryânım
Yalınpâ râh-revân sîne-siyâh añlar bu seyrânı

- 4 Kim ‘ârif aîladı bu çâr anaşır sırrını yâ hû
Şafâ ‘arz eylemez çün dil bilübdür bezm-i rindânı
- 5 Ser-â-pâ yansa cism-i pâk-i nâ-yâbım bu nâr içre
Gülistân eyler ey Bendî bu ‘aşkıñ nâr-ı nûrânı

-149-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 İbtidâ Hâkdur dile dünyâyâ verdi ziyneti
Hikmetden Âdem ü Havvaya verdi ‘izzeti
- 2 Bu keremler diñle ey yâr hâk u nârdandır zuhûr
Hele bâdîñ hikmeti hevâyâ verdi şöhreti
- 3 Gel kâmu eşyâyı aîla varlığına ne sebep
Ab ile gûni derûn-ı deryâyâ verdi kuvveti

32 a

- 4 Kimki ‘arif aîladı bu çâr anaşır sırrını
İş bu dörtlüdür kim yed-i beyzâyâ verdi ni‘meti
- 5 Bu cihânîñ kayd-Bendî çâr olur hem çehâr-durur
İki ‘âlemiñ Muḥammed ‘Alî efendim devleti

-150-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Felek cevren beni bu ḥaddeden bir ince tel çekdi
Bu derd ü ğam ile çeşmim yaşı ‘âleme sel çekdi
- 2 Anîñ mevc-i ḥurûcî akmasına kaldılar ḥayrân
O sırrîñ mazḥarın bilen kāmû eşyâdan el çekdi
- 3 Felegîñ dest-i cevrenden alub dil taş-ı devvârı
Nûşîna ıkdâm idince zehir taşın bedel çekdi

- 4 Giderken ‘aşk-ı baħır içre gönül keştesi ey câna
Bu girdâb-ı ‘azîme nâ-gihân bir ‘aksi yel çekdi
- 5 Ne deñlü derd ü gamın vâşfıda yârân size Bendî
Bu meydân-ı erenlerde neler çekdi ne hâl çekdi

-151-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ey gönül ‘arzıñ seniñ bu yârda mı dildârda mı
İştîyâkın hâlile ruhşârda mı etvârda mı
- 2 Bir kerre ‘ibretle bakub ‘aşk-ı hâliñ añlasam
Görsem ol müşkiliñi esrârda mı ızhârda mı
- 3 Okuyub ‘ilm-i ledûnni fehm iden esrârı kim
O bilür sırrıñ seniñ ikrârda mı inkârda mı
- 4 Bilmeyen nâ-dâna derdim nice ifşâ ideyim
Ne bilür dâ‘vayı ‘aşk bu yârda mı ağıârda mı
- 5 Aç gözüñ sen Bendîya râhıñda ol sâbit-ka-dem
Kim bilür şeydâ diliñ kim nârda mı gülzârda mı

-152-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Cefâ saña bakdı dil dilber ki bir cinân arar ğayrı
Vefâsuz oldıgın bildi vefâdârı sorar ğayrı
- 2 Bu ‘ömrüm aħır oldu luţfunı yâr görmedi gönlüm
Dil-i üftâdeme düşdi bunun-çün âh u zâr ğayrı
- 3 Yüzüm sürüb nice biñ asitâne pâ-yı bûs oldum
Yalıñpâ baş açık bundan gerü sen yürü var ğayrı

- 4 Anıñ-çün dâğdadır Mecnûn anıñ-çün yandı pervâne
Anıñ-çün verdi Ferhat ser leb-i Şîrîn sorar ğayrı
- 5 Bu Bendî hâl-i nâ-çârıñ hamân dem ‘aşk-ı râh içre
Rûz u şeb âh u efgân eylemekdir aña kâr ğayrı

-153-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

32 b

- 1 Ehl-i ‘aşkın hâlini seyrân iden cân ağladı
Dîdesi eşki revân iden girîbân ağladı
- 2 Çâre nedir lâcerem hasretle firhat el-amân
Çarh elinden şubh [u] şâm hükmi-i Süleymân ağladı
- 3 Ehl-i diller çâre buldı bil tevekkül Şabrile
Şabr-ı dil tevekkülü bilmeyen el-ân ağladı
- 4 Çünkü bildiñ bekle teslîm bâbın eyvallahda ol
Mısr ilinde Yûsufa Ya‘kub bile kan ağladı
- 5 Bâb-ı teslim Şabr-ı dil tevekkülü bilmez nâ-çar
Bendî bu böyle perîşân gör ki her an ağladı

-154-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Bugün gördüm o dildâr-ı ser-efrâzı kerem kânî
O nâz-ı reftârıñ uğrına koydum baş ile cânı
- 2 Nice tâvus gibi elvânlar giymiş bezenmiş ol
Görenler hû çeküb derler meded bu çeşm-i fettânı
- 3 O kaşlar yâynı kurmuş atar ok kibriğin cânâ
Yañakda beñ kurub tahtı ider hükmi-i Süleymânı

4 Boyu misl-i nihâl anca selviye nisbet bülend olmuş
Ne vâ-veylâ düşürdi ‘âşıka hâl-i perişânı

5 Kapuñda bendedir Bendî naẓar kıl ey melek-simâ
Vişâlin ‘arz ider her gâh gözetler emr-i fermânı

-155-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Çeşm-i dilber eyledi sevdâyâ mübtelâ beni
Şöyle taşdan taşa çaldı hâl-i ‘aşk-ı belâ beni

2 Añlamaz derdim güzeller bu sebeb nâ-şâd dilim
Pây-ımâl etdiñ arada yetişir dilâ beni

3 Hâk-sâr oldum düşelden çün bu ‘aşk dolabına
Vâşıl etmez vuşlata bu çarh-ı dîn hâlâ beni

4 ‘Aşk elinden hırka pûşam sîne ‘uryânım meded
Ġam yemezdim olsa zülfi bağladı kıla beni

5 Çeşmine yârin eẓelden ‘âşık-ı dil-Bendîyim
Sevdâ-yı hicri ki saldı baş açık yola beni

-156-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Hamdilillah fehm etdik çeşm-i hünersizleri
Zerre yok ‘aşk eseri şol dil-i gözsüzleri

2 Kendini dâña satan nâ-dâniyi ‘âlim bilür
Bezmiçinde kim sorar ol hâl-i esersizleri

3 Nicesin gördüm urur dem ‘ilm-i hikmetden saña
Çalar satar nice gör takvâyı dîn hırsızları

- 4 İblîs-i garrâ gibi aldar seni cehl-i dûn
Say eşek hem dağı elçek gûşu habersizleri

- 33 a 5 Gel inanma sen anıñ yalan olan cevâbına
Fehm it ‘ârif her zamân bu bî-nâmus ‘arsızları

- 6 Añla gel ızhâr şeri‘at hem tariķat ma‘rifet
Bendî bu râh-ı hâķıkâtda bilür pîrsüzleri

-157-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Dilberiñ râhına nice ‘âşık-ı dâd eyledi
Gül cemâl-i hüsnine şeydâ ne feryâd eyledi
- 2 Lemyezel lemmâ yezel bilmiş anı evvel aķır
Heft kân serverligin üftâde de ad eyledi
- 3 Sanma ‘ayn-ı hayâlimde benim leyl ü nehâr
Anaşır hicâbını açub dilim şâd eyledi
- 4 Hem-zemîn ehl-i semâ bil bu dü-kevnin eşyâsı
Her biri bir dürlü ismiñ şâh-ı Necef yâd eyledi
- 5 Kimi der şîr-i Hudâdır kimi der şâh ‘ül-veli
Ben bilürem şâh hoşım velâyet irşâd eyledi
- 6 Kankı dilden çağıram ben bende-yi şâhım ezel
Tıfliken ben biñ bir ismiñ ta‘lim-i üstâd eyledi
- 7 Herbir ismin yakdı binbir şem‘a nûr-i kalbime
İsm-i nûr Bendîyi ‘âşık-ı üftâd eyledi

-158-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Fedâdır ey güzel râhında 'uşşâkın cân u başı
Seniñ 'aşkıdır ey mâh rû bu diliñ yâr u yoldaşı
- 2 Seniñ bu derd ü gamın hicr ü âhıñ bende kim pinhân
Sînemi eylesin tâ pâre pâre hicr ü gam taşı
- 3 Kime idem küşâd sîne dâğım âh n'ola hâlîm
Gürûh-i yâran içre kim eger derseñ baña nâşî
- 4 Degil midir viren âsâr-ı 'aşkıñ bu dile efkâr
Degil mi derde mâdem bunda baña zehr iden 'âşî
- 5 Naşîb olmaz ise bu Bendîye vâşlıñ e yâ dilber
Su yüzdürsin yedi tîmûyî tâ kim gözlerim yaşı

İ'mâlî Dîvân-ı Gazel ü Had

-159-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Harf-i yâ çünküm tamam yazdı dîvân-ı gazeli
Gâzellerle bazı medhettiñ cemâl-i güzeli
- 2 Gösterüb bazı maḥalde remzile terkipleri
Sırr-ı remzi her gâzeliñ bildürür lem yezeli
- 3 Gâhice bağçe-yi bâg güller ile bûlbûlleri
Gâhi zikr ider mey-i maḥbûb câm-ı ezeli
- 4 Çok müṭâlâ' etmeden hiç fehm olur esrârı
Genc-i ḥikmet gevheriyle her gâzeli bezeli

33 b

- 5 Her rumûzı Һazne-i Һikmet Һayâtıñ âbıdır
Akđı çeşme-i Һayât bu Bendî yolun düzeli

-160-¹²⁰

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Bu vâşf-ı nâmın ‘âlemde canânım bir ‘Alî şandır
Tulû ‘iden cihâne vech-i pâkiñ şemsi ‘ayândır
- 2 Ser-i eflâkine ebrû gibi gîsû ٲabûr bağlar
On iki burca nişân hem ٲamere perde-pîşândır
- 3 İki kaşîñ seniñ şol Zülfekâr-ı şir-î Yezdânî
Veli o ebrûlar Һaٲٲa işâret râ-yı Kur‘ândır
- 4 Kimi bâlâ kimi zîre dutar kibriklerin bir saf
Ma‘ârif seyrine dursun ki bu bir ٲaşr-ı müjgândır
- 5 İki çeşmiñ iki ‘ayn iki ‘âleme işâret
İki lebiñ iki ırmağ dîle şehd-âb-ı revândır
- 6 Sırr-ı Һaٲ sende kim tekmîl dehânıñ kân-ı lü‘lû dür
Beni abdâl-ı ‘aşğ iden kim anda tûti zebândır
- 7 Zenehdân çâh-ı kevser bardagıdır Һâl-i hindûlar
Ser-â-pâ cism-i pâki Bendî nûr-ı dil-i ‘âşîkândır

¹²⁰ Yazmada “Şi‘ir Murabba Muħammes” başlığı yazıldıktan sonra 160. gazele geçilmiştir.

[Şarkı]

[murabba ‘-ı müzdevic kafiye şarkı]

-3-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Hüsne mağrûr olma ey sevdüğüm
Geçer güzelliğin kalmaz bir eser
Şimdi bu çağında üftâdeleriñ
Yoluñda verirler bire bire ser
- 2 Bir gün olur sen ararsıñ bu demi
Nûş eyle kaçırma elden bu demi
Hüsniñ bâğına yâr hizân¹²¹ demi
Eger bir eserse billâh sert eser
- 3 Ey dil ‘ahdıñ erkânımı yola mı
Kâre mi pes didiñ ya ki yola mı
‘Ömr bâğın çarḥ varâḳın yola mı
Vâ‘dem tamâm ise leşim yola ser
- 4 Göñül ideli sen bu ‘aşkı bırak
Her dem ‘arzı ider bir yeşil bir ak
Bendîya ‘âkılseñ bir eser bırak
Eser söziñ yerlerinde yel eser

[Şarkı]

-4-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Râh-ı ‘aşḳda çekmemiş böyle belâ bir kimseler
Men gibi hiç etmemiş ‘ömriñ hebâ bir kimseler
Ben semender gibi nârıñ gencine bost atmışım
Heft felekler görmemiştir böyle hâ bir kimseler

¹²¹ “hizan” şeklinde yazılan kelime hazan olmalıdır.

34 a 2 Ȧasret-i hicrile dâdem kanlı yaş döker müdâm
 Bu resen-i Ȧasreti gör pâyemize oldu dâm
 Seyyâhatle ȧehâr genci cûst u cû etmek merâm
 Olmasın ben gibi râh-ber bu yola bir kimseler

3 Terk idüb aȧbâb u yârı hırka-pûş etsem gerek
 Yâr elinden ayrılık tasını nûş etsem gerek
 Elvedâlar eyleyüb ȧâlîm ȧamûş etsem gerek
 Etmesin aȧbâbile böyle vedâ‘ bir kimseler

4 Alnıma نَحْنُ قَسَمْنَا¹²²‘dan yazılmış bu yazı
 Sanki bir top gibi atdı ȧahbe felek bundan bizi
 Ȧazret-i Ȧaȧȧa emânet eyledim dostlar sizi
 Gayri diller söylemez ey Bendî yâ bir kimseler

[Şarkı]

-5-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fa’ilün

1 Başla dil bûlbûl misâli zâra bayrâm günüdür
 Sû-be-sû herkes çıkar gülzâra bayrâm günüdür
 Ȧalk-ı ‘âlem elele vermiş naȧrir ‘ıyd-ı şerîf
 Başlasın ȧasret ȧeken efkâra bayrâm günüdür

2 Yâ ilâhî ȧandeyim ben mihribânım ȧandedir
 Gönlüme neş‘e viren ol nev-civânım kandedir
 Tûṭî-veş güftâr iden şirin zebânım kandedir
 Bu sirişkim cûy olur nâ-ȧâre bayrâm günüdür

3 Ȧasret-i yâr bir yaña hem ‘aşȧ u sevdâ bir yaña

¹²² نَحْنُ قَسَمْنَا Biz paylaştırdık “Kur ‘an-ı Kerim, Zuhruf Süresi, 43/32 (Ekler: 1)

Hâl-i gurbet bir yaña maḥbûs-ı zulmet bir yaña
 ‘Âşık âhenle pâyımız Bend dilde miḥnet bir yaña
 Şad hezâr işler sînemde yâre bayrâm günüdür

- 4 Dört taraf bakdıkça şöyle arttı giryânım benim
 Bakarım görmez gözüm gül yüzli canânım benim
 Yâ nice artmaz efendim âh u efgânım benim
 Ağarsın bu Bendî bahtı kara bayrâm günüdür

[Şarkı]

-6-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Şakınıñ şöhreti peymân iledir
 Bu meclîsiñ şânı ‘irfân iledir
 Kim ki arar gelsin râh-ı Mevlâyı
 Yoluñ doğrulığı erkân iledir
- 2 Nasılsın bu sırra gel berü söyle
 Her remz u rumûzı tefekkür eyle
 Tâ kâlu belâdan ‘ahdimiz böyle
 Külli şey‘ün ikrâr imân iledir
- 3 Ger biñde olsak bir bağceniñ gülüyüz
 Zâhidler ‘indinde sanki delüyüz
 Ümmet-i Muḥammed evlâd ‘Alîyüz
 Şân u şöhretimiz Kur‘ân iledir
- 4 Bendîya meydândan kaldurma serin
 Kim sayar şimden himmeti pîrin
 Muḥıbb-ı şâdıkı ol sen Ḥaydarıñ
 Saña bu saz emri sulṭân iledir

[Şarkı]

-7-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

34 b

- 1 ' Andelibler gülistânda güle efgân bahşider
 Goncalar hâr cûyını bülbüle her an bahşider
 Çünkim üftâdesiñ ey dil dilberânıñ râhına
 Dilberâlar 'âşıkâ celle ile ihsân bahşider
- 2 Sevmeyen cânânı bu cihânda bilmez hâl nedir
 'Aşk-ı râhda bilmezem ki böyle kıl u kâl nedir
 'Âşıkâ salt yârı yeter ande mâl melâl nedir
 'Ârif olan bir degil yârine biñ cân bahşider
- 3 İhtiyârsuz 'âşık olan derd-i yârı çekecek
 Ehl-i hâle bağ-ı miñnetden kim açılır çiçek
 Her eleme râzıdır dimez büyük yâ küçücek
 Her ne gelse o bilür ki aña subhân bahşider
- 4 Menzîliñ 'aşk meydânında serv-i sehîdir Bendîyâ
 Çün ledûn 'ilmiyle dersi okuyub yakdın çıra
 Ehl-i hâle sen seyyibedir diyü bakma gedâ
 Bir gedâsına bu kevni bil ki Yezdân bahşider

[Şarkı]

-8-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Dilberâ 'aşkıña düşmek ne mûhâldir ne mûhâl
 Gezer üftâdeleriñ Mecnûn misâl Mecnûn misâl
 Eyledi 'aşkıñ beni halk içre rusvâyı be-nâm
 Kaldı mı hiç bende şimdi kıl u kâl u kıl u kâl

- 2 Nâz u istiğnâ idüb dersiñ efendim gel berü
 ‘Âşıkımdır diyü sordun mu hâlîm bir rû-be-rû
 Eyle ihsân muhtâcım çün bâri gel şimden gerü
 Yetişir cevriñ güzel buldı kemâl buldı kemâl
- 3 Zülfüñ oldu pâyıma dâm dağı boynuma resen
 Zerre murâd kalmadı ‘aşkıñla yandı can u ten
 Çekdigim ‘aşk ile derdi rûz-i dîvânda söyleyen
 Nâ-murâdım eşiğinde zebânım lâl oldu lâl
- 4 Bin kerre ‘arz eyledim bu hâli sen sultânıma
 Bir kerre gûş vermedin âh zârıma efgânıma
 Ab-ı cûy itdi dîdem rahmetmedin giryânıma
 Bu faķır Bendî kapuñda nâ-mecâldir nâ-mecâl

[Çapraz Kafiye Şarkı]

-9-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Kâkülüñ ‘âlemde velvele iken
 Fesden ħurûc dört bir yana perçemin
 Sen ne derseñ ko di ħayrân oldum ben
 Çîn çîn olmuş ak gerdâna perçemin
- 2 Ėamzeleriñ ‘alâmeti bir yaña
 Kaşla müjgân ħalâveti bir yaña
 Püskülle fes letâfeti bir yaña
 Hamân girmek ister kana perçemin
- 3 Kim gördü perçemi pesend eylemiş
 ‘Âşıklar boynuna kemend eylemiş
 Nicelerin ol kayd- bend eylemiş
 İnşâf etmez kıyar cânâ perçemin

35 a

- 4 Bugün gördüm anı tel tel dolanmış
Yeni başdan gine râyiḥâlanmış
Bendî kim ‘anbere miske bulanmış
Girüb bağa hem bostana perçemin

[Şarkı]

-10-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Katrede var eyledi ‘âlemi Settâr bilürem
Heft zemîn heft semâ hep andan izhâr bilürem
Mûsa Davud ‘İsa İbrâhim Halil rahmân bile
Cümlesine verd [i] şân Muştafa tekrâr bilürem
- 2 Si vü düyi tarḥ idersiñ her ḥesâba çehâr olur
Küllî semtinden bu bâbîñ râhı sevâba çehâr olur
Ne ‘aceb bu tekkeniñ her semti bâba çehâr olur
Her bir semtinde dü-kevnin ‘âlemi var bilürem
- 3 İş bu ḥâli añlayan her luṭf -ı yârı ‘arz ider
Bîşnev eyler her kelâmı şâh u pâyı ‘arz ider
Hem şâh uğrunda o kim cengi a‘dâyı ‘arz ider
Bu remîzi añlayan ‘arifi ben yâr bilürem
- 4 Seri top sîne siper idüb miyâne girmeli
Çehâr bâbı feth idüb der-i dîvâne girmeli
Bendîyâ himmet-i pîr ile izâna girmeli
Rehber-i irşâdı hem mürşîdi de çehâr bilürem

[Şarkı]

-11-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Bir güzele eylemişim temennâ
İki kaşlarıdır irşâdım benim
‘Aynelyakîn iki ‘ayn-ı sanemiñ

Ḥaṭṭı istivâsi üstâdım benim

- 2 Bunda şad hezârdır yârîñ mecbûri
‘Âleme berk urdı cemâl-i nûri
Semt-i yâre ‘aql itdi mürûri
Erenlerden olsun imdâdım benim
- 3 Ben bu bağda ne bülbülem ne gülem
Koymazsınız ne şâd olam ne gülem
Ben ‘âşkıñ öz başıma degülem
Ma‘zûr görün zâr u feryâdım benim
- 4 ‘Âşk elinden bu dem derd-mend oldum
Ko aksın sirişkim gayrı men doldum
Canânîñ râhında kayd- bend oldum
Budur dü-‘âlemde murâdım benim

[Çapraz Kafiye Şarkı]

-12-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fa’ilün

35 b

- 1 Ehl-i ‘aşkıñ sırrın zâhid ne bilsin
Sorar dili dilden meydân ‘irfândan
Kâmile pes diyüb usûle girsin
Ḥâlle yolu yoldan erkân iz‘ândan
- 2 Baykuş niçün ḥâlî koymaz vîrâni
Şem‘a dandır pervâneniñ sûzânı
Söylediñ sivâyı dil ü nâlânı
Ḥayrân güli gülden figân gülşândan
- 3 ‘Ârifiñ kelâmı belli sözünden
Çeşm-i nûri isbât ider yüzünden

‘Âşkîñ mevci coşar iki gözünden
Eşki nîl-i nîlden bârân ‘ummândan

- 4 Bendî şâh hoş şimden oldı-çün ihsân
Dil bârigâhında kuruldı dîvân
Destinde şâkiler dutmada hamân
Câm-ı müli mülden el-ân dîvândan

[Şarkı]

-13-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Seni bu hüsnile şâhım yaradan Yezdâna hû
Hûblarıñ mülküne kim tahtı kuran sulţâna hû
Dest-i kudret seni taşvîr eylemiş hiç messesiz
Kangı hâmile yazılmış bu yazı pîşâna hû
- 2 Mâr u mûr baş kaldurur hüsnüñi seyrân etmeye
Bu ne sulţândır ki kullarına ihsân etmeye
‘Âşık-ı bî-çâreler başladı efgân etmeye
Zülfünüñ her bir telinde bağı biñbir dane hû
- 3 Bir kerre hüsnîñ görenler ser verir cândan geçer
Ol dirîga bakmayub hem dem bu cihândan geçer
Gözyaşı nîller gibi cûş eyler ‘ummândan geçer
Durmuş hep ‘âşıkları gör baş açık dîvâne hû
- 4 Bu ne maḥbûb bu ne dilber bu ne etvâr bu ne ḥâl
Bendîniñ ‘aqlın alub ol eyledi Mecnûn misâl
Seyr idüb müfti müderris didi kal Allah kal
Ḥaṭṭı istivâ ile vechindeki Kur‘âna hû

[Murabba'ı Müzdevic Kafiye Şarkı]

-14-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

36 a

- 1 Nedir bu zâr u feryâdiñ ğam-ı dünyâyı çekdiñ mi
Bu 'aşkıñ dest-i cevrenden yâ hicr yâyı çekdiñ mi
Çagırub rûz u şeb Hâk dost nihân esmâyı çekdiñ mi
Nesîmi gibi sen dâre nâzı edâyı çekdiñ mi
- 2 Ne vechile 'adûlarla düşersin 'aşk u ğavgâyâ
Nice Yûsuf olam dersin muğaddem düşmeden çâyâ
Alub mecnûnelikten bir eser çekdin bu Şahrâyâ
Saçı Leylâ elinden şîmşîri yârayı çekdiñ mi
- 3 Bu yola ser viren yüz biñ ölürse bir kalur nâdir
Kimin 'aşk hâk-sâr eyler kiminden zelle olur sâdir
Kimi pür-ġam ile 'aşkıñ olamaz Şabrına kâdir
Evvel suâl sorarlar kim ġam-ı ferdâyı çekdiñ mi

- 4 Ararsın vuşlat-ı yâri ararsın râh-ı dildârı
Çeküb bu 'aşk-ı efkârı sorarsın sırr-ı esrârı
Bilenler söylesin hâli şu Bendî denî nâ-çârı
Bunuñ derdini ey tabib bilüb de vâyı çekdiñ mi

[Murabba'ı Müzdevic Kafiye Şarkı]

-15-

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Güzel dil hüsni bâġıñda seniñ bâġbânıñ olsun mı
Yanub 'aşk ile her dem ah dîde giryânıñ olsun mı
Teraḥḥüm hâline etmezsin dil-i vîrânıñ olsun mı
Bu hâlile melek-sîmâ ciger biryânıñ olsun mı

- 2 Mekânım Mecnûn-âsâ dağdadır bil ey saçı Leylâ
Siyâh zülfi teline ben yesîrin olmuşam hâlâ
Elif kıddimi dâl etdin cazû gamze ile illâ
Layıkça ben kuluñ kapuñda kim kurbânıñ olsun mı
- 3 Gelür çeşmimden ey dilber dökülür rûz u şeb kanım
Cihânı bî-ñuzûr itdi benim bu zâr u efgânım
Bilürsün bunca demdir mübtelâyım ‘aşka sultanım
Vişâl-i bâb-ı rahmın ol açub miñmânın olsun mı
- 4 Yâ söyle bunca demdir ‘aşkıñım derdime çâre
Açar ‘aşkıñ devâ olmaz sîneme günde bin yâre
Ki bir diñle dutub verdiñ yakamı dest-i ağıyâre
Garîb Bendî behey dilber yesîr zindânıñ olsun mı

Elifnâme

[Murabba-ı müzdevic]

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 **Elif** el çekmezem ol şâha cândan mübtelâyım ben
Bâ bilürseñ aña hayli zamândan mübtelâyım ben
Tâ tarz u etvârına kayd dil andan mübtelâyım ben
Sâ senâlar idüb Hakkâ nihândan mübtelâyım ben
- 2 **Cim** cemâliñ gören üftâdeler kılmakdadır zârı
Hâ hüsnuñ şem‘ine yandırmada pervâne nâ-çârı
Hâ haşre dek melek-simâ dökem gözyaşını bârı
Dal delâl haqqı-çün belli bir andan mübtelâyım ben
- 3 **Zal** zelîlim bu ‘aşkıñ odu vücûdum yaksa lâyıkdır
Ra râzıyım dü-çeşmimden müdâm kan aksa lâyıkdır
Za zârım ‘aşk-ı râhında semâyâ çıksa lâyıkdır
Sin seniñ hüsnine bezm-i dîvândan mübtelâyım ben

4 **Şin** şifâ zaḥmıma senden umub geldim kerem kânim
Şad sığındım meded şâhım bu yolda artdı efgânım
Ḍad zaîfim zaîfim eyle ‘af ne ise ‘işyânım
Ṭı ṭakatım geldi çehâr bi yandan mübtelâyım ben

5 **Zı darbî** ‘aşkıñla şehir-i mülküm pâyı-mâl oldu
Ayn ‘ayeni hayâlimesin kulun gör nâ-mecâl oldu
Ġayn ġarḳ oldu bu baḥre dil-i ‘ummânım ne ḥâl oldu
Fa feyz-i luṭfuñile hû ‘ayândan mübtelâyım ben

6 **Kaf** karâr eylemez câna göñül ‘aşḳda yorulmaz gör
Kaf kemâl ehliniñ ḥâli bu râh üzre sorulmaz gör
Lam lâli lebine karşı kaşı ṭurrâ dudulmaz gör
Mim Mevlâ katımız bezm-i dîvândan mübtelâyım ben
7 **Nun** ne çâre ideyim zaḥm-ı ‘aşḳa gayrı ben şâhım
Vav varub zâr idem bâba ḥesabsız oldu günâhım
He hû ‘aşkıñla çekem tâ tükenmez ḥaşre dek âhım
Ya Ya‘kub gibi Bendî eşkiyandan mübtelâyım ben

Müseddeslerdir

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Elbet ‘âşık râhı canâneye tekbîr idecek
İntihâsını anıñ fikrile ta‘bîr idecek
‘Aşḳ-ı ḥâli diliyle dilbere taḳrîr idecek
Çeşm-i edebnâkiyle şûḥ ‘âşıkı tekdîr idecek
Şihirkâr gamzeleri ġâlîba tesîr idecek
Anladım zülfi telin boynuma zencîr idecek
2 Zülfi dâmından anıñ çıkmaga hiç çâre olmaz
Dil-i pervâneyi sûz etse de der kâr olmaz
Yanarak dûdî çıkar ise de izhâr olmaz
Böyle bir gamzesi ḥûn müjesi yeter kâr olmaz

Eyżan Şihirkâr ğamzeleri ğâlîba tesîr idecek
Añladım zûlfi telin boynuma zencîr idecek

3 Çünki ‘aşıkına señ ey dil buna âh etme nedir
Derseñ üftâdesiyim böyle günâh etme nedir
Lâle-veş bunda beni sîne siyâh etme nedir
Hısmile rindâni meyde nîm-nigâh etme nedir

Eyżan Şihirkâr ğamzeleri ğâlîba tesîr idecek
Añladım zûlfi telin boynuma zencîr idecek

37 a 4 Dâm-ı zûlfüñde güzel şimdi yesîrim sorma
Râh-ı ‘aşkıda kıldığım cevre Şabırım sorma
Sîne-i şûhda hazır mevt-i kabîrim sorma
Beni yârdan yârı benden sakın â pîrim sorma

Eyżan Şihirkâr ğamzeleri ğâlîba tesîr idecek
Añladım zûlf-i telin boynuma zencîr idecek

5 Dil giriftim na-gihân’ aşkıña eyvâh n’ideyim
Cân tahammül idemez cevriñe her gâh n’ideyim
Beni sahtt eyleyecek ahır ol mâh n’ideyim
Bendî bu bir pür-ateş âh nideyim vâh n’ideyim

Eyżan Şihirkâr ğamzeleri ğâlîba tesîr idecek
Añladım zûlfi telin boynuma zencîr idecek

-2-

[müseddes-i mütekerrir]

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Ehl-i hâlden añla gel mihr-i kelâm olmaklığı
Tıfliken tâ belli ider cevriñe fâm olmaklığı
Dehr içinde pür- kemâli şubha şâm olmaklığı
‘Ârif añlar anda sırrı gayrı kâm olmaklığı

Dilberin ‘aşkında buldum yemm ü dâm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

2 Lezzet-i maḥbûb-ı ‘aşkı kim dilerse merhabâ
Aşnâ iseñ dilrübâ yolunda it cânı fedâ
Hoş gelür ‘aşkıñla şâhım ‘ömri etsem hebâ
Şem‘i ‘aşkıñ nûrı dilber yandur elden berü tâ
Añladı dil-i cunûnım şâha râm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

3 Gösterir revnak bize yâr mey- pereslikden cânâ
Hâme sen ne hoş nezâket söyledin bu meydâna
Bu ledûn ‘ilmiyle gösterdi ki sırr-ı insâna
Tıflı gönüm su gibi akmak dilerken bu yana
Bezm-i rindâni şehâ ne duydu hâm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

4 Pes ki pesdir yâr yoluna ser viren merdâne
Birliğiden gör nice biñ oldu yâr canâne
Ol muḥabbet câminin ḥayrânı dil mestâne
Zâhida mey-ger diyü kim bakmasın meyhâne
Ehl-i hâl meyle bulur Hakkâ devâm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

37 b

5 Bülbül-âsâ kârımı zâr eyledi sırr-ı Hudâ
Her Şehir gûş eylesin feryâdımız bâyı gedâ
Yâr cefâlar eylese maḥzûn dilim bulur Şafâ
Baş açık yalın ayak hem sîne ‘uryân Bendîyâ
Hâlbukim añladı ol ‘Alî maḥâm olmaklığı
Meygede meskân idüb rüsvâyı ‘âm olmaklığı

Tahmîsdir

-2-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Geçmedi nâzım benim canâne bahtımdan mıdır
Düşdü nâ-çâr gözlerim giryâna bahtımdan mıdır
Hâlimi söyleyemem sultâna bahtımdan mıdır
Bu sebep başlar dilim efgâna bahtımdan mıdır
‘Âşıkım kaldım cinân hicrâna bahtımdan mıdır
- 2 Bu sînemde açdı yâre şîr-i müjgânı anıñ
Kaddimi dâl eyledi ol çeşm-i fettânı anıñ
Dü-cihân ehline mürvet vech-i seyrânı anıñ
Bu muhibb-ı şâdika hoş dem-i devrânı anıñ
Cân fedâ itdim bilinmez aña bahtımdan mıdır
- 3 Dilbere ‘âşık olan dîvâne hırka pûş olur
Gûşı üftâdeye nâzı dilberiñ mengûş olur
Dem-i ‘aşkla nicesi dolsa nicesi boş olur
Ehl-i hâle cân fedâ itmek bu yolda hoş olur
Dilim oldu şem‘ine pervâne bahtımdan mıdır
- 4 Hüseyin ilinde luţf-ı şâhıñ dile yâr olmaz mı hiç
Nûr-i dilber dili ‘aşka şem‘a dâr olmaz mı hiç
Bu derde olan giriftâr âh u zâr olmaz mı hiç
Kim kesîd eyler bu cevri nâm-dâr olmaz mı hiç
Râzı oldum çekeyim fermâna bahtımdan mıdır
- 5 Bu şanemdir sebebin ey Bendîyâ evvel aիր
Hâmd-ı şükr olsun ‘adûnuñ sırrı hep oldu zâhir
Nice dem çeksın dilim ‘aşkıñ ile cevri ü kahir
Tâ elestden böyledir ‘ahdile peymân birebir
Deftere kaydım ezel dîvâne bahtımdan mıdır

Noktasız Ğazel

-1-

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Dilâ kim ‘ömr-i kûṭâhîñ helâk ider elemeler gör
Didem sevdâ ile ḥâl ehli ger a‘lâ demler gör
- 2 Sorarsañ eldedir varım aña kimler ola vâşıl
O râh- ı derde agâhım ararım dürlü emler gör
- 3 Ki dūr olsada derler saña kim dildârîñ aldurma
O mâderdi ṭulû ‘ederdi kim şad şad ademler gör
- 4 Ki dūrâ dūr olursa olmasa da mâderi vâḥid
Devâlar görmeseñ de ara şad varı keremler gör
- 5 Kerem derler esâsı Âdemi Allah-durur ‘âlim
Dedi a‘lâmı aña Bendî dildârîña kemler gör

Noktasız Ğazel

-2-

fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün

- 1 Var o dildâre dedim âh meded âh
Gül-i ruḥşâra dedim âh meded âh
- 2 Varam illâki görem o al rûḥı
Aña avâre dedim âh meded âh
- 3 Diñle deli aña ki o esrâr-ı dili
Hele devvâre dedim âh meded âh
- 4 Sorarsa eger derd ḥâlî kim o dildâr
Hele gel ara dedim âh meded âh

5 Elimdeydi evveli servi dâlı Bendî

Verdim serimi dâre dedim âh meded âh

Leb Değmez Ğazel

-1-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

1 Yâre hasret yetişir ağıâr elinden çâre ne

Eyle ihsân ey şehâ sen 'âşık-ı didâre ne

2 Her canânın adeti 'âşıkına rencidedir

'Aşkile çâk sînedir ki gayrı gayret ara ne

3 Kande 'âşık irişirse geçirir hayr ider

Gizli sandıñ ehline tâ aşikâr ızhâra ne

4 Çarh dârâyı ser-â-ser 'aşkla seyrân eyleyen

Nesl-i 'Alîden sayıldı ande ki ikrâra ne

5 Deryâ-yı 'aşk içre keştin engine sal Bendîyâ

Yelken aç re'is iseñ tâ engine kenâre ne

Leb Değmez Ğazel

-2-

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

38 b

1 Aşikâre ehl-i 'aşk zâhirleriñ ufkâsıdır

Cehdider 'arş u kürsi râhınıñ şeydâsıdır

2 Cân u ser ande atar nişâneye Şâdık ise

Şeş cihet ikrâr u ızhâr sırrınıñ a'lâsıdır

3 Añlagil 'aşk hâlini gel dilde tenhâ zâr eyle

Ehl-i hâl nişânı kendi sînesi yârasıdır

4 Seyrde isede zâhirdir hâl ne ki habtı ‘ayân
Tâ eletsen girdi râha kendiniñ edâsıdır

5 Diñlegil hâliyle işde ger ki ‘âşık Bendî
Çâkeriñ ‘aşk u gedâsı tâlî‘i karasıdır

Kara Hece Ğazel

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Yâr bulunmaz bu ‘âlemde nûn ü mim nûn dâl saña
On sekiz biñ ‘âlem ider pe vü sin nûn dâl saña

2 Dest-i kudret seni tasvîr eylemiş hiç messesiz
Seyridenler oldu vechiñ vâv ü lâm nûn dâl saña

3 Ağlayub zâr etme göñlüm Şabra yâr olmak hüner
Yâriñ her zülfi telidir kâf ü mim nûn dâl saña

4 Bîşnev ol gel hâli ‘aşkı yâd idem bir bir saña
Söz bu sözdür it şikârı se vü nûn dâl sana

5 Sakın kem bakma ‘âşık ol tevekkül saf ü hâl
Bendîdir hatırşinâs ol be vü be nûn dâl saña

Müstezâd

-1-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1 Levh-i dilde tâ ezelden kayd olan sırrı ilâh
Dilde anı it penâh
Penâh ol dîn ü imân ikrârı ihyâmdır o şâh
Eyledim ‘aşkıle âh

2 Ah degil mi yanduran şâhım bu heft kişveri
Böyle oldum serseri

Serserilik hâk-sârlık pây-mâllık dile çâh
 Tâlî'im olmuş siyâh

3 Tâlî'-i siyâhıma zâhid cefâ eyleme gel
 Anı san saña mehel
 Mehl olkim gidesin uş bundadır Yezdâne râh
 Kend'özün eyle seyyâh

4 Seyyâh olmak hoş veli bu 'aşk-ı yâr serde iken
 Yürü kim lezzet ilen
 Lezzet ilen cân o yolda verse ider mi zerre âh
 Yârı kılssa nîm-nigâh

39 a 5 Nîm-nigâhın bu fakır Bendîye ızhâr itdigiñ
 Ya ne hikmetdir hemîn
 Hemîn bir kemter kapuña geldi seniñ rûyı mâh
 Hû çeker ol gâh gâh

Diger Müselsel Müstezâd

-2-

mef 'ûlü mefâ 'îlü mefâ 'îlü fe 'ûlün
mef 'ûlü fe 'ûlün

1 Dilâveri sor dili dile 'îrfânı izâna
 Yaz anı dîvâna
 Dîvâne lebi mül müle mestânı meyâne
 Bakar mı ziyâne

2 Ziyâne niçün saldı seriñ 'aşkı dil ednâ
 Sor kâmet-i balâ
 Balâda düzer tel teli gerdânı me'kâne
 Hışm eyledi âne

- 3 Bu ana kadar çekdigimi bildi mi söyle
Her hâleti böyle
Böyle mi olur kul kula ihsân-ı şehâne
Eyler mi i'âne
- 4 İ'âne ile ursa bizi 'aşk u hazâbı
Açardı nikâbı
Nikâbı nice hâr güle gülşânı figâne
Şeydâ vu dîvâne
- 5 Dîvânda şâhım itdi medhiñ Bendî fakîriñ
Bâbıñda esîriñ
Yesîr kim o Bendî silsil-i fermân-ı şehâne
Uğrakdı tufâne

Diger Müselsel Müstezâd

mef 'ûlû mefâ 'ilû mefâ 'ilû fe 'ûlûn
mef 'ûlû fe 'ûlûn

-3-

- 1 Arturdu gönül sevdigine 'aşk u nidâyı
Hem kıldı ricâyı
Ricâlar idüb dilberine çekdi şalâyı
Gör nâz [u] edâyı
- 2 Edâlar ider sevdigi-çün var mı bahâne
Kaşd eylese cânê
'Arz etmede dil sevdügiçün kasd [ı] a'dâyı
Hem 'aşk u belâyı
- 3 Miñnetle ğam-ı râhı güzelde çekmese 'âşık
Olur meye şadıķ

Fehm eyleyemez mertebeyi bâ y u gedâyı
O sırr-ı Hudâyı

- 4 Sırr-ı Hudâyı kıldı nazar vechi güzelde
Muhabbeti dilde
Çek kuvveti bâzûya verüb âhenî yâyı
Giy eski ‘abâyı

39 b

- 5 ‘Aba giyüb eskice şâln boynuna takmış
Emlâki bırakmış
Mecnûna bedeldir hele gör Bendî Babayı
O dil şuarâyı

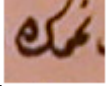
Diger Müstezâd

-4-

mef ‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün

mef ‘ülü fe ‘ülün

- 1 Eyvâh n’ideyim hâli malâmal perîşândır
Bir hayli zamândır
Luţfıñile yâr bu dilimiñ şem‘ini yandır
Ėafletden uyandır
- 2 Koyma beni kûşe-i mihnetde kerem it
Dil râha sehî git
‘Aşkıñla yanan şuhâ seniñ zırâ bu cândır
Gör ne sûzândır
- 3 Hiç kimseye bu bâki degil luţfuña irilmez
İhsânı görölmez

Mi‘mârî ¹²³ olamaz fâni cihândır
Sonı virândır

4 Bir kerre bakın nerde qarâr itdi hûkûmî

Hep böyle nücûmî
Ehl-i kemâliñ râhatı yok dîdesi kandır
Pek hâli yamândır

5 Bin renkile gör fitne-yi kim etmede alı

Yok asla kemâli
Bendîyâ sakın sen aña aldanma yalandır
‘Ömrine ziyândır

Diger Müstezâd

-5-

mef ‘ûlû mefâ ‘îlû mefâ ‘îlû fe ‘ûlûn
mef ‘ûlû fe ‘ûlûn

1 Yârab dil-i maḥzûnumuzuñ şâd ide a yâ

İhsânıña muḥtac
Her zerrede mevcûdeligiñ ‘âleme şâyâ
‘Akıllara ḥayret

2 Çünkânı yekûn içre seniñ nâmıle şânıñ

Kim ḥaddi bî-gâye
Mevcûdile nâ-mevcûdede serdesiñ Alâ
Zâhirde mezâhir

3 Mir‘at-durur ‘âriflere her kıncaru baksa

Seyretmeye kendin

¹²³ Bu kelime okunamamıştır.

Kendi özünü hiç göremez ‘ilmile molla
Her bir sözü haqqen

- 4 Ne mollada ne mollaların ‘ilmi içinde
Bilmem ki bu kande
Meyhânede mescidde bile Ka‘be de halâ
Bu fikrile nâ-bûd

- 40 a 5 Dil mest idi meyhânede er nâmını duydu
Ussum gideyazdı
Bak Bendîya gör özünü mir‘atı mücellâ
Gel eyle temâşa

Müstezâd Murabbâsı Hem Müselsel

-6-

*fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün
fâ ‘ilâtün fâ ‘*

- 1 Bezme geldi canân dil oldu rûşân
Maṭlûb iken iḥsân ḥâl bu aḥvâli
Yok kîl u ḳâli
Ḳîl u ḳâli añlar her vaşfı diñler
N’eyler gibi iñler yokdur mecâli
Yamândır ḥâli
- 2 Pek ḥâl-i yamânım artdı fiğânım
Geldi amânım meded sultânım
Yârelidir cânım irgür dermânım
Ey çeşm-i fettânım sun câm-ı lâli
Leb dolu balı

3 Lebinden bal akar ‘aşk beni yakar
 Gör ki dūdum çıkar temelim yıkar
 Cevriñe dil bakar eylemesin ār
 Sensiñ leyl ü nehâr fikr ü hayâli
 Arar vişâli

4 Bu vişâle dîdem dökmede gör nem
 Bendîya başka dem olasıñ hurrem
 Gonca gibi aç fem bul derdine em
 Hâkdan iste her dem rûhları alı
 Kaşı hilâli

Diger Usûl

-7-

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

fâ ‘ilâtün fâ ‘

1 Seyret afitâbı çekdi nikâbı
 Hüsnuñde kitâbı imlâya mâ‘il
 Gel oku sâ‘il
 Sâ‘il sen hesâbı diñle cevâbı
 Açıldıkca bâb-ı şalâya mâ‘il
 Ben oldum kâ‘il

40 b

2 Çünküm kâ‘il dîle ol aldı ele
 Gezer her gün böyle bağlandı tele
 Didiler bülbüle aldandı güle
 Anı diñle hele şalâya mâ‘il
 Mevzûnu fâ ‘il

- 3 Vezniyle okur seherde āhile zârda
 Pervâne-dil nârda ‘aşk dildârda
 Bu böyle bir kârda nâmûsda arda
 Üftâde-dil yârda ‘a‘lâya mâ‘il
 Hiç etmez hâ‘il

- 4 Hâ‘il olmaz bir an bendedir hamân
 Bunda yokdur gümân söyledi zebân
 Gönlümüzde pinhân açıyor dehân
 Bendîya bu cihân Leylâya mâ‘il
 Bunda olmaz nâ‘il

Târih At Berâyı Vâsf-ı Zindân

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Bu eyyâmı belâ-yı gam-ı hârı çarh -ı dîn buldı
 Zemîn ile semânın vâşfına gam leşkeri doldı
 2 Görünce aîladım fermûde-i tahrîdi Yezdânı
 Hezâr dü-şad sivârün gül-i ruhsârı sefîd oldu
 3 Rızâ-ı Hakkâ râzılardan olub eyledik teslîm
 Bir aylık râhdan zindâna geldik vechimiz soldı
 4 Okudu târihi bir āh idince gam-güsâr Bendî
 Bu takdîr-i ilâhîdir diyüb zindânda bend oldu

Târih-i Halâs-ı Zindân

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Hâzer ider mi ‘âşıkdır ki ol kim cevri-i dildârdan
 Cefâyı çekmeden vuşlat nice umar kim ol yârdan

- 2 Hele pervânesi oldımsa da ben şem‘i ruhsârıñ
Rehâ olmadı bir sa‘at dili bî-mârım âzârdan
- 3 Kalub Ademi Havvanıñ nice dem âh u asretde
Nice dem Nûh gibi cevr ü cefâlar çekdim ağıyârdan
- 4 Nice dem ‘aşkıle Ya‘kub gibi ben eyledim giryân
Oturdum üç sene Yûsuf gibi zindânda nâ-çârdan

SONUÇ

1. Kaynaklarda hayatı ve eseri hakkında hiçbir bilgiye rastlanılmayan Bendî Mustafa Baba, Divân ve Halk edebiyatının birbirinden etkilendiği bir yüzyılda daha çok Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatının bir temsilcisidir. Şairlik kabiliyetinin üstünlüğüne inanmış, şiirlerinde ilahi aşkı anlatmıştır. Bendî Mustafa Baba Divânı (İnceleme-Metin) isimli bu çalışmamızda XIX. Yüzyılın siyasî ve toplumsal yaşamının edebî eserdeki yeri ve Bendî Mustafa Baba'nın yetiştiği sosyal çevre ve sanatı tespit edilmiştir.

2. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nın var olan tek nüshası incelenerek ortaya sağlam bir metin konulmaya çalışılmış, incelenen metin üç bölüm halinde değerlendirilmiştir.

3. Kaynaklarda adı geçmeyen bir şâir olan Bendî Mustafa Baba'nın yazmış olduğu şiirlerinden yola çıkarak hayatı hakkında bilgilere ulaşıldı. Yeniçeri Ocağı'nın kapatılması ile Bektaşiliğin yasaklanması arasında kronolojik yakınlığın olması, Bektaşiliğe meyilli bir kişilik sergileyip, Bektaşilerin içinde bulunduğu durumdan hareketle Dîvânında Bektaşî kelimesini hiç kullanmayan, dîvânın sadece bir mısrasında “*Ėatr-i Ėanedânından ayırma kemteri bes*” tabiriyle Kadiri olabileceğini düşündüren Bendî Mustafa Baba'nın, 1833 yılında hapiste olması dikkate alınırsa şairin Kadiri tarikatına ilgi duyan, Bektaşilik kültürüne vakıf bir şahsiyet olduğu sonucuna varılmıştır.

4. Hz. Muhammed'e, Hz. Ali'ye, Ehl-i Beyt'e ve On İki İmama olan derin sevgi ve saygısını dile getiren mutasavvıf bir şair olan Bendî Mustafa Baba, dini esaslardan uzaklaşmadan İslam inancıyla bütünlük arz eden bir tarzda Bektaşî düşünce sistemini yansıtan tasavvufî görüşlerini, şiirlerine aksettirmiştir.

5. Şiirlerinde Hurûfî inancına ait terminolojiyi sıkça kullanarak Hurufiliğin etkisi altında olduğunu gösteren şair, ilm-i ledün öğrenmenin gerekliliğine inanarak zahiri değil batını bilgiyi ön plana çıkarmış ve hayatı ile ilgili çok az bilgi vermiş, bir nevi kendini gizlemiştir.

6. Şair, “ilahi aşk, vahdet-i vücud, dünya ve dünyanın faniliği, vuslat, hasret, muhabbet gibi tasavvufî duygu ve düşüncelerini hikemiliği ön planda tutarak samimi, içten ve sade bir dil ile ifade etmiştir.

7. Bendî Mustafa Baba, dîvânında edebî sanatlardan cinâs, aks, iâde gibi lafızla ilgili sanatları ve muammâ, mühmel, lebdeğmez gibi harflerle yapılan sanatları kullanmıştır.

8. Bendî Mustafa Baba Dîvânı'nda Klasik Türk şiiri nazım şekillerinden kaside, mesnevî, gazel, tahmis, müstezâd, müseddes, şarkı, muhammes ve nazm; tür olarak ise na't, münâcât, Elifname, mersiye kullanılmıştır.

9. Dîvân şairlerinin hemen hepsinde görülen imale, zihaf gibi aruz kusurları Bendî Mustafa Baba'da sıklıkla görülmektedir. Özellikle kendi mahlasının sonunda bulunan î'de çok sık zihaf yaptığı dikkat çekicidir.

10. Sanat değeri az olup gerek vezin gerek imlâ bakımından gelenekten uzak olan Dîvân, tarihî vesika olma özelliği taşımaktadır.

11. Bendî Mustafa Baba tam kafiye diğer kafiye çeşitlerine göre daha sık kullanmakla birlikte yarım, zengin, tunç ve cinaslı kafiye de kullanmıştır. Çoğu Türkçe kelimelerden oluşan rediflerin en az bir kelimedenden meydana gelmesine özen gösteren şair, birkaç manzume dışında sadece ekle yapılan redife itibar etmemiştir.

12. Bendî Mustafa Baba, adına "Kara Hece Gazel" dediği manzumesiyle, noktasız ve lebdeğmez gazelleriyle ayrıca müstezâdlarında kullandığı değişik usullerle kendine göre bir takım orijinallikler göstermiştir.

13. Bendî Mustafa Baba şöhret bulmamış bir şairdir. Bu sebeple eseri, edebî kişiliğini ortaya koymakta önemlidir.

SÖZLÜK

-A-

Âl-i aba: Hz. Peygamber'in (A.S.M.) kendisi ile beraber, kızı Hz. Fâtıma, damadı Hz. Ali ve torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den (R.A.) müteşekkil heyet.

âb-ı zülâl: (a.i.) tatlı su.

alûd (f.s.c.) : karışmış, karışık, mülevves; bulaşmış.

arâm: (f.i.) : durma, dinlenme; yerleşme, rahat etme, karar kılma; eğlenme.

avn (a.i.c): yardım; imdat; mededkâr; yardım eden; yardımcı.

-B-

baîd (a.s) : uzak, ırak; umulmadık.

bevvâb (a.i.c): kapıcı; menedici.

bûnyâd: temel, esas; yapı, bina.

-C-

celle (a.n) : "Celil oldu, celil olsun" mealinde ve Celle Celâluhu diye, Allah İs m-i Celali işitildiği veya anıldığı anda, tâzim makamında söylenir.

cevlân (a.i) : dolaşma, dolanma, gezinme.

cüst (f.i) : arama, araştırma.

-D-

dad (f.i.) : adalet, doğruluk; ihsan, vergi.

dellâl (a.i.) : satıcı, ilân edici; yüksek sesle bildiren; müşterileri çeken;
davet eden; Hakka davet eden.

der-bân (f.b.i.): kapıcı, kapıya bakan.

dest- gîr (f.b.s.) : muavenet; arka olmak; tutucu, yardımcı.

dil-bend: gönül bağlayan.

dil-duz (f.b.s) : kalbe batan, gönül delen.

dürûs (a.i.): dersler.

-E-

ebyâz (a.s.) : beyaz; akça; parlak.

efrûz (f.i.) : şule; aydınlatıcı; parıltı.

encâm (a.i.) : son, nihayet, netice.

endûh (f.i.): keder, elem, gam, gussa, kaygı, sıkıntı, ızdırab, üzüntü.

ensâb (a.c.) : şerhler, belalar, putlar; heykeller.

-F-

Ferâğ (a.i.) : vazgeçme, bırakıp terk etme.

ferâset (a.i.) : anlayışlılık, çabuk seziş.

fercâd (f.s.) : âlim ve fazıl (kimse).

fermûde (f.i.): emrolunmuş, buyurulmuş; emir, ferman.

ferzend (f.i.c): oğul, çocuk.

Feyyâz (a.s.) : çok feyz veren; çok bereket ve bolluk veren.

fûlfûl (a.i.) : karabiber.

-G-

gabgâb (a.i.c.) : çifte gerdan çene altı; şakak.

gûne (f.i.) : tarz, gidiş, yol.

gûş (f.i.) : kulak.

-H-

hâ ‘il (a.s.) : mani olan, engel; korku ve dehşet veren.

habbe (a.i.c.) : tane, tohum; ihtiyaç; parça; dirhem 148 kadarı.

hâzık (a.s.c.) : işinin ehli, usta,;eli uz.

hem-pâ (f.b.i.) : ayaktaş, arkadaş; yoldaş.

hemtâ (f.b.s.) : eş denk; benzer.

hurûc (a.i.) : çıkma; dışarı çıkma, çıkış; ayaklanma, isyan etmek.

-İ-

ihtiyar (a.i.) : Seçme, seçilme; katlanma.

ikdâm (a.i.c.): gayret ve sebat ile çalışmak; ilerlemeye gayret etmek; devamlı çalışmak; ilerlemek.

i‘ane (a.i.c.) : yardım için toplanan para; yardım parası.

ilâf (a.i.) : ülfet etmek; alıştırmak; ülfet ettirmek.

in’am (a.i.c.) : nimet vermek; ihsan etmek; doğruya sevk etmek, hidayete ulaştırmak; iyilik etmek, bahşiş vermek; tar: Osmanlı: İmparatorluğu zamanında yeniçerilerin aylıklarına yapılan zam.

intihâ’ (a.i) : nihâyet bulma, sona erme.

irsâd (a.i.) : gözetlemek; hâzır ve âmâde eylemek; mükâfat vermek.

istignâ (a.i.): aza kanaat etme, tokgözlülük; ihtiyaçsızlık, nazlanma, ağır davranma; çekinme.

i'tâ (a.i) : verme, verilme; ödeme.

-K-

kaltabân (f.s.) : namussuz; pezevenk.

kemhâ (f.i.) : bir cins ipek kumaş.

kesb (a.i.) : çalışıp kazanma.

kezz-ib (a.i) : yalan söyleme; yalan.

-M-

mâ'il (a.s.) : bir yana eğilmiş, eğik, eğri; hevesli, istekli, düşkün.

mahsub (a.s.c) : büyük bir zata mensup kimse.

makrûn (a.s.) : ulaşmış, kavuşmuş; yakın, yakınlaştırılmış.

ma'siyet (a.i.c.) : asilik, itaatsizlik, isyan, günah.

matlûb (a.i.c.) : talep edilen, istenilen, aranılan şey.

meâl (a.i.) : meydana gelen şey, netice; mana, kavram.

mehl (a.i.) : vakit verme; mühlet; bir işi belli bir zamana kadar te'hîr etme.

mekkâri (a.i.) : hile, düzen; hilekârlık.

melâl (a.i.) : can sıkıntısı; usanç; gamlılık.

menend (f.i.) : eş, benzer.

metrûkât (a.i.c.) : bırakılan şeyler; miraslar.

mutî'm (a.s.) : itham eden; yemek yediren.

müdde'i (a.s.) : iddia eden, davacı, bir hükümde ayak direyen, inatçı.

müftehir (a.s.): iftihar eden, övünen; şanlı şerefli.

münâdi (a.s.) : nida eden; tellâl; müezzin.

mürur (a.i.) : geçme, bir yandan gidip öte yandan çıkma; geçip gitme;
sona erme.

mütâlaa (a.i.c.) : okuma, tekil; düşünce

-N-

nâ-bûd (f.b.s.) : yok olan, bulunmayan; perişan olmuş.

nâ-tüvân (f.b.s.) : zayıf, kuvvetsiz.

nâ-yâb (f.b.s.) : bulunmaz.

nef' (a.i.) : menfaat, fayda, kâr, çıkar.

nessâr (a.s.) : neşreden, saçan, dağıtan.

nevaziş (f.i.) : okşama, gönül alma; iltifat.

nîm (f.s.) : yarı, yarım buçuk.

nisâr (a.i.) : saçma, serpmeye.

nûsret (a.i.) : yardım; Allah'ın yardımı; başarı, üstün lük.

-P-

pelid (f.s.) : pis, murdar.

pesend (f.i.) : beğenme, seçme.

pîç (f.i.) : büküm, kıvrım, dolaşık.

-R-

rah-revân (f.b.i.s.c.) : yolcular.

rebî' (a.i.) : bahar.

reftâr (f.i.) : gidiş, yürüyüş, hareket; salınarak edalı yürüyüş.

renc (f.i.) : ağrı, sızı; zahmet, eziyet, sıkıntı.

revâhi (a.i.c.) : bal arıları.

rû-be-rû (f.b.s.) : yüzyüze.

-S-

sâ'il (a.s.) : suâl eden, soran; dilenci; akıcı, akan.

sâle (f.s.) : senelik, yıllık.

sefîd (f.s.): ak.

sehî (f.i.) : düz, doğru; fidan gibi [boy].

sipâsî (f.s.) : teşekkür eden, minnettar.

suhte (f.s.) : yanmış, tutuşmuş, yanık.

surûri (a.s.) : sürurlu, sevinçle ilgili, neşeli, keyifli.

şehd-âb (a.f.b.i.) : bal şerbeti.

-T-

tâl (f.i.) : zil.

tâmi' (a.s.c.) : tamahçı, tamah eden.

tecnîs (a.i.) : cinas yapma, iki manalı söz söyleme.

tıflı nevreste: yeni yetişmiş çocuk.

-V-

vahin (a.s.) : zayıf [kimse].

vürûd (a.i.) : geliş, gelme, varma, yetişme.

-Z-

zahm (f.i.) : yara.

zevâl (a.i.) : yerinden ayrılıp gitme, zail olma, sona erme; Güneşin başucunda bulunma zamanı, öğle vakti, saat tam 12.00.

zibâ (f.s.) : süslü, yakışıklı, güzel.

zîr (f.i.) : alt, aşağı; tûz.

DİZİN¹²⁴**-A-**

âb: G. 14/1, 20/2, 78/5, 11/2,

74/4, 89/1, 47/2, 99/4, 115/2,
124/2

abâ: G. 132/2; Mstz.3/4; Mstz.3/5

a ‘bâd: G. 76/2

'abes: G. 67/1

âb-ı hayât: G. 86/4

âb-ı rûyındır: M. 2/15

âb-ı zülâl: G.98/3

'aceb: G. 96/3, 88/1, 111/1, 14/5,
9/1, 16/1, 20/4, 28/3, 47/4,
55/3, 68/4, 81/2, 86/3;
Ş.10/2

'acebdir: G. 44/1

a'dâ: Ş.10/3; Mstz. 3/2; G. 23/1, 23/2

'adem: NG. 1/3

âdem: K. 11/9, 12/6; N. 2/3

adeti: LDG.1/2

‘adl: G. 31/5, 76/2

'adlin: K. 6/5

'adû: G.23/3, 40/3, 46/4; Ş.14/2; T. 2/5

‘adû-i fitne: G. 75/4

'adûlardan: G. 69/6

'adûya: G.15/3

'adû-yı: G. 54/5

âfet: G. 120/1

âfet-i devrân: G. 137/1

âfitâb: Mstz.7/1,K. 11/1, 12/2; G. 11/1

'afv: K. 4/5, 4/10

âgâh: K. 3/6; G. 36/3; NG. 1/2

âgâz: Muh.1/5; G. 77/2, 14/1

ağladı: G./153; K. 10/17

ağlarım: K. /4

ağlayub: KHG.1 /3

agyâr: G. 15/3, 21/3, 81/2, 112/4,

118/2, 151/4; Ş.15/4; N.1/3

âh: Mstz. 1/1, 1/4; Ş. 1/1;

K. 10/7; NG.2

âha: G. 128/2

âh-ı enin: T. 1/3

ahbâb: G. 14/2, 58/4, 83/4; Ş. 4/3

âhir: G. 15/5, 44/3

ahmerim: G. 106

ahvâl: Mstz.6/1; G. 22/6, 61/2, 105/3,
108/4, 148/3

'âkıbet: G. 19/5

'âkl: K.1/12, 1/16

'âkıl: K. 6/1; G.4/2

'âkıllara: Mstz.5/1

'âklım: K.1/13

'aksi: K. 4/6,G. 103/3, 150/4

'âlem: K. 8/1, 11/3; G. 48/1, 60/5,
156/2; Ş.5/1; NG.1/5
; KHG./1

'âleme: G. 11/3, 25/4,

29/5, 47/3, 150/1, 160/5;

Ş.11/2; Mstz.5/1

'âlemi: G. 2/5, 5/3, 69/5,

¹²⁴ Kısaltmalar nazım şekillerini, rakamlardan ilki manzumeyi, ikincisi beyit numarasını göstermektedir.

- 78/3, 128/3; Ş.10/1
 'âlemde: K.6/10; T 1/3;
 G. 70/1, 79/1,
 G.135,138/4,
 160/1; Ş.9/1,
 11/4; KHG.1
 'âlemin: K. 6/; G. 81/5, 149/5
 'Ali: K. 7/2, 8/1- 4-6, 9/4, 4/19,
 5/7-10, 6/3; Müs. 1/1, 2/2;
 G 6/3, 7/2, 114/3, 114/5, 149/5,
 160/1; Ş.6/3; LDG.1/4; T.1/4
 Âl-i 'aba: K. 2/13, 7/6, 6/2; G. 24/4,
 Allah: K.3/7, 10/9, 10/11; Ş.13/4;
 NG.1/5
 'alleme'l esma: G. 110/2
 altı: K.2/10, G.11/2,29/3,110/3
 'âm: Müs. 2
 'amel: G. 42/5, 65/3
 'andelîb: G.13/4, 43/1, 58/1,
 133/3, 139/2; Ş.7/1
 ârâm: G.82/2, 92/5, 76/4
 'ârif: G.13/4, 32/3, 39/4, 42/2, 42/4,
 50/1, 75/4, 79/2, 79/5, 85/5,
 98/6, 115/1, 131/4, 148/4,
 149/4, 156/5; Ş.7/2, 10/3,
 12/3; Müs. 2/1; Mstz.5/3
 'ârifâ: K. 6/1; G. 7/1, 13/3, 34/1,
 98/2, 111/2
 'ârifân: T.1/6
 'ârife: G.78/5
 'arsa: G.41/3, LDG.2/1
 'arsa-ı kevnî: G.123/3
 'arz: Muh.1/5; G.1/4, 10/1, 23/1,
 24/1, 74/2, 83/1, 83/2, 134/5,
 148/4, 151/1, 154/5; Ş.8/4,
 10/3; Mstz.3/2
 arz-ı hâl:G.15/2
 arz-ı niyâz: G.101/3
 ârzû: Ş.3/4
 âsâr: G.158/4
 'âsitân: G.101/1, 152/3; M.2/5; T.1/3
 aşk: M.2/9,K.6/10,11/7, ; T.1/1;
 G.1/1, 2/1, 2/4, 2/5, 3/1, 4/2,
 4/3, 4/5, 6/2, 7/5, 9/1, 10/3,
 12/5, 13/1, 13/3, 14/1, 15/1,16/4,
 18/1, 18/5, 19/3, 19/4, 19/5,
 22/1, 28/1, 28/2, 34/4, 35/1,
 36/1, 36/5, 76/5, 124/3
 aşkda: G.32/1, 34/3
 aşkla: T.1/2
 aşklar: G.98/4
 âşık: G.12/2, 14/3
 âşık-ı sâdık: T.1/3
 âşkınla: G.7/1, 142/2
 âşkıyan: K.9/4,
 âşikâr: LDG. 1/3,G.7/1, 11/3, 33/5
 âşikâre: LDG. 2/1
 âteş: G.6/2, 28/1, 74/1,
 117/1; Müs.1/5
 ateşân: Müs.1/4
 âteş-bâr: Muh.1/5;
 'avn: K.1/2; M.1/12-16; G.37/3, 67/3,
 âyet: K.2/10; G.111/4, 141/4,
 40/1, KHG.4

'ayn: K.6/5 G.129/5, 15/4, 157/3,
160/5; Ş.11/1; Mur.1/5

ayn-i Âdem: G.71/3

ayrılık: Ş.4/3

ayru: K.2/18

'azm idüb: G.91/2

'azm etmededir: G.83/1

-B-

bâb: K.2/18, 3/4, 8/4; G.14/4, 40/1,
46/1, 48/5, 53/1, 58/2, 59/4, 71/5,
73/5, 85/5, 115/3, 138/5, 153/5;
Ş.10/4; Mstz.7/1

bâbda: G.53/5

bâb-ı rahm: Ş.15/3

bâbıñ: M.1/12; K.5/8; G.24/4,
39/5, 88/2, 138/2, 153/4;
Ş.10/2

bâbıña: K.6/4, 6/7; G.45/1, 112/3,
113/2, 134/2

bâbıñda: G.26/5, 41/1, 95/8, 97/4,
144/3; Mstz. 2/5

bâbıñdan: K.2/18

bâbıñıñ: T.1/2

bâba: Ş.10/2; Mur.7

bâd: G.20/2, 47/2, 54/3, 83/7,
99/4, 100/3, 146/1–3

bâdıñ: G.149/2

bâdına: G.78/5

bâd-ı hazân: G.83/4

bâd-ı seher: G.83/4

bâg: G.159/3, 2/3, 54/4, 145/4,
146/1, 146/4; Ş.9/4, 11/3, 83

bâde: G.120/4, 129/2, 130/3,

bâde-i gülder: G.93/3

bâgbân: G.146/4

bâgçe: G.91/1, 91/2, 139/2; Ş.6/3

Bağ-ı İrem: G.10/4

bâgçe-i bâg: G.159/3

bâg-ı mihnet: Ş.7/4

bahâr: G.83/7, 124/4, 133/2,

bahr: G.2/5, 126/4, 150/4; Mur.1/5;

K.3/7, 4/1, 4/4, 8/3, G.2/5

bahr-i 'ask: G.98/2

bahr-i bela: K.10/7–13;

Muh. 1/2

bahr-i hikmet: K.7/3, 7/5, 8/2, 10/4

bahr-i selis: G.59/2

baht: Ş.5/4, T.2; G.35/3, 46/3

bahtımın: G.46/2

bâl: Mstz.6/3; K.3/7

bâr: Muh.1/5; G.135/2

bârân: G.33/6, 124/2; Ş.12/3

bâri: G.34/2; Ş.8/2

bâzâr: G.98/4, 61/4

bâzârlık: G.62/4

ba'zı: G.137/5, 137/6, 137/7,

137/8, 137/9, 159/1, 159/2

bedûh: G.29/1–5

beg: G.5/5

behist: G.83/2

behistden: K.10/12

belâ: G.1/1–5, 3/3, 16/2,

29/4, 44/5, 57/4, 66/3, 68/3, 82/4,

85/3, 95/4, 107/2, 123/4, 132/1,

137/3, 137/7, 142/3, 155/1;
 Ş.4/1; Mstz. 2/2, 3/2; K.10/7;
 Muh.1/2, 1/3, 1/5
 belâ-i ğam; N.1/1
 be-nâm: Ş.8/1
 bend: Mstz.2/5; N.1/4; G.5/5, 9/2,
 26/5, 58/5, 104/5, 121/5; Ş.5/3
 bende: G.89/2, 143/3,154/5; Ş.8/1
 Bendî: K.3/9, 7/9, 8/6, 11/18,
 12/8; T.1/6; Ş.1/5, 4/4, 2/4,
 5/4, 9/6, 8/4, 9/4, 11/4,
 14/4, 15/4; Mur.1/7;
 NG.1/5, 2/5; Müs.1/7;
 LDG. 2/5; Mstz.2/5, 3/5;
 N.1/4; Muh.1/5; G.1/5,
 3/5, 4/5, 10/5, 12/5, 14/5,
 16/5, 17/5, 18/5, 22/5, 24/5,
 25/5, 27/5, 28/5, 29/5, 36/5,
 43/5, 44/5, 46/5, 47/5, 49/4,
 51/5, 56/5, 57/5, 58/5, 61/5,
 64/5, 65/7, 67/5, 70/6,
 71/5, 73/5, 75/5, 76/5, 78/6,
 79/5, 83/7, 85/5, 87/5,
 89/5, 92/5, 93/5, 94/5,
 99/5, 100/5, 101/5, 102/5,
 104/5, 105/5, 106/5,
 107/5, 108/5, 111/5,
 112/5, 113/5, 114/5,
 115/5, 117/5, 118/5,
 119/5, 121/5, 122/5,
 124/5, 125/5, 126/5,
 127/5, 128/5, 131/5,

138/5, 140/5, 144/5,
 145/5, 146/5, 147/4, 148/5,
 150/5, 152/5, 153/5, 154/5, 156/6,
 159/5, 160/7
 Bendîdir: KHG. 5
 Bendî-i dânâ: G.2/5
 Bendîm: G.35/5
 Bendîn: K.2/21
 Bendînim: G.63/5
 Bendînin: Ş.13/4; M.2/20; K.4/11,
 10/18, 14/5; G.6/5, 7/5, 15/5,
 30/5, 37/5, 38/6, 45/5,
 123/5, 132/5, 133/5,
 134/5, 135/5, 136/5,
 Bendîyâ: K.5/10, 13/5; Ş.3/4, 6/4, 7/4,
 10/4; Müs. 2/5; T.2/5; LDG.
 1/5; Mstz. 4/5, 5/5, 7/4; G.8/5,
 9/5, 11/5, 13/5, 19/5, 21/5,
 23/5, 31/5, 33/5, 34/5, 39/5,
 40/5, 41/5, 42/5, 50/5, 52/5,
 53/5, 54/5, 55/5, 59/10, 62/5,
 66/5, 68/7, 69/6, 72/7, 74/5,
 77/5, 81/5, 84/5, 86/7, 88/5,
 90/6, 91/5, 98/7, 103/5,
 110/5, 120/5, 137/10,
 142/5, 143/5, 151/5
 Bendîye: Mstz.1/5; G.97/5, 158/5
 Bendîyi: G.20/5, 82/5, 130/5, 157/7
 Bendiyim: G.7/5, 95/9
 berk: Ş.11/2; G.47/3
 beyân: K.3/8; T.1/6; G.14/2
 beyhûd: G.13/3

beyhûde: T.1/1; G.2/1, 33/4, 62/2,
 beyzâ: G.54/4
 beynamaz: G.71/3
 bezm: G.122/2, 1 29/2, 142/2,
 142/3, 148/4, 156/2; Mstz. 6/1
 bezm-i ağıâr: G.21/3, 122/5,
 bezm-i dîvân: Mur.3–6
 bezm-i elest: G.53/3, 107/4,
 115/5, 118/1
 bezm-i rindân: Mûs.2/3
 bî-çâre: G.116/2, 119/3; Ş.13/2;
 M.1/6; K.14/5
 bîkes: M.1/15; Muh.1/4
 bîmâr: G.18/1
 bîmârım: N.1/2
 bin: G.11/3, 29/3, 69/6, 89/3, 119/3;
 Ş.8/4, 15/4; Mstz.4/5; K.4/9
 binâ: G.33/2
 bînâ: K.3/5, 11/17
 bî-gâye: Mstz.5/2
 bî-günâh: K.10/18; Muh.1/2
 bî-haber: K.3/6
 bî-hesab: G.15/1-6
 bîmâr: G.18/1
 bî-tâb: G.14/3, 46/4
 bî-vefâ: K.3/5; Muh.1/1;
 G.57/4, 80/4, 89/3, 96/4
 burc: K.12/3, 12/4, 12/5; G.11/1,
 16/5, 33/1, 86/5, 96/5, 118/1, 160/2
 bûs: G.21/3, 66/1–6, 68/2, 152/3
 bûse: G.91/4, 27/5
 bûlbûl: G.7/1, 22/5, 25/2, 38/4, 51/5,

61/3, 100/3, 122/1, 123/1,
 133/3, 139/1, 140/3, 146/1,
 148/1, 159/3; Ş.5/1, 7/1,
 11/3; Mûs.2/5; Mstz.7/2
 bünyâd: M.2/17; G.78/3, 99/3
-C-
 câdû: G.3/3,
 câhil: G.42/5, 142/2, 156/4, 79/2
 câm: G.69/4, 18/4, 21/4, 58/4, 61/4,
 65/2, 71/2, 86/7, 97/3, 117/2,
 122/2, 125/1, 59/3; Mstz.6/2,
 câme: G.59/10, 73/3, 91/3,
 120/5; Ş.12/4
 câme-i sof: G.32/1
 cân: G.4/3, 6/2, 10/5, 16/2, 17/1,
 23/1, 23/4, 39/3, 41/2, 47/5, 49/3,
 53/4, 58/2, 63/5, 76/3, 83/1,
 95/4, 95/7, 97/5, 108/2, 118/3,
 118/4, 119/5, 22/2, 123/2,
 129/4, 137/10, 138/3, 139/5,
 141/2, 141/5, 147/1, 150/4, 153/1,
 154/1, 154/3, 158/1; Ş.7/2, 8/10,
 9 /3, 13/3; Mûs.1/5, 2/2,
 2/3; T.2/2, 2/3; LDG.2/2;
 Mstz.1/4, 3/2, 4/2,
 cân[ın]: Ş.2/4
 cândan: G.41/2
 cânım: G.6/1, 22/2, 40/4, 95/3, 106/2,
 113/4; Mstz.6/2,
 cânân: G.65/1, 60/4, 73/1, 97/1,
 122/3; Ş.7/2
 Cebrail: K.11/6

- cefâ: K.10/13, G.21/5, 35/4,
69/6, 89/3, 112/3, 127/4, 129/3,
152/1; Müs. 2/5;
Mstz.1/3; N.1/1–3
cefâ-kâr: G.81/3,
cehâlet: G.49/2
cehd: G.59/9, LDG.2/1
cem: G.123/2
cemâl: G.8/2, 89/1, 135/5, 141/1, 157/1,
159/1; Ş.11/2; Mur.1/2; K.3/4–
5–6
cenân: G.25/3, 65/3, 73/3, 74/1,
83/1, 95/3, 105/2, 137/4,
138/4, 152/1, 160/1, 117/1;
Ş.5/4, 11/4; Müs.1/1;
T.2/1; LDG.1/2; Mstz.6/1
cenk: G.88/5, 95/7, 118/4
cennet: T.1/5, G.63/4
cevâb: Mstz.7/1; G.11/4,
12/1–6, 26/2, 42/3, 156/5
cevlân: G.86/5
cevr: Ş.8/2, 14/1; Müs.1/4, 1/5,
2/1; T.2/4, 2/5; Mstz. 6/4;
N.1/1, 1/3; K.10/13; G.9/1, 17/4,
21/2, 44/1, 39/1, 53/1, 60/1, 60/2,
77/3, 83/6, 94/1, 103/4, 112/1,
112/3, 113/5, 116/3, 116/4, 119/2,
127/4, 134/1, 140/2, 150/1, 150/3
cezâ: G.104/3, 136/5
ciger: G.121/3, 26/4 34/2, 57/5, 62/5,
64/2, 64/4, 74/3, 121/3, 140/5;
Ş.1/1, 1/2, 1/3, 1/4, 1/5,
6, 15/1; K.7/6, 10/1–
15; Müs.1/3, 1/4, 1/5
cihad: G.45/4
cihân: Ş.2/1, 7/2, 13/3 15/3;
T.2/2; G.23/5, 23/6, 47/3,
51/2, 56/1, 71/3, 72/7,
75/5, 77/1, 99/1, 104/5,
126/5, 142/5, 149/5,
160/1; Mstz.4/3, 7/4;
K.10/17, 11/1
cû: G.148/2, 121/3, 148/2
cûy: Ş.5/2, 8/4
cûy-ı bâr: Muh.1/3; G.1/1, 63/2,
71/1
cülûs: G.132/1
cüst: T.1/2; G.67/5
cüst u cû: Ş.4/2
cûş: Ş.13/3; G.3/1, 50/5, 82/1, 110/5,
119/4
-Ç-
çâh: G.128/1, Mstz.1/2
çâh-ı kevser: G.160/7
çâk: K.10/16, Müs.
1/3, 1/5; G.13/4, 49/5,
63/1, 82/4, 135/4, LDG.1/2
çâker: K.2/13; G.9/5, 97/4, 137/2,
LDG.2/5
çâre: K.4/5, G.22/3, 38/5,
43/5, 69/3, 107/2,
120/3, 121/5, 122/4, 153/2,
153/3; Ş.15/4; Müs.1/2
çarh: G.13/3, 30/4, 33/1–7, 76/3,

77/3, 77/4, 81/3, 81/4, 82/2, 86/5,
 98/7, 99/4, 103/3, 120/2, 153/2,
 155/3; Ş.3/3; LDG.1/4; N.1/1;
 K.4/6; M.2/9; Muh.1/1
 çâr: G.16/4, 115/3, 148/4, 149/4, 149/5
 cemen: G.83/3
 cemenden: G.7/1,83/7
 çesm[i]: K.7/2, 5/1, 9/4, 10/4;
 G.2/2, 2/3, 11/2, 16/1, 22/1,
 57/5, 96/1, 156/1; Ş.12/3;
 Müs.1/1,
 çesm[üm]: M.2/7; T.1/5;
 Muh.1/5;
 G.23/4, 40/2,
 46/3, 64/2,
 150/1; Müs.
 1/5; Ş.15/3,
 çesmin: G.54/1, 69/5, 155/5,
 160/5
 çesme-i hayat: G.159/5
 çeşm-i dilber: G.155/1
 çesm-i fettân: G.84/3, 102/3,
 154/2; T.2/2;
 Mstz.6/2
 çeşm-i mestân: G.106/1

-D-

dâd: Ş.1/4; G.18/2, 23/4, 78/1,
 142/1, 157/1,
 dâd-ı feryâd: G.63/1
 dag: Ş.15/2
 dâg: G.104/4, 80/1-6
 dâm: G.12/5, 37/5, 65/4, 69/3, 76/5,

104/3; Ş.4/3, 8/3; Müs.1/2,
 1/4, 2/1; K.4/3, 4/7
 dâmen: G.75/5, 33/4, 34/1
 dânâ: G.2/5, 13/4, 45/2, 52/2, 68/2,
 142/4; K.4/9
 dâr: T.2/4; LDG.1/4; G.107/3; Ş.14/1
 dâr-[ı] bekâ: G.109/1
 dâr-[ı] fenâ: G.142/1
 da'vâ: G.4/2, 15/4, 19/2, 19/5,
 31/5, 77/5, 88/4, 137/3;
 Ş.14/4
 defter: G.27/5,58/2,123/2,
 139/3;T.2/5
 dehân: G.83/4, 160/6; Mstz.7/4
 dehr: G.60/3, 86/1; Müs.2/1
 delîl: T.1/4
 dem: Mstz.6/3,6/4; N.2/3; Muh.1/4,
 1/5; Müs.1/3, 1/5; K.11/8,
 13/1,14/2; G.1/2, 6/4, 6/5, 9/1,
 10/3, 10/4, 13/3, 14/5,
 18/3, 19/2, 32/5, 34/2,
 38/4, 44/3, 48/3, 49/4, 75/4,
 79/2, 79/5, 81/1, 107/1, 109/2,
 11/3, 119/1, 23/4, 126/3, 129/5,
 130/5, 131/3, 136/3, 152/5,
 156/3; Ş.3/2, 3/4, 11/4, 13/4,
 15/1, 15/3, 15/4;T.2/2, 2/3, 2/5;
 NG. 1/1; Mstz. 6/3, 6/4; N.2/3
 dem-â-dem: K.4/4, Ş. 1/3
 dem-be-dem: G.8/2,18/1, 55/5, 65/5,
 98/3, 101/3, 107/3,
 derc: G.7/3,

- derd: G.9/4, 17/5, 30/4, 34/5,
 35/1, 38/5, 41/5, 44/2, 44/4, 45/3,
 49/1, 63/2, 71/2, 71/4, 73/1, 73/2,
 75/1, 77/5, 78/2, 80/5, 82/4, 82/5,
 87/3, 108/1, 113/1, 116/4,
 121/1, 23/3, 123/4, 129/1,
 129/4, 131/5, 147/3, 150/1,
 150/5, 151/4, 155/2, 158/2,
 158/4; Ş.7/3, 8/3, 14/4, 15/4;
 T.1/4; NG.1/2, 2/4; Mstz. 6/4
- derdmend: Ş.11/4
- dergâh: K.2/16, 3/1; 119/4, 128/5, 132/4
- dermân: K.8/6; G.74/4,
 113/1; Mstz.6/2
- ders: G.5/4, 14/1, 38/6, 40/1,
 46/5, 50/4, 59/4, 68/6, 70/1,
 100/2, 129/5, 144/5; Ş.7/4,
- derûn: G.6/5, 13/2, 15/1,
 22/3, 44/4, 48/3,
 82/1, 115/3, 122/5,
 124/3, 148/2, 149/3; Ş.1/5
- deryâ: G.50/5, 54/3, 117/3, 119/4,
 127/5, 149/3, LDG.1/5; K.3/4
- destân: G.59/3
- dest-gîr: G.104/1
 dest: G.23/4, 31/5, 58/4, 60/1, 66/5,
 68/2, 76/2, 77/3, 81/1–5, 90/2,
 97/3, 150/3; Ş.12/4
- dest-i kudret: G.37/3, 43/3, 85/4;
 Ş.13/1; KHG./2
- devâ: Ş.15/4; NG.1/4; K.6/10,
- devlet: G.8/4, 21/4, 23/6,
 127/1, 149/5, M.2/18, T.1/3
- devr: G.5/3, 23/4, 42/1, 70/4, 148/2
- devrân: K.2/12; G.65/1, 86/4,
 121/1, 136/3, 137/1, 146/5
 ; T.2/2
- devvâr: G.150/3, NG.2/3
- đîdâr: G.5/3, 17/1, 39/4, 58/3,
 86/6, 122/5, 124/4, 139/4,
 141/2; K.14/5
- đîde: G.1/1, 13/5, 45/5, 62/5, 63/1,
 71/1, 71/22, 82/3, 95/3, 121/3,
 123/1, 126/3, 129/1, 138/4, 153/1;
 Ş.15/1; Mstz. 4/4, 6/4; K.10/15,
 10/16; Muh.1/3; Mûs.1/2
- đîde-i giryân: G.87/2, 121/2,
- dil (dîl): K.1/16, 1/19, 3/3, 4/1,
 4/7, 6/4, 7/1, 7/7, 9/6, 13/2, G.1/1,
 3/5, 5/3, 5/4, 7/1, 10/4, 12/3,
 12/5, 17/3, 18/1, 18/5, 21/1,
 22/1, 23/1, 23/3, 23/5, 27/2, 30/1,
 36/3, 36/5, 37/4, 32/4, 33/4, 34/4,
 35/5, 39/1, 39/3, 41/4, 43/1, 4/1,
 44/2, 44/5, 46/1, 46/3, 46/4, 46/5,
 47/5, 49/1, 50/1, 52/1, 53/4,
 59/1, 69/2, 72/5, 74/3, 76/1, 73/2,
 78/3, 78/4, 79/5, 80/4, 82/2, 86/1,
 89/1, 87/1, 87/5, 98/1, 99/1–6,
 100/3, 101/2, 102/5, 105/3, 108/4,
 112/3, 114/2, 118/3, 119/1,
 117/2, 120/4, 121/3, 122/1, 122/3,
 123/3, 124/2, 125/1, 125/4, 129/1,
 132/1, 133/1, 33/2, 133/4, 134/1,

135/2, 139/1, 139/3, 140/1, 141/5,
 142/1, 149/1, 156/1, 158/1,
 160/5, 160/7;Ş.12/1, 12/2, 15/1;
 T.2/4; Mstz. 2/4, 5/1, 7/2; N.2/2;
 K.1/4,
 dildâr: G.9/1, 27/4, 61/1
 dîlim: K.1/12,G.93/3, 105/3,
 105/5, 111/1, 111/4, 122/4,
 123/1, 157/3;T.2/1, 1/3,
 1/5; Mstz.4/1,
 dilâ: K.12/1, 55/1, 70/1, 148/1,
 155/1; NG.1/1
 dil-ârâ: G.96/1
 dilâver:G.125/1;Mstz.2/1
 dilber: G.8/1,11/4, 15/1,17/5,19/1,24/5,
 64/3, 64/4, 66/1, 57/4, 38/2,
 68/6, 84/1, 85/1, 89/5, 90/2,
 91/1, 93/1, 95/4, 102/5, 114/ 4,
 115/1, 123/1, 126/1, 129/5
 dilberâ: G.90/4
 dil-cû: G.134/2, 134/2
 dil-dâr: G.44/1, 68/4,73/2,77/2,
 80/5,133/2,
 dudag(h) (k): G.84/1, 91/4
 dûn: G.98/7, 99/4, 155/3, 156/4, N.1/1
 düldül: K.8/3
 dünyâ: G.63/4, 99/2, 130/3, 149/1
 dünyâda: G.6/4, 75/1–3,K.6/4,
 79/5, 88/4, 112/5,
 130/2,
 dünyâyı: G.38/1, 54/1,Ş, 14/1,
 düşman: G.75/3,118/4

-E-

ebced: G.20/3
 ebrû: M.2/12;G.39/1, 51/3, 68/6, 89/2,
 145/2 160/2–3
 edâ: G.104/2, 107/3, 137/7;
 Ş.14/1; LDG.2/4; Mstz.3/1–2
 ednâ: Mstz.2/2; G.24/5
 efgân: G.36/4, 13/4
 efgend: G.95/9
 efgendeyim: G.115/5
 efkâr: G.158/4,K.4/6
 efkâra: Ş.5/1; G.43/1, 44/5
 eflâk: G.124/1, 160/2
 efsâne: G.82/3, 111/4
 efsûn: G.61/3, 96/5, 126/4; K.4/7
 ehl: G.51/2, 52/2, 79/4, 82/5,
 90/2, 106/1, 110/3, 125/2
 ehl-i 'aşk: G.9/1, 40/2, 42/3, 80/2,
 98/4, 132/1, 138/1,
 153/1; .12/1,LDG.2/1
 Ehl-i beyt: K.2/14, 9/6, 9/7,
 9/10; Muh.1/4, 1/5
 ehl-i dil: G.153/3, 28/5, 36/5
 ehl-i hâl: K.1/4; Ş.7/3, 7/4;
 Mûs.2/1, 2/4; T.2/3;
 LDG.2/3; G.49/2, 65/4
 ehl-i sema: G.134/3, 157/4
 ehl-i sühan: G.142/3
 ekber: G.66/3, 114/4, 132/5
 el-amân: K.9/3; Muh.1/5; Mûs.1/4,
 1/5; G.3/3, 106/4,
 128/1, 133/2, 153/2

elem: G.71/2, 71/4, 73/1, 75/1, 80/5,
103/1, 135/3
elest: G.60/3, 116/5, 139/4, 141/5;
T.2/5
el-hak: Ş.2/4
elif: G.59/6; Ş.15/2
elvân: G.154/2
em: Mstz.6/4; Müs.1/5; G.63/3, 135/1
amân: G.41/5, 6/3, 55/4, 69/5, 128/4;
Mstz.6/2
amânet: Ş.4/4
emr: Ş.6/4
emrin: K.6/8
emrine: G.72/4, 76/1,
emr-i ferman: G.154/5
emr-i Hakka: G.77/4
emr[i] Hudâ: G.107/1
emsâl: G.37/2, 43/5
encâm: G.119/5
endûh: G.48/4, 58/2
engûr: G.56/4
envâr: Ş.13/4, 61/5, 151/1,
enver: G.17/4
erkân: Ş.3/3, 6/1, 12/1;
K.5/8; G.48/3, 52/1, 138/1
ervâh: G.125/1
eser: G.10/3, 14/4, 54/3, 85/4, 85/4,
110/1, 156/1, 156/2; Ş.3/1,
3/4, 14/2
esîr: Mstz. 2/5; G.41/5, 123/4
esmâ: Ş.14/1; G.4/3, 50/4
esmâ-ı Hakk: G.29/5

esrâr: K.3/2, 7/2; Ş.14/4; NG.2/3;
T.1/4; G.43/1, 69/1, 107/3, 110/4,
125/2, 131/4, 135/5,
151/2, 151/3, 159/4
eşcâr[1]: G.43/4, 83/2
eşk: G.3/1, 63/2, 112/3, 124/4;
Ş.11/4, 12/3
eşk-i bar: G.101/1
eşk-i bela: G.1/1
eşyâ: G.4/4, 5/3, 18/3, 43/3, 78/4,
78/5, 78/6, 141/1, 149/3, 150/4,
157/4
ey: G.19/3, 20/1,23/1,23/5, 24/5, 26/1,
27/3, 28/1, 30/1, 32/4, 34/5,
36/5, 39/3, 41/2, 46/5,
49/1, 53/4, 54/2, 57/4,
63/3, 63/5, 66/2, 69/1, 69/3,
70/6, 72/5, 73/1, 73/2, 76/1, 77/1,
80/4, 86/1, 94/1, 94/2, 96/4, 96/5,
106/1, 106/4, 112/1, 115/4, 116/1–
6, 120/3, 120/5, 121/4, 123/5,
134/1, 135/5, 136/1, 136/2, 137/10,
138/5, 139/3, 140/5, 145/5, 146/1,
146/3, 147/1, 148/5, 149/2, 150/4,
151/1, 154/5, 158/1; Ş.3/1, 3/3,
4/4, 7/1, 14/4, 15/2, 15/3; Müs.
1/3; T.2/5; LDG.1/1; Mstz.6/2;
K.3/1, 3/2, 4/6, 6/4, 7/5, 7/7,
9/6; M.2/1; Muh.1/1
Eyyûb: K.10/16
ez: G.14/2, 120/2,120/3, 120/4, 120/5
ezber: G.26/1,93/1

ezel: G.60/4,69/4,71/2,93/3,97/2,
97/3, 98/4, 113/3, 120/4, 120/5,
121/5, 129/2, 134/1, 159/3;
T.2/5; Mstz.1/1

-F-

fahr: M.2/2; K.5/8, 6/6, 8/1; G.98/6
fahre'l- enâm: M.2/20
fah-r-ı cihân: T.1/6

fakr: Mstz.1/5

fakir: G.38/1, 56/6, 58/4, 112/5;
Ş.8/4; Mstz. 2/5; M.1/12

fark: G.138/1

farz: G.58/5

fasl: G.83/7

faslı: G. 133/1-2

fazl: K.4/9, 6/5, 13/3;

Muh.1/2; G.47/3, 109/2

fedâ: K.6/2, G.40/4, 50/3, 63/5, 95/4,
118/3, 119/5, 137/10,
139/5, 140/4, 158/1; T.2/2

felek: G.13/1,13/4,13/5, 38/1,
55/4, 82/1, 86/5, 96/1-6,
98/3, 106/1, 106/4, 120/5,
124/2, 144/4, 150/1; Ş.4/1, 4/4

fenâ: G.56/2, 146/1, 146/3;
K.2/11, 2/12

fenâda: G.30/3, 98/3, 99/5, 142/1,

fenâdan: G. 141/2

fenânın: G. 65/7, 109/1; K.3/5

fenâya: G. 62/3, 70/2

ferâg: G.82/1

ferdâ: Ş.14/4

Ferhâd: G.152/4

fermân: K.5/9;G.29/5, 40/5, 72/4, 87/4,
120/3, 154/5; T.2/4; Mstz.2/5

ferrâş: G.70/5

feryâd:G.6/4, 22/5, 44/3, 59/9, 61/3,
63/1, 77/1, 78/2, 80/1, 95/8,
119/4, 130/1, 139/2, 157/1;
Ş.1/4, 11/3, 14/1

fes: G.68/1-6, 137/5; Ş.9/1,9/2

fesâd: G.90/3, 90/5, 19/2

feth: Ş.10/4; G.5/2, 46/1, 54/5, 115/4

fettân: T.2/2; G.28/3, 72/2, 75/4

fetvâ: G.4/2, 19/5, 88/4

feyyaz: G.78/1-6

figan: G.133/1-5

fikr: G.8/2

fikri: Mstz.6/3; G.15/4, 99/2

firâk: G.44/2

Firâvân: K.10/15

firkat: K.14/5; G.49/2, 82/4, 117/1,
138/2, 138/3, 138/4, 138/5, 153/2

fitne: Mstz. 4/4; G.75/4,137/8

Furkan: K.2/18, 5/1; G.110/4

-G-

gâfil: G.138/3, 53/2, 53/4, 76/3, 86/3,
99/5, 138/3

ğafil-i nâdân: K.7/3

gafllet: G.11/5,46/3,52/2,
65/4; Mstz.4/1

gam: N.1/1,1/4; K.4/6; T.1/1;
Ş.1/4; Muh.1/4; G.10/3,

13/3, 13/4, 22/6, 31/4, 44/1,

45/3, 56/1, 60/5, 69/4,
 71/2, 73/1, 75/1, 76/4, 80/1,
 94/4, 107/2, 117/3, 120/2, 127/5,
 128/2, 135/2, 143/4, 150/1, 150/5,
 155/4, 158/2; Ş.14/1,
 gamhavâr: G.1/2
 gamze: Mûs.1/2; G.8/1, 16/2,
 27/1, 28/3, 37/1, 55/1, 69/3,
 72/2, 85/3, 102/3, 102/4, 130/1,
 30/5; Ş.9/2, 15/2
 gamze-i 'âsû: G.54/2
 gamze-i cadû: G.3/3
 gamze-i hısm: G.21/1
 gavgâ: G.19/3, 88/1, 88/2,
 112/4; Ş.14/4
 gayr[ı]: M.1/4; G.3/3,4/2,10/4, 12/4,
 37/5, 70/2, 96/2, 101/3, 106/4,
 112/1, 122/4, 152/1-6; Ş.4/4,
 11/4; LDG.1/4
 gayret: G.108/3,137/4, LDG.1/2
 genc: G.27/1, 27/3, 28/3, 28/4,
 48/5, 76/4, 82/5, 94/5, 133/5,
 159/1; Ş.4/1, 4/2
 genc-i neftân: G.148/2
 gerdûn: G.120/1
 gevher: G.82/3,86/1,110/3,125/3,
 159/4; K.5/4
 gice: M.1/9; G.44/3, 57/5,
 103/2, 117/2, 137/1
 girdâb: K.10/7, 10/12; Muh.1/3;
 G.44/5, 138/3, 150/4,
 girîbân: G.13/5, 49/1, 75/1, 76/4, 153/1,

giriftâr: T.2/4; M.1/1; G.35/1, 71/4,
 giryân: Ş. 5/4, 8/4, 15/1; T.2/1;
 N.2/4; K.14/2; G.40/2,
 69/5, 123/1, 126/1, 138/4
 gîsû: G.16/3, 57/2, 68/4, 85/3, 160/2
 gîsû-i Mâriye: G.72/6
 gonce: Muh.1/4; G.7/1, 10/4, 25/2,
 38/4, 43/1, 77/2, 89/4, 96/4,
 96/5, 101/4, 118/2, 145/4; Ş.7/1;
 Mstz.6/4
 gök: G.133/4
 gönül:G.22/1, 28/3, 61/1, 62/1, 69/1,
 73/1, 77/1, 96/4, 132/1, 142/1,
 150/4, 151/1; Ş.3/4; K.6/10,
 7/1, 11/15,Mstz.3/1
 gönülde: G.148/2, 59/3, 83/4
 gönlüm: G.44/4, 117/3, 118/2,
 127/1, 82/2, 144/4; Ş.5/2;
 K.4/3; M.2/12
 gönlümün: G.10/4, 106/2
 gönlümüzde:G.105/2,117/4,
 88/3, 137/1
 ; Mstz.7/4; K.2/12
 gubâr: G.56/4, 77/5
 gulâm: G.90/6
 gussa: G.13/3
 güft: K.13/3, 13/5, 9/4,
 güfte: G.83/5, 134/2,
 güftâr: G.34/4, 118/1;Ş.5/2,
 güher: K.7/5
 gül: G.8/3, 22/3, 22/5, 30/3, 83/6,
 89/3, 103/3, 118/3, 133/1,

157/1; Ş.5/4, 12/2; K.3/5
 güle: G.2/1,2/3,139/2; Ş.7/1,2/4,
 7/2
 gülem: Ş.11/3
 güller: G.22/5, 79/3,159/3
 gül-gûn: G.30/1, 91/3,
 gülistân: G.7/2, 59/4, 133/3, 148/5;
 Ş.7/1; K.3/3
 gülşen: G.7/1, 139/1, 140/3, 146/1,
 gülzâr: G.61/3, 118/2, 151/5; Ş.5/1,
 gümân: G.47/4; Mstz.7/4
 gün: K.4/1,4/2; G.13/3,
 45/4,109/5, 135/5;
 Ş.3/2, 7/5, 10/2; Mstz.7/2
 güne: K.4/18; G.53/2
 gündür: G.55/2
 günler: G.53/3
 günüdür: Ş.5/1

-H-

hâbbe: G.141/2
 haber: G.53/3, 60/5, 77/1,84/4,
 114/2, K.7/11
 haberân: G.65/6
 habersizler: G.156/4
 Habeş: G.84/2
 habib: K.4/10, N1/3
 habiba: M.2/8
 habibim: G.6/4
 hâil: G.65/1, 76/4
 Hak: K.2/9, 2/15, 6/4; M.2/21;
 G.42/4, 109/1; Ş.14/1
 hâk: T.1/2; G.149/2

hakikat: G.24/1-6, 65/7, 156/6; K.5/8-
 9, 8/5; Ş.2/1
 hâkir: K.1/2; G.4/5
 hâl: G.1/3,1/4, 8/2, 9/2, 12/3,
 13/5, 15/1, 16/1, 28/2, 28/5,
 44/4, 51/1, 55/3, 64/3, 65/2,
 101/2, 143/3, 156/2; K.4/11; Ş.11/3
 hâlim: G.4/1, 23/1, 35/1,36/3,
 103/1; Ş.1/2
 halâs: G.81/5, 37/5
 halk: K.11/3; Ş.8/1
 halk-ı ‘âlem: Ş.5/1
 halvet: G.65/4
 hamd: K.1/1, 2/1; M.2/19;
 G.8/5, 37/4, 82/3, 143/4
 hâme-i kudret: G.8/3
 hançer: G.102/4
 hanedan: G.67/1; K.12/8
 hâne-i zulmet: G.75/2
 harâb: G.83/7
 harf: G.5/1,8/4,46/5,
 109/4,110/2,159/1,
 harîdâr: G.4/5
 hasret: K.3/3, G.8/5, 49/3, 62/1, 62/5,
 106/4; Ş.4/2
 hasret-i hicr: Ş.4/2
 hatt: G.72/4, 79/1-6, 15/1,
 hata: K.1/3
 hâtem‘ül mürsel: K.7/4
 hâtem‘ül hat: G.79/2
 Havva: G.149/1; N.2/3
 hay: G.23/2

- hayâl: G.156/3; Mstz.6/3;
 hayât: G.159/5
 hayr: LDG.1/3; K.13/1; G.10/2, 147/2,
 hayrîdâr: G.56/2, 60/4
 hayrân: Ş.9/1, 12/2; G. 12/2, 37/4,
 40/2, 51/2, 95/5, 116/4, 150/2;
 hayret: G.8/2,33/7, 47/1,47/5,
 57/1, 85/2
 hazân: G.83/2
 heft: G.54/4, 147/4, 157/2; Ş.4/1, 10/1
 heft-i kişver: G.54/1, 76/2, 144/1;
 Mstz.1/2
 helâk: NG.1/1; Müs.1/5; G.72/5
 hemîşe: G.29/1
 hercâyî: G.27/4
 hesâb: Mur.7; Ş.10/2;
 Mstz.7/1; K.12/6; G.26/3
 hevâ: G.33/1, 90/2, 149/2
 hevâ-i heves: G.65/2; K.1/2
 heybet: G.51/3,54/1
 hezâr: K.4/19, 10/10; G.129/1,
 140/2, 144/3; Ş.5/3,11/2; N.1/2
 hırka: G.155/4; Ş.4/3
 Hızr: G. 128/4
 hicâb: G.11/3, 157/3
 hicr: G.3/5, 15/2, 34/2, 82/4,
 112/5, 158/2; Ş.14/1
 hicrân: G.106/3, 140/4; T.2/1
 hicret: G.8/5
 hikmet: K.2/3,2/5, 7/3,7/5,8/2,10/3,
 13/1;G.20/1, 21/2, 24/3,
 30/5, 47/1, 54/4, 64/4,
 66/5, 78/3, 123/4, 149/1,
 149/2, 156/3, 159/4, 159/5; Mstz.1/5
 hilâl: G.101/1,145/1; Mstz.6/4
 himmet: G.4/4,23/1,29/4,32/4,128/4;
 Ş.6/4, 10/4; K.1/5, 12/1
 hindû: G.37/2, 72/7, 160/7
 hû: K.5/1, 5/10, 6/7;G.13/5, 32/5,
 3/2, 43/3, 45/4, 51/4, 68/4,
 86/7, 134/1, 148/4, 154/2;
 Ş.13/1, 13/2, 13/3, 13/4;Mstz.1/5,
 hûb: G.12/2, 86/1, 100/2, 102/5, 137/7;
 Ş.13/1,
 Hudâ: K.1/2; M.2/6,
 hûn-âb: G.14/1, 63/2
 hûni: G.17/2, 30/4, 45/5, 57/5,
 62/5, 64/2, 71/1, 120/3;Muh.1/5
 hûn-i ciger: K.10/18; G.121/3
 hurrem: Mstz.6/4; G.44/4, 56/3
 hurşîd: K.12/4; G.85/1, 100/4
 hükm: K.1/4, 12/4; M.1/15,G.7/5,
 23/3, 31/5, 46/4,
 4/4, 84/5, 144/1, 147/2,
 hükmüne: G.88/4
 hükm-i Süleymân: G.153/2, 154/3,
 hüner: G.10/1,20/1,28/4, 59/3,
 110/1, 156/1, KHG.3
 hürmet: K.9/5–6
 Hüseyin: T.2/4, 1/4;K.6/5, 7/5, 9/2, 9/4,
 10/1–19; Muh.1/1–
 6;Müs.1/1–5
 hüsn: Ş. 3/1, 13/1, 13/3, 15/1; Mstz.7/1;
 G.5/1, 8/3, 8/4, 11/1, 11/4, 14/2,

16/1, 26/1, 58/1, 72/3, 84/4, 84/5,
85/1, 85/4, 93/2, 102/4, 105/2,
114/2, 14/3, 123/4, 134/1, 136/2,
137/6, 144/5, 157/1

-İ-

ırak: G.92/1
ırmak: G.160/5
ıztırâb: T.1/1; Müs.1/2; G.15/1,
44/1, 44/3, 62/2, 128/2
ıztırâban: G.1/1

-İ-

îbâdet: G.111/3, 131/2
İblîs-i ğarrâ: G.156/4
İblîs-i telbîs: M.1/3
îbret: G.13/5, 21/5, 26/4, 43/2,
79/2, 86/6, 98/2, 151/2
ibtidâ: G.149/1; K.2/1
i'câz: G.115/4; M.2/4
icâzet: G.47/3
icrâ: G.127/1
ihrâc: G.25/5, 107/5; K.10/12
ihsân: G.31/1, 36/2, 40/5, 41/1,
109/2, 116/3, 134/3,
134/4, 137/1; 7/1, 8/2,
12/4, 13/2; LDG.1/1;
Mstz.2/3, 4/3, 5/1, 6/1
ihyâ: Mstz.1/1
ikrâr: G.34/3, 60/5, 107/4, 109/5, 115/4,
138/3, 141/5, 151/3; Ş.6/2;
LDG.1/4, 2/2; Mstz.1/1
imam: K.6/5, 6/6; T.1/7
İmâm'ül müttakın: K.8/5

İmâm-ı Zeyne'l'Abidîn: K.7/7,
7/8, 7/9

îmân: G.16/1; Ş.6/2; Mstz.1/1

îmâna: K.7/2, 5/4

îmâniyim: G.109/3

inkâr: G.151/3

insân: K.2/5; G.29/2, 75/1; Müs.1/3

'irfân: K.5/10, 7/2; G.25/3, 52/1, 58/1,
59/7, 70/1, 78/3, 79/1, 83/3,
85/4, 86/7, 92/2, 100/2, 125/1,
131/4, 137/10, 147/1; Ş.6/1,
12/1; Mstz.2/1

irşâd: M.1/12; G.13/2, 32/3, 41/4,
52/1, 78/4, 130/5, 157/5; Ş.11/1

istignâ: Ş.8/2

'isyân: K.4/1, 4/2, 4/4, 4/5; G.136/1

iştiyâk: G.151/1

izhâr: G.109/4, 147/4, 151/2,

156/6; Ş.10/1; Müs.1/2;

LDG.1/3, LDG.2/2; Mstz.1/5

'izzet: G.8/5, 20/5, 21/1, 54/1, 149/1

-K-

kabadayı: G.19/1

kadeh: G.30/1-6

kadem: K.8/11; G.10/2, 86/3,
97/4, 142/1, 151/5

kadre: K.4/4, G.2/5, 20/2, 110/5; Ş.10/1;
M.2/1,

kafes: G.67/3

kahr: G.55/4, 69/6, 81/2, 98/4,
98/5, 136/3; T.1/1

kâkül: G.125/5, 134/1, 137/2; Ş.9/1

kalb: K.11/5; G.11/5, 47/4,
123/5, 157/7

kalbime: G.137/7, 115/2

kalem: M.2/1, G.29/5, 55/5, 93/2

kamer: M.2/12; Ş.2/3; K.12/2, 12/3,
G.85/1, 114/3, 160/2

kamet-i belâ: Mstz.2/2

kâmil: G.20/4, 42/5, 46/5,
52/2, 52/4, 115/4; Ş.12/1

kangı: Ş.13/1; K.12/3

karâr: G.62/5, 99/5; Ş.10/2; Mstz.4/3;
Muh.1/3

karârım: G.6/1, 114/1, 144/4; Ş.1/3

katl: G.13/5, 59/9, 72/2, 81/1

katre: G.92/2

katreden: G.92/3

kebâb: G.64/4

keder: M.1/8; G.10/2

kemâl: G.46/2, 98/5, 138/4,
142/2; Ş.8/2;
Müs.2/1; Mstz.4/4, 4/5

kamân: 106/2

kamândır: G.72/1

kemend: Ş.9/3

kemter: K.2/13; T.1/2;

Mstz.1/5, G.67/1, 95/5

kerem: G.20/1, 36/3, 64/1, 64/4,
89/2, 123/5, 142/5, 149/2,
154/1; NG.1/4, 1/5; Mstz.4/2

kerem-i zülcelâl: K.2/11

kesb: G.55/3

kevser: G.160/7

kıyâmet: G.8/1

Kibriyâdır: K.8/12

kişver: G.16/4, 23/2, 46/3, 76/1,
84/2, 84/4, 104/1, 104/5, 105/2

kitâb: G.11/1, 26/1, 40/1, 46/5,
53/5, 59/4, 88/2, 110/4; Mstz.7/1

kudret: K.2/3; G.13/4, 24/1, 143/3,

kudret-i Hakk: G.43/2, 83/2

kudretullah: G.13/3

kûh: G.72/6

Kûh-i Kaf: G.81/3, 85/3, 94/4

kûh-sâr: Muh.1/3

kul: G.49/2, 78/4, 87/2, 94/5, 143/1, 78/4;
Ş.1/1

küfr: G.3/2, 57/3, 66/2, 109/3,
111/3, 137/3

-L-

lâ-cerem: G.143/2, 153/2

lâ-yezâl: K.3/2

laf: G.2/4

lâl: K.10/3; G.10/4, 39/4, 86/1, 116/1;
Mstz.6/2

lal: Ş.8/10

lâle-veş: Müs.1/5

lâm: G.129/5, KHG.2

leb[i]: K.9/2; G.2/3, 51/1, 116/1, 134/2,
140/1, 152/4, 160/5; Mstz.2/1,
6/2, 6/3

lem-yezel: G.120/3, 157/2, 159/2

lerze: K.10/17; Muh.1/5; Müs.1/4;
G.81/2

leyl: G.25/3, 86/5, 95/1, 107/5, 126/3,

129/5, 157/3,
 Leylâ: G.1/3, 57/3, 117/5, 123/3, 126/2;
 Ş.14/2; Mstz.6/3, 7/4
 lezzet: G.57/3, 61/4; Müs.2/2
 ; Mstz.1/4
 lisân: G.106/1; K.2/2
 lisân-ı hâl: G.43/3
 lutf: G. 47/5,K.1/2
-M-
 ma'ârif: G.85/5, 160/4
 magfiret: K.2/18
 mâh: M.2/11; K.10/5; Müs.1/5, 2/5;
 G.33/1, 99/4, 105/4, 158/1;
 Mstz.1/5
 mâhım: G.6/3, 35/4, 95/2
 mâh-ı receb: G.16/2
 mahal: G.79/4
 mahbûb: K.1/5; G.12/1, 79/1, 83/4,
 91/5, 159/3; Ş.13/4
 mahcûb: M.1/17; G.12/3, 79/3
 mahşer: M.1.17/,2/15
 mahzûn: M.1/19; K.4/1; G.30/2,
 45/1,57/1, 96/2,125/3,
 126/1, 131/5, 133/4; Mstz.5/1
 makras: G.55/3
 mâl: G.98/6, 145/1; Ş.7/2
 ma'nâ-yı 'aşk: G.88/2
 mânend: G.95/9, 114/3
 Mansûr: G.107/3
 mâr: Ş.13/2; G.85/3
 mâtem: K.9/1, 9/6, 10/16; Muh.1/4;
 Müs.1/1-5

mazhar: G.46/5
 mazlûm: K.6/5.10/4; T.1/5
 mazmûn: K.4/11; G.14/2, 30/5
 meclis: G.31/3, 42/1,122/2,
 137/4-10, 147/1
 Mecnûn: K.4/9; G.1/3, 8/3, 30/3,
 37/5, 95/9, 117/3, 123/3
 ,126/2, 152/4;Ş.8/1, 13/4,
 14/2, 15/2; Mstz.3/5
 mecruh: Mes.1/17; K.4/6
 med: Müs.1/1
 meded: K.10/18,Müs.1/1;G.6/3,
 23/2, 35/1, 35/5, 36/1-6,
 37/2, 74/1, 74/4, 95/1-9,
 101/2, 114/5, 128/3,
 154/2, 155/4;
 NG.1/1-6; Mstz.6/2
 meftûn: G.123/4
 Muhammed: K.2/7, 5/1, 5/7, 6/1,
 6/6 6/9, 7/2, 7/3, 7/4,
 7/7, 8/1, /5, 10/2;
 Müs.1/1-5, 11/2,
 11/16,M.2/13,2/ 14;
 T.1/4;G.24/4, 149/5; Ş.6/3
 mekân: K.2/11, 11/14; Ş.2/1,
 15/2; M.2/2; G.1/3, 93/4, 133/4
 mekteb: G.5/3, 5/4, 14/1, 59/8,
 79/1, 100/2
 mektûb: G.12/5
 melâl: G.98/6, 145/1; Ş.7/2
 melek: K.10/17; Muh.1/3; G.37/1,133/4
 melek-simâ: G.123/5, 154/5; Ş.15/1

- men: K.14/4; G.18/4, 120/3,
120/5, 132/2, Ş.4/1, 11/4
139/1, 150/5, 159/3; Ş.6/4,
7/4, 12/1
- menzil: K.7/11, 11/7- 15,
12/3, G.33/1, 34/4, 50/1,
59/9, 66/4, 79/4, 92/5; Ş.7/4
meyhâne: G.56/6, 125/1, 131/2;
Müs.2/4; Mstz.4/3, 5/5
- merd: M.1/15
mey-kede: G.31/1, 56/3, 93/4;
Müs.2/1, 2/5
- merdân: K.7/6
meyl: G.15/3, 61/1
- merhabâ: G.10/1-6; Müs.2/2
mihmân: G.62/3, 62/4, 70/2,
109/1, 116/2
- merhamet: G.23/6
mihnet: G.94/4 ; Mstz.4/2
- merhem: G.89/2
mihr: K.12/3, G.3/2, 33/1,
98/7, 99/4, 109/4, 104/2
- Meryem: K.11/13, G.24/2
mihr-i cemâl: G.95/2
- mescid: K.11/10; G.56/3,
56/6; Mstz.5/4; M.1/7
mi'mâr: G.86/2, 99/2, 146/4; Mstz.4/3
- meskân: Müs.2/1-5; G.45/1
minber: G.32/3
- mest: Mstz.5/5; G.18/1,
18/2, 18/4, 21/5, 45/1, 58/4,
93/3, 129/2, 129/4, 131/3, 142/2
mi'râc: K.2/8, 2/9; M.2/8; G.25/1
- mestân: Mstz.2/1; G.87/5, 97/3,
116/1, 125/1, 137/7
mir'ât: G.41/1, 68/2, 79/5, 86/6;
Mstz.5/3, 5/5
- mestâne: G.18/4, 56/5
misâfir: G.75/5
- mest-i melûl: Muh.1/4
miyân: G.41/3, 42/1
- mevc: K.3/4; G.48/1, 125/4,
126/5, 150/2; Ş.12/3
mollâ: Mstz.5/3, 5/4
- Mevlâ: K.1/1, 4/7, 7/2, 11/16; M.2/10,
G.24/1, 29/2, 66/4, 107/2, 132/4;
Ş.6/1
muhabbet: T.1/2; Ş.1/2, 1/5;
G.6/5, 25/3, 58/2,
88/1; Mstz.3/4
- mey: G.18/4, 60/3, 65/2, 71/2, 73/3,
90/4, 90/5, 93/3, 93/4,
125/1, 137/7; Mstz.3/3
muhtâc: G.25/1, 36/2; Ş.8/2;
M.2/7, 2/8; Mstz.5/1
- meydân: K.2/15, G.52/1,
31/4, 52/1, 59/7, 75/5,
98/6, 109/2, 125/1, 138/1,
112/2, 141/4; Ş.11/4
- murg: G.7/4, 22/1, 67/3, 83/3,
83/5, 117/2

Murtazâ: K.5/7, 6/3, 8/1, 9/4,
 11/1; T.1/4; Muh.1/1
 Mûsâ: K.11/11; G.24/4; Ş.10/1
 Mustafa: K.2/7, 2/13, 6/1, 6/4,
 7/6, 8/1, 9/4, 9/5, 10/2, 11/1;
 T.1/4; Ş.1/1, 10/1
 mutlak: M.2/7
 mübtelâ: Muh.1/1; G.89/1,
 132/1, 155/1; Ş.15/3
 müdâm: K.3/4; G.33/4, 45/5,
 49/2, 61/3, 80/3, 87/2,
 94/5; Ş.4/2
 müdde'î: G.42/3
 müftehi: K.8/4; G.80/2, 88/2
 müfti: G.19/5, 88/4; Ş.13/4
 müjeler: Mûs.1/2; G.3/3, 26/3,
 37/1, 55/2, 68/6, 69/5,
 72/2, 72/7, 81/1, 86/7
 müjgân: T.2/2; Mûs.1/5; G.94/2,
 122/4, 137/6, 160/4; Ş.9/2
 mülk: K.9/1; G.40/2, 76/1,
 144/2; Ş.13/1
 mülk-i vücûd: M.1/5
 mümtâz: M.2/3
 münevver: G.93/2
 münafık: K.9/5, 10/9
 münîr: G.104/4
 münker: G.52/2, 59/9
 mürûr: G.53/3; Ş.11/2
 mürsel: K.2/6, 11/12
 mürşid: G. 115/4; Ş.10/4
 mürvet: G.6/3, 29/2, 116/2,

134/2; T.2/2
 mürüvvet: G.21/1, 138/1
 müşerref: K.11/8; G.1071
 müşkil: Ş.2/3
 müştâk: G.58/3, 122/5, 141/1
-N-
 nâ-âlim: G.103/5
 nâci: G.32/4
 nâciz: G.93/2
 nâ-çâr: M.1/17, 2/16; K.4/2-10;
 G.1/4, 45/5, 49/2, 60/5,
 80/4, 114/4, 129/3,
 141/3, 144/2, 152/5,
 153/5, 152/5, 153/5;
 Ş.5/2, 14/4; T.2/1; N.2/4
 nâdân: K.7/3; G.99/2, 142/4,
 151/4, 156/2
 nâdem: K.4/2
 nâdir: Ş.14/3
 nâfile: G.100/5
 nâ-gehân: G.114/1, 128/4, 150/4
 nâ-hayâdır: G.89/3
 nâ-hesâb: G.80/3
 nakd: K.7/6, 9/4, 10/1, 10/8;
 G.24/2, 53/2
 nakd-ı cânım: K.2/15
 nakkad: G.125/3
 nakş: K.3/5; G.43/3, 43/4, 85/2,
 99/1, 99/3
 nakkâş: G.69/2
 nâlâyık: G.76/5
 nâle: G.22/3

- nâlân: G.39/4, 137/5; Ş.12/2
 nâil: Mstz.7/4; G.29/4; Mstz.7/4
 nâm: Mstz.5/1
 nâmı: G.20/3, 39/2, 114/3, 143/5;
 Mstz.5/5
 nâmın: G.49/4, 160/1
 nâmına: G.51/2
 nâmıdar: G.28/4; T.2/4
 nâmımdır: G.108/4
 nâmımız: G.17/2
 nâmahrem: K.11/18
 nâme: K.2/9; G.4/1, 29/4, 39/2, 59/10
 nâ-mecâl: G.41/4; Ş.8/4
 nâ-mevcûd: Mstz.5/2
 nâ-murad: G.38/2; Ş.8/3
 nâmus: Mstz.7/3; Mstz.7/3
 nâr: Muh.1/4; G.34/2, 44/2, 47/2, 74/2,
 118/3, 124/3, 140/3, 148/1, 148/5,
 74/4, 78/5, 80/1, 101/2; Müs.1/1;
 Ş.4/1, 1/2
 nârda: Mstz.7/3; Mstz.5/3
 nârım: G.60/1
 nâr(y)ile: K.4/8; T.1/2;
 G.20/2, 44/4, 62/5
 nârınla: G.12/2
 nâsib: K.1/2, 2/15, 4/10; G.17/1,
 24/3, 24/5, 107/1, 108/1,
 144/4, 158/5
 nâsire: G.23/3
 nâş: G.158/3
 nâ-şâd: G.56/3, 133/2, 155/2, 155/2
 na‘t: M.2/20
 nâ-tüvân: M.1/6; G.41/1, 141/3
 nâ-tüvânım: K.2/2
 nâ-yâb: G.113/4, 148/5
 nâ-yâban: G.82/3
 nâz: G.31/2, 94/1, 100/1,
 115/1, 122/2, 122/3, 154/1,
 154/1; Ş.8/2, 14/2; T.2/1,
 2/3; Mstz.3/1
 nazar: G.37/4, 9/3, 26/4, 90/1, 108/4,
 116/3, 121/2, 146/2, 154/5;
 Mstz.3/4
 nazm: G.8/2, 46/5, 51/5, 108/2
 nebi: K.10/13, 11/15
 nebilerin: K.2/8
 nebinin: K.5/2
 nebiya: G.110/1
 nebiyullah: K.2/4,
 nefis: M.1/11, 1/13, 1/15, 1/16; K.4/3;
 G.23/1, 46/3, 46/4
 nefis-i emmâre: M.1/4, 1/6
 nem: G.13/5, 26/3, 44/2, 135/5
 nem-nâk: G.63/1
 nesl-i pâki: K.5/7
 Nesîmi: G.59/10; Ş.14/1
 neşât: G.21/4
 neş ‘ayab: G.8/4, 33/4
 nevâziş: G.89/4, 91/4
 nev-bahâr: G.133/1
 nevcüvân: G.68/1; Ş.5/2
 nevreste: G.12/3, 106/1
 nezâket: G.5/2, 21/2
 nigâh: G.82/3, 84/3, 105/1, 145/3

nigâhım: G. 82/2
 nihâl: G.145/4, 154/4
 nihân: Ş.14/1, G.74/3
 nihâyet: G.108/1
 nikâb: G.16/3, 46/2; Mstz.2/4, 7/1
 nîm-nigâh: G.3/4, 102/2; Müs.1/3;
 Mstz.1/4, 1/5
 nisâr: G.62/2, 81/4
 nisbet: G.15/5, 22/5, 154/4
 niyâz: G.12/ 2, 25/5, 73/4,
 101/3; K.2/11, 11/9, 11/12
 noksan: G.36/5, 113/2, 136/1
 nokta: G.33/7
 nûcüm: G.59/8
 Nûh: N.2/3; G.98/2, 127/5; K.11/10
 nûr: K.7/3, 7/4, 7/9, 8/2, 11/3,
 11/9, 11/11, 11/15; G.20/1,
 47/2, 148/1, 157/7, 160/7;
 Ş.11/2, 12/3; T.2/4
 nûr-ı çeşmi: K.9/4, 10/4
 nûr-i HAKK: K.11/4
 nûr-i Hudâ: K.11/2
 nûr-i hüveydâ: K.11/18, 12/7;
 G.148/2
 nûr-i mücellâ: K.11/13; G.2/2
 nusret: G.119/3
 nûş: G.3/1, 18/1, 65/2, 69/4,
 71/2, 76/3, 90/4, 93/4,
 97/3, 98/3, 129/2, 150/3;
 Ş.3/2, 4/3
 nutk: G.142/3-4, 14/4, 111/1
 nuzul: G.46/4

nübüvvet: K.8/3, 8/6
 nükte: K.9/5; G.121/4
-O-
 od: G.117/2, 137/6
 odına: G.103/2
 'Osman: K.5/6
-Ö-
 'Ömer: K.5/6
 'ömr: Ş.3/3; G.15/5, 62/2, 77/3
 'ömrüm: G.26/2, 152/2; K.3/6
 'ömrün: Ş.4/1
 'ömründen: G.53/2
 'ömrüne: Mstz.4/5
 ömr-i kûṭâhîñ: NG.1/1
 öpdük: G.66/3
 öper: G.81/1
 öz: G.86/6, 89/4, 147/4; Mstz.5/4, 5/5;
 Ş.11/3
 özüm: G.141/3
 özge: G.88/1, 104/5, 120/3
 Özpek: G.84/5
-P-
 pâdişâh: G.4/2, 47/5, 136/2;
 M.2/1; T.1/1
 pâk: G.75/5, 145/5, 148/5,
 160/1, 160/7; K.5/7, 7/6, 6/1, 9/3
 pâkim: G.111/1
 pâkize: K.7/5 G.90/2
 pâre: G.67/4, 81/3, 158/2
 pas: G.79/5, 77/5
 pây: G.25/1, 60/2, 66/2, 66/3,
 66/4, 86/3, 152/3;

Ş.10/3; Muh.1/2; K.12/8
 pâyê: G.143/5; Ş.4/2, 8/3
 pâyemiz: Ş.5/3
 pâyenin: G.98/6
 pây-mâl: G.58/4, 94/2,
 155/2; Mstz.1/1;
 Muh.1/1
 penâh: Mstz.1/1
 pençe: G.75/1, 105/1; K.8/4, 12/2
 pend: K.6/9; G.59/9
 per: M.2/12; G.2/2, 57/2, 148/4,
 92/5,98/5, 103/4, 148/1
 perçem: G.145/1; Ş.9/1,9/2, 9/3,9/4
 perde: G.125/4, 160/2;T.1/4
 peres: G.67/2
 perî: G.15/4, 54/2,
 perî(ü)şân: G.13/1, 61/2, 65/2,
 87/1,121/2, 136/2,
 146/4, 154/4; Mstz.4/1
 pervâne: G.2/1, 22/4, 61/2,
 73/2, 74/3, 77/2, 101/4,
 103/4, 112/2, 148/1,
 152/4; Ş.12/2; Müs. 1/2;
 T.2/3; Mstz.7/3; N.1/2
 pervâze: G.100/3
 perver: G.136/2
 pesend: Ş.9/3
 peykân: G.89/2, 69/5
 peymân: K.2/10, G.90/4,
 113/3; Ş.6/1; T.2/5
 pîr: K.1/5, 4/4, G.31/1, 32/4,
 32/5, 59/10, 104/1, 128/4,

156/6; Ş.6/4, 10/4
 pîr-ezen: G.30/4, 70/5, 76/3
 pirin: K.12/1
 pîrîpâk: G.63/4
 pîrlerin: G.59/9
 piyâle: G.31/2
 pür-: G.35/4, 89/3, 118/2, 129/3
 pür-gam: Ş.14/3
 pür-hûn: K.4/10; T.1/2; G.123/1, 126/3
 pür-yan: Ş.15/1
-R-
 Rab: M.1/19; K.4/10, 7/9
 râh: N.1/3; M.1/4; T.1/1, 1/4,
 1/5; K.10/6, 11/5, 11/6;
 Ş.2/3; G.13/2, 13/3, 17/2,
 17/5, 19/5, 20/5, 23/4, 23/6,
 36/5, 24/1, 40/3, 49/2, 58/1,
 58/5, 61/5, 65/3, 67/3, 70/4,
 73/3, 77/5, 86/3, 92/1, 92/2,
 99/3, 99/5, 105/5, 107/5,
 112/3, 112/4, 115/5, 121/5,
 123/3, 127/2, 135/2, 143/5,
 152/5, 156/6, 157/1, 158/1;
 Ş.10/2, 11/4, 14/4;Müs.1/1;
 NG.1/2; LDG.2/1, 2/4;Mstz.1/3,
 4/2; N.1/3
 râh-ı 'aşk: G.9/4, 32/1, 34/3,
 74/5, 81/4;
 Ş.4/1; Müs.1/4
 râh-güzar: K.11/17
 râhvân: Ş.2/3
 rahm: K.3/4; G.35/5, 80/4, 138/3

- rahman: G.138/5; Ş.10/1
 rahim: K.2/19; M.1/20; Ş.2/3
 rahmet: K.3/7, 4/4,4/7, 12/15,
 14/3, 64/2
 rakîb: G.21/2, 134/4, 19/5, 27/2
 raks: G.103/3
 rakkas: G.77/4
 râm: M.1/15; G.76/1
 ra'nâ: K.7/1; G.66/1, 114/4
 râhiya: G.89/4; Ş.9/4
 râzı: K.1/3; G.17/4, 26/5, 40/4,
 74/3, 99/1, 107/2, 108/1,
 120/4, 127/5, 130/2, 130/4,
 139/3, 146/3; Ş.7/4; T.2/4;
 N.1/3
 refik: M.1/13
 reftâr: G.36/1, 91/2, 106/1, 154/1
 rehâ: N.1/2; G.16/5, 22/2, 105/1
 rehber: Ş.10/4; K.11/6
 rehrevân: G.86/3, 148/3
 re'is: LDG.1/5; G.13/5
 remz: G.4/3, 59/8, 159/2; Ş.6/2
 renc: G.27/1, 28/1,
 reng: G.30/2, 30/4; Mstz.4/5
 resen: G.7/5; Ş.8/4
 resîd: K.5/9
 resm: G.20/1, 47/1, 68/7
 resûl: K.1/1, 12/7; M.1/20, 2/6,
 2/10, 2/18, 2/21; T.1/4,
 1/5; Muh.1/1, 1/4
 resûlullah: K.10/1
 revân: G.67/3, 101/1, 121/3,
 125/4, 153/1, 160/5
 revnak: G.46/1; Mûs.2/3
 reyhân: G.137/2
 ricâ: G.143/1; Mstz.3/1
 rindâna: G.122/1, 148/4
 rindâni: T.1/3
 riyâ: G.48/1
 riyâzet: G.48/2, 65/5
 rû-be-rû: Ş.8/2; G.19/3
 ruh: G.145/5, NG.2/2
 rûh: G.7/5, 22/3, 22/5, 46/4,
 66/3, 68/3, 68/6, 76/3, 84/1,
 91/4, 100/3, 102/1,103/1,
 104/4; M.1/6, 1/14, 1/16, 1/17
 rûhum: G.67/3, 24/2; M.1/13
 ruhsâr: G.61/1, 103/4, 118/3,
 151/1; NG.2/1; N.1/2
 rumûz: K.12/1; G.9/5, 28/3,
 159/5; Ş.6/2
 rûy: G.79/3, 90/2
 rûy[ı]: G.89/1
 rûy[ı] arz: G.83/2
 rûz: G.64/1, 77/3, K.4/3
 rûz-ı cezâda: G.99/1;
 K.2/16; M.2/14
 rûz-i dîvân: Ş.8/3
 rûz-ı ezel: G.17/1
 rûz-ı ezelden: G.17/4
 rûz-ı gam: G.106/3, 30/1
 rûz-ı mahşer: K.2/11; M.2/16
 rûz-ı şeb: G.71/4, 111/4, 152/5;
 Ş.14/1, 14/3

- rûz-ı vuslat: G.27/3
 rûz(i)gâr: G.98/7
 rüsvâ: Ş.8/1; G.45/2; Müs.2/1
 rüsvây: G.94/3
 -S-
 sa'âdet: G.56/2, 111/5, 136/1
 sa 'at: N.1/2; G.30/2, 77/4
 sabâh: M.1/9; G.68/2, 100/3
 sabâhı: G.59/2
 sâbit: G.86/5
 sâbit-i seyyâre: K. 12/5
 sâbit-kadem: G.97/4, 151/5
 sa'bit'ül semmâvât: G.33/2
 sabr: G.36/2, 40/5, 74/5, 80/2, 98/5,
 108/5, 114/1, 153/3, 153/5; Ş.2/3,
 14/3; KHG.4; K.6/1, 10/13;
 Muh.1/3
 sad: G.104/4; NG.1/3; N.1/2
 sadâ: G.100/2
 sadâlî: G.137/7
 sadâkat: G.13/7
 sade: G.18/2
 sad-hezâr: G.129/1; Ş.5/3, 11/2
 sâdik: LDG.2/2; Mstz.3/3; K.6/4,
 6/8; T.1/3, 1/6, 2/2; Ş.2/1,
 6/4; G.13/2, 23/5
 safâ: G.56/1, 99/3, 148/4
 safâlendir: G. 89/5
 sâhib: G.86/6, 4/4
 sahra: G.117/3
 sâkî: G.18/4, 86/4, 21/4, 93/3; Ş.6/1
 sâil: Mstz.7/1; K.11/17
 sal: K.3/6
 sanem: Ş.11/1; T.2/5
 sâye: M.2/12; G.33/3
 sâz: Ş.6/4; G.79/5, 86/2, 111/2
 sebeb: G.58/2, 71/3, 78/1, 78/3,
 78/6, 96/2, 97/2, 149/3,
 155/2; T.2/1, 2/5
 sebebdır: G.115/2, 45/5
 sefîd: N.1/2; M.1/18
 seher: Mstz.7/3; Müs.1/1,1/2,1/3,1/4
 sekiz: G.5/1, 29/3, 110/2;
 KHG.1/1; K.2/6,
 4/9, 5/3
 selâm: M.2/19–20
 selâmet: G.22/2, 57/3
 semâ: N.1/1; M.2/3; K.5/2;
 Muh.1/3; G.35/2, 50/3,
 54/1, 124/1, 134/3;
 Ş.10/1
 semender: Ş.4/1
 semt: M.1/7; Ş.10/2, 11/2
 ser: K.8/3, 13/4; G. 3/1, 12/1,
 20/5, 23/4, 78/6, 81/5,
 120/5, 132/1, 147/3
 ser-â-ser: G.93/5
 serv: G.137/8; NG.2/5
 sevâb: Ş.10/2
 server: G.157/2, 24/5
 sevdâ: G.35/3, 68/3, 117/4,
 137/3, 155/1; NG.1/1
 sevdâ-yı 'aşk: G.88/1
 seyr: G.79/4, 90/4, 145/4; Ş.13/4

- seyr-i ser: G.125/3, 132/5, 137/4
seyrân: G.40/2, 137/8, 146/5, 147/1,
148/3, 153/1; Ş.13/2; LDG.1/4
sezâ: K.11/7; G.3/5, 33/5, 34/4,
68/7, 96/2, 100/5, 134/3
sıdk: G.13/2
sırrı: M.2/10; K.5/2,5/5, 5/9,
6/3, 6/9, 7/2, 8/2, 13/1;
T.1/4; Ş.2/1; G.20/4,
24/2, 34/7, 50/1, 50/2, 55/5,
66/4, 78/6, 79/4, 85/5,
86/6, 110/2, 110/4, 110/5,
111/1, 120/2, 120/4, 131/4,
135/5, 148/4, 149/4, 159/2,
160/6; Ş.14/4;Mstz.1/1
sırrıdır: G.33/1
sırrım: G.6/4
sırrına: M.2/9; K.11/1, 11/11, 11/13,
11/16; G.33/7, 47/4
siyâh: Ş.1/5, 15/2, ; G.15/3,
35/3, 36/1, 51/1, 63/5, 84/1,
84/ 2, 57/2, 79/3, 102/1,
105/2, 148/3; Müs.1/3; Mstz.
1/2,1/3
sîm: G.90/1, 140/2
sîne: G.1/1, 41/3, 43/5, 49/3,
91/4, 135/4, 139/3, 141/1,
148/3, 155/4, 158/3;
K.10/16; Ş.10/4
sînesine: G.26/3, 140/3
sînem: Müs.1/1; G.35/4, 55/2,
64/3, 69/3, 80/1, 94/2,
104/4, 113/1, 113/2, 130/4,
135/1, 158/2; Ş.3/5, 15/4;
sitem: G.44/5, 3/5, 21/2
sitemdir: G.13/1
suâl: G.108/2; Ş.14/3
subh: G.32/1
subha: G.44/3
subhan: K.2/12; G.110/2; Ş.7/3
sultan: Ş.6/4, 8/4, 13/1,13/2; T.2/1,
1/6; Mstz.6/2; M.1/14;
K.5/2, 5/8; G.40/4, 73/3,
110/5, 125/5, 137/3, 147/1
sühan: G.14/3, 83/4, 121/1,
122/2, 125/2, 142/3; Ş.7/3, 15/3
sühan-gâh: G.104/5
sükker: G.93/4, 14/3
Süleymân: G.144/1, 144/2,
144/3, 144/4, 144/5,
144/6, 153/2, 154/3
-Ş-
şâd: G.157/3; Ş.11/3; Mstz.5/1;M.2/17
şâh: G.6/3, 9/5, 36/2, 39/5, 40/1,
103/5, 104/3, 104/5, 104/1,
105/1, 113/1, 107/4, 128/1,
131/3, 135/5, 136/1, 144/1,
144/2, 157/5; T.1/2, 1/3, 1/4,
1/6;K.6/7, 6/8, 8/3, 9/6, 10/7;
Ş.10/3, 11/4; Mstz.1/1
şâhımsın: G.16/1, 35/5, 40/3,
40/5, 41/5,
49/2, 59/10, 70/3,
76/3, 84/5,

- 87/2, 95/2, 107/1,
114/5; Ş.14/1;
Mstz.2/5
şâh- Necef: G.157/4
şâh-ı velâyet: G.24/5
şâm: G.63/1, 114/5, 117/3, 119/4,
144/3, 153/2
şarâb: G.18/1, 18/2, 18/3, 18/4,
18/5, 18/6
şark: T.1/2; G.37/3
şeb: G.2/3, 17/3, 64/1
şecâ'at: G.40/1, 138/1,
şefâ 'ât: G.20/1, 25/5, 47/5
şeker: G.106/1
şeker-veş: G.75/3
şem': K.7/1, G.2/2, 22/4, 25/3,
46/2, 61/2, 73/2, 74/3,
77/2, 101/4, 103/4, 112/2,
138/1, 139/4, 157/7; Ş.12/2;
T.2/3, 2/4; Mstz.4/1; N.2/2
şems: G.6/3, 100/4, 160/1;
M.2/11; Ş.2/3
şeri 'ât: G.24/4, 156/6
şevha: G.28/2
şevk: G.47/3, 89/1, 95/1,
şeydâ: G.2/1, 7/1, 7/2, 17/3, 22/3,
25/2, 30/3, 43/1, 45/2, 56/1,
77/2, 79/3, 101/4, 112/2,
118/2, 124/4, 131/1, 133/1,
151/5, 157/1; LDG.2/1; Mstz.2/4;
K.3/3
şeyh: G.6/1-6, 29/4, 32/1-6, 114/4
şeytân: M.1/11, 1/15, G. 42/2,
90/2, 138/5; K.4/3
şifâ: K.12/8
şikâr: M.1/9; G.27/5, 98/7,
118/5, 147/4,
şikâyet: G.108/1
şîr: G.93/4, 115/1
şîr-î Hak: G.55/2
şîr-î Hudâ: K.7/3; G.51/3, 157/5
şîr-i müjgân: T.2/2
şîr-i Yezdân: T.1/4; G.160/3
şîrin: Ş.5/2
Şîrin: G.152/4
şûh: Mstz. 4/2; G.5/3, 14/1, 20/3,
37/4, 55/5, 60/1, 68/3, 69/3,
72/4, 80/4, 102/5, 103/3,
105/3, 119/2, 121/4,
136/2, 140/4,
şu'le: G.46/1, 85/1 ; K.12/4
şübhe-: G.29/2, 80/2, 123/4; K.14/4
şühedâ: Muh.1/2
şükr: G.8/4, 10/1, 143/4; K.2/1
şükûfân: G.83/2
şükûfe: G.146/2, 43/4,
şükür: T.1/1, 1/2; G. 115/3,
-T-
tâ: K.6/1, 7/4, 11/4, 12/4; G.2/4,
12/3, 165, 35/2, 46/1, 97/2,
103/2, 103/4, 109/4, 113/3,
116/5, 124/1, 129/2, 132/5,
134/1, 139/4, 158/2, 158/5; Ş.6/2;
LDG.1/3, 1/5, 2/4; Mstz.1/1

tabîb: K.1/4
 taht: G. 144/2, 154/3
 tarîh: N.1/4; G.108/3, 108/5
 tarik: K.5/5; G.45/3
 tarikat: G.156/6
 târumâr: G.129/1
 tarz: G.133/3
 tas: G.86/4, 98/3; Ş.4/3
 tasvir: G.69/2; KHG.2
 tecellâ: K.11/11
 tecellî: G.28/2, 108/2
 tecnis: G.59/3
 telh: G.115/2, 71/3
 temâşâ: G.93/1, 145/5; Mstz.5/5
 temâşâsını: G.114/2
 temennâ: M.2/5; G.134/5,
 137/1; Ş.11/1
 temenni: G.9/5, 60/2
 tenhâ: LDG.2/3; K.11/15; Ş.2/2
 terahhum: G.60/2
 terk: G.6/1; Ş.4/3
 terkîb: G.159/2
 tesellî: G.106/3
 tesir: Mûs.1/1–6; G.48/4
 teslim: N.1/3; G.153/3,153/5
 teşne: K.9/2; G.3/1,3/5, 14/5,
 49/4, 72/5,86/4, 124/2, 131/1
 teşne-leb: Muh.1/1,1/4
 tevekkül: KHG.5; G.153/3,153/5
 Tevrat: G.59/5
 tılısım: G.110/2, 85/2
 tûg: T.1/2; G.16/2, 54/5, 59/9,

63/3, 67/4,69/3, 72/1, 74/5,
 80/3, 81/1–6
 tövbe: G.13/5, 120/1,120/4; K.2/20,
 3/9, 4/8
 tûfân: G.136/4
 Tûr: G.24/1
 tûr-ab: K.12/8; G.25/1
 tuyûr: Muh.1/3; G.13/4
 -U-
 ‘ukbâ: G.130/3, 63/4
 ‘uşşâk: K.1/4;G.17/2, 39/3,
 72/1, 84/1, 120/1, 130/2,
 135/3, 135/4, 138/4,
 158/1; M.2/7; Ş.2/2
 -Ü-
 üftâde-: Ş.3/1, 7/1, 8/1;
 T.2/3; Mûs.1/3; Mstz.
 7/3; K.4/7;G.1/5, 3/4, 6/2,
 6/4, 8/4, 12/4, 17/3, 27/2,
 45/3, 57/4, 68/7, 69/2,
 72/3, 73/5, 81/4, 85/2,
 93/2, 95/8, 101/2, 124/4,
 127/4, 130/3, 134/1, 136/4,
 152/2, 157/2
 ümîd: G.141/4, 82/2
 -V-
 vâcib: G.144/5, 58/5
 vâcibe-i lâzıma: G.80/4
 va'de: K.4/5; Muh.1/2; Ş.3/4
 vâhid: NG.1/4
 vâkîf: K.3/2; G.32/1, 43/2, 50/2,
 85/5, 103/5

vakt: M1/8; K.3/2

varak: G.43/4

vasf: K.2/3; G.39/1, 45/3,
93/1, 108/2, 150/5, 155/3,
158/5; N.1/1

vasfet-: G.9/2

vasfeyle-: G.123/1, 61/2

vasfol: G.11/4

vasl: G.3/5, 10/3, 8/5, 29/3, 36/1, 58/3,
80/5; K.4/5

vatan: G.96/3, 62/3, 70/5

varis: K.6/6, 8/6

vecd: M.1/18, 2/4; G.3/2, 5/2, 12/4,
14/2, 14/4, 17/4, 26/4, 38/3,
41/1, 68/6, 72/4, 79/2, 100/4,
110/2, 160/1; Ş.13/4, 14/2;
KHG.2; Mstz.3/4; N.3/1

vefâ: K.6/8; G.21/1, 65/5, 142/5, 152/1
vefâdâr: K.5/8, 10/8; G.152/1

vefk: K.5/6; G.29/3, 50/4, 85/4

velâyet: T.1/3; K.8/3; G.24/5, 157/5,

velî: G.24/1, 160/3, Mstz.1/4;
K.6/9, 7/8,

vîrân: G.86/2, 87/1, 146/1; Ş.1/4,
12/2, 15/1; Mstz.4/3

visâl: G.41/2

vuslat: G.6/5, 8/5, 12/1, 27/3,
40/3, 95/5, 95/8, 114/4,
127/1, 129/3, 134/5, 140/2,
140/4, 155/3; Ş.14/4; N.1/1

vücûd: K.13/3; G.61/1, 81/2, 110/2,
117/2; M.1/5

-Y-

yâd: G.106/3, 157/4; KHG.4; T.173

Ya'kûb: K.10/16; G.126/3, 128/5, 1
53/4; N.2/4

yalan: K.9/5; G.42/2, 52/2, 52/4,
156/5; Mstz.4/5

yaman: Mstz.4/4, 6/1, 6/2

yana: K.2/9; G.90/1, 145/1; Ş.9/1

yandan: G.74/1, 77/2

yanına: M.1/9

yanıma: G.91/1, 1146/3

yâr: M.1/16; K.5/5, 7/1, 8/1, 10/8,
12/8, 13/1; Muh.1/2, Ş.1/2; G.1/4,
9/2, 17/1, 19/1, 22/1, 34/1, 34/5,
38/2, 38/3, 44/2, 54/1, 56/1, 58/3,
59/1, 59/4, 60/2, 61/1, 61/2, 68/2,
69/6, 80/5, 83/4, 92/3, 92/4, 92/5,
94/3, 104/3, 112/1, 113/2, 115/5,
116/3, 117/4, 119/1, 119/2, 121/5,
129/1, 135/1, 136/5, 141/1, 143/5,
147/4, 149/2, 151/1, 151/4, 152/2,
155/5, 158/1; Ş.3/2, 4/3, 7/2,
7/3, 10/3, 11/2; T.2/2; LDG.1/1;
KHG.1/1, 1/3; Mstz.1/4, 1/5, 4/1,
7/3; N.171

yâra: Mûs.1/2; G.43/5;
Ş.5/3, 14/2, 15/4; Mûs.1/4;
LDG.2/3; Mstz.6/2

yaradan: Ş.13/1

yârân: G.74/5, 24/5, 137/4,
150/5, 158/3; K.5/5

yed: G.32/2

yed-i beyzâ: G.110/4, 149/4

yeksân: G.101/3, 125/3

yektâ: K.7/4

yesir: M.1/11; G.57/1, 60/1, 69/2,
84/3,87/4, 101/1, 104/1, 105/1-6,
115/5, 121/2; Ş.15/2, 15/4;
Müs.1/4;Mstz.2/5

yevmü'l betere: G.130/2

Yezdân: G.148/1; Ş.7/4, 13/1;
Mstz.1/3;N.1/2; K.2/1, 11/14

yıl: G.53/3

yûf: G.52/4

Yûsuf: G.38/3, 126/3, 128/1, 128/5,
147/2, 153/4; Ş.14/2; N.2/4;
K.10/16

-Z-

zâhid: G.18/3, 33/5, 38/1-6, 42/4,
52/1, 52/4, 88/1, 109/1, 122/5,
138/5; Ş.12/1; Mstz.1/3
zâhidâ: K.13/2; G. 92/1, 111/4

zahîr: Mstz.5/2

zahm: G.7/2, 63/3, 69/3, 80/1, 80/3,
89/2,113/1, 113/2, 120/1, 135/1,
135/4
zahm-ı dil: K.1/4

zâlim: Muh.1/1; G.75/2, 106/4; K.9/2

zâr: K.2/17, 9/1; Mstz.7/3; Ş.1/3;
Muh.1/3, 1/5; G.2/1,2/3, 13/4, 17/3,
25/2, 43/1, 44/3, 45/5, 56/1, 57/5,
60/1, 61/3, 62/1, 79/3, 83/3, 87/3,
95/1, 106/4, 112/2, 122/1, 128/5,
139/1, 140/3, 148/1, 152/2; Ş.15/3;

T.2/4; KHG.3

zebân: K.13/1, 13/5; G. 12/2, 29/1, 39/4,
59/6, 95/6, 110/1, 160/6; Ş.5/2,
8/3; Mstz.7/4

zehr: G.75/3, 98/3, 117/2, 158/4

zenahdân: G.160/7

zencîr: G.48/5, 93/5, 126/2

zerre: G.10/2, 60/2, 86/2, 104/1,
112/2, 113/3, 116/2, 135/3,
135/4, 142/5, 156/1; Ş.8/3;
Mstz.4/3, 5/1

zevâl: G.46/2, 98/7

zibâ: G.66/1

zîkr: G.159/3, 25/3, 29/1

zindan: G.108/5, 128/5; N.1/3,1/4,
2/4; Ş.15/4

ziyâ: K.6/1, 12/2; G.2/2, 100/4,

ziyâgir: G.118/3

ziyân: Ş.2/2; Mstz.2/1, 2/2, 4/5

zulm: G.113/5, 43/4

zulmet: K.4/2,4/ 6, 8/1, 12/2;G.46/3,
49/1, 75/2, 128/2, 132/3, 142/1;
Ş.5/3

zühd: G.65/4

zülf: G.3/2, 8/1, 16/3, 16/5, 22/3, 35/5,
41/5, 57/3, 60/1, 63/5, 73/1,
100/3, 119/3 122/4, 137/7, 155/4;
Ş.1/5, 8/3, 13/2, 15/2; Müs.1/3
zülfüne:G.26/5, 54/3, 69/3, 87/4,

101/1, 119/3,

Zülfikâr-zelfekar: K.6/3, 8/3,G.51/3,
128/1, 160/3

EK-1

1-Ayetler

1- “Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele!” Kur ‘an-ı Kerim, Saff Süresi, 61/ 13

2- “Yakub onlara, "Onun hakkında size ancak, daha önce kardeşi hakkında güvendiğim kadar güvenebilirim! Allah en iyi koruyandır ve **O, merhametlilerin en merhametlisidir**" dedi.“ Kur ‘an-ı Kerim, Yusuf Süresi, 12/ 64 Ayrıca bkz. Kur ‘an-ı Kerim, Yusuf Süresi, 12/92, Enbiya Süresi, 21/83, Araf Süresi, 71/51

3- “Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.” Kur ‘an-ı Kerim, Saffat Süresi, 37/182

4- “وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ وَلَكِنْ نَنْظُرُ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنَّ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ نَرَاكَ فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ

“Musa tayin ettiğimiz özel vakitte gelip Rabbi O'na kelamiyle iltifatta bulununca: "Ey Rabbim, göster bana kendini, Sana bakayım." dedi. O da buyurdu ki: "**Beni katiyyen göremezsın**, ancak dağa bak, eğer yerinde durursa demek beni görebileceksın" Derken Rabbi dağa tecelli buyurunca onu un ufra (toz duman) ediverdi. Musa da baygın düştü. Ayılınca: "Münezzehsın, Sana tevbe ile döndüm ve ben mü'minlerin ilkiyim." dedi. “Kur ‘an-ı Kerim, Araf Süresi, 7/143

5- وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَتَبَّتْ أَفْئَامُنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ “Onların sözleri ancak, "Rabbimiz! Bizim günahlarımızı ve işimizdeki taşkınlıklarımızı bağışla ve (yolunda) ayaklarımızı sağlam tut. Kâfir topluma karşı bize yardım et" demekten ibaretti.“ Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/147

رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ رَبَّنَا “Rabbimiz! Biz, Rabbinize iman edin' diye imana çağıran bir davetçi işittik, hemen iman ettik. Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla. Kötülüklerimizi ört. Canımızı iyilerle beraber al.”Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/193

6- “Onlar, "Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle" diyenlerdir.“ Kur ‘an-ı Kerim, Furkan Süresi, 25/74

وَقَالَتْ امْرَأَةُ فِرْعَوْنَ فَرَّةً عَيْنٍ لِي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَى أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

“Firavun'un karısı şöyle dedi: "Bana da, sana da göz aydınlığı (bir çocuk)! Sakın onu öldürmeyin. Belki bize faydası dokunur, ya da onu evlat ediniriz." Oysaki onlar (olacak şeylerin) farkında değillerdi.“ Kur ‘an-ı Kerim, Kasas Süresi, 28/9

7- كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.“ Kur ‘an-ı Kerim, Rahman Süresi, 55/26

8- كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّقُونَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحْرِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا كَانَ لِلْإِنْسَانِ أَنْ يَقْنَطَ مِنْ قُدْرَةِ رَبِّهِ “Her canlı ölümü tadacaktır. Ancak kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete sokulursa gerçekten kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı, aldatıcı metadan başka bir şey değildir.“ Kur ‘an-ı Kerim, Al-i İmran Süresi, 3/185

9- أَلَمْ يَقْسِمُوا رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمًا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ رَحْمَةَ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ “Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında **biz paylaştırdık**. Birbirlerine iş gördürmeleri için, (çeşitli alanlarda) kimini kimine, derece derece üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır.“ Kur ‘an-ı Kerim, Zuhur Süresi, 43/32

2- Hadisler

1. لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَّا خَلَقْتَ الْاَفْلَاقَ “Levlâke levlâke lemâ halaktu’l-eflâk“

"Sen olmasaydın ben kâinatı yaratmazdım" Aclûnî, bu sözün hadis olmasa da manasının sahih olduğunu söyler. Aclûnî, Keşfü'l –Hafâ, Kahire, II,232

2. “ Ben ilim şehriyim, Ali’de onun kapısıdır.” Sahih-i Tirmizi, (Kahire baskısı), Kitab el-Menakıb, C.V, s.637, hadis Nu. 3723

Bu hadisin sahih olup olmadığına dair tartışmalar olup, uydurma olmayıp hasen hadis olduğunu söyleyenler varsa da çoğunluk bunun uydurma olduğu kanısındadır. Tirmizî ve Dadekutnî bu rivayetin ıstıraplı (çelişkili, tutarsız) gayri sabit ve münker olduğunu söylemiştir. Yahya ibn Maîn, Ebû Hatim ve Yahya ibn Saîd'e göre bu rivayet yalandır, aslı yoktur. İbn Cevzî ve Zehebî de rivayetin uydurma olduğunu söylemişlerdir. Necm'e göre bu rivayetlerin hepsi vâhî (felâket) dir." (Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ va Muzîlu'l-İlbâs Am-mâ'stehere mine'l-Ahâdîsi Âlâ Elsineti'n-nâs: 1203–204).

[illegible][illegible]

三

[illegible]

یاد آنست مغلولم دایت ارشاد
نفسی شیطان الله بر می سیر
طبعی دراد که حریف کنی کور
یکمور تا صبح و انجمی آ غور
صادق کن و افتی که کورس اگر
کلان عده هیچ فردان آجهان
روغ بهای ناخن اولدی
بخی قول کنی تو آتش کما فر
فغنی اما که به هیچ حکم ایلم
ایلمس تلبیک اعوان نه
موضعیته هوای هیه یک
الحب عشق به کز نیت رم
یاد آنست مغلولم دایت ارشاد
نفسی شیطان الله بر می سیر
طبعی دراد که حریف کنی کور
یکمور تا صبح و انجمی آ غور
صادق کن و افتی که کورس اگر
کلان عده هیچ فردان آجهان
روغ بهای ناخن اولدی
بخی قول کنی تو آتش کما فر
فغنی اما که به هیچ حکم ایلم
ایلمس تلبیک اعوان نه
موضعیته هوای هیه یک
الحب عشق به کز نیت رم

پروای منداشدن کبری باقی
شیطان را کسی نفس از سره
عقل نفسی بر حق ارباب
بود مع جود و بر سر کیناچار
جلای یحیی و مینا از سید
حبیبیک نور و حق و ارباب
البرهمنی سونیکه قرین
المی چوکا کلوی بنیون

دلهره رت عالمیست

بوزم در کاهک و نیم از کز زلال
هر کس و دانشه افغان این چوکا و
حسرت بر کیم بر نفوس انکه در
مکانه کا و صحرایک با و صحرایک در
کون ماکدن فغانه فغانه بنالریز
بن جاکدن جاکدن شمر کا و ایزم
رتبلا یا ربنا اغفر لنا ذنوبنا
واری چوکا کیم بر پنهانیت اهلانیت
توب یا ربنا قصوی و دیوبت تیر فیکه

فغانی لاجات افندم کالایک بر سر حال

الهی چوکا کلوی بود در کز زلال
کوم بر سر جارا صحرایک تیرتیا
جیر میرا نام افغان شمر کا و ایزم
کون ماکدن فغانه فغانه بنالریز

بوزم در کاهک و نیم از کز زلال
هر کس و دانشه افغان این چوکا و
حسرت بر کیم بر نفوس انکه در
مکانه کا و صحرایک با و صحرایک در
کون ماکدن فغانه فغانه بنالریز
بن جاکدن جاکدن شمر کا و ایزم
رتبلا یا ربنا اغفر لنا ذنوبنا
واری چوکا کیم بر پنهانیت اهلانیت
توب یا ربنا قصوی و دیوبت تیر فیکه

بوتولدی بیدک حق ایزم کاکر

بوتولدی بیدک حق ایزم کاکر
ناهم در سکا نورک هویو
بوتولدی بیدک حق ایزم کاکر
ناهم در سکا نورک هویو
بوتولدی بیدک حق ایزم کاکر
ناهم در سکا نورک هویو

بوتولدی بیدک حق ایزم کاکر
ناهم در سکا نورک هویو
بوتولدی بیدک حق ایزم کاکر
ناهم در سکا نورک هویو
بوتولدی بیدک حق ایزم کاکر
ناهم در سکا نورک هویو

تیره نما غیا حسن و دل ناز
قراده و کان انه صوفی ناز
پودله بس دینیک بند کرا
قوس باطنی راهندان باطنی

فهم اشک این روی و دل
بزم و خلقة قالد اشکاب
مهر بلوری ایله فراس
بر خوشبختی و فخر و جلال
سایت شیک و عواد نیکو بزم
ادب و بر و سیر یک ایچ
جمل نیک افشلی سولی اکرم
بندی اول صیبیک اینه تزلاب

یارو حانه دار بر شرف شفا
گفت اید هر دم زبان ضیو تر ز شفا
حوزه و اعصاب و دهان و لاله لاله
کر و خود گوی شک و لغو از فضلک در
حاله کلنی اینه و قدره حق نویسنه

قتل اولما بنجر لاسی زادی که نیت نه
چونکی بیک سینه پنهان و یار و یار
هری زینس پوین و یار و یار
چونکی نام الیبت زاینه ششم بودم
چونکی نام الیبت زاینه ششم بودم

بی

که شیطان نشین افکار ایروب
بدوست غیبیک بر قدره سینه و کمر
بیدار و لاله و دلی و صیقل و لاله و صیقل
و بروج و بی کاف و ششم و بروج و بی کاف
و لاله و دلی و صیقل و لاله و صیقل
دو و بروج و بی کاف و ششم و بروج و بی کاف
کمر و لاله و دلی و صیقل و لاله و صیقل
هیکل و صیقل و لاله و صیقل و لاله و صیقل

بوعبدی صلی بنیک و لاله و صیقل و لاله و صیقل

یا زینر شکر کاشی و لاله و صیقل و لاله و صیقل

سنوری نادر رسول

ای ابدات صیقل و عالم نه
کی سن سیکه نور و صیقل و لاله و صیقل
سن سیکه صیقل و لاله و صیقل و لاله و صیقل
زاد است کاشی و ششم و بروج و بی کاف
بوز کمر و دلی و صیقل و لاله و صیقل
جمله حاجت اهل و بی کاف و ششم و بروج و بی کاف
سن سیکه صیقل و لاله و صیقل و لاله و صیقل
هیکل و صیقل و لاله و صیقل و لاله و صیقل
عشق و صیقل و لاله و صیقل و لاله و صیقل
بار رسول سیکه و لاله و صیقل و لاله و صیقل

عشق و صیقل و لاله و صیقل و لاله و صیقل

ایا نام زن العبدین محمد جعفر
 تقی و باقی اصحاب السکون کلک
 طریقتی یا مین و نور که تیرستی اید
 ایا مصلحتی تقدیر برتری محاکم در
 کوی کجی که شکستگار یا رازنده
 کوبوسج الشیون طبقاً با تیرستی
 بیلاری شغلی نادان چه بانی کرد
 ظاهر کار سید ابراهیم کجی کلک
 بول کایه که در یک صدف و کوندا
 یکدست و زهر عطای که غرق العبدین
 ایا مین و نور اول و بیو کلک
 دل و مرکب آید بین پای در و غرق
 ایا مصلحتی تقدیر برتری محاکم در
 کوی کجی که شکستگار یا رازنده
 کوبوسج الشیون طبقاً با تیرستی
 بیلاری شغلی نادان چه بانی کرد
 ظاهر کار سید ابراهیم کجی کلک
 بول کایه که در یک صدف و کوندا
 یکدست و زهر عطای که غرق العبدین
 ایا مین و نور اول و بیو کلک
 دل و مرکب آید بین پای در و غرق
 ایا مصلحتی تقدیر برتری محاکم در

13

[illegible]

آنچه را که کسی بگوید بشمارا بنویسد
نقد و ستایش و زهر و زخمی بر دهانی
و زو کافر منافق محمد هر تن
که بر آرد ز مکر و راز و لطف آن آسان
از تره صفتی و دیگر کس را بر یار
نه آنکه بگویند ای و لا اله الا الله صفتی

بنی اعلیٰ فی زمیرہ ہذا اوحد من
عالم السرائر الخبیثات اور علیٰ کثرہ ہوں
تبدیل کے ہو حال تو علم جمعی حاصل ہو
فرق حق و باطل کا بلکہ جہان قد آقا بنی

حق تعالیٰ العین ابو القاسم محمد یاکہد

ما حق حسین ابو القاسم حضور سوزنا بابر
اضطراب ہو قضاہیم کو دیکھ کو دیکھ دور
نزدیک ہر صلیب تار یا جگر پر دور

حق تعالیٰ العین ابو القاسم محمد یاکہد

ما حق حسین الیہ نام حضور سوزنا بابر
یہنما ایک نام و نہاد و نہاد و نہاد
تا کو دیکھ ہوا نہایت شہرہ اپنی

حق تعالیٰ العین ابو القاسم محمد یاکہد

ما حق حسین ابو القاسم حضور سوزنا بابر
صوفی غنی صبیح کمر بھاکہ دیکھ
تا کو دیکھ نام جگر بلہ و نہاد و نہاد

حق تعالیٰ العین ابو القاسم محمد یاکہد

ما حق حسین ابو القاسم حضور سوزنا بابر
جگر بلہ کو دیکھ نام جگر بلہ و نہاد
بنی بابر ہذا بلہ و نہاد و نہاد

حق تعالیٰ العین ابو القاسم محمد یاکہد

ما حق حسین ابو القاسم حضور سوزنا بابر
افشار و جہاندر مطلق
محمد صعب کچھ حو

حق تعالیٰ العین ابو القاسم محمد یاکہد

ما حق حسین ابو القاسم حضور سوزنا بابر
ارباب کدو خلیجہ ہونوری
بنی بابر

دولتیه و نیز از او پرسید که تا کی کم
 جوئی می عشاقی از او دلبزم بزم ایندی
 دیدار آید از تو صفتی یو نصیب
 در پیش عالم بشنود آواز آمدن محبت

ایشه نیز بر او رده که می عشق مجیب
 اولمش و زالدن کجا آید صدید

روز

او قدسین خلق موقوف کتوردم فتوری جلب

حرف التثنية

[illegible]

فہم ایچکے رکھ کو پی نوید

بوتی جزی جزی ری اکر کله که عزت
 دنی نغمه جوی کو ز کله رو لست
 سخی صحرای کور که بوزن کدر
 بزمی غیار که کله جوی بوزن کدر
 بند و ندیم کو زایای در جوی جایی
 جملگی بورت ایتم که جملگی ساری
 دیر بورتی که بورت ایتم که جملگی ساری

دوش ادر که کله جوی بوزن کدر
 صیدای کور که بوزن کدر
 چاه و ادر که کله جوی بوزن کدر
 جملگی بورت ایتم که جملگی ساری
 بزمی غیار که کله جوی بوزن کدر
 بند و ندیم کو زایای در جوی جایی
 جملگی بورت ایتم که جملگی ساری

او صیدای کور که بوزن کدر
 لنگر که کله جوی بوزن کدر
 اهر که کله جوی بوزن کدر
 داری کله جوی بوزن کدر
 جملگی بورت ایتم که جملگی ساری
 بزمی غیار که کله جوی بوزن کدر
 بند و ندیم کو زایای در جوی جایی
 جملگی بورت ایتم که جملگی ساری

دلیل

دلیل هر کس که بوزن کدر
 سیدای کور که بوزن کدر
 جملگی بورت ایتم که جملگی ساری
 بزمی غیار که کله جوی بوزن کدر
 بند و ندیم کو زایای در جوی جایی
 جملگی بورت ایتم که جملگی ساری

دوش ادر که کله جوی بوزن کدر
 صیدای کور که بوزن کدر
 چاه و ادر که کله جوی بوزن کدر
 جملگی بورت ایتم که جملگی ساری
 بزمی غیار که کله جوی بوزن کدر
 بند و ندیم کو زایای در جوی جایی
 جملگی بورت ایتم که جملگی ساری

او صیدای کور که بوزن کدر
 لنگر که کله جوی بوزن کدر
 اهر که کله جوی بوزن کدر
 داری کله جوی بوزن کدر
 جملگی بورت ایتم که جملگی ساری
 بزمی غیار که کله جوی بوزن کدر
 بند و ندیم کو زایای در جوی جایی
 جملگی بورت ایتم که جملگی ساری

کرمک ایی آدمای حکای از نو فرزند من و از آن صلوات علیک آتای
خود فلانک و نفعش کن او را
ایم دلور و جوشم که ایاز کانی
برجیدین کومانی که دستک
تیمم من قایلک و نونک علیک

بادشاها کے لفظ سے ہمیں شفاعت کافی در

مجتبیٰ علیک حالن ایہ تدبیر مکنذر
ہی صوفی ایام موبہ عالم کیر مکنذر

کورو و جانه و انک قولا صد بهیم و اولو
ریسارت خویشا و اولو کسینه بر سر غمکن

ده و فی سکو و سکیده دم دور و ب حلقه لدو ندری . با کا نه تلماز یوز سور بیتر نمکند -

اگر بلبه بیل اند و هغه تشیر نمکندر
بوعلک نظر حاج و سید صوفی و زکریا جوی

بلین دیز بولان صورتو کنجک آج فیقیند

کود مریضی اجله بستی اید در نجبر نمکند.

کمالی و الهی افغان است غنی طلحه صنفدر
جواب جاک ای که بر سواد در مکتبه صنفدر

جہاں اللہ آیت اہل صالحہ حضرت راہ بنایا تو لوگوں و شاہ مودام فرزند ہنسند

سینه صاف و اولصفه حار که در کف و کمر و ریه حسنه

بو بندق سوکسین ایامک مغلطوفی اوسع اولدایمک

تشیخ سید محمد جمالک دمی عشره ذی صفر

فان اوله سرحد واصلی و بعد از آن رسید
به یمن و به قندهار رسید و از آنجا که

ظاہر کہ کوئی خواصاتی مصیبت اور ترکید

در سما اوزار و دوله آقا حضرت ابوبکر

سکراسم وفو تا آراسا و صر اور سکرید

بسم الله الرحمن الرحيم

و در این کتاب

三

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some minor creases and discoloration, characteristic of old paper. There is no text or other markings on the page.

نوعی از آتش است در کوه و صفتش که در مکی در چین مکتبی بر آن بر زردی در

بهره کلاه جلوه می نماند در زمان شهر در پیشی جلوه کس بر جوده رنگی
بودند و صفتی که در مکی در چین مکتبی بر آن بر زردی در

صفحه ای صمدی در جهان که یاد دارد صفای و شرفی که در صافی زار در
بهره کلاه جلوه می نماند در زمان شهر در پیشی جلوه کس بر جوده رنگی

مسیح که کوه در مکی در چین مکتبی بر آن بر زردی در
بهره کلاه جلوه می نماند در زمان شهر در پیشی جلوه کس بر جوده رنگی

بهره کلاه

بهره کلاه جلوه می نماند در زمان شهر در پیشی جلوه کس بر جوده رنگی

بهره کلاه جلوه می نماند در زمان شهر در پیشی جلوه کس بر جوده رنگی

بهره کلاه جلوه می نماند در زمان شهر در پیشی جلوه کس بر جوده رنگی

بهره کلاه جلوه می نماند در زمان شهر در پیشی جلوه کس بر جوده رنگی

بهره کلاه

دويم ايت كل يادنه اعلادك في بنديا لوس

[illegible][illegible]

کتابخانه عمومی آستان قدس
تهران

ای کو کلاه اید و از سر یک کلاه بپوشی
و در فدا و آواز افروغ و غوغا سپهر
جاده و راه و شریک و شریک و شریک
خون و سر و سر و سر و سر و سر و سر
ای کجاست که اید و از سر یک کلاه بپوشی
و در فدا و آواز افروغ و غوغا سپهر
جاده و راه و شریک و شریک و شریک
خون و سر و سر و سر و سر و سر و سر

جندی

بندیا ہوگا محلِ پنجہ تاسین و دریاخس
یارایہ ہوچہ جفا بین عدو لڑو نہ ترک

ائیکو ملان د پد اعلیٰ حقان متواض
 هوتکی ملکی مایه د فایز بهرمان
 بونه کله تجرید خجسته بهر کرا
 چونک ایزه ایزه د لاریت ملکان
 بهر د بهر زیلایان اویس فانی
 کلاکله الملکان اویس د عمر کلاکله

[illegible]

ایک کھلم کھلم کو بھی روانہ ہو تو دور
ازداد کا اڑنا کی افضا قریب و دور
دور صحنہ دیکھ دیکھ و جدو جھد
صلحہ سنیہ افاد تحمل اس پر ہاں
شعور سلطنتی خاں زینہ صحنہ
تو دور پرینا ایک کبریاں تاش ایروا
بول شروط دارم ہی کہد ہاں ہاں

موقوفه را بکشتی سرای بوم و صوفی و خط
بستنی و دور و زیاده متبوعه را ساقی عاریت میکند
صاحب الخط و جبرید غیر متبوعه را نیز در خط
شماره میبرد و کلا در اوراق را از ایندین میگذراند
سرگشته برهنه و سوزناک و صوفی را در این باب
حاصل هر صحتی بر میزند و غرضی در خط

[illegible][illegible]

سر سبک عالم را در کس و بدین
خوف عبد الباقی را بکار کوی حق
و منی تو در دنیا و خود را در آخرت
هست که خویش را در کس و بدین
حکمت صمد طبع را در آینه اوصی

و اجداد ایزد شوخ و خفته و مکن سک
ناحدا و خیر کد اول کجوا ناله اولم
اهل عقله حدیقه شغنی و شیرینش
نغمه سیم اوسته در و پودمان ایونف
و اجداد و اولاد و پدر علم و فرزند داری داف
بجو الکم تحمل جسم صحرای داغ
شیر و رمقه ها ناغ و زنجار و
پیشروای و فایده دلی ناچا و
نغمه حیات در دل اندر و صبر و دلدار و قین

علاء الدوله صفی بن هوشنگ ملک تنی
تبدیل کلام و کوی تبدیلیه و حدیث
عاشقانه و قدس کلام و قوت و جلال
کوهی قلان و اسرار آیت شمع اضربه
شیخ و محدث و محدث و محدث و محدث
تقلید علقه جبه و ایزد هر ده و کوی تنی
بیدار و ده و محدث کلام و محدث و محدث

سبحان من لا يلهي عنه شيء
فكأنه لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفاراً أحد
فكأنه لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفاراً أحد
فكأنه لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفاراً أحد

三

[illegible][illegible]

غدا دل خنک و آرزو سبک براه دل
 بنم غفلت را بخیر آن آید برون طفل
 غدا که کوی و فلک و دریا و دشت
 زلف و آینه از آید به رخ بول
 خوشتر که و چه ضیاء صدف و زین
 سزاوارتر چه حلقه که دل از رنگی

[illegible]

9

عشق محنت الی دیہ آہ و آہ بند

فصلی غزالی و جمعی که اندر عمریان عالمی و کفر و نفاق اند و آواز
چندی از آنکه غلو کرده اند و قصد میکنند که در کمال راه برین آواز
نیکو که از حال سیه بود فی آله العالیه ایورید اید و بنده آتال
هم نگاه اید که برون کورده باشند و قریب کمال راه برین آواز
حدود کمال کورده اند و غلو کرده اند

دیسہ ترک تہذیب اچا لیکہ واقفوی شاہان
شہر پر واند کہ جو رید لاکا ناو برا
علکی اقصیہ پور کنگ نیکو بد
کھل ناخبر کلا عنی اویند یازدہ نیم
پور کل طفلان دینا کک عالم دیویم

این کشور شش پندار و سی کبره و سیسار و سلم
 یکصد و درود و نامی و کوه و قزو و سی
 هفتاد و چهار آیه ها که از آن اعم
 این کوه و سیسار که نامی
 به روی و قزو که نامی و در و سیسار که نامی
 این کشور شش پندار و سی کبره و سیسار و سلم

سحان کا صحنہا نہ بولید بر اوز کہ دبیر اولدم

کندسه در بن کوفه راه پیرم
کو بندگی کم عقلی بدی بیغایه و دست

ای نیکوای که بنی و جنی و ستمی است احرم
کوکلی که کلمه سیر و طایفه است بنی
روزگار و دوری و دوستی و طعم
غیری بر صورتی که از آن دوری
بنی و کلمه که از آن دوری
سکا که از آن دوری

انبؤدوع وغباصمواو كيم
 راضم لمطع هيجم فميرم بولك
 نكلك انك سلم روزم كيم
 يزوم الس قالميرم وراقرم
 قوكة باسمايرم معلق باي كيم
 صم جاك كوذا معلق بدوي كيم
 منعمر اسامو دم رازم اوي كيم
 هر صعر هكهك عشقه صدمي كيم

بندری بھیجی راجہ شہنشاہ نے اولو راجہ ضرام

مطعم لیلیٰ رضا صاحب اور رضا بی جگر

[illegible]

٤٦

دکلمدهی الاصول جلد نامہ نقلیہ طابع المکیہ شوکتیہ پرتہ کیم
بوالاصغر محمد اکبر اترک خان تہی

بوتایخ زندان اولین فیله آت بوتہ حکیم

[illegible]

شول کلام الله نفلو سور تک همرازی می

[illegible]

بنده یار قدح دے جوش انکم ہماوش

عقیده جوش صامدا عقد سرتی سلطان کو بی

فألهذا سوس اري سانه سن فانه فانس
درايكه كانه كونه عانه فانه فانس
عاشق قدامه سانه فانه فانس
لعلكم كانه كونه عانه فانه فانس

کل رو کو ششابت سوز و جوره روز و خافلا

سنوی آغاز انجیم بندوی سعادت در بنم

بنی السیئہ بس ارباب بیاضی افروزم
میشد کالمدن اول دستر ایام بم

زهد و استراحت و عفو و محاکمه
 قتل و کلاه زدن و زدن و اسیر کردن
 و بی بی و مولی ستانم و اسیر کردن
 و بی بی و مولی ستانم و اسیر کردن
 و بی بی و مولی ستانم و اسیر کردن

فیهو جبرک حذر یون لایق و کل شاکر
تا السیذ قدی بیکما و لم تنک هم بدیک

کشتیم غم در دایم بود که کلام صبی دلداد
مخفی در سرین لاله ای و جودم و آتش بازی صافی بن زهر صومعه ای بود جا

عظیم شہیدیم کلزار کستہ کلشیم
نرم السہ سوزین کشار بن بلن شیم
او ایہ بر جدان خودان اصاب
کوکلوہ لایا اولان بر خا بن

[illegible]

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some faint smudges and discoloration, particularly along the right edge. There is no text or other markings on the page.

جور می گوید از لفظ آید از سر و شک و هلیوت از امر می گوید که بهین هیچ نام
بیک طبعی بجا می دارند بنی نصرت دیر روز از یک حاله اعلام
در یکی جوشان که بهین را هندی خزان اید و در کلاه صحرایی که شام

چون جابلو باشی شوی در این کیم
بندگی می کنند و بدین را انجام

سینا ز قهر مانده بودم در شمع کرسنگی به عشاق آنکه شمع در شمع
سری می گوید جمع کردن بود آنکه عاود از عیش قوری و لغی و قشع
ای بهر جا که بود و میان آمدن کز او که من قضایه بهم و قشع
آن دلی را می چو تو به صبح ازل سری از من آن کوزارت با قه طبعی قشع

آن فلک بزمی ریزه چای امانی است
آمد آن که بیام سرسهم و قشع

صوفی خون در

و اصلید بهج در می به تبرین بن عشق آید از این دلی و در تبرین
بن هالی بر دستان شک عشقه بهیم کلا از لفظ بهی که باید به بن
آنکه روان صوفی که جوی و دیدن قشع در لیم صوفی و در همان به بن
ای شوخی که بهر که بر اید کرد شمع از آن حاله تو که عفا در سر بن
جای می آید و بندگی که در لک بند

کوسینر از لایه آن به شام بر

از اید و بهیوتی که شام از چرون ای که به منی جلیبی از آن چرون
جلیبه که صافی جان در شمع بیخام یک از اید و از منی جلیبی از آن چرون
ناز اید و در دی و یک که صوفی و آن داف و بهیوتی که صوفی از آن چرون

هم دلی

دلی نمی نهادی و بهیوتی ز جاده میکانی بری اشدی هر او چرون
فوق داهدی قوی که کلام بر می در روز
مشتاقی دیر آید و میانه از چرون

اوتور بولبول و بهیوتی که دیر و کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی
مفضل قصه عشق از اید و بهیوتی که دیر و کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی
یک از اید و از کلام و در شمع و بهیوتی که دیر و کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی
هان و بهیوتی که دیر و کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی

کرم جل میوه کن بر سر کلامی که کلام

تلمی بنیاد که می زایم و بهیوتی که دیر و کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی

بوصف ای به اید به تا بهیوتی که دیر و کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی
اول و بهیوتی که دیر و کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی
هوا که می زایم و بهیوتی که دیر و کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی
ای که می زایم و بهیوتی که دیر و کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی

بند که کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی

لایه ای که کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی

صورت در دلی و بهیوتی که دیر و کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی
کم بیلور او سرای هر دلی و بهیوتی که دیر و کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی
کوهری که کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی
به به طالع طالع و بهیوتی که دیر و کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی

شور طالع طالع و بهیوتی که دیر و کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی

بوی و بهیوتی که دیر و کلام آن بهم پوزی که در کلام بهیوتی

کربان ایبه زودره عشق کوزون
خویشی عشق صورده ناله شوخما
هرکوم سبز سینه عشق خورشید
عشق عشق جملده اول آدکنک
در سینه یکه کملک یکه پندو عیان

بولون مکن کی حبس از او آتش و سنگ روانی کو که اعلیٰ آسمان
 جو کو زنده نگه مکن و قدر است هر چه بر این کجا حبس آسمان
 بنامین و غنی بر این و لغویانم همی معنی غنیمت بنی اعیان آسمان
 اولاف آه سب کو که از بیمی بکام جرم جبار آتش و راه آسمان
 شدی که بولون راضی که آتش سیر

کند نوعی نیم خطی و در آن سوسون
المانیوس شقا و ششمین چاهه بن
محسوس نخله که قادی که بلورانی
کندوی آبش که در کمر ستره و ملکی
صفتی بر این ستره چاهه ریاست کجا
بنده من ز نخله که بنده اخلاد با صفی که

و صلتها آتی لکله کور کجا
 تا از این منظره و دیوار نیم
 راه در صحرای دیم و آید
 زارای و یو یو کوی کوی زویش و زویش
 و صلتها آتی لکله کور کجا
 تا از این منظره و دیوار نیم
 راه در صحرای دیم و آید
 زارای و یو یو کوی کوی زویش و زویش

3

کهر کبر کنی طلال دلو له لار ورو
پر شیدو بزو فضلی کنی شینان کلاو
دلی نانا دهر کور و بوزخی بزو فضلی
کول و رمانا بزو بول و بوزخی بزو فضلی
باز و بزو بول و بوزخی بزو فضلی
باز و بزو بول و بوزخی بزو فضلی

چو رنه کلاو بزو اوی کلاو
چو رنه کلاو بزو اوی کلاو
چو رنه کلاو بزو اوی کلاو
چو رنه کلاو بزو اوی کلاو
چو رنه کلاو بزو اوی کلاو
چو رنه کلاو بزو اوی کلاو

کی سسکه یاف نام بزو شینان کلاو
اوی کلاو بزو اوی کلاو
اوی کلاو بزو اوی کلاو
اوی کلاو بزو اوی کلاو
اوی کلاو بزو اوی کلاو
اوی کلاو بزو اوی کلاو

ای شاه سادات طلال بزو
ای شاه سادات طلال بزو
ای شاه سادات طلال بزو
ای شاه سادات طلال بزو
ای شاه سادات طلال بزو
ای شاه سادات طلال بزو

ص

صورت لاریسکه بود و طلال بزو
صورت لاریسکه بود و طلال بزو
صورت لاریسکه بود و طلال بزو
صورت لاریسکه بود و طلال بزو
صورت لاریسکه بود و طلال بزو
صورت لاریسکه بود و طلال بزو

کهر کبر کنی طلال دلو له لار ورو
کهر کبر کنی طلال دلو له لار ورو
کهر کبر کنی طلال دلو له لار ورو
کهر کبر کنی طلال دلو له لار ورو
کهر کبر کنی طلال دلو له لار ورو
کهر کبر کنی طلال دلو له لار ورو

چو رنه کلاو بزو اوی کلاو
چو رنه کلاو بزو اوی کلاو
چو رنه کلاو بزو اوی کلاو
چو رنه کلاو بزو اوی کلاو
چو رنه کلاو بزو اوی کلاو
چو رنه کلاو بزو اوی کلاو

[illegible]

او تسلیم صبری دل تو گل بی بلبل ناچار

مندی و در بریشان کو رکی صحران اخلدی

[illegible]

فَذَكِّرْهُمْ مِنْهُ وَرَسُولٍ قُلْ أَوْفُوا بِالْعَهْدِ

۱. در کتاب

جنی و دیار الی و دیار یکتا بنی
اکلا مایه در کونله کجه انا دیم
حاکم آرادیم شیده جی یقین و تو
عنن الدنیه و بنیم غریب اید
حسین ایا که اذله حق دیاریم

حسنه راجه اذ لم يخطو ولبيدي

سید و اہل بیت کو صلاوات و تحیات دینی

المسحوق الذي استعمله هؤلاء
صالحون كان حقيقيا كما كانت غيرته
يؤنسهم كعدم وجودهم على كبد
كل واحد من هؤلاء الصالحين
كأنهم لم يمتوا أو حالوا
بهم في ذلك وقتهم كذا
يحيون في ذلك وقتهم كذا
يحيون في ذلك وقتهم كذا

9

کلامنا سن آنک یاد آوای جوانیہ
فہرستہ عارف ہر زبانوں نامور مرزوں

الكل كل اظلم ربيعت هم طريعت مدوي فت

لیکھو حقیقتہ جیلور پیرسوز

دبرك ز آند بخون عرقی را و امیدی
لم یزل لایزال بدش آن اذ انفر
صدیقه خدیو مالک بنم ایوب بنار
هم زین اهلی تا بد بود که آنجا
کمر دیشرو حصار کرد و شمع اولی
تفتوقه داند چاهم و بنفشه شمع اندل
هر یکسک مقدس یک شمع زواریهم

اسم نوری سید محمد کلثوم افتاد ایلدی

...

دکلمه درود بر آقا و صلوات بر اهل بیت
که ایام کوشاید دام از خانه عالمی
سکه بود و فکر که هوشیاری که به
که از روی خود در صلوات بر اهل بیت
دکلمه درود بر آقا و صلوات بر اهل بیت
که ایام کوشاید دام از خانه عالمی
سکه بود و فکر که هوشیاری که به
که از روی خود در صلوات بر اهل بیت

نصف اولیای سنی و اصلاحی ایازلم

صومعه، سحر، طالع، طالع کوزلردی

[Faint handwritten text, likely bleed-through from the reverse side.]

جود سلطان و کد تصدیق مقام دارالارو
 کتب حکمت کو حدیث تصدیق فرمائی
 کا بھی تذکرہ یہ عجیب و غریب عالمی عالمی
 ستر و ترمیم صوفیہ کے عالم و درویشی
 کو ستر و ترمیم صوفیہ کے عالم و درویشی
 حدی یا جو حکمت نام دار و دیوانہ فرمائی

هر دو موزی هذند حکمت حاکم آید در
اندی چشمه حرکت و تپیک چو لول دون لی
شیر سبب پنجم
بود اصفی ناکم حاله جام بر می نماند
سوی افاد کجا بروی کیو خور میبار
یکی تکتک شک شواله لختی نماند
کی با لوی زهر و تار کیک بر من
یکی چشمه ای می بین ای شاد
سری حق سرفه کم نکل دهان کاف افان
زندان جاده کوثر بار دخی در جانی همدار
آیا جی کی بزی فوی دیار عیشا ندر
صند لغز و اولی کان سو کم
شتری و جافه انعام لک
بر کون اولوسن اراکله بودی
صنیکه ایند با هیزان دمی
ای دلمه کاکانی چو لای
هر دو با کله بیغ و رافه بودی
کولای بیغ و رافه بودی
بیتا عقل کله بر اس بران
اسر سو دکه بر لایه بل اسر
دهی شکره کله بر لایه بل اسر
بن سدره جی ناکه کله بر لایه بل اسر
صرت جیو بر دیم قافه بلایه بل اسر

سیاق

سیاقه کوه را کوهی صفتی جو لایه بل
نکه اید و اصابی ایو حقه چو لایه بل
الیه لایه بل حاتم حاتم کله
الیه نموشن نادران ایو حقه چو لایه بل
هفت حقه امانت الیه بل
فدی دلمه سوزای بیتا بر کله
با نخل دل بول شالی زایه بل کوه
صفتی عالم الاله و شری خدیو شری
یا الیه شکره نیم بر سر و زایه بل
طوطی و شکره نیم بر سر و زایه بل
صرت بار کله حاتم کله
عالم آصفی لایه بل کله
و رست طوطی جیو شری کله
یا نخل آصفی لایه بل کله
اما دمی بونی و صفتی قافه بل کله
صاف کله شری و بیتا الیه
کله اراکله بن لایه بل
ناتان کله بوشه کله و سوزایه
ناتان کله بوشه کله و سوزایه
کله بوشه کله و سوزایه
اوستی مهر اولو و عالی بوز
بیتا سید لایه بل کله
عفت صاف کله اول سن حیدر کله
سکا بوشه کله اول سن حیدر کله

[illegible]

دست‌نویس صافیله در قنادیه

جامعہ مولوی الدین دہلوی

[illegible]

سیرایوب مفتی مدرس دیدک قال اللہ قال

طریق او سنو و آبرو و صہدہ کی کڑا نہ تھو

نه دهره دهره در ادرش کون غنچه نوید
بیم یمن او دم رسک مقدم و سنجیده

چلو بزد روزی شمع کوه نهان آساید
سنجیم کی سران نامی آرآی کلک

ندربو از افروزای غمخ بازی کلک
بوختن رستی و زنده ای صوب اپر کلک

الحور

[illegible]

بلند سوله سین عالی شو بندگی وفا چای

بونوک در وینی او طبیب بیلوب و ایضاً حکیم

کور و در صفی افکند یک باغیکه از لوتی
 ترسم حالند بترک ز دیو بترک از لوتی
 بکام بچون داد غده در بیاضی ایلا
 الف قشری بال بکره چند خطی ابو اقا
 ککره خطی از ایلا و کولور و شب قائم
 بیلور زور و بنود و رشاد و عشق و شام
 با صوب و بوب و در شکلی و دیو و جله
 کی بر کله و قوب و دیک و شامی و شامیله
 قشیر بیک بویا و بویا و زیک و لوتی
 زیک و زیک و لوتی و لوتی و لوتی

اليوم نامله

العين الجندب اول هه جازن ميقلوبن به بيلو سركه كا حاصلي به نالان ميقلوبن
به نرشه اعراضه فير اول نالان ميقلوبن نه نالان ايرودو هله نه نالان ميقلوبن
هم جالو كه كونا ناله نالان دار زاري هه صككه تخميه نالان به نالان آقاي
خوشو كه ملك به وكم و نيشو باري داله داله و نيشو بيلم به نالان ميقلوبن
اول نه بيلم نيشو له روكوم به نالان ايرودو رونه نيشو به نالان ايرودو ناله نالان ايرودو

عاجی کوب اسکیو شانیو بنو بنو طاشا
 املاکی بلشیا
 امواه نیریم حالی ملریشا ندر
 بریطی زما ندر
 قنیر نی بوکوشا هشته کدایت
 دلر هسرت
 هیچ کسیر بوغای دکل لطفنا ایرلن
 اصافی کو ندر
 برکت باقی ندر شرا یشو مکه می
 هسیر بوغای
 نیکه رنیکو کو فتنه کاکه ای
 عونا اعلو کالی
 یاری دیلی فتنه نزلک شادریه آلی
 اها ککوشا
 چونکالی کو زایوشه شاکه نایله شاکه
 کیمت و فایه
 مهت و رور عارفه هر فتنه یه
 سیرت کندن
 نه مله نه ملر کون علی یجند
 بلجکی بو فتنه

دل

دلرست در میاز راه را می هر بدو
 اوشو کیم یانه
 زنده کلای جهان دل او لیلو شان
 سزات سرآسوس سلسل
 قلی تالی کلا هر روضی و کلا
 نیکو کیم اکلا یوقدر محالی
 بیکه حالکی یانم اریتو فنانم
 کدای امام سر سلطان
 دایه لیدر جانی ایزد رانم
 اصحیحی فنانم صونه جانی دلی
 لب و دل بالی
 لیسف بال قار حقی یی غار
 کور کور دم جگر قلم یتیار
 جور کور دل قار لیدر آت
 سن سیکه لیلو ناز کلای حالی
 ارار و صلا
 بود صلا دیم و کور کور
 بنیاد بعد فطوح اوزون فرس
 غنای کیم جیم بولر ریزه ام
 حقلل استه هر دم روملای
 شتی صلا
 سیرت اننا جی کلا شقای
 حسنه کلا ای اماده سائل
 کلای حق سائل
 سائل من صلا دکلای لیلی
 ایدر یی بای صلا سائل
 سائل من صلا دکلای لیلی

چونکه قائلید اولاد اله کره کور: پند میندی تده
دینر بویور آلتی کور ای وکله هلم صلا: مائل

موزق فاعل

وز نیلاد قور حور اهلزاره برلاد دوز ناخ خلق دلداز
بویور برکاره ناموسه آرم افشاد دلداز اعلایه مائل

هجو اثره مائل

حائل اولر برآن بیک دهقان بونک بو قدر کلامه سوزیک زبان
کوکلامه بهمان اچید دهقان بیدینا بو حمله لیلایه مائل

بونک اولر: مائل

تایخ آت بر ای لایق زندان

بر ای آت بلاغم خورای چرخ دون بویور زمین ایو ساکک و قصه غمگین و دلای
کوی کلامه بویور نه بیک بر آتین هزاره صد سیکان کولای جهار و بیکر دلا
رضا حیده ایلیدره اولوب بیکر تلخ بر ایجا ره قهر زنده کور کور جهار و معلول
اوقور تاغی بر آه ایو غمگین آرتیق
بو قدر ایو در دویوب زنده کور بیک اولای

تایخ حاد حقی زندان

حیدر ایو غمگین کور اولک بو دلداز: حیدر بیکر و صلت نجه اولر کور ایلار
هلم بر آتین لایق سوز بر شمع و صلا کور ره اولا ایو سوز بویور بر آتین دن
قالوب آه بر شمع نجه اتم صحرای بیدم سوز کور جهار و بیکر دلا
نجه دینشید معلول کور بیکر ایلار: اوقور لایق سوز نجه زنده کور بیکر دلا

تام

TABLO

BAHR	KALIP	KASİDE	MESNEVİ	GAZEL	TAHMİS	ŞARKI	MÜSTEZÂT	MÜSEDDES	MUHAMMES	NAZM	Sayı
HECEZ	<i>mefâ 'ilün mefâ 'ilün</i> <i>mefâ 'ilün mefâ 'ilün</i>	3	-	32	-	3	-	-	-	2	40
	<i>mefâ 'ilün mefâ 'ilün</i> <i>fe 'ûlün</i>	1	-	-	-	2	-	-	-	-	3
	<i>mefâ 'ilün fei'lâtün</i> <i>mefâ 'ilün fe 'ûlün</i>	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2
	<i>mef 'ûlü mefâ 'ilü</i> <i>mefâ 'î lü fe 'ûlün</i>	-	-	28	-	-	4	-	-	-	32
REMEL	<i>fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün</i> <i>fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün</i>	-	-	3	-	-	-	-	-	-	3
	<i>fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün</i> <i>fa 'ilün</i>	2	1	1	-	5	3	-	-	-	12
	<i>fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün</i> <i>fâ 'ilâtün fa'ilün</i>	7	-	91	2	6	-	3	1	-	110
	<i>fe 'ilâtün fe 'ilâtün</i> <i>fe 'ilâtün fe 'ilün</i>	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
	<i>fe 'ilâtün fe 'ilâtün</i> <i>fe 'ilâtün</i>	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
HAFİF	<i>fâ 'ilâtün mefâ 'ilün</i> <i>fa'lün</i>	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
RECEZ	<i>müstef'ilün müstef'ilün</i> <i>müstef'ilün müstef'ilün</i>	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
	<i>müfte'ilün müfte'ilün</i> <i>müfte'ilün müfte'ilün</i>			2							2
Toplam		14	2	165	2	16	7	3	1	2	212

Tablo: Dîvân'da kullanılan vezinlerin manzumelere göre dağılımı

KAYNAKLAR

Kitaplar

- Aclûnî, *Keşfü'l –Hafâ*, Kahire, C. II.
- Ayan , Hüseyin, *Nesimî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara 1990.
- Banarlı, Nihad Sâmi, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. I, II, MEGSB Yay., İst., 1987.
- Birge, John Kingsley, *Bektaşilik Tarihi* (Çeviren: Çamuroğlu, R), Ant Yay. , İstanbul, 1991.
- Caferoğlu, Ahmet; *Türk Dili Tarihi*, Enderun Kitabevi, 3. bs., İst., 1994.
- Coşan, Esad, *Makalat Hacı Bektaş Veli*, (Sadeleştiren: Özbay, Hüseyin), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.
- Çamuroğlu, Reha, *Yeniçerilerin Bektaşiliği ve Vaka-i Şerriye*, Ant Yay. , Ankara, 1994.
- Dağlı, Yücel vdğr., *Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu*, Yapı Kredi Yay., 1. bs., İstanbul, Haziran 2001.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Yay. Haz. Aydın Sami Güneyçal, 18.bs., Aydın Kitabevi, Ankara 2001.
- Dilçin, Cem, *Tarama Sözlüğü*, Ankara, 1983.
- Ece, Selami, *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*, Fenomen Yay., 1. bs. Erzurum, 2007.
- Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, MÜ İlâhiyat Fak. Vak. Yay., 5. bs., İst., 1997.
- Elçin, Şükrü, *Halk Edebiyatına Giriş*, Kültür Bak. Yay. , Ankara, 1981.
- Eşrefoğlu Rumî, *Tarikatnâme*, haz. Esra Keskinılıç, Gelenek Yay., 1. bs., Kasım 2002.
- Fığlalı, Ethem Nuri, *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*, Ankara, 1991.
- Gemalmaz, Efrasiyap, *Standart Türkiye Türkçesi (STT)’ni İlgilendiren Ses Olaylarıyla İlgili Terimler*, Atatürk Ü. Fen-Edebiyat Fak. Yay., Erzurum 1995.
- Güzel, Abdurrahman, *Dinî- Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yay., Ankara , 1999.
- Güngör, Şeyma, Fuzûlî, *Hadîkatü’s-Süedâ*, Ankara, 1987.
- Hayta, Necdet; Önal, Uğur, *Osmanlı Devleti’nde Yenileşme Hareketleri*, Başak Matbaacılık, Ankara, 2003.
- İpekten, Halûk, *Eski Türk Edebiyatı, Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yay., 4. bs., Şubat 2001.
- İsen, Mustafa-Cemal Kurnaz, *Şeyhî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara, 1990.

- Kara, Mustafa, *Tekkeler ve Zaviyeler*, Dergâh Yay., İstanbul, 1990.
- Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C.V, TTK, Ankara, 1994; C.VIII, TTK Yay. , Ankara, 1995.
- Kortantamer, Tunca, *Eski Türk Edebiyatı; Makaleler* haz. Şerife Yağcı- Fatih Ülken, Kült. Bak. Yay., 1. bs., Ankara, 2004.
- Köseoğlu, Nevzat, *Ondokuzuncu Yüzyılda Türk Dünyası*, Büyük Türk Klasikleri, Ötüken Yay., İstanbul, 1988.
- Kurnaz, Cemal, *Hayali Bey Dîvânı*, MEB Yay. , İst., 1996.
- Külekçi, Numan, *Edebî Sanatlar*, Akçağ Yay., Ankara, 1999.
- Lewis, Bernand, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, TTK, Ankara, 1970.
- Mutlu, Şamil, *Yeniçeri Ocağının Kaldırılışı ve II. Mahmud'un Edirne Seyahati*, İÜEF Yay., İstanbul, 1994.
- Noyan, Bedri, *Bektaşilik Alevilik Nedir*, Ankara, 1995.
- Onay, Ahmet Talât, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2004.
- Öz, Baki, *Alevilikle İlgili Osmanlı Belgeleri*, Can Yay. İstanbul, 1997.
- Öztuna, Yılmaz, *II. Mahmud*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1998.
- Paşa, Mustafa Nuri, *Netayic ül-Vukuat*, C. III- IV, TTK, Ankara, 1980.
- Paşa, Ahmet Cevdet, *Tarih- i Cevdet*, C. XII, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1966.
- Sahih-i Tirmizi, *Kitab el-Menakıb*, C.V. Hadis Nu. 637. 3723
- Sezgin, Abdülkadir, *Hacı Bayram Veli ve Bektaşilik*, Sezgin Yayınları, İst., 1990.
- Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, İst., 1987.
- Şentürk, Ahmet Atilla, *Sûfi yahut Zâhid Hakkında*, Enderun Kitabevi, 1. bs., İst., 1996.
- Tanpınar Ahmet Hamdi, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1997.
- Tavukçu, Orhan Kemal, *Dede Ömer Ruşenî, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, 2005.
- Temren, Belkıs, *Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. , Ankara, 1994
- Tökel, Dursun Ali, *Dîvân Şiirinde Harf Simgesiliği*, Hece Yay., 1. bs., Mayıs 2003.
- Usluer, Fatih, *Hurufilik*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2009.

Yücer, H. Mahmud, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf* (19.Yüzyıl), İnsan Yay., Ankara, 2003.

Ansiklopediler

Akün, Ömer Faruk, “*Dîvân Edebiyatı*”, DİA. , C.IX.

Azamat, Nihat, “*Kadîriyye*”, DİA. C XXIV, İstanbul,2001.

Işın, Ekrem, “*Kadîriyye*”, DİA. C XXIV, İstanbul, 2001.

Ocak, Ahmet Yaşar, “*Bektaşilik*”, DİA, C. V, İstanbul, 1992.

Özcan, Abdülkadir, “*Eşkinici Ocağı*”, DİA, C.XI, İstanbul, 1995.

Tezcan, Hülya, “*Fes*”, DİA, C. XII, İstanbul, 1995.

Uludağ, Süleyman, “*Devrân*”, DİA, C. IX, İst.anbul, 1994.

Ünver, Sühelyl, *Yeniçeri Kışlaları*, Belleten, C. II, S. 167–180, TTK, Ankara, 1976.

Makaleler

Gündüz, İrfan, *Yeniçeri Ocağı’nın İlğasından Sonra Meydana Gelen Bazı Tasavvufi Gelişmeler*, İLAM Araştırma Dergisi, C. II, 1997.

Sezer, Hamiyet, *Yeniçeri Ocağı’nın Kaldırılışının Taşradaki Yansıması*, Tarih Araştırma Dergisi, C.XIX, S. 30, Ankara, 1998.

Yüksel, Müfid, “*İstanbul Bektaşî Tekkeleri*”, Cem Aylık Siyaset ve Kültür Dergisi, S.71 (Ekim), İstanbul, 1997. ; S.: 72 (Kasım,1997).

Tezler

Ayar, Mesut, *Yeniçeri Ocağı’nın İlğasından Sonra Bektaşî Tarikatı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,1998.

Azar, Birol, “*Türâbî Dîvânı* (İnceleme-Tenkitli Metin)”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.

Boz, Âdem, *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması ve Kapatılmanın Doğurduğu Sonuçlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 1999.

Sarı, Mehmet, *Sâbûhî Şeyh Ahmet Dede, Hayatı, Edebî kişiliği ve Türkçe Dîvânı’nın Tenkitli Metni*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Doktora Tezi,1992.

İnternet adresleri

Akarsu, Muhibe, “*Alevi-Bektaşilikte Sayılar Olgusu*”, www.alevileriz.org 12.10.2009

Güfta, Hüseyin, “*Dîvân Şiirinde İlim ve İrfan Timsali Hz.Ali*”, www.hbektaş.gazi.edu.tr 15.07.2009

Kur’an-ı Kerim, Diyanet Meali, http:www. kuran.gen.tr.17.06.2009

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Erzurum'un Tortum ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Erzurum'da tamamladı. 1998 yılında girdiği Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe öğretmenliği Bölümü'nden 2002'de mezun oldu. Erzurum-Horasan Atatürk İlköğretim Okulu ve Erzurum-Celal Akın İlköğretim Okulunda Türkçe öğretmenliği yaptı. Hâlen Erzurum-Aziziye İlçesinde bulunan 23 Nisan İlköğretim Okulunda Türkçe Öğretmeni olarak görev yapmaktadır.